รายงาน
การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1

วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

Proceedings

เล่มที่ 2

พุทธบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่
เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคมยุคไทยแลนด์ 4.0

Buddhist Integration and Modern Science
for Developing the Mind and Society of Thailand 4.0

สำนักงาน ป.ป.ช.

รายงาน
การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1

วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

Proceedings

เล่มที่ 2

พุทธบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่
เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคมยุคไทยแลนด์ 4.0

Buddhist Integration and Modern Science
for Developing the Mind and Society of Thailand 4.0

สำนักงาน ป.ป.ช.

การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1
Buddhist Integration and Modern Science for Developing the Mind and Society of Thailand 4.0
วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ที่ปรึกษา	พระราชวรเมธี, ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
	พระราชคุณาภรณ์	เจ้าคณะจังหวัดน่าน
	พระราชศาสนาภิบาล	รองเจ้าคณะจังหวัดน่าน
	พระสุนทรมุนี	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน
	ว่าที่ร้อยตรีสมเดช อภิชยกุล	ที่ปรึกษาวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน

คณะบรรณาธิการ

พระราชปริยัติกวี,ศ.ดร.	ประธานคณะกรรมการ
พระราชวรมุนี,ดร.	รองประธานคณะบรรณาธิการ
รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม	รองประธานคณะบรรณาธิการ
พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ, รศ.	รองประธานคณะบรรณาธิการ
พระสุธีรัตนบัณฑิต, ดร.	คณะบรรณาธิการ
พระครูโสภณปริยัติสุธี, รศ.ดร.	คณะบรรณาธิการ
ศาสตราจารย์ ดร.วัชระ งามจิตรเจริญ	คณะบรรณาธิการ
ศาสตราจารย์ ดร.จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์	คณะบรรณาธิการ
รองศาสตราจารย์ ดร.ปรุตม์ บุญศรีตัน	คณะบรรณาธิการ
รองศาสตราจารย์ ดร.กุหลาบ รัตนสัจธรรม	คณะบรรณาธิการ
รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย พลเมืองดี	คณะบรรณาธิการ
พระชยานันทมุนี,ผศ.ดร.	กรรมการและเลขานุการ
พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญฺโญ, ดร.	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
อาจารย์ ดร.วรปรัชญ์ คำพงษ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
อาจารย์ ดร.ชำนาญ เกิดช่อ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
อาจารย์ ดร.เบญจมาศ สุขสถิตย์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
อาจารย์เชษฐ์ นิมมาทพัฒน์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

แบบปก-รูปเล่ม : นายศุภกริช เขื่อนเพชร
พิมพ์เมื่อ : กันยายน 2560
จัดพิมพ์ในงาน : การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้ง 1
วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ประจำปี 2560

ถ้อยแถลง

วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ จัดประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1 เรื่อง พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาจิตและสังคมยุคไทยแลนด์ 4.0 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการสู่สังคม และเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านบทความทางวิชาการและงานวิจัยในการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยอนุวัตตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยที่ว่า “จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม”

นักวิทยาศาสตร์ยุคใหม่เริ่มหันมาศึกษาภูมิปัญญาตะวันออก โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา ทำให้รู้พุทธธรรมบางแง่มุมอยู่บ้าง เช่น เมื่อพระพุทธศาสนาแสดงไว้ว่า “สังขารทั้งปวงเพราะไม่เที่ยง (อนิจจะ) จึงอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ (ทุกข์) เพราะอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ จึงหาตัวตนที่แท้จริงไม่ได้ (อนัตตา) ไม่มีอะไรเป็นหน่วยอิสระซึ่งคงที่ ไม่มีอะไรคงตัว ไม่มีอะไรเป็นตัว มีแต่กระแสธรรมไหลไปสืบเนื่องสัมพันธ์กันไป เป็นปัจจัยแก่กันและกัน มีอยู่โดยความสัมพันธ์กัน มีอยู่ด้วยอาศัยปัจจัย ไม่มีความคงที่อยู่อย่างเดิม ไม่มีอยู่โดยตัวมันเอง ไม่มีตัวตนที่แท้จริง”

นักฟิสิกส์ยุคใหม่จึงแสดงทรรศนะสะท้อนความจริงเกี่ยวกับปรากฏการณ์ในโลกว่า “อนุภาคพื้นฐานไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่แบบอิสระแยกจากกันได้ โดยเนื้อแท้ อนุภาคนั้นเป็นชุดแห่ง ความสัมพันธ์ที่แผ่ออกไปยังสิ่งอื่น ๆ อนุภาคพื้นฐานไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่” เวอร์เนอร์ ไฮเซนเบิร์ก กล่าวว่า “โลกนี้ปรากฏเป็นชิ้นส่วนเหตุการณ์ที่ซับซ้อนโยงใยเข้าหากัน ทดแทนกัน ทับซ้อนกันหรือรวมตัวกันจนมีผลออกมาเป็นการถักทอขององค์รวม”

นักฟิสิกส์ยุคใหม่เห็นตรงกันว่า ความสมดุลของโลกเป็นผลจากความสัมพันธ์อย่างลงตัวระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งไม่มีชีวิต ทุกสิ่งมีระบบควบคุมการดำรงอยู่ร่วมกันที่เป็นเอกภาพ โลกคือองคาพยพที่มีชีวิต เป็นอาณาจักรแห่งความร่วมมือระหว่างพืช สัตว์ แบคทีเรีย ซึ่งดำรงอยู่ร่วมกันในลักษณะพันธมิตรประสานกิจกรรมระหว่างกัน เพื่อความอยู่รอดของส่วนรวมทั้งหมด วิธีการนำตถาคตโพธิญาณและข้อค้นพบทางวิทยาศาสตร์ไปใช้โดยการบูรณาการ คือเติมเต็มให้แก่กันและกัน

วิธีที่ 1 การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและหลักการทางวิทยาศาสตร์ไปอธิบายเสริมกันและกันให้เป็นที่เข้าใจง่ายขึ้น เช่น กรณีพระพุทธเจ้าทรงแสดงโลกทัศน์ที่เป็นสัมมาทิฏฐิและมิจฉาทิฏฐิว่า

> *โลกนี้โดยมากอาศัยส่วนสุดโต่ง 2 ข้าง คือ ความมี (อัตถิตา) และความไม่มี (นัตถิตา) เมื่อบุคคลเห็นเหตุเกิดแห่งโลก ด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริง ความไม่มี (นัตถิตา) ในโลกก็ไม่มี เมื่อบุคคลเห็นความดับแห่งโลก ด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริง ความมี(อัตถิตา) ในโลกก็ไม่มีข้อที่ว่า ‘สิ่งทั้งปวงมีอยู่’ นั้น เป็นส่วนสุดโต่งข้างหนึ่ง ข้อที่ว่า ‘สิ่งทั้งปวงไม่มีอยู่’ นั้น เป็นส่วนสุดโต่งอีกข้างหนึ่ง ตถาคตแสดงธรรมโดยสายกลางไม่เข้าไปข้องแวะส่วนสุดโต่งทั้งสองข้างนั้น*

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวว่า แนวคิดทางพระพุทธศาสนานี้ นักวิทยาศาสตร์อาจไม่เข้าใจชัด ก็ให้นำหลักการของฟิสิกส์ควันตัม มาอธิบายเทียบเคียงกัน ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ที่เหมือนกันว่า

> *โฟตอนหรือส่วนประกอบย่อยแห่งอะตอมของแสง เป็น 'ทวิลักษณ์' คือ (1) อนุภาค (2) คลื่นทั้งสองอยู่ด้วยกัน แต่เป็น 2 อย่างที่ขัดแย้งกันอยู่ในตัว ถ้าเราบอกว่า โฟตอนเป็นอนุภาค ก็เป็นมุมมองที่สุดโต่งข้างหนึ่ง ถ้าเราบอกว่า โฟตอนเป็นคลื่น ก็เป็นมุมมองที่สุดโต่งอีกข้างหนึ่ง มองอย่างไรจึงไม่ถือว่าเป็นที่สุดโต่ง ? มองโดยมัชเฌนธรรมเทศนา คือมองโดยสายกลาง*

นักวิชาการทางพระพุทธศาสนาอาจไม่เข้าใจทฤษฎีนี้ของนักวิทยาศาสตร์ ก็ให้นำแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่แสดงไว้ข้างต้นนั้นมาอธิบายเทียบเคียงกัน

วิธีที่ 2 การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปเติมเต็มวิทยาการใหม่ ๆ ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น แนวคิดทฤษฎีทางการบริหารยุคใหม่อาจมีความสมบูรณ์บางมิติ แต่ยังขาดไปบางมิติ ในการบริหารคน นักบริหารยุคใหม่อาจมองเพียงว่า การบริหารคนที่จะให้ได้ดำเนินด้วยดีนั้น ให้ค่าตอบแทนสูง มีสวัสดิการพร้อม สร้างความเป็นกันเอง เท่านี้ก็น่าจะเพียงพอ แต่พระพุทธศาสนามีหลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา ที่จะทำให้การบริหารมีประสิทธิภาพยั่งยืนกว่า หรือแม้แต่หลักวิชาว่าด้วยการรักษาพยาบาล ในการรักษาพยาบาลคนเจ็บป่วยที่ผ่านมา เราอาจเน้นการรักษาโรค แต่ปัจจุบันมีการนำหลักการทางพระพุทธศาสนามารักษาใจผู้เจ็บป่วย ใช้วิธีการรักษาโรค รักษาใจควบคู่กันไป

วิธีที่ 3 การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นฐานในการทำให้วิทยาการใหม่ๆ ทั้งหลายมีโอกาสได้แสดงฐานะและบทบาทมากยิ่งขึ้น นั่นคือผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในวิชาการยุคใหม่ได้หันมาศึกษาปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พัฒนาตัวเองให้มีความเข้มแข็งสามารถยืนหยัดอยู่ได้ในท่ามกลางโลกธรรมที่แปรเปลี่ยนไปในทางดีและไม่ดีตลอดเวลา ความเป็นคนเข้มแข็งนี้ จะเป็นโอกาสให้ได้ใช้วิชาความรู้ในการปฏิบัติหน้าที่การงานได้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดเวลา

ดังนั้นวิธีที่ 3 นี้ถือว่าตรงกับพุทธประสงค์มากที่สุด เพราะทรงแสดงลำดับขั้นของการพัฒนาตนเพื่อบรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ โดยเริ่มจากการศึกษาหาความรู้ด้านวิชาการวิชาชีพ (ปริยัติสัทธรรม) อบรมสั่งสมตนให้มีความเรียบร้อยด้านกายภาพ ให้เข้มแข็งอดทนด้านจิตภาพ และโลกทัศน์ชีวทัศน์ที่เป็นสัมมาทิฏฐิตลอดเวลา (ปฏิปัตติสัทธรรม) และท้ายให้มีความร่มเย็นเป็นสุข (ปฏิเวธสัทธรรม)

การบูรณาการที่ถูกต้องจึงไม่ใช่การบูรณาการตัวเนื้อหาวิชา แต่เป็นการรับเนื้อหาวิชาศาสตร์สมัยใหม่เข้ามาในตัวคนแล้วเอาหลักปริยัติสัทธรรม ปฏิปัตติสัทธรรมทางพระพุทธศาสนามาพัฒนาตัวคน เพื่อให้โลกทัศน์เชิงบูรณาการในการดำรงชีวิต

ขออนุโมทนาในวิริยะอุตสาหะของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ของวิทยาลัยสงฆ์นครน่านฯ และคณะ วิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและองค์กรภาคีเครือข่าย ในการร่วมด้วยช่วยกันจัดงานและนำเสนอผลงานทางวิชาการในรูปแบบต่าง ๆ อันจะเป็นคุณูปการต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาจิตใจและสังคมสืบไป.

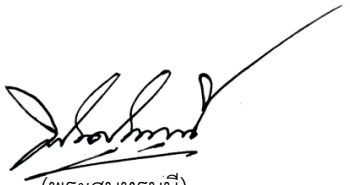

(พระราชปริยัติกวี, ศาสตราจารย์ ดร.)
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ประธานบรรณาธิการการประชุมวิชาการระดับชาติ
ครั้งที่ 1 วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ
11 สิงหาคม 2560

คำนำ

การประชุมวิชาการระดับชาติที่มีรายงานสืบเนื่องจากการประชุม (Proceedings) ครั้งที่ 1 วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ร่วมกับภาคีเครือข่ายที่มีบทบาทในการพัฒนาด้านการศึกษาและสังคม ประกอบด้วย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) กรมการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประจำจังหวัดน่าน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาน่าน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยศูนย์จังหวัดน่าน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ วิทยาลัยน่าน และวิทยาลัยชุมชนน่าน ภายใต้หัวข้อเรื่อง “พุทธบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคมยุคไทยแลนด์ 4.0” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของมหาวิทยาลัยและนักวิชาการสู่สาธารณะตามวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัย เป็นเวทีสาธารณะเสนอแนะผลงานวิชาการในประเด็นที่เกี่ยวกับพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนายังประโยชน์ให้เกิดกับทุกภาคส่วนของสังคม

ขออนุโมทนาในวิริยะอุตสาหะของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ของวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน และคณะผู้บริหาร คณาจารย์ วิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและองค์กรภาคีเครือข่ายในการร่วมด้วยช่วยกันจัดงานและนำเสนอผลงานทางวิชาการในรูปแบบต่าง ๆ อันจะเป็นคุณูปการต่อศึกษาพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาจิตใจและสังคมให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การประชุมวิชาการระดับชาติในครั้งนี้ จะอำนวยประโยชน์แก่คณาจารย์ บุคลากรในมหาวิทยาลัย และนักวิชาการในการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ในยุคไทยแลนด์ 4.0 อย่างยั่งยืนสืบไป

(พระสุนทรมุนี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ถ้อยแถลงของประธานคณะบรรณาธิการ	ก
คำนำ	ง
ศึกษาความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชน อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย *พระครูสุวิมลสีลบรรพต สีลสุทฺโธ (อำทุ่ง)*	1
การศึกษาวิเคราะห์หลักจริยธรรมของเทวดาที่มีต่อสังคมไทย *พระเสาร์คำ ธมฺมวโร (ธิหล้า)*	15
โหราศาสตร์เชิงพุทธศาสตร์ *พระอธิการนำเกียรติ วิสุทฺโธ (ทองวี)*	24
ศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้เครื่องเงินศิลปะอีสานใต้ *นายสมคิด สุขจิตอิ, นายสรพงษ์ ไกรสินธุ์, นางสาวมณทิรา สะแกทอง*	39
เปรียบเทียบความจริงของพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ *พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตฺติวณฺโณ, ดร.*	50
รัฐศาสตร์เชิงพุทธที่ปรากฏในพระไตรปิฎก *พระพีระพงศ์ ฐิตธมฺโม, ดร.*	61
ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการด้านการปกครอง อำเภอเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช *พระกนก กนฺตสีโล (โพธิสาโร)*	71
การพัฒนาตนเองตามหลักพุทธธรรม *พระครูศรีอรรถศาสก์, พระครูสุตาภรณ์พิสุทธิ์*	82
ภาวะผู้นำการจัดการเชิงพุทธที่มีต่อสังคมในยุคไทยแลนด์ 4.0 *นายเอกมงคล เพ็ชรวงษ์*	97
ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพุทธธรรม *พระครูโสภณวีรานุวัตร*	114
พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมไทย ในยุคไทยแลนด์ 4.0 *พระมหานพรักษ์ ขนฺติโสภโณ, ดร.*	125

รูปแบบเป้าหมายปฏิรูปการศึกษาคณะสงฆ์ไทย 140
พระครูภาวนาจันทคุณ วิ., ดร.

การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ ๔ 152
ลักขณา ไชยฤทธิ์

การบริหารงานภาครัฐตามหลักทฤษฎีองค์การ : การบริหารงานภาครัฐ 163
การจัดการภาครัฐแนวใหม่ และการบริหารปกครองภาครัฐใหม่
พระมหาโชตนิพิฐพนธ์ สุทฺธจิตฺโต (ผลเจริญ), ศรษฐพร หนุนชู, พระมหายุทธพิชาญ โยธสาโน, สุรศักดิ์ ชะมารัมย์, ดร.วันชัย สุขตาม, ไว ชีรัมย์

สมรรถนะหลักที่จำเป็นสำหรับผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลกับการเพิ่มขีด 180
ความสามารถทางการแข่งขันขององค์การไปสู่ความสำเร็จในยุคประเทศไทย 4.0
พระมหาโชตนิพิฐพนธ์ สุทฺธจิตฺโต (ผลเจริญ), พระปลัดวัชระ วชิรญาโณ (เกิดสบาย) พระปลัดสุระ ญาณธโร (จันทึก), ดร., สุรศักดิ์ ชะมารัมย์, ดร.วันชัย สุขตาม, อิสรพงษ์ ไกรสินธุ์

หลักศีล ๕ เพื่อการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ 192
ดร.สิรภพ สวนดง, ดร.สงวน หล้าโพนทัน, ดร.กาญจนพงศ์ สุวรรณ, พระครูสังวราภิรักษ์, ผศ.ดร. ดร.เกษม ทาขามป้อม

การวิเคราะห์การบริหารจัดการการพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา 208
พระราชปริยัติ, ดร., รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย พลเมืองดี, อุมาพร โคตรกรวด

การฟื้นฟูสุขภาวะของผู้สูงวัยของวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 221
พระมหาสุภวิชญ์ ปภสฺสโร (วิราม), ผศ.

คุณค่าความเป็นมนุษย์ : แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน 232
ภูวเดช สินทับศาล, พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ, พระสันต์ทัศน์ คมฺภีรปญฺโญ ผศ.ปัญญา นามสง่า, อาจารย์ชัยรัตน์ ทองสุข, ดร.สุนทร สุขทรัพย์ทวีผล

นิยาม ๕: กลไกจักรวาลเป็นไปตามกลไกธรรม 242
ดร.สามารถ สุขุประการ

ศึกษาวิเคราะห์วิธีการปฏิบัติในสติปัฏฐานเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ 254
พระสันต์ทัศน์ คมฺภีรปญฺโญ, ชัยรัตน์ ทองสุข, ภูวเดช สินทับศาล

การพัฒนาการเรียนรู้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของโรงเรียนน้ำสวย 262
อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย
นายอนันต์ คติยะจันทร์, พระครูสมุห์หัตถพร ปิยธมฺโม, พระมหานิพิฐพนธ์ จิรวฑฺฒโน พระสุวรรณ์ สุทฺธาโส, นายสมพงษ์ แสนคูณท้าว

การส่งเสริมจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน 270
โรงเรียนค่ายบกหวานวิทยา อำเภอหนองคาย จังหวัดหนองคาย
พระครูปัญญาธรรมนุกิจ, นายมงคล มาเวียง, นายช่วงวิทย์ สิงห์มอ
นายไชยยา เมืองแทน, ว่าที่ร้อยตรี ชนะพล ดุลยเกษม

การเรียนการสอนรัฐศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวปฏิรูปการศึกษาไทย 4.0 279
พระวิชาญ อาทโร, พระสุเทิด ทีปงฺกโร

รัฐสภาไทยในบริบทประชาคมอาเซียน 293
พระสุเทิด ทีปงฺกโร, พระวิชาญ อาทโร

แนวคิดการจัดการทรัพยากรมนุษย์ : ฐานความคิดตามหลักพรหมวิหาร 303
ดร.ศุภณัฐ เจริญสุข

การจัดระบบสาธารณสุขขั้นมูลฐาน : พระสงฆ์ห่างไกลจากโรค 313
พระไพรัตน์ รตนโชโต

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักศึกษาจีนในการเลือกศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 320
Lingyun Yang, กลมทิพย์ คำใจ

พระพุทธศาสนาและเทคโนโลยีในการพัฒนาจริยธรรม 334
อิสรพงษ์ ไกรสินธุ์, สมคิด สุขจิต, มณทิรา สะแกทอง

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน 344
ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
ดร.ธาดา เจริญกุศล, ดร.กาญจนา ดำจุติ, ดร.ไกรวิน ไชยวรรณ, ดร.ปทุมมาศ ว่องอรุณชัย

กระบวนการเรียนรู้ : มรรคาแห่งการรู้ 355
พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ จนฺทาโภ (พานิช)

วิถีไทย วิถีพุทธ นำชีวิต เกื้อกูลสังคม 362
ดร.กาญจนา ดำจุติ

พุทธศาสนากับการแก้ปัญหาเศรษฐกิจในชุมชน 369
พระปลัดวัชระ วชิรญาโณ

ศีล : พุทธวิธีปลุกจิตสำนึกการมีวินัยในการแก้ปัญหาการทิ้งขยะ 376
อารุณ สิทธิวงศ์

ภัยจากภายในพระพุทธศาสนาของประเทศไทย : สาเหตุและทางออก 381
ดร.สุวิบูลย์ จำรูญศิริ

ศึกษาแนวทางการปฏิบัติกัมมัฏฐานของพระราชนิโรธรังสี(หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี) วัดหินหมากเป้ง จังหวัดหนองคาย 391
พระอธิการสมนึก นรินฺโท (ฤทธิ์มาก)

การจัดการการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา 397
ดร. สุเทพ เชื้อสมุทร, พระครูสังฆวิสุทธิคุณ,ดร., พระครูปริยัติสุวัฒนาภรณ์,ดร. พระครูรัตนากรวิสุทธิ์, พระมหากุศล กุสลภทฺโท

แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 408
ดร.พิชิต ปุริมาตร

การพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรตามหลักพุทธบูรณาการ 419
ไพวรรณ ปุริมาตร

ความเป็นพุทธกับวัฒนธรรมไทย 430
พระครูสังฆรักษ์สวัสดิ์ อภินนฺโท (ขันติธรรม)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์อย่างมีประสิทธิภาพตามรูปแบบสภาสงฆ์ 438
พระอินทร์นุช สุวณฺโณ (บุญต้อง)

การสร้างเสริมทักษะภาษาอาเซียนแก่นิสิตของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาเขตนครราชสีมา 449
ดร.ประพันธ์ นึกกระโทก

ธรรมมาภิบาลกับการบริหาร 458
ภูดิศ นอขุนทด

อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อภาษาไทยถิ่นล้านนา 467
ผศ.ดร.อภิพัธน์ วิศิษฏ์ใจงาม, จิรพจน์ ขวัญคง, พระบุญโชติ ปุญญโชติโก

องค์การและการจัดการในยุค Thailand 4.0 479
ณัฐสันต์ นันทวัฒน์

ลดความเสี่ยงและสร้างความมั่นคงทางจิตใจ 492
พระครูธรรมธรบงกช (คนฺธาโร), ดร.

การประยุกต์พุทธธรรมกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร 500
พระครูประทีปวุฒิธรรม (วีระชัย อามาตย์มนตรี)

หลักการพระพุทธศาสนาสู่แรงจูงใจในการทำงานจิตอาสา 513
พระแสงจันทร์ ฐิตสาโร

กระบวนการพัฒนาปัญญานิยม (แนวปรัชญา) กับปัญญาเจตสิก (แนวพระพุทธศาสนา) 526
ดร.เจริญ มณีจักร์, พระครูพิพิธจารุธรรม, ดร.

การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยวิถีพุทธของนักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดพะเยา 536
ผู้ช่วยศาสตราจารย์คนอง วังฝายแก้ว

พระพุทธศาสนาในสิบสองปันนา : ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความสัมพันธ์กับล้านนา 542
ผู้ช่วยศาสตราจารย์จักรแก้ว นามเมือง

การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ โดยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดพะเยา 550
ผู้ช่วยศาสตราจารย์จักรแก้ว นามเมือง, ดร.ใจ บุญชัยมิ่ง

ภาคผนวก

คำสั่งแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความวิชาการ (Peer Review) 560

คำสั่งแต่งตั้งคณะบรรณาธิการเอกสารประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1 562

ศึกษาความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนอำเภอศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย
A Study of Belief in Puñña-Pāpa Influencing to People in Gīrīmas Sukhothai

พระครูสุวิมลสีลบรรพต สีลสุทฺโธ (อ่ำทุ่ง)
นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พระพุทธชินราช

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเชื่อเรื่องบุญ-บาปในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อความเชื่อเรื่องบุญ-บาป ของประชาชนในอำเภอศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย 3) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเรื่องความเชื่อเรื่องบุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอศรีมาศ ใช้ข้อมูลปฐมภูมิพระไตรปิฎก ข้อมูลทุติยภูมิเอกสาร หนังสือ ตำรา และสื่ออิเลคทรอนิคส์ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยประชากรกลุ่มตัวอย่าง 381 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศหญิง จำนวน 212 คน คิดเป็นร้อยละ 55.06 มีกลุ่มอายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 43.83 การศึกษาชั้นประถมศึกษา จำนวน 202 คน คิดเป็นร้อยละ 53.02 อาชีพเกษตรกร จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 30.18 และมีรายได้ 10,001 – 15,000 บาท จำนวน 237 คน คิดเป็นร้อยละ 62.20

ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างด้านความเชื่อตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.99) กลุ่มตัวอย่างด้านความเชื่อเรื่องกรรมดี-ชั่ว อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.96)

ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างด้านความเชื่อเรื่องสวรรค์-นรกอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.13) ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างด้านความเชื่อจากอิทธิพลทางสังคมรอบอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.99)

กลุ่มตัวอย่างที่เสนอปัญหาและอุปสรรค ด้านความเชื่อตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยรวมคือขาดรักษาศีลและปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง ด้านความเชื่อเรื่องกรรมดี-ชั่ว โดยรวมได้เสนอว่า กลุ่มตัวอย่างไม่เห็นผลของการทำกรรมหรือเห็นว่ากรรมนั้นมาช้าจึงทำกรรมนั้น ด้านความเชื่อเรื่องสวรรค์-นรก โดยรวมได้เสนอว่า ขาดความเข้าใจเรื่องนรกสวรรค์ที่แท้จริง ด้านความเชื่อจากอิทธิพลทางสังคมรอบด้าน โดยรวมได้เสนอว่า สังคมขาดความเชื่อว่าบาปบุญเป็นผลในการใช้ชีวิตในชาติปัจจุบัน

คำสำคัญ: ความเชื่อ, บุญ, บาป, อำเภอศรีมาส สุโขทัย

Abstract

This research aims at 1) To study belief in puñña (meritorious) and pāpa (sinful) actions of People in Theravada Buddhism 2) To compare their beliefs in puñña and pāpa actions 3) To examine problems, setbacks and suggestions for clarifying their beliefs impacting on making

their livings in the district. It is the quantitative research as survey from the sampling people group belongs the amount of 381. It is the descriptive analysis.

The result of research is found that the sampling people group of female belongs the amount of 212 with average of 55.06. The sampling group of age 51 up belongs the amount of 167 with average of 43.83. The sampling group of primary school belongs the amount of 202 with average of 53.02. The sampling group of agriculturist belongs the amount of 115 with average of 30.18. The sampling group of income in 10,000-15,000 Bath belongs the amount of 237 with average 62.20.

The rank of idea by the sampling group of belief in Buddhism belongs much ($\overline{X}$ 3.99). The sampling group of belief in Good and wrong action belongs much ($\overline{X}$ 3.96). The sampling group of belief in Heaven and Hell belongs much ($\overline{X}$ 4.13). The sampling group of belief in common social influence belongs much ($\overline{X}$ 3.99)

The sampling group present the problems and obstacle in the belief of Buddhism as holistic unit is not to take Sīla and Dhamma practice. The sampling group presents the problems and obstacle in the belief of meritorious and sinful action as holistic unit is not to see the result of action or the action coming soon. The sampling group presents the problems and obstacle in the belief of heaven and hell as holistic unit is not to lack understanding in the heaven and hell. The sampling group presents the problems and obstacle in the belief of common social influence as holistic unit is not to lack belief in puñña) and pāpa as result in present life.

Keywords: Belief, Puñña (merit), Pāpa (wrong), Gīrīmas Sukhothai

บทนำ

คำอมตะที่ว่า บุญ-บาป นี้ เป็นส่วนที่สำคัญของความเชื่อและมีส่วนสำคัญต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนได้เป็นอย่างดี ถือได้ว่าเป็นประเด็นหลักในทางจริยศาสตร์ ที่สอนให้มนุษย์มีความประพฤติในทางที่ถูกต้อง เพราะถ้าหากไม่มีการสอนเรื่องบุญ-บาปแล้ว ก็ไม่สามารถที่จะทำให้คนเห็นคุณและโทษของการกระทำที่ดีและไม่ดีต่าง ๆ อย่างเช่น การเบียดเบียน การลักขโมย การล่วงสิทธิ์ของผู้อื่น การโกหก ความไม่เห็นแก่ตัว ความช่วยเหลือ เผื่อแผ่ แบ่งปัน เป็นต้น เมื่อมีคำสอนเช่นนี้ ย่อมจะทำให้คนรู้สึกว่าอยากทำดีเพื่อไปสวรรค์ เกรงกลัวต่อผลของการกระทำและนำไปสู่การงดเว้นการกระทำดังกล่าว ผลการทำดี จะนำสู่จุดมุ่งหมายสูงสุด คือความสงบสุขของชีวิต ตามความหมายของคำว่า มนุษย์ หมายถึง “สัตว์ที่รู้จักเหตุผล สัตว์ที่มีจิตใจสูง”[1]

สังคมโลกเปิดกว้างขึ้นทั้งในด้านสื่อสารมวลชน เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่นำพาให้สังคมไทยก้าวเข้าไปสู่กระแสแห่งยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้สังคมไทยต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติใน

[1] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม,** พิมพ์ครั้งที่ 24, (นนทบุรี: บริษัท เอส.อาร์พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, 2554), หน้า 140.

หลายๆ ด้าน กล่าวคือ วิกฤติการเมือง วิกฤติด้านเศรษฐกิจ วิกฤติด้านสังคม วิกฤติด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะวิกฤติด้านสังคม สภาพของสังคมไทยปัจจุบัน นับวันยิ่งเลวร้ายลงทุกที ตลอดทั้งปัญหาทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและจริยธรรม ในด้านการสรรค์สร้างคุณงามความดีที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเองและสังคมก็หาได้ยากมาก การปฏิบัติตนของคนในสังคมปัจจุบันมีแต่สภาพของความเห็นแก่ตัวเอาแต่ได้ ไม่มีจิตใจเอื้อเฟื้อต่อกัน โดยเฉพาะสังคมในกรุงเทพมหานครและในเขตเมืองที่มีความเจริญ สังคมไทยเป็นสังคมของพระพุทธศาสนา แต่คุณธรรมและจริยธรรมลดน้อยลงหรืออาจจะหายไป เมื่อมองดูสภาพสังคมที่เดือดร้อนอยู่ทุกวันนี้ เป็นอย่างไร ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น อาทิเช่น ปัญหาอาชญากรรมและทุรกรรมต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นเป็นประจำวันในชีวิต ปัญหาศีลธรรมเสื่อม ปัญหาข้อนี้เป็นจุดสำคัญ มีคนเชื่อเรื่องบุญ-บาป เข้าใจหรือยึดมั่นในพระพุทธศาสนามากน้อยแค่ไหน

ปัญหาที่ได้กล่าวมาข้างต้น สอดคล้องกับคำกล่าวของพระมหาไพฑูรย์ สุทฺธวิธุโร ที่ได้วิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องบาปในพระพุทธศาสนาเถรวาทว่า “เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นแก่คนรุ่นใหม่ บางอย่างที่ไม่เป็นไปตามกฎธรรมชาติของการกระทำ เช่น บางคนทำชั่วเลวทรามแต่กลับมีหน้ามีตามีคนนับถือและมีทรัพย์สมบัติเสวยสุขได้อย่างสุขสบาย ทำไมผลของความชั่วที่เขาทำจึงไม่ให้ผลในทันทีที่เขาทำชั่วทำบาปนั้น หรือบาป-บุญไม่มีอยู่จริง จึงไม่แสดงผลอย่างไรออกมา ปัญหาและข้อสงสัยต่าง ๆ เหล่านี้ถูกสะสมไว้ในความรู้สึกของคนในอดีตจนถึงปัจจุบัน ยังไม่มีการศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องบุญ – บาป อย่างเป็นระบบ”[2]

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเชื่อเรื่องบุญ บาป ในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อความเชื่อเรื่องบุญ-บาป ของประชาชนในอำเภอคีรีมาศ
3. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคข้อเสนอแนะเรื่องความเชื่อเรื่องบุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอคีรีมาศ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยสำรวจ (Survey Research) ความคิดเห็นจากแบบสอบถาม (Questionnaire) มีวิธีวิจัย ดังนี้

1. ประชากร / กลุ่มตัวอย่าง

ประชากร (Population) ได้แก่ ประชาชนในอำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย จำนวน 55,332 คน

กลุ่มตัวอย่าง (Sample group) ใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซี่และมอร์แกน (R.V. Krejcie and D.W. Morgan, 1970) ได้ จำนวน 381 คน

---

[2] พระมหาไพฑูรย์ สุทฺธวิธุโร, การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องบาปในพระพุทธศาสนาเถรวาท, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2536),หน้า 1.

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ขั้นตอนสร้างเครื่องชนิดแบบสอบถาม

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสอบถาม

2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

3. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

4. สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

5. นำเสนอร่างแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข ซึ่งเป็นการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

6. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา

7. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับจริง และนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

8. รวบรวมแบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์

2.2 ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิดที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอคีรีมาศ โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ เป็นลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบ่งเป็น 4 ด้านความคิดเห็น คือ **1)** ความเชื่อตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา **2)** ความเชื่อเรื่องกรรมดี-ชั่ว **3)** ความเชื่อเรื่องสวรรค์-นรก **4)** ความเชื่อจากอิทธิพลทางสังคมรอบด้าน มีมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

5	หมายถึง	ความคิดเห็น อยู่ในระดับ มากที่สุด
4	หมายถึง	ความคิดเห็น อยู่ในระดับ มาก
3	หมายถึง	ความคิดเห็น อยู่ในระดับ ปานกลาง
2	หมายถึง	ความคิดเห็น อยู่ในระดับ น้อย
1	หมายถึง	ความคิดเห็น อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

การตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามให้แก่ประชาชนในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย ซึ่งมีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษาจำนวน 30 ชุด เพื่อทดสอบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจคำถามอย่างชัดเจนหรือไม่ เมื่อมีข้อบกพร่องก็จะทำการแก้ไขให้ถูกต้อง แล้วจึงนำ

แบบสอบถามแจกให้กับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษา ดังที่ได้กำหนดไว้แล้วในส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา

ตอนที่ 3 ข้อเสนอปัญหาและอุปสรรคพร้อมเสนอแนะของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง

2.3 การตรวจสอบและหาคุณภาพของเครื่องมือ

การหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษานำมาประกอบการสร้างเครื่องมือซึ่งคือแบบสอบถาม

2) หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน 3 ท่าน โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruency Index : IOC) โดยได้ค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปทุกข้อ ซึ่งเครื่องมือการวิจัยฉบับนี้ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.6-1.0 ทุกข้อ ซึ่งถือว่าเครื่องมือใช้ได้

3) หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try out) กับประชาชนกลุ่มตัวอย่าง ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 คน ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cranbach)[3] ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.925

4) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้แจกกลุ่มตัวอย่างจริงในการวิจัยต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ถึง นายอำเภอศรีมาศ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากประชากรในพื้นที่

2) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับประชากรในพื้นที่เขตอำเภอศรีมาศ จำนวน 381 ชุด และเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมดจำนวน 381 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

4) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

4. วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

1) นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้อง ในการตอบแบบสอบถามแล้วนำมา

---

[3] สิน พันธุ์พินิจ, **เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์,** (กรุงเทพมหานคร: บริษัท จูนพับลิสชิ่ง จำกัด, 2547) หน้า 191.

คัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลง รหัส (Coding Form)

2) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

3) การวิเคราะห์ข้อมูล

(1) ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

(2) ความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย วิเคราะห์โดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากการตอบแบบสอบถามของประชากรในเขตอำเภอคีรีมาศ

เกณฑ์ที่ใช้แปลผลข้อคำถามที่ได้จากการประเมินผล

ระดับทัศนะของบุคลากร	ระดับคะแนน	ช่วงค่าเฉลี่ย
มากที่สุด	5	4.51-5.00
มาก	4	3.51-4.50
ปานกลาง	3	2.51-3.50
น้อย	2	1.51-2.50
น้อยสุด	1	1.00-1.50[4]

ผลการศึกษา

จากการศึกษากลุ่มประชากรตัวอย่าง ทราบว่า ความคิดเห็นด้านความเชื่อตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.99) เนื่องจากเชื่อการสั่งสมบุญ ผลบุญจะติดตามตนไปหลังจากที่ตายไปแล้วชาวพุทธต้องรักษาศีลและปฏิบัติธรรม ชาวพุทธต้องบูรณซ่อมแซมวัดวาอารามซึ่งทำให้ผลของการวิจัยออกมาอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระกัณหา กนฺตสีโล (อนุอัน), กล่าวว่า ความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีต่อวิถีชีวิตของคนอีสาน การทำบุญหรือการปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการนั้นจะทำให้ผู้ปฏิบัติมีการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นไปด้วยความราบรื่นประสบความสำเร็จในชีวิต มีความเป็นอยู่สุขสบายไม่หวาดระแวงได้รับการยกย่องสรรเสริญจากผู้คนในสังคม นอกจากนี้ยังเชื่อว่า ผู้ทำบุญกุศลจะมีสุขภาพดี ผิวพรรณผ่องใส มีอายุยืน มีลูกหลานน่ารัก เลี้ยงง่าย เป็นเด็กดี เรียนหนังสือเก่ง และผู้ที่ทำบุญนั้นเมื่อตายแล้วย่อมไปสู่สุคติและสอดคล้องกับหลักธรรมในพระไตรปิฎก ศรัทธา คือ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่อการณ์ที่ควรเชื่อ โดยไตร่ตรอง ใคร่ครวญ และพิจารณาด้วยปัญญา (โยนิโสมนสิการ) หาเหตุผลให้เห็นจริงแก่ใจจึงเชื่อ เป็นศรัทธาที่สัมปยุตด้วยปัญญา เรียกอีกอย่างว่า อาการวตี

[4] ชูศรี วงศ์รัตนะ, **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย,** พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เทพเนรมิต, 2541) หน้า 75.

ศรัทธา[5] ดังที่ พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนไว้อย่างชัดเจนในพระสูตรหลายสูตร อย่างเช่นใน “เกสปุตติยสูตร” หรือที่นิยมเรียกกันว่า “กาลามสูตร” เป็นพระสูตรที่ทรงแสดงพุทธพจน์ เกี่ยวกับการตัดสินในเชื่อ โดยใช้ปัญญาพิจารณาว่า “กาลามชนทั้งหลาย ก็ควรแล้วที่ท่านเคลือบแคลงสงสัย และท่านทั้งหลายเกิดความเคลือบแคลงสงสัยในฐานะที่ควรแล้ว มาเถิดท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย จงพิจารณาอย่างนี้ว่า

อย่าได้เชื่อถือ ตามถอยคำที่ได้ยินได้ฟังมา
อย่าได้เชื่อถือ ตามถ้อยคำสืบ ๆ กันมา
อย่าได้เชื่อถือ โดยตื่นข่าวว่า ได้ยินอย่างนี้
อย่าได้เชื่อถือ โดยอ้างตำรา
อย่าได้เชื่อถือ โดยเดาเอาเอง
อย่าได้เชื่อถือ โดยคาดคะเน
อย่าได้เชื่อถือ โดยความตรึงตรองตามเอกสาร
อย่าได้เชื่อถือ โดยชอบใจว่าต้องกันกับทิฏฐิของตน
อย่าได้เชื่อถือ โดยเชื่อว่าผู้พูดสมควรจะเชื่อได้
อย่าได้เชื่อถือ โดยความนับถือว่าสมณะนี้เป็นครูของเรา

ความคิดเห็นด้านความเชื่อเรื่องกรรมดี-ชั่ว พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.96) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด คือข้อที่ 1. เชื่อกฎแห่งกรรม ผู้ที่ทำดี ย่อมได้รับผลดี ผู้ที่ทำชั่วย่อมได้รับผลชั่ว ที่เหลืออยู่ในระดับมากทุกข้อ เนื่องมาจากมีความคิดเห็นว่าทุกคนมีกรรมทั้งดีและชั่ว ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตจึงทำให้ความเห็นมีการแปลผลออกมาอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมศักดิ์ ปิยธมฺโม (อินทเสน) กล่าวถึงความเชื่ออิทธิพลและขนบธรรมเนียมประเพณีของลาวปัจจุบันไว้ว่า ประเพณีฮีตสิบสองของชาวลาวถือเป็นภูมิปัญญาในด้านนามธรรม ความเชื่อที่มีอิทธิพลทำให้เกิดประเพณีต่าง ๆ ขึ้น โดยจารีตการทำบุญสิบสองเดือนของชาวลาวนั้นเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในรูปของประเพณี ที่เกี่ยวข้องกับหลักความเชื่อในเรื่องของสิ่งที่เหนือธรรมชาติ นำมาผสมผสานได้อย่างกลมกลืนกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม สภาพภูมิอากาศ จนเกิดเป็นประเพณีอันดีงามที่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมให้ถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันจากคนรุ่นสู่รุ่น ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้คนในชุมชนไว้เนื้อเชื่อใจกันและกัน ช่วยเหลือกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในครอบครัวและในชุมชน ทำให้เกิดความสนิทสนมอยู่กันฉันพี่น้องเหมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและสังคมชุมชน คนในสังคมได้รับการปลูกฝังแนวความคิดที่ดี มีความเป็นเอกลักษณ์ จนได้รับการปฏิบัติสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในการสืบ

[5] พระกัณหา กนฺตสีโล (อนุอัน), การศึกษาเชิงวิเคราะห์คติความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีต่อวิถีชีวิตของคนอีสาน : ศึกษากรณีอำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549), หน้า 57.

ทอดภูมิปัญญานั้นต่อไป[6] และสอดคล้องกับหลักธรรมของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายว่า กัมมสัทธา คือ เชื่อกรรม เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่า เมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความชั่วความดีมีขึ้นในตน เป็นเหตุเป็นปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่างเปล่า และเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่อ้อนวอนหรือนอนคอยโชค[7]

ด้านความเชื่อเรื่องสวรรค์-นรก พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.13) เนื่องจากมีความคิดเห็นว่าสวรรค์และนรกมีอิทธิพล ทำให้ผลของการวิจัยออกมาอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับงานวิจัยของสมศักดิ์ ชินภา[8] กล่าวว่า ความเชื่อเรื่องบุญ ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของผู้ต้องขังเรือนจำ กลางนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (X =4.26, S.D. = .48) ทุกด้านอยู่ในระดับมาก และเรียงลำดับค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านวจีกรรม (X = 4.28, S.D. = .57) ด้านกายกรรม (X = 4.26, S.D. = .55) และด้านมโนกรรม (X = 4.25, S.D. = .54) ตามลาดับและยังสอดคล้องกับหลักธรรมของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ว่า เรื่องนรก-สวรรค์จัดอยู่ในประเภทที่พิสูจน์ไม่ได้ หมายถึง ทั้งแง่ลบและแง่บวก คือ จะพิสูจน์ว่ามี ก็ยังเอามาแสดงให้เห็นไม่ได้ จะพิสูจน์ว่าไม่มีก็ยังไม่สามารถแสดงให้เห็นว่าไม่มีให้มันเด็ดขาด พูดไม่ได้ทั้งสองอย่าง เป็นอันว่า ต้องพิสูจน์ให้ตรงตามอายตนะ จะพิสูจน์ว่า เสียงมีหรือไม่มี พิสูจน์ด้วยตาได้ไหม ก็ไม่ได้ พิสูจน์ว่ารสมีไหม จะพิสูจน์ด้วยหูก็ไม่ได้ ไม่ได้เรื่อง มันต้องตรงอายตนะ ทีนี้ นรก-สวรรค์พิสูจน์ด้วยอะไร พิสูจน์ด้วยตา ด้วยหู ด้วยจมูก ลิ้น กายไม่ได้ มันต้องพิสูจน์ด้วยชีวิตที่ใจนั่นเอง ดูหลักง่าย ๆ เราถือว่าจิตเป็นแกนของชีวิตเป็นตัวทำหน้าที่เกิด จะพิสูจน์เรื่องนรก-สวรรค์ว่าตายแล้วไปเกิดหรือไม่ ก็ต้องพิสูจน์ด้วยจิต คือลองตายดู ก็ไม่มีใครยอม รวมความในตอนนี้ว่า นรก-สวรรค์เป็นเรื่องพิสูจน์ไม่ได้ ทั้งแง่บวกและแง่ลบ ว่ามีหรือไม่มี

ด้านความเชื่อจากอิทธิพลทางสังคมรอบด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.99) เนื่องมาจากความเชื่อจากอิทธิพลรอบด้านจะมีผลกับการดำรงชีวิตของประชาชนในเขตอำเภอคีรีมาศ สอดคล้องกับงานวิจัยของสมศักดิ์ ชินภา ว่าความเชื่อเรื่องบุญ ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของผู้ต้องขังเรือนจำ กลางนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (X =4.26, S.D. = .48) ทุกด้านอยู่ในระดับมาก และเรียงลำดับค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านวจีกรรม (X = 4.28, S.D. = .57) ด้านกายกรรม (X = 4.26, S.D. = .55) และด้านมโนกรรม (X = 4.25, S.D. = .54) ตามลำดับ[9]

---

[6] พระสมศักดิ์ ปิยธมฺโม (อินทเสน), อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมลาวในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554), หน้า 88.

[7] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม,** พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543), หน้า 164.

[8] สมศักดิ์ ชินภา, ความเชื่อเรื่องบุญบาปตามแนวทางพระพุทธศาสนาของผู้ต้องขังเรือนจำกลางนครราชสีมา, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬา ลงกรณราชวิทยาลัย, 2555, หน้า 61.

[9] เรื่องเดียวกัน, 55.

จากการเปรียญเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 5 ด้าน คือ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ มีความแตกต่างกันออกไป คือ

เพศที่ต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของนารีรัตน์ กว้างขวาง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม 6 : กรณีศึกษาเทศบาล ตำบลบางเมือง อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ” ผลวิจัยพบว่า ประชาชนที่มารับ บริการจากเทศบาลตำบลบางเมือง อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ มีความคิดเห็นว่า การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม 6 : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบางเมือง อำเภอ เมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อจำแนกเป็นราย ด้าน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการรับบริการ ไม่แตกต่าง ส่วนประชาชนที่มีอายุ การศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการรับบริการ แตกต่างกัน[10]

อายุที่ต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย โดยในภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เอกพงษ์ หาญกำจร เรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา: กรณีศึกษาวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ พบว่า บุคลากรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้[11]

การศึกษาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย โดยในภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหาสุวิทย์ษา สิริวฑฺโน (พรหมเกิด) เรื่องการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า พนักงานที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบล

---

[10] นารีรัตน์ กว้างขวาง , การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม 6: กรณีศึกษา เทศบาลตำบลบางเมือง อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554, หน้า 77.

[11] เอกพงษ์ หาญกำจร, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา: กรณีศึกษาวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์).** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554), หน้า 109.

อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พนักงานที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในทุกด้าน[12]

อาชีพที่ต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย โดยในภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระจรูญ ธีรปญโญ (เวฬุวาปี)[13] ได้ทาการวิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของ องค์การบริหารส่วนตำบลลำพยนต์ อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชาชนกลุ่มตัวอย่างต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของ องค์การบริหารส่วนตำบลลำพยนต์ อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วน บุคคลของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความ คิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลลำพยนต์ อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

รายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย โดยในภาพรวม แตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระภานุวัฒน์ ฐิตวินโย (ทวีร่าง) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล ตามหลักธรรมาภิบาล ของอำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของ ผู้บริหาร สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ลูกจ้างประจำ พนักงานจ้างตามภารกิจ พนักงานจ้างทั่วไป ที่มีต่อการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล ตามหลักธรรมาภิบาล ของอำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็น รายด้านพบว่า ผู้บริหาร สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ลูกจ้างประจำ พนักงานจ้างตามภารกิจ พนักงานจ้างทั่วไป มีความคิดเห็นการบริหารงานองค์การ บริหารส่วนตำบล ตามหลักธรรมาภิบาล ของอำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล พนักงานองค์การ บริหารส่วนตำบล ลูกจ้างประจำ พนักงานจ้างตามภารกิจ พนักงานจ้างทั่วไป ที่มีต่อการบริหารงาน องค์การบริหารส่วนตำบล ตามหลักธรรมาภิบาล ของอำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตาม สถานภาพส่วนบุคคล บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ตำแหน่งหน้าที่

---

[12] พระมหาสุวิทย์ษา สิริวฑฒโน (พรหมเกิด), การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์),** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554), หน้า 107.

[13] พระจรูญ ธีรปญโญ (เวฬุวาปี), การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วน ตำบลลำพยนต์ อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554), หน้า 56.

สถานภาพ และประสบการณ์ทำงาน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล ตามหลักธรรมาภิบาล ของอำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้[14]

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผลตามวัตถุประสงค์

กิจกรรม	ประเด็นที่ศึกษา	วัตถุประสงค์	ผลประโยชน์ที่ได้รับ
ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิจากพระไตรปิฎก/ทุติยภูมิจากเอกสาร รายงานการวิจัย	-ความเชื่อในบุญ-บาป -ความเชื่อในนรก สวรรค์ -ความเชื่อตามอิทธิพลของบุญ-บาป -ศึกษาบริบทความเชื่อชาวอำเภอคิริมาส สุโขทัย	ข้อที่ 1	ทราบบุญ-บาป ทราบภาวะนรก-สวรรค์ ทราบความเชื่อในบุญบาป ถ่ายทอดในสื่อออนไลน์
ศึกษาข้อมูล / ประเด็นความคิดเห็นรายด้านของกลุ่มตัวประชากรตัวอย่าง อำเภอคิรีมาส	**1.** ความเชื่อตามหลักธรรม **2.** ความเชื่อเรื่องกรรมดี-ชั่ว **3.** ความเชื่อเรื่องสวรรค์-นรก **4.** ความเชื่อจากอิทธิพลทางสังคมรอบด้าน	ข้อที่ 2	แนวทางปฏิบัติตนต่อความเชื่อต่อบุญ-บาป ต่อนรก-สวรรค์ มีความคิดเห็นตามรายด้านว่า อยู่ในระดับมาก
ศึกษาปัญหาและอุปสรรค	ปัญหาและอุปสรรค์ต่อความเชื่อเรื่องบุญ-บาป และต่อนรก – สวรรค์	ข้อ 3	แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรค์ โดยรักษาศีล 5 เชื่อกรรม ผลการกระทำ เชื่อนรก-สวรรค์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. พระสงฆ์ควรประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักกรรมให้กับประชาชนในพื้นที่ เพื่อเกิดกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

2. พระสงฆ์ฝ่ายปกครอง ควรมีนโยบายส่งเสริมการศึกษาให้พระสงฆ์มีความรู้ที่ชัดเจนในการสั่งสอนประชาชนให้เข้าใจถึงหลักธรรมที่ชัดเจน

---

[14] พระภานุวัฒน์ ฐิตวินโย (ทวีร่าง), การบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาลของอำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , 2554), หน้า 87.

3. แต่ละวัดที่มีศักยภาพทางการเงิน บุคลากร สถานที่ ควรมีการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้มีบทบาทมากยิ่งขึ้นเพื่อให้เยาวชนและประชาชนได้ศึกษาธรรมและเรื่องของกรรมดีกรรมชั่ว

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับประชาชนในการปฏิบัติตัวและเป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อให้ประชาชนเห็นความสำคัญของบาป บุญ คุณโทษ

2. พระสงฆ์ต้องสร้างสรรค์วิธีการแสดงธรรมให้เห็นถึงบาป บุญ ที่ทำให้ประชาชนเกิดมามีฐานะความเป็นอยู่ที่ต่างกัน

3. พระสงฆ์ต้องแสดงบทบาทของผู้นำทางจิตวิญญาณที่เข้าถึงประชาชนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการสั่งสอนธรรมะของพระภิกษุสงฆ์ที่มีความชัดเจนและถูกต้องตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นเรื่องบุญ-บาป นรก-สวรรค์ และความเชื่อ

2. ควรศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เน้นเรื่องบุญ-บาปของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน

3. ควรศึกษาความคิดเห็นของประชนต่อการรักษาศีลที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต

ข้อวิจารณ์

จากการศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่า ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.02) ระดับความคิดเห็นของประชาชนฯ ข้อสำคัญคือ ด้านความเชื่อเรื่องสวรรค์-นรก ซึ่งผู้วิจัยให้ความสำคัญมากว่าคำว่านรก สวรรค์เป็นจริยธรรมระดับพื้นฐานระดับชาวบ้านที่ใคร ๆ ในฐานะชาวพุทธจะรู้จัก เพราะนรกเป็นที่รองรับการทำชั่ว ส่วนสวรรค์รองรับความการทำดี แม้ไม่รู้ว่านรกสวรรค์เป็นอย่างไร แต่โดยสามัญสำนึกแล้วทุกคนจะรู้แก่ใจ เรื่องนี้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เขียนลงในหนังสือพิมพ์รายวัน ว่า “นรกสวรรค์ เป็นเครื่องควบคุมพฤติกรรมของคนได้เป็นอย่างดีอาจจะพอกับกฎหมายด้วยซ้ำ” ในคัมภีร์พระพุทธศาสนายอมรับมาแต่ต้นว่า “ผู้ทำดี มีกุศลธรรม เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์” ตรงกันข้ามนั้น ก็ย่อมเข้าถึงนรก” นี่เอง ในส่วนแนวทางที่จะแก้ไขคนที่ยังไม่กลัวตกนรก คือ ต้องเชื่อกรรมและปฏิบัติในศีล 5 เชื่อฟังมารดาบิดา ยึดมั่นในพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง

ความเชื่อตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เชื่อว่าการสั่งสมบุญ ผลบุญจะติดตามตนไปหลังจากที่ตายไปแล้ว ชาวพุทธยังคงรักษาศีลและปฏิบัติธรรมอยู่แต่ส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีอายุมาก ชาวพุทธเชื่อว่าการยึดหลักธรรมจะนำพาสันติสุขมาให้ตน ชาวพุทธนั้นต้องเชื่อฟังมารดา บิดา ขาวพุทธยังยึดมั่นในพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง และ ชาวพุทธยังคงรักษาศีล 5 กันอยู่ เพื่อความสงบสุขของชีวิต ด้านความเชื่อเรื่องกรรมดี-ชั่ว กลุ่มตัวอย่างเชื่อกฎแห่งกรรม ผู้ที่ทำดี ย่อมได้รับผลดี ผู้ที่ทำชั่ว ย่อมได้รับผลชั่ว เชื่อในสิ่งที่ดีและไม่ดีที่เกิดขึ้นในชีวิต เชื่อในการให้ทาน การบริจาคเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็น เชื่อว่า การมีโรคภัย อายุยืน เป็นผลมาจาก การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่เบียดเบียนสัตว์และการทำร้ายผู้อื่น เชื่อว่า คนที่พูดความจริงไม่หลอกลวง จะทำให้คน

ทั้งหลายเชื่อถือ ให้ความเคารพ และยอมรับฟังคำพูดของบุคคลนั้น และเชื่อว่า วาจาสุจริต จะให้สังคมสันติสุข ด้านความเชื่อเรื่องสวรรค์-นรก กลุ่มตัวอย่างเชื่อว่าทำดีตายไปขึ้นสวรรค์ ทำชั่วตายไปตกนรก เชื่อว่านรก สวรรค์ ทำให้เป็นคนมีเมตตากรุณาและคนรักษาศีลเมื่อตายไปจะเข้าถึง สุคติ โลกสวรรค์ ด้านความเชื่อจากอิทธิพลทางสังคมรอบด้าน กลุ่มตัวอย่างเชื่อว่าเชื่อว่าครอบครัวแตกแยกทำให้เด็กสร้างแต่ปัญหากระทำแต่ความชั่ว เชื่อว่าสังคมในปัจจุบันที่มีปัญหาวุ่นวาย เพราะคนไม่นำธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ เชื่อว่า ถ้าทุกคนในสังคมปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้วสังคมจะสงบสุข เชื่อว่า คำสอนที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” เป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่เป็นกฎแห่งกรรมไม่มีใครเปลี่ยนแปลได้ เชื่อว่า กรรมดีกรรมชั่วเป็นเรื่องเฉพาะตนจะทำแทนกันมิได้ เสมือนความตาย ถือว่าเป็นหลักความจริงในพระพุทธศาสนา เชื่อว่า การไม่โลภ ไม่อยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตน ชื่อว่าคนดีที่สังคมส่วนใหญ่ต้องการและเชื่อว่าสังคมไทยมากมายไปด้วยปัญหาการทุจริตคอรัปชั่น ไม่ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่จึงเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ

บรรณานุกรม

ชูศรี วงศ์รัตนะ. **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เทพเนรมิต, 2541.

นารีรัตน์ กว้างขวาง , การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม 6: กรณีศึกษา เทศบาลตำบลบางเมือง อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554, หน้า 77.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ 24. นนทบุรี: บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, 2554.

พระกัณหา กนฺตสีโล (อนุอัน). การศึกษาเชิงวิเคราะห์คติความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีต่อวิถีชีวิตของคนอีสาน : ศึกษากรณีอำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549.

พระจรูญ ธีรปญฺโญ (เวฬุวาปี). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วน ตำบลลำพยนต์ อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554.

พระภานุวัฒน์ ฐิตวินโย (ทวีร่าง). การบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาลของอำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554.

พระมหาไพฑูรย์ สุทฺธวิธุโร. **การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องบาปในพระพุทธศาสนาเถรวาท**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2536.

พระสมศักดิ์ ปิยธมฺโม (อินทเสน). อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมลาวในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554.

พระมหาสุวิทย์ษา สิริวฑฺฒโน (พรหมเกิด). การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต รัฐประศาสนศาสตร์.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554.

สิน พันธุ์พินิจ. **เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร: บริษัท จูนพับลิสซิ่ง จำกัด, 2547.

สมบูรณ์ ตันยะ. **วิทยาการวิจัย. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 2550.**

สมศักดิ์ ชินภ. ความเชื่อเรื่องบุญบาปตามแนวทางพระพุทธศาสนาของผู้ต้องขังเรือนจำกลางนครราชสีมา. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬา ลงกรณราชวิทยาลัย, 2555.

เอกพงษ์ หาญกำจร. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา: กรณีศึกษาวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์).** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554.

การศึกษาวิเคราะห์หลักจริยธรรมของเทวดาที่มีต่อสังคมไทย
An Analytical Study of the Ethics in Devatā to Thai Society

พระเสาร์คำ ธมฺมวโร (ธิหล้า)
นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พระพุทธชินราช

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ศึกษาสถานะและบทบาทของเทพในธรรมชาติและพระพุทธศาสนา และศึกษาคุณค่าจริยธรรมของเทพที่มีผลต่อการพัฒนาชีวิต เป็นวิธีค้นคว้าเชิงเอกสาร ใช้พระไตรปิฎกเป็นเอกสารชั้นปฐมภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า เทพมี 3 จำพวก คืออุบัติเทพ สมมติเทพ และวิสุทธิเทพ เทพจำพวก อุบัติเทพมีสถานะความมีอยู่ตามภพ/ภูมิ ตามอายุ ตามการเกิด/ตาย ตามภพ/ภูมิ ตามชีวิต/กำเนิด ตามอาหาร ตามความสัมพันธ์กับมนุษย์ เทพ จัดกลุ่มเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มที่มีบทบาทต่อธรรมชาติและพระพุทธศาสนา กลุ่มที่มีบทบาทของเทพในสวรรค์และกลุ่มที่มีจริยธรรมต่อต่อพระพุทธศาสนาและธรรมชาติ เทพมีอาณาจักรสถิตคือเทวโลก เป็นชาวสวรรค์ เทพในชั้นจตุมหาราช มีบทบาทต่อธรรมชาติ เช่นป่า น้ำ อากาศ เป็นต้น เทพมีส่วนสำคัญในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าถือเป็นพุทธกิจหนึ่งใน 5 คือเวลาเที่ยงคืนจะทำหน้าที่แก้ปัญหาให้แก่เทพ เทพมีส่วนสำคัญให้เกิดมงคลสูตร นอกจากนี้ เทพมีบทบาทต่อพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นต้นบัญญัติหลายข้อ เช่นอาบัติปาจิตตีย์ข้อที่ห้ามพระภิกษุพรากของเขียว บทบาทของเทพที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ ภายหลังที่พระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนาจบลง เทพชุมนุมในหมื่นโลกธาตุพากันแซ่ซ้องสรรเสริญดึงก็กก้องไปทั่วโลกธาตุ แสดงให้เห็นว่าปกติของเทพจะใคร่ในธรรมและจริยธรรมของเทพมีคุณค่าในการเป็นแหล่งจริยธรรมจากพระพุทธศาสนาต่อ

ธรรมให้เกิดเป็นเทพที่สำคัญ คือ (1) บุญกิริยาวัตถุ 3 คือ บุญที่สำเร็จด้วยการให้ทาน บุญที่สำเร็จด้วยการรักษาศีล บุญที่สำเร็จด้วยการภาวนา (2) บุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ คือการทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ การทำบุญด้วยการรักษาศีลหรือประพฤติดี การทำบุญด้วยการเจริญภาวนาคือฝึกอบรมจิตใจ การทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อม การทำบุญด้วยการขวนขวายรับใช้ การทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น การทำบุญด้วยการยินในดีความดีของผู้อื่น การทำบุญด้วยการฟังธรรมศึกษาหาความรู้ การทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมให้ความรู้ การทำบุญด้วยทำความเห็นให้ตรง (3) สัมปทา 5 ประการคือ การถึงพร้อมด้วยศีล การถึงพร้อมด้วยฉันทะ การถึงพร้อมด้วยตน (จิตสมบูรณ์) การถึงพร้อมด้วยทิฐิ และการถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท (4) เทวธรรม 2 คือ หิริและโอตตัปปะ (5) วัตรบท 7 ประการ คือ (1) การเลี้ยงมารดาและบิดา (2) การประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ (3) การพูดจาแต่คำอ่อนหวาน (4) การไม่พูดคำส่อเสียด (5) การมีใจปราศจากความตระหนี่ (6) การพูดแต่คำสัตย์ (7) การไม่โกรธ

เทพจะสร้างคุณค่าทางจริยธรรมแก่สังคม เพราะจริยธรรมของเทพ เป็นจริยธรรมที่มีผลต่อการพัฒนาชีวิตทางกาย-ใจ เอื้ออาทรต่อกัน เกิดสันติภาพต่อสังคมและธรรมชาติ มีคุณค่าต่อความรู้ ต่อการเป็นแหล่งจริยธรรม ต่อการเจริญอนุสติ ต่อการเป็นมิตรกับป่า ต่อการสะเดาะเคราะห์ ต่อการบนบาน ต่อความสุข คุณค่าเหล่านี้เป็นประโยชน์เกื้อกูลอย่างยิ่งแก่ผู้ปฏิบัติ เพราะเป็นหลักที่ช่วยเสริมสร้างกำลังใจ ให้ความหวัง ทำให้ผู้ปฏิบัติตามได้ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท มีสุคติเป็นที่ไปในเบื้องหน้า เกิดในสวรรค์ พ้นทุกข์ในที่สุด

คำสำคัญ: คุณค่า, จริยธรรม, เทพ, การพัฒนาชีวิต

Abstract

This research consists of 2 objectives; to study the status and roles of gods (deva) in nature and Buddhism, to study ethical value to the development of life in Thai society. It is the documentary research in Tipiṭaka as the primary source.

It was found that there are three kinds of gods, namely:- gods by rebirth, gods by purification, gods by convention. The gods by rebirth have status, existence, according to sphere/heaven, according to age, according to birth/death, according to life/rebirth, according to food, according to relation with a human. The gods are grouped in three kinds, namely;- the kinds of roles in gods for Buddhism and nature. The kinds of rituals concerning with gods. The kinds of gods in heaven and the status and roles of gods for nature and Buddhism. The gods who produce the ethical values to human concluding monks and Buddhists. The gods is the important point of Buddhism. The Buddha regards the Buddha's one of routines in five ones, it is the reply of question for Deva at time in noon night. The highest blessing arises by gods. Besides, the gods' roles in Buddhism as they are resource of the first regulation of titles such as Pãcittí which prohibits monks in cutting of grasses. Other roles of the gods are pleasure in the ending of the first sermon of the Buddha by loud sound in ten earths. It is well shown that the gods intend to Dhamma. The morals of gods are regarded as high value for ethical resource to Buddhism and nature.

The morals of gods as Dhamma for being deva:- 1. Three bases of meritorious action (Puññakiriyãwatthu);- meritorious action consisting in giving or generosity, meritorious action consisting in observing the precepts or moral behavior, meritorious action consisting in mental development. 2. Ten bases of meritorious action (Puññakiriyãwatthu);- merit acquired by giving, moral behavior, by mental development, by reverence, by rendering services, by sharing out merit, by rejoicing in others' merit, by listening to the Doctrine or right teaching, by teaching the Doctrine or showing truth, by straightening one's views or forming correct views. 3. Five Achievement (Sampadã);- to be endowed with morality, to be endowed with will, to be endowed with view, to be endowed with carefulness. 4. Two titles in ethics of gods (Devadhamma);- moral

shame, moral fear. 5. the seven principles for practice of gods (Wattapada);- to taking care our parents, suitable practice to elders, only sweet speech, not tale-bearing speech, not be miserly, only true speech and not be angry.

The morality of gods develops their lives caring to each others arised peace in society and nature. In which, the god of forest follows rukkhadhamma, the gods of sky delete the lunar eclipse by speech in the Buddha's virtues, the god of rice care of vegetation, the god of water saves it, the god of rain gives rain in right season. The gods teach Dhamma to human and the human resides with the gods by making merit, making gift, making good, making of the ritual of good worship and ethical treatment.

The gods give ethical values to society. The morality of gods is the morality for the development of life, helping each others, the arise of peace in society and nature. The morality of gods has the value to knowledge, to moral source, to memorial, to relation of forest, to changing one's bad fortune, to pledge, to happiness. These values of gods are the benefit for followers, because they are empower in their minds being hopefulness without carefullessness. The next point of their lives is heaven. Finally, they are free from suffering and finding peace in one's own life.

Keywords: Value, Ethics, Gods, Development of Life

บทนำ

เทพมีอิทธิพลและบทบาทต่อพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง ถือว่ามาคู่กันก็ว่าได้ จะเห็นว่าก่อนพระพุทธเจ้าประสูติ ขณะประสูติ การแสดงธรรม ถึงกาลปรินิพพานของพระองค์จะมีเทพเข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ แม้การบัญญัติพระวินัยของพระพุทธเจ้า เป็นต้นบัญญัติหลายข้อ เช่นภูตคามวรรคข้อที่ห้ามพระภิกษุพรากของเขียว ภิกษุใดละเมิดต้องอาบัติปาจิตตีย์ เป็นต้น นอกจากนนี้เทพยังมีส่วนผลักดันให้เกิดมงคลสูตร 38 ประการด้วย จะเห็นว่าคัมภีร์พระไตรปิฎกทุกเล่มย่อมมีเรื่องเทพเข้ามามีบทบาทด้วยเสมอ กระทั่งธรรมชาติทุกชนิดก็มีเทพสถิตอยู่ประจำ น้ำเรียกว่าพระแม่คงคา ฝนเรียกว่าพระวรุณเทพ ลมเรียกว่าวายุเทพ ดวงจันทร์เรียกว่าจันทรเทพ ดวงอาทิตย์เรียกว่าพระสุริยเทพ ต้นไม้เรียกว่ารุกขเทพ ภูเขาเรียกว่าสิขรเทพ บ้านเรือนเรียกว่าฆรเทพ (เทพประจำบ้านเรือน) นอกจากนี้ก็ยังเทพวิสุทธิ์ได้แก่พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า ก็ยังมีเทพสมมติ ได้แก่ พระราชา พระราชินี ในฐานะเทพมนุษย์ เป็นดังเทพโดยการปฏิบัติในทศพิธราชธรรม

นอกจากคำที่จะเรียกว่าเทพแล้ว ยังมีคำอื่น ๆ ที่หมายถึงเทพคือคำว่าท้าว เช่น ท้าวกุเวรหรือเวสวัณในฐานะเป็นเทพแห่งจอมยักษ์ ทำหน้าที่ผู้ครองประจำทิศเหนือ เทพตนนี้ปรากฏให้เห็นที่องค์พระพุทธชินราช ตรงชานุด้านซ้าย โดยมีท้าวกุเวรหรือเวสวัณนี้ทำหน้าที่อารักขาพระพุทธชินราช มีอาวุธ คือไม้ตะบอง สถิตอยู่ ณ เบื้องซ้ายของพระพุทธชินราช ซึ่งเทพกุเวรนี้เป็นเทพหนึ่งในสี่ของสวรรค์จาตุมหาราช ซึ่งท้าวทั้ง 4 นี้ทำหน้าที่ปกครองทิศทั้ง 4 ประจำสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช และท้าวจาตุมหาราชนั้นนี้มีคุณสมบัติพิเศษ คือ มีแสงสว่างส่องไปโดยรอบทิศทั้ง 4 ตัวอย่างที่สถิตอยู่ในป่า เขตกรุงกบิลพัสดุ์ ดังปรากฏในคัมภีร์ทีฆนิกาย มหาวรรค

เทพต่าง ๆ นี้ มีอิทธิพลทางความเชื่อและทางจริยธรรมต่อมนุษย์ ทำให้มนุษย์เห็นคุณค่า เห็นบุญคุณ แล้วแสดงความกตัญญูต่อเทพในลักษณะต่าง ๆ จึงปรากฏการแสดงออกต่อเทพหลายรูปแบบ เช่น เทวตาพลี การบนบาน บวงสรวง การอัญเชิญในบทเทพชุมนุม เป็นต้น สมควรศึกษาอย่างชัดแจ้งเกี่ยวกับสถานะ บทบาท และจริยธรรมของเทพนำมาพัฒนาชีวิตเกิดสันติสุขในชีวิตในที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานะและบทบาทของเทพที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาคุณค่าทางจริยธรรมของเทพต่อการพัฒนาชีวิต

วิธีการศึกษา

เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร ใช้คัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นปฐมภูมิ โดยแยกศึกษาสถานะ บทบาท จริยธรรมของเทพ และคุณค่าทางจริยธรรมของเทพที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาชีวิต วิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติพรรณนา

ผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า เทพมี 3 ชนิด คือ อุบัติเทพ สมมติเทพ และวิสุทธิเทพ โดยเฉพาะอุบัติเทพที่จะศึกษานี้มีสถานะความมีอยู่แยกตามภพภูมิ โดยเทพชั้นจาตุมหาราชิกา มีจำนวนท้าวจตุโลกบาลผู้ปกครองทิศของจักรวาลใน 4 ทิศ ท้าวธตรฐ จอมคนธรรพ์ ปกครองทิศตะวันออก ท้าววิรุฬหก จอมกุมภัณฑ์ ปกครองทิศใต้ ท้าววิรูปักษ์ จอมนาค ปกครองทิศตะวันตก ท้าวกุเวรหรือเวสวัณจอมยักษ์ ปกครองทิศเหนือ เทพชั้นดาวดึงส์ มีจำนวนสหายเทพ 33 ตนมีพระอินทร์หรือท้าวสักกะเป็นหัวหน้า พร้อมด้วยสหายอีก 32 คน (รวมหัวหน้า เป็น 33) บังเอิญว่าสวรรค์ที่ 33 คนนี้ไปเกิด มีพวกอสูรอาศัยอยู่ก่อนแล้ว ท้าวสักกะจึงนัดแนะกับเพื่อน ๆ ว่าจะไม่ยอมดื่มสุราที่พวกอสูรนำมาเลี้ยงต้อนรับ ในขณะที่พวกอสูรดื่มจนเมามายไม่ได้สติ เทพทั้ง 33 องค์จึงขับไล่อสูรออกจากสวรรค์ได้สำเร็จ และอยู่ครองสวรรค์ชั้นนี้นับแต่นั้นมา พวกอสูรพยายามจะแย่งชิงเอาสวรรค์คืนหลายครั้งแต่ก็พ่ายแพ้ประจำ ซึ่งสงครามระหว่างเทพกับอสูรนี้เป็นที่รู้กันว่า เทวาสุรสงคราม เทพชั้นยามา คือเทพดินแดนผู้ปราศจากทุกข์ มีท้าวสุยามหรือสุยามเทพบุตร ผู้มีบุญญาธิการใหญ่เหนือกว่าเทพทุกองค์ในสวรรค์ชั้นนี้ เพราะได้บำเพ็ญความดีมากกว่าองค์อื่น ๆ เป็นผู้ปกครอง เทพชั้นดุสิต คือเทพดินแดนผู้เอิบอิ่มด้วยสิริสมบัติของตน มีท้าวสันดุสิตเป็นจอมเทพ ถือกันว่าเป็นที่อุบัติของพระโพธิสัตว์ คือพระเวสสันดรในพระชาติสุดท้ายก่อนเป็นพระพุทธเจ้า นับเป็นภพพิเศษกว่าสวรรค์ชั้นอื่น ๆ พระนางสิริมหามายาพุทธมารดาเมื่อสวรรคตหลังจากประสูติเจ้าชายสิทธัตถะได้ 7 วัน ก็ทรงบังเกิดเป็นเทพในสวรรค์ชั้นนี้ ดังพุทธดำรัสตรัสกับพระอานนท์ว่า “เมื่อพระโพธิสัตว์ประสูติได้ 7 วัน พระมารดาของพระองค์สวรรคตไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต” เทพชั้นนิมมานรดี คือสวรรค์ระดับชั้นนิมมานรดี เทพในดินแดนผู้ยินดีในการเนรมิตด้วยตนเอง มีท้าวสุนิมนิมิตเป็นจอมเทพ ถือกันว่า เทพในชั้นนี้ ปรารถนาสิ่งใด ๆ ก็เนรมิตได้เอง เทพชั้นปรนิมมิตวสวัตดี คือเทพดินในแดนผู้ยังอำนาจให้เป็นไปในสมบัติที่ผู้อื่นนิรมิตให้ มีท้าววสวัตดีเป็นจอมเทพ ถือว่าเป็นเทพกลุ่มที่อยู่ในระดับสูงที่สุดในสวรรค์ระดับกามาพจรทั้งหมด สวรรค์ชั้นนี้แบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายเทพ มีหัวหน้าชื่อว่าปร

นิมมิตวสวัตดีเทพบุตร ปกครองเฉพาะเหล่าเทพ ส่วนฝ่ายมาร มีหัวหน้าชื่อว่าปรนิมมิตวสวัตดีมารหรือเรียกสั้น ๆ ว่า วสวัตดีมาร ปกครองเฉพาะมารทั้งหลาย

ความมีอยู่ของเทพแยกตามอายุและสวรรค์ว่ามีชีวิตอยู่อย่างไร เมื่อเทียบอายุของเทพกับมนุษย์ อานิสงส์การรักษาอุโบสถศีลที่ได้อยู่ร่วมกับเทพในสวรรค์แต่ละชั้น และได้เปรียบเทียบความสุขในราชสมบัติกับความสุขอันเป็นทิพย์ ดังนี้ จำนวน 50 ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทพชั้นจาตุมหาราช 30 ราตรี จำนวน 100 ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทพชั้นดาวดึงส์ 30 ราตรี จำนวน 200 ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทพชั้นยามา 30 ราตรี จำนวน 400 ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทพชั้นดุสิต 30 ราตรี จำนวน 800 ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทพชั้นนิมมานรดี 30 ราตรี จำนวน 1,600 ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทพชั้นปรนิมมิตวสวัตดี 30 ราตรี

การจุติของเทพ มีเหตุที่เทพจุติด้วยเหตุ 4 ประการด้วยกัน คือ (1) จุติเพราะสิ้นอายุ (2) จุติเพราะสิ้นบุญ (3) จุติเพราะอดอาหาร (4) เทพจุติเพราะโกรธ และเทพมีนิมิตแห่งเทพก่อนที่จะจุติ มี 5 ประการ คือ (1) ดอกไม้ทิพย์อันเป็นเครื่องประดับเหี่ยวแห้ง (2) ผ้าทรงเศร้าหมอง (3) มีเหงื่อไหลออกจากรักแร้สองข้าง (4) ทิพย์อาสน์ คือที่นั่งที่นอนเคยสบายกลับแข็งกระด้าง (5) ร่างกายเศร้าหมอง รัศมีกายก็พลอยเศร้าหมองด้วย

การอุบัติของเทพ เทพมีสถานะและบทบาทแยกตามภพ/ภูมิ ในทางพระพุทธศาสนานั้น แบ่งภพของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในวัฏสงสารที่จะสามารถไปเกิดได้ตามผลกรรมของตนไว้ทั้งสิ้น 31 ภูมิใหญ่ ๆ คือ “ภูมิที่ 1 คือ กามภูมิ 11 ภูมิ รูปาภูมิ 16 ภูมิ และอรูปภูมิ 4 ภูมิ ซึ่งแตะละภูมินั้นก็มีคุณลักษณะต่างกัน โดยกามภูมิจะทึบมาก รูปภูมิ ทึบน้อย อรูปภูมิ โปร่งใส คือไม่มีกิเลส”[1]

บทบาทของเทพแยกเป็นกลุ่ม คือกลุ่มพิธีกรรม กลุ่มเทพสวรรค์และกลุ่มเทพสาธุการกลุ่มพิธีกรรมเป็นลักษณะเทพชุมนุม จะร่วมกันฟังการสวดมนต์ของพระสงฆ์ด้วย มีอีกตอนหนึ่งที่พระสงฆ์จะแสดงธรรม ก็จะทำพิธีอาราธนาพระสงฆ์โดยอ้างถึงท้าวสหัมบดีพรหม ที่ทำหน้าที่อาราธนาพระพุทธเจ้าให้ตัดสินใจเผยแผ่ธรรมภายหลังตรัสรู้ใหม่ๆ เทพแห่งพิธีกรรมบานบาน จะมีเครื่องบนบานเป็นสิ่งมีชีวิตที่ตายและสุกแล้ว มีหัวหมู ไข่ต้ม ผลไม้ สาธุการเทพ จะที่ทำหน้าที่สนับสนุนการเผยแผ่ธรรมของพระพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก พระภิกษุสงฆ์หรือแม้มนุษย์ผู้ทำดี ก็ย่อมได้รับการแซ่ซ้องสรรเสริญจากเทพเช่นเดียวกัน ถ้าตรงกันข้ามนี้ก็ตำหนิ รังเกลียดคนนั้นทำให้ผู้นั้นเกิดอาเพศเหตุภัยต่าง ๆ ตัวอย่างเทพที่แซ่ซ้องสรรเสริญในคราวที่พระพุทธเจ้าแสดงธรรมจักกัปปวัตตนสูตร ตอนท้ายเทศนาธรรม ดังความว่า “ –ทวยเทพชั้นจาตุมหาราช - ชั้นดาวดึงส์ ชั้นยามา - ชั้นดุสิต - ชั้นนิมมานรดี - ชั้นปรนิมมิตวสวัตดี -ทวยเทพที่นับเนื่องในหมู่พรหมสดับเสียงของทวยเทพชั้นปรนิมมิตวสวัตดีแล้ว ก็กระจายข่าวว่า นั่นพระธรรมจักรอันยอดเยี่ยมพระผู้มีพระภาคทรงประกาศแล้ว ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตกรุงพาราณสี อันสมณะ พราหมณ์ เทพ มาร พรหม หรือใครๆ ในโลกให้หมุนกลับไม่ได้ “เพียงครู่เดียวเท่านั้น เสียงป่าวประกาศ ได้กระจายขึ้นไปถึงพรหมโลก ทั้งหมื่น

---

[1] พระครูสิริรัตนานุวัตร, พระพุทธศาสนากับศิลปะนะวัตกรรม, **บทความวิชาการ**, มหาจุฬาวิชาการ, ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม–มิถุนายน 2557, หน้า 65-66.

โลกธาตุนี้ก็สั่นสะเทือนเลื่อนลั่น ทั้งแสงสว่างอันเจิดจ้าหาประมาณมิได้ก็ปรากฏในโลก ล่วงเทวานุภาพของเทพทั้งหลาย อีกธรรมเทศนาสูตรหนึ่ง คือมงคลสูตร 38 ประการ ซึ่งถือได้ว่า มงคลสูตรนี้เกิดขึ้นได้ด้วยความช่วยเหลือของเทพก็ว่าได้

กลุ่มบทบาทของเทพในสวรรค์ชั้นกามาวจรภูมิ อยู่ในฐานะอันเป็นทิพย์เหนือกว่ามนุษย์ แม้จะยังเกี่ยวข้องกับกามคุณ 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส เช่นเดียวกับมนุษย์ก็ตาม แต่กามคุณ 5 ของเหล่าเทพจะเป็นทิพย์มีความประณีตกว่ารูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสในโลกมนุษย์ กามคุณนี้ไม่ว่าเทพหรือมนุษย์เมื่อไปเกี่ยวข้องแล้วเกิดลุ่มหลงได้เช่นกัน ดังนั้น กามคุณ 5 จึงมีเสน่ห์ มีแรงดึงดูดให้ทั้งมนุษย์และเทพยังวนเวียนอยู่ในสังสารวัฏ ทำให้มนุษย์กับเทพยังต้องข้องเกี่ยวกันและแสดงบทบาทต่อกันในด้านต่าง ๆ

พระพุทธศาสนากับสิ่งแวดล้อม คือ พุทธศาสนาจะเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่จำเป็นและสำคัญ เป็นเครื่องช่วยให้มนุษย์ดีและเป็นสุขโดยเฉพาะเรื่องฝน น้ำ พืช อากาศและดิน ว่า มีตัวอย่างพุทธศาสนากับน้ำ ว่า “ชนเหล่าใดสร้างอาราม (สวนไม้ดอกไม้ผล) ปลูกหมู่ไม้ (ใช้ร่มเงา) สร้างสะพาน และชนเหล่าใดให้โรงน้ำเป็นทานและบ่อน้ำทั้งบ้านที่พักอาศัย ชนเหล่านั้นย่อมมีบุญเจริญในกาลทุกเมื่อทั้งกลางวันและกลางคืน ชนเหล่านั้นตั้งอยู่ในธรรม สมบูรณ์ด้วยศีล เป็นผู้ไปสวรรค์”[2] เป็นที่ชัดเจนว่า พระพุทธศาสนามีทัศนะต่อน้ำที่ดี เพราะเล็งเห็นความบริสุทธิ์ของน้ำต่อมนุษย์ ตามที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “ภิกษุใดมิใช่ผู้อาพาธ ไม่พึงถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือบ้วนเขฬะลงในน้ำภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเฟื้อ มิใช่ผู้อาพาธ ถ่ายอุจจาระปัสสาวะหรือบ้วนเขฬะ ลงในน้ำ ต้องอาบัติทุกกฎ”[3] สมัยนั้น พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ อัคคาฬวเจดีย์ เขต เมืองอาฬวี ครั้งนั้น พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวีทำการก่อสร้าง ตัดบ้าง ใช้ให้ตัดบ้างซึ่งต้นไม้ ภิกษุชาวเมืองอาฬวีรูปหนึ่งกำลังตัดต้นไม้ เทวดาผู้สิงอยู่ที่ต้นไม้ได้กล่าวกับภิกษุนั้นว่า “ท่านผู้เจริญ ท่านต้องการจะสร้างที่อยู่ของท่านก็โปรดอย่าตัดต้นไม้ที่เป็นที่อยู่ของข้าพเจ้าเลย ภิกษุนั้นไม่เชื่อฟังยังขืนตัด ได้ฟันถูกแขนลูกของเทวดา พระพุทธองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามภิกษุพรากของเขียวว่า “พืช ภิกษุสำคัญว่าพืช ตัดเองก็ดี ให้คนอื่นตัดก็ดี ทำลายเองก็ดี ให้คนอื่นทำลายก็ดี ต้มเองก็ดี ให้คนอื่นต้มก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์” [4] พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตำหนิว่า โมฆะบุรุษ พวกชาวบ้านมีความสำคัญว่าต้นไม้มีชีวะ โมฆะบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้ จึงทรงบัญญัติว่า “ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะพรากภูตคาม”[5]

พุทธศาสนากับดิน พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับดินโดยคิดว่าเมื่อขุดดินลงไปย่อมมีผลกระทบทำอันตรายสิ่งมีชีวิตในดินนั้นอย่างแน่นอน ข้อนี้ก็เป็นที่ปรากฏชัดแล้วที่บัญญัติไว้เป็นข้อแรกในศีล 5 ว่า “เราจะสมาทานงดเว้นจากการทำลายชีวิตให้ตกล่วงไป” วินัย มหาวิภังค์ พระมหาโมคคัลลานะเปล่งสีหนาท เห็น

---

[2] สำ.ส. (ไทย) 15/146/38.

[3] วิ.ภิกฺขุนี. (ไทย) 3/1241/398.

[4] วิ.มหา. (ไทย) 2/89/277.

[5] วิ.มหา. (ไทย) 2/89/277.

ว่าพื้นดินใต้มหาปฐพีนี้มีโอชะ มีรสอร่อย เหมือนน้ำผึ้งหวี่ที่ไม่มีตัวอ่อน ขอประทานพระวโรกาสข้าพระพุทธเจ้าจะพลิกแผ่นดิน เพื่อให้ภิกษุทั้งหลายได้ฉันง้วนดิน"[6] แต่พระพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาตเพราะเห็นสัตว์น้อยใหญ่ที่จะตายไป

การพัฒนาชีวิตตามจริยธรรมของเทพ โดยจริยธรรมของเทพคือ บุญกิริยาวัตถุ สัมปทา เทวธรรม และวัตรบท ซึ่งมีคุณค่าทางจริยธรรมในฐานะเป็นความรู้ เป็นมิตรกับธรรมชาติ เป็นแหล่งจริยธรรม การพัฒนาชีวิตตามจริยธรรมของเทพนี้มีผลต่อธรรมชาติและพระพุทธศาสนา

ผู้ศึกษาจึงใคร่แนะนำว่า สังคมปัจจุบันนี้ ต้องยอมรับว่า มักเบียดเบียนซึ่งกันและกันในลักษณะต่าง ๆ ซ้ำยังรุนแรงมากขึ้น ปัญหาเกิดขึ้นกับคนทุกเพศทุกวัย ยกตัวอย่าง การปล้นร้านขายทองเมื่อก่อนนี้จะปล้นเอาแต่ทรัพย์ แต่ปัจจุบันเจ้าของร้านและคนขายก็ถึงแก่ชีวิตไปด้วย เมื่อก่อนนี้อาวุธที่ใช้ปล้นนิยมเป็นปืนปลอม แต่เดี๋ยวนี้ปืนจริง เมื่อก่อนนี้ ปัญหาการฆ่า ตีรันฟันแทงกันก็มีบ้างปะปลาย แต่เดี๋ยวนี้ถี่มาก ใช้ยวดยานพาหนะที่หาได้ง่าย ซื้อได้ง่าย เมื่อเร็ว ๆ ปัญหาการครอบครัว ปัญหาชีวิตรัก ทำร้ายกันซึ่งสามีตามง้อภรรยาไม่เป็นผล สามีเก่าได้ใช้น้ำมันราดและจุดไฟเผาภรรยาได้รับบาดเจ็บสาหัส

ดังกล่าวมา อาจจะเน้นไปที่ปัญหาอันตราย ภัยสังคมที่รุนแรงก็ได้ อาจจะมองข้ามปัญหาภัยเงียบ เช่นพ่อแม่ทอดทิ้งลูก หรือลูกไม่รับเลี้ยงดูพ่อเมื่อยามแก่เฒ่า ปัญหาทะกันเรื่องมรดก การคดโกง ไม่ซื่อสัตย์ต่อกัน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาจริยธรรมทั้งนั้น ซึ่งครอบคลุมอยู่ด้วยเทวธรรมทั้งที่เป็นธรรมโลกบาท และวัตรบท 7 ดังนั้น ถ้าเพียงแต่ปฏิบัติตามเทวธรรมนี้แล้ว ก็สามารถแก้ปัญหาสังคมได้ ทำให้สังคมสงบสุข นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

ข้อวิจารณ์

จากการศึกษาค้นคว้าในคัมภีร์พระไตรปิฎกเรื่องคุณค่าของเทพที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาชีวิตนี้ ทำให้รู้ในแง่มุมเชิงลึกเกี่ยวกับเทพมากขึ้น กล่าวคือว่า จริยธรรมของเทพ คือการที่เทพปฏิบัติในจริยธรรมมีผลดีต่อบุคคล ต่อสัตว์ ต่อพระพุทธศาสนาและธรรมชาติ ปัญหาว่าจริยธรรมอะไรที่เหล่าเทพนั้นปฏิบัติ ปัญหาหัวข้อนี้จะตอบได้ว่าบุญกิริยาวัตถุ สัมปทา เทวธรรม และวัตรบท นอกจากนี้ เทพมีคุณค่าทางจริยธรรมด้วย คือคุณความของเทพและจริยธรรมของเทพที่ปฏิบัติแล้วมีผลดีมาถึงมนุษย์ ทำให้สังคมเกิดความสุข สวัสดี เกิดสันติภาพในสังคม ซึ่งมีทั้งต่อบุคคล ต่อธรรมชาติและพระพุทธศาสนา มงคลสูตร 38 ประการ ถือว่าเป็นบทบาทของเทพที่มีส่วนผลักดันให้เกิดขึ้น นั่นคือว่า ในอีกมุมหนึ่งทำให้เราได้เห็นบทบาทของเทพในภารกิจของพระพุทธเจ้า ในคัมภีร์วิมานวัตถุ ยังได้รวบรวมเรื่องราวการถามตอบระหว่างพระมหาโมคคัลลานะกับเหล่าเทพผู้ได้วิมานต่าง ๆ กัน หรือบางครั้ง เทพผู้ได้วิมานนั้น ๆ ได้มากราบทูลเล่าความดีที่ทำไว้ต่อพระพุทธเจ้า จริยธรรมของเทพนี้ทำให้ผู้ปฏิบัติตามเกิดคุณค่าความรู้ เกิดแหล่งจริยธรรม การเป็นมิตรกับป่า เกิดจริยธรรม 3 ราศีของเทพ เป็นต้น

---

[6] วิ.มหา. (ไทย) 1/17/10.

รุกขเทพ เป็นเทพประจำต้นไม้ เรียกว่าผู้รักษาดูแลต้นไม้หรือป่าไม้ ความข้อนี้ให้เข้าใจว่า ต้นไม้กับป่าไม้ให้เป็นเรื่องเดียวกัน เพราะบางครั้งเมื่อเราพูดถึงป่าก็หมายถึงต้นไม้ ถ้าเราพูดถึงต้นไม้ก็หมายถึงป่า ดังตอนหนึ่งพระพุทธเจ้าตรัสเรื่องนี้แก่ภิกษุทั้งหลาย ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงตัดป่า แต่อย่าตัดต้นไม้ เพราะภัยย่อมเกิดจากป่า เธอทั้งหลาย ครั้นตัดป่า และหมู่ไม้ในป่าแล้ว

จงเป็นผู้ไม่มีป่าอยู่เถิด ตราบใดบุรุษยังไม่ตัดหมู่ไม้ในป่า แม้เพียงเล็กน้อยในสตรีทั้งหลาย ตราบนั้นเขาย่อมมีใจผูกพัน เหมือนลูกโคที่ยังดื่มนมมีใจ ผูกพันในแม่โค ฉะนั้น”

ปัญหา 3 ราศี เป็นปัญหาจริยธรรม 3 ข้อที่กบิลพรหมกับธรรมบาลกุมารทั้งสองนี้ทายกันโดยมีเศียรเป็นเดิมพัน เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในตำนานประเพณีสงกรานต์ที่ถือเป็นจุดหลักของตำนานสงกรานต์ทีเดียว คือ ปัญหาว่าตอนเช้า ราศีอยู่ไหน ตอบว่าอยู่ที่ใบหน้า หมายถึง เวลาตื่นนอนตอนเช้า ต้องทำให้เกิดราศีด้วยการล้างหน้า ตอนกลางวัน ราศีอยู่ที่ไหน ตอบว่าอยู่ที่อก หมายถึงว่า เมื่ออากาศร้อนเพื่อให้เย็นเปรียบด้วยขันติธรรม มีเมตตาธรรม ตอนกลางคืน ราศีอยู่ที่ไหน ตอบว่า อยู่ที่เท้า หมายถึงให้ล้างเท้าก่อนเข้านอน เพราะเมื่อกลางคืนไปเที่ยวเตร่เฮฮาเหยียบมูลวัว-ควาย เปรอะเปื้อน ต้องล้างเท้าก่อนเข้านอน เพื่อไม่ให้เท้าเปื้อนเปรอะที่หลับที่นอน อันเป็นที่มาของเชื้อโรค เช่น กาฬโรค อหิวาตกโรค ปัญหาจริยธรรม 3 ราศี จะมีผลต่อการสร้างระเบียบวินัยให้แก่คน สร้างสุขพลานามัยแก่ชีวิตนั่นเอง

สมมติเทพ มีธรรมประจำพระองค์อย่างหนึ่ง เรียกว่า ราชธรรม หรือทศพิธราชธรรม ซึ่งราชธรรมนี้เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป เนื่องจากพระเจ้าแผ่นดินทุกพระองค์ไทยปฏิบัติธรรมข้อนี้มิได้ขาด ทำให้แผ่นไทยร่มเย็น ไพร่ฟ้า หน้าใส ใจเบิกบาน พระองค์เป็นเอกอัครเรื่องชลประทาน เรื่องฟ้าฝน สร้างทฤษฎีฝนหลวงขึ้นเป็นแห่งแรกของโลก ทศพิธราชธรรม 10 ประการนี้เป็นปัญหาของพญาหงส์ทูลถามพระราชา

คำว่า พระราชา แปลว่าผู้ยังประชาชนให้ยินดี คือยินในความที่พระราชาปฏิบัติธรรมในราชธรรม 10 ประการ ในราชสังคหวัตถุ 4 ประการ พระราชารักประชานชน พระราชาบำรุงเลี้ยงประชาชน และก็ทำได้ตามที่ประชาชนต้องการให้เป็น ดังความในบทสวดปัตติทานคาถาพร้อมคำแปลว่า ...สัมมา ธารัง ปะเวจฉัน โต กาเล เทโว ปะวัสสะตุ แปลว่า ขอฝนจงเพิ่มในอุทกธาร ตกต้องในกาลโดยชอบ วุฑฒิภาวายะ สัตตานัง สะมิทธัง เนตุ เมทะนิง จงนำไปซึ่งเมทนีดล ให้สำเร็จประโยชน์ เพื่ออันบังเกิดความเจริญแก่สัตว์ทั้งหลาย มาตาปิตา จะ อัตระชัง นิจจัง รักขันติ ปุตตะกัง มารดาและบิดาย่อมถนอมบุตรน้อยอันบังเกิดในตนเป็นนิตย์ ฉันใด เอวัง ธัมเมนะ ราชาโน ปะชัง รักขันตุ สัพพะทา ฯ ขอพระราชาทั้งหลาย จงปกครองแผ่นดินโดยธรรม ในกาลทั้งปวงนั้น เทอญ ฉันนั้น

ทศพิธราชธรรมนี้ มิใช่แต่จะปฏิบัติเฉพาะพระราชาเท่านั้น ในความหมายจริง ๆ แล้ว จะมีผลไปถึงข้าราชการด้วย เพราะข้าราชการคือผู้ปฏิบัติงานต่างพระเนตรพระกรรณของพระองค์ เพราะงานในประเทศมีมาก ประชากรก็เยอะ พระองค์ไม่สามารถทำให้ทั่วถึงได้ จึงมอบให้บุคคลผู้ทำหน้าที่แทนหรือข้าราชการที่กระจายอยู่ทุกหนทุกแห่งของประเทศนี้แหละทำแทนจึงจะทั่วถึงได้ แต่ในการปฏิบัติงานของข้าราชการนั้นถือจริยธรรมอะไร นั่นก็คือถือจริยธรรมตามที่พระราชาถือปฏิบัติ คือทศพิธราชธรรมนั่นเอง ดังนั้น คุณค่าของการปฏิบัติในจริยธรรมเกิดขึ้น ย่อมให้ไพร่ฟ้าหน้าใส และแล้วประชาก็สุขใจอันเป็นยอดปรารถนาทุกชีวิต

การพัฒนาชีวิต ตามที่นิยามไว้ว่า การได้พัฒนาชีวิตตามจริยธรรมของประกอบด้วยบุญกิริยาวัตถุ สัมปทา เทวธรรม และวัตรบท การพัฒนาชีวิตตามจริยธรรมของเทพที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและพระพุทธศาสนา ซึ่งคำว่า สังคมไทย หมายถึง พุทธศาสนิกชนและผู้ถือพิธีกรรมตามประเพณีของพระพุทธศาสนา สอดคล้องการศึกษาค้นคว้าในหัวข้อนี้

การพัฒนาชีวิตในจริยธรรมของเทพที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ ผู้วิจัยกำหนดเอาธรรมชาติหลักๆ ที่เทพสถิตและมีบทบาทกับธรรมชาตินั้น ๆ ทำให้มีผลเกิดจริยธรรม เช่นปฐมบัญญัติวินัยสงฆ์ และประชาชนถือเป็นจริยธรรมในฐานะประเพณีอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลมาถึงปัจจุบันมากมาย ซึ่งธรรมชาติหลัก ๆ ในหัวข้อนี้ 1) จริยธรรมของเทพกับป่า 2) จริยธรรมของเทพจากกับนภากาศ 3) จริยธรรมของเทพกับข้าว 4) จริยธรรมของเทพกับน้ำ 5) จริยธรรมของเทพกับฝน 6) จริยธรรมของเทพกับธรรมชาติอื่น ๆ มีเทพแห่งป่า เทพแห่งนภากาศ เทพแห่งข้าว เทพแห่งน้ำ เทพแห่งฝน เทพแห่งธรรมชาติหรือสิ่งที่เนื่องด้วยธรรมชาติอื่น ๆ

บรรณานุกรม

นิธิ เอียวศรีวงศ์. **พระพุทธศาสนาในความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2543.

พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต). **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.

_____.**พุทธวิธีในการสอน.** กรุงเทพมหานคร: บริษัท โอเอ็นจีการพิมพ์ จำกัด, 2542.

_____.**คนไทยหลงทางหรืออย่างไร**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มูลนิธิพุทธธรรม, 2538.

พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตฺโต). **ปรากฏการณ์จตุคามรามเทพ 2550 เมื่อเทพมาเยือนเมืองคอน.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรุงเทพ, 2550.

พระมหาทวี ฐานวโร. **พุทธวิธีเทศนาแบบต่าง ๆ**. พิษณุโลก: โฟกัสมาสเตอร์ปริ้นต์, 2549.

พระราชวรมุนี, (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **อนุทินธรรมะ : ธรรมสำหรับ 365 วัน.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, 2539.

พระครูสิริรัตนานุวัตร. คุณค่าทางจริยธรรมในประเพณีสงกรานต์. **รายงานการวิจัย**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555.

_____.พระพุทธศาสนากับศิลปะนะวัตกรรม. **บทความวิชาการ.** มหาจุฬาวิชาการ, ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม–มิถุนายน 2557.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

สมคิด สวยล้ำ,พันตรี. การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมจากการตอบปัญหาเทพของพระพุทธเจ้า. **ปริญญานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553.

โหราศาสตร์เชิงพุทธศาสตร์
Buddhistic Astrology

พระอธิการนำเกียรติ วิสุทฺโธ (ทองทวี)
นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาเขตขอนแก่น

บทคัดย่อ

บทความนี้มีความประสงค์ที่จะนำเสนอโหราศาสตร์มุมมองของพระพุทธศาสนา พร้อมนำเสนอแนวทางการวางท่าทีต่อโหราศาสตร์ในทางที่เหมาะสม ผลการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้ยึดติดเรื่องฤกษ์งามยามดี ความพร้อมที่สุดคือฤกษ์ที่ดีที่สุด ดวงชะตาไม่สามารถที่จะต้านลิขิตแห่งกรรมได้ นอกจากนี้โหราศาสตร์หรือการดูดวงยังจัดเป็นเดรัจฉานวิชาที่ขัดขวางต่อวิถีแห่งการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา และอาจจะกลายเป็นสิ่งที่ทำให้ประโยชน์สูญหายไปจากการรอคอยฤกษ์ยามก็ได้ พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่หมอดูหรือโหราจารย์ก็ถือว่าทำผิดต่อพระวินัย เพราะพระพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาตให้พระสงฆ์เรียนวิชาดูดวง โหราศาสตร์อาจจะช่วยให้เราทราบแนวโน้มของชีวิตในอนาคต เป็นการเตรียมการไว้เบื้องต้น แต่อาจไม่ใช่สิ่งที่แน่นอน อาจเป็นเพียงแผนที่บอกทางชีวิตเราไว้อย่างคร่าว ๆ ว่าแต่ละช่วงชีวิตเราต้องเจอเหตุการณ์อะไร ทั้งด้านดีและด้านไม่ดี ซึ่งสามารถจะระมัดระวังหรือหลีกเลี่ยงได้ แต่ทั้งนี้เราต้องเข้าใจโหราศาสตร์แสดงให้เห็นถึงกฎแห่งกรรม ซึ่งตรงกับคำสอนทางพระพุทธศาสนาว่าสัตว์ทั้งหลายมีทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ทั้งหมดทั้งสิ้น สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตนตนเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัยกระทำกรรมอันได้ไว้จักได้รับผลของกรรมนั้น ดังนั้นชาวพุทธเชื่อโหราศาสตร์ได้แต่ควรยึดมั่นอยู่ในเรื่องกรรมเป็นสำคัญ

คำสำคัญ: โหราศาสตร์, พุทธศาสตร์

Abstract

The purposes of this study were to present astrology in Buddhistic views and to present guidelines for proper reactions toward astrology. Results of the study revealed that Buddhism does not teach Buddhists to adhere to auspicious moments. The best auspicious moment is readiness. Destiny cannot resist the epistle of Karma. Moreover, astrology or fortune telling is classified as brute subject which obstructs ways of living with wisdom and may cause a person to lose advantage due to waiting for an auspicious moment. A monk who acts as a fortune teller or an astrologer is regarded as violating the monk discipline because the Lord Buddha does not allow monks to learn fortune telling subject. Astrology may help us know

life tendency in the future. It is a preliminary preparation. However, it is uncertain. It is Just a rough map of life, telling what one is going to encounter either good or bad certain periods of life in order to aware or avoid the event. All in all, astrology shows us the Rule of Karma. It is in line with the Buddhist teaching: all creatures bear sufferings – birth, ageing, pain, death. All creatures bear their own Karma and they themselves receive results the Karma of their own. They have Karma as their inherence, residence and get results from Karma they have done. Therefore, Buddhists may believe in astrology but they should adhere to Karma.

Keywords: Astrology, Buddhism

บทนำ

มนุษย์ มีความพิเศษในความสงสัยใคร่รู้มากกว่าสัตว์โลกประเภทอื่น โดยเฉพาะความ ใคร่รู้อันเกี่ยวข้องกับการมีชีวิตรอดอย่างสุขสบายและปลอดภัย จากอันตรายรอบข้าง เช่น ภัยพิบัติ จากการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล ดิน ฟ้าอากาศ โรคระบาด มนุษย์จึงมีการบอกเล่า และจดบันทึก เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นจากรุ่นสู่รุ่น กลายมาเป็นตำนาน หรือเรื่องที่เล่าขานสืบกันมา มนุษย์ใน สมัยก่อนจะมีความใกล้ชิดธรรมชาติมาก และยังหาเหตุผลหรือความรู้ที่แท้จริงเกี่ยวกับปรากฏการณ์ ของธรรมชาติไม่ได้ จึงยกทุกอย่างให้เป็นเรื่องของเทพเจ้าที่ดลบันดาลให้ทุกอย่างเกิดขึ้นในห้วงเวลา ต่างกัน การคาดการณ์ หรือการทำนาย ถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นจึงมีอยู่คู่กับ การดำเนินชีวิตของ มนุษย์ เพื่อที่มนุษย์จะได้ใช้เป็นข้อมูล เพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น เป็นหนทางที่จะแก้ไขและ ป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นต่อตนเอง และทรัพย์สิน

ก่อนหน้าที่พระพุทธศาสนาจะอุบัติขึ้นมานั้นมีศาสนาต่าง ๆ ดำรงอยู่ในโลกมาก่อนแล้วศาสนาต่าง ๆ เหล่านั้น ต่างก็เสนอคำตอบต่อโลกและชีวิตแตกต่างกันไปตามแต่ศาสดาของตนเชื่อถือ ครั้นเมื่อพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นมาในโลกแล้ว พระพุทธเจ้า ก็ทรงนำเสนอคำสอนของพระองค์เพื่อให้เป็น “ทางเลือกใหม่” แก่สังคมร่วมสมัยในยุคนั้น (รวมทั้งในยุคนี้) หนึ่งในทางเลือกใหม่ของพระองค์ก็คือ การที่ทรงเสนอเรื่อง “ชะตากรรม” ของคน ว่าเป็นผลของ “การกระทำของมนุษย์เอง” ไม่ใช่เป็นผลแห่งการกระทำของ “มือที่มองไม่เห็น” (invisible hand) อย่างพระพรหม พระอิศวร หรือเป็นอิทธิพลของฤกษ์งามยามดี รวมทั้งไม่ใช่อิทธิพลของดวงดาวบนท้องฟ้า หากแต่เป็นเพราะ “มันสมองสองมือของมนุษย์แท้ ๆ” ก็เพราะทรงค้นพบความจริงสากลว่า เทพเจ้าเหล่านั้น ไม่ได้มีตัวตนอยู่จริง หรือดวงดาวทั้งหลายก็เป็นเพียงวัตถุอย่างหนึ่งในระบบสุริยะจักรวาลเท่านั้น ไม่ได้มีอำนาจพิเศษอะไร พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธการนำความเชื่อเรื่องโชคลางและไสยศาสตร์มาเป็นหลักยึดถือในการดำรงชีวิต โดยเชื่อว่าชีวิตเป็นผลของกรรม หรือการกระทำกรรม เป็นที่มาของทุกสิ่งทุกอย่าง การเกิดทุกชนิดเกิดจากแรงกรรม มนุษย์ สัตว์ทั้งหลายเกิดมาแต่กรรม ตราบใดที่มีกิเลสอยู่ ก็จะทำกรรมอยู่ตลอดเวลา มีทั้งกรรมดี (กุศลกรรม) และกรรมชั่ว (อกุศลกรรม) อันจะยังผลให้เกิดวิบากมีการเวียน

ว่ายตายเกิดตามที่ปรากฏ ความเชื่อทางโหราศาสตร์เป็นความเชื่อหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยอย่างมาก และเป็นความเชื่อที่มีมาพร้อม ๆ กับประวัติศาสตร์ชาติไทย โหราศาสตร์เป็นวิชาการชั้นสูงเป็นวิชาการที่สงวนไว้สำหรับชนชั้นสูงเท่านั้น จัดเป็นวิชาหนึ่งในศิลปะศาสตร์ 18 ประการ ที่บุคคล ในวรรณะกษัตริย์จะต้องศึกษา โหราศาสตร์เป็นวิทยาการฝ่ายศิลปะอย่างหนึ่งโดยสมบูรณ์ เนื้อแท้ ของโหราศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งของศิลปะศาสตร์ อาศัยความรู้ส่วนใหญ่ในทางธรรมชาติวิทยา อันเนื่องมาจากดาราศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ประกอบกับสถิติและจดหมายเหตุเชิงประวัติศาสตร์เป็น สาระสำคัญ และสามารถช่วยให้ไม่ประมาท รู้กาล รู้คราว ที่ชีวิตจะประสบกับโลกธรรมทั้งสองฝ่าย อิฏฐารมณ์-อนิฏฐารมณ์ คือ ทั้งดี-ทั้งร้าย คนโดยมากมักจะเข้าใจผิด ทึกทักเอาเองว่าเป็นเรื่องโชคลาง ต่าง ๆ ทางไสยศาสตร์ ซึ่งเป็นการเข้าใจผิดโดยแท้ นั่นคือมูลเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ถ้าผู้ที่ไม่เข้าใจในกลไกการทำงาน หรือหลักการของโหราศาสตร์อย่างแท้จริง จะเป็นผลให้บุคคลมีความเชื่อที่ผิดเพี้ยน หรือเข้าขั้นงมงาย

ดังนั้นพระพุทธศาสนากับโหราศาสตร์ซึ่งดูเหมือนว่าแยกกันไม่ออก และบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ก็ยังคงดำเนินต่อไปตราบใดที่พระสงฆ์ยังเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เช่นเดียวกับการให้คำตอบเรื่องของโหราศาสตร์ เป็นประเด็นทางจริยธรรม คือ การที่พระสงฆ์ตั้งตัวเองเป็นหมอดู ใบ้หวย และบอกฤกษ์เพื่อรักษาศรัทธาของชาวบ้านถูกต้องหรือไม่ อะไรเป็นตัวตัดสินในการให้คำตอบนี้ จะได้อธิบายลำดับต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับโหราศาสตร์

1. ความหมาย

คำว่า “โหราศาสตร์” (Astrology) มีศัพท์มาจากภาษาสันสฤกต หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยเวลาและคำว่าโหราศาสตร์ ตามตำราของ “วราหมิหิระ” กล่าวว่าเป็นคำที่มาจากคำประสม สองคำ คือ “อโห”และ“ราตรี” ซึ่งแปลว่า วันและคืน แต่ได้ตัดอักษรพยางค์แรกและพยางค์หลังออกเสีย (อโห+ราตรี) จึงเหลือเพียงคำว่า “โหรา” ตามตำราของวราหมิหิระ โหราศาสตร์มาจากคำว่า “อโห” แปลว่า กลางวัน และ”ราตรี” แปลว่า กลางคืน แต่ได้ตัดอักษรพยางค์แรกและพยางค์หลังออกเสีย จึงเหลือเพียงคำว่า “โหรา” ยังมีอีกคำที่ใช้แทนโหราศาสตร์ คือ โชติยศาสตร์ มาจากคำว่า โชติ แปลว่า แสงสว่าง หรือดวงดาว[1] ดังนั้น โหราศาสตร์จึงเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการทำนายหรือการพยากรณ์ชะตาของมนุษย์และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของโลกโดยอาศัยการโคจรของดวงดาวเป็นหลักและมีการรวบรวมเป็นสถิติเพื่อเป็นข้อมูลในการพยากรณ์สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกัน มีความเชื่อมโยงทั้งตำแหน่งและการเคลื่อนไหวของดวงดาวในเชิงดาราศาสตร์ ซึ่งรวมทั้งพระอาทิตย์ พระจันทร์ ดาวเคราะห์ และดวงดาวต่าง ๆ ดวงชะตาของมนุษย์จะขึ้นอยู่กับการเคลื่อนไหวของ

[1] มานพ นักการเรียน. **พระพุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์**, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://www.src.ac.th/web/ index.php?option=content&task=view&id=184, [1 มีนาคม 2560].

ดวงดาวในขณะตกฟาก ซึ่งโหราจารย์จะเชื่อว่า อิทธิพลของดวงดาวต่าง ๆ จะส่งผลต่อบุคลิกลักษณะของบุคคลนั้น ๆ การรับรู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกลักษณะของคนกับการเคลื่อนไหวของดวงดาวจะทำให้โหราจารย์สามารถทำนายเส้นทางที่จะเป็นไปของบุคคลนั้นได้ ซึ่งอาจจะไม่ใช่เพียงแค่ปัจเจกบุคคล แต่อาจจะรวมทั้งกลุ่มสังคม และประเทศชาติได้ด้วย[2] ส่วนคำว่า “Astrology” ในภาษาอังกฤษนั้น มีรากศัพท์มาจากภาษากรีซ 2 คำ คือ “Astrow” หมายถึง ดวงดาว กับ “Logos” หมายถึง ถ้อยคำหรือคำพูดซึ่งแปลรวมกันว่าเป็นการพูดเกี่ยวกับดวงดาว[3]

2. ความเป็นมา

โหราศาสตร์เป็นวิชาที่เก่าแก่อีกวิชาหนึ่ง ซึ่งมนุษย์ได้ให้ความสนใจอยู่ทุกยุคทุกสมัย กล่าวกันว่าโหราศาสตร์เกิดขึ้นพร้อมกับความเชื่อในเทพเจ้า เช่น การบูชาพระอาทิตย์หรือพระจันทร์ มนุษย์เกิดความสงสัยในสิ่งที่ตนได้สัมผัสจึงเกิดปัญหาและได้หาทางออกโดยการให้ความเคารพและนับถือต่อมา จากการศึกษาของนักโบราณคดี ได้พบต้นกำเนิดของโหราศาสตร์ เมื่อ พ.ศ.2394 และพ.ศ.2396 ท่าน เซอร์ เฮนรี เลย์อาร์ด (Sir Henry Layard) กับผู้ช่วยของเขาคือ นายฮอร์มัซด์ รัซซัม (Hormuzd Rassam) ได้ค้นพบศิลาจารึก (ทำด้วยดินเหนียว) จำนวน 22,000 ชิ้น ในซากปรักหักพังของหอสมุดของกษัตริย์อัซชูร์ บานิปาล (Ashurbanipal) ในนิเนเวฮ์ (Nineveh) ประเทศแอซซีเรีย (Assyria) ซึ่งสูญชาติไปแล้ว ในบรรดาศิราจารึกเหล่านี้ (Babylonia) รวม 70 ชิ้น ซึ่งมีชื่อเรียกว่า “ความรุ่งโรจน์ของเบล” (The Lumination of Bel) บรรยายถึงบารมีของซาร์กอนแห่งอัคคาด (Sargon of Accad) ผู้พิชิตอาณาจักรซูเมอร์ (ประมาณ 1817 ปีก่อนพุทธกาล) จากการศึกษาศิลาจารึก ท่าน เอ. เอ็ช. เซยซ์ (A.H.SAYCE) ศาสตราจารย์ผู้ช่วยแผนกนิรุกติศาสตร์เปรียบเทียบมหาวิทยาลัยอ็อกซ์ฟอร์ด กล่าวไว้ในหนังสือ “ศาสนาของบาบิโลเนียโบราณ” (The Religion of The Ancient Babylonia) ว่า “บาบิโลเนีย คือ ถิ่นกำเนิดที่แท้จริงของการตรวจการณ์ทางดาราศาสตร์” ในทำนองเดียวกันกับท่านมอร์ริส จาชโทรว์ (Morris Jastrow) ศาสตราจารย์แผนกภาษา เซไมท์ แห่งมหาวิทยาลัยเพนน์ซิลวาเนียได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ศาสนาของบาบิโลเนียและแอซซีเรีย” The Religion of The Ancient Babylonia and Assyria) ว่า “ระบบจักรราศีทั้งปวงเกิดมาจากโรงเรียนดาราศาสตร์บาบิโลเนีย”[4] จึงอาจสรุปเป็นข้อยุติได้โดยปราศจากข้อสงสัยใด ๆ ว่า วิชาโหราศาสตร์ที่เรากำลังศึกษาและค้นคว้ากันอยู่ทุกวันนี้กำเนิดมาจากบาบิโลเนียซึ่งได้สูญชาติไปนานแล้ว และดินแดนที่อาณาจักรบาบิโลเนียนี้ตั้งอยู่ในสมัยอดีตอัน

---

[2] Nicki Tesch. **The Mystery of Astrology,** [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://komar.cs.stthomas.edu/qm425/Tesch4.htm, [1 มีนาคม 2560].

[3] สุพัตรา สุภาพ. **สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี, (**กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนพานิช จำกัด, 2518), หน้า 169.

[4] ประยูร พลอารีย์. **คัมภีร์สูตรพระเคราะห์สนธิ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนโหราศาสตร์กรุงเทพ,2521), หน้า 18.

ไกลโพ้น ก็คือบนลุ่มแม่น้ำยูเฟรติสและไทรกริส (Euprates, Tigris) ซึ่งในปัจจุบันคือบริเวณที่ตั้งของประเทศอิรักในตะวันออกกลาง

3. ความเชื่อโหราศาสตร์ไทย

เป็นที่ทราบกันดีว่า โหราศาสตร์ได้รับอิทธิพลมาจากโหราศาสตร์อินเดียหรือที่เรียกกันว่า โชติยศาสตร์ ซึ่งสาขาหนึ่งในบรรดา 18 ศาสตร์ ที่พระพุทธเจ้าเคยเรียนเมื่อครั้งเป็นพระราชกุมาร แต่อย่างไรก็ตาม โหราศาสตร์ไทยก็ยังไม่เหมือนของอินเดียโดยทีเดียว เพราะไทยไม่ได้รับโดยตรงจากอินเดีย แต่ได้รับสืบทอดต่อจากพม่าและมอญ ผู้ที่เรียนวิชานี้ก็คือผู้ที่อยู่ในวังและพระสงฆ์ จากหลักฐานที่พอเป็นตัวอย่างคือ ศิลาจารึก วัดป่ามะม่วงด้านที่สองมีคำกล่าวสรรเสริญพระปัญญาของพระยาลิไทยว่า “เรียนพระวินัยพระอภิธรรม โดยโลกาจารย์มีพราหมณ์แลดาบส” เป็นต้น สมเด็จบพิตรทรงพระราชบัญญัติคัมภีร์ เพทศาสตราคม ธรรมนิยม มีโชคศาสตร์ (ตำราโหร) เป็นต้น

โหราศาสตร์ไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะตน โดยนำความเชื่อในเรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ภาคคำนวณ เป็นเรื่องของการคำนวณตัวเลข การนับตัวเลข และกฎเกณฑ์ในเรื่องของการหาตำแหน่งของดวงดาวต่าง ๆ เช่น กฎเกณฑ์ในการผูกดวง โดยใช้คัมภีร์หรือตำรา เป็นหลักในการพยากรณ์ เช่น คัมภีร์สุริยาตร์ เป็นคัมภีร์สำหรับคำนวณหาจุดเถลิงศก, วัน, ยาม, ราศี, เป็นต้น

2. ภาคพยากรณ์ เป็นเรื่องของการเชื่อมโยงกฎเกณฑ์ในการตีความและเชื่อมโยงความหมายออกเป็นลักษณะของคำทำนาย อาจแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) การพยากรณ์ในด้านอดีต 2) การพยากรณ์ปัจจุบัน 3) การพยากรณ์ในด้านอนาคต

3. ภาคพิธี เป็นการนำหลักของไสยศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย หรือเรียกว่า พิธีสะเดาะเคราะห์โดยนำพิธีกรรมทั้งของพราหมณ์กับพุทธศาสนามาประสมกันเพื่อให้เกิดศรัทธากับผู้มารับบริการ อนึ่งสำหรับพระสงฆ์นั้นใช้ดูฤกษ์ดี ไม่ดี เพื่อนำไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาด้วย

4. ความสัมพันธ์ของโหราศาสตร์กับศาสตร์อื่น ๆ

ก. โหราศาสตร์กับพุทธศาสตร์ ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าจะตรวจดูสรรพสัตว์ด้วยพระญาณว่าในแต่ละวัน พระองค์ควรจะแสดงธรรมให้กับใครหรือผู้ใด สิ่งนี้อาจเรียกได้ว่าโหราศาสตร์เชิงพุทธ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตากรุณาและเป็นไปเพื่อปลดปล่อยสัตว์โลกออกจากความทุกข์ นอกจากพระองค์จะล่วงรู้ชะตาชีวิตของสรรพสัตว์เหล่านั้น พระองค์ยังเป็นผู้ชี้ผิด บอกทาง ที่ถูกเพื่อให้สรรพสัตว์ทั้งหลายได้หมั่นพิจารณาจนเห็นสภาวะที่แท้จริงของชีวิตตามแนวอริยสัจ 4 ที่มีลักษณะเป็นทุกข์ไม่เที่ยง ตั้งอยู่บนความไม่มีตัวตนที่แท้จริงตามกฎไตรลักษณ์ จนสามารถพ้นจากทุกข์ได้โดยสิ้นเชิง จึงเป็นข้อแตกต่างที่เห็นได้ชัดระหว่างโหราศาสตร์ทั่วไปกับโหราศาสตร์เชิงพุทธ เพราะหลักของพุทธศาสนานั้นสอนว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ใครทำกรรมอะไรไว้ย่อมได้รับผลกรรมนั้น แต่อย่างไรก็ตามนักโหราจารย์ก็ปรับปรุง

วิธีการในการทำนายเพื่อให้เข้ากับหลักของศาสนา ซึ่งพลตรีประยูร พลอารีย์ ได้กล่าวเรื่องนี้ไว้ว่า “วิชาโหราศาสตร์ไม่ใช้ศาสตร์ที่หลาย ๆ ท่านเข้าใจ แต่เป็นศาสตร์แห่งปัญญา ที่เกี่ยวกับปรัชญาอันสูงยิ่ง เครื่องมือสำคัญของวิชาโหราศาสตร์คือวิชาตรรกศาสตร์ (Logic) โดยเฉพาะคือการอุปมาอุปมัย (Analogy) เมื่อศึกษาสูงขึ้น ๆ จะพบว่ามีธรรมชาติคล้ายเป็นศาสนา ศาสนาหนึ่ง และที่น่าสนใจอย่างยิ่งก็คือ เข้ากันกับพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี”[5]

ดังนั้น นักโหราศาสตร์ไทยโดยส่วนใหญ่ จะอ้างอิงถึงหลักธรรมในพุทธศาสนาเป็นตัวหลักสำคัญในการพยากรณ์ เช่น ได้กล่าวถึงหลักกรรมในพุทธศาสนากับหลักพรหมลิขิตไว้ว่า “อันที่จริงหลักพรหมลิขิตหรืออิทธิพลดวงดาว ก็คือกรรมลิขิตนั้นเอง ดวงดาวเป็นสถิติส่องทางให้รู้วาระกรรมได้ก่อนก็มาจากสถิติการโคจรของดวงดาวนั่นเอง ระหว่างสถิติกับกรรมลิขิต จึงเป็นเรื่องที่ผมเชื่อตามเหตุผลดังที่ได้เรียนมาแล้ว”[6]

ข. โหราศาสตร์กับปรัชญา หลักปรัชญาของโหราศาสตร์ก็คือหลักว่าด้วยธรรมชาติ โดยนำดาวพระเคราะห์ต่าง ๆ มาวิเคราะห์อุปมาอุปมัยเครื่องมือที่สำคัญก็คือตรรกศาสตร์มีการวิเคราะห์ตามเหตุผลที่เป็นจริง นักปรัชญาที่มีชื่อเสียงหลายท่านได้เรียนวิชาโหราศาสตร์และได้ประยุกต์หลักทางโหราศาสตร์ให้เข้ากับหลักปรัชญาของตน เช่น ไพธากอรัส (Pythagoras) หลังจากที่พำนักอยู่อียิปต์ได้ระยะหนึ่งแล้วเดินทางมายังบาบิลอนเป็นเวลาถึง 8 ปี และได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องดวงดาว ดังนั้นเขาจึงได้ประกาศปรัชญาแนวใหม่ว่า “อันเอกภพนั้นมีภาวะที่กลมกลืนกันดุจความไพเราะของดนตรี” และได้ดัดแปลงหลักความคิดโหราศาสตร์บาบิลอนที่มองเห็นคนเป็น “สิ่งมีอยู่ที่ถูกลิขิตด้วยโชคชะตา” (A fated being) ว่า “อันคนนั้นที่แท้จริงก็คือ “ปัจเจกชนที่เสรี” (A free individual) หรือแม้กระทั่งเพลโต (Plato) ยังกล่าวถึงวิชาโหราศาสตร์ไว้ว่า “คุณค่าของโหราศาสตร์ก็อยู่ตรงที่ทำให้เราสามารถสร้างความกลมกลืนกับลีลาจังหวะของเอกภพและช่วยให้เอกภพสร้างความสมดุลแก่ตัวมันเอง[7]

ดังนั้น ความสัมพันธ์กันระหว่างโหราศาสตร์กับปรัชญาจึงมีหลักที่คล้ายคลึงกันมากตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนจุดสุดท้ายของชีวิต แต่โหราศาสตร์มีข้อแต่ต่างก็คือได้นำภาคพิธีกรรมความเชื่อมาใช้กับศาสตร์ และยังสามารถนำมาวิเคราะห์เป็นรูปธรรมได้ด้วย

ค. โหราศาสตร์กับจิตวิทยา วิชาจิตวิทยา เป็นสาขาหนึ่งของวิทยาศาสตร์ ที่ศึกษาของพฤติกรรมของคน โดยวิเคราะห์การแสดงออกจากการกระทำเหล่านั้น เพื่อนำมาแก้ไขและปรับปรุงต่อไป ดังนั้นนักโหราจารย์ที่ดีจะต้องนำโครงสร้างของจิตวิทยามาใช้ในการพยากรณ์คนที่มารับบริการ เพราะถ้านักโหราจารย์ทราบโครงสร้างจิตวิทยาได้ดีแล้วจะสามารถพยากรณ์ดวงของบุคคลนั้นได้ดีด้วย

---

[5] ประยูร พลอารีย์. **คัมภีร์สูตรพระเคราะห์สนธิ,** (กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนโหราศาสตร์กรุงเทพ,2521), หน้า 11.

[6] จำรัส ศิริ. **โหราศาสตร์ไทย อ่านชะตาด้วยตนเอง,** พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เกษมบรรณกิจ, 2508), หน้า 10-12.

[7] สุนทร ทัศนจันทร์, **โหราศาสตร์ของโลกวันพรุ่งนี้**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2539), หน้า 145.

ง. โหราศาสตร์กับดาราศาสตร์ โหราศาสตร์กับดาราศาสตร์ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ การจะเป็นนักโหราศาสตร์ที่ดีนั้นจะต้องสร้างโครงสร้างของดาราศาสตร์ด้วยเหมือนกัน เพราะนักโหราจารย์จะต้องตรวจดูดวงดาวต่าง ๆ ที่โคจรรอบโลกมาเป็นเครื่องตัดสินในการทำนายพยากรณ์ดวงชะตาของคนนั้น สมัยแรกเริ่มนั้นวิชาดาราศาสตร์ยังไม่แยกออกจากโหราศาสตร์จึงทำให้นักโหราจารย์มีความรู้ในเรื่องดาราศาสตร์ด้วย แต่ปัจจุบันดาราศาสตร์แยกออกจากโหราศาสตร์อันเป็นวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ

จ. โหราศาสตร์กับไสยศาสตร์ หลักของไสยศาสตร์สามารถนำมาประยุกต์ให้เข้ากับหลักของโหราศาสตร์ได้ โดยจะเป็นในรูปรูปของพิธีกรรมต่าง ๆ เช่นการดูฤกษ์ ซึ่งเป็นพิธีกรรมของพราหมณ์ แต่เนื่องจากพระพุทธศาสนากับศาสนาพราหมณ์มีความเกี่ยวเนื่องกัน และสังคมไทยได้รับพระพุทธศาสนาพร้อมกับพิธีกรรมบางอย่างในศาสนาพราหมณ์ด้วย ดังนั้น โหราศาสตร์ไทยจึงมีพิธีกรรมเข้ามาเกี่ยวข้องพร้อมทั้งมีความเชื่อบางประการในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยวิทยาศาสตร์

ช. โหราศาสตร์กับศาสตร์ต่าง ๆ เช่น โหราศาสตร์การเมือง โหราศาสตร์กับเศรษฐกิจ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นปัญหาการเมือง ปัญหาทางเศรษฐกิจ ได้มีนักโหราจารย์จำนวนไม่น้อยได้พยายามอ่านดวงชะตาของดวงเมืองว่าจะมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นหรือไม่ หรือทำการวิเคราะห์ว่านายกคนต่อไปคือใคร เศรษฐกิจปีนี้จะดีหรือไม่ ดังนี้เป็นต้น จึงทำให้นักโหราจารย์จะต้องมีความรู้ในเรื่องเหล่านี้ด้วยเพื่อจะได้พยากรณ์ได้ถูกตามหลักของศาสตร์นั้น ๆ

ประโยชน์ของโหราศาสตร์

ประโยชน์ของโหราศาสตร์เกิดขึ้นกับบุคคลที่มีความเชื่อถือเท่านั้น เพราะวิชานี้ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ตามหลักของวิทยาศาสตร์ ถึงแม้ว่าจะมีนักโหราจารย์บางทำพยายามทำให้โหราศาสตร์เป็นวิทยาศาสตร์ก็ตาม แต่หลักโหราศาสตร์นั้นยังศาสตร์ลึกลับอยู่ดี แต่อย่างไรก็ตามวิชาโหราศาสตร์ก็ยังมีประโยชน์ ซึ่งพิไลรัตน์ รุจิวณิชย์กุล [8] ได้สรุปประโยชน์ของโหราศาสตร์ไว้เป็น 2 ประเภทดังนี้

1. ประโยชน์ทางโหราศาสตร์ ได้แบ่งไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

ก. ใช้สำหรับพยากรณ์เหตุการณ์อนาคต วิชาโหราศาสตร์มีความโน้มเอียงไปทางด้านการพยากรณ์เหตุการณ์ในอนาคต เพื่อต้องการทราบว่าจะมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นหรือไม่

ข. ใช้ในกิจการฤกษ์พานาที อันเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของวิชาโหราศาสตร์ซึ่งถือว่าเป็นโหราศาสตร์ประยุกต์ ใช้ในการให้ฤกษ์และห้ามฤกษ์ เพื่อเลือกหรือกำหนดวันเวลามงคลสำหรับประกอบกิจกรรมหรือเริ่มกิจกรรมงานต่าง ๆ ทั้งนี้รวมทั้งวันเวลาสิ้นสุดกิจการงานเหล่านั้น

---

[8] พิไลรัตน์ จุริวณชย์กุล. การศึกษาปัญหาสุขภาพจิตของผู้มารับบริการจากหมอดูของสมาคมโหราศาสตร์แห่งประเทศไทย. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาธรรมศาสตร์, 2524), หน้า 34-40.

ค. ใช้เป็นความรู้ขั้นพื้นฐานสำหรับศาสตร์ลึกลับต่าง ๆ เช่น ไสยศาสตร์ ลาง สังหรณ์ การแก้เคล็ดต่าง ๆ ฯลฯ ซึ่งเครื่องมือหลักที่จะนำไปสู่ความรู้แจ้งในศาสตร์นี้คือ วิชาโหราศาสตร์

ง. ใช้เป็นความรู้ขั้นพื้นฐานของวิชาพยากรณ์ศาสตร์อื่น ๆ เช่น หัตถศาสตร์ เลขเจ็ดตัว กราฟ ฯลฯ

จ. ใช้สำหรับการบุกเบิกจักรวาลเพื่อสำรวจสิ่งหรือส่วนที่มนุษย์ยังไม่ทราบ ได้มีนักโหราจารย์ในอดีตได้ค้นพบดาวพระเคราะห์ซึ่งยังไม่มีใครค้นพบมาก่อน คือ อัลเฟรด วิตเตอ (Alfred Witte) ซึ่งได้ค้นพบดาวพระเคราะห์ 8 ดวงในจักรวาล นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้กับทุกสิ่งทุกอย่างทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต

2. ประโยชน์ทางด้านสังคมและจิตวิทยา

ประโยชน์ด้านนี้ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ว่า มีประโยชน์ทางด้านจิตวิทยาเพื่อช่วยเหลือผู้ที่มีความทุกข์ บางคนถึงขั้นคิดฆ่าตัวตายแต่นักโหราจารย์ผู้ฉลาดสามารถแก้ไขปัญหานี้ได้โดยบอกผู้มารับบริการมิให้คิดเช่นนั้นได้ ดังที่ สุพัตรา สุภาพ [9] ได้กล่าวถึงประโยชน์ของโหราศาสตร์ไว้ว่า“ผู้ที่เชื่อถือ เห็นว่าชีวิตของมนุษย์ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของดาวพระเคราะห์ ไม่ว่าจะในทางที่ดี หรือร้ายก็ตาม ฉะนั้นการปฏิบัติตนให้ถูกต้องจึงเป็นสิ่งดี เป็นการประพฤติให้เหมาะสม กับเหตุการณ์ ไม่ประมาท และหาทางผ่อนหนักเป็นเบาเคราะห์กรรมที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะบุคคลที่ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตหรือคนที่มีความทุกข์มักจะชอบปรึกษาหารือหมอดูเพื่อขอคำแนะนำ เพื่อความสบายใจของตนเอง ฉะนั้นโหรหรือหมอดูบางครั้งทำ หน้าที่คล้าย ๆ กับนักจิตวิทยา เพราะเป็นการระบายอารมณ์ของคนบางคน และเป็นที่ได้ปรับปลอบจิตในบางเรื่อง แต่มีเหมือนกันที่ยิ่งหาโหรหรือหมอดูยิ่งเศร้าใจ เพราะเมื่อ เขาทำนายว่าโชคเคราะห์ไม่ดีก็กลัดกลุ้ม จึงต้องหาทางสะเดาะเคราะห์วิธีการต่าง ๆ เช่น รดน้ำมนต์ บนบานศาลกล่าว ตักบาตร เป็นต้น”

สำหรับนักจิตแพทย์หลายท่านได้กล่าวถึงโหราศาสตร์ว่ามีประโยชน์สำหรับคนป่วยทางด้านจิตใจมากเหมือนกัน เช่น รองอธิบดีกรมสุขภาพจิต น.พ.ธงชัย ทวิชาชาติ ได้กล่าวไว้ว่า “โหราศาสตร์เป็นศาสตร์ที่สามารถช่วยเหลือประชาชนได้ในยามที่มีปัญหาสุขภาพจิต หาก ๆ ได้รับข้อมูลที่เป็นวิชาการจากกรมสุขภาพจิตจะทำให้เป็นความหวังให้กับประชาชนได้ เพราะลำพังบุคคลากรของกรมสุขภาพจิตคงจะช่วยเหลือประชาชนที่ประสบปัญหาความเครียดได้ไม่หมด” อย่างไรก็ตาม บางคนมีความเชื่อที่ผิดหลักของวิชาโหราศาสตร์ เพราะมีความเชื่อว่าอิทธิพลดวงดาวสามารถกำหนดโชคชะตามนุษย์ให้เป็นไปตามที่กำหนด เรียกว่า พรหมลิขิตหรือดาราลิขิต บุคคลนั้นจึงปล่อยชีวิตให้เป็นตามยถากรรม ไม่ขวนขวายเมื่อโอกาสมาถึงและไม่พยายามหลีกเลี่ยงแก้ไขเหตุร้ายที่จะเกิดขึ้นให้บรรเทาเบาบางลง ดังนั้น นักโหราจารย์ก็ควรที่จะนำหลักของศาสนามาประยุกต์ใช้ควบคู่กับหลักการพยากรณ์นั้นด้วย ความจริงแล้ว การใช้ตำแหน่งของดวงดาวใน

---

[9] สุพัตรา สุภาพ, **สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี, (**กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนพานิช จำกัด, 2518), หน้า 161.

ท้องฟ้ามาเป็นหลักในการทำนายดวงชะตาของบุคคลและพยากรณ์โชคเคราะห์ต่าง ๆ นั้น ไม่ได้หมายความว่าดวงดาวจะใช้อิทธิพลบันดาลเจ้าชะตาให้เป็นไปดังนั้นไม่ หากหมายความว่า ดวงดาวเป็นเครื่องชี้ถึงวาสนาและโชคชะตาของเจ้าของดวงชะตานั้น ๆ เท่านั้น ดังนั้น เจ้าของชะตาย่อมมีอำนาจอย่างเต็มที่ในการปรับปรุงตนเองหรือกระทำตนเองให้เป็นผลดีหรือผลร้ายแก่ตนต่อไปได้อีกเสมอ

3. ผลกระทบของโหราศาสตร์ต่อวิถีชีวิตคนไทย

ความเชื่อในโหราศาสตร์ ได้มีหลากหลายอาชีพนำไปเป็นแนวทางในการตัดสินใจการดำเนินชีวิตจนทำทำให้เกิดความเสียหายต่ออาชีพและทรัพย์สินทั้งของตนเองและส่วนรวม ทำให้ประเทศขาดการพัฒนาไปในทางที่ดี อันเนื่องมาจากความเชื่อผิด ๆ เหล่านี้ ได้แพร่ขยายไปทุกกลุ่มคนในสังคมไทย ดังนั้น ความเชื่อที่เราเชื่อถือกันอยู่นั้น ไม่ไปทำลายประโยชน์ทั้งตนเองและผู้อื่น เป็นความเชื่อที่สมเหตุสมผล คือต้องใช้ปัญญาพิจารณาด้วยว่า สิ่งที่เราทำลงไปนั้นมันเหมาะสมกับกาลเทศะหรือไม่ อย่างไร ซึ่งหลักพระพุทธศาสนาก็กล่าวไว้แล้วว่า มีความเชื่อ (ศรัทธา) ที่ไหน ปัญญาจะต้องควบคู่ไปด้วยเพื่อไม่ให้หลงจนเกินขอบเขตที่ดีงามต่อไป

ท่าที่ของพระพุทธศาสนาต่อโหราศาสตร์

1. แนวคิดเรื่องฤกษ์งามยามดีตามแนวพุทธศาสตร์

แก่นแท้แห่งพระพุทธศาสนานั้น เน้นการประพฤติตนให้ได้ประโยชน์ด้วยความเพียร หรือที่เรียกว่า “วิริยวาท” ถือเอาประโยชน์ที่เกิดจากการกระทำเป็นใหญ่ แม้จะไม่ได้ปฏิเสธปัจจัยอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นดวงดาว แต่ทว่าดวงดาวนั้นไม่ได้มีอิทธิพลมาหักล้างอำนาจแห่งกรรมได้ ดังจะเห็นได้จากความ ในนักขัตตชาดก ซึ่งมีเรื่องเล่าว่า มีชาวบ้านนอกมาขอลูกสาวชาวกรุงให้ลูกชายของตน ครั้นถึงวันกำหนดเข้ามารับตัว เผอิญตรงกับวันฤกษ์ไม่ดี ชาวบ้านนอกจึงรอไปวันหนึ่ง ชาวกรุงได้บอกเลิกข้อตกลงนั้นเสีย และยกลูกสาวให้แก่รายอื่นไป มีผู้พูดกันถึงเรื่องนี้ จนกระทั่งถึงหมู่ภิกษุสงฆ์[10] พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสว่า “ประโยชน์ได้ล่วงคนโง่เขลาผู้มัวคอยฤกษ์อยู่ ประโยชน์เป็นฤกษ์ของมันเอง ดวงดาวจะทำอะไรได้”[11] นอกจากนี้ ในสุปุพพัณหสูตร ยังมีพระพุทธพน์ยืนยันว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สัตว์เหล่าใดประพฤติสุจริตทางกาย วาจา ใจ ในเวลาเช้า.....ในเวลากลางวัน.....ในเวลาเย็น วันนั้น ย่อมเป็นวันที่ดีของสัตว์เหล่านั้น..” “บุคคลประพฤติชอบในเวลาใด, เวลานั้นชื่อว่าเป็นฤกษ์ดี (สุนกฺขตฺตำ) มงคลดี (สุมงฺคลำ) สว่างดี (สุปภาตำ) รุ่งดี (สุหุฏฺฐิตำ) ขณะดี (สุขโณ) ยามดี (สุมุหุตฺโต) และเป็นการบูชาดีแล้ว (สุยิฏฺฐำ) ในเพื่อพรหมจารีทั้งหลาย (เป็นผู้ประพฤติดีร่วมกัน) กายกรรม วจีกรรม มโนกรรมและความปรารถนาดีของผู้นั้นเป็นสิ่งดีงามถูกต้อง เมื่อบุคคลทำกรรมอันดีงาม ถูกต้องแล้ว ย่อม

---

[10] มานพ นักการเรียน. **พระพุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์**, [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : http://www.src.ac.th/web/ index.php?option=content&task=view&id=184**,** [1 มีนาคม 2560], หน้า 5.

[11] ขุ.ชา. (ไทย) 27/49/20.

ได้รับผลดีงาม บุคคลเหล่านั้นได้รับประโยชน์แล้ว ขอจงมีความสุข ไร้โรค งอกงามในพระพุทธศาสนา มีความสุขพร้อมด้วยญาติทั้งปวง”[12] ในอบายมุข 6 ได้ระบุชัดเจนว่าคนผัดวันประกันพรุ่งย่อมทำให้สูญเสียผลประโยชน์เพราะความเกียจคร้าน คนเกียจคร้านมักจะสูญเสียผลประโยชน์หรือผลประโยชน์ที่พึงจะได้ก็ผ่านพ้นเลยไป ด้วยสาเหตุข้ออ้าง 6 ประการคือ หนาวหนัก ร้อนหนัก เช้านัก สายนัก หิวนัก และกระหายนัก คนที่ชอบอ้างแล้วไม่ทำงาน ไม่ทำสิ่งที่ควรทำ ย่อมไม่ได้รับความมั่งคั่งทางทรัพย์สิน และผลประโยชน์ทั้งหลายก็ล่วงเลยผ่านบุคคลนั้นไปเสีย[13]

จากแนวคิดข้างต้น สามารถสรุปความได้ว่า บุคคลผู้ที่มีความเชื่อเรื่องดวงชะตา เรื่องฤกษ์งามยามดี จะทำอะไรก็จะรอคอยแต่ฤกษ์ ทำให้สูญเสียประโยชน์ไปมากต่อมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็นผู้นำทางครอบครัว ผู้นำชุมชน แม้กระทั่งผู้นำในระดับประเทศ ถ้ามัวคอยแต่ฤกษ์ย่อมเสียประโยชน์อย่างแน่นอน ดังแนวคิดตามพระพุทธพจน์ข้างต้น ย่อมหมายความว่า พระพุทธศาสนาถือหลักว่า ฤกษ์งามยามดีอยู่ที่การกระทำของตนเอง ไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงอำนาจของดวงดาวแต่ประการใด ความพร้อมที่สุดเมื่อโอกาสมาถึงนั่นคือฤกษ์งามยามดีที่ดีที่สุด

2. โหราศาสตร์เป็นเดรัจฉานวิชา

ตามหลักพระพุทธศาสนา “วิชาโหราศาสตร์” จัดเป็นเดรัจฉานวิชา เพราะเป็นวิชาที่ไม่ได้ทำให้คนเกิดปัญญา มีแต่คอยจะทำให้ผู้ที่เชื่อตามหมกมุ่นงมงายในศาสตร์ลึกลับและไม่ได้เป็นเพื่อความดับทุกข์ (พระนิพพาน) คำว่า เดรัจฉาน ตรงกับภาษาบาลีว่า “ติรจฺฉานวิชฺชา” และตรงกับภาษาอังกฤษว่า “lowarts” หมายถึง วิชาที่ไปขวาง หมายความว่า เป็นวิชาที่ขวางหรือขัดกับความเป็นพระ หรือเป็นวิชาที่ไม่เข้ากับความเป็นสมณะ หาไม่เป็นวิชาของสัตว์ดิรัจฉานไม่[14] พระเทพเทวี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของเดรัจฉานวิชาไว้ว่า เป็นความรู้ที่ขวางต่อทางพระนิพพาน เช่นรู้ในการทำเสน่ห์ รู้ในการทำให้คนถึงวิบัติ รู้เรื่องภูตผี รู้ในทางทำนาย เช่น หมอดู เป็นต้น เมื่อเรียนหรือใช้ปฏิบัติ ตนเองก็หลงเพลินหมกมุ่น ทั้งทำให้ผู้อื่นลุ่มหลงงมงาย ไม่เป็นอันปฏิบัติกิจหน้าที่และประกอบการตามเหตุผล”[15] ดังนั้น “เดรัจฉานวิชา” จึงเป็นวิชาที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อพระสงฆ์ผู้ประสงค์ต่อพระนิพพาน แต่จะเป็นประโยชน์ต่อพระสงฆ์ที่เป็นนักพัฒนา เพราะสามารถนำมาประยุกต์สอนประชาชนให้เข้าใจถึงแก่นแท้ของศาสนาได้ อันเป็นอุบายหรือสิ่งล่อลวงให้ผู้ที่หลง

---

[12] องฺ.ติก. (ไทย) 20/285/595.

[13] P.A. Payutto. **Buddhism: A Layman’ Guide to Life. Bangkok: Mahachulalong- kornrajavidyalaya University, 1996,** p. 6.

[14] :ม. กวีวงศ์. **พุทธแบบไหน อย่างไรเป็นพุทธ,** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญา, 2537), หน้า 96.

[15] พระเทพเทวี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), P.A. Payutto. **Buddhism : A Layman’ Guide to Life. Bangkok** 2528), p. 66.

ในวิชานี้ได้เข้าใจหลักธรรม พระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องเดรัจฉานวิชา ไว้ในพรหมชาลสูตร ดังนี้ “พระพุทธเจ้าไม่ทรงเลี้ยงชีพด้วยเดรัจฉานวิชา ดิรัจฉานวิชาในที่นี้ คือ ทายอวัยวะ ทายนิมิต ทายอุปบาตร (คือสิ่งที่ตกจากเบื้องบน เช่น อสนีบาต เป็นต้น) ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ.....เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอทายเสี่ยงสัตว์” “พระพุทธเจ้าไม่ทรงเลี้ยงชีพด้วยดิรัจฉานวิชา ดิรัจฉานวิชาในที่นี้คือ ทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก้บนร่ายมนต์ขับผี...ปรุงยาทาสมาน ป้ายยาตา ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก ใส่ยา ชะแผล”[16]

จากคำสอนข้างต้น เป็นเครื่องแสดงให้เห็นแล้วว่า พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธให้พระสงฆ์เรียนวิชาโหราศาสตร์เพื่อทำนายทายทักดวงชะตา หรือให้ฤกษ์ในงานพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อหวังในลาภสักการะ สิ่งนี้อาจเป็นเหตุทำให้พระสงฆ์หลงในลาภสักการะแล้วทำให้ละเลยกิจของสงฆ์ อันเป็นหน้าที่ที่พระสงฆ์ควรปฏิบัติ นอกจากนั้น พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เป็นหมอดูหรือโหราจารย์ ยังถือได้ว่าประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยที่ได้ทรงบัญญัติไว้ในพระวินัยปิฎก ดังนี้ “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเรียนดิรัจฉานวิชา รูปใดเรียน ต้องอาบัติทุกกฎ”“ดูก่อนภิกษุทังหลาย ภิกษุไม่พึงสอนดิรัจฉานวิชา รูปใดสอน ต้องอาบัติทุกกฎ”[17]

ความจากพระวินัยปิฎกดังกล่าว สะท้อนให้ประชาชนที่นิยมไปดูดวงกับพระสงฆ์สำเหนียกว่า นั่นคือการทำบาปอย่างหนึ่ง ที่สนับสนุนให้พระสงฆ์กระทำผิดพระวินัย แม้พระสงฆ์เองถ้ายินยอมประพฤติตนเป็นโหราจารย์หรือหมอดู นั่นก็เท่ากับว่าละเมิดพระวินัยบัญญัติโดยเจตนาที่ชัดเจนเช่นเดียวกัน

พระสงฆ์กับบทบาทหมอดู

จากสองประเด็นข้างต้นที่ระบุชัดเจนว่า พระพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้ยึดติดเรื่องฤกษ์งามยามดี และถือว่าโหราศาสตร์เป็นเดรัจฉานวิชาที่ขัดต่อวิถีแห่งการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ดังนั้น พระสงฆ์หรือนักบวชในพระพุทธศาสนา จึงจำเป็นต้องยึดหลักปฏิบัติตนตามแนวทางนี้ การทำหน้าที่เป็นหมอดูหรือโหราจารย์ของพระสงฆ์จึงถือเป็นพฤติกรรมที่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัยอย่างแท้จริง แต่กระนั้นก็ตาม ประชาชนเป็นจำนวนมากยังให้ความศรัทธาต่อพระสงฆ์ในฐานะหมอดูหรือโหราจารย์มากกว่าความเป็นพุทธสาวกผู้ประกาศคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยไม่ได้เข้าถึงแก่นแห่งสัจธรรมในพระพุทธศาสนาเลยแม้แต่น้อย พระสงฆ์บางรูปเองก็ยังให้บริการเสมือนหนึ่งเป็นกิจวัตรเสียด้วยซ้ำ พฤติการณ์ดังกล่าวจึงถือเป็นความขัดแย้งทางจริยธรรม (Moral Dilemma) ระหว่างการปฏิบัติหน้าที่พุทธสาวกผู้สืบทอดพระพุทธศาสนากับหน้าที่ผู้สนองศรัทธาของชาวบ้าน อันเป็นความเชื่อถือระดับปัจเจกบุคคล ในความขัดแย้งดังกล่าวนี้ มีประเด็นที่พึงพิจารณาอย่างน้อย 2 ประเด็น ได้แก่

[16]ที.สี. (ไทย) 9/89/114.

[17] วินย. (ไทย) 7/45/66.

1. ความถูกต้องตามพระธรรมวินัย

พระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาและดำรงรักษาพระธรรมวินัย ควรจะยึดหลักพุทธโอวาทที่พระพุทธเจ้าได้ประทานไว้ในมหาปรินิพพานสูตรว่า “ธรรมวินัยที่แสดง บัญญัติแล้ว จักเป็นครูแทนพระองค์สืบต่อไป”[18] ซึ่งพุทธโอวาทดังกล่าวนี้ ประหนึ่งจะเตือนสติพระสาวกให้ยึดมั่นตามครรลองแห่งพระธรรมวินัย แม้ว่าพระองค์จะปรินิพพานไปแล้วก็ตาม สิ่งใดอันเป็นสิ่งนอกธรรมนอกวินัย นำไปสู่ความงมงาย ขัดขวางต่อวิถีแห่งปัญญา ก็ไม่ควรที่จะน้อมนำเข้ามาสู่วิถีแห่งสงฆ์

นอกจากนี้ สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงเน้นอีกประการหนึ่งคือ การพึ่งตนเองและพึ่งธรรมะการปฏิบัติตนเป็นคนดี ดังพระบาลีจากพระไตรปิฎกที่พึงพิจารณา ดังนี้ “ดูก่อนอานนท์ ผู้หนึ่งผู้ใด บัดนี้ก็ดี เวลาเราล่วงแล้วก็ดี เป็นผู้มีตนเป็นเกาะ เป็นที่พึ่ง ไม่ใช่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง ภิกษุเหล่าใดใคร่ศึกษา เหล่านั้นจักเป็นผู้เลิศ”[19] “ดูก่อนพราหมณ์ เราไม่ใช่ไม่มีที่พึ่ง เรามีที่พึ่งคือธรรม”[20] “ดูก่อนภิกษุ ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงธรรม เป็นธรรมดา ก็ฉันนั้น อาศัยธรรมนั่นเอง สักการะยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นเป็นธงชัย มีธรรมเป็นยาตรา มีธรรมเป็นใหญ่”[21]

จากพระบาลีดังกล่าว เมื่อพระสงฆ์ได้รับการไหว้วานจากชาวบ้านให้ดูดวง จึงควรถือโอกาสให้ธรรมะตามพระบาลีข้างต้น นั่นคือ สอนให้ชาวบ้านหันไปพึ่งความเพียรของตัวเอง และพึ่งธรรมะคือความดีของตัวเองเป็นเครื่องนำทางชีวิต แม้พระพุทธเจ้าก็ทรงมีธรรมะเป็นที่พึ่ง และไม่ได้สอนให้มนุษย์พึ่งสิ่งใดเลยนอกจากตนเองและธรรมอันมีในตน ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้ เป็นสิ่งที่สามารถทำได้ง่ายและก่อให้เกิดความเจริญศรัทธาที่แท้จริงแก่พุทธศาสนิกชน เพราะการดูดวงหรือทำนายทายทักนั้น หากเกิดไม่เป็นไปดังที่ทำนายทายทักก็ยิ่งจักทำให้เสื่อมเสียศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนไปมากกว่าเดิม การยึดครรลองแห่งพระธรรมวินัยจึงถือเป็นแนวทางที่ถูกต้องที่สุด

2. การสนองศรัทธาเพื่อแก้ปัญหาสุขภาพจิต

ถ้ามองบทบาทการเป็นหมอดูของพระสงฆ์ในฐานะผู้ให้การเยียวยาปัญหาสุขภาพจิตของชาวบ้านอาจจะทำให้รู้สึกว่าการเป็นหมอดูของพระสงฆ์ไม่ได้ทำผิดร้ายแรงเกินไป เพราะบางครั้งระดับสติปัญญาของชาวบ้านที่จะเข้าใจการแก้ไขปัญหาตามวิถีพุทธจริง ๆ สำหรับบางคนนั้น ก็อาจจะเป็นไปได้ยาก ซ้ำยังเข้าใจว่าการทำหน้าที่หมอดูเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของพระสงฆ์ ถ้าไม่ทำถือเป็นการขัดต่อศรัทธาประชาชน ซึ่งพระสงฆ์เองอาจจะสนองศรัทธาโดยถือโอกาสสอดแทรกธรรมะให้ผู้รับบริการด้วย อาทิ หลักอิทธิบาท, อริยสัจ หรือทิฏฐธัมมสังวัตตนิกธรรม เป็นต้น ซึ่งถือว่าไม่ได้ห่างไกลจากแนวทางของพระพุทธศาสนามากนัก ต่อประเด็น

---

[18] ที.ม. (ไทย) 10/216/166.

[19] ที.ปา. (ไทย) 11/90/60.

[20] ม.อุ.(ไทย) 14/80/83.

[21] อัง.ติก. (ไทย) 20/14150.

ดังกล่าวนี้ อาจกล่าวได้ว่า พระสงฆ์อาจจะต้องรักษาศรัทธาที่ชาวบ้านมีต่อพระสงฆ์ด้วยการดูดวงเพื่อส่งเสริมกำลังใจหรือสุขภาพจิต แต่อาจจะยินยอมที่จะต้องโทษอาบัติเล็กน้อย (ทุกกฏ) เพื่อรักษาศรัทธาของชาวบ้านไว้ อีกประการหนึ่งนั้น พระสงฆ์ในฐานะต้องอาศัยผู้อื่นเลี้ยงชีพ (ปรทัตตูปชีวี) จำเป็นจะต้องประพฤติตนให้เป็นผู้เลี้ยงง่าย (สุภรตา) เมื่อชาวบ้านมีความต้องการสิ่งใด พระสงฆ์จึงควรสนองศรัทธาตามนั้น แม้วิธีคิดเช่นนี้อาจจะสวนทางต่อพระธรรมวินัย แต่ก็อาจจะเป็นวิธีประยุกต์อีกทางหนึ่งที่จะสามารถช่วยประชาชนในเชิงสุขภาพจิตและชี้นำสู่หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติว่าจะประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมแก่ฐานานุรูปอย่างไร

บทสรุป

จากมุมมองต่าง ๆ ดังกล่าวในบทความนี้ จะเห็นได้ว่า โหราศาสตร์เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนไทย ในทุกมิติตั้งแต่เกิดจนตาย องค์ประกอบแวดล้อมของชีวิตก็ยังต้องเกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์ อาทิ การเมือง เศรษฐกิจ หรือแม้แต่ประเพณีท้องถิ่นในวิถีชีวิตชาวบ้านก็ตาม ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะโหราศาสตร์ถูกประชาสัมพันธ์หรือโฆษณาตามสื่อมวลชนแทบจะทุกแขนง มีบทบาทต่อดารานักแสดงหรือนักการเมืองระดับประเทศ ซึ่งเป็นบุคคลสาธารณะที่มีชื่อเสียง ก่อให้เกิดพฤติกรรมลอกเลียนแบบและขยายวงกว้างออกไปอย่างมาก อีกมิติหนึ่งที่พบก็คือ การทำหน้าที่หมอดูหรือโหราจารย์ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ขัดแย้งระหว่างการสนองศรัทธาชาวบ้านกับการประพฤติตามพระธรรมวินัย นอกจากนี้ โหราศาสตร์ยังเป็นศาสตร์ที่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นเดรัจฉานวิชาคือขัดต่อวิถีแห่งการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ไม่ส่งเสริมอัปปมาทธรรมและวิริยธรรม ต่อประเด็นเหล่านี้ นอกจากพระพุทธศาสนาจะสอนไม่ให้ยึดติดเรื่องโชคลาง หรือฤกษ์งามยามดีแล้ว ยังเน้นด้วยว่า ฤกษ์ที่ดีที่สุดคือความพร้อมขององค์ประกอบต่าง ๆ และประโยชน์อันพึงมีพึงได้ที่ปรากฏอยู่ตรงหน้านั่นเอง ดวงหรือดาราลิขิตไม่สามารถที่จะต้านทานกรรมลิขิตได้ นอกจากนี้ โหราศาสตร์ยังจัดเป็นเดรัจฉานวิชาที่ขัดขวางต่อวิถีแห่งการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา และอาจจะกลายเป็นสิ่งที่ทำให้ประโยชน์อันพึงมีพึงได้สูญหายไปจากการรอคอยฤกษ์ยามก็เป็นได้ โหราศาสตร์ในมุมมองที่สร้างสรรค์จึงน่าจะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในฐานะเครื่องส่งเสริมกำลังใจในการต่อสู้ปัญหาและอุปสรรคนานาในการดำเนินชีวิต ขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องมือชี้นำให้มนุษย์ดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท และน้อมนำตนเข้าสู่วิถีแห่งการดำเนินชีวิตด้วยความเชื่อมั่นในความยุติธรรมของกฎแห่งกรรมที่มีอิทธิพลเหนือดวงชะตาใด ๆ ฝึกฝนอบรมตนตามแนวทางแห่งไตรสิกขาให้มีความมั่นคงทั้งทางกาย จิต และปัญญา รู้เท่าทันปัญหาและแก้ไขอย่างถูกต้องเหมาะสมตามหลักอริยสัจ ซึ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นวิธีสร้างชีวิตที่ถูกต้องดีงาม และส่งเสริมสง่าราศีชีวิตที่งดงามที่สุดตามครรลองแห่งพุทธศาสตร์

ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนขอเสนอแนะว่า การใช้โหราศาสตร์ทั้งพระสงฆ์และคฤหัสถ์ น่าจะใช้โหราศาสตร์ให้เกิดประโยชน์ในฐานะเครื่องส่งเสริมกำลังใจ ขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องมือชี้นำให้มนุษย์ดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท และดำเนินชีวิตด้วยความเชื่อมั่นในกฎแห่งกรรม ผู้ให้บริการหรือหมอดูที่เป็นพระสงฆ์ ควรใช้โหราศาสตร์เชื่อมโยงเข้าสู่การฝึกตนตามแนวทางแห่งไตรสิกขาให้มีความมั่นคงทั้งทางกาย จิต และปัญญา อาจจะชี้นำให้ผู้รับบริการไปทำวิธีเสริมดวงด้วยการไปกราบไหว้สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามวัดต่าง ๆ หรือนำวัตถุมงคลมาเสริมราศีซึ่งเป็นการนำผู้คนเข้าวัด และต้องถือโอกาสใช้โหราศาสตร์เชื่อมโยงไปสู่หลักกรรม เน้นให้ยุติการทำบาปและให้ทำดีตลอดไป เพราะอำนาจดวงดาวไม่สามารถที่จะอยู่เหนือกฎแห่งกรรมได้ และโยงไปสู่หลักการแก้ปัญหาที่ถูกต้องตามแนวทางของอริยสัจ 4 โดยปราศจากวิธีการทางไสยศาสตร์ใด ๆ

บรรณานุกรม

จำรัส ศิริ. **โหราศาสตร์ไทย อ่านชะตาด้วยตนเอง.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เกษมบรรณกิจ, 2508.

ประยูร พลอารีย์. **คัมภีร์สูตรพระเคราะห์สนธิ**. กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนโหราศาสตร์กรุงเทพ, 2521.

พิไลรัตน์ จุริวณชย์กุล. การศึกษาปัญหาสุขภาพจิตของผู้มารับบริการจากหมอดูของสมาคมโหราศาสตร์แห่งประเทศไทย. **วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์,** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาธรรมศาสตร์, 2524.

ม. กวีวงศ์. **พุทธแบบไหน อย่างไรเป็นพุทธ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปัญญา, 2537.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

มานพ นักการเรียน. พระพุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://www.src.ac.th/web/ index.php?option=content&task=view&id=184, [1 มีนาคม 2560].

สานิต ศรีวิศิษฐ์กุล. **หมอดู:** กระบวนการสร้างตัวตน และความสัมพันธ์ทางสังคม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยาและมนุษย์วิทยามหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535.

สุนทร ทัศนจันทร์. **โหราศาสตร์ของโลกวันพรุ่งนี้**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2539.

สุพัตรา สุภาพ. **สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี.** กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนพานิช จำกัด, 2518.

Nicki Tesch. **The Mystery of Astrology,** [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://komar.cs.stthomas.edu/qm425/Tesch4.htm, [1 มีนาคม 2560].

P. A. Payutto. **Buddhism: A Layman' Guide to Life. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996.**

ศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้เครื่องเงินศิลปะอีสานใต้
Study and collect the knowledge of southern.

นายสมคิด สุขจิต
นายอิสรพงษ์ ไกรสินธุ์
นางสาวมณทิรา สะแกทอง
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

บทคัดย่อ

ศิลปะหัตถกรรมเครื่องเงินเป็นศิลปะพื้นบ้านที่ชาวบ้านได้สร้างมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นจนกลายเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านในการสร้างรายได้ให้ชุมชนในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก เครื่องเงินไทย เป็นศิลปหัตถกรรมที่มีค่าในตัวเอง คือทำด้วยโลหะเงินและเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำขึ้นโดยช่างฝีมือที่มีความรู้ ความชำนาญและความประณีตพิเศษ ทั้งในด้านรูปทรงและลวดลายที่ประดิษฐ์ ซึ่งแสดงถึงวิจิตรกรรมและวัฒนธรรมของชาติไทยอย่างชัดเจน ผลิตภัณฑ์เครื่องเงินไทยจึงเป็นที่นิยมในหมู่ของคนไทยและชาวต่างชาติ คุณค่าทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษแห่งเครื่องเงินจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเก็บรวบรวมไว้เพื่อเป็นข้อมูลมิให้สูญหายไป และเพื่อใช้ข้อมูลเหล่านี้ในการสืบสาน อนุรักษ์ภูมิปัญญาและรูปแบบของงานเครื่องเงิน บนพื้นฐานเอกลักษณ์และองค์ความรู้ของบรรพบุรุษไทยสู่คนรุ่นหลังต่อไป

คำสำคัญ: ศึกษา, องค์ความรู้เครื่องเงิน, ศิลปะอีสานใต้

Abstract

The silver handicrafts are folk art that villagers have built from local wisdom and become the main occupation of villagers in generating income for the community each year. Silverware It is a valuable art and craft in itself. It is made silver and is a product made by skillful artisans. Expertise and refinement In terms shapes and patterns that are invented. Cultural values and traditional wisdom of silver ancestors are essential to be collected so as not to be lost. And to use this information in the continuation. Conserve wisdom and style of silverware. Based on the identity and knowledge of Thai ancestors generations.

Keywords: Study, Silverware Knowledge, Southern Isan Art

บทนำ

เครื่องเงินไทย เป็นศิลปหัตถกรรมที่มีค่าในตัวเอง คือทำด้วยโลหะเงินและเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำขึ้นโดยช่างฝีมือที่มีความรู้ ความชำนาญและความประณีตพิเศษ ทั้งในด้านรูปทรงและลวดลายที่ประดิษฐ์ ซึ่งแสดงถึงวิจิตรกรรมและวัฒนธรรมของชาติไทยอย่างชัดเจน ผลิตภัณฑ์เครื่องเงินไทยจึงเป็นที่นิยมในหมู่ของคนไทยและชาวต่างชาติ คุณค่าทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษแห่งเครื่องเงินจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเก็บรวบรวมไว้เพื่อเป็นข้อมูลมิให้สูญหายไป และเพื่อใช้ข้อมูลเหล่านี้ในการสืบสาน อนุรักษ์ภูมิปัญญาและรูปแบบของงานเครื่องเงิน บนพื้นฐานเอกลักษณ์และองค์ความรู้ของบรรพบุรุษไทยสู่คนรุ่นหลังต่อไป

เครื่องประดับเงินไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าใช้กันมาตั้งแต่เมื่อไร แต่พบเห็นกันมากก็คือ เข็มขัดเงินและชาวไทยทางภาคเหนือ ภาคอีสานตอนบน นิยมนำเงินมาทำเครื่องประดับมากทั้งชาวเขาเผ่าต่าง ๆ จีน อินเดีย และที่ประยุกต์มาจากเครื่องทองของชุมชนชาวเขมรในภาคอีสาน (แน่งน้อย ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ปรากฏว่าเครื่องประดับทองได้มีใช้กันมากสำหรับชนชั้นสูงคือพระมหากษัตริย์ และเจ้านายสำหรับเมืองสุรินทร์ ซึ่งเป็นดินแดนที่มีการติดต่อกับอาณาจักรฟูนัน อาณาจักรขอมและอาณาจักรล้านช้างหรือเวียงจันทร์ก่อนประชาชนในจังหวัดสุรินทร์ที่อยู่รวมกันทั้งเขมร ลาว ส่วย เป็นเครื่องยืนยันได้ชัดเจน แม้แต่ปราสาทหินที่สร้างเป็นเทวสถานหลายแห่งกระจายอยู่ตามหมู่บ้านต่าง ๆ ชี้ให้เห็นว่าชาวพื้นเมืองสุรินทร์ได้รับอิทธิพลศิลปวัฒนธรรมฟูนัน และขอม สุรินทร์เป็นเมืองโบราณเก่าแก่เมืองหนึ่ง สร้างเมื่อประมาณ 2,000 ปี ล่วงมาแล้วสมัยอาณาจักรฟูนันเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรเจนละ สมัยขอมมีอำนาจได้ตั้งเมืองศูนย์กลางการปกครอง 3 เมือง คือ เมืองละโว้ (ลพบุรี) เมืองพิมาย (อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา) และเมืองสกลนคร เป็นเมืองประเทศราชขึ้นตรงต่อนครวัด ซึ่งเป็นราชธานีของขอม เมืองสุรินทร์เป็นเมืองที่อยู่ในเส้นทางไปมาของขอมระหว่างปราสาทหินพิมาย (จังหวัดนครราชสีมา) กับนครวัด นครธม มีหลักฐานปรากฏยืนยันคือการสร้างปราสาทหินขนาดใหญ่น้อยเรียงรายอยู่ตามชายแดน (ปราสาทบ้านตาเมือน) และตามท้องที่อำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดสุรินทร์ เพื่อเป็นที่พักพลทหารและประกอบพิธีกรรมทางศาสนาระหว่างเดินทางโดยใช้เมืองสุรินทร์เป็นเมืองหน้าด่านใหญ่ ในปัจจุบันยังมีซากที่แสดงว่าเดิมเป็นเมืองที่มีกำแพงดินและคูเมืองล้อมรอบ 2 ชั้น เหมาะที่จะสร้างค่ายประตูหอรบเพื่อป้องกันการรุกรานจากข้าศึก

ศิลปหัตถกรรมเครื่องประดับเงินที่เป็นที่รู้จักมากที่สุดในจังหวัดสุรินทร์ ได้แก่ ศิลปหัตถกรรมเครื่องประดับเงินเขวาสินรินทร์ ซึ่งมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน โดยชาวเขมรที่อพยพหนีสงครามจากประเทศกัมพูชา ตั้งถิ่นฐานในตัวจังหวัดสุรินทร์ ต่อมาแยกไปอยู่ที่ บ้านเขวาสินรินทร์ อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความรู้ความสามารถด้านการทำเครื่องประดับทอง ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้เกี่ยวกับศิลปะแขนงนี้ให้กับลูกหลาน และต่อมาราคาทองคำแพงขึ้น ชาวบ้านจึงหันมาได้เปลี่ยนเป็นเครื่องประดับเงินช่างเครื่องเงินที่มีชื่อเสียงในปัจจุบันคือ ตระกูลนายสวาท มุตะโสภา นายช่าง มุตะโสภา

นายเชียร ผจญกล้า นายป่วน เจียวทองและนายพลอน ผจญกล้า ทั้งนี้การถ่ายทอดฝีมือของช่างเครื่องเงินจะถ่ายทอดกันในตระกูลลูกหลานหรือผู้ที่สนใจจริง ๆ ไม่มีการคิดค่าจ้างสอน มาฝึกหัดทำอยู่กับช่างที่ชำนาญ 5 – 6 ปี จึงแยกตัวออกไปทำเครื่องเงินเป็นหัตถกรรมในครอบครัวของตนเองได้ ขั้นตอนการทำเครื่องประดับเงินของชาวสุรินทร์ มีความประณีต และความละเอียดอ่อน ตั้งแต่กระบวนการนำเม็ดเงินเล็กมาหลอมละลายในเบ้าหลอม นำมาแผ่เผาและรีด ดัด ม้วน เชื่อม ตีให้เป็นรูปทรงต่าง ๆ แล้วนำมาดึงลวด ทำขอบปาก ตกแต่ง ยัดชัน แกะลาย เจาะร่อง ขัดขาว และทำสี จนเป็นงานหัตถกรรมที่มีคุณค่า โดยมีชื่อเรียกตามรูปทรงที่ผลิตได้ เช่น กลีบบัว คมปาก เหลี่ยมเพชร มะเฟือง ถุงเงิน ตะโพน ฟักทอง และสามารถนำมาร้อยเป็นเครื่องประดับต่าง ๆ เช่น เป็นสร้อยคอ สร้อยข้อมือ กำไลมือ พวงกุญแจ เป็นต้น แต่ทั้งนี้งานหัตถกรรมดังกล่าวยังคงทำกันเฉพาะในกลุ่มของผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ ขาดการสืบทอดจากลูกหลานเยาวชนรุ่นใหม่ ซึ่งอาจจะทำให้ศิลปหัตถกรรมอันทรงคุณค่าดังกล่าวสูญหายไปในอนาคตได้

ความเป็นมาของเครื่องประดับเงินจังหวัดสุรินทร์

การใช้เครื่องเงินในอดีตเริ่มมาตั้งแต่ยุคแรกสมัยประวัติศาสตร์มีหลักฐานการใช้เงินมาทำเป็นเงินตราใช้แลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้า และนำเงินมาทำเครื่องพุทธบูชา ส่วนการนำเงินมาทำเป็นสิ่งของเครื่องใช้เครื่องประดับที่แพร่หลายอยู่จนทุกวันนี้มีหลักฐานหลายอย่าง ต่อเนื่องกันมาตั้งแต่สมัยพุทธศตวรรษที่ 15 – พุทธศตวรรษที่ 18 มีหลักฐานค่อนข้างแน่นอนว่าได้มีช่างเครื่องเงินขึ้นทางภาคเหนือ โดยพระเจ้าเม็งรายโปรดให้สถาปนาวัดกานโถมขึ้นในเวียงกุมกาม ไปเอาช่างมาจากพระเจ้าราชาธิราชที่แคว้นพุกามอังวะ รวมทั้งช่างเครื่องเงินด้วย ช่างเงินเหล่านี้ได้เปิดทำกิจการขึ้นในอาณาจักรล้านนาสมัยสุโขทัย การใช้เงินค่อยแพร่หลายมากแล้ว ดังมีปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 1 ว่าในสมัยพ่อขุนรามคำแหง “ใครใคร่ค้าช้างค้า ม้าค้า ใครใครค้าเงินค้าทองค้า” สมัยอยุธยา การนำเงินมาใช้มีรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น จากหลักฐานเอกสารหอหลวงเรื่องคำให้การขุนหลวงจัดประดู่ทรงธรรมว่า “ถนนผ่านป่าขันเงิน” มีร้านขายขัน ขายผอบ ตลับ ซองเครื่องเงินและถมยาดำ กำไลมือ กำไลเท้า ปิ่นซ่น ปิ่นเข็ม กระจับปิ้ง พริกเทศ ขุนเพ็ด สายสอิ้ว สังวาลทองคำขี้รัก และสายลวด ซื่อตลาดขันเงิน เครื่องบรรณาการจากเมืองประเทศราชจะเป็นดอกไม้เงิน ต้นไม้เงิน เจียดเงินถมยาดำ

ในพระราชพิธีประดับยศขุนนางชั้นผู้ใหญ่ศักดินา 10,000 ไร่ มีการตั้งเสาฉัตร เป็น “บัวหงายคันเงินคันทองคันนาก” และมีการจ่ายเงินทองนากแก่ข้าราชการในราชสำนักด้วย(กรมศิลปากร. กฎมณเฑียรบาลเรื่องกฎหมายตราสามดวง, 2521)[1] สมัยรัตนโกสินทร์ คนสมัยโบราณนิยมแลกเปลี่ยนสินค้ากัน เมื่อกาลเวลา

[1] คณะกรรมการจัดกิจกรรม เฉลิมพระเกียรติ**, สรุปสำหรับผู้บริหารทฤษฎีใหม่ในแง่ของการบริหารการพัฒนา**, (ม.ป.ท.: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2542).

เปลี่ยนไปมีการซื้อขายสินค้าด้วย “เงินตรา” คำว่า “เงินตรา” คือ การนำเนื้อเงินมาเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้า และมีตราของบุคคลที่เชื่อถือได้ รับรองว่า เนื้อเงินนั้นบริสุทธิ์ และมีน้ำหนักเท่าใด แต่ปัจจุบัน คำว่า “เงินตรา” มีความหมายกว้างออกไป คือ อาจเป็นวัตถุที่ไม่ใช่เงินจะเป็นโลหะอื่นหรือกระดาษก็ได้ สามารถชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย

ครูช่างเครื่องประดับเงินสุรินทร์มาจากช่างทองราชสำนักกัมพูชา

จังหวัดสุรินทร์มีชายแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชา เมื่อ 270 ปีที่ผ่านมา ในกรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชาได้เกิดกรณีความไม่สงบในพื้นที่บ่อยครั้งระหว่างชาวกัมพูชาและชาวเวียดนาม ราษฎรได้รับความเดือดร้อนจากการทำสงคราม บางครอบครัวได้อพยพหนีภัยสงครามข้ามเขตแดนเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ประเทศไทย โดยเฉพาะตามแนวชายแดนของประเทศไทย ในพื้นที่อำเภอกาบเชิงอำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

ในขณะนั้นมีครอบครัวตระกูลผู้สูงศักดิ์ตระกูลหนึ่งซึ่งมีตาทวดเป็นผู้นำในการอพยพ ได้พากันอพยพมาจากจังหวัดมงคลบุรี ประเทศกัมพูชาสมัยนั้น เข้ามาอยู่ชายแดนจังหวัดสุรินทร์ บริเวณอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ เพื่อรอให้สงครามสงบแล้วจึงจะเดินทางกลับ แต่ปรากฏว่าสงครามก็ยืดเยื้อมายาวนาน ตาทวดจึงได้จึงได้พาลูกหลานอพยพข้ามเทือกเขาพนมดงรัก มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บริเวณบ้านแนงมุด อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ในปัจจุบัน ต่อมาจึงพยายามหาทำเลพื้นที่ตั้งหมู่บ้านที่อุดมสมบูรณ์ จึงได้เลือกบ้านโคก เมืองพุทไธสมันต์หรือเมืองประทายสมันต์ คือ บริเวณที่ตั้งเมืองสุรินทร์ ในปัจจุบัน ก่อนหน้านั้นเป็นเมืองร้างมีคูคลองถนนอยู่รอบ ๆ ด้าน และตาทวดได้เลือกบริเวณที่ตั้งศาลากลางจังหวัดสุรินทร์ในปัจจุบัน เป็นที่ตั้งภูมิลำเนา [2]

ตระกูลตาทวดเป็นช่างทองของราชสำนักกัมพูชา ที่มีฝีมือประณีตมาก มีบุตรด้วยกัน 3 คนคือ คนแรกจำชื่อไม่ได้ตั้งถิ่นฐานภูมิลำเนาอยู่ในเมืองสุรินทร์ คนที่ 2 คือตาอยู่ ได้แต่งงานและอพยพย้ายครอบครัวไปอยู่บ้านเขวาสินรินทร์ อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ในปัจจุบัน คนที่ 3 คือตาแก้ว ได้แต่งงานและย้ายไปอยู่บ้านจารพัต อำเภอศรีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ในปัจจุบัน

ตาแก้ว ได้รับการเรียนรู้และถ่ายทอดวิชาช่างเครื่องทองจากตาทวดจนมีความชำนาญ สามารถแกะสลักลวดลายได้หลายแบบ ตาแก้วมีบุตรหลายคน คนสุดท้องชื่อตาเป็ด และตาเป็ด นี้เองที่มีความสนใจเรียนรู้การทำเครื่องทอง เครื่องเงินจากตาแก้วผู้เป็นบิดา สามารถเรียนรู้วิชาได้มากกว่าบุตรคนอื่น จนมีฝีมือและได้รับการยอมรับในหมู่บ้าน ตาเป็ดมีบุตร 5 คน แต่ละคนได้รับความรู้จากคุณพ่อที่ถ่ายทอดให้ทุกคน โดยเฉพาะตาเกิด และตาตุ่ม มุตตะโสภา ต่อมาตาเกิด มุตตะโสภา ได้รับเลือกเป็นกำนันตำบลเขวาสินรินทร์

---

[2] สัมภาษณ์ นายสวาส มุตตโสภา. ช่างเครื่องเงินบ้านเขวาสินรินทร์ อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์, 15 มกราคม 2557.

ตาเกิดและตาตุ่ม มุตตะโสภา สองพี่น้องได้ยึดอาชีพการทำเครื่องทองและเครื่องเงินมาโดยตลอด ตาเกิดได้ถ่ายทอดวิชาการทำเครื่องเงินให้บุตรคือนายโปย มุตตะโสภา และความรู้ช่างเครื่องทองและเครื่องเงินก็ได้รับการสืบทอดต่อโดยลูกชายคือ นายสวาส มุตตะโสภา ซึ่งเป็นอีกตระกูลหนึ่งในการเผยแพร่ความรู้ช่างเครื่องทองและเครื่องเงินในพื้นที่อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ในปัจจุบัน แต่ในปัจจุบันนายสวาส มุตตะโสภา ได้เสียชีวิตแล้ว คงมีช่างรุ่นใหม่ที่ได้รับความรู้ช่างเครื่องทองและเครื่องเงิน ประกอบการเลี้ยงชีพจนกระทั่งปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามมีช่างเครื่องทองและช่างเครื่องเงิน ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ช่างเครื่องทองและเครื่องเงินจากครูช่างบรรพบุรุษ และยึดอาชีพมาจนถึงปัจจุบัน นายป่วน เจียวทอง นายเชียร ผจญกล้า แต่ในปัจจุบันนายเชียร ผจญกล้า ปัจจุบันมีอายุ 74 ปี จึงไม่สามารถประกอบอาชีพได้เช่นเดิมเนื่องจากวัยชรา คงเหลือช่างเครื่องทองและเครื่องเงินซึ่งยังคงประอบอาชีพเช่นเดิม คือ นายป่วน เจียวทอง ปัจจุบันอายุ 71 ปี โดยพยายามถ่ายทอดองค์ความรู้ลวดลายเครื่องเงินโบราณแก้ศิษย์หลายรุ่น แต่ปัญหาก็คือลูกศิษย์ที่เข้ารับการถ่ายทอดความรู้ยังไม่มีใครสามารถเรียนรู้ได้ จึงเป็นความรู้จะต้องได้รับการบันทึกและถ่ายทอดในรูปแบบวิธีการสมัยใหม่ในรูปแบบของ วีดีทัศน์ ภาพนิ่ง คู่มือการทำเครื่องเงิน เป็นต้น เพื่อไม่ให้องค์ความรู้ช่างเครื่องเงินในกลุ่มช่างเครื่องเงินอีสานใต้ ซึ่งสืบทอดมาอย่างยาวนานจากราชสำนักกัมพูชามาจนถึงอีสานใต้ มิให้สูญหายไป

องค์ความรู้เครื่องเงินในจังหวัดสุรินทร์

ประเกือมหรือปะคำ

นอกจากศิลปวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นได้จากโบราณวัตถุ ศิลปะการทอผ้าไหมตามที่กล่าวแล้วการทำเครื่องประดับเงินของชาวสุรินทร์ นับว่าเป็นสิ่งที่แปลกต่างจากที่อื่นมากทีเดียว ครื่องประดับเงินของชาวสุรินทร์มีทั้งที่เป็นสร้อยคอ สร้อยข้อมือ แหวน เข็มขัด ต่างหู แต่ที่ไม่เหมือนใครเลยในประเทศไทย และดูเหมือนจะมีแห่งเดียวในโลกก็คือ การทำประเกือม (Silver bead) จากโลหะเงินเป็นศิลปะการทำเครื่องประดับเงินที่มีแห่งเดียวในประเทศไทยและทำสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งครั้งแรกมีเฉพาะที่บ้านโชค ตำบลเขวาสินรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แต่ปัจจุบัน แทบทุกหมู่บ้านในตำบลเขวาสินรินทร์ มีการทำประเกือม

จากบันทึกของจูต้ากวน พ่อค้าจีนที่เคยเดินทางมายังดินแดนแถบนี้เมื่อปี พ.ศ. 1058 นอกจากกล่าวไว้ดังบันทึกในตอนต้นแล้ว อีกตอนหนึ่งกล่าวว่า “ดินแดนแถบนี้มีความเจริญรุ่งเรืองมากแล้วเพราะชาวบ้าน และชาวเมืองของอาณาจักรฟูนาน ต่างก็มีเสื้อผ้านุ่งห่ม และเครื่องประดับใช้กันแล้ว”

พวกชนชั้นสูงของฟูนาน มีเครื่องนุ่งห่มที่ทอด้วยไหมเงิน ไหมทอง พวกผู้หญิงใช้ผ้าคลุมชนิดหนึ่งรูปทรงคล้ายหมวกแขก ผู้คนส่วนใหญ่มีเครื่องนุ่งห่ม ลูกผู้ดีมีตระกูลจะสวมโสร่ง และนิยมใส่เครื่องประดับที่เป็นสร้อยเงิน ทองคำและแหวน และเครื่องใช้ที่ทำด้วยเงิน”

ลูกประเกือม หลักฐานที่ค่อนข้างจะเชื่อได้ว่า เมืองสุรินทร์เจริญมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรฟูนานก็คือลักษณะของประเกือมที่คล้ายคลึงกับเม็ดประคำเงินของประเทศเนปาล ซึ่งถือว่าเป็นต้นกำเนิดอารยธรรมสมัยนั้น เนื่องจากบันทึกของชาวจีนว่าในสมัยฟูนานนั้น มีการนำเครื่องประดับเงินจากอินเดียผ่านฟูนานไปยังประเทศจีน ดังนั้น จึงเป็นไปได้หรือไม่ว่า ประเกือมจะเป็นสินค้าชนิดหนึ่งที่มีการนำเข้าจากอินเดียในสมัยนั้นมายังฟูนานโดยส่วนหนึ่งใช้เป็นเครื่องประดับ ในอาณาจักรฟูนานเอง และอีกส่วนหนึ่งก็ยังส่งไปยังจีน

ความแตกต่างของลูกประคำเนปาล กับประเกือมสุรินทร์อยู่ที่การอัดครั่งข้างในเพราะของเนปาลนั้นไม่มีการอัดครั่ง อีกด้านหนึ่ง ได้แก่ ลวดลาย เพราะของเนปาลนั้นไม่มีลวดลายมากนัก แต่ของสุรินทร์จะมีลวดลายมากกว่า จึงเป็นเรื่องที่น่าคิดว่า จะเป็นไปได้หรือไม่ว่า ในช่วงหนึ่งของประวัติศาสตร์ที่โลหะเงินหรือทองเกิดขาดแคลนแต่ความต้องการเครื่องประดับชนิดนี้ยังมีมาก ดังนั้นจึงมีการพัฒนารูปแบบจากเดิมซึ่งไม่อัดครั่ง มาเป็นใช้เงินปริมาณน้อยลงโดยการตีรูปทรงอย่างบางแล้วอัดครั่งข้างใน ซึ่งได้ผลที่สำคัญ 2 ประการคือ

ประการแรก ใช้โลหะเงินน้อยลงแต่ได้ปริมาณเครื่องประดับที่ต้องการเท่าเดิม

ประการที่สอง การอัดครั่งข้างในโดยใช้โลหะเงินบาง ๆ นั้นสามารถแกะลายได้ง่ายกว่า และสวยงามกว่าเดิม ที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งคือ เนื้อเงินนั้นต้องบริสุทธิ์แท้มิเช่นนั้นจะไม่สามารถตีรูปทรงได้

นับว่าเป็นพัฒนาการอีกก้าวหนึ่งของการทำเครื่องประดับเงิน จากรูปแบบเดิมของเนปาล มาเป็นเอกลักษณ์ของสุรินทร์โดยเฉพาะ เช่นเดียวกับการเกิดขึ้นของสถาปัตยกรรมของนครวัด-นครธม ซึ่งรูปแบบนั้นก็มาจากอินเดีย แต่ความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรขอมโบราณในระยะหลัง จึงได้ก่อให้เกิดสถาปัตยกรรมอันล้ำค่าชิ้นใหม่เกิดขึ้นมาในโลก

ประเกือมสุรินทร์ก็เช่นเดียวกัน เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านได้พัฒนามาตั้งแต่สมัยของอาณาจักรฟูนานหรือสมัยเมืองพระนคร แต่ในช่วงหนึ่งของประวัติศาสตร์ขอมนั้น มีการพัฒนารูปแบบจากเดิม จนกระทั่งมาเป็นประเกือมสุรินทร์ที่เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของคนโบราณชิ้นหนึ่ง ที่หลงเหลืออยู่ในท้องที่จังหวัดสุรินทร์ ขณะที่ดินแดนประเทศเขมรถูกทำลายไปหมดแล้ว จะด้วยสงครามหรืออย่างอื่นอย่างใดก็ตาม แต่ในปัจจุบันนี้มรดกทางวัฒนธรรมของคนโบราณประเภทนี้มีอยู่แห่งเดียวเท่านั้นในโลก ซึ่งเป็นการสมควร อย่างยิ่งที่จะอนุรักษ์มรดกโลกชิ้นนี้เอาไว้

ความหมายของประเกือม

คำว่า “ประเกือม” เป็นภาษาเขมร ตรงกับภาษาไทยว่า ประคำ เป็นการใช้ เรียก เม็ดเงิน เม็ดทอง ชนิดกลม ที่นำมาใช้ร้อยเป็นเครื่องประดับ ถ้าเป็นหินกลม เขาเรียกว่า ลูกปัด ซึ่งตรงกับ

ภาษาอังกฤษคำเดียวกันคือ beads ถ้าทำด้วยเงินเขาเรียกว่า ประคำเงิน (Silver beads) ถ้าทำด้วยทองเขาเรียกว่า ประคำทอง (Gold beads) ดังนั้น ประเกือมจึงใช้เฉพาะเม็ดกลมที่ทำด้วยเงินหรือทอง เท่านั้น

ประเกือมสุรินทร์ (Surin's Silver beads) ก็เป็นลูกกลมที่ทำด้วยเงินเช่นเดียวกับที่ทำที่อื่น แต่สิ่งที่แตกต่างจากที่อื่นนั้นก็อยู่ตรงที่ มีการทำหลากหลายรูปแบบมากกว่าที่เป็นกลมอย่างเดียวเหมือนที่อื่น มีการเน้นศิลปะลวดลายต่าง ๆ มากมาย ในขณะเดียวกันประเกือมสุรินทร์นั้น จะต้องมีการอัดครั่งข้างในเพื่อให้มีโลหะเงินหุ้มแต่เพียงเปลือกนอก การมีโลหะเงินบางหุ้มเฉพาะเปลือกนอกนี้เอง ทำให้สะดวกในการแกะลาย เพราะโดยธรรมชาติของโลหะเงินนั้นอ่อนจึงแกะลายได้ง่ายแต่ถ้าหากผสมโลหะอื่นจะแข็งและแกะลายไม่ได้ประเกือบสุรินทร์จึงสามารถคงลักษณะของความบริสุทธิ์ของเงินแท้ได้

ความจริงการทำเครื่องประดับเงิน เครื่องประดับทองในหมู่บ้านนี้มีทำทุกแบบ ตั้งแต่การทำสร้อยคอธรรมดา สร้อยข้อมือ กำไล เข็มขัด แต่สิ่งที่เด่นและมีความแตกต่างจากท้องที่อื่นนั้น มีเพียง 2 อย่าง คือ ต่างหู ที่ชาวสุรินทร์นิยมใส่มีลักษณะเป็นชั้น ๆ คล้ายของอินเดียมาก เรียกว่า ระเวง หรือ ตีนตุ๊กแก ซึ่งมีลักษณะสวยงามเป็นพิเศษ และมีลักษณะเฉพาะตัวของสุรินทร์เท่านั้น และอีกประเภทหนึ่งก็คือ ประเกือมนี่เอง

ในอดีต หมู่บ้านนี้มีชื่อเสียงในด้านฝีมือ 3 ประเภทด้วยกันคือ ช่างทำเฟอร์นิเจอร์หวาย ซึ่งโรงงานทำเฟอร์นิเจอร์ในกรุงเทพมหานครหลายแห่งที่ทำเฟอร์นิเจอร์เพื่อส่งออกได้จ้างช่างที่ทำหน้าที่หัวหน้าช่างจากหมู่บ้านนี้เป็นส่วนใหญ่ การทอผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าไหมมัดหมี่โฮลอัน เป็นผ้ามัดหมี่ที่มีชื่อเสียงที่สุดและเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสุรินทร์นั้น หมู่บ้านนาตัง หมู่บ้านทะนงรัตน์ หมู่บ้านสดอ ตำบลเขวาสินรินทร์ นั้นเป็นหมู่บ้านที่ทอผ้าไหมมัดหมี่ชนิดนี้ได้สวยที่สุดและช่างเงิน ช่างทอง แต่ก่อนหมู่บ้านนี้มีชื่อว่า หมู่บ้านช่างทอง เพราะร้านทองในเมืองสุรินทร์นิยมจ้างช่างทองจากหมู่บ้านนี้ไปทำทองรูปพรรณให้การทำประเกือบประมาณ 20 ปีที่แล้ว ช่างทำเครื่องเงินของบ้านโชคไม่ถึง 20 หลังคาเรือน แต่ในปัจจุบัน เมื่อเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ เข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยวและออกเผยแพร่ทางวารสารและสื่อมวลชนต่าง ๆ ทำให้ประเกือมเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากขึ้น ปรากฏว่ามีครอบครัวทำเครื่องเงินมากกว่า 50 หลังคาเรือน ซึ่งทั้งหมดทำอยู่ที่หมู่บ้านโชค อำเภอเขวาสินรินทร์ เป็นส่วนใหญ่

การทำประเกือมนี้ จะมีการจับกลุ่มกัน แต่ละกลุ่มประกอบด้วยช่างที่มีความชำนาญ 1 คน และลูกมือที่มีความชำนาญรองลงไปตามลำดับจนถึงเด็กฝึกงานอีก 4 คน รวมเป็น 5 คน แต่ละคนจะทำหน้าที่แต่ละอย่างตามความชำนาญมากน้อยต่างกันไป

ลูกประเกือมที่มีทำในหมู่บ้านนี้ ถ้าพิจารณาตามรูปแบบแล้วจะมีอยู่ประมาณ 13 แบบ คือถุงเงิน หมอน แปดเหลี่ยม หกเหลี่ยม กรวย แมงดา กะดุม โอ่ง มะเฟือง ตะโพน ฟักทอง จารย์ (ตะกรุด) ประเกือม แต่ละแบบจะมีขนาดที่แตกต่างกันไป ซึ่งขนาดเล็กที่สุดจะมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณครึ่งเซ็นติเมตร จนถึงขนาดใหญ่ที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2.5-3 เซ็นติเมตร

ส่วนลักษณะที่ทำนั้นก็มีลักษณะที่แตกต่างกันไปบ้างแล้วแต่ความต้องการของผู้สั่งหรือผู้ทำที่เห็นว่าควรจะมีการดัดแปลงจากเดิมอย่างไรบ้าง (แบบลายเส้น) แต่ทั้งหมดนี้ได้มาจากจินตนาการจากธรรมชาติรอบตัวของช่างในหมู่บ้านและทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมในการทำประเกือมนี้โดยวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสวยงามเป็นที่ประทับใจของผู้พบเห็น ดังนั้นเนื้อเงินจึงอยู่เฉพาะด้านนอกบาง ๆ เท่านั้น ส่วนด้านในเป็นครั่ง การที่มีเนื้อเงินอยู่ด้านนอกบาง ๆ ทำให้สะดวกในการแกะลาย เนื้อเงินนี้จึงมีความบริสุทธิ์มาก เพราะถ้าหากมีโลหะอื่นผสมแล้วจะทำให้เนื้อเงินแข็ง ไม่สามารถแกะลายได้ จึงเป็นเครื่องป้องกันความบริสุทธิ์ในตัวของประเกือมสุรินทร์ เพราะถ้าหากมีการผสมโลหะอื่นแล้วจะทำให้ไม่ได้ลวดลายที่สวยงามหรืออาจจะทำให้แตกหักได้ง่ายในขณะวาดลวดลายลงบนลูกประเกือม

ในด้านลายก็เช่นเดียวกัน ตามปกติก็จะแกะลายที่เห็นจากธรรมชาตินั่นเอง เช่นลายตรง = ลายตาราง ลายกลีบบัว ลายดอกพิกุล ลายดอกจันทน์ ลายพระอาทิตย์ ลายดอกทานตะวัน ลายตากบ ฯลฯ ซึ่งลายต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมาจากธรรมชาติรอบตัวเขาทั้งสิ้น

ประเกือมที่พบจะเป็นสีดำเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะหลังจากทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว ช่างจะต้องเอาไปลงดำเพื่อให้ลายที่แกะนั้นเด่นชัดขึ้นกว่าเดิมความสวยของประเกือมสุรินทร์นั้นอยู่ที่ลายที่แกะด้านนอกกับความแวววาวของเนื้อโลหะเงิน

ประเกือมหรือประคำ หมายถึงลูกกลม ๆ ที่ร้อยเป็นพวงสำหรับเป็นเครื่องหมายการนับในเวลาบริกรรมภาวนา หรือสำหรับใช้เป็นเครื่องราง ในปัจจุบันประชาชนให้ความสนใจในการฝึกปฏิบัติตามหลักศาสนาตะวันออกค่อนข้างมาก ฉะนั้น “ประเกือม” ในความหมายเดิม จึงกลายเป็นลักษณะประเกือมร้อยหรือประคำร้อยเป็นสร้อยคอ สายสังวาลสะพายแล่ง เข็มขัดประคำ เป็นต้น เพราะนอกจากจะให้ความหมายเรื่องความกลมกลืนดุลยภาพและเลื่อนไหลตามคำสอนจากตำนานน้ำเต้าปุง (พุ่ง) หรือเต๋าแล้ว ประเกือมแต่ละเม็ดคือขลุกหรือลูกเต๋าที่สามารถเดินหน้าถอยหลัง ไปซ้ายกลับขวา เลื่อนไหลได้ตามสถานการณ์ นอกจากนี้ “ประเกือม” เสมือนโอ่งใบเล็ก บรรจุของเหลวหรือยางชันอันพร้อมที่จะมีสถานะเหลว เพราะของเหลวแทนน้ำอันเป็นวัฒนธรรมที่คู่กับความเชื่อเรื่องนาค งู หรืองวงช้างของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในแหลมทองหรือผู้ซึมซับอารยธรรมอินโดจีน โดยสรุปประคำเงินทอง จึงเป็นทั้งเครื่องมือราคาแพงเพื่อใช้บริกรรมภาวนาและนับให้จังหวะการตามลมหายใจ และยังขยายความหมายไปถึงประกำช้างและประเกือมของขลังคล้องเอวล่างหรือร้อยรอบบริเวณศูนย์กลางกาย เพื่อเสริมพลังสู่ร่างกายทั่วไปและเพิ่มพลังแห่งปัญญา

ตะกรุด (หรือกะตรุด)

เป็นเครื่องรางทำด้วยโลหะเงินหรือทองแผ่น หรือใช้ใบลาน ซึ่งช่างจะลงคาถาอาคมแล้วม้วนเป็นรูปกลมยาวและกลวง นำไปร้อยด้วยเส้นไหมสลับกับขลุกหรือเม็ดประเกือมหลาย ๆ เม็ดและนำไปคล้องและรัดรอบเอวล่างหรือท้องน้อย การทำตะกรุดเงินหรือทองนั้น จะเริ่มต้นที่การทำแผ่นบางก่อน จากนั้นก็แกะสลักลวดลายศิลปะและตัวอักขระโดยส่วนใหญ่จะแทนเป็นภาพ เช่นลายขดเชือก ลายทาบเชือกหรือเสื่อ และให้

ความหมาย “ช่าง” แทนทั้งคนและช้าง อันมีความหมายถึงการทำงาน ความอดทน และการเป็นศูนย์รวมสรรพสิ่ง นอกจากนี้คำว่า “ช่าง” ยังมีความหมายครอบคลุม “เมือง” หรือ “เชียง” หรือ “เจียง” และ “เชียง” ขยายความรวมถึงนกที่สามารถบินได้สูงและนาคหรือนาคาหรือมังกรหรือตะกวด ที่มีลักษณะโก่งคดโค้งและงอในการเคลื่อนที่และสามารถพ่นน้ำ ไฟ หรือดินหรือลม ซึ่งเป็นธาตุทั้ง 4 ให้กำเนิดเป็นชีวิตใหม่ได้

จากสัญลักษณ์ดังกล่าวนี้นำไปสู่การพัฒนาลวดลายของประเกือมที่เน้นศิลปะแบบนามธรรมที่ให้ความหมายลึกซึ้งมากกว่าจะเป็นศิลปะลอกเลียนธรรมชาติแบบจีนสมัยราชวงศ์ “เจ้า” และสมัยราชวงศ์ฮั่น กลุ่มช่างหรือเจียง สามารถรักษาขนบและภาษาสืบทอดต่อมาหลายชั่วอายุคนร่วมพันปี เขาเหล่านี้สืบทอดศิลปะที่ผสมผสานระหว่างต้นแบบของนครช่างจากสมัยราชวงศ์ช่างและกลุ่มเจียงในอาณาบริเวณม่น้ำโขงตอนบนคือมณฑลยูนนานตอนใต้ของประเทศจีนตอนเหนือของพม่าและศูนย์กลางอารยธรรมล้านช้างที่ลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีการอพยพเข้ามาในประเทศไทยหลายระลอก มาตามแม่น้ำโขงและเข้าสู่ประเทศไทยตามลำน้ำสาขา อาทิ แม่น้ำสงคราม แม่น้ำมูล และแม่น้ำชีตามลำดับ ครั้นในช่วงที่ประเทศสยามเข้าครอบครองดินแดนตอนเหนือของกัมพูชา มีการติดต่อทำการค้าขายกันไปมา ส่งผลให้เกิดการผสมผสานศิลปและวัฒนธรรมความเชื่อในดินแดนอีสานใต้ของประเทศไทย กล่าวคือสกุลช่างและสกุลเจียงที่อาจอพยพตามลำน้ำโขงและเลยเข้าไปในอาณาบริเวณทะเลสาบเขมรตอนเหนือของกัมพูชา ภายใต้ความเชื่อและเป้าหมายชีวิตอย่างเดียวกัน ได้แก่

1) ธรรมะคือธรรมชาติ ศิลปะที่ปรากฏจึงเป็นแบบรูปลายเครือเถา (ซึ่งสามารถใช้เทคโนโลยีทั้งแบบตอกและแบบแกะจำลัก) ซึ่งประยุกต์เป็นลายคน นก สัตว์ ใบไม้ ต้นไม้ ขอบใบ ดอกไม้ กลีบบัว ฯลฯ อันเรียกรวมกันว่า “ลายกนก” ในภาษาพูดไทยและลาว ส่วนภาษาตระกูลมอญเขมรใช้คำว่า “รำหอก” อันเป็นคล้ายดอกไม้ชนิดหนึ่งของจินตนาการกลุ่มช่างสกุล “เจียง”

2) ยึดหลักความกลมกลืนและดุลยภาพ ทั้งศิลปินตระกูลช่างและเจียงต่างก็พยายามทำประดิษฐ์กรรมเป็นลายขดเชือก ลายทาบเชือก เพราะเชือกคือเส้นเล็ก ๆ ที่ขวั้นเกลียวซึ่งกันและกันจนกลายเป็นเชือก ลายวงสว่าน อันหมายถึงวงเวียนวงกลมและความกลมกลืน รวมถึงความลึกซึ้ง ลายหัว (ได้แก่หัวนาค หัวช้าง หัวหงส์) อันเป็นการสะท้อนอดีตที่คนกลุ่มไต – ไทกะได และกลุ่มออสโตรเอเชียติกเคยอยู่ร่วมกันมาก่อน ไม่ว่าจะความเชื่อในวัฒนธรรมน้ำซึ่งหมายถึงการเคยอยู่ร่วมกันบริเวณลุ่มน้ำโขงเดียวกัน และความเชื่อในวัฒนธรรมนาเคศวร (นาคและพระอิศวร) อันหมายถึงช้างในกลุ่มที่เป็นชาวดงมาก่อน เช่นกูยชาวดงทางตอนเหนือของกัมพูชา โพนงชาวดง บริเวณบ้านดอนหรือตอนกลางของเวียตนาม เขมรป่าดงบริเวณอีสานใต้ของไทยญัฮกุรหรือชาวบนหรือชาวดงในหุบเขาเพชรบูรณ์ ต้นน้ำชี

สรุปศิลปะเครื่องเงินของสุรินทร์สร้างความโดดเด่นในเรื่องของเอกลักษณ์ กรรมวิธีโบราณผสานกับการทำประเกือมมีความผูกพันต่อการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น กล่าวว่าวิถีทางและแบบฉบับในการดำเนินชีวิตของชุมชนที่ได้ปฏิบัติสั่งสมกันมา รวมทั้งความคิดต่าง ๆ ที่ตนได้กระทำ สร้างสม ถ่ายทอดและรักษาไว้จาก

คนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งที่อาจจะอยู่ในรูปของความรู้ การปฏิบัติความเชื่อ ตลอดจนวัตถุสิ่งของที่เกิดจากการคิดประดิษฐ์สิ่งของ และการกระทำของมนุษย์ วัฒนธรรมคือความรู้สึกนึกคิดและการปฏิบัติของมนุษย์ที่ครอบคลุมถึงวิถีชีวิตการทำมาหากินและระบบเศรษฐกิจสอดคล้องกับแนวคิดของ ซึ่งจะนำเข้าไปสู่ภูมิปัญญาไทยช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่น สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย สามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาใช้กับวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม สร้างความสมดุลระหว่างคนในสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน เปลี่ยนแปลงปรับปรุงได้ตามยุคสมัย

ข้อเสนอ

1. รัฐบาลควรจัดให้มีศูนย์กลางเครือข่ายแลกเปลี่ยนความรู้หัตถกรรมพื้นบ้านและให้ชาวบ้านทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ได้เรียนรู้เครื่องมือและอุปกรณ์แก้ไขการขาดแคลนเครื่องมือและอุปกรณ์เพื่อใช้ในชีวิตซึ่งชาวบ้านซื้อหาเครื่องมือและอุปกรณ์เหล่านั้นมาเป็นสมบัติของตนเอง ได้ ท้องถิ่นต้องมีวิธีการดำเนินงานและสร้างกฎระเบียบในรูปของคณะกรรมการของคนในชุมชน หรืออาจมีการพัฒนาหัตถกรรมพื้นบ้านโดยมีภูมิปัญญาแต่ละด้านในท้องถิ่นเป็นสายสัมพันธ์เชื่อมโยงความสามัคคีของคนในชุมชนไว้อย่างมั่นคง

2. การสร้างความยั่งยืนของงานหัตถกรรมจะต้องอาศัยความร่วมมือทั้งฝ่ายชุมชนและภาครัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในชุมชนต้องร่วมกัน สร้างความเข้มแข็งให้กับ ชุมชนให้มีจิตสำนึกร่วมกันที่จะอนุรักษ์ศิลปหัตกรรมพื้นบ้านที่มีการสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ โดยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้จากการศึกษาพบภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องประดับเงิน จักสานและผ้าไหม สามารถฝ่าวิกฤตการณ์ต่าง ๆมาได้เนื่องจากการร่วมมือกันของชุมชนและภาครัฐร่วมมือกันฟื้นฟู ให้อยู่ควบคู่ไปกับการส่งเสริมส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอและจังหวัด นอกจากนั้นยังพบว่าลักษณะการทำงานและวิถีชีวิตของภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านมีความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้งานหัตถกรรมพื้นบ้านดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนเพื่อเป็นข้อต่อรองในระบบการตลาด และสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งโดยอาศัยวัฒนธรรมชุมชนเป็นสายใยแห่งความสัมพันธ์ เพื่อรักษาและพัฒนาชุมชนตนเองให้มั่นคงและคืนระบบนิเวศน์ให้แก่ชุมชน ที่สำคัญสุดคือ คืนความเป็นศักดิ์ศรีของชาวบ้านให้กลับคืนมา

บรรณานุกรม

คณะกรรมการจัดกิจกรรม เฉลิมพระเกียรติ. **สรุปสำหรับผู้บริหารทฤษฎีใหม่ในแง่ของการบริหารการพัฒนา**. ม.ป.ท.: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2542.

จรินทร์ เทศวานิช. **การศึกษาความต้องการฝึกอบรมและการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรของเกษตรกรในประเทศไทย. รายงานการวิจัย.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางเขน, 2522.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. **ภูมิปัญญาอีสาน.** อุบลราชธานี: ศิริธรรม ออฟเซ็ท, 2543.

บำรุง บุญปัญญา. “วิจารณ์-เสนอแนะ ประเด็นพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ,” ใน **พึ่งตนเองในชนบทอีกบทหนึ่งของการทบทวนโลกทัศน์แห่งการพึ่งตนเอง.** ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2531.

ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์. “**ศูนย์การเรียนรู้ ธุรกิจชุมชน** : จุดเชื่อมภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้สากล, ใน “**รับวิกฤติโลกปี 2000 เศรษฐกิจยั่งยืน.** กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2542.

ประเวศ วะสี. “**การศึกษาของชาติ กับภูมิปัญญาท้องถิ่น**”. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2536.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. **ภูมิปัญญานิเวศวิทยาชนพื้นเมือง ศึกษากรณี ชุมชนกะเหรี่ยงในป่าทุ่งใหญ่นเรศวร.** นนทบุรี: สำนักพิมพ์โลกดุลยภาพ, 2539.

สัมภาษณ์ นายสวาส มุตตโสภา. ช่างเครื่องเงินบ้านเขวาสินรินทร์ อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์, 15 มกราคม 2557.

เปรียบเทียบความจริงของพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์
A Comparative of Truth Buddhism and Science

พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตฺติวณฺโณ,ดร.
วิทยาลัยสงฆ์พ่อขุนผาเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

บทคัดย่อ

ความจริงตามหลักพระพุทธศาสนาคือ การเข้าถึงกฎธรรมชาติฝ่ายนามธรรมคือด้านจิตใจ การเข้าถึงความจริงตามหลักวิทยาศาสตร์คือการเข้าถึงความจริงฝ่ายรูปธรรมคือด้านวัตถุ ส่วนที่เหมือนกันคือมีความเป็นเหตุเป็นผลเชื่อในการทดลองพิสูจน์จากประสบการณ์ ส่วนที่แตกต่างกันคือ พระพุทธศาสนาเป็นความจริงของธรรมชาติเพื่อปรับจิตใจให้เข้ากับสภาวะนั้นเน้นคุณธรรมจริยธรรมเพื่อยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น วิทยาศาสตร์เป็นความจริงจากธรรมชาติเพื่อนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตเน้นด้านวัตถุไม่สนสิ่งที่ไม่ใช่วัตถุ พระพุทธศาสนาส่วนมากรับความจริงที่เป็นสภาวะหรือนามธรรมและจุดเป้าหมายสูงสุด คือ นิพพาน ส่วนความจริงทางวิทยาศาสตร์เน้นกฎของวัตถุที่ประสาทสามารถสัมผัสได้เน้นความจริงและยอมรับการทำงานของสสารไม่สามารถพิสูจน์ธรรมชาติของจิตวิญญาณได้ไม่สามารถพิสูจน์นามธรรมให้เห็นประจักษ์ได้

คำสำคัญ : ความจริง, พระพุทธศาสนา, วิทยาศาสตร์

Abstract

The result of the study found that the truth in Buddhism was the law of nature, and the way to comprehend the truth was placed through the mind. While, in the field of science, all empirical phenomena were the truth. It rather gave an authority to the external objects as the ultimate truth. Nevertheless, both Buddhism and science went in the same vein on the function of casual relation or cause and effect; and both agreed that the truth could be proof. The differences between those fields were thus: Buddhism emphasized on the mutual relation between human and nature, and developing the distorted or interrupted mind into its real state; science investigated the truth from nature (environment) with the expectation of new innovation of artifact products. Therefore, according to Buddhism, the process of inquiring the truth was equalized to the practice of culturing one to attain the goal of Buddhist practice, nibbana or liberation. Unlike Buddhism, science mainly focused on the external objects and hold on as the ultimate truth. Science ignored the internal objects, because it was unable to proof by means of external-scientific equipment.

Keywords : Truth, Buddhism, Science

บทนำ

พระพุทธเจ้าทรงศึกษาค้นคว้า“ความจริงของชีวิต”ทรงบรรลุสัจธรรม โดยวิธีการที่ทรงปฏิบัตินานาชนิด กระบวนการหรือวิธีการเป็นแนวทางที่สำคัญที่ทำให้เข้าถึง “ความจริง” กระบวนการที่สำคัญคือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าได้พัฒนาตนเองจนถึงขั้นสูงสุดโดยมิได้อาศัยอำนาจดลบันดาลจากเทพเจ้าหรือสิ่งอื่นใดที่อยู่เหนือศักยภาพของมนุษย์ การศึกษาความจริงทางพระพุทธศาสนายังมีผู้ที่สนใจน้อย ขาดการตื่นตัวไม่ให้ความสำคัญทั้ง ๆ ที่เป็นหลักของศาสนา ความจริงตามหลักพระพุทธศาสนานั้นมีความเป็นสากลซึ่งมีวิธีการเข้าถึงเหมือนกับวิทยาศาสตร์ที่ศึกษาค้นคว้าหาความจริงจากธรรมชาติโดยอาศัยประสบการณ์ในการค้นคว้าทดลองเพื่อเข้าถึงความจริง

การรู้ความจริง คือ การรู้ที่ตรงกับสภาวะความเป็นจริง ไม่ใช่รู้เพียงสภาวะที่ปรากฏการรู้ความจริงของสภาวะความเป็นจริงเท่านั้นที่จะเรียกได้ว่าเป็น ความรู้ เทียบได้กับอริยสัจสี่ ของศาสนาพุทธ หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นธรรมนิยม ไม่ขัดแย้งกับศาสตร์ใด ๆ ไม่ขัดแย้งกับวิทยาศาสตร์สามารถประยุกต์เข้าศาสตร์ต่าง ๆ ได้[1] ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งการศึกษาและการแสวงหาความจริง ส่งเสริม ท้าทาย ให้พุทธศาสนิกชนพิสูจน์ หลักธรรมนั้นด้วยปัญญาของตนเอง ไม่สอนให้เชื่อง่ายโดยไม่ไตร่ตรองรอบคอบก่อน เช่น หลักกาลามสูตร ของพระพุทธศาสนา เช่นเดียวกันกับวิทยาศาสตร์ที่มีจุดมุ่งหมายสูงสุดคือการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เสมอ

ความจริงระหว่างพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ประการที่หนึ่ง วิทยาศาสตร์ใช้วิธีการหาความจริงนี้เพื่อได้ความจริง หรือได้ตัวความรู้มาเฉย ๆ เป็นกิจกรรมต่างหากจากการดำเนินชีวิต ส่วนในพระพุทธศาสนาเป็นวิธีการเข้าถึงความจริงนี้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตที่ดีงาม และการพัฒนาตนด้วยไม่ใช่เพียงต่างในเป้าหมายเท่านั้น แม้แต่ในลักษณะการกระทำก็ต่างกัน คือ วิทยาศาสตร์นั้นไม่มีส่วนในการดำเนินชีวิตของเราเลย วิทยาศาสตร์หาความจริงก็เพื่อรู้ตัวความจริงเท่านั้น แต่ในพระพุทธศาสนาวิธีหาความจริงนั้นเป็นส่วนหนึ่งของดำเนินชีวิต มันเป็นตัวกิจกรรมในการดำเนินชีวิต ที่เป็นผลดีต่อชีวิตในขณะนั้น เป็นปัจจุบันทันที เช่น การรับประสบการณ์ตรงโดยไม่มีความยินดียินร้ายจะมีผลต่อจิตใจอย่างไร เป็นต้น คุณค่าต่อสภาพชีวิตในขณะนั้นเกิดขึ้นทันที เพราะฉะนั้นการแสวงหาความรู้และความจริงจึงเป็นสิ่งที่มีคุณค่าแม้แต่โดยไม่ได้ตั้งเป้าหมาย[2] ศาสนาพุทธศึกษาเรื่องความหมายของชีวิต ความเป็นไปของชีวิตและชีวิตที่ควรจะเป็นไปตามหลักพุทธธรรม คุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม ไม่ว่าจะเป็น ขันธ์ห้า กฎไตรลักษณ์ อริยสัจ ศีล สมาธิ

---

[1] พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) “ปาฐกถาเรื่อง **พระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่”** ประชุมสัมมนาพุทธศาสตรบัณฑิต มหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิต มวก.ในวันที่ 17 พฤษภาคม 2552.

[2] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธศาสนาในฐานะของวิทยาศาสตร์,** พิมพ์ครั้งที่ 6,(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด,2550), หน้า 146-147.

และปัญญา การอธิบายหลักธรรมสำคัญ การเข้าถึงความจริงของชีวิตตามหลักอริยสัจและอริยมรรค และการฝึกปฏิบัติเพื่อการพัฒนาศีล พัฒนาสมาธิ และการพัฒนาปัญญา

ความจริงในยุคดึกดำบรรพ์นี้ยังเป็นความรู้ที่ยังไม่ได้จัดระเบียบที่แน่นอนซึ่งความรู้ที่ได้มาจึงอาจก่อให้เกิดความผิดพลาดได้ง่าย ต่อมาในยุคกรีกโบราณ กลุ่มอริสโตเติลได้ค้นพบวิธีการแสวงหาความรู้ใหม่อีกแบบหนึ่ง คือแทนที่จะอาศัยความรู้จากแหล่งอื่นที่หาความแน่นอนไม่ได้ก็มาอาศัยการใช้เหตุผลของตนเอง การแสวงหาความรู้แบบนี้ก็คือการแยกปัญหาออกเป็นวงกว้างและวงแคบแล้วสรุปวิธีการนี้เรียกว่า วิธีการอนุมาน การอนุมานจึงเป็นการเริ่มจากเหตุหรือข้อเท็จจริงใหญ่ก่อนแล้วมีเหตุหรือข้อเท็จจริงย่อย ทั้งสองเหตุหรือข้อเท็จจริงนี้จะต้องเป็นจริงด้วยจึงจะสรุปได้[3]

วิธีการหาความรู้ความจริงอีกแบบหนึ่ง วิธีนี้ก็มีพื้นฐานมาจากวิธีการแบบอุปมานและอนุมานนั้นเองเรียกว่า วิธีทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นวิธีการแสวงหาความจริงและความรู้สมัยใหม่ และยังเป็นที่นิยมใช้กันอยู่อย่างมากในปัจจุบัน แต่ถ้าเราทราบแนวโน้มของการคิดค้นความจริงว่าเป็นอนิจจังวิธีการทางวิทยาศาสตร์ก็มิใช่ว่าจะยืนยงอยู่ตลอดไป สักวันหนึ่งคนรุ่นหลังก็จะพูดว่าวิธีการนี้เป็นวิธีคิดแบบโบราณ[4]

ทางด้านพระพุทธศาสนานั้นเป็นการแสวงหาความจริงที่มีระเบียบอีกแบบหนึ่ง ในบางกรณีอาจจะใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ แต่บางกรณีการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์อาจจะมีข้อจำกัดในกรณีการแสวงหาความรู้ความจริงที่เกี่ยวกับนามธรรม เช่น จิต เจตสิก และนิพพาน วิธีการทางวิทยาศาสตร์ยังไม่สามารถทำให้เข้าถึงความรู้ความจริงในเรื่องเหล่านี้ได้ ฉะนั้นการจะนำวิธีการใดมาใช้ในการหาความจริงทางด้านพระพุทธศาสนาจะต้องคำนึงถึงความเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาให้มาก เพราะการหาความจริงทางด้านพระพุทธศาสนานั้นสามารถศึกษาได้หลายระดับขึ้นอยู่กับว่าเราต้องการนำเอาความรู้ความจริงที่ได้รับจากการวิจัยนั้นไปแก้ปัญหาแบบใดและระดับใด[5]

ความหมายความจริงของพระพุทธศาสนา

ความจริงในพระพุทธศาสนาก็คือสิ่งที่เป็นสภาวะเดิมที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปอย่างอื่น คือสิ่งที่เป็นจริงตามธรรมชาติที่ปราศจากการปรุงแต่ง กล่าวคือหมายถึงลักษณะที่เรียกว่าเป็น “ธัมมนิยาม” คือกฎธรรมชาติที่ควบคุมสรรพสิ่งทั้งหลายให้เป็นไปตามความเป็นจริงหนึ่งเดียวเท่านั้นไม่มีสอง คือไม่เป็นสภาวะความจริงที่แน่นอน มีจริงและเป็นจริง ไม่ว่าจะมีใครรับรู้หรือค้นพบหรือไม่ก็ยังคงมีอยู่และเป็นอยู่ตามสภาวธรรม โดยปราศจากกาลเวลามากำหนด เป็นความจริงที่ลึกซึ้งยากที่จะเข้าใจด้วยเพียงผิวเผินแต่ต้องใช้ความพยายามด้วยปัญญาอันแรงกล้าจึงจะสามารถเข้าถึงได้

---

[3] คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **งานวิจัยและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา,** พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551), หน้า 2.

[4] เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

[5] เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

ความหมายของความจริง

ความจริง คือ ภาวะที่มีอยู่จริงภาวะที่เป็นอย่างนั้นแน่แท้ไม่กลับกลายเป็นอย่างอื่นสิ่งที่มีอยู่จริง คือ สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีอยู่จริงเป็นอยู่จริงจะมีสิ่งอื่นรับรู้ว่ามีอยู่จริงเป็นอยู่จริงหรือไม่ก็ตามก็มีอยู่และเป็นอยู่โดยภาวะของสิ่งนั้นเอง

1. สมมติสัจจะ ความจริงโดยสมมติ ความจริงที่ถือตามความกำหนดหมายตกลงไว้ของชาวโลก เช่น คน สัตว์ เพื่อประโยชน์แก่การสื่อสารต่อกัน

2.ปรมัตถสัจจะ ความจริงโดยปรมัตถ์ ความจริงตามหมายขั้นสุดท้ายที่ตรงตามสภาวะและกล่าวถึงได้ เช่น รูปนาม[6] พระพุทธองค์ตรัสว่า “ สัจจะนั้นมีอย่างเดียวเท่านั้นมิได้มี 2 อย่าง ความว่า นิพพาน คือความดับทุกข์ ได้แก่ ความสงบสังขารทั้งปวง ความสละอุปธิทั้งปวง ความสิ้นตัณหา ความสำรอกตัณหา ความดับตัณหา ความออกจากตัณหาเป็นเครื่องร้อยรัดอีกอย่างหนึ่ง มรรคสัจจะนิยยานิกสัจจะ ได้แก่ ทุกขนิโรธคามินีปฏิทา คือ อริยมรรคมีองค์ 8[7] เมื่อพิจารณาความจริง (สัจจะ) แม้ยังมีหลายระดับ ความจริงระดับสมมติ สัจจะยอมรับนับถือ กล่าวถึงโดยทั่วไป รับรู้โดย อายตนะ 6 ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ในรูปเสียง กลิ่น รส สัมผัส ธรรมารมณ์ ย่อมมีประโยชน์ระดับฆราวาส สามัญชน แต่เมื่อมนสิการโดยแยบคาย ด้วยดวงจิตที่สงบย่อมรู้ในสภาพปรมัตถสัจจะ ความจริงแท้ ลุ่มลึกที่มีประโยชน์ในการสงบ ระงับ ดับทุกข์ไปโดยลำดับตั้งแต่ชั่วคราวถึงเด็ดขาดแล้วส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความจริงได้แก่ ธรรม คือ ความจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติของมัน เราอาจแปลได้หลายอย่าง เช่น แปลว่าธรรมชาติ กฎธรรมชาติ ความเป็นจริง หรือพูดง่าย ๆก็คือ ธรรมชาติคือสิ่งต่าง ๆ และธรรมดา คือ ความเป็นจริงของธรรมชาติ หรือความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลาย ธรรมเป็นสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมดา พระพุทธเจ้าจะเกิดหรือไม่เกิด มันก็อยู่ของมันอย่างนั้น เมื่อพระพุทธเจ้าทรงค้นพบความจริงนี้แล้วก็ทรงนำมาเปิดเผยแสดงสั่งสอน ความจริงนั้นเป็นกฎธรรมชาติ เช่น ความเป็นไปตามเหตุปัจจัยผลเกิดจากเหตุ เหตุมีปัจจัยต่าง ๆ ก่อให้เกิดผลอย่างนั้น[8]

ความหมายความจริงของวิทยาศาสตร์

1. ความหมายทางนิรุกติศาสตร์

วิทยาศาสตร์ หมายถึง ความรู้ที่ได้โดยการสังเกตและค้นคว้าจากการณ์ธรรมชาติแล้วจัดเข้าเป็นระเบียบ,วิชาที่ค้นคว้าได้หลักฐานและเหตุผลแล้วจัดเข้าเป็นระเบียบ,วิทยาศาสตร์กายภาพ หมายถึงวิทยาศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องราวต่าง ๆของสิ่งไม่มีชีวิต เช่น เคมี ฟิสิกส์ คณิตศาสตร์ ดาราศาสตร์. วิทยาศาสตร์

---

[6] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538), หน้า 87-88.

[7] ขุ.ม.(ไทย) 29/550/311.

[8] พร รัตนสุวรรณ, **สัพพัญญู**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2533), หน้า 159-160.

ชีวภาพ หมายถึง วิทยาศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องราวต่าง ๆ ของสิ่งมีชีวิต”[9] เช่น สัตววิทยา พฤกษศาสตร์. วิทยาศาสตร์ประยุกต์ หมายถึงวิทยาศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องราวต่าง ๆ ที่มุ่งประโยชน์ในทางปฏิบัติยิ่งกว่าทางทฤษฎี เช่น แพทยศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ เป็นต้น

ดังนั้นวิทยาศาสตร์ตามหลักนิรุกติศาสตร์เป็นภาษาสันสกฤต 2 คำ คือ “วิทยา” แปลว่าความรู้ กับ “ศาสตร์” แปลว่า วิชา จึงหมายถึงวิชาที่ว่าด้วยความรู้ ซึ่งตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Science” ที่มีรากศัพท์มาจากภาษาลาตินว่า“Scientia” แปลว่า ความรู้ ตามความหมายที่แปลมาจากภาษาลาติน ดูเหมือนว่าจะมีความหมายที่สั้นและแคบจนเกินไป เพราะธรรมชาติหรือแก่นสารที่แท้จริงของวิทยาศาสตร์นั้นไม่ได้หมายถึงความรู้เนื้อหาวิทยาศาสตร์แต่เพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงวิธีการทางวิทยาศาสตร์และเจตคติทางวิทยาศาสตร์ด้วยซึ่งหมายความว่าในการเรียนวิทยาศาสตร์นั้นผู้เรียนจะต้องได้ทั้งตัวความรู้วิทยาศาสตร์ วิธีการและเจตคติวิทยาศาสตร์ไปพร้อม ๆ กัน

2. ความหมายของวิทยาศาสตร์

วิทยาศาสตร์ คือ ความรู้ในธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ เมื่อมีความรู้ความเข้าใจในตัวธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติแล้ว เราก็สามารถเอาความรู้นั้นมาใช้ประโยชน์เอามาจัดกระบวนการปรุงแต่งเหตุปัจจัย ทำการประดิษฐ์สร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ นำมาใช้ประโยชน์สนองความต้องการของเราได้”[10]

วิทยาศาสตร์ คือ เนื้อหาสาระซึ่งเป็นเรื่องราวของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติซึ่งมนุษย์ได้รวบรวมความจริง (facts) เหล่านั้นเพื่อนำมาประมวลเป็นความรู้ (knowledge) และตั้งเป็นกฎเกณฑ์ (principles)ขึ้น”[11]

วิทยาศาสตร์ หมายถึง ความรู้ที่แสดงหรือพิสูจน์ได้ว่าถูกต้องเป็นความจริงจัดไว้เป็นหมวดหมู่ มีระเบียบและขั้นตอน สรุปได้เป็นกฎเกณฑ์สากลเป็นความรู้ที่ได้มาโดยวิธีการที่เริ่มต้นด้วยการสังเกตหรือ การจัดที่เป็นระเบียบมีขั้นตอนและปราศจากอคติ ซึ่งสอดคล้องกับการให้ความหมายของ The Columbia Encyclopedia ซึ่งอธิบายว่าวิทยาศาสตร์เป็นการรวบรวมความรู้อย่างมีระบบ”[12] ความรู้ที่ได้รวบรวมไว้นี้เป็นความรู้เกี่ยวกับการณ์ธรรมชาติความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ที่เกิดขึ้นนั้นมิได้หมายถึงเฉพาะการ

---

[9] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2546), หน้า 1075.

[10] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ชีวิตในสังคมเทคโนโลยี**, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิธรรม, 2540), หน้า 19.

[11] พัชราภรณ์ พสุวัต, **พฤติกรรมการสอนวิทยาศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522). หน้า 3.

[12] ชำนาญ เชาวกีรติพงศ์, “หน่วยที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของไทย”, **เอกสารประกอบการสอนวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของไทย**, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2534), หน้า 5.

รวบรวมข้อเท็จจริงเพียงสภาพพลวัต หรือมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาและตามสภาพการกระตุ้นจากภายในหรือจากสภาพภายนอกความรู้ทางวิทยาศาสตร์เกิดจากการสังเกตธรรมชาติและการวิเคราะห์วิจัย วิทยาศาสตร์จึงเป็นสากลเพราะเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วยหลักการเดียวกัน วิทยาศาสตร์จึงไม่ถูกจำกัดด้วยเวลาสถานที่และวัฒนธรรม

วิทยาศาสตร์ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติที่อยู่รอบ ๆ ตัวเราซึ่งมนุษย์ได้ศึกษาค้นคว้าสะสมมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบันและจะศึกษาต่อไปในอนาคตอย่างไม่รู้จักจบสิ้น มนุษย์ได้พยายามศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมว่า 1.สิ่งต่าง ๆ มีความเป็นมาอย่างไร 2.สิ่งเหล่านั้นมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างไรบ้าง3.พัฒนาการของสิ่งเหล่านั้นมีระเบียบแบบแผน หรือมีหลักเกณฑ์อย่างไร และจะบังเกิดขึ้นในอนาคตอย่างไรและมนุษย์จะนำความรู้ทั้งหลายมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไรบ้าง”[13]

สรุปได้ว่า ความหมายของวิทยาศาสตร์ในทางนิรุกติศาสตร์เป็นภาษาสันสกฤต 2 คำ คือ “วิทยา” แปลว่าความรู้ กับ “ ศาสตร์” แปลว่า วิชา จึงหมายถึงวิชาที่ว่าด้วยความรู้ ซึ่งตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Science” ที่มีรากศัพท์มาจากภาษาลาตินว่า“Scientia” แปลว่า ความรู้ ความหมายตามทัศนะของนักปราชญ์ได้แก่ความรู้ในธรรมชาติ กฎของธรรมชาติ ซึ่งเป็นกฎสากลใครก็สามารถศึกษาให้รู้และเข้าถึงได้ เป็นความรู้ที่สามารถพิสูจน์ได้ วิทยาศาสตร์เป็นการค้นคว้าหาความจริงที่เป็นขั้นตอน เป็นระเบียบแบบแผน ได้มาโดยการเฝ้าสังเกตการณ์ปราศจากอคติเป็นความจริงที่สามารถพิสูจน์ได้ให้ประจักษ์ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ถึงจะยอมรับว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง[14]

จุดเหมือนของพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์

หลักการของพระพุทธศาสนาเป็นหลักคำสอนที่เป็นความจริงมีเหตุผลโดยเฉพาะการสอนให้รู้จริงโดยการพิสูจน์ด้วยตนเองซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักวิทยาศาสตร์ที่เป็นหลักการสากลเห็นได้จากการยอมรับของคนทั่วไป ซึ่งไม่เชื่อการดลดันดาลของสิ่งศักดิ์สิทธิ์แต่อาศัยสติปัญญาเป็นตัวตัดสินความจริง[15]

วิทยาศาสตร์ถือว่าหลักว่าก่อนจะเชื่ออะไรนั้นจะต้องมีการพิสูจน์ให้เห็นจริงได้เสียก่อนวิทยาศาสตร์เชื่อในเหตุผล ไม่เชื่ออะไรลอย ๆ และต้องมีหลักฐานมายืนยัน วิทยาศาสตร์ไม่อาศัยศรัทธา แต่อาศัยเหตุผลเชื่อการทดลองว่าให้ความจริงแก่เราได้ แต่ไม่เชื่อการดลบันดาลของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะทุกอย่างดำเนินไปอย่างมีกฎเกณฑ์มีเหตุผลและวิทยาศาสตร์อาศัยปัญญาและเหตุผลเป็นตัวตัดสินความจริง

---

[13] มังกร ทองสุขดี, **การวางแผนการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: บัวหลวงการพิมพ์, ม.ป.ป.) หน้า 1-2.

[14] เรื่องเดียวกัน,หน้า 66-67

[15] วิทย์ วิศทเวย์ และคณะ, **พระพุทธศาสนา,** (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์ จำกัด,2551), หน้า 4.

พระพุทธศาสนาก็มีหลักความเชื่อเช่นเดียวกับวิทยาศาสตร์ดังหลักคำสอนที่ปรากฏในกาลามสูตร พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ว่า การจะเชื่ออะไรแค่ไหนนั้นจะต้องพิสูจน์ด้วยตนเองโดยอาศัยสติปัญญาและเหตุผล และพระองค์ทรงสอนต่อไปว่า เมื่อใดที่เราอาศัยปัญญาทดสอบด้วยตนเองแล้วเห็นว่าคำสอนใดเป็นคำสอนที่ดี มีประโยชน์แล้วจึงค่อยเชื่อ ทรงสอนมิให้เชื่ออย่างงมงาย แต่เน้นการทดสอบและการปฏิบัติ เมื่อทดสอบได้ผลทางปฏิบัติแล้วจึงเชื่อ[16]

พระพุทธศาสนาสอนเรื่องศรัทธาเหมือนกัน แต่ศรัทธามิใช่วิธีสุดท้ายที่จะตัดสินว่าความจริงคืออะไร ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นเพียงเครื่องชักจูงให้คนเข้าไปทดสอบความจริงแต่ตัวที่ตัดสินความจริง คือ ปัญญา ในคำสอนเรื่องมรรค มีองค์ 8อันเป็นหนทางที่จะหามนุษย์ไปสู่นิพพานซึ่งเป็นความจริงอันสูงสุดนั้น ไม่ปรากฏว่ามีศรัทธาอยู่ด้วย ในการสอนหลักธรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนนั้น หากในหลักธรรมใดมีศรัทธาอยู่จะต้องมีปัญญากำอยู่เสมอ เช่น พละ5 มีศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ในหลักอริยทรัพย์มีศรัทธา ศีล หิริ โอตตัปปะ พาหุสัจจะ จาคะ ปัญญา

ทั้งวิทยาศาสตร์และพระพุทธศาสนาต่างก็ยอมรับความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ หมายถึง การที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ได้ประสบความรู้สึกนึกคิดบางอย่างด้วย เช่นความรู้สึกดีใจ รู้สึกเสียใจ เป็นต้น วิทยาศาสตร์เริ่มต้นจากประสบการณ์ คือ จากการที่ได้พบเห็นสิ่งต่าง ๆ แล้วเกิดความรู้อยากเห็นก็แสวงหาคำอธิบาย วิทยาศาสตร์จะไม่เชื่อหรือยึดถืออะไรล่วงหน้าอย่างตายตัว แตะจะอาศัยการทดสอบด้วยประสบการณ์สืบสาวไปเรื่อย ๆ จะไม่อ้างอิงถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใด ๆ ที่อยู่นอกเหนือประสบการณ์และการทดลอง

พระพุทธองค์ก็ทรงเริ่มคิดจากประสบการณ์คือ ประสบการณ์ที่ได้เห็นความเจ็บ ความแก่ ความตาย และที่สำคัญที่สุดคือ ความทุกข์ พระองค์มีพระประสงค์ที่จะค้นหาสาเหตุของทุกข์ ในการค้นคว้าหานี้พระองค์มิได้เชื่ออะไรล่วงหน้าอย่างตายตัว ไม่ทรงเชื่อว่ามีพระผู้เป็นเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใด ๆที่จะให้คำตอบได้ แต่ได้ทรงทดลองโดยอาศัยประสบการณ์ของพระองค์เอง ดังเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วแล้ว พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์มีส่วนที่เหมือนกันและต่างกันเล็กน้อย ในเรื่องนี้ คือ วิทยาศาสตร์เน้นความสนใจกับปัญหาที่เกิดจากประสบการณ์ด้านประสาทสัมผัส (ตา หู จมูก ลิ้น กาย) ส่วนพระพุทธศาสนาเน้นความสนใจกับปัญหาที่เกิดจากประสบการณ์ทางจิตใจ[17]

พระพุทธศาสนาถือว่าความจริงนั้นจะต้องศึกษาเป็นขั้นตอนมีระบบแบบแผนแต่สิ่งหนึ่งพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นสิ่งแรกของความจริงคือศรัทธาเป็นตัวเริ่มต้นแล้วนำมาเข้าสู่ปัญญาเป็นตัวนำไปสู่วิมุติ ลักษณะการศึกษาของพระพุทธศาสนาการเข้าสู่ความจริงเกิดจากความเชื่อแล้วนำไปสู่การมีศรัทธาเป็นจุดเริ่มต้นไปสู่การแสวงหาความรู้และความจริงที่จะเข้าถึงคำว่า ความจริงได้ตามหลักอริยสัจ 4 มี ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค

---

[16] เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

[17] เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

วิทยาศาสตร์ถือว่าความจริงศรัทธาเป็นตัวเริ่มต้นนำเข้าสู่ธรรมชาติและวิทยาศาสตร์จึงมีจุดที่เป็นเป้าหมายศรัทธาเพียงอย่างเดียวคือศรัทธาธรรมชาติ(ภายนอก)โดยมีความเชื่อมั่นว่าในธรรมชาตินั้นมีกฎเกณฑ์อันแน่นอนซึ่งเรียกว่า ศรัทธาในกฎธรรมชาติ อันมีสสารและอสสาร

พิจารณาแล้วว่าความเหมือนของความจริงของพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ พอแยกประเด็นให้เห็นแนวคิดทั้งสองถึงความเหมือนว่า พระพุทธศาสนาสอนว่าก่อนจะทำอะไรทุกอย่างต้องมีศรัทธาคือความเชื่อเสียก่อนและให้ทุกคนหาความจริงโดยการศึกษาและต้องพิสูจน์ด้วยตนเองแต่จะต้องอาศัยสติปัญญาเหตุผลเป็นตัวตัดสินใจ ส่วนทางด้านวิทยาศาสตร์นั้นจะพูดว่าก่อนจะเชื่ออะไรจะต้องมีศรัทธาเช่นกันแล้วต้องมีการพิสูจน์เสียก่อนและเชื่อเรื่องของการทดลองหาความจริงโดยใช้สติปัญญาเช่นกันในการตัดสินหาเหตุผลหาความจริงให้ได้มาซึ่งความเป็นหนึ่งคือรูปธรรม

สรุปได้ว่าความจริงทั้งสองอย่างมีจุดเหมือนกันคือต้องมีศรัทธาคือความเชื่อก่อนแล้วมีการเรียนรู้เมื่อเจอกับปัญหาต้องแก้ไขปัญหานั้น ๆโดยมีหลักการที่เห็นการกำหนดรู้ปัญหา นำมารวบรวมวิเคราะห์หาสาเหตุแล้วนำมาทดลองเพื่อหาคำตอบที่เป็นเอกภาพหรือคำตอบให้ได้คือ ความจริงของพระพุทธศาสนาที่เป็นอริยสัจ 4กับความจริงของวิทยาศาสตร์ที่เป็นธรรมชาติคือ สสารและอสสาร

จุดต่างของพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์

หลักการของพระพุทธศาสนาจะมีความสอดคล้องกับหลักวิทยาศาสตร์ แต่หลักหลักวิทยาศาสตร์กับหลักการของพระพุทธศาสนามีจุดต่างกัน วิทยาศาสตร์มุ่งที่เข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ต้องการรู้ว่าอะไรเป็นสาเหตุอะไรเป็นผลที่ตามมาเช่น เมื่อเกิดฟ้าผ่าขึ้น ต้องรู้ว่าอะไรเป็นสาเหตุของฟ้าผ่าและผลที่ตามหลังจากฟ้าผ่าแล้วจะเป็นอย่างไร

พระพุทธศาสนาก็มุ่งเข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ เช่นเดียวกันแต่ต่างกันตรงที่พระพุทธศาสนาเน้นเป็นพิเศษเกี่ยวกับวิถีชีวิตของมนุษย์มากกว่าปรากฏเกี่ยวกับสิ่งที่ไร้ชีวิต จุดหมายปลายทางของพระพุทธศาสนาคือสอนให้คนเป็นดีขึ้นหรือเป็นคนโดยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น[18]

วิทยาศาสตร์ต้องการเรียนรู้กฎเกณฑ์ธรรมชาติและหาทางควบคุมธรรมชาติหรือเอาชนะธรรมชาติจะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า วิทยาศาสตร์เน้นการควบคุมธรรมชาติภายนอก แต่พระพุทธศาสนาสอนให้คนควบคุมภายในจิตใจตัวเอง ลำพังแต่ความสามารถที่ควบคุมธรรมชาติได้ ไม่อาจทำให้ความสงบสุขเกิดขึ้นในโลกมนุษย์ มนุษย์ต้องรักษาควบคุมตัวเองให้มีจิตใจดีงามด้วย สันติสุขที่แท้จริงจึงจะเกิดขึ้นได้ วิทยาศาสตร์มุ่งปรับธรรมชาติ แต่พระพุทธศาสนามุ่งปรับจิตใจคน[19]

---

[18] วิทย์ วิศทเวย์ และคณะ, **พระพุทธศาสนา,** (กรุงเทพมหานคร:อักษรเจริญทัศน์ จำกัด, 2551), หน้า 7.

[19] เรื่องเดียวกัน,หน้า 7.

วิทยาศาสตร์ยอมรับโลกแห่งสสารที่รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง5 ว่ามีจริงโลกที่พ้นจากนั้นวิทยาศาสตร์ไม่ยอมรับ(ซึ่งความจริงวิทยาศาสตร์มีได้ปฏิเสธ เพียงแต่ยังไม่ยอมรับเพราะวิทยาศาสตร์เชื่อว่าประสาทสัมผัสเป็นเครื่องมือสุดท้ายที่จะตัดสินความจริง

พระพุทธศาสนาชี้ว่ามีสัจจธรรมสูงสุด (นิพพาน) ซึ่งเป็นสภาวะที่ประสาทสัมผัสของมนุษย์ปุถุชนที่เต็มไปด้วยกิเลสตัณหาไม่สามารถจะรับรู้ได้ พระพุทธศาสนาแบ่งสิ่งที่มีอยู่จริงสองพวกใหญ่ ๆ คือ สังขตธรรม (สิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่ง) และอสังขตธรรม (สิ่งที่ปัจจัยไม่ได้ปรุงแต่ง) คือ นิพพาน วิทยาศาสตร์ยอมรับว่าสังขตธรรมนั้นมีจริง แต่อสังขตธรรมอยู่เหนือการรับรู้ของวิทยาศาสตร์

ส่วนสัจธรรมในพระพุทธศาสนานั้น มีทั้งสิ่งสามารถแสดงให้ประจักษ์เป็นสาธารณะได้และไม่สามารถแสดงให้เห็นประจักเป็นสาธารณะ แต่แสดงโดยการประจักษ์ใจตนเองได้ (หมายถึงมีทั้งที่เราสามารถรับรู้ได้ด้วยตาและรับรู้ด้วยใจ) ความจริงระดับต้น ๆ และระดับกลางใคร ๆก็อาจเข้าใจและเห็นจริงได้ เช่น คนที่โลภมาก ๆ อิจฉาริษยาเขามาก ๆ ไม่มีความสงบสุขแห่งจิตใจอย่างไรบ้าง คนที่มีเมตตาไม่ปรารถนาร้ายต่อใคร ๆมีความสุขไม่มีเวรไม่มีภัยอย่างไรบ้าง ความจริงเหล่านี้ล้วนสามารถแสดงให้ประจักษ์ได้ชี้ให้ดูตัวอย่างได้ แต่ปรมัตถธรรมอันสูงสุดนั้นผู้ที่ได้พบแล้วยากจะอธิบายให้คนอื่นเข้าใจได้เป็นสภาวะที่ผู้รู้เองเห็นเองจะพึงประจักษ์เฉพาะตัว

วิทยาศาสตร์นั้นมิได้สนใจในเรื่องศีลธรรม เรื่องความดีความชั่ว สนใจเพียงค้นเอาความจริงมาตีแผ่ให้ประจักษ์เพียงอย่างเดียว เช่นวิทยาศาสตร์ค้นพบเรื่อง การระเบิด แต่ควรระเบิดอะไร ไม่ควรระเบิดอะไร ไม่อยู่ในขอบข่ายของวิทยาศาสตร์ การค้นพบทางวิทยาศาสตร์จึงมีทั้งคุณอนันต์และโทษมหันต์ ส่วนคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้นเน้นเรื่องศีลธรรม ความดีความชั่ว มุ่งให้มนุษย์มีความสุขเป็นลำดับขึ้นเรื่อย ๆจนถึงความสงบอันสูงสุดคือ นิพพาน[20]

พระพุทธศาสนาเน้นการศึกษาตัวมนุษย์โดยยอมรับประสบการณ์ทางอินทรีย์ที่6ใช้อินทรีย์ที่6เป็นอุปกรณ์ในการสังเกตทดลองและตรวจสอบมากด้วยความมุ่งหมายที่จะเข้าถึงความจริงความดีงามหรือคุณค่าสูงสุดพร้อมกับความจริงของธรรมชาติซึ่งทำให้มีการแก้ปัญหาและพัฒนามนุษย์ไปด้วยตลอดเวลา พระพุทธศาสนาจึงมีเรื่องราวและวิธีการมากมายเกี่ยวกับการสังเกต ทดลอง และตรวจสอบในด้านกระบวนการทางจิตใจและพฤติกรรมของมนุษย์พูดให้สั้นว่า พุทธศาสนาชำนาญชัดเจนในแดนแห่งกรรมนิยาม และจิตนิยาม การเข้าถึงความจริงได้จะต้องดำเนินชีวิตที่ดีงามและการพัฒนาตนเป็นการแสวงหาความจริงจึงเป็นสิ่งที่มีค่าแม้โดยมิได้ตั้งเป้าหมาย

วิทยาศาสตร์มุ่งแต่การสังเกตปรากฏการณ์ในโลกแห่งวัตถุโดยใช้อินทรีย์เพียง 5 อย่าง เฉพาะอย่างยิ่ง ตา หู และกายสัมผัสด้วยความมุ่งหมายจัดการกับธรรมชาติภายนอก ฉะนั้นวิทยาศาสตร์จึงได้มีการประดิษฐ์อุปกรณ์หรือเครื่องมือที่สังเกตทดลองตรวจสอบในแดนแห่งโลกวัตถุนั้นมากขึ้นแต่การนั้นวิทยาศาสตร์ใช้วิธีการ

[20] เรื่องเดียวกัน,หน้า 7-8.

หาความจริงเพื่อได้ความจริงได้ตัวความรู้มาเฉย ๆเป็นกิจกรรมต่างจากการดำเนินชีวิต วิทยาศาสตร์หาความจริงก็เพื่อรู้ความจริงเท่านั้น

พิจารณาแล้วความต่างของพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์พอแยกประเด็นให้เห็นแนวคิดทั้งสองว่า พระพุทธศาสนาเรียนรู้ธรรมชาติและปรากฏการณ์ต่าง ๆที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตมนุษย์โดยเฉพาะการสอนให้มนุษย์ทุกคนเป็นคนดีมีความสมบูรณ์ทั้งสติและปัญญาสามารถมองเห็นเป็นสัจธรรมประจักษ์เห็นด้วยสายตามของตัวเองแล้วทำให้เกิดความจริงที่เป็นรูปธรรมและสามารถอธิบายได้ ส่วนวิทยาศาสตร์มุ่งเข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆที่เกิดขึ้นเพื่อต้องการรู้สาเหตุและจะได้นำมาทดลองเพื่อได้เอาชนะจากปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้เห็นประจักษ์แก่สายตาคนได้

สรุปได้ว่าความต่างของพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์คือพระพุทธศาสนามุ่งปรับจิตใจคนและควบคุมจิตใจคนสอนให้คนรู้เรื่องศีลธรรม ความดีความชั่วตามหลักความจริงแล้วทุกคนจะไปสู่จุดหมายคือนิพพาน ในส่วนของวิทยาศาสตร์มุ่งศึกษาค้นพบปรับธรรมชาติโดยอาศัยเหตุผลเพื่อศึกษาความจริงจากการทดลองให้เห็นภาพแล้วยุติให้เห็นส่วนที่เห็นได้แล้วสรุปเป็นความจริง

บรรณานุกรม

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **งานวิจัยและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา**พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2551.

ชำนาญ เชาวกีรติพงศ์.“หน่วยที่1 แนวคิดเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของไทย”. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2534.

พร รัตนสุวรรณ. **สัพพัญญู.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2533.

พระเทพเวที. **ชีวิตในสังคมเทคโนโลยี.** พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, 2540.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต).“ปาฐกถาเรื่อง **พระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่”** ประชุมสัมนาพุทธศาสตรบัณฑิต มหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิต มวก.ในวันที่ 17 พฤษภาคม 2552.

พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต). **ความจริงแห่งชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, 2553.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธศาสนาในฐานะของวิทยาศาสตร์,** พิมพ์ครั้งที่ 6,กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด, 2550.

พัชราภรณ์ พสุวัต. **พฤติกรรมการสอนวิทยาศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

มังกร ทองสุขดี. **การวางแผนการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บัวหลวงการพิมพ์, ม.ป.ป..

ราชบัณฑิตยสถาน**, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.** กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2546.

วิทย์ วิศทเวย์และคณะ, **พระพุทธศาสนา,** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ จำกัด, 2551.

รัฐศาสตร์เชิงพุทธที่ปรากฏในพระไตรปิฎก
Political Science in the Holy Scriptures

พระพีระพงศ์ ฐิตธมฺโม,ดร.
วิทยาลัยสงฆ์พ่อขุนผาเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

บทคัดย่อ

รัฐศาสตร์เชิงพุทธที่ปรากฏในพระไตรปิฎก คือ หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ใช้ในด้านการเมืองการปกครองทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ ตลอดถึงการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางเศรษฐกิจและทางสังคม เช่น หลักธรรมที่ค้นพบ หลักทศพิธราชธรรม หลักสาราณียธรรม 6 กุศลกรรมบถ 10 จักรวรรดิวัตร อปริหานิยธรรม สัปปุริสธรรม 7 พรหมวิหาร 4 กัลยาณมิตรธรรม 7 สังคหวัตถุ 4 อริยสัจ 4 อคติ 4และหลักวินัย คือ ศีล 5 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้จัดไว้เป็นหมวดหมู่ ซึ่งง่ายต่อการนำไปประยุกต์ใช้ทั้งด้านการเมืองการปกครอง การแก้ไขปัญหาสังคม และการเสริมสร้างความปรองดอง หลักธรรมทุกระดับสามารถช่วยในการพัฒนามนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ได้ ดังนั้น หลักพุทธธรรมสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือหรือกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการตามทิศทางที่พระพุทธองค์ได้ค้นพบ รัฐศาสตร์เชิงพุทธจึงเป็นฐานแนวคิดด้านการเมืองการปกครองในระบอบธรรมาธิปไตยได้

คำสำคัญ : รัฐศาสตร์, พระไตรปิฎก

Abstract

Concept of Political Science Buddhist appears in the Holy Scriptures is the main teachings of Buddhism in the politics and the legislature, the judiciary, as well as the application of the principles of economic and social principles that have been found. core Virtues Saraniyadhamma 6 commandment Empire 10 observances. The context for a new fair and equitable Sappurisadhamma 7 cardinal virtues 4 Kallayanamitata 7 Sangahavatthu 4 Noble Truths 4 bias 4 and the discipline of canon 5 Reasons.The doctrine of Buddhism was organized into categories. This easy to use in both politics. Social problems And reconciliation The principles at all levels can help in the development of human beings from suffering, so Buddhism can be used as a tool or strategy for managing the direction of the Buddha have been found. Political science is the Buddhist concept of the political regime has Tarmatipati.

Keywords : Political Science, the Holy Scriptures

บทนำ

ในสภาพสังคมปัจจุบัน สิ่งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของหมู่ชนมากที่สุด นอกเหนือจากปัญหาเศรษฐกิจหรือปัญหาเรื่องปัจจัยสี่แล้ว นั้นคือ เรื่องของการเมืองการปกครอง เพราะแนวคิดความต้องการอยากหรือกระบวนการเพื่อการเข้าไปสู่อำนาจ ถือเป็นพฤติกรรมเสี่ยงของบุคคลที่ไม่มีความรู้ ความสามารถและศักยภาพเชิงยุทธศาสตร์ อาจทำให้ประเทศมีโอกาสเสี่ยงที่จะล้มสลาย ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และเสี่ยงที่จะนำประเทศไปสร้างความขัดแย้งกับเพื่อนบ้าน ซึ่งการเมืองในยุคโลกาภิวัตน์ จำเป็นอย่างยิ่งที่นักการเมืองหรือผู้นำ ผู้บริหารประเทศต้องมีพื้นที่สำหรับการพัฒนาประเทศอย่างบูรณาการและเป็นการพัฒนาที่สมดุลอันจะเอื้อเพื่อความยั่งยืนในบริบทของสังคมทุกระดับ ถามว่าหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือหลัก ธรรมาธิปไตยมีกระบวนการขับเคลื่อนอย่างไรบ้าง

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น มิใช่จะเกิดขึ้นได้โดยอาศัยแต่เพียงรูปแบบเท่านั้น เพราะในประเทศที่ถือกันว่าเป็นต้นแบบของประชาธิปไตย เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาหรือประเทศอังกฤษ ก็ยังต้องอาศัยเวลาและกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงมาเป็นเวลานานกว่าจะมาถึงจุดที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่จะต้องอาศัยเวลา และการพิจารณาถึงพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิมของแต่ละสังคม ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป และแนวความคิดตลอดจนรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เรานำมาใช้ทุกวันนี้ เป็นรูปแบบตามแนวความคิดทฤษฎีของตะวันตกที่ผ่านกระบวนการของวิวัฒนาการมาจนถึงระดับหนึ่ง ซึ่งหากจะเปรียบเทียบกับการปลูกต้นไม้แล้ว ระบบที่เรานำมาใช้ก็คือ ผลที่เกิดจากต้นไม้ประชาธิปไตยที่เติบโตและมั่นคงเต็มที่แล้วนั่นเอง ดังนั้น ถ้าเราต้องการผลเช่นนั้น ก็จะต้องสร้างรากฐานของต้นไม้ประชาธิปไตยให้มั่นคง โดยคำนึงถึงแนวความคิด และความเชื่อพื้นฐานของคนในสังคมเป็นหลักด้วยการมองตัวเราและสังคมของเราให้ชัดเจนขึ้น ซึ่งท่านพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวไว้ว่า วงวิชาการปัจจุบันของเราได้ศึกษามาแบบตะวันตก เมื่อจะหันกลับมาศึกษาเรื่องของไทยเราเอง เราก็จะมีกรอบความคิดแบบตะวันตกมาด้วย บางทีเราเลยมองตัวเราแบบที่ฝรั่งมอง[1]

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น โดยเฉพาะในประเด็นความแตกต่างทางสังคม และวัฒนธรรม น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้แนวความคิดการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตามรูปแบบ และวิธีการของตะวันตกนั้นไม่พัฒนาไปเท่าที่ควรจะเป็น เพราะอาจจะมีบางสิ่งที่แตกต่างกับวิถีชีวิตของประชาชนไทยส่วนใหญ่ อันมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญอย่างหนึ่งของวัฒนธรรมไทย และของสังคมไทย[2] แม้แต่ทัศนะต่อชีวิตของ

---

[1] พระธรรม*ปิฎก* (ป.อ. ปยุตฺโต), **มหาวิทยาลัยกับงานวิจัยทางพระพุทธศาสนา,** (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2534), หน้า 81.

[2] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **มหาวิทยาลัยกับงานวิจัยทางพระพุทธศาสน,** (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2534), หน้า 43.

คนไทยในทุกวันนี้ก็เป็นทัศนะของชีวิตที่ได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนาทั้งสิ้น[3] โดยจะเห็นได้จากพรรคการเมืองบางพรรคที่อาศัยภาพของผู้ยึดมั่นในหลักธรรมของพุทธศาสนา อันเป็นที่ศรัทธา และนับถือของคนส่วนใหญ่มาเป็นเรื่องมือเสริมสร้างให้พรรคเติบโตอย่างรวดเร็ว เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้ มิได้ก่อให้เกิดพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแต่อย่างใด เพราะการสนับสนุนของประชาชนนั้น อาจจะเกิดจากความเชื่อถือในภาพพจน์ของความดีงามตามหลักศาสนา แต่มิได้เกิดจากความรู้ ความเข้าใจในหลักการของประชาธิปไตยที่แท้จริง เป็นการอาศัยสถาบันศาสนา เพื่อประโยชน์ทางเมืองเฉพาะหน้าเท่านั้น

ในสังคมไทย พุทธศาสนามีความเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตของชาวพุทธในฐานะที่เป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่มีความสำคัญและเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติ เป็นที่มาและถ่ายทอดวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติไทย กล่าวโดยรวบยอมพุทธศาสนาเป็นเสมือนรากเหง้าแห่งความเป็นชาติ และเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชาติไทยทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรมและการเมือง[4] ซึ่งส่วนที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของประชาชนชาวพุทธมากที่สุด ได้แก่ พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าในรูปแบบต่าง ๆ ดังปรากกฏในพระสูตร ในชาดกและนอกจากพระธรรมแล้วยังมีพระสงฆ์ วัดซึ่งเป็นส่วนประกอบที่เป็นรูปธรรมและเกี่ยวพันมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมอยู่ตลอดเวลา[5]

หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่สามารถประยุกต์ใช้การบริหารงานราชการแผ่นดินซึ่งมีกระบวนการเกิดฐานคติของรัฐศาสตร์เชิงพุทธ สืบเนื่องจากเรื่องราวในอัคคัญญสูตร ซึ่งได้แสดงให้เห็นว่า มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ "การกำเนิดของรัฐ" อยู่ เพราะคำว่า "รัฐ" หมายถึง "กลุ่มคนหรือชุมชนซึ่งอาศัยอยู่รวมกันอย่างเป็นระเบียบในดินแดนหรืออาณาเขตแน่นอน มีรัฐบาลและอำนาจอธิปไตยของตนเอง สามารถบริหารกิจการทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอกรัฐโดยอิสระ พ้นจากการควบคุมของรัฐภายนอก “รัฐศาสตร์เชิงพุทธ” คืองานค้นคว้าศึกษาพระไตรปิฎกซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการไขความลับแห่งมนุษยชาติอันเป็นวิชาจักรวาล และเป็นขุมทรัพย์ทางปัญญาจากพระไตรปิฎก[6] พระพุทธศาสนาในมุมมองจากนักวิชาการภายนอกที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วน ช่วยให้เห็นภาพรวมในการใช้พระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อมุ่งผลปฏิรูปมนุษย์ชาติ สังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการสร้างสังคมใหม่ในอุดมคติที่มนุษย์ต่างมุ่งใฝ่ฝันกันมานานแล้ว

---

[3] ศึกฤทธิ์ ปราโมช, **“เอกลักษณ์ของชาติ” ในพระพุทธศาสนาประจำชาติ**, (กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, 2527), หน้า 71.

[4] สมบูรณ์ สุขสำราญ, **พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมือง**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 4.

[5] เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

[6] พระภาวนาวิริยคุณ, **รัฐศาสตร์เชิงพุทธและบทวิเคราะห์ทักษิโณมิกส์,** (ปทุมธานี: มูลนิธิธรรมกาย, 2536).

การตั้งเป้าหมายของรัฐศาสตร์ หรือการเมืองการปกครองในพระพุทธศาสนา อยู่ที่การสร้างสภาพเอื้อให้มนุษย์ในสังคมประพฤติปฏิบัติตน เพื่อบรรลุเป้าหมายของชีวิตทั้ง 3 ระดับได้ คือทั้งเป้าหมายในชาตินี้ ชาติหน้า และในชาติสุดท้าย คือบรรลุมรรคผลนิพพาน

หลักธรรมาธิปไตยหรือการยึดธรรมเป็นใหญ่ เป็นหัวใจสำคัญของหลักรัฐศาสตร์ใน พระไตรปิฎก ธรรมาธิปไตยนั้นไม่ถือว่าเป็น "ระบอบการปกครอง" ระบอบหนึ่ง เหมือนอย่าง ระบอบประชาธิปไตย หรือระบอบคอมมิวนิสต์ แต่ทุกระบอบการปกครองที่มีอยู่ สามารถนำธรรมาธิปไตยไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งนั้น โดยยกเอา "หลักธรรม" เป็นเกณฑ์ในการตัดสินสูงสุดคล้ายกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ การตัดสินใจใด ๆ หรือการกระทำใด ๆ ก็ตามจะต้องไม่ขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญฉันใด การตัดสินใจนั้น ๆ หรือการกระทำนั้น ๆ ก็ต้องไม่ขัดต่อ "หลักธรรม" ฉันนั้น

หลักธรรมนั้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ หลักในการปกครองตนของผู้ปกครอง และหลักในการปกครองประชาชน โดยหลักในการปกครองตนของผู้ปกครอง ได้แก่ ทศพิธราชธรรม, กุศลกรรมบถ 10, จักรวรรดิวัตร และอปริหานิยธรรม ส่วนหลักในการปกครองประชาชน ได้แก่ สังคหวัตถุ 4, อคติ 4, กุศลกรรมบถ 10 และ ศีล 5 หลักธรรมในการปกครองนั้น ส่วนใหญ่แล้วจะประกอบด้วยศีลและหลักอื่น ๆ เช่น การให้ทาน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนจึงมักจะเรียกกันว่า "หลักศีลธรรม"หลักศีลธรรมจึงเป็นหัวใจหรือเป็นแก่นของการปกครองประเทศ แต่ทั้งนี้ การจะให้ศีลธรรมคงอยู่ได้อย่างมั่นคง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนา "เศรษฐกิจ" ควบคู่ไปด้วย เพราะหากเศรษฐกิจไม่ดี ประชาชนจะอดอยากยากจน ความยากจนจะกดดันให้คนทำอกุศลธรรมด้วยการลักขโมยเพื่อยังชีพ เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้ศีลธรรมจึงตั้งอยู่ไม่ได้

การปกครองประเทศจึงต้องพัฒนาศีลธรรมและเศรษฐกิจควบคู่กันไป จะขาดตัวใดตัวหนึ่งไม่ได้ เศรษฐกิจเป็นเสมือนราก ใบ เปลือกและกระพี้ที่คอยห่อหุ้มและดูดซับอาหารมาหล่อเลี้ยงแก่นคือศีลธรรมให้เจริญเติบโต เศรษฐกิจที่ดีจะเป็นฐานให้คนประพฤติศีลธรรมได้สะดวก ส่วนศีลธรรมจะควบคุมและกำจัดกิเลสของมนุษย์ให้เบาบางลงและหมดไปในที่สุดก็ตาม **การศึกษารัฐศาสตร์เชิงพุทธ จึงมุ่งเป้าหมายสำคัญเพื่อช่วยเติมเต็ม ช่วยสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีศีลธรรม คุณธรรม ที่เจริญรุ่งเรืองทั้งทางเศรษฐกิจ ควบคู่กับความเจริญทางศีลธรรม** ซึ่งคือความยากแต่จะได้ความแตกต่างที่ดีโดดเด่นกว่าประเทศต่าง ๆ ในโลก อาจกลายเป็นต้นแบบที่ดีจริงหากปฏิบัติกันได้ต่อเนื่องทั่วถึง จากการศึกษาหลักการและแนวคิดรัฐศาสตร์เชิงพุทธซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อกระบวนการพัฒนาการเมืองการปกครอง ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าจะต้องมีการศึกษาวิเคราะห์รัฐศาสตร์เชิงพุทธในมุมมองของนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ในประเทศไทย เพราะผลจากการศึกษารัฐศาสตร์เชิงพุทธ จะสามารถประเมินการเมืองการปกครองในปัจจุบันได้ และจะช่วยให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารความขัดแย้งในสังคม เพื่อสร้างความสมานฉันท์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และยังผลให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ให้เป็นไปตามแผน นโยบาย ยุทธศาสตร์ของรัฐที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้ทุกประการ

กำเนิดรัฐและรัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก

การกำเนิดรัฐ

เนื้อหาของอัคคัญญสูตรได้กล่าวถึง การเกิดขึ้นของมนุษย์ยุคแรก ความเป็นอยู่ในสังคมของมนุษย์ การเกิดขึ้นของสถาบันครอบครัว ความเป็นมาของอาชีพและประเภทของคนในสังคม คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร และสมณะ ที่สำคัญได้กล่าวถึงความคิดทางการเมือง และ สถาบันทางการเมืองด้วย

พระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่า ระบบระเบียบแบบแผนความเป็นอยู่ต่าง ๆ มีการวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ โดยเกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดจากการทำอกุศลกรรมของมนุษย์ อันเป็นเหตุให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมและคนในสังคมได้รับความเดือดร้อน เนื่องจากในยุคแรกที่มนุษย์จุติจากชั้นอาภัสสรพรหมลงมาอาศัยบนโลก มนุษย์อาศัยอยู่กันอย่างสงบสุข แต่ละคนรู้ว่าสิ่งใดควร สิ่งใดไม่ควร ไม่มีการทำอกุศลธรรมใด ๆ จึงไม่จำเป็นต้องมีการวางกฎระเบียบต่าง ๆ ขึ้นบังคับผู้คนในสังคมแต่อย่างใดคล้ายๆกับความเป็นอยู่ของพระอริยสงฆ์ในช่วงปฐมโพธิกาล ซึ่งไม่มีการบัญญัติพระวินัยเพื่อให้พระภิกษุปฏิบัติตาม เพราะพระอริยเจ้าแต่ละท่านรู้ว่า สิ่งใด ควร สิ่งใดไม่ควร สิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว ไม่มีการทำผิดศีลธรรมใด ๆ จึงยังไม่จำเป็นต้องบัญญัติพระวินัย มนุษย์ยุคแรกอาศัยรวมกันอยู่เป็นกลุ่ม ทำมาหากินร่วมกันคือ อาหารเป็นของกลางซึ่งมีอยู่เหลือเฟือในธรรมชาติ เป็นประดุจสมบัติจักรพรรดิตักไม่พร่อง แต่เพราะกิเลสคือความเกียจคร้านและความโลภ เป็นเหตุให้มนุษย์ทำการสะสมอาหารคือข้าวสาลี ต่างคนต่างเก็บมาสะสมจนเกินความจำเป็น จึงทำให้ข้าวสาลีงอกขึ้นไม่ทัน บางแห่งก็ไม่งอกอีกเลย มนุษย์ยุคนั้นจึงประชุมกันและตกลงปักปันเขตแดนกันขึ้น ทำให้เกิดทรัพย์สินส่วนตัวขึ้นมาเป็นครั้งแรก

แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีปัญหาตามมาเมื่อมีมนุษย์บางจำพวกไม่ทำตามกติกาหรือกฎระเบียบที่ตกลงกันไว้ คือ สงวนส่วนของตนไว้แล้วไปลักขโมยข้าวสาลีในเขตแดนของผู้อื่นเพราะความโลภ เมื่อมีการทำบ่อยครั้งเข้าจึงทำให้คนในสังคมเดือดร้อน จนถึงขนาดมีการทุบตีกันเกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ จึงมีการปรึกษากันว่าควรมีใครสักคนหนึ่ง ที่มีหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยของสังคม คอยว่ากล่าวตักเตือน มีอำนาจลงโทษผู้ที่ทำอกุศลกรรมเหล่านี้ และผู้นั้นจะได้รับส่วนแบ่งข้าวสาลีจากทุก ๆ ครอบครัวในสังคม โดยไม่ต้องเก็บเกี่ยวข้าวสาลีเอง ซึ่งเปรียบเสมือนการเสียภาษีให้รัฐบาลในปัจจุบัน เมื่อตกลงกันอย่างนี้แล้ว พวกมนุษย์จึงพากันไปหาบุคคลที่มีความประพฤติดี มีความสามารถและมีบุคลิกน่าเชื่อถือ น่าเกรงขามกว่าคนอื่น ๆ สมมติให้ผู้นั้นเป็นหัวหน้า

ด้วยเหตุนี้ อักขระว่า มหาชนสมมติจึงอุบัติขึ้น เพราะผู้นั้นทำหน้าที่เป็นหัวหน้า เป็นใหญ่ในเขตแดนแห่งข้าวสาลีทั้งหลาย และอักขระว่า กษัตริย์ ก็อุบัติขึ้น เพราะเหตุที่ผู้นั้นยังชนเหล่าอื่นให้มีความสุขใจ "โดยธรรม" และอักขระว่า ราชา ก็อุบัติขึ้นตามมาเช่นกัน ซึ่งกษัตริย์ หรือ ราชา ที่เกิดจากการที่มหาชนสมมติขึ้นนี้ก็คล้ายๆ กับการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน ต่างกันเพียงแต่ว่าผู้ที่ได้รับเลือกนั้นปัจจุบันเรียกว่า นายกรัฐมนตรีบ้าง ประธานาธิบดีบ้าง ส่วนกษัตริย์ในยุคปัจจุบันโดยส่วนใหญ่สืบราชสมบัติโดยสายโลหิต และไม่ได้มีหน้าที่บริหารประเทศแล้ว

จากเรื่องราวในอัคคัญญสูตรดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ "การกำเนิดของรัฐ" อยู่ เพราะคำว่า "รัฐ" หมายถึง "กลุ่มคนหรือชุมชนซึ่งอาศัยอยู่รวมกันอย่างเป็นระเบียบในดินแดนหรืออาณาเขตแน่นอน มีรัฐบาลและอำนาจอธิปไตยของตนเอง สามารถบริหารกิจการทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอกรัฐโดยอิสระ พ้นจากการควบคุมของรัฐภายนอก" โดยรัฐบาลที่ปรากฏในอัคคัญญสูตรนั้น หมายเอา "กษัตริย์" ซึ่งยุคต่อมาได้พัฒนาจนกลายเป็นสถาบันมีอำนาจในการปกครองประชาชนในดินแดนของตนให้สงบเรียบร้อย

รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก

การกำเนิดรัฐถือเป็นเป้าหมายของรัฐศาสตร์ หรือการเมืองการปกครองในพระพุทธศาสนา อยู่ที่การสร้างสภาพเอื้อให้มนุษย์ในสังคมประพฤติปฏิบัติตน เพื่อบรรลุเป้าหมายของชีวิตทั้ง 3 ระดับได้ โดยง่าย ทั้งเป้าหมายในชาตินี้ ชาติหน้า และในชาติสุดท้าย คือบรรลุมรรคผลนิพพานธรรมาธิปไตยหรือการยึดธรรมเป็นใหญ่ เป็นหัวใจสำคัญของหลักรัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก ธรรมาธิปไตยนั้นไม่ถือว่าเป็น "ระบอบการปกครอง" ระบอบหนึ่ง เหมือนอย่าง ระบอบประชาธิปไตย หรือ ระบอบคอมมิวนิสต์ แต่ทุกระบอบการปกครองที่มีอยู่สามารถนำธรรมาธิปไตยไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งนั้น โดยยกเอา "หลักธรรม" เป็นเกณฑ์ในการตัดสินสูงสุดคล้ายกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ การตัดสินใจใด ๆ หรือการกระทำใด ๆ ก็ตามจะต้องไม่ขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญฉันใด การตัดสินใจนั้น ๆ หรือการกระทำนั้น ๆ ก็ต้องไม่ขัดต่อ "หลักธรรม" ฉันนั้น

หลักธรรมนั้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ หลักในการปกครองตนของผู้ปกครอง และหลักในการปกครองประชาชน โดยหลักในการปกครองตนของผู้ปกครอง ได้แก่ ทศพิธราชธรรม, กุศลกรรมบถ 10, จักรวรรดิวัตร และอปริหานิยธรรม ส่วนหลักในการปกครองประชาชน ได้แก่ สังคหวัตถุ 4, อคติ 4, กุศลกรรมบถ 10 และ ศีล 5 หลักธรรมในการปกครองนั้น ส่วนใหญ่แล้วจะประกอบด้วยศีลและหลักอื่น ๆ เช่น การให้ทาน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนจึงมักจะเรียกกันว่า "หลักศีลธรรม"

หลักศีลธรรมจึงเป็นหัวใจหรือเป็นแก่นของการปกครองประเทศ แต่ทั้งนี้ การจะให้ศีลธรรมคงอยู่ได้อย่างมั่นคง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนา "เศรษฐกิจ" ควบคู่ไปด้วย เพราะหากเศรษฐกิจไม่ดี ประชาชนจะอดอยากยากจน ความยากจนจะกดดันให้คนทำอกุศลธรรมด้วยการลักขโมยเพื่อยังชีพ เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้ศีลธรรมจึงตั้งอยู่ไม่ได้การปกครองประเทศจึงต้องพัฒนาศีลธรรมและเศรษฐกิจควบคู่กันไป จะขาดตัวใดตัวหนึ่งไม่ได้ เศรษฐกิจเป็นเสมือนราก ใบ เปลือกและกระพี้ที่คอยห่อหุ้มและดูดซับอาหารมาหล่อเลี้ยงแก่นคือศีลธรรมให้เจริญเติบโต เศรษฐกิจที่ดีจะเป็นฐานให้คนประพฤติศีลธรรมได้สะดวก ส่วนศีลธรรมจะควบคุมและกำจัดกิเลสของมนุษย์ให้เบาบางลงและหมดไปในที่สุด

ธรรมาธิปไตยหัวใจของรัฐศาสตร์

ธรรมาธิปไตย หมายถึง มีธรรมเป็นใหญ่ มีธรรมเป็นอธิบดี กระทำกิริยาคือราชกิจทุกอย่างด้วยอำนาจธรรมเท่านั้น กล่าวคือ การตัดสินใจในการปกครองทุกอย่าง จะต้องยึดหลักธรรมเป็นเกณฑ์เท่านั้น ธรรมาธิปไตยจึงถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการปกครอง หรือเป็นหัวใจสำคัญของหลักรัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก

ธรรม หมายถึง ความถูกต้อง ความดีงาม ซึ่งมีทั้งที่เป็นหลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เช่น มรรคมีองค์ 8, อปริหานิยธรรม เป็นต้น และหลักธรรมที่มีมาแต่เดิมก่อนการตรัสรู้ของพระพุทธองค์ เช่น ศีล 5, ทศพิธราชธรรม, กุศลกรรมบถ 10 และ จักรวรรดิวัตร เป็นต้น

เรื่องธรรมาธิปไตยนี้ ปรากฏอยู่ในราชสูตร ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึงการปกครองทวีปทั้ง 4 ของพระเจ้าจักรพรรดิ และตรัสถึงการปกครองพุทธบริษัทของพระองค์เองว่าใช้หลักเดียวกัน คือ ธรรมาธิปไตย

พระเจ้าจักรพรรดิ หมายถึง กษัตริย์ผู้มีบุญญาธิการมาก เป็นผู้ปกครองทวีปทั้ง 4 คือ ชมพูทวีป อุตตรกุรุทวีป ปุพพวิเทหทวีป และอมรโคยานทวีป พระเจ้าจักรพรรดิทุกพระองค์จะมีรัตนะ 7 คือ จักรแก้ว ขุนพลแก้ว ขุนคลังแก้ว นางแก้ว ช้างแก้ว ม้าแก้ว และแก้วมณี

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในราชสูตรมีใจความว่า พระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงดำรงอยู่ในธรรม เป็นพระธรรมราชา ... ทรงสักการะ เคารพนอบน้อมธรรม... มีธรรมเป็นใหญ่ ย่อมทรงจัดแจงการรักษา ป้องกัน คุ้มครองที่เป็นธรรมในชนภายในคือ พระมเหสี พระราชโอรส พระราชธิดา และย่อมทรงจัดแจง การรักษา ป้องกัน คุ้มครองที่เป็นธรรม ในพระราชวงศานุ-วงศ์ หมู่ทหาร พราหมณ์ คหบดี ชาวนิคม ชนบท สมณพราหมณ์ เนื้อและนกทั้งหลาย ธรรมในที่นี้ คือ กุศลกรรมบถ 10 ประการ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เหมือนกัน ทรงดำรงอยู่ในธรรม เป็นพระธรรมราชา... ทรงสักการะ เคารพนอบน้อมธรรม... มีธรรมเป็นใหญ่ ย่อมทรงจัดแจงการรักษา ป้องกัน คุ้มครองที่เป็นธรรมในพุทธบริษัทว่า สิ่งนี้ควรทำ สิ่งนี้ควรพูด สิ่งนี้ควรคิด การเลี้ยงชีพอย่างนี้ควรทำ สถานที่เช่นนี้ควรไป และส่วนสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ควรทำ พูด หรือคิด เป็นต้น

จากเนื้อหาในราชสูตรนี้จะเห็นว่า หัวใจของรัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎกนั้น คือ ธรรมาธิปไตย หมายถึงการมีธรรมเป็นใหญ่ ซึ่งใช้หลักเดียวกันทั้งการปกครองทางโลก และการปกครองในทางธรรม ซึ่งแนวคิดนี้ พุทธทาสภิกษุให้ความหมายธรรมะกับการเมืองว่า การเมืองคือธรรมในความหมายที่ 1 คือ หน้าที่และการทำหน้าที่ต้องสอดคล้องถูกต้องตามธรรมในความหมายที่ 2 คือ กฎของธรรมชาติ เมื่อปฏิบัติหน้าที่จะได้ผลตามความหมายของธรรมในความหมายที่ 3 คือ ผลจากการปฏิบัติหน้าที่ ผู้ปฏิบัติหน้าที่เป็นตัวธรรมชาติในความหมายที่ 1 สิ่งที่เรียกว่า การเมืองนั้นเกี่ยวพันกันอยู่กับธรรมใน 4 ความหมายอย่างแยกกันไม่ได้ การเมืองที่ถูกต้องคือ ธรรมะนั่นเอง[7] ท่านอธิบายว่า ธรรมะคือหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติเพื่อสันติภาพของโลก ส่วนการเมือง

[7] พุทธทาสภิกขุ. **การเมืองกับธรรมะ,** (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อรุณวิทยา, 2531), หน้า 79-80.

คือการกระทำเพื่อให้เกิดสันติภาพของโลก[8] ท่านอธิบายว่า ศีลธรรมก็คือธรรมซึ่งทำให้เกิดปกติ ถ้าศีลธรรมอยู่ในฐานะที่เป็นเหตุก็ต้องเรียกว่าสิ่งที่ทำให้เกิดความปกติ ถ้าศีลธรรมอยู่ในฐานะเป็นผล ก็หมายความว่าภาวะแห่งความปกติที่เราได้รับ[9] ปัญหาต่าง ๆที่เกิดขึ้นในสังคมสืบเนื่องมาจากการแยกธรรมหรอศีลธรรมออกจากเรื่องต่าง ๆ คนที่ไม่รู้จักศีลธรรมก็ไม่ค่อยคิดที่จะใช้ศีลธรรมในรูปแบบของการปกครอง การทหาร เศรษฐกิจ การเมือง ในระบบศีลธรรมสากลก็ไม่มองเช่นนี้คือมองตามหลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งอาศัยความจริงของธรรมชาติ ท่านสรุปว่า การแก้ปัญหาระบบการปกครอง เศรษฐกิจ การเมืองและสังคมนั้นต้องแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ ต้นเหตุของปัญหาคือการขาดศีลธรรม ขาดธรรมะ ขาดหลักการทางศาสนา ขาดภาวะที่เป็นปกตินั่นเอง

หลักธรรมสำคัญในการปกครอง

หลักธรรมในการปกครองนั้นมีอยู่ 2 ประเภทคือ หลักธรรมในการปกครองตน และ หลักธรรมในการปกครองคน หลักธรรมในการปกครองนั้น อาจจะเรียกว่า "หลักศีลธรรม" ก็ได้เพราะโดยส่วนใหญ่แล้วหลักธรรมในการปกครองนั้นมี "ศีล" รวมอยู่ด้วยแทบทั้งสิ้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนจึงมักเรียกกันว่าหลักศีลธรรม

หลักธรรมในการปกครองตน หมายถึง หลักธรรมที่ผู้ปกครองจะต้องปฏิบัติเพื่อ ปกครองดูแลตนเองให้ตั้งอยู่ในธรรมอันดีงาม เพื่อเป็นต้นแบบที่ดีและยังความเลื่อมใสศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ผู้ที่อยู่ใต้การปกครองของตน หากเป็นการปกครองโดยกษัตริย์จะใช้หลัก "ทศพิธราชธรรม" หรือ "กุศลกรรมบถ 10" หากเป็นการปกครองโดยพระเจ้าจักรพรรดิ ก็จะใช้หลัก "จักรวรรดิวัตร" สำหรับจักรวรรดิวัตรนี้จะมีธรรมในการปกครองคนรวมอยู่ในหมวดเดียวกันด้วย แต่ถ้าเป็นการปกครองโดยคณะบุคคล เช่น แคว้นวัชชี ก็จะใช้หลัก "อปริหานิยธรรม" เพื่อให้ผู้ปกครองเหล่านั้นนำไปปกครองตน และเพื่อหลอมรวมคณะผู้ปกครองทุกคนให้เป็นหนึ่งเดียวกัน หลักธรรมในการปกครองคน หมายถึง หลักธรรมที่ผู้ปกครองจะต้องนำไปใช้ในการปกครองคน คือผู้อยู่ภายใต้การปกครองของตน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เจริญรุ่งเรือง และสมัครสมานสามัคคี ซึ่งจะใช้หลักธรรมดังต่อไปนี้ คือ สังคหวัตถุ 4, อคติ 4, กุศลกรรมบถ 10 และ ศีล 5 เป็นต้น หลักธรรมเหล่านี้ สามารถนำไปใช้ในการปกครองได้ทั้งระบอบกษัตริย์ และระบอบที่ปกครองโดยคณะบุคคล

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับรัฐศาสตร์เชิงพุทธที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

หลักธรรมาธิปไตยกับการปกครองในยุคปัจจุบัน โดยจะหยิบยกมาเพียงบางประเด็นเท่านั้น คือ ในเรื่องการปกครองโดยคณะบุคคลของแคว้นวัชชี กับการปกครองระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน เพราะระบอบ

---

[8] เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.

[9] พุทธทาสภิกขุ. **สังคมนิยมตามหลักแห่งพระพุทธศาสนา**, ในธัมมิกสังคมนิยม, บรรยายแก่ คณะผู้พิพากษา เมื่อวันที่ 15 เมษายน 2518, หน้า 101.

ประชาธิปไตยนั้นเป็นระบอบที่ใช้กันมากที่สุดในยุคนี้ ส่วนประเด็นอื่นๆ ได้เปรียบเทียบแทรกไว้ในเนื้อหาบ้างแล้ว การปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นมีลักษณะบางประการคล้ายกับการปกครองแบบคณะบุคคลของแคว้นวัชชี กล่าวคือ เป็นระบอบที่ไม่ได้ปกครองโดยคนๆ เดียวแบบระบอบกษัตริย์แต่ปกครองโดยคณะบุคคลที่มีสิทธิ์ตัดสินร่วมกัน แต่ทั้งนี้ก็มีความต่างกันตรงที่ระบอบประชาธิปไตยนั้น เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนสมัครเข้าไปเป็นคณะผู้ปกครองประเทศได้โดยผ่านการเลือกตั้ง แต่การปกครองของแคว้นวัชชีนั้นสงวนสิทธิ์ไว้เฉพาะคณะเจ้าเท่านั้น ส่วนกระบวนการปกครองมีความคล้ายคลึงกันคือ ระบอบประชาธิปไตยยกเอารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของการปกครอง ส่วนแคว้นวัชชียกเอา "ธรรม" ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ เช่น อปริหานิยธรรม เป็นต้น ให้เป็นหลักปฏิบัติสูงสุดของคณะผู้ปกครอง

ในการจัดสรรอำนาจนั้นก็มีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ระบอบประชาธิปไตยแบ่งอำนาจออกเป็น 3 ฝ่ายคือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ ส่วนแคว้นวัชชีนั้นก็มีการจัดสรรอำนาจออกเป็นฝ่ายๆ อย่างชัดเจนไม่ก้าวก่ายกัน เท่าที่ปรากฏอยู่ในอรรถกถา พระไตรปิฎกพบว่า มีการแบ่งอำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการชัดเจนมาก คือ คณะเจ้าวัชชีเป็นฝ่ายบริหารโดยมีคัดเลือกตัวแทนคณะเจ้าหนึ่งท่านให้เป็นพระราชา อำนาจตุลาการนั้นเป็นหน้าที่ของ "มหาอำมาตย์" เป็นต้น ส่วนอำนาจนิติบัญญัตินั้นไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนว่า มีการแบ่งอำนาจนี้ออกไปต่างหากหรือไม่ แต่จากพระดำรัสของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้ตรัสแก่เจ้าวัชชีทั้งหลายว่า "ไม่บัญญัติข้อที่ไม่เคยบัญญัติไว้ ไม่เพิกถอนข้อที่บัญญัติไว้แล้ว สมาทานวัชชีธรรมแบบโบราณตามที่บัญญัติไว้แล้ว ประพฤติกันอยู่"

พระดำรัสนี้สามารถตีความได้ 2 ประเด็นคือ ประเด็นแรก คือ อำนาจนิติบัญญัติรวมอยู่กับอำนาจบริหารของเจ้าวัชชีคณะเดียวกัน ประเด็นที่สอง เจ้าวัชชีแบ่งออกเป็น 2 คณะคือ คณะที่ทำหน้าที่บริหาร และคณะที่ทำหน้าที่บัญญัติกฎหมาย จากข้อมูลที่มีอยู่นี้ยังไม่อาจจะสรุปได้ว่าเป็นประเด็นไหนกันแน่ แต่ทั้งนี้อำนาจนิติบัญญัติตามอปริหานิยธรรมนั้นเป็นอำนาจที่ค่อนข้างนิ่งคือ บัญญัติตามประเพณีอันดีงามแต่โบราณของชาววัชชีเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ความเคลื่อนไหวที่สำคัญทางการปกครองจึงอยู่ที่ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการซึ่งมีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจนเป็นหลัก

พระราชาซึ่งเป็นผู้นำสูงสุดฝ่ายบริหารนั้น ก็ต้องทำหน้าที่ฝ่ายตุลาการด้วยในกรณีที่ "คดีความ" บางคดีไม่อาจจะระงับได้ในกระบวนการยุติธรรม ชั้นต้น ซึ่งประเด็นนี้ ก็แตกต่างจากระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน ที่ผู้นำฝ่ายบริหารได้แก่ นายกรัฐมนตรี เป็นต้น จะไม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการตัดสินคดีความเลย จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นว่า มีทั้งส่วนที่เหมือนกัน คล้ายกัน และแตกต่างกันอยู่หลายประการ โดยข้อแตกต่างที่สำคัญที่สุดคือ แคว้นวัชชียึดหลักธรรม ได้แก่ อปริหานิยธรรม เป็นต้น เป็นหัวใจสำคัญในการปกครองประเทศ แต่ระบอบประชาธิปไตยนั้น ยึดรัฐธรรมนูญที่คนซึ่งยังมีกิเลสอยู่ช่วยกันร่างขึ้น เป็นกฎหมายสูงสุดเป็นหัวใจสำคัญที่สุดในการปกครองประเทศ

บรรณานุกรม

ศึกฤทธิ์ ปราโมช. ม.ร.ว.. **“เอกลักษณ์ของชาติ”. ในพระพุทธศาสนาประจำชาติ**. กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, 2527.

คึกฤทธิ์ ปราโมช. ม.ร.ว.. และชาญวิทย์ เกษตรศิริ. **ประชาธิปไตยของชาวบ้าน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิฆเณศสำนักพิมพ์, 2518.

จิรโชค วีระสัย และคณะ. **รัฐศาสตร์ทั่วไป.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546.

พุทธทาสภิกขุ. **การเมืองกับธรรมะ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อรุณวิทยา, 2531.

_____. **สังคมนิยมตามหลักแห่งพระพุทธศาสนา**, ในธัมมิกสังคมนิยม, บรรยายแก่ คณะผู้พิพากษา เมื่อวันที่ 15 เมษายน 2518.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนไปสู่ประชาธิปไตย.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม 2543.** พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.

พระภาวนาวิริยคุณ. **รัฐศาสตร์เชิงพุทธและบทวิเคราะห์ทักษิโณมิกส์**. ปทุมธานี: มูลนิธิธรรมกาย, 2546.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี** ฉบับมหาจุฬาเตปิฏกำ 2500. กรุงเทพมหานคร**:** โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.

_____. **พระไตรปิฎกภาษาไทย** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

The Opinion of Sangha Towards Application of Aparihaniyadhamma in Sangha Administration of Ecclesiastic in Rulling Aspect Mueang District, Nakhonsithammarat Province

พระกนก กนฺตสีโล (โพธิสาโร)
นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พระสงฆ์ที่มี อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม วุฒิการศึกษาทางสามัญ ต่างกัน 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในเขตของการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชจำนวน 611 รูป กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie และ Morgan ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 234 รูป เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบบปลายปิดและแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t - test ค่า F - test และทดสอบค่าคะแนนเฉลี่ยรายคู่ โดยวิธี LSD

ผลการวิจัยพบว่า

1) ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมทั้ง 7 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านไม่บัญญัติสิ่งใหม่ ๆ ตามอำเภอใจ โดยผิดหลักการเดิมที่หมู่คณะวางไว้ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆบิดรเป็นสังฆปรินายกเคารพนับถือภิกษุเหล่านั้นเห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งควรรับฟังและด้าน ยินดีในเสนาสนะ ส่วนด้านพร้อมเพรียงในการประชุม มาประชุม เลิกประชุม และทำภารกิจอื่น ๆ ให้

พร้อมกัน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดตามลำดับ เมื่อจำแนกตาม อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม วุฒิการศึกษาทางสามัญ

2) ผลการเปรียบเทียบคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ของพระภิกษุที่มีพรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ที่มีอายุ และวุฒิการศึกษาสามัญ ต่างกัน พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ด้านหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ มีค่าความถี่สูงสุด กล่าวคือควรมีการทำงานร่วมกันของคนในองค์กรจะต้องมีการพบปะประชุมปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันคณะสงฆ์ควรมีการประชุมประจำเดือนและมีการจัดตารางนัดประชุมอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: อปริหานิยธรรม, พระสังฆาธิการ, ประยุกต์ใช้

Abstract

The objectives of this thesis were as follows 1). To study the opinion of Sangha towards application of Aparihaniyadhamma in Sangha administration of ecclesiastic in ruling aspect Mueang district, Nakhon Si Thammarat province. 2). To compare the opinion of Sangha towards application of Aparihaniyadhamma in Sangha administration of ecclesiastic in ruling aspect Mueang district, Nakhon Si Thammarat province in terms of periods of monkhood, ages, secular educations, Dhamma studies, and Pali studies as differently and 3). To study the suggestions on the way to promote towards application of Aparihaniyadhamma in Sangha administration of ecclesiastic in ruling aspect Mueang district, Nakhon Si Thammarat province. The population were monks in Mueang district, Nakhon Si Thammarat province for 611 persons, sample size according to Krejcie and Morgan's table measurement, the samples were about 234 persons, the instrument for data collection was questionnaire, both closed and open ended question the statistics were applied as follows; frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, t-test, F-test and to test the difference mean in each pair by LSD method.

The findings were as follows

1) The opinion of Sangha towards application of Aparihaniyadhamma in Sangha administration of ecclesiastic in ruling aspect Mueang district, Nakhon Si Thammarat province by overview was at more level for all aspects when considered in each aspect found that the aspect of not act the rule that ever acted by group or the lord Buddha was the highest mean, and followed up the aspect of respect elder monk and pleasure in dwelling and the aspect of to be united and stopped in meeting throughout other missions was the lowest mean respectively.

2) The comparative results on opinion of Sangha towards application of Aparihaniyadhamma in Sangha administration of ecclesiastic in ruling aspect Mueang district, Nakhon Si Thammarat province in terms of periods of monkhood, Dhamma studies, and Pali studies found that there were different as statistically significance at .001. in terms of ages, secular educations, found that there were not different as statistically significance at .05.

3) The suggestion on application of Aparihaniyadhamma in Sangha adminis-tration of ecclesiastic in ruling aspect Mueang district, Nakhon Si Thammarat province found that the highest frequency was the aspect of always meeting i.e. there should cooperate in working of personel in organization, to be joined for consulting, there should have meeting in monthly and meeting schedule program.

Keywords: Aparihaniyadhamma, Sangha Administration, Application

บทนำ

การปกครองและคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงใช้ระบบการปกครองแบบพ่อปกครองลูก ประกอบด้วยสันติวิธีธรรมหรือสามัคคีธรรม ให้สิทธิเสรีภาพเสมอกันไม่เลือกชนชั้นวรรณะ โดยอาศัยการนับอายุพรรษาในการนับระดับชั้นอาวุโส มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นประมุขสงฆ์ ทรงเป็นประธานในการตัดสินวินิจฉัย วางกรอบแนวการปกครองคณะสงฆ์ให้อยู่ในรูปแบบที่พระพุทธองค์ทรงกำหนดไว้ด้วยหลักพระธรรมวินัย[1] ปัจจุบันการปกครองคณะสงฆ์จึงถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญ จะต้องมีรูปแบบและวิธีการจัดการหรือแนวคิด เพราะ

[1] แสวง อุดมศรี, **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2530), หน้า 5.

การปกครองคณะสงฆ์ปัจจุบันนั้นมีอำนาจรัฐและจารีตประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้อง เมื่อมีอธิกรณ์เกิดขึ้นต้องอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นเกณฑ์จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ [2]

การปกครองคณะสงฆ์จึงถือว่าเป็นหัวใจหลักในงานบริหารจัดการกิจการของคณะสงฆ์คือด้านการปกครองการศึกษา การศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎระเบียบ มหาเถรสมาคม ข้อบังคับ มติ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชหรือคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน กิจการคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารที่คล่องตัวแบบภาคเอกชน และกิจการบางอย่างต้องบริหารตามหลักพระธรรมวินัย [3]

โดยใช้หลักอปริหานิยธรรม โดยมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับ ด้านหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลายที่พึงทำร่วมกัน ด้านไม่ถืออำเภอใคร่ต่อความสะดวก บัญญัติวางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ อันมิได้ตกลงบัญญัติวางไว้ ด้านท่านผู้ใดเป็นผู้ใหญ่มีประสบการณ์ยาวนาน ให้เกียรติเคารพนับถือท่านเหล่านั้น ด้านให้เกียรติและคุ้มครองกุลสตรี มิให้มีการข่มเหงรังแก ด้านเคารพบูชาสักการเจดีย์ ปูชนียสถาน อนุสาวรีย์ประจำชาติ และด้านจัดการให้ความอารักขาบำรุง คุ้มครอง อันชอบธรรม แก่บรรพชิต เต็มใจต้อนรับและหวังให้ท่านอยู่โดยผาสุก

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อจะได้นำผลของการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางและพัฒนาการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ที่มีและดีอยู่แล้วก็จะได้พัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ส่วนที่ด้อยก็จะได้ประมวลข้อเสนอแนะให้เกิดแนวทางในการพัฒนาที่ยั่งยืนไม่ว่าจะเป็นด้านบุคคล หรือองค์กรเองก็ตาม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ของพระสงฆ์ที่มี อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม วุฒิการศึกษาทางสามัญ ต่างกัน

---

[2] กรมการศาสนา, **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยการคณะสงฆ์และการพระศาสนา,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การการศาสนา, 2550), หน้า 50.

[3] พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **การปกครองคณะสงฆ์ไทย,** พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, 2539), หน้า 78.

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

สมมติฐานของการวิจัย

1. พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แตกต่างกัน

2. พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แตกต่างกัน

3. พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แตกต่างกัน

4. พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แตกต่างกัน

5. พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในวัดเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้ง 2 นิกาย ประกอบไปด้วยธรรมยุติกนิกายจำนวน 23 วัด ที่พักสงฆ์ 1 แห่ง พระสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย ก่อนเข้าจำพรรษาจำนวน 165 รูป มหานิกายจำนวน 71 วัด ที่พักสงฆ์ 6 แห่ง พระสงฆ์ก่อนเข้าจำพรรษาจำนวน 446 รูป รวมจำนวนวัดทั้ง 2 นิกายจำนวน 95 วัด จำนวนพระสงฆ์ทั้งสองนิกาย จำนวน 611 รูป [4]

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie and Morgan ได้กลุ่มตัวอย่าง 234 รูป ดังนี้ เทคนิควิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง คือ ใช้วิธีการสุ่มตามลำดับชั้น แบบสัดส่วนโดยเทียบบัญญัติไตรยางค์ และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

---

[4] ข้อมูลวัดและพระสงฆ์ธรรมยุติกนิกายและมหานิกายจากสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครศรีธรรมราชในเขตการปกครองอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2559. **เอกสารอัดสำเนา.**

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้าง โดยทำการศึกษาจากเอสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มาเป็นแนวทางในการจัดทำแบบสอบถามโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ในการทำงานลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบสอบถามโดยให้เลือกตอบมีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีข้อคำถาม 7 ด้าน ด้านละ 4 ข้อ รวมเป็น 28 ข้อ มีลักษณะของข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) โดยมีเกณฑ์การเลือกคำตอบแบบคำตอบเดียวจาก 5 ตัวเลือก โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนตามแนวคิดของ ลิเคิร์ท (Likert Scale) ให้ผู้ตอบทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความรู้สึกว่ามีส่วนร่วมต่อข้อความนั้นในระดับใด โดยกำหนดระดับคะแนนตามลำดับการมีส่วนร่วม 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีลักษณะแบบปลายเปิด (Open – ended questions) เพื่อให้ผู้ตอบได้ตอบตามแนวคิดของตนเองได้อย่างอิสระ

สถิติที่ใช้ในการวิจัย หาค่า ร้อยละ หาค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) ทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ โดยใช้ ค่า t (t-test) เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ โดยใช้ค่า F (F-test) และเมื่อปรากฏว่า ค่า F มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยรายคู่ โดยใช้วิธี LSD (Least Significant Difference) แปลความหมายของคะแนน โดยแปลผลมาตราส่วนประมาณค่าใน 5 ระดับ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช” นั้น ผู้วิจัยขอนำเสนอ วัตถุประสงค์ของการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ตามลำดับดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนี้

1) จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ กลุ่มตัวอย่าง ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 153 รูป คิดเป็นร้อยละ 65.38 และตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไปจำนวน 81 รูป คิดเป็นร้อยละ 34.62

2) จำแนกตามอายุ กลุ่มตัวอย่าง ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุ 51 ปีขึ้นไปจำนวน 95 รูป คิดเป็นร้อยละ 40.59 และ 41-50 จำนวน 79 รูป คิดเป็นร้อยละ 33.76 อายุ 31-40 ปี จำนวน 45 รูป คิดเป็นร้อยละ 19.23 อายุ 20-30 ปีคิดเป็นร้อยละ 6.42

3) จำแนกตามพรรษา กลุ่มตัวอย่าง ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ พรรษา 5-15 พรรษาจำนวน 161 รูป คิดเป็นร้อยละ 68.81 พรรษา 16-20 พรรษา จำนวน 41 รูป คิดเป็นร้อยละ 17.52 พรรษา 21 พรรษาขึ้นไปจำนวน 21 รูป คิดเป็นร้อยละ 8.97 ต่ำกว่า 5 พรรษาจำนวน 11 รูป คิดเป็นร้อยละ 4.70

4) จำแนกตามวุฒิการศึกษานักธรรม กลุ่มตัวอย่าง ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่นักธรรมชั้นโท จำนวน 82 รูป คิดเป็นร้อยละ 35.04 นักธรรมชั้นเอก จำนวน 67 รูป คิดเป็นร้อยละ 28.63 นักธรรมชั้นตรี จำนวน 65 คิดเป็นร้อยละ 27.78 และไม่มีวุฒินักธรรมจำนวน 20 รูป คิดเป็นร้อยละ 8.55

5) จำแนกตามวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม กลุ่มตัวอย่าง ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เปรียญธรรมต่ำกว่า 5 จำนวน 133 รูป คิดเป็นร้อยละ 56.84 ไม่มีวุฒิเปรียญ จำนวน 61 รูป คิดเป็นร้อยละ 26.49 เปรียญธรรม 5 – 9 จำนวน 40 รูป คิดเป็นร้อยละ 17.19

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนี้

1) ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พบว่า ด้าน ไม่บัญญัติสิ่งใหม่ ๆ ตามอำเภอใจ โดยผิดหลักการเดิมที่หมู่คณะวางไว้ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้าน เคารพนับถือผู้มีอาวุโส และรับฟังคำแนะนำจากท่าน ส่วน ด้านพร้อมเพรียงในการประชุม มาประชุม เลิกประชุม และทำภารกิจอื่น ๆ ให้พร้อมกัน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตาม วุฒิการศึกษาสามัญ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ดังนี้

1) ผลการวิเคราะห์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ พบว่าพระสงฆ์ มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัด นครศรีธรรมราชโดยรวม ทั้งต่ำกว่าปริญญาตรีและตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไปอยู่ในระดับมาก

2) ผลการวิเคราะห์ จำแนกตามอายุ พบว่าการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมทั้ง 7 ด้าน จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก ทุกกลุ่มอายุ

3) ผลการวิเคราะห์ จำแนกตามพรรษา พบว่าความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมทั้ง 7 ด้าน จำแนกตามพรรษา โดยรวม อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน

4) ผลการวิเคราะห์ จำแนกตามวุฒิการศึกษานักธรรม พบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมทั้ง 7 ด้าน จำแนกตามวุฒิการศึกษานักธรรม โดยรวม อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน

5) ผลการวิเคราะห์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม พบว่าความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้าน วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม โดยรวม อยู่ในระดับมาก

4. ผลการเปรียบเทียบ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตาม จำแนกตาม วุฒิการศึกษาสามัญ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม และ วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ต่างกัน ดังนี้

1) ผลการเปรียบเทียบ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมทั้ง 7 ด้าน พบว่าที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ. 05

2) ผลการเปรียบเทียบ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมทั้ง 7 ด้าน ที่มีอายุต่างกันพบว่า ไม่แตกต่าง กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ. 05

3) ผลการเปรียบเทียบ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชโดยรวมทั้ง 7 ด้าน จำแนกตามพรรษาพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ. 001

4) ผลการเปรียบเทียบ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชโดยรวมทั้ง 7 ด้าน จำแนกตามวุฒิการศึกษานักธรรมพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ. 001

5) ผลการเปรียบเทียบ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมทั้ง 7 ด้าน จำแนกตามวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ. 001

5. ผลการรวบรวมแนวทางส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนี้

1) ด้านหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์: ควรมีการทำงาน ร่วมกันของคนในองค์กรจะต้องมีการ พบปะประชุมปรึกษาหารือกันสม่ำเสมอ เพื่อแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นซึ่งกันและกันคณะสงฆ์ ควรมีการประชุมประจำเดือน และมีการจัดตารางนัดการประชุมอย่างชัดเจน

2) ด้านพร้อมเพรียงในการประชุม มาประชุม เลิกประชุม และทำภารกิจอื่นๆ ให้พร้อมกัน: ควรออกกฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับสำหรับการเข้าร่วมประชุม ขณะประชุม การลงชื่อของผู้เข้าร่วมประชุมทุกครั้ง การเลิกประชุมมีเจ้าหน้าที่ค่อยดูแล และตรวจสอบ ในการประชุมทุกครั้ง ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมภายในองค์กรคณะสงฆ์ ทำให้เกิดความสามัคคีภายในองค์กร และการทำกิจที่ควรทำโดยพร้อมเพียงกัน

3) ด้านไม่บัญญัติสิ่งใหม่ ๆ ตามอำเภอใจ โดยผิดหลักการเดิมที่หมู่คณะวางไว้: สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของกฎระเบียบ ข้อบัญญัติ หรือที่มาขอกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่องค์กรคณะสงฆ์ได้ยึดถือปฏิบัติอยู่ ให้แก่พระสงฆ์ หรือบุคลากรภายในองค์กรสงฆ์ ได้รับข้อมูล ข่าวสารทั่วถึงกัน ทุกส่วน เพื่อที่จะให้คณะสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในเรื่องแนวทางการบริหารเกี่ยวกับการออกกฎบัญญัติ ระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขององค์กรสงฆ์

4) ด้านภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปรินายกเคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง: ควรมีปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะน่าฟัง พูดด้วยความจริงใจ เพราะการพูดเป็นบันไดขั้นแรกที่จะสร้างมนุษย์สัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้น การใช้ปิยวาจานั้น จะ ช่วยเสริมสร้างให้พระสังฆาธิการ หรือผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชานั้น ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่ง เพื่อให้บรรลุไปตามภารกิจ และนโยบายขององค์กรสงฆ์ด้วยความเคารพเชื่อฟัง และให้เกียรติผู้บังคับบัญชา

5) ด้านการไม่ลุอำนาจตัณหาคือความอยากที่เกิดขึ้น: จัดสรรตำแหน่งงานภายในองค์กรให้เกิดความเหมาะสม และสมเหตุสมผล ให้มากที่สุด และให้ความคุ้มครองโดยชอบธรรมตามกฎหมาย กับเรื่องสิทธิ สวัสดิการต่าง ๆ ที่พระสงฆ์สมควรจะได้รับ

6) ด้านยินดีในเสนาสนะป่า: ส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม โดยมีนโยบายโครงการในการส่งเสริม และรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นซึ่งมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ ต่อวิถีการดำรงชีวิตของคณะสงฆ์ โดยจะช่วยปลูกฝังจิตสำนึกให้พระสงฆ์รุ่นหลังรักท้องถิ่นของตนเอง เช่น ประเพณีสงกรานต์และวัฒนธรรมประเพณี ลอยกระทง ให้อยู่ตลอดไป

7) ด้านภิกษุยังตั้งสติไว้ภายในว่า ทำอย่างไร เพื่อนพรหมจารีทั้งหลายผู้มีศีลงามที่ยังไม่มาให้ได้มา ท่านที่มาแล้ว พึงอยู่อย่างผาสุก: สนับสนุนงบประมาณในการประชุมพระสังฆาธิการ การสนับสนุนงบประมาณสมทบทุนกับทาง สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพื่อจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การ

สนับสนุนการ นำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และพัฒนา คุณภาพชีวิต ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลขององค์กรคณะสงฆ์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีข้อเสนอแนะดังนี้

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้าน ไม่บัญญัติสิ่งใหม่ ๆ ตามอำเภอใจ โดยผิดหลักการเดิมที่หมู่คณะวางไว้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ คณะสงฆ์ควรรักษาระดับมาตรฐานนี้ไว้และส่งเสริมการทำงานอย่างแข็งขัน ไม่ปล่อยประละเลย ทำหรือประพฤติเป็นปกติสม่ำเสมอ

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดคือ ด้านพร้อมเพรียงในการประชุม มาประชุม เลิกประชุม และทำภารกิจอื่น ๆ ให้พร้อมกัน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ คณะสงฆ์ควรปรับปรุงและพัฒนามาตรฐานให้สูงขึ้นและส่งเสริมการทำงานอย่างแข็งขัน ไม่ปล่อยประละเลย ทำหรือประพฤติเป็นปกติสม่ำเสมอ เพื่อยกระดับให้ได้มาตรฐานสูงขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยขอเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ควรศึกษาความสมานฉันท์ทางการเมืองด้วยการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม
2. ควรศึกษาการปกครองเฉพาะเจาะจงองค์กรหน่วยงานของรัฐด้วยการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม
3. ควรศึกษาผลที่เกิดจากการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในองค์กรต่าง ๆ

บรรณานุกรม

กรมการศาสนา. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยการคณะสงฆ์และการรพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การการศาสนา, 2550.

ข้อมูลวัดและพระสงฆ์ธรรมยุติกนิกายและมหานิกายจากสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครศรีธรรมราชในเขตการปกครองอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2559. **เอกสารอัดสำเนา.**

พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุธมฺมปญฺโญ). **การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555.

พระครูวิลาศกาญจนธรรม. **การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักภิกขุอปริหานิยธรรม 7 ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิจังหวัดกาญจนบุรี.** วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2554.

พระมหาอานนท์ อานนฺโท. **การบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดชุมพรกับการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม 7**. ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) (บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 9.กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, 2539.

ส่งศรี ชมภูวงศ์. การวิจัย.นครศรีธรรมราช : สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, 2537.

แสวง อุดมศรี. การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2530.

การพัฒนาตนเองตามหลักพุทธธรรม
Self–development with Buddhist Principles

พระครูศรีอรรถศาสก์
พระครูสุตาภรณ์พิสุทธิ์
หน่วยวิทยบริการวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี

บทคัดย่อ

ตามแนวคิดทางพุทธศาสนา การพัฒนาตนเป็นการเรียนรู้และการปฏิบัติเพื่อไปสู่ความพอดี หรือการมีดุลยภาพของชีวิต มีความสัมพันธ์อันกลมกลืนระหว่างการดำเนินชีวิตของบุคคล กับสภาพแวดล้อมและมุ่งการกระทำตนให้มีความสุขด้วยตนเอง รู้เท่าทันตนเอง เข้าใจตนเองมากกว่าการพึ่งพาอาศัยวัตถุ จึงเป็นแนวทางการพัฒนาชีวิตที่ยั่งยืน หลักการพัฒนาตนตามแนวพุทธธรรมอันประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ทมะ ได้แก่ การรู้จักข่มใจ ข่มระงับความเคยชินที่ไม่ดีทั้งหลายได้ ไม่ยอมให้กิเลสรบเร้า หลอกล่อ ชักนำไปสู่ความเลวร้ายได้ และการฝึกปรับปรุงตนเอง โดยทำคุณความดี ให้เจริญก้าวหน้า 2) สิกขา คือการศึกษา เพื่อให้รู้แจ้ง รู้จักประโยชน์ มองทุกอย่างเป็นการเรียนรู้เพื่อปรับปรุงและพัฒนาตัวเอง เป็นกระบวนการฝึกฝนตนเองในการดำเนินชีวิต เรียกว่า ไตรสิกขา 3) ภาวนา คือ คำนี้ตรงกับคำว่าพัฒนา ซึ่งประกอบด้วย กายภาวนา ศีลภาวนา และปัญญาภาวนา เทียบได้กับการพัฒนาทางกาย พัฒนาทางสังคม พัฒนาอารมณ์ และพัฒนาสติปัญญา

คำสำคัญ: การพัฒนาตน, หลักพุทธธรรม

Abstract

According to the concept of Buddhism, self-development is the best way of learning and practice that conducts the balance of life and happily get along with the circumstances. In addition, Self-understanding leads to sustainable life development. Self-development includes 3 elements: 1) dama: the tolerance of all defilements, 2) sikkha: the study for enlightenment based on the value of lifelong-learning with threefold-training, 3) Bhavana: it is the same word with development which consist of the physical cultivation, virtue cultivation and wisdom cultivation. Those consequences bring about physical, social, emotional and intellectual development.

Keywords: Self–development, Buddhist Principles

บทนำ

หลักธรรม คำสอน ที่เชื่อกันว่า เป็นผลแห่งการค้นคว้า เป็นภูมิรู้ ภูมิปัญญา ของพระพุทธองค์ ที่ถูกถ่ายทอดสืบต่อมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 2550 ปี แล้ว และได้ชื่อว่า เป็นภูมิปัญญาโลก เป็นภูมิปัญญาของมนุษยชาติ เป็นมรดกโลก ที่หาค่ามิได้ “พุทธธรรม หรือ พระธรรม หมายถึง ธรรม ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงค้นพบและนำออกเผยแผ่ หรือคำสอนของพระพุทธเจ้า เกี่ยวกับความจริงตามธรรมชาติของทุกข์และ วิธีการดับทุกข์ พุทธธรรม[1] ของพระพุทธเจ้านั้นแต่เริ่มสืบทอดกันด้วยวิธีท่องจำแบบปากต่อปาก สมัยต่อมาจึงได้มีการบันทึกไว้เป็นตัวอักษร คัมภีร์ที่บันทึกพุทธธรรมนั้น เรียกว่า พระไตรปิฎก และมีคำอธิบายจัดไว้เป็นหมวดคัมภีร์เรียกชื่อต่าง ๆ อาทิ อรรถกถา, ฎีกา, อนุฎีกา เป็นต้น ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบนั้น คำว่า “ค้นพบ” ย่อมหมายถึง “ธรรม” เป็นสิ่งที่มีอยู่เดิม มีมาก่อน ไม่ได้เกิดขึ้นพร้อมพระพุทธองค์ แต่เป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นก่อนที่พระพุทธองค์จะตรัสรู้ อาจพอกล่าวได้ว่า การเรียนรู้ ธรรม ก็คือการรับรู้ธรรมดาโลก เรียนรู้สิ่งที่เป็นปกติที่มีบ่อเกิดที่มาว่ามาอย่างไร และไปอย่างไร เพราะหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้ตรัสสอนไว้กว่าสองพันปีที่ผ่านมานั้น เป็น “สัจธรรม” เพราะ “คนเราจะล่วงพ้นความทุกข์ได้ เพราะความเพียรในการทำความดี” ผู้ใส่ใจในธรรมเท่านั้น ถึงจะรู้ถ่องแท้ ทางผู้เขียนก็ขอยกความหมายของพุทธธรรมในแง่ความคิดของนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาจากหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน จากหัวข้อ พุทธธรรม : คู่มือมนุษย์ศตวรรษที่ 21 ดังนี้[2] “พุทธธรรม เป็นคำอธิบายคำสอนของพุทธศาสนาที่สมบูรณ์ที่สุดในโลก และเป็นวิชาการที่สุดในบรรดางานเขียนทางพระพุทธศาสนาในเมืองไทยในปัจจุบันนี้...” “พุทธธรรมนั้น เป็นการรวบรวมคำสอนของพระพุทธศาสนาให้เป็นระบบอย่างที่คนในปัจจุบันเข้าใจได้ง่าย...เป็นหนังสือที่สำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์ของคนชาติไทยทีเดียว ในพระพุทธศาสนาด้วย ทั้งหมด และทั้งโลกด้วยหนังสือพุทธธรรมควรจะได้ Nobel Prize...” “พุทธธรรม เป็นหนังสือเล่มเดียวที่แสดงถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาได้อย่างลุ่มลึกเป็นระบบและรอบด้านที่สุดเท่าที่เคยมีในภาษาไทย” พุทธธรรมมีหลักการว่า ไม่ว่าพระพุทธเจ้าจะอุบัติขึ้นหรือไม่ก็ตาม ความจริงก็ดำรงอยู่ตามธรรมดาของมันอย่างเป็นกลางๆ พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้คือ ค้นพบความจริงนั้นแล้วนำมาเปิดเผยไว้ สาระของความจริงนี้ก็คือ (ความเป็นไปตาม) ธรรมดาแห่งเหตุปัจจัย หรือกระบวนธรรมแห่งเหตุปัจจัย ผู้ที่มองสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็น ไม่ใช่มองตามที่ตนอยากหรือไม่อยากให้มันเป็น จึงจะเข้าใจความจริงที่เป็นกลางนี้ได้ เมื่อเข้าใจธรรมที่เป็นกลางนี้แล้ว ก็ย่อมมองเห็นความจริงอย่างกว้างๆ ครอบคลุมทั่วไป

---

[1] The Parliamentary Human Resources Development Pamphlets, “**พุทธธรรมกับการปฏิบัติงานราชการ**”, 2550, หน้า 7.

[2] สุภาคย์ อินทองคง, “การใช้หลักพุทธธรรมนำการวิจัยและพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สุขภาพองค์รวม”**, บทความวิจัย**, (ศูนย์เรียนรู้ชุมชนภาคใต้ (ศรช.), 2550), หน้า 9.

ทั้งหมด มีทัศนะเปิดกว้าง หลุดพ้นเป็นอิสระอย่างแท้จริง โดยหลุดพ้นทั้งทางจิต[3] คือจิตหลุดพ้นจากสิ่งบีบคั้นครอบงำที่เรียกว่ากิเลสและความทุกข์ กลายเป็นจิตที่ปลอดโปร่ง เบิกบาน เป็นสุข และด้านปัญญา คือ หลุดพ้นด้วยรู้เท่าทันธรรมดา แล้วมองเห็นตัวความจริงที่ล้วน ๆ บริสุทธิ์ ไม่มีกิเลสเคลือบแคลงหรือทำให้เอนเอียง และรู้ชัดแจ้งที่ความจริงโดยตรง ไม่ต้องรู้ผ่านใคร ๆ หรือรู้ตามที่ใครบอกอีกต่อไป [4]

การพัฒนาตนเอง

การพัฒนาตนเอง หมายถึง การนำหลักธรรมมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น อริยสัจ 4 ไตรลักษณ์ อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 มรรคมีองค์ 8 และอนันตริยกรรมอันมีความสำคัญเกี่ยวเนื่องกันว่า **อริยสัจ 4** มีทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ชีวิตคนเรามีทั้งสุขและทุกข์ แต่เวลาเรามีทุกข์เราโทษสิ่งอื่น โดยที่ไม่หามันจากอะไร หลักศาสนาพุทธว่า มีทุกข์แล้วค้นหาสาเหตุขอบทุกข์ หาหนทางดับทุกข์ เมื่อดับทุกข์ปัญหาแห่งทุกข์ก็หมดสิ้นไป **ไตรลักษณ์** คนเราส่วนมากมักจะยึดมั่นถือมั่นว่า นี่เป็นของเราและจะต้องเป็นของเราตลอดไป แท้ที่จริงทุกอย่างมันไม่เที่ยง คงสภาพเดิมไม่ได้และไม่มีตัวตนแก่นสาร มีแล้วเหมือนไม่มี สรุปง่ายอย่ายึดมั่นจงปล่อยวางบ้าง **อิทธิบาท 4** มี ฉันทะความพอใจ วิริยะความขยัน จิตตะเอาใจใส่และวิมังสาตรวจสอบไตร่ตรอง ใครก็ตามที่ปฏิบัติตามอิทธิบาท 4 มีแต่ความสำเร็จอย่างแน่ อันดับทำให้พอใจชอบ ๆ ก่อนจึงจะมีความขยันหมั่นเพียร การกระทำใดก็ตามไม่เอาใจใส่ทำไปอย่างนั้นแหละ ผลที่ได้ไม่ดี และหมั่นตรวจผลสอบว่าเป็นอย่างไร **พรหมวิหาร 4** เป็นหลักธรรมของผู้ใหญ่ เหมาะสำหรับปฏิบัติผู้น้อย ควรมีเมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา นักเรียนพยามฝึกให้มีใจ เราจะภาคภูมิใจที่เราทำ **มรรคมีองค์ 8** ให้กรอบของความดีในการประกอบอาชีพ ดำรงชีวิตได้อยู่ในสังคมมีความสุขอนันตริยกรรม แปลว่า กรรมหนักที่สุด ห้ามไปสวรรค์หรือนิพพาน ได้แก่ ฆ่าพ่อฆ่าแม่ ฆ่าพระอรหันต์ ทำร้ายพระพุทธเจ้าและทำสงฆ์แตกสามัคคี คนเราฆ่าพ่อฆ่าแม่ได้แล้วไม่จำเป็นถึงคนอื่น

คุณภาพชีวิตกับพุทธศาสนา

มนุษย์เกิดมาย่อมต้องการมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยคุณภาพชีวิตจะเกิดขึ้นได้ต้องมีความสุขเกิดขึ้นก่อน ความสุขที่แท้จริงต้องเกิดจากความรู้สึกพอใจในตนเอง รู้สึกว่าชีวิตนี้มีคุณค่า มีความหมาย ซึ่งการมีคุณภาพ

---

[3] ธนภณ สมหวัง, **พุทธธรรม : คู่มือมนุษย์ศตวรรษที่ 21**, หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับประจำวันที่ 11 มกราคม 2543, หน้า 6.

[4] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ 4. หน้า 923.

ชีวิตที่ดีนั้นมนุษย์ต้องรู้จักพัฒนาตนเองทั้ง 4 ด้านคือ กาย ศีล จิต และปัญญา[5] มนุษย์ทุกคนล้วนต้องการความสุขในชีวิต ไม่อยากมีความทุกข์ เพราะความทุกข์ทำให้เกิดความไม่สบายใจ บั่นทอนต่อการทำกิจกรรมต่างๆ ส่งผลแย่ทั้งทางกายและใจ และทำให้คุณภาพชีวิตแย่ลง คนในสังคมไทยเมื่อเกิดทุกข์ก็มักจะมุ่งหน้าเข้าหาวัด ทั้งที่อาจไม่เคยเข้าวัดมาก่อน เพราะเมื่อเกิดความทุกข์ถึงระดับหนึ่ง ก็ ต้องการที่พึ่ง ที่หาความสุขทางใจที่มิใช่ความสุขจากเงินทองทรัพย์สิน เกียรติยศชื่อเสียง ฯลฯ แล้วอะไรล่ะคือความสุขของมนุษย์ที่แท้จริง เพื่อที่จะทำให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เงินเป็นล้านๆ บ้านหลังใหญ่โต ความไม่เป็นโรค การศึกษาระดับสูง หรือการทำงานที่ดี จากความต้องการที่หลากหลาย เมื่อไม่ได้สิ่งที่ต้องการมาครอบครองก็เกิดความผิดหวัง เกิดความเสียใจ ความกลัว ทำให้มีการพึ่งพิงศาสนาซึ่งเป็นเสมือนศูนย์กลางของจิตใจมากขึ้น หากศึกษาดูให้ดีจะเห็นว่าในสมัยก่อน ศาสนาเกิดขึ้นจากความกลัวของมนุษย์ที่ประสบกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ เช่น พายุพัด ฟ้าแลบ ฟ้าผ่า แผ่นดินไหว ไฟป่า เป็นต้น[6] เนื่องจากสมัยก่อนยังไม่มีเทคโนโลยีและความรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์เหล่านี้ มนุษย์จึงเกรงกลัวปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ดังนั้น มนุษย์จึงแสวงหาสิ่งที่จะมาคุ้มครองป้องกันตนจากภัย

อันตรายที่คิดว่าจะได้รับจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ และสามารถคุ้มครองให้มีชีวิตที่เป็นสุข ด้วยเหตุนี้จึงเกิดเป็นความเชื่อที่ยอมรับนับถือพลังลึกลับทางธรรมชาติว่าเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือมนุษย์ และได้สร้างพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้น จากสิ่งที่เกิดขึ้นก็ได้มีวิวัฒนาการมาจนเกิดเป็นศาสนา[7]

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธศาสนา

หากกล่าวถึงคุณภาพชีวิตในศาสนาพุทธนั้นจะต้องมีการพัฒนาทั้ง 4 ด้านได้แก่

1) การพัฒนากาย (กายภาวนา) คือ การพัฒนาอินทรีย์ 6 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ซึ่งเป็นสิ่งเชื่อมต่อกับอารมณ์ทั้ง 6 ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อารมณ์ที่ใจรับรู้ การพัฒนาอินทรีย์ 6 มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกฝนในด้านการใช้งาน คือทำให้อินทรีย์เหล่านั้น มีความเฉียบคม มีความละเอียด มีความคล่องแคล่ว มีความจัดเจน ฝึกฝนในด้านการเลือกสิ่งที่มีคุณค่า และมีประโยชน์มากที่สุด ขณะเดียวกันก็มีวิธีหลีกเว้นจากสิ่งที่เป็นภัย เป็นโทษหรือสิ่งไม่ดีต่าง ๆ ไม่ให้ทะลักเข้ามาสู่อินทรีย์ โดยมีใจเป็นตัวรับรู้ทั้งหมด

---

[5] ปาริชาด สุวรรณบุบผา และคณะ, **พระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างพลังในการดำรงชีวิตและทัศนคติที่เหมาะสมของคนพิการ กรณีคนพิการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล** [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://www.openbase.in.th/files/full, [27 กุมภาพันธ์ 2555].

[6] ชลพรรษ ดวงนภา. **พุทธศาสนาในการพัฒนาสังคมไทย**, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://province.m-culture.go.th/trat/w2553/w2553/1aug53, [27 กุมภาพันธ์ 2555]

[7] ฤทัยรัตน์ วรกิจโจดม. **พุทธศาสนากับการมีชีวิตยืนยาว,** [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://www.crs.mahidol.ac.th/thai/rutairut.htm, [27 กุมภาพันธ์ 2555].

2) การพัฒนาศีล (สีลภาวนา) คือ การฝึกฝนด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริตทางกายและวาจา โดยการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยดี มีความเกื้อกูล พึ่งพาอาศัยกัน ไม่เบียดเบียน ไม่ทำลายกัน เพื่อให้บุคคลสามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างปกติสุข

3) การพัฒนาจิต (จิตภาวนา) คือ การฝึกฝนด้านคุณภาพของจิต การฝึกจิตใจให้เข้มแข็ง มั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนได้ดี มีสมาธิ มีกำลังใจสูง ให้เป็นจิตที่สงบ ผ่องใส ปราศจากสิ่งรบกวน หรือทำให้เศร้าหมอง โดยเฉพาะการใช้ปัญญาอย่างลึกซึ้ง และตรงตามความเป็นจริง

4) การพัฒนาด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) คือ การฝึกปรือปัญญาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจสรรพสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริง จนกระทั่งหลุดพ้น มีจิตใจเป็นอิสระ ผ่องใส เบิกบานโดย
สมบูรณ์ เมื่อปัญญาที่บริสุทธิ์รู้เห็นตามเป็นจริงนี้เกิดขึ้นแล้ว ก็จะช่วยให้จิตนั้น สงบ มั่นคง บริสุทธิ์ ผ่องใสยิ่งขึ้น[8]

2. ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตที่ดีตามแนวพุทธศาสนา

พหุการธรรม 4 คือ ธรรมมีอุปการะมาก เป็นเครื่องช่วยให้สามารถสร้างสมความดีอื่น ๆ ทุกอย่าง และช่วยให้ประสบความเจริญก้าวหน้าในชีวิต ซึ่งจะนำมาใช้ในการวัดคุณภาพชีวิตว่ามีการพัฒนากาย ศีล จิตและปัญญา เพื่อนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีแล้วหรือยัง โดยพหุการธรรม 4 ประกอบด้วย

1) ปฏิรูปเทสวาสะ : การอยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม เป็นสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตเหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของตนเอง มีความสงบ สามารถปฏิบัติธรรมได้

2) สัปปุริสูปัสสยะ : การสมาคมกับสัตบุรุษ สัตบุรุษ คือคนดีหรือคนสงบ เหมือนดังเช่นคำกล่าวที่ว่า “คบคนพาล พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล” การที่มีเพื่อนที่ดีก็เป็นตัวชี้วัดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะในวัยรุ่นเพื่อนถือว่ามีอิทธิพลต่อเราในการตัดสินใจหรือทำสิ่งต่างๆ

3) อัตตสัมมาปณิธิ : การตั้งตนไว้ชอบ ตั้งจิตมุ่งหมายนำตนไปถูกทาง คือ การตั้งตนให้อยู่ในศีลธรรม ดำเนินชีวิตไปในทางที่ดีมีเป้าหมายชัดเจน มีเส้นทางเดินที่มั่นคง มีแบบอย่างที่ถูกต้อง ไม่ตั้งตนไว้ในทางที่ผิด คือ เว้นจากการประพฤติทุจริต ให้ดำรงมั่นอยู่ในคุณธรรมนั่นเอง

4) ปุพเพกตปุญญตา : ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว การทำความดีไม่ว่าจะเป็นการทำบุญ ตักบาตร การไหว้พระหรือนั่งสมาธิ ล้วนเป็นการประพฤติในทางที่ดีทั้งนั้น นอกจากนี้เรายังทำความดีได้อีกหลายอย่าง เช่นการช่วยเหลือผู้อื่น การให้กำลังใจคน การเคารพผู้ใหญ่ หรือแม้กระทั่งการยกมือไหว้ผู้ที่สูงอายุกว่าก็ถือว่าเป็นความดี ซึ่งความดีนี้จะเป็นตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตเรา ข้าพเจ้าขอยกตัวอย่างในชีวิตจริงก็คือ มีรุ่นพี่คนหนึ่งไปสมัครงานโรงพยาบาลที่มีชื่อในกรุงเทพฯ จากนั้นทางโรงพยาบาลก็โทรมาถามถึงความประพฤติของพี่

[8] สุภกิจ กิจนามวา. **พระพุทธศาสนากับเยาวชนไทย**, [ออนไลน์],แหล่งข้อมูล: http://www.learners.in.th/blogs/posts/336359, [27 กุมภาพันธ์ 2555].

คนนี้กับคณบดีและอาจารย์ ซึ่งที่ผ่านมาพี่คนนี้ชอบทำกิจกรรม คอยช่วยเหลืองานของคณะทุกอย่าง รวมทั้งมีพฤติกรรม ความประพฤติที่ดี ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน จากความดีทั้งหมดที่ได้ทำไว้ก่อนแล้ว ก็ส่งผลให้พี่ได้งานที่โรงพยาบาลแห่งนี้ ทำให้มีอาชีพที่ดี และส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีอีกด้วย[9]

3. ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตในพุทธศาสนา

การเข้าถึงศาสนา : ทุกศาสนาล้วนสอนให้คนเป็นคนดี โดยอาจจะใช้พิธีกรรมต่าง ๆ เป็นสื่อในการทำให้มนุษย์ทำความดี แต่แท้จริงแล้วแก่นแท้ของศาสนาคือหลักธรรมคำสอน มนุษย์ที่มีโอกาสในการศึกษาศาสนา ก็จะมีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดี รู้จักทำตนเองให้มีความสุข รู้จักความพอใจในชีวิต รู้จักคุณค่าและความหมายของชีวิต

การเข้าใจหลักคำสอน : การเข้าใจและตีความหลักคำสอนอย่างถูกต้อง จะทำให้เรามีแนวปฏิบัติในชีวิตที่ดี หากเราเข้าใจในหลักคำสอนผิดไป หรือปฏิบัติจนเกินความพอดี ไม่เดินทางสายกลาง อาจจะทำให้เกิดความทุกข์แทน คุณภาพชีวิตก็จะแย่ลง

การนำมาปฏิบัติจริง : หากรู้ถึงหลักคำสอนแล้ว แต่ไม่นำมาปฏิบัติจริงก็จะไม่เกิดประโยชน์อันใดต่อชีวิต เหมือนกับการอ่านหนังสือวิธีการว่ายน้ำ แต่เราไม่เคยไปสัมผัสกับน้ำ หรือลงสระน้ำเลย เราก็จะว่ายน้ำไม่เป็น สิ่งแวดล้อม : สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยก็เป็นปัจจัยหนึ่งในการทำความดี หรือปฏิบัติธรรม รวมถึงแหล่งอบายมุขต่างๆ ที่อยู่รอบบริเวณบ้าน หากมีก็อาจจะชักจูงเราให้ไปในทางที่ไม่ดีได้ เพื่อน/คนรอบข้าง : เพื่อนมีอิทธิพลต่อเราในการทำดีหรือไม่ดี การคบเพื่อนที่ดีจะส่งเสริมให้ชีวิตเราดีขึ้น โดยเค้าจะคอยเตือนเราในสิ่งที่ไม่ดี พร้อมทั้งชักชวนหรือแนะนำในสิ่งที่ดีๆให้กับเรา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเรียน การทำงาน การใช้ชีวิต[10] วิธีการระงับความอยากอันจอมปลอมเหล่านี้ สามารถทำได้โดยผ่านการรับรู้ในแนวความคิดเกี่ยวกับ “ตัวตน” ว่าเป็นสิ่งไม่แน่นอน เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในตนเอง และลดความอยากให้น้อยลง[11] เมื่อเกิดความพอแล้วความต้องการต่างๆก็จบลง แล้วความสุขในชีวิตก็จะเกิดขึ้น จากนั้นคุณภาพชีวิที่ดีก็จะตามมา[12]

---

[9] นิสิตคณะสังคมศาสตร์. **พระพุทธศาสนากับการพัฒนาชีวิต**, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://www.meeboard.com/view.asp?user=s _hatcore &groupid =11&rid=18&qid=6, [27 กุมภาพันธ์ 2555].

[10] มูลนิธิพุทธางกูร. **วิทยานิพนธ์**, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://www.abhidhamonline.org/thesis/thesis0.html, [เข้าถึงเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2555].

[11] มานพ นักการเรียน, **พระพุทธศาสนากับแนวคิดเรื่องคุณภาพ**, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://src.ac.th/web/index.php?option=content&task= view&id, [27 กุมภาพันธ์ 2555].

[12] NoOTa. **เพื่อชีวิตที่มีคุณค่า..ควรปฏิบัติตามหลักศาสนาพุทธอย่างไร**, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล:. http://board.palungjit.com/f10/เพื่อชีวิตที่มีคุณค่า-ควรปฏิบัติตามหลักศาสนาพุทธอย่างไร-257517, [27 กุมภาพันธ์ 2555].

การพัฒนาตนเองตามแนวพุทธธรรม

ทุกคนต้องศึกษาหาความรู้จนวาระสุดท้ายของชีวิต เพื่อเพิ่มพูนข้อมูลความรู้และความสามารถไว้ในความจำของตนเอง สำหรับใช้เป็นข้อมูลในการปฏิบัติงานและดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพการศึกษาวิชาการทางโลก มักจะมุ่งเน้นในเรื่องการเพิ่มพูนข้อมูลด้านสติปัญญาทางวิชาการ(ทางโลก)ในความจำ และใช้ข้อมูลดังกล่าวในการประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิต เพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัย 4 และอื่น ๆ สำหรับดับความทุกข์ทางร่างกายเป็นหลักการศึกษาวิชาการทางธรรม มุ่งเน้นในเรื่องการเพิ่มพูนข้อมูลด้านสติปัญญาทางธรรมในความจำ และใช้ข้อมูลดังกล่าวในการพัฒนาจิตของตนเอง โดยการรู้เห็นความคิดและควบคุมความคิดรวมทั้งการกระทำต่าง ๆ เพื่อให้พ้นความทุกข์ทางจิตใจ โดยไม่เบียดเบียนตนเองและหรือผู้อื่น และพัฒนาจิตใจให้เป็นบุคคลที่ประเสริฐ

การศึกษาวิชาการทั้งทางโลกและทางธรรมไปพร้อม ๆ กัน รวมทั้งฝึกปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันไปด้วย จะทำให้ท่านมีประสบการณ์ มีความชำนาญ จนสามารถศึกษา ปฏิบัติงาน และดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป ซึ่งเป็นชีวิตที่ประเสริฐของท่าน[13]

เนื่องจากการการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบัน ส่วนใหญ่มักจะมุ่งตรงไปที่การใช้ข้อมูลสติปัญญาทางโลกในความจำเป็นหลัก และมีการใช้ข้อมูลด้านสติปัญญาทางธรรมน้อยลง จึงอาจเป็นเหตุให้การปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตมีกิเลสเจือปนเข้ามาในความคิดและการกระทำ เป็นผลให้การทำงานขาดประสิทธิภาพ ผลงานไม่บริสุทธิ์ ไม่ยุติธรรม และไม่มีคุณค่า ขณะเดียวกัน การดำเนินชีวิตก็มักจะไม่บริสุทธิ์และอาจมีความทุกข์ทางจิตใจอยู่เสมอเนื้อหาในบทความนี้ เป็นการแนะนำวิธีปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตโดยใช้ข้อมูลด้านสติปัญญาทางโลกและสติปัญญาทางธรรมควบคู่กันไปในชีวิตประจำวัน เพื่อไม่ให้มีกิเลสเจือปนเข้ามาในความคิดและการกระทำต่าง ๆ จึงทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ มีความบริสุทธิ์ มีความยุติธรรม มีคุณค่า ไม่มีความทุกข์ทางจิตใจ ซึ่งเป็นความสำเร็จของชีวิตทั้งทางโลกรวมทั้งทางธรรมไปพร้อม ๆ กันด้วยอันนำมาซึ่งประโยชน์[14]

มนุษย์ทุกคนอยากเป็นคนที่สมบูรณ์ มีชีวิตที่มีความสุข ในการดำเนินชีวิต ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตัวเองได้ตั้งไว้ จึงจะต้องมีการพัฒนาตนเองให้มีการเรียนรู้ สร้างวิสัยทัศน์ใหม่ ๆ ที่ทันสมัยต่อยุคในปัจจุบันนี้ เมื่อมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเอง ให้ตนเองได้ทันยุคทันสมัยมีความเจริญงอกงาม มีความรู้ มีทักษะ

---

[13] พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ, **พระไตรปิฎก เล่มที่ 7 พระวินัยปิฎก เล่มที่ 7 จุลวรรค ภาค 2 ปัญจสติกขันธกะ (เรื่องพระมหากัสสปเถระ สังคายนาปรารภคำของพระสุภัททวุฑฒบรรพชิต),** [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: https://th.wikisource.org/wiki, [10 สิงหาคม 2560].

[14] พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ, พระไตรปิฎก เล่มที่ 25 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 17 ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ-ธรรมบท-อุทาน-อิติวุตตกะ-สุตตนิบาต คาถาธรรมบท อัตตวรรคที่ 12.), [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: https://www.google.co.th/search?rlz=1C2CHBF _thTH756 TH756&q, [10 สิงหาคม 2560].

และมีความสามารถ ในการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน ด้านการอยู่ร่วมในกันสังคม มีปัญญาและคุณธรรม ควบคู่ไปด้วย ดังคำที่ว่า "เมื่อไม่ได้พัฒนาที่จิตใจจะพัฒนาด้านใด ๆ ก็ไร้ผล การพัฒนาจึงต้องเริ่มที่ใจคน เพื่อเกิดผลพัฒนาที่ถาวร"

หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่มีความสอดคล้องที่สามารถฝึกฝนการพัฒนาตนเอง คือ สิกขา 3 หรือไตรสิกขา เป็นข้อที่จะต้องศึกษา ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือในการฝึกหัดอบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญาให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุดคือพระนิพพาน ได้แก่ 1) อธิสีลสิกขา สิกขาคือศีลอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง 2) อธิจิตตสิกขา สิกขาคือจิตอันยิ่ง ข้อปฏิบัติฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม เช่น สมาธิอย่างสูง และ3) อธิปัญญาสิกขา สิกขาคือปัญญาอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง เรียกง่าย ๆ ว่า ศีล สมาธิ และปัญญา[15] ดังมีพุทธพจน์ที่เน้นย้ำหลักการฝึกฝนพัฒนาตนของมนุษย์ และเร้าเตือน พร้อมทั้งส่งเสริมกำลังใจ ให้ทุกคนมุ่งมั่นในการฝึกศึกษาพัฒนาตนจนถึงที่สุด [16]เช่น วรมสฺสตรา ทนฺตา อาชานียา จ สินฺธวา กุญฺชรา จ มหานาคา อตฺตทนฺโต ตโต วรํ "อัสดร สินธพ อาชาไนย กุญชร และช้างหลวง ฝึกแล้วล้วนดีเลิศ แต่คนที่ฝึกตนแล้วประเสริฐกว่า (ทั้งหมด) นั้น"[17]

ทนฺโต เสฏฺโฐ มนุสฺเสสุ. "ในหมู่มนุษย์ ผู้ประเสริฐสุด คือคนที่ฝึกแล้ว"

วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน โส เสฏฺโฐ เทวมานุเส. "ผู้ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจริยะ เป็นผู้ประเสริฐสุด ทั้งในหมู่มนุษย์และมวลเทวา"[18] อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ โก หิ นาโถ ปโร สิยา อตฺตนา หิ สุทนฺเตน นาถํ ลภติ ทุลฺลภํ. "ตนแลเป็นที่พึ่งของตน แท้จริงนั้น คนอื่นใครเล่าจะเป็นที่พึ่งได้ มีตนที่ฝึกดีแล้วนั่นแหละ คือได้ที่พึ่งซึ่งหาได้ยาก"

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้ง ๆ ที่เป็นมนุษย์คนธรรมดา แต่เมื่อเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกแล้ว ได้อบรมจิตถึงที่แล้ว แม้กระทั้งเทพเทวดาทั้งหลายทั้งมวลก็ยังน้อมนมัสการแด่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า คนเรานั้นสามารถฝึกฝนได้ซึ่งสามารถเตือนตนเองได้อยู่เสมอว่า เราสามารถฝึกฝนและพัฒนาตนเองได้อยู่เสมอ ฝึกในด้านของพฤติกรรม มีการฝึกฝนตนเองที่ดี สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้อยู่เสมอ ฝึกในด้านสมาธิ การควบคุมจิตใจ พัฒนาในด้านคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต เช่นความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ มีสติ และสมาธิ สามารถระลึกได้อยู่เสมอจนสามารถพัฒนา และเพิ่มประสิทธิภาพของสุขภาพจิตให้ดีขึ้นเรื่อยไป ฝึกในด้านปัญญา เป็นการพัฒนาในการรับรู้ความจริง รู้ในสิ่งที่เป็นจริงมีเหตุมีผล รู้จักในการวินิจฉัย ตลอดจนการรู้แจ้งถึงความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง รู้เท่าทันในสิ่งธรรมดาของโลกและชีวิต

---

[15] ที.ปา.11/228/231.

[16] องฺ.ติก.20/521/294.

[17] ขุ.ธ. 25/33/57.

[18] สำนิ. 16/724/331.

เมื่อมีการศึกษาและทำความเข้าใจของการฝึกฝนแล้ว อีกหลักธรรมหนึ่งที่จะเป็นเครื่องช่วยทำให้เจริญ มีการฝึกฝนพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้นไป คือ ภาวนา 4 หมายถึง การเจริญ, การทำให้มีขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา ได้แก่ 1) กายภาวนา หมายถึง การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง 5 ด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ 2) สีลภาวนา หมายถึง การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน 3) จิตภาวนา หมายถึง การเจริญจิต การพัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น และ4) ปัญญาภาวนา หมายถึง การเจริญปัญญา การพัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลก และชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลส และปลอดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา ในบาลีที่มา ท่านแสดงภาวนา 4 นี้ ในรูปที่เป็นคุณบทของบุคคล จึงเป็น ภาวิตกาย ภาวิตศีล ภาวิตจิต ภาวิตปัญญา หมายถึงผู้ได้เจริญกาย ศีล จิต และปัญญาแล้ว บุคคลที่มีคุณสมบัติชุดนี้ครบถ้วนย่อมเป็นพระอรหันต์ [19]ในด้านการพัฒนาทางด้ายกายนั้น เป็นการพัฒนามีความสัมพันธ์ต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ โดยเฉาะทางด้าน อินทรีย์ทั้ง 5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย ให้มีเกื้อกูลกันและกัน ด้านสีลภาวนา เป็นการเจริญศีล พัฒนาศีล พัฒนาความสัมพันธ์ และความประพฤติ ให้อยู่ร่วมกัน โดยตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียดซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันกับผู้อื่นในสังคมด้วยดี ด้านจิตภาวนา เป็นการพัฒนาจิต ทำให้จิตมีความเข้มแข็ง มั่นคง มีความเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร เป็นสุข ผ่องใสดีงาม เจริญงอกงามด้วยคุณธรรม และด้านปัญญาภาวนา เป็นการพัฒนาด้านปัญญา ให้มีการเสริมสร้างฝึกฝนปัญญาให้มีความรู้ชัดในความเป็นจริงเป็นปัจจุบัน รู้และเข้าใจในสิ่งที่เป็นไป รู้แจ้งในโลก ใช้ชีวิตตามสภาวะ สามารถแก้ไขปัญหาด้วยปัญญา มีชีวิตที่ดีงามโดยปราศจากทุกข์ทั้งปวง

1. ประโยชน์ของการพัฒนาจิตแนวพุทธ

การพัฒนาจิต(จิตใจ)ตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นวิชาการทางด้านจิต(จิตใจ)ที่เรียบง่าย ตรงไปตรงมา ทุกคนสามารถพิสูจน์ได้โดยง่าย ไม่เกี่ยวข้องกับความหลงเชื่อ. เมื่อท่านได้ศึกษาและทดลองฝึกปฏิบัติดู จะได้รับผล ภายในวินาทีที่ลงมือฝึกปฏิบัติ คือ จะมีความเบาสบาย สงบ ไม่มีความทุกข์ภายในจิตใจ และจิตใจบริสุทธิ์ผ่องใส โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ เพราะเป็นเรื่องของการใช้สติปัญญาของตนเอง ความทุกข์ทางจิตใจของท่านที่น่าจะพบได้บ่อยเมื่อเกิด "ความเกินความพอเหมาะพอควร(นอกทางสายกลาง)" ในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความวิตกกังวล ความเครียด ความเหนื่อยอ่อน การพักผ่อนไม่เพียงพอ ปัญหาสุขภาพ การ

[19]องฺ. ปญฺจก. 22/79/121.

เจ็บป่วย การเดินทาง ค่าใช้จ่าย ความอยากได้ อยากมี อยากเป็น ความรัก ความหลงเชื่อ ความไม่อยากได้ ไม่อยากมี ไม่อยากเป็น ความโกรธ ความไม่เท่าเทียม ความเซง ความเบื่อหน่าย ความท้อแท้ ความพ่ายแพ้ ความไม่สมหวัง ความเสียใจ ความไม่สบายใจที่เกินความพอเหมาะพอควร เป็นต้น. ความทุกข์ทางจิตใจที่เกิดจากความเกินพอดีในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าว สามารถป้องกันและดับได้โดยง่าย ด้วยการปฏิบัติธรรมหรือบริหารจิตอย่างง่าย ๆ ในชีวิตประจำวัน

ในชีวิตประจำวัน การมีสติในการใช้ข้อมูลด้านสติปัญญาทางธรรมในความจำ ทำการรู้เห็นและควบคุมความคิดให้เป็นไปตามหลักธรรม จึงมีประโยชน์อย่างมากมายต่อท่าน ทั้งด้านการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม

การพัฒนาจิตตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นวิชาการทางด้านจิต(จิตใจ)ที่เรียบง่าย ตรงไปตรงมา ทุกคนสามารถพิสูจน์ได้โดยง่าย ไม่เกี่ยวข้องกับความหลงเชื่อ. เมื่อนิสิตได้ศึกษาและทดลองฝึกปฏิบัติดู จะได้รับผล ภายในวินาทีที่ลงมือฝึกปฏิบัติ คือ จะมีความเบาสบาย สงบ ไม่มีความทุกข์ภายในจิตใจ และจิตใจบริสุทธิ์ผ่องใส โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ เพราะเป็นเรื่องของการใช้สติปัญญาของตนเอง.

2. ประโยชน์ด้านการปฏิบัติงาน

การจะพัฒนาจิตใจของตนเอง[20] ได้ดีนั้น ต้องศึกษาเรื่องสติและฝึกเจริญสติเป็นประจำ จึงจะทำให้ท่านมีสติตั้งมั่น(มีความตั้งใจแน่วแน่)ในการปฏิบัติงาน ไม่เผลอสติ ไม่คิดฟุ้งซ่าน ไม่คิดและทำกิจอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการงาน จึงทำให้มีการคิด พิจารณา ทำความเข้าใจ จดจำ แก้ปัญหา วางแผนต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี เป็นเหตุให้ผลของการปฏิบัติงานดีขึ้น ตามกำลังความสามารถของข้อมูลด้านสติปัญญา ทางโลกและข้อมูลด้านสติปัญญาทางธรรมที่มีอยู่ในความจำขณะนั้น[21]

ถ้าไม่มีสติในการทำงาน หรือมีสติน้อย ความคิดฟุ้งซ่านก็มักจะมากขึ้น รวมทั้งมีการใช้เวลาไปคิดและทำเรื่องอื่นบ่อยขึ้น ทำให้ความสามารถของสมองในการคิดพิจารณา การจดจำ และการปฏิบัติงานลดลง ขาดประสิทธิภาพในการทำงาน และผลของการปฏิบัติงานก็จะต่ำลงด้วยการฝึกพัฒนาจิตโดยการพยายามมีสติอยู่ตลอดเวลาในการปฏิบัติงาน จะทำให้สมองของท่านมีข้อมูลด้านสติมากขึ้น พอนานเข้า สติในการปฏิบัติงานก็จะมีมากขึ้น ความฟุ้งซ่านก็จะลดลง เป็นผลให้เกิดการพัฒนาความสามารถของการมีสติในการปฏิบัติงานดีขึ้นตามลำดับ และผลของการปฏิบัติงานก็จะดีขึ้นด้วย เมื่อท่านมีสติมากขึ้น มีข้อมูลสติปัญญาทางวิชาการมาก

---

[20] พระครูนิวิฐธุราทร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดตากฟ้า, **“ เรื่อง สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน พระปริยัติธรรม แผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์ ” (ปีการศึกษา 2549),**[ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : https://www.gotoknow.org/userfile, [10 สิงหาคม 2560].

[21] พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสากลอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กทม.ราชบัณฑิตย -สถาน. 2548, หน้า 581-582.

ขึ้น การปฏิบัติงานในเวลาต่อมาจะง่ายขึ้น เพราะสามารถใช้ข้อมูลในความจำมาประกอบการพิจารณาและการปฏิบัติงานได้มากขึ้น เป็นผลให้ความทุกข์ต่าง ๆ ในเรื่องของการปฏิบัติงานและเรื่องที่เกี่ยวข้องลดลง

การจะพัฒนาจิตได้ดีขึ้นนั้น ต้องเพิ่มพูนข้อมูลด้านสติปัญญาทางธรรมอย่างง่าย ๆ และมีคุณค่าไว้ในความจำ พร้อมทั้งมีสติในการใช้ข้อมูลดังกล่าวในการดำเนินชีวิต จะทำให้ท่านมีสติในการรู้ดีรู้ชั่ว รู้ถูกรู้ผิด รู้ว่าอะไรควรคิดและควรทำ รู้ว่าอะไรไม่ควรคิดและไม่ควรทำ. ถ้าท่านมีสติในการไม่คิดชั่ว(ไม่คิดอกุศล)และไม่ทำชั่ว คงมุ่งแต่การคิดดี(คิดแต่กุศล)และทำแต่ความดี จะเป็นผลให้ท่านมุ่งหน้าไปในด้านของการปฏิบัติงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบ แทนที่จะเสียเวลาไปกับการคิดฟุ้งซ่าน การคิดและทำกิจที่เป็นอกุศล ซึ่งเป็นผลร้ายต่อการปฏิบัติงานโดยตรง[22]

3. ประโยชน์ด้านการดำเนินชีวิต

การพัฒนาจิตให้เป็นไปตามหลักธรรม ขอแนะนำให้ท่านฝึกตั้งเจตนาอยู่เสมอ หรือสอนตัวเอง หรือเตือนตัวเองตามหลักธรรมอยู่เสมอว่า "เราจะมีสติไม่คิดและไม่ทำอกุศลทั้งปวง เราจะคิดและทำแต่กุศลให้ถึงพร้อม โดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ ด้วยความโลภ และรักษาจิตใจของเราให้บริสุทธิ์ผ่องใสอยู่เสมอ เพื่อให้เราห่างไกลจากอกุศลและความทุกข์อยู่ตลอดเวลา" รวมทั้งมีความตั้งใจ และมีความเพียร ที่จะฝึกรู้เห็นและควบคุมความคิดรวมทั้งการกระทำต่าง ๆ ให้เป็นไปตามหลักธรรมดังกล่าววันละหลาย ๆ ครั้ง จะทำให้ท่านสามารถเริ่มดำเนินชีวิตตามหลักธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ. ถ้าเป็นไปได้ ท่านควรฝึกประเมินผลของการปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมวันละ 2 - 3 ครั้ง เพื่อช่วยเร่งรัดให้ท่านปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมได้อย่างจริงจัง ทุกครั้งที่รู้ว่าคิดหรือทำอกุศล ให้ตั้งใจมีเจตนาหรือตักเตือนตนเองว่า "เราจะไม่คิดและไม่ทำเช่นนี้อีกต่อไป". ทั้งนี้ เพื่อสร้างเจตนาซ้ำแล้วซ้ำอีก ทำให้ข้อมูลเจตนาเช่นว่านี้ มีอยู่ในความจำมากขึ้น นาน ๆ เข้า ท่านจะมีข้อมูลเช่นนี้ในความจำของสมองมากขึ้น จนเพียงพอที่จะหยุดการคิดและการทำอกุศลได้อย่างมีประสิทธิภาพ. ในอดีตเรานิยมใช้คำว่าอธิษฐานจิต ซึ่งนั่นก็คือความเจตนานั่นเองเป็นที่น่าสังเกตว่า ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงหลักธรรมนี้ แก่ที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือน เป็นเวลา 20 พรรษา ก่อนที่จะทรงโปรดให้สวดปาฏิโมกข์(สวดศีล 227 ข้อ)อย่างปัจจุบันนี้แทน. ดังนั้น จึงเข้าใจว่า การมีสติปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมอย่างจริงจัง ครบถ้วน และถูกต้องตามสมควร จะสามารถพัฒนาความรู้สึกนึกคิดและความจำ(จิตใจ) รวมทั้งการกระทำต่าง ๆ ให้สูงขึ้นจนภาวะจิตใจมีความประเสริฐในระดับต่าง ๆ (อริยบุคคล)[23]

การพัฒนาจิตของตนเอง จะเป็นผลดีต่อจิตใจดังต่อไปนี้

1) ส่งเสริมสุขภาพจิตให้มีความเข้มแข็ง และอดทนต่อปัญหาและความยากลำบากต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ทุกเมื่อในขณะดำเนินชีวิต รวมทั้งในยามเจ็บป่วย โดยไม่มีความทุกข์ทางจิตใจ เช่นเดียวกันกับการมีสุขภาพ

---

[22] พระไตรปิฎก เล่มที่ 20 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 1

[23] เอกชัย จุลละจาริตต์, **การพัฒนาตนเองแนวพุทธ**, [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : www.thai60.com.docC,Akap,M7Dev, [7 สิงหาคม 2560].

กายที่ดี ทำให้สามารถต่อสู้กับภาระกิจทางกาย และโรคภัยต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี 2) ป้องกันความทุกข์ทางจิตใจ เพราะเมื่อสมองมีข้อมูลด้านสติปัญญาทางธรรมในความจำ สมองก็จะทำหน้าที่ในการใช้ข้อมูลดังกล่าวเพื่อการป้องกันไม่ให้เกิดความทุกข์ทางจิตใจคล้ายอัตโนมัติ ถ้ามีการศึกษาและฝึกฝนจนชำนาญ เช่นเดียวกันกับการที่สมองมีข้อมูลด้านสติปัญญาทางโลกในเรื่องการป้องกันการบาดเจ็บของร่างกาย ซึ่งสมองก็จะทำหน้าที่ได้เองคล้ายอัตโนมัติ ถ้าได้ศึกษาและฝึกซ้อมมาก่อน 3) รักษาความทุกข์ทางจิตใจ เพราะเมื่อสมองมีข้อมูลด้านสติปัญญาทางธรรมในความจำ สมองก็จะสามารถทำหน้าที่ในการใช้ข้อมูลดังกล่าว เพื่อการรักษาความทุกข์ทางจิตใจที่กำลังมีอยู่ได้ทุกขณะที่ต้องการ เช่นเดียวกันกับการที่สมองมีข้อมูลด้านสติปัญญาทางโลกและใช้ข้อมูลดังกล่าวในการรักษาความทุกข์ทางกายที่เกิดขึ้นเมื่อต้องการรักษา ซึ่งเป็นการพึ่งพาข้อมูลสติปัญญาของตนเอง 4) ฟื้นฟูจิตใจภายหลังการเจ็บป่วยและหลังจากมีความทุกข์ เพราะเมื่อสมองมีข้อมูลด้านสติปัญญาทางธรรมในความจำ สมองก็จะทำหน้าที่ในการใช้ข้อมูลดังกล่าว เพื่อทำการฟื้นฟูจิตใจได้อย่างรวดเร็วตามเจตนาของเจ้าของ

สรุป

การพัฒนาตนเป็นการเรียนรู้และการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่ความพอดี หรือการมีดุลยภาพของชีวิต มีความสัมพันธ์อันกลมกลืนระหว่างการดำเนินชีวิตของบุคคลกับสภาพแวดล้อมและมุ่งการกระทำตนให้มีความสุขด้วยตนเอง รู้เท่าทันตนเอง เข้าใจตนเองมากกว่าการพึ่งพาอาศัยวัตถุ จึงเป็นแนวทางการพัฒนาชีวิตที่ยั่งยืน หลักการพัฒนาตนตามแนวพุทธธรรมอันประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 ประการ คือ **1) ทมะ** ได้แก่ การรู้จักข่มใจ ข่มระงับความเคยชินที่ไม่ดีทั้งหลายได้ ไม่ยอมให้กิเลสรบเร้า หลอกล่อ ชักนำไปสู่ความเลวร้ายได้ และ การฝึกปรับปรุงตนเอง โดยทำคุณความดี ให้เจริญก้าวหน้า **2) สิกขา** คือการศึกษา เพื่อให้รู้แจ้ง รู้จักประโยชน์ มองทุกอย่างเป็นการเรียนรู้เพื่อปรับปรุงและพัฒนาตัวเอง เป็นกระบวนการฝึกฝนตนเองในการดำเนินชีวิต เรียกว่า ไตรสิกขา **3) ภาวนา** คือ คำนี้ตรงกับคำว่าพัฒนา ซึ่งประกอบด้วย **กายภาวนา** ศีลภาวนา และปัญญาภาวนา เทียบได้กับการพัฒนาทางกาย พัฒนาทางสังคม พัฒนาอารมณ์ และพัฒนาสติปัญญา **ศีลภาวนา** หมายถึงการพัฒนาการกระทำ ได้แก่การสร้างความสัมพันธ์ทางกายและวาจากับบุคคลอื่นโดยไม่เบียดเบียนกัน ไม่กล่าวร้ายทำลายผู้อื่น ไม่กระทำการใด ๆ ที่จะก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น แต่จะใช้วาจาและการกระทำที่ดี ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี **จิตตภาวนา** หมายถึง พัฒนาจิตใจ เพื่อให้จิตมีคุณภาพดี สมรรถภาพทางจิตดี และสุขภาพจิตดี คุณภาพจิตดี คือจิตใจที่มีคุณธรรม ได้แก่ มีเมตตา กรุณา มุทิตา มีศรัทธา และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น สมรรถภาพทางจิตดี คือการมีความพร้อมในการทำงาน ได้แก่ ขันติคือมีความอดทน สมาธิคือความมีใจตั้งมั่น อธิษฐานคือมีความเด็ดเดี่ยว วิริยะคือมีความเพียร สติคือมีความระลึกเท่าทัน เป็นต้น ส่วนสุขภาพจิตดีเป็นสภาพจิตที่มีความสบายใจ อิ่มเอิบใจ แช่มชื่นเบิกบาน เกิดความสบายใจได้เสมอเมื่อดำรงชีวิตหรือทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น **ปัญญาภาวนา** หมายถึงการ

พัฒนาปัญญา ได้แก่การรู้เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง รู้เท่าทันสภาวะของโลกและชีวิต ทำให้จิตใจเป็นอิสระได้จนถึงขั้นสูงสุด ส่งผลให้อยู่ในโลกได้โดยไม่ติดโลก มีอิสระที่จะเจริญเติบโตงอกงามต่อไป[24]

ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอนี้ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของ เทคโนโลยีการสื่อสาร สภาพเศรษฐกิจ และ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่มีการส่งถ่ายถึงกันและกันเร็วขึ้น และจากการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว นี้เองจึงเป็นเสมือน พลังผลักดัน ให้คนแต่ละคน ต่างต้องตระหนักถึงความสำคัญของ การเปลี่ยนแปลง อันทำให้เกิดการ พัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่องอยู่เสมอเพื่อให้ตนมี ความพร้อมรับมือกับ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง

ผู้ที่พัฒนาตนเอง ย่อมเป็นบุคคลที่จะประสบความสำเร็จ ในหน้าที่การงาน ได้รับความก้าวหน้าในสายอาชีพ ได้รับคำยกย่อง สรรเสริญมากกว่า ผู้ที่ทำงานอยู่ไปวัน ๆ โดยไม่สนใจที่จะ พัฒนา ความรู้และความสามารถของตนเอง ชอบทำงาน ตามคำสั่งที่ได้รับมอบหมาย จากหัวหน้างานเท่านั้น

ดังนั้นหากคุณมีความอยาก และต้องการที่จะประสบผลสำเร็จในชีวิต คุณไม่ควรรอ ให้หัวหน้างานองค์การ หรือผู้อื่นมาพัฒนาความรู้ ความสามารถ ของคุณเองในการทำงานเท่านั้น การเริ่มต้นที่จะ พัฒนาตนเอง โดยไม่พึ่งพาผู้อื่น เป็นสิ่งที่คุณควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง คุณต้องตระหนักอยู่เสมอว่า **"ชีวิตคุณ คุณเป็นผู้เลือกที่จะลิขิตหรือ เลือกเส้นทางใน การดำเนินชีวิตเอง**" คุณอย่าปล่อยให้ผู้อื่นมาเป็น ผู้มีอิทธิพล และ ชี้นำการดำเนินชีวิต ของตัวคุณแล้วต้องตนไปสู่แก่นธรรม ของพระพุทธศาสนา คือ อริยสัจ 4 ประกอบด้วยเรื่อง ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค.ความทุกข์(ทุกข์) คือ ความไม่สบายใจทุกรูปแบบ ซึ่งทุกคนต่างก็มีประสบการณ์ตรงมาแล้วด้วยกันทั้งสิ้น สาเหตุของความทุกข์(สมุทัย) คือ ความคิดที่เป็นอกุศล(คิดด้วยความโลภและความโกรธ) เพราะไม่มีความรู้ในอริยสัจ 4 และไม่สามารถในการปฏิบัติธรรมตามมรรคมีองค์ 8 ได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วนและต่อเนื่อง(มีความหลงหรือโมหะหรืออวิชชา) หรือมีกิเลส 3 ตัว ความดับทุกข์(นิโรธหรือนิพพาน) คือ ภาวะที่ไม่คิดอกุศล จึงไม่มีความทุกข์ ถ้าดับความทุกข์ได้ชั่วคราว เรียกว่านิพพานชั่วคราว ทางปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์ (มรรคมีองค์ 8) วิธีปฏิบัติธรรมเพื่อดับความทุกข์. การปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน โดยการเจริญสติสลับกับการสมาธิ ก็เพื่อไม่ให้คิดอกุศล และให้คิดแต่กุศล เพื่อทำให้จิตใจมีความบริสุทธิ์ผ่องใสอย่างต่อเนื่องตามโอวาทปาฏิโมกข์ ในชีวิตประจำวัน ทุกคนควรฝึกพัฒนาจิตด้วยการฝึกเจริญสมาธิสลับกับการฝึกเจริญสติ การฝึกเจริญสมาธิ ก็เพื่อหยุดความคิด พักสมอง และพักร่างกาย. การฝึกเจริญสติก็เพื่อการรู้เห็นความคิดและควบคุมความคิดให้เป็นไปตามโอวาทปาฏิโมกข์ พร้อมทั้งให้เวลาในการศึกษา ทบทวน แก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยธรรม รวมทั้งใช้สติปัญญาทางโลกและสติปัญญาทางธรรมควบคู่กันไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาจิตของตนเองให้เป็นบุคคลที่ประเสริฐสมควรเรียกบุคคลนั้นว่า พัฒนาตนเองตามหลักพุทธธรรมนั่นเอง

---

[24] พระนิมิตร daeng กลิ่นดอกแก้ **"การพัฒนาตนเชิงพุทธศาสตร์ ,** [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : https://www.gotoknow.org/posts/295406, [สิงหาคม 2560].

บรรณานุกรม

ชลพรรษ ดวงนภา. **พุทธศาสนาในการพัฒนาสังคมไทย**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: http://province.m-culture.go.th/trat/w2553/w2553/1aug53. [27 กุมภาพันธ์ 2555]

ธนภณ สมหวัง.2543. **พุทธธรรม: คู่มือมนุษย์ศตวรรษที่ 21**. หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับประจำ วันที่ 11 มกราคม 2543.

นิสิตคณะสังคมศาสตร์. **พระพุทธศาสนากับการพัฒนาชีวิต**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: http://www.meeboard.com/view.asp?user=s _hatcore &groupid =11&rid=18&qid=6. [27 กุมภาพันธ์ 2555].

ปาริชาด สุวรรณบุบผา และคณะ, **พระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างพลังในการดำรงชีวิตและทัศนคติที่เหมาะสมของคนพิการ กรณีคนพิการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล** [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: http://www.openbase.in.th/files/full. [27 กุมภาพันธ์ 2555].

พระครูนิวิฐธุราทร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดตากฟ้า. **" เรื่อง สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน พระปริยัติธรรม แผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์ " (ปีการศึกษา 2549). [**ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : https://www.gotoknow.org/userfile. **[**10 สิงหาคม 2560].

พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ. **พระไตรปิฎก เล่มที่ 7 พระวินัยปิฎก เล่มที่ 7 จุลวรรค ภาค 2 ปัญจสติกขันธกะ (เรื่องพระมหากัสสปเถระ สังคายนาปรารภคำของพระสุภัททวุฑฒบรรพชิต).** [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: https://th.wikisource.org/wiki. [10 สิงหาคม 2560].

_____. พระไตรปิฎก เล่มที่ 25 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 17 ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ-ธรรมบท-อุทาน-อิติวุตตกะ-สุตตนิบาต คาถาธรรมบท อัตตวรรคที่ 12.)**,** [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: https://www.google.co.th/search?rlz=1C2CHBF _thTH756 TH756&q. [10 สิงหาคม 2560].

พระนิมิตร daeng กลิ่นดอกแก้ **"การพัฒนาตนเชิงพุทธศาสตร์.** [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : https://www.gotoknow.org/posts/295406. [สิงหาคม 2560].

พุทธธรรมกับการปฏิบัติงานราชการ. (The Parliamentary Human Resources Development Pamphlets)**.** 2550.

มานพ นักการเรียน. **พระพุทธศาสนากับแนวคิดเรื่องคุณภาพ**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: http://src.ac.th/web/index.php?option=content&task= view&id. [27 กุมภาพันธ์ 2555].

มูลนิธิพุทธางกูร. **วิทยานิพนธ์**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: http://www.abhidhamonline.org/thesis/thesis0.html. [เข้าถึงเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2555].

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสากลอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, 2548.

ฤทัยรัตน์ วรกิจโจดม. **พุทธศาสนากับการมีชีวิตยืนยาว.** [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://www.crs.mahidol.ac.th /thai /rutairut.htm. [27 กุมภาพันธ์ 2555].

สุภกิจ กิจนามวา. **พระพุทธศาสนากับเยาวชนไทย**. [ออนไลน์].แหล่งข้อมูล: http://www.learners.in.th/blogs/posts/336359. [27 กุมภาพันธ์ 2555].

สุภาคย์ อินทองคง. การใช้หลักพุทธธรรมนำการวิจัยและพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สุขภาพองค์รวม. **บทความวิจัย**. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนภาคใต้ (ศรช.), 2550.

เอกชัย จุลละจาริตต์. **การพัฒนาตนเองแนวพุทธ**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : www.thai60.com.docC,Akap,M7Dev, [7 สิงหาคม 2560].

NoOTa. **เพื่อชีวิตที่มีคุณค่า. ควรปฏิบัติตามหลักศาสนาพุทธอย่างไร**. [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล:. http://board.palungjit.com/f10/เพื่อชีวิตที่มีคุณค่า-ควรปฏิบัติตามหลักศาสนาพุทธอย่างไร-257517, [27 กุมภาพันธ์ 2555].

ภาวะผู้นำการจัดการเชิงพุทธที่มีต่อสังคมในยุคไทยแลนด์ 4.0
Leadership in Buddhist Management skills in the Workplace Sociology and Religion in Thailand 4.0

นายเอกมงคล เพ็ชรวงษ์
หน่วยวิทยบริการวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี

บทคัดย่อ

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมนุษย์มีหลักการศึกษาเรียนรู้ ผู้นำเมื่อมีการศึกษาเรียนรู้ก็มีการพัฒนาขึ้นมาเลื่อยๆตั้งแต่ผู้นำครอบครัว ผู้นำชุมชน ผู้นำประเทศ ผู้นำโลก ประกอบไปด้วยผู้นำทางด้านบุคคล ผู้นำทางด้านการงาน ผู้นำทางด้านการเงิน ผู้นำนำด้านทรัพยากร และผู้นำแต่ละฝ่ายก็มีหน้าที่ของตนเช่น บิดา มารดา ก็มีหน้าที่เลี้ยงและดูแลบุตรตลอดจนสั่งสอนให้บุตรเป็นคนดี ครูอาจารย์มีหน้าที่สั่งสอนอบรมศิษย์ ให้มีความรู้และนำไปปฏิบัติพัฒนาแก้ปัญหาของสังคม ตลอดจนประเทศชาติ บ้านเมือง อีกทั้งผู้นำด้านการงานในหน่วยงานในองค์การ องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ

ปัจจุบันนี้สังคมคมโลกมีการแข่งขันกันอย่างมากโดยเฉพาะด้านผู้นำด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ผู้นำได้นำทฤษฎีเก่าและทฤษฎีใหม่มาประยุกต์ เป็นหลักนวัตกรรมในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนประเทศชาติบ้านเมืองตลอดจนพระพุทธศาสนาให้เจริญก้าวหน้า มีการบริหารจัดการทั้งภาครัฐและเอกชนทางด้านการเมือง การปกครอง การศึกษา การเกษตร การพาณิชย์ การอุตสาหกรรม ตลอดจนศิลป์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี จากรูปแบบเดิม ผู้คิด ผู้ทำ ผู้นำบริหารจัดการพัฒนาให้เป็นรูปแบบใหม่ที่ทันสมัยตามยุคการพัฒนานวัตกรรม ไทยแลนด์ 4.0

สำคัญ : ภาวะผู้นำเชิงพุทธ, สังคมยุคไทยแลนด์ 4.0

Abstract

Furthermore, so long as capitalism remains the dominant world economic system, there is no reason for the situation of developed and underdeveloped countries to change. Underdevelopment is not a temporary condition, as had been thought in the past, but is a permanent condition. In fact, if the present world system does not change we can expect the core to become more powerful and the periphery weaker in the future. **Rather than "catching up" to the developed countries, most currently underdeveloped countries will fall farther behind.** Community leadership, Country leadership, World leadership are usually

composed with more group combined together as Financial leadership, Human resource leadership. They are separated individuals apart at all times as Father, Mother as parenthood, they have a duty of care; they look after and take responsibility for their children. Teachers **have a duty to** ensure that students are not injured whilst **they** are in their care.• Duty**-based ethics teaches that some acts are right or wrong because of the sorts of things** they **are, teachers** have **to pay a** duty **on the value of their students. All students can have a lesson learn and bring their knowledge to develop a country that their living with.**

There is a core area (usually the capital) which dominates and exploits the periphery (interior) of the country. The nation's centers of economic, political, cultural, and military power are found in the national core, and the core's power and wealth grows more rapidly than that of the interior as a result of contacts and interactions between the two areas. The urban sector becomes increasingly powerful, while the rural sector becomes increasingly weaker. Resources flow from the periphery to the center. The core profits at the expense of the periphery as a result of the movement of products and resources. The passage of time does not bring a growing equality within the country, but rather brings about an increasing gap between life in the capital and that in the countryside. 8. In a sense, national leaders in the capital exploit the people for their own personal benefit and power. Consequently, these "national" leaders could really be conceptualized as agents of the international system. Their national power and prominence derive from their international contacts. It is they (the military, government officials, and commercial and financial leaders) who act as links between the Third World country and the world political and economic system. They direct the country's contacts with the world, and they direct those contacts in such a way that the world core benefits more than their own country, although they themselves clearly benefit at a personal level. These national leaders may actually have more in common with their counterparts of Micro and Macro Economics, Religion: Buddhism, Foundations, History, Systems, Mythology & Practice, Politics, Education, Agriculture and Culture. Learning, Thinking and Doing; concerned for Science & Technology, they are two things as; it should be able to assess personal learning styles and capabilities, using a learning file in which to record progress; describe the main definitions of learning as a process, and the role played by memorizing, understanding and doing. Developing Leadership skills in the Workplace as Thailand 4.0

Keywords: Leadership in Buddhist Management, Workplace Sociology and Religion in Thailand 4.0”

บทนำ

ในยุคปัจจุบันนี้เป็นยุคการพัฒนาข้อมูลข่าวสารด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยเรื่องส่งเสริมการเรียนรู้ด้านภาษา ศิลปะ วัฒนธรรม กฎระเบียบแบบแผน ประเพณี ซึ่งเป็นการรวมลักษณะทั้งทางโลกและทางธรรมเข้าด้วยกันโดยมีแผนวางไว้เป็นระบบตามขั้นตอนเรียกว่าภาวะผู้นำยุคไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งแผนการที่วางไว้คือ การพัฒนาตน การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม การพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองตลอดรวมไปถึงการพัฒนา (บ ว ร.)เข้าด้วยกัน

การพัฒนาบ้านคือให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยไม่ต้องเป็นบุคคลเร่ล่อนจรจัด รวมไปถึงการจัดสรรเรื่องเนื้อที่ให้บุคคลมีเนื้อที่ประกอบสัมมาอาชีพด้านค้าขาย เกษตรกรรมเพราะปลูก ตลอดจนเลี้ยงสัตว์

การพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมให้เด็กมีความรู้ที่ทันสมัยด้านภาษาศิลปะวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพ ให้เด็กรู้จักนำความรู้มาคิดวิเคราะห์จนเกิดเป็นนวตกรรมองค์ความรู้ใหม่ทำให้เด็กกล้าคิดกล้าทำกล้าแสดงออกถึงบททาทหน้าที่นำไปสู่การพัฒนาตนด้านสติปัญญาทำให้เด็กไม่เบื่อหน่ายต่อการศึกษาเล่าเรียนทำให้แนวคิดและการพัฒนาสิ่งใหม่เกิดขึ้นในชุมชนและสังคม

การพัฒนาวัดส่งเสริมเรื่องการทำนุบำรุงศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนบุคล ส่งเสริมให้ผู้ที่เป็นหลักของพระพุทธศาสนาคือ บริษัท 4 ประกอบไปด้วย ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา แต่ตอนนี้เหลือเพียงแค่ 3 บริษัท คือภิกษุ อุยาสก อุบาสิกา ส่วนภิกษุณีพระพุทธองค์ทรงบัญญัติให้หมดไปตั้งแต่พุทธองค์ยังทรงมีพระชนมายุอยู่ ดังนั้นพุทธศาสนาจะทรงอยู่ได้ก็ต้องอาศัยพระภิกษุสงฆ์เป็นตัวเชื่อมคือต้องปฏิบัติตนให้เป็นเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชน โดยการพัฒนาตน

โดยเฉพาะแนวคิดการจัดการเชิงพุทธสู่ความเป็นผู้นำ**การจัดการสู่ความเป็นผู้นำหมายถึงการจัดการตน การจัดการบุคคล การจัดการงบประมาณ การจัดการทรัพยากร การจัดการบริหารงาน ในที่นี้จะอธิบายเพียงการจัดการตน คือ การจัดการตน ต้องมี 1) แสวงหาตน** คือ พยายามเสาะหาค้นหาให้พบให้ได้ เพื่อที่จะเข้าใจคำว่า ตัวเราว่าตัวเรามีความรู้ สติปัญญา ความสามารถ ความเชี่ยวชาญด้านไหนมากน้อยเพียงใด ในการที่ตนเองจะก้าวสู่ความเป็นผู้นำ

2) แสวงหาบุคคล คือ พยายามเสาะหาค้นหาให้พบให้ได้ เพื่อที่จะเข้าใจคำว่า คนที่มีความรู้ สติปัญญา ความสามารถ ความเชี่ยวชาญด้านต่างๆให้รับผิดชอบในหน้าที่นั้นๆได้ **3) แสวงหางบประมาณ** คือ พยายามเสาะหาค้นหาให้พบว่า งบประมาณที่หาจุดวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายเพื่ออะไรจากใครที่ไหนจะหาได้อย่างไร **4) แสวงหาทรัพยากร** คือ ก็คือพยายามเสาะหาค้นหาให้พบให้ได้ เพื่อที่จะเข้าใจคำว่าทรัพยากรมีอะไรบ้าง จุดประสงค์ในการหาเพื่ออะไร **5) แสวงหางาน** คือ พยายามเสาะหาค้นหาให้พบให้ได้ เพื่อที่จะเข้าใจคำว่างานคือ สิ่งหรือกิจกรรมที่ทำ เนื่องด้วย หลักใหญ่ 3 ทาง ทางกาย ทางวาจา และทางใจ

รวมทั้งด้านการปกครอง คือหน้าที่หลักการบริหารของภาวะผู้นำ ผู้นำต้องรู้จักการวางแผน จัดองค์กร จัดคนให้ทำหน้าที่รับผิดชอบงานในองค์กร ชี้นำสั่งการคนที่ปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบในองค์กรให้ปฏิบัติตาม ผู้นำต้องรู้จักควบคุมคนที่รับผิดชอบปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรให้ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้งานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น และผู้นำต้องรู้จักการมองจุดแข็ง จุดอ่อน ของบุคลในองค์กรที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงานในหน้าที่นั้นๆ ที่ได้รับมอบหมาย นำมาประเมิน ถ้าผู้นำรู้จุดอ่อนของบุคลในการรับผิดชอบ

ปฏิบัติในหน้าที่หรืองานที่ทำให้ไม่มีประสิทธิภาพหรือมีประสิทธิภาพน้อย ผู้นำก็พยายามใช้โอกาสของปัญหาที่เกิดขึ้นนี้มาปรับปรุงแก้ไขในสิ่งที่เกิดปัญหา ให้ปัญหาที่เกิดหมดไป และนำจุดแข็งของบุคลผู้ปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบงานในองค์กรมาพัฒนาองค์กรให้เกิดมีประสิทธิภาพยิ่งๆขึ้นไปส่วนด้านอื่นผู้นำก็ต้องพยามศึกษาเรียนรู้ทุกด้านเพื่อการพัฒนาตนชุมชนสังคมประเทศชาติบ้านเมืองต่อไป

การจัดการสู่ความเป็นภาวะผู้นำ

ความหมายของการจัดการ จากการค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ ความหมายของการจัดการ ที่มีผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความหมายไว้ดั้งนี้ ราชบัณฑิตยสถาน ได้กล่าวถึงความหมายของการจัดการ ไว้ว่า การทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดี[1]

การจัดการ คือ ศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ ขององค์การและนอกองค์การเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ มีองค์ประกอบที่สำคัญ

1) การจัดการเป็นศิลปะในการใช้คนทำงาน

2) การจัดการต้องอาศัย ปัจจัย พื้นฐาน คือ คน เงิน และวัสดุอุปกรณ์

3) การจัดการเป็นการดำเนินงานของกลุ่มคน[2]

การจัดการ (Management) นิยมใช้ในภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อมุ่งแสวงหากำไร (Profits) หรือกำไรสูงสุด (Maximum Profits) สำหรับผลประโยชน์ที่จะตกแก่สาธารณะถือเป็นวัตถุประสงค์รองหรือเป็นผลพลอยได้ (By Product) เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงแตกต่างจากวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งหน่วยงานภาครัฐที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการสาธารณะทั้งหลาย (Public Services) แก่ประชาชน การบริหารภาครัฐทุกวันนี้หรืออาจเรียกว่า การบริหารจัดการ (Management Administration) เกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจมากขึ้น เช่น การนำแนวคิดผู้บริหารสูงสุด หรือ ซีอีโอ (Chief Executive Officer) มาปรับใช้ในวงราชการ การบริหารราชการด้วยความรวดเร็ว การลดพิธีการที่ไม่จำเป็นการลดขั้นตอนการปฏิบัติราชการและการจูงใจด้วยการให้รางวัลตอบแทนเป็นต้นนอกเหนือจากการที่ภาครัฐได้เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจเข้ามารับสัมปทานจากภาครัฐ เช่นให้สัมปทานโทรศัพท์มือถือการขนส่ง เหล้า บุหรี่ อย่างไรก็ดีภาคธุรกิจก็ได้ทำประโยชน์ให้แก่สาธารณะหรือประชาชนได้เช่นกัน เช่นจัดโครงการคืนกาไรให้สังคมด้วยการลดราคาสินค้า ขายสินค้าราคาถูก หรือการบริจาคเงินช่วยเหลือสังคมเป็นต้น[3]

---

[1] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, 2546), หน้า 779.

[2] สมคิด บางโม, **หลักการจัดการ**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, 2539), หน้า 29.

[3] วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, **การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548), หน้า 5.

วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล[4] การจัดการ คือ. กระบวนการนำเอาวัสดุอุปกรณ์และมนุษย์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ และได้ผลตามวัตถุประสงค์ ซึ่งประกอบไปด้วย การจัดองค์การ การสั่งการ การประสานงานและการประเมินผลของความสำเร็จ[5]

การจัดการ.(Management) หมายถึง การปฏิบัติหรือการดำเนินงานด้านการสั่งการ การจัดองค์การและการพัฒนาบุคลากร เทคโนโลยี และเงินทุนไปใช้ในระบบการดำเนินงานที่มีการจัดหาบริการและสินค้าไปสู่ผู้อื่น[6]

แนวคิดภาวะผู้นำการจัดการเชิงพุทธที่มีต่อสังคมในยุคไทยแลนด์ 4.0

พระพุทธศาสนากับการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ประเทศไทย 4.0 หรือ Thailand 4.0 นับเป็นกระแสที่ได้รับการกล่าวถึง และวิเคราะห์ในแง่มุมต่าง ๆ อย่างมากมาย ทั้งนี้คงเนื่องมาจากเป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายของรัฐบาล ที่จะขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่เป้าหมาย “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายที่จะเปลี่ยนเศรษฐกิจแบบเดิมไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมเมื่อมองถึงพัฒนาการของสังคมไทย ผ่านความเป็นประเทศไทย 1.0, 2.0 และ 3.0 ซึ่งถูกกำหนดแนวทางการพัฒนาด้วยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาตั้งแต่พ.ศ.2504จะพบว่าแม้ว่าในบางช่วงของแผนจะประสบความสำเร็จในการพัฒนาเช่นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแผนฉบับแรกๆและการสร้างความเจริญเติบโตและรักษาอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพในแผนฉบับที่ 6 – 7

แต่ปัญหาที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของการพัฒนาสังคมไทย ก็คือการพัฒนาคนให้มีศักยภาพในการที่จะพัฒนาประเทศจะเห็นได้ว่าในแผนฉบับที่ 8 เป็นต้นมา จะเน้นการพัฒนาที่มุ่งให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาคนให้มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีรวมทั้งการพัฒนาที่บูรณาการแบบองค์รวมเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมเมื่อพิจารณาในแง่มุมของพระพุทธศาสนาในฐานะสถาบันหลักหนึ่งในสังคมไทย ที่ได้เข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาสังคมไทยก็จะพบว่า ในอดีตพระพุทธศาสนาประสบความสำเร็จในการสร้างความอยู่ดีมีสุขให้กับสังคมไทย จนคนไทยมีลักษณะนิสัยที่เด่นชัด คือ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ชอบสนุกและชอบทำบุญ ซึ่งนับเป็นความวิเศษอย่างหนึ่งของวัฒนธรรมไทย ที่สามารถบูรณาการความสนุกกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาในเรื่องบุญเข้าด้วยกัน ดังปรากฏในประเพณีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นงานบวชนาค งานแต่งงาน งานวันสงกรานต์ เป็นต้นต่อมา เมื่อสังคมไทยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งการพัฒนาที่เน้นวัตถุตามแบบอย่างตะวันตก พระพุทธศาสนาก็เริ่มสูญเสียบทบาทที่มีต่อการพัฒนาประเทศอย่างที่เคยเป็นมา เนื่องจากสังคมไทยไปต้อนรับวัฒนธรรมตะวันตก สังคมไทยเริ่มมีปัญหามากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการรับเอาความเจริญก้าวหน้าแบบตะวันตกเข้ามา ทั้งนี้

---

[4] Griffin, Ricky W., **Management**, 6th ed., (Boston, MA: Houghton Mifflin Company,1999),p. 7.

[5] Beach, Dales, **Personnel : The Management of People at Work**, 4th ed., (New York: Macmillan Publishing, 1980), p. 5.

[6] Cook, Curtis W. & Hunsaker, Philip L., **Management and Organization Behavior**, 3rd ed., (New Jersey: McGraw-Hill, 2001), p.5.

เพราะสังคมไทยไม่ได้มีภูมิหลังและรากฐานความเจริญทางสังคมอุตสาหกรรม และไม่มีวัฒนธรรมอุตสาหกรรมแบบตะวันตก ทำให้สังคมไทยมีสภาพที่นักวิชาการเรียกว่า “ทันสมัย

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ในฐานะนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้นำเสนอไว้ว่าถ้ามองจากปัญหาสังคมไทยที่ขาดวัฒนธรรมอุตสาหกรรมและวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ตามแบบอ ย่างตะวันตกสิ่งที่ต้องดำเนินการด่วนก็คือจะต้องสร้างคนไทยให้มีวัฒนธรรมของความใฝ่รู้สู้สิ่งยากขึ้นมาเพื่อพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าต่อไปโดยการสร้างจิตใจของนักผลิตและนักสร้างสรรค์ขึ้นมานั่นก็คือการสร้างคนไทยให้มีจิตใจวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ อันเป็นลักษณะของความใฝ่รู้ รักความจริง ชอบเหตุผลนิยมปัญญา ชอบค้นคว้า แสวงหาสืบสาว ตรวจสอบ และการทดลองจนค้นพบความจริง และจิตใจของนักเทคโนโลยีที่ใฝ่สร้างสรรค์ และจิตใจแห่งนักอุตสาหกรรมที่เพียรบากบั่นสู้สิ่งยาก

การพัฒนาสังคมไทยที่จะก้าวไปสู่การเป็น “ประเทศไทย 4.0 “ เพื่อพัฒนาประเทศให้มีศักยภาพเพื่อก้าวไปสู่การแข่งขันกับนานาชาติ หรือการที่จะก้าวไปสู่การเป็นผู้นำในเวทีโลก จึงจำเป็นที่จะต้องนำเอาหลักธรรมและแนวคิดทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ อย่างน้อยก็จะต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมใหม่ โดยหันมาเน้นในการสร้างวัฒนธรรมแห่งความใฝ่รู้และสู้สิ่งที่ยาก ซึ่งวัฒนธรรมดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้นั้น ก็ด้วยการศึกษาหรือพัฒนาคนให้มีคุณภาพและศักยภาพนั่นเอง[7]

ในพระพุทธศาสนามีแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ[8] นั้น ซึ่งแนวคิดของการนำและภาวะผู้นำของ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นอาจพิจารณาได้ว่า ในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์ทรงเป็นผู้นำ องค์การพระพุทธที่มีทั้งธรรมบารมี และทรงเป็นผู้นำที่ยึดธรรมเป็นหลักในการนำพาสมาชิกใน องค์การ คือ เหล่าพระสาวกไปสู่แนวทางการหลุดพ้นจากทุกขทั้งปวง อันเป็นเป้าหมายสุดท้ายในทาง พระพุทธศาสนาได้อย่างยอดเยี่ยม โดยที่พระพุทธองค์ในฐานะผู้นำ ได้ทรงเลือกใช้หลักในการนำและ ภาวะผู้นำของพระพุทธองค์ในเรื่องราวต่างๆ ตามโอกาส บุคคล สถานที่ และสถานการณ์ที่ หลากหลายลักษณะ ยกตัวอย่างเช่น การเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน การมี ส่วนร่วมในการตัดสินใจ การให้ความสำคัญระหว่างคนและงานอย่างเท่าเทียมกัน การสร้างแรงจูงใจ การกระตุ้นให้ดำเนินกิจกรรมในการปฏิบัติอย่างเต็มกำลังความรู้ความสามารถ รวมถึงวิธีการในการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกภายในองค์กรกับสมาชิกภายนอกองค์กร

ความหมายไทยแลนด์ 4.0[9]

เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือ **โมเดลพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาล** ภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่เข้ามาบริหารประเทศบนวิสัยทัศน์ที่ ว่า **“มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน”**เพื่อให้เข้าใจ **“ประเทศไทย 4.0”** ดีขึ้น ขอยกตัวอย่างเพื่อให้เห็นภาพ ดังนี้ **ยุคแรก** เรียกว่า**“ประเทศไทย1.0” เน้นการเกษตรเป็น**

---

[7] ธนพล สมหวังCr.ผศสำนักวิชาการทั่ว มหาวิทยาลัยศรีประทุม “เว็บไซท์”: http://www. Bangkokbiznews .com/blog/detail/641259สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2560

[8] พระครูสิริจันทนิวิฐ, ภาวะผู้นำเชิงพุทธ, (กรุงเทพมหานคร นิติธรรมการพิมพ์ :, 2549), หน้า 22

[9] ดรถวิล. อรัญเวศรอง ผอนครราชสีมา เขต.สพป. 4

หลัก เช่น ผลิตและขาย พืชไร่ พืชสวน หมู หมา กา ไก่ เป็นต้น **ยุคสอง** เรียกว่า **“ประเทศไทย 2.0” เน้นอุตสาหกรรมแต่เป็นอุตสาหกรรมเบา**เช่นการผลิตและขายรองเท้าเครื่องหนังเครื่องดื่มเครื่องประดับ เครื่องเขียน กระเป๋า เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น **ยุคที่สาม** ขอเรียกว่า **”ประเทศไทย 3.0” เป็นอุตสาหกรรมหนักและการส่งออก** เช่น การผลิตและขาย ส่งออกเหล็กกล้า รถยนต์ กลั่นน้ำมัน แยกก๊าซธรรมชาติ ปูนซีมนต์ เป็นต้น แต่ **ไทยในยุค 1.0 2.0 และ 3.0 รายได้ประเทศยังอยู่ในระดับปานกลาง** ประเทศไทยคงจะอยู่อย่างนี้ไม่ได้ ต้องรีบพัฒนาเศรษฐกิจสร้างประเทศ จึงเป็นเหตุให้นำไปสู่ **ยุคที่สี่** ให้รหัสใหม่ว่า **”ประเทศไทย 4.0 พัฒนาประเทศไทยสู่เศรษฐกิจใหม่** (New Engines of Growth) มีรายได้สูง โดยวางเป้าหมายให้เกิดภายใน 5 – 6 ปีนี้ คล้าย ๆ กับการวางภาพอนาคตทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนของประเทศที่พัฒนา เช่นสหรัฐอเมริกา “ A Nation of Makers ” อังกฤษ “ Design of Innovation” อินเดีย “ Made in India” หรือ ประเทศเกาหลีใต้ที่วางโมเดลเศรษฐกิจในชื่อ “ Creative Economy”

ลักษณะไทยแลนด์ 4.0 “ประเทศไทย 4.0” เป็นความมุ่งมั่นของนายกรัฐมนตรี ที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ ไปสู่ “Value–Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” โดยมีฐานที่เป็นแนวคิดหลัก คือ เปลี่ยนจากการผลิตสินค้า **“โภคภัณฑ์”** ไปสู่สินค้าเชิง **“นวัตกรรม”** .เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม และเปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้า ไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น ดังนั้น “Thailand 4.0” จะเปลี่ยนวิธีการทำงานที่มีลักษณะเปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิมในปัจจุบันไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farming) โดยเกษตรกรต้องร่ำรวยขึ้นและเป็นเกษตรกรแบบเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) เปลี่ยนจาก Traditional SMEsหรือ SMEs ที่มีอยู่และรัฐต้องให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา ไปสู่การเป็น Smart Enterprises และ Startups บริษัทเกิดใหม่ที่มีศักยภาพสูง เปลี่ยนจาก Traditional Services ซึ่งมีการสร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำ ไปสู่ High Value Services และเปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และทักษะสูง

การพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ฐานการพัฒนา Thailand 4.0 เริ่มต้นที่ “คนไทยทุกคน” ปัจจัยสำคัญที่สุดของการขับเคลื่อนประเทศไทย ตาม Thailand 4.0 ก็คือ “คนไทย” เนื่องจากการพัฒนาทุนมนุษย์ที่ดี มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จะเป็นรากฐานในการเสริมสร้างคุณภาพและความเข้มแข็งให้กับสังคมไทย รวมทั้งสร้างรากฐานความมั่นคงของประเทศในทุกด้าน และเมื่อคนไทยมีคุณภาพก็จะสามารถลด

ความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้ การพัฒนาสังคมจึงต้องมุ่งพัฒนาโดยเน้นเรื่องคุณภาพและความยั่งยืน บนพื้นฐานแนวคิดของการ **"รู้จักเติม รู้จักพอ และรู้จักปัน" นอกจากนี้แล้ว**การพัฒนาประเทศภายใต้โมเดล **“ประเทศไทย 4.0”** จะสำเร็จ ต้องใช้แนวทาง “**สานพลังประชารัฐ**” เป็นตัวการขับเคลื่อน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ภาคการเงินการธนาคาร ภาคประชาชน ภาคสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัยต่างๆ ร่วมกันระดมความคิด ผนึกกำลังกันขับเคลื่อน ผ่านโครงการ บันทึกความ

ร่วมมือ กิจกรรม หรือ งานวิจัยต่าง ๆ โดยการดำเนินงานของ**"ประชารัฐ"** กลุ่มต่างๆ กันซึ่งแต่ละกลุ่มกำลังวางระบบและกำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนนโยบายอย่างเข้มข้น[10]

ความสำคัญภาวะผู้นำเชิงพุทธที่มีต่อสังคมในยุคไทยแลนด์ 4.0 ไทยแลนด์ 4.0 การต่อสู้ในสงครามที่ไม่มีวันชนะ[11]

ถ้อยคำที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศในยุคนี้ที่เราได้ยินบ่อยคือ **"มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน" "ไทยแลนด์ 4.0" " ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง" "ประชารัฐ" "นวตกรรม" "ก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง" "ไม่ทิ้งใครไว้เบื้องหลัง" และ "ความเหลื่อมล้ำ"** นายกรัฐมนตรีและทีมงานด้านเศรษฐกิจได้พูดตอกย้ำวาทกรรมชุดนี้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งได้ใช้กลไกรัฐในทุกส่วนขับเคลื่อนการบริหารและการจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับวาทกรรมชุดนี้

เท่าที่ติดตามจากเนื้อหาสาระของไทยแลนด์ 4.0 ที่นายกรัฐมนตรีถ่ายทอดออกมาสู่สาธารณะ ผมเห็นว่ารากฐานของวิธีคิดในการพัฒนาประเทศของรัฐบาลยังคงเป็นการมอง "การพัฒนาแบบเส้นตรง" โดยมีการจำแนกขั้นตอนการพัฒนาศรษฐกิจไทยเป็น 4 ยุค ยุคแรกคือเกษตรและหัตกรรม ซึ่งถูกเรียกว่า ยุค 1.0ต่อมาเป็นยุคอุตสาหกรรมเบา เรียกว่า 2.0 ถัดจากนั้นเป็นยุคอุตสาหกรรมที่มีความซับซ้อน เรียกว่า 3.0 และ ยุคอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีระดับสูงและนวัตกรรม เรียกว่า 4.0 ตามลำดับดูเหมือนว่ารัฐบาลมีความมุ่งมั่นอย่างมากที่จะขับเคลื่อนให้ประเทศไทยพัฒนาเป็นไทยแลนด์ 4.0 โดยหวังว่าระบบเศรษฐกิจฐานเทคโนโลยีและนวตกรรมจะเป็นพลังในการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศจนสามารถหลุดพ้นจากประเทศที่ตกอยู่ในกับดักรายได้ปานกลาง ไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง ซึ่งในท้ายที่สุดก็จะสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนแก่ประเทศต่อไป

บทบาทภาวะผู้นำเชิงพุทธที่ดียุคไทยแลนด์ 4.0

เนื่องจากเป็นยุคของการบริหารจัดการคนให้ดูแลคน เป็นเรื่องของความเชื่อในความเป็นมนุษย์ และคุณค่าที่มีอยู่ในตัวทุกคน (Human Being) นั่นเพราะ 4.0 คือยุคของนวัตกรรมและโลกที่ทันสมัยในการประยุกต์ Digital Life ผนวกกับนวัตกรรมอันทรงคุณค่า ที่แต่ละองค์กรต้องสร้างมาเพื่อให้มีลักษณะเฉพาะและแตกต่างอย่างยั่งยืนด้วยเหตุนี้จึงทำให้คุณสมบัติของผู้นำเปลี่ยนไป เพราะเป็นเรื่องที่กลับมาใกล้ตัวมาก

บทบาทของผู้นำยุค 4.0 นิยามให้ "ผู้นำต้องเปลี่ยนเป็นผู้อำนวย หมายถึง ผู้อำนวยการเรียนรู้หรือคอยอำนวยการในทุกๆเรื่อง เพื่อให้คนทำงานสามารถอยู่ได้ด้วยตัวเอง" ยุค 4.0 ผู้นำจะต้องคอยส่งเสริมและอำนวยให้เกิดองค์กรจัดการตัวเอง (Self Organization) ซึ่งเชื่อมโยงไปกับวิถีของคนยุค 4.0 อย่างชัดเจน ส่วนในแง่ของ HR 4.0 ก็จะมองไปที่การเชื่อในคุณค่าของคน (Personal Value) ศรัทธาในคุณค่าที่มีอยู่ในตัวทุกคน เชื่อว่าทุกคนสามารถดูแลและจัดการตัวเองได้ ก่อเกิดนวัตกรรมใหม่ๆได้ด้วยตัวเองเช่นเดียวกันสิ่งที่น่าสนใจคือ

---

[10] **แหล่งข้อมูล** http://www.drborworn.com/articledetail.asp?id=16223, http://www.libarts.up.ac.t h /v2/img/Thailand-4.0.pdf

[11] เผยแพร่: 21 ก .ค.2560 13:17:00 โดย :MGR Online**"ปัญญาพลวัตร"**

บทบาทของผู้นำที่ดีในยุค 4.0 จะไม่ใช่ผู้ที่คอยสั่งการอีกต่อไป แต่จะเป็นผู้ที่คอยส่งเสริมสนับสนุน ให้ลูกน้องแต่ละคนสามารถทำงานที่ตัวเองรับผิดชอบให้สำเร็จ รวมถึงการคิดสิ่งใหม่ๆ การนำเอาคุณค่าที่มีในตัวพนักงานมาสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรม ซึ่งก็คือผู้อำนวยการและพัฒนากร (OD : Organization Development) โดยมีทักษะที่จำเป็นดังนี้

1) **ต้องเข้าใจในความต่างของคนและศรัทธา**ในคุณค่าความแตกต่างของแต่ละคน (Personal Values Trust)ผู้นำต้องเชื่อว่าพนักงานทุกคนมีคุณค่าและข้อดีในตัวเอง สิ่งนี้คือ Mindset แรกของผู้นำยุค 4.0 ซึ่งผู้นำต้องมองเห็นความถนัดของลูกน้อง แล้วจึงจะสามารถพูดคุยกับเขาในการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ชวนเขาคิดหาวิธีการทำงานส่วนนั้นให้สำเร็จ

2) **ต้องฟังเก่งและฟังด้วยหัวใจ (Deep listening)**
เมื่อผู้นำได้เห็นคุณค่าของลูกน้องแล้ว สิ่งต่อมาคือต้องรับฟังให้มากด้วย เพราะการฟังสามารถทำให้พนักงานมีตัวตนอยู่จริง หลายองค์กรผู้นำส่วนใหญ่มักชอบพูดเยอะแต่ฟังน้อย จนลูกน้องไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ซึ่งไม่ต่างจากการปิดกั้นโอกาสและเวทีโชว์ศักยภาพในทางอ้อม แต่ถ้าผู้นำเปิดโอกาสให้พวกเขามีเวทีแสดงความคิดเห็น ก็ยิ่งทำให้พวกมีพลังคิดมากขึ้นและยังแสดงให้เห็นว่าพวกเขามีตัวตนอยู่จริงในองค์กร

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) พระพุทธเจ้าเคยตรัสว่า พระองค์จะปรินิพานต่อเมื่อพุทธบริษัท 4คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ทั้งหลายทั้งปวงคือพระภิกษุ ทั้งเถระ ทั้งมัชฌิมะ ทั้งนวกะ ภิกษุณีก็เช่นเดียวกันพร้อมทั้งอุบาสก อุบาสิกา ทั้งที่ถือพรหมจรรย์ และที่เป็นผู้ครองเรือนทั้งหมดต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติที่จะรักษาพระศาสนาไว้ คือ

1) ต้องเป็นผู้มีความรู้ เข้าใจหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ดี และประพฤติปฏิบัติได้ถูกต้องตามคำสอน

2) นอกจากรู้เข้าใจเอง และปฏิบัติได้ดีแล้ว ยังสามารถบอกกล่าวแนะนำสั่งสอนผู้อื่นได้ด้วย

3) เมื่อมีปรับวาทเกิดขึ้น คือ คำจ้วงจาบสอนคลาดเคลื่อนผิดเพี้ยนจากพระธรรมวินัย ก็สามารถชี้แจงแก้ไขได้ด้วยตอนที่พระองค์จะปรินิพพานนั้น มารก็มากราบทูลว่าเวลานี้พุทธบริษัท

4 มีคุณสมบัติพร้อมอย่างที่พระองค์ได้ตรัสเหมือนกับเป็นเงื่อนไขไว้แล้ว พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาเห็นว่าเป็นอย่างนั้นจึงทรงรับที่จะปรินิพพาน โดยทรงปลงพระชนมายุสังขารพุทธดำรัสนี้ ก็เหมือนกับว่าพระพุทธเจ้าทรงฝากพระพุทธศาสนาไว้กับพุทธบริษัททั้ง 4 แต่ต้องมองให้ตลอดด้วยว่าทรงฝากพระพุทธศาสนาไว้กับพุทธบริษัทที่เป็นอย่างไรชาวพุทธจะเป็นผู้มีคุณสมบัติถูกต้องที่จรรโลงพระศาสนาไว้ก็เริ่มด้วยมีคัมภีร์ที่จะให้เรียนรู้เข้าใจพระธรรมวินัยอันเป็นของ

แท้ก่อนเป็นอันว่า ในแง่นี้พระไตรปิฎกก็เป็นหลักของพุทธบริษัทต้องอยู่คู่กับพุทธบริษัท โดยเป็นฐานให้แก่พุทธบริษัทซึ่งจะทำให้ชาวพุทธเป็นผู้มีคุณสมบัติที่จะรักษาพระศาสนาไว้ได้สองฝ่ายนี้ คือ ตัวคนที่จะรักษาพระศาสนากับตัวพระศาสนาที่จะต้องรักษา ต้องอาศัยซึ่งกันและกันพระศาสนาจะดำรงอยู่และจะเกิดผลประโยชน์ ก็ต้องมาปรากฏที่ตัวพุทธบริษัท 4 ต้องอาศัยพุทธบริษัท 4 เป็นที่รักษาไว้ พร้อมกันนั้นในเวลา

เดียวกัน พุทธบริษัท 4 จะมีความหมายเป็นพุทธบริษัทขึ้นมาได้และจะได้ประโยชน์จากพระพุทธศาสนาก็เพราะมีธรรมวินัยที่รักษาไว้ในพระไตรปิฎกเป็นหลักอยู่[12]

พระพุทธศาสนากับสถานการณ์ทางสังคมในปัจจุบัน

พระพุทธศาสนากับปัญหาที่ท้าทายในปัจจุบัน ทุกศาสนาในโลกล้วนมีคาสอนให้ศาสนิกชนประพฤติตนเป็นคนดี ทั้งดีต่อสังคมและดีต่อศาสนา วิธีการทาความดีนั้นแต่ละศาสนาก็จะแตกต่างกันไปตามแต่บทบัญญัติและหลักการของศาสนานั้นๆ แต่ทุกศาสนาก็มีจุดร่วมกันคือการให้ความสาคัญแก่จิตใจการเชื่อมั่นในความดี การเสียสละโดยให้เห็นแก่ตัวน้อยที่สุด จนไม่มีความเห็นแก่ตัวเป็นที่สุดแต่ปัจจุบันศาสนาสากลของโลกกาลังเผชิญกับปัญหาท้าทายร่วมกัน บางศาสนาเผชิญกับปัญหาท้าทายจากภายนอกบางศาสนาเผชิญกับปัญหาท้าทายจากภายใน และบางศาสนาก็เผชิญกับปัญหาท้าทายทั้งสองประการ ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะกรณีพระพุทธศาสนา ปัจจุบันทั้งในสังคมไทยและสังคมอื่นๆที่นับถือพระพุทธศาสนา กาลังเผชิญกับปัญหานานาประการซึ่งพอสรุปได้เป็น 3 ประเด็นคือ

1) ปัญหาท้าทายที่เกิดจากภายในหน่วยงานพระพุทธศาสนา

2). ปัญหาท้าทายที่เกิดจากการรุกรานของลัทธิความเชื่อและศาสนาอื่นๆ

3). ปัญหาท้าทายที่เกิดจากระบบความเชื่อและค่านิยมตามสื่อสมัยใหม่ 1.

ปัญหาท้าทายที่เกิดจากภายในหน่วยงานพระพุทธศาสนา

หน่วยงานพระพุทธศาสนาคือรูปแบบบรรทัดฐานข้อปฏิบัติต่าง ๆ สถานภาพตำแหน่ง หน้าที่หรือบทบาทซึ่งผู้มีตำแหน่งในหน่วยงานจะต้องปฏิบัติ ส่วนประกอบที่สาคัญก็คือหลักคาสอนในพระไตรปิฎกของพระพุทธเจ้าและพระสาวกร่วมทั้งด้านพิธีกรรมศาสนสถาน และแนวคาสอนอื่นๆที่พุทธบริษัทในพระพุทธศาสนาจะพึ่งปฏิบัติต่อกันและกันทั้งพระภิกษุสามเณรภิกษุณี อุบากสกและอุบาสิกา ปัญหาท้าทายที่เกิดจากบุคลากรในพระพุทธศาสนา

สำหรับสังคมไทยการปฏิบัติที่แตกต่างกันการอธิบายพระธรรมวินัยต่างกันก็มีให้เห็นเช่นกัน เช่น การเกิดคณะธรรมยุติกนิกายสาเหตุมาจากการปฏิบัติตามตามพระธรรมวินัยแตกต่างกันการเกิดขึ้นของสานักสันติอโศก ที่เน้นการทานอาหารมังสวิรัติ และสานักวัดพระธรรมกายที่สอนการฝึกสมาธิแบบกำหนดลูกแก้วและอธิบายพระนิพพานเป็นอัตตา จากกรณีดังกล่าวทำให้เกิดการแตกแยกในพระพุทธศาสนาของเมืองไทยอย่างรุนแรง ซึ่งกระทบกระเทือนต่อศรัทธาของประชาชนอย่างมากในปัจจุบันและในอนาคต

ปัญหาการประพฤติผิดพระธรรมวินัยของพระภิกษุสามเณรเป็นปัญหาที่วิกฤตที่สุดในปัจจุบัน เพราะพระภิกษุสามเณรเป็นตัวแทนของพระรัตนตรัยความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระพุทธศาสนานั้นส่วนหนึ่งมาจากการประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรหากท่านเหล่านั้นประพฤติผิดต่อพระธรรมวินัยแล้วย่อมมีผลต่อศรัทธาของประชาชนอย่างหลีกไม่ได้ ปัญหาการประพฤติผิดพระวินัยของพระภิกษุสามเณรนั้น

[12] พระพรหมคุณาภรณ์ (ปยุตฺโต .อ .ป) จากหนังสือ หน้า) "พระไตรปิฎก สิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้"8)

พอจะสรุปสาเหตุได้ดังนี้คือ พระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาของสังคมไทยมีพื้นฐานทางครอบครัวแตกต่างกัน มีระดับการศึกษาและสติปัญญาแตกต่างกัน เหตุจูงใจในการบรรพชาและอุปสมบทแตกต่างกัน การขอบรรพชาและอุปสมบทเป็นกระบวนการที่ทาได้ง่าย ไม่มีระเบียบในการปฏิบัติเป็นมาตรฐานเดียวกันในการพิจารณาและฝึกก่อนให้การบรรพชาและอุปสมบท พระอุปัชฌาย์ ผู้มีอำนาจตามกฎหมายในการให้บรรพชาและอุปสมบท ไม่ได้อบรมสั่งสอนพระบวชใหม่ที่ตนบวชให้เท่าที่ควรมุ่งเน้นอติเรกลาภอันเกิดจากผู้บวชเป็นหลักจึงได้แต่ปริมาณ ไม่ได้คุณภาพตามต้องการ ควรมีมาตรการหรือมาตรฐานให้กับพระอุปัชฌาย์ทุกรูปได้นาไปเป็นแนวปฏิบัติที่ชัดเจนกว่าที่เป็นอยู่ เจ้าอาวาสที่มีหน้าดูแลอบรมสั่งสอนไม่มีเวลาอันเนื่องจากอานาจต่างๆเบ็ดเสร็จอยู่กับเจ้าอาวาสหมดอะไรๆ ก็อยู่กับเจ้าอาวาสหมดทาให้เจ้าอาวาสไม่มีเวลาต่อการอบรมสั่งสอนเพราะภารกิจต่างๆเบียดบังเอาเวลาไปหมด สื่อมวลชนเสนอข่าวเกินความเป็นจริงโดยมุ่งขายข่าวมากกว่าจะร่วมรับผิดชอบต่อปัญหา บางทีข่าวไม่เป็นจริงอย่างที่เสนอไปแล้วแต่ไม่มีความรับผิดชอบใดๆทาให้พระภิกษุที่ดีตกเป็นจาเลยที่ถูกสังคมตัดสินผิดแล้ว โดยไม่มีโอกาสชี้แจงต่อสังคมเลย

สภาพการณ์พระพุทธศาสนาในสังคมปัจจุบัน

ในปัจจุบันมีชาวยุโรปหันมานับถือพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆมีทั้งที่เป็นภิกษุ อุบาสก อุบาสิกาเช่น ที่ประเทศอังกฤษจากรายงานในวารสารทางสายกลางของพุทธสมาคมลอนดอนระบุว่ามีสมาคมองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาจัดอยู่ในประเทศอังกฤษประมาณ 30แห่งเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา นอกจากนี้ได้สร้างวัดพุทธประทีปซึ่งถือเป็นวัดแรกของไทยในยุโรปมีชาวพุทธไทยและชาติอื่นๆ มาประกอบกิจกรรมภายในวัดอยู่เสมอในระยะต่อมาก็มีการสร้างวัดต่างๆเพิ่มขึ้นรวมทั้งหมด 8 วัด ที่ประเทศเยอรมัน ในปัจจุบันชาวเยอรมันได้นับถือพระพุทธศาสนาในส่วนของเนื้อหาโดยเฉพาะด้านปรัชญาพุทธปฏิบัติวิปัสนากรรมฐานมากกว่าสนใจในด้านรูปแบบและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเขาเข้าถึงพระพุทธศาสนาด้วยสติปัญญาของเขาเอง แม้จะไม่ปรากฏวัดวาอารามทางพระพุทธศาสนามากมายก็ตาม แต่ก็มีชาวเยอรมันไม่น้อยที่นับถือพระพุทธศาสนาจากหลักธรรมคาสั่งสอนเป็นต้นประเทศอื่นๆ ในยุโรปก็มีการเปิดรับพระพุทธศาสนามากขึ้น

ปัจจุบันพระพุทธศาสนากระจายอยู่ทั่วทวีปยุโรปเกือบทุกประเทศ โดยนับจานวนประเทศชาวพุทธที่ได้รับเชิญมาประชุมชาวพุทธนานาชาติเมื่อเดือนพฤษภาคม 2549ที่ผ่านมามีถึง18 ประเทศ ได้แก่ เดนมาร์ก (Denmark)ฟินแลนด์(Finland)ไอซ์แลนด์ (Iceland) รัสเซีย(Russia) สวีเดน(Sweden)อังกฤษ (U.K.) เยอรมัน (Germany) ฝรั่งเศส(France)เนเธอร์แลนด์(Netherlands) เบลเยี่ยม (Belgium) ออสเตรีย (Austria) สวิสเซอร์แลนด์ (Switzerland) กรอเอเชีย (Croatia) โรมาเนีย (Romania) อิตาลี (Italy) สเปน (Spain) ตากิกิสถาน (Tagigistan) ยูเครน (Ukraine)

พระพุทธศาสนาแบบไทยได้พัฒนาขึ้นในประเทศตะวันตกและมีความมั่นคงเข้มแข็งหลากหลายขึ้นเรื่อยจากมุมมองของพระสงฆ์ที่เดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุโรปให้ทัศนะว่า “อังกฤษเหมาะที่จะเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้

กว้างไกลไปในตะวันตกได้ด้วยอาศัยปัจจัยหลายประการโดยประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่ไม่ใหญ่โตมากนักการติดต่อคมนาคมกับประเทศอื่นๆแถบยุโรปและอเมริกาสะดวกเรื่องของพระพุทธศาสนาก็ไม่ใช่ของใหม่

ทีเดียวสำหรับประเทศอังกฤษและยังเป็นที่ยอมรับในหมู่ปัญญาชนว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีเหตุผลน่ารับฟังมีคาสอนที่ละเอียดลึกซึ้งประกอบกับในปัจจุบันการทำสมาธิหรือ Meditation ได้รับความสนใจจากคนทุกระดับในสังคมเพราะเห็นว่าอย่างน้อยก็เป็นวิธีผ่อนคลายความตึงเครียด ซึ่งมักเป็นปัญหาของคนในสังคมที่เจริญในด้านวัตถุแล้วแต่ละเลยทางด้านการพัฒนาจิตใจ อนึ่งในปัจจุบันชาวตะวันตกกำลังมีความวิตกกังวลอย่างมากเกี่ยวกับเรื่องสภาพความเสื่อมโทรมของธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และมีความรู้สึกซาบซึ้งประทับใจในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาซึ่งเน้นการดำเนินชีวิตให้กลมกลืนกับธรรมชาติ ให้มีความเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลายหลายคนจึงเห็นว่า พระพุทธศาสนาเข้าได้ดีกับอุดมการณ์ของคนที่มีความเป็นห่วงต่อสถานการณ์ของโลกปัจจุบัน” กลุ่มสมาคมสมถะในประเทศอังกฤษรายงานว่า “การสอนสมาธิแนวดั้งเดิมของไทยคืออานาปานสติสมถะและวิปัสสนาที่ลอนดอนได้รับความนิยมมากปี พ.ศ.2548 มีการเปิดสอนปฏิบัติสมาธิตามที่ต่างๆกว่า 20 แห่งทั่วประเทศอังกฤษและยังมีที่เวลส์แคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกาด้วย.”นอกจากนี้สาขาของสมาคมที่แคมบริจลอนดอนและแมนเซสเตอร์ มีความสัมพันธ์อย่างเหนียวแน่นกับแนวทางปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาแบบไทยมาเป็นเวลาหลายปี โดยมีสมาชิกหลายท่านเดินทางไปเมืองไทยเพื่อปฏิบัติกรรมฐานให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเป็นระยะในทานองนี้ ความสัมพันธ์ที่มีอยู่แล้วก็จะแน่นแฟ้ นยิ่งขึ้นและทำให้ความสัมพันธ์ใหม่พัฒนาต่อไป จากหลักฐานดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาทั้งฝ่ายเถรวาทและฝ่ ายมหายานที่แผ่ขยายไปในทวีปยุโรปมีพัฒนาการ และได้รับการตอบรับที่ดีชาวยุโรปให้ความสนใจพระพุทธศาสนาในด้านเนื้อหาเพื่อนามาใช้ในการดาเนินชีวิต ประยุกต์ใช้ในด้านฝึกปฏิบัติอบรมพัฒนาจิตปัญญา และหลักการทางพุทธศาสนาก็เข้าได้ดีกับวัฒนธรรมแสวงปัญญาของชาวยุโรปเพราะหลักการพุทธเน้นการใช้เหตุผล ให้อิสระทางความคิดไม่ผูกขาดทางความคิดดังนั้นแม้ศาสนาพุทธจะเป็นสิ่งใหม่สาหรับชาวยุโรป ยังไม่เป็นที่แพร่หลายขยายวงกว้างทางสังคมแต่ก็ค่อนข้างเข้ากันได้กับภูมิปัญญาแบบฝรั่ง มีคุณค่าต่อชีวิตปัจเจกบุคคลและสิ่งแวดล้อม จึงอาจกล่าวได้ว่าสภาพการณ์ปัจจุบันของศาสนาพุทธในยุโรปเป็นช่วงของการเริ่มต้นที่ได้รับการยอมรับและมั่นคงการไม่ได้รับปฏิเสธและต่อต้านนับเป็นโอกาสที่ดีของพระพุทธศาสนาที่จะเติบโตในแผ่นดินยุโรปต่อไป

ผลกระทบต่อสังคมไทย

1) ในแง่ของปัจเจกบุคคล คนไทยย่อมประสบกับความไม่เชื่อมั่นในสถานะของประเทศ ไม่ไว้ใจในข้าราชการและนักการเมือง ในการบริหารของคณะรัฐบาลและความมั่นคงของประเทศ

2) ในแง่ของสังคม มุมมองโดยรวมของสังคมไทยย่อมไม่เป็นที่ไว้วางใจของชาวต่างชาติเท่าที่ควร ความเชื่อมั่นในรัฐบาลโดยรวมก็ลดลงตามลาดับ

3) ในแง่ของเศรษฐกิจ การบริหารด้านนโยบายของรัฐบาลเป็นผลโดยตรงด้านเศรษฐกิจของประเทศ หากรัฐบาลวางแนวนโยบายผิดพลาด ต่างชาติขาดความเชื่อมั่นในรัฐบาล ย่อมเกิดเป็นวิกฤติเศรษฐกิจตามมาอย่างแน่นอน

4) ในแง่ของศาสนา ปัจจุบันกำลังเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างศาสนา อันเกิดจากการพยายามแทรกแซงกิจการพระพุทธศาสนา

และพยายามลบล้างความเป็นพุทธศาสนาในหน่วยงานนั้นๆ ที่นักการเมืองบางคนเป็นรัฐมนตรี ดังที่เป็นข่าวในปัจจุบัน

พระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาทางการเมือง

1) พระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงอธิปไตย ไว้ถึง 3 แบบ คือ อัตตาธิปไตย โลกาธิปไตย ธรรมาธิปไตย โดยประการหลัง ธรรมาธิปไตยปกครองโดยเน้นธรรมะเป็นใหญ่ ให้ผู้นำมีธรรมะ(มุขบุรุษที่ดี) และประชาชนมีธรรมะ (สัมมาชน)[13]

2) พระพุทธศาสนา เน้นเสรีภาพทางจิตเป็นศาสนาแรกที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนมีสิทธิพิจารณาคัดเลือกผู้นำ มีสิทธิในด้านต่างอันไม่ก่อความเดือดร้อนสู่ตนเองและผู้อื่น

3) พระพุทธศาสนา สอนให้รู้จักความพอดีในการปฏิบัติตน และการแก้ไขปัญหาต่างๆด้วยปัญญา ในการดาเนินตามอริยสัจ 4 นักการเมืองควรนาไปปรับใช้ตามเหตุสถานการณ์นั้นๆ

4) พระพุทธศาสนา สอนให้รู้จักความสุจริต ในการปฏิบัติตนสมควรแก่หน้าที่ รู้กาล รู้เวลา รู้หน้าที่ของตน ปัญหาความยัดแย้งทางการเมือง ความยัดแย้งทางการเมืองที่เป็นปัญหาสังคมอย่างหนึ่งนั้นอาจจะมาจากสาเหตุห ลายประการ เช่น ผลประโยชน์ขัดกัน ความคิดเห็นไม่ตรงกัน การขาดอุดมคติทางการเมืองที่แน่นอน เป็นต้น ในการแก้ปัญหานี้ ตามทัศนะของพุทธศาสนาแล้วนักการเมืองจะต้องมีธรรมะสาหรับนักบริหาร นักปกครองซึ่งพระพุทธองค์ได้แสดงว่า เป็นคุณสมบัติของนักปกครองหรือผู้บริหารปรากฏในพระคัมภีร์ศาสนาหลายแห่งด้วยกัน แต่ในที่นี้จะขอนำมากล่าวเฉพาะที่ท่านได้แสดงไว้ในอรรถกถาอัฏฐกนิบาตอังคุตตรนิกาย มีใจความว่าผู้ปกครองหรือนักบริหารนั้นจะต้องทานุบำรุงประชาราษฎร์ด้วยหลักธรรมที่เรียกว่าราชสังคหวัตถุ 5 ประการ คือ

1). สัสสเมธะ ฉลาดสามารถในการบารุงเกษตรกรรมและกสิกรรมเป็นต้น อันเป็นธัญญาหารให้เกิดผลผลิตที่ดี มีกา รส่งเสริมการเกษตรและกสิกรรมให้อุดมสมบูรณ์ อันจะเป็นประโยชน์พื้นฐานที่สาคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศทางด้านเศรษฐกิจ

2). ปุริสเมธะ ฉลาดสามารถในการบารุงคน ส่งเสริมคัดเลือกคนมาทำงานให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของ เขาและการงานที่จะทำนั้นๆพร้อมทั้งจัดสวัสดิการให้ดี เป็นต้น

3). สัมมาปาสะ ผูกประสานสงเคราะห์ประชาชนพลเมืองบ่วงคล้องใจคน คือการดูแลสุขทุกข์ของประชาชน ส่งเสริมอาชีพ เช่น จัดทุนให้คนยากจนยืมไปสร้างตนในทางพาณิชยกรรมหรือดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ให้เกิดความเลื่อมล้าหรือช่องว่างจนแตกแยกกัน ซึ่งเป็นการทาให้จิตใจของประชาชนเลื่อมใสในผู้ปกครอง

4). วาชเปยยะ พูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวานดูดดื่มใจ รู้จักพูดรู้จักชี้แจงแนะนำ รู้จักทักทายถามไถ่ทุกข์สุขของประชาชนทุกชั้น ด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดี ด้วยถ้อยคำที่ประกอบด้วยเหตุผล ที่เป็นหลักฐานมีประ ะโยชน์เป็นทางแห่งการสร้างสรรค์แก้ไขปัญหาเสริมความสามัคคีทำให้เกิดความเข้าใจดี ความเชื่อถือและความนิยมนับถือ

---

[13] พระสุตตันตปิฎก เล่ม 20 หน้า 186 , เล่ม11 หน้า 231

5). นิรัคคหะ บริหารประเทศชาติให้อยู่เย็นเป็นสุข โดยป้องกันและบำราบโจรผู้ร้าย ให้ประชาชนนอนตาหลับ โดย ยึดหลักการที่ว่า "ความสุขของประชาชนคือยอดปรารถนาของตน" และในทีฆนิกายปาฏิกวรรคก็ได้แสดงไว้ว่า ผู้บริหารหรือ นักปกครองที่ดีนั้น เมื่อปฏิบัติหน้าที่ พึงเว้นความลำเอียง (อคติ)หรือความประพฤติที่คลาดเคลื่อนจากธรรม 4 ประการ

1) ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ

2). โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง

3). โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลงหรือเขลา

4). ภยาคติ ลำเอียงเพราะขลาดกลัว นอกจากนี้ มีความประพฤติดีเป็นแบบฉบับในการดำรงชีวิตของนักปกครองเพราะการปกครองที่ดีคือ การให้แบบอย่างที่ดี ความตรงความคดของนักปกครองมีอิทธิพลต่อความประพฤติของประชาชน ความซื่อตรงของประชาชนขึ้นอยู่กับความซื่อตรงของนักปกครอง การแก้ความคดของส่วนใหญ่จึงต้องเริ่มมาจากฝ่ายปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 2 ประเภทนี้ พระพุทธเจ้าตรัสยกตัวอย่างไว้ในโพธิราชชาดก ขุททกนิกายว่า "เมื่อฝูงโคกำลังข้ามแม่น้ำ ถ้าโคจ่าฝูงไปคด โคนอกนั้นก็คดตาม ในหมู่มนุษย์ก็เช่นเดียวกันถ้าผู้ได้รับสมมติให้เป็น หัวหน้าเป็นผู้ปกครองไม่เป็นธรรม คนนอกนั้นก็ประพฤติไม่เป็นธรรม ดังนั้นเมื่อผู้ปกครองประพฤติไม่เป็นธรรม
ชาวเมืองก็พลอยทุกข์กันไปทั่วโดยนัยตรงกันข้าม เมื่อผู้ปกครองทรงไว้ซึ่งธรรมชาวเมืองก็เป็นสุขกันไปทั่ว"

วิกฤติด้านเศรษฐกิจ คนเราเมื่อเกิดมาแล้วจะสามารถดำเนินชีวิตประจำวันไปได้อย่างมีความสุขความเจริญ ตลอดทั้งประสบความสำเร็จในด้านต่างๆ ของชีวิตจำเป็นต้องอาศัยเครื่องอุปโภคบริโภคนาๆชนิดอย่างน้อยก็ต้องอาศัยปัจจัยสี่ คือ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคและก็ต้องมีอย่างเพียงพอที่เรียกว่า อยู่ดีกินดีถ้าแต่ละคนมีการอยู่ดีกินดี ก็ย่อมจะทำให้สังคมมีความมั่นคง แต่ถ้าแต่ละคนซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมส่วนใหญ่มีความเดือนร้อนในเรื่องการกินดีอยู่ดี ก็ย่อมจะเป็นสาเหตุนำความอ่อนแอมา สู่สังคม สังคมย่อมมีแต่ความเดือดร้อน เป็นหนี้เป็นสินกันมาก มีการทำผิดกฎหมายบ้านเมืองมีโจรผู้ร้ายมากขึ้นปรากฏการณ์ทางสังคมเช่นนี้ สาเหตุที่แท้จริงก็เนื่องมาจากปัญหาเศรษฐกิจ อันเป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งในชีวิตประจำวันของมวลมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ต้องดิ้นรนในแต่ละวันก็ไม่ใช่อื่นไกลก็เพื่อปากเพื่อท้องที่เรียกว่า ทำมาหากินนั่งเอง

พุทธศาสนากับการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ดังได้กล่าวมาแล้วว่า จุดประสงค์ของเศรษฐกิจนั้น ก็เพื่อบำบัดหรือสนองความต้องการของมนุษย์ให้เกิดความมั่ งคั่งสมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์ หรือจะกล่าวอย่าง ง่าย ๆ ก็เพื่อให้ประชาชนมีการอยู่ดีกินดี หรือมีมาตรฐานในการครองชีพสูงขึ้น ในทางเศรษฐกิจถือว่า ยิ่งมีการอยู่ดีกินดีด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคมากเพียงใด ชีวิตย่อมมีความสุขและสะดวกสบายมากเพียงนั้น และเชื่อว่า เมื่อมีสินค้า และมีการบริการที่ผลิตได้ให้แก่ประชาชนโดยทั่วถึงมากยิ่งขึ้น ประชาชนก็จะมีความสุขและความเป็นอยู่ดีขึ้น ความสุขดังกล่าวจึงกล่าวได้ว่าเป็นความสุขในด้านวัตถุ จะกล่าวว่าความมุ่งหมายของเศรษฐกิจก็เพื่อจะสร้างความสุขใจด้าน วัตถุให้แก่มนุษย์นั่นเอง ก็ย่อมเป็นการถูกต้องพุทธศาสนาก็มีความมุ่งหมายที่จะสร้างความสุขให้แก่มนุษย์เช่นเดียวกัน แต่พุ ทธศาสนาแบ่งความสุขออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ โลกิยสุขและโกุตตรสุข โลกิยสุข เป็นความสุขของปุถุชนหรือฆราวาสผู้ครองเรือน เป็นความสุขที่พัวพันกับทรัพย์สมบัติ

และวัตถุกามต่าง ๆ เป็นประเภทอามิสสุข คือสุขที่เจือด้วยอามิสสิ่งของ ความสุขทางเศรษฐกิจก็จัดอยู่ในความสุขประเภทนี้ เพราะเป็นความสุขของการแสดวงหาและได้สิ่งของมาบำบัดความต้องการ ส่วนโลกุตตรสุขเป็นความสุขของผู้สิ้นกิเลสาสวะ และสาเร็จอรหัตผลแล้วเป็นความสุขที่เที่ยงแท้ ยั่งยืน ไม่พัวพันอยู่กับวัตถุกามหรืออารมณ์กามใดๆ เป็นประเภทนิรามิสสุข หรือสุขไม่เจือด้วยอามิส ซึ่งเป็นควาสุขที่เกิดขึ้นได้จากการบรรเทาความต้องการหรือทะยานอยากเสียได้ เป็นความสุขที่เกิดขึ้นจากากรให้เสียสละจะกล่าวว่าเป็นหลักเศรษฐกิจชั้นสูงในทางพุทธศาสนาก็ได้

หลักของการพออยู่พอกินในพระพุทธศาสนา

1) ทิฏฐธัมมิกัตถะ ประโยชน์ปัจจุบัน หรือหลักสร้างความสาเร็จทันตาเห็น บางทีท่านเรียกว่า หัวใจเศรษฐี (อุ.อา.กะ.สะ.) อันเป็นคาสอนให้ตั้งเนื้อตั้งตัวได้ในทาง เศรษฐกิจ 4 ประการ คือ ต้องมีความหมั่น คือ มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต รู้จักใช้ปัญญาความสา มารถจัดการดำเนินการไปให้ได้ผลดี ซึ่งเป็นทางให้ได้ทรัพย์ ข้อนี้ตรงกับหลักเศรษฐกิจข้อแรกคือ Production หลักผลิตกรรม

2) ต้องการรักษา คือต้องรู้จักเก็บคุ้มครองทรัพย์หน้าที่การงานและผลงานที่ตนได้มาหรือได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรนั้นไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสียโดยเฉพาะถ้าเป็นทรัพย์ก็ต้องยิ่งรู้จักเก็บออมข้อนี้ตรงกับหลัก Saving หลักเก็บออม

3) ต้องเลือกคบคนดีเป็นเพื่อน คือ เลือกคบแต่สุหทมิตร ได้แก่ มิตรแท้ เพื่อนจริง ที่มีอุปการคุณ สมานสุขทุกข์ แนะนำประโยชน์ให้และมีความรักใคร่จริงใจ ถ้าดาเนินธุรกิจเป็นบริษัทหรือสหกรณ์ ก็จำเป็นต้องเลือกสมาชิกที่ดี ตรงกับหลัก Cooperation หลักสหกรณ์

4) ต้องมีความเป็นอยู่เหมาะสมคือรู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเลี้ยงชีวิตแต่พอดีมิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ตรงกับหลัก Household Budgetงบประมาณประจาบ้านหรือการวางแผนการใช้จ่ายประจาครอบครัว นั่นเอง การเว้นจากอบายมุข (เหตุย่อยยับแห่งโภคทรัพย์) 4 ประการ คือ

1) จากความเป็นนักเลงหญิงนักเที่ยวผู้หญิง (แม้แต่นักเลงชาย)

2) เว้นจากความเป็นนักเลงสุรานักดื่มนักเสพยาเสพติดประเภทต่าง ๆ

3) เว้นจากความเป็นนักเลงเล่นการพนัน

4) เว้นจากการคบคนชั่วเป็นมิตรสหาย ต้องดำเนินตามกุลจิรัฏฐิติ เหตุที่ทำให้

ตระกูลมั่งคั่งดำรงอยู่ได้นาน 4 ประการ คือ

1) ของหาย รู้จักเสาะแสวงหาคืนมา

2) ของเก่าของชารุด รู้จักบูรณะซ่อมแซม

3) รู้จักประมาณความพอดีในการกินการใช้

4) พ่อบ้านแม่บ้านเป็นผู้มีศีลธรรม เพียงเท่านี้ ก็สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจส่วนบุคคลหรือครอบครัวได้ เมื่อแก้ที่บุคคลหรือครอบครัวได้ ก็ชื่อว่าแก้ปัญหาเศรษฐกิจของปร ะเทศชาติได้ หลักกตัญญุตา คือ ความรู้จักประมาณตนหรือรู้จักความพอดีในการแสวงหาทรัพย์ในทางที่ชอบไม่โลภมากจนเกินไป และเมื่อหามาได้แล้วก็

ต้องรู้จักประมาณในการใช้จ่ายด้วยต้องไม่ให้ฟุ่ มเฟือยจนเกินไป และต้องมีอัตตัญญุตา คือ ความเป็น ผู้รู้จักตนเอง คือ ต้องรู้ตัวอยู่เสมอว่าเรามีชาติตระกูลยศตาแหน่ง หน้าที่การงานความรู้ความสามารถแค่ไหนเพียงไร แล้วต้องประพฤติตนให้สมกับภาวะนั้น ๆ อย่าหลงตัวเอง อย่าลืมตัวเองเป็นเด็ดขาดเช่น เป็นนายจ้างจะต้องเอาใจใส่ดูแลในเรื่องค่าจ้างที่เป็นธรรมรวมทั้งสวัสดิการอื่น ๆ

พระพุทธเจ้าได้ทรงวางวิธีที่นายจ้างจะพึงปฏิบัติต่อลูกจ้างไว้ 5 ประการ คือ

1) จัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กาลัง เพศ วัย ความสามารถ

2) ให้ค่าจ้างรางวัลสมควรแก่งานและความเป็นอยู่

3) ให้สวัสดิการมีช่วยรักษาพยาบาลในเวลาเจ็บไข้ เป็นต้น

4) มีอะไรได้พิเศษมา ก็แบ่งปันให้

5) ปล่อยในสมัยคือ เลิกงานตามเวลาและให้โอกาสพักผ่อนรื่นเริงตามสมควรการค้าขายเป็นอาชีพที่ยอมรับกันว่าเป็นอาชีพของพลเมืองดีประเภทหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงลักษณะของพ่อค้าที่อาจ

สร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้แก่ตนได้ว่าต้องประกอบด้วยลักษณะ คือ จักขุมา มีหูตาไว้กว้างขวาง สามารถจำแนกต้นทุน กำไร สินค้าต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีว่า สินค้าชนิดนี้ซื้อมาราคาเท่านี้ ขายราคาเท่านี้จะได้กำไรเท่าไร เป็นต้น

สรุป

ภาวะผู้นำการจัดการเชิงพุทธที่มีต่อสังคมในยุคไทยแลนด์ 4.0 พระพุทธศาสนากับการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ประเทศไทย 4.0 หรือ Thailand 4.0 นับเป็นกระแสที่ได้รับการกล่าวถึงและวิเคราะห์ในแง่มุมต่างๆ อย่างมากมายทั้งนี้คงเนื่องมาจากเป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายของรัฐบาล ที่จะขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่เป้าหมาย “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายที่จะเปลี่ยนเศรษฐกิจแบบเดิมไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมเมื่อมองถึงพัฒนาการของสังคมไทยผ่านความเป็นประเทศไทย 1.0, 2.0 และ 3.0 ซึ่งถูกกำหนดแนวทางการพัฒนาด้วย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาตั้งแต่พ.ศ.2504

ไทยในยุค 1.0 2.0 และ 3.0 รายได้ประเทศยังอยู่ในระดับปานกลางประเทศไทยคงจะอยู่อย่างนี้ไม่ได้ต้องรีบพัฒนาเศรษฐกิจสร้างประเทศ จึงเป็นเหตุให้นำไปสู่

ยุคที่สี่ ให้รหัสใหม่ว่า ”ประเทศไทย 4.0”พัฒนาประเทศไทยสู่เศรษฐกิจใหม่ (New Engines of Growth) มีรายได้สูง มีลักษณะไทยแลนด์ 4.0

“ประเทศไทย 4.0” เป็นความมุ่งมั่นของนายกรัฐมนตรี ที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ “Value–Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม”

การพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ฐานการพัฒนา Thailand 4.0 เริ่มต้นที่ “คนไทยทุกคน” ปัจจัยสำคัญที่สุดของการขับเคลื่อนประเทศไทยตาม Thailand 4.0 ก็คือ “คนไทย” เนื่องจากการพัฒนาทุนมนุษย์ที่ดีมีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม ความสำคัญภาวะผู้นำเชิงพุทธที่มีต่อสังคมในยุคไทยแลนด์ 4.0ไทยแลนด์ 4.0 การต่อสู้ในสงครามที่ไม่มีวันชนะ

การกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ จุดแข็งอย่างแรกคือ ความรุ่มรวยและหลากหลายทางวัฒนธรรม อารมณ์และจิตวิญญาณ จุดแข็งอย่างที่สองคือ เรามีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายและงดงาม ทั้งภูเขา ป่าไม้ แม่น้ำ ลำธาร ทะเล และสัตว์หลากหลายชนิด จุดแข็งอย่างที่สามคือ เรามีความหลากหลายของภาคการเกษตรและประมงและมีภูมิปัญญามากมายในเรื่องเหล่านี้

บทบาทผู้นำพุทธศาสนาที่ดียุค 4.0 ต้องเข้าใจในความต่างของคนและศรัทธาในคุณค่าความแตกต่างของแต่ละคนต้องฟังเก่งและฟังด้วยหัวใจ ต้องฝึกฝนคนเป็นและโค้ชคนได้ ต้องมีทักษะของการอำนวยการเรียนรู้ ต้องมีทักษะการเล่าเรื่องเก่ง พระพุทธศาสนากับสถานการณ์ปัจจุบัน ปัญหาท้าทายที่เกิดจากภายในหน่วยงาน พระพุทธศาสนาสภาพการณ์ปัจจุบันการเผยแผ่และการนับถือพระพุทธศาสนาในทวีปเอเชีย พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย พระพุทธศาสนาในประเทศศรีลังกา

พระพุทธศาสนาเป็นการเฉพาะอีกด้วย (wordpress.com/7/10/57) พระพุทธศาสนา : กระบวนทัศน์ในแก้ปัญหาวิกฤติการเมือง เศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อมผลกระทบต่อสังคมไทยพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาทางการเมือง ปัญหาด้านเศรษฐกิจผลกระทบต่อสังคมไทยพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาเศรษฐกิจหลักของการพออยู่พอกินในพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

ดร.ถวิล อรัญเวศรอง ผอ.สพป.นครราชสีมา เขต 4พระมหาสายันต์มหาปุญโญ(ดร.) ผู้เขียน, พระมหาบุญไทย ปุญญมโน รวบรวม 28/03/54 เผยแพร่เมื่อวันอาทิตย์,27 มีนาคม 2554 22:27 พระพุทธศาสนาในยุโรป-อเมริกา บรรจง โสดาดี

อ.วรภัทร ภู่เจริญ และ อ.วิศิษฐ์ วังวิญญู อ้างอิงจากหนังสือ ที่ได้เขียนถึงเรื่องผู้นำในบทบาทกระบวนหรือ Facilitator.

นราวิทย์ นาควิเวก, CEO บริษัทเอ็กเซลเลนท์ พีเพิล จำกัด, Strategic Partner & Consultant, บริษัท พีเพิล แวลู่ร์ จำกัด,**เรียบเรียงโดย Smart SME**.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) จากหนังสือ "พระไตรปิฎก สิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้"

พระครูสิริจันทนิวิฐ, ภาวะผู้นำเชิงพุทธ, กรุงเทพมหานคร : นิติธรรมการพิมพ์, 2549.

ธนภณ สมหวัง Cr.ผศ. สำนักวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Beach, Dales, **Personnel : The Management of People at Work**, 4th ed., (New York: Macmillan Publishing, 1980.

Cook, Curtis W. & Hunsaker, Philip L., **Management and Organization Behavior**, 3rd ed., (New Jersey: McGraw-Hill, 2001.

Griffin, Ricky W., **Management**, 6th ed., (Boston, MA: Houghton Mifflin Company,1999.

ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพุทธธรรม
The Good Leadership Followed in Buddhist Principles

พระครูโสภณวีรานุวัตร
หน่วยวิทยบริการวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี

บทคัดย่อ

ผู้นำของประเทศของโลกที่ยิ่งใหญ่เกรียงไกรไปด้วยความสามารถปัญญาเฉียบแหลมจะมีประโยชน์อะไรถ้าขาดสติหรือเสียสติ และไม่ยึดหลักธรรมในการปกครองบริหารประเทศความสำเร็จที่ได้มาไม่ว่ายุคใดสมัยใด ถ้าขาดองค์ประกอบดังกล่าวนี้จะเป็นความสำเร็จที่ไม่ยั่งยืนย่อมสามารถเสื่อมสลายได้ ยิ่งเจริญสูงส่งทางด้านวัตถุขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งมีโอกาสเสื่อมสลายเร็วขึ้นเท่านั้น หากภาวะผู้นำของผู้ใดดีอันพึงประสงค์ นำสังคมมนุษย์ให้ดำรงอยู่ในหลักพุทธธรรม ก็สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งของสังคมมนุษย์ได้ เพราะหลักพุทธธรรมนั้นจะดำเนินการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมมนุษย์ ด้วยเหตุผลและสติปัญญาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำพึงประสงค์, หลักพุทธธรรม

Abstract

The great leaders of the great countries of the world can be deteriorated up to now, if they lack of consciousness and ignore Buddhist principles as good governance.

The lack of following Buddhist principles causes degeneration, therefore, the success terms to unsustainable, the more civilized the cities are, the more mental degeneration we get. Hence, good leadership with Buddhist principles bring about pleasant societies and solution of every social problems as well. This is definitely, Buddhist principle is the process of solving problems and conflicts with wisdom.

Keywords: Good Leadership, Buddhists Principle

บทนำ

การปกครองและบริหารที่ดีนั้น ผู้นำจะต้องมีความเป็นภาวะผู้นำที่ดีทุกด้าน โดยมี “ประมุขศิลป์” คือ คุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดี (Good Leadership) อันเป็นคุณสมบัติที่ดีที่สำคัญ

หลักทางพระพุทธศาสนานั้นเป็นสิ่งที่ทันสมัย เป็นวิทยาศาสตร์ และสามารถนำมาปรับใช้ได้กับการดำรงชีวิต และการทำงานในปัจจุบัน โดยเฉพาะเรื่องของภาวะผู้นำหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัม

พุทธเจ้านั้น เกี่ยวข้องกับผู้นำที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ หลักผู้นำทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญได้แก่หลัก 2 ประการคือ

1) หลักผู้นำจากพระพุทธศาสนาประการแรก คือบทบาทของผู้นำกับการสื่อสารโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบัน ไม่ว่าจะจากปัญหาทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ ผู้นำขององค์กรต่าง ๆ ต้องให้ความสำคัญกับการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กร โดยผู้บริหารต้องใช้หลักกัลยาณมิตรธรรมหรือธรรมของกัลยาณมิตร 7 ประการ คือ วัตตา หรือเป็นผู้รู้จักพูด โดยการที่จะเป็นนักพูดที่ดีนั้นต้องพูดให้ผู้อื่นสามารถเข้าใจได้ พูดให้ผู้อื่นได้ประโยชน์ หรือพูดให้ผู้อื่นช่วยกันสร้างสรรค์ประโยชน์ ไม่ใช่การพูดเพื่อหาประโยชน์ให้แก่ตนเอง โดยพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดง ลักษณะของนักสื่อสาร หรือนักพูดที่ดีไว้ 4 ประการด้วยกัน ได้แก่ พูดแจ่มแจ้ง(อธิบายให้เข้าใจได้ชัดเจน) พูดจูงใจ(พูดจนคนยอมรับและอยากจะลงมือทำ) พูดเร้าใจ(พูดให้เกิดความคึกคัก กระตือรือร้น) และพูดให้ร่าเริง(พูดให้เกิดความร่าเริง มีความหวัง ในผลดีและทางที่จะสำเร็จ) การเป็นผู้รู้จักพูดตามหลักการข้างต้น สามารถนำมาปรับใช้กับการพูดเนื่องในโอกาสต่าง ๆ ไม่จำเป็นแต่ต้องเป็นการพูดของผู้นำเท่านั้น แม้กระทั่งครูบาอาจารย์ที่สอนหนังสือเอง ก็ต้องรู้จักพูดให้ชัดเจน จูงใจ เร้าใจ และ ร่าเริง เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความเข้าใจ กระตือรือร้น และสนใจที่จะเรียนหนังสือ สำหรับตัวผู้นำ นอกเหนือจากการรู้จักที่จะพูดแล้วยังต้องรู้จักที่จะฟังด้วย โดยท่านใช้คำว่า วจนักขโม แปลว่าควรทนหรือฟังต่อถ้อยคำของคนอื่นด้วย ไม่ใช่ว่าเอาแต่พูดแก่เขาอย่างเดียวโดยไม่ยอมรับฟังใคร ซึ่งการเป็นผู้ฟังที่ดีนั้นถือเป็นสิ่งที่ยากและท้าทายสำหรับผู้นำหลายๆ ท่าน เนื่องจากผู้นำจำนวนมากมักจะชอบพูดมากกว่าฟัง โดยเฉพาะการรับฟังจากผู้ที่ต่ำกว่าหรือเป็นลูกน้อง นอกจากนี้ ยังมีหลักธรรมว่าไว้ว่า คัมภีรัญจะ กะถัง กัตตา แปลว่ารู้จักแถลงเรื่องราวต่าง ๆ ที่ลึกซึ้ง โดยประเด็นหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่สำคัญ ก็ต้องสามารถอธิบาย ทำให้ผู้ที่ร่วมงานมีความเข้าใจ

2) หลักผู้นำจากพระพุทธศาสนาประการที่สอง คือหลักพรหมวิหาร 4 ประการ ซึ่งถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ผู้บริหารจะต้องมีอยู่ประจำในจิตใจ เพื่อนำไปสู่การแสดงออกที่ดีและเหมาะสม สำหรับตัวผู้นำ ถ้าสามารถแสดงออกได้อย่างดีและเหมาะสมแล้ว ก็จะนำไปสู่ศรัทธาจากบุคคล ต่าง ๆ ในองค์กร และทำให้สามารถนำพาทุกคนไปในทิศทางเดียวกันได้ พรหมวิหาร 4 นั้นประกอบด้วย เมตตา ความเป็นมิตรไมตรีต่อผู้อื่น มีน้ำใจ ปรารถนาดีต่อผู้อื่น กรุณา คือ ความต้องการช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อน โดยเมื่อผู้อื่นมีทุกข์นั้นผู้นำจะต้องมีกรุณา ช่วยบำบัดทุกข์ให้ มุทิตา คือ เมื่อพนักงาน เพื่อนร่วมงานมีความสุข ความสำเร็จมากขึ้น ผู้นำก็จะต้องพลอยยินดี ช่วยส่งเสริมสนับสนุน และสุดท้าย คือ อุเบกขา คือ การรักษาความเป็นกลาง ไม่ลำเอียง ไม่เข้าข้างใดข้างหนึ่ง หลักพรหมวิหารสี่นั้นเป็นสิ่งที่ผู้นำควรจะยึดเป็นหลักธรรมในการบริหารงานเป็นระจำวันทั่วไป โดยเฉพาะกับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนร่วมงาน ลูกน้อง หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ กับองค์กร โดยเมื่อบุคคลอื่นมีปัญหา มีทุกข์ เดือดร้อน ผู้นำก็ต้องมีความกรุณาที่จะแก้ไขปัญหา ในขณะเดียวกัน เมื่อบุคคลอื่นประสบความสำเร็จ มีความสุข ก็ต้องมีมุทิตา ที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุน และยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ในช่วงสถานการณ์ปกตินั้นก็ต้องคอยดูแล เอาใจใส่ให้บุคคลต่าง ๆ ในองค์กรมีความสุขในการทำงาน และสุดท้าย ในการบริหารงานทุกอย่างผู้นำจะต้องมีและสามารถรักษาความเป็นกลาง ไม่ลำเอียงเข้าข้างใดข้างหนึ่ง ซึ่งหลักของอุเบกขานั้นจะคุมเมตตา กรุณา มุทิตา ไว้อีกด้วย โดยการปฏิบัติหรือช่วยเหลือผู้อื่นนั้น ก็จะต้องมีความเป็นกลาง ไม่ลำเอียง ปัจจุบันเรารับอิทธิพลในแนวคิดทางด้านการบริหารจากโลก

ตะวันตกมามากขึ้น ทำให้เรามักจะละเลยการนำหลักธรรมตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาปรับใช้กับการนำองค์กรของเรา แต่จริง ๆ แล้ว การนำหลักธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาปรับใช้กับการบริหารองค์กรนั้นน่าจะเหมาะกับบริบทของประเทศไทยมากกว่าการนำหลักของตะวันตกมาใช้แต่เพียงอย่างเดียว[1]

โดยเฉพาะ คุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดีนั้น ยังเกิดจากการที่บุคคลได้เคยศึกษา หาความรู้ ฝึกฝน อบรม บ่มนิสัย และเคยปฏิบัติพัฒนาสภาวะความเป็นผู้นำที่ดี มาแต่ปางก่อน คือ แต่อดีตกาล จน หล่อหลอมบุคลิกภาพและสภาวะความเป็นผู้นำที่ดี ปลูกฝัง เพิ่มพูน อยู่ใน จิตสันดานยิ่งขึ้นต่อๆ มาจนถึงปัจจุบันนั่นเอง

นิยามศัพท์และความหมายของผู้นำ

นิยามศัพท์เฉพาะ ผู้นำ (Leader) หมายถึง บุคคลที่สามารถชักจูงหรือชี้นำบุคคลอื่น ให้ปฏิบัติงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำที่พึง ประสงค์หมายถึง คุณลักษณะส่วนดีของบุคคลที่ปรากฏให้ บุคคลอื่นรับรู้ได้ตามแนวคิดของบุคลากรที่ต้องการให้ผู้บริหารพึงมีประจำตัวหรือพึงแสดงออกมาให้ ปรากฏแก่สายตาหรือการรับรู้ของผู้อื่น

ความหมายของผู้นำ เมื่อผู้นำมีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญยิ่งในองค์กรทุกแห่งแล้ว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจความหมายของคำว่า “ผู้นำ” ให้ถูกต้อง ในการนิยามความหมายของคำว่า “ผู้นำ” จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมพบว่า ได้มีการให้คำจำกัดความของคำว่า “ผู้นำ” ไว้กว้างขวาง ดังนี้

1. ผู้นำ คือ บุคคลที่ถูกเลือกหรือได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้นำกลุ่มและมีอิทธิพลต่อกิจกรรมต่างๆของกลุ่ม เพื่อทำหน้าที่เป็นหัวหน้ากลุ่มให้กลุ่มบรรลุเป้าหมาย

2. ผู้นำ ตามพจนานุกรมฉบับมติชน พ.ศ.2547 หมายถึง หัวหน้า, ผู้มีตำแหน่งสูงสุด

3. ผู้นำ คือ บุคคลที่ริเริ่มหรือส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนแปลงการกระทำของกลุ่มอย่างมีประสิทธิ ภาพและเป็นผู้นำที่สนับสนุนส่งเสริมให้มีการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่มดำเนินไปด้วยดี

4. ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีบารมีและสามารถตัดสินใจได้เป็นอย่างดีรวมทั้งสามารถกระตุ้นบุคคลอื่นให้ทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้

เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า ผู้นำ (Leader) เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งต่อความสำเร็จขององค์การทั้งนี้ เพราะผู้นำมีภาระหน้าที่ และความรับผิดชอบโดยตรงที่จะต้องวางแผนสั่งการดูแล และควบคุมให้บุคลากรขององค์การปฏิบัติงานต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ปัญหาที่เป็นที่สนใจของนักวิชาการและบุคคลทั่วไปอยู่ตรงที่ว่า ผู้นำทำอย่างไรหรือมีวิธีการนำอย่างไรจึงทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้ตามเกิดความผูกพันกับงานแล้วทุ่มเทความสามารถ และพยายามที่จะทำให้งานสำเร็จ

---

[1] พสุ เดชะรินทร์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย “เรื่องผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา (มองมุมใหม่”, [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: https://www.gotoknow.org/posts/376628, [1 มีนาคม 2560].

ด้วยความเต็มใจ ในขณะที่ผู้นำบางคนนำอย่างไร นอกจากผู้ใต้บังคับบัญชาจะไม่เต็มใจในการปฏิบัติงานให้สำเร็จอย่างมประสิทธิภาพแล้ว ยังเกลียดชังและพร้อมที่จะร่วมกันขับไล่ผู้นำให้ไปจากองค์การ[2]

ความหมายของภาวะผู้นำ (Leadership) คำว่า ภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการบริหารและจัดการองค์กรทั้งในภาครัฐและเอกชน เพื่อให้การดำ เนินการบรรลุยังเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่องค์กรได้ตั้งไว้ความหมายของ ภาวะผู้นำ ในทัศนะนักวิชาการทั่วไปมีนักวิชาการที่ให้ความหมายของภาวะผู้นำเอาไว้หลายทรรศนะด้วยกันที่น่าสนใจ ทั้งนักวิชาการต่างประเทศและภายในประเทศ เพื่อความเข้าใจที่ครอบคลุมยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมความหมายของภาวะผู้นำจากผู้รู้ทั้งหลาย ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)[3] กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง คุณสมบัติ เช่นสติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลาย มาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม

กิติตยัคคานนท์[4] กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ศิลปะ หรือ ความสามารถของบุคคลหนึ่งที่จูงใจ หรือใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็นผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการ และอำนวยการโดยการใช้กระบวนการสื่อความหมายหรือติดต่อกันและกันให้ร่วมใจกันกับตน ดำเนินการจนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ การดำเนินจะเป็นไปในทางที่ดีหรือชั่วก็ได้

ฉายศิลป์ เชี่ยวชาญพิพัฒน์ [5] และคนอื่นๆ ให้คำนิยามว่า ภาวะผู้นำ หมายถึงศิลปะในการชักจูงผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มใจ เต็มความสามารถ และกระตือรือร้น หรือ ภาวะผู้นำ คือ ผู้ที่เป็นแบบอย่าง และมีความสามารถพิเศษแสดงบทบาทในการสั่งการ และออกคำสั่งที่มีอิทธิพลต่อคนอื่น

รังสรรค์ ประเสริฐศรี[6] กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมส่วนตัวของบุคคลคนหนึ่งที่จะชักนำกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Shared Goal) หรือเป็นความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลระหว่างผู้นำ (Leaders) และผู้ตาม (Followers) ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน (Shared Purposes) หรือเป็นความสามารถที่จะสร้างความเชื่อมั่น และให้การสนับสนุนบุคคลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายองค์การ

สุรศักดิ์ ม่วงทอง [7] กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง การที่ผู้นำใช้อิทธิพล หรืออำนาจหน้าที่ในความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในหมู่คณะ เพื่อความสมหวังตามเป้าหมาย หรือจุดประสงค์ร่วมกัน ที่ทำให้เกิดความรักความสามัคคี ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ

---

[2] ศักดิ์ชัย ภู่เจริญ, [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: http://www.kruinter.com/show.php?id, [1 มีนาคม 2560].

[3] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **ภาวะผู้นำ: ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ**, (กรุงเทพ มหานคร : ธรรมสภา, 2546), หน้า 25.

[4] กิติ ตยัคคานนท์, **เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ**, (กรุงเทพมหานคร : เปลวอักษร, 2543),

[5] ฉายศิลป์ เชี่ยวชาญพิพัฒน์, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2527), หน้า 27.

[6] รังสรรค์ ประเสริฐศรี, **ภาวะผู้นำ**, (กรุงเทพมหานคร : ธนธัชการพิมพ์, 2544), หน้า 11.

[7] สุรศักดิ์ ม่วงทอง, พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543), หน้าบทคัดย่อ.

จะเห็นได้ว่า ผู้นำ ซึ่งหมายความถึงบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งขึ้นมาหรือได้รับการยกย่องขึ้นให้เป็นหัวหน้า ผู้ตัดสินใจเพราะ มีความสามารถการปกครองบังคับบัญชาและจะพาผู้ตามหรือ ใต้บังคับบัญชา ไปในทางดีหรือชั่วได้ โดยใช้ระบบกระบวนการติดต่อซึ่งกันและกันในอันที่จะให้บรรลุเป้าหมาย และความสามารถที่จะชักจูงผู้อื่นให้ความร่วมมือร่วมใจกับตน ดำเนินการไปสู่จุดมุ่งหมายของตนได้ ดังนั้น การเป็นผู้นำจึงเป็นศิลปะของการที่จะมีอิทธิพลเหนือคน และนำคนแต่ละคนไปโดยที่คนเหล่านั้นมีความเชื่ออย่างเต็มใจ มีความมั่นใจในตัวผู้นำ มีความเคารพนับถือและให้ความร่วมมือกับผู้นำด้วยความจริงใจ เพื่อจะได้ปฏิบัติภารกิจให้ลุล่วงไปด้วยดี **ภาวะผู้นำ**นั้น ย่อมเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการบริหารงาน และเป็นจุดรวมพลังของทุกคนในองค์กร ฉะนั้นผู้นำย่อมเป็นหลักที่มีความสำคัญยิ่งในการบริหารงานต่อผู้ใต้บังคับบัญชา และต่อผลงานอันเป็นส่วนรวม คุณภาพและคุณลักษณะของผู้นำย่อมจะมีผลสะท้อนต่อวิธีปฏิบัติงานและผลงานขององค์การเป็นอย่างมาก

บทบาทของผู้นำในยุคที่ผ่าน ๆ มานั้น ถือว่าไม่มีบทบาทที่สำคัญ โดยถือว่าผู้นำเกิดขึ้นโดยกำเนิด หรือเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ แต่ในสภาวะปัจจุบันนี้ ถือว่าผู้นำนั้นสามารถเรียนรู้ ฝึกอบรม และเสริมสร้างขึ้นมาได้ ทั้งนี้เพราะว่าผู้นำได้เป็นที่ยอมรับว่า มีบทบาทสำคัญต่อการบริหาร ลักษณะของผู้นำก็แตกต่างกันไปตามสถานการณ์ ซึ่งทำให้เกิดผู้นำในแบบต่าง ๆ แต่ลักษณะของผู้นำที่เป็นที่ยอมรับคือผู้นำในฐานะผู้นำทาง ไม่ว่าจะเป็นผู้นำขององค์การ หรือผู้นำทางสังคม ก็หมายถึง คนที่สามารถชี้ให้คนอื่นดำเนินการไปในทางที่ถูกต้องได้

ในปัจจุบันเรามักจะมุ่งที่ตัวผู้นำที่สามารถชักจูงให้ผู้ปฏิบัติงานดำเนินงานไปพร้อม ๆ กันอย่างมีประสิทธิภาพ งานขององค์การจะก้าวหน้าอย่างไรอยู่ที่ตัวผู้นำเป็นสำคัญ ผู้นำจะต้องเรียนรู้สิ่งต่างๆ มากกว่าคนอื่น แก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ สามารถทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างสอดคล้องตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจนองค์การมีขนาดใหญ่และมีความสลับซับซ้อนในการบริหารงานตามสถานการณ์ที่ผู้นำต้องมีความสามารถหลายอย่าง ลักษณะการบริหารไม่ได้อยู่ที่ผู้นำคนเดียว แต่อยู่ที่ผู้ปฏิบัติงานทุกคน ดังนั้น ผู้นำในทศวรรษหน้าจะต้องเป็นนักพัฒนา ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแต่ละคนสามารถทำงานได้เองทุกอย่าง ทั้งในงานที่ทำร่วมกัน และงานที่ทำเฉพาะตัวผู้นำในทศวรรษหน้าจะต้องพัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความสามารถที่จะทำงานได้เองไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้นำองค์กรหรือหัวหน้างาน

คุณลักษณะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์

คุณลักษณะของผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคปัจจุบัน เป็นสิ่งที่แสวงหาได้ สร้างสรรค์ให้บังเกิดขึ้นได้ “เป็นพรแสวง ไม่ใช่พรสวรรค์“ ให้สรรสร้างหาความสุขกับงานในหน้าที่ให้มากที่สุดและดีที่สุด ให้พัฒนาตนเองแล้วนำมาเป็นแนวทางแก้ปัญหา พัฒนาหน่วยงานของตนเอง ผู้นำควรหลีกเลี่ยงการมุ่งมั่นสร้างความสำเร็จในตำแหน่งให้กับตนเอง บนพื้นฐานของความคิดสะสม เบียดเบียน ที่มุ่งสร้างความร่ำรวยทางวัตถุนิยมแต่ “ มีจิตใจที่ยากจน ” เป็นการใช้ภาวะผู้นำที่ไม่ถูกทิศทาง ซึ่งเป็นหนทางเสื่อมสำหรับผู้นำในที่สุด

บริบทภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ รศ.ดร.อุทัย เลาหวิเชียร ได้นำเสนอบทสรุปเกี่ยวกับ คุณลักษณะของภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ (Cluster of Desired Attributes) ดังนี้ 1.Intellectual Attribute...Knowledgeผู้นำต้องมีความรู้ และผู้นำต้องบริหารจัดการความรู้ (Knowledge Management) ภายในองค์การ 2.Operational Capability Attribute...Skill ผู้นำต้องมีความสามารถในงาน และสามารถเป็น Coach และ

Advisor ให้แก่ผู้ตาม 3.Orientational Attribute...Value & Attitude ผู้นำต้องมีทัศนคติที่ดี (Positive Attitude) สร้างสรรค์งานในเชิงบวก (Creative Thinking) และ แสดงคุณค่าที่ดีในการดำรงชีวิต 4. Philosophy & Standard Attribute...Ethical Quality ผู้นำต้องมีคุณธรรม จริยธรรม และ จรรยาบรรณ

ผู้นำที่พึงประสงค์ของสังคมไทยในปัจจุบัน ควรมีลักษณะ ดังนี้ 1. Creative Leader ผู้นำฉลาดคิด 2. Effective Leader ผู้นำฉลาดทำ 3. Leader as Coach ผู้นำเป็นผู้ฝึกสอน 4. Change Agent Leader ผู้นำเป็นผู้เร่งการเปลี่ยนแปล 5. Leader as Spokesman ผู้นำเป็นนักประชาสัมพันธ์ 6. Outcome Oriented Leader ผู้นำมุ่งผลลัพธ์ 7. Ethical Leader ผู้นำมุ่งคุณธรรมและจริยธรรม และกล่าวอีกว่า ผู้นำต้องมีจริยธรรม ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้ 1. ความซื่อตรง (Integrity) 2. ความสุจริต (Honesty) 3. ศีลธรรม (Morality) 4. ยุติธรรม (Fairness) 5. การรักษาคำมั่นสัญญา (Promise keeping) 6.การไม่ขัดแย้งผลประโยชน์ (Conflict of Interest) 7. การปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับ (Compliance with law and regulations) 8.การรักษาชื่อเสียงและศักดิ์ (Reputation and dignity)

Warren Bennis กล่าวว่า ผู้นำแห่งศตวรรษที่ 21 ต้องเรียนรู้ในความสามารถ ที่จะกระตุ้นบุคลากรที่เฉลียวฉลาด และ เต็มไปด้วยความเชื่อมั่นของตนเอง ให้สามารถทำงานร่วมกันได้ และ จัดการนำความคิดสร้างสรรค์ของคนกลุ่มนี้ ออกมาสร้างสรรค์องค์การ

คุณสมบัติที่เหมาะสมของผู้นำแห่งศตวรรษที่ 21 มีดังนี้ 1. สำนึกในเป้าหมาย และ วิสัยทัศน์ 2. เป็นนักสื่อสารที่ดี ในการนำเสนอวิสัยทัศน์ 3. เป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือ และเป็นตัวอย่างที่ดี (Role Model) 4. กล้าได้กล้าเสีย 5. สำนึก และ เชื่อมั่นในการเปลี่ยนแปลง 6. สามารถมองพ้นกรอบขององค์การได้ 7. กล้าสร้างสรรค์ให้องค์การกระทัดรัด และ จัดการได้ง่าย

John P. Kotter กล่าวว่า วัฒนธรรมองค์การที่สอดคล้องกับการแข่งขันในศตวรรตที่ 21 มี 2 ลักษณะ คือ 1. ผู้นำพึงให้คุณค่าแก่ผู้ร่วมงานในองค์การอย่างแท้จริง ผู้ร่วมงานในองค์การ คือ - Customer - Supplier - Staff และ - Stock holder 2. คุณค่าของสินค้า เกิดจากคุณประโยชน์ของสินค้าที่ลูกค้าได้รับมิได้เกิดจากความพยายามที่ผู้ผลิตใส่ในตัวสินค้า

ผู้นำต้องกระทำ Do the right thing right. ผู้นำต้องเป็น Stewardship is what you do after you say you believe. (Whittaker, 2006)

จะเห็นได้ว่า คุณลักษณะที่ดีของผู้นำนั้น ต้องมีภาวะผู้นำ เกี่ยวกับการกำหนดทิศทาง (Direction) ขององค์การ การกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) และการวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning) โลกปัจจุบันไร้พรมแดน ไร้ขอบเขต และ พลวัตต่อเนื่องตลอดเวลา (Dynamic Borderless World)ผู้นำต้องวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวางแผน และการตัดสินใจดังนี้ 1.การวิเคราะห์ตนเอง (Internal) โดย SWOT Analysis เพื่อค้นหา Strength: Weakness: Opportunities: Threats: จุดอ่อน จุดแข็งของตลาด เพื่อสามารถมองเห็นช่องว่างของตลาดที่จะสอดแทรกเข้าไปทำธุรกิจ ต้องสร้างนวัตกรรมใหม่ที่ดีพอ และ มีคุณค่าทางเศรษฐกิจที่พอเพียง สามารถสร้างผลกำไร เพื่อที่จะพัฒนาองค์การ และ เสนอสินค้าต่อตลาดโลก และ มีความทันสมัยต่อโลกที่พลวัตอยู่ทุกวัน 2. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (External) เป็นเรื่องมหภาค โดย SPEELT Analysis เพื่อค้นหา Social: Political: Economic: Environment: Legal: Technology:

นวัตกรรมใหม่ (New Innovation) เกิดจากผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ และกล้าที่จะก้าวนำความคิดออกนอกกรอบ (Paradigm Shift) สร้างความแตกต่าง กล้า (Dare) ที่จะเปลี่ยน (Change) ตัวเอง และกรอบความคิดไปสู่สิ่งใหม่ มีความสามารถในการมองอนาคต (Vision) ด้วยจินตนาการที่ตั้งอยู่บนหลักการ ที่สำคัญต้องเชื่อ (Belief) และศรัทธา (Faith) แม้คนอื่นมองไม่เห็นแบบเรา[8]

ผู้นำ"ไม่จำเป็นที่จะต้องได้รับการแต่งตั้งตามระเบียบกฎหมายเพียงแต่เป็นบุคคลที่สามารถชักจูง โน้มน้าวให้คนอื่น มีการเปลี่ยนแปลงตามความเชื่อหรือทัศนคติตามตนเองได้ ฉะนั้นผู้นำที่ดีอันเป็นที่พึงประสงค์จะต้องเป็น"ผู้นำ" ที่ทุกคนอยากได้ เป็นไปตามความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ซึ่งมาสโลว์ได้ระบุไว้คือความต้องการด้านร่างกาย ด้านความมั่นคงปลอดภัย ด้านสังคม ด้านมีชื่อเสียง และด้านความสำเร็จ ซึ่งเป็นความต้องการที่ไม่มีที่สิ้นสุด ผู้นำ ถือว่าเป็นหัวใจที่สำคัญ ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหน่วยงาน บุคคลที่จะก้าวเป็นผู้บริหารหรือผู้นำ ต้องมีศักยภาพ(Potential)เหนือคนอื่นในหน่วยงานหรือในกลุ่มสังคมของตนเอง ซึ่งคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ มีดังต่อไปนี้

1. มีมนุษยสัมพันธ์ ปฏิบัติต่อผู้ร่วมงานทุกคนด้วยความนับถือ และให้เกียรติอย่างจริงใจ มีความสัมพันธ์อันดี ประนีประนอม สามารถดึงเอาศักยภาพของผู้ร่วมงานมาใช้ให้มากที่สุด ทำให้การประสานงาน การขอความร่วมมือปฏิบัติงานที่มอบหมาย ได้รับการตอบสนองด้วยความเต็มใจ และมีขวัญกำลังใจที่ดี อันจะทำให้งานบรรลุเป้าหมาย วัตถุประสงค์และมีประสิทธิผล

2. มีอารมณ์ที่มั่นคง ไม่ฉุนเฉียวง่าย ละซึ่งความโลภ โกรธ หลง ขจัดความขัดแย้งในหน่วยงานของตนเองเป็นเด็ดขาดและอะลุ้มอล่วย พอยอมกันได้ก็ยอม ไม่มีทิฐิ มองส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ไม่เอาเรื่องส่วนตัวมาเกี่ยวกับงาน ไม่แย่งเอาผลงาน รู้ว่างานสำเร็จเป็นผลงานของใครจึงจะให้คุณให้โทษได้อย่างยุติธรรม

3. มีบุคลิกภาพที่ดี หรือภาษาไทยที่ง่าย เข้าใจดี ใช้ว่า "มีมาดดี" คำว่ามาด หมายถึง ทุกๆ สิ่ง ทุกๆ อย่าง ที่อยู่ในตัวผู้นำและทุกอย่างที่ผู้นำกระทำ ตั้งแต่ศีรษะจรดเท้า การยืน เดิน นั่ง นอน พูด ฟัง การแต่งกาย ฯลฯ บุคลิกหรือมาดเป็นสิ่งที่สามารถฝึกหัดกันได้ แก้ไขและปรับปรุงกันได้ หากหน่วยงานใดมีผู้นำไม่มีมาดบุคลากรก็ขาดความเชื่อมั่น ศรัทธา ไม่ร่วมทำงานหรือให้ความร่วมมือ ทำให้งานไม่บรรลุเป้าหมาย

4. เป็นแบบอย่าง ในการปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน ที่ต้องการให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติตาม ผู้นำควรเป็นแบบอย่างที่ดี ในการครองตน ครองคน ครองงาน

5. ทำงานเป็นทีม เป็นประชาธิปไตย การวางกฎเกณฑ์ ระเบียบ และแนวปฏิบัติต่างๆ ที่ต้องการให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติตาม ต้องใช้วิธีแบบมีส่วนร่วม โดยจัดประชุมปรึกษาหารือกับผู้ร่วมงาน พยายามดึงศักยภาพที่ดีของผู้ร่วมงานออกมาใช้ให้เป็นแนวปฏิบัติในหน่วยงานหรือองค์การของตนเอง อย่าใช้คนๆเดียวเป็นตัวชี้ขาด เพราะการบริหารงานโดยคนเดียวจะมีโอกาสล้มเหลวได้ง่ายกว่าการบริหารโดยกลุ่มบุคคล

6. ทำตัวเป็นครูที่ดี ที่มีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉงตลอดเวลา ผู้นำอย่าขี้เกียจ อย่าลืมว่าผู้นำกระทำสิ่งใด ที่ไหน อย่างไร จะมีผู้ร่วมงานคอยจับจ้อง สังเกตอยู่ ถ้าปฏิบัติตนดี งานดี มีประสิทธิภาพ เข้า

---

[8] ชัชวาล เสนะวงศ์ ChatChy."**บริบทภาวะผู้นำที่พึงประสงค์**", [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: https://www. Go to know. org/posts/260395, [10 กรกฎาคม 2560].

ลักษณะ รวดเร็ว เรียบร้อย ราบรื่น ก็จะเป็นการสอนผู้ร่วมงานโดยทางอ้อม คือเป็นการสอนด้วยการกระทำให้ดู โดยไม่ต้องบอกหรือแนะนำเป็นการส่วนตัวแต่อย่างใด

7. มีความความซื่อสัตย์ สุจริต ผู้นำหรือผู้บริหารจะถูกพิสูจน์โดยใช้ความซื่อสัตย์เป็นเกณฑ์ เป็นเครื่องวัดผู้นำที่ดีมาก เพราะมนุษย์ทุกคนมีความโลภเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ถ้าผู้นำมีความซื่อสัตย์จะเป็นผู้นำได้นาน อย่าหมกเม็ด อย่าเก็บความลับเรื่องเงินไว้คนเดียว โอกาสพลาดเรื่องเงินจะเป็นอันตรายมาก ผู้นำอย่าถือเงิน จับเงิน หรือซื้อของ วัสดุ อุปกรณ์ด้วยตนเอง ไม่ใช่หน้าที่ ควรให้ผู้ปฏิบัติหรือผู้ร่วมงานเป็นผู้ทำในรูปของคณะกรรมการ

8. กล้าตัดสินใจ และให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการคิด รับรู้ รับทราบ ให้ข้อมูลข่าวสาร ร่วมกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการคิด เวลามีคนถามต้องตอบได้ “ต้องเป็นหนึ่งเดียว” เท่านั้น ไม่มีสองในหน่วยงานหรือองค์การ

9. ไม่หวงอำนาจ ให้กระจายอำนาจและมอบหมายหน้าที่ให้พร้อมกับมอบอำนาจในการปฏิบัติงานเป็นฝ่าย/แผนก/หมวด/งาน เป็นการมอบหมายภารกิจหรืองานสำคัญให้ผู้ร่วมงานไปปฏิบัติ โดยผู้นำคอยหมั่นกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ดูแลอยู่ห่างๆ อย่าไปจุ้นจ้าน ชี้โน่นชี้นี่อยู่ตลอดเวลา อันจะเป็นผลให้ผู้ร่วมงานไม่มั่นใจ ซึ่งต่อไปจะไม่กล้าทำงาน ทำให้งานเสียทั้งระบบได้ “ผู้มอบอำนาจคือผู้มีอำนาจที่แท้จริง”

10. ให้ขวัญ กำลังใจ แก่ผู้ร่วมงานอย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรม รู้เห็นถึงความสามารถ และฝีมือของผู้ร่วมงาน เพื่อส่งเสริมขวัญและกำลังใจ ให้ถูกคน ถูกงาน และถั่วถึง

ภาวะผู้นำที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนา

จากคุณสมบัติของการเป็นผู้นำที่ดีได้แก่ คุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์นั้นเมื่อรวบรวมจากตำราก็จะมีจำนวนมาก ทำให้ผู้บริหารมีความลังเลว่า ในฐานะที่ตนเป็นผู้บริหารควรจะยึดถือคุณธรรมข้อใดในการบริหารงาน โดยเฉพาะเมื่อเพิ่มหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารเข้าไป ก็จะมีจำนวนมากขึ้นเป็นทวีคูณ ทำให้ไม่รู้ว่าจะนำหลักธรรมอะไรมายึดถือเป็นหลักปฏิบัติที่จะเป็นประโยชน์ได้จริงๆ จากการศึกษารวบรวมแนวทางต่าง ๆ จากเอกสารรวมทั้งพระราชดำรัสต่างๆ โดยมีพื้นฐานความเชื่อว่า คุณธรรมเหล่านั้นจะต้องครอบคลุมหน้าที่ และภารกิจของผู้บริหาร 3 ประการ คือ การครองตน ครองคน และครองงาน จากพระราชดำรัสตอนหนึ่งซึ่งพระราชทานแก่ผู้เข้าเฝ้าในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2527 เป็นข้อความที่ครอบคลุมเฉพาะที่จำเป็นและสำคัญในการนำไปปฏิบัติงานในฐานะผู้นำได้เป็นอย่างดี ดังมีความว่า “กำลังใจ กำลังปัญญา กำลังความคิด ความซื่อสัตย์ ทุกสิ่งทุกอย่างมีความหมายทั้งนั้น ไม่ใช่ไม่มีความหมาย เวลาท่านผู้ใหญ่ไปให้โอวาท บอกว่าให้มีความซื่อสัตย์สุจริต ทำการงานด้วยความตั้งใจที่ดี ให้หลักวิชาการให้ถูกต้อง ท่านผู้ใหญ่ท่านพูดอย่างนั้นมีมากมาย ท่านไปที่ไหนก็ต้องพูดอย่างนั้น แล้วก็ไม่มีความหมาย ที่จริงมีความหมายต้องพูดซ้ำซากว่า ขอให้ทำด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ทำด้วยรู้ทัน ทำด้วยความรู้ไม่เผลอสติ ทำด้วยมีหลักวิชา ทำด้วยความไม่มีอคติ”

จากพระบรมราโชวาทดังกล่าว มีข้อความที่พระองค์ทรงตรัสไว้ว่า ให้มีความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่มีอคติ ทำงานด้วยความตั้งใจที่ดี ให้หลักวิชาการให้ถูกต้อง และ เมื่อนำพระราชดำรัสดังกล่าว ซึ่งกล่าวไว้เมื่อ 30 กว่า

ปีก่อน แต่ยังคงมีความทันสมัย สามารถนำมายึดถือและปฏิบัติได้เป็นอย่างดียิ่ง และเมื่อนำมาวิเคราะห์ดู ก็สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ข้อใหญ่ ซึ้งเป็นคุณธรรมของผู้นำเพื่อการประพฤติปฏิบัติในการครองตน ครองคน และครองงานได้เป็นอย่างดี นั่นก็คือ

ก. ให้มีความซื่อสัตย์

ข. ให้มีความยุติธรรม

ค. ให้ทำงานด้วยความตั้งใจที่ดีและใช้หลักวิชาการในทางที่ถูกต้อง

องค์กรทั้งหลายไม่ว่าองค์กรของรัฐหรือบริษัทเอกชนจะเจริญก้าวหน้าและมีความยั่งยืนได้ก็ต้องอาศัยบุคลากรในองค์กรเป็นกำลังการขับเคลื่อนนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายคือ ความสำเร็จ โดยเฉพาะผู้นำองค์กรหรือผู้บริหารทุกระดับต้องถือว่ามีบทบาทสำคัญยิ่งเพราะถ้าองค์กรใดได้ผู้นำที่ดีและมีความสามารถเข้ามาบริหาร องค์กรนั้นก็เป็นอันหวังความเจริญก้าวหน้าได้ แต่หากได้ผู้นำไม่ดีบกพร่องด้านคุณธรรม ไม่มีความซื่อสัตย์สุจริตย่อมนำพาองค์กรไปสู่ความเสื่อมได้ไม่วันใดก็วันหนึ่ง ซึ่งก็มีตัวอย่างให้เห็นในสังคมไทย

ผู้นำที่ดีจึงต้องมีคุณสมบัติหรือมีความเพียบพร้อมด้วยคุณธรรมหลายๆ อย่างอยู่ในตัว โดยคุณธรรมของผู้นำหากยกหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาก็ได้รับการจัดสรรไว้พร้อมสรรพ อยู่ที่การเลือกสรรนำมาใช้ให้เหมาะกับกาลเทศะ บุคคล และสถานการณ์ดังนี้[9]

ทศพิธราชธรรม 10

บางคนมีความเข้าใจว่า ทศพิธราชธรรมเป็นหลักธรรมหรือคุณธรรมของคนที่เป็นพระราชาเท่านั้น ไม่เกี่ยวกับคนทั่วไป ความจริงแล้วทศพิธราชธรรมเป็นหลักธรรมของคนที่เป็นผู้นำต้องมีทั้งหลายและพระราชาก็ทรงเป็นผู้นำคนหนึ่ง

ทศพิธราชธรรม[10] หรือราชธรรม 10 ถ้ามีในผู้ใด ผู้นั้นย่อมเป็นที่รัก เคารพ นับถือ เป็นที่เชิดชูของประชาชน ลูกน้อง และบริวาร มี 10 ประการ ดังนี้

1. ทาน การให้ปัน ผู้นำที่ไม่รู้จักให้ หรือให้ไม่เป็น ไม่เคยยื่นมือให้ความช่วยเหลือลูกน้องพนักงานผู้ใต้บังคับบัญชา รับลูกเดียว ไม่มีให้หรือน้ำใจแห้ง ไม่รู้จักให้อภัย ตระหนี่ความรู้หวงวิชา อย่าได้หวังความยอมรับนับถือจากลูกน้อง

2. ศีล ความประพฤติดี ได้แก่ การสำรวมกาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อย สะอาดดีงาม ไม่ประพฤติผิดหรือความเสื่อมเสียทางกายวาจา

3. ปริจจาคะ การรู้จักเสียสละ เช่น เสียสละประโยชน์ตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวมไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ได้

4. อาชชวะ มีใจซื่อตรงยึดมั่นในสุจริตธรรม ปราศจากอคติทั้งปวง มีความตรงไปตรงมา ไม่โลเลเหลาะแหละ

---

[9] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 16 , (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, 2551), หน้า 326.

[10] ทศพิธราชธรรม ขุ.ชา. (ไทย) 28/176/112.

5. มัททวะ มีอัธยาศัยดีงาม ละมุนละไมอ่อนโยน สุภาพ ไม่กระด้างหยาบคาย

6. ตบะ คอยกำจัดและระวังไม่ให้อกุศลธรรม เช่น โลภ โกรธ หลง เกิดขึ้นในใจ

7. อักโกธะ ระงับหรือขจัดได้ซึ่งความโกรธได้แก่ เวลาโกรธต้องรู้จักระงับยับยั้ง ไม่ให้อำนาจความโกรธเข้าครอบงำ อย่าลืมว่าผู้นำเจ้าอารมณ์ไม่มีลูกน้องคนไหนอยากอยู่ด้วย

8. อวิหิงสา ผู้นำที่ดีต้องไม่ใช้อำนาจในการเบียดเบียน รังแก ข่มเหงคนอื่นหรือลูกน้องของตน แต่ต้องใช้อำนาจในทางที่ดีและเป็นธรรมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกับทุกคน ไม่เลือกปฏิบัติ

9. ขันติ มีความอดทนอดกลั้นสูงกว่าลูกน้องหลายเท่า ซึ่งความอดทนอดกลั้นนี้ถือเป็นคุณสมบัติพิเศษที่ทำให้ผู้นำมีความงดงามในตัว

10. อวิโรธนะ ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นก็ต้องธำรงไว้ซึ่งความยุติธรรม ความถูกต้อง ไม่เอนเอียงเหมือนไม้หลักปักเลน แต่เป็นเหมือนภูเขาที่แม้จะถูกพายุ ฝน ก็ไม่มีล้ม ไม่เอนเอียง

สรุป

จะเห็นว่า คุณลักษณะของผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคปัจจุบันเป็นสิ่งที่แสวงหาได้ สร้างสรรค์ให้บังเกิดขึ้นได้ “เป็นพรแสวง ไม่ใช่พรสวรรค์“ ให้สรรสร้างหาความสุขกับงานในหน้าที่ให้มากที่สุดและดีที่สุด ให้พัฒนาตนเองแล้วนำมาเป็นแนวทางแก้ปัญหา พัฒนาหน่วยงานของตนเอง ผู้นำควรหลีกเลี่ยงการมุ่งมั่นสร้างความสำเร็จในตำแหน่งให้กับตนเอง[11] บนพื้นฐานของความคิดสะสม เบียดเบียน ที่มุ่งสร้างความร่ำรวยทางวัตถุนิยมแต่ “มีจิตใจที่ยากจน” เป็นการใช้ภาวะผู้นำที่ไม่ถูกทิศทาง ซึ่งเป็นหนทางเสื่อมสำหรับผู้นำในที่สุด ผู้นำที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นผู้นำที่สมบูรณ์แบบ ทั้งในด้านคุณภาพทางจิตใจ และคุณภาพด้านความสามารถ กล่าวคือ ในด้านคุณภาพทางจิตใจก็เป็นผู้นำที่เน้นคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ความซื่อสัตย์ เป็นหลัก โดยมุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่ปวงชนหรือหมู่คณะ แก่สังคม แก่โลก เป็นหลัก ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้อง โดยทำตนเป็นผู้นำที่เป็นที่พึ่งของหมู่ชน เป็นที่พึ่งของสังคม ตลอดจนเป็นที่พึ่งของมนุษยชาติอย่างสมบูรณ์ ส่วนในด้านคุณภาพด้านความสามารถ ก็เป็นผู้นำที่ประกอบด้วยองค์ความรู้ในด้านต่างๆ อย่างครบถ้วนเช่น ด้านการจัดระบบบริหารงาน ด้านความรู้พื้นฐานทางกฎหมาย เศรษฐกิจ สถานการณ์โลกเป็นต้น ดังนั้น ผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ตามหลักครองตน ครองคน ครองงาน จึงเป็นผู้นำที่สามารถครองตนให้เป็นที่ยอมรับนับถือและศรัทธาของบุคคลต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กร อีกทั้งเป็นผู้นำที่ครองคนด้วยความยุติธรรมโดยการสร้างทีมงานที่แข็งแกร่งในการบริหารงาน และเป็นผู้นำที่ครองงานด้วยการพัฒนาระบบการบริหารงานในองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มุ่งเน้การแก้ปัญหาโดยใช้องค์ความรู้เป็นฐาน (knowledge-based problem) ทำให้บุคลากรเป็นผู้รอบรู้ (Personal Mastery) มีการคิดอย่างเป็นระบบ (System Thinking) มีโมเดลความคิด (Mental Models) มีทีมการเรียนรู้ (Team Learning) ตลอดจนมีวิสัยทัศน์

[11] รัชนีกร อินทฉิม. “เรื่องคุณลักษณะของผู้บริหารที่พึงประสงค์. 2009. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: klangnoi.udon4.go.th/data/V8.doc, [10 กรกฎาคม 2560].

ร่วมกัน (ShareVision) ในระบบการบริหารงานทุก ๆ ส่วน จึงทำให้องค์กรสามารถปรับเปลี่ยนการทำงานได้อย่างสอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในยุคไทยแลนด์ 4.0 นี้

บรรณานุกรม

กิติ ตยัคคานนท์. **เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร : เปลวอักษร, 2543.

ฉายศิลป์ เชี่ยวชาญพิพัฒน์. **การบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.

ชัชวาล เสนะวงศ์ ChatChy.“**บริบทภาวะผู้นำที่พึงประสงค์**”, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: https://www. Goto know . org/posts/260395, [10 กรกฎาคม 2560].

ชัชวาล เสนะวงศ์ ChatChy.“**บริบทภาวะผู้นำที่พึงประสงค์**”, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: https://www. Go to know . org/posts/260395, [10 กรกฎาคม 2560].

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, 2556.

_____.**ภาวะผู้นำ: ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ**. กรุงเทพ มหานคร : ธรรมสภา, 2546.

พสุ เดชะรินทร์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย “เรื่องผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา (มองมุมใหม่”, [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: https://www.gotoknow.org/posts/376628, [1 มีนาคม 2560].

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร : ธนธัชการพิมพ์, 2544.

รัชนีกร อินทฉิม. “เรื่องคุณลักษณะของผู้บริหารที่พึงประสงค์. 2009. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: klangnoi.udon4.go.th/data/V8.doc, [10 กรกฎาคม 2560].

ศักดิ์ชัย ภู่เจริญ, [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: http://www.kruinter.com/show.php?id, [1 มีนาคม 2560].

สุรศักดิ์ ม่วงทอง. พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล,2543.

เรื่อง พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมไทย ในยุคไทยแลนด์ 4.0
Buddhism and Thai Society Development, Thailand 4.0

พระมหานพรักษ์ ขนฺติโสภโณ, ดร.
หน่วยวิทยบริการวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาเอกของโลกที่มีหลักคำสั่งสอนอันเปรียบเสมือนห้วงมหานทีแห่งสรรพศาสตร์ จึงมิใช่เพียงแค่เป็นปรัชญาหรือทฤษฎีเท่านั้น หากแต่ยังมีเนื้อหาครอบคลุมถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ความนึกคิดแทบทุกด้าน ไม่ใช่ศาสนาแห่งการอ้อนวอนปรารถนา หรือศาสนาแห่งความห่วงหวังกังวล การสั่งสอนธรรมของพระพุทธเจ้าทรงมุ่งผลในทางปฏิบัติให้ทุกคนจัดการกับชีวิตที่เป็นอยู่จริง ๆ ในโลก ในสังคมปัจจุบันนี้ อยู่ในยุค Thailand 4.0 นับเป็นกระแสที่ได้รับการกล่าวถึง และวิเคราะห์ในแง่มุมต่าง ๆ อย่างมากมาย ทั้งนี้คงเนื่องมาจากเป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายของรัฐบาล ที่จะขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่เป้าหมาย “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นโยบายที่จะเปลี่ยนเศรษฐกิจแบบเดิมไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม

คำสำคัญ : พระพุทธศาสนา, การพัฒนา,สังคมไทย,ยุคไทยแลนด์ 4.0

Abstract

Buddhism is one of the world major religion includes the principle doctrines of all things (universal knowledge): not only philosophy theories but also way of living and ideas extensively. As we know, Buddhism does not focus on praying to the lord. Buddha or anxiety. But concentrates on individual best practices in real life. In addition, Thailand 4.0 the policy for Thai present- day society which aims to make Thailand stability, prosperity and sustainability, being widely criticized and pushed forward in order to transform Thailand into an innovative economic country.

Keywords: Buddhism, Development, Thai Society Development, Thailand 4.0

บทนำ

พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน[1] มีเนื้อหาครอบคลุมถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ความนึกคิดแทบทุกด้านและที่สำคัญพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการกระทำ (กรรมวาท และกิริยาวาท) เป็นศาสนาแห่งความเพียรพยายาม (วิริยวาท) ไม่ใช่ศาสนาแห่งการอ้อนวอน ปรารถนา การสั่งสอนธรรมของพระพุทธเจ้าทรงมุ่งผลในทางปฏิบัติให้ทุกคนจัดการกับชีวิตที่เป็นอยู่จริง ๆ ในโลกนี้และเริ่มต้นแต่บัดนี้

คำว่า “พระพุทธศาสนา”แยกได้เป็น 2 คำ คือ คำว่า พระ แปลว่าประเสริฐ ดีเลิศ คำว่า พุทธ แปลว่า ผู้รู้-ผู้ตื่น-ผู้เบิกบานในที่นี้หมายถึงท่านผู้ตรัสรู้อริยสัจ 4 อย่างถ่องแท้ส่วน คำว่า ศาสนาแปลว่าคำสอน หากรวมกัน พระพุทธศาสนา โดยความหมายแล้ว หมายถึงศาสนาแห่งความรู้แจ้ง เป็นศาสนาที่มีพระรัตนตรัย เป็นสรณะอันสูงสุด อันได้แก่ พระพุทธเจ้า พระธรรม และ พระสงฆ์ โดยพระรัตนตรัยทั้ง 3 นี้ย่อมมีคุณเกี่ยวพันเป็นอันเดียวกัน จะแยกออกจากกันโดยเฉพาะไม่ได้ ด้วยพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ธรรมก่อนแล้วสอนให้พระสงฆ์รู้ธรรม พระธรรมนั้น พระสงฆ์ซึ่งเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าย่อมจำทรงไว้ ปฏิบัติและสั่งสอนสืบต่อพระศาสนา พระรัตนตรัย หรือพระไตรรัตน์ หมายถึง แก้วสามประการอันประเสริฐสุดของพุทธศาสนิกชน[2] ที่เรียกว่า รัตน (แก้ว) เพราะว่าเป็นสิ่งที่ประเสริฐ มีค่าสูง และหาได้ยาก เทียบด้วยดวงแก้วมณีและ ในบรรดาองค์แห่งความรู้ในพระพุทธศาสนาทั้งหมดนั้นเป็นความรู้ที่พระพุทธเจ้าทรงศึกษาค้นคว้าวิจัยด้วยพระองค์เองจนสามารถกำหนดเป็นทฤษฎีแห่งความรู้ต่าง ๆ มากมาย ในที่นี้จะแบ่งลักษณะความรู้ที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนเพียงแค่น้อยนิดเท่านั้น แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. คำสอนที่ทรงค้นพบใหม่ เช่น อริยสัจ ปฏิจจสมุปบาท เป็นต้น
2. คำสอนที่ทรงปฏิรูปจากลัทธิ ศาสนาเดิม เช่น การทำบุญให้ได้ผลสมบูรณ์

จะต้องทำกับผู้เป็นพราหมณ์โดยกำเนิด หรือบริสุทธิ์โดยตระกูล พระองค์ทรงปฏิรูปโดยให้ทำกับปฏิคาหก (ผู้รับ) ที่มีศีลบริสุทธิ์มีคุณธรรม และทายก (ผู้ถวายหรือผู้ให้) จะต้อง ความบริสุทธิ์ใน 3 กาล คือก่อนให้-ขณะกำลังให้-หลังจากให้แล้ว

3. คำสอนที่ทรงปฏิวัติ เช่น การฆ่าสัตว์บูชายัญจัดเป็นมหามงคลอย่างยิ่งสามารถบันดาลให้ตนสำเร็จตามปรารถนา พระองค์ทรงเห็นตรงกันข้ามว่าการฆ่าเป็นบาปทั้งสิ้น ความรู้ในพระพุทธศาสนาแม้จะมากมาย ถึงกระนั้นก็ตามพระพุทธศาสนามีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่พระนิพพาน คือการหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ดังนั้นการบรรลุนิพพานก็คือการเข้าถึงความดับทุกข์โดยสิ้นเชิง และบรรลุความสุขอย่างสูงสุด จิตของผู้บรรลุนิพพานย่อมมีความสะอาดสว่างและสงบตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่และเมื่อดับขันธ์แล้วก็เป็นการสิ้นทุกข์ ไม่กลับมาเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารอีกต่อไป เมื่อมนุษย์ไม่สามารถเข้าสู่เป้าหมายอันสูงสุดได้อย่างรวดเร็วทาง

---

[1] พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ถิรธมฺโม), **ทฤษฎีรัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (พะเยา: โรงพิมพ์เจริญอักษร, 2550), หน้า 1 - 3.

[2] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**, กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 988

พระพุทธศาสนาจึงได้กำหนดอัตถะ หรือประโยชน์ที่เป็นเป้าหมายหลักและเป้าหมายรองเอาไว้ เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิตและเป็นที่มุ่งหวังสำหรับมนุษย์เอาไว้ 3 ระดับ ดังนี้

1) ทิฏฐิธัมมิกัตถะ จุดหมายขั้นตาเห็น หรือประโยชน์ปัจจุบัน เช่นมีสุขภาพที่ดี มีเงินใช้และมีงานทำ มีสถานภาพที่ดี และมีครอบครัวที่ผาสุก เป็นต้น

2) สัมปรายิกัตถะ จุดหมายขั้นเลยตาเห็น หรือประโยชน์เบื้องหน้า เช่น ความอบอุ่นซาบซึ้งสุขใจ ความภาคภูมิใจ ความอิ่มใจ ความแกล้วกล้ามั่นใจ และความโล่งจิตมั่นใจ เป็นต้น

3) ปรมัตถะ จุดหมายสูงสุด หรือประโยชน์อย่างยิ่ง เช่น ไม่หวั่นไหวต่อโลกธรรม ไม่ผิดหวังและเศร้า มีความปลอดโปร่งสงบ และเป็นอยู่ด้วยปัญญา เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนามีหลักคำสอนที่มีเหตุและผลเป็นศาสนธรรมว่าโดยแม่บทอันเป็นหลักการใหญ่ที่เรียกว่า ปาพจน์ มี 2 อย่างคือ พระธรรมกับพระวินัย ว่าโดยปิฎกซึ่งเป็นคัมภีร์หลักของศาสนามี 3 คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก ว่าโดยหัวข้อที่เรียกว่าธรรมขันธ์มี 84,000 พระธรรมขันธ์[3]

ความเป็นมาของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย ด้วยชนชาติไทยได้นับถือและยกย่องเทิดทูนเป็นสรณะแห่งชีวิต สืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมของชาติส่วนใหญ่ มีพื้นฐานมาจากพระพุทธศาสนา องค์พระมหากษัตริย์ซึ่งทรงเป็นพระประมุขของชาติทุก ๆ พระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงดำรงอยู่ในฐานะเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ทรงยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนาตลอดมาตั้งแต่อดีตอันยาวนาน จวบจนกาลปัจจุบัน อันแสดงให้เห็นเป็นประจักษ์ว่าพระพุทธศาสนาได้สถิตสถาพรเป็นมิ่งขวัญของชาติไทยตลอดมาทุกยุคทุกสมัย

กล่าวได้ว่าชาติไทยได้มีความเจริญมั่นคง ดำรงเอกราชอธิปไตยสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่โบราณกาลจวบจนกาลปัจจุบัน ก็ด้วยคนไทยทั้งชาติยึดมั่นอยู่ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีความเคารพบูชาพระรัตนตรัย คือพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ พระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อชีวิตของชาวไทย โดยมีส่วนเสริมสร้างอุปนิสัยของคนในชาติให้รักความสงบ มีความเสียสละ แกล้วกล้า อาจหาญ รอบรู้ฐานะ อฐานะ มีความรักและยึดมั่นอยู่ในสามัคคีธรรม

โดยที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยดังกล่าวนี้ ชาวไทยส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 95 ของประชากรทั้งประเทศเป็นพุทธศาสนิกชน เป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนามีอิทธิพลเป็นอันมากต่อความเชื่อ และความประพฤติ หรือการดำรงชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่

---

[3] คูณ โทขันธ์, **พุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์ , 2545), หน้า 1.

หากมองดูสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าแม้ชาวไทยเราส่วนใหญ่จะเป็นพุทธศาสนิกชนดังกล่าวแล้ว แต่ส่วนใหญ่มักเป็นกันตามจารีตประเพณี หรือเป็นพุทธศาสนิกชนตามสำมะโนครัว มักไม่ค่อยได้มีโอกาสได้เรียนรู้ ได้ศึกษาพระพุทธศาสนาได้เท่าที่ควร ทั้งนี้ย่อมสืบเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการด้วยกัน[4]

ความสำคัญของพระพุทธศาสนากับสังคมไทย

พระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติ และอยู่เคียงคู่กับชาติไทยมาโดยตลอด ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญต่อสังคมไทย พอสรุปได้ดังนี้[5]

1) พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนไทย เพราะคนไทยนำหลักธรรมมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และลักษณะนิสัยของคนไทยมีจิตใจที่ดีงามในทุก ๆ ด้าน มีความเป็นมิตรกับทุกคน เป็นต้น

2) พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการปกครองประเทศ กษัตริย์ทุกพระองค์ของไทยได้นำเอาหลักธรรมพระพุทธศาสนาไปใช้ในการปกครองประเทศ เช่น ทศพิธราชธรรม ตลอดมา หรือใช้หลัก “ธรรมาธิปไตย” และหลักอปาริหานิยธรรม เป็นหลักในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น

3) พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจ เนื่องจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนามุ่งเน้นให้เกิดความรักความสามัคคีกัน มีความเมตตากรุณาต่อกัน เป็นต้น จึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชนชาวไทยให้มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน

4) พระพุทธศาสนาเป็นที่มาของวัฒนธรรมไทย ด้วยวิถีชีวิตของคนไทยผูกพันกับพระพุทธศาสนา จึงเป็นกรอบในการปฏิบัติตนตามหลักพิธีกรรมในพระพุทธศาสนาต่าง ๆ เช่น การบวช การแต่งงาน การทำบุญเนื่องในพิธีการต่าง ๆ การปฏิบัติตนตามประเพณีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น ซึ่งเป็นส่วนที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมไทยจนถึงปัจจุบัน

5) พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นสถาบันหลักของสังคมไทย พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่สังคมไทยส่วนใหญ่นับถือ และสืบทอดกันมาเป็นช้านาน ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญของวิถีชีวิตของคนไทย พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการศึกษา ด้านสังคม และด้านศิลปกรรม

6) พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทยผูกพันอยู่อย่างแนบแน่นกับพระพุทธศาสนา ซึมแทรกผสมผสานอยู่ในแนวความคิด จิตใจและกิจกรรมแทบทุกก้าวของชีวิตโดยตลอดเวลายาวนาน โดยยังคงเนื้อหาสาระเดิมที่บริสุทธิ์ไว้ได้ก็มี ถูกดัดแปลงเสริมแต่งตลอดจนปนเปกับความเชื่อถือและข้อปฏิบัติสายอื่นหรือผันแปรในด้านเหตุอื่น ๆ จนผิดเพี้ยนไปจากเดิมก็มาก

7) พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นเอกลักษณ์ของชาติ การที่พระพุทธศาสนาอยู่กับคนไทยมาช้านาน จึงก่อให้เกิดการซึมซาบเอาหลักปฏิบัติของพระพุทธศาสนาให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ก่อให้เกิดความเป็น

---

[4] พิทูร มลิวัลย์ และไสว มาลาทอง, **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2542), หน้า 3

[5] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ**, พิมพ์ครั้งที่ 10, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, 2543), หน้า 9–10.

เอกลักษณ์ของคนไทยที่ไม่เหมือนกับชาติอื่น ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์เด่นได้แก่ รักความเป็นอิสระ และความมีน้ำใจไมตรี

8) พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นมรดกของชาติ หลักฐานทางคัมภีร์และศาสนาวัตถุ ซึ่งนักประวัติศาสตร์โบราณคดีเชื่อว่า พระพุทธศาสนาได้เข้ามาเผยแพร่ในดินแดนสุวรรณภูมิก่อน พ.ศ. 500 แต่ศรัทธาความเชื่อของปุถุชนก็เป็นไปตามยุคสมัย พระพุทธศาสนาจึงรุ่งเรืองและเสื่อมลงตามกาลสมัยด้วย จนกระทั่งพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ได้สถาปนากรุงสุโขทัยและรับเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ครั้นราว พ.ศ. 1836 พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ อาราธนาพระสงฆ์ลังกาวงศ์จากนครศรีธรรมราชไปกรุงสุโขทัย และอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาจนมั่นคงยืนนานมาในปัจจุบันนี้

9) พระพุทธศาสนาในฐานะที่ช่วยสร้างสรรค์อารยธรรม ชนชาติหนึ่ง ๆ นอกจากมีหน้าที่ต้องพัฒนาประเทศชาติของตนเองแล้ว ก็พึงมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์และส่งเสริมอารยธรรมโลกด้วย ชนชาติไทยเป็นชนชาติที่เก่าแก่มากชนชาติหนึ่ง มีวัฒนธรรมที่เจริญก้าวหน้าอย่างสูงมาตลอดเวลายาวนาน จึงได้มีส่วนร่วมในการสร้างเสริมอารยธรรมของโลกด้วย แม้ว่าจะอยู่ในขอบเขตที่ไม่กว้างนัก ส่วนร่วมที่ว่านี้ก็คือศิลปวัฒนธรรมไทย ซึ่งพัฒนาขึ้นมาจนมีแบบแผนเป็นของตนเอง อย่างที่เรียกว่ามีเอกลักษณ์ของความเป็นไทยเด่นชัด ศิลปวัฒนธรรมไทยเหล่านี้มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่

10) พระพุทธศาสนาในฐานะที่ช่วยสร้างความสงบสุขให้แก่โลก พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานอารยธรรมที่สำคัญของโลกดังได้กล่าวมาแล้ว พระพุทธศาสนายังช่วยสร้างความสงบสุขให้แก่ชาวโลกได้ หากศึกษาในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนามีทั้งการสร้างสรรค์อารยธรรมและสันติภาพแก่มวลมนุษย์ นั่นคือพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นในประเทศอินเดียหรือชมพูทวีป พระพุทธศาสนาได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมอินเดีย กล่าวคือสังคมอินเดียเคยนับถือพระพรหมเป็นเทพเจ้าสูงสุด ผู้สร้างผู้บันดาลทุกสิ่ง มีการบูชายัญเทพเจ้า แล้วก็มีการกำหนดมนุษย์เป็นวรรณะต่าง ๆ โดยชาติกำเนิด เป็นกษัตริย์ เป็นพราหมณ์ เป็นแพศย์ เป็นศูทร แล้วก็ถือว่าพราหมณ์เป็นผู้ที่ติดต่อสื่อสารกับเทพเจ้ากับพระพรหม เป็นผู้รู้ความต้องการของพระองค์ เป็นผู้รับเอาคำสอนมารักษา มีการผูกขาดการศึกษาให้อยู่ในวรรณะสูง คนวรรณะต่ำเรียนไม่ได้ เป็นต้น เมื่อพระพุทธศาสนาเกิดขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องเหล่านี้อย่างมากมาย เช่น เรื่อง วรรณะ 4 พระพุทธศาสนาไม่ยอมรับ แต่ให้ถือหลักว่า “คนมิใช่ประเสริฐหรือต่ำทรามเพราะชาติกำเนิด แต่จะประเสริฐหรือต่ำทรามเพราะการกระทำ” แล้วก็ไม่ให้มัวหวังผลจากการอ้อนวอนบูชายัญ สอนให้เปลี่ยนการบูชายัญหรือเลิกการบูชายัญ ให้หันมาหวังผลจากการกระทำ นี่คือการ “ประกาศอิสรภาพของมนุษย์”

พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)[6]

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) หมายถึง “การตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่มีผลกระทบในทางลบต่อความต้องการของคนรุ่นต่อไปในอนาคต”

---

[6] ชัยอนันต์ สมุทวณิช แปล, UNDP, Public Sector Management, Governance, and Sustainable Development (New York, 1995), **ประชารัฐกับการเปลี่ยนแปลง** , (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสุขุมและบุตร จำกัด, 2541), หน้า. 57-63.

เนื่องจากทุกครั้งที่มีการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน ต้องมีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลกระทบในทางลบต่ออนาคต การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นแนวคิดในการแก้ปัญหานี้ โดยการพยายามอนุรักษ์ธรรมชาติไว้ในลักษณะที่เป็นส่วนรวมหรือมหภาค คือ หากมีความจำเป็นที่จะดำเนินการให้กระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมในที่ใดที่หนึ่ง ก็จะต้องเสริมสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมในที่อื่น ๆ เป็นการชดเชยเพื่อให้ในแง่มหภาคของคุณภาพสิ่งแวดล้อมคงอยู่ได้ดังเดิม การพัฒนาที่ยั่งยืน: การพัฒนายุคโลกาภิวัฒน์

การพัฒนาต้องคำนึงถึงความเป็นองค์รวมในทุกด้าน อย่างสมดุล บนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุก ๆคน เคารพซึ่งกันและกัน และสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ จนในที่สุด มีคุณภาพที่ดี ขึ้นอย่างเท่าเทียม ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับในปัจจุบันอย่างก้างขว้างว่า แนวทางของการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ เป็นแนวทางที่ดีที่สุด ที่ทำให้มนุษย์เกิดความสมดุล ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ทางสังคม สิ่งแวดล้อม และสุขภาพของมนุษย์เอง แล้วยังต้องยึดหลักคุณธรรมทางศาสนาประกอบด้วยเช่นหลักอริยสัจ 4 อิทธิบาท 4 และพรหมวิหาร 4

ความเป็นมาความหมายของคำว่าประเทศไทย 4.0 โมเดลพัฒนาเศรษฐกิจใหม่

ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนา น่าจะอยู่ชั้นประถมปลาย บัดนี้ล่วงเลยมากว่า 40 ปีแล้ว “ประเทศไทยก็ยังเป็นประเทศกำลังพัฒนาอยู่” แต่เมื่อไม่นานมานี้ น่าจะเป็นแสงสว่างแล้ว โจทย์คงจะได้ถูกแก้แล้ว และจะได้เห็น “ประเทศไทยเป็นประเทศพัฒนา” แล้วจริง ๆ (ในชีวิตนี้)

หลายท่านคงผ่านหูผ่านตาคำว่า “ประเทศไทย 4.0” หรือ “ไทยแลนด์ 4.0” มาบ้างแล้ว แต่ก็เชื่อว่าหลายท่านยังไม่รู้จัก “ประเทศไทย 4.0” หรือ อาจจะรับรู้แต่ไม่สนใจ เราลองอ่านข้อเขียนสั้น ๆ ต่อไปนี้ดูดีไหม อย่างน้อยก็เพื่อประดับความรู้ ตอบได้หากมีคนถาม หรือ บอกต่อ โดยเฉพาะวงครู บา อาจารย์หรือแม้แต่คนทั่วไป เพราะเราอยู่ประเทศไทย ไม่เสียหายที่จะรู้จัก “ไทยแลนด์ 4.0” ถอดความจากข้อเขียน บทบรรยาย ของ ดร.สุวิทย์ เมษินทรีย์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ ผู้มีหน้าที่กำหนดแนวคิด วางระบบเพื่อดำเนินการตามนโยบายของนายกรัฐมนตรีในเรื่องนี้โดยตรง มาเล่าต่อโดยเป็นประเด็น ดังนี้

ไทยแลนด์ 4.0 คืออะไร [7] “ไทยแลนด์ 4.0” เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือ โมเดลพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาล ภายใต้การนำของ **พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา** นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่เข้ามาบริหารประเทศบนวิสัยทัศน์ที่ ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ที่มีภารกิจสำคัญในการขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ เพื่อปรับแก้ จัดระบบปรับทิศทาง และสร้างหนทางพัฒนาประเทศให้เจริญ สามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ ๆที่เปลี่ยนแปลงอย่างเร็ว รุนแรงในศตวรรษที่ 21 ได้ เพื่อให้เข้าใจ “ประเทศไทย 4.0” ขอไล่เรียงเพื่อให้เห็นภาพ คือ ประเทศไทยในอดีตที่ผ่านมามีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นไปอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ ยุคแรก ขอเรียกว่า

[7] สุวิทย์ เมษินทรีย์, "**ไทยแลนด์ 4.0 สร้างเศรษฐกิจใหม่**"บริษัท บางกอก โพสต์ จำกัด (มหาชน),[ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://www.posttoday.com/analysis/interview/479877, [11 สิงหาคม 2560].

“ประเทศไทย 1.0” เน้นการเกษตรเป็นหลัก เช่น ผลิตและขาย พืชไร่ พืชสวน หมู หมา กา ไก่ เป็นต้น ยุคสอง ขอเรียกว่า “ประเทศไทย 2.0” เน้นอุตสาหกรรมแต่เป็นอุตสาหกรรมเบา เช่น การผลิตและขายรองเท้า เครื่องหนัง เครื่องดื่ม เครื่องประดับ เครื่องเขียน กระเป๋า เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น และปัจจุบัน (2559) จัดอยู่ในยุคที่สาม ขอเรียกว่า “ประเทศไทย 3.0” เป็นอุตสาหกรรมหนักและการส่งออก เช่น การผลิตและขายส่งออกเหล็กกล้า รถยนต์ กลั่นน้ำมัน แยกก๊าซธรรมชาติ ปูนซีเมนต์ เป็นต้น แต่ ไทยในยุค 1.0 2.0 และ 3.0 รายได้ประเทศยังอยู่ในระดับปานกลาง อยู่อย่างนี้ไม่ได้ ต้องรีบพัฒนาเศรษฐกิจสร้างประเทศ จึงเป็นเหตุให้นำไปสู่ยุคที่สี ให้รหัสใหม่ว่า “ประเทศไทย 4.0” ให้เป็นเศรษฐกิจใหม่ (New Engines of Growth) มีรายได้สูง โดยวางเป้าหมายให้เกิดภายใน 5-6 ปีนี้ คล้าย ๆ กับการวางภาพอนาคตทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนของประเทศที่พัฒนา เช่น สหรัฐอเมริกา “ A Nation of Makers ” อังกฤษ “ Design of Innovation” อินเดีย “ Made in India” หรือ ประเทศเกาหลีใต้ที่วางโมเดลเศรษฐกิจในชื่อ “ Creative Economy”

ไทยแลนด์ 4.0 มีลักษณะมีความมุ่งมั่นของนายกรัฐมนตรี ที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ “Value–Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” โดยมีฐานคิดหลัก คือ เปลี่ยนจากการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” .เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม และเปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้า ไปสู่การเน้นภาคบริการมาก

วารสารไทยคู่ฟ้า ที่จัดทำโดยสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ระบุว่า นโยบาย Thailand 4.0 เปรียบเสมือน "ขับรถคันใหม่ที่มีสมรรถนะสูงกว่าเดิมบนถนนราบเรียบที่สามารถเหยียบคันเร่งไปข้างหน้าได้" ซึ่งมีสิ่งที่ทำเพื่อรองรับนโยบาย Thailand 4.0 ไปแล้ว อาทิ การส่งเสริม 10 อุตสาหกรรมเป้าหมายแห่งอนาคต , การปรับจากการทำเกษตรแบบดั้งเดิมไปสู่การทำเกษตรยุคใหม่, การส่งเสริมผู้ประกอบการเริ่มใหม่ (startup), การส่งเสริมและสร้างความร่วมมือระหว่างเอกชนกับสถาบันการศึกษาและศูนย์วิจัยเพื่อให้เกิดการนำผลการศึกษาวิจัยออกมาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์, แนวทางประชารัฐ ฯลฯ

มีข้อสังเกตุจากกูรูผู้รู้ในคุณลักษณะของคำว่าไทยแลนด์ 4.0 กล่าวไว้ว่า

รอล์ฟ ดีเตอร์ ดาเนียล[8] จากสภาหอการค้ายุโรป กล่าวถึงมุมมองเศรษฐกิจของอียู ว่าสาเหตุที่บริษัทในยุโรปประสบความสำเร็จ คือการวิจัย และการทำงานร่วมกัน หากมีกรณีไม่สำเร็จก็ต้องศึกษาหาสาเหตุ การศึกษาเอสเอ็มอีแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้เชี่ยวชาญ มุ่งมั่นและพยายามในธุรกิจนั้นอย่างเต็มที่ ทั้งนี้จากการทำงานร่วมกับสภาหอการค้าไทย ทำให้เห็นความแตกต่างของสภาหอการค้าไทยและหอการค้ายุโรป โดยไทยมีความจำกัดด้านบุคลากร เงินทุน และเทคโนโลยี อีกเรื่องที่สำคัญคือ “แรงงาน” ประเทศไทยยังต้องการแรงงานต่างด้าวจำนวนมาก หากไม่มีแรงงาน การเติบโตของเศรษฐกิจก็จะชะงักลง ขณะเดียวกันหากมองลงไปในนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ต้องเชื่อมโยงให้ดีระหว่างเครื่องจักรและแรงงาน หากนำหุ่นยนต์มาใช้ทำงานแทนมากเกินไป แรงงานจะตกอยู่ในสถานะว่างงานจำนวนมาก เขากล่าวต่อว่า การคุ้มครอง

---

[8] รอล์ฟ ดีเตอร์ ดาเนียล.“**บทวิเคราะห์: ไทยแลนด์ 4.0 วิสัยทัศน์ชาติ ที่ยังขาดรายละเอียด**”, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://www.bbc.com/thai/thailand-38527250. [6 มกราคม 2560].

นักวิจัยและนักพัฒนาในภาคส่วนอียูถือเป็นเรื่องสำคัญ การจะสร้างแรงบันดาลใจต้องเข้าใจพื้นฐาน หากใช้มาตรการเกี่ยวกับภาษีมาเป็นแรงจูงใจต้องดูว่าเหมาะสมหรือไม่ ส่วนกรณีรถไฟความเร็วสูงนั้น มองว่าที่จำเป็นคือความเร็วขนาดปานกลาง ไม่ใช่ความเร็วสูง ดังนั้น จึงต้องดูตามความเหมาะสมด้วย โดยเฉพาะกล่าวคำสุดท้ายว่า “การสนับสนุนอาเซียนได้ แต่ไม่ใช่เรื่องของเงิน เป็นเรื่องของเครื่องมือ ที่ให้พวกคุณช่วยเหลือและพัฒนาตนเอง เพื่อความก้าวหน้า โดยด้านการศึกษา สำหรับผมสำคัญมาก ไทยแลนด์ 4.0 คงไปไม่ถึงไหน หากคุณไม่สนับสนุนการศึกษา”

พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี กล่าวในรายการคืนความสุขให้คนในชาติช่วงหนึ่งว่าจะพัฒนาประเทศไทยภายใต้คำจำกัดความว่า “ประเทศไทย 4.0” หรือ “Thailand 4.0” ว่า[9] ขยายความคือย้อนกลับไป Thailand 1.0 ประเทศไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม แล้วใช้แรงงานอย่างเดียว พอ Thailand 2.0 เริ่มมีภาคอุตสาหกรรมเข้ามา เอาเครื่องจักรมาช่วยงานเกษตรกรหรือแรงงาน พอมา Thailand 3.0 ไปสู่การมีอุตสาหกรรมหนักเข้ามา มีการลงทุนจากต่างประเทศบ้าง วันนี้เราพัฒนาเศรษฐกิจอยู่ระยะนี้มานานพอสมควร ประมาณสัก 20 ปี ไม่ได้ปรับ ไม่ได้เตรียมมาตรการลดความเสี่ยงจากภายนอก ที่มีเศรษฐกิจโลกตกต่ำอะไรทำนองนี้ เรายังเข้มแข็งไม่พอ เพราะเรายังติดอยู่ตรง 3.0 เพราะฉะนั้นเราต้องก้าวไปสู่ 4.0 ให้ได้ 3.0 นั้นเกิดปัญหาอะไรก็คือว่า เราไปเน้นการพัฒนามิติเศรษฐกิจ มิติสังคมหายไป เสียสมดุล เสียเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ป่าถูกบุกรุกอะไรแบบนี้ เอามาคิดใหม่ทั้งหมดถึงได้ออกมาเป็น 4.0 คือยุคต่อไปแล้วล่ะ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของ ทำอย่างไรประเทศจะพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลางอย่างแท้จริง คำว่าปานกลางคือทั้งหมดต้องขึ้น ปานกลางขึ้นมาเฉพาะตรงข้างบน ตรงข้างล่างค่อนข้างจะต่ำอยู่ ผู้มีรายได้น้อย ก็ไปติดกับดักอะไรอีก ความเหลื่อมล้ำ ความไม่สมดุลของการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนต่างเกิดขึ้นเร็ว แล้วก็พัง ต้องสร้างความเข้มแข็งทุกขั้นตอน โดยมี พล.อ.ประยุทธ์กล่าวอีกว่า การพัฒนารูปแบบของการลงทุน โครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไทยใหม่ ที่เรียกว่า New Economy Model เศรษฐกิจรูปแบบใหม่ ก็คือเราต้องใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำอะไรก็ตามต้องมีเหตุมีผล พอประมาณแล้วมีภูมิคุ้มกันที่ดีภายใต้เงื่อนไข ความรู้ และคุณธรรม แต่ไม่ได้หมายความว่าต้องประหยัดไม่ใช้เงินกันเลย ต้องมีกระบวนการพัฒนาประเทศไทยภายใต้ประเทศไทย 4.0 Thailand 4.0 จะต้องสอดรับกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี นี่คือความสำคัญของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพราะต้องพัฒนา 20 ปีต่อไปแล้ว ที่ผ่านมาเราใช้ 1, 2, 3 มา 10 ปี 20 ปี มาจากอดีต ย้อนมา วันนี้เราติดอยู่ตรง 3 วันนี้เราต้องคิดว่า 4 จะต้องอยู่อีก 20 ปีต่อไป เพราะไม่ใช่ง่ายๆ เราเริ่มวันนี้แล้ว ความสำคัญยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แล้วก็แผนการขับเคลื่อนและการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ เราใช้แนวทางประชารัฐไงที่ผ่านมารัฐก็เป็นผู้ให้ส่วนใหญ่ ประชาชนก็ไม่ค่อยเข้มแข็ง เพราะว่าเขาเคยชินกับการช่วยเหลือ”

นายสมชัย จิตสุชน[10] ผู้อำนวยการวิจัยด้านการพัฒนาอย่างทั่วถึง สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) กล่าวกับ 'บีบีซีไทย' ว่า ในเชิงแนวคิด นโยบาย Thailand 4.0 ถือเป็นทิศทางการพัฒนา

---

[9] พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา “**ลุยพัฒนาประเทศสู่ยุค ไทยแลนด์**, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://www.manager.co.th/Politics/Viewnews.aspx?NewsID=9590000041197, [1 มีนาคม 2560].

[10] สมชัย จิตสุชน. “**บทวิเคราะห์: ไทยแลนด์ 4.0 วิสัยทัศน์ชาติ ที่ยังขาดรายละเอียด**, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://www.bbc.com/thai/thailand-38527250. ” [6 มกราคม 2560].

ประเทศที่ถูกต้อง เนื่องจากประเทศไทยต้องการนวัตกรรมเข้ามาช่วยพัฒนา แต่เท่าที่ติดตาม สิ่งที่น่าเป็นห่วงที่สุด คือนโยบายนี้มีภาพกว้าง แต่ขาดรายละเอียด "โดยเฉพาะการพัฒนาคน ที่ยังไม่มีอะไรเป็นชิ้นเป็นอันทั้งๆ ที่รัฐบาลบอกว่า ส่วนที่สำคัญที่สุดใน Thailand 4.0 ก็คือคนไทย 4.0 ผมจึงอยากเสนอให้มีการดึงผู้เชี่ยวชาญหรือคนที่มีทักษะสูงเข้ามาทำงานในเมืองไทย เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับคนไทย ให้ดูตัวอย่างจากประเทศสิงคโปร์ที่ดึง experts จากชาติต่างๆ เข้าไปทำงานเป็นจำนวนมาก จนสามารถพัฒนานวัตกรรมของตัวเองได้"

มี 3 กลไกขับเคลื่อนประเทศไทย 4.0 ดังที่ทราบกันดีขณะนี้ ประเทศไทยกำลังเผชิญกับ 3 กับดักสำคัญ อันประกอบด้วย[11]

1) กับดักประเทศรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap)...

2) กับดักความเหลื่อมล้ำ (Inequality Trap)

3) กับดักความไม่สมดุลของการพัฒนา (Imbalance Trap)

รัฐบาลภายใต้การนำของ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา จึงมีความมุ่งมั่นในการนำประเทศให้หลุดพ้นกับดักทั้ง 3 กับดัก พร้อมๆกับการนำประเทศมุ่งสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน อย่างเป็นรูปธรรม ผ่านโมเดล "ประเทศไทย 4.0" โมเดล "ประเทศไทย 4.0" จะประกอบด้วยกลไกขับเคลื่อน (Engines of Growth) ชุดใหม่ต่อไป

หลักการพัฒนายุคไทยแลนด์ 4.0 จะพัฒนาเพื่อให้เกิดผลจริงต้องมีการพัฒนาวิทยาการ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการวิจัยและพัฒนา แล้วต่อยอดในกลุ่มเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมเป้าหมาย ดังนี้

1. กลุ่มอาหาร เกษตร และเทคโนโลยีชีวภาพ เช่น สร้างเส้นทางธุรกิจใหม่ (New Startups) ด้านเทคโนโลยีการเกษตร เทคโนโลยีอาหาร เป็นต้น

2. กลุ่มสาธารณสุข สุขภาพ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ เช่น พัฒนาเทคโนโลยีสุขภาพ เทคโนโลยีการแพทย์ สปา เป็นต้น

3. กลุ่มเครื่องมือ อุปกรณ์อัจฉริยะ หุ่นยนต์ และระบบเครื่องกลที่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ควบคุม เช่น เทคโนโลยีหุ่นยนต์ เป็นต้น

4. กลุ่มดิจิตอล เทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตที่เชื่อมต่อและบังคับอุปกรณ์ต่างๆ ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสมองกลฝังตัว เช่น เทคโนโลยีด้านการเงิน อุปกรณ์เชื่อมต่อออนไลน์โดยไม่ต้องใช้คน เทคโนโลยีการศึกษา อี–มาร์เก็ตเพลส อี–คอมเมิร์ซ เป็นต้น

5. กลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรม และบริการที่มีมูลค่าสูง เช่น เทคโนโลยีการออกแบบธุรกิจไลฟ์สไตล์ เทคโนโลยีการท่องเที่ยว การเพิ่มประสิทธิภาพการบริการ เป็นต้น

---

[11] สุวิทย์ เมษินทรีย์ **" 3 กลไกขับเคลื่อนประเทศไทย 4.0"** [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: https://www.facebook.com/drsuvitpagefref=nf&pnref=story, [19 พฤษภาคม 2559].

จะพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 จะต้องพัฒนาประเทศภายใต้โมเดล “ประเทศไทย 4.0” จะสำเร็จ ใช้แนวทาง “สานพลังประชารัฐ” เป็นตัวการขับเคลื่อน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ภาคการเงินการธนาคาร ภาคประชาชน ภาคสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัยต่างๆ ร่วมกันระดมความคิด ผนึกกำลังกันขับเคลื่อน ผ่านโครงการ บันทึกความร่วมมือ กิจกรรม หรือ งานวิจัยต่าง ๆ โดยการดำเนินงานของ ”ประชารัฐ” กลุ่มต่างๆ อันได้แก่ กลุ่มที่ 1 การยกระดับนวัตกรรมและผลิตภัณฑ์การปรับแก้กฎหมายและกลไกภาครัฐ พัฒนาคลัสเตอร์ภาคอุตสาหกรรมแห่งอนาคต และการดึงดูดการลงทุน และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน กลุ่มที่ 2 การพัฒนาการเกษตรสมัยใหม่และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ กลุ่มที่ 3 การส่งเสริมการท่องเที่ยวและไมล์ การสร้างรายได้ และการกระตุ้นการใช้จ่ายภาครัฐ กลุ่มที่ 4 การศึกษาพื้นฐานและพัฒนาผู้นำ (โรงเรียนประชารัฐ) รวมทั้งการยกระดับคุณภาพวิชาชีพ และกลุ่มที่ 5 การส่งเสริมการส่งออกและการลงทุนในต่างประเทศ รวมทั้งการส่งเสริมกลุ่ม SMEs และผู้ประกอบการใหม่ (Start Up) ซึ่งแต่ละกลุ่มกำลังวางระบบและกำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนนโยบายอย่างเข้มข้น

พุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมไทยแลนด์ 4.0

การดำเนินชีวิตของคนเราต้องมีการพัฒนาร่างกายและสติปัญญาควบคู่กันไปพร้อมสรรพ ศาสนามีหลักธรรมคำสอนให้ก่อเกิดการพัฒนาทางด้านจิตใจ พระพุทธศาสนามีหลักพุทธธรรมที่สอนเกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจคนเราเพื่อเป้าหมายคือความสงบสุข พอมีประเด็นสำคัญดังนี้ 1).ด้านพัฒนาคนให้มีปัญญา คนเรามีองค์ประกอบอยู่หลายประการในส่วนสำคัญที่สุดถือว่าเป็นคุณสมบัติพิเศษสุดคือปัญญา ที่ต้องพัฒนาให้รู้เท่าทัน การพัฒนาปัญญาจะได้ขยายน่านฟ้าของความรู้ที่กว้างไกลมีผลต่อการดำเนินชีวิตคนเราให้อยู่รอดในทุกสถานการณ์ในจุดสูงสุดคือการเข้าถึงพุทธภาวะ 2).ด้านสัจธรรมเพื่อชีวิต เมื่อคนเราได้ศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติของวิถีชีวิตอันเป็นกระบวนการของชีวิตคือ พฤติกรรมสัมพันธ์ กาย จิต และปัญญา ทั้ง 3 ส่วนล้วนอิงอาศัยกันอยู่ เพราะปัญญาจะพัฒนาขึ้นมาแบบไร้จุดหมายไม่ได้ ด้วยทุกอย่างต้องอิงอาศัยกันและกัน พฤติกรรมมีฐานอยู่ที่จิตใจ จิตใจเป็นฐานก่อให้เกิดปัญญา เมื่อจิตใจมั่นคงปัญญาย่อมเกิด โดยเฉพาะเราจะพัฒนาตนเองตามแนวทางพระพุทธศาสนาหรือ ตามแนวคิดทางพุทธศาสตร์ การพัฒนาตนเป็นการเรียนรู้และการปฏิบัติเพื่อไปสู่ความพอดี หรือการมีดุลยภาพของชีวิต มีความสัมพันธ์อันกลมกลืนระหว่างการดำเนินชีวิตของบุคคล กับสภาพแวดล้อมและมุ่งการกระทำตนให้มีความสุขด้วยตนเอง รู้เท่าทันตนเอง เข้าใจตนเองมากกว่าการพึ่งพาอาศัยวัตถุ จึงเป็นแนวทางการพัฒนาชีวิตที่ยั่งยืน หลักการพัฒนาตนตามแนวพุทธศาสตร์ประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 ประการ คือ ทมะ สิกขา และภาวนา[12] มีเพื่อข้ามพ้นมายาคติเห็นแจ้งในสัจธรรมดังกล่าว ได้แก่ **เป็นคนเป็นตัวอย่างที่ดี** ถือว่าเป็นบุคคลมีคุณสมบัติของคนดี ภาษาพระว่า สัปปุริสธรรม 7 [13] , ตามหลักธรรม 4 ด้านคนไปถึงเส้นชัยในชีวิต **มีวิถีชีวิตที่เจริญก้าวหน้า**ได้นั้นมีหลักธรรมแห่งความ

[12] พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต, 2532)การพัฒนาตนเองTheir own development, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://theirowndevelopment.blogspot.com/2013/07/blog-post_8604. , [19 กรกฎาคม 2559].

[13] ที.ปา. 11/331

เจริญในชีวิตคือ จักร 4 [14] ในเส้นทางของความสำเร็จมีหลักอิทธิบาท 4 คนที่รู้จักใช้รู้จักหาทรัพย์นับว่าเป็นคนมีหลักธรรมเป็นแง่คิดเตือนจิตใจ หลักธรรมอำนวยสุขนั้นคือ ทิฏฐธัมมิกกัตถ 4 [15] **เป็นบุคคลที่ควรยึดถือเอามาเป็นแบบอย่าง** คือคนถือหลักธรรมคิหิสุข 4 [16]

ดำรงตนอยู่ด้วยหลักธรรมของผู้ครองเรือน ตามหลักพุทธธรรมมีคำสอนเกี่ยวกับการพัฒนาชีวิตอยู่มากแต่ขอนำเสนอไว้เป็นเพียงตัวอย่างคือ หลักธรรมมีอุปการะมาก 2 [17] ได้แก่ 1.สติ ความระลึกได้ 2 . สัมปชัญญะ ความรู้ตัวทั่วพร้อม มีหลักธรรมอันทำให้งดงาม 2 ประการ[18] มี 1.ขันติ ความอดทน 2.โสรัจจะ ความสงบเสงี่ยม ทำให้คนเต็มคน **เพื่อให้สังคมคนเราอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข**จึงต้องปฏิบัติตามหลักศีลธรรม 5 [19] **มีชีวิตต้องการเป็นอยู่ตลอด** จะมีชีวิตรอดได้ด้วยการศึกษา ในภาษาพระว่าหลักอริยมรรคมีองค์ 8 [20] โดยภาพรวมก็คือ ศีล ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ ส่วน สมาธิ ได้แก่ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ และท้ายสุดคือปัญญา ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ และสัมมาสังกัปปะ การพัฒนาตามกระแสธรรมเหล่านี้ถือว่าเป็นแก่นสารทางพุทธธรรม เพื่อพัฒนาตนเองให้หลุดพ้นเป็นอิสระตามหลักพุทธธรรมที่มีการพัฒนาไปถึงเส้นชัยคือนิพพาน [21]

พระพุทธศาสนาก็เริ่มสูญเสียบทบาทที่มีต่อการพัฒนาประเทศอย่างที่เคยเป็นมา เนื่องจากสังคมไทยไปต้อนรับวัฒนธรรมตะวันตก สังคมไทยเริ่มมีปัญหามากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการรับเอาความเจริญก้าวหน้าแบบตะวันตกเข้ามา ทั้งนี้เพราะสังคมไทยไม่ได้มีภูมิหลังและรากฐานความเจริญทางสังคมอุตสาหกรรม และไม่มีวัฒนธรรมอุตสาหกรรมแบบตะวันตก ทำให้สังคมไทยมีสภาพที่นักวิชาการเรียกว่า “ทันสมัยแต่ไม่พัฒนา-modernization without development" กระบวนทัศน์ในการพัฒนาประเทศภายใต้ “ประเทศไทย 4.0” เป็นอีกนโยบายหนึ่งที่เป็นการวางรากฐานการพัฒนาประเทศในระยะยาว เป็นจุดเริ่มต้นในการขับเคลื่อนไปสู่การเป็นประเทศที่มั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน ตามวิสัยทัศน์รัฐบาล เป็นรูปแบบที่มีการผลักดันการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ การปฏิรูปการวิจัยและการพัฒนา และการปฏิรูปการศึกษาไปพร้อมๆ กัน เป็นการผนึกกำลังของทุกภาคส่วนภายใต้แนวคิด “ประชารัฐ” ที่ผนึกกำลังกับเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจ การวิจัยพัฒนา และบุคลากรทั้งในและระดับโลก นี่เป็นแนวคิดทิศทางการพัฒนาประเทศเพื่อก้าวเข้าสู่โมเดล “ประเทศไทย 4.0” ของรัฐบาลในปัจจุบัน จะเป็นได้จริงแค่ไหนไม่ใช่คอยติดตามอย่างเดียว แต่ต้องช่วยกันทุกฝ่าย คนละไม้คนละ

---

[14] ที.ปา.11/400

[15] องฺ.อฏฐก. 23/144

[16] องฺ.จตุกฺก. 21/62

[17] ที.ปา. 11/378

[18] องฺ.ทุก. 20/410

[19] ที.ปา. 11/286

[20] ที.ม. 10/ 299

[21] อุทัย(ยูมิ) เอกสะพัง “**พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน,** [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: https://www.gotoknow.org/posts/470916, [19 กรกฎาคม 2560].

มือตามภารกิจโดยเฉพาะคนในวงการศึกษา คิดว่านี่เป็นแสงสว่างจ้าทีเดียวที่จะทำให้ไทย หลุดพ้นจาก " ประเทศกำลังพัฒนา" กลายเป็น "ประเทศพัฒนาแล้ว" อย่างแท้จริงซักที

ประเทศไทย 4.0 หรือ Thailand 4.0 นับเป็นกระแสที่ได้รับการกล่าวถึง และวิเคราะห์ในแง่มุมต่าง ๆ อย่างมากมาย ทั้งนี้คงเนื่องมาจากเป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายของรัฐบาล ที่จะขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่เป้าหมาย "มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน" โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นโยบายที่จะเปลี่ยนเศรษฐกิจแบบเดิมไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม เมื่อมองถึงพัฒนาการของสังคมไทย ผ่านความเป็นประเทศไทย 1.0 2.0 และ 3.0 ซึ่งถูกกำหนดแนวทางการพัฒนาด้วยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาตั้งแต่ พ.ศ. 2504 จะพบว่า แม้ว่าในบางช่วงของแผนจะประสบความสำเร็จในการพัฒนา เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแผนฉบับแรก ๆ และการสร้างความเจริญเติบโต และรักษาอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพในแผนฉบับที่ 6-7 แต่ปัญหาที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของการพัฒนาสังคมไทย ก็คือ การพัฒนาคนให้มีศักยภาพในการที่จะพัฒนาประเทศ จะเห็นได้ว่า ในแผนฉบับที่ 8 เป็นต้นมา จะเน้นการพัฒนาที่มุ่งให้ "คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา" และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาคนให้มีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมทั้งการพัฒนาที่บูรณาการแบบองค์รวม เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

เมื่อพิจารณาในแง่มุมของพระพุทธศาสนาในฐานะสถาบันหลักหนึ่งในสังคมไทย ที่ได้เข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาสังคมไทย ก็จะพบว่า ในอดีตพระพุทธศาสนาประสบความสำเร็จในการสร้างความอยู่ดีมีสุขให้กับสังคมไทย จนคนไทยมีลักษณะนิสัยที่เด่นชัด คือ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ชอบสนุกและชอบทำบุญ ซึ่งนับเป็นความวิเศษอย่างหนึ่งของวัฒนธรรมไทย ที่สามารถบูรณาการความสนุกกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาในเรื่องบุญเข้าด้วยกัน ดังปรากฏในประเพณีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานบวชนาค งานแต่งงาน งานวันสงกรานต์ เป็นต้น

ต่อมา เมื่อสังคมไทยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งการพัฒนาที่เน้นวัตถุตามแบบอย่างตะวันตก พระพุทธศาสนาก็เริ่มสูญเสียบทบาทที่มีต่อการพัฒนาประเทศอย่างที่เคยเป็นมา เนื่องจากสังคมไทยไปต้อนรับวัฒนธรรมตะวันตก สังคมไทยเริ่มมีปัญหามากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการรับเอาความเจริญก้าวหน้าแบบตะวันตกเข้ามา ทั้งนี้เพราะสังคมไทยไม่ได้มีภูมิหลังและรากฐานความเจริญทางสังคมอุตสาหกรรม และไม่มีวัฒนธรรมอุตสาหกรรมแบบตะวันตก ทำให้สังคมไทยมีสภาพที่นักวิชาการเรียกว่า "ทันสมัยแต่ไม่พัฒนา-modernization without development" คือการที่ประเทศไทยมีความทันสมัยจริงแต่ภายนอก แต่ในเนื้อหาแล้วไม่ได้พัฒนาให้เกิดขึ้นในสังคมของตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นระบบการศึกษา การเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ เป็นต้น ดังมีนักปราชญ์คือ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) วัดญาณเวศกวัน ได้วิเคราะห์ไว้ว่า การที่สังคมไทยได้รับเอาความเจริญแบบตะวันตกเข้ามา ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ระบบอุตสาหกรรม ทำให้สังคมไทยรับเอาความเจริญตามแบบอย่างตะวันตกอย่างเต็มที่ แต่การรับเอาวัฒนธรรมดังกล่าวนั้น ไม่สอดคล้องกับภูมิหลังของสังคมไทย เพราะคนไทยมักจะรับในเข้ามาในแง่ของการเสพบริโภค หรือรับเอาแต่สิ่งที่เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกสบาย ทำให้คนไทยที่แต่เดิมมีวัฒนธรรมแบบเกษตรกรรม และมีความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายอยู่แล้ว กลับเสพติดความสบายจากวัฒนธรรม

ตะวันตกมากยิ่งขึ้นและกลายเป็นคนมักง่ายมากยิ่งขึ้น โดยขาดพื้นฐานของวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมอุตสาหกรรมที่เป็นวัฒนธรรมแห่งการใฝ่รู้และสู้สิ่งยาก[22]

นอกจากนี้แล้ว ลักษณะเดิมของสังคมไทยที่มีวัตถุพรั่งพร้อม (ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว) ไม่มีความบีบรัดทางเศรษฐกิจ มีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย เพราะมีวัตถุเสพบริโภคที่พรั่งพร้อมที่จะบำรุงบำเรอร่างกาย ลักษณะเช่นนี้ไปกันได้ด้วยดีกับการรับเอาเทคโนโลยีจากต่างชาติ ที่เข้ามาพร้อมกับกระแสบริโภคนิยม และสอดคล้องกับกระแสความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ในสังคมไทยที่มีมาแต่เดิม เกิดเป็นวัฒนธรรมเทคโนโลยีผสานไสยศาสตร์ คือ การพึ่งพาสิ่งภายนอก โดยที่ไม่ต้องลงมือทำการ สังคมไทยจึงเป็นสังคมที่รอผลดลบันดาล พึ่งพาอำนาจภายนอกต่าง ๆ สังคมไทยจึงตกอยู่ในสภาพความอ่อนแอ ขาดความเข้มแข็งที่จะไปพัฒนาประเทศ นั่นก็คือการสร้างคนไทยให้มีจิตใจวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ อันเป็นลักษณะของความใฝ่รู้ รักความจริง ชอบเหตุผลนิยมปัญญา ชอบค้นคว้า แสวงหาสืบสาว ตรวจสอบ และการทดลองจนค้นพบความจริง และจิตใจของนักเทคโนโลยีที่ใฝ่สร้างสรรค์ และจิตใจแห่งนักอุตสาหกรรมที่เพียรบากบั่นสู้สิ่งยาก นอกจากจะต้องหันมาสร้างวัฒนธรรมแห่งความใฝ่รู้สู้สิ่งยากแล้ว ท่านยังเห็นว่า คนไทยยังจะต้องมีวัฒนธรรมแห่งการมองกว้าง คิดไกล และใฝ่รู้ อีกด้วย นั่นก็คือ คนไทยจะต้องไม่มองเห็นเฉพาะประโยชน์ของตัวเอง ของพวกพ้อง หรือมองเห็นเฉพาะประโยชน์เฉพาะหน้าเท่านั้น แต่จะต้องมองให้กว้างออกไปในสังคม โลก และธรรมชาติ ซึ่งมิได้จำกัดขอบเขตอยู่กับเพียงสังคมใดสังคมหนึ่ง และจะต้องมองในลักษณะของการสร้างสรรค์วัฒนธรรมอีกด้วย นั่นคือการที่จะสร้างสรรค์ได้จะต้องมีความใฝ่รู้ในสิ่งต่างๆ อยู่เสมอ

สิ่งที่สังคมไทยจะต้องดำเนินการอีกประการหนึ่งก็คือ การรักษาวัฒนธรรมแห่งเมตตาให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ได้แก่ การรักษาความมีน้ำใจ ความรัก ความปรารถนาดี การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกันต่างๆ ตลอดจนการนับถือกันเป็นพี่น้อง เป็นต้น อันเป็นพื้นเพภูมิหลังของสังคมไทยมาแต่เดิม ในขณะเดียวกัน สังคมไทยก็จะต้องพัฒนาวัฒนธรรมในการแสวงปัญญา คือ ความใฝ่รู้ เข้าถึงความจริง และการคิดหาทางแก้ไขปัญหาในสิ่งต่างๆ เพื่อที่จะสามารถดำรงสังคมอยู่ได้ในโลกแห่งการแข่งขันในปัจจุบัน การที่คนไทยจะก้าวไปสู่ทิศทางที่กำหนดไว้ได้นั้น ท่านเห็นว่า “คนไทยจะต้องมีปัญญาที่เข้มแข็ง จะมองเรื่องอะไรต้องมองให้ชัด จะศึกษาอะไรต้องให้รู้เข้าใจชัด โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนของเรา จะต้องให้เขาพัฒนาตัวขึ้นมาชนิดที่ได้ปัญญาที่แท้ ไม่ใช่อยู่แค่สักแต่ว่าความโก้ แต่จะต้องกระจ่าง ชัดเจน เรียนรู้อะไรต้องชัดเจน ให้เกิดปัญญาที่แท้จริง แล้วเราก็จะมาช่วยแก้ปัญหาสร้างสรรค์สังคมได้จริง สังคมก็จะเดินหน้าไปได้”

สรุป

สังคมไทยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งการพัฒนาที่เน้นวัตถุตามแบบอย่างตะวันตกจนขาดหลักการพัฒนาทางพระพุทธศาสนาที่แท้จริงต้องใช้ คำว่าการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) เป็นการสื่อถึงคนเรายุคปัจจุบันและคนรุ่นต่อไปในอนาคตด้วย เป็นการพัฒนาท่ามกลาง

---

[22] ธนภณ สมหวัง. “**พุทธศาสนากับการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0**” [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: www.bangkokbiznews.com/blog/detail/641259, [19 กรกฎาคม 2560].

กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ก้าวไปกับระบบเทคโนโลยีและกลไกของการตลาด อันก่อเกิดการแสวงหาอำนาจเพื่อครอบงำผลประโยชน์ของอีกฝ่ายในการแข่งขัน ไม่ว่าจะเป็นประชาสังคม (Civil Society) หรือ รัฐประชาชาติ (Nation State) ก็ตาม แต่การเข้ามามีอิทธิพลนั้นชาวโลกก็ยังต้องการระบบบริหารแบบ Good Governance อยู่ดี

จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาก็เริ่มสูญเสียบทบาทที่มีต่อการพัฒนาประเทศอย่างที่เคยเป็นมา เนื่องจากสังคมไทยไปต้อนรับวัฒนธรรมตะวันตก สังคมไทยเริ่มมีปัญหามากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการรับเอาความเจริญก้าวหน้าแบบตะวันตกเข้ามา ทั้งนี้เพราะสังคมไทยไม่ได้มีภูมิหลังและรากฐานความเจริญทางสังคมอุตสาหกรรม และไม่มีวัฒนธรรมอุตสาหกรรมแบบตะวันตก ทำให้สังคมไทยมีสภาพที่นักวิชาการเรียกว่า “ทันสมัยแต่ไม่พัฒนา-modernization without development" กระบวนทัศน์ในการพัฒนาประเทศภายใต้ “ประเทศไทย 4.0” เป็นอีกนโยบายหนึ่งที่เป็นการวางรากฐานการพัฒนาประเทศในระยะยาว เป็นจุดเริ่มต้นในการขับเคลื่อนไปสู่การเป็นประเทศที่มั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน ตามวิสัยทัศน์รัฐบาล เป็นรูปแบบที่มีการผลักดันการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ การปฏิรูปการวิจัยและการพัฒนา และการปฏิรูปการศึกษาไปพร้อม ๆ กัน เป็นการผนึกกำลังของทุกภาคส่วนภายใต้แนวคิด “ประชารัฐ” ที่ผนึกกำลังกับเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจ การวิจัยพัฒนา และบุคลากรทั้งในและระดับโลก นี่เป็นแนวคิดทิศทางการพัฒนาประเทศเพื่อก้าวเข้าสู่โมเดล “ประเทศไทย 4.0” ของรัฐบาลในปัจจุบัน จะเป็นได้จริงแค่ไหนไม่ใช่คอยติดตามอย่างเดียว แต่ต้องช่วยกันทุกฝ่าย คนละไม้คนละมือตามภารกิจโดยเฉพาะคนในวงการศึกษา คิดว่านี่เป็นแสงสว่างจ้าทีเดียวที่จะทำให้ไทยหลุดพ้นจาก”ประเทศกำลังพัฒนา” กลายเป็น “ประเทศพัฒนาแล้ว” อย่างแท้จริง

ดังนั้น การพัฒนาสังคมไทยที่จะก้าวไปสู่การเป็น “ประเทศไทย 4.0 “ เพื่อพัฒนาประเทศให้มีศักยภาพเพื่อก้าวไปสู่การแข่งขันกับนานาชาติ หรือการที่จะก้าวไปสู่การเป็นผู้นำในเวทีโลก จึงจำเป็นที่จะต้องนำเอาหลักธรรมและแนวคิดทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ อย่างน้อยก็จะต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมใหม่ โดยหันมาเน้นในการสร้างวัฒนธรรมทางด้านจิตใจไม่ใช่ส่งทางด้านวัตถุจนมากเกินไป โดยใฝ่หาความรู้และสู้สิ่งที่ยาก ซึ่งวัฒนธรรมดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้นั้น ก็ด้วยการศึกษาหรือพัฒนาคน พัฒนาตน พัฒนางานตามหลักพระพุทธศาสนา ให้มีคุณภาพและศักยภาพนั่นเอง

บรรณานุกรม

คูณ โทขันธ์. **พุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย.** กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์ , 2545.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช แปล. UNDP, Public Sector Management, Governance, and Sustainable Development (New York, 1995). **ประชารัฐกับการเปลี่ยนแปลง** . กรุงเทพมหานคร: บริษัทสุขุมและบุตร จำกัด, 2541.

ธนภณ สมหวัง. “**พุทธศาสนากับการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0**” [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: www.bangkokbiznews.com/blog/detail/641259, [19 กรกฎาคม 2560].

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ถิรธมฺโม). **ทฤษฎีรัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก**. พิมพ์ครั้งที่ 2. พะเยา: โรงพิมพ์เจริญอักษร, 2550.

พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต). **การพัฒนาตนเองTheir own development**, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://theirowndevelopment.blogspot.com/2013/07/blog-post_8604. , [19 กรกฎาคม 2559].

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ.** พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, 2543.

พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา"**ลุยพัฒนาประเทศสู่ยุค ไทยแลนด์**, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://www.manager.co.th/Politics/Viewnews.aspx?NewsID=9590000041197, [1 มีนาคม 2560].

พิทูร มลิวัลย์ และไสว มาลาทอง. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2542.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

รอล์ฟ ดีเตอร์ ดาเนียล.**"บทวิเคราะห์: ไทยแลนด์ 4.0 วิสัยทัศน์ชาติ ที่ยังขาดรายละเอียด",** [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://www.bbc.com/thai/thailand-38527250. [6 มกราคม 2560].

สมชัย จิตสุชน. **"บทวิเคราะห์: ไทยแลนด์ 4.0 วิสัยทัศน์ชาติ ที่ยังขาดรายละเอียด**, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://www.bbc.com/thai/thailand-38527250. " [6 มกราคม 2560].

สุวิทย์ เมษินทรีย์ "3 **กลไกขับเคลื่อนประเทศไทย 4.0"** [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: https://www.facebook.com /drsuvitpagefref=nf&pnref=story, [19 พฤษภาคม 2559].

_____."**ไทยแลนด์ 4.0 สร้างเศรษฐกิจใหม่".** บริษัท บางกอก โพสต์ จำกัด (มหาชน), [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://www.posttoday .com/analysis/interview/ 479877, [11 สิงหาคม 2560].

อุทัย(ยูมิ) เอกสะพัง **"พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน,** [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: https://www.gotoknow.org/posts/470916, [19 กรกฎาคม 2560].

รูปแบบเป้าหมายปฏิรูปการศึกษาคณะสงฆ์ไทย
The Goal of Educational Reform Model of Thai Sangha.

พระครูภาวนาจันทคุณ วิ., ดร.
ห้องเรียนวัดพัฒนาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

บทคัดย่อ

การปฏิรูปที่จะเน้นคือทางการปฏิรูปเชิงโครงสร้างก่อน ในส่วนเชิงโครงสร้างนั้นในตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาล้วนเกิดจากการริเริ่มโดยรัฐที่นำมาสู่การร่างพ.ร.บ. สงฆ์ 2505 จากการริเริ่มโดยรัฐที่ผ่านมามักขาดการมองการมีส่วนร่วมจึงทำให้การร่าง พ.ร.บ. สงฆ์ที่ออกมาจึงไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของพุทธศาสนิกชน ในปัจจุบันก็เป็นการปฏิรูปหรือแก้ไขปัญหาโดยการริเริ่มจากรัฐเช่นเดียวกัน ล่าสุดในการทำงานของคณะกรรมการดังกล่าวได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมากถึงความเหมาะสมเพราะขาดการมีมีส่วนร่วมจากพระสงฆ์และฆราวาสจากหลายฝ่ายเพราะฉะนั้นแนวทางการแก้ปัญหาและพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอนั้นจึงเน้นไปที่การมีส่วนร่วมของชาวพุทธทุกภาคส่วนเพื่อให้เป็นแนวทางการแก้ไขและพัฒนาดังกล่าวสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและมีผลในทางปฏิบัติที่แท้จริงได้โดยแนวทางแก้ปัญหาและพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันจะแบ่งออกเป็น 3 ประการ 1) การแก้ปัญหาด้านโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ 2) การแยกรัฐออกจากศาสนา 3) การแก้ปัญหาด้านการศึกษาของคณะสงฆ์

คำสำคัญ: รูปแบบ, ปฏิรูปการศึกษา, คณะสงฆ์ไทย

Abstract

The reforms will focus on the structural reforms first. The structure is in a period of the past were caused by government initiatives that led to the bill. The Clergy from 2505 initiated by the state, often through a lack of participation, making the Bill Priest comes out, it cannot meet the needs of the Buddhists. At present, it is reform or fix the problem by the introduction of the same. In the latest work of the commission has been criticized strongly by the right because of a lack of participation by the laity and clergy from various parties. Therefore, the solution development and administration of Buddhist Thailand's current needs, the authors propose that it emphasizes the participation of Buddhists from all sectors to provide a solution and develop the ability to respond. social needs and practical results by the real solutions and development. Thailand currently ruling clergy is divided into 3 kinds: 1)

solutions ecclesiastical hierarchy 2) the separation of state from religion, 3) to solve the education of the clergy.

Keywords: Model, Educational Reform, Thai Sangha

รูปแบบการศึกษาช่วงต้นของพระพุทธศาสนา

รูปแบบการศึกษาช่วงต้นของพระพุทธศาสนานั้น เป็นรูปแบบการศึกษาที่เรียนรู้จากพระพุทธเจ้าโดยตรงบ้าง จากพระอรหันต์พุทธสาวกบ้าง ด้วยการท่องจำปากเปล่า รูปแบบการเรียนนี้เรียกว่า “มุขปาฐะ” และรูปแบบการเรียนรู้ตามลักษณะกิจที่พระสงฆ์พึงกระทำ ซึ่งทั้งหมดเป็นกิจอันพึงกระทำในฝ่ายคันถธุระ เมื่อเรียนแล้วนำไปปฏิบัติเรียกว่าวิปัสสนาธุระ ครั้งประมาณปี พ.ศ.360 พระพุทธศาสนาถูกนำเข้ามาประดิษฐานในดินแดนสุวรรณภูมิ โดยพระโสณะและพระอุตตระ และเริ่มเข้าสู่ยุคการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย และรูปแบบการเรียนรู้แบ่งอาจแบ่งยุคสมัยตามหลักฐานที่มีปรากฏในหน้าประวัติศาสตร์ได้ดังต่อไปนี้ คือ สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี สมัยรัตนโกสินทร์ยุคต้น(รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 4) สมัยรัตนโกสินทร์ยุคใหม่(รัชกาลที่ 5 ถึงปัจจุบัน)

รูปแบบการเรียนรู้สมัยสุโขทัย

การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีนั้น ปรากฏหลักฐานว่ามีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในยุคของพ่อขุนรามคำแหง ดังจะเห็นได้จากการที่พระองค์ทรงมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามากเป็นพิเศษ จนถึงกับทรงส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีการศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎกอย่างจริงจัง รูปการศึกษาเน้นเรียนพระไตรปิฎก แม้แต่ตัวพระองค์เองก็ทรงสั่งสอนประชาชนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปพร้อมกันด้วย

รูปแบบการเรียนรู้สมัยอยุธยา

ในยุคต้นแห่งกรุงศรีอยุธยานั้นมิได้ระบุถึงการศึกษาของสงฆ์อย่างชัดเจนลงไป ส่วนมากจะเป็นเรื่องราวทางการเมือง พระราชกรณียกิจ และการศึกสงคราม ในส่วนศาสนาจะพบเพียงแต่การสร้างวัดวาอารามเท่านั้น เมื่อศึกษาจากบริบทโดยรวมในบันทึกประวัติศาสตร์ก็จะพบว่ากษัตริย์ผู้ปกครองกรุงศรีอยุธยาในช่วงนี้ไม่ได้สนพระทัยเรื่องการศาสนาดั่งเช่นสมัยสุโขทัยเป็นราชธานี รูปแบบการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมก็ปล่อยให้เป็นไปตามอัธยาศัย ฝ่ายคามวาสีที่เคยมีอำนาจในพระราชสำนักและหมู่ประชาชนในสมัยกรุงสุโขทัยพอมาถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาก็เสื่อมอำนาจลง ตรงกันข้ามกับฝ่ายอรัญญวาสีที่กลับมามีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นตามลำดับ เพราะเน้นการเรียนไสยศาสตร์เวทมนต์คาถาทำให้ประชาชนมีความหลงใหล ผู้ที่เข้ามาบวชก็ศึกษาอาคมเป็นต้นเหตุให้ละเลยการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นเหตุให้พระศาสนาเสื่อมลง

เมื่อต่อมาช่วงกลางของยุคอาณาจักรอยุธยาเริ่มตั้งแต่พ.ศ. 2031-2172มีปรากฏร่องรอยของการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม (พ.ศ. 2153-2171) จากหลักฐานพบว่าการศาสนาจะเสื่อมลงไปแต่พระสงฆ์ในพระนครศรีอยุธยาก็ยังมีการจักการศึกษากันอยู่และพระหากษัตริย์เมื่อครั้งยังเป็นพระศรีศิลป์ผนวชอยู่วัดระฆังได้ศึกษาบาลีจนชำนาญพระไตรปิฎกจนได้รับสมณศักดิ์ที่พระพิมลธรรมอนันตปรีชา ต่อมาเมื่อพระองค์ได้เสด็จขึ้นเสวยพระราชสมบัติจึงได้ให้การสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมแก่คณะสงฆ์เป็นอย่างมาก

รูปแบบการเรียนรู้สมัยธนบุรี

หลังจากอยุธยาเสียกรุงเมื่อพ.ศ. 2310 ทั้งพระไตรปิฎกและเจดียสถานทั้งปวงก็เป็นอันตรธานสาบสูญ สมณะผู้ที่ศึกษาร่ำเรียนพระไตรปิฎกก็พลัดพรากล้มตายเป็นจำนวนมาก เมื่อพระเจ้ากรุงศรีขึ้นครองราชทรงประกอบพระราชกรณียกิจอย่างหนักหน่วงถึงแม้ทรงตรากตรำรำศึกแทบตลอดรัชสมัยแต่พระองค์ก็มิได้ละเลยที่จะทะนุบำรุงศาสนาโดยเฉพาะเรื่องพระปริยัติธรรมดั่งที่พระองค์ได้มีพระบรมราชองค์การสั่งพระศรีภูวปรีชาราชเสนาบดีศรีสาลักษณ์ให้สืบเสาะหาพระสงฆ์เถรานุเถระผู้รู้อรรถและธรรมทรงแต่งตั้งให้พระเถรานุเถระทั้งหลายเป็นพระราชาคณะฐานานุกรมน้อยใหญ่ตามสมณะฐานันดรศักดิ์เหมือนอย่างแต่ก่อนให้อยู่ในพระอารามต่าง ๆ ในกรุงธนบุรีเพื่อคอยสั่งสอนกล่าวคันถธุระและวิปัสสนาธุระแก่พระสงฆ์สามเณรทั้งปวงและในปลายรัชสมัย พระองค์ทรงส่งพระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิและทรง รูปแบบการเรียนรู้สมัยธนบุรีคล้ายรูปแบบการเรียนรู้ตามลักษณะกิจที่พระสงฆ์พึงกระทำ

รูปแบบการเรียนรู้สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 4)

การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในสมัยรัตนโกสินทร์นั้น ได้เริ่มต้นขึ้นใหม่พร้อมกับการสร้างเมืองอมรนครรัตนโกสินทร์แห่งใหม่เริ่มตั้งแต่การรวบรวมคัมภีร์ที่สูญหายไปในขณะแตกกรุงของอยุธยา ซึ่งในยุคสมัยนี้จะปรากฏภาพการฟื้นตัวและพัฒนาสู่ก้าวต่อไปของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยอย่างเด่นชัดกว่ายุคก่อนๆ โดยช่วงต้นแห่งรัตนโกสินทร์ รูปแบบการเรียนรู้การศึกษาของคณะสงฆ์ลักษณะผสมผสานกับการศึกษาในระบบใหม่ที่ค่อยๆแทรกซึมเข้ามา จนกระทั่งในที่สุดจะนำไปสู่การปฏิรูปใหญ่ของการศึกษาทั้งฝ่ายบ้านเมืองและฝ่ายการสงฆ์

มาถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเจ้ากรุงรัตนโกสินทร์พระองค์ที่ 4 การศึกษาของพระสงฆ์ในสมัยนี้มีความเปลี่ยนแปลงไปมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในเรื่องกรอบแนวคิด ของการศึกษา ทั้งนี้เพราะความเชื่อในแบบดั้งเดิมที่เป็นเรื่องหลักของพระพุทธศาสนาทั้งเรื่องนรกสวรรค์หรือแม้กระทั่งนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุด ได้ถูกท้าทายด้วยโลกทัศน์แบบวิทยาศาสตร์ ประกอบกับทัศนคติที่มีต่อความเชื่ออันไม่อาจเห็นได้ด้วยตาถูกสั่นคลอน จึงทำให้มีพื้นที่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ปาฏิหาริย์ลดน้อยลง ดังนั้นพระองค์จึงเอาจริงเอาจังกับการพัฒนาเนื้อหาและวิธีการศึกษาของพระภิกษุสามเถรผ่านทางการเรียนปริยัติธรรมให้มีความเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้นทั้งเนื้อหาและรูปแบบ ประกอบกับพระองค์ทรงมีความรอบรู้บาลี พระไตรปิฎก ยิ่งกว่าพระเจ้าแผ่นดินองค์ใดในกรุงรัตนโกสินทร์เพราะทรงได้ผนวชและศึกษาพระธรรมวินัยเป็นเวลา 27 พรรษา จึงมีความชำนาญในด้านพระศาสนาเป็นพิเศษ ดังนั้นการศึกษาพระปริยัติธรรมของฝ่ายสงฆ์เมื่อออกพรรษาแล้วพระมหากษัตริย์จะให้ความสำคัญต่อพระภิกษุสามเถรที่เข้าสอบเป็นอย่างมากจนถึงกับต้องมีการเตรียมซ้อมสอบของบรรดาวัดที่มีนักเรียนจะเข้าสอบและถ้าวัดใดไม่มีนักเรียนทรงภูมิที่จะเข้าสอบได้ เจ้าอาวาสก็จะขวนขวายหานักเรียนในวัดอื่นมาเพื่อจะให้เข้าสอบเป็นเปรียญในวัดของตน[1]

---

[1] พุทธศาสนประวัติ, รวมบทความวิชาการทางพระพุทธศาสนาจัดพิมพ์ขึ้นในคราวฉลอง 25 พุทธศตวรรษ ณ ประเทศอินเดีย พ.ศ.2499, (อัดสำเนา), 2541.

รูปแบบการเรียนรู้สมัยรัตนโกสินทร์ยุคใหม่ (รัชกาลที่ 5 ถึงปัจจุบัน)

สมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในรัชกาลนี้พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชปณิธานในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างเด่นชัด ทรงมีพระราโชบายเกี่ยวกับการส่งเสริมการศึกษาของคณะสงฆ์ให้มีรูปแบบที่ชัดเจน ด้วยการจัดตั้งสถาบันการศึกษาชั้นสูงของคณะสงฆ์ขึ้นเป็นครั้งแรก คือโปรดให้สถาปนามหามกุฏราชวิทยาลัยและมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยขึ้น เพื่อจะให้เป็นสถาบันการศึกษาพระปริยัติธรรมชั้นสูงทั้งฝ่ายธรรมยุติและมหานิกาย ทรงอุปการะสถาบันการศึกษาทั้ง 2 นี้ด้วยการพระราชทานพระราชทรัพย์และค่าใช้สอยสำหรับวิทยาลัยทั้งสองเป็นประจำปี นอกจากนี้แล้วพระองค์ยังได้ทรงส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมโดยทั่วไปคือ ให้จัดตั้งสำนักเรียนขึ้นตามวัดต่างๆทั่วราชอาณาจักรและให้มีการสอบไล่พระปริยัติธรรมทุกปี ทรงสนับสนุนให้เจ้านาย ข้าราชการและพระภิกษุจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นในวัดทั้งในกรุงและหัวเมือง

การส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรในรัชสมัยนี้นอกจากจะเป็นไปเพื่อความเจริญก้าวหน้าของสถาบันสงฆ์แล้ว ยังมีผลสืบเนื่องกับพระราชดำริในเรื่องการจัดการศึกษาของบ้านเมืองที่กำลังเป็นงานสำคัญอย่างหนึ่งในการปฏิรูปประเทศขณะนั้น ซึ่งการจัดการศึกษาหัวเมืองเริ่มขึ้นในปี พ.ศ.2441 โดยมีกรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ซึ่งในขณะนั้นพระองค์ทรงดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุตินิกายและเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร ได้ทรงเป็นผู้อำนวยการจัดการศึกษา ผลจากการที่กรมหมื่นวชิรญาณวโรรสและคณะสงฆ์ได้เข้าไปจัดการศึกษานี้ก่อให้เกิดผลดีต่อคณะสงฆ์ในด้านการศึกษาเป็นอย่างมากเพราะได้มีการเร่งรัดให้พระสงฆ์สามเณรตามหัวเมืองต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อนำมาใช้สอนให้แก่บุตรทั้งหลายและเป็นผลให้มีการตราพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121 (พ.ศ.2445) ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้จะเป็นผลให้คณะสงฆ์ทุกระดับชั้นต้องมีหน้าที่บำรุงการศึกษาในวัดด้วย

จะเห็นได้ว่าในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นทรงมีนโยบายมุ่งส่งเสริมการศึกษาทั้งของรัฐและของคณะสงฆ์ควบคู่กันไป ไม่ได้แยกการศึกษาของทั้ง 2 ฝ่ายออกจากกันดังเช่นในสมัยต่อๆมา เพราะทรงเห็นว่าการศึกษาและศาสนานั้นเป็นสิ่งที่ไม่ควรแยกจากกัน เนื่องจากทรงเกรงว่าเด็กชั้นหลังจะห่างเหินจากศาสนา จนเลยเป็นคนไม่มีธรรมในใจมากขึ้น เมื่อเป็นเช่นนั้นจะถือว่าเหมือนอย่างทุกวันนี้ คนที่ไม่รู้อะไรก็มีมาก ต่อไปภายน่าถ้าเป็นคนที่ได้เล่าเรียนคงจะประพฤติตัวดีกว่าคนที่ไม่ได้เล่าเรียนนั้นหาถูกไม่คนที่ไม่มีธรรมเป็นเครื่องดำเนินตามตงจะหันไปหาทางทุจริตโดยมากถ้ารู้น้อยก็โกงไม่ใคร่คล่องฤๅโกงไม่สนิท ถ้ารู้มากก็โกงคล่องขึ้นแลโกงพิสดารมากขึ้น การที่หัดให้รู้อ่านอักขรวิธีไม่เป็นเครื่องฝึกหัดคนดีและคนชั่วเป็นแต่ได้วิธีสำหรับจะเรียนความดีความชั่วได้คล่องขึ้น[2]

ดังนั้น รูปแบบการเรียนรู้การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยมีลักษณะดำเนินไปอย่างมีความสำคัญทั้งต่อฝ่ายอาณาจักรและพุทธจักรไปพร้อมๆกันภายหลังจากรัชกาลรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า

---

[2] เสถียร โพธินันทะ, **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ฉบับมุขปาฐะ : ภาค 2,** (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2540), หน้า 32.

เจ้าอยู่หัว การศึกษาของชาติคณะสงฆ์ไทยเริ่มถูกจับให้แยกตัวออกจากการศึกษาของชาติ และมีลักษณะการจัดการศึกษาที่มุ่งหมายเพิ่มพูนความรู้ของพระสงฆ์สามเณรในด้าน “ธรรมวินัย”ให้มากกว่าการศึกษาแต่ภาษาบาลีเพียงเดียว ดังที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงมีความเห็นว่า “....เป็นประโยชน์กว้างขวาง ดีกว่าจะมัวบำรุงในด้านมคธภาษาอย่างเดียว...” ดังนั้นในระยะเวลาช่วงที่สมเด็จพระมหาสมเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงดำรงตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขการศึกษาของสงฆ์หลายประการ กล่าวคือการจัดตั้งการศึกษาหลักสูตรนักธรรมขึ้นการรวมการศึกษาหลักสูตรนักธรรมกับการเรียนปริยัติธรรมการปรับปรุงแก้ไขการศึกษาและการสอบพระปริยัติธรรมการขยายการศึกษาของคณะสงฆ์ในหัวเมือง และการจัดหลักสูตรเปรียญธรรม

รูปแบบของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

รูปแบบของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยนั้น จะไม่จัดลำดับตามยุคสมัยเช่นเดียวกับความเป็นมา แต่จะถือจัดตามยุคที่เกิดการเปลี่ยนแปลงการจัดรูปแบบการศึกษาของคณะสงฆ์อย่างชัดเจน เพราะรูปแบบการศึกษาของคณะสงฆ์ในบางช่วงเวลาของแต่ละยุคก็แทบจะหาความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบได้น้อยมาก แต่บางช่วงเวลาที่อยู่ในยุคสมัยเดียวกันกับมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัดจนเกินไป จะเห็นได้ว่าปัจจัยสำคัญของการจัดรูปแบบการศึกษาของสงฆ์อาจไม่ได้อยู่ที่ยุคสมัย หากแต่อยู่ที่วิกฤตการณ์หรือปัจจัยภายนอกหรือภายในบางอย่างที่มีผลกระทบกระเทือนถึงอาณาจักรและพุทธจักรรูปแบบของการศึกษาของคณะสงฆ์จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงขึ้น

เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้นต่อการศึกษา จะแบ่งรูปแบบของการศึกษาออกเป็น 3 ช่วงเวลาดังต่อไปนี้

ช่วงที่ 1 สมัยสุโขทัยถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

รูปแบบของการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในช่วงยุคสุโขทัยได้ถือเอาว่าวัด เป็นสถานที่ศึกษาส่วนพระ คือ ผู้บริการและผู้จัดการศึกษา พระที่เป็นผู้สอนในสมัยนี้มีอยู่ 3 ระดับ คือ เจ้าอาวาสทำหน้าที่เป็นครูใหญ่ พระที่มีพรรษาสูงกว่า 5 พรรษาขึ้นไปสอนพระภิกษุ และพระที่มีพรรษาน้อยกว่านั้นสอนเด็กวัด หลักสูตรที่ใช้ศึกษากันในสมัยนี้ยังไม่มีรูปแบบที่ซับซ้อนมากนัก คือมีการศึกษาภาษาบาลี

ต่อมาในยุคของกรุงศรีอยุธยา ในช่วงต้นรูปแบบการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมยังถือว่าจัดทำกันอย่างจริงจัง คงเป็นแต่เพียงการเข้ามาศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องข้ออรรถและธรรมตามสมควร โดยที่ไม่ได้มีการสอบประเมินผลการเรียนการสอนอย่างเป็นกิจจะลักษณะ การเรียนการสอนจึงเป็นไปตามอัธยาศัยของผู้สอนและผู้เรียน

ช่วงที่ 2 สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยาถึงกรุงรัตนโกสินทร์

ในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้โปรดทรงให้คณะสงฆ์เอาภารธุระในการเรียนการสอนอย่างจริงจัง จึงมีการกำหนดหลักสูตร เวลาเรียนการประเมินผล และกำหนดฐานะของผู้สอบไล่ได้ไว้เป็นการแน่นอน กล่าวคือมีการใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลี จำนวน 84,000 พระธรรมขันธ์เป็นผูกใบลานเป็นหลักสูตรในการกำหนดชั้นเรียน โดยแยกเป็นพระไตรปิฎกดังนี้คือ พระสุตตันตปิฎก จำนวน 21,000 พระธรรมขันธ์ พระ

วินัยปิฎก จำนวน 21,000 พระธรรมขันธ์ และพระอภิธรรมปิฎก จำนวน 42,000 พระธรรมขันธ์ โดยแบ่งชั้นเรียนออกเป็น 3 ชั้น หรือ 3ประโยค ตามปิฎกทั้ง 3 นั้น คือ

1. บาเรียนตรี ต้องแปลจนจบพระสูตร (จากภาษาบาลี)
2. บาเรียนโท ต้องแปลจนจบพระสูตรและพระวินัย
3. บาเรียนเอก ต้องแปลจนจบพระสูตร พระวินัยและพระอภิธรรม[3]

ช่วงที่ 3 สมัยรัชกาลที่2แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ถึงปัจจุบัน (รัชกาลที่9)

รูปแบบการจัดการศึกษาของสงฆ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรจากเดิมที่เป็น 3ชั้น (คือบาเรียนตรี โท เอก) ก็แก้ไขให้เป็น9ชั้นหรือ9ประโยค โดยแต่ละประโยคต้องสอบแปลคัมภีร์ต่างๆตามที่กำหนดไว้ออกเป็นภาษาไทยให้ถูกต้องและได้ใจความ ซึ่งการกำหนดคัมภีร์ในแต่ละประโยค ปัจจุบันนี้หลักสูตรการเรียนพระปริยัติธรรมในแต่ละประโยคได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในหลายส่วน กล่าวคือ ประโยค 1-2 ใช้คัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถาภาค 1 ถึง ภาค4 ประโยค 3 ใช้คัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา ภาค 5 ถึง ภาค 8 ประโยค 4 ใช้คัมภีร์มังคลัตถทีปนี ภาค 1 ประโยค 5 ใช้คัมภีร์มังคลัตถทีปนี ภาค 2 ประโยค 6 ใช้คัมภีร์ตติยสมันตปาสาทิกา ประโยค 7 ใช้คัมภีร์ ปฐม-ทุติยสมันตปาสาทิกา ประโยค 8 ใช้คัมภีร์วิสุทธิมรรค และประโยค 9 ใช้คัมภีร์อภิธัมมัตถวิภาวินี

จุดเปลี่ยนครั้งสำคัญของรูปแบบการศึกษาแบบใหม่ของคณะสงฆ์ไทยอยู่ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อโรงเรียนแห่งแรกถูกตั้งขึ้นที่วัดมหรรณพาราม และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับถูกประกาศใช้การจัดตั้งบาลีวิทยาลัยขึ้นที่วักมหาธาตุในปี พ.ศ. 2432 โดยยุบเอาการบอกปริยัติธรรมซึ่งแต่เดิมบอกกันในบริเวณวัดพระศรีรัตนศาสดารามเข้ามารวมไว้ในที่เดียวกันนี้อีกด้วย เพื่อหาเป็นสถานศึกษาปริยัติธรรมโดยเฉพาะ นับเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมในรูปสถาบันขึ้นเป็นครั้งแรกโดยแยกขาดจากการศึกษาฝ่ายบ้านเมือง มีการจ่ายเงินแก่ครูและมีการจ่ายเงินค่าใช้สอยสำหรับวิทยาลัยด้วยโดยหลักสูตรและแบบเรียน แบ่งเป็น 2 ฝ่าย ได้แก่ฝ่ายไทย และฝ่ายรามัญซึ่งฝ่ายไทยจะเรียนทั้งหมด 9 ประโยคดังที่มีบัญญัติไว้ตั้งแต่สมัยของรัชกาลที่ 2 ส่วนฝ่ายรามัญจะแบ่งระดับการเรียนออกเป็น 4 ขั้น คือ ขั้น 1 เรียนอาทิกัมม์หรือปาจิตตีย์ อย่างใดอย่างหนึ่ง ขั้น 2 เรียนมหาวัคค์หรือจุลวัคค์ ขั้น 3 เรียน บาลีมูตตกะวินัยวินิจฉัย และขั้น 4 เรียน ปฐมสมันตปาสาทิกา

ปีพุทธศักราช 2436 ในการเปิดมหามกุฏราชวิทยาลัยที่สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรสทรงจัดขึ้นอย่างเป็นทางการ ได้มีการจัดรูปแบบการศึกษาของสงฆ์อย่างเป็นเอกเทศ และมีการสอบด้วยของเขียนอันเป็นแนวทางให้เกิดการสอบพระปริยัติธรรมด้วยข้อเขียนในสมัยต่อมา

---

[3] พระเฉลิมชาติ ชาติวโร (อิทธะรงค์), **ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย,** (กรุงเทพมหานคร : หจก.นวสาส์น, 2552), หน้า 6-7.

นับตั้งแต่การจัดตั้งสถาบันศึกษาพระปริยัติธรรมขึ้นใน พ.ศ. 2432 จนถึงการสร้างระบบพระปริยัติธรรมแผนกธรรมขึ้นมาใน พ.ศ. 2454 ก็ได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการศึกษาพระปริยัติธรรม โดยนำเอาองค์ความรู้ในนักธรรมมาเป็นบุรพภาคของเปรียญ 3 ประโยคในปีถัดมา คือผู้ที่จะเข้าแปลประโยค 4 ได้นั้นจะต้องสอบความรู้องค์นักธรรม 4 อย่างให้ได้ก่อน คือ เรียงความแก้กระทู้ธรรม ตอบปัญหาธรรมวิภาค สอบวินัยบัญญัติ และสอบพุทธประวัติโดยใช้แบบเรียนนวโกวาท พุทธศาสนสุภาษิต และพุทธประวัติ ซึ่งผู้สอบผ่านองค์นักธรรมทั้ง 4 นี้เรียกว่า นักธรรมชั้นตรี ในปีเดียวกันนี้เอง พระปริยัติธรรมแผนกบาลีได้มีการปรับปรุงการสอบแบบวิธีแปลด้วยปากมาเป็นการสอบด้วยวิธีเขียนในบ้างประโยค จนกระทั่งปี พ.ศ. 2459 จึงได้ยกเลิกการสอบปากเปล่าและหันมาใช้การสอบแบบเขียนแทนทั้งหมด หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี ต่อมาก็ขยายเป็นหลักสูตรนักธรรมชั้นโทและเอกจนสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2464

การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน เป็นการศึกษาที่จัดให้แก่ภิกษุสามเณรโดยคณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์และสภามหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นการศึกษาวิชาการของพุทธศาสนา ได้แก่ การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นหลักโดยที่วัตถุประสงค์สำคัญคือ ป้องกันมิให้มีการเปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัยให้ผิดไปจากพระบาลีในพระไตรปิฎก ซึ่งปัจจุบันประกอบด้วยการศึกษาหลักสูตรต่างๆ ดังต่อไปนี้คือ[4]

1. หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรมมี 3 ระดับ ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก โดยคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนเทียบวิทยฐานะนักธรรมชั้นตรีให้เท่ากับประโยคประถมศึกษาตอนต้น (ป.4)

2. หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกบาลี มี 8 ระดับ ได้แก่ ประโยค 1-2 และเปรียญธรรม 3-4-5-6-7-8-9 (ป.ธ.3-ป.ธ.9) กระทรวงศึกษาธิการเทียบความรู้ให้ตามประกาศลงวันที่ 22 สิงหาคม 2526 ให้เปรียญธรรม 3 ประโยค (ป.ธ.5) ที่สอนวิชาปริยัติธรรมแผนกธรรมแผนกบาลี หรือโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญไม่น้อยกว่า 1 ปี โดยมีเวลาสอนไม่น้อยกว่า 300 ชั่วโมง เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนเปรียญธรรม 9 ประโยต (ป.ธ.9) มีวิทยฐานะขั้นปริญญาตรี ตามมาตร 4 (1) แห่งพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการพุทธศาสนา (ฉบับที่1) พ.ศ.2527

3. หลักสูตรปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย ได้แก่ พุทธศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และศาสนศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยซึ่งกำหนดให้นักศึกษาทุกคณะต้องศึกษาวิชาแกนพระพุทธศาสนาจำนวน 50 หน่วยกิจ ประกอบด้วยวิชาบาลี, พระไตรปิฎกศึกษา,พระวินัยปิฎก, พระสุตตันตปิฎก, พระอภิธรรม, ธรรมประยุกต์, ธรรมปฏิบัติ และศาสนปฏิบัติ โดยหลังจากจบการศึกษาและต้องปฏิบัติศาสนกิจสนองงานในมหาวิทยาลัยในเพศบรรพชิตอีกอย่างน้อย 1 ปี จึงจะได้รับปริญญาบัตร

4. หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายของกระทรวงศึกษาธิการ โดยวิชาการพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศาสนปฏิบัติ ภาษาบาลี

---

[4] คณาจารย์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ประวัติศาสนาพระพุทธศาสนา,** (กรุงเทพมหานคร :ห้างหุ้นส่วนจำกัด นวสาส์น การพิมพ์, 2550.

และธรรมวินัย เป็นวิชาบังคับแกน 36 หน่วย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ 21 หน่วยกิจ ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมเป็น 57 หน่วยกิจ

หลักสูตรทั้ง 4 ประเภทสามาถาจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มหลักสูตรที่เคยศึกษาเฉพาะวิชาการพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จัดเป็น “การศึกษาพระปริยัติธรรม” กลุ่มที่ 2 เป็นหลักสูตรที่ศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนาร่วมกับวิชาสามัญอื่นๆ ได้แก่ หลักสูตรมหาวิทยาลัยสงฆ์และหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจัดเป็น “การศึกษาพระปริยัติธรรมประยุกต์”[5]

การเปิดสอนปริญญาตีในมหาวิทยาสงฆ์ ทำให้เกิดช่องว่างทางการศึกษาของคณะสงฆ์ เนื่องจากการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ต้องอาศัยพื้นฐานวิชาการหลายสาขาประกอบกัน ขณะที่การศึกษาเฉพาะวิชาการพระพุทธศาสนา เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงได้จัดตั้งแผนกมัธยมขึ้นเรียกว่า “โรงเรียนบาลีมัธยมศึกษา” กำหนดให้มีการเรียนบาลี นักธรรม และความรู้ชั้นมัธยม โดยรับผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมปีที่ 4 ต่อมาโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษานี้ ได้แพร่ขยายออกไปยังต่างจังหวัดหลายแห่งมีพระภิกษุสามเณรเรียนกันมาก ทางองค์กรการศึกษาของคณะสงฆ์จึงได้กำหนดให้เรียกโรงเรียนประเภทนี้ใหม่ว่า “โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัด” โดยมติคณะสังฆมนตรี และกระทรวงศึกษาธิการก็ได้ออกระเบียบกระทรวงให้โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัดนี้ เปิดทำการสอบสมทบในชั้นตัวประโยค คือ ชั้นประถมปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา และเมื่อสอบได้แล้วก็ยังจะได้รับประกาศนียบัตร จากกระทรวงศึกษาธิการอีกด้วย แต่หลักสูตรบาลีวิสามัญสำนักเรียนวัดนี้ถูกยกเลิกไปเมื่อปี พ.ศ. 2507 เนื่องจากทางการคณะสงฆ์เกรงว่าการศึกษาธรรมและบาลีจะเสื่อมลง เพราะทางภิกษุสามเณรนิยมเรียนกันมาก เป็นการมุ่งวิชาทางโลกมากเกินไป จึงปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีขึ้นใหม่เป็นวิชาบาลี วิชาธรรมและวิชาทางโลกเรียกว่า บาลีศึกษา สามัญศึกษา และปริยัติธรรมศึกษา แต่ภิกษุสามเณรนิยมเรียนกันน้อยเพราะไม่ได้รับประกาศนียบัตรของกระทรวงศึกษาธิการ ในที่สุดกระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย “โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา” ขึ้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 เพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณร โดยให้เรียนทั้งวิชาธรรมและวิชาสามัญศึกษา ควบคู่กันไป ดำเนินการโดยกรมศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาในโรงเรียนดังกล่าว เป็นประโยชน์ฝ่ายศาสนจักร และฝ่ายบ้านเมือง กล่าวคือทางฝ่ายศาสนจักรก็ได้ศาสนาทายาทที่ดี มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เป็นผู้ประพฤติดีประพฤติชอบ ดำรงอยู่ในสมณธรรมสมควรแก่ภาวะ สามารถดำรงและสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญสถานพรต่อไปและถ้าหากพระภิกษุ

[5] วัชระ งามจิตรเจริญ, **พุทธศาสนาเถรวาท,** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), หน้า 87.

สามเณรเหล่านี้ถ้าลาสิกขาและก็สามารถเข้าศึกษาต่อไปในสถานศึกษาของรัฐได้ หรือเข้ารับราชการสร้างประโยชน์ให้ก้าวหน้าต่อไป และบ้านเมืองสืบต่อไปอีกด้วยเช่นกัน[6]

เป้าหมายการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง จนสามารถกล่าวได้ว่าระบบปฏิบัติทั้งหมดในพระพุทธศาสนาก็คือระบบแห่งการศึกษาหรือฝึกฝนพัฒนาตนเอง ดังเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ไตรสิกขา ทั้งนี้ก็เพราะพระพุทธศาสนาถือว่าการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะทำให้มนุษย์มีชีวิตที่งอกงามจนบรรลุถึงอิสรภาพขั้นสูงสุด การให้ความสำคัญต่อการศึกษานี้จะเห็นชัดเจนเมื่อถึงบริบทแรกของการสร้างชุมชนสงฆ์และชีวิตบรรพชิต เริ่มต้นตั้งแต่การบวชซึ่งครั้งแรกพระพุทธเจ้าก็ได้ทรงบอกถึงเป้าหมายของการบวชไว้อย่างชัดเจนว่า “พรหมจรรย์นี้เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายโดยส่วนเดียว เพื่อคลายกำหนัด เพื่อดับเพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน เมื่อพระพุทธศาสนาถูกนำมาประดิษฐานไว้ที่ประเทศไทย วัตถุประสงค์ของผู้ที่เข้ามาบวชก็มีหลากหลายมากมายขึ้น ดังที่ในปัจจุบันคนไทยชอบพูดกันว่า บวชเล่น บวชลอง บวชครองประเพณี บวชหนีสงสาร คือ บวชเพื่อปฏิบัติออกจากทุกข์ซึ้งการบวชประเภทนี้คือเป้าหมายแท้จริงของการบวชในพระพุทธศาสนา บวชผลาญข้าวสุก คือบวชอาศัยพระศาสนาเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง ไม่เล่าเรียนศึกษาปฏิบัติ บวชสนุกตามเพื่อน คือเห็นเพื่อนบวชนึกสนุกก็จึงบวชตาม เมื่อมีความต้องการที่หลากหลายขึ้น เป้าหมายของการบวชจึงได้มีการจำแนกสาระออกเป็นเป้าหมายรอง ซึ่งจะได้แสดงให้เห็นดังต่อไปนี้[7]

1. เป้าหมายหลัก

เมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศไทย ในช่วงแรกการศึกษาของสงฆ์ไทยก็ยังคงมีเป้าหมายการศึกษาที่เป็นไปตามพุทธประสงค์เดิมผ่านการศึกษาด้านวิปัสสนาธุระ ควบคู่ไปกับการเรียนคันถธุระเพื่อเป้าหมายแห่งความสถาพรของการพระพุทธศาสนา ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงเป้าหมายหลักของการบวชเรียนในสังคมไทยโดยสรุปแล้วมีอยู่ 2 ประการ คือ[8]

1.1 เป็นการทำหน้าที่ของพุทธศาสนิกชน คือ เป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา ด้วยการรักษาพระธรรมวินัยให้เจริญมั่นคง ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นเพื่อความเจริญงอกงามของมหาชนทั้งหลาย ยิ่งกว่านั้นคือเมื่อเรียนรู้แล้วประพฤติตามดำเนินชีวิตของเราตามธรรม ก็เท่ากับเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาไว้ในชีวิตของตน ตราบใดที่ชาวพุทธแต่ละคนยังมีชีวิตอยู่พระพุทธศาสนาก็ยังคงอยู่สืบไป

---

[6] พระธรรมกิติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **บทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษา,**(กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ดี, 2546).

[7] สิริวัฒน์ คำวันสา, **ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย,** (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2534), หน้า 5-6.

[8] พระโสภณคณาภรณ์. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา.** กรุงเทพมหานคร : กองทุนไตรรัตนานุภาพ, 2529.

1.2 เป็นการศึกษาฝึกอบรมพัฒนาตนเอง เมื่อถึงที่สุดแล้วจุดหมายของการบวชก็ตกอยู่ที่ตัวเอง คือเป็นการพัฒนาชีวิต ทั้งในด้านความประพฤติ ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจที่มีความดีงามเข้มแข็งมั่นคงเป็นสุข และในด้านปัญญา คือมีความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

2. เป้าหมายรอง

นอกจากเป้าหมายหลักที่เป็นเป้าหมายโดยตรงของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยแล้ว ยังมีเป้าหมายรองของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยที่ถูกติดอยู่กับสังคมโดย มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเป้าหมายหลัก ดังต่อไปนี้

2.1 เพื่อความมั่นคงของอำนาจด้านการปกครองคณะสงฆ์

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยนั้นมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการปกครองในหมู่สงฆ์ด้วยกันเอง ซึ่งแต่เดิมเมื่อชุมชนสงฆ์อยู่ด้วยกันจะใช้การปกครองกันด้วยระเบียบแห่งธรรมวินัย คือ ผู้บวชใหม่จะต้องกล่าวคำขอนิสัยเพื่อขออยู่อาศัยหรืออยู่ในการปกครองของอุปัชฌาย์ ซึ่งการปกครองระหว่างอุปัชฌาย์และสัทธิวิหาริก จะเป็นไปด้วยการให้การศึกษา ผู้มีพรรษาน้อยให้ความเคารพผู้มีพรรษามากกว่า จนเกิดเป็นระบบความสัมพันธ์พื้นฐานที่เป็นรากฐานการปกครองในพระพุทธศาสนา เมื่อองค์กรสงฆ์มีขนาดใหญ่ขึ้นระบบการปกครองจึงซับซ้อนมากขึ้นตามลำดับ ดังนั้นเพื่อจะเป็นการสร้างความเข้มแข็งด้านการปกครองจึงจำเป็นต้องผูกองค์กรสงฆ์ไว้ด้วยการจัดการศึกษาที่สามารถเชื่อมโยงหน่วยสงฆ์ทั้งหมดเข้าหากัน

2.2 เพื่อความมั่นคงของอำนาจด้านการปกครองฝ่ายบ้านเมือง

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์นับว่าเป็นการส่งเสริมการปกครองและฐานะทางการเมืองให้แก่พระมหากษัตริย์ไทยนับแต่อดีตประการหนึ่ง คือ การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เพราะหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการช่วยส่งเสริมการปกครองบ้านเมือง เช่น แนวคิดเรื่อง “ปิตุราชา” ที่กษัตริย์สมัยสุโขทัยใช่เป็นหลักในการปกครอง ซึ่งเป็นผลให้พระมหากษัตริย์ในสมัยสุโขทัยรักษาอำนาจได้ด้วยดีมาโดยตลอด หรือหลักธรรมในหมวดการปกครองบ้านเมืองเช่น ทศพิธราชธรรมสังคหวัตถุ 4 ตลอดจนการรักษาศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 อยู่เสมอ รวมถึงการสั่งสอนประชาชนให้ประพฤติธรรมด้วยการบำเพ็ญทาน ศีล และการไม่เบียดเบียนหมู่สัตว์ต่างๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเมืองให้แก่พระมหากษัตริย์เอง

2.3 เพื่อส่งเสริมการศึกษาของบ้านเมือง

ก่อนที่จะมีการปฏิรูปการศึกษาของบ้านเมืองในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วัดมีความสำคัญในฐานะที่ทำหน้าทีเป็นสถาบันการศึกษาของกุลบุตรนับตั้งแต่โบราณมา ซึ่งการศึกษาของคนในสมัยนั้นจะศึกษาด้วยการสืบทอดตลอดจนสร้างสรรค์วัฒนธรรมโดยอัตโนมัติ และเป็นเรื่องของการประพฤติตนเป็นคนดี สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมด้วยความสงบสุข การศึกษาสมัยนั้นอาจเรียกได้ว่าเป็นการศึกษาวิชาชีวิตที่มีแนวคิดภายใต้อุดมการณ์ของสังคมพุทธศาสนาและค่านิยมตามประเพณีในสังคม บรรดาพ่อแม่เมื่ออยากให้ลูกมีความรู้ก็มักจะนำบุตรไปฝากเป็นศิษย์ของพระ เพื่อจะได้มีโอกาสเล่าเรียนเขียนอ่านหนังสือ ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์เป็นบุคคลกลุ่มเดียวที่ทรงคุณธรรมความรู้ นอกจากพระจะเป็นผู้ให้ความรู้ทางด้านการเล่าเรียนเขียนอ่านแล้ว พระยังเป็นผู้อบรมสั่งสอนศีลธรรมให้แก่เด็กอีกด้วย โดยเฉพาะเด็กที่แก่นแก้วหรือ

ประพฤติตนเป็นเด็กเหลือขอก็จะถูกอบรมบ่มนิสัยจนถึงให้บวชเณรเพื่อให้อยู่ในกรอบวินัย การบวชเป็นเณรของเด็กชายนั้นถึงจะเป็นระยะเวลาสั้นๆ แต่พ่อแม่ของเด็กก็จะเห็นว่าเป็นบุญกุศล สำหรับการศึกษาชั้นสูง วัดก็ยังเป็นแห่งการศึกษาแห่งเดียวในสมมัยนั้น[9]

2.4 เพื่อจำกัดผู้ที่เข้ามาหากินกับพระพุทธศาสนา

การศึกษามีส่วนช่วยให้พระศาสนามั่นคงจากการแฝงตัวเข้ามาหาผลประโยชน์ของอสัตบุรุษเป็นอย่างมาก เช่นการจัดรูปแบบการศึกษาของสงฆ์ในสมัยพระนารายณ์มหาราชก็มีเหตุผลหนึ่งที่มาจากการปลอมบวชเพื่อหากินกับพระศาสนาเป็นอันมาก หรือการจัดหลักสูตรนักธรรมในสมัยของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ก็มีเหตุมาจากการที่มีผู้เข้ามาบวชเพื่อหลบหนีการเกณฑ์ทหารมาก ดังนั้นการศึกษาของคณะสงฆ์จึงเป็นวิธีการหนึ่งในการปราบปรามเหลือบไรที่มาอาศัยเกาะกินกับศาสนา

2.5 เพื่อการดำเนินสถานภาพความเป็นผู้นำของสังคม

ข้อนี้เป็นความพิเศษอันเป็นผลการสร้างสรรค์ของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยที่สถาบันสงฆ์ถูกสถาปนาให้รับบทความเป็นผู้นำทั้งในด้านจิตวิญญาณ และในด้านการศึกษาทั้งวิชาการและวิชาชีพมาคู่กับสังคมแม้ว่าในปัจจุบันพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่จะขาดคุณภาพความเป็นผู้นำลงไปบ้าง แต่การศึกษาของคณะสงฆ์ในฝ่ายมหาวิทยาลัยสงฆ์ก็ยังเป็นเครื่องมือในการประดิษฐ์และค่ำจุนวัตถุประสงฆ์นี้เอาไว้อยู่จนปัจจุบัน

บทสรุป

การศึกษาของคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนานั้น ได้เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่วันเพ็ญเดือน 8 ของทุกปีที่ 45 ก่อนพุทธกาล ขณะที่พระพุทธเจ้าได้เสด็จมาประทับรอยธรรมจักรด้วยการแสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตรโปรดพระปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี จนได้บังเกิดพระอริยเจ้าผู้ได้รับการพัฒนาจนข้ามพ้นขีดขั้นของการศึกษาทั้งปวงที่มีอยู่ในโลกและรูปแบบของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยนั้น จะไม่จัดลำดับตามยุคสมัยเช่นเดียวกับความเป็นมา แต่จะถือจัดตามยุคที่เกิดการเปลี่ยนแปลงการจัดรูปแบบการศึกษาของคณะสงฆ์อย่างชัดเจน เพราะรูปแบบการศึกษาของคณะสงฆ์ในบางช่วงเวลาของแต่ละยุคก็แทบจะหาความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบได้น้อยมาก แต่บางช่วงเวลาที่อยู่ในยุคสมัยเดียวกันกับมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัดจนเกินไป จะเห็นได้ว่าปัจจัยสำคัญของการจัดรูปแบบการศึกษาของสงฆ์อาจไม่ได้อยู่ที่ยุคสมัย หากแต่อยู่ที่วิกฤตการณ์หรือปัจจัยภายนอกหรือภายในบางอย่างที่มีผลกระทบกระเทือนถึงอาณาจักรและพุทธจักรรูปแบบของการศึกษาของคณะสงฆ์จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงขึ้นซึ่งแบ่งรูปแบบของการศึกษาออกเป็น 3 ช่วงเวลา ได้แก่ ช่วงที่ 1 สมัยสุโขทัยถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชช่วงที่ 2 สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยาถึงกรุงรัตนโกสินทร์ช่วงที่ 3 สมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ถึงปัจจุบัน รัชกาลที่ 9เกิดการสร้างสรรค์ของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยที่สถาบันสงฆ์ถูกสถาปนาให้รับบทความเป็นผู้นำทั้งในด้านจิตวิญญาณ และในด้านการศึกษาทั้งวิชาการและวิชาชีพมาคู่กับสังคมแม้ว่าในปัจจุบัน

---

[9] เอส.เอส. อนาคามี. **พุทธรัฐ.** (กรุงเทพฯ : สยามมิส พับลิชชิ่ง เฮ้าส์, 2553).

พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่จะขาดคุณภาพความเป็นผู้นำลงไปบ้าง แต่การศึกษาของคณะสงฆ์ในฝ่ายมหาวิทยาลัยสงฆ์ก็ยังเป็นเครื่องมือในการประดิษฐ์และค่ำจุนวัตถุประสงฆ์นี้เอาไว้อยู่จนปัจจุบัน

บรรณานุกรม

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **ประวัติศาสนาพระพุทธศาสนา.** กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด นวสาส์นการพิมพ์, 2550.

พระเฉลิมชาติ ชาติวโร(อิทธะรงค์). **ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย.** กรุงเทพมหานคร: หจก.นวสาส์น, 2552.

พระธรรมกิติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). **บทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดี, 2546.

พระไพศาล วิสาโล. **พุทธศาสนาไทยในอนาคต : แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต.** กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2552.

พระโสภณคณาภรณ์. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา.** กรุงเทพมหานคร: กองทุนไตรรัตนานุภาพ, 2529.

พุทธศาสนประวัติ. **รวมบทความวิชาการทางพระพุทธศาสนาจัดพิมพ์ขึ้นในคราวฉลอง 25 พุทธศตวรรษ ณ ประเทศอินเดีย พ.ศ.2499**, 2541

วัชระ งามจิตรเจริญ. **พุทธศาสนาเถรวาท.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552.

สิริวัฒน์ คำวันสา. **ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย.** กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2534.

เสถียร โพธินันทะ. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ฉบับมุขปาฐะ: ภาค 2.** กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2540.

เอส.เอส. อนาคามี. **พุทธรัฐ**. กรุงเทพมหานคร: สยามมิส พับลิชชิ่ง เฮ้าส์, 2553.

การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ 4
Academic Administration in Educational Institutions According to the Four Noble Truths

ลักขณา ไชยฤทธิ์
นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาโดยอาศัยหลักอริยสัจ 4 จากการศึกษาทำให้พบว่า การบริหารวิชาการตามหลักอริยสัจจะประกอบด้วย 4 ขั้นตอน 1. การสำรวจปัญหาการบริหารวิชาการ (ทุกข์) ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านบุคลากร ปัญหาการวางแผนการดำเนิน ปัญหาการดำเนินตามแผนที่กำหนด ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน และปัญหาการวัดประเมินผล 2. การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่สามารถเชื่อมโยงของข้อมูลที่เป็นเครื่องขัดขวางการทำงานวิชาการและไม่สามารถพัฒนาสถานะวิชาการให้มีคุณภาพได้ 3. การกำหนดเป้าหมายการบริหารวิชาการอยู่ที่ประสิทธิภาพที่มองถึงความเก่งในเชิงวิชาการ ความดีในเชิงพฤติกรรม และพฤติกรรมที่มีความสุขในการใช้ชีวิตประจำวันและความสุขในการเรียนรู้ และ 4. การประเมินผลและเสนอแนวทางเลือกให้กับการบริหารวิชาการจะนำไปสู่การปฏิบัติตามแผนงานที่กำหนดไว้หากแผนไม่ตอบสนองต่อผู้เรียนก็ควรกลับไปแก้ไขที่แผนงาน และพัฒนากิจกรรมการเสริมสร้างระบบการวางแผน และการจัดการการดำเนินการอันเป็นกระบวนการการทำงานต่าง ๆ

คำสำคัญ : การบริหารงานวิชาการ, สถานศึกษา, หลักอริยสัจ 4

Abstract

This article aims to analyze academic administration in educational institutions based on the Four Noble Truths. Academic administration according to the Noble Truth consists of four stages. 1. The problem of academic management (suffering) is the problem of personnel. Implementation planning problem. The problem with the implementation of the plan. Problems in teaching management. 2. Analyze the causal factors that can link the data that interfere with the academic work and cannot develop the academic status to the quality. 3. Targeting Academic Administration is at the performance level. To be academic excellence, good behavior and happy behavior in daily life and pleasure in learning; and 4. Evaluation and suggestion of choice for academic administration will lead to the implementation of the

planned work plan if the plan does not respond. To the students. they should go back to the plan, develop activities to strengthen the planning system and management of various work processes.

Keywords: Academic Administration, Academic Institutions, the Four Noble Truths.

บทนำ

รัฐบาลทุกรัฐบาลต่างก็มีความประสงค์ให้ประชากรที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนอยู่ดีกินดี มีความสุข มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่มีสุขภาพอนามัยดี มีความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน มีสภาพชีวิตที่ปกติสุขในสังคม การศึกษาเป็นระบบหนึ่งของสังคมที่มีบทบาทสำคัญต่อการเกิดขึ้น ของการดำรงอยู่และการสร้างสรรค์สิ่งดังกล่าวมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนามนุษย์และสังคมให้ก้าวหน้าไปสู่สภาพที่พึงประสงค์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสังคม และวัฒนธรรม[1]ที่ยังคงฝากไว้กับสถาบันทางการศึกษาไทยอันเป็น“งานวิชาการเป็นหัวใจของสถานศึกษา”เพราะหน้าที่ของสถาบันการศึกษา คือ ให้ความรู้ทางวิชาการแก่นักเรียน นิสิต และนักศึกษาเป็นสำคัญ แต่บางครั้งผู้สอนก็ไม่ยอมรับเทคนิคใหม่ ๆ ครูไม่สบายใจต่อการเปลี่ยนแปลงวิธีการสอน และเนื้อหาวิชา ไม่กล้าทดลองวิธีสอนใหม่ ๆ มีพื้นฐานทางวิชาการน้อย มีชั่วโมงสอนและงานธุรการมากยึดมั่นแนวคิดเดิม ไม่สนใจกับการปรับปรุงการเรียนการสอนเด็กขาดอุปกรณ์การเรียนการสอนและผู้ปกครอง ไม่เข้าใจปัญหาของโรงเรียน[2]ดังนั้น การบริหารงานวิชาการจึงเป็นงานหลักของสถาบันการศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการเรียนการสอนการบริหารงานวิชาการจะมีคุณภาพมากน้อยเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับคณะผู้บริหารโรงเรียนเป็นหลักนั่นเอง ซึ่งโดยหลักการแล้วหากผู้บริหารโรงเรียนได้บริหารวิชาการไปตามแนวทางและบทบาทที่ควรจะเป็นแล้ว ย่อมจะเกิดประสิทธิผลอย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา[3] ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนงานวิชาการ การบริหารงานวิชาการ การจัดการเรียนการสอน การพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ การวัดผลและประเมินผลการเรียน งานทะเบียนนักเรียน ไม่ว่ากิจกรรมใดที่สัมพันธ์กับการเรียนการสอน และทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพถือว่างานนั้นซึ่งเป็นงานในขอบเขตหน้าที่ของผู้บริหารที่จำเป็นจะต้องมีการบริหารด้านวิชาการเพื่อยกฐานะคุณภาพทางการศึกษาของนักเรียน นิสิต นักศึกษาไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ 4[4] เป็นไปเพื่อการวิเคราะห์ฐานความรู้ที่สามารถตรวจสอบองค์ความรู้ในเชิงวิชาการจนนำไปสู่ระบบการบริหารที่มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจบนพื้นฐานของความจริงเพราะบางสถานการณ์จะมีความลำบากใจในการศึกษาสภาพปัญหาก่อนจัดทำแผน

---

[1] อุทัย บุญประเสริฐ, **การวางแผนทางการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532), หน้า 210-212.

[2] เมธี ปิลันธนานนท์, **การบริหารการศึกษา,** (กรุงเทพมหานคร:พิทักษ์อักษร, 2525),หน้า 197.

[3] นิพนธ์ กินาวงศ์, **หลักเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิฆเณศ, 2526), หน้า 68.

[4] สำ.ม.(บาลี) 19/1081/367-368.

หลักสูตร การมีส่วนร่วมจัดทำแผนวิชาการหลักสูตรหรือเกิดปัญหาในโรงเรียนผู้บริหารมีการจัดการวางแผน ใช้งานบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน รวมทั้งอาจจะยังขาดความเข้าใจในหลักการปฏิบัติงานตามโครงการ/กิจกรรมที่ผู้บริหารหมอบหมายให้ เพราะฉะนั้น เมื่อเกิดปัญหาการติดตามผลการประเมินผล การดำเนินงานตามโครงการ/ กิจกรรมผู้บริหารมีการจัดการอย่างถูกวิธี รวมทั้งมีระบบการส่งเสริมและติดตามผลการใช้สื่ออย่างเหมาะสมและการพยายามหาสื่อการเรียนการสอนโดยใช้สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติในการสอนให้มากที่สุดด้วยการยึดแนวนโยบายของสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่นเป็นแนวกำหนดเป้าหมายทางวิชาการเพื่อเกิดประโยชน์ในสถานศึกษาดังนั้น ในการวิเคราะห์การบริหารวิชาการนี้จึงเป็นการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ เป้าหมายและแนวทางการจัดการวิชาการอย่างเป็นระบบจนสามารถนำไปสู่ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวิชาการได้อย่างไรต่อไป

แนวคิดการบริหารวิชาการในสถานศึกษา

การบริหารงานวิชาการจะเป็นตัวกำหนดปริมาณงานของโรงเรียน เพราะงานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษา ดังนั้นเมื่อสถานศึกษามีปริมาณงานวิชาการมาก ปริมาณงานด้านอื่นๆ ก็ย่อมมีมากด้วย เป็นตัวกำหนดนโยบายในการบริหารงาน การจัดสรรทรัยพากรให้แก่โรงเรียน ทั้งในรูปของงบประมาณหรือวัสดุครุภัณฑ์จะให้ตามสัดส่วนของปริมาณงานที่สถานศึกษา มีอยู่สถานศึกษาใดที่มีปริมาณมากก็ย่อมได้รับการจัดสรรงบประมาณหรือทรัพยากรมาก งานวิชาการจึงเปรียบเสมือนเครื่องกำหนดทรัพยากรทั้งในด้านปริมาณและประเภท ของทรัพยากร และเป็นเครื่องตัดสินคุณภาพของสถานศึกษานั้น ๆ การพิจารณาตัดสินคุณภาพของสถานศึกษาด้านหนึ่งก็คือ การพิจารณาตัดสินโดยอาศัยผลงานทางวิชาการของสถานศึกษา โดยดูจากวิธีการและผลผลิตระบบงานวิชาการ อันได้แก่ วิธีการสอนของครู การบริหารงานวิชาการ และผลสำเร็จของนักเรียนทั้งในด้านผลการสอบ ความสามารถในการทำงานและจรรยาความประพฤติ สิ่งเหล่านี้จะเป็นเสมือนตัวแทนทำให้ผู้เกี่ยวข้องวัดถึงคุณภาพของการจัดงานวิชาการของโรงเรียน ทั้งในด้านความสำเร็จ และทิศทางของการบริหาร สำหรับความหมายของการบริหารงานวิชาการ[5]ที่มีขอบข่ายของงานวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดออกเป็น 2 งาน ดังนี้[6]

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทยพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพตลอดจนการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและให้สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีแนวปฏิบัติซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาไว้ดังนี้

---

[5] มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, **เอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพศึกษาศาสตร์ หน่วยที่ 9-15,** (กรุงเทพมหานคร : ชวนการพิมพ์, 2527), หน้า 160.

[6] กระทรวงศึกษาธิการ, **การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นนิติบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสอนค้าและพัสดุภัณฑ์, 2546), หน้า 32.

1) ศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพ.ศ. 2544 สาระแกนกลาง กระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสถานภาพปัญหาและความต้องการของสังคมชุมชนและท้องถิ่น

2) วิเคราะห์สภาพแวดล้อม และประเมินสถานะภาพสถานศึกษาเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายรวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3) จัดทำโครงสร้างหลักสูตรและสาระต่างๆที่กำหนดให้มีในหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยพยายามบูรณาการเนื้อหาสาระทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกัน ระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

4) นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและบริหารจัดการการใช้หลักสูตรให้เหมาะสม

5) นิเทศการใช้หลักสูตร

6) ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

7) ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม

จากแนวการปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ผู้บริหารจะต้องสนับสนุนให้ครูมีความรู้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา จัดหาคู่มือ แนวการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษามาบริการแก่ครู ร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของโรงเรียนเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ประเมินการใช้หลักสูตรและนำผลการประเมินมาพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง นิเทศการใช้หลักสูตร ติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรและนำผลการประเมินมาพัฒนาหลักสูตร อย่างต่อเนื่อง และดำเนินการตามวัตถุประสงค์เป้าหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เป็นหน้าที่สำคัญยิ่งของบุคลากรทางการศึกษาต้องให้ความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ว่า ความสำคัญของการเรียนรู้ไม่ได้อยู่ที่ตัวเนื้อหาแต่อยู่กระบวนการเรียนรู้ (Process) เป็นการเรียนรู้วิธีที่เรียน (Learn how to learn) และคุณลักษณะของบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่เป็นผลผลิตจากกระบวนการดังกล่าว คือ การเป็นบุคคลที่มีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีวิธีการเรียนรู้ที่เป็นระบบมีทักษะทางสังคม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น มีทักษะการสื่อสาร มีทักษะในการแก้ปัญหาได้ในทุกสถานการณ์ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึงแนวการปฏิบัติในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1) ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการเรียนรู้ ตามสาระ และหน่วยการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2) ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดเนื้อหาและกิจกรรม ให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การส่งเสริมให้รักการอ่านและใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การผสมผสาน ความรู้ต่างๆ ให้สมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระกิจกรรม ทั้งนี้โดยจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัด

กระบวนการเรียนรู้ และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือเครือข่าย ผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่น มามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนตามความเหมาะสม[7]

นอกจากนี้กระบวนการบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษาจากหลักการบริหารงานวิชาการ สามารถแบ่งขั้นตอนของกระบวนการบริหารงานวิชาการเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นวางแผนก่อนการดำเนินงาน ผู้บริหารจำเป็นต้องวางแผนด้านวิชาการเอาไว้โดยกำหนดนโยบายการปฏิบัติงาน การจัดระบบงาน การกำหนดวิธีการจัดบุคลากร จัดทำโครงการและแผนปฏิบัติงาน จัดทำปฏิทินการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานดำเนินไปตามเป้าหมายและขั้นตอนของแผนที่วางไว้ โดยให้คณะครูมีส่วนร่วมในการวางแผนด้วย

2. ขั้นการจัดดำเนินการ ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ควบคุมดูแลให้มีการจัดทำแผนการสอนในแต่ละวิชาเพื่อเป็นแนวทางในการสอนของครู เป็นการนำหลักสูตรหรือแผนงานลงสู่การปฏิบัติการสอนดังกล่าวแล้วซึ่งงานที่เกี่ยวกับกิจกรรมเสริมหลักสูตรทางด้านวิชาการ ได้แก่ การจัดโครงการสอนซ่อมเสริม โครงการส่งเสริมเด็กเรียนดี มีการจัดชุมนุมต่างๆ ลูกเสือและเนตรนารี มีการแนะแนวการศึกษาและอาชีพ ตลอดจนปัญญาต่างๆ จัดให้มีห้องสมุดโรงเรียนเพื่อเป็นแหล่งค้นคว้า งานที่เกี่ยวกับบริหาร ผู้บริหารจะต้องส่งเสริมให้มีการบริการเกี่ยวกับสื่อการสอนเพื่อช่วยเหลือครูในการสอนและอุปกรณ์ต่างๆ มีการจัดรวบรวมเอกสารการสอนคู่มือครูเพื่อช่วยครูทำการสอน

3. ขั้นส่งเสริมและควบคุมงานด้านวิชาการ ผู้บริหารจะต้องติดตามและควบคุมงานวิชาการให้ได้มาตรฐาน 2 ประการ ได้แก่ 1) สนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามมาตรฐานทางวิชาการ นั่นคือ กำหนดจุดมุ่งหมายและนโยบายที่เหมาะสมกับโรงเรียนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการนักเรียนกับจุดมุ่งหมายของโรงเรียน จัดหน่วยงานให้สามารถดำเนินงานตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ สรรหาและคัดเลือกบุคลากรที่มีความรับผิดชอบทางวิชาการจัดสรรเวลาและสถานที่ให้แก่กิจกรรมการเรียนการสอน จัดสรรวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ติดต่อสื่อสารกับชุมชนเพื่อได้ทราบความต้องการของ ชุมชุนและจัดวางเป้าหมายได้ถูกต้อง นอกจากนี้ ยังต้องมีการรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนด้วย และ2) ส่งเสริมงานวิชาการและจัดบรรยากาศทางวิชาการ ผู้บริหารควรสนับสนุนที่จะให้การปฏิบัติงานด้านวิชาการมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ได้แก่ การจัดตั้งคณะทำงานทางวิชาการ จัดทำหนังสือหรือวารสารเพื่อเผยแผ่ผลงานทางวิชาการ ส่งเสริมให้ครูมีความรู้และวุฒิสูงขึ้น[8]

กล่าวได้ว่า แนวคิดการบริหารวิชาการจะมีความสำคัญอย่างมากต่อประเด็นสถาบันทางการศึกษาโดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา สำหรับระดับอุดมศึกษาอาจจะมีชื่อเรียกอย่างอื่น เช่น การบริการวิชาการ และผลงานวิชาการต่าง ๆ ทำให้เห็นภาพว่าสถาบันทางการศึกษาจะมีตัวชี้วัดด้านวิชาการเพื่อคุณภาพในเชิงองค์ความรู้ทั้งหมดที่นำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของ

---

[7] ธเนศ ขำเกิด, **การประเมินผลการฝึกอบรมตามรูปแบบของเคิร์กแพทริค,** (กรุงเทพมหานคร: ชวนการพิมพ์, 2545), หน้า 28.

[8] กิติมา ปรีดีดิลกและปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **การบริหารงานวิชาการ,** (กรุงเทพมหานคร: สหมิตรออฟเซต, 2540), หน้า 19-20.

นักเรียน นักศึกษาอย่างเป็นระบบเพื่อความเป็นประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้น การบริหารวิชาการจะมีขั้นตอนการพัฒนาเพื่อให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลใน 3 ขั้นตอนได้แก่ ขั้นวางแผนก่อนการดำเนินงาน ขั้นการจัดดำเนินการ และขั้นส่งเสริมและควบคุมงานด้านวิชาการ

หลักอริยสัจธรรม

หัวใจคำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่ที่อริยสัจ 4 ประการ (จตฺตาริ อริยสจฺจานิ) ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในปฐมเทศนาแก่สหายเก่าของพระองค์ คือ ปัญจวัคคีย์ ที่ป่าอิสิปตนะ มฤคทายวัน (ปัจจุบันเรียกว่าสารนาถ) ใกล้เมืองพาราณสี ในพระธรรมเทศนากัณฑ์นี้ดังที่มีหลักฐานในคัมภีร์ดั้งเดิมนั้น พระองค์ได้ทรงแสดงอริยสัจ 4 ประการไว้เพียงย่นย่อ แต่ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนารุ่นแรกๆ มีหลายแห่งที่ได้อธิบายอริยสัจ 4 ประการนี้ซ้ำแล้วซ้ำอีก พร้อมด้วยรายละเอียดมากมาย และหลายแง่หลายทาง ถ้าศึกษาอริยสัจ 4 โดยอาศัยหลักฐานอ้างอิงและคำอธิบาย (จากคัมภีร์) เหล่านี้ เราก็จะได้รู้เรื่องราวที่ดี และถูกต้องตามคำสอนอันเป็นแก่นหลักธรรมทั้งปวงของพระพุทธองค์ตรงตามคัมภีร์ดั้งเดิม[9] ดังที่พระพุทธองค์กรตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย อริยสัจ 4 ประการเหล่านี้แล เป็นของแท้อย่างนั้น ไม่คลาดเคลื่อนไปได้ ไม่กลายเป็นอย่างอื่น ฉะนั้น จึงเรียกว่า อริยสัจ” [10] ประกอบ 4 ประการ ได้แก่

1. ทุกข์ หมายถึง สภาพที่ทนอยู่ได้ยาก สภาพที่คงทนอยู่ไม่ได้ เพราะถูกบีบคั้นด้วยความเกิดขึ้นและความดับสลาย เนื่องจากต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ไม่ขึ้นต่อตัวมันเอง .อาการแห่งทุกข์ที่ปรากฏขึ้นหรืออาจปรากฏขึ้นได้แก่ คน .สภาพที่ทนได้ยาก ความรู้สึกไม่สบาย ได้แก่ ทุกขเวทนา ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ คือ ทั้งทุกข์กายและทุกข์ใจ[11]

2. สมุทัย การเกิดขึ้น หรือสาเหตุแห่งทุกข์ เกิดขึ้นไปพร้อมแห่งทุกข์ ถือเอาโดยความว่า เหตุแห่งทุกข์หรือเหตุให้เกิดทุกข์

3. นิโรธ หมายถึง ความดับทุกข์ ความดับกิเลสไม่เหลือด้วยวิราคะ ความปล่อยวาง ความสละคืน ความพ้น ความไม่ติด[12]

4. มรรค หมายถึง ทางที่นำไปสู่ความดับทุกข์ เป็นข้อปฏิบัติที่เป็นกลาง หรือที่นิยมแปลกันว่า “ทางสายกลาง” ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อความสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน โดยไม่สุดโต่งเอนเอียงไปในด้านกามสุขัลลิกานุโยค คือพัวพันหาความสุขในกาม และอัตตกิลมถานุโยค คือการทำตนหรือทรมานตนให้ลำบากเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุหรือบรรลุเป้าหมายที่ตนเองประสงค์

---

[9] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม,** (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), หน้า 155.

[10] สำ.ม. (ไทย) 19/1081/593.

[11] พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์,** พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), หน้า 80.

[12] ที.ม. (ไทย) 10/401/332.

อริยสัจทั้ง 4 ประการจะอยู่ในรูปของกระบวนการของอริยสัจ 4 ที่สามารถนำไปผนวกกับการบริหารวิชาการได้ก็ด้วยการศึกษาจากสาเหตุโดยต้องเริ่มจากสิ่งที่มองเห็นสิ่งที่ปรากฏ หรือสิ่งที่ง่ายไปหาสิ่งที่ยาก จึงเริ่มด้วยปัญหา ทั้งๆ ที่หลักอริยสัจนั้น ล้วนย้อนจากผลมาหาเหตุ ธรรมดาว่า ในสิ่งทั้งหลาย เหตุเกิดก่อนแล้วจึงมีผล แต่ในอริยสัจ 4 นี่ พูดถึงผลก่อนแล้วจึงสาวไปหาเหตุ คู่ที่หนึ่ง ทุกข์เป็นผล สมุทัยเป็นเหตุ คู่ที่สอง นิโรธเป็นผล มรรคเป็นเหตุ ยกผลมาพูดก่อนเหตุ ทั้งสองชุด การที่พระพุทธเจ้าทรง แสดงอย่างนี้ มีเหตุผลในการแสดง อยู่ๆ ถ้าพระพุทธเจ้าไปตรัสถึงเหตุของทุกข์ก่อน ก็จะไม่มีใครฟังจะพูดถึงเหตุของทุกข์โดยยังไม่พูดถึงตัวทุกข์ได้อย่างไร ก็ต้องพูดถึงปัญหา พูดถึงตัวความทุกข์ ชี้ถึงสภาพที่ปรากฏ หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็นเสียก่อน พอพูดถึงเรื่องราวของเขาว่า “คุณ มีปัญหาอย่างนี้ มีทุกข์อย่างนี้ เกี่ยวกับชีวิตของเขา เขาก็สนใจ พอเขาสนใจแล้วก็พูดต่อไปว่า ถ้าคุณจะแก้ไข คุณจะต้องรู้เหตุ และกำจัดเหตุของมัน ทีนี้ก็มาพูดถึงเหตุของมัน”[13] ดังนั้น ในคำสอนเรื่องอริยสัจ 4 นั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงกระบวนการเกิดและกระบวนการดับของทุกข์ ซึ่งเป็นกระบวนความสัมพันธ์ของเหตุและผลทั้งในกระบวนการเกิดและกระบวนการดับของทุกข์ ดังที่ท่านพระอัสสชิเถระ (พระเถระรูปสุดท้ายในกลุ่มพระปัญจวัคคีย์) สรุปแสดงแก่พระสารีบุตรเมื่อครั้งยังเป็นอุปติสสปริพาชก ความว่า ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตทรงตรัสแสดงเหตุแห่งธรรมเหล่านั้นและความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะมีปกติทรงสั่งสอนอย่างนี้[14] จึงสรุปได้ หลักการและกระบวนการตามคำสอนเรื่องอริยสัจสามารถนำไปสู่การวิเคราะห์การบริหารวิชาการได้ด้วยการวิเคราะห์สาเหตุปัญหาการบริหารวิชาการ การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาการบริหารวิชาการ วิเคราะห์โอกาสในการกำหนดแผนการบริหารวิชาการ รวมไปถึงการวิเคราะห์แนวทางการปรับปรุงและการพัฒนากลไกการบริหารวิชาการให้สามารถมีศักยภาพและคุณภาพในเชิงการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในสถานศึกษาต่อไป

วิเคราะห์การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ 4

การบริหารวิชาการเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเป็นศูนย์การพัฒนาทั้งหมดเริ่มตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการต่าง ๆ การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษานั้น ๆ รวมทั้งการวัดและประเมินผลผู้เรียนที่มีผลต่อคุณภาพหลักสูตรทั้งหมดเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข และการพัฒนาวิชาการให้ดียิ่งขึ้นไปซึ่งมีลักษณะเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้โดยผู้เรียนพยายามคิดค้นวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ เมื่อนำมาวิเคราะห์ผ่านคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยใช้ลำดับขั้นตอนตามแบบอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นแนวทางการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งพระพุทธองค์เป็นบรมครูย่อมต้องมีวิธีสอนที่ดี นอกจากนี้ยังสามารถนำไปสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชีวิตประจำวันเพื่อไม่ให้ชีวิตเกิดปัญหาได้ หรือหากมีปัญหาในชีวิตก็สามารถนำหลักคำสอนเรื่องอริยสัจไปประยุกต์เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี เพราะฉะนั้น การบริหารวิชาการจะมีระบบ กลไกอย่างไรซึ่งสามารถดูได้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กฎกระทรวง ระเบียบปฏิบัติ ประกาศ และข้อบังคับต่าง ๆ

---

[13] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **จาริกบุญจารึกธรรม (ฉบับปรับปรุงใหม่),** (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, 2547), หน้า 136-138.

[14] สุวิทย์ มูลคำ, **20 วิธีการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม,** พิมพ์ครั้งที่ 3 , (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, 2545), หน้า 15.

แต่กระนั้น หากนำคำสอนทางพระพุทธศาสนาใช้จะช่วยให้การบริหารวิชาการเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนได้มากยิ่งขึ้นเพราะเป็นแห่งวิทยาลัยการแก้ไขปัญหาที่ครอบคลุมมากที่สุด และสอดคล้อกับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันจึงเป็นสิ่งที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการบริหารวิชาการในปัจจุบันประกอบด้วย 4 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นการสำรวจและประเมินศักยภาพและปัญหาการบริหารวิชาการ (ทุกข์) ซึ่งเป็นการสำรวจศักยภาพของบุคลากร สภาพแวดล้อมในการทำงานทั้งหมดทุกระบบว่ามีศักยภาพในการบรรลุเป้าประสงค์หรือไม่อย่างไร เพราะการสำรวจในเบื้องต้นจะต้องประเมินสถานการณ์ภายใต้การทำงานที่มีทั้งยากและง่าย โดยเฉพาะแผนการดำเนินงานทางด้านวิชาการที่เหมาะสมกับสภาพล้อมมากน้อยเพียงอันเป็นจุดเริ่มต้นการพัฒนาการบริหารวิชาการทั้งหมด นอกจากนี้ยังสามารถสำรวจสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้ทราบถึงสิ่งที่เกิดขึ้นว่าปัญหามีขนาดเล็กใหญ่เพียงใด ไม่ว่าจะปัญหาด้านบุคลากร ปัญหาการวางแผนการดำเนิน ปัญหาการดำเนินตามแผนที่กำหนด ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลว่ามีจุดใดบ้างยังบกพร่องและเป็นตัวถ่วงความสำเร็จจะทำให้ทราบข้อมูลในเบื้องต้นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นควรมีการจัดลำดับการแก้ไขอย่างไร ทั้งนี้ผู้บริหารควรรับทราบพร้อมๆกับบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีส่วนร่วมและสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ถึงปัญหาไปพร้อมๆกันทั่วทั้งองค์กร เพราะฉะนั้น การสำรวจปัญหาการบริหารวิชาการอาจจะอยู่ในรูปของงานวิจัยหรือแบบสอบถามบุคลากรก็ได้ อาจจะรวมไปถึงผู้เรียนและผู้ปกครองที่สามารถเติมเต็มให้กับกลไกการบริหารวิชาการให้มีความสมบูรณ์และพัฒนาให้มีประสิทธิภาพขึ้นไปเรื่อยๆ

2. ขั้นการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุอันเป็นอุปสรรคการบริหารวิชาการ เพราะตัวแปรทางด้านปัญหาที่เกิดขึ้นจะทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถโฟกัสปัจจัยที่เชื่อมโยงของข้อมูลที่เป็นเครื่องขีดขวางการทำงานวิชาการและไม่สามารถพัฒนาสถานะวิชาการให้มีคุณภาพได้ทั้งนี้การวิเคราะห์สาเหตุปัญหาดังกล่าวควรมีการจำแนกปัญหาที่เกิดขึ้นออกเป็นกลุ่มเพื่อการจัดระบบปัญหาแต่ละกลุ่มเพื่อการกำหนดแนวทางหรือวิธีการแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุดตามความเป็นจริง อีกทั้งการวิเคราะห์สาเหตุดังกล่าวควรมีจัดลำดับขั้นตอนการดำเนินงานให้มีกลไกการแก้ไขปัญหาที่บุคลากรทั่วทั้งองค์กรสามารถรับรู้รับทราบร่วมกันให้มากที่สุดในขณะการเปิดกว้างต่อการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวคุณภาพอาจจะต้องใช้ตารางและกำหนดการเข้ามาช่วยในการบริหารวิชาการ เพราะฉะนั้น การวิเคราะห์สาเหตุปัญหาในการบริหารวิชาการตามประเด็นต่าง ๆ จะทำให้ลดปัญหาลงไปอย่างรวดเร็วและสะดวกต่อการเรียนรู้ของบุคลากรทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

3. ขั้นตอนการกำหนดเป้าหมายการบริหารวิชาการอยู่ที่ประสิทธิภาพในเชิงการบริหารวิชาการที่นำไปสู่ความมีคุณภาพของผู้เรียนเป็นหลักสำคัญที่มองถึง ความเก่งในเชิงวิชาการ ความดีในเชิงพฤติกรรม และพฤติกรรมที่มีความสุขในการใช้ชีวิตประจำวันและความสุขในการเรียนรู้อันเป็นผลพวงจากการบริหารวิชาการ ทั้งนี้สถาบันการศึกษาจะมีเป้าหมายที่ชัดเจนอยู่แล้วแต่กระนั้นโดยหลักคิดที่เชื่อมโยงไปสู่ปัญหาและสาเหตุที่มีอยู่จะทำให้เป้าหมายของการผลิตผู้เรียนที่มีคุณภาพไม่สามารถจะสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เพราะฉะนั้น ความต้องการของสถาบันการศึกษาแม้ว่าจะตั้งเป้าหมายไว้สูงเพียงใดการบริหารวิชาการก็ควรมีความเข้มข้นตามไปด้วยจึงจะสามารถสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามความคาดหวังของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติต่อไป

4. ขั้นการประเมินผลและเสนอแนวทางเลือกให้กับการบริหารวิชาการในสถาบันทางการศึกษาดังจะเห็นได้ทั่วไปว่า การพัฒนาระบบการบริหารจะนำไปสู่การปฏิบัติตามแผนงานที่กำหนดไว้หากแผนไม่ตอบสนองต่อผู้เรียนก็ควรกลับไปแก้ไขที่แผน หากกระบวนการไม่มีประสิทธิภาพก็ควรกลับไปเพิ่มสมรรถนะทางกระบวนการที่มีอยู่ หากปัจจัยการบริหารยังเป็นอุปสรรคส่วนใดก็ควรกลับพิจารณาถึงประเด็นนั้น ๆ แต่กระนั้นการกำหนดทางเลือกสำหรับการพัฒนาระบบการบริหารวิชาการในปัจจุบันจะต้องทำการเสริมสร้างสมรรถนะ 3 ขั้นตอนในเชิงการบริหารวิชาการ ได้แก่ 1) การเสริมสร้างระบบการวางแผนให้มีประสิทธิภาพก่อนการดำเนินงาน เพราะมีปัจจัยต่อความรู้ของบุคลากรเข้ามาเกี่ยวข้องที่ไม่อาจจะบรรลุเป้าประสงค์ได้จะต้องพิจารณาเงื่อนไขทางการบริหารไม่ว่าจะทรัพยากรมนุษย์ วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน งบประมาณ วิธีการบริหารจัดการองค์กร เป็นต้นซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นทั้งแนวทางเลือกและปัจจัยคุณภาพต่อผู้เรียนทั้งหมดจะต้องทำให้เกิดองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง จริงจังการพิจารณาความเป็นจริงมากที่สุด 2) การจัดการการดำเนินการอันเป็นกระบวนการการทำงานต่าง ๆ ตามแผนการที่กำหนดไว้อาจจะต้องมีตัวเลือกและรูปแบบการดำเนินที่มีประสิทธิภาพอย่างเป็นรูปธรรมให้มากที่สุดเพราะการทำงานในสถานศึกษา บุคลากรย่อมมีภาระงานที่มากมายซึ่งไม่สามารถสร้างความสำเร็จ ซึ่งทางผู้บริหารจะต้องเข้ามาดูแลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและตัดสินอย่างหนึ่งอย่างใดต่อกระบวนการที่ไม่มีประสิทธิภาพดังกล่าว และการส่งเสริมและควบคุมงานด้านวิชาการให้มีคุณภาพและประสิทธิผลที่สอดคล้องกับเกณฑ์กำหนดให้มากที่สุด เช่น สร้างแนวทางการกำหนดนโยบายการปฏิบัติงานของบุคลกรอย่างชัดเจน การจัดปฏิทินระบบของการปฏิบัติงาน การกำหนดวิธีการจัดบุคลากรให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่นั้น ๆ การจัดทำโครงการและแผนปฏิบัติงานให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน และการจัดระบบการควบคุมดูแลและการประเมินผลก่อนการทำงาน ระหว่างการดำเนินงาน และหลังการดำเนินงานเพื่อสรุป ทบทวนวงจรการปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนเสร็จสิ้นแผนงานนั้น ๆ

สรุปความว่า การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ 4 เป็นไปตามเงื่อนไขและเป้าประสงค์ในเชิงการบริหารจัดการที่มีข้อมูลเชิงประจักษ์ถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในหลาย ๆ เรื่องทำให้จำเป็นจะต้องจัดระบบปัญหาที่เกิดอย่างชัดเจนเพื่อจะสามารถกำหนดและวางแผนการแก้ไขปัญหาอย่างมีกระบวนการบริหารให้เห็นเป็นรูปธรรมมากที่สุด ทั้งการจัดการปัญหาเชิงการบริหารวิชาการดังกล่าวยังต้องศึกษาข้อมูลเชิงสาเหตุของปัญหาและอุปสรรคที่ไม่สามารถบรรลุเป้าประสงค์ได้อาจจำแนกหรือการจับคู่ปัจจัยระหว่างปัญหาสาเหตุให้ตรงกับเพื่อการแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดตามความต้องการและแก้ไขปัญหานั้นๆ อย่างยั่งยืนได้ เพราะการบริหารวิชาการที่การดำเนินงานไปสู่เป้าหมายนั้นจำเป็นต้องให้เกิดคุณภาพของผู้เรียนเป็นหลักสำคัญ การมองความเก่งในเชิงวิชาการ การมองความดีในเชิงพฤติกรรม และพฤติกรรมที่มีความสุขในการใช้ชีวิตประจำวันจะต้องทำการเสริมสร้างสมรรถนะ 3 ขั้นตอนในเชิงการบริหารวิชาการ ได้แก่ 1) การเสริมสร้างระบบการวางแผน 2) การจัดการการดำเนินการอันเป็นกระบวนการการทำงาน ต่างๆ และสร้างแนวทางการกำหนดนโยบายการปฏิบัติงานของบุคลกร การจัดปฏิทิน การกำหนดวิธีการจัดบุคลากรให้เหมาะสม เป็นต้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาในปัจจุบันมีปัญหาหลายด้านที่ไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องจนก่อให้เกิดอุปสรรคต่อระบบการบริหารวิชาการอย่างมากยิ่งสังคมมีการเปลี่ยนอย่างรวดเร็วจะยิ่งทำให้การบริหารวิชาการต้องก้าวให้ทันต่อโลกที่กำลังปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารเพื่อความเป็นเลิศในขณะที่สถาบันทางการศึกษาของประเทศไทยกลับสวนกระแสในเชิงคุณภาพของผู้เรียนจนกลายเป็นความอ่อนด้อยเรื่องคุณภาพของผู้เรียนในภาพรวมส่งผลต่อภาพลักษณะในการพัฒนาประเทศในระยะยาว เพราะฉะนั้น ทางออก และแนวทางต่อการปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาอาจจะต้องวิเคราะห์สถานการณ์ตามความเป็นจริงโดยอาศัยหลักอริยสัจ 4 เข้ามาเสริมสร้างระบบและกระบวนการวิเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพผ่านการวิเคราะห์สภาพปัญหาอย่างเป็นระบบที่ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมจากบุคลากรทางการศึกษาอีกทั้งการขับเคลื่อนองคาพยพทั้งหมดเพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ได้มาตรฐานในที่สุดโดยเริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วนำไปจัดระบบกลุ่มของปัญหาให้ได้ก่อนแล้วจึงวิเคราะห์ความรุนแรงที่ก่อให้เกิดในระบบการบริหารวิชาการ การวิเคราะห์สาเหตุเชิงระบบ การบริหารวิชาการผ่านการจับคู่ระหว่างปัญหากับสาเหตุที่เป็นจริงและตรงจุด ซึ่งปรับแผนการดำเนินกิจกรรมทางการบริหารวิชาการซึ่งกำหนดเป้าหมายที่พึ่งประสงค์ให้ได้ และสุดท้ายการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาและการประเมินระบบการพัฒนาการบริหารวิชาการได้พร้อมๆกันเพื่อความเป็นเอกภาพในสถานศึกษานั้นๆ ผ่านกิจกรรมการเสริมสร้างระบบการวางแผน และการจัดการการดำเนินการอันเป็นกระบวนการการทำงาน ต่าง ๆ

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. **การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นนิติบุคคล.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสอนค้าและพัสดุภัณฑ์, 2546.

กิติมา ปรีดีดิลกและปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. **การบริหารงานวิชาการ.** กรุงเทพมหานคร: สหมิตรออฟเซต, 2540.

ธเนศ ขำเกิด. **การประเมินผลการฝึกอบรมตามรูปแบบของเคิร์กแพทริค.** กรุงเทพมหานคร: ชวนการพิมพ์, 2545.

นิพนธ์ กินาวงศ์. **หลักเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิฆเณศ, 2526.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.

_____. **จาริกบุญจารึกธรรม (ฉบับปรับปรุงใหม่).** กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, 2547.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.** พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. **เอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพศึกษาศาสตร์ หน่วยที่ 9-15.** กรุงเทพมหานคร: ชวนการพิมพ์, 2527.

เมธี ปิลันธนานนท์. **การบริหารการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร:พิทักษ์อักษร, 2525.

สุวิทย์ มูลคำ. **20 วิธีการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม.** พิมพ์ครั้งที่ 3 . กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, 2545.

อุทัย บุญประเสริฐ. **การวางแผนทางการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

การบริหารงานภาครัฐตามหลักทฤษฎีองค์การ: การบริหารงานภาครัฐ การจัดการภาครัฐแนวใหม่ และการบริหารปกครองภาครัฐใหม่

Public Administration According to Organizational Theory: Public Administration, New Public Management and New Public Governance

พระมหาโชตนิพิฐพนธ์ สุทฺธจิตฺโต (ผลเจริญ),
เศรษฐพร หนุนชู
พระมหายุทธพิชาญ โยธสาโน (ทองจันทร์
วิทยาเขตสุรินทร์
สุรศักดิ์ ชะมารัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
ดร.วันชัย สุขตาม
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ไว ชีรัมย์
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งทำการสำรวจการบริหารงานภาครัฐตามหลักทฤษฎีองค์การตามมุมมองของนักวิชาการคนสำคัญ โดยได้ทำการจัดแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่มแนวคิดคือ กลุ่มแรกเป็นการบริหารงานภาครัฐ (Public Administration) ประกอบด้วยหลักการบริหารองค์การตามแนวคิดของ Luther H. Gulick หลักแนวคิดเชิงระบบขององค์การตามแนวคิดของ Daniel Katz & Robert L. Kahn และหลักแนวคิดวัฒนธรรมขององค์การตามแนวคิดของ J.Steven Ott กลุ่มที่สองเป็นเรื่องการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ได้แก่ การจัดการภาครัฐแนวใหม่ตามแนวคิดของ Christopher Hood และกลุ่มที่สามเป็นเรื่องการบริหารปกครองภาครัฐใหม่ (New Public Governance) ได้แก่ การบริหารปกครองภาครัฐใหม่ตามแนวคิดของ Stephen P. Osborne นอกจากนี้ยังได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบ เพื่อให้เห็นข้อดี-ข้อด้อยของผลงาน ซึ่งจะทำให้สามารถกลั่นกรองประเด็นต่างๆที่เป็นประโยชน์ เพื่อนำไปใช้ในทางปฏิบัติอย่างเหมาะสมต่อไป

คำสำคัญ: การบริหารงานภาครัฐ, ทฤษฎีองค์การ, การจัดการภาครัฐแนวใหม่, การบริหารปกครองภาครัฐใหม่

Abstract

This article aims at conducting a survey of public administration in accordance with organizational theories from the point of view of key scholars. The group is divided into 3 groups. The first is the Public Administration, consisting of the principles of organizational management, based on the concept of Luther H. Gulick, the concept of organization based on Daniel Katz and Robert L. Kahn and the concept of organizational culture based on the concept of J. Steven. Ott. The second group is the New Public Management, consisting of the new public management based on the concept of Christopher Hood. And the third is the New Public Governance, consisting of the new public governance, based on the concept of Stephen P. Osborne. It also has comparative analysis to see the advantages - disadvantages of the work. This will allow us to scrutinize issues that are beneficial to be used in practice appropriately.

Keywords: Public Administration, Organizational Theory, New Public Management, New Public Governance

บทนำ

หากพิจารณาถึงองค์ความรู้ทางรัฐประศาสนศาสตร์ (Body of Knowledge in Public Administration) กล่าวได้ว่ามีโฉมหน้าเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก สิ่งที่เคยศึกษากันในเรื่องของการจัดองค์การ และระบบการบริหารราชการภาครัฐแบบดั้งเดิม อาจไม่เพียงพอต่อการจัดระบบการบริหารงานภาครัฐให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนที่มีลักษณะเป็นพลวัตมากขึ้นอีกต่อไป ความเข้าใจถึงองค์ความรู้ใหม่ๆที่จะช่วยเพิ่มศักยภาพของระบบการบริหารภาครัฐในการตอบสนองต่อผลประโยชน์สาธารณะจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ความเป็นพลวัตเช่นนี้เกิดขึ้นในหลายลักษณะและต่างมีผลกระทบต่อกันและกัน และย่อมส่งผลต่อการจัดรูปแบบและวิธีการบริหารงานภาครัฐด้วยเช่นกัน ในบทความชิ้นนี้ ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งทำการสำรวจการบริหารงานภาครัฐตามหลักทฤษฎีองค์การตามมุมมองของนักวิชาการคนสำคัญได้แก่ หลักการบริหารองค์การตามแนวคิดของ Luther H. Gulick หลักแนวคิดเชิงระบบขององค์การตามแนวคิดของ Daniel Katz & Robert L. Kahn หลักแนวคิดวัฒนธรรมขององค์การตามแนวคิดของ Daniel Katz & Robert L. Kahn การจัดการภาครัฐแนวใหม่ตามแนวคิดของ Christopher Hood และการบริหารปกครองภาครัฐใหม่ตามแนวคิดของ Stephen P. Osborne เพื่อเป็นการวิเคราะห์และสังเคราะห์สาระสำคัญของแนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องการการบริหารงานภาครัฐ ทั้งนี้ ผู้เขียนได้ทำการจัดแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่มแนวคิดคือ **กลุ่มแรก**เป็นการบริหารงานภาครัฐ(Public Administration) ประกอบด้วยหลักการบริหารองค์การตามแนวคิดของ Luther H. Gulick หลักแนวคิดเชิงระบบขององค์การตามแนวคิดของ Daniel Katz & Robert L. Kahn และและหลักแนวคิดวัฒนธรรมขององค์การตามแนวคิดของ J.Steven Ott **กลุ่มที่สอง**เป็นเรื่องการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ได้แก่ การจัดการภาครัฐแนวใหม่ตามแนวคิดของ

Christopher Hood และ**กลุ่มที่สาม**เป็นเรื่องการบริหารปกครองภาครัฐใหม่ (New Public Governance) ได้แก่ การบริหารปกครองภาครัฐใหม่ตามแนวคิดของ Stephen P. Osborne นอกจากนั้น ยังได้ทำการเปรียบเทียบ เพื่อให้เห็นข้อดี-ข้อด้อยของผลงาน ซึ่งจะทำให้สามารถกลั่นกรองประเด็นต่างๆที่เป็นประโยชน์เพื่อนำไปใช้ในทางปฏิบัติต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารองค์การภาครัฐ

กลุ่มแรกคือ การบริหารงานภาครัฐ (Public Administration)

การบริหารงานภาครัฐ (Public Administration) เป็นการพัฒนาจากปีแรกๆ ของภาครัฐในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 การบริหารงานภาครัฐ (PA) ในฐานะที่เป็นข้อมูลทางวิชาการของการศึกษาถูกพัฒนาขึ้นเป็นฐานรากที่แข็งแรงมากกว่าทฤษฎีวินัยในสหราชอาณาจักร และในฐานะที่เป็นสาขาปฏิบัติมาถึงจุดที่สูงในสหราชอาณาจักรในยุครัฐสวัสดิการ ระหว่าง ค.ศ. 1945-1979 เมื่อรัฐคาดว่ามีความมั่นใจที่จะตอบสนองความต้องการของสังคมและเศรษฐกิจทั้งหมดของพลเมือง การบริหารงานภาครัฐ (PA) จะเป็นเครื่องมือของโลกใหม่นี้ที่ให้ความสำคัญกับขั้นตอนการบริหารเพื่อรักษาไว้ซึ่งความเท่าเทียมกัน องค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารงานภาครัฐ (PA) สามารถกำหนดได้ดังนี้ เช่น การปกครองที่ใช้หลักของกฎหมาย (rule of law) มุ่งเน้นไปที่การบริหารตั้งกฎเกณฑ์และแนวทาง เป็นต้น [๑] การบริหารงานภาครัฐ (PA) ในที่นี้ประกอบด้วยหลักการบริหารองค์การตามแนวคิดของ Luther H. Gulick หลักแนวคิดเชิงระบบขององค์การตามแนวคิดของ Daniel Katz & Robert L. Kahn และหลักแนวคิดวัฒนธรรมขององค์การตามแนวคิดของ J.Steven Ott มีสาระโดยสังเขปดังนี้

1. หลักการบริหารองค์การตามแนวคิดของ Luther H. Gulick

แนวความคิด ทฤษฎี และหลักการบริหารได้เจริญถึงจุดสูงสุดหรือจุดสุดยอด (the high noon of orthodox) ในปี ค.ศ.1937 อันเป็นปีที่ Luther H. Gulick and Lyndall Urwick ได้ร่วมกันเป็นบรรณาธิการหนังสือที่มีชื่อว่า Papers on the Science Administration ซึ่งได้รับการยอมรับมากที่สุดและถูกกล่าวถึงมากที่สุด เอกสารดังกล่าวถือได้ว่าเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ที่รวบรวมเอาแนวความคิดของนักรัฐประศาสนศาสตร์ซึ่งสนับสนุนและเชื่อในหลักการบริหาร (องค์การ) บทความของ Luther H. Gulick ที่มีชื่อว่า Notes on the Theory of Organization มีสาระสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงทฤษฎีองค์การสมัยดั้งเดิมเป็นอย่างดี ตามมุมมองของ Luther H. Gulick แล้ว เห็นว่า องค์การเกิดขึ้นมา เพราะมนุษย์ที่มาอยู่ร่วมกันได้ช่วยกันแบ่งงานกันทำตามความชำนาญพิเศษของแต่ละคนซึ่งเป็นการประหยัดเวลาและแรงงานในการทำงานเป็นอย่างยิ่ง เมื่อสังคมขยายตัวขึ้น ลักษณะการแบ่งงานกันทำจะสลับซับซ้อนมาขึ้นจนในที่สุดจำเป็นต้องสร้างกลไกหรือโครงสร้างบางประการ เพื่อผูกโยงหน่วยประสานงานแต่ละหน่วย (work units) เข้าด้วยกัน ดังนั้น หัวใจของทฤษฎี

---

[1] Osborne, Stephen P, “ **Introduction the (New) Public Governance: a suitable case for treatment?”** , in The New Public Governance: Emerging Perspectives on the theory and Practice of Public Governance. Edited by Osborne, (Stephen P. London and New York: Routledge, 2010), p3.

องค์การจึงเป็นเรื่องของความพยายามจัดโครงสร้างการประสานงานระหว่างหน่วยทำงานย่อยมากมายเหล่านี้ ซึ่งหลักในการประสานงานระหว่างหน่วยทำงานย่อยมีอยู่ 2 วิธีคือ 1) การประสานงานโดยสร้างกลไกในการควบคุมภายในองค์การ และ 2) การประสานงานโดยการผูกมัดทางใจที่ต้องใช้ควบคู่กันไป ซึ่งมีสาระโดยสังเขปดังนี้ [๒]

1.1 การประสานงานโดยสร้างกลไกในการควบคุมภายในองค์การ คือ การจัดตั้งโครงสร้างอำนาจ (structure of authority) ซึ่งประกอบด้วยสายการบังคับบัญชาระหว่างหัวหน้าและลูกน้องเป็นลำดับชั้น เชื่อมโยงจากยอดถึงฐานของโครงสร้างอำนาจ ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1.1.1 หลักการจัดโครงสร้างอำนาจภายในองค์การ ประกอบด้วย

1.) หลักขอบข่ายการควบคุม (span of control) จำนวนลูกน้องที่หัวหน้าสามารถควบคุมดูแลได้ทั่วถึงมีอยู่จำนวนจำกัด เพราะโดยธรรมชาติหัวหน้าควบคุมดูแลลูกน้องได้เพียงจำนวนหนึ่งเท่านั้น ถ้าลูกน้องมากเกินไปหัวหน้าจะไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง ส่วนประเด็นที่ว่าจำนวนลูกน้องที่เหมาะสมควรมีจำนวนเท่าใดเอาแน่เอานอนไม่ได้ เพราขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ คือ ความสามารถเฉพาะตัวของหัวหน้า ลักษณะของงานที่ทำ และความมีเสถียรภาพขององค์การ

2) หลักเอกภาพการควบคุม (unity of command) องค์การที่ดีต้องสามารถสร้างโครงสร้างอำนาจภายในองค์การในลักษณะที่มีหัวหน้าฝ่ายบริหารควบคุมและประสานงานต่างๆแต่เพียงผู้เดียว การจัดองค์การแบบการใช้คณะกรรมการไม่ใช่เป็นวิธีที่ดีนัก นอกจากนี้องค์การจะมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อเมื่อลูกน้องในองค์การขึ้นตรงต่อหัวหน้าเพียงคนเดียว ซึ่งทำให้เกิดเอกภาพในการควบคุมสั่งงาน

3) หลักความกลมกลืน (principle of homogeneity) คือ จัดคนและงานที่คล้ายคลึงกันเข้าด้วยกันเพื่อจะได้คนที่มีความเชี่ยวชาญด้านใดด้านหนึ่งมารวมกันทำงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (technical efficiency) แต่อย่างไรก็ตาม หลักการนี้อาจเป็นอันตรายในแง่ที่ผู้เชี่ยวชาญมารวมกันอาจสำคัญผิดว่าตนวิเศษสามารถทำได้ทุกอย่าง (caveamus expertum) เพราะเหตุนี้เอง องค์การจึงต้องมีกลไกลควบคุมคนประเภทนี้อีกทีหนึ่ง

1.1.2 หลักเกี่ยวกับหน้าที่ของฝ่ายบริหาร (Chief Executive) หน้าหน้าฝ่ายบริหารมีหน้าที่และบทบาททางการบริหารในรูปแบบของหลักที่มีชื่อย่อเรียกว่า POSDCoRB ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 7 ประการ คือ Planning หมายถึง การวางแผน Organizing หมายถึง การจัดองค์การ Staffing หมายถึง การบริหารงานบุคคล Directing หมายถึง การอำนวยการ Coordinating หมายถึง การประสานงาน Reporting หมายถึง การรายงาน และBudgeting หมายถึง การงบประมาณ ซึ่งหลักการดังกล่าวช่วยทำให้เข้าใจคำถามที่ว่า หน้าที่ของหัวหน้าผู้บริหารคืออะไร คำตอบต่อคำถามดังกล่าวก็คือ POSDCoRB นั่นเอง

---

[2] Gulick, Luther. “**Notes on the Theory of Organization**”, in Shafritz, Jay M &Hyde, Albert C. Classics of Public Administration. (Wadswort: Cengage Learning, 2004). p 92-97.

1.2 การประสานงานโดยการผูกมัดทางใจ คือ การทำให้คนที่มาร่วมกันทำงานมีพลังจิตพลังใจประกอบการงานเต็มความสามารถและทำงานด้วยความกระตือรือร้น บรรยากาศการทำงานดังกล่าวจะสร้างขึ้นมาได้ต้องอาศัยความสามารถของผู้นำ

2. หลักแนวคิดเชิงระบบขององค์การตามแนวคิดของ Daniel Katz & Robert L. Kahn

ในระบบของสังคมมักจะประกอบด้วยองค์การที่มีกิจกรรมที่เป็นรูปแบบต่างๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในผลผลิตหรือปัจจัยนำออก และเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นซ้ำๆอย่างต่อเนื่อง โดยมีปัจจัยนำเข้าที่เป็นพลังงาน (energic input) มีการเปลี่ยนแปลงพลังงานในระบบ และได้ผลลัพธ์ออกมาเป็นสินค้าหรือปัจจัยนำออกที่เป็นพลังงาน (energic output) โดยใช้การแลกเปลี่ยนที่เป็นเงินในการซื้อขายปัจจัยนำเข้าที่เป็นวัตถุดิบต่างๆ หรือปัจจัยนำออกที่เป็นสินค้าต่างๆ เพื่อมาใช้หมุนเวียนต่อในระบบอย่างต่อเนื่องและซ้ำๆ[๓]

หลักเกณฑ์พื้นฐานของระบบสังคม จะมีรูปแบบของการแลกเปลี่ยนพลังงานหรือกิจกรรมของมนุษย์เป็นผลลัพธ์ออกมา และใช้ผลลัพธ์นั้นแปลงกลับเป็นพลังงานที่จะส่งผลกลับต่อไปในรูปแบบเดิม ดังนั้น หน้าที่หรือวัตถุประสงค์ขององค์การนั้นจะไม่ใช่หมายถึงจุดประสงค์ของผู้นำหรือสมาชิกกลุ่ม แต่จะเป็นผลที่เกิดขึ้นของแหล่งพลังงานในการรักษาระบบให้มีผลผลิตเดิมๆได้อย่างต่อเนื่อง รูปแบบของระบบที่มีปัจจัยนำเข้าและปัจจัยนำออกมาจากทฤษฎีระบบเปิด (open system theory) ของ von Bertalanffy ที่มุ่งเน้นความสัมพันธ์ต่างๆ โครงสร้างและการพึ่งพาอาศัยกันมากกว่าที่จะมองทุกอย่างไม่เปลี่ยนแปลง[๔]

คุณลักษณะที่สำคัญของระบบเปิด (Common Characteristics of Open Systems) มี 9 ประการ ดังนี้ [๕]

1) มีพลังงานที่นำเข้ามา (importation of energy) ระบบเปิดจะต้องนำเข้ารูปแบบของพลังงานจากสิ่งแวดล้อมภายนอก เช่น ร่างกายต้องการอ็อกซิเจนจากอากาศ ต้องการอาหารจากโลกภายนอก ลักษณะนิสัยก็ขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าในโลกภายนอกเช่นกัน ไม่มีสังคมใดที่มีโครงสร้างที่อยู่ได้ด้วยตัวเองลำพังได้

2) มีกระบวนการเปลี่ยนแปลง (though-put) ระบบเปิดต้องมีการเปลี่ยนพลังงานที่มีอยู่ เช่น ร่างการเปลี่ยนแป้งและน้ำตาลเป็นความร้อนและพลังงาน ลักษณะนิสัยเปลี่ยนรูปแบบของสารเคมีและอนุภาคไฟฟ้าของสิ่งเร้าเป็นการรับรู้และข้อมูลในระบบความคิด หรือการแปลงวัตถุดิบเป็นสินค้าและบริการต่างๆ รวมถึงคนที่ได้รับการฝึกอบรม

3) ปัจจัยนำออก (output) ระบบเปิดต้องส่งผลผลิตไปสู่สิ่งแวดล้อม เช่น ร่างกายจะปล่อยคาร์บอนไดอ็อกไซด์จากปอดให้กับต้นไม้ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อม เช่น ผลผลิตที่เป็นสินค้าและบริการต่างๆ

---

[3] Katz, Daniel & Kahn Robert, “ **Organization and System Concept** ”, in Shafritz, Jay M &Hyde, Albert C. Classics of Public Administration. (Wadswort: Cengage Learning, 2004), p 207.

[4] Katz, Daniel & Kahn Robert, “ **Organization and System Concept** ”, in Shafritz, Jay M &Hyde, Albert C. Classics of Public Administration. (Wadswort: Cengage Learning, 2004), p 208.

[5] อ้างแล้ว, p 209 - 213.

4) มีการหมุนเวียนอย่างต่อเนื่องของเหตุการณ์ (systems as cycles of events) รูปแบบของกิจกรรมในการแลกเปลี่ยนพลัง-งานจะมีลักษณะการหมุนเวียนอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมนั้นก็จะเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก เช่น ในอุตสาหกรรมมีการแลกเปลี่ยนจากปัจจัยนำเข้าที่เป็นวัตถุดิบและแรงงานเป็นปัจจัยนำออกที่เป็นสินค้าที่ขายได้ในท้องตลาด ได้เงินกลับมาเพื่อที่จะซื้อวัตถุดิบใหม่และจ่ายค่าแรงในการผลิตต่อไป โดยเป็นกิจกรรมที่หมุนเวียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งก็ตรงกับแนวคิดเหตุการณ์ที่เกิดอย่างซ้ำๆต่อเนื่อง (chain of events) ของ Allport

5) หยุดภาวะเสื่อมสลาย (negative entropy) ระบบเปิดจะต้องมีดักจับกระบวนการเสื่อมสลาย (entropic process) ให้ได้เพื่อความอยู่รอด ซึ่งกระบวนการเสื่อมสลายนี้เป็นกฎธรรมชาติที่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างนั้นจะต้องมีอันเสื่อม ดับสูญ หรือตายไป โดยที่ระบบเปิดจะต้องนำพลังงานเข้ามามากกว่าที่จะใช้และเก็บพลังงานนี้ไว้ และสามารถที่จะหยุดความเสื่อมสลายนี้ได้

6) ปัจจัยนำเข้าที่เป็นข้อมูล ข้อมูลป้อนกลับที่เป็นลบ และกระบวนการแปลงความหมาย (information input, negative feed-back and coding process) ข้อมูลมีความสำคัญที่ใช้สัญญาณให้ทำหน้าที่ต่างๆ ส่วนข้อมูลป้อนกลับที่เป็นลบจะทำให้ระบบแก้ไขตัวเองจากสิ่งที่ผิดปกติ เช่น เครื่องปรับอุณหภูมิ (thermostat) ใช้ในการควบคุณอุณหภูมิของห้อง และมีกระบวนการตรวจ สอบว่าข้อมูลข่าวสารอันใดมีประโยชน์หรือไม่ เพราะเป็นไปไม่ได้ที่จะรับข้อมูลเข้าไปในระบบทั้งหมด จึงจำเป็นที่จะต้องเลือก

7) การรักษาตนเองให้อยู่ในภาวะสมดุล (steady state and dynamic homeostasis) พลังงานจะถูกนำมาใช้ในการรักษาความเสถียรในการแลกเปลี่ยนพลังงานของระบบ เช่น การรักษาระดับอุณหภูมิของร่างกาย ไม่ว่าสิ่งแวดล้อมภายนอกจะมีความ ชื้น หนาว หรือร้อน ระบบของร่างกายก็จะทำหน้าที่ปรับสมดุลให้ร่างกายมีอุณหภูมิเท่าเดิมตลอดเวลา นอกจากนั้น เรายังสามารถคาดการณ์สิ่งที่รบกวนหรือปัญหาในอนาคตได้ เช่น เราจะกินก่อนที่จะรู้สึกหิวจัด สภาวะนี้เรียกว่า การรักษาสมดุลที่เป็นพลวัต (dynamic homeostasis) คือการคงรักษารูปแบบลักษณะของระบบไว้ โดยนำเข้าพลังงานมากกว่าที่จะส่งออกไปหมด เพื่อเก็บสำรองไว้ใช้ยามฉุกเฉิน เช่น ร่างกายจะเก็บไขมันไว้เป็นพลังงานสำรอง เป็นต้น

8) ความแตกต่างของหน้าที่ (differentiation) ระบบเปิดจะมุ่งไปสู่รูปแบบของหน้าที่แตกต่างกันโดยแบ่งตามความชำนาญ เช่น อวัยวะที่ใช้รับรู้จะประกอบด้วยระบบประสาทต่างๆที่มีความซับซ้อนโดยพัฒนามาจากเนื้อเยื่อเซลล์ประสาท

9) การไปถึงจุดหมายเดียวกัน (equifinality) ระบบสามารถที่จะไปถึงจุดหมายเดียวกันได้ โดยมีเงื่อนไขที่แตกต่างกันรวม ทั้งมีวิธีการที่แตกต่างกันที่จะไปถึงเป้าหมายเดียวกัน

สรุปข้อคิดเห็น ผู้เขียนเห็นด้วยกับการจัดองค์การโดยมีแนวคิดระบบของ Katz และ Kahn เพราะในทางปฏิบัติแล้วทุกสิ่งทุกอย่างจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าใจในเรื่องของความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุเป็นผล จะทำให้เราสามารถคาดการณ์สิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นได้ และสามารถแก้ปัญหาได้ทันท่วงที

3. หลักแนวคิดวัฒนธรรมขององค์การตามแนวคิดของ J.Steven Ott

หากพิจารณาในมิติด้านวัฒนธรรมองค์การแล้ว จะมีอยู่ 2 ความหมาย ดังนี้คือ 1) วัฒนธรรมองค์กรมีความหมายใกล้เคียงกับวัฒนธรรมทางสังคมและประกอบด้วยค่านิยม ความเชื่อ ฐานคติ แนวความคิด บรรทัดฐาน สิ่งประดิษฐ์ และรูปแบบของพฤติกรรม Kilmann และผู้ร่วมวิจัย กล่าวว่า วัฒนธรรมองค์การ คือ รูปแบบพฤติกรรมของคน ดังนั้น วัฒนธรรมคือ องค์กรที่แสดงออกของบุคลิกลักษณะของแต่ละบุคคล และ 2) วัฒนธรรมองค์กรคือ มุมมอง/วิธีการศึกษาพฤติกรรมในองค์กร มุมมองในการทำความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้น วัฒนธรรมองค์กรอ้างตามแนวคิดทฤษฎี คือการพยายามคาดเดาลักษณะหรือพฤติกรรมการแสดงออกขององค์การและคนในองค์การ แสดงออกในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน วัฒนธรรมองค์การให้ที่นี้คือกรอบที่ใช้ในการมองทำความเข้าใจ และการทำงานขององค์กร [๖]

ในปี ค.ศ.1982 จากบทความของ Karl Weick นักเขียนชั้นนำเกี่ยวกับการจัดการเชิงสัญลักษณ์ กล่าวถึงเงื่อนไข 4 ประการ ที่องค์กรควรจะมีจากการสันนิษฐานเชิงโครงสร้างและระบบ ได้แก่ ระบบการตรวจสอบตนเอง ข้อตกลงร่วมกันด้านวัตถุประสงค์และวิธีการ ความร่วมมือจะประสบความสำเร็จได้อย่างดีก็ต่อเมื่อมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล และปัญหาขององค์กรและแนวทางการแก้ปัญหาต้องสามารถคาดเดาได้

อย่างไรก็ตาม J.Steven Ott ตั้งข้อสังเกตเพื่อการทำความเข้าใจองค์การ ไว้ 3 ประการดังนี้

ประการการแรก ข้อสันนิษฐานของมุมมองวัฒนธรรมองค์การ สำนักคิดด้านวัฒนธรรมองค์การปฏิเสธข้อสันนิษฐานในเรื่องระบบและโครงสร้างสมัยใหม่ หลายพฤติกรรมองค์การและการตัดสินใจส่วนใหญ่มักถูกกำหนดโดยรูปแบบพื้นฐานขององค์กร ดังนั้น องค์กรที่มีวัฒนธรรมเข้มแข็งมักควบคุมพฤติกรรมองค์กร เช่น วัฒนธรรมป้องกันไม่ให้องค์กรเปลี่ยนความต้องการจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ในทุกองค์กร มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปด้วยเหตุผลเหล่านี้ 1) อะไรที่สามารถ/ เข้าได้กับองค์กรหนึ่งอาจไม่เหมาะสมกับองค์กรอีกองค์กรหนึ่ง ดังนั้น ข้อสันนิษฐานแตกต่างกัน 2) วัฒนธรรมองค์การถูกหล่อหลอมด้วยหลายปัจจัย เช่น วัฒนธรรมทางสังคม เทคโนโลยี การตลาด และการแข่งขัน และบุคลิกภาพของผู้ก่อตั้งองค์กร หรือการครอบงำของผู้นำ ในบางองค์กรมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเข้มแข็ง ในขณะที่บางองค์กรมีวัฒนธรรมที่อ่อน มีวัฒนธรรมที่ย่อยเยอะ ระบบมีความแตกต่างขึ้นอยู่กับพื้นที่ตั้ง [๗]

ประการการที่สอง อคติทางงานวิจัยด้านมุมมองวัฒนธรรมองค์การ ความรู้ทางด้านโครงสร้างองค์กร ระบบข้อมูล กระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์ การตลาด เทคโนโลยี และวัตถุประสงค์ ต่างให้ข้อมูลด้านวัฒนธรรมองค์การแต่ไม่น่าเชื่อถือ วัฒนธรรมองค์กรไม่สามารถทำความเข้าใจหรือคาดเดาจากการศึกษาโครงสร้าง หรือระบบของมัน งานวิจัยเชิงการทดลอง แบบปริมาณที่ใช้โครงสร้าง และระบบไม่สามารถระบุหรือวัดได้ Van Maanen, Dabbs and Fanlkner กล่าวว่าการศึกษาด้วยวิธีการเหล่านี้จะได้ข้อมูกลับมาเพียงเล็กน้อย มุมมองด้านวัฒนธรรมองค์กรเชื่อว่าโครงสร้างหลักและมุมมองด้านทฤษฎีระบบถูกนำไปใช้แบบผิดๆ เปรียบเสมือนการมององค์กรผิดแม้จะพยายามที่จะทำความเข้าใจและคาดเดาพฤติกรรมองค์กร

---

[6] Ott, J. Steven. **"Understanding Organizational Culture",** in Shafritz, Jay M &Hyde, Albert C, Classics of Public Administration. (Wadswort: Cengage Learning, 2004), p 487.

[7] Ott, J. Steven. **"Understanding Organizational Culture",** in Shafritz, Jay M &Hyde, Albert C, Classics of Public Administration. (Wadswort: Cengage Learning, 2004), p 488.

ประการการที่สาม การเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรขั้นรุนแรง การศึกษามุมมองวัฒนธรรมองค์กรมีความสำคัญในการอธิบาย บรรยาย และจำกัดการต่ออายุ คาดเดาพฤติกรรมเมื่อองค์กรเผชิญหน้าการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงด้านอัตลักษณ์ ประโยชน์ของมุมมองด้านวัฒนธรรมองค์กรไม่ได้จำกัดแค่การเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรแต่เป็นตัวช่วยให้เข้าใจปรากฏการณ์แบบองค์รวมและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง มุมมองด้านวัฒนธรรมองค์กรเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารและนักศึกษาด้านองค์กรควรทำความเข้าใจเพื่อหาแนวทางใหม่ วิเคราะห์ ทำความเข้าใจ อธิบายและคาดเดาพฤติกรรมองค์กร แต่ก็มีปัญหาและข้อจำกัด คือ 1) ไม่ใช่มีเพียงแค่วิธีการเดียวที่ใช้ในการศึกษาองค์การที่มีความซับซ้อน 2) มุมมองหรือแนวคิดด้านวัฒนธรรมองค์การมีหลายปัญหาที่สะท้อนให้เห็นว่ายังเป็นศาสตร์ใหม่อยู่ ภาวะผู้นำเป็นอีกหนึ่งประเด็นในการถกเถียง Davis (1984) ตั้งสมมติฐานว่า การครอบงำ อำนาจบารมีของผู้ก่อตั้งองค์กร และผู้บริหาร เป็นพื้นฐานสำคัญในการรักษาวัฒนธรรมองค์กรไว้ ในขณะที่ Sergrovanni อธิบายว่ารูปแบบภาวะผู้นำและการตัดสินใจภายในองค์การเปรียบเหมือนวัฒนธรรมจอมปลอม เขาเชื่อว่า ลักษณะของผู้นำและรูปแบบของการตัดสินใจไม่ได้ถูกสร้างขึ้นโดยตัวผู้นำเอง และ 3) การทำความเข้าใจและการผสมผสานวัฒนธรรมต้องมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ทางทฤษฎีและข้อค้นพบจากหลากหลายสาขา [๘]

กลุ่มที่สอง การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management)

การจัดการภาครัฐแนวใหม่ตามแนวคิดของ Christopher Hood (1991) จากบทความที่มีชื่อว่า A Public Management for all seasons? สะท้อนให้เห็นว่า แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) เริ่มต้นขึ้นจากความพยายามในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการบริหารงานภาครัฐที่เกิดขึ้นราวทศวรรษที่ 1980 ในประเทศกลุ่มเวสมินสเตอร์ (Westminster) ซึ่งได้แก่ อังกฤษ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และแคนาดา ประเทศเหล่านี้ได้ดำเนินการปฏิรูประบบการบริหารงานภาครัฐก้าวหน้าไปอย่างมากด้วยจุดประสงค์ที่ต้องการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ กลไกการบริหารงานภาครัฐจึงต้องมีสมรรถนะในการจัดการที่สูงเพียงพอสำหรับรองรับการขับเคลื่อนประเทศให้ก้าวไปในจังหวะและในทิศทางที่พึงประสงค์ ซึ่งได้เกิดขึ้นจากแนวโน้มดังนี้คือ มีการลดขนาดการเติบโตของรัฐ มีการแปรรูปโดยให้ให้เอกชนรับดำเนินการแทน มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนาการผลิตสินค้าและบริการสาธารณะ และเป็นหัวข้อในความร่วมมือระหว่างประเทศในประเด็นการจัดการภาครัฐ การกำหนดนโยบาย และความร่วมมือต่างๆที่เกิดขึ้น จึงเป็นที่มาของหลักนิยมในการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (doctrines of NPM) ประกอบด้วยหลัก 7 ประการ ดังนี้ [๙]

1. การใช้มืออาชีพดำเนินการในภาครัฐมีอำนาจอิสระในการจัดการ มีการตรวจสอบได้ที่มีความรับผิดชอบที่ชัดเจน

---

[8] อ้างแล้ว, p 489.

[9] Hood, Christopher. "**A Public Management for all seasons?**", in Public Administration, (March 1991, Volume 69, Issue 1, 1991), p 3 – 5.

2. มาตรฐานและการประเมินผลงานมีเป้าหมาย ตัวชี้วัดความสำเร็จเชิงปริมาณ โดยเฉพาะการบริการอย่างมืออาชีพมีการตรวจสอบที่มีเป้าหมายที่ชัดเจน ประสิทธิภาพต้องมองที่วัตถุประสงค์

3. มุ่งเน้นผลลัพธ์การจัดสรรทรัพยากรและรางวัลตามผลงาน มุ่งเน้นผลลัพธ์มากกว่าวิธีการทำงาน

4. มุ่งไปยังการทำให้หน่วยงานในภาครัฐเล็กลง แยกหน่วยงานที่เป็นหนึ่งเดียวออกเป็นส่วนต่างๆในการกระจายอำนาจเพื่อให้มีความเป็นธรรม จำเป็นต้องสร้างหน่วยงานต่างๆในการจัดการ ให้มีการแยกการจัดหาและการผลิตออกจากกัน เพื่อประโยชน์ทางด้านประสิทธิภาพ จากการใช้สัญญาให้ผู้อื่นมาดำเนินการแทน

5. มุ่งไปยังการแข่งขันที่มากขึ้นในภาครัฐเป็นวิธีการใช้สัญญาของรัฐการแข่งขันทำให้ลดต้นทุนและมีมาตรฐานสูงขึ้น

6. เน้นแนวทางบริหารของภาคเอกชนเปลี่ยนจากจริยธรรมการบริการสาธารณะแบบทหาร ให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้นในการจ้างและให้รางวัลจำเป็นต้องใช้เครื่องมือการจัดการแบบเอกชนที่พิสูจน์แล้วในภาครัฐ

7. เน้นการใช้หลักการและหลักประหยัดในการใช้ทรัพยากรลดต้นทุนทางตรง มีการสร้างวินัย ต่อต้านความต้องการของสหภาพ และลดต้นทุนที่ปรับตัวเป็นแบบธุรกิจจำเป็นต้องตรวจสอบความต้องการทรัพยากรในภาครัฐ และทำให้มากขึ้นแต่จ่ายน้อยลง

ในความหมายของการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาจากการใช้หลักเศรษฐศาสตร์ที่มีทางเลือกสาธารณะ (public choice) ทฤษฎีต้นทุนการทำธุรกรรม (transaction cost theory) และทฤษฎีเจ้าของตัวแทน (principal-agent theory) ที่ส่งผลให้เกิดการแข่งขัน มีทางเลือกมากขึ้น มีความโปร่งใส และมีการใช้ค่าตอบแทนจูงใจ รวมกับหลักบริหารธุรกิจที่มีการใช้มืออาชีพที่มีความสามารถมาจัดการทำให้ผลการทำงานดีขึ้น นอกจากนั้น Hood ยังได้ใช้ค่านิยมของการจัดการภาครัฐ โดยแบ่งเป็นค่านิยมแบบซิกม่า (sigma-type values) ที่เน้นความประหยัดและตรงตามวัตถุประสงค์ (lean & purposeful) ค่านิยมแบบเทต้า (theta-type values) ที่เน้นความซื่อสัตย์และความยุติธรรม (honest & fair) และค่านิยมแบบแลมด้า (lambda-type values) ที่เน้นคงทนและการฟื้นตัวเร็ว (robust & resilient) โดยนำมุมมองของค่านิยมเหล่านี้มาเปรียบ เทียบในการนำมาใช้ ถ้ามีค่านิยมอย่างหนึ่งมาก ค่านิยมอีกอย่างหนึ่งก็จะลดลงไป เพราะฉะนั้น จึงเป็นไปไม่ได้ที่จะมีค่านิยมทั้งหมดในการบริหารที่เท่ากัน 3 ความคิดเห็น [๑๐]

แต่กระนั้นก็ตาม ก็ปรากฏมีข้อโต้แย้งของแนวคิด NPM มี 4 ข้อดังนี้คือ ประการแรก NPM เป็นเพียงเสื้อคลุมใหม่ของจักรพรรดิในนิทานของ Hans Anderson ซึ่งว่างเปล่าไม่มีสาระอะไร มีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น นอกเหลือจากการใช้คำว่า “ผู้จัดการ” แล้ว ก็ไม่ได้แก้ไขปัญหาอะไร การแก้ไขปัญหาในข้อนี้คือการทำให้ NPM ชัดเจน จับต้องได้ เช่น ในนิวซีแลนด์ มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการจ้างงานบริการสาธารณะ ประการที่สอง NPM ได้ทำลายการบริการสาธารณะ ในขณะที่ตัวเองก็ไร้ประสิทธิภาพในการลดต้นทุนในการบริการตามที่ถูกเรียกร้องไว้ ทางแก้ไขปัญหาในข้อนี้คือ ต้องมีการทำเรื่องต้นทุนให้ชัดเจน รวมถึงตัวชี้วัดประสิทธิภาพ เพื่อชี้ให้เห็นถึงต้นทุนรวมและประโยชน์ที่ได้รับของระบบ ประการที่สาม NPM ได้โป

[10] อ้างแล้ว, p 10 – 15.

รโมทว่าแนวคิดนี้ การบริการสาธารณะ ที่ดีขึ้นและถูกลง เป็นกลไกที่ได้เปรียบ และ NPM จะเป็นตัวสนับสนุนอาชีพให้ ผู้บริหารระดับสูง(ทั้งภาครัฐและเอกชน) มากกว่า เจ้าหน้าที่ระดับล่าง ทางแก้ไขปัญหาคือให้ตัดตำแหน่งของผู้บริหารลง ดีกว่าไปตัดตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ และประการที่สี่ NPM ถูกเรียกร้องว่าเป็นแนวคิดสากล แต่ข้อโต้แย้งมีว่า การบริหารงานขององค์การใด ๆ มีหลักพื้นฐาน หรือ การนำไปใช้ที่แตกต่างกัน

กลุ่มที่สาม การบริหารปกครองภาครัฐใหม่ (New Public Governance)

การบริหารปกครองภาครัฐใหม่ตามแนวคิดของ Stephen P. Osborne สะท้อนให้เห็นได้จากหนังสือชื่อ The New Public Governance? ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า กว่าทศวรรษที่ผ่านมานับตั้งแต่การพิมพ์เผยแพร่ผลงาน Christopher Hood ซึ่งเป็นงานที่มีอิทธิพลที่ทำให้เห็นลักษณะของกระบวนทัศน์ของการจัดการภาครัฐใหม่ (NPM) ในช่วงเวลานั้น ชุมชนการวิจัยของแองโกลอเมริกันดูเหมือนจะมองว่ากระบวนทัศน์นี้มีลักษณะที่โดดเด่นของการมีระเบียบปฏิบัติทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติ ซึ่งหลายร้อยปีมาแล้วที่อำนาจการบริหารงานภาครัฐ (PA) ในพื้นที่สาธารณะดูเหมือนจะไม่มีอะไรในการเปลี่ยนแปลงสำคัญเช่นนี้เลย ตั้งแต่นั้นมาก็มีการอภิปรายเกี่ยวกับผลกระทบของการจัดการภาครัฐใหม่ (NPM) ในประเด็นระเบียบปฏิบัติ และจริงๆแล้วมันเป็นกระบวนทัศน์ทั้งหมดจริงหรือไม่ ซึ่งได้กลายมาเป็นสิ่งที่มีผู้สนใจโต้แย้งมากขึ้น ซึ่งประเด็นที่ถกเถียงขั้นสูงในที่นี้คือ การนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ และการส่งมอบบริการสาธารณะได้ผ่านการออกแบบและรูปแบบการส่งมอบ 3 ประการคือ ประการแรก การบริหารงานภาครัฐ (PA) ที่มีความโดดเด่นและเกิดขึ้นมายาวนานนับถึงปลายศตวรรษที่ 19 ประมาณปลายปี ค.ศ. 1970 จนถึงต้นปี ค.ศ.1980 ประการที่สองคือ การจัดการภาครัฐแนวใหม่ใหม่ (NPM) นับแต่จุดเริ่มต้นของศตวรรษที่ 21 และประการที่สาม การบริหารปกครองภาครัฐใหม่ (NPG) จนถึงปัจจุบัน [๑๑]

การพัฒนาจากปีแรกๆ ของภาครัฐในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 การบริหารงานภาครัฐ (PA) ในฐานะที่เป็นข้อมูลทางวิชาการของการศึกษาถูกพัฒนาขึ้นเป็นฐานรากที่แข็งแรงมากกว่าทฤษฎีวินัยในสหราชอาณาจักร และในฐานะที่เป็นสาขาปฏิบัติมาถึงจุดที่สูงในสหราชอาณาจักรในยุครัฐสวัสดิการ ระหว่าง ค.ศ. 1945-1979 เมื่อรัฐคาดว่ามีความมั่นใจที่จะตอบสนองความต้องการของสังคมและเศรษฐกิจทั้งหมดของพลเมือง การบริหารงานภาครัฐ (PA) จะเป็นเครื่องมือของโลกใหม่นี้ที่ให้ความสำคัญกับขั้นตอนการบริหารเพื่อรักษาไว้ซึ่งความเท่าเทียมกัน องค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารงานภาครัฐ (PA) สามารถกำหนดได้ดังนี้ เช่น การปกครองที่ใช้หลักของกฎหมาย (rule of law) มุ่งเน้นไปที่การบริหารตั้งกฎเกณฑ์และแนวทาง เป็นต้น ต่อมาเกิดประเด็นวิจารณ์คือ ประการแรก จากการวิจารณ์ของนักวิชาการ และในที่สุดก็มาจากชนชั้นสูงทางการเมือง Chandler แย้งว่าการบริหารงานภาครัฐ (PA) ได้เข้าถึงความสิ้นสุดลงของการเป็นระเบียบปฏิบัติแล้วตอนนี้ ขณะที่ Rhodes กล่าวหาว่า มันได้กลายเป็น "บ้านใกล้เรือนเคียง" กับ

---

[11] Osborne, Stephen P, “**Introduction the (New) Public Governance: a suitable case for treatment?**”, in The New Public Governance: Emerging Perspectives on the theory and Practice of Public Governance. Edited by Osborne, (Stephen P. London and New York: Routledge, 2010), p 1-2.

การปฏิบัติของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติและการส่งมอบบริการสาธารณะ ในแง่ดังกล่าวนี้ได้ปูทางไปสู่การเกิดขึ้นของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM)

ในขณะที่การแพร่กระจายของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) จากปลายทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นไปนั้นสะท้อนให้เห็นถึงการเจริญเติบโตของวาทกรรมใหม่ในเรื่องการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติและการส่งมอบบริการสาธารณะ ในรูปแบบที่รุนแรงมากที่สุด แนวคิดนี้ถูกกล่าวหามีการนำเทคนิคการบริหารจัดการของภาคเอกชนมาใช้มากกว่าการบริหารงานภาครัฐ (PA) องค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เช่น ให้ความสนใจในบทเรียนจากการบริหารจัดการของภาคเอกชน ให้ความสำคัญในการเป็นผู้นำแบบผู้ประกอบการภายในองค์กรบริการสาธารณะ เป็นต้น การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มากที่สุดที่มุ่งเน้นจุดสนใจระหว่างองค์การในพหุโลกมากขึ้น และยึดมั่นในการประยุกต์ใช้เทคนิคของภาคเอกชนที่ล้าสมัยกับการดำเนินงานนโยบายสาธารณะและการส่งมอบบริการสาธารณะ ประเด็นการวิจารณ์ได้เป็นที่ถกเถียงกันในแง่ที่ว่า อาทิ การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) ไม่ได้เป็นปรากฏการณ์หรือกระบวนทัศน์หนึ่ง แต่เป็นกลุ่มของความหลากหลาย การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เป็น "ภัยพิบัติที่รอจะเกิดขึ้น" และเป็นกระบวนทัศน์ล้มเหลว เป็นต้น

การบริหารงานภาครัฐ (PA) และการจัดการภาครัฐใหม่ (NPM) ได้เริ่มที่จะมีลักษณะเช่นทฤษฎีเพียงบางส่วน ณ จุดที่ดีที่สุดเพิ่มขึ้นโดยลำดับ ความแข็งแรงของการบริหารงานภาครัฐ (PA) อยู่ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงของธรรมชาติทางการเมืองของการดำเนินงานนโยบายสาธารณะและการส่งมอบบริการสาธารณะ รวมทั้งความซับซ้อนและความแตกต่างของกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะและการดำเนินงานนโยบายสาธารณะ อย่างไรก็ตาม ขอบเขตของวรรณกรรมการศึกษาการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติภายในการบริหารงานภาครัฐ (PA) ไม่สามารถสร้างอิทธิพลที่แตกต่างกัน เมื่อการนำนโยบายไปปฏิบัติไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งนี้ก็คือแนวโน้มการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติจะเห็นเพียงแค่ว่าเป็น "กล่องดำ" ที่ไม่มีความประสงค์ที่ชัดเจนในการสำรวจกระบวนการย่อยที่ซับซ้อนของการจัดการของผลผลิตของกระบวนการนโยบายและการบริการสาธารณะ และที่เลวร้ายที่สุด ผู้บริหารองค์การภาครัฐและการจัดการถูกมองว่าเป็นภาพคนร้ายที่กำลังพยายามขัดขวางการแก้ปัญหาทางการเมืองของพวกเขา และมักจะบ่อนทำลายความตั้งใจของนโยบายใหม่ต่อจุดมุ่งหมายปลายทางของพวกเขา

ส่วนความแข็งแรงของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) อยู่ที่ความสามารถรับมือกับความซับซ้อนของ "กล่องดำ" นี้ได้อย่างแม่นยำ ซึ่งขณะนี้แนวคิดนี้ถูกมองว่าเป็นการจัดการการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรม แต่อย่างไรก็ตาม แนวคิดนี้ก็ต้องประสบปัญหาแนวโน้มของข้อจำกัดในการมองกระบวนการนโยบายสาธารณะเป็นเพียง "บริบท" ภายในงานที่สำคัญของการจัดการภาครัฐที่เกิดขึ้นเท่านั้น ในรูปแบบที่เด่นชัดที่สุดของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ใหม่ (NPM) มักจะถูกตั้งคำถามในเรื่องความชอบธรรมตามกฎหมายของนโยบายสาธารณะซึ่งเป็นบริบทสำหรับการจัดการสาธารณะ มีประเด็นถกเถียงว่าจะเรียกเก็บข้อจำกัดในระบอบประชาธิปไตยที่ไม่สมควรในการบริหารจัดการและการให้บริการสาธารณะ แต่ประเด็นข้อโต้แย้งที่ว่าการจัดการภาครัฐแนวใหม่ใหม่ (NPM) มีข้อจำกัด และเป็นมิติหนึ่งในความสามารถในการจับภาพและนำไปสู่การ

บริหารจัดการ และการบริหารปกครองของการบริการสาธารณะและองค์กรที่ให้บริการสาธารณะ (PSOs) ในสภาพแวดล้อมที่มีการแบ่งแยกส่วนและระหว่างองค์กรมากขึ้น

การบริหารปกครองภาครัฐใหม่ (NPG) มีข้อควรพิจารณาเพื่อความกระจ่าง 2 ประเด็นคือ ประเด็นแรก การบริหารปกครองภาครัฐใหม่ (NPG) ไม่ใช่กระบวนทัศน์ปทัฏฐานแนวใหม่ที่เข้ามาแทนที่การบริหารงานภาครัฐ (PA) และการจัดการภาครัฐแนวใหม่ใหม่ (NPM) ทั้งไม่ใช่วิธีที่ดีที่สุดในการสนองตอบต่อความท้าทายในการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติและการให้บริการสาธารณะในศตวรรษที่ 21 แต่ในทางตรงกันข้าม การบริหารปกครองภาครัฐใหม่คือ เครื่องมือทางความคิดที่มีศักยภาพเพื่อให้เราเข้าใจความซับซ้อนและผลสะท้อนของความจริงเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของผู้บริหารภาครัฐในการทำงานทุกวันนี้ และประเด็นที่สองคือ คำว่าการบริหารปกครอง (Governance) และการบริหารปกครองภาครัฐ (Public Governance) ไม่ใช่คำใหม่ ซึ่งนักวิจารณ์ได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างใน 3 ประเด็นคือ บรรษัทภิบาล (Corporate governance) ธรรมาภิบาล (Good Governance) และการบริหารปกครองภาครัฐ (Public governance)

ในแง่ของการบริหารปกครองภาครัฐ (Public governance) ก็แบ่งแยกย่อยออกไปอีก 5 เรื่องคือ 1) การบริหารปกครองสังคม-การเมือง (Socio-political governance) เป็นความสัมพันธ์เชิงสถาบันภายในสังคม 2) การบริหารปกครองนโยบายสาธารณะ (Public policy governance) เป็นเรื่องเกี่ยวกับชนชั้นสูงและเครือข่ายด้านโยบายจะทำงานร่วมกันอย่างไร เพื่อสร้างและจัดการกับกระบวนการนโยบายสาธารณะ 3) การบริหารปกครองทางการบริหาร (Administrative governance) เป็นการใช้การบริหารงานภาครัฐ (PA) อย่างมีประสิทธิภาพและให้จุดยืนในการก้าวข้ามอุปสรรคของรัฐบาลร่วมสมัย 4) การบริหารปกครองทางสัญญา (Contract governance) เป็นเรื่องเกี่ยวกับผลงานภายในของ NPM โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปกครองสัญญาความสัมพันธ์ในการบริการสาธารณะ และ 5) การบริหารปกครองแบบเครือข่าย (network governance) เป็นเรื่องเกี่ยวกับเครือข่ายภายในองค์กรที่มีการจัดการด้วยตัวเองมีหน้าที่ให้บริการสาธารณะ

การบริหารปกครองภาครัฐใหม่ (NPG) จึงถูกมองว่าเป็นทั้งผลิตผลและการตอบสนองต่อลักษณะของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติและการส่งมอบบริการที่มีความซับซ้อน หลากหลาย และแยกส่วนเพิ่มมากขึ้นในศตวรรษที่ 21 โดยองค์ประกอบสำคัญของการบริหารปกครองภาครัฐใหม่ในแง่ของรากฐานทางทฤษฎีคือทฤษฎีสถาบันและเครือข่าย ธรรมชาติของสถานะคือ หลากหลายและมีผู้เกี่ยวข้องจำนวนมาก มีจุดสนใจอยู่ที่องค์การและสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การ จุดมุ่งเน้นคือ การเจรจาต่อรองในเรื่องค่านิยม ความหมาย และความสัมพันธ์ กลไกการจัดสรรสรรพยากรคือ เครือข่ายและสัญญาเชิงสัมพันธ์ ขณะที่ธรรมชาติของระบบการให้บริการคือ ทั้งระบบเปิดและปิด และมีค่านิยมพื้นฐานคือ กระจายและการต่อสู้/ต่อรอง (Dispersed and Contested) กล่าวได้ว่า ประสิทธิผลดังกล่าวโดยตัวเองไม่อาจก่อให้เกิดการส่งมอบบริการประชาชนที่ประสบความสำเร็จในรัฐพหูนิยมและพหุนิยมร่วมสมัยเช่นปัจจุบัน และเพื่อที่จะนำไปสู่การส่งมอบดังกล่าว การบริหารปกครองภาครัฐใหม่ (NPG) จำเป็นต้องจะครอบคลุมทั้งวาระการวิจัยที่ใช้งานได้ เพื่อที่จะสำรวจการรับรู้ความสามารถและข้อจำกัดของรูปแบบ และรูปแบบของการพัฒนาความสามารถ และการปฏิบัติในการบริหารจัดการที่เกิดประโยชน์ในบริบทพหูพจน์และพหุมิตินี้

บทวิเคราะห์เปรียบเทียบและข้อเสนอแนะต่อการนำไปใช้ในทางปฏิบัติ

การเปรียบเทียบเป็นการจำแนกให้เห็นถึงข้อดีและข้อด้วยของสิ่งต่างๆที่ต้องการเปรียบเทียบ อย่างไรก็ตาม ผลงานที่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านลีลาการนำเสนอ ตลอดจนเนื้อหาที่ไม่ได้มีลักษณะไปในทิศทางเดียวกัน จึงอาจเป็นการยากในการนำมาเปรียบเทียบกัน แต่เพื่อให้สามารถเห็นพอมองเห็นประเด็นสำคัญจากผลงานแต่ละชิ้น ผู้เขียนจึงขอเปรียบเทียบในภาพรวม (โดยขออภิปรายพอให้เห็นเป็นตัวอย่างในบางประเด็น)

กลุ่มที่หนึ่ง การบริหารงานภาครัฐ (PA) ในที่นี้ประกอบด้วยหลักการบริหารองค์การตามแนวคิดของ Luther H. Gulick หลักแนวคิดเชิงระบบขององค์การตามแนวคิดของ Daniel Katz & Robert L. Kahn และและหลักแนวคิดวัฒนธรรมขององค์การตามแนวคิดของ J.Steven Ott โดยการบริหารงานภาครัฐ (PA) ในกลุ่มนี้มีข้อดีคือ กลุ่มนี้มุ่งเน้นการจัดโครงสร้างการประสานงานระหว่างหน่วยทำงานย่อย ทำให้การบริหารองค์การมีหลักการบริหารที่ชัดเจน นอกจากนั้นยังมีข้อดีอีกคือ มุ่งปรับปรุงและออกแบบโครงสร้าง และการบวนการทำงานขององค์การ การกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ แต่มีข้อจำกัดสำคัญคือ ให้ความสำคัญต่อองค์การมากกว่าจะคำนึงถึงตัวบุคคล (Organization without man) โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือ การทำงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อองค์การเท่านั้น และเป็นแนวคิดที่แข็งกระด้าง ไม่มีลักษณะยืดหยุ่น

สำหรับกลุ่มที่สอง การจัดการภาครัฐแนวใหม่ตามแนวคิดของ Christopher Hood (1991) จากบทความที่มีชื่อว่า A Public Management for all seasons? ข้อดีคือ มีการนำหลักการบริหารแบบมืออาชีพของบริหารธุรกิจและหลักเศรษฐศาสตร์เข้ามาใช้ในการจัดการภาครัฐแนวใหม่ และได้ให้มุมมองในมิติอื่นๆด้วย นอกเหนือจากประโยชน์หลักของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่มีประสิทธิภาพ ความโปร่งใส การตรวจสอบได้ และการกระจายอำนาจ แต่มีข้อจำกัดคือ การมองข้ามค่านิยมอื่นที่สำคัญในการจัดการภาครัฐ เช่น ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความเชื่อถือได้ การปรับตัวได้ เป็นต้น ซึ่งในทางปฏิบัติจะต้องมีค่าที่นิยมที่สำคัญต่างๆเหล่านี้ในการจัดการภาครัฐ

ส่วนกลุ่มที่สาม การบริหารปกครองภาครัฐใหม่ตามแนวคิดของ Stephen P. Osborne สะท้อนให้เห็นได้จากหนังสือชื่อ The New Public Governance?: Emerging Perspectives on the theory and Practice of Public Governance ข้อดีคือ การบริหารปกครองภาครัฐใหม่เน้นให้ความสำคัญต่อการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ และการส่งมอบบริการสาธารณะในรูปแบบของสถาบันและเครือข่ายที่มีลักษณะหลากหลายและมีผู้เกี่ยวข้องจำนวนมาก ซึ่งหากมองในแง่ของรากฐานทางทฤษฎีคือ ทฤษฎีสถาบันและเครือข่าย ธรรมชาติของสถานะคือ หลากหลายและมีผู้เกี่ยวข้องจำนวนมาก มีจุดสนใจอยู่ที่องค์การและสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การ จุดมุ่งเน้นคือ การเจรจาต่อรองในเรื่องค่านิยม ความหมาย และความสัมพันธ์ กลไกการจัดสรรสรรพยากรคือ เครือข่ายและสัญญาเชิงสัมพันธ์ ขณะที่ธรรมชาติของระบบการให้บริการคือ ทั้งระบบเปิดและปิด และมีค่านิยมพื้นฐานคือ กระจายและการต่อสู้/ต่อรอง ส่วนข้อจำกัดคือ ยังไม่มีรูปแบบแนวคิดและทฤษฎีที่ชัดเจน จึงเป็นการยากในการนำไปใช้ในทางปฏิบัติ

ทั้งนี้ สามารถสรุปเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นถึงหน่วยที่ใช้วิเคราะห์ เป้าหมาย/จุดเน้น การให้ความสำคัญการใช้องค์ความรู้ และข้อจำกัดของแต่ละกลุ่ม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบผลงานต่างๆ (สังเคราะห์โดยผู้เขียน)

กลุ่มแนวคิด	การเปรียบเทียบ				
	หน่วยที่ใช้วิเคราะห์	**เป้าหมาย/จุดเน้น**	**การให้ความสำคัญ**	**การใช้องค์ความรู้**	**ข้อจำกัด**
1.การบริหารงานภาครัฐ (PA) ประกอบด้วยหลักการบริหารองค์การตามแนวคิดของ Luther H. Gulick หลักแนวคิดเชิงระบบขององค์การตามแนวคิดของ Daniel Katz & Robert L. Kahn และและหลักแนวคิดวัฒนธรรมขององค์การตามแนวคิดของ J.Steven Ott	องค์การและระบบการเมือง	- มุ่งปรับปรุงและออกแบบโครงสร้าง และการบวนการทำงานขององค์การ - การกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ	ปัจจัยภายในองค์การเป็นหลัก โดยการจัดโครงสร้างตามลำดับชั้น (Hierarchy)	ใช้องค์ความรู้ด้านรัฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเศรษฐศาสตร์	ให้ความสำคัญต่อองค์การมากกว่าจะคำนึงถึงตัวบุคคล (Organization without man) โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือ การทำงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อองค์การ
2. การจัดการภาครัฐแนวใหม่ตามแนวคิดของ Christopher Hood (1991)	องค์การ	มุ่งแสวงหาแนวคิดและเทคนิคเครื่องมือสมัยใหม่ต่างๆมาใช้ในการบริหาร โดยเน้นวัตถุประสงค์หรือผลสัมฤทธิ์	ทั้งปัจจัยภายในและภายนอกองค์การ	ใช้องค์ความรู้แบบบูรณาการ แต่เน้นใช้หลักเศรษฐศาสตร์ที่มีทางเลือกสาธารณะ (public choice) ทฤษฎีต้นทุนการทำธุรกรรม	การมองข้ามค่านิยมอื่นที่สำคัญในการจัดการภาครัฐ เช่น ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความเชื่อถือได้ การ

		ทั้งในแง่ของผลผลิต ความคุ้มค่าของเงิน รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพและการสร้างความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการโดยนำเอาเทคนิควิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่เข้ามาใช้มากขึ้น		(transaction cost theory) และทฤษฎีเจ้าของตัวแทน (principal-agent theory)	ปรับตัวได้ เป็นต้น ซึ่งในทางปฏิบัติจะต้องมีค่าที่นิยมที่สำคัญต่างๆ เหล่านี้ในการจัดการภาครัฐ
3. การบริหารปกครองภาครัฐใหม่ตามแนวคิดของ Stephen P. Osborne (2010)	องค์การและสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การ	มุ่งเน้นการเจรจาต่อรองในเรื่องค่านิยม ความหมาย และความสัมพันธ์ที่หลากหลายและมีผู้เกี่ยวข้องจำนวนมาก	ทั้งปัจจัยภายในองค์การและปัจจัยภายนอก	ทฤษฎีสถาบันและเครือข่าย	ยังไม่มีรูปแบบแนวคิดและทฤษฎีที่ชัดเจน จึงเป็นการยากในการนำไปใช้ในทางปฏิบัติ

จากที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะต่อการนำแนวคิดที่ได้จากผลงานต่างๆไปปรับใช้ให้เกิดเป็นประโยชน์ในหน่วยงาน พอเป็นตัวอย่าง จำนวน 3 ข้อ ดังนี้

1) จากผลงานของการบริหารงานภาครัฐ (PA) ประกอบด้วยหลักการบริหารองค์การตามแนวคิดของ Luther H. Gulick หลักแนวคิดเชิงระบบขององค์การตามแนวคิดของ Daniel Katz & Robert L. Kahn และและหลักแนวคิดวัฒนธรรมขององค์การตามแนวคิดของ J.Steven Ott ที่เห็นถึงจุดเน้นสำคัญคือ การมุ่งปรับปรุงและออกแบบโครงสร้าง และการบวนการทำงานขององค์การ รวมตลอดทั้งการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐทุกหน่วยงานจึงควรส่งเสริมให้มีการนำหลักการบริหารองค์การมาใช้อย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการบริหารงาน POSDCoRB ผ่านการใช้องค์ความรู้ด้านรัฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ โดยมุ่งเน้นจุดสนใจต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากขึ้น

2) จากผลงานการจัดการภาครัฐแนวใหม่ตามแนวคิดของ Christopher Hood (1991) ที่สนใจมุ่งแสวงหาแนวคิดและเทคนิคเครื่องมือสมัยใหม่ต่างๆมาใช้ในการบริหาร โดยเน้นวัตถุประสงค์ หรือผลสัมฤทธิ์ทั้งในแง่ของผลผลิต ความคุ้มค่าของเงิน รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพและการสร้างความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการโดยนำเอาเทคนิควิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่เข้ามาใช้มากขึ้น ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐทุกหน่วยงานจึงควร

ส่งเสริมให้มีการนำการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้อย่างจริงจังในองค์การ โดยเฉพาะเทคนิคเครื่องมือสมัยใหม่ต่างๆมาใช้ในการบริหารที่หลากหลายยิ่งขึ้น เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และเกิดประโยชน์สูงสุดแประชาชน ทั้งนี้ ผ่านการใช้องค์ความรู้ในรูปแบบของการบูรณาการ

3) จากผลงานการบริหารปกครองภาครัฐใหม่ตามแนวคิดของ Stephen P. Osborne (2010) ที่สนใจมุ่งเน้นการเจรจาต่อรองในเรื่องค่านิยม ความหมาย และความสัมพันธ์ที่หลากหลายและมีผู้เกี่ยวข้องจำนวนมาก ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐทุกหน่วยงานจึงควรส่งเสริมให้เกิดกระบวนการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติและการส่งมอบบริการสาธารณะแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบของเครือข่ายให้มากยิ่งขึ้น เพื่อส่งมอบบริการสาธารณะไปสู่ประชาชนได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

บทสรุป

จากที่กล่าวมาทั้งหมด ทำให้เห็นได้ว่า *การบริหารงานภาครัฐ (PA)* ให้ความสนใจต่อการมุ่งปรับปรุงและออกแบบโครงสร้าง และการบวนการทำงานขององค์การ และการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ เน้นปัจจัยภายในองค์การเป็นหลัก โดยการจัดโครงสร้างตามลำดับชั้น (Hierarchy) ใช้องค์ความรู้ด้านรัฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ แต่มีข้อจำกัดคือให้ความสำคัญต่อองค์การมากกว่าจะคำนึงถึงตัวบุคคล (Organization without man) โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือ การทำงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อองค์การ ขณะที่ต่อมาก็ได้รับการอุดช่องโหว่ของข้อจำกัดดังกล่าวด้วยเกิด*แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM)* ขึ้นมา ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งแสวงหาแนวคิดและเทคนิคเครื่องมือสมัยใหม่ต่างๆมาใช้ในการบริหาร โดยเน้นวัตถุประสงค์ หรือผลสัมฤทธิ์ทั้งในแง่ของผลผลิต ความคุ้มค่าของเงิน รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพและการสร้างความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการโดยนำเอาเทคนิควิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่เข้ามาใช้มากขึ้น เน้นทั้งปัจจัยภายในและภายนอกองค์การ ใช้องค์ความรู้แบบบูรณาการ แต่เน้นใช้หลักเศรษฐศาสตร์ที่มีทางเลือกสาธารณะ (public choice) ทฤษฎีต้นทุนการทำธุรกรรม (transaction cost theory) และทฤษฎีเจ้าของตัวแทน (principal-agent theory) กระนั้นก็ตามแนวคิดดังกล่าวก็มีข้อจำกัดคือ การมองข้ามค่านิยมอื่นที่สำคัญในการจัดการภาครัฐ เช่น ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความเชื่อถือได้ การปรับตัวได้ เป็นต้น ซึ่งในทางปฏิบัติจะต้องมีค่าที่นิยมที่สำคัญต่างๆเหล่านี้ในการจัดการภาครัฐ จนกระทั่งเกิด*แนวคิดการบริหารปกครองภาครัฐใหม่ (NPG)* ขึ้นมาด้วยเหตุผลที่ว่า การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) สนับสนุนให้ผู้บริหารภาครัฐเป็นผู้ประกอบการเหมือนกับเจ้าของบริษัทในธุรกิจเอกชน เท่ากับว่าผู้บริหารดังกล่าวได้กลายเป็นเจ้าของกิจการภาครัฐ การบริหารและดำเนินงานจึงมีวัตถุประสงค์แบบแคบๆ เหมือนกับธุรกิจเอกชนซึ่งก็คือเพื่อเพิ่มผลิตภาพ โดยการบริหารปกครองภาครัฐใหม่ (NPG) มุ่งเน้นการเจรจาต่อรองในเรื่องค่านิยม ความหมาย และความสัมพันธ์ที่หลากหลายและมีผู้เกี่ยวข้องจำนวนมาก มุ่งเน้นทั้งปัจจัยภายในองค์การและปัจจัยภายนอก และใช้องค์ความรู้ทฤษฎีสถาบันและเครือข่ายเป็นแนวทางในการดำเนินงาน แต่อย่างไรก็ตาม การบริหารปกครองภาครัฐใหม่ (NPG) ไม่ใช่กระบวนทัศน์ปทัสถานแนวใหม่ที่เข้ามาแทนที่การบริหารงานภาครัฐ (PA) และการจัดการภาครัฐแนวใหม่ใหม่ (NPM) ประกอบกับไม่ใช่วิธีที่ดีที่สุดในการสนองตอบต่อความท้าทายในการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติและการให้บริการสาธารณะในศตวรรษที่ 21 แต่ในทางตรงกันข้าม การบริหารปกครองภาครัฐใหม่คือ

เครื่องมือทางความคิดที่มีศักยภาพเพื่อให้เข้าใจความซับซ้อนและผลสะท้อนของความจริงเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของผู้บริหารภาครัฐในการทำงานทุกวันนี้

บรรณานุกรม

Gulick, Luther. "**Notes on the Theory of Organization** ", in Shafritz, Jay M &Hyde, Albert C. Classics of Public Administration. Wadswort: Cengage Learning, 2004.

Hood, Christopher. "**A Public Management for all seasons?**", in Public Administration, March 1991, Volume 69, Issue 1, 1991.

Katz, Daniel & Kahn Robert. "**Organization and System Concept** ", in Shafritz, Jay M &Hyde, Albert C. Classics of Public Administration. Wadswort: Cengage Learning, 2004.

Osborne, Stephen P. "**Introduction the (New) Public Governance: a suitable case for treatment?**", in The New Public Governance: Emerging Perspectives on the theory and Practice of Public Governance. Edited by Osborne, Stephen P. London and New York: Routledge, 2010.

Ott, J. Steven. "**Understanding Organizational Culture**", in Shafritz, Jay M &Hyde, Albert C. Classics of Public Administration. Wadswort: Cengage Learning, 2004.

สมรรถนะหลักที่จำเป็นสำหรับผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลกับการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันขององค์การไปสู่ความสำเร็จในยุคประเทศไทย 4.0

Core Competencies Needed for HR Managers and Increasing Organizational Competitiveness to Success in Thailand 4.0

พระมหาโชตนิพิฐพนธ์ สุทฺธจิตฺโต (ผลเจริญ),
พระปลัดวัชระ วชิรญาโณ (เกิดสบาย,
พระปลัดสุระ ญาณธโร (จันทึก) ดร.
วิทยาเขตสุรินทร์
สุรศักดิ์ ชะมารัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
ดร.วันชัย สุขตาม
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
อิสรพงษ์ ไกรสินธุ์
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

บทคัดย่อ

ผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลคือ บุคคลผู้มีบทบาทสำคัญขององค์การในฐานะที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการดำเนินกิจกรรมการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์การให้ประสบความสำเร็จ ผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลจึงต้องมีความเข้าใจและมีทักษะเบื้องต้นในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ทั้งในด้านการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การกลั่นกรองคัดเลือกและบรรจุแต่งตั้งพนักงาน การฝึกอบรมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เรื่อยไปจนถึงการประเมินผลทรัพยากรมนุษย์และการปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์การ และสำคัญยิ่งไปกว่านั้น ผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลยังจำเป็นที่จะต้องมีสมรรถนะหลักที่จำเป็นสำหรับผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลกับการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันขององค์การไปสู่ความสำเร็จในยุคประเทศไทย 4.0 ได้แก่ การสื่อสาร (Communication) การคิดวิเคราะห์และการคิดวิพากษ์ (Analytical and Critical Thinking) ทักษะในการสร้างสัมพันธภาพ (Relationship-Building Skills) และทักษะภาวะผู้นำ (Leadership)

คำสำคัญ: สมรรถนะหลัก, ผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคล, ขีดความสามารถทางการแข่งขันขององค์การ, ประเทศไทย 4.0

Abstract

HR Manager is the person who plays an important role of the organization as a direct responsibility for the organization's human resource management activities to be successful. HR Manager must have an understanding and basic skills in human resource management consisting of human resource planning, human resource selection and appointment, human resource training and development with continuing to human resource evaluation and organizational efficiency improvement. Moreover, HR Manager also needs to have the core competencies needed for HR Manager and enhance his organization's competitive ability to succeed in Thailand 4.0 as follows: Communication, Analytical and Critical Thinking, Relationship-Building Skills and Leadership.

Keywords: Core Competencies, HR Manager, Organizational Competitiveness, Thailand 4.0

บทนำ

ประเทศไทยภายใต้โมเดลการพัฒนาเศรษฐกิจในรูปแบบประเทศไทย 4.0 ที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ “Value–Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” โดยมีฐานคิดหลักคือ เปลี่ยนจากการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม และเปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้าไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น ดังนั้น “ประเทศไทย 4.0” จึงควรมีการเปลี่ยนวิธีการทำที่มีลักษณะสำคัญ กล่าวคือ การเปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิมในปัจจุบันไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farming) โดยเกษตรกรต้องร่ำรวยขึ้น และเป็นเกษตรกรแบบเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) เปลี่ยนจาก Traditional SMEsหรือ SMEs ที่มีอยู่และรัฐต้องให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา ไปสู่การเป็น Smart Enterprises และ Startups บริษัทเกิดใหม่ที่มีศักยภาพสูงเปลี่ยนจาก Traditional Services ซึ่งมีการสร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำไปสู่ High Value Services และเปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และทักษะสูง (บวร เทสาริน, 2559) ดังนั้น การจะก้าวไปในทิศทางดังกล่าวอย่างประสบผลสำเร็จได้นั้น หน่วยงานภาครัฐจะต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือคุณภาพของคนให้มีความพร้อม เพราะถือกันว่าคนเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนอนาคตประเทศไทย

บุคคลที่มีบทบาทสำคัญขององค์การที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการดำเนินกิจกรรมการบริหารทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์การให้ประสบความสำเร็จคือ ผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคล (HR Manager) ในฐานะเป็นผู้รับผิดชอบต่อเป้าหมายขององค์การในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ดังนั้น ผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลจะต้องมีความเข้าใจและมีทักษะเบื้องต้นในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ทั้งในด้านการวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การกลั่นกรองคัดเลือกและบรรจุแต่งตั้งพนักงาน การฝึกอบรมและพัฒนาไปจนถึงการประเมินผลและ

ปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์การ ไม่เพียงเท่านั้น ผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลยังจำเป็นที่จะต้องมีผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลยังจำเป็นที่จะต้องมีสมรรถนะหลักที่จำเป็นสำหรับผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลในการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันขององค์การไปสู่ความสำเร็จในยุคประเทศไทย 4.0 อีกด้วย

ดังนั้น ในบทความฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อต้องการวิเคราะห์ให้เห็นถึงทิศทางและแนวโน้มของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในอนาคตที่สอดรับกับประเทศไทยยุค 4.0 และการนำเสนอ 4 สมรรถนะหลักที่จำเป็นสำหรับผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลกับการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันขององค์การไปสู่ความสำเร็จในยุคประเทศไทย 4.0 โดยมุ่งหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนด้านการจัดการทรัพยากรบุคคลและการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการทรัพยากรบุคคลของหน่วยงาน เพื่อให้ประสบผลสำเร็จต่อไป

ทิศทางและแนวโน้มของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในอนาคตที่สอดรับกับประเทศไทยยุค 4.0

ประเทศไทย 4.0 เป็นโมเดลการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องตามวิสัยทัศน์ของประเทศไทยที่ว่า “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” องค์การต่างๆ จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงรูปแบบและโครงสร้างของการบริหารจัดการของตนเองใหม่ เพื่อให้สอดรับ และเป็นการส่งเสริมนโยบายประเทศไทย 4.0 ดังกล่าวด้วย ในทำนองเดียวกัน การขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ไปสู่ “Value–Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมนั้นจำเป็นจะต้องให้ความสนใจในเรื่องทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) เป็นอย่างมาก เนื่องจากในปัจจุบันยอมรับกันโดยทั่วไปว่าทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จประการเดียวที่ทำให้องค์การสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันในระยะยาว เพราะทรัพยากรมนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีคุณลักษณะเฉพาะที่ทำให้องค์การไม่สามารถลอกเลียนแบบกันได้ และไม่เกิดค่าเสื่อมราคาเมื่อใช้ไปนานๆ หากแต่ทรัพยากรมนุษย์ยิ่งได้รับการฝึกฝน ก็จะทำให้ยิ่งเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน การที่องค์การใดถือครองทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ ทักษะ ความสามารถ และมีศักยภาพพร้อมสำหรับการปฏิบัติงานย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาองค์การไปสู่ความสำเร็จตามภารกิจและเป้าหมายได้เหนือกว่าคู่แข่ง ทั้งนี้ โดยมีผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลในฐานะเป็นผู้รับผิดชอบต่อเป้าหมายขององค์การในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งถือเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดขององค์การที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการดำเนินกิจกรรมการบริหารทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์การให้ประสบความสำเร็จ

อย่างไรก็ตาม การจัดการทรัพยากรมนุษย์ซึ่งจะเกิดขึ้นในอนาคตและสอดรับกับประเทศไทยยุค 4.0 นั้น สามารถพิจารณาได้จากมุมมองของทางสถาบันพยากรณ์แนวโน้มทรัพยากรมนุษย์ (HR Trend Institute) แห่งประเทศเนเธอร์แลนด์ซึ่งได้ชี้ให้เห็นถึงทิศทางและแนวโน้มที่สำคัญของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในอนาคตไว้อย่างน้อย 11 ประการคือ ทรัพยากรมนุษย์จะต้องมีความคล่องตัว (HR embraces agile) หวนกลับคืนสู่สำนักงาน (Back to the office) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ไม่ควรให้ความสำคัญต่อการจัดอันดับผลการดำเนินงานมากเกินไป (HR goes soft on performance ratings) มีลักษณะที่เป็นปัจเจกบุคคลมากขึ้น

(Individualization) ดาวเด่นมีอยู่ทุกที่ (Talent everywhere) ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial intelligence) ตรวจสอบและเลือกสิ่งที่ดีที่สุด (Detecting and selecting the best) ย้ายออกไปจากระบบใหญ่ (Moving away from Big systems) ระบบรางวัล: ลดการเปรียบเทียบมาตรฐานจากภายนอก (Rewards: less external benchmarking) ให้ความสำคัญต่อการวิเคราะห์คน (Maturing of people analytics) และทำชีวิตให้เป็นเรื่องที่เรียบง่าย (Keeping it simple) มีรายละเอียดดังนี้คือ [1]

1. ทรัพยากรมนุษย์จะต้องมีความคล่องตัว (HR embraces agile) ซึ่งประเด็นขององค์ประกอบของทรัพยากรมนุษย์ในแง่ที่ว่าจะต้องมีความคล่องตัวนั้นมี 7 ประการได้แก่

1.1 สร้างทีมทรัพยากรมนุษย์ให้มีขนาดเล็ก (Keep your HR team small) เนื่องจากว่าการมีทีมงานที่มีขนาดเล็กจะทำให้สามารถทำงานได้รวดเร็วมากขึ้น และยังจะสามารถตอบสนองได้อย่างคล่องตัวมากขึ้นอีกด้วย

1.2 พยายามหยุดการจัดประชุมเป็นประจำ (Stop with all your regular meetings) เนื่องจากว่าการประชุมแต่ละครั้งทำให้ใช้เวลาค่อนข้างมากและทำให้เสียเวลาไป ควรใช้เวลาที่มีอยู่ทำงานให้บรรลุผลสำเร็จจะเป็นการดีกว่า

1.3 ตรวจสอบดูว่ามีการป้อนข้อมูลใหม่ๆให้แก่ทีมงานอย่างสม่ำเสมอ (Make sure there is fresh input in your team regularly) เนื่องจากการป้อนข้อมูลใหม่ๆให้แก่ทีมงานจะช่วยเสริมสร้างให้ทีมมีความแข็งแกร่ง เกิดการเรียนรู้การทำงานร่วมกัน

1.4 แสวงหาพันธมิตรเชิงนวัตกรรมและมีความยืดหยุ่น (Make sure there is fresh input in your team regularly) เนื่องจากทีมที่มีขนาดเล็ก ดังนั้น จำเป็นที่จะต้องแสวงหาพันธมิตร โดยที่พันธมิตรจะสามารถเป็นนวัตกรรมใหม่และมีความยืดหยุ่น พยายามหลีกเลี่ยงกระบวนการซื้อ ซึ่งความสัมพันธ์ระยะยาวกับพันธมิตรที่เชื่อถือได้มีความสำคัญสำหรับทีมงานทรัพยากรมนุษย์ที่มีความคล่องตัว

1.5 อย่าตั้งความมุ่งมั่นว่าการแก้ไขปัญหาทุกอย่างจะสมบูรณ์แบบ (Do not strive to be perfect) เพราะว่าในขณะที่กำลังทำงานเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่สมบูรณ์แบบอยู่นั้น โลกหมุนไปเรื่อยๆและวิธีการแก้ปัญหาก็จะไม่สมบูรณ์แบบ

1.6 ให้ความสนใจต่อการทำงานแบบ Scrum (Practice SCRUM) องค์ประกอบสำคัญของ*การทำงานแบบ Scrum* คือการทำงานเป็นทีมในระยะสั้นๆ 2-4 สัปดาห์ โดยมีเป้าหมายที่จะให้มีการส่งมอบงานที่ในตอนท้ายของกรอบระยะเวลาที่ชัดเจน จุดสิ้นสุดระยะเวลาเป็นช่วงเวลาที่จะจัดกลุ่มใหม่หารือเกี่ยวกับบทเรียนที่ได้เรียนรู้และกำหนดส่งมอบของรอบระยะเวลาต่อไป

1.7 เรียนรู้วิธีการปฏิบัติ "ทรัพยากรมนุษย์ที่ใช้กลยุทธ์แบบกองโจร HR" (Learn how to practice “Guerrilla HR”) โดยดำเนินการคือ ไม่ได้พูดคุยเรื่องด้านบนขององค์การ มองหาการเปลี่ยนแปลงที่

---

[1] HR Trend Institute, **11 HR trends for 2016**. [Online], Available at: https://hrtrendinstitute.com/2015/12/01/11-hr-trends-2016/, [Accessed February 4, 2017].

ขอบขององค์การที่ไม่ใช่แกนขององค์การ เริ่มต้นดำเนินการทดลอง ทำงานในรูปแบบของทีมขนาดเล็ก การสร้างความที่น่าแปลกใจ มองหาการสนับสนุนจากต่างประเทศ เข้าไปเกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีศักยภาพสูง และการสร้างศิลปะของการอำพราง

2. หวนกลับคืนสู่สำนักงาน (Back to the office) เพราะว่าการทำงานที่บ้านจะทำให้ผู้คนเกิดความเหงา โดยการทำงานในสำนักงานจะช่วยให้คนทำงานอย่างใกล้ชิดกันมากขึ้น การทำงานที่มีความคล่องตัวส่วนใหญ่อาจดูง่ายขึ้นถ้าไม่ได้มีการจัดประชุม แต่ควรมีการจัดให้มีอาหารกลางวันและอาหารเช้าในบางครั้งบ้าง และแน่นอนมีการจัดกิจกรรมที่น่าสนใจสำหรับพนักงาน เอกชนขนาดใหญ่กำลังจะย้ายบางส่วนของทีมงานเป็นที่เริ่มต้นขึ้นระบบนิเวศในการเชื่อมต่อและการเรียนรู้จากผู้ประกอบการรุ่นใหม่

3. การบริหารทรัพยากรมนุษย์ไม่ควรให้ความสำคัญต่อการจัดอันดับผลการดำเนินงานมากเกินไป (HR goes soft on performance ratings) ความถี่ของข้อเสนอแนะควรจะสูงขึ้นมากว่าในแต่ละปี ไม่มีใครได้รับประโยชน์จากวิธีการอุปถัมภ์และวิธีการที่ไม่เท่ากัน การกำหนดคนให้คะแนนผลการดำเนินงานไม่เป็นประโยชน์มาก แต่การวัดผลการปฏิบัติงานเป็นสิ่งสำคัญมาก การออกแบบหรือการล้มเลิกการจัดการผลการปฏิบัติงานไม่ควรหมายความโดยหยุดกับการวัดผลการปฏิบัติงานเช่นกัน แต่หวังว่าการให้คำปรึกษาการปฏิบัติงานจะออกมาเป็นแนวโน้มในปี 2016

4. มีลักษณะที่เป็นปัจเจกบุคคลมากขึ้น (Individualisation) การทำให้พนักงานมีความเป็นปัจเจกบุคคลและไม่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเป็นแนวโน้มที่สำคัญในอนาคต แนวทางที่องค์การใช้จัดการกับพนักงานมีความแตกต่างกันอย่างมากจากวิธีการที่ใช้กับลูกค้า แต่ก็มีความเคลื่อนไหวให้เห็นอย่างต่อเนื่อง ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์สามารถเรียนรู้จากตลาดได้อย่างมาก ทุกวันนี้องค์การส่วนใหญ่ยังคงใช้รูปแบบที่เรียบง่าย แต่ในอนาคต องค์การจะต้องการรักษาพนักงานให้มีความเป็นปัจเจกบุคคลมากขึ้น เช่น คน Gen Y ต้องการความสมดุลมากขึ้นการทำงานในชีวิตมากขึ้น คนที่มีอายุสูงกว่า 55 ปีขึ้นไปต้องการการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ที่น้อยลง

5. ดาวเด่นมีอยู่ทุกที่ (Talent everywhere) การจัดการดาวเด่นมีขอบเขตที่กว้างขึ้น แต่องค์การจำนวนมากยังคงโฟกัสอยู่ในวงแคบๆ โดยจำกัดอยู่ภายใต้ขอบเขตภายในขององค์การในแง่ที่ว่า "*เราสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมและรักษาดาวเด่นของเราได้อย่างไร*" ขอบเขตดังกล่าวมีความกว้างขึ้น ดาวเด่นจำนวนมากไม่ต้องการที่จะได้รับการว่าจ้างโดยองค์การที่มีขนาดใหญ่ แต่มีความสนใจที่ทำธุรกิจของตนเอง และชอบโอกาสที่ท้าทาย แนวโน้มที่เห็นได้ชัดคือ การเชื่อมต่อดาวเด่นจากภายนอกองค์การ และการออกแบบโปรแกรมการพัฒนาดาวเด่นใหม่ที่เหมาะสมและมีประโยชน์สำหรับกลุ่มคนเหล่านี้ ซึ่งสามารถทำได้โดยตรงหรือผ่านตัวกลาง

6. ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial intelligence) ปัญญาประดิษฐ์กำลังเติบโตขึ้นเรื่อยๆ และยังเข้าไปมีบทบาทสำคัญในเรื่องของทรัพยากรมนุษย์ ในอนาคตอาจไม่ได้เป็นเรื่องของ *"การเรียนรู้เครื่องจักร"* แต่การพัฒนาเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก ตัวอย่างเช่น ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับบุคลิกภาพที่ถูกขับเคลื่อนโดย IBM Watson เพียงแค่ป้อนข้อความของคนที่ต้องการวิเคราะห์ลงไปในเครื่อง ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับบุคลิกภาพจะช่วยให้รายละเอียดของบุคลิกภาพเสียงภายในไม่กี่วินาที

7. ตรวจสอบและเลือกสิ่งที่ดีที่สุด (Detecting and selecting the best) แนวโน้มของวิธีการวัดผลการดำเนินงานจะต้องสามารถวัดผลการดำเนินงานที่แท้จริงได้ เพื่อที่จะสามารถตรวจคัดกรองพนักงานที่แสดงมากเกินไป เมื่อผลการดำเนินงานสามารถวัดและเชื่อมต่อไปยังบุคคลได้ ผู้บริหารสามารถดำเนินการได้เร็วขึ้น 5-10 เปอร์เซ็นต์ดีกว่าค่าเฉลี่ย การวัดผลการดำเนินงานนับเป็นโอกาสที่มีความท้าทายอย่างมากสำหรับฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ ถ้าฝ่ายทรัพยากรมนุษย์สามารถหาวิธีการวัดผลการดำเนินงานได้อย่างแท้จริง ตลอดจนสามารถทำการปรับปรุงตรวจสอบศักยภาพของผู้บริหารได้ ก็จะส่งผลกระทบต่อธุรกิจที่สามารถขยายตัวมีขนาดใหญ่ได้ต่อไป

8. ย้ายออกไปจากระบบใหญ่ (Moving away from Big systems) บริษัทขนาดใหญ่ของโลกจำเป็นต้องลงทุนในระบบข้อมูลทรัพยากรมนุษย์หลักที่มีราคาแพงมากๆ แม้บริษัทขนาดใหญ่เหล่านี้กำลังดิ้นรนที่จะใช้ระบบข้อมูลทรัพยากรมนุษย์ที่จำเป็นเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์การ ตลอดจนกำลังดิ้นรนเพื่อส่งมอบความคาดหวังสูงซึ่งตั้งอยู่ในช่วงเวลาของการตัดสินใจลงทุน องค์การอื่นๆจะดำเนินการตรวจสอบ ถ้าเป็นความชาญฉลาดในการลงทุนในระบบใหญ่ อาจจะดีกว่าหากเลือกแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุดในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน และการแสวงหาทางออกมีส่วนช่วยให้การรายงานของฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์และการวิเคราะห์พนักงานที่ใช้ข้อมูลที่มีอยู่ออกมาจากระบบที่แตกต่างกัน มีการแก้ไขปัญหาที่ชาญฉลาดมากในตลาดโดยมุ่งเน้นการติดตาม ความคุ้นเคย การจัดการผลการดำเนินงาน และการแก้ปัญหาการฝึกอบรมโดยใช้ SAAS ออนไลน์ ซึ่งถือว่าเป็นการรายงานนวัตกรรมการบริหารทรัพยากรมนุษย์และการแก้ไขปัญหาการวิเคราะห์พนักงาน

9. ระบบรางวัล: ลดการเปรียบเทียบมาตรฐานจากภายนอก (Rewards: less external benchmarking) การทำการเปรียบเทียบภายนอกดูเหมือนว่าจะกลายเป็นที่นิยมน้อยลง บริษัทที่มีความรับผิดชอบ ซึ่งมีบอร์ดบริหารที่แข็งแกร่งจะกล้ามองเรื่องความแตกต่างภายใน มักจะตั้งคำถามในแง่ที่ว่ามันทำให้รู้สึกดีหรือไม่สำหรับซีอีโอที่จะได้รับ 5x-10x-20x มากกว่าคนในองค์การ ถึงแม้ว่าจะเป็นความชอบธรรมโดยใช้มาตรฐานภายนอก ในอนาคตจะไม่แสดงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ แต่มันก็คุ้มค่าที่จะทำตามการพัฒนาค่าตอบแทนผู้บริหาร

10. ให้ความสำคัญต่อการวิเคราะห์คน (Maturing of people analytics) การวิเคราะห์คนถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก ทีมทรัพยากรมนุษย์จำนวนจะต้องดำเนินการเป็นขั้นตอนแรก แต่จะเห็นว่าบางทีมขาดความน่าเชื่อถือต่อผู้บริหารระดับสูงและต้องประสบความยากลำบากที่จะได้รับการสนับสนุนเงินทุนในการเร่งการวิเคราะห์คน ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสิ่งที่หายาก ถึงแม้ว่ากำลังมองหาคนที่มีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลที่จำเป็นที่ยังมีความรู้เกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ความสามารถในการใช้งานร่วมกับฟังก์ชั่นอื่นๆ (การตลาดและไอที) อาจเป็นวิธีการแก้ปัญหาได้ การเรียนรู้บางสิ่งบางอย่างเพื่อเป็นนักวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์สามารถทำได้ง่ายกว่าการเรียนรู้ความเป็นมืออาชีพของนักทรัพยากรมนุษย์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูล

11. ทำชีวิตให้เป็นเรื่องที่เรียบง่าย (Keeping it simple) ทรัพยากรมนุษย์มีแนวโน้มที่จะทำให้สิ่งต่างๆมีความซับซ้อนเกินไป แนวโน้มก็คือ จะต้องทำให้ชีวิตให้เป็นเรื่องที่เรียบง่าย มุ่งเน้นไปที่ความต้องการ

ทางธุรกิจที่เร่งด่วนที่สุด ทำให้ทีมทรัพยากรมนุษย์มีขนาดเล็ก การบริหารทรัพยากรมนุษย์สามารถมีผลกระทบอย่างมากเมื่อมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาที่ดูเรียบง่าย แต่มีผลกระทบสูง

โดยสรุปแล้ว จะเห็นได้ว่าทิศทางและแนวโน้มที่สำคัญของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในอนาคตที่สอดรับกับประเทศไทยยุค 4.0 ดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรมนุษย์จะต้องมีความคล่องตัว หวนกลับคืนสู่สำนักงาน การบริหารทรัพยากรมนุษย์ไม่ควรให้ความสำคัญต่อการจัดอันดับผลการดำเนินงานมากเกินไป มีลักษณะที่เป็นปัจเจกบุคคลมากขึ้น ดาวเด่นมีอยู่ทุกที่ ปัญญาประดิษฐ์ ตรวจสอบและเลือกสิ่งที่ดีที่สุด ย้ายออกไปจากระบบใหญ่ ระบบรางวัล: ลดการเปรียบเทียบมาตรฐานจากภายนอก ให้ความสำคัญต่อการวิเคราะห์คน และทำชีวิตให้เป็นเรื่องที่เรียบง่าย ย่อมเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะส่งผลกระทบทั้งทางบวกและลบต่อการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในด้านต่างๆ ได้แก่ การสรรหาและคัดเลือก (Recruitment & Selection) การฝึกอบรมและพัฒนา (Training & Development) รวมถึงประเด็นค่าตอบแทนและพนักงานสัมพันธ์ (Compensation & Employee Relation) ผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลจึงควรจะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะที่เหมาะสม โดยเข้ามามีบทบาทเป็นผู้นำในการดำเนินการจัดการทรัพยากรมนุษย์และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์การของตนเอง ซึ่งนอกจากจะให้การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์การมีความสอดคล้องกับทิศทางและแนวโน้มที่สำคัญของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในอนาคตที่สอดรับกับประเทศไทยยุค 4.0 แล้ว อันอาจก่อให้เกิดนวัตกรรมด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ก็เป็นได้ ซึ่งนวัตกรรมที่เกิดขึ้นดังกล่าวนั้นย่อมจะก่อให้เกิดความก้าวหน้าในด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์สู่ความสำเร็จทั้งสิ้น

สมรรถนะหลักที่จำเป็นสำหรับผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลในการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันขององค์การไปสู่ความสำเร็จในยุคประเทศไทย 4.0

บทบาทหน้าที่สำคัญของผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคล (HR Managers) คือ การทำให้คนทั่วไปเข้าใจว่าผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งนี้เป็นบุคคลที่มีบทบาทหน้าที่ในการจัดการทรัพยากรบุคคลภายในองค์การด้วยการเพิ่มความรู้ ความสามารถ สร้างทัศนคติที่ดี เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อองค์การ ทั้งนี้ ผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลมีบทบาทและหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการจัดการทรัพยากรบุคคล เพื่อผลประโยชน์แก่บุคลากรในองค์กร และต้องวิเคราะห์และประเมินองค์กร รวมทั้งสภาพแวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนไป เพื่อทำให้บุคลากรมีแนวคิดที่ดีและเป็นระบบมากยิ่งขึ้น ดังนั้น จึงเห็นว่าสมรรถนะหลักที่จำเป็นสำหรับผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลในการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันขององค์การไปสู่ความสำเร็จในยุคประเทศไทย 4.0 ควรประกอบด้วยสมรรถนะหลักที่สำคัญ 4 ประการได้แก่ การสื่อสาร (Communication) การคิดวิเคราะห์และการคิดวิพากษ์ (Analytical and Critical Thinking) ทักษะในการ

สร้างสัมพันธภาพ (Relationship-Building Skills) และทักษะภาวะผู้นำ (Leadership) สมรรถนะแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้ [๒]

1. การสื่อสาร (Communication)

การสื่อสารเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการบริหารองค์การ เนื่องจากการสื่อสารจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยประสานการทำงานระหว่างสมาชิกภายในองค์การให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในทางตรงกันข้ามถ้าหากขาดการสื่อสารการดำเนินการทุกอย่างภายในองค์การก็ไม่สามารถขับเคลื่อนได้ เจษฎา นกน้อย (2559: 9) กล่าวถึงความสำคัญของการสื่อสารภายในองค์การว่า มีเหตุผลอย่างน้อย 3 ประการที่ต้องศึกษาเรื่องการสื่อสารภายในองค์การคือ ประการแรก การสื่อสารช่วยให้เข้าใจองค์การและประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติงานในฐานะสมาชิกคนหนึ่งขององค์การ ประการต่อมาคือ การสื่อสารช่วยสร้างความตระหนักในทักษะของการสื่อสาร ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำเนินงานขององค์การ และประการสุดท้ายคือการสื่อสารเป็นจุดเริ่มต้นของความสนใจในอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้เชี่ยวชาญการสื่อสารภายในองค์การ

ผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลจะต้องมีความสามารถสื่อสารกับบุคลากรทุกคนในสถานที่ทำงานตั้งแต่ผู้ปฏิบัติงานในระดับล่างขึ้นไปสู่ผู้บริหารในระดับบนขององค์การ นอกจากนี้ ทักษะการสื่อสารยังมีความสำคัญสำหรับผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลในแง่ของการโต้ตอบกับผู้ให้บริการภายนอก ผู้นำสหภาพ เจ้าหน้าที่ของรัฐตลอดจนเพื่อนร่วมงาน ยกตัวอย่างเช่น ผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลจะต้องมีความสามารถที่จะถ่ายทอดความสำคัญของการปฏิบัติงานที่เป็นธรรมให้กับทีมผู้บริหารของบริษัทด้วยความจริงใจและความรักเดียวกันกับที่ถ่ายทอดให้แก่พนักงานรายชั่วโมง

ภาพจาก Web Site
ที่มา: https://huddle.eurostarsoftwaretesting.com/lessons-learnt-effective-communication/
ข้อมูลภาพ ณ วันที่ 26 มกราคม 2560

[2] Ruth Mayhew, **What Are the Four Competencies of an HR Manager**?. [Online], Available at: http://yourbusiness.azcentral.com/four-competencies-hr-manager-3925.html, [Accessed January 26, 2017].

2. การคิดวิเคราะห์และการคิดวิพากษ์ (Analytical and Critical Thinking)

ความสามารถในการคิดวิพากษ์ (Critical Thinking) คือความสามารถในการให้น้ำหนักหรือการให้เหตุผลในประเด็นข้อโต้แย้ง ซึ่งจำเป็นต้องมีหลักฐานหรือเหตุผลที่เชื่อถือได้มาสนับสนุนความคิดนั้นทั้งในด้านบวกและด้านลบ เพื่อที่จะนำไปสู่การตัดสินใจถึงแนวทางที่เหมาะสมในสถานการณ์นั้นๆ ทั้งนี้ผู้ที่จะสามารถคิดวิพากษ์ได้นั้นจำเป็นต้องมีทักษะการคิดวิเคราะห์ (Analytical Thinking) ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่จะนำมาใช้เพื่อสนับสนุนแนวคิดในแต่ละประเด็นด้วย ขณะที่การคิดเชิงวิพากษ์ (Thinking Critically) เป็นกระบวนการคิดและการประเมินข้อมูลสารสนเทศเพื่อนำมาสู่ข้อสรุปที่ชัดเจน ซึ่งจะต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลักฐานวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีเป้าหมายรอบด้าน และมีเหตุผลรองรับที่ชัดเจน รวมทั้งต้องเปิดกว้างในการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปข้อมูลที่เป็นแนวคิดของตนเอง [๓]

การคิดวิเคราะห์และการคิดวิพากษ์จึงเป็นทักษะการคิดที่มีความจำเป็นสำหรับผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลอย่างมาก ผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลจึงเป็นบุคคลที่ต้องใช้วิจารณญาณและมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจที่มีผลกระทบสูงมากในหลายๆเรื่อง ความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์และพิจารณาถึงผลกระทบของการตัดสินใจบางอย่างจากมุมมองที่สำคัญจึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคล ยกตัวอย่างเช่น การตัดสินใจว่าจะจ้างเหมาบุคคลจากภายนอกหรือจัดแบ่งหน้าที่ทรัพยากรบุคคลออกเป็นหลายๆแผนกนั้น กล่าวได้ว่าไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อการจ้างพนักงานแต่ละคนเช่นเดียวกับองค์การโดยรวม นอกจากนี้ ผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลยังจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นตัวแทนของบริษัทในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกฎหมายการจ้างงาน เพราะเป็นบุคคลผู้ที่จะสามารถเห็นถึงการกระทำของบริษัทที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการจ้างงาน เช่น การสรรหาหรือการไล่ออกเป็นต้น

3. ทักษะในการสร้างสัมพันธภาพ (Relationship-Building Skills)

สัมพันธภาพเป็นกระบวนการระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาหนึ่ง โดยบุคคลหนึ่งจะเป็นผู้ให้หรือช่วยให้อีกบุคคลหนึ่งพัฒนาหรือเติบโต มีวุฒิภาวะ ปรับตัวได้ สามารถอยู่ ร่วมกับผู้อื่นและอยู่ในโลกปัจจุบันอย่างมีความหมายโดยใช้ความรู้และทักษะวิชาชีพ [๔] ในแง่บริบทขององค์การนั้น การสร้างสัมพันธภาพภายในองค์การคือ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้างาน และเพื่อนร่วมงาน เป็นพฤติกรรมตอบโต้ระหว่างบุคคล เพื่อความรู้จักกัน เพื่อให้ได้ซึ่งความรักใคร่ ความเข้าใจอันดีต่อกัน อันจะนำมาซึ่งความสัมพันธ์ซึ่ง

---

[3] ศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ. กลยุทธ์การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์: แผนที่มโนทัศน์. **วารสารครุศาสตร์**, 42 (3) : 198-199, 2557.

[4] สมบัติ ริยาพันธ์. การสร้างสัมพันธภาพเพื่อการบำบัด : แนวปฏิบัติสำหรับพยาบาลจิตเวช. **วารสารกองพยาบาล.** 36 (2) : 69, 2552.

เกี่ยวข้องกันของบุคคลรวมทั้งสังคม ให้เกิดการปรับตัวกับสังคม ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เคารพในสิทธิผู้อื่น รู้จักการให้และการยอมรับพึ่งพาซึ่งกันและกัน [๕]

การสร้างแผนกทรัพยากรบุคคลให้มีความเหนียวแน่น นอกจากจะทำให้บุคลากรสามารถทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของแผนกแล้ว ยังจะเป็นการช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในด้านแรงงานอีกด้วย ซึ่งเป็นสมรรถนะที่ผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลควรต้องมี ทักษะในการสร้างความสัมพันธ์และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นทักษะพื้นฐานของความสำเร็จในการดำรงตำแหน่งเป็นผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคล ซึ่งความท้าทายประการหนึ่งของผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลที่จะต้องเผชิญหน้าคือ *การสร้างความน่าเชื่อถือกับพนักงาน* เพราะพนักงานหลายคนมักจะถือเอาแผนกทรัพยากรบุคคลเป็นสำนักงานหลักที่คอยบ่มเพาะและเป็นที่เรียนรู้ของตนเอง ดังนั้น ผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลจะต้องมีความสามารถในการสร้างความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจในฐานะที่สร้างดุลยภาพของพันธะผูกพันที่จะเป็นผู้ให้การสนับสนุนทั้งในส่วนขององค์การและพนักงาน

ภาพจาก Web Site
ที่มา: http://soniashontarogers.com/2014/03/04/5-success-skills-building-business-relationships/ ข้อมูลภาพ ณ วันที่ 26 มกราคม 2560

4. ทักษะภาวะผู้นำ (Leadership)

ภาวะผู้นำ (Leadership) คือคุณสมบัติเฉพาะตัวของผู้นำที่มีอิทธิพลต่อบุคคลอื่นในอันที่จะสามารถจูงใจ ผลักดันรวมทั้งกระตุ้นให้บุคคลอื่นดำเนินการตามในสิ่งต่างๆอย่างเต็มใจและมีส่วนร่วม โดยมีเป้าหมายอยู่

---

[5] ดลนภา ดีบุปผา. ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมในองค์กรความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานกับความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัทเอบีฟู้ด จังหวัดสมุทรปราการ. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2555). หน้า 14.

ที่ความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์การ ดังนั้น ทักษะภาวะผู้นำถือเป็นสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคล เนื่องจากว่าผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลจะมีความรับผิดชอบต่อการวางแผนกลยุทธ์สำหรับแผนกทรัพยากรบุคคลเช่นเดียวกับแรงงานโดยรวม ดังนั้น ทักษะภาวะผู้นำจึงมีความสำคัญในกระบวนการของการตัดสินในเกี่ยวกับองค์ประกอบหน้าที่ของแผนกลยุทธ์ต่อทีมผู้บริหารของบริษัท และนอกจากนี้ ผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลยังมีความเกี่ยวข้องโดยตรงต่อกิจกรรมต่างๆของแผนกทรัพยากรบุคคล ดังนั้น จึงต้องการทักษะภาวะผู้นำในอันที่จะมีอิทธิพลต่อการบริหารทรัพยากรบุคคล และผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลที่มุ่งมั่นกับเป้าหมายของแผนกทรัพยากรบุคคลและผลักดันไปสู่ความสำเร็จต่อไป

ภาพที่ 1 : แสดง 4 สมรรถนะหลักที่จำเป็นสำหรับผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคล
ในการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขัน

บทสรุป

สมรรถนะหลักที่จำเป็นในการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันขององค์การไปสู่ความสำเร็จในยุคประเทศไทย 4.0 ที่ผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลต้องมีนั้นประกอบด้วยสมรรถนะหลักสำคัญ 4 ประการอันได้แก่ การสื่อสาร (Communication) การคิดวิเคราะห์และการคิดวิพากษ์ (Analytical and Critical

Thinking) ทักษะในการสร้างสัมพันธภาพ (Relationship-Building Skills) และทักษะภาวะผู้นำ (Leadership) โดยสมรรถนะหลักทั้ง 4 ประการดังกล่าวเหล่านี้ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้ผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลมีความรู้ ทักษะ ความชำนาญ และสามารถบริหารทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์การทั้งในด้านการวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การกลั่นกรองคัดเลือกและบรรจุแต่งตั้งพนักงาน การฝึกอบรมและพัฒนา การบริหารค่าตอบแทนและผลประโยชน์เกื้อกูล การแรงงานสัมพันธ์ ไปจนถึงการประเมินผลและปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์การเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น และที่สำคัญคือการทำให้องค์การมีขีดความสามารถทางการแข่งขันกับองค์การอื่นๆ ได้จนสามารถผลักดันศักยภาพไปสู่ความสำเร็จตามภารกิจและเป้าหมายได้เหนือกว่าคู่แข่งอีกด้วย

บรรณานุกรม

เจษฎา นกน้อย. **การสื่อสารภายในองค์การ แนวคิด ทฤษฎี และการประยุกต์ใช้.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559.

ดลนภา ดีบุปผา. ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมในองค์กรความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานกับความผูกพันในองค์กรของพนักงานบริษัทเอบีฟู้ด จังหวัดสมุทรปราการ. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2555.

บวร เทสาริน. **ประเทศไทย 4.0 อะไร อย่างไร และทำไม.** [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: http://www.drborworn.com/articledetail.asp?id=16223. **[**4 กุมภาพันธ์ 2560].

ประไพทิพย์ ลือพงษ์. การพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีสมรรถนะความสามารถในการแข่งขัน**. วารสารนักบริหาร**, 32 (4): 103 – 108, 2555.

ศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ. กลยุทธ์การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์: แผนที่มโนทัศน์. **วารสารครุศาสตร์**, 42 (3) : 194-210, 2557.

สมบัติ ริยาพันธ์. การสร้างสัมพันธภาพเพื่อการบำบัด : แนวปฏิบัติสำหรับพยาบาลจิตเวช. **วารสารกองพยาบาล.** 36 (2) : 68-76, 2552.

สุรศักดิ์ ชะมารัมย์. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ: ความหมาย มิติ และวิธีการ. **จุลสารนิติรัฐศาสตร์.** 2 (1): 36-41, 2558.

HR Trend Institute. **11 HR trends for 2016**. [Online],Available at: https:// hrtrendinstitute.com/2015/12/01/11-hr-trends-2016/. [Accessed February 4, 2017].

Ruth Mayhew. **What Are the Four Competencies of an HR Manager**?. [Online], Available at: http://yourbusiness.azcentral.com/four-competencies-hr-manager-3925.html. [Accessed January 26, 2017].

หลักศีล 5 เพื่อการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์
The 5 Precepts for Developing Human Behavior

ดร.สิรภพ สวนดง
ดร.สงวน หล้าโพนทัน
ดร.กาญจนพงศ์ สุวรรณ
พระครูสังวราภิรักษ์, ผศ.ดร.
วิทยาเขตนครราชสีมา
ดร.เกษม ทาขามป้อม
ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

บทคัดย่อ

ศีล 5 เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกด้วยความรักในสัตว์ทั้งหลาย ด้วยจิตเสมอกันในสัตว์ทุกหมู่เหล่าในที่ทั้งปวง เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงอบรมสั่งสอนให้มนุษย์โลกทุกคนได้ประพฤติปฏิบัติให้เกิดมีขึ้นในจิตใจ เพราะมีอานิสงส์ที่ปรากฏออกมาเป็นคุณธรรม 5 ประการ คือ 1) มีอายุยืน 2) มีทรัพย์มากและยั่งยืน 3) ไม่ต้องกลัวภัยจากใคร 4) มีวาจาไพเราะ 5) มีสติมั่นคง ซึ่งวิธีการเข้าถึงศีล 5 พึงปฏิบัติด้วยการมีศีล 5 ประกอบหลัก 3 ประการ 1) การไม่ทำบาปทั้งปวง 2) การทำกุศลให้ถึงพร้อม และ 3) การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ พฤติกรรมเป็นการกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์ที่ปรากฏออกมา 3 ทาง กาย วาจา และใจ หลักธรรมที่สามารถช่วยในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ดี คือ หลักโยนิโสมนสิการ เป็นหลักธรรมในการไตร่ตรองความคิดที่ถูกต้องของการพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ ได้แก่ 1) ด้านพฤติกรรม 2) ด้านเจตคติ 3) ด้านความคิด และ 4) ด้านอารมณ์ เมื่อปฏิบัติดีแล้วย่อมส่งผลในการพัฒนาให้มีความคิดถูกต้องและปฏิบัติตนตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างมีความสุข 2 ประการ คือ 1) ได้ปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีล 2) ได้ปฏิบัติตนตามหลักเบญจธรรม

คำสำคัญ: หลักศีล 5, พฤติกรรม, มนุษย์

Abstract

The Precept 5 is the practice for development of the human Behavior. That is to be loved in all living being with the good mind in kind action to all of them absolutely. So it is necessary to be cultured in the minds in order to keep peace and happiness in the lives as the Buddha teaches. Those who consist of the Precept 5 can taken the result of the practical mind as five kinds (1) long life, (2) Property and Sustainable (3) Do not be scared of anyone. (4) Far-Spoken (5) consciousness of steady. However, those who always practice the Precept

5 is to be loved of the human beings and dieties (devas). It is along with the teaching of Lord Buddha that" No doing all evils, consisting the merit and also puring mind." The three actions belonging to the human being are of three kinds named the body action, the word action and the mind. These are human being action and behavior for them in daily lives. The principle of Dhamma for controlling such the action is Yonisomanasikara (making in mind with wisdom). It can be changed the hard behavior to become good behavior as well. The persens who with good character must always practice and take care of their maid for the way of right seeing (right vision). They also must be in the five silas and the five Dhammas for supporting the practice in order to get the result of the good action as said.

Keywords: The 5 Precepts, Behavior, Human

บทนำ

สังคมปัจจุบันนี้ พฤติกรรมและอารมณ์ของบุคคลในสังคมมีปัญหาขั้นรุนแรงเพราะขาดการพัฒนาทางด้านพฤติกรรม ทางด้านร่างกาย และจิตใจ พฤติกรรมยังเป็นผลของพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมที่หล่อหลอมมาโดยแต่ละคนไม่อาจจะเลือกสิ่งแวดล้อมของตนได้พฤติกรรม จึงมีทั้งที่สังคมยอมรับและไม่ยอมรับ เช่น ปัญหาพิษสุราเรื้อรัง สิ่งเสพติด การฆ่าคน[1] เป็นต้น อย่างไรก็ตามถ้าเราได้ดูข่าวจากหน้าหนังสือพิมพ์ ฟังจากวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งมักจะพบเรื่องวุ่นวายนานัปการ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการเมือง การว่างงาน การลักขโมยการฆ่าข่มขืนกระทำชำเรา ประกอบอาชญากรรม การทำร้าย อัตตะวินิบาติตนเอง และการติดสิ่งเสพติด การฉ้อโกง การขายบริการทางเพศในเด็กวัยรุ่นยกพวกตีกัน นักศึกษายกพวกตีกัน[2] เป็นต้น จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งแก้ไขอย่างเร่งด่วน และในโลกปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า ศาสนานั้นมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก พฤติกรรมทางศาสนาเป็นองค์ประกอบภายในโครงสร้างพฤติกรรมที่สามารถกำหนดรูปแบบทางการแสดงออกต่าง ๆของมนุษย์ได้ เช่น ความเชื่อ ความศรัทธา ค่านิยมต่าง ๆ อันเป็นวิถีที่มนุษย์ยึดถือปฏิบัติอยู่ในสังคมเหล่านี้มีบทบาทต่อการแสดงออกที่เป็นปฏิกิริยาตอบสนองให้เกิดการสร้างสรรค์อื่น ๆ การเรียนรู้ ความรู้สึกนึกคิด การตัดสินใจแม้แต่การเสริมสร้างในการเลือกสมาชิกในสังคม นอกจากนี้เรายังพบว่า ศาสนามีบทบาทต่อต้านพฤติกรรมที่ขัดต่อสังคมและสามารถบันดาลใจให้มนุษย์เปลี่ยนพฤติกรรมด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ การเมืองสังคมและสิ่งแวดล้อม[3] เป็นต้น ความสำคัญของการพัฒนาพฤติกรรมทางด้านร่างกายจิตใจและสังคมจึงมีหลักการที่สำคัญสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก

---

[1] สุพัตรา สุภาพ, **ปัญหาสังคม,** พิมพ์ครั้งที่ 20, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2549), หน้า 13.

[2] จำลอง ดิษยวณิช, **จิตวิทยาของความดับทุกข์,** (เชียงใหม่ : พิมพ์ที่บริษัทกลางเวียงการพิมพ์ จำกัด, 2544), หน้า 4.

[3] วารีญา ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม, **จิตวิทยาพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ 3, (สำนักพิมพ์ ชีวาภิวัฒน์, 2545), หน้า 1-2.

สุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้ใดมีสุขภาพสมบูรณ์ สามารถควบคุมร่างกายและจิตใจได้เป็นอย่างดีจิตจะทำหน้าที่ควบคุมและสั่งการทำงานทุกอย่างของร่างกายให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขพระพุทธศาสนามีหลักศีล 5 ที่เรียกว่า เบญจศีลเป็นแนวทางเบื้องต้นเพื่อมีคุณธรรมจึงจะสามารถขัดเกลานิสัยใจคอให้มนุษย์มีความประณีตยิ่งขึ้นมีความประพฤติ และการกระทำที่ดีงามรู้จักยับยั้งช่างใจ จะกระทำ จะพูด จะคิด ก็ต้องไตร่ตรองให้รอบคอบดีเสียก่อน ถ้าสังคมขาดการควบคุมด้วยศีล ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นด้วยกายบ้าง ทางทรัพย์สินบ้าง มนุษย์จะรู้สึกหวาดหวั่น สะพรึงกลัวไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ถ้าสังคมควบคุมด้วยศีลไม่ประทุษร้ายกัน ด้วยกาย วาจาสังคมของเราจะน่าอยู่มากทีเดียว ดังนั้น ศีล แปลว่า ปกติ เย็น ระเบียบวินัย เป็นต้น กล่าวคือ ผู้มีศีลต้องมีกายวาจาและใจเย็นสบายไม่เร่าร้อนด้วย ราคะ โทสะ และโมหะ เป็นผู้มีกายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริตศีล 5 จึงเป็นข้อปฏิบัติที่มีประโยชน์ต่อสังคมจึงจำเป็นต้องเข้าใจในศีล 5 เพื่อเป็นประโยชน์แก่คนรักษาเอง และเพื่อความสงบสุขของสังคมด้วย[4] ดังนั้นหลักศีล 5 เป็นหลักปฏิบัติสำคัญที่จะช่วยให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันโดยไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ประพฤติไม่ดี ให้กลับมาเป็นการประพฤติดีในสังคม และในการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้มีความสุขทั้งตนเองและสังคม

ความหมายของศีลในพระไตรปิฎก

"ศีล" (Morality) ตามความหมายในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จุฬนิเทส ดังที่ พระสารีบุตรได้กล่าวถึงศีลว่า "ศีล" หมายถึง การปฏิบัติของภิกษุที่มีความสำรวมในโอวาทปาฏิโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจาระและโคจรเห็นภัยในโทษทั้งหลายแม้มีประมาณเล็กน้อยสมาทานอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ความสำรวม ความระวัง ความไม่ก้าวล่วง ในสิกขาบททั้งหลาย ซึ่ง หมายถึงการสำรวมกาย วาจา ใจ[5] และ ในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิเทส พระสารีบุตรก็ได้ให้ความหมายเอาไว้ว่า "อธิศีลสิกขา" เป็นไฉน ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศีล สำรวมด้วยความสำรวมในปาฏิโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจาระและโคจร เห็นภัยในโทษทั้งหลาย แม้มีประมาณน้อย สมาทาน ศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ศีลขันธ์ทั้งหลาย ศีลขันธ์ใหญ่ ศีลเป็นที่ตั้ง เป็นเบื้องต้นเป็นเครื่องประพฤติ ความสำรวม เป็นความระวัง เป็นปากเป็นประธาน แห่งความถึงพร้อมแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย นี้เรียกว่า อธิศีลสิกขา[6]

"ศีล" (Morality) ตามความหมาย ในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พระสารีบุตรได้ให้ความหมายไว้ว่า ศีล คือ เจตนาเป็นศีล เจตสิกเป็นศีล ความสำรวมเป็นศีล ความไม่ก้าวล่วงเป็นศีล[7]

---

[4] พระเทวินทร์ เทวินฺโท, **พุทธจริยศาสตรจิรยศาสตร์ และจริยธรรม**, (ผู้พิมพ์ คุณนงลักษณ์ ครุฑแก้ว, 2544), หน้า 83.

[5] ขุ.ปา. (ไทย) 30/92/20.

[6] ขุ.ม. (ไทย) 29/46/36.

[7] ขุ. ป. (ไทย) 31/89/34.

“ศีล” (Morality) ตามความหมายใน คัมภีร์วิสุทธิมรรค หมายถึง “ธรรมทั้งหลายมีเจตนาเป็นต้น ของบุคคลผู้เว้นจากโทษมีปาณาติบาตก็ดี ของบุคคลผู้บำเพ็ญวัตรปฏิบัติก็ดีเป็นศีล”[8]

“ศีล” (Morality) ตามความหมายใน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ศีล” คือ ข้อปฏิบัติที่กำหนดการปฏิบัติทางกาย วาจาทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีล 5 ศีล 8 ความประพฤติที่ดี[9]

“ศีล” (Morality) ตามความหมายใน พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์หมายถึง ความประพฤติดีทางกาย และวาจา หรือการรักษากายและวาจาให้เรียบร้อยให้ตั้งอยู่ในความดีงาม รักษาปรกติตามระเบียบวินัยให้ปรกติ มีการงานที่สะอาดปราศจากโทษเป็นความสุจริตทางกาย และวาจาและอาชีพ[10]

“ศีล” (Morality) วสิน อินทสระ ให้ความหมาย “ศีล” ตามคัมภีร์วิสุทธิมรรคว่า ศีลคือ เจตนาที่จะงดเว้นจากความชั่ว หรือทุจริต ท่านพุทธโฆษะนำเอาคำของพระสารีบุตรปฏิสัมภิทามรรคมาอธิบาย คือ เจตนา, เจตสิก, ความระวัง และการไม่ล่วงละเมิดข้อห้าม แล้วอธิบายว่า การงดเว้นจากกายทุจริต 3 วจีทุจริต 4 ชื่อว่าเจตนาศีล การงดเว้นจากมโนทุจริต 3 ชื่อว่า เจตสิกศีล ความระวังหรือสังวร นั้นท่านแบ่งเป็น 5 คือ

(1) ปาฏิโมกข์สังวร หมายถึง การสำรวมระวังในสิกขาบทตามภูมิชั้นของตนเช่น ศีล 5 เป็นศีล ปาฏิโมกข์ของอุบาสกอุบาสิกา เป็นต้น

(2) สติสังวร ระวังกีดกันด้วยสติ

(3) ขันติสังวร คือ ระวังกีดกันบาปด้วย ญาณ คือ ความรู้เท่าทัน

(4) วิริยสังวร ระวังกีดกันบาปด้วยความเพียรพยาม เพื่อความเข้าใจเราพอกำหนดได้ว่า ศีล คือ เจตนาจะงดเว้นจากความชั่วและกากรงดเว้นจากความชั่วอย่างคำว่าศีลธรรม ศีล หมายถึง การเว้นชั่ว และธรรม หมายถึง การทำดี[11]

“ศีล” (Morality) ความหมายของ ศีล 5 ประการ คือ เบญจ แปลว่า “5” ศีลแปลว่า“ปกติ” ดังนั้น เบญจศีล จึงแปลว่า ปกติ 5 อย่าง หรือแปลว่า ตัด ก็ได้ เพราะตัด จากความชั่วหรือมนุษยธรรมก็เรียก แปลว่า ธรรมสำหรับมนุษย์ ดังนั้น ศีล 5 ประการนี้ ท่านเรียกว่ามนุษยธรรม แปลว่า ธรรมสำหรับมนุษย์ ธรรมทำให้คนเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ เป็นธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดมาเป็นมนุษย์ เพราะผู้ที่จะมาเกิดเป็นมนุษย์ได้นั้น ต้องเป็นผู้ที่สมบูรณ์ด้วยมนุษยธรรมนี้มาก่อน การเกิดมาเป็นมนุษย์เป็นเรื่องที่ยากแท้ ดังพระพุทธดำรัสว่า “กิจฺโฉ มนุสฺสปฏิลาโภ” การได้อัตภาพมาเป็นมนุษย์เป็นเรื่องยาก เมื่อเราได้อัตภาพเกิดมาเป็นมนุษย์แล้วอย่างนี้ ไม่

---

[8] พระพุทธโฆษาจารย์, **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, แปลเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทประยูรวงศ์พริ้นติ้ง จำกัด, 2546), หน้า 6.

[9] พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คพับลิเคชั่น จำกัด, 2546), หน้า 1103.

[10] พระเทพเวที (ประยุตธ์ ประยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธาการพิมพ์, 2531), หน้า 292.

[11] วสิน อินทสระ**, สาระสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค,** พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2544), หน้า 5-6.

พยายามรักษาสภาพปกติไว้ ก็จะกลายเป็นผู้ทำลายความเป็นปรกติของตนเองผู้ที่ล่วงละเมิดศีล จึงชื่อว่าเป็นผู้ทำลายมนุษยธรรม ผู้ที่ทำลายมนุษย์ธรรมชื่อว่าเป็นผู้ทำลายปรกติของตนเอง

ลักษณะของศีล 5

"ศีล" (Morality) ลักษณะของศีล 5 หมายถึง ความสำรวมทางกายวาจา หรือแปลว่า ลักษณะความเป็นปรกติ คือ การไม่ประพฤติผิดทางกาย และวาจา เป็นความมีระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ ข้อบังคับสำหรับควบคุมประพฤติทางกายของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงามเป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน จะได้อยู่ร่วมกันด้วยความสุขสบาย ไม่กระทบกระทั่งซึ่งกันและกัน ให้ห่างจากความชั่วร้ายทั้งหลาย การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เหล่าถ้าขาดระเบียบวินัย ต่างคนต่างทำตามอำเภอใจ ความขัดแย้ง และลักลั่นก็จะเกิดขึ้น ยิ่งมากคนก็ยิ่งมากเรื่องไม่มีความสงบสุข การงานที่ทำก็จะเสียผล[12] ศีล จึงมีฐานะเป็นวินัยสำหรับทุกคน เพื่อไต่เต้าไปหาความดีงามสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือ เป็นรากฐานของสมาธิ และปัญญา ดังนั้น[13] ลักษณะของศีล 5 ก็คือ การประพฤติชอบที่เป็นกุศล คือการไม่ล่วงละเมิดทางกายวาจา มีดังต่อไปนี้ คือ

(1) ปาณาติบาต เวรมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของตนโดยไม่เบียดเบียนชีวิตร่างกายของผู้อื่นสัตว์อื่น แต่เป็นผู้มีใจประกอบด้วยเมตตากรุณา มีความรักความหวังดีต่อกันเป็นพื้นฐาน

(2) อทินนาทานทานา เวรมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยอาการแห่งการขโมย มีความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของคนโดยไม่เบียดเบียนทรัพย์สิน และไม่ละเมิดกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น ด้วยการลักขโมย เป็นต้น แต่เป็นการดำเนินชีวิตโดยสุจริตยุติธรรม หาเลี้ยงชีพโดยชอบ เรียกว่าสัมมาอาชีวะ

(3) กาเมสุ มิจฉาจารา เวรมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกามซึ่งเป็นความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของตนโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นในทางคู่ครอง ไม่ละเมิดสิทธิ์ในบุคคลผู้เป็นที่รักของผู้อื่น รวมทั้งไม่ผิดประเวณีทางเพศ ไม่ประพฤตินอกใจคู่ครองของตนเองมีใจมั่นคงในคู่ครองของตน สามารถควบคุมอารมณ์ในเรื่องเพศได้

(4) มุสาวาทา เวรมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ คือ มีความประพฤติหรือ การดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาที่เป็นเท็จหลอกลวง อันเป็นสาเหตุตัดรอน หรือทำลายประโยชน์ของผู้อื่นแต่มีความซื่อสัตย์ มีสัจจะ รักษาสัจจะ พูดแต่คำจริง คำมีประโยชน์คำสมานฉันสามัคคี เป็นต้น

(5) สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวรมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากของมึนเมาคือ สุราเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท คือ ความประพฤติ หรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนตนเอง ด้วยการดื่ม การสูบ ฉีด สิ่งที่เป็นพิษให้โทษแก่ร่างกาย คือเป็นยาเสพติดทุกประเภท อันเป็นเหตุให้เกิดความประมาท

---

[12] ฐานวุฑโฒภิกขุ, **มงคลชีวิตฉบับธรรมทายาท**, (หนังสืออนุสรณ์งานฌาปนกิจคุณแม่ อาเตียงแซ่จิว 3 มิถุนายน 2533), หน้า 7.

[13] พระเทพปริยัติเมธี, **หลักการพัฒนาตน,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง, ม.ป.ป), หน้า 17.

พลาดพลั้ง เกิดความมัวเมา เสียสติสัมปชัญญะ และทำให้เสียคุณภาพความเป็นคน แต่มีสติระวังตัวมิให้ติดสิ่งเสพติดเหล่านั้น ๆ ทั้งสามารถควบคุมจิตใจ ควบคุมอารมณ์มิให้ตกเป็นทาสของสิ่งเสพติดทั้งหลายด้วย[14]

สรุปลักษณะศีล “ศีล” เป็นคำสอนเพื่อความประพฤติที่ดีงาม เป็นการหาเลี้ยงชีพที่บริสุทธิ์ปราศจากมิจฉาชีพ เพื่อมุ่งเน้นให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้น ศีลจะมีกี่อย่างก็ตาม แต่ลักษณะของศีลก็คือทรงไว้ซึ่งกุศลธรรมเป็นลักษณะ เป็นปรกติทางกายวาจาไม่ละเมิดทุจริต แต่ให้เป็นสุจริตพ้นจากความชั่วทั้งปวงเป็นลักษณะ

อานิสงส์ของการปฏิบัติตามหลักศีล 5

ตามหลักของพระพุทธศาสนา “ศีล” (Morality) คือ การควบคุมรักษาอาการที่แสดงออกทางกาย ทางวาจาให้เป็นปกติเรียบร้อย ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเอง และสังคมส่วนรวม คือ ไม่ทำตัวเป็นพิษเป็นภัยต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นคนมีศีลธรรม หรือมนุษยธรรม มีธรรมคุณเป็นสมบัติ มีความสมบูรณ์แห่งศีล คือ ความไม่ล่วงละเมิดทางกาย ความไม่ล่วงละเมิดทางวาจา ความไม่ล่วงละเมิดทางกาย และวาจา นี้เรียกว่าความสมบูรณ์แห่งศีล ศีลสังวรแม้ทั้งหมดก็เรียกว่า ความสมบูรณ์แห่งศีล24 ศีลนั้นจึงมีคุณเป็นอันมาก มีความไม่เดือดร้อน เป็นอานิสงส์ ศีลมีความไม่เดือดร้อนเป็นผล25 ย่อมประสบความเย็นกาย เย็นใจ เหมือนบุรุษสตรีชำระสนานกายเรียบร้อยแล้ว ได้นั่งพัก ณ ร่มไทรใหญ่ย่อมเยือกเย็นฉันใดก็ฉันนั้น[15]

(1) อานิสงส์ของการรักษาศีลข้อที่ 1 คือ (การไม่ทำปาณาติบาต) ย่อมได้รับอานิสงส์ถึง 23 ประการ มีคณานิสงส์ ล้วนแต่น่าพอใจ ล้วนแต่ทำให้สุขใจ มีดังต่อไปนี้ คือ 1) บริบูรณ์ด้วยอวัยวะ คือไม่พิกลพิการ 2) มีกายสูง และสมส่วน 3) สมบูรณ์ด้วยความคล่องแคล่ว 4) เป็นผู้มีเท้าประดิษฐานลงด้วยดี 5) เป็นผู้สดใสรุ่งเรือง 6) เป็นคนสะอาด 7)เป็นคนอ่อนโยน 8) เป็นคนมีความสุข 9) เป็นคนแกล้วกล้า 10) เป็นคนมีกำลังมาก 11) มีถ้อยคำสละสลวยเพราะพริ้ง 12) มีบริวารมิได้พลัดพรากจากตน 13) เป็นคนไม่สะดุ้งตกใจกลัว 14) ข้าศึกศัตรูทำร้ายมิได้ 15) ไม่ตายด้วยความเพียรของผู้อื่น 16) มีบริวารหาที่สุดมิได้ 17) รูปสวย 18) ทรวดทรงสมส่วน 19) ป่วยไข้น้อย 20) ไม่มีเรื่องเสียใจ 21) เป็นที่รักของชาวโลก 22) ไม่พลัดพรากจากสิ่งที่รัก 23) มีอายุยืน

(2) อานิสงส์ผู้รักษาศีลข้อที่ 2 คือ (อทินนาทาน) ผู้รักษาย่อมได้รับอานิสงส์ถึง 11 ประการ คือ 1) มีทรัพย์มาก 2) มีทรัพย์ได้ง่าย 3) ได้โภคทรัพย์ไม่สิ้นสุด 4) โภคทรัพย์ที่ยังไม่ได้ก็ย่อมได้ 5) โภคทรัพย์ที่ได้ไว้แล้วก็ยั่งยืน 6) หาสิ่งที่ปรารถนาได้อย่างรวดเร็ว 7) สมบัติปราศจากภัยพิบัติต่าง ๆ 8) หาทรัพย์ได้โดยไม่ถูกแบ่ง 9) ได้โลกุตระทรัพย์ 10) ไม่เคยรู้ ไม่เคยได้ยินคำว่าไม่มี 11) อยู่ที่ไหนก็เป็นสุข

(3) อานิสงส์ผู้รักษาศีลข้อ 3 คือ (ไม่ทำชู้กับคู่ครองของผู้อื่น) ได้รับอานิสงส์ผลถึง 20ประการ คือ 1) ไม่มีข้าศึกศัตรู 2) เป็นที่รักแห่งชนทั่วไป 3) หาเครื่องอุปโภค บริโภคได้ง่าย 4) หลับก็เป็นสุข 5) ตื่นก็เป็นสุข 6) พ้นภัยในอบาย 7) ไม่ต้องเกิดเป็นหญิงหรือกะเทยอีก 8) ไม่โกรธง่าย 9) ทำอะไรก็ทำได้ โดยเรียบร้อย 10) ทำ

---

[14] ไสว มาลาทอง, **การศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง และประชาชนผู้สนใจทั่วไป**, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2542), หน้า 109-112.

[15] 27 วสิน อินทสระ, **สาระสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค**,พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2544), หน้า 6.

อะไรก็ทำโดยเปิดเผย 11) คอไม่ตก คือ มีสง่า 12) หน้าไม่ก้ม คือ มีอำนาจ 13) มีแต่เพื่อนรัก 14) มีอินทรีย์ 5 บริบูรณ์15) มีลักษณะบริบูรณ์ 16) ไม่มีใครรังเกียจ 17) ไม่ต้องเหน็ดเหนื่อย หากินง่าย 18) อยู่ที่ไหนก็เป็นสุข 19) ไม่ต้องกลัวภัยจากใคร 20) ไม่ค่อยพลัดพรากจากของที่รัก

(4) อานิสงส์ ผู้รักษาศีลข้อที่ 4 คือ (เว้นจาการพูดปด พูดหลอกลวง ปลิ้นปล้อน)ย่อมได้รับอานิสงส์ 14 ประการ คือ 1) มีอินทรีย์ 5 ผ่องใส 2) มีวาจาไพเราะสละสลวย 3) มีไรฟันอันเสมอชิด บริสุทธิ์ 4) ไม่อ้วนเกินไป 5) ไม่ผอมเกินไป 6) ไม่ต่ำเกินไป 7) ได้แต่สัมผัสอันเป็นสุข 8) ไม่สูงเกินไป 9) ปากหอมเหมือนดอกบัว 10) มีบริวารล้วนแต่ขยันขันแข็ง 11) มีถ้อยคำที่บุคคลเชื่อได้ 12) ลิ้นแดงอ่อนเป็นกลีบดอกบัว 13) ใจไม่ฟุ้งซ่าน 14) ไม่เป็นอ่างไม่เป็นใบ้

(5) อานิสงส์ผู้รักษาศีล 5 คือ (เว้นจากการเสพสุราเมรัย สารเสพติดทุกชนิด) ย่อมได้รับอานิสงส์ 35 ประการ คือ 1) รู้กิจอดีต อนาคต ปัจจุบันได้รวดเร็ว 2) มีสติตั้งมั่นทุกเมื่อ 3)ไม่เป็นบ้า 4) มีความรู้มาก 5) ไม่หวั่นไหว 6)ไม่งุนงง ไม่เซอะ 7) ไม่เป็นบ้าใบ้ 8)ไม่มัวเมา 9)ไม่ประมาท 10) ไม่หลงใหล 11) ไม่หวาดสะดุ้งกลัว 12) ไม่มีความรำคาญ13) ไม่มีใครริษยา 14) มีความขวนขวายน้อย 15) มีแต่ความสุข 16) มีแต่คนนับถือยำเกรง 17) พูดแต่คำสัตย์ 18) ไม่ส่อเสียดใคร ไม่มีใครส่อเสียด 19) ไม่พูดหยาบ ใครไม่พูดหยาบด้วย 20) ไม่พูดเล่นโปรยประโยชน์ 21) ไม่เกียจคร้านทุกคืนวัน 22) มีความกตัญญู23) มีกตเวที 24) ไม่ตระหนี่ 25) รู้เฉลี่ยเจือจาน 26) มีศีลบริสุทธิ์ 27) ซื่อตรง 28)ไม่โกรธใคร 29) มีใจละอายแก่บาป 30) รู้จักกลัวบาป 31) มีความเห็นถูกทาง 32) มีปัญญามาก 33) ปัญญารสอันเกิดแต่ธรรม 34) เป็นปราชญ์ มีญาณคติ 35) ฉลาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์

สรุปอานิสงส์ของการรักษาศีล “ศีล” เป็นหลักแห่งความประพฤติเป็นพื้นฐานในการครองชีวิตให้สมบูรณ์ มีคุณค่าและคุณธรรมในการครองของชีวิตดำเนินชีวิตปราศจากโทษ ผู้ใดปฏิบัติตามย่อมได้รับความดีงามความสุขเป็นอานิสงส์ ไม่เป็นบ่อเกิดแห่งภัยเวรเพราะภัยเวรย่อมมีความสัมพันธ์กับเรื่องกรรมโดยตรง จะต้องรับผิดชอบตามกฎแห่งกรรมคือ ผลของกรรม ดังนั้น การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤติผิดในกามทั้งหลายการไม่พูดเท็จ และการไม่ดื่มสุราเมรัย ย่อมไม่ก่อภัยเวรเบียดเบียนตนเองบั่นทอนความก้าวหน้าในชีวิตประจำวันในปัจจุบัน และอนาคต ย่อมได้รับผลเป็นสุขทั้งโลกนี้ และโลกหน้ามีพระนิพพานในเบื้องหน้าเป็นที่สุด

โทษของการไม่รักษาศีล 5 ในทางพระพุทธศาสนา

การพัฒนาตนตามหลักพระพุทธศาสนา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความประพฤติที่ดีงาม ประเทศใดมีกำลังทหารอันเข็มแข็ง มีการพัฒนา มีการแพทย์ การคมนาคม และในด้านเครื่องจักรกลต่าง ๆ อันทันสมัย[16] ถึงแม้ประเทศนั้น ๆ จะสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรวัตถุอันสะดวกสบาย ถ้าขาดเสียซึ่งศีล ก็หาความเจริญได้ไม่ เพราะสงคมนั้น ๆ ไม่สามารถจะพัฒนาสู่ความเป็นอริยะชนหาซึ่งความเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามได้ไม่ ย่อมเกิด ความทุกข์ความเดือดร้อนอันเกิดเหตุแห่งความทุกข์อยู่ร่ำไป เพราะขาดศีลธรรม

---

[16] พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), **การพัฒนาจิต ภาคหนึ่ง**, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร : สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพุทธศาสนา, 25538), หน้า 29.

ในทางปฏิบัติตรงกันข้ามกับความดี ก็คือความชั่วเป็นบาปอกุศลชักนำไปในทางที่ตกต่ำ เสื่อมถอย เป็นลักษณะของผู้มีความประพฤติเสียหาย ยินดีในธรรมอันลามก ไม่มีความละอาย มีการงานอันปกปิด33 โทษของการไม่รักษาศีล 5 เป็นบ่อเกิดแห่งเวร" คำว่า "เวร"หมายถึง การประกอบอกุศลทั้งหลาย ที่เป็นไปในทางกาย วาจาและใจ การละเมิดศีล 5 จึงเป็นบ่อเกิดแห่งภัยเวรโดยประการต่าง ๆ ผู้ก่อเวรบ่อยก็เป็นเหตุให้ไม่สำรวม ระวัง ประมาทในชีวิตทำผิดศีลอยู่เนืองนิตย์ และตรงกันข้าม เจตนางดเว้นที่จะกำจัดได้เรียกว่า เวรมณี" โทษของการละเมิดศีล 5 นั้นมีมากมายในสังคมย่อมก่อภัยเบียดเบียนตนเอง บั่นทอนความก้าวหน้าในชีวิตประจำวันในปัจจุบัน และอนาคตตลอดติดตามถึงภพหน้า34 สมดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ใน เวรสูตรอังคุตตรนิกายปัญจกนิบาตว่า

. .."ดูก่อนคฤหบดี อุบาสกผู้ฆ่าสัตว์... ผู้ลักทรัพย์..ประพฤติผิดในกาม... พูดเท็จ ...ดื่มน้ำเมา คือสุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ย่อมประสบภัยเวรทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ ย่อมเสวยทุกข์โทมนัสใดแม้ทางจิตเพราะเหตุฆ่าสัตว์... ผู้ลักทรัพย์...ประพฤติผิดในกาม... พูดเท็จ... ดื่มน้ำเมา คือสุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท อุบาสกผู้งดเว้นจากปาณาติบาต... ผู้ลักทรัพย์... ประพฤติผิดในกาม... พูดเท็จ... ดื่มน้ำเมาคือสุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ย่อมไม่ประสบภัยเวรนั้น ทั้งในปัจจุบันและสัมปรายภพ ย่อมไม่เสวยทุกข์โทมนัสนั้นแม้ทางจิตภัยเวรของอุบาสกผู้งดเว้นจากปาณาติบาต ย่อสงบระงับด้วยประการฉะนี้ "[17]

อนึ่งในพระไตรปิฎก อังคุตตรนิกาย ซึ่งผู้วิจัยจะนำมาชี้ให้เห็นโทษของการไม่รักษาศีลโดยสังเขป ซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงตรัสถึงโทษของการไม่รักษาศีลไว้ว่า"ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม 5 ประการย่อมดำรงอยู่นรกเหมือนถูกนำตัวไปฝังไว้ ธรรม 5 ประการ อะไรบ้าง คือ (1) เป็นผู้มักฆ่าสัตว์ (2) เป็นผู้มักลักทรัพย์ (3)เป็นผู้มักประพฤติผิดในกาม (4) เป็นผู้มักพูดปด (5) เป็นผู้เสพของมึนเมาเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท "ภิกษุทั้งหลาย" อุบาสกประกอบด้วยธรรม 5 ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้"[18]

สรุปโทษของการไม่รักษาศีล การอยู่ร่วมกันในสังคมย่อมจะได้รับความสุขหรือไม่ขึ้นอยู่กับบุคคลในสังคม กล่าวคือ ถ้าสังคมขาดศีล วินัย กฎเกณฑ์ หรือระเบียบบทบัญญัติในศีล ขาดความซื่อสัตย์ สุจริต การอยู่ร่วมกันในสังคมย่อมปราศจากความสงบสุขย่อมล่วงละเมิดในชีวิต และทรัพย์สินของผู้อื่น เป็นเหตุให้ประมาทในการดำเนินชีวิตเป็นบ่อเกิดแห่งภัยเวรโดยประการต่าง ๆ เพราะภัยเวรย่อมมีความสัมพันธ์กับเรื่องกรรมโดยตรงจะต้องรับผิดชอบตามกฎแห่งกรรม คือผลของกรรม ย่อมประสบทุกข์ทั้งในชาติปัจจุบัน และสัมปรายภพ บั่นทอนความก้าวหน้าความเจริญในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน และอนาคตในที่สุด

ความหมายของพฤติกรรม

---

[17] พระอุบล กตปุญโญ, "การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย" , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตราชวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2537).

[18] อง.ฉกฺก. (ไทย) 22/28/403.

คำว่า พฤติกรรม หมายถึง กิจกรรมของบุคคลที่เป็นรูปธรรม เช่นการกระทำ การตอบโต้กับสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมภายในจิตใจที่เป็นนามธรรม เช่น ความคิด ความรู้สึก[19] พฤติกรรมจึงเป็นการกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิด และความรู้สึกเพื่อตอบสนองสิ่งเร้า เช่น การกระทำ การตอบโต้กับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น พฤติกรรมของมนุษย์ที่เห็นได้ง่าย ก็คือ พฤติกรรมทางกาย และวาจาที่ไม่ดี เช่น การแสดงความเห็นแก่ตัวการทาทุจริตต่าง ๆ และการแสดงวาจาทุจริต เป็นต้น พฤติกรรมที่ไม่ดีเหล่านี้ จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ให้เป็นการกระทำที่ สุจริต และการแสดงวาจาที่สุจริตหรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า นิสัยชอบทำกรรมชั่วของคนเราจำเป็นต้องได้รับการเปลี่ยนแปลง แก้ไขให้มีนิสัยชอบทำแต่กรรมดีเท่านั้นและอะไรคือสาเหตุปัจจัยที่ทำให้คนเรามีนิสัยชอบทำแต่กรรมชั่วเหตุปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนเราชอบทากรรมชั่วก็คือความคิดผิด ๆ ซึ่งมีสาเหตุเนื่องมาจากความเห็นผิดอีกต่อหนึ่ง ความเห็นผิดนี้มีศัพท์ทางธรรมว่า มิจฉาทิฏฐิ ความเห็นผิดนี้เกิดจากจิตใจ ที่ตกอยู่ใต้อำนาจของกิเลส 3 ตระกูล คือ โลภะ โทสะ โมหะ บุคคลใดก็ตามที่มีความเห็นเป็น มิจฉาทิฏฐิย่อมจะก่อแต่ความชั่วเป็นนิสัยสันดาน พฤติกรรมเช่นนี้ นอกจากจะนำความทุกข์ความเดือดร้อน มาสู่ตัวบุคคลผู้ก่อกรรมชั่วเองและสังคมโดยรวมในโลกนี้แล้วบุคคลผู้นั้นยังต้องไปรับโทษทัณฑ์อย่างสุดแสนสาหัส อีกนานแสนนานในโลกหน้าอีกด้วย[20] กันยา สุวรรณแสง ได้ให้ความหมายของ “พฤติกรรม”(Behavior) ไว้ว่า พฤติกรรม คือ กริยา อาการ บทบาท ลีลา ท่าทาง การประพฤติปฏิบัติ การกระทำที่แสดงออกให้ปรากฏสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทางใดทางหนึ่ง ใน 5 ทวาร คือโสตสัมผัส จักษุสัมผัส ชิวหาสัมผัส ฆานสัมผัส และทางผิวหนัง หรือมิฉะนั้นก็สามารถวัดได้ด้วยเครื่องมือ[21] สรุปได้ว่า พฤติกรรม คือการกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์ที่ปรากฏออกมาทางทวารทั้ง 3 คือ กาย วาจา และใจ อันเกิดจากการปฏิกิริยาทางระบบต่าง ๆ ในร่างกาย คือ สมอง ระบบกล้ามเนื้อ และระบบต่อมต่าง ๆ รวมทั้งอารมณ์จิตใจที่เกิดจากสิ่งเร้า และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ จึงทำให้เกิดเป็นพฤติกรรม

หลักธรรมที่เอื้อต่อศีล 5 ในการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์

กระบวนการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์เพื่อให้มีศีลนั่น ต้องผ่านกระบวนการปฏิบัติภายในและกลั่นกรองระบบความคิดก่อน โดยเป็นกระบวนการแยกแยะผิดชอบชั่วดี หรือไตร่ตรองไว้ดีแล้ว จึงจะแสดงออกมาว่าอะไรผิดหรืออะไรถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งหลักธรรมที่สำคัญที่เป็นตัวช่วยการแยกแยะ ไตร่ตรอง คือ โยนิโสมนสิการ ในคัมภีร์พระไตรปิฎก มีคำที่ให้ความหมายเดียวกับโยนิโสมนสิการปรากฏอยู่มากมาย เช่น พิจารณาโดยแยบคาย มนสิการโดยแยบคาย มนสิการ อุบายวิธีใส่ใจใคร่ครวญ ไตร่ตรอง คำนึงถึง เป็นต้น และจากกลุ่มคำที่มีความหมายเดียวกับโยนิโสมนสิการเหล่านี้ จะเห็นถึงระดับของการนำโยนิโสมนสิการไปใช้ในความหมายต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์และสถานการณ์ได้ดังต่อไปนี้

---

[19] เมธาวี อุดมธรรมานุภาพ และคณะ, **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน,** (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2549), หน้า 1.

[20] พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว), **คัมภีร์ปฏิรูปมนุษย์**, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ จากัด , 2547), หน้า 164-165.

[21] กันยา สุวรรณแสง, **จิตวิทยาทั่วไป,** พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร : อักษรพิทยา, 2542), หน้า 92.

1. การพิจารณาอย่างถูกต้อง[22]

2. การมนสิการ การไตร่ตรอง การคิด ให้รอบคอบ ก่อนกล่าววาจา[23]

3. การไตร่ตรอง การคำนึงถึงในการเล่าเรียน เนื้อความแห่งธรรมอย่างถูกวิธี ถูกทาง ดังเช่นพุทธพจน์แสดงว่า “ภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรบางพวกในธรรมวินัยนี้ย่อมเล่าเรียนธรรม คือ สุตตะ[24]

4. การคำนึงถึงอย่างเข้าใจ ถูกทาง เพื่อการดำเนินชีวิตที่เป็นสุข เช่น ไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงไปแล้ว ไม่ควรหวังในสิ่งที่ยังมาไม่ถึง สิ่งที่ล่วงไปแล้วให้ละ สิ่งที่ยังมาไม่ถึงก็เป็นสิ่งที่มาไม่ถึงไม่ต้องนำมาคิดคำนึง[25] ลักษณะการคิดเช่นนี้เป็นการสร้างปัญญาระดับพื้นฐาน เพื่อบรรลุความสุขในทางโลกถือเป็นความสุขเบื้องต้น และการใช้วิธีพิจารณาโดยแยบคายอันเป็นเหตุให้เกิดปัญญารู้ตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นปัญญาระดับสูง เพื่อการสิ้นกิเลสเข้าสู่ภาวะหมดการปรุงแต่งอันเป็นหนทางสู่พระนิพพาน การมีศีล 5 เป็นตัวช่วยในการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ทางความคิดที่ถูกต้อง ก่อนที่จะแสดงออกมาไปสู่การกระทำ ตามหลักที่ดีงามหรือถูกต้องในทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น โยนิโสมนสิการสามารถช่วยในการปรับเปลี่ยนการกระบวนการคิด โดยการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ (1) พฤติกรรม (2) เจตคติ(3) ความคิด และ(4) อารมณ์ ดังนี้

1. พฤติกรรม พฤติกรรมตามหลักพระพุทธศาสนา กล่าวคือ มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ย่อมมีการแสดงออกมาทางพฤติกรรม ดังนั้น การแสดงออกของมนุษย์ เรียกว่า “พฤติกรรม”(Behavior) ซึ่งเป็นผลมาจากการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าในสถานการณ์ต่าง ๆ พฤติกรรมของมนุษย์

การกระทำต่าง ๆ ที่แสดงออกมาทางกาย วาจาและใจ ที่สามารถมองเห็นได้ และไม่สามารถมองเห็นได้ กล่าวคือ การแสดงออกมาทางกาย และทางวาจา ซึ่งสามารถที่จะสังเกตและมองเห็นได้ ส่วนการกระทำทางใจ ไม่อาจจะสังเกตได้ การกระทำทางกายที่เห็นได้ เช่น อิริยาบถใหญ่ อิริยาบถย่อยต่าง ๆ เช่น การยืน เดิน นั่ง นอน เป็นต้น เรียกว่า“กายกรรม” และการกระทำทางวาจา คือ การพูด การสนทนา เป็นต้น เรียกว่า “วจีกรรม”ส่วน การกระทำที่ซับซ้อนมากขึ้นยากต่อความเข้าใจต้องติดตามสังเกต วิเคราะห์ ตีความ และประเมินค่า เป็นการกระทำทางใจ เช่น การคิด การจำ การลืม การเรียนรู้ แรงจูงใจ เจตคติการกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์ที่ปรากฏออกมาทางทวารทั้ง 3 คือ กาย วาจา และใจ อันเกิดจากการปฏิกิริยาทางระบบต่าง ๆ ในร่างกาย คือ สมอง ระบกล้ามเนื้อ และระบบต่อมต่าง ๆ รวมทั้งอารมณ์จิตใจที่เกิดจากสิ่งเร้า และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ จึงทำให้เกิดเป็นพฤติกรรมความเมตตาหรือ ความรัก เป็นต้น เรียกว่า “มโนกรรม”[26] ดังนี้ เป็นต้น การมีโยนิโสมนสิการแยกแยะผิดชอบช่วยดี คิดดี มีเมตตา แสดงออกถึงคุณงามความดีจะเป็นพฤติกรรมที่มุ่งสู่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การรักษาศีล การทำจิตใจตนเองให้บริสุทธิ์ เป็นต้น ส่งผลถึงการช่วยเหลือ

---

[22] ม.ม. (ไทย) 13/24/27.

[23] องฺ.ทุก. (ไทย) 20/135/117.

[24] ม.มู. (ไทย) 12/238/254.

[25] ม.อุ. (ไทย) 14/272/319.

[26] พระอภิชัย อภิชาโต (ชูขุนทด), “การศึกษาหลักธรรมสำหรับพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยา : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554), หน้า บทคัดย่อ.

ผู้อื่นต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในการทำงาน การอยู่ร่วมในชุมชน การทำประโยชน์ความดีต่อตนเองและในสังคม โดยอาศัยสภาพจิตใจที่ดีงามและจิตใจที่จะส่งผลถึงความสำเร็จอันเกิดจากการอบรมปฏิบัติตาม

2. เจตคติ เจตคติเป็นสภาพความพร้อมของความคิดความรู้สึก และแนวโน้มพฤติกรรมของบุคคลอันเป็นผลมาจากประสบการณ์ สภาวะนี้ เป็นแรงที่จะกำหนดทิศทางของพฤติกรรมของบุคคล ต่อเหตุการณ์ สิ่งของ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งองค์ประกอบของเจตคติ หรือเจตคติของบุคคล ซึ่งการปฏิบัติธรรมตามหลักโยนิโสมนสิการเป็นการเปลี่ยนความรู้สึก พฤติกรรมต่าง ๆ ความคิดที่ไม่ดีในเจตคติด้านลบและสิ่งเหล่านี้ยังเป็นองค์ประกอบของเจตคติไว้เป็นรูปแบบ ABC (ABC Model) ดังนี้

(1) องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective component – A) เป็นความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ พอใจ ไม่พอใจ ที่บุคคลมีต่อบุคคล สิ่งของ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่รับรู้

(2) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral component – B) เป็นการเตรียมพร้อมของบุคคลที่จะแสดง หรือไม่แสดงพฤติกรรม ต่อบุคคล สิ่งของ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่รับรู้

(3) องค์ประกอบด้านความคิด (Cognitive component – C) เป็นความรู้ หรือความคิดของบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของ หรือสถานการณ์ต่าง ๆที่รับรู้ว่าเป็นสิ่งที่ดี ไม่ดีถูกต้อง ไม่ถูกต้อง เหมาะสม ไม่เหมาะสม ให้คุณ ให้โทษองค์ประกอบทั้ง 3 นี้ จะมีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน หากองค์ประกอบด้านใดด้านหนึ่งเปลี่ยนแปลงไป เจตคติของบุคคลนั้นก็จะเปลี่ยนแปลงไปด้วย[27] ลักษณะของเจตคติ เจตคติของบุคคลมิได้มีมาแต่กำเนิด แต่เจตคติ มีกระบวนการพื้นฐานมาจากการเรียนรู้ จากประสบการณ์ที่ได้รับ การเกิดเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคลนั้น เกิดได้จากหลายวิธี เช่น เกิดจากการเลียนแบบบุคคลที่เขาศรัทธา นิยมชมชอบ สังเกตจากการกระทำของบุคคลอื่น และดูผลว่าจะเกิดอะไรขึ้น จากประสบการณ์ที่นำความพอใจ หรือไม่พอใจมาให้ จากการได้รับข้อมูล ความรู้จากแหล่งต่าง ๆ จากกลุ่มเพื่อน จากการรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่นเป็นต้น เจตคติสามารถเปลี่ยนแปลง และพัฒนาให้เกิดขึ้นใหม่ได้แต่ต้องอาศัยระยะเวลา และกระบวนการ หลายอย่าง[28] จะเห็นได้ว่า การมีความรู้และไตร่ตรอง แยกแยะผิดชอบชั่วดี แล้วสามารถปรับเปลี่ยนเจตคติในทางที่ถูกต้อง โดยอาศัยการปรับอารมณ์ความรู้สึกภายใน แล้วส่งผลการแสดงออกมาภายนอกในสิ่งที่ดีงาม สามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ไม่ดีออกจากภายในด้วยเมตตาธรรมซึ่งกันและกัน

3. ความคิด “ความคิด” (Thought) หมายถึง การคิด เป็นกระบวนการทำงานของสมองในการสร้างสัญลักษณ์ หรือภาพ ให้ปรากฏในสมอง ความสามารถในการคิดนั้น มีความสัมพันธ์กับระดับสติปัญญา ซึ่งองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความคิดของมนุษย์ คือ (1) จิตใจ (2) คุณลักษณะของบุคคล(3) สิ่งแวดล้อมหรือสิ่งเร้า และ(4) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างจิต คุณลักษณะของบุคคล และสิ่งแวดล้อม

(1) จิตใจ คือ กระบวนการคิด เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกันระหว่างจิตใจกับสมองโดยที่จิตใจทำหน้าที่เป็นตัวกำหนด และตัวควบคุมกระบวนการทำงานของสมอง เหมือนกับโปรแกรมควบคุมการทำงาน

---

[27] พระชัยณรงค์ วิทิโต (ร่องมะรุด),การประยุกต์หลักศีล 5 เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม,**วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาฬุลาลงกรณราชวิทยาลัย,2555), หน้า 44.

[28] จำลอง ดิษยวาณิช, **วิปัสสนากัมมัฏฐานและเชาว์ปัญญาเพื่อการพัฒนาสุขภาพจิตและเชาว์อารมณ์,** พิมพ์ครั้งที่ 2, ฉบับปรับปรุง, (เชียงใหม่ : โรงพิมพ์แสงศิลป์, 2549), หน้า 95

ของคอมพิวเตอร์ โดยธรรมชาติจิตใจ ดังนั้นจึงถือว่าจิตใจมีอิทธิพลสูงสุดต่อความคิดของมนุษย์ โดยธรรมชาติจิตมิได้ทำหน้าที่ควบคุมความคิดเพียงอย่างเดียว แต่เป็นตัวกำหนดความต้องการและทำหน้าที่รับรู้อารมณ์หรือความรู้สึกที่มากระทบด้วย ดังนั้น ความคิดจะเป็นอย่างไรจึงย่อมขึ้นอยู่กับการรับรู้หรือความรู้สึก และความต้องการในขณะนั้นด้วย[29]

(2) ลักษณะของบุคคล ซึ่งมีอิทธิพลต่อความคิดแบ่งออกเป็นลักษณะที่เกี่ยวข้องกับพันธุกรรมและลักษณะการเรียนรู้ทางสังคม

2.1 ทางด้านสติปัญญา (Intelligence) ได้แก่ เป็นลักษณะที่ถ่ายทอดมาจากพันธุกรรม ลักษณะของสติปัญญา ได้แก่ ความฉลาด สามารถ ปฏิภาณ ไหวพริบ ความถนัดพรสวรรค์ของคนมีผลมาจากพันธุกรรม ร่วมด้วยบทบาทของสิ่งแวดล้อมประกอบกัน[30] เช่น การรับรู้ การจำ การใช้เหตุผล เป็นต้น

2.2 คุณลักษณะที่เกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม เช่น บทบาทของเพศชาย เพศหญิง ความเชื่อ ค่านิยม วัยวุฒิ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ อคติ ต่าง เหล่านี้ส่วนใหญ่เกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม[31]

(3) สิ่งแวดล้อม (Environment) เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อความคิดของคน สิ่งแวดล้อมที่รู้จักกันทั่วไป ได้แก่ คน สัตว์ พืช ตลอดจนธรรมชาติรอบตัว เป็นต้น

(4) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างจิตใจ คุณลักษณะของบุคคล และสิ่งแวดล้อม คือ สิ่งที่มีอิทธิพลต่อความคิดของบุคคลอีกลักษณะหนึ่ง คือ อิทธิพลร่วมของจิตใจคุณลักษณะของบุคคล และสิ่งแวดล้อม เช่น บุคคลมีจิตใจที่มีฉันทะเป็นตัวนำ มีสติปัญญาดี มีการเรียนรู้อย่างถูกต้อง อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม อิทธิพลร่วมของสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ จะกำหนดให้บุคคลมีความคิดและการกระทำ[32] กระบวนการคิดเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม โดยการพิจารณาหรือแยกแยะประเด็นที่ไม่ถูกต้องหรือผิดศีลธรรม แต่เมื่อมีการปฏิบัติหรือขัดเกลาอันเป็นสิ่งที่ยังติดข้องทางใจก็เป็นการปรับเปลี่ยนความคิดใหม่ คิดในทางกุศลแล้วแสดงออกมาในการมีเมตตาและศีลธรรมที่ถูกต้องภายนอกในการกระทำ ก็ย่อมส่งผลถึงความรักซึ่งกันและกัน

4. อารมณ์ คำว่า “อารมณ์” มาจากภาษาอังกฤษว่า (Emotions) ในแง่ของศัพท์บัญญัติบางทีใช้คำว่าสะเทือนใจ อารมณ์สะเทือนใจหรือ “อาเวค” ทำให้เกิดอารมณ์และความสะเทือนใจ[33] แต่ที่เราสัมผัสได้ค่อนข้างชัด เช่น รัก ชอบ กลัว เกลียด น้อยใจ เศร้าใจ ดีใจ เสียใจ ขยะแขยง ตกใจ โกรธ ริษยา และความเครียด[34] เป็นต้น อารมณ์นั้นจะประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ (1) องค์ประกอบด้านสรีระ (2) ด้านการนึกคิดและ (3) องค์ประกอบด้านประสบการณ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

---

[29] วนิช สุธารัตน์, **ความคิดและความคิดสร้างสรรค์,** (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น 2547), หน้า 28.

[30] สถิต วงศ์สวรรค์, **การพัฒนาบุคลิกภาพ,** (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่อักษรพิทยา 2540), หน้า 8.

[31] วนิช สุธารัตน์, **ความคิดและความคิดสร้างสรรค์,** หน้า 39.

[32] เรื่องเดียวกัน, หน้า 41.

[33] อ้างแล้ว.

[34] วิทยากร เชียงกุล, **จิตวิทยาความฉลาดและความคิดสร้างสรรค์,** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สายธารในเครือบริษัทวิญญูชน จำกัด, 2551), หน้า 59.

(1) องค์ประกอบด้านสรีระ (Physiological dimension) หมายถึง ลักษณะการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทางร่างกายที่จะต้องเกิดขึ้นควบคู่กับปฏิกิริยาทางอารมณ์ เช่น หัวใจเต้นเร็ว เหงื่อออกตามร่างกาย หรือใบหน้าร้อนผ่าว เป็นต้น อารมณ์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสรีระได้มากที่สุดคือ อารมณ์กลัว และ อารมณ์โกรธ อารมณ์กลัวจะก่อให้เกิดการหลั่งของฮอร์โมน แอดรีนาลีนจากต่อมแอดรีนัล (Adrenal gland) ส่วนอารมณ์โกรธ จะก่อให้เกิดการหลั่งของฮอร์โมน นอร์แอดรีนาลีน (Noradrenalin)

(2) องค์ประกอบทางด้านการนึกคิด (Cognitive dimension) หมายถึง การมีปฏิกิริยาด้านจิตใจที่เกิดขึ้นต่อสถานการณ์ที่กำลังเป็นอยู่และเกิดเป็นอารมณ์ขึ้นมา เช่น ชอบ -ไม่ชอบ หรือ ถูกใจ - ไม่ถูกใจ เป็นต้น

(3) องค์ประกอบทางด้านการมีประสบการณ์ (Experiential dimension) หมายถึง การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของแต่ละบุคคลซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปอารมณ์เป็นสิ่งที่เราไม่สามารถสัมผัสและสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน แต่เราสามารถรู้สึกถึงสภาวะทางอารมณ์ของบุคคลที่แวดล้อมเราอยู่ได้ เช่น อาจสังเกตได้จากพฤติกรรมที่มิได้แสดงออกเป็นภาษาหรือคำพูด (Nonverbal language) ดังนั้นมนุษย์ทุกคนจึงต้องเรียนรู้วิธีการควบคุมอารมณ์ของตนให้ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ที่สังคมแต่ละแห่งได้กำหนดไว้ ก็จะทำให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขยิ่งขึ้น[35] ซึ่งการแสดงออกทางอารมณ์ (Emotional Expression) ประกอบด้วยกัน 2 ประการ คือ (1) การแสดงออกทางอารมณ์โดยกำเนิด Innate emotional expression และ (2) การแสดงออกทางอารมณ์โดยการเรียนรู้ Role of learning in emotional expression ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

1) การแสดงออกทางอารมณ์โดยกำเนิด (Innate emotional expression) หมายถึง การแสดงอารมณ์พื้นฐานเป็นสิ่งที่มีมาตั้งแต่กำเนิด (innate) เด็กทุกชาติทุกภาษาจะร้องไห้เมื่อเจ็บปวดหรือเสียใจ และหัวเราะเมื่อสุขใจ จากการศึกษาเด็กที่ตาบอดหรือหูหนวกตั้งแต่แรกเกิดพบว่า การแสดงออกของสีหน้า ท่าทาง และท่วงทีกิริยาหลาย ๆ อย่าง ซึ่งเราเอาไปสัมพันธ์กับอารมณ์ชนิดต่าง ๆ ได้รับการพัฒนาโดยความสุกสมบูรณ์ (maturation) การแสดงออกของอารมณ์เหล่านี้เกิดขึ้นในช่วงอายุที่เหมาะสม แม้ว่าจะไม่มีโอกาสสังเกตได้ในคนอื่น การแสดงสีหน้าบางอย่างดูเหมือนจะมีความหมายสากล โดยมิได้คำนึงถึงวัฒนธรรม ในที่ซึ่งคนเราได้รับการเลี้ยงดู เมื่อเอาภาพแสดงสีหน้าของความสุข ความโกรธ ความเสียใจความรังเกียจ ความกลัว และความประหลาดใจ มาแสดงต่อคนชาวอเมริกัน บราซิล ชิลี อาเจนตินา และญี่ปุ่น คนเหล่านี้ไม่มีความยากลำบากในการบอกความแตกต่างของอารมณ์แต่ละชนิด พวกชาวเขาและชาวเกาะที่อยู่ห่างไกลความเจริญก็บอกได้เช่นกัน

2) การแสดงออกทางอารมณ์โดยการเรียนรู้ (Role of learning in emotional expression) แม้ว่าการแสดงออกของอารมณ์บางอย่างมีมาตั้งแต่กำเนิดเป็นส่วนใหญ่แล้ว แต่อารมณ์ก็อาจได้รับการดัดแปลงมากมายโดยการเรียนรู้ ตัวอย่าง ความโกรธ อาจแสดงออกมาโดยการต่อสู้โดยการใช้ภาษาที่ก้าวร้าว

---

[35] พระชัยณรงค์ วิทิโต (ร่องมะรุด),การประยุกต์หลักศีล 5 เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม,**วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาฬุลาลงกรณราชวิทยาลัย,2555), หน้า 46.

หรือโดยการลุกออกไปนอกห้อง แน่นอนการออกจากห้องหรือการใช้คำหยาบมิใช้การแสดงความโกรธ ซึ่งมีมาตั้งแต่แรกเกิด การแสดงออกทางอารมณ์ทางสีหน้าและท่าทาง อาจแตกต่างกันในแต่ละวัฒนธรรม ตัวอย่าง ชาวจีนมีการแสดงออกทางอารมณ์บางอย่างแตกต่างจากชาติอื่น ๆ อย่างมาก การตบมือแสดงถึงความกังวลใจหรือความผิดหวัง การเกาหูและแก้มบ่งถึงการมีความสุข การแลบลิ้นออกมาแสดงถึงความประหลาดใจ ในสังคมตะวันตก การตบมือหมายถึงความสุข การเกาหูแสดงถึงความกังวลและการแลบลิ้นบ่งถึงการยั่วโทสะ[36] การมีอารมณ์ที่ถูกต้องโดยปราศจากมลทิลต่าง ๆ ที่ยังฝังลึกนั้น เป็นความสามารถในการควบคุมอารมณ์ มีจิตใจที่มั่นคง การมองโลกในแง่ดี รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความมุ่งมั่นแน่วแน่ มีเหตุผล มีสติ สามารถควบคุมตนเอง มีความสามารถในการรับรู้ถึงความต้องการของคนอื่น และรู้จักมารยาทางสังคม

ผลการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามหลักศีล 5

ผลของการปฏิบัติตามหลักศีล 5 ซึ่งเป็นหลักธรรมในการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม การสร้างคุณงามความดีร่วมกัน ยอมเกิดผลอานิสงส์ 2 ประการ

1. ได้ปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีล ข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม ความเกษมสุข การสำรวมและความไม่ก้าวล่วงละเมิด”[37] “มีการสำรวมกายวาจาของตนให้มีความสงบเรียบร้อย พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ประโยชน์มาสู่ตนและผู้อื่น”[38] ดังนั้น ศีล คือ การสำรวมกายวาจาให้มีความสงบเรียบร้อยภายในกฎระเบียบข้อบังคับที่ได้วางเอาไว้เป็นกฎระเบียบของสังคมมนุษย์สำหรับควบคุมความพฤติกรรมของมนุษย์ทางกาย ทางวาจา ให้เรียบร้อย มี 5 ประการดังนี้ (1) เว้นจากฆ่าสัตว์มีชีวิต (2) เว้นจากการถือเอาของที่เจ้าของมิได้ (3) เว้นจากการประพฤติผิดในกาม (4) เว้นจากการกล่าวเท็จ (5) เว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุรา และเมรัย[39] จะเห็นได้ว่า การมีเมตตาธรรมย่อมปฏิบัติตามหลักเบญจศีล ซึ่งเป็นข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม แบ่งเป็นประเภทของเบญจศีลได้ 5 ประเภท คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต,เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้, เว้นจากการประพฤติผิดในกาม , เว้นจากการพูดเท็จ และเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท กล่าวคือศีลคือข้อห้ามปฏิบัติ

2. ได้ปฏิบัติตนตามหลักเบญจธรรม เป็นธรรมที่มีความงามเป็นข้อปฏิบัติพิเศษที่ยิ่งขึ้นไปกว่าศีล” ซึ่งเป็นสภาวะของผู้ทรงไว้แห่งความดีหรือเป็นผู้รักษาความดีไว้ด้วยการประกอบคุณงามความดี ข้อควรปฏิบัติ 5

---

[36] พระชัยณรงค์ วิทิโต (ร่องมะรุด),การประยุกต์หลักศีล 5 เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม,**วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, 47.

[37] สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **เบญจศีลเบญจธรรม เล่ม 1**, พิมพ์ครั้งที่ 29, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2535), หน้า 29.

[38] พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ), **นิเทศธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : ธีรพงษ์การพิมพ์, 2537), หน้า 37.

[39] พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ), **นิเทศธรรม**, หน้า 38.

ประการ ซึ่งจะทำให้มนุษย์เป็นคนดี มีเมตตาธรรม คุณธรรม มีกาย วาจา ใจ ที่สะอาดงดงาม ได้แก่ (1) เมตตา (2) สัมมาอาชีวะ(3) กามสังวร (4) สัจจะ และ(5) สติสัมปชัญญะ ผู้ที่ได้รับผลจากการกระทานั้นจะมีความสุข[40] จะเห็นได้ว่า ธรรมที่มีความงามเป็นข้อปฏิบัติพิเศษที่ยิ่งขึ้นไปกว่าศีล ซึ่งจะทำให้มนุษย์เป็นคนดี มีเมตตาธรรม คุณธรรม มีกาย วาจา ใจ ที่สะอาดงดงามแบ่งออกเป็นประเภทของเบญจธรรม 5 ประเภท คือ ความเมตตา กรุณา, การเลี้ยงชีพโดยชอบ, ความสารวมในกาม, พูดความจริง และ ความระลึกรู้สึกตัวอยู่เสมอ กล่าวคือ เบญจธรรมคือข้อควรนำไปปฏิบัติ เพื่อให้เป็นคนดีสืบต่อไป

บทสรุป

หลักศีล 5 เป็นหลักปฏิบัติของการเสริมสร้างให้ทุกชีวิตบนโลกใบนี้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข และสัมผัสได้นั้นเกิดจากการประพฤติปฏิบัติให้เกิดมีขึ้นในจิตใจของตนเองแล้วส่งไปถึงผู้อื่น เหมือนความสุขความทุกข์นั้นจะต้องรับรู้ด้วยตัวเองถึงจะบอกได้ว่าเป็นอย่างไร ฉันใด การสัมผัสถึงหลักศีล 5 นั้น ก็ฉันนั้น หลักศีล 5 นั้นเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้คนเราแผ่ความรักและเจริญความรักในสัตว์ทั้งหลาย ด้วยจิตเสมอกันในสัตว์ทุกจำพวกในที่ทั้งปวง เพื่อละกิเลส มี ความโลภ ความโกรธ ความหลง อันเป็นบ่อเกิดของความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ ที่ทำให้เกิดการอาฆาต จองล้าง จองผลาญ อันเป็นสิ่งที่ไม่สิ้นสุดเพื่อให้เกิดการละกิเลสเหล่านั้น พระพุทธเจ้าจึงเน้นให้คนเรา ไม่ทำความชั่วทั้งปวง ทำแต่ความดีทั้งปวง และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ อันเป็นที่มาของความหมายของการมีความดีในจิตใจ

บรรณานุกรม

กันยา สุวรรณแสง. **จิตวิทยาทั่วไป.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : อักษรพิทยา, 2542.

เครือบริษัทวิญญูชน จำกัด, 2551.

จำลอง ดิษยวณิช. **จิตวิทยาของความดับทุกข์.** เชียงใหม่ : พิมพ์ที่บริษัทกลางเวียงการพิมพ์ จำกัด, 2544.

_____**.พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2537.

พระชัยณรงค์ วิทิโต (ร่องมะรุด).การประยุกต์หลักศีล 5 เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาฬุลาลงกรณราชวิทยาลัย,2555.

พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). **การพัฒนาจิต ภาคหนึ่ง**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพุทธศาสนา, 25538.

พระเทวินทร์ เทวินฺโท. **พุทธจริยศาสตรจิรยศาสตร์ และจริยธรรม**. ผู้พิมพ์ คุณนงลักษณ์ ครุฑแก้ว, 2544.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, 2551.

[40] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2537), หน้า 195-196.

_____.**วิปัสสนากัมมัฏฐานและเชาว์ปัญญาเพื่อการพัฒนาสุขภาพจิตและเชาว์อารมณ์,** พิมพ์ครั้งที่ 2, ฉบับปรับปรุง.เชียงใหม่ : โรงพิมพ์แสงศิลป์, 2549.

พระพุทธโฆษาจารย์. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**. แปลเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร).พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : บริษัทประยูรวงศ์พริ้นติ้ง จำกัด, 2546.

พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว). **คัมภีร์ปฏิรูปมนุษย์**, พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ จากัด , 2547.

พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์. สุวรรณสามยอดกตัญญู. กรุงเทพมหานคร : หจก. ประยูรสาส์นการพิมพ์, 2554.

พระอภิชัย อภิชาโต (ชูขุนทด). “การศึกษาหลักธรรมสำหรับพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน” ,

พระอุบล กตปุญโญ. “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย”.**วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตราชวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2537.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539.

เมธาวี อุดมธรรมานุภาพ และคณะ.**พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2549.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525**. พิมพ์ครั้งที่ 6.กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ปริ้นติ้ง จำกัด, 2539.

วนิช สุธารัตน์. **ความคิดและความคิดสร้างสรรค์.** กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น 2547.

วสิน อินทสระ.**สาระสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค**.พิมพ์ครั้งที่ 4.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2544.

วารีญา ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม.**จิตวิทยาพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ 3. สำนักพิมพ์ ชีวาภิวัฒน์, 2545.

วิทยากร เชียงกุล. **จิตวิทยาความฉลาดและความคิดสร้างสรรค์.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สายธารใน **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.**บัณฑิตวิทยา : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554.

สถิต วงศ์สวรรค์.**การพัฒนาบุคลิกภาพ.** กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่อักษรพิทยา 2540.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม 1,** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง, 2535

สุพัตรา สุภาพ. **ปัญหาสังคม,** พิมพ์ครั้งที่ 20. กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2549.

ไสว มาลาทอง. **การศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง และประชาชนผู้สนใจทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2542.

การวิเคราะห์การบริหารจัดการการพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา

The Development and Promoting Health Elderly on Buddhism Principle, in Phayao Province

พระราชปริยัติ,ดร.,
รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย พลเมืองดี
อุมาพร โคตรกรวด
วิทยาเขตพะเยา

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่องการวิเคราะห์การบริหารจัดการการพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาและการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา 2) เพื่อวิเคราะห์องค์ความรู้ วิถีปฏิบัติตามแนวพระพุทธศาสนาและวิถีวัฒนธรรมชุมชนในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา 3) เพื่อวิเคราะห์นโยบาย กลไก กระบวนการและเครือข่ายการเสริมสร้างผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา

ผลการวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยามีแนวโน้มจะสูงขึ้น และจะทำให้เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ปัญหาสุขภาวะทาง ร่างกาย ทางจิตใจ ทางปัญญา และสังคม เราเรียกว่า ปัญญาสุขภาวะของผู้สูงอายุ ดังนั้นการพัฒนาและการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยาโดยอาศัยองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา วิถีวัฒนธรรมชุมชน แบบพระพุทธศาสนา เคารพศรัทธาในพระรัตนตรัย ใช้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อใช้เป็นข้อที่ควรปฏิบัติได้แก่ศีล 5 ความกตัญญูกตเวที ความปล่อยวางปลงใจ หรือการนำหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขา ได้แก่ ศีล ข้อบังคับในการดำเนินชีวิต สมาธิ ความตั้งมั่นใน ความดีความชั่ว และปัญญา สามารถดำรงชีวิตในโลกนี้อย่างมีความสุข

โดยเพียงแค่ความรู้ความเข้าใจเท่านั้นยังไม่พอ จากการศึกษายังพบว่า นโยบาย กลไก และกระบวนการเครือข่ายยังเป็นปัจจัยที่สำคัญในการจะเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุในจังหวัดให้ดีขึ้นบรรลุผล ได้แก่ นโยบายในการส่งเสริม กลไก คือการขับเคลื่อนให้นโยบายสามารถดำเนินไปได้อย่างสอดคล้องและเกิดผล โดยการช่วยเหลือเอาใจใส่จากเครือข่ายภาครัฐ เอกชน วัด พระสงฆ์ บุคคลรอบข้างผู้สูงอายุก็มีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุจังหวัดพะเยาเพื่อป้องกันปัญหาผู้สูงอายุที่ไม่พึงประสงค์

นอกจากนั้น การศึกษาวิจัยยังพบว่า นโยบาย กลไก และกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา พบว่า การกำหนดนโยบายจะเป็นไปตามนโยบายที่ได้นำเสนอในช่วงหาเสียงเลือกตั้ง และนำเสนอในสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา และเทศบาลทั้ง 2 หน่วยงาน ดังนั้นนโยบายที่กำหนดจะประกาศไว้อย่างกว้าง ๆ สอดคล้องกับพันธกิจ (Mission) มีการกำหนดเป้าประสงค์ (Goal) หรือจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนา สำหรับรายละเอียดการดำเนินงานที่เกี่ยวกับสุขภาวะผู้สูงอายุจะกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกันทั้ง 3 หน่วยงาน นั่นคือ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาสังคม การศึกษา และวัฒนธรรม และกำหนดไว้ในแนวทางพัฒนา

คำสำคัญ: การพัฒนา, สุขภาวะ, ผู้สูงอายุ, หลักพุทธธรรม

Abstract

The study entitled “ The Analytical Study of Management in Development and Enhancement of Elders’ Wellness based on Buddhism aimed to analyze the development and improvement of the elderly's health according to Buddhism in Phayao, to analyze a body of knowledge and the way to practice according to Buddhism and the communal way culture in enhancing the health of the seniors in Phayao, and to analyze the policy, mechanism, process and network to strengthen the elderly people’s wellness in Phayao.

The results showed that there is an increase of a high tendency of elderly people in Phayao and it would cause economic, social, physical, mental, intellectual and other social problems and therefore development and enhancement of the health of the elderly in Phayao based on by the body of knowledge of Buddhism, community culture, respect and faith in the Triple Gem, the application of Buddhist teachings in daily life including the 5 precepts, gratitude, detachment; that is the how the principle of Threefold Training (Trisikkha) ; Sila, rules for living, Samadhi, concentration on good and bad, and Panna for happily living in this world.

Findings also revealed that the policy, mechanism, and network processes were also important factors in enhancing the health of the elderly people in the province effectively. That is to say; a policy of promoting, the mechanism in enabling the policy to be implemented in consistent and fruitful way with the help of state networks, private sectors, the Sangha. Those who are around the elderly are also important in enhancing the well-being of the elderly in Phayao to prevent unwanted problems related to the aged group.

In addition, the results of the study showed that the policy, the mechanism, and processes to enhance the well-being of the elders by the local government organizations in Muang District, Phayao were found to be in line with the policy presented during the election

campaign and presented in Phayao Provincial Administrative Organization Council and the two municipalities, so the policy announced is stipulated broadly in accordance with Mission, Goal or purpose for development. Details on operations related to the health of the elderly are specified in the strategy, which is consistent with the 3 divisions, that is, Strategy 2: Social Development, Education and Culture, and this is prescribed in the development guidelines.

Keywords: Development, Health, Elderly, Buddhism

บทนำ

ประชาการผู้สูงอายุจังหวัดพะเยาที่เป็นปัญหาและประสบปัญหาทางด้านสุขภาพมาก เนื่องจากสภาพพื้นที่ที่เป็นสภาพของชนบทเป็นส่วนใหญ่ทำให้ประชาชนในพื้นที่มีกิจกรรมทางด้านการรวมกลุ่มที่บ่อย และประกอบกับเป็นพื้นที่ที่ประชากรผู้สูงอายุมีระดับการศึกษาที่แตกต่างกันไม่มากนัก ทำให้กิจกรรมการรวมกลุ่มทางด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุสามารถที่จะดำเนินงานไปได้ด้วยดีประกอบกับกระแสการรวมตัวกันเป็นประชาคมที่ค่อนข้างมีความเข้มแข็ง มีกลุ่มที่เกิดจากภาคประชาชนที่จะมาทำการแก้ปัญหาทางด้านต่าง ๆ แต่ก็เกิดปัญหาทางด้านความยั่งยืนของการดำเนินกิจกรรม เกิดปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานทางด้านสุขภาพทั้งที่เกิดจากถาวรรวมตัวกันทั้งภายในกลุ่มผู้สูงอายุเอง และกลุ่มอื่น ที่จะให้การช่วยเหลือผู้สูงอายุทางด้านสุขภาพ ทำให้ทางกลุ่มผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะพัฒนาการดำเนินงานทางด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ ดังนั้นผู้ทำการศึกษาจึงสนใจที่จะนำรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม มาใช้ในการศึกษาครั้งนี้เพื่อพัฒนางานทางด้านสร้างเสริมสุขภาวะสำหรับผู้สูงอายุ โดยการนำผู้สูงอายุ องค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในจังหวัดพะเยา มาร่วมคิด วิเคราะห์ปัญหาวางแผนการดำเนินการ และสรุปบทเรียนที่ได้ เพื่อทำการศึกษาด้านการดำเนินงานผู้สูงอายุที่ผ่านมาเป็นอย่างไร ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานทางด้านการส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยาเป็นอย่างไร กระบวนการในการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุเป็นอย่างไร โดยที่ผู้ทำการศึกษาเชื่อว่ากระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะสามารถพัฒนางานการสร้างเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุให้มีคุณค่าในตนเอง ลดภาระทางด้านการพึ่งพิง พัฒนาเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทางด้านการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ของผู้สูงอายุต่อไป

ในการแก้ปัญหาผู้สูงอายุจึงควรประกอบด้วยทุกส่วนของสังคมที่จะต้องร่วมมือกันเพื่อที่จะให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถดำรงชีวิตในบั้นปลายร่วมกับครอบครัว ชุมชน หรือสังคมได้อย่างมีคุณค่าและมีความสุข แต่ที่สำคัญที่สุดคือ ผู้สูงอายุเองที่จะต้องแสดงศักยภาพในการพึ่งตนเองตลอดจนมีบทบาทในการที่จะแก้ไขปัญหาของตัว หรือกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกันเอง เพราะไม่มีผู้ใดรู้และสามารถเข้าใจปัญหาได้ดีกว่าตนเองที่กำลังประสบอยู่ ดังนั้นการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องจึงควรเริ่มที่ผู้สูงอายุก่อน ซึ่งปัจจุบันการรวมตัวของผู้สูงอายุในจังหวัด อำเภอ ตำบลหรือชุมชนต่าง นับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนในการรับผิดชอบตัวเองและเป็นการดูแลช่วยเหลือกันเอง (Self Help Group) โดยมีรูปแบบของการดำเนินงานเป็นลักษณะของชมรมได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มซึ่งเป็นความสนใจร่วมของสมาชิกที่เป็นประโยชน์แก่กลุ่มตนและสังคมในด้านต่าง ๆ รวมทั้งในเรื่องของสุขภาวะตลอดได้มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกับเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงทั้งภายในกลุ่มและนอกกลุ่ม

หรือองค์กรอื่น ๆ ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการกับปัญหาเรื่องต่าง ๆ ขึ้นมานับเป็นทรัพยากรหรือต้นทุนทางสังคม (Social Capital)[1]ที่สำคัญที่สุด และในความเป็นจริงแล้วผู้สูงอายุเองได้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นชมรมมานานแล้วอย่างไม่เป็นทางการ ดังจะเห็นได้จากในชนบทเมื่อมีงานบุญหรือประกอบกิจทางศาสนาต่าง ๆ ตามวัดผู้สูงอายุมักจะมาร่วมงานกันมากด้วยความสมัครใจและมีการพูดคุยกันก่อนจะแยกย้ายกันกลับบ้าน บางครั้งได้มีการนัดหมายเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน ลักษณะเช่นนี้คือการตั้งกลุ่มหรือชมรมขึ้นตามธรรมชาตินั้นเอง ซึ่งการร่วมกลุ่มหรือชมรมดังกล่าวนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อรัฐในการดำเนินงานด้านสวัสดิการหรืองานบริหารด้านสุขภาพอนามัย โดยเฉพาะงานด้านส่งเสริมสุขภาวะและป้องกันโรคของรัฐที่ให้แก่ผู้สูงอายุแล้วยังเกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุโดยตรงอีกด้วย กล่าวคือ สมาชิกของชมรมได้มีการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ประสบการณ์ และแก้ไขปัญหาสุขภาพร่วมกันด้วยความรักความเอื้ออาทรต่อกันภายใต้ระบบ

การจัดการผ่านทางชมรม นอกจากนี้หากมีการส่งเสริมให้มีการดำเนินงานที่เข้มแข็งให้เกิดขึ้นในแต่ละแห่งและมีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายย่อย ๆ (Civic Network) กับส่วนอื่น ๆ ในสังคม คาดว่าจะทำให้กลุ่มผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเองและมีพลังแสดงศักยภาพในการก่อประโยชน์กับสังคม ซึ่งเป็นการพลิกบทบาทจากผู้ที่เคยเป็นภาระซึ่งคอยรับการสงเคราะห์จากสังคมมาเป็นผู้กระทำต่อสังคมเสียเองและหากมีการส่งเสริมเพื่อสร้างพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม ตลอดจนสร้างจิตสำนึก (Healthy Consciousness) แก่ผู้สูงอายุในการรับผิดชอบสุขภาพของตนเองแล้วก็จะสามารถเกิดความเป็นชุมชนหรือความเป็นชมรมสูงอายุที่เข้มแข็งด้านสุขภาพ(Elderly Civic Society in Health) ขึ้นมาได้

ดังนั้น แผนงานวิจัย การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดพะเยา จึงมุ่งเน้นให้การพัฒนาและบูรณาการองค์ความรู้และผลการศึกษาวิจัย โดยเฉพาะหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ ศึกษาองค์ประกอบและเกณฑ์ชี้วัด นโยบาย กลไก และการจัดการความรู้องค์กรผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยาหลักการเรียนรู้ร่วมกันของผู้สูงอายุตามหลักศีล 5 นโยบายขององค์กรท้องถิ่นในการดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุ รวมทั้งเป็นการพัฒนาบทบาทขององค์กรนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาและบุคลากรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการสนองและสนับสนุนสังคมผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการผลักดันและเป็นกลไกสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายขององค์กรทางพระพุทธศาสนาและองค์กรปกครองท้องถิ่น ต่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาและเสริมสร้างสนับสนุนประสานร่วมกับองค์กรทางพระพุทธศาสนากับการดำเนินนโยบายองค์กรปกครองท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ คณะผู้วิจัยเชื่อว่าการที่จะแก้ปัญหาองค์รวมของผู้สูงอายุจังหวัดพะเยา ควรที่จะต้องมีการศึกษาวิจัย ในภาคทฤษฎี และปฏิบัติมาใช้ในการแก้ไขปัญหาสุขภาวะของผู้สูงอายุได้ และยังสามารถที่จะเป็นแบบอย่าง(Model) ให้จังหวัดอื่น ๆ นำกระบวนการโครงการโดยมีหลักทางพระพุทธศาสนาเป็นแกนกลางในการที่จะปัญหาสุขภาวะผู้สูงอายุ ในด้านร่างกาย จิตใจ ปัญญา และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

---

[1] ประเวศ วะสี, **ความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม : ปัจจัยสำคัญอยู่ที่องค์กรชาวบ้านและมหาชน**, สาธารณสุขมูลฐานภาคเหนือ. (พฤศจิกายน 2538), หน้า 13-20.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาและการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธ ศาสนาในจังหวัดพะเยา

2. เพื่อวิเคราะห์องค์ความรู้ วิถีปฏิบัติตามแนวพระพุทธศาสนาและวิถีวัฒนธรรมชุมชนในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา

3. เพื่อวิเคราะห์นโยบาย กลไก กระบวนการและเครือข่ายการเสริมสร้างผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้แหล่งข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ และการวิจัยในภาคสนาม จากนั้นจึงวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ของการวิจัยในแต่ละกลุ่มวิจัย

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ จังหวัดพะเยาตามหลักพุทธธรรม

2. การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ จังหวัดพะเยา โดยกระบวนการกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

3.การศึกษาองค์ประกอบและเกณฑ์ชี้วัดในการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา

4. การศึกษานโยบาย กลไก และกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดพะเยา

5. การจัดความรู้และเครือข่ายองค์กรสุขภาวะของผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา

2) ขอบเขตด้านพื้นที่

1. สำนักปฏิบัติธรรมดีเด่น 5 แห่ง ในจังหวัดพะเยา

2. ประชากรองค์กรเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนที่ให้การส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมโครงการ นโยบาย แผนยุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุจังหวัดพะเยา

3. กลุ่มผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา โดยกำหนดเขตพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพะเยา

4. ชมรมผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา

3) ขอบเขตด้านประชากร

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่าง เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับประชากรกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้สูงอายุ ในแต่ละตำบล ๆ ละ 5 รูป/คน

1. ผู้สูงอายุที่ปฏิบัติธรรม ณ สำนักปฏิบัติธรรมดีเด่น 5 แห่ง

2. ผู้สูงอายุที่เกี่ยวข้องกับองค์กรเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนที่ให้การส่งเสริมสนับสนุน

กิจกรรมโครงการ นโยบาย แผนยุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุจังหวัดพะเยา

3. ผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา โดยกำหนดเขตพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพะเยา

บทสรุป

งานวิจัย การวิเคราะห์การบริหารจัดการการพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นโครงการชุดที่มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้คือ 1)เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาและการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ 2)เพื่อวิเคราะห์องค์ความรู้ วิถีปฏิบัติตามแนวพระพุทธศาสนาและวิถีวัฒนธรรมชุมชนในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ และ 3) วิเคราะห์นโยบาย กลไก กระบวนการและเครือข่ายการเสริมสร้างผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา โดยมีวิจัยย่อย 5 เรื่อง ได้แก่ 1) การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ 2) การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ โดยกระบวนการกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา 3) การศึกษาองค์ประกอบและเกณฑ์ชี้วัดในการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา 4) การศึกษานโยบาย กลไก และกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดพะเยา และ 5) การจัดความรู้และเครือข่ายองค์กรสุขภาวะของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ และ ปริมาณผสมกัน ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมงานวิจัย

ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ศึกษา ศึกษาจากหนังสือ ตำรา เอกสารที่สำคัญคือพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หนังสือพุทธธรรมต่าง ๆ นอกจากนั้นยังได้มีการเก็บข้อมูลออกแบบสอบถามเชิงคุณภาพและปริมาณ มีการสัมภาษณ์เชิงลึก(in-depth interview) และ เก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

1. การพัฒนาและการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา

ผลการวิจัย พบว่า 1) การพัฒนาและการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา ใช้พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการส่งเสริม พัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา โดยแบ่งผู้สูงอายุจังหวัดพะเยา ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1. ผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตัวเอง 2. ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ หรือเรียกว่า ภาวะติดเตียง 3. ผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้แต่ติดบ้าน 4.ผู้สูงอายุที่สามช่วยเหลือตัวเองได้แต่ติดสังคม ซึ่งผู้สูงอายุในแต่ละกลุ่มก็มีการช่วยเหลือและกิจกรรมโครงการ กระบวนการ กลไกในการดูแลที่ต่างอย่าง เช่น ผู้สูงอายุประเภทช่วยเหลือตัวเองได้ประเภทติดสังคม ก็จะออกนอกบ้านเที่ยวคบค้าสมาคม อาจจะนำพาไปในทางที่ไม่ควร เช่น ดื่มสุรา เล่นการพนัน เที่ยวกลางคืน อีกประเภทหนึ่งช่วยเหลือตัวเองได้ แต่ติดบ้าน ผู้สูงอายุประเภทนี้ จะไม่ค่อยคบค้าสมาคมกับใคร่ ไม่ให้ความร่วมมือในการประกอบกิจกรรมทางราชการ หรือแม้แต่กิจกรรมทางศาสนาเก็บตัวอยู่คนเดียว ส่วนอีกกลุ่มหนึ่ง คือ ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ เรียกว่า ผู้สูงอายุประเภทติดเตียง ไม่สามารถลุกไปไหนมาไหนได้ กลุ่มนี้ต้องอาศัยคนมาดูแลช่วยเหลือ ดีที่สุดคือญาติ ลูกหลาน แม้บางครั้งแม้จะมีลูกหลานดูแลแต่ก็มีปัญหา อาจจะดูแลดีไม่เท่าที่ควร หรือดูแลไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ

ดังนั้น กลไก กระบวนการ พัฒนาเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุย่อมที่จะมีความหลากหลายและไม่เหมือนกัน เพราะประเภทผู้สูงอายุที่ต่างและหลากหลายนั้นเอง

นอกจากนั้นการศึกษาวิจัยยังพบว่า หลักการศึกษา 3 ทางพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นกลไกในการพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา ดังอธิบายตามตารางนี้

พัฒนาเสริมสร้าง	ปริยัติ ศึกษาทฤษฎี	ปฏิบัติ ลงมือปฏิบัติ	ปฏิเวธ ผลการชี้วัดสัมฤทธิ์
สุขภาวะทางกาย	-รู้ว่าประโยชน์ของการมีสุขภาวะทางกายแข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ ไม่เป็นทุกข์	-ออกกำลังกาย -รับประทานอาหารครบ 5 หมู่ -ไม่รับประธานอาหารที่เป็นโทษต่อร่างกาย	-ทำให้ร่างกายแข็งแรง มีภูมิต้านทานโรค -ประกอบกิจกรรมร่วมกับคนอื่นได้ -จิตใจแจ่มใส
สุขภาวะทางจิตใจ	-รู้ว่าการมีจิตใจที่ร่างเริงแจ่มใส, มีผลดีต่อร่างกาย	-ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน - สวดมนต์ไหว้ -รักษาศีล 5 ให้บริสุทธิ์	-อารมณ์สดชื่น แจ่มใส มองโลกในแง่ดี
สุขภาวะทางปัญญา	-รู้ตัวเสมอมีสติสัมปชัญญะ -มีสติระลึกได้เสมอ -มีความเห็นไปทางสุจริต	-ศึกษาหลักธรรม -หมั่นศึกษาเรียนรู้อยู่เสมอ	-มีสติ ไม่หลงลืม
สุขภาวะทางสังคม	-รู้เข้าใจมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่จะต้องมีการคบค้าสมาคม โดยสมาคมเสพแต่บัณฑิต	-ไม่คบคนพาล -ไม่ไปในทางแห่งอบาย -ทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง และสังคม	-เป็นคนดีของสังคม ได้รับการยกย่อง สรรเสริญในสังคม ชมชน -เป็นตัวอย่างที่ดี

2. องค์ความรู้ วิถีปฏิบัติตามแนวพระพุทธศาสนาและวิถีวัฒนธรรมชุมชนในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา

ผลการวิจัย สรุปว่า องค์ความรู้วิธีปฏิบัติตามแนวพระพุทธศาสนา และวิถีวัฒนธรรมชุมชนในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา ประกอบด้วย 5 อ. และ 1 ศ ได้แก่

2.1 อาหาร คือ ผู้สูงอายุต้องรับประทานอาหารให้ตรงเวลา ครบ 5 หมู่ โดยเฉพาะอาหารที่ย่อยง่าย ผัก ปลา ผลไม้ งดการบริโภคอาหารพื้นเมืองประเภท ดิบ สุรา เพราะอาหารและน้ำดื่มเป็นสิ่งจำเป็นต่อร่างกาย ทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ช่วยบำบัดความหิวกระหาย การบำรุงร่างกายด้วยอาหาร จึงต้องใช้ปัญญาไตร่ตรองว่าอาหารชนิดใดเป็นโทษต่อร่างกายและไม่เป็นโทษต่อร่างกาย หากไม่รู้จักพิจารณาไตร่ตรอง ก็จะก่อให้เกิดทุกข์แก่ร่างกายได้ ดังนั้น ทางพระพุทธศาสนาจึงได้แนะนำหลักในการบริโภคอาหารไว้หลายประการ ได้แก่ การรับประทานอาหารที่ดีมีประโยชน์ ต่อร่างกาย อาหารที่เป็นธรรมชาติไม่มีการปรุงแต่งมากเกินไป

อาหารที่ย่อยง่าย รสไม่จัดเกินไป ไม่แสลงต่อธาตุภายในร่างกาย และที่สำคัญต้องเป็นผู้มีสติและรู้ประมาณในการบริโภคด้วย

2.2 ออกกำลังกาย ผู้สูงอายุต้องพัฒนสุขภาวะของตนด้วยการออกกำลังกายเป็นประจำ และต้องไม่หักโหมจนเกินไป นอนหลับพักผ่อนให้เพียงพอ ตลอดจนสภาวะแวดล้อมที่อยู่สะอาดเหมาะสม ที่สำคัญการทำสมาธิ สวดมนต์ จะช่วยเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี หลักปฏิบัติในการออกกำลังกายดีที่สุดประหยัดและจัดว่าเหมาะสมกับทุกเพศทุกวัยตามพุทธวิธี ได้แก่การเดิน โดยเฉพะอย่างยิ่งการเดินจงกรม ซึ่งเป็นวิธีออกกำลังกายที่ให้ผลทั้งทางกายและใจควบคู่กันไปด้วย และการปรับเปลี่ยนการเคลื่อนไหว อิริยาบถทั้ง 4 ให้สม่ำเสมอ เป็นประจำทุกวัน จะเป็นวิธีที่ช่วยให้ร่างกายแข็งแรง

2.3 อารมณ์ ผู้สูงอายุต้องมีอารมณ์แจ่มใส สดชื่น ไม่ขุ่นมัว มีความรักเมตตา ซึ่งการปฏิบัติทางด้านอารมณ์ เป็นการปฏิบัติทางใจเพื่อไม่ต้องป่วยคือการรับรู้และเข้าใจถึงธรรมชาติของสรรพสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง และทรงอนุญาตการสวดเป็นทำนองสรภัญญะ แต่ไม่พึงดูการฟ้อนรำ การขับร้อง หรือการบรรเลงดนตรี และไม่พึงกล่าวธรรมด้วยเสียงขับยาว จะช่วยปรับสมดุลพลังในร่างกาย ก่อให้เกิดสมาธิ ร่างกายผ่อนคลาย นอกจากนี้การบริหารจิตด้วยการปฏิบัติธรรม สมถกัมมัฏฐาน วิปัสสนากัมมัฏฐาน ทำให้จิตมั่นคง ให้จิตอยู่กับปัจจุบันทุกขณะ ช่วยให้กายผ่องใส อารมณ์แจ่มใส

2.4 อดิเรกสร้างสรรค์งานอดิเรก เพิ่มพูนคุณค่า เกื้อกูลสังคม ทำกิจกรรมให้เพลิดเพลิน เช่น สอนศิลปวัฒนธรรม ฟังเทศน์ อ่านค่าว หรือ ทำเครื่องจักสาร ฆ่าเวลาไม่ให้ว่างเปล่า

2.5 อนามัย คือ ผู้สูงอายุต้องมีอนามัยดีรวมไปถึงอนามัยดีทั้งร่างกาย และใจ รักษาสุขภาพพลานามัยให้สะอาดอยู่เสมอ

2.6 ศีล คือ ผู้สูงอายุต้องรักษาศีล 5 ให้ทาน สม่ำเสมอ เพราะการรักษาศีลทำให้ร่างกายและจิตใจสะอาดบริสุทธิ์อยู่เสมอ

3. นโยบาย กลไก กระบวนการและเครือข่ายการเสริมสร้างผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา

จากการศึกษานโยบาย กลไก และกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา พบว่า การกำหนดนโยบายจะเป็นไปตามนโยบายที่ได้นำเสนอในช่วงหาเสียงเลือกตั้ง และนำเสนอในสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา และเทศบาลทั้ง 2 หน่วยงาน ดังนั้นนโยบายที่กำหนดจะประกาศไว้อย่างกว้าง ๆ สอดคล้องกับพันธกิจ)Mission มีการกำหนดเป้าประสงค์ ( )Goalหรือจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนา สำหรับรายละเอียดการดำเนินงานที่เกี่ยวกับสุขภาวะผู้สูงอาย (ุจะกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกันทั้ง 3 หน่วยงาน นั่นคือ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาสังคม การศึกษาและวัฒนธรรม และกำหนดไว้ในแนวทางพัฒนา

ในด้านระบบและกลไกพัฒนา ทั้ง 3 หน่วยงาน ได้จัดทำแผนยุทธศาสต์การพัฒนา และแผนพัฒนา 3 ปี เป็นระบบในการบริหารจัดการองค์กร โดยมีกลไก คือ หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ ประกอบด้วยสำนักปลัก และกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม มีคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการ มีกองทุน และมีโครงการที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ทั้ง 3 หน่วยงาน ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยามีกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพที่จำเป็นต่อสุขภาพจังหวัดพะเยา และมีการจัดตั้งโครงการจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสุขภาพชุมชนด้านการ

พัฒนาศักยภาพ คนพิการ ผู้สูงอายุ และผู้ที่อยู่ในระยะจำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพจังหวัดพะเยา ส่วนเทศบาลทั้ง 2 หน่วยงาน มีกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ซึ่งเป็นไปตามยุทธศาสตร์การดำเนินงานของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) โดยมีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ได้แก่ โรงเรียนผู้สูงอายุ โครงการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ โครงการสนับสนุนกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) โครงการพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งตำบลบ้านต๋อม เป็นตัวขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ

ในส่วนของกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ เป็นการดำเนินงานอยู่ 3 ลักษณะ คือกระบวนการดำเนินงานตามโครงการตั้งแต่การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานจนถึงการรายงานผลการดำเนินงานโครงการและการดำเนินงานโครงการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกภาคส่วนของเทศบาลตำบลแม่กา โดยมีทรัพยากรในการบริหารจัดการแบบ 4 M ประกอบด้วยทรัพยากรบุคคล (Man) งบประมาณ (Money) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (Management) และวัสดุอุปกรณ์ (Material) และกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะของเทศบาลตำบลบ้านต๋อม มุ่งให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพิงตนเอง และร่วมกันดำเนินกิจกรรมในรูปของชมรมผู้สูงอายุ การจัดกองทุนสวัสดิการให้และจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาวะผู้สูงอายุ และการสร้างองค์ความรู้โดยการจัดอบรมให้ความรู้และส่งเสริมสุขภาพในกลุ่มผู้สูงอายุ การดำเนินงานตามนโยบาย กลไก และกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ เข้าสู่ภาคปฏิบัติเพื่อให้การดำเนินงานเป็นรูปธรรม จะต้องดำเนินงานโครงการ/กิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา และแผนพัฒนา 3 ปี ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดพะเยา โดยยกตัวอย่างโครงการที่ดำเนินงานในแต่ละหน่วยงาน

4. การพัฒนาบริหารจัดการการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ

ผลการศึกษาที่ค้นพบซึ่งสอดคล้องกับพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ใช้หน้าที่ของนักบริหารเป็นกรอบในการพิจารณา มี 5 ประการ ตามคำย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDC ดังนี้

P คือ Planning หมายถึง การวางแผนเชิงพุทธ (Buddha's Planning) โดยอธิบายว่าพระพุทธเจ้าทรงตัดสินพระทัยโปรดแสดงธรรมแก่เวไนยสัตว์ให้ทรงหลุดพ้น ทรงวางแผนว่าไปโปรดแสดงธรรมแก่ใครก่อน ซึ่ง การพัฒนาบริหารจัดการการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธก็เหมือนกัน ต้องมีการวางแผน โดยมี นโยบาย กลยุทธ์ และวางแผนทางด้านยุทธศาสตร์ เพื่อพัฒนาบริหารการพัฒนาเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุจังหวัดพะเยา

O คือ Organization หมายถึง การจัดการองค์การเชิงพุทธ (Buddha's Organizing) เมื่อมีพุทธสาวกมาก การอยู่ร่วมกันมาก ๆ การจัดการองค์การ ก็ย่อมจะต้องมีการจัดการ เช่นเดียวกับ องค์การที่จะเข้ามาเป็นภาคีเครือข่ายในการร่วมกันเป็นองค์การพัฒนาเสริมสร้างผู้สูงอายุ ในแนวดิ่ง และแนวราบ ตั้งแต่รัฐบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล โรงพยาบาล พระสงฆ์ ชุมชน ประชาชน ฯลฯ ก็ต้องมีการจัดการองค์การให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิ์ผล

S คือ Staffing หมายถึงการบริหารงานบุคคลเชิงพุทธ (Buddha's Staffing) การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่การรับหรือบรรจุคนเข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ในพุทธบริษัท 4 โดยภิกษุต้องมีการกำหนดคุณสมบัติและกลั่นกรองโดยคณะสงฆ์ ภิกษุณีต้องมีการกำหนดคุณสมบัติและกลั่นกรองโดยคณะสงฆ์

ทั้งสองฝ่าย ส่วนอุบาสกต้องแสดงตนเป็นพุทธมามกะ เช่นเดียวกับการบริหารงานบุคคลที่จะเข้าร่วมทำงานเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ นับตั้งแต่ พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ท้องถิ่น พยาบาลอาชีพ ญาติผู้ดูแลผู้สูงอายุประเภทติดเตียง และแม้แต่ผู้สูงอายุเอง

D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการเชิงพุทธ (Buddha's Directing) สำหรับการดำเนินงานทางพระพุทธศาสนาอาศัยภาวะผู้นำ เป็นสำคัญ เพราะไม่มีระบบการใช้กำลังบังคับให้ปฏิบัติตามผู้นำในพระพุทธศาสนา ผู้บริหารเชิงพุทธต้องมีภาวะผู้นำ คือ มีความสามารถในการจูงใจให้คนเกิดความต้องการอยากปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บริหาร หลักการสื่อสารเพื่อการบริหาร พระพุทธเจ้าทรงใช้หลัก 4 ส. ได้แก่ 1) สันทัสสนา (แจ่มแจ้ง) อธิบายขั้นตอนของการดำเนินงานได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง ช่วยให้สมาชิกปฏิบัติตามได้ง่าย 2) สมาทปนา (จูงใจ) อธิบายให้เข้าใจและเห็นชอบ กับวิสัยทัศน์ จนเกิดศรัทธาและความรู้สึกว่าต้องฝันให้ไกลและไปให้ถึง 3) สมุตเตชา (แกล้วกล้า) ปลุกใจให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและกระตือรือร้นในการดำเนินการไปสู่เป้าหมาย และ 4) สัมปหังสนา (ร่าเริง) สร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตร ซึ่งจะส่งเสริมให้สมาชิกกมีความสุขในการทำงาน

C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแลเชิงพุทธ (Buddha's Controlling) พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่การกำกับดูแลคณะสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อให้พระสงฆ์ใช้เป็นมาตรฐานควบคุมความประพฤติให้เป็นแบบเดียวกัน ทรงให้เหตุผลในการบัญญัติพระวินัยไว้ 10 ประการ เช่นเดียวกันกับการ บังคับใช้ระเบียบขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลให้ติดตาม กำกับดูแล ประเมินผล ในการพัฒนาเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุจังหวัดพะเยา

สรุป จากการศึกษาวิจัย พบว่า การเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุจังหวัดพะเยาโดยการบูรณาการตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า ได้มีการบูรณาการทางพระพุทธศาสนา ได้มีการวางแผนเชิงพุทธ (Buddha's Planning) ได้มีการบริหารงานบุคคลเชิงพุทธ (Buddha's Staffing) การบริหารงานบุคคลเชิงพุทธ (Buddha's Staffing) การอำนวยการเชิงพุทธ (Buddha's Directing) และการกำกับดูแลเชิงพุทธ (Buddha's Controlling)

5. การบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการพัฒนา และเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ

สรุปการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนา และเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ ดังตาราง ต่อไปนี้

พัฒนาและเสริมสร้าง	หลักพุทธธรรม
สุขภาวะทางกาย	ไตรลักษณ์ ปฏิจสมุปบาท อริยมรรคองค์ 8 สัปปายะ 7 อายุสสธรรม 5 อบายมุข 6

สุขภาวะทางจิตใจ	พรหมวิหาร 4 กัลยาณมิตรธรรม โลกธรรม 8
สุขภาวะทางปัญญา	วิปัสสนากรรมฐาน สติปัฏฐาน 4 สัญญา 10
สุขภาวะทางสังคม	ทิศ 6 สารณียธรรม 7 สัปปุริสธรรม 7 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 ฆราวาสธรรม 4 อริยวัฑฒิ 5

ทำให้พอสรุปได้ ประเด็นสุขภาวะดีประกอบด้วย 3 ด้าน คือ

1. เชิงกระบวนการ ได้แก่ 1) มีกลไกความร่วมมือแบบบูรณาการ 2) มีกระบวนการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุจังหวัดพะเยาทั้งด้านการเฝ้าระวัง การส่งเสริม การป้องกัน การสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุจังหวัดพะเยาโดยชุมชนและท้องถิ่น 3) มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งดี ๆ ในการพัฒนา และต่อยอดความสำเร็จของการพัฒนาระบบสุขภาวะผู้สูงอายุจังหวัดพะเยา ชุมชนและนวัตกรรมด้านสุขภาวะผู้สูงอายุจังหวัดพะเยา

2. เชิงผลผลิต ได้แก่ 1) มีกิจกรรม/โครงการที่ดำเนินการโดยชุมชน/ท้องถิ่น 2) มีประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับการคัดกรองและมีการเฝ้าระวังปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาวะผู้สูงอายุจังหวัดพะเยามีการสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุจังหวัดพะเยาที่ดี 3) มีประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับการบริการสุขภาวะผู้สูงอายุจังหวัดพะเยาที่เหมาะสม และมีการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุจังหวัดพะเยาตนเอง (Self-Care) 4) มีการสร้างและใช้นวัตกรรมด้านสุขภาวะผู้สูงอายุจังหวัดพะเยาเพื่อการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุจังหวัดพะเยาประชาชนในชุมชน

3. เชิงผลลัพธ์ ได้แก่ 1) พฤติกรรมสุขภาวะผู้สูงอายุจังหวัดพะเยาที่ถูกต้อง 2) ลดอัตราการป่วยตายด้วยโรควิถีชีวิต 3) ลดความรุนแรงของโรคที่เกิดจกการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต 4) ลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาวะผู้สูงอายุจังหวัดพะเยา

ประเด็นมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ

1. เชิงกระบวนการ ได้แก่ 1) องค์กรภาคีเครือข่ายให้ความร่วมมือในการจัดการด้านสุขภาวะผู้สูงอายุจังหวัดพะเยาของชุมชน 2) ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน

2. เชิงผลผลิต ได้แก่ 1) มีองค์ภาคีเครือข่ายที่มีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุจังหวัดพะเยาของชุมชน 2) ประชาชนมีความตระหนักในการพึ่งตนเองด้านสุขภาวะผู้สูงอายุจังหวัดพะเยา

3. เชิงผลลัพธ์ ได้แก่ 1) เกิดเอกภาพในการพัฒนา การจัดการด้านสุขภาวะผู้สูงอายุจังหวัดพะเยาของชุมชน 2) คุณภาพชีวิตประชาชนในชุมชนดีขึ้น

ผลลัพธ์ที่คาดหวัง คือความยั่งยืน 3 ข้อ ได้แก่ 1) นโยบายสาธารณะ ที่เอื้อต่อสุขภาวะผู้สูงอายุจังหวัดพะเยาดี (Healthy public policy) 2) ชุมชนสุขภาวะผู้สูงอายุจังหวัดพะเยาดี (Healthy community) 3) สิ่งแวดล้อมดี พลังงานสะอาด (Green community)

บรรณานุกรม

โครงการพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**พุทธศิลป์ไทลื้อ.** มปป. (เอกสารอัดสำเนา)

โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. **การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม**. กรุงเทพมหานคร, 2546.

จารุวรรณ พรมวัง. “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมบางประการของชาวไทลื้อ”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, (รัฐศาสตร์)** .บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

ณกานต์ อนุกุลวรรธกะ. กระบวนการรื้อฟื้นสำนึกทางประวัติศาสตร์และการจัดตั้งวัฒนธรรมไทลื้อชุมชนเชียงคำ จังหวัดพะเยา ช่วงทศวรรษ 2520-2550. **ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์** : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2554.

ณรงค์ เส็งประชา. **มนุษย์กับสังคม.** กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2538.

ณริสสร ธีรทีป, ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทลื้อ ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2460-2450 ศึกษาผ่านลักษณะเครือข่ายความสัมพันธ์ของผู้นำที่เป็นทางการ. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต** : ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.

นรินทร์ สังข์รักษา. เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ พื้นฐานทางการศึกษา. ภูมิปัญญาไทย : “การจัดการความรู้: ฐานความรู้สู่สังคมธรรมานุภาพ.” **คณะศึกษาศาสตร์**: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550.

นิชธิมา บุญเฉลียว, “ความทรงจำร่วมของคนลื้อพลัดถิ่นกับประเพณีประดิษฐกรรม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2552.

นิเทศ ตินณะกุล . **การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ 2. 2546.

นิยพรรณ วรรณศิริ. **มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,2550.

บันเทิง พาพิจิตร. **สังคมวิทยา.** กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2547.

ประภากร ทองสุก. การศึกษาเรื่องการสร้างตุงของล้านนา. **สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ :** มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2549.

ผจงจิตต์ อธิคมนันทะ. **การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม.** กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2525.

พระอัษฎากรณ์ กิตฺติภทฺโท (ฉัตรานันท์). การศึกษารูปแบบและความเชื่อเรื่องผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำ. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ- ไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, 2532.

วาณี เอี่ยมศรีทอง. ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ, **รายงานการวิจัย. คณะศึกษาศาสตร์**: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.

วิถี พานิชพันธ์ .**วิถีล้านนา.** กรุงเทพมหานคร : โอ เอส พริ้นติ้งเฮ้าส์, ,2548.

สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย. พลวัตการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของโลกที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรม-สังคมไทย. รายงานการวิจัย. กุมภาพันธ์ 2553.

สันติพงษ์ ช้างเผือก, “ลื้อผานม : การพัวพันทางวัฒนธรรมในพื้นที่ท่องเที่ยวแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการพัฒนาสังคม):** มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546.

สุพัตรา สุภาพ. **สังคมวิทยา.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, พิมพ์ครั้งที่ 12, 2534.

สุรชัย คำสุ. ตุงไทลื้อในเขตอำเภอเชียงคำ และอำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา. **วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปะบัณฑิต สาขาวิชาศิลปะไทย**. คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543.

สุริชัย หวันแก้ว. **สังคมและวัฒนธรรม.** คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ , 2537.

เสกสรร สรรสรพิสุทธิ์, “อัตลักษณ์ของไทลื้อและการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม : กรณีศึกษาบ้านแม่สาบ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่**”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546.

เสาวภา ศักยพันธ์. การปรับปรนและการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมอาหารไทลื้อในเขตล้านนา. **รายงานการวิจัย**. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2554.

อมรา พงศาพิชญ์. **ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการพัฒนา : มุมมองทางมานุษยวิทยา.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2540.

อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. “ไทลื้อในสิบสองพันนาและล้านนา”, ในเอกสารการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง มรดกสิ่งทอไทลื้อกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมในล้านนา. ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดในเขตภาคเหนือตอนบนร่วมกับ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2535.

อัจฉราพร เกษทอง. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การประดิษฐ์ตุงล้านนาเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรและการสอน)** : มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2548.

การฟื้นฟูสุขภาวะของผู้สูงวัยของวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
Health Restoration of Elder People in the Monasteries in the North East

พระมหาสุภวิชญ์ ปภสฺสโร (วิราม), ผศ.
วิทยาลัยสงฆ์เลย

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การฟื้นฟูสุขภาวะของผู้สูงวัยของวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาบทบาทและกิจกรรมของศูนย์ฟื้นฟูสุขภาวะทางกายและทางจิตของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการของศูนย์ฟื้นฟูสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3) เพื่อศึกษาผลการส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุตามแนวพุทธศาสนาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สำหรับวิธีการดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยประยุกต์ (Applied research) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุตามแนวพุทธศาสนา คณะผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาในเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) กำหนดกลุ่มตัวอย่างไว้ 2 ประเภท ได้แก่ 1) เจ้าอาวาส คณะสงฆ์ พระสังฆาธิการระดับสูง ตัวแทนวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ 2) ผู้สูงอายุชาย/หญิงที่เข้าร่วมโครงการการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมสุขภาวะตามแนวพุทธศาสนา พื้นที่กรณีศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

คำสำคัญ: การฟื้นฟูสุขภาวะ, ผู้สูงวัย

Abstract

The research on "Retreats of the Elderly Health of the Temple In the Northeast" covered three objectives as follows : 1) to study the role and activities of the Retreat Center related to physical and mental health of the elderly in the Northeast. 2) to study the management process of rehabilitation health center of the elderly in the Northeast. 3) to study the promotion outcomes of the elderly health under Buddhism in the Northeast.

The research operation was conducted by using applied research for studying the learning management of the elderly under Buddhism. The authors used the qualitative research method and classified the samples into two groups. 1) Abbot, Sangha group, High level PhraSanghatikarn, Temples' representatives and Related agencies involving health promotional activities of the elderly. 2) Male and female elderly participated in the learning

and promotion management project under Buddhism. The case study areas in the Northeast were divided into three categories of temple groups.

Keywords: Rehabilitation, Senior

บทนำ

สังคมผู้สูงอายุเป็นสภาวะที่ประเทศไทยจะต้องดูแล และให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวดเนื่องจากว่าเป็นกลุ่มประชากรที่มีคุณค่าต่อสังคม เป็นผู้ได้ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ และยังเป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์ชีวิตที่ให้ประโยชน์แก่สังคม หาใช่เป็นภาระแก่สังคมไม่ ในศตวรรษที่ 21 นานาประเทศรวมทั้งประเทศไทยต่างเข้าสู่วิกฤตการณ์ประชากรสูงอายุจะเห็นได้จากภาวะประชากรสูงอายุ หรือการมีสัดส่วนประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปเกินร้อยละ 7 ของประชากรทั้งหมด และความเร็วหรือเวลาที่ใช้ในการเพิ่มประชากรสูงอายุเป็นสองเท่าตัว (จากร้อยละ 7 เป็นร้อยละ 14) การที่สัดส่วนประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นเร็วและต่อเนื่อง หมายถึง จำนวนผู้สูงอายุมีขนาดใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ และรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรสูงอายุพบแนวโน้มจำนวนมากและสัดส่วนผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ประเทศไทยได้กำหนดลักษณะของผู้สูงอายุ หมายถึงผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป เพื่อให้สอดคล้องกับข้อกำหนดของที่ประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ และอายุ 60 ปีนี้เองจึงใช้เป็นเกณฑ์ของการปลดเกษียณอายุราชการของข้าราชการในประเทศไทย[1] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ประมาณแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงประชากรไทยจะเพิ่มจากปี 2533 เป็นร้อยละ 7.2 ในปี 2548 เป็นร้อยละ 10.2 ในปี 2558 เป็นร้อยละ 13.2 และในปี 2563 เป็นร้อยละ 15.3

จากการประชุมสมัชชาผู้สูงอายุระดับชาติ ปี 2551 ได้สรุปว่า ปัจจุบันประเทศไทยมีประชากรสูงอายุประมาณ 7.02 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 10.7 ของประชากรทั้งประเทศ ทำให้ประเทศไทยเริ่มก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างแท้จริง ในราวปี พ.ศ. 2568 ณ ขณะนั้นประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุประมาณร้อยละ 19.2 ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การเตรียมความพร้อมของสังคมไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการ ได้แก่ การสร้างความตระหนักของประชากรในเรื่องการเตรียมตัวเพื่อเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างมีคุณภาพ การเตรียมสังคมให้พร้อมที่จะดูแลผู้สูงอายุ ด้วยการเสริมสร้างความเข้าใจและตระหนักคุณค่าของผู้สูงอายุ การส่งเสริมสนับสนุนภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในสังคม รวมทั้งองค์กรผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับการเตรียมการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และร่วมเป็นกลไกในการขับเคลื่อนงานตั้งแต่ในระดับชุมชนจนถึงระดับประเทศ

ในการจัดการศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 4 มาตรา 6 มาตรา 7 ว่าการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์

---

[1] สุรกุล เจนอบรม, **วิสัยทัศน์ผู้สูงอายุและการศึกษานอกระบบสำหรับผู้สูงอายุไทย**, (กรุงเทพฯ : นิชินแอดเวอร์ไทซิ่งกรุ๊ฟ, 2542), หน้า 12.

ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550–2554)ในบทที่ 2 ว่าด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาแห่งการเรียนรู้ (5)พัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตส่งเสริมให้คนไทยได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ทั้งที่เป็นวิทยาการสมัยใหม่ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มุ่งสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตส่งเสริมให้จัดการเรียนรู้ในหลากหลายรูปแบบและปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยกับการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และ(5.2) พัฒนารูปแบบและหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพของเมืองและชุมชนโดยพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นโดยสำรวจความต้องการของผู้เรียน

สำหรับการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้สูงอายุของประเทศไทยนั้น ได้กำหนดอยู่ในนโยบายของแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุในด้านการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างหลากหลาย เช่น การจัดอบรมด้านวิชาชีพ การอบรมก่อนเกษียณอายุการจัดกิจกรรมนันทนาการแบบต่าง ๆ รวมไปถึงการจัดโครงการการศึกษาสามัญ การอภิปรายและบรรยายความรู้ในเรื่องต่าง ๆ และการจัดชมรมผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม กิจกรรมให้ความรู้และการศึกษาแก่ผู้สูงอายุดังกล่าวยังไม่มีการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร และยังไม่ลงไปสู่ผู้สูงอายุจำนวนมากในท้องถิ่นต่าง ๆ ดังผลการศึกษาวิจัยของพิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ (2535) ได้สรุปปัญหาการจัดการศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกระบบของโรงเรียนของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของรัฐบาลและเอกชนว่ามักจะประสบปัญหาต่าง ๆ มากมายอันเกิดจากความบกพร่องของการดำเนินงานของหน่วยงานดังนั้นประเทศไทยจำเป็นต้องเตรียมประชาชนและสังคมให้มีศักยภาพและมีความพร้อมที่จะก้าวเข้าสู่ยุคแห่งความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เช่นเดียวกับประเทศอื่นทั่วโลก เราะการศึกษาตลอดชีวิตจะเป็นวิถีทางสำคัญยิ่งที่จะพัฒนาคุณภาพของประชาชนและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนไทยไปสู่เป้าหมายของประเทศได้

แม้ว่าการดำเนินการจัดอบรมด้านวิชาชีพ การจัดกิจกรรมนันทนาการแบบต่าง ๆ รวมไปถึงการจัดโครงการการศึกษาสามัญ การอภิปรายและบรรยายความรู้ในเรื่องต่าง ๆ และการจัดชมรมผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน กิจกรรมเหล่านี้ได้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องแต่ทว่าผู้สูงอายุยังต้องการการบริการทางใจควบคู่กันไปด้วยโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่อยู่ในสังคมของพุทธศาสนาแล้วนั้นจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทางปัญญาที่ถูกต้อง พุทธศาสนาเน้นมากในเรื่องกระบวนการ การเรียนรู้ เพราะกระบวนการเรียนรู้ตามหลักพุทธศาสนานั้นเริ่มต้นตั้งแต่การได้ใกล้ชิดกับกัลยาณมิตรหรือสัตบุรุษ เมื่อใกล้ชิดก็ได้สดับฟังสิ่งที่ดีงาม จนเกิดโยนิโสมนสิการตามมา และนำไปสู่ธรรมานุธรรมปฏิบัติ หรือการปฏิบัติโดยสมควรแก่ธรรม ทั้งหมดมี 4 ขั้นตอนใหญ่ ๆ

ขั้นแรก คือ การได้ใกล้ชิดบุคคลที่ดีงามแล้วเกิดสุตะ คือ การฟัง รวมทั้งการอ่าน แล้วเกิดการคิดที่ถูกต้อง จากนั้นจึงนำไปสู่การปฏิบัติ และเมื่อได้ปฏิบัติก็เกิดการเรียนรู้มากขึ้น เมืองไทยตอนนี้ไม่ใช่มีกระบวนการการเรียนรู้ แต่เราเรียนรู้ไปในทางที่ผิด กระบวนการเรียนรู้ทุกอย่างกำลังมุ่งไปสู่การกระตุ้นกิเลส

เพื่อให้มีการบริโภคมากขึ้น นี่เป็นกระบวนการการเรียนรู้ที่รับใช้ระบบบริโภคนิยม มุ่งการเสพเสวยเพื่อสนองกิเลส แต่กระบวนการการเรียนรู้ที่นำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีแทบจะขาดหายไป หรืออ่อนแรงลงมาก

ที่น่าเป็นห่วงอีกอย่างก็คือ การศึกษาที่มีเป้าหมายดีงามมักไม่ค่อยให้ความสำคัญกับเรื่องกระบวนการเรียนรู้เท่าใดนัก โดยเฉพาะการเรียนรู้ตลอดชีวิตแต่ไปเน้นหนักเรื่องการสอน หัวใจของการศึกษานั้นไม่ได้อยู่ที่การสอน แต่อยู่ที่การเรียนรู้ หลายคนสามารถเรียนรู้ได้โดยไม่ต้องมีครูสอน

คณะผู้วิจัย จึงมีความตระหนักต่อสังคมและประเทศที่จะต้องร่วมดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาสำคัญเร่งด่วน เพื่อสร้างความยั่งยืนให้มีความเข้มแข็งทางสังคมของประชากรสูงอายุและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ตามที่ผู้สูงอายุได้ให้มุมมองโดยตรง ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมระดมความคิดเพื่อให้ได้ข้อมูลจากฐานประชากรสูงอายุ เพื่อเสนอความต้องการที่แท้จริงต่อผู้บริหารระดับสูงนำสู่นโยบายและสู่การปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2(พ.ศ. 2545 – 2564) ตามแผนยุทธศาสตร์ ข้อที่ 1 (1.2) มาตรการการให้การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตรวมทั้งสอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2551-2553) ก่อให้เกิดการศึกษาโครงการวิจัยการจัดการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุตามแนวพุทธศาสนาขึ้น เพื่อให้ ชุมชน นักวิชาการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงศึกษาธิการ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น และองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องได้ร่วมรับทราบความต้องการของผู้สูงอายุเพื่อจะได้นำไปใช้เป็นนโยบายและแนวทางในการดำเนินงานด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุตามแนวพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทและกิจกรรมของศูนย์ฟื้นฟูสุขภาวะทางกายและทางจิตของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการของศูนย์ฟื้นฟูสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อศึกษาผลการส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุตามแนวพุทธศาสนาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

เนื่องจากเป็นการวิจัยในลักษณะของการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ด้านสุขภาวะและการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ฟื้นฟูสุขภาพ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงกำหนดพื้นที่ในรูปแบบของพื้นที่การศึกษาโดยมีเกณฑ์ดังนี้

1. เป็นศูนย์ที่เป็นแหล่งการส่งเสริมฟื้นฟูของผู้สูงอายุตามแนวพุทธศาสนา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 12 ศูนย์ โดยจำแนกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ศูนย์ประเภทที่ส่งเสริมสุขภาวะด้วยการรักษาด้วยพืชสมุนไพรและการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพร เช่น วัดป่านาหลัก อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย จำนวน 2 วัด

1.2 ศูนย์ประเภทที่จัดการส่งเสริมอาชีพ เช่น วัดวิเศษไชยชาญ บ้านบึงวิชัย ตำบลบึงวิชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นต้น จำนวน 2 วัด

1.3 ศูนย์ประเภทที่เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมตามแนวทางพุทธศาสนา เช่น วัดป่านานาชาติ จังหวัดอุบลราชธานี และวัดหนองหมากเป้ง จังหวัดอุดรราชธานี เป็นต้น จำนวน 2 วัด

1.4 ศูนย์ประเภทที่ส่งเสริม อนุรักษ์วัฒนธรรม และประเพณีอีสาน เช่น วัดป่ามหาศาล ตำบลเชียงใหม่ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นต้น จำนวน 2 วัด

1.5 ศูนย์ประเภทที่ส่งเสริมการออมทรัพย์/การจัดสวัสดิการ เช่น วัดโพธิ์ศรีเรืองบ้านโคกใหญ่ ตำบลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เป็นต้น จำนวน 2 วัด

1.6 ศูนย์ประเภทที่ส่งเสริมกิจกรรมด้านสุขภาวะสันทนาการ และการออกกำลังกาย เช่น วัดโพธิ์ศรีสมโพธิ์ บ้านขอนแดง ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย เป็นต้น จำนวน 2 วัด

2. เป็นศูนย์ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยศูนย์นั้นได้มีโครงการ/กิจกรรมที่แสดงถึงการฟื้นฟู และส่งเสริมสุขภาวะทางกายและทางจิตของผู้สูงอายุตามแนวพุทธศาสนาที่เป็นรูปธรรม และเชื่อมโยงกับเส้นทางในเขตพื้นที่เดียวกัน คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ ดังนี้

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ได้แก่ เลย อุดรธานี หนองคาย **ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2** ได้แก่ นครพนม สกลนคร และมุกดาหาร**ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง** ได้แก่ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ **ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1** ได้แก่ ยโสธร อุบลราชธานี **ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2** ได้แก่ สุรินทร์ บุรีรัมย์

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ศึกษาบทบาทและกิจกรรมของศูนย์ฟื้นฟูสุขภาวะทางกายและทางจิตของผู้สูงอายุ โดยเน้นบทบาทฟื้นฟูที่ส่งเสริมสุขภาวะทางกายและทางจิตของผู้สูงอายุ

2. ศึกษากระบวนการจัดการฟื้นฟู ด้านสุขภาวะทางกายและทางจิตของผู้สูงอายุ ตามกลุ่มประเภทต่าง ๆ ได้แก่ 1)ประเภทที่ฟื้นฟูสุขภาวะด้วยการรักษาด้วยพืชสมุนไพรและการส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพร 2) ประเภทที่จัดการฟื้นฟูอาชีพ 3)ประเภทที่เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมตามแนวทางพุทธศาสนา4) ประเภทที่ส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรม และประเพณีอีสาน และ 5) ประเภทที่ส่งเสริมการออมทรัพย์/จัดสวัสดิการ 6)ประเภทที่ส่งเสริมกิจกรรมฟื้นฟูด้านสุขภาวะทางกายและทางจิตสันทนาการ และการออกกำลังกาย

3. ศึกษาผลการฟื้นฟูสุขภาวะทางกายและทางจิตของผู้สูงอายุตามแนวพุทธศาสนา โดยเน้นผลที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้ ตามแนวพุทธศาสนาเป็นหลัก และผลที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้อื่น ๆ เช่น การอยู่ร่วมกันเป็นชมรม การเข้าร่วมกิจกรรมสันทนาการต่าง ๆ เป็นต้น

3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

คณะผู้วิจัยจะใช้กลุ่มประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้แก่ กลุ่มที่อยู่ในศูนย์ และตัวแทนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูสุขภาวะทางกายและทางจิตของผู้สูงอายุทุกฝ่าย ประกอบด้วย ผู้นำชาวบ้านในชุมชนที่จะศึกษานั้น ๆ นักวิชาการ ผู้บริหารสภาผู้สูงอายุทั้งภาครัฐและเอกชน ประกอบด้วย สภาผู้สูงอายุแห่ง

ประเทศไทย ประจำจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประจำจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลตำบล โดยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างไว้ 2 ประเภท ได้แก่

1. เจ้าอาวาส พระสงฆ์ตัวแทนที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการฟื้นฟูสุขภาวะทางกายและทางจิตของผู้สูงอายุภายในศูนย์ที่เป็นที่กรณีศึกษา โดยจากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูสุขภาวะทางกายและทางจิตของผู้สูงอายุในมิติต่าง ๆ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจะใช้เจ้าอาวาส พระสงฆ์ตัวแทนที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการฟื้นฟูสุขภาวะเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาจำนวน 5 รูป/พื้นที่กรณีศึกษา

ส่วนผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น นักวิชาการ ผู้บริหารสภาผู้สูงอายุทั้งภาครัฐและเอกชน ประกอบด้วยสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ประจำจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ประจำจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ องค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบล จะกำหนดกลุ่มตัวอย่างรวม 50 คน โดยการจัดประชุมและสัมมนาร่วมกัน

2. ผู้สูงอายุชาย/หญิงที่เข้าร่วมบริการในศูนย์การฟื้นฟูสุขภาวะทางกายและทางจิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่กรณีศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คนโดยใช้สูตรการคำนวณของยามาเน่(Yamane)

นิยามศัพท์เฉพาะ

สุขภาวะทางกายและทางจิต (Physical and Mental Health) หมายถึง การมีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย ทางจิตใจ และจิตวิญญาณ และทางสติปัญญาที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างเป็นองค์รวมทั้งตนเอง ครอบครัวชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอื่น ๆ

การฟื้นฟู (Restoration) หมายถึง การเสริมสร้าง ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความบกพร่องของร่างกายและจิตใจที่ยังไม่มี หรือสูญเสียไปให้เกิดมีขึ้น ให้สามารถเรียนรู้ ปฏิบัติงาน และดำรงชีวิตในสังคม

ศูนย์ฟื้นฟู (Restoration Center) หมายถึง สถานที่ส่งเสริม และเสริมสร้างสมรรถภาพ หรือความสามารถด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ การศึกษา อาชีพ ตลอดจนการปรับตัวด้านสังคมให้กลับคืนสู่สภาพที่ดีขึ้น เพื่อสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

ผู้สูงอายุ (Elder People) หมายถึง ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทั้งชายและหญิง ซึ่งในการศึกษารวบรวมข้อมูลประชากรผู้สูงอายุได้แบ่ง ผู้สูงอายุเป็น 2 กลุ่มคือ ผู้สูงอายุ**ตอนต้น** ได้แก่ บุคคลที่มีอายุ 60-69 ปี ทั้งชายและหญิง และผู้สูงอายุตอนปลาย ได้แก่ บุคคลที่มีอายุ 70 ปี ขึ้นไปทั้งชายและหญิง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบบทบาทและกิจกรรมของศูนย์ฟื้นฟูสุขภาวะทางกายและทางจิตของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. ได้รู้กระบวนการจัดการของศูนย์ฟื้นฟูสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. ได้รู้ผลที่เกิดจากการส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุตามแนวพุทธศาสนาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการศึกษา

จากการศึกษาการจัดการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุตามแนวพุทธศาสนา ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. สุขภาวะของผู้สูงอายุ

สุขภาวะของผู้สูงอายุแยกได้ 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ 1) สุขภาวะเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย 2) สุขภาวะเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม 3) สุขภาวะเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ

สุขภาวะการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย

พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักเป็นโรคความดันโลหิต ทั้งความดันโลหิตต่ำ และความดันโลหิตสูง ทำให้มักหน้ามืดวิงเวียน เป็นลม และอาจปวดศีรษะเป็นประจำ รองลงมาคือ เป็นโรคเกี่ยวกับกระดูก กล้ามเนื้อ ข้อต่าง ๆ ทำให้ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ไม่สะดวก และสุขภาวะอันดับสามคือ โรคเกี่ยวกับสายตา การมองเห็นทำให้การมองเห็นไม่ชัด ตาพร่ามัว สุขภาวะอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายดังกล่าว นอกจากจะเกิดเพราะความเสื่อมไปตามอายุ และการประกอบกิจกรรมวัตรต่าง ๆ ในช่วงชีวิตที่ผ่านมาแล้ว ยังเกิดจากการขาดการดูแลร่างกายที่ถูกต้องเหมาะสม ขาดการออกกำลังกาย การบริโภคอาหารที่ไม่ถูกหลักโภชนาการ การยุ่งเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ เช่น การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา รวมถึงการไม่ยอมรับและปรับตัวให้เข้าสภาพร่างกายที่เป็นอยู่นั่นเอง

สุขภาวะการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

พบว่า ผู้สูงอายุมีสุขภาวะด้านสังคมในประเด็นการปรับตัวมากที่สุด โดยเฉพาะการปรับตัวให้เข้ากับวิถีการดำเนินชีวิตใหม่ การปรับตัวให้เข้ากับสมาชิกในครอบครัว เพราะส่วนใหญ่จะเกษียณจากการทำงานแล้ว ทำให้มีเวลาว่างและได้อยู่กับครอบครัวมากขึ้น จึงมักเกิดปัญหาความขัดแย้ง ความไม่เข้าใจกัน รองลงมาคือ ความสัมพันธ์ เพราะขาดการติดต่อกับเพื่อนฝูงหรือลูกน้องที่เคยมี ทำให้รู้สึกว่าตนเองด้อยคุณค่า ซึ่งเหตุนี้จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกาย จิตใจ และการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นด้วย และอันดับสามคือ การใช้เวลา เนื่องเพราะมีเวลาว่างมากเกินไป ไม่มีกิจกรรมให้ทำ ก่อให้เกิดความเบื่อหน่าย และรู้สึกว่าตนเองเป็นบุคคลที่ไร้ค่า สภาพสุขภาวะทางสังคมต่าง ๆ ข้างต้นของผู้สูงอายุ ถือเป็นเรื่องสำคัญประการหนึ่ง โดยเฉพาะในสภาพปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งบุคคลในวัยอื่นสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างรวดเร็ว ในขณะที่ผู้สูงอายุจำนวนไม่น้อยที่ไม่ยอมรับ และไม่สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ ขาดสัมพันธภาพที่ดีกับคนต่างวัย หรือการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เป็นผลเกิดช่องว่างระหว่างวัย ความขัดแย้ง ความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน จนเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุกับบุคคลอื่นมีความสัมพันธ์กันอย่างไม่ราบรื่น จนมีผลกระทบต่อจิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความน้อย

เนื้อต่ำใจ รู้สึกว่าตนเองเป็นบุคคลที่ไม่มีค่า มีความรู้สึกว้าเหว่และซึมเศร้า และประสบปัญหาเรื่องการใช้เวลาว่าง ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายและรู้สึกตนเองว่าเป็นบุคคลที่ไม่มีประโยชน์ด้อยคุณค่า

สุขภาวะการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ

พบว่า สุขภาวะการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจเป็นประเด็นน่าวิตกกังวลมากที่สุด เช่น กลัวไม่มีคนดูแล รองลงมาคือ ชอบน้อยใจ เช่น ไม่มีลูกหลานมาเยี่ยม และอันดับสามคือ อาการซึมเศร้า ท้อแท้ ซึ่งสาเหตุทางด้านจิตใจเหล่านี้ส่วนหนึ่งเกี่ยวเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมของผู้สูงอายุ เช่น ความเจ็บป่วยจากการเสื่อมของระบบต่าง ๆ ของร่างกาย ทำให้เกิดความวิตกกังวลและความกดดัน การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก เพื่อนฝูง สูญเสียบทบาทในการเป็นหัวหน้าครอบครัวหรือบทบาททางสังคม มีความหวาดระแวงเกี่ยวกับการเจ็บป่วย วิตกกังวล กลัวความตาย คิดหมกมุ่นเรื่องตนเอง น้อยใจ กลัวถูกทอดทิ้ง มีอารมณ์เศร้า หมดกำลังใจ ท้อแท้ในชีวิต ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ว้าเหว่ หงุดหงิด เบื่อสิ่งต่าง ๆ และเรียกร้องความสนใจ รวมทั้งมีความเสื่อมของสมองทำให้คิดระแวงผู้อื่น

2. การจัดการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุตามแนวพุทธศาสนา

การจัดการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุตามแนวพุทธศาสนาแบ่งตามสภาพที่เกิดขึ้นคือ 1) การจัดการเรียนรู้สุขภาวะทางด้านร่างกาย ใช้หลักไตรลักษณ์และอริยสัจสี่ 2) การจัดการเรียนรู้สุขภาวะทางสังคม ใช้หลักสาราณียธรรม หลักโลกธรรม และหลักสังคหวัตถุ 3) การจัดการเรียนรู้สุขภาวะทางด้านจิตใจ จะใช้หลักสมถกรรมฐาน และหลักวิปัสสนากรรมฐาน

การจัดการเรียนรู้สุขภาวะทางด้านร่างกาย ใช้หลักไตรลักษณ์และอริยสัจสี่

พบว่า ไตรลักษณ์ถือเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาใช้แก้ปัญหาด้านความเจ็บป่วย โดยให้พิจารณาถึงแก่นแท้ของชีวิตว่ามีลักษณะแห่งความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ ความเป็นของไม่ใช่ตน เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถละความยึดมั่นถือมั่น ได้แก่ อนิจจตา ความไม่เที่ยง ความเปลี่ยนแปลงไปไม่คงที่ ทุกขตา ความเป็นทุกข์ เพราะไม่สามารถอยู่ในสภาพเดิมได้ และอนัตตา ความเป็นของไม่ใช่ตนที่แท้จริง การนำหลักไตรลักษณ์ไปใช้สำหรับผู้สูงอายุจะก่อให้เกิดคุณค่าทั้งด้านการทำจิตและด้านการทำกิจ กล่าวคือ หลักอนิจจตา แสดงถึงความไม่เที่ยง ความเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปของสิ่งทั้งหลาย สอนให้รู้ถึงความเป็นธรรมดาของสิ่งทั้งหลายว่าเมื่อมีจุดเริ่มต้นก็ต้องมีจุดจบ เมื่อมีเกิดก็ต้องมีดับ เมื่อมีแข็งแรงก็ต้องมีเจ็บป่วย ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุเข้าใจถึงความไม่เที่ยงแท้ของร่างกายสังขารของตน ได้เข้าใจและรู้สภาพการเปลี่ยนแปลงของชีวิต เมื่อประสบกับสิ่งไม่พอใจ ก็ไม่สิ้นหวังและเป็นทุกข์ ไม่ปล่อยตนไปตามเหตุการณ์ นั้น ๆ จนเกินไป พยายามหาทางหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดีเหล่านั้น หลักทุกขตา

การจัดการเรียนรู้สุขภาวะทางด้านจิตใจ จะใช้หลักสมถกรรมฐาน และหลักวิปัสสนากรรมฐาน

พบว่า การใช้หลักสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานหรือหลักการเจริญสติปัฏฐานเป็นการตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริง คือ ตามสิ่งนั้น ๆ มีลักษณะ 4 ประการ คือ กายา-นุปัสสนา สติปัฏฐาน หมายถึงการตั้งสติกำหนดพิจารณากาย ให้รู้ทันความเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงกาย ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา เวทนานุปัสสนา สติปัฏฐาน หมายถึง การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนา ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงเวทนา ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา จิตตานุปัสสนา สติปัฏฐาน หมายถึง การตั้งสติกำหนด

พิจารณาจิต ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงจิต ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา และธัมมานุปัสสนา สติปัฏฐาน หมายถึง การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรม ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงธรรม ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา ได้แก่ นิวรณ์ 5 ขันธ์ 5 อายตนะ 12 โพชฌงค์ 7 และอริยสัจจ์4 หลักสติปัฏฐานเป็นทางออกสำหรับการแก้ปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุ ช่วยให้ผู้สูงอายุได้ฝึกจิตให้สงบเกิดความรู้แจ้งด้วยการกำหนดพิจารณานามรูปจนเกิดความเห็นแจ้งแล้วจิตสงบช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นสามารถละความทุกข์ที่มีก่อให้เกิดความสุข สามารถอยู่ร่วมในสังคมและเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. จัดอบรมให้ความรู้และเล็งเห็นความสำคัญด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุซึ่งนับวันประเทศไทยมีอัตราของผู้สูงอายุมากขึ้น การวิจัยครั้งนี้ได้นำกระบวนการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนามาผสมผสานกับการส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถนำหลักพุทธธรรมมาส่งเสริมตัวเองให้อยู่อย่างมีคุณภาพในสังคม

2. ข้อเสนอแนะ : ในการศึกษาครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาการจัดการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุตามแนวพุทธศาสนา โดยมุ่งให้เห็นถึงหลักธรรมทางพุทธศาสนาซึ่งสามารถนำมาใช้จัดการเรียนรู้ด้านสุขภาวะต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ ซึ่งยังพอมีสภาพร่างกายที่ช่วยเหลือได้ สืบเนื่องจากการศึกษา ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่จะวิจัยเพิ่มดังนี้

1. หลักธรรมทางพุทธศสานาอื่น ๆ ที่สามาถนำมาใช้จัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ
2. ศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอนของศาสนาอื่น ๆ ที่สามารถจัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาการจัดการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุตามแนวพุทธศาสนา โดยมุ่งให้เห็นถึงหลักธรรมทางพุทธศาสนาซึ่งสามารถนำมาใช้จัดการเรียนรู้ด้านสุขภาวะต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ ซึ่งยังพอมีสภาพร่างกายที่ช่วยเหลือได้ สืบเนื่องจากการศึกษา ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่จะวิจัยเพิ่มดังนี้

1. หลักธรรมทางพุทธศสานาอื่น ๆ ที่สามาถนำมาใช้จัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ
2. ศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอนของศาสนาอื่น ๆ ที่สามารถจัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ

บรรณานุกรม

กชกร สังขชาติ. **ความรู้เบื้องต้นกับผู้สูงอายุ.** ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการศึกษานอกระบบ, 2536.

กรมการศึกษานอกโรงเรียน. หลักการพื้นฐานการศึกษานอกโรงเรียน พ.ศ.2541. กรุงเทพมหานคร : มิตรภาพการพิมพ์, 2541.

กรมประชาสงเคราะห์. **ให้ความรักพิทักษ์อนามัยผู้สูงวัยอายุยืน.** ครุปริทัศน์. (มกราคม), 2525.

กุลยา ตันติผลาชีวะ. **การพยาบาลผู้สูงอายุ.** กรุงเทพฯ : พิมพ์เจริญกิจ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญกิจ, 2522.

เกริกศักดิ์ บุญญานุพงษ์ และสุรีย์ บุญญานุพงษ์. **ศักยภาพของผู้สูงอายุในการทำงานเพื่อสังคม.** เชียงใหม่ : โครงการชราภาพศึกษา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2534.

จรรยา สุวรรณทัตและคณะ. **ทัศนคติของปู่ย่าตายายและบิดามารดาที่มีต่อกันในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก**

ชูศักดิ์ ทิพย์เกสร และคณะ**พระพุทธเจ้าสอนอะไร.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547.

เทียม ศรีคำจักร. **พระพุทธธรรมกับปรัชญาการรักษาโดยกิจกรรมบำบัด.** เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2536.

นครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2529.

นภาพร ชโยวรรณ, มาลินี วงษ์สิทธิ์ และจันทร์เพ็ญ แสงเทียนฉาย. **สรุปผลการวิจัยโครงการวิจัยผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย.** กรุงเทพมหานคร : สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

ประคอง อินทรสมบัติ. การประเมินภาวะสุขภาพในผู้สูงอายุ. รามาธิบดีพยาบาลสาร, 2539.

ประยงค์ ลิ้มตระกูล และกรรณิกา พงษ์สนิท. **รายงานวิจัย การดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน ชุมชนศรีวิชัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.** เชียงใหม่ : คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546.

ประเวศ วะสี. สุขภาพในฐานะอุดมการณ์ของมนุษย์. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี, 2543.

ประสบ รัตนากร. **การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ.** กรุงเทพมหานคร : กองวิชาการ กระทรวงสาธารณสุข, 2522.

ปราโมทย์ ปราสาทกุลละคณะ. **โครงสร้างอายุและเพศของผู้สูงอายุในประเทศไทย.** กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.

ฝน แสงสิงห์แก้ว. **ข้อคิดบางประการในเรื่องสุขภาพจิตรผู้สูงอายุ.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บ้านบางแค, 2526.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, 2549.

พระราชวรมุนี(ประยุทธ์ ปยุตโต). **ปรัชญาการศึกษาไทย ฉบับแก้ไขรวบรวมใหม่**,พิมพ์ครั้งที่ 3.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย **พระปิฎกภาษาไทย.** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร :

ยุพินวรสิน และอมรวาทินี บุญชะลักษี**การวิจัยเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ.** กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล, 2538.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2542. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร :นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2546.

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

ลดารัตน์ สาภินันท์. **ภาวะธรรมทัศน์ในวัยสูงอายุและการเตรียมตัวเกี่ยวกับความตายของผู้สูงอายุ.** เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.

ลัทธพร เพลียช่อ. **การปฏิบัติตนทางด้านศาสนาของผู้สูงอายุในชนบท.** เชียงใหม่ : หาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.

และที่มีต่อลักษณะพฤติกรรมบางประการของเด็ก. สถาบันพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรี

วศิน อินทสระ. **เพื่อสุขภาพจิตที่ดี.** กรุงเทพมหานคร : ธรรมดา, 2547.

วันดี โภคะกุล. การศึกษาคุณลักษณะผู้สูงอายุไยที่มีอายุยืนเกิน 100 ปี พ.ศ. 2539. **รายงานการวิจัย.** กรุงเทพฯ : สาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ, 2541.

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. **สวัสดิการผู้สูงอายุ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี. “พุทธธรรมกับอุดมการณ์สำหรับศตวรรษที่21”. ใน**พุทธธรรมกับ**

ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์. “แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม”. ใน**วิถีการเรียนรู้ของคนไทย : ประมวลสาระจากการประชุมและรวมข้อเขียนจากนักคิด**. รวบรวมและจัดพิมพ์โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : โครงการวิถีการเรียนรู้ของคนไทย, 2546.

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออก , **รายงานการติดตามการสำรวจข้อมูลผู้ด้อยโอกาสในเขตภาคตะวันออก (เด็กด้อยโอกาส คนพิการ ผู้สูงอายุ สตรีกลุ่มเสี่ยง)**.ระยอง : ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออก, 2543.

อุดมการณ์สำหรับศตวรรษที่ 21: ปาฐกถาครบรอบ 60 ปี พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2542.

Bulter,F.R. Minority weliness promotion : **A behavioral self-management approach**. Journal ofGerontologicalNursing ,1987.

Bose A. B. “ Roles and local elvel elderlies in respect of their families and communities,”**Producttive Ageing in Asia and the Pacific.** Asian Population Studies Series No.129. United Nations, ESCAP, 1992.

Caffrey , A.R. **Family caregiving to the elderly in Northeast Thailand : Changing patterns**. The degree of doctor of Philosophy in the department of Anthropology, 1990.

คุณค่าความเป็นมนุษย์: แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน

The Virtue of Humanity: the Concept and the Way of Action in Buddhist Philosophy and Human Rights

ภูวเดช สินทับศาล
พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ
พระสันต์ทัศน์ คมฺภีรปญฺโญ
ผศ.ปัญญา นามสง่า
อาจารย์ชัยรัตน์ ทองสุข
ดร.สุนทร สุขทรัพย์ทวีผล
วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

บทคัดย่อ

ผลการวิจัยพบว่า หลักสิทธิมนุษยชน คือคุณธรรมสากลที่เน้นคุณค่าความเป็นมนุษย์ โดยถือว่า มนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคกันในศักดิ์ศรี และมีความเท่าเทียมกันในสิทธิไม่ว่าจะยากดีมีจน พิการ หรือมีความแตกต่างกันทั้งเชื้อชาติ ศาสนา แหล่งกำเนิด เพศ วัย หรือสีผิว สิทธิมนุษยชน จึงเป็นวิถีปฏิบัติเพื่อส่งเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด และมีต่อไปจนกว่าจะสิ้นชีวิต แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญามีส่วนสำคัญ ในการวางรากฐานแนวคิดในเรื่องสิทธิมนุษยชน ซึ่งต่อมาได้ผ่านกระบวนการสร้างกฎเกณฑ์ของสังคม กลายเป็นสิทธิทางกฎหมาย ทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ ดังปรากฏอยู่ในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญของชาติต่าง ๆ และในสนธิสัญญาระหว่างประเทศเพื่อปกป้องสิทธิของบุคคล หรือสิทธิความเป็นมนุษย์ทุกคนในโลก ระบบทฤษฎีว่าด้วยสิทธิมนุษยชนให้เกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าการกระทำของผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่ประพฤติตามหลักจริยธรรมในทางปฏิบัติขึ้นอยู่กับแต่ละประเทศ ที่จะส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายในประเทศของตน

คำสำคัญ : สิทธิมนุษยชน, พุทธปรัชญา, คุณค่าความเป็นมนุษย์

Abstract

The research found that a human right is a universal virtue emphasized the Virtue of Humanity, it means every human being is equal in the honor, and equal in the right whether the poor, rich, and disabled man. There is a different ethnicity religion, origin, sex, age or skin color, and human rights. It is a way to promote the values of human being which is the natural

right of every human who has been born since birth and continue until lifeless. The concept and the way of regulation in Buddhist Philosophy have an important part to basic of the concept of a human right**,** and later then has gone through the process of creating social norms. It becomes to the legal rights throughout national and international just like in the constitutional provisions of various nations and international treaties to protect human right in the world**.** A human rights theory system provides a basis for judging the value of the actions of those involved or those who practice ethics in practice depending on the country to promote and protect within their own country.

Keywords: Human Rights, Buddhist Philosophy, the Virtue of Humanity

บทนำ

มนุษย์โดยธรรมชาตินั้นถือได้ว่าเป็นสัตว์สังคม (Social animal) ความเป็นสังคมย่อมเกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์ตั้งแต่เริ่มปรากฏมีมนุษย์ขึ้นมาในโลกนี้ และเมื่ออยู่รวมกันเป็นสังคมย่อมต้องมีระบบการปกครองโดยการปกครองที่มนุษย์แสวงหามากที่สุดต้องตั้งอยู่บนหลักปรัชญาสังคมและการเมืองพื้นฐาน 3 เรื่องคือ เสรีภาพ (Freedom) เสมอภาค (Equality) และภราดรภาพ (Fraternity) ปัจจุบันทุกสังคมในโลกนี้ต่างเรียกร้องหาหลักสิทธิมนุษยชน (Human Right) เพราะสิทธิมนุษยชนมุ่งเน้นให้มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรอง ทั้งความคิดและการกระทำที่ไม่มีการล่วงละเมิดได้[1] ประเด็นสำคัญในปรัชญาสังคมการเมืองเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชนมนุษย์มีสิทธิเฉพาะตัวที่พึงสงวนและรักษาไว้มิให้บุคคลอื่นมาล่วงละเมิดได้ การถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการคุ้มครองและได้รับความยุติธรรมจากรัฐมนุษย์ทุกคนเกิดมาย่อมมีสิทธิในตัวเองมีเกียรติภูมิที่เกิดมาเป็นมนุษย์เสรีภาพมนุษย์ต้องมีมาตั้งแต่เกิด ทุกคนปรารถนาความเป็นอิสระในการคิด การค้นหา การเรียนรู้ การเลือก การตัดสินใจ การแสดงออก ส่วนการถูกบังคับ ควบคุม จำกัด หรือกดขี่ข่มเหงเสรีภาพเท่ากับการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ลง (Dehumanization) และเสรีภาพต้องมาพร้อม ๆ กับการเคารพสิทธิของผู้อื่น[2]

มนุษย์ทุกคนมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ถึงแม้ว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่ต่างเชื้อชาติ ศาสนา เผ่าพันธุ์ ก็ย่อมสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติ จนกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวในความเป็นไทยโดยไม่มีการแตกแยก ยอมรับความหลากหลาย มีจิตใจเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันจึงไม่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนในเรื่องการแบ่งชนชั้น หรือเผ่าพันธุ์ แต่การละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยก็ยังปรากฏอย่างต่อเนื่อง เช่น การละเมิดสิทธิเด็ก การละเมิดทางเพศ แรงงาน ยาเสพติด อบายมุข ความรุนแรงในการลงโทษ การละเมิดสิทธิ

---

[1] กุลพล พลวัน, **สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2547),หน้า 10.

[2] สมชาย กษิติประดิษฐ์, **สิทธิมนุษยชน**, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546), หน้า 45.

สตรี ซึ่งปัจจุบันสังคมไทยยังมีการใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิงในครองครัว ความรุนแรงทางเพศในที่สาธารณะ ที่บ้าน ที่ทำงาน สถานกักกัน การล่อลวงทางอินเตอร์เน็ต โรงภาพยนตร์ บนรถเมล์การเข้ามามีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน บุคคลควรมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยเพราะในระดับโลกยังมีองค์กรสิทธิมนุษยชน ประกอบด้วย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ กองทุนสงเคราะห์เด็กแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูนิเซฟ (UNICEF)และที่สำคัญยังมีปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ประเทศสมาชิกสหประชาชาติได้รับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Right: UDHR) วันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ.1948[3] โดยสมัชชาแห่งสหประชาชาติ ถือเป็นการกำหนดมาตรฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชนซึ่งประเทศไทยร่วมกับประเทศต่าง ๆ ให้การรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติสิทธิเด่น ๆ ที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนสิทธิต่อชีวิต เสรีภาพและความปลอดภัยของบุคคล การศึกษา เสรีภาพทางความคิดมโนธรรมและศาสนา เสรีภาพแห่งความคิดเห็น และได้รับการลี้ภัยในประเทศอื่นเป็นต้น

การศึกษาคุณค่าความเป็นมนุษย์ แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชนเป็นการศึกษาเชิงวิเคราะห์ถึงความเหมือนและความต่างในแต่ละด้าน เพื่อนำมาเป็นหลักในการสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคม เพราะคุณค่าของความเป็นมนุษย์ หรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่ทุกคนมีติดตัวมาแต่กำเนิด โดยไม่แบ่งแยกเผ่าพันธุ์ เชื้อชาติ ศาสนา เพศ สีผิว ความคิดเห็นทางการเมืองหรือแนวคิดทัศนคติอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นสิ่งที่สูงกว่าความเป็นมนุษย์ในแง่ที่ว่าไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อให้มนุษย์มีสิทธิเพื่อมีชีวิตอยู่ตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติเท่านั้น หากแต่ความเป็นมนุษย์ควรมีเป้าหมายที่สูงส่งกว่า คือการมีคุณธรรมและการใช้หลักธรรมในการดำรงตนอยู่ในสังคม[4] ซึ่งพุทธปรัชญามีหลักธรรมสำหรับการปกครองเป็นระบบที่ชัดเจน ธรรมสำหรับผู้ปกครองในระบอบประชาธิปไตย และหลักธรรมที่นำพาให้ผู้คนในสังคมอยู่ด้วยกันอย่างสันติสุข ไม่เบียดเบียนทำร้ายซึ่งและกัน

ดังนั้น จากเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นแรงบันดาลใจที่จะศึกษาแนวคิดทฤษฎีหลักสิทธิมนุษยชน กระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์และวิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน โดยเน้นหลักธรรมที่สอดคล้องบูรณาการกับการพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ และส่งเสริมความสำคัญของมนุษย์ในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยเฉพาะหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนและเมื่อปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาแล้ว มนุษย์ก็จะมีสิทธิเสรีภาพอันจะนำมาซึ่งสันติสุขในสังคมไทยตามลำดับสืบไป

---

[3] **เรื่องเดียวกัน**, หน้า 55.

[4] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ 21**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2536), หน้า 30–31.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักสิทธิมนุษยชน
2. เพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน

ขอบเขตการวิจัย

ของเขตการวิจัยเรื่อง คุณค่าความเป็นมนุษย์ : แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน ครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยคุณภาพโดยมุ่งเน้นค้นคว้าวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยมีขอบเขตของโครงการวิจัยมุ่งศึกษาถึงประเด็น ดังนี้

1. ศึกษาความหมาย แนวคิดทฤษฎีหลักสิทธิมนุษยชน ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนสิทธิต่อชีวิตเสรีภาพและความปลอดภัยของบุคคล การศึกษา เสรีภาพทางความคิด มโนธรรมและศาสนา เสรีภาพแห่งความคิดเห็น การแสดงออก การมีงานทำ การแสวงหาและได้รับการลี้ภัยในประเทศอื่น เป็นต้น

2. ศึกษากระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์โดยเน้นเอกสารหลัก คือ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และเอกสารตำราทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา

3. ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชนในเรื่องที่เกี่ยวกับสิทธิต่อชีวิต เสรีภาพและความปลอดภัยของบุคคล การศึกษา เสรีภาพทางความคิด มโนธรรมและศาสนา เสรีภาพแห่งความคิดเห็น การแสดงออก การมีงานทำ การแสวงหาและได้รับการลี้ภัยในประเทศอื่น บูรณาการเพื่อความสันติสุขของสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มีขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1) ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัยปี 2539 หนังสือ เอกสารตำราทางวิชาการ รายงานวิจัย รายงานการประชุม ที่แสดงให้เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน เพื่อศึกษาหลักสิทธิมนุษยชน กระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชนเป็นกรอบในการศึกษา

2) ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน

3) สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

แนวคิดทฤษฎีหลักสิทธิมนุษยชนมีรากเหง้าความคิดมาจากแนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติและสิทธิธรรมชาติ การปรากฏตัวหรือสถานการณ์มีอยู่ของสิทธิมนุษยชน ในสายตาของฝ่ายกฎหมายธรรมชาติหรือธรรมชาตินิยม มักมองว่าสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่มีอยู่แล้วโดยธรรมชาติหรือเป็นสิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) ซึ่งมนุษย์เพียงค้นพบ (Discover) มิใช่สิทธิที่เกิดจาก อำนาจหรือการประทานให้ของมนุษย์ด้วยกันเอง[5] สิทธิมนุษยชน จึงเป็นสิทธิที่คนทุกคนมีอยู่โดยเสมอภาคเท่าเทียมกันด้วยเหตุที่เขา เป็นมนุษย์ เป็นสิทธิที่ตั้งอยู่บนความใส่ใจต่อธรรมชาติแห่งการเป็นมนุษย์ของเรา ของมนุษย์ (Human nature) มิได้เกิดขึ้นเพราะการอนุญาตจากรัฐหรือเป็นผลจากการกระทำของใครคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ ดังนั้น ในการมีสิทธิมนุษยชนบุคคลจึงไม่จำเป็นต้องมีสิ่งใด ๆ นอกเหนือจากความเป็นมนุษย์เขาไม่ต้องทำอะไรทั้งสิ้นนอกเสียจากการได้เกิดมาเป็นมนุษย์[6] สิทธิมนุษยชน คือ คุณลักษณะประจำตัวของมนุษย์ทุกคนในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์และด้วยเหตุผลแต่เพียงอย่างเดียวว่าเขาเกิดมาเป็นมนุษย์ ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้อยู่แล้วตั้งแต่ก่อนที่จะมีสังคมการเมืองที่เรียกว่า “รัฐ” (State) เกิดขึ้น[7] และไม่มีมนุษย์ผู้ใดสามารถสละสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ได้โดยชอบและไม่มี “ผู้ปกครองว่าการแผ่นดิน (Sovereign) ” คนใดหรือคณะใดมีอำนาจทำลายสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ได้เช่นกัน[8] สิทธิมนุษยชนจึงมิได้เป็นการที่รัฐบัญญัติกฎหมายให้สิทธิแก่บุคคล หากแต่เป็นการที่กฎหมายของรัฐได้รับรองถึงความมีอยู่ของสิทธิที่ติดตัวมนุษย์ไว้ในบทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น เช่น สิทธิในชีวิตร่างกายของบุคคล เสรีภาพในทางความเชื่อของบุคคล เป็นต้น[9]

การให้ความหมายสิทธิมนุษยชนตามแนวคิดดังกล่าว เป็นการให้ความหมายสิทธิมนุษยชนโดยพิจารณาจากธรรมชาติของการเป็นมนุษย์และยืนยันถึงการถือครองสิทธิดังกล่าวโดยมนุษย์ทุกคนและจากความหมายดังกล่าวทำให้เห็นถึงลักษณะของสิทธิมนุษยชน 2 ประการคือ

(1) ความเป็นสากล (Universality) ของสิทธิมนุษยชน กล่าวคือ เนื่องจากสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์และติดตัวมนุษย์ทุกคนมาตั้งแต่กำเนิดสิทธิมนุษยชนจึงไม่มีข้อจำกัดในทางลักษณะตัวบุคคลคือ เป็นสิทธิที่บุคคลทุกคนเป็นผู้ทรงสิทธิโดยไม่มีการแบ่งแยกว่าบุคคลนั้นจะเป็นคนของชาติใด เชื้อชาติใด ภาษาใดหรือศาสนาใดและสามารถกล่าวอ้างสิทธิดังกล่าวได้โดยไม่จำกัดสถานที่และเวลา

(2) การไม่อาจสละโอนหรือยอมให้พรากไป (Inalienability) แก่ผู้ใดผู้หนึ่งกล่าวคือ แม้สิทธิมนุษยชนจะเป็นสิทธิที่ติดตัวทุกคนมาตั้งแต่กำเนิดในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์และบุคคลทุกคนสามารถกล่าวอ้างสิทธิดังกล่าวได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ แต่บุคคลทุกคนในฐานะที่เป็นผู้ทรงสิทธิดังกล่าว ก็ไม่อาจแสดงเจตนา

---

[5] จรัญ โฆษณานันท์, **สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2545), หน้า 59.

[6] **เรื่องเดียวกัน**, หน้า 57.

[7] วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, **สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธ ศักราช 2540**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543), หน้า 44.

[8] **เรื่องเดียวกัน**, หน้า 40.

[9] บรรเจิด สิงคะเนติ, **หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ**, หน้า 73.

จำหน่ายจ่ายโอนหรือสละสิทธิดังกล่าวให้แก่บุคคลใดก็ได้ และรัฐหรือบุคคลใดก็ไม่อาจกระทำ การใดอันเป็นการพรากสิทธิดังกล่าวไปจากบุคคลได้เพราะหากยอมให้มีการโอน การสละ หรือการพรากสิทธิมนุษยชนไปจากบุคคลได้ เท่ากับยอมให้มีการสละหรือทำลายความเป็นมนุษย์ของบุคคลได้ ซึ่งไม่อาจทำได้ เพราะความเป็นมนุษย์ไม่อาจจะสละโอนหรือทำลายได้โดยรัฐหรือบุคคลใดแม้กระทั่งมนุษย์คนนั้นเอง10 นิยามความหมายสิทธิมนุษยชนดังกล่าวเป็นการนิยามความหมายสิทธิมนุษยชนในยุคเริ่มต้นในสังคมตะวันตกและเมื่อสังคมและอุดมการณ์ทางการเมืองการปกครองทางตะวันตกเปลี่ยนแปลงไปการนิยามความหมายสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกก็เปลี่ยนไปตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย

ความหมายตามแนวคิดสมัยใหม่เห็นว่าสิทธิมนุษยชนไม่ใช่สิทธิที่มีมาโดยธรรมชาติของมนุษย์แต่เกิดจากการกระทำหรือการสร้างสรรค์ของมนุษย์ภายหลังที่เกิดสังคมการเมืองที่เรียกว่ารัฐแล้วและเห็นว่าสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องอุดมการณ์หรือแนวคิดที่มนุษย์กล่าวอ้างเพื่อเรียกร้องให้ประโยชน์ของตนได้รับการรับรองคุ้มครองจากผู้ปกครองหรือรัฐ โดยอ้างความชอบธรรมของประโยชน์นั้น ๆว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อความเป็นมนุษย์ (Human dignity)[11] และมีการพัฒนาไม่หยุดนิ่งตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย สิทธิมนุษยชนตามแนวคิดสมัยใหม่จึงไม่ใช่สัจธรรมที่เป็นนิรันดร์หรือคุณค่าสูงสุดและมิใช่สิ่งสมบูรณ์ถูกต้องในทุก ๆ สถานที่หรือโดยไม่จำกัดกาละ[12] หากแต่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการทางประวัติศาสตร์การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัย และจากวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ในแต่ละยุคสมัยจนกระทั่งปัจจุบัน จากความหมายคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ดังกล่าว จะเห็นว่าสิทธิมนุษย์สมัยใหม่หรือปัจจุบันมิได้หมายความเฉพาะสิทธิธรรมชาติที่ติดตัวทุกคนมาตั้งแต่กำเนิดในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์เท่านั้นแต่ยังร่วมถึงสิทธิอันจำเป็นที่มนุษย์พึงมีเพื่อดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีของมนุษย์ด้วยด้วยได้แก่ สิทธิในความเป็นอยู่ที่ดี สิทธิในการยอมรับนับถือ สิทธิในการกำหนดตนเอง สิทธิในการพัฒนาตนเอง หรือสิทธิมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรของรัฐ นอกจากนี้สิทธิมนุษยชนสมัยใหม่ยังมิได้หมายถึงเฉพาะสิทธิของปัจเจกชนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงสิทธิของกลุ่มบุคคลด้วย โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้ด้อยโอกาสและเสียเปรียบในสังคมที่ต้องได้รับการดูแลปกป้องจากสังคมหรือรัฐ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าสิทธิมนุษยชนสมัยใหม่หรือในยุคปัจจุบันมีสองระดับคือสิทธิของปัจเจกชนกับสิทธิของกลุ่มบุคคล

กระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ หลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน มีการคุ้มครองโดยระบบกฎหมายของรัฐ และระเบียบของสังคม ที่มีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมอันดีงาม เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการบัญญัติทางกฎหมายเพื่อให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รวมถึงแนวความคิดการเป็นคนชายขอบดังกล่าว ความเป็นกลุ่มน้อยของสังคมส่วนใหญ่ ทำให้มีความเหลื่อมล้ำในทุก ๆ ด้านของสังคมกลุ่มใหญ่ มีความจำกัดในเรื่องของสิทธิหลายอย่าง จนบางครั้งแทบจะไม่สามารถที่จะต่อสู้หรือเรียกร้องความเป็นธรรมจากศูนย์กลางของอำนาจการบริการ ซึ่งรวมอำนาจต่าง ๆ อยู่ส่วนกลาง ผู้ได้รับการปฏิบัติต่ออย่างไม่

---

[10] จรัญ โฆษณานันท์, **สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม**, หน้า 58.

[11] วิชัย ศรีรัตน์, “พัฒนาการของสิทธิมนุษยชน”, **ดุลพาห**, ปีที่ 48, ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2544) : 47.

[12] จรัญ โฆษณานันท์, **สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม**, หน้า 125.

เป็นธรรมหรือถูกมองว่าเป็นปัญหาสังคม มักจะโยนความรับผิดให้กับคนชายขอบเสมอ องค์กรที่คุ้มครองสิทธิมนุษยชน ภายในประเทศทุกองค์กรควรปกป้องคุ้มครองบุคคล องค์กรต่าง ๆ ที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน และสนับสนุนส่งเสริมสิทธิมนุษยชนให้อยู่ในขอบเขตหรือกรอบแห่งกฎหมาย วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของคนไทย จำเป็นต้องอาศัยหลักการ กระบวนการทางกฎหมายบ้านเมือง เพื่อให้การประพฤติปฏิบัติตนของคนในชาติ เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน มีศีลธรรมไม่เป็นปัญหาสังคม และพร้อมรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน รัฐมีความรับผิดชอบต่อบุคคล ชุมชน สังคม ในลักษณะสังคมนิติรัฐทั้งภายในและระหว่างประเทศ เพื่อสร้างความเสมอภาคของผู้คนในสังคมให้มีความเท่าเทียมกันในทุกด้าน ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานี้ถือว่าเป็นหลักการแนวคิดทฤษฎีสิทธิมนุษยชนของสังคมโลกในปัจจุบัน

วิเคราะห์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญาและหลักสิทธิมนุษยชน หลักพุทธปรัชญาเน้นการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพทางใจเป็นหลักโดยใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลคือการพิจารณาให้เห็นว่าสิ่งไหนคือสิ่งที่กระทำแล้วเป็นสิ่งที่ดีไม่กระทำความเดือดร้อนให้คนอื่นสิ่งนั้นควรกระทำตามหลักมนุษยธรรม ซึ่งพระพุทธศาสนาเมื่อมีการส่งเสริมหลักสิทธิเสรีภาพของบุคคล และยังย้ำให้บุคคลมีการใช้สิทธิเสรีภาพออกไป ซึ่งหลักคำสอนต่าง ๆ ที่มุ่งสนับสนุนการกระทำดังกล่าวนั้นได้สะท้อนผลในว่าพุทธปรัชญารับรองถึงความสัมฤทธิ์ผลที่จะพึงเกิด ซึ่งในประเด็นนี้จะเห็นได้จากจุดมุ่งหมายในขั้นต่าง ๆ ที่สะท้อนให้เห็นแล้วว่า มนุษย์สามารถประสบความสำเร็จในชีวิตได้เป็นขั้น ๆ ตามอำนาจแห่งการกระทำของตน เพราะอย่างน้อยมนุษย์ต้องยอมรับว่า ทุก ๆ ชีวิตมีหลักแห่งความเป็นไปได้คือความเพียร และความเพียรก็เป็นอุปการะธรรมที่ผลักดันให้มนุษย์ประสบกับความสำเร็จได้ในทุกระดับ สิทธิเสรีภาพตามหลักพุทธปรัชญาจึงเป็นสิทธิที่พอเหมาะแก่การพัฒนาปัจเจกภาพของบุคคลโดยแท้ของมนุษย์ และได้วางหลักแห่งการพัฒนาเอาไว้เรียกว่าภาวนา[13] ได้แก่ การพัฒนากาย การพัฒนาศีล การพัฒนาจิต และการพัฒนาปัญญา ซึ่งหลักสำคัญในข้อนี้ เสมอเหมือนแผนที่อันพอเหมาะที่สามารถนำบุคคลให้พัฒนาตนเองไปได้อย่างสมดุลกันทั้งหมด

หลักมนุษยธรรมในพุทธปรัชญา คือหลักการที่สำคัญในการสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือธรรมที่เป็นระเบียบแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในความสัมพันธ์ที่ถูกต้องกับเพื่อนมนุษย์การอยู่ร่วมกันปลอดภัยจากการเบียดเบียน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันให้อภัยกันสังคม ก็จะพบกับความสงบสุข หลักมนุษยธรรมในพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่มีเหตุมีผล มีเป้าหมาย และหลักมนุษยธรรมที่มนุษย์สามารถปฏิบัติได้เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน เพราะหลักธรรมเมื่อปฏิบัติจนเกิดผลแล้วมนุษย์ชาติก็จะพบกับความสุข มีสันติภาพเกิดขึ้นในสังคมหลักมนุษยธรรมยังส่งเสริมความเสมอภาค มีสิทธิเท่าเทียมกันในสังคม เพราะตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ไม่มีการแบ่งแยกชนชั้น วรรณะ เพศ ศาสนา เชื้อชาติ เพราะทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันและสิทธิในการเข้าถึงโลกุตตรธรรมอย่างเท่าเทียมกัน หลักมนุษยธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนเป็นหลักประกันชีวิต ทรัพย์สิน เพื่อที่จะได้ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อบุคคล ชุมชน หรือองค์กรต่าง ๆ เพราะมีธรรมเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ หรือผู้บริหารประเทศ หัวหน้าหน่วยงานราชการทุกระดับ มีความเป็นธรรมเป็นกลางทางการเมือง รู้จักปฏิบัติต่อกันและกันอย่างสม่ำเสมอด้วยความเห็นอกเห็นใจในทุกปัญหาของสังคม

---

[13] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, หน้า 70.

ดำรงตนอยู่ในหลักของการทำดีด้วยการคิดดี พูดดี คิดดี ปรารถนาดีต่อคนทุกคนอย่างยุติธรรม ไม่ละเมิด ขู่เข็ญ ทำร้ายคนอื่น ด้วยการประพฤติตามหลักมนุษยธรรมประกอบด้วย

(1) หลักเบญจศีลเบญจธรรม เป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานที่สนับสนุนการประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการเคารพในสิทธิมนุษยชน ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน อันเป็นคุณธรรมเบื้องต้น ที่ช่วยส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนได้

(2) ฆราวาสธรรม เป็นหลักธรรมสำหรับฆราวาส ธรรมสำหรับการครองเรือน, หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์หรือฆราวาส บุคคลผู้ครองเรือน เป็นประโยชน์ทั้งต่อบุคคล และองค์กรโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสามารถสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์ มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและสังคมประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดีนั้น การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด และการรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อรวม

(3) สังคหวัตถุ เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนและประสานหมู่ชนไว้ให้มีความสามัคคีของสังคมชุมชน เป็นธรรมที่จะสามารถช่วยอุ้มชูโลก การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามหลักสังคหวัตถุ จากหลักธรรมซึ่งเป็นหลักปฏิบัติสำหรับการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ด้วยการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปัน มีน้ำใจต่อกันและกัน ได้แก่การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันความสุขให้แก่กันและกัน ทั้งที่เป็นวัตถุสิ่งของ และแบ่งปันน้ำใจบุคคลในครอบครัว ไม่ตระหนี่ถี่เหนียวใช้สอยหรือบริโภคสิ่งของแต่เพียงผู้เดียว การพูดจากันด้วยถ้อยคำสุภาพอ่อนโยน พูดด้วยจิตที่ปรารถนารู้จักกาลเวลาในการพูดอย่างเหมาะสม และรู้จักการใช้คำพูด ไม่ใช้วาจาหักล้างเชือดเฉือนจิตใจของผู้อื่น หรือวาจาที่เป็นคำหยาบคาย กระด้างกระเดื่อง ดุด่าเสียดสี อันจะก่อให้เกิดการขัดใจกันในครอบครัวได้ การช่วยเหลือและบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น ได้แก่การสงเคราะห์เกื้อกูลกันของบุคคลในครอบครัว

(4) หลักพรหมวิหาร ก่อให้เกิดความยุติธรรมนำมาซึ่งสันติภาพหลักธรรมพรหมวิหาร สามารถส่งเสริมสิทธิมนุษยชนได้ตรงที่เป็นธรรมของผู้ใหญ่ ซึ่งทำหน้าที่เสมือนพระพรหมที่ประกอบด้วย ความมีเมตตาช่วยเหลือในส่วนที่เป็นคุณประโยชน์ ให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข การมีกรุณามุ่งปลดเปลื้องความทุกข์แก่ผู้ซึ่งได้ประสบทุกข์ การมีมุทิตามุ่งพลอยยินดีต่อความพยายามในการกระทำความดีของผู้อื่น และการมีอุเบกขามุ่งดำรงตนเป็นกลาง มีความยุติธรรมไม่เอนเอียง หลักอธิปไตย คือความเป็นใหญ่ในการยึดถือ ถ้ายึดถือความรู้ความคิดหรือความเข้าใจของตนเองเป็นใหญ่ ถือว่าเป็นอัตตาธิปไตย ถ้ายึดถือค่านิยมของโลกหรือตามกระแสนิยมของโลกส่วนใหญ่ในเรื่องต่าง ๆ ที่ไม่เป็นไปด้วยหลักการของเหตุผล ถือว่าเป็นโลกาธิปไตย ถ้ายึดถือความถูกต้องเที่ยงธรรม ไม่ลำเอียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มีความเป็นกลางอย่างยุติธรรม ถือว่าเป็นธรรมาธิปไตย หลักอธิปไตยนี้สามารถเป็นธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนได้ ตรงที่ผู้นำหรือผู้บริหารประเทศ จนถึงระดับหัวหน้าหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาพ ไม่ยึดถือความรู้เดิมของตน ไม่เอาความคิดตนเองเป็นใหญ่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นบ้าง พิจารณาด้วยเหตุผลอันชอบธรรม หลักธรรมเหล่านี้เป็นหลักประกันชีวิตทรัพย์สิน เพื่อที่จะได้ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อบุคคล ชุมชน หรือองค์กรต่าง ๆ เพราะมีธรรมเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ หรือผู้บริหารประเทศ หัวหน้าหน่วยงานราชการทุกระดับ มีความเป็นธรรม เป็นกลางทางการ

เมือง รู้จักปฏิบัติต่อกันและกันอย่างสม่ำเสมอด้วยความเห็นอกเห็นใจในทุกปัญหาของสังคม ดำรงตนอยู่ในหลักของการทำดีด้วยการคิดดี พูดดี คิดดี ปรารถนาดีต่อคนทุกคนอย่างยุติธรรม

(5) หลักสัปปุริสธรรม สร้างคุณค่าให้บุคคลสามารถรู้จักเหตุหรือรู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้อง ซึ่งตนมีหน้าที่ ความรับผิดชอบในการบริหารจัดการให้สิ่งนั้นบรรลุผลสำเร็จ จำเป็นต้องรู้หลักการ ที่จะเป็นเหตุให้สิ่ง ๆ นั้นประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมาย การแข่งขันที่รุนแรงในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าความรู้ คือ ปัจจัยสำคัญที่จะพัฒนาบุคคลและองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ การรู้จักผลรู้ความหมายและความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของสิ่งที่ตนกำลังปฏิบัติ กล่าวคือ ต้องเข้าใจวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมายและวิสัยทัศน์ขององค์กร การพัฒนาบุคคลสังคม และการพัฒนาองค์กร เป็นกลยุทธ์ที่มีวัตถุประสงค์ให้องค์กรพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ จึงมีความจำเป็นต้องเข้าใจว่าจุดมุ่งหมายของกองทุน การรู้ตน รู้ตามความเป็นจริงว่า ตนมีฐานะ ความรู้ ความสามารถ ความถนัด มีจุดแข็ง จุดอ่อนอย่างไร ซึ่งต้องกำหนดบทบาทให้เหมาะสมกับสภาพที่แท้จริงของตน ตลอดจนปรับปรุงและพัฒนาตนให้มีศักยภาพสูงขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรภาคประชาชน ควรร่วมกันจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติด้วยการแปลงแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไปสู่แผนบริหารราชการแผ่นดิน แผนปฏิบัติราชการกระทรวง กรม แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนแผนพัฒนาองค์กรต่าง ๆที่เกี่ยวข้อง แล้วจัดทำเป็นโครงการ/กิจกรรม เพื่อรองรับการดำเนินงานตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติโดยใช้งบประมาณของหน่วยงานดำเนินการในการพิจารณานำมิติด้านสิทธิมนุษยชน และกระบวนการส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนกับการสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ ตามหลักพุทธปรัชญามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของหน่วยงาน และเพื่อส่งเสริมป้องกันการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามหลักสิทธิมนุษยชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษาวิเคราะห์หลักสิทธิมนุษยชนบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมทางด้านกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในภาพรวมต่อกรณีการประกอบอาชีพที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับกับที่ป่าสงวนแห่งชาติ

2) ศึกษารูปแบบกระบวนการยุติความขัดแย้งเกี่ยวก้บสิทธิมนุษยชนด้วยหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

กุลพล พลวัน, **สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2547.

จรัญ โฆษณานันท์, **สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2545.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ 21**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2536.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, **สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธ ศักราช 2540**, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543.

วิชัย ศรีรัตน์,“พัฒนาการของสิทธิมนุษยชน”,**ดุลพาห**,ปีที่ 48, ฉบับที่ 3 (กันยายน–ธันวาคม 2544) : 47.

สมชาย กษิติประดิษฐ์, **สิทธิมนุษยชน**, พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546.

นิยาม 5: กลไกจักรวาลเป็นไปตามกลไกธรรม
The 5 Aspects of Natural Buddhist Laws: The Mechanic Cosmos as Following Mechanic Dharma

ดร.สามารถ สุขุประการ
วิทยาเขตนครสวรรค์

บทคัดย่อ

องค์ประกอบและกลไกของจักรวาลเป็นไปตามหลักนิยาม 5 เพราะนิยาม 5 มีความสอดคล้องกับทฤษฎีวิทยาศาสตร์ อุตุนิยามมีความสมนัยกับทฤษฎีพลังงานความร้อน จักรวาลเกิดขึ้นจากการระเบิดที่มีพลังงานความร้อน สรรพสิ่งในจักรวาลจึงมีความร้อนแฝง พีชนิยามมีความสมนัยกับชีววิทยาที่อธิบายกลไกของสิ่งมีชีวิตที่เกิดขึ้นในจักรวาล จิตนิยามมีพฤติกรรมแบบคลื่นที่สามารถสื่อสารกับวัตถุได้ตามทฤษฎีควอนตัมฟิสิกส์ กรรมนิยามเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับจิตในรูปแบบของการรับข้อมูล อันเกิดจากการกระทำ มีการเก็บสะสมไว้ในอวกาศ เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการนำไปใช้สำหรับภพใหม่ ธรรมนิยามมีกฎไตรลักษณ์ที่ควบคุมกระบวนการเกิดและดับของจักรวาล อวกาศถูกบีบอัดมีความทุกข์ที่ไม่สามารถทนได้จึงระเบิดออกมาเป็นจักรวาล จากนั้นจักรวาลยังคงมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจักรวาลต่างมีเหตุปัจจัยปราศจากอำนาจใด ๆ เป็นไปตามกลไกของกฎ จักรวาลมีวัฏจักรเกิดและดับหมุนเวียนเปลี่ยนไปตามกฎไตรลักษณ์ ถ้าหากว่าจิตตัดการเชื่อมต่อกับแหล่งข้อมูลกรรมที่ฝากไว้ในอวกาศของจักรวาลได้ นั่นคือความหมายของการหลุดพ้นจากเกิดใหม่ในจักรวาล

คำสำคัญ: นิยาม 5 พุทธจักรวาล, จิตกับควอนตัม, คลื่นจิต

Abstract

Elements and mechanisms of the universe, according to the 5 aspects of natural Buddhist laws. The 5 aspects are consistent with the theory of science. Physical laws (Uttu Niyam) correspond to thermal energy. The beginning of universe is caused by thermal energy. Cosmic blast occurred from a thermal energy. In what universe is latent heat. Peecha definition corresponds to a biologist. Physical organic order (Peecha Niyam) corresponds to a biology, described a mechanism of living things that happen in the universe. Psychic law (Chitta Niyam), the Mind behaving like waves, so as to communicate with the theory of quantum physics. Karma Niyam is defined in relation to the mental of the information datas. The results of Karma is collected in the space, in order to information on applying for a new incarnation. Dhamma Niyam, the 3 characteristics (anicca- impermanace, dukkha- sufferings and anatta- no self-inherent entity) that control the process and end of the universe. Space is compressed that

cannot be tolerated, burst out become the universe. The universe still continues to change all the time. The phenomena that occur in a universe devoid of any power but they are conforming to 3-rules. Cosmic cycle of arising and failure to change the 3 characteristics. If mental can disconnect with Karma resources deposited in the space of the universe, that is the meaning of the liberation from rebirth.

Keywords: the 5 aspects of natural Buddhist laws, Buddhist Cosmology, Mind and Quantum, Mind Wave.

บทนำ

พระพุทธศาสนานอกจากจะให้ความรู้ให้เกิดปัญญาทางจิตเพิ่มขึ้นไปแล้ว องค์ความรู้ที่เกิดจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้ายังเป็นแนวทางที่ให้แสวงหาความรู้ต่อยอดได้อีกทั้งทางโลกและทางธรรม สามารถชี้นำปรากฏการณ์ที่รอการพิสูจน์ในเวลาต่อมา เหมือนนักวิทยาศาสตร์หลาย ๆ ท่านที่ค้นพบทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ค้นพบเพียงสมการที่เป็นไปได้ได้ไม่อาจยืนยันด้วยวิธีการพิสูจน์ตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ เช่น ไอน์สไตน์ค้นพบทฤษฎีสัมพัทธภาพ (Relativity Theory) แต่ไม่สามารถทดลองว่าอวกาศนั้นมีตัวตน จึงเป็นประเด็นคลางแคลงใจอยู่ เนื่องจากครั้งนั้นโลกยังไม่มีเครื่องมืออันทันสมัยที่จะรองรับองค์ความรู้เช่นนั้นได้ แนวคิดของไอน์สไตน์ได้รับการพิสูจน์จากโครงการ LISA [1] พิสูจน์พบคลื่นความโน้มถ่วง สามารถวัดคลื่นที่เกิดจากการหมุนวนของหลุมดำขนาดใหญ่สองอันที่วนรอบกันและกัน ทำให้เกิดคลื่นอวกาศกระเพื่อมขึ้น และคลื่นนั้นได้เดินทางมาให้วัดได้จากโครงการนี้

วิทยาศาสตร์และพระพุทธศาสนามองตรงกันว่าปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ได้เกิดมาจากเหตุบังเอิญหรือใครเป็นผู้ทำให้มันเกิดขึ้น มันเป็นระบบกลไกอันใดอันหนึ่งอย่างมีเหตุมีผล วิทยาศาสตร์ใช้ทฤษฎีที่อาจมีสมการคณิตศาสตร์หรือจากการทดลองที่ผ่านการพิสูจน์มาแล้ว นำมาทำนายผลได้ เช่น ชีววิทยาทำนายผลของสิ่งมีชีวิต พันธุกรรม ฟิสิกส์ทำนายผลของกลศาสตร์ เคมีทำนายผลปฏิกริยาของแร่ธาตุ เป็นต้น ส่วนพระพุทธศาสนาซึ่งเกิดขึ้นมาก่อนวิทยาศาสตร์ ใช้หลักของนิยามทั้ง 5 เป็นหลักธรรมที่อธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในจักรวาล โดยมีกฎพื้นฐานของหลักธรรมของ อิทัปปัจจยตา “. . .เพราะเหตุนี้ เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เพราะสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับไป สิ่งนี้จึงดับไป”[2]

หลักนิยาม 5 ผู้วิจัยแบ่งออกเป็นสองประเภทตามความสมนัยกันระหว่างพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ ดังนี้

---

[1] โครงการทดลองหาความมีอยู่ของคลื่นความโน้มถ่วงที่วิ่งผ่านแผ่นผืนอวกาศ, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: https://lisa.nasa.gov/, [25 พฤษภาคม 2560].

[2] ขุ. ม. (ไทย) 29/186/526.

ส่วนที่ 1 เกี่ยวข้องกับรูปหรือวัตถุที่สามารถจับต้องได้มี 2 นิยาม ได้แก่

1. **อุตุนิยาม** (physical laws) คือ ว่ากลไกที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น วัตถุ พลังงาน อุณหภูมิ สิ่งแวดล้อม
2. **พีชนิยาม** (biological laws) คือ ว่าด้วยกลไกที่เกี่ยวกับระบบของพืชและสัตว์ การถ่ายทอดพันธุกรรมของสิ่งมีชีวิต

ส่วนที่ 2 เกี่ยวข้องกับเรื่องของจิตมี 3 นิยาม

3. **จิตนิยาม** (psychic law) คือ กลไกที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของจิต เจตสิก
4. **กรรมนิยาม** (Karmic Laws) คือ กลไกที่กรรมและผลของการกระทำ ที่ต้องควบคู่กับจิต
5. **ธรรมนิยาม** (General Laws) กลไก ที่เป็นหลักธรรม อันสามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในจักรวาลและสิ่งที่เนื่องจากจักรวาลได้ด้วย เช่น กฎไตรลักษณ์ที่อธิบายกลไกการทำงานของสิ่งที่เกิดขึ้นในจักรวาลต้องเป็นไปตามกฎนี้อันมีสภาพเป็น อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา

ในนิยามที่ 1 อุตุนิยาม พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญว่าจักรวาลนี้เต็มไปด้วยความร้อนเป็นพื้นฐานธาตุต่าง ๆ ทั้งประกอบมาจากพื้นฐานของธาตุไฟ(ความร้อน) ซึ่งเป็น 1 ในมหาภูตรูป 4 (ดิน น้ำ ลม ไฟ) นิยามที่ 2 ว่าด้วยกระบวนการของสิ่งมีชีวิตที่มีทั้งไม่มีใจครองและมีใจครอง ส่วนที่ไม่มีใจครองสามารถอธิบาย ส่วนที่ไม่มีใจครองได้แก่พืชที่เกี่ยวข้องกับพลังงานความร้อนคือแสงแดดที่เกี่ยวพันกับนิยามที่ 1 ด้วย ส่วนที่มีใจครองซึ่งมีความร้อนเกิดขึ้นช่วงที่จิตกำลังสร้างรูปช่วงของการเกิดใหม่ และ นิยามข้อที่ 3 และ 4 อธิบายเรื่องของจิตและกรรม เป็นนิยามคู่กันกับการเกิดใหม่ของสัตว์ กรรมสะสมเป็นวิบาก ซึ่งจิตเอาไปเป็นฐานข้อมูลนำไปใช้ในการสร้างภพใหม่

หลักธรรมนิยามข้อที่ 5 เป็นหลักธรรมที่ควบคุมทั้ง 4 ข้างต้นทั้งหมด เหมือนกับวิทยาศาสตร์ว่าด้วยเรื่องของกฎ เช่น กฎแรงโน้มถ่วงกฎทำให้โลกมีแรงโน้มถ่วง ดังนั้นสิ่งใด ๆ ยกขึ้นเหนือพื้นดินก็จะถูกแรงโน้มถ่วงพยายามดึงให้ตกลงมา ธรรมนิยาม ได้แก่ กฎไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง-ความไม่เที่ยง, ความทุกข์-การทนได้ยาก การถูกบีบคั้น และอนัตตา-การไม่ใช่ตัวตนเป็นเอกเทศ ต่างเกิดจากการประกอบเข้ากันของสิ่งต่าง ๆ หรือเกิดจากการผันแปรมาจากอีกสิ่งหนึ่ง เช่น ตัวมนุษย์เกิดมาจากขันธ์ทั้ง 5 คือ รูป(ร่างกาย) เวทนา(ความรู้สึก) สัญญา(ความจำได้รู้ได้) สังขาร(การปรุงแต่ง) และวิญญาณ(จิต)

ในบางปรากฏการณ์นักวิทยาศาสตร์ไม่สามารถตอบได้ เช่น การระลึกชาติได้ การรู้วาระจิตของคนอื่น พลังจิตสามารถเคลื่อนวัตถุได้ กระบวนการรู้แบบนี้ยังไม่มีทฤษฎีวิทยาศาสตร์รองรับ วิทยาศาสตร์จัดให้เป็นวิทยาศาสตร์เทียม (Pseudo-Science) ที่รอการพิสูจน์อย่างเป็นรูปธรรม แม้แต่ ทฤษฎีวิทยาศาสตร์หลักก็ไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ร่วมกันได้ เช่น ทฤษฎีสัมพัทธภาพของไอน์สไตน์ที่ว่าด้วยของการเคลื่อนที่วัตถุขนาดใหญ่ เช่น โลกและจักรวาล แต่ไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นของอนุภาคในอะตอมได้ ต้องใช้ทฤษฎีของควอนตัม (Quantum Physics) อธิบาย ทั้งสองทฤษฎีจึงยังมีความต่างกัน แม้กระนั้นก็ตามนักวิทยาศาสตร์พยายามรวมทั้งสองทฤษฎีเข้าด้วยกันให้ได้ ซึ่งนักวิทยาศาสตร์หวังว่าควรจะมีทฤษฎีเดียวที่อธิบายได้อย่างครอบคลุมทั้งสองทฤษฎี ในชื่อทฤษฎีแห่งสรรพสิ่ง (the theory of everything)

พระพุทธศาสนาเกิดมาประมาณ 2600 ปีล่วงมาแล้วก่อนวิทยาศาสตร์ แต่หลักการมีความสอดคล้องกับองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นอย่างมาก นิยาม 5 สามารถอธิบายได้อย่างครอบคลุมองค์ความรู้ทั้งหมดในจักรวาลได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของจักรวาลตามหลักของพระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์
2. เพื่อศึกษาระบบกลไกแห่งการดำรงอยู่และเวียนจบของจักรวาล
3. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบกลไกของจักรวาลตามหลักธรรมนิยาม 5 ในพระพุทธศาสนา

วิธีวิจัย

เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Document Research) โดยศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนากับทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์โดยเฉพาะฟิสิกส์กับจักรวาลวิทยา เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระหว่างทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์กับหลักนิยามทั้ง 5 ในพระพุทธศาสนา และศึกษาให้รู้ว่ากลไกของจักรวาลมีกระบวนการทำงานอย่างไร หาความเชื่อมโยงกับหลักของนิยามทั้ง 5 ในพระพุทธศาสนา

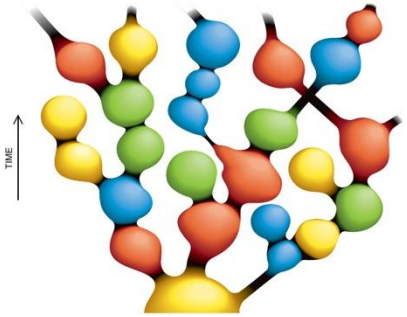
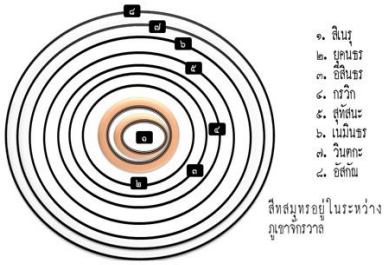
นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เพื่อให้เกิดชุดความรู้ใหม่ที่สามารถชี้นำ ให้แก่ศาสตร์สมัยใหม่ได้ โดยการประยุกต์อธิบายในกรอบของทฤษฎีใหม่

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบของจักรวาลตามหลักของพระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์

จักรวาลตามวิทยาศาสตร์และพระพุทธศาสนามีมุมมองที่คล้ายกันและมีที่แตกต่างกันตามแผนผังดังนี้

หัวข้อ	วิทยาศาสตร์	พระพุทธศาสนา
สันฐาน	จักรวาลเป็นสัณฐานกลมเหมือนฟองอากาศ ซึ่งเชื่อมต่อกันเป็นลูกโซ่ของฟองต่อ ๆ กันไป Credit: Multiverse Stanford University.	พุทธจักรวาลเป็นจักรวาลที่มีลักษณะเป็นวงกลม ๆ โดยมีแกนกลางเป็นเขาสิเนรุ มีดวงอาทิตย์หมุนโดยรอบ

	องค์ประกอบของจักรวาล	มีเทือกเขารายรอบเขาสิเนรุ 7 ชั้น เป็นวงรอบ
มหาสมุทร	หมายถึงแหล่งสะสมของน้ำ ได้แก่ ทะเล และมหาสมุทร ที่สามารถจำต้องได้ และมีวัฏจักรหมุนเวียนได้จากน้ำระเหยเป็ยไอน้ำ แล้วตกลงมาเป็นฝน เป็นที่อยู่ของสัตว์น้ำ	มี 2 มหาสมุทรที่มีความหมาย 3 แบบ 1. อสีทสมุทร ได้แก่ ก) มหาสมุทรที่เป็นน้ำ เช่น ทะเล และมหาสมุทร ข) มหาสมุทรแห่งวัฏฏสงสาร มหาสมุทรของสัตว์ที่เวียนว่ายในสังสารวัฏ 2. สีทสมุทร หมายถึง มหาสมุทรแห่งการดูดกลืน เป็นมหาสมุทรในจักรวาลที่สามารถดูกลืนเอาสรรพสิ่งไม่มีโอกาสหลุดลอยออกมาได้
จำนวนจักรวาล	เป็นพหุจักรวาล (Multiverses) เป็นระบบจักรวาลที่แตกหน่อออกไป แล้วการเชื่อมต่อระหว่างกัน ไม่รู้จบสิ้น (Infinity) จึงเกิดมีจักรวาลคู่ขนานที่ซ่อนแฝงในจักรวาลที่ซ้อนทับกัน จักรวาลของเราประกอบด้วยกาแลกซี่สองแสนล้านกาแลกซี่ ในแต่ละ กา-แลกซี และในแต่ละกาแลกซีมีหลายแสนล้านระบบสุริยะจักรวาล ทางช้างเผือก(Milky way galaxy) มีระบบสุริยะหลายแสนล้านดวง	ก. กลุ่มจักรวาลขนาดเล็ก มีพันจักรวาล ข. กลุ่มจักรวาลขนาดกลาง มีล้านจักรวาล ค. กลุ่มจักรวาลขนาดใหญ่ มีล้านล้านจักรวาล กลุ่มจักรวาลขนาดเล็กนับเอาตั้งแต่ดวงอาทิตย์,โลกดวงจันทร์ตลอดจนระบบ 31 ภพภูมิอย่างละ 1 พันเป็นจักรวาลขนาดเล็ก ส่วนขนาดที่ใหญ่ขึ้นให้เอา 1 พันคูณหรือใหญ่เป็น 1 พันเท่า ระบบชีวิตสัตว์ที่เป็นภพภูมิสามารถซ้อนทับกันได้ในโลกซึ่งคนพิเศษสามารถเห็นได้
ระบบดวงดาว	ระบบสุริยะ มีดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลางของดาวบริวาร กาแลกซี่ประกอบด้วยระบบสุริยะ ในกาแลกซี่แบบกงจักร(Spiral Galaxy) มีหลุมดำ	ดวงอาทิตย์และโลกโคจรรอบดวงเขาสิเนรุ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของจักรวาล ส่วนโลกหมายถึงถิ่นที่อยู่ของสัตว์ต่าง ๆ ใน 31 ภพภูมิ

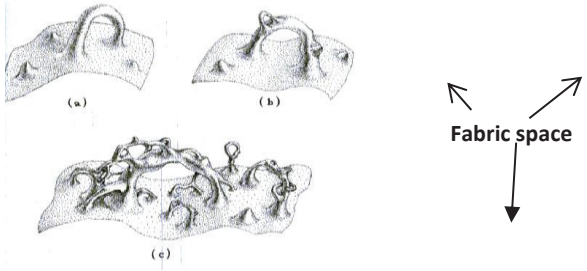
	(Backhoe)อยู่ที่ใจกลางกาแลกซี่และทำให้ระบบสุริยะหมุนวนรอบหลุมดำนั้น	
องค์ประกอบพื้นฐานของจักรวาล	พลังงานมืด 68 %, สสารมืด 27 % ที่เหลือเป็นอีก 5 % เป็นจักรวาลที่สามารถมองเห็นได้ทั้งหมด, พลังงานมืดกับสสารมืด เป็นสิ่งที่เราไม่สามารถมองเห็นได้ คือ ไม่มีปฏิกิริยากับแสง (คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า) แต่รับรู้ได้ด้วยแรงโน้มถ่วง	มาจากความมืดมิด และความว่าง เมื่อเป็นจักรวาลแล้ว จักรวาลมีเกิดและดับ

2. เพื่อศึกษาระบบกลไกแห่งการดำรงอยู่และเวียนจบของจักรวาล

2.1. จักรวาลวิทยา

กลไกการเกิดจักรวาล กลไกของจักรวาลเกิดขึ้นจากการระเบิดแบบพองตัวของอวกาศ ด้วยแรงอัดมหาศาล ซึ่งอวกาศประกอบด้วยเส้นใยขนาดเล็กที่สานกันเป็นผืนอวกาศ คล้ายกับผ้าใบที่ขึงตึงแล้วถูกแรงอัดทำให้บวมออกมา มีความร้อนมหาศาล ในช่วงแรกจะมีแต่คลื่นที่กระจายตัวออกมา เมื่อกระทบกับความเย็นของอวกาศภายนอก ทำให้คลื่นปรับเปลี่ยนไปเป็นพลังงาน เมื่อพลังงานกระทบกับสิ่งแวดล้อมภายนอกที่หนาวเย็นที่ 0 องศาเคลวิน (273.4องศาเซ็นติเกรด) พลังงานเปลี่ยนสภาพไปเป็นอนุภาคขนาดเล็กมาก จากเล็ก ๆ เหล่านั้น เมื่อเวลาผ่านไปเนินนานก็เกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนของอะตอม เป็นโมเลกุล และแร่ธาตุในที่สุด

ขั้นตอนของการเกิดมีดังนี้แรกเกิดระเบิดเรียกว่า “บิ๊กแบง” (Big Bang) ความจริงมันเป็น มันไม่มีเสียงที่หูเราสามารถได้ยินได้เพราะช่วงคลื่นสั้นเกินกว่าที่เราได้ยิน เหมือนคลื่น Super Sonic ที่สูงกว่าช่วงคลื่นที่หูคนได้ยิน 3 นาทีแรกจะเริ่มมีนิวเคลียสและอีก 3 แสนปีต่อมาถึงจะฟอร์มตัวกันเป็นอะตอม (Atom) จากอะตอมก็จะเป็นแร่ธาตุและดวงดาวต่อไป จักรวาลค่าอนันต์ (Infinity) อวกาศเหมือนผืนน้ำที่เดือดพล่านฟองอากาศที่พองขึ้นหนึ่งฟองคือจักรวาล

รูปภาพที่ 1 จักรวาลพองออกมาจากผืนอวกาศและพองออกจากฟองเดิม[3]

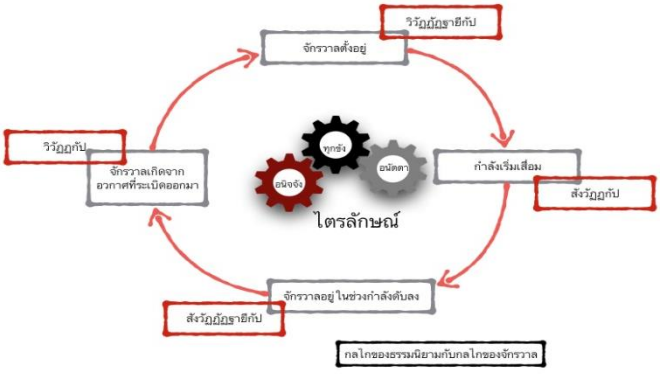
[3] [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://u2.lege.net/cetinbal/Kipthorne.htm, [1 มีนาคม 2560].

จักรวาลช่วงเจริญมีดวงดาว กาแลกซี่ มีสิ่งมีชีวิตเกิดขึ้น และจักรวาลมีความเสื่อมลงไปเช่นกัน นักวิทยาศาสตร์ทำนายว่าในอนาคตจักรวาลจะมีอนาคตใน 3 รูปแบบ

1. จักรวาลจะคงที่อยู่อย่างนี้ต่อไป
2. จักรวาลเมื่อขยายตัวออกไปในช่วงเวลาหนึ่งจะหดตัวกลับมาเหมือนเดิม
3. จักรวาลจะขยายตัวออกไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งสามารถฉีกโครงสร้างของจักรวาลให้ออกจากกัน ไม่สามารถรวมตัวกันเป็นจักรวาลได้

สาเหตุที่นักวิทยาศาสตร์ไม่สามารถทำนายได้อย่างชัดเจน เพราะมีสิ่งที่นักวิทยาศาสตร์ไม่รู้เรื่องของพลังงานมืดและสสารมืดที่มีอยู่ในผืนอวกาศ

จากการสังเกตุดวงดาวพบว่ามันต่างวิ่งออกจากกันด้วยความเร็วสูงมาก นั่นคือจักรวาลกำลังขยายตัวออกไปเรื่อย ๆ ด้วยความเร็วที่เพิ่มขึ้นนักวิทยาศาสตร์เชื่อว่ามีความเป็นไปได้สูงจักรวาลจะฉีกออกจากกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ จักรวาลก็ถึงจุดจบเช่นเดียวกัน การฉีกขาดนั้นจะทำลายโครงสร้างของอะตอมทำให้ไม่เหลือสภาพการเป็นวัตถุที่จะดำรงสถานะเป็นดวงดาวได้ ไม่มีนักวิทยาศาสตร์ท่านไหนทำนายได้ว่าจะจบเมื่อไหร่ รู้แต่ว่าดวงอาทิตย์ต่อไปจะดับลงเมื่อประมาณ 10,000 ล้านปี และการดับของดวงอาทิตย์ส่งผมต่อการดับของโลกด้วยเช่นกัน โดยจะดูดเข้ามาในวงรัศมีที่สามารถเผาโลกให้สูญสิ้นไปได้ ดังนั้นจักรวาลจึงเป็นไปตามธรรมนิยามในหลักธรรมของไตรลักษณ์

รูปภาพที่ 2 จักรวาลเป็นไปตามกฎไตรลักษณ์(ธรรมนิยาม)

จิตนิยามมีความเกี่ยวข้องกับวัตถุ: จิตมีอิทธิพลต่อวัตถุในขนาดเล็กระดับอนุภาคในทฤษฎีควอนตัม เพราะจิตสำนึกสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงต่ออนุภาคได้ในการทดลอง Double Slitโดยที่สามารถบังคับอนุภาคไม่ให้เปลี่ยนไปเป็นคลื่นได้ ซึ่งตามปกติอนุภาคจะเปลี่ยนไปเป็นคลื่นเมื่อมันวิ่งผ่านสองช่องคู่ขนานกัน เมื่อจิตสำนึกเพ่งมองไปที่สองช่องนั้น อนุภาคจะไม่เปลี่ยนไปเป็นคลื่นดั่งเดิม มันจะยังคงสภาพเป็นวัตถุตามเดิม การทดลองนี้ทำให้ทราบถึงการมีอยู่ของจิตและจิตกับวัตถุต่างมีความสัมพันธ์กันในแง่นี้

วัตถุที่เกิดขึ้นในจักรวาลจึงมีความสัมพันธ์กับจิต กลไกของจิตกับจักรวาลจึงมีความสัมพันธ์กันและกัน ในภพชาติจิตสร้างรูปในกระบวนมีความเกี่ยวข้องกับความร้อนด้วยเช่นกันที่เรียกว่าช่วงอุตุ-ชกลาป และจิตก็มีพฤติกรรมการทำงานเป็นแบบคลื่น คือมีการเกิดขึ้นตั้งอยู่และดับลงไป ตามคัมภีร์กล่าวว่าจิตมีการเกิดดับแสนล้านโกฏิขณะ[4] ซึ่งมีความหมายว่าใน 1 วินาทีจิตเกิดดับได้ 4 ล้านล้านครั้ง ด้วยพฤติกรรมนี้แหละจิตจึงมีอิทธิพลต่อวัตถุที่มีพื้นฐานมาจากคลื่นเช่นกัน ทางด้านควอนตัมฟิสิกส์กล่าวว่าที่ใดมีคลื่นที่นั่นย่อมมีพลังงานความร้อน

กรรมนิยามเกี่ยวข้องกับอวกาศ: กลไกกรรมนิยามเป็นกลไกที่แสดงให้เห็นกฎพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ว่าที่ใดมีเหตุที่นั่นย่อมเกิดผล จิตเกี่ยวข้องกับกรรม จิตบันทึกข้อมูลของกรรม เพื่อนำไปใช้สร้างรูปในภพภูมิใหม่ จิตนิยามจิตมีคุณสมบัติในการสื่อสารได้ จิตไม่สามารถสะสมวิบากในตนเองได้ ถ้าหากจิตสะสมได้แสดงว่าจิตมีสภาพเป็น “อัตตา” คือมีตัวตนเปรียบได้กับวัตถุที่สะสมข้อมูลแบบเครื่องบันทึกข้อมูล จิตควรจะเป็นตัวสื่อสารกับข้อมูลที่เก็บไว้ที่ใดที่หนึ่ง ผู้วิจัยมีความเห็นว่าที่นั้นควรจะเป็นอวกาศ (Space) ที่มีตัวตนที่สามารถสะสมข้อมูลได้ เมื่อเร็ว ๆ นี้มีการทดลองหาคลื่นความโน้มถ่วงที่โครงการLIGO ตรวจหาคลื่นที่เกิดจากการหมุนวนของหลุมดำขนาดใหญ่ที่อยู่ห่างไกลจากโลกเรามาก ได้เดินทางแบบคลื่นเหมือนคลื่นในมหาสมุทรผ่านอวกาศมายังโลก เราสามารถตรวจวัดได้ จึงเป็นหลักฐานที่มีนัยยะสำคัญทางวิทยาศาสตร์[5] รองรับทฤษฎีสัมพันธภาพของไอน์สไตน์เรื่องกาล-อวกาศ (Time-Space)

ดังนั้นจิตจึงเป็นเพียงผู้สื่อสารกับข้อมูลกรรมในอวกาศ ไม่ว่าเราจะอยู่ส่วนไหนของจักรวาลข้อมูลนี้ยังคงตามไปตลอดเวลา เพราะคลื่นจิตแต่ละคนไม่เหมือนกัน ต่างมีลักษณะเฉพาะตน การรับผลของกรรมจึงยังให้ผลเป็นของของตนเองตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้กระบวนการสร้างรูปในแต่ละภพภูมิจึงมีความเป็นไปได้ที่จะมีภพภูมิอื่นตามหลักของพระพุทธศาสนา ที่กล่าวถึงการเกิดใหม่ที่เอาฐานข้อมูลมาจากวิบากกรรมที่สะสมไว้

บทสรุป

จักรวาลมีองค์ประกอบเป็นไปตามพระพุทธศาสนาว่าด้วยเรื่องของจำนวนที่นับได้มีค่าเป็นอนันต์ เป็นอนันตจักรวาล และจักรวาลในพระพุทธสาสนาแบ่งเป็น 2 ลักษณะ 1) ในความหมายที่เป็น กาแลกซี่ หรือดาราจักร ทางช้างเผือกเป็นไปในลักษณะนั้น 2) ในความหมายว่าจักรวาลแบบเดียวกันกับจักรวาลวิทยาคือเป็นจักรวาลไม่มีที่สิ้นสุดและมีหลาย ๆ จักรวาล

สัณฐานของจักรวาลมีลักษณะใกล้เคียงกันกับจักรวาลสมัยใหม่คือโค้งกลม ซึ่งจักรวาลวิทยากล่าวว่าเป็นเหมือนฟองอากาศที่ผุดขึ้นมาจากผืนอวกาศที่มีลักษณะโค้งเช่นกัน เหตุการณ์บางอย่างที่กล่าวไว้ในพระไตรปิฎกเช่นสัตตสุริยสูตรว่าด้วยโลกดับเพราะสาเหตุมาจากด้วงอาทิตย์เผาโลก ซึ่งมีความสอดคล้องกับนักจักรวาลวิทยาว่าโลกจะถูกดวงอาทิตย์ดูดกลืนเข้าไปในอีกประมาณ 7 พันล้านปี

---

[4] อ.สงฺ.ขนฺ. (ไทย) 27/323

[5] สถาบันวิจัยดาราศาสตร์แห่งชาติ,NARIT; [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://www.narit.or.th/index.php/astronomy-article/2426-ligo-gravitational-wave, [10 สิงหาคม 2560].

กลไกของจักรวาลเป็นไปตามหลักของนิยาม 5

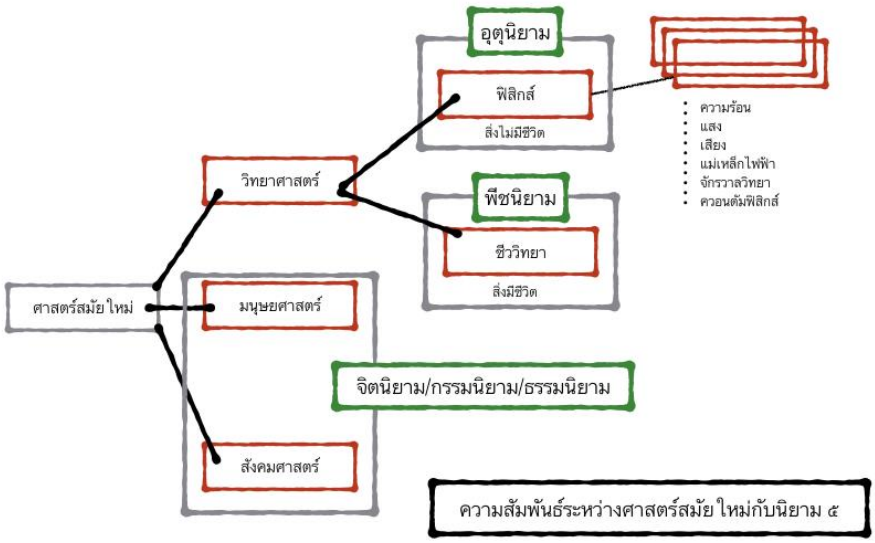
อุตุนิยาม ความร้อนเป็นพื้นฐานของจักรวาล เพราะว่าเกิดจากการระเบิด ความร้อนที่เกิดจากการระเบิด ยังคงมีอยู่ทั่วไปในจักรวาล ดังนั้น ทั้งจักรวาล ถูกเงื่อนไขของ พลังงานความร้อน ควบคุม ดังจะเห็นได้ว่า วัตถุทุกชนิดมีพลังงานความร้อนอยู่ในวัตถุแม้แต่น้ำแข็ง ทางวิทยาศาสตร์เรียกว่าความร้อนแฝง อุตุนิยาม หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เตโชธาตุ เป็นหนึ่งในมหาภูตรูป 4 ได้แก่ ปฐวีธาตุ(ดิน) อาโป(น้ำ) วาโย(ลม) และเตโช (ไฟ)

พีชนิยาม เป็นกลไกที่ใช้อธิบาย สิ่งมีชีวิตที่อยู่ในจักรวาลทั้งหมด รูปแบบของสิ่งมีชีวิต 2 ลักษณะ คือ ไม่มีใจครอง (อนุปาทินนกสังขาร) ได้แก่ พืช และ สังขารที่มีใจครอง (อุปาทินนกสังขาร) ได้แก่ สัตว์ทั้งหลาย พีชนิยาม อธิบายว่า สิ่งมีชีวิตเหล่านี้ มีการดำรงชีวิต ถ่ายทอดพันธุกรรม ความแตกต่างระหว่างสัตว์ พืช ในการถ่ายทอดพันธุกรรม ของสัตว์พุทธศาสนามีความเห็นว่าจิตอาศัยกรรม เป็นฐานข้อมูลในการจำแนกความแตกต่างนั้นด้วย

จิตนิยาม เป็นกลไกที่ใช้อธิบาย สิ่งมีชีวิตประเภทสัตว์ ซึ่งมีใจครอง ความมีอยู่ของจิต ถูกอธิบายด้วย ผลกระทบที่เกิดจากจิตสำนึกในการทดลองทางวิทยาศาสตร์ในระดับอนุภาค ในทฤษฎีควอนตัมฟิสิกส์สันเชื่อได้ว่า จิตสามารถสร้างอิทธิพลต่อวัตถุต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในจักวาลได้เป็นอย่างดี จิตจึงเป็นกลไกที่สำคัญส่วนหนึ่งของจักรวาล

กรรมนิยาม เป็นกลไกที่เกี่ยวเนื่องกับจิต รองรับการมีอยู่ของจิต การกระทำอะไรก็แล้วแต่ ที่เกิดจากเจตนา จะถูกบันทึกไว้เป็นฐานข้อมูลให้จิตนำไปใช้ จิตไม่สามารถสะสมกรรมไว้กับตนเองได้ เพราะว่าจิตเป็นสภาวะอนัตตา จิตจึงต้องมีแหล่งที่สะสมข้อมูลได้ อวกาศเป็นแหล่งที่สามารถรองรับการสะสมได้ดีที่สุด มีขนาดใหญ่สามารถรองรับข้อมูลได้เป็นอย่างมาก ไม่ว่าเราจะอยู่ที่ไหน จิตสามารถสื่อสารได้กับข้อมูลนี้ได้ตลอด จึงตรงตามพุทธพจน์ที่กล่าวว่าเรามี กรรมเป็นของตนเอง เราทำกรรมอะไรไว้ ย่อมได้ผลของกรรมนั้น (กมฺมุนา วตฺตตีโลโก) จิตในแต่ละคนมีลักษณะเฉพาะไม่เหมือนกัน การสื่อสารจึงไม่ผิดที่จะรับข้อมูลที่ฝากไว้

ธรรมนิยาม หลักธรรมในกฎไตรลักษณ์ควบคุมกลไกของจักรวาล อธิบายว่าจักรวาลมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาตั้งแต่เกิดการระเบิดออกมา เป็นไปตามหลักของอนิจจัง และเกิดขึ้นจากการบีบอัดด้วยพลังงานมหาศาล จักรวาลจึงมีสภาพอยู่ในความทุกข์เพราะการบีบคั้น ทนได้ยาก ถึงแม้ในปัจจุบันก็มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จนในที่สุดจักรวาลก็จะสลายตัวไปตามกาลเวลา เป็นไปตาม วัฏจักรหมุนเวียนเปลี่ยนไปด้วยเหตุปัจจัยหลายอย่างประกอบกันเป็นสภาพธรรมที่เรียกว่าอนัตตา ไม่ใช่ตัวตนโดยเอกเทศ

รูปภาพที่ 3 ความสัมพันธ์นิยาม 5 กับศาสตร์สมัยใหม่

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาหาคำตอบในทางวิทยาศาสตร์ที่ไม่ได้ เราสามารถใช้หลักธรรมในนิยาม 5 มาเป็นข้อวินิจฉัยในเบื้องต้น เพื่อสร้างภาพใหญ่ในการสืบค้น เช่นการดับของโลกที่กล่าวไว้ในสัตตะสุริยะสูตรเล่มที่ 23 ในพระไตรปิฎก หลักใหญ่ใจความของเนื้อหาคือโลกดับเพราะดวงอาทิตย์ เมื่อรู้เช่นนี้เราสามารถเจาะลึกองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับดวงอาทิตย์ จะได้ไม่ต้องเสียเวลาไปแสวงหาอย่างอื่น เพราะดวงอาทิตย์ย่อมเป็นไปตามกฎไตรลักษณ์ ย่อมมีการเกิดและดับได้ตลอดเวลา ศึกษาพฤติกรรมการดับว่ามีจะเป็นอย่างไร เราก็จะได้รู้การนั้น

เป็นแนวทางให้เราทราบว่าการสื่อของจิตนั้นเป็นอย่างไร จิตสามารถสร้างคลื่นความถี่ได้ รูปแบบนี้ทำให้จิตสื่อการข้อมูลของกรรมที่เก็บฝากไว้ในจักรวาล การตัดการสื่อสารกับข้อมูลของกรรมที่ฝากไว้นั่นคือการไม่เกิดใหม่ในจักรวาลนี้ รูปแบบนี้อาจจะต้องศึกษาลงลึกไปอีกว่าการเก็บข้อมูลเป็นอย่างไร จะเหมือนกับลักษณะของคลาวด์ (Cloud) ไหม ถ้ามีการพิสูจน์ว่าเป็นจริง มิติใหม่ของการบรรลุธรรมตามแนววิทยาศาสตร์ก็จะเกิดขึ้น ซึ่งอาจจะประดิษฐ์ตัวช่วยหรือเครื่องมือช่วยได้

ทำให้โลกเชื่อกฎแห่งกรรมว่าส่งผลอย่างไร เนื่องจากกรรมมีการเก็บฝากไว้ในจักรวาล มนุษย์หนีไม่พ้นจะต้องยอมรับโดยดุษฎี ดังนั้นมนุษย์จึงต้องหลีกเลี่ยงการกระทำชั่วได้ เพราะมันมีการเก็บบันทึกเหมือนคอมพิวเตอร์อย่างเป็นรูปธรรม เมื่อกรรมถูกอธิบายด้วยรูปแบบนี้ คนเราย่อมที่จะตระหนักการกระทำที่ไม่ดีมากขึ้น ไม่ใช่คอยหลีกเลี่ยงกฎหมายเท่านั้น เพียงอย่างเดียว ถึงแม้กฎหมายเลี่ยงได้แต่กฎแห่ง “กรรมนิยาม” หลีกเลี่ยงไม่ได้

นอกจากนี้การอธิบายเรื่องการพ้นไปจากวิถีของการการเกิดใหม่ ซึ่งอธิบายในรูปแบบนี้ ย่อมสามารถอธิบายกับคนรุ่นใหม่ได้ง่าย เพราะสอดคล้องกับความเข้าใจพื้นฐานของคนสมัยใหม่ เรื่องระบบการบันทึก

ข้อมูล ระบบไฟล์กรรม ระบบการสื่อสารที่มีคลื่นเป็นตัวการเหมือนโทรศัพท์กับอินเตอร์เน็ต การตัดการสื่อสารด้วยจิตที่สงบระงับการส่งคลื่นไปเชื่อมต่อกับจักรวาล เป็นการหยุดการเชื่อมสัมพันธ์กับข้อมูลของจักรวาล เพื่อไม่เกิดในจักรวาล

บรรณานุกรม

คณะทำงานโครงการวรรณกรรมอาเซียน. **ไตรภูมิกถา.** กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, 2528.

โครงการทดลองหาความมีอยู่ของคลื่นความโน้มถ่วงที่วิ่งผ่านแผ่นผืนอวกาศ, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: https://lisa. nasa.gov/, [25 พฤษภาคม 2560].

ชะลอ อุทกภาชน์. **การปฏิบัติจิตเข้าสู่ประตูพระนิพพาน และกฎแห่งกรรมตาม หลักปฏิจจสมุปบาทของพุทธศาสนาเถรวาท เปรียบเทียบกับหลักวิทยาศาสตร์ทางฟิสิคส์นิวเคลียร์ของศาสตราจารย์ไอน์สไตน์ กฎพลังงานธรรมชาติ และกฎแรงเหวี่ยงของวัตถุ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพร่พิทยา, 2529.

ชัยวัฒน์ คุประตกุล. **จากอะตอมถึงจักรวาล**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สารคดี, 2546.

. **ปริศนาจักรวาลพิศวง.** กรุงเทพมหานคร : เอ.ที.พริ้นติ้ง, 2550.

ธนิต อยู่โพธิ์. **ทฤษฎีว่าด้วยการปฏิบัติเพื่อเดินทางไปพรหมโลก.** กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2540.

ธนู แก้วโอภาส. **ไอน์สไตน์ ในพุทธปรัชญา.** กรุงเทพ : สำนักพิมพ์ สุขภาพใจ, 2547.

บัญชา ธนบุญสมบัติ. **แฟนพันธ์แท้ไอน์สไตน์.** กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น, 2548.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.** พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.

. **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.

พระสิริมังคลาจารย์. **จกฺรวาลทีปนี.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ศรีเมืองการพิมพ์, 2548.พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2536.

พระสารีบุตรเถระ.แปลโดยสิริ เพ็ชรไชย, **สารัตถทีปนี ฎีกาพระวินัย ภาค 1.**ฉบับพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมายุพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542.

พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร). **โลกทีปนี.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : ดอกหญ้า, 2545.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. **พุทธจักรวาลวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549.

ฟริตจ๊อฟ คาปร้า. **โยงใยที่ซ่อนเร้น.** แปลโดย วิศิษฐ์–ณัฐพส วังวิญญู และ สว่าง พงศ์ศิริพัฒน์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ สวนเงินมีมา, 2548.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

มิชิโอะ กากุ. **จักรวาลของไอน์สไตน์.** แปลโดย สว่าง พงศ์ศิริพัฒน์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คบไฟ, 2550.

_____. **จักรวาลคู่ขนาน.** แปลโดย สว่าง พงศ์ศิริพัฒน์. กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์มติชน, 2552.

พระครูโสภณปริยัตยาทร(เชื่อม ชินวโส).“การศึกษาวิเคราะห์ความคิดเรื่องจักรวาลวิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต** . บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2541.

รอฮิม ปรามาท. **เอกภพ สรรพสิ่ง มนุษยชาติ**. กรุงเทพมหานคร : มติชน, 2546.

วิภู รุโรปการ. **เอกภพ.** พิมพ์ครั้งที่3 . กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์, 2548.

สตีเฟน ฮอว์คิง. **จักรวาลในเปลือกนัท.** กรุงเทพมหานคร : บริสุทธิ์การพิมพ์, 2546.

สมภาร พรมทา. **คือความว่างเปล่า.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พุทธชาด, 2539.

สดุภณ จังกาจิต. “คัมภีร์จักรวาฬทีปนี”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต.** แผนกภาษาบาลี-สันสกฤตบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

สามารถ สุขุประการ. “ปรากฏการณ์บิ๊กแบงในมุมมองของพระพุทธศาสนา” ,**วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551.

_____.“อิทธิพลของจิตที่มีต่อวัตถุในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ,**ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557.

สถาบันวิจัยดาราศาสตร์แห่งชาติ,NARIT; [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: http://www.narit.or.th /index.php /astronomy-article/2426-ligo-gravitational-wave, [10 สิงหาคม 2560].

Michio Kaku. **Hyperspace.** New York: Oxford University Press, 1994

Penrose, Roger. **Road to Reality**. London: Jonathan Cape, 2004

Richard E. Palmer. **Hermeneutics.** USA: Northwestern University Press,1969.

Stephen E. Schneider and Thomas T. Army. **Pathways to Astronomy,** New York: McGraw Hill, 2007.

Silk, Joseph. **The Infinite Cosmos.** Oxford: Oxford University Press, 2006.

Weinberg, Steven. **The First Three Minutes**. London: Fontana, 1976.

ศึกษาวิเคราะห์วิธีการปฏิบัติในสติปัฏฐานเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ
Analyticalstudy of the practice method in satipattana to build up the elderly well being

พระสันต์ทัศน์ คมฺภีรปญฺโญ (สินสมบัติ)
ชัยรัตน์ ทองสุข
ภูวเดช สินทับศาล
วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

บทคัดย่อ

ผลการวิจัยศึกษาวิเคราะห์วิธีการปฏิบัติในสติปัฏฐานเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุนั้นพบว่า

1) ข้อมูลเอกสารรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า สุขภาวะของผู้สูงอายุในไทยชี้ให้เห็นว่าประเด็นปัญหาด้านผู้สูงอายุในประเทศไทยมีแนวโน้มที่เพิ่มมากขึ้น ด้วยวิวัฒนาการทางการแพทย์ประกอบกับอัตราการเกิดของประชากรไทยลดลงเป็นสำคัญ เมื่อมองถึงแนวทางส่งเสริมในทางพระพุทธศาสนาแล้วมีหลักธรรมที่สอดคล้องกับประเด็นสุขภาวะผู้สูงอายุนั่นคือ หลักองค์ภาวนา 4

2) เสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุด้วยการฝึกตามหลักสติปัฏฐานสามารถกระทำได้โดยการฝึกปฏิบัติธรรมตามหลักของสติปัฏฐาน ด้วยกาย เวทนา จิต ธรรม โดยมุ่งเน้นที่การแสดงผลลัพธ์ผ่านองค์ภาวนา 4 ประการ คือ ด้านกาย ด้านศีล ด้านจิต และด้านปัญญา ทั้งนี้เป็นหลักธรรมที่เป็นไปกับแนวทางในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุได้จริง

3) ผลวิเคราะห์การปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 กับการดูแลสุขภาวะกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลกนั้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการฝึกปฏิบัติของผู้สูงอายุก่อนและหลังด้วยการฝึกปฏิบัติสติปัฏฐานเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุนั้น มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคะแนนเฉลี่ยหลังฝึกปฏิบัติสติปัฏฐานสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเข้ารับการฝึกสติปัฏฐาน

คำสำคัญ: สติปัฏฐาน, การส่งเสริมสุขภาวะ, ผู้สูงอายุ

Abstract

The results of analysis in the method of Foundations of Mindfulness to strengthen health of the elderly found that;

1) The relevant research papers found that; a good healthy of the elderly people in Thailand points out that; the elderly issues in Thailand have a tendency increasing according to the medical revolution and the birth rate of Thai have been depreciated. When we look at the promotion in Buddhist way. There are the principles of Baddha teaching consistent with the issue of a good healthy of the elderly that is “the four foundations of mindfulness.”

2) Increasing the well-being of the old age by practicing the four foundations of mindfulness which is we can be done by practicing in the four foundations of mindfulness with contemplation of body, feeling, mind, and mind objects with focusing on expressing the results through the four contemplation of body, feeling, mind, and mind objects. This is a principle that is in line with the way to increasing the well-being of the old age.

3) The analytical results the practicing of foundations of mindfulness and the health carefrom the representative sample of the elderly people in Phitsanulok, it has different effects both before and after practiced, there was statistical significance at .01 level, and there was the average score after practice was higher than the average before attending to practicing.

Keywords: Satipattana, Enchance health, Eldery

บทนำ

ในปัจจุบันผู้สูงอายุได้กลายเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศไทยมากขึ้นเรื่อย ๆ ทุกขณะ เนื่องจากวิวัฒนาการความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์สาธารณสุขทำให้ประชากรมีอายุขัยยืนยาวขึ้นจำนวน ผู้สูง อายุจึงเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ เรื่องผู้สูงอายุกำลังเป็นประเด็นใหญ่ทั่วโลก เพราะคนสูงอายุมีจำนวนมากขึ้น จึงเกิดความวิตกกังวลไปทั่วว่าจะทำอย่างไร[1]ประเทศไทยเริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 ซึ่งเป็นผลมาจากอัตราการเกิดที่ลดลง และความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์ ทำให้ผู้สูงอายุ มีอายุยืนยาวขึ้น และแนวโน้มของโครงสร้างประชากรวัยสูงอายุในช่วงสิบปีที่ผ่านมา มีจำนวนและสัดส่วนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปในปี 2548 จากร้อยละ 10.3 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 11.8 ในปี 2553 และในปี 2559 มีผู้สูงอายุในประเทศไทย 10,783,380 คน และคาดว่าในปี 2564 จะมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอีก 20 % และในอีกสิบปีข้างหน้าอัตราผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็น 27 % และในปี 2579 ประเทศไทยเราจะมีผู้สูงอายุสูงถึงหนึ่งในสามของประชากรทั้งประเทศ และซึ่งในปี 2583 องค์การสหประชาชาติประเมินไว้ประเทศไทยจะมีประชากรผู้สูงอายุสูงที่สุดในอาเซียนถึง 33 %[2] การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอายุของประชากรโครงสร้างทางอายุของประชากรแสดงด้วยสัดส่วนของประชากรในวัยต่างๆ เมื่อจำแนกประชากรออกเป็นกลุ่มอายุสามกลุ่มใหญ่ๆ คือ ประชากรวัยเด็กวัยแรงงานและวัยสูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเห็นได้ว่า ในระหว่างปี พ.ศ.2553 –พ.ศ.2583 สัดส่วนของประชากรวัยเด็ก และวัยแรงงาน มีแนวโน้มลดลง ในขณะที่สัดส่วนของประชากรสูงอายุ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและที่น่าสังเกตคือในปี 60 จะเป็นปีที่คาดว่าสัดส่วนของประชากรวัยเด็กจะเท่ากันกับสัดส่วนของประชากรวัย

---

[1] ศ.เกียรติคุณ นพ.ประเวศ วะสี, **การดูแลผู้สูงอายุแบบบูรณาการในชุมชน**, สำนักงานวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน (สพช.), (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ที.คิว.พี จำกัด), 2555, หน้า 6.

[2] อาภาวรรณ โสภณธรรมารักษ์, **“รับมือไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ”**,ใน เว็บไซต์เดลินิวส์, <http://www.thaihealth.or.th/Content/33884.html>, เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2559.

สูงอายุ สัดส่วนประชากรวัยเด็ก[3]จากภาวะนี้ทำให้หลายประเทศในโลกรวมทั้งประเทศไทยด้วยที่มีความตื่นตัวและเตรียมการเพื่อรองรับและให้การดูแลประชากรกลุ่มนี้มากขึ้น การดูแลและส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุนับว่าเป็นภารกิจที่สำคัญสำหรับครอบครัว ชุมชน และสังคมโดยรวม เพื่อให้เกิดการดูแล เอื้ออาทรแก่ผู้สูงอายุซึ่งนับว่าเป็นผู้ที่ทำคุณประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชนและสังคมมาก่อน จนถึงวัยที่ท่านสมควรได้รับการตอบแทนโดยการดูแล และห่วงใยท่านเช่นเดียวกับสิ่งที่ท่านได้ทำมา จึงเป็นสิ่งจำเป็นต้องมีความเข้าใจในธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุและตระหนักว่าความสูงวัยเป็นภาวะที่จะต้องเกิดกับทุกคน การทำความเข้าใจความสูงวัย จะทำให้สมาชิกในครอบครัว สามารถปฏิบัติต่อผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม และนำมาซึ่งความผาสุกของผู้สูงอายุและสมาชิกทุกคนในครอบครัวด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งในแผนการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญในการเชื่อมต่อกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในลักษณะการแปลงยุทธศาสตร์ระยะยาวสู่การปฏิบัติ โดยในแต่ละยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ได้กาหนดประเด็นการพัฒนา พร้อมทั้งแผนงาน/โครงการสำคัญที่ต้องดำเนินการให้เห็นผลเป็นรูปธรรมในช่วง 5 ปีแรกของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม พร้อมกำหนดแนวคิดและกลไกการขับเคลื่อนและติดตามประเมินผลที่ชัดเจน เพื่อกากับให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีทิศทางและเกิดประสิทธิภาพ นาไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทย ซึ่งภายใต้ธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุจะมีลักษณะโดยรวมเหมือนกันในทุกคน ทุกเชื้อชาติ ศาสนา เพียงแต่ระยะเวลาความช้าหรือเร็วของการเข้าสู่ความชราจะแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น สิ่งแวดล้อม การดูแลสุขภาพ พันธุกรรม และภาวะสุขภาพของแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตามความสูงวัยย่อมเกิดอย่างแน่นอนเพียงแต่จะช้าหรือเร็วเท่านั้น ความสูงวัยนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลง 3 ด้านใหญ่ๆในผู้สูงอายุ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดคือการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ และสังคมก็มีความสำคัญ ซึ่งตัวผู้สูงอายุเองและบุคคลรอบข้างก็ควรให้ความสนใจการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ด้วย เพราะผู้สูงอายุมีเวลาเหลืออยู่น้อยต้องรีบทำสิ่งที่จำเป็นและสิ่งที่ผู้สูงอายุควรระวังเหมือนกันคือ อารมณ์เศร้า ซึ่งจะมีผลกระทบต่อร่างกายทั้งหมด ความกลัววิตกกังวลอดีตบ้างอนาคตบ้าง ร่าเริงแต่พอเหมาะเป็นเรื่องดี[4]

เมื่อจะกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงในสิ่งใดก็ตามถึงแม้แต่ช่วงวัยก็เป็นสิ่งที่ต้องขับเคลื่อนไปตามกาลเวลาเช่นกัน เมื่อวัยผลัดเปลี่ยนไปสังขารร่างกายจิตใจก็เปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติของสิ่งทั้งปวง จึงกล่าวสติสัมปชัญญะเป็นสิ่งสำคัญในกระทำสิ่งต่าง ๆ ในชีวิต ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาแล้วสติเป็นธรรมที่มีอุปการะมากต่อทุกสิ่งไม่ว่าจะในระดับใดก็ตาม เป็นองค์ธรรมที่มีผลต่ออุปการะในการทั้งปวงซึ่งต้องประกอบ

---

[3] มูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุ,**"สถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทย"**,<Fopdev.or.th/สถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทย>, เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2559.

[4] วศิน อินทาระ,**ธรรมสำหรับผู้สูงอายุ**, พิมพ์ครั้งที่ 1, บริษัทขุมทองอุตสหกรรมและการพิมพ์ จำกัด, พ.ศ.2556, หน้า 21.

ทั้งสติและสัมปชัญญะ ด้วยวัยของผู้สูงอายุแล้วประสิทธิภาพในการดำรงสติอาจถดถอยลงหากไม่ได้ฝึกปฏิบัติสติสัมปชัญญะต่อเนื่องก็อาจส่งผลให้เกิดความผิดพลาดในทุก ๆ กระทำของตน ฉะนั้นเมื่อจะหาสิ่งใดที่เป็นอุปการะแก่ตนเองได้แล้ว ย่อมต้องมองตนเองก็ตามพุทธพจน์ที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสแสดงในไว้ว่า “อตฺตาหิ อตฺตโนนาโถโกหิ นาโถ ปโร สิยา อตฺตนา หิ สุทนฺเตน นาถ์ ลภติ ทุลฺลภ์” ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน บุคคลอื่นใครเล่าจะเป็นที่พึ่งได้ เพราะบุคคลที่ฝึกตนดีแล้ว ย่อมได้ที่พึ่งอันได้โดยยาก[5] คำว่า ตน นั้นแบ่งออกเป็น 2 คือ กายกับใจ ประกอบกันเข้า ใน 2 ส่วนนี้ ใจนับว่าเป็นใหญ่ เป็นประธาน เป็นความรู้สึกนึกคิด กายเป็นผู้กระทำตาม เพราะฉะนั้น พระพุทธองค์จึงทรงสอนให้ฝึกจิต อบรมจิตให้ตั้งอยู่ในกุศลธรรม คุณงามความดี พยายามอบรมบ่มนิสัยของตนด้วยตนเอง เพราะตนเท่านั้น เป็นที่พึ่งของตนได้ คือคนทุกคนย่อมจะสร้างบุญกุศล คุณงามความดีซึ่งได้ชื่อว่าที่พึ่ง เพราะคนอื่นไม่สามารถจะทำที่พึ่งให้กับบุคคลอีกคนหนึ่งได้ ซึ่งในพัฒนาการแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม นั้นดูแลสุขภาพให้ครอบคลุมแบบองค์รวมได้ โดยการควบคุมร่างกายและจิตใจ สังคมและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง โดยแนวคิดทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงองค์รวมในการดาเนินชีวิตที่ประกอบด้วย 3 ด้าน คือด้านความสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้านภาวะจิตและด้านปัญญา องค์รวม 3 ด้านดังกล่าวจึงมีชื่อว่า ไตรสิกขา สาหรับการประยุกต์แนวคิดทางพระพุทธศาสนากับการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุสู่การดาเนินชีวิตที่ดีงามได้นั้น หลักไตรสิกขาเป็นหลักการ ถูกนาไปใช้พัฒนาในด้าน 4 ด้าน คือ หลักภาวนา 4 โดยบุคคลที่ประยุกต์ หลักภาวนา 4 ไปใช้ในชีวิตประจาวัน ผลลัพธ์จากการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน คือความสุข เพราะเป็นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมอย่างแท้จริง[6]

คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงประโยชน์ความสำคัญที่จะเกิดกับผู้สูงอายุ โดยการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการฝึกสติปัฏฐานให้บริบูรณ์เท่าที่จะสามารถฝึกได้ เพราะการปฏิบัติตนทำเช่นนี้จะส่งผลดีกับทั้งตัวผู้สูงอายุเองทั้งเรื่องของสุขภาวะในชีวิต ทั้งยังส่งผลให้เกิดประโยชน์ที่ดีตามมา เป็นการใช้ชีวิตในช่วงบั้นปลายที่มีคุณค่าเป็นอยู่อย่างมีหลักธรรมเป็นเครื่องปฏิบัติตน ส่งผลถึงบุคคลในครอบครัว และสังคมที่ดีขึ้น จึงได้จัดทำรายงานวิจัยเพื่อเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ศึกษาหรือเป็นแนวทางการปฏิบัติในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุโดยตรงซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุในสังคมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสุขภาวะของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุด้วยการฝึกตามหลักสติปัฏฐาน 4
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ผลการปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 กับการดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุ

วิธีดำเนินการวิจัย

---

[5] **ขุ.ธ.** (ไทย) 25/159/82.

[6] ประภัสสร กิมสุวรรณวงศ์, “**การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา**”, วารสาร MFU CONNEXION, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น, มปท, หน้า 20.

1. ชนิดการวิจัยแบบคุณภาพ โดยทำการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งในคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ตำรา หนังสือ เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวกับการปฏิบัติสติปัฏฐาน 4 และสุขภาวะของผู้อายุ

2. ศึกษากลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูล ผู้สูงอายุ20 ท่าน ในเขตพื้นที่ศึกษาตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก และพระวิทยากรผู้มีความรู้ความด้านการปฏิบัติสติปัฏฐาน 5 รูป

3. เครื่องมือการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ 1.แบบประเมินเชิงสุขภาวะที่ใช้กับผู้สูงอายุ 2.ชุดความรู้การฝึกสติปัฏฐาน 4

4. เก็บข้อมูลจากการ แจกแบบสอบถามก่อนการทดลอง และแจกแบบสอบถามหลังการทดลอง เพื่อให้ได้ข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวมรวมทั้งด้านเอกสาร และการสอบถามก่อนปฏิบัติและหลังปฏิบัติเพื่อสรุปผลดำเนินรายงานการวิจัยต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. สุขภาวะของผู้สูงอายุ

จากข้อมูลเอกสารรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า สุขภาวะของผู้สูงอายุในไทยชี้ให้เห็นว่าประเด็นปัญหาด้านผู้สูงอายุในประเทศไทยมีแนวโน้มที่เพิ่มมากขึ้น ด้วยวิวัฒนาการทางการแพทย์ประกอบกับอัตราการเกิดของประชากรไทยลดลงเป็นสำคัญและเมื่อมองถึงสุขภาวะผู้สูงอายุแล้ว ในทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สอดคล้องกับประเด็นของสุขภาวะผู้สูงอายุคือ หลักองค์ภาวนา 4 จึงทำให้เกิดแนวทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์โดยการประยุกต์เพื่อสงเคราะห์สุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลักภาวนา 4 ซึ่งประกอบด้วยด้านกายภาวนา ด้านศีลภาวนา ด้านจิตภาวนา และด้านปัญญาภาวนา โดยวิธีการส่งเสริมพัฒนาองค์แห่งภาวนา 4 เพื่อสุขภาวะของผู้สูงอายุนี้กระทำได้โดยการปฏิบัติธรรมคือการเจริญสติปัฏฐานเป็นสำคัญ

2. การเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุด้วยการฝึกปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน4

การเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุด้วยการฝึกตามหลักสติปัฏฐาน 4ทำได้โดยการฝึกสติสัมปชัญญะระลึกรู้ไปในกาย (กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน) ในเวทนา (เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน) ในจิต (จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน) ในธรรม (ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน) ด้วยการปฏิบัติตามตารางคอสที่จัดอบรมฝึกสติปัฏฐานแก่ผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุโดยยึดแนววัดผลตามหลักภาวนา เมื่อนำมาวิเคราะห์แยกออกเป็นแต่ละองค์ประกอบ จึงด้านใช้วัดผลของสุขภาวะของผู้สูงอายุที่เหมาะสม คือ (1) ด้านกาย 1.สติสัมปชัญญะในการยืน เดิน นั่ง นอน 2. สติสัมปชัญะในการทำงานเลี้ยงชีพ 3.สุขภาพร่างกายแข็งแรง 4.ความพอใจในชีวิตอยู่ด้วยที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค (2) ด้านศีล1. ความประพฤติทางกายด้วย เช่น ลดทำร้ายสัตว์ ลักทรัพย์ ชู้สาว 2. ความประพฤติทางวาจาเช่น ลดโกหก หยาบคาย ส่อเสียด เพ้อเจ้อ 3. ความประพฤติทางจิตใจเช่น ลดพยาบาท มุ่งร้ายผู้อื่น 4. ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนรอบข้าง (3) ด้านจิต1. รู้เท่าทันความรู้สึกสุข 2. รู้เท่าทันความรู้สึกทุกข์3. จิตใจมีความมีสมาธิแน่วแน่ 4. จิตใจมีความหลงลืมสติ (4) ด้านปัญญา 1. รู้กายตาม

ความเป็นจริงว่า ไม่เที่ยง อยู่สภาพเดิมไม่ได้ บังคับไม่ได้2. รู้เวทนาตามความเป็นจริงว่าไม่เที่ยง อยู่สภาพเดิมไม่ได้ บังคับไม่ได้ 3. รู้จิตใจตามความเป็นจริงว่าไม่เที่ยง อยู่สภาพเดิมไม่ได้ บังคับไม่ได้ 4. รู้ธรรมตามความเป็นจริงไม่เที่ยง อยู่สภาพเดิมไม่ได้ บังคับไม่ได้

3. ผลการปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 กับการดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุ

การเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุด้วยการฝึกปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน4 พบว่า ผู้สูงอายุมีคะแนนสุขภาวะตามหลักภาวนา ก่อนและหลัง ด้วยการฝึกปฏิบัติสติปัฏฐาน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคะแนนสุขภาวะเฉลี่ยหลังฝึกปฏิบัติสูงกว่าคะแนนสุขภาวะเฉลี่ยก่อนฝึกปฏิบัติ แสดงว่า การฝึกปฏิบัติสติปัฏฐานเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ ที่ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมมีผลทำให้สุขภาวะของผู้สูงอายุ มีผลสัมฤทธิ์ทางสุขภาวะตามหลักภาวนานั้นสูงขึ้น

สรุปได้ว่า จากการวิเคราะห์ภาพรวมแสดงให้เห็นถึงสุขภาวะของผู้สูงอายุที่มีค่าเฉลี่ยแสดงถึงผลสัมฤทธิ์ทางผลระดับสุขภาวะตามหลักภาวนาจากการฝึกปฏิบัติสติปัฏฐานนี้สูงกว่าก่อนการฝึกปฏิบัติสติปัฏฐาน ด้วยผลในภาพรวมทุกองค์สุขภาวะของผู้สูงอายุดังที่กล่าวมา ทั้งนี้ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานว่าการวิจัยครั้งนี้เป็นลักษณะการวิจัยที่ทำการทดลอง กับกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ จำนวน 20 คน โดยใช้เครื่องมือสอบถามกับกลุ่มผู้สูงอายุครั้งก่อนกับครั้งหลังซึ่งเป็นกลุ่มเดิม เรียกว่า (t-test for dependent) ผลการทดลองครั้งก่อนกับครั้งหลังออกมาจะต้องต่างกัน คือ ผลการทดลองครั้งก่อนจะมีค่าเฉลี่ยน้อย ส่วนผลการทดลองครั้งหลังจะมีค่าเฉลี่ยมากขึ้น เพราะผลด้านสุขภาวะที่เพิ่มขึ้นได้จากการฝึกปฏิบัติสติปัฏฐาน 4 จึงทำให้เกิดประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย คือ (1) ผู้วิจัยทราบแนวทางส่งเสริมด้านสุขภาวะโดยการฝึกปฏิบัติสติปัฏฐาน (2) ผู้สูงอายุสามารถการฝึกสติปัฏฐานนี้ไปใช้ที่พักอาศัยได้ (3) เป็นแบบอย่างกิจกรรมที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดูแลด้านผู้สูงอายุนำไปปฏิบัติหรือปรับใช้ได้

อภิปรายการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และปัญหาการวิจัย โดยเริ่มจากปัญหาสุขภาวะของผู้สูงอายุ นำเข้าสู่ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูลการส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ มีการศึกษาจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ตำรา เอกสาร รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งด้าน สติปัฏฐาน ด้านสุขภาวะ และข้อมูลด้านผู้สูงอายุ เพื่อใช้เป็นกรอบคิดการวิจัยซึ่งได้แก่ หลักการเจริญสติปัฏฐาน สุขภาวะของผู้สูงอายุ และวรรณกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสุขภาวะของผู้สูงอายุในปัจจุบัน

การวิจัยนี้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือ เสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุด้วยการฝึกตามหลักสติปัฏฐาน 4 ที่สามารถเสริมสร้างสุขภาวะได้จริงกับผู้สูงอายุโดยไม่ต้องใช้อุปกรณ์เครื่องมือใด ๆ เพียงแค่ศึกษาวิธีการปฏิบัติสติปัฏฐานในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติจนถึงระดับสูงสุดคือการทำลายความหลงผิดและประหาณกิเลสเพียงแต่ความก้าวหน้าของแต่ละบุคคลอาจมีความแตกต่างกันไปเนื่องจาก ช่วงวัยและสุขภาพ รวมถึงความสนใจใคร่ต่อการปฏิบัติตน และจะต้องมีวิริยะความเพียรต่อการปฏิบัติ และระดับของปัญญาแต่ละบุคคลที่จะเข้าใจในหลักสติปัฏฐาน

การวิจัยนี้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 คือ วิเคราะห์ผลการปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 กับการดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุโดยผู้วิจัยใช้ คือ One Group Pretest Posttest Design =แบบการทดลองก่อน-หลังในกลุ่มเดียวกัน มุ่งเน้นการดำเนินการทดลองกับกลุ่มทดลองเพียงกลุ่มเดียว แต่ดำเนินการสังเกต (Observation=O) ผู้เข้าร่วมการทดลองก่อนและหลังการทดลอง (O1 และ O2) หลัง จากนั้นจึงนำผลที่ได้จากการวัดหรือการสังเกตไปเปรียบเทียบกัน เพื่อทดสอบดูว่าแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร การการทดลองแบบนี้แสดงผลให้สังเกตก่อนและหลังการฝึกปฏิบัติสติปัฏฐาน (X) จำนวน 2 ครั้งด้วยกันซึ่งในกรณีนี้ O1 อาจเป็นแบบทดสอบก่อนบทเรียน (Pretest) และ O2 อาจเป็นแบบทดสอบหลังบทเรียน (Posttest) จึงสามารถนำคะแนนจากการสังเกตทั้ง 2 ครั้งไปเปรียบเทียบกัน ผลคะแนนที่เพิ่มขึ้น

อาจจะสรุปได้ว่าเป็นผลมาจากอิทธิพลของการฝึกปฏิบัติสติปัฏฐานที่ทำการทดลองอย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ก็อาจไม่สามารถสรุปได้อย่างเต็มที่ว่าเป็นผลมาจากการทดลองเพียงประการเดียวเนื่องจากอาจมีปัจจัยอื่น ๆ แทรกเข้ามาได้ เช่น ประสบการณ์ของกลุ่มทดลองที่มีความรู้เพิ่มขึ้น เนื่องจากมีตัวแปรทางด้านเวลามาเกี่ยวข้องด้วยกลุ่มทดลองอาจได้รับข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ ขณะทำการทดลองด้วยก็ได้ เนื่องจากแบบแผนการทดลองแบบนี้กระทำกับกลุ่มตัวอย่างเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้น ไม่มีการเปรียบเทียบผลการทดลองกับกลุ่มอื่น ๆ แต่อย่างใดแต่ถ้าเปรียบเทียบกับแบบแผนการทดลองแบบ One-Shot Case Study จะเห็นได้ว่าแบบแผนการทดลองแบบนี้สามารถกำจัดตัวแปรแทรกซ้อนได้ดีกว่า เนื่องจากมีการสังเกตทั้งก่อนและหลังการทดลอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะอันนำไปสู่แนวทางการส่งเสริมการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุด้วยการปฏิบัติสติปัฏฐานกำหนดเป็นแนวทางแนวทางสำหรับการส่งเสริมการดูแลสุภาวะของผู้สูงอายุด้วยสติปัฏฐาน สามารถกระทำตามระดับจากจุดเริ่มต้นจนถึงระดับชาติได้ดังนี้

1. ระดับบุคคลสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิบัติธรรม โดยมุ่งเน้นประโยชน์ที่ได้จากการปฏิบัติทั้งในระดับรูปธรรมและนามธรรมที่จะเกิดกับผู้ปฏิบัติประกอบที่เกิดขึ้นจากแรงผลักดันภายในตัวเอง คือ ความต้องการทางด้านร่างกายและความต้องการทางด้านจิตใจในระดับปัจเจกบุคคล โดยเกิดขึ้นจากศรัทธาที่เป็นแรงบัลดาลใจให้ปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนและเชื่อมั่นว่าจะสามารถพัฒนาส่งเสริมสุขภาวะของตนเองได้

2. ระดับครอบครัว มุ่งเน้นสร้างความเข้าใจโดยสื่อสารเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและเชื่อมโยงให้เกิดความส่งเสริมร่วมมือกันในครอบครัวที่มีผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นจากแรงผลักดันจากสิ่งแวดล้อมคือ ความอยู่ร่วมกันในครอบครัว ด้วยการกำหนดเป็นนโยบายขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลจัดอบรมปฏิบัติธรรมแก่ผู้สูงอายุ สร้างความตระหนักให้แก่ประชาชน เปิดโอกาสให้เกิดกิจกรรมที่

เชื่อมโยงส่งเสริมในสถาบันครอบครัว ประสานกับวัดเพื่อหาโอกาสจัดกิจกรรมและผลักดันให้เป็นชุมชนต้นแบบแห่งการสุขภาวะผู้สูงอายุด้วยการปฏิบัติธรรม

3. ระดับชุมชน ผลักดันให้เกิดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดพร้อมกับนำเสนอแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ อาจมาจากองค์ประกอบที่เกิดขึ้นจากแรงผลักดันในตนเองที่เรียกว่าความต้องการ ผนวกกับสิ่งแวดล้อม คือ โอกาสที่ได้รับจากชุมชน โดยอาศัยจากองค์ประกอบทั้งสองข้างต้นดังที่กล่าวมาคือทั้งในระดับตนเองผนวกกับระดับสิ่งแวดล้อมที่องค์กร ประสานความใกล้ชิดต่อสถาบันศาสนาเพื่อสร้างและส่งเสริมค่านิยมที่ดีต่อพระพุทธศาสนาในเชิงประจักษ์รูปธรรมในระดับชุมชน

4. ระดับสังคมและประเทศชาติ เป็นที่แน่นอนว่าแผนนโยบายประเทศไทย 4.0 นั้นส่วนหนึ่งมีแผนในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในอนาคต

สำหรับผู้ทำวิจัยครั้งต่อไปนั้น ผู้วิจัยใคร่เสนอประเด็นที่น่าศึกษาวิจัยไว้ โดยคัดเลือกรูปแบบการวิจัยที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบันได้แก่ 1) ศึกษาวิเคราะห์การปฏิบัติสติปัฏฐานกับป้องกันภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุ และ 2) ศึกษาวิเคราะห์การฝึกเดินจงกรมกับการพัฒนาศักยภาพการเดินของผู้สูงอายุ

บรรณานุกรม

ประภัสสร กิมสุวรรณวงศ์, “การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุตามแนวคิดทาง พระพุทธศาสนา”, **วารสาร MFU CONNEXION**, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2539.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2538.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.

มูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุ,**“สถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทย”**,<Fopdev.or.th/สถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทย>, เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2559.

วศิน อินทาระ, **ธรรมสำหรับผู้สูงอายุ**, พิมพ์ครั้งที่ 1, บริษัทขุมทองอุตสหกรรมและการพิมพ์จำกัด, 2556.

ศ.เกียรติคุณ นพ.ประเวศ วะสี, **การดูแลผู้สูงอายุแบบบูรณาการในชุมชน**, สำนักงานวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน (สพช.), (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ที.คิว.พี จำกัด), 2555.

อาภาวรรณ โสภณธรรมารักษ์, “**รับมือไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ**”,ใน เว็บไซต์เดลินิวส์ ,<http://www.thaihealth.or.th/Content/33884.html>, เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2559.

การพัฒนาการเรียนรู้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของโรงเรียนน้ำสวย อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย

Development of integrated learning with Sufficiency Economy Philosophy of the beautiful water school, Sra Khir District, Nong Khai Province.

นายอนันต์ คติยะจันทร์
พระครูสมุห์หัตถพร ปิยธมฺโม
พระมหานิพิฐพนธ์ จิรวฑฺฒโน
พระสุวรรณ์ สุทฺธาโส
นายสมพงษ์ แสนคูณท้าว
วิทยาเขตหนองคาย

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาการเรียนรู้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนน้ำสวย อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาการเรียนรู้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนน้ำสวย อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย โดยเก็บข้อมูลจากลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6) โรงเรียนน้ำสวย อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย จำนวน 138 ตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าสถิติร้อยละ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และทดสอบค่าเอฟ (F-test) หรือความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ผลการวิจัย พบว่า

1) ระดับความคิดเห็นของนักเรียนกับการพัฒนาการเรียนรู้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนน้ำสวย อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.26) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการวัดผลการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.36) ด้านการนำเสนอสื่อการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.30) ด้านการเตรียมการสอน ($\bar{X}$ = 4.24) และด้านการสอดแทรกกิจกรรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.14) ซึ่งสรุปได้ว่า การพัฒนาการเรียนรู้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความครอบคลุมทุกด้านและสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

2) ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการพัฒนาการเรียนรู้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนน้ำสวย อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างตัวแปร พบว่า ด้านเพศ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนด้านอายุและด้านระดับชั้นเรียน โดยภาพรวม แตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

คำสำคัญ: การบูรณาการ, หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

This research study the research objectives of the research are two reasons: 1) to study the learning integrated with the core philosophy of the school and pretty Sakhrai District Nong Khai Province, 2) to compare the learning integrated with. the main philosophy of the school district swimming pool at no offense. The data were collected from a sample of students in junior high school. (Secondary Grade 4-6), a beautiful school. District Sakhrai Nong Khai Province, 138 samples using a questionnaire as a tool for the analysis of data using the percentage (Frequency) Average (Mean) , standard deviation (Standard Deviation) and hypotheses were tested by t test (t-test) and. F test (F-test) or ANOVA (one-way ANOVA) results were found.

1) The opinions of students with learning integrated with the core philosophy of the school district swimming pool at no offense. Overall and specific The high level In descending order ($\bar{X}$ = 4.26) of descending below. The evaluation is the average ($\bar{X}$ = 4.36), the use of media technologies, with an average ($\bar{X}$ = 4.30), the management ($\bar{X}$ = 4.24) and the learning activities with an average ($\bar{X}$ = 4.14), Which concluded that Learning to integrate the philosophy of sufficiency economy. A comprehensive and can be applied in everyday life as well. 2) The comparison of results of students to learning integrated with the core philosophy of the school district swimming pool at no offense. Test the hypothesis by analyzing the different variables were gender and class size did not differ. Which rejects the hypothesis of the age difference, which is recognized by the hypothesis.

Keywords: Integration, Sufficiency Economy Philosophy

บทนำ

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยได้ดำเนินการปฏิรูประบบการศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาจนถึงระดับชั้นอุดมศึกษา และได้ส่งผ่านกระบวนการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของประเทศไทยฉบับแรก ทำให้การศึกษาของประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น เกิดมิติทางความรู้ มิติทางความคิด การริเริ่มสร้างสรรค์ เกิดทฤษฎีใหม่ๆ เกิดการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ต่อมาประเทศไทยได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา ในทศวรรษที่ 2 (พ.ศ.2552 – 2561) จึงมีนโยบายในการปฏิรูปการศึกษาที่เด่นชัด ซึ่งครูยุคใหม่ทุกคนควรรู้ ดังนี้ คือ **วิสัยทัศน์** คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ **เป้าหมาย** ภายในปี 2561 มีการปฏิรูป

การศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ[1] จึงทำให้นักการศึกษาได้พัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นหลักแนวคิดทฤษฎีที่สามารถนำมาแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมได้ จึงเกิดกระบวนการพัฒนาการทางความรู้ขึ้น และหนึ่งในนั้นได้อัญเชิญ “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางแห่งการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แก่นิสิต นักศึกษา และนักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาจนถึงระดับชั้นอุดมศึกษา

การพัฒนาการเรียนรู้โดยบูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่นักการศึกษาได้ให้ความสนใจและจัดเป็นนวัตกรรมการศึกษาทางเลือกที่เน้นการปฏิบัติจริง โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมทั้งการเรียนรู้ การคิด การปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนในเชิงบูรณาการด้านความรู้ เจตคติ และทักษะการเขียนเรื่องราว การเรียนรู้จากหลายวิชาสามารถตอบสนองความแตกต่างระหว่างของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ผู้เรียนสามารถยืดหยุ่น ครูผู้สอนสามารถผสมผสานกิจกรรมที่หลากหลาย เข้าด้วยกัน ทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น มีความรับผิดชอบ ความร่าเริง สนุกสนานกับการเรียนรู้อย่างมีความสุข สามารถลงมือปฏิบัติได้ด้วยตนเองอย่างอิสระ ทำให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในตนเองจึงเชื่อได้ว่าจะทำให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดหมายของหลักสูตร คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข คิดเป็น ทำเป็น และสามารถอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข[2]

การน้อมนำเอาแนวคิดทฤษฎี “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 อดีตพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถในหลายๆ ด้าน หลายๆ สาขาวิชา และเป็นนักคิดนักประดิษฐ์ของประเทศไทย โดยพระองค์ทรงวางแนวทางการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ประกอบไปด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ได้แก่ ห่วงความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้นกันในตัวที่ดี และ 2 เงื่อนไข คือ ความรู้และคุณธรรม โดยในส่วนของการจัดการเรียนรู้นั้นขอยกเอาพระบรมราโชวาท ที่พระราชทานแก่ผู้สำเร็จการศึกษา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วันอังคาร ที่ 19 มิถุนายน 2522[3] ไว้ดังนี้ว่า

“... การให้การศึกษานั้น กล่าวสั้น ๆ โดยความหมายรวบยอด คือ การช่วยให้บุคคลค้นพบวิธีการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง เหมาะสม ไปสู่ความเจริญ และความสุขตามอัตภาพ .... ผู้สอน มีหน้าที่ต้องหาความรู้และวิธีการดำเนินชีวิต มาให้ศิษย์ได้รู้ได้ทราบ เพื่อให้สามารถเรียนรู้ต่อไป และดำเนินชีวิตต่อไปได้ด้วยดี จนบรรลุจุดหมาย หากผู้สอนมีอุบายอันแยบคาย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดทั้งในการแสวงหาความรู้ทั้งในการถ่ายทอดความรู้ เกิดจากความระลึกได้ถึงในความรู้ที่ผ่านพบมาแล้วประกอบกับความรู้ตัวและความคิดอ่านที่

---

[1] สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ,**วิธีสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน**,(ห้างหุ้นส่วนจำกัด 9119 เทคนิคพริ้นติ้ง,กรุงเทพ,2554),หน้า 5.

[2] ศุภเดช พัฒธาญานนท์, “การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างความรู้ ความตระหนักและพฤติกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1”, **วิทยานิพนธ์** ,(บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร,2560),หน้า 1.

[3] ดร.ปรียานุช พิบูลสราวุธ, **เศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา (Towards Sufficiency Based School),** โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง ,(สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ,กรุงเทพมหานคร, 2551),หน้า 11.

ว่องไวเฉลียวฉลาด ซึ่งปกติชนทุกคนจะต้องฝึกฝนให้เกิดขึ้นได้ ไม่เกินวิสัย แล้วนำมาใช้ควบเข้ากับความรู้ความถนัดของตนให้เป็นประโยชน์ได้ทุกโอกาส...”

เห็นได้ว่าพระองค์ทรงมีความห่วงใยในการศึกษาที่ให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนในเรื่องของการดำเนินชีวิต สามารถแก้ปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ และมุ่งสู่การพัฒนาตน พัฒนาสังคม และประเทศชาติได้ โดยใช้ความรู้บวกความถนัดของตนเองให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ซึ่งต้องอาศัยครูผู้สอนในการพัฒนาและออกแบบการเรียนรู้ และสามารถบูรณาการเข้ากับหลักการและทฤษฎีต่างๆ ด้วยอุบายอันแยบคายได้ ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ สามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งในยุคปัจจุบันปัญหาการเรียนรู้ของเด็กไทยอยู่ในระดับต่ำ เมื่อเทียบกับประเทศที่กำลังพัฒนาในระดับเดียวกัน เป็นเพราะเด็กไทยนั้นขาดซึ่งคุณธรรม การที่เด็กในยุคปัจจุบันขาดคุณธรรมนั้น เกิดจากหลายปัจจัยของสังคม จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี จากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว จากปกติเป็นครอบครัวใหญ่ เกิดมาเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว จากปัญหาดังที่กล่าวมา ทุกภาคส่วน ต่างก็มุ่งในการแก้ปัญหาให้กับเยาวชน เกิดโครงการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โครงการโรงเรียนเศรษฐกิจพอเพียง โครงการโรงเรียนสีขาว และโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ซึ่งเป็นการส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรมในโรงเรียนทั้งสิ้น[4]

การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ครูผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทของตนเอง จากการทำหน้าที่เป็นผู้สอน ผู้ให้ความรู้ จัดการสอนโดยใช้ตนเองเป็นแหล่งความรู้ สอนเน้นเนื้อหา ยึดตำราและแบบฝึกหัดเป็นหลัก มาเป็นบทบาทของผู้อำนวยความสะดวก ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์จริง ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์นำความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้วยกิจกรรมที่หลากหลายตามความถนัดความสนใจ ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน ใฝ่รู้ เกิดคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์[5]

การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนในยุคปัจจุบันนี้ ได้ดำเนินการตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้กำหนดยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ตั้งแต่ปี 2550-2554 เป็นต้นมา และในการส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 โดยสื่อผ่านกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียนและมุ่งสอนแนวทางการแก้ไขปัญหาแก่นักเรียน ซึ่งทางโรงเรียนน้ำสวย อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย ได้เข้าเป็นโรงเรียนขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ในปี พ.ศ. 2555 ด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง **“การพัฒนาการเรียนรู้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจ**

---

[4] อนันต์ คติยะจันทร์, **“บทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย”**,วารสารรายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 ระดับนานาชาติ ครั้งที่ 2 ,พุทธนวัตกรรมเพื่อพัฒนาประเทศไทย,(มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น,2560), หน้า 3117.

[5] พจนา ทรัพย์สมาน,**การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง**,พิมพ์ครั้งที่ 2,(โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,กรุงเทพ,2550),หน้า 4.

พอเพียงของโรงเรียนน้ำสวย อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย” เพื่อต้องการทราบการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อใช้ในการส่งเสริมสร้างพฤติกรรมในด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดแก่เด็กนักเรียน และเพื่อจะนำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาการเรียนรู้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนน้ำสวย อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาการเรียนรู้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนน้ำสวย อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการพัฒนาการเรียนรู้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนน้ำสวย อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเตรียมการสอน ด้านสอดแทรกกิจกรรม ด้านนำเสนอสื่อการเรียนรู้ และด้านการวัดผลการเรียนรู้ โดยกำหนดตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้

ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรในการศึกษาเป็น 2 ประเภท คือ

1) ตัวแปรต้น(Independent Variables) คือ สถานภาพส่วนบุคคลของนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับชั้นเรียน

2) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ การพัฒนาการเรียนรู้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนน้ำสวย อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย ใน 4 ด้าน คือ ด้านการเตรียมการสอน ด้านสอดแทรกกิจกรรม ด้านนำเสนอสื่อการเรียนรู้ และด้านการวัดผลการเรียนรู้

ระยะที่ 2 กำหนดกลุ่มประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนน้ำสวย อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย หนองคาย จำนวน 138 คน โดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ เครจซีและมอร์แกน (R.V.Krejcie and D.W.Morgan) ได้สุ่มกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้

ระยะที่ 3 สร้างเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขั้นตามกรอบของความคิดเห็นของนักเรียน ทั้ง 4 ด้าน ด้านการเตรียมการสอน ด้านสอดแทรกกิจกรรม ด้านนำเสนอสื่อการเรียนรู้ และด้านการวัดผลการเรียนรู้ ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

ระยะที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ,ค่าแจกแจงความถี่,ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และทดสอบค่าเอฟ (F-test) หรือความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) คณะผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบสอบถามของระดับเสนอในรูปตารางประกอบความเรียงในบทวิเคราะห์แบบสอบถามใช้สรุปผลการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบการพัฒนาการเรียนรู้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนน้ำสวย อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย

2. ทำให้ทราบเปรียบเทียบการพัฒนาการเรียนรู้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนน้ำสวย อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการเรียนรู้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนน้ำสวย อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย” สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่า นักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 55.79 มีอายุต่ำกว่า 17 ปี จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 57.97 และมีระดับชั้น ม.4 จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 42.75

2. ระดับความคิดเห็นของนักเรียนกับการพัฒนาการเรียนรู้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนน้ำสวย อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคายโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26

3. การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนกับการพัฒนาการเรียนรู้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนน้ำสวย อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย พบว่า การทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างตัวแปร ด้านเพศ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนด้านอายุ และระดับชั้นเรียน โดยภาพรวม แตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากการศึกษาเกี่ยวกับ “การพัฒนาการเรียนรู้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนน้ำสวย อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย” คณะผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการพัฒนาการเรียนรู้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนน้ำสวย อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.26) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการวัดผลการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.36) ด้านการนำเสนอสื่อการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.30) ด้านการเตรียมการสอน ($\bar{X}$ = 4.24) และด้านการสอดแทรกกิจกรรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.14) ซึ่งสรุปได้ว่า การพัฒนาการเรียนรู้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้นักเรียนได้ศึกษาและสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองได้ โดยสามารถเป็นแนวทางแห่งการดำเนินชีวิตและแก้ปัญหาที่ตนเองจะประสบใน

อนาคต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อัญญรัตน์ นาเมือง** ที่ทำการวิจัย พบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อการเรียนการสอนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย หลักการขั้นตอนการจัดการเรียนรู้องค์ประกอบ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีกระบวนการเรียนการสอน 4 ขันตอน คือ 1) ขั้นสร้างความเข้าใจ 2) ขั้นเรียนรู้เรื่องรวมท้องถิ่น 3) ขั้นจัดกิจกรรมกลุ่ม 4) ขั้นประยุกต์ใช้[6]

2. การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการพัฒนาการเรียนรู้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนน้ำสวย อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างตัวแปร ด้านเพศ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนด้านอายุและระดับชั้นเรียน โดยภาพรวม แตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับ **ดวงพร อิ่มแสงจันทร์** ที่ทำการวิจัย พบว่า ผลการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาเศรษฐกิจของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความตระหนักเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เกิดจากการรับรู้เข้าใจและเห็นคุณค่าของความพอเพียงแล้วเกิดความสำนึกในความพอเพียงกับเด็กนักเรียน สอนให้นักเรียน ตระหนักถึงความพอประมาณ ไม่ฟุ้งเฟ้อในการดำเนินชีวิตในโลกปัจจุบัน[7]

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการเรียนรู้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนน้ำสวย อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย” มี ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ผู้บริหารและอาจารย์ ควรที่จะต้องรวมวางแผนการออกแบบการจัดการเรียนรู้แก่นักเรียนเพื่อส่งเสริมความรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้สูงขึ้น

2) โรงเรียนควรส่งเสริมกิจกรรมให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและต้องชี้แจงให้นักเรียนได้ทราบถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่นักเรียนจะต้องมีทุกครั้งในการสอดแทรกกิจกรรมการเรียนรู้

3) โรงเรียนต้องทำการประชาสัมพันธ์ถึงผู้ปกครองและขอความร่วมมือในการส่งเสริมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนอีกทางหนึ่งด้วย

---

[6] อัญญรัตน์ นาเมือง, การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อการเรียนการสอนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา, **วิทยานิพนธ์** ,(บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,นนทบุรี,2556),บทคัดย่อ.

[7] ดวงพร อิ่มแสงจันทร์, **การพัฒนาการเรียนรู้ เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและความสามารถในการแก้ปัญหาตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5,** (นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร,2554),บทคัดย่อ.

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัย

1. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเชิงเปรียบเทียบหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือคุณสมบัติความเป็นผู้นำในการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียน

2. ในการวิจัยครั้งต่อไป ความศึกษาในด้านอื่น ๆ เช่น ด้วยเทคนิคการสอน ด้วยการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน

บรรณานุกรม

ดวงพร อิ่มแสงจันทร์, **การพัฒนาการเรียนรู้ เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและความสามารถในการแก้ปัญหาตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5**, นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร,2554.

ปรียานุช พิบูลสราวุธ, **เศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา (Towards Sufficiency Based School),** โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง ,สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ,กรุงเทพมหานคร, 2551.

พจนา ทรัพย์สมาน,**การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง**,พิมพ์ครั้งที่ 2, โ ร ง พิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,กรุงเทพ,2550.
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,นนทบุรี,2556.

ศุภเดช พัฒธาญานนท์, “การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างความรู้ ความตระหนักและพฤติกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1”, **วิทยานิพนธ์** ,บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2560.

สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ,**วิธีสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน**, ห้างหุ้นส่วนจำกัด 9119 เทคนิคพริ้นติ้ง,กรุงเทพ,2554.

อนันต์ คติยะจันทร์, **“บทบาทของพระนิสิตที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย”,**วารสารรายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 ระดับนานาชาติ ครั้งที่ 2 ,พุทธนวัตกรรมเพื่อพัฒนาประเทศไทย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น,2560.

อัญญรัตน์ นาเมือง, การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อการเรียนการสอนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา, **วิทยานิพนธ์** ,บัณฑิตวิทยาลัย

การส่งเสริมจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนค่ายบกหวานวิทยา อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

Promoting public mind to develop the desirable characteristics of students in Khaibokwanwitthaya School, Mueang Nong Khai District, Nong Khai Province

พระครูปัญญาธรรมนุกิจ
นายมงคล มาเวียง
นายช่วงวิทย์ สิงห์มอ
นายไชยยา เมืองแทน
ว่าที่ร้อยตรี ชนะพล ดุลยเกษม
วิทยาเขตหนองคาย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนค่ายบกหวานวิทยา อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย”การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการส่งเสริมจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนค่ายบกหวานวิทยา อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย และเพื่อเปรียบเทียบการส่งเสริมจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนค่ายบกหวานวิทยา อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย โดยเก็บข้อมูลจากประชากรที่เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1–3) โรงเรียนค่ายบกหวานวิทยา อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย จำนวน 70 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือการวิจัยในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าสถิติร้อยละ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) หาค่าความแปรปรวนทางเดียวค่า t-test และ F-test (One-Way ANOVA) ซึ่งจากการวิจัยเรื่องนี้ ผลการวิจัย พบว่า

1. ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการส่งเสริมจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนค่ายบกหวานวิทยา อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ (1) ด้านการออกแบบการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ 3.81) (2) ด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา มีค่าเฉลี่ย(= $\bar{x}$ 79) (3) ด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ มีค่าเฉลี่ย (= 3$\bar{x}$ 7) และ(4) ด้านการส่งเสริมกิจกรรม มีค่าเฉลี่ย (=3.7 $\bar{x}$ ซึ่งสรุปได้ว่า ครูสามารถส่งเสริมจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนได้อย่างครอบคลุมทั้ง 4 ด้านและสามารถสอดแทรกจิตสำนึกความเป็นจิตอาสาแก่นักเรียนได้ดีตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทุกด้าน

2. การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการส่งเสริมจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนค่ายบกหวานวิทยา อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ผลทดสอบสมมติฐานโดยวิเคราะห์หาความแตกต่างตัวแปร พบว่า ด้านเพศ ด้านอายุ และด้านระดับชั้นเรียนโดยภาพรวมความคิดเห็นของนักเรียนไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

คำสำคัญ : การส่งเสริม, จิตสาธารณะ, คุณลักษณะอันพึงประสงค์

Abstract

Research " Promoting public mind to develop the desirable characteristics of students. In Khaibokwanwitthaya School Mueang Nong Khai District Nong Khai Province, " this research. Aimed to Promoting public mind to develop the desirable characteristics of students. In Khaibokwanwitthaya School Mueang Nong Khai District Nong Khai Province To promote public mind and to develop desirable characteristics of students. In Khaibokwanwitthaya School Mueang Nong Khai District Nong Khai Province Data were collected from the population as a junior high school student. (Grade 1-3) Khaibokwanwitthaya School Mueang Nong Khai District Nong Khai Province, 70, using a questionnaire as a research tool for the analysis of data using the percentage (Frequency) Average (Mean) the standard deviation (Standard Deviation) variance way the t-test and. F-test (One-Way ANOVA), which from this research study showed.

1. Comments of students to promote the public mind to develop the desirable characteristics of students. In Khaibokwanwitthaya School Mueang Nong Khai District Nong Khai Province Overall and specific The high level In descending order from most to least: (1) design study, the mean ($\bar{x}$ =3.81) (2) to measure and evaluate the mean ($\bar{x}$=3.79) (3) the technology used is the average value ($\bar{x}$ =3.77) and (4) promoting activity with a mean ($\bar{x}$ =3.72), which concluded that. Teachers can encourage philanthropists to develop the desirable characteristics of students to cover all four sides and can be inserted into the consciousness of the student volunteers as well as all the desired characteristics.

2. A comparison of student opinion to the promotion of public mind to develop the desirable characteristics of students. In Khaibokwanwitthaya School Mueang Nong Khai District Nong Khai Province The hypothesis was tested by analyzing different variables that determine gender, age and class as a whole. The student is no different. Which rejects the hypothesis Statistically significant. .05

Keywords: promotion, public mind, desirable characteristics

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในประเทศไทยเริ่มต้นมีการกล่าวถึงจิตสาธารณะช่วงหลังพุทธศักราช 2500 คือ ช่วงเริ่มมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แต่เริ่มเห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้นหลังจาก 14 ตุลาคม 2516 ก่อนหน้านั้นกิจกรรมช่วยเหลือสังคม ซึ่งเสริมงานบำบัดทุกข์บำรุงสุขของรัฐกระทำโดยสถาบันทางศาสนามูลนิธิ ซึ่งจัดโดยเอกชน จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือคนในเชื้อชาติหรือจากภูมิภาคเดียวกันเป็นลักษณะผู้ให้กับผู้รับ แต่หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ประชาชนที่มีฐานะยากจนเริ่มตระหนักถึงพลังของตนเอง และสำนึกต่อสังคมของชนชั้นกลางถูกยกระดับสูงขึ้น ต่อมาการพัฒนามุ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลางในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540- 2544) เริ่มส่งเสริมประชาคมในจังหวัดให้เกิดขึ้นในทุกจังหวัดควบคู่กับการขยายประชาคมตำบลเพราะผลจากการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ผ่านมา พบว่าการพัฒนาเศรษฐกิจด้านเดียวไม่สามารถนำพาประเทศไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ การพัฒนาต้องควบคู่ไปทุกด้านซึ่งไม่สามารถเกิดขึ้นได้ถ้าหากปราศจากความร่วมมือของคนในชาติ ประเทศที่ปกครองด้วยชนชั้นนำอย่างประเทศไทย เมื่อเกิดวิกฤติปัญหาต่างๆ ประชาชนจึงคิดว่าเป็นหน้าที่ของผู้นำในการแก้ไขปัญหาเมื่อเป็นเช่นนี้จึงมีแต่ชนชั้นนำกลุ่มเล็กๆเท่านั้นที่เป็นผู้แก้ปัญหาประเทศ ปัญหาทั้งมวลจึงไม่สามารถแก้ไขลุล่วงไปด้วยดีเท่าที่ควร ฉะนั้น การสร้างจิตสาธารณะจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมากที่จะทำให้พลเมืองมีจิตสำนึก และหน้าที่ของตนโดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องร่วมกันคิด และเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆตามสภาวการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงนั้น ๆ

ในปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากระบบทุนนิยมและ ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีต่าง ๆ ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเร่งพัฒนาตนเองเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงและสามารถแข่งขันกับนานาประเทศ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้สังคมโดยทั่วไปมีค่านิยมที่ให้ความสำคัญในการแสวงหาเงินทอง แสวงหาอำนาจ บารมี มากกว่าที่จะให้ความสำคัญทางด้านจิตใจ สังคมในปัจจุบันจึงเสื่อมโทรมลงอย่างเห็นได้ชัดเจน ปัญหาสังคมต่างๆ มีมากมาย การปลูกฝังความมีสำนึกให้กับบุคคลเพื่อให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมจึงควรเกิดขึ้นในสังคม ด้วยเหตุนี้ ในปัจจุบันจึงมีการกล่าวถึงคำว่า “จิตสาธารณะ” มากขึ้น เพื่อให้ผู้คนได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณะและส่วนรวมมากกว่าตนเอง การพัฒนาจิตสาธารณะจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาจิตใจของคนในชาติให้เจริญตามทันเทคโนโลยี นำไปสู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนและความสงบสุข ในสังคม[1] นอกจากนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยให้มีคุณธรรม มีความรอบรู้อย่างเท่าทัน มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง แนวการพัฒนาคนดังกล่าวมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะ และความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืนหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มี

---

[1] ดวงกมล ทองอยู่, **การประยุกต์ทฤษฎีทางจิตวิทยาเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะให้เด็กและเยาวชนไทย**,วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน), 2555, หน้า 12.

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้ 1.รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2.ซื่อสัตย์สุจริต 3.มีวินัย 4.ใฝ่เรียนรู้ 5.อยู่อย่างพอเพียง 6.มุ่งมั่นในการทำงาน 7.รักความเป็นไทย 8.มีจิตสาธารณะ[2]

จิตสาธารณะ คือ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนอันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการ ในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัยใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ ในการพัฒนาให้ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ครูผู้สอน ครูประจำชั้น ผู้ปกครอง และชุมชนต้องร่วมมือกันปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดแก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง จึงต้องพิจารณาถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่สถานศึกษากำหนดให้จัดขึ้น แล้วส่งผลต่อการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 พระองค์ถือได้ว่าเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นปราชญ์รอบรู้ทั้งทางด้านการเมือง การปกครอง การพัฒนา การเกษตร การชลประทาน ภาษา การดนตรี และด้านการศึกษา และด้านความเสียสละ ดังนั้นจะขอยกเอาพระราชดำรัสของพระองค์ที่เกี่ยวกับการเป็นจิตสาธารณะ [3]ดังนี้ว่า “อาสาสมัคร จะต้องระลึกอยู่เสมอว่า ศรัทธาในการอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นนั้น เกิดขึ้นด้วยตัวเอง มีความรู้สึกเห็นชอบในงานอาสาสมัคร มีศรัทธาที่จะทำงาน มีเวลาที่จะปฏิบัติงาน และพร้อมที่จะเป็นอาสาสมัคร” พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช จิตอาสาไม่ใช่หน้าที่ แต่เป็นสิ่งที่ทุกคนควรทำ จิตอาสาสร้างได้ เริ่มจากตัวเราเอง และพระราชดำรัสของพระองค์อีกตอนหนึ่งว่า [4]“ต่างคนต่างมีหน้าที่ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าทำเฉพาะหน้าที่นั้น เพราะว่าถ้าคนใดทำหน้าที่เฉพาะของตัว โดยไม่มองไม่แลคนอื่น งานก็ดำเนินไปไม่ได้ เพราะเหตุว่างานทุกงานจะต้องพาดพิงกันจะต้องเกี่ยวโยงกัน ฉะนั้นแต่ละคนจะต้องมีความรู้ถึงงานของผู้อื่นแล้วช่วยกันทำ”

จะเห็นได้ว่าพระองค์นั้นมีความเป็นห่วงเป็นใยประชาชนและให้โอวาทให้ประชาชนนั้นรู้จักความเป็นจิตสาธารณะเริ่มจากสิ่งเล็กๆน้อยๆใกล้ตัว อะไรก็ได้ที่เป็นประโยชน์เช่น กวาดลานวัด ดูแลผู้ป่วย เก็บขยะในชุมชน สอนหนังสือให้เด็กด้อยโอกาสที่อยู่นอกระบบการศึกษาและกิจกรรมมากมายที่จะทำเพื่อสิ่งดีๆเพื่อสังคมให้รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม เพื่อประเทศชาติ และเพื่อในหลวงของปวงชนชาวไทย เราคนไทยควรตอบแทนในพระมหากรุณาธิคุณ ที่พระองค์ท่านได้ทรงงานหนักเพื่อประชาชนของพระองค์ และทรงเป็นแบบอย่างในกิจกรรมจิตอาสาในด้านต่างๆได้ชัดเจนที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียน นักศึกษาที่จะต้องได้รับการพัฒนาการ

---

[2] กระทรวงศึกษาธิการ,**หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน**, พุทธศักราช 2551, หน้า 3.

[3] หนังสือพิมพ์สุวรรณภูมิ ประจำเดือน มิถุนายน 2556.

[4] คำสอนพ่อ,**ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสุขในการดำเนินชีวิต**,พิมพ์ครั้งที่ 4,โรงพิมพ์กรุงเทพ,2549.

การเรียนรู้ทั้งด้านการออกแบบการเรียนรู้ การส่งเสริมกิจกรรม การนำเทคโนโลยีมาใช้ การวัดผลและประเมินผลการศึกษาแล้ว จะต้องมีการส่งเสริมนักเรียนนักศึกษาด้านความเป็นจิตสาธารณะไปด้วยเพราะการพัฒนาใดๆก็ตามถ้าบุคคลขาดการพัฒนาคุณภาพที่มีอยู่ภายในให้ดีขึ้นมาก่อนแล้ว การพัฒนานั้นจะไม่เป็นการพัฒนาที่สมบูรณ์ขึ้นมาได้ เพราะมนุษย์ทุกคนนั้นเป็นสัตว์สังคมมีการอยู่ร่วมกันต้องรู้จักสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ต้องรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวมสังคมถึงจะอยู่รอด

จากความสำคัญดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจต้องการศึกษาการส่งเสริมจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน และการเปรียบเทียบการส่งเสริมจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน จึงได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนค่ายบกหวานวิทยา อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย” เพื่อทราบในการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงปะสงค์ของนักเรียนในด้านการมีจิตสาธารณะให้เกิดแก่นักเรียนซึ่งจะต้องเป็นอนาคตของชาติในวันหน้า ตรงตามความต้องการและความเป็นจริงของทั้งตัวครู ตัวนักเรียน และสังคมท้ายสุด ผลจากการดำเนินการวิจัยนี้ จะเป็นประโยชน์ในการที่จะสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาด้านจิตสาธารณะของผู้เรียนซึ่งจะเติบโตเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการส่งเสริมจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนค่ายบกหวานวิทยา อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย
2. เพื่อเปรียบเทียบการส่งเสริมจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนค่ายบกหวานวิทยา อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ตอนที่ 1 การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการส่งเสริมจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนค่ายบกหวานวิทยา อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการออกแบบการเรียนรู้ ด้านการส่งเสริมกิจกรรม ด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ และด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา โดยกำหนดตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้

ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรในการศึกษาเป็น 2 ประเภท คือ

1) ตัวแปรต้น(Independent Variables) คือ สถานภาพส่วนบุคคลของนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับชั้นเรียน

2) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการส่งเสริมจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนค่ายบกหวานวิทยา อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัด

หนองคาย ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการออกแบบการเรียนรู้ ด้านการส่งเสริมกิจกรรม ด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ และด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา

ตอนที่ 2 กำหนดกลุ่มประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนโรงเรียนค่ายบกหวานวิทยา อำเภอเมืองหนองคาย จำนวน 70 คน เป็นประชากรทั้งหมด

ตอนที่ 3 สร้างเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นตามกรอบของความคิดเห็นของนักเรียน ทั้ง 4 ด้าน ด้านการออกแบบการเรียนรู้ ด้านการส่งเสริมกิจกรรม ด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ,ค่าแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) หาค่าความแปรปรวนทางเดียวค่า t-test และ F-test (One-Way ANOVA) และคณะผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบสอบถามของแต่ละระดับเสนอในรูปตารางประกอบความเรียงในบทวิเคราะห์แบบสอบถามใช้สรุปผลการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบการส่งเสริมจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนค่ายบกหวานวิทยา อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย
2. ได้ทราบผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนค่ายบกหวานวิทยา อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนค่ายบกหวานวิทยา อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย” สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่า นักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 64.29 มีอายุ 14 ปีขึ้นไป จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 41.44 และมีระดับชั้น ม.1 จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 38.58

2. ระดับความคิดเห็นของนักเรียนกับการส่งเสริมจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนค่ายบกหวานวิทยา อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคายโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77

3. การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนกับการส่งเสริมจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนค่ายบกหวานวิทยา อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย พบว่า การ

ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างตัวแปร พบว่า ด้านเพศ ด้านอายุและด้านระดับชั้นเรียน โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

จากการศึกษาเกี่ยวกับ การส่งเสริมจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนค่ายบกหวานวิทยา อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย คณะผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการส่งเสริมจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนค่ายบกหวานวิทยา อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ 1) ด้านการออกแบบการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (= 3.81) 2) ด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (=3.79) 3) ด้านการใช้เทคโนโลยีมาใช้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (= 3.77) และ4) ด้านการส่งเสริมกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (= 3.72) ซึ่งสรุปได้ว่าครูสามารถส่งเสริมจิตสาธารณะ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนได้อย่างครอบคลุมทุกด้านและสามารถทำการวัดผลและประเมินผลได้ในผลสมฤทธิ์ทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มิตร ดาราฉาย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียนวัดบางยาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร” พบว่า สภาพการดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียนวัดบางยางสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีด้านการกำหนดปรัชญาเป้าหมาย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 4.90 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.82 อยู่ในระดับมากที่สุดและด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชนในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด[5]

2. การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการส่งเสริมจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนค่ายบกหวานวิทยา อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ทดสอบสมมติฐานโดยวิเคราะห์ความแตกต่างของตัวแปร พบว่า ด้านเพศ ด้านอายุ และด้านระดับชั้นเรียนโดยภาพรวม ความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอำนาจ อตฺถกาโม (น้อยนิล) วิจัยเรื่อง “การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ด้านเพศ โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์, ด้านรักความเป็นไทย และด้านมีจิตสาธารณะ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความซื่อสัตย์สุจริต

---

[5] มิตร ดาราฉาย, **“การดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนวัดบางยางสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร”**,รายงานการศึกษาอิสระปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2553),หน้า 1.

และด้านการใฝ่เรียนรู้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำแนกตามระดับชั้นเรียน โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 [6]

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้ของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 14 อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย” มี ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนำไปใช้

1) โรงเรียนควรจัดกิจกรรมและบูรณาการการเรียนการสอน ให้นักเรียนได้จัดกิจกรรมตามความต้องการ ความถนัด และเหมาะสมกับบริบท ชุมชน สังคมเพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเข้มข้น เปิดโอกาสให้ชุมชน ท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น และพัฒนาเป็นโรงเรียนต้นแบบ และศูนย์การเรียนรู้ เพื่อสร้างเครือข่ายชุมชนจิตอาสา

2) โรงเรียนควรส่งเสริมกิจกรรมจิตสาธารณะให้สอดคล้องกับการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์และต้องชี้แจงให้นักเรียนได้ทราบถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่นักเรียนจะต้องมีทุกครั้งที่จัดกิจกรรม

3) โรงเรียนควรมุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึกสาธารณะอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการนิเทศ ติดตามประเมินผลเพื่อนำไปใช้ได้จริง

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัย

1. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมด้านจิตสาธารณะแก่นักเรียน
2. ควรศึกษาและพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านรักความเป็นไทยและมีจิตสาธารณะของนักเรียนในสถานศึกษา และพื้นที่การศึกษาอื่นๆ

3) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาถึงการส่งเสริมจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโดยผ่านมุมมองของผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้ปกครอง โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการสัมภาษณ์ สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก และมีความละเอียดของข้อมูลมากยิ่งขึ้น

---

[6] พระอำนาจ อตฺถกาโม,**การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี**,วิทยานิพนธ์,(บัณฑิตวิทยาลัยสาขาวิชาบริหารการศึกษา,มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ,2554)หน้า84.

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ**. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรุงเทพ, 2551.

คำสอนพ่อ. **ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสุขในการดำเนินชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรุงเทพ, 2549.

ดวงกมล ทองอยู่. **การประยุกต์ทฤษฎีทางจิตวิทยาเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะให้เด็กและเยาวชนไทย**.

พระอำนาจ อตฺถกาโม**. การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี**. วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2554.

มิตร ดาราฉาย. “**การดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนวัดบางยางสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร**”, รายงานการศึกษาอิสระปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2553.

วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน), 2555. หนังสือพิมพ์สุวรรณภูมิ ประจำเดือน มิถุนายน 2556.

การเรียนการสอนรัฐศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวปฏิรูปการศึกษาไทย 4.0
Political Science Education for Sustainable Development according to Thai Educational Reform 4.0

พระวิชาญ อาทโร
พระสุเทิด ทีปงฺกโร
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

บทคัดย่อ

การสอนรัฐศาสตร์ การพัฒนาและการปฏิรูปการศึกษา 4.0 คือ วิชาว่าด้วยการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ที่มีรัฐเป็นจุดศูนย์กลางนับตั้งแต่ อาณาเขต ที่ตั้ง ผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง อำนาจที่ใช้ในการปกครองรัฐ การจัดองค์การ การปกครอง อำนาจสูงสุดของรัฐ การได้มาซึ่งอำนาจรัฐ วิธีการรักษา รวมไปถึงการทำนุบำรุงรัฐ การบริหารรัฐให้มีประสิทธิภาพ เป้าหมายของรัฐ รวมไปถึงการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างรัฐ วิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ยุค คือ ยุคโบราณ และยุคปัจจุบัน วิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ได้สั่งสมวิธีการศึกษา ดังนี้ ยุคโบราณจะมี 2 แนวทาง คือ แนวทางเน้นปรัชญา แสวงหาผู้ปกครอง รูปแบบรัฐที่ดีที่สุด กับแนวทางเน้นการปฏิบัติการบริหารการปกครองรัฐที่มีประสิทธิภาพ โดยริเริ่มสร้างประมวลกฎหมายในสมัยโรมัน ในการศึกษาวิชารัฐศาสตร์นั้น ได้มีการนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์นำมาใช้ศึกษาโดยการสังเกต ตั้งสมมติฐาน พิสูจน์สมมติฐานด้วยวิธีการเชิงปริมาณและสถิติ ในยุคปัจจุบันการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ได้รับอิทธิพลจากการศึกษาเชิงพฤติกรรม ถ้าศึกษาในระดับสูงขึ้นไปจะเห็นได้ว่ารัฐศาสตร์มีพลังในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในสังคมได้ แต่ศักยภาพในการพยากรณ์ปรากฏการณ์ทางการเมืองในอนาคตเป็นสิ่งที่นักรัฐศาสตร์ยังคงพัฒนาวิธีการศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป ดังนั้น การศึกษาวิชารัฐศาสตร์จึงเป็นวิชาที่ผู้ศึกษาได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ เป็นพลเมืองของระบอบประชาธิปไตย รู้จักการใช้สิทธิ ซื่อตรงต่อหน้าที่ ปฏิบัติตนภายใต้กฎหมาย มีส่วนร่วมทางการเมือง

คำสำคัญ: การเรียนการสอนรัฐศาสตร์, การพัฒนาที่ยั่งยืน, การปฏิรูปการศึกษาไทย 4.0

Abstract

Political science Development and Education Reform 4.0 is a state-centered study of subjects ranging from parental and parental backgrounds. The power of government. Organization of state supremacy Acquisition of state power, treatment methods, as well as state maintenance. Effective administration State goal Including contact between the state. How to Study in Political Science It can be divided into 2 ages: ancient and modern. The

method of study in political science has been studied in the following way. Seek parents Best state format With a focus on effective state administration practices. By initiating a codification in Roman times. In the study of political science. The scientific method was used to study the hypothesis by hypothesizing hypothesis and statistical methods. In modern times, political science is influenced by behavioral education. In higher education, it is clear that politics has the power to explain political phenomena in society. But the potential for forecasting political phenomena in the future is something that politicians continue to develop their methods of study. Therefore, the study of political science is a subject of direct and indirect benefit to the people of the regime. democracy Know the right Honest on duty Acting under the law Political participation

Keywords: Political Science Education, Sustainable Development, Thai Educational Reform 4.0

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ[1] พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 หมวด 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมผู้อื่นได้อย่างมีความสุข หมวด 7 ครูคณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา มาตรา 52 ให้กระทรวงส่งเสริมให้มีระบบกระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและประสานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครูคณาจารย์ รวมทั้งบุคลากรทาง การศึกษาให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่และการพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง รัฐพึงจัดสรรงบประมาณและจัดตั้งกองทุนพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเพียงพอพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย[2] หมวด 1 การจัดตั้ง วัตถุประสงค์และอำนาจหน้าที่ มาตรา 6 เป็นสถานศึกษาและวิจัย มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาวิจัย ส่งเสริมและให้บริการทางวิชาการพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์รวมทั้ง การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม หมวด 5 การพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัย ข้อ 34 เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานคณะกรรมการอาจกำหนดให้มีการพัฒนาบุคลากร ดังนี้ (1) การไปศึกษาอบรมดูงาน (2) การไปปฏิบัติงานวิจัย (3) การไปปฏิบัติงานบริการวิชาการ (4) การไปเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการ (5) การแลกเปลี่ยนอาจารย์หรือนักวิชาการ (6) การอื่นใดที่จำเป็นหรือเหมาะสมเพื่อ

---

[1] สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542**, (ฉบับที่ 2) แก้ไขเพิ่มเติม, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์,2545), หน้า 5.

[2] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,** (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2540), หน้า 2.

ประโยชน์ในการพัฒนาบุคลากร โดยพยายามบริหารจัดการเรียนการสอนภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้มีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อให้ทัดเทียมกับมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน ให้เป็นที่ยอมรับในวงการทั่วไปนั้น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ บุรีรัมย์จึงต้องให้ความสำคัญทางด้านการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาในด้านรัฐศาสตร์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการปกครอง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในปกครองคณะสงฆ์และด้านต่างๆ แก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ที่เข้ามาใช้บริการโดยสร้างความรู้สึกประทับใจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากในกระแสแห่งสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร ที่พระภิกษุสามเณรและประชาชนมีทางเลือกมากขึ้น ในการเข้ารับการศึกษาตามสถาบันการศึกษาต่างๆ ทั้ง ของรัฐและเอกชน

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตั้งอยู่เลขที่ 281 หมู่ที่ 13 ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย ตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ รหัสไปรษณีย์ 31000 โทรศัพท์ 044 637 256 เว็บไซต์ www.cmubr.ac.th

กำเนิดและการจัดตั้ง

พุทธศักราช 2543 คณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ภายใต้การนำของพระราชปริยัตยาลังการ เจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์ ได้มีฉันทานุมัติให้ดำเนินการขยายห้องเรียนหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ มาดำเนินการจัดการเรียนการสอน ณ วัดพระพุทธบาทเขากระโดง ตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ และสภาวิชาการได้ให้ความเห็นชอบในคราวประชุมครั้งที่ 1/2543 เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2543 สภามหาวิทยาลัยได้อนุมัติในคราวประชุมครั้งที่ 1/2543 เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2543

เบื้องต้น ได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระครูสัจจานุรักษ์ เจ้าอาวาสวัดพระพุทธบาทเขากระโดง อนุญาตให้ใช้อาคารคอนกรีตเสริมเหล็กสูง 4 ชั้น กว้าง 12 เมตร ยาว 20 เมตร เป็นสถานที่สำหรับจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ปี 2543-2549

การยกสถานะขึ้นเป็นวิทยาลัยสงฆ์

ปี 2546 เมื่อจำนวนนิสิตเพิ่มขึ้น พื้นที่อาคารใช้สอยไม่เพียงพอ จึงได้มีการขยายสถานที่ และก็ได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระครูสัจจานุรักษ์ เจ้าอาวาสวัดพระพุทธบาทเขากระโดง ซื้อที่ดินจำนวน 4 ไร่ 1 งาน 80 ตารางวา มอบให้เป็นกรรมสิทธิ์ของมหาวิทยาลัย และได้ดำเนินการก่อสร้างอาคารสังฆประชาสรรค์ สูง 4 ชั้น กว้าง 11 เมตร ยาว 82 เมตร จนแล้วเสร็จ และได้ย้ายการจัดการเรียนการสอนมาดำเนินการที่อาคารหลังใหม่ ขณะเดียวกันก็ได้ดำเนินการปรับปรุงภูมิทัศน์ และสร้างอาคารเรียน อาคารหอประชุมเพิ่มเติม เพื่อขยายโอกาสทางด้านการศึกษาให้มีความหลากหลาย และเพื่อเตรียมความพร้อมยกสถานะขึ้นเป็นวิทยาลัยสงฆ์ โครงการขยายห้องเรียนจังหวัดบุรีรัมย์ ได้รับการยกสถานะขึ้นเป็นวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โดยความเห็นชอบของสภาวิชาการ ในคราวประชุมครั้งที่ 3/2553 เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2553 และได้รับการอนุมัติจากสภามหาวิทยาลัย ในคราวประชุมครั้งที่ 3/2553 เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2553 ประกาศลงในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 127 ตอนที่ 109 ง หน้า 329 ลำดับที่ 218 ลงวันที่ 19 กรกฎาคม 2553

การจัดการเรียนการสอน

ปัจจุบันวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ ได้รับอนุมัติให้จัดการเรียนการสอน 3 ระดับ จำนวน 9 หลักสูตร ดังนี้

1. ระดับประกาศนียบัตร จำนวน 2 หลักสูตร ได้แก่

1) หลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.)

2) หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการเทศนา (ป.บท.)

2. ระดับปริญญาตรีพุทธศาสตรบัณฑิต จำนวน 6 หลักสูตร ได้แก่

1) หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

2) หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา

3) หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ

4) หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2559 สถานภาพของหลักสูตรและการพิจารณาอนุมัติ/เห็นชอบหลักสูตร หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2559 ปรับปรุงจากหลักสูตร พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2555 เปิดสอน ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2559 สภาวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีมติอนุมัติในคราวประชุมครั้งที่ 3/2559 เมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2559 และครั้งที่ 7/2559 เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2559 สภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีมติอนุมัติในคราวประชุมครั้งที่ 3/2559 เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2559 และครั้งที่ 8/2559 เมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2559

5) หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาแนะแนว

6) หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาการสอนภาษาอังกฤษ

3. ระดับปริญญาโทพุทธศาสตรมหาบัณฑิต 1 หลักสูตร ได้แก่

- หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

ด้วยเหตุนี้ การทราบถึงการพัฒนาของนิสิตซึ่งเปรียบเสมือนลูกค้าสำคัญของมหาวิทยาลัยซึ่ง เป็นกลุ่มเป้าหมายในด้านการศึกษารัฐศาสตร์บัณฑิตของมหาวิทยาลัย จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยทำให้มหาวิทยาลัยรู้ข้อเด่นข้อด้อยของการจัดการเรียนการสอนในรัฐศาสตร์บัณฑิต การทราบถึงแนวความคิดเห็นของนิสิตที่มีทั้งบรรพชิตและเป็นคฤหัสถ์ว่ามีความเห็นในด้านการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร มหาวิทยาลัยก็สามารถที่จะจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของนิสิตได้ จะทำให้การเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การเรียนการสอนรัฐศาสตร์

รัฐศาสตร์ คืออะไร ทำไมต้องศึกษารัฐศาสตร์ ก่อนที่จะตอบคำถามนี้ขอให้พิจารณาว่าในชีวิตประจำวันของพวกเรา เราพบเห็นปัญหาต่าง ๆ มากมายที่เราไม่สามารถแก้ไขได้โดยลำพัง เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาไข้หวัดนก ปัญหาความยากจน ปัญหาอาชญากรรม และปัญหาความรุนแรงสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัญหาที่รัฐจะต้องยื่นมือเข้ามาใช้อำนาจรัฐแก้ไขคลี่คลายปัญหาให้บรรเทาเบาบางลง ซึ่งรัฐมีอำนาจกว้างขวาง รัฐมีอำนาจกำหนดกรอบนโยบายการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ มาตรการระหว่างประเทศ รัฐยังมีอำนาจเหนือศาสนา วัฒนธรรม เชื้อชาติ การตัดสินใจกระทำการใด ๆ หรือไม่กระทำการใด ๆ ของรัฐล้วนส่งผลกระทบมหาศาลต่อผู้อยู่ใต้ปกครองของรัฐ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับรัฐจึงเป็นเรื่องของคนทุกคนไม่จำเป็นต้องเป็นนักการเมืองหรือชนชั้นสูงฐานะร่ำรวยที่ควรมีความรู้

เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง แต่วิชารัฐศาสตร์เป็นเรื่องของเราทุกคนที่ควรศึกษา ทำความเข้าใจเพื่อวัตถุประสงค์สำคัญ คือ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติและมีชีวิตอย่างมีคุณภาพ

ความหมายของวิชารัฐศาสตร์

อานนท์ อาภาภิรม[3] ได้อธิบายความของรัฐศาสตร์ว่า รัฐศาสตร์ ถอดศัพท์มาจากภาษาอังกฤษว่า Political Science และคำว่า Political นั้นเป็นคุณศัพท์ของคำว่า Politics ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำว่า Polis ในภาษากรีก มีความหมายว่า การจัดองค์การทางการเมืองในรูปหนึ่ง วิชารัฐศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งของสังคมศาสตร์ (Social Sciences) เป็นวิชาที่มุ่งศึกษาถึงการที่มนุษย์รวมกันอยู่ในสังคม ฉะนั้นจึงยังไม่สามารถที่จะแสวงหาทฤษฎีหรือกำหนดกฎเกณฑ์ทีแน่นอนเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม เช่น ในด้านพฤติกรรมทางการเมือง ก็ยังไม่สามารถจะวางหลักเกณฑ์ที่แน่นอนว่ามีวิธีใดบ้างจึงจะได้รูปแบบการปกครองที่ดีที่สุด หรือจะดำเนินการอย่างไรที่จะมีรัฐบาลที่ดีที่สุด รัฐศาสตร์ (Political Science) เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยรัฐ (the science of the state) ซึ่งถือว่าเป็นสาขาหนึ่งของสังคมศาสตร์ที่กล่าวถึงทฤษฎีการจัดตั้งองค์การรัฐบาลและการดำเนินงานของรัฐ (practice of the state) พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว[4] รัฐศาสตร์ คือ วิชาการที่ว่าด้วยการปกครอง และสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับการปกครอง เป็นต้นว่า การกำเนิด การรวมตัว การแปลงรูป และความเสื่อมโทรมของชุมชนทางการเมือง โดยมีขอบข่ายรวมไปถึงรูปธรรมขององค์กร กฎ ระเบียบ แนวปฏิบัติ อันจะนำไปสู่การแก้ไขความขัดแย้งของชุมชน และการตัดสินใจของชุมชน ในกรณีสำคัญ ๆ ต่าง ๆ

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์[5] ได้อธิบายว่าก่อนที่จะเรียนรู้ว่ารัฐศาสตร์คืออะไร จำเป็นต้องทราบว่า วิชาความรู้มีการจำแนกประเภทของความรู้ออกเป็น 3 สาขาใหญ่ ๆ คือมนุษยศาสตร์(Humanities) วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Natural Science) และสังคมศาสตร์ (Social Sciences) สังคมศาสตร์ คือ ความรู้เกี่ยวกับสังคมและมนุษย์ที่มาอยู่ร่วมกันในสังคม ตลอดจนปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม ในวิชาสังคมศาสตร์นั้นการแสวงหาความรู้ก็ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) เช่นกัน แต่ทฤษฎีต่าง ๆ ทางสังคมศาสตร์ได้มาจากการสังเกตพิจารณามากกว่าการทดลอง เพราะเหตุว่าสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ของสังคมมนุษย์นั้นเราไม่สามารถควบคุมได้อย่างแน่นอน (Lack of control over all Variables) กล่าวคือ สังคมมนุษย์และตัวมนุษย์เองเปลี่ยนแปลงเสมอ เพราะการที่จะเอาสังคมทั้งสังคมนำมาทำการทดลองเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ หรือจะกระทำกับบุคคลก็จะเป็นการผิดศีลธรรม เพราะฉะนั้นทฤษฎีในสังคมศาสตร์ จึงไม่สามารถพิสูจน์ได้แน่นอนเหมือนทฤษฎีวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเป็นเพียงการสังเกตการณ์และพยายามอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ วิชาในสาขาสังคมศาสตร์มีรัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา จิตวิทยา มนุษยวิทยา ภูมิศาสตร์ ฯลฯ รัฐศาสตร์ คือ วิชาที่ว่าด้วยรัฐ (state) โดยเน้นศึกษาในเรื่องของรัฐบาล (Government)

---

[3] อานนท์ อาภาภิรม.(2545**). รัฐศาสตร์เบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

[4] พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2526). รัฐศาสตร์: ขอบข่าย สถานภาพ และการศึกษาวิจัย. กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์.

[5] โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2543.) **พื้นฐานรัฐศาสตร์กับการเมืองในศตวรรษที่ 21.** กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อย่างกว้างขวางและเป็นระบบ สันสิทธิ์ ชวลิตธำรง[6] กล่าวว่า รัฐศาสตร์แปลความหมายตามตรงได้ว่า ศาสตร์ที่ว่าด้วยรัฐ หรือความรู้ที่เกี่ยวกับรัฐ

อุไรวรรณ ธนสถิตย์[7] ให้นิยามว่า รัฐศาสตร์เป็นการเรียนเรื่องเกี่ยวกับรัฐในทุก ๆ แง่เป็นวิชาในหมวดสังคมศาสตร์ที่เน้นในแง่ของการปฏิบัติ (Practice) เป็นเรื่องที่เน้นประวัติความเป็นมาขององค์การรัฐบาล ภาคทฤษฎีและปฏิบัติเกี่ยวกับรัฐเหล่านี้เป็นความหมายดั้งเดิมของรัฐศาสตร์ ในยุคปัจจุบันแนวความคิดนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบันที่มีความซับซ้อนขึ้น ความหมายของรัฐศาสตร์กลายเป็นกลายเป็นการศึกษาเรื่องการเมือง (politics) ความสัมพันธ์ของมนุษย์ ในแง่การบังคับบัญชาและการถูกบังคับบัญชา การควบคุมและการถูกควบคุม การเป็นผู้ปกครองและถูกปกครอง สิ่งดังกล่าวทั้งหมดเกี่ยวกับอำนาจหรืออาจเรียกได้ว่า อำนาจทางการเมือง ความเกี่ยวพันนี้ เกี่ยวพันในแง่ของการได้มาซึ่งอำนาจและการรักษาไว้ซึ่งอำนาจดังกล่าวว่าทำอย่างไรจึงจะได้อำนาจนี้มา และเมื่อได้มาแล้วจะรักษาไว้ได้อย่างไร ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร[8] ได้อธิบายความหมายของคำว่า “รัฐศาสตร์” คือการศึกษาการเมืองด้วยหลักการทางวิชาการ การศึกษารัฐศาสตร์จึงเป็นการใช้หลักการแห่งเหตุผล ทฤษฎีข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเพื่อการศึกษาการเมืองการปกครอง

จากความหมายของคำว่ารัฐศาสตร์ สรุปได้ว่า รัฐศาสตร์ คือ รัฐศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งของสังคมศาสตร์ ความรู้ได้มาจากวิธีการทางวิทยาศาสตร์โดยการสังเกตการณ์ และอธิบายปรากฏการณ์ไม่ใช่การทดลองพิสูจน์ และรัฐศาสตร์ เป็นศาสตร์ว่าด้วยรัฐหรือศาสตร์ว่าด้วยการปกครอง หรือศาสตร์ว่าด้วยรัฐบาลหรือศาสตร์ว่าด้วยอำนาจ ดังนั้น รัฐศาสตร์ในปัจจุบันเป็นเรื่องของการศึกษาเรื่องของการเมืองการปกครองอำนาจหรืออำนาจทางการเมือง กล่าวได้ว่า รัฐศาสตร์ คือ วิชาที่ว่าด้วยของรัฐ การเมืองและการบริหาร

ขอบข่ายของวิชารัฐศาสตร์

วิชารัฐศาสตร์เป็นวิชาที่มีขอบข่ายกว้างขวาง โดยมีรัฐบาลเป็นแกนกลางของการศึกษา แม้ว่าจะยังไม่สามารถหาข้อยุติในการศึกษาถึงรูปแบบการเมืองการปกครองที่มีประสิทธิภาพสูงสุด แต่นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ได้พยายามกำหนดขอบข่ายของวิชารัฐศาสตร์ ดังนี้

เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์[9] ให้ทัศนะว่า ขอบข่ายรัฐศาสตร์ได้รวมส่วนประกอบทุกส่วนภายในและภายนอกของรัฐ อาจจำแนกออกได้เป็น 6 กลุ่มด้วยกัน คือ

---

[6] สันสิทธิ์ ชวลิตธำรง. (2546). **รัฐศาสตร์ภาพกว้าง.** กรุงเทพมหานคร: สวิชาญการพิมพ์.

[7] อุไรวรรณ ธนสถิตย์. (2543). **รัฐศาสตร์กับการเมืองไทย.** กรุงเทพมหานคร: เปเปอร์เฮาส์.

[8] ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร (2548) **รัฐศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2 ฉบับปรับปรุง กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 4.

[9] เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์. (2515). **หลักรัฐศาสตร์.** พิมพ์ครั้งที่ 7. พระนคร: โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์, อ้างถึงใน อานนท์ อาภาภิรม. (2545). รัฐศาสตร์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

1. ทฤษฎีการเมืองและประวัติความคิดทางการเมือง (Political and History of Political) กลุ่มนี้วิจัยทฤษฎีตำราและความคิดเห็นสำคัญต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน เพื่อจะทราบเหตุผลรวมทั้งการสืบต่อเนื่องกันของสถาบันทางการเมือง

2. สถาบันทางการเมือง (Political Institutions) กลุ่มนี้มุ่งเน้นวิจัยและนิยมระบบองค์ประกอบและอำนาจของสถาบันทางการเมือง ซึ่งรวมทั้งนโยบายการจัดตั้งและโครงสร้างของการปกครองของรัฐ รวมทั้งการปกครองท้องถิ่น และการปกครองเปรียบเทียบ

3. กฎหมายสาธารณะ (Public Laws) กลุ่มนี้วิจัยถึงรากฐานของรัฐรวมทั้งปัญหาการแบ่งแยกอำนาจ ค้นคว้าความสัมพันธ์ของกฎหมายสูงสุดของรัฐ และปัญหาการบังคับให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายการพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่ของระบบการศาลยุติธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างจารีตประเพณีกับกฎหมาย

4. พรรคการเมือง กลุ่มอิทธิพลและประชามติ (Political Parties, Pressure Groups, public Opinion) กลุ่มนี้พิจารณาถึงบทบาทและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งตลอดจนผลของพรรคการเมืองกลุ่มอิทธิพลและประชามติ

5. รัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration) คือ การจัดกำลังคน เงิน และวัสดุ ในอันที่จะปฏิบัติให้เป็นไปตามเจตจำนงของการปกครองของรัฐ กลุ่มนี้จึงเกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการปฏิบัติ (excution) ให้เป็นไปตามอุดมคติและจุดประสงค์ของรัฐอย่างมีสมรรถภาพ และได้ผลมากที่สุด

6. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (International Relations) กลุ่มนี้จะพิจารณาในด้านนโยบายหลักและวิธีการในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐแขนงวิชาที่รวมอยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ นโยบายต่างประเทศ การเมืองและการบริหารประเทศ องค์การระหว่างประเทศ กฎหมายระหว่างประเทศ และการดำเนินการทางการทูต

อุไรวรรณ ธนสถิตย์[10] ได้พิจารณาขอบข่ายของรัฐศาสตร์ตามรายวิชาที่บัญญัติไว้ใน American Political Science Association ของประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่าการเรียนวิชารัฐศาสตร์ได้ขยายรวมถึงสาขาวิชาย่อยต่าง ๆ รวม 9 สาขาด้วยกัน คือ

1. ทฤษฎีการเมือง หรือปรัชญาการเมือง
2. กฎหมายมหาชน
3. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กฎหมายระหว่างประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ
4. การปกครอง (ระดับชาติ และราชการบริหารส่วนท้องถิ่น)
5. การปกครองเปรียบเทียบ
6. รัฐประศาสนศาสตร์
7. พลวัตทางการเมือง (พรรคการเมือง ความคิดเห็นทางการเมือง)
8. กระบวนการนิติบัญญัติ
9. ธุรกิจและรัฐบาล

[10] อุไรวรรณ ธนสถิตย์ (2543) **รัฐศาสตร์กับการเมืองไทย** กรุงเทพฯ : เปเปอร์เฮ้าส์.หน้า 4

สรุป ขอบข่ายของการศึกษารัฐศาสตร์มีพัฒนาการมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและในอนาคตคาดว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับยุคสมัยต่อไปอีก สำหรับผู้ที่เริ่มต้นศึกษารัฐศาสตร์ ว่าควรทราบและเข้าใจในประเด็นต่อไปนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับรัฐศาสตร์
2. รัฐ
3. อำนาจอธิปไตย
4. ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน
5. อุดมการณ์ทางการเมือง
6. สถาบันทางการเมือง
7. กระบวนการทางการเมือง
8. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

สาขาวิชาทางรัฐศาสตร์

1. รัฐบาล (Government) คือ การศึกษาการศึกษาเกี่ยวกับสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ การแบ่งอำนาจระหว่างนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ ศึกษารัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่น ซึ่งเน้นไปทางด้านโครงร่างของการปกครอง วิชานี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วิชาการปกครอง

2. กลุ่มการเมือง (Political Parties) คือ การศึกษาถึงความสำคัญของพรรคการเมืองที่มีบทบาทต่อรัฐ ศึกษาประชามติ และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ด้วย

3. กฎหมายมหาชน (Public Law) คือ การศึกษาเกี่ยวกับรากฐานรัฐธรรมนูญของรัฐต่าง ๆ ปัญหาของการกำหนดและแบ่งอำนาจปกครองประเทศ และความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับรัฐ

4. รัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration) คือ การศึกษาการบริหารงานของรัฐบาล การบริหารกฎหมาย การจัดการเกี่ยวกับคน เงินตรา วัตถุ รัฐประศาสนศาสตร์ นับเป็นแขนงวิชาใหม่ของวิชารัฐศาสตร์ เนื่องจากการที่รัฐบาลมีขอบเขตภาระหน้าที่กว้างขวางขึ้นตามยุคสมัย ทำให้ต้องมีวิชาการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพและรวดเร็ว เป็นวิชาที่เน้นไปทางปฏิบัติให้เป็นไปตามเจตจำนงในการปกครองของรัฐให้เป็นไปตามจุดประสงค์และอุดมการณ์อย่างเป็นผลดีและมีประสิทธิภาพมากที่สุด วิชานี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การบริหารรัฐกิจ

5. รัฐบาลเปรียบเทียบ (Comparative Government) คือ การศึกษาถึงการปกครองของประเทศต่าง ๆ หลายประเทศ เพื่อจะเปรียบกันทางประวัติศาสตร์เป็นพื้นฐาน แล้วจึงเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญ โครงร่างของการปกครองและสถาบันการเมืองต่าง ๆ เช่น พรรคการเมือง สภานิติบัญญัติ ระบบศาล เป็นต้น นอกจากนี้ยังศึกษาถึงลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณีตลอดจนนโยบายต่างประเทศในอดีตเพื่อนำมาประกอบการพิจารณาด้วย โดยรวมแล้วคือการศึกษาระบบการเมืองและการปกครองของแต่ละรัฐหาจุดเด่นจุดด้อยของแต่ละระบบ อันจะนำไปสู่การปฏิรูปการปกครองที่เหมาะสมกับรัฐของตน ตัวอย่างเช่น การศึกษาวิชารัฐศาสตร์เปรียบเทียบในกรณีระบบรัฐสภาของประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา

6. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (International relations) คือ การศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐ การทูตองค์การระหว่างประเทศ และกฎหมายระหว่างประเทศ

7. ปรัชญาทางการเมือง (Political Philosophy) คือ การศึกษาปรัชญาที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบันปรัชญาทางการเมืองเป็นเหมือนหลักการเหตุผลและความยึดมั่นของรัฐซึ่งย่อมแตกต่างกันไป การศึกษาก็เพื่อที่จะเรียนรู้เข้าใจทั้งจุดมุ่งหมาย (Ends) และวิถีทาง (Means) ของแต่ละปรัชญา โดยแสวงหาเหตุและผลนำมาปฏิรูปความคิดและการปฏิบัติทางด้านการปกครอง ให้ได้รูปแบบที่ดีขึ้นจากตัวอย่างความบกพร่องของรัฐอื่น ๆ

สรุป สาขาวิชาทางรัฐศาสตร์ประกอบด้วย 7 สาขา คือ รัฐบาล กลุ่มการเมือง กฎหมายมหาชน รัฐประศาสนศาสตร์ รัฐบาลเปรียบเทียบ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ปรัชญาทางการเมือง ผู้ศึกษารัฐศาสตร์จะต้องศึกษาวิชาเหล่านี้เป็นวิชาพื้นฐาน ส่วนผู้เชี่ยวชาญขึ้นอยู่กับความรู้ความถนัดและความสนใจว่าจะสนใจเจาะลึกศึกษาสาขาใดเป็นพิเศษ

วิธีการศึกษาพัฒนาวิชารัฐศาสตร์

ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร[11] ได้เรียบเรียงวิธีการศึกษารัฐศาสตร์ตั้งแต่สมัยกรีกเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันไว้สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. สมัยกรีก ในยุคกรีกโบราณ การศึกษารัฐศาสตร์เฟื่องฟูเป็นอย่างมาก นักรัฐศาสตร์คนสำคัญของยุคได้แก่ เพลโต และ อริสโตเติล การศึกษารัฐศาสตร์ในสมัยนี้มีวิธีการศึกษาทั้งทางด้านปรัชญาและด้านวิทยาศาสตร์ ทางปรัชญายุคกรีกโบราณจะเน้นความสำคัญของศีลธรรมจรรยา มุ่งเสาะหาสิ่งที่ดีที่สุดมา ให้รัฐ ในทางหนึ่งยุคกรีกโบราณจึงเป็นการศึกษารัฐศาสตร์ในแนวอุดมคติ ส่วนการศึกษารัฐศาสตร์ด้านวิทยาศาสตร์ คือ การศึกษาการเมืองเปรียบเทียบ อริสโตเติลได้นำการเมืองในนครรัฐต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกัน และพยายามหาจุดร่วมที่ดีที่สุดของระบบการเมือง เพื่อสร้างระบบการเมืองที่ดีที่สุด อาจกล่าวได้ว่าเพลโตเป็นบิดาของปรัชญาการเมือง (Political theory) อริสโตเติลเป็นบิดาของวิชารัฐศาสตร์ (Political Science)[12] ทั้งนี้เพราะเพลโตได้พยายามเสนอหลักการทางรัฐศาสตร์เกี่ยวกับรูปแบบของรัฐที่ดีที่สุด ขณะที่อริสโตเติลได้นำหลักการเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เข้ามาใช้ในการศึกษาวิชารัฐศาสตร์มาก โดยอริสโตเติลเป็นคนแรกที่ศึกษารูปแบบของรัฐหลาย ๆ รูปแบบ เปรียบเทียบ วิเคราะห์ และสรุปออกมาเป็นทฤษฎี

2. สมัยโรมัน ขณะที่สมัยกรีกการศึกษารัฐศาสตร์แบบนักคิด สมัยโรมันการศึกษารัฐศาสตร์เป็นแบบนักปฏิบัติ (Practical) ชาวกรีกมีความเป็นตัวของตัวเองสูง (individualism) ศึกษาวิชาศิลปะ ปรัชญาและวิทยาศาสตร์ ชาวโรมันมีระเบียบวินัย เชื่อฟังผู้ปกครอง และเคารพกฎหมาย ในสมัยโรมันวิชารัฐศาสตร์ได้ศึกษาในรูปแบบของกฎหมายและการบริหารภาครัฐ (Public Administration) แนวความคิดของการศึกษารัฐศาสตร์ในสมัยนี้ คือ เรื่องของสิทธิส่วนบุคคล ความเท่าเทียมกันของมนุษยชาติ หลักการ

---

[11] ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร (2548) **รัฐศาสตร์** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.หน้า 6- 10

[12] Aristotle. On Man In Univers. edited with Translation by Louis Popes Loomis. New York : Walter J. Black, 1943.

ประชาธิปไตย การศรัทธาในความมีเหตุผลและศีลธรรมของมนุษย์ ซึ่งได้กลายเป็นต้นกำเนิดของแนวความคิดทางการเมืองของตะวันตก นอกจากนี้ในสมัยพระเจ้าจัสติเนียน (Justinian) จักรพรรดิผู้มีชื่อเสียงคนหนึ่งของอาณาจักรโรมัน ได้สร้างประมวลกฎหมายโรมันซึ่งเป็นรากฐานของประมวลกฎหมายในประเทศภาคพื้นทวีปยุโรปมาจนถึงทุกวันนี้ และรวบรวมประมวลกฎหมายที่เรียกว่า corpus juris civilis ซึ่งเป็นหลักที่ใช้กันอยู่ในประเทศไทย อเมริกาใต้ แคนาดา และแอฟริกาใต้ จึงถือได้ว่าโรมมีอิทธิพลต่อสถาบันรัฐศาสตร์ในปัจจุบันเป็นอันมาก

3. ยุคกลางหรือยุคศักดินา ในยุคกลางหรือยุคศักดินา คือ ยุคที่อยู่ระหว่างยุคโรมันและยุคฟื้นฟู คือ ประมาณ ค.ศ.5 - ค.ศ.12 การปกครองในยุคกลางเริ่มต้นที่การล่มสลายของจักรวรรดิโรมันโดยการรุกรานของชนเผ่า อารยชนชาวเยอรมัน การล่มสลายครั้งนี้ทำให้ระบบการปกครองระบบจักรวรรดิของโรมหมดไป ยุโรปในช่วงนั้นจึงกลายเป็นยุคสมัยที่ไม่มีรัฐหรือที่เรียกว่ายุคอนาธิปไตย (Anarchy) ในยุคนี้ กรุงโรมซึ่งเป็นศูนย์กลางของอำนาจแห่งจักรวรรดิโรมันสูญสลายไป จึงดูเหมือนว่าไม่มีรัฐอีกต่อไป รัฐจึงถูกทำให้ลดความสำคัญลง โดยตกเป็นรองความสำคัญของศาสนาคริสต์ การศึกษารัฐศาสตร์จึงวนเวียนอยู่ในพระคัมภีร์ ไม่ใช้หลักการเปรียบเทียบหรือหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่ได้คิดค้นขึ้นมาในสมัยก่อนหน้านี้ อย่างไรก็ตามยุคกลางได้ผ่านพ้นไปโดยสร้างแนวความคิดทางการเมืองในเรื่องของโลกเดียว (World unity) คือ ความสามัคคีกันของผองพี่น้องทั่วโลก ภายใต้การปกครองของพระเจ้า การไม่แบ่งแยกโลกนี้ออกเป็นรัฐต่าง ๆ การใช้ศีลธรรมจรรยานำหน้าการเมือง สันติสุข และกฎหมายธรรมชาติ (Natural law) ซึ่งได้กลายมาเป็นหลักพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศในปัจจุบัน

4. ยุคฟื้นฟู (Renaissance**)** หลังจากที่รัฐ หายไปในช่วงยุคกลาง รัฐกลับมาอีกครั้งในยุคฟื้นฟู ในยุคนี้แนวความคิดของยุคกรีกและยุคโรมันได้ถูกนำกลับมาฟื้นฟูอีกครั้งโดยสันตะปาปาและผู้นำทางศาสนาอื่น ๆ ต้องต่อสู้กับพลังของการเกิดขึ้นใหม่ของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพลังของการปฏิรูปศาสนาที่ต้องการให้แต่ละชาติมีสิทธิในการสร้างศูนย์กลางศาสนาในท้องถิ่น โดยไม่ต้องเชื่อฟังคำสั่งของสันตะปาปาที่กรุงโรมอีกต่อไป นักคิดคนสำคัญในยุคนี้ คือ “เมคเคียวเวลลี” ได้พลิกโฉมหน้าของยุคกลางโดยแยกรัฐออกจากศาสนาให้รัฐเป็นส่วนรวมของความสามัคคีของคนในชาติ ความมั่นคง และสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ผลประโยชน์แห่งชาติ (National interest) ในยุคนี้ได้เกิดรัฐต่าง ๆ ขึ้นมากมาย เกิดสงครามและความพยายามในการขยายดินแดน การเอารัดเอาเปรียบ การขยายตัวทางการค้าและอุตสาหกรรม มีการแสวงหาอาณานิคมเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง ในปลายกลางยุคนี้รัฐชาติตะวันตกล่าอาณานิคม แสวงหาผลประโยชน์ในอาณานิคมอย่างเป็นล่ำเป็นสัน การแสวงหาอาณานิคมทำกันอย่างเปิดเผยโดยไม่ต้องทำภายใต้ชื่อหมอสอนศาสนาอย่างในอดีตอีกต่อไป

5. ยุคสมัยใหม่ การศึกษาวิชารัฐศาสตร์ในยุคสมัยใหม่ คือตั้งแต่หลังยุคฟื้นฟูเมื่อประมาณ ศตวรรษที่ 15 ได้นำเอาหลักการแบบวิทยาศาสตร์เข้ามาประกอบการศึกษา รัฐศาสตร์ในยุคสมัยใหม่ได้รับอิทธิพลขององค์ความรู้ที่ได้รับการพัฒนาขึ้นใหม่โดยบุคคล 2 คน ที่เป็นนักคิดคนสำคัญในยุคนั้น คือ นิวตัน (Newton) ผู้ค้นพบทฤษฎีแรงโน้มถ่วง และเดสการ์ต (Descartes) ผู้เป็นบิดาของการใช้เหตุผลและวิชาตรรกศาสตร์ ทั้งสองคนมีอิทธิพลต่อแนวทางการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ในยุคแรก ๆ ซึ่งได้แก่ แนวความคิดแบ่งสรรอำนาจ

(separation of power) การตรวจสอบถ่วงดุล (check and balance) ซึ่งเป็นการปรับปรุงนำเอาหลักการของวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และเครื่องกลมาใช้ในโครงสร้างของรัฐบาล ในช่วงศตวรรษที่ 19 ทฤษฎีวิวัฒนาการของดาร์วิน (Darwin) ได้เข้ามามีอิทธิพลเหนือการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ กล่าวคือ เน้นการนำเอาหลักการทางชีววิทยาเข้ามาศึกษาประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการ นอกจากนี้พัฒนาการของวิชาสังคมวิทยา (sociology) ทำให้นักรัฐศาสตร์ความสนใจกับพลังทางสังคม (social forces) ที่เข้ามามีอิทธิพลต่อรัฐบาล ในการปฏิวัติอุตสาหกรรมได้ส่งผลต่อวิธีการศึกษารัฐศาสตร์เช่นเดียวกัน โดยการปฏิวัติอุตสาหกรรมทำให้เกิดระบอบทุนนิยมพัฒนาไปทั่วยุโรปตะวันตก ผลกระทบจากการพัฒนาทุนนิยมทำให้เกิดลัทธิมาร์กซิสต์ (Marxist) ขึ้นมา ซึ่งเป็นวิธีการนำวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองเข้ามาใช้ในรัฐศาสตร์เป็นครั้งแรก นอกจากนั้นวิชาภูมิศาสตร์ได้ส่งผลให้เกิดการศึกษาวิชาภูมิรัฐศาสตร์ (geopolitics) ซึ่งจะเน้นการศึกษาภูมิศาสตร์การเมืองและเศรษฐกิจในฐานะที่เป็นปัจจัยทางการเมืองของรัฐเรื่องอำนาจ ทรัพยากรและความสามารถของรัฐ ในศตวรรษที่ 20 โดยมีการนำหลักการทางวิทยาศาสตร์เชิงประจักษ์ (Empirical scientific methods) เข้ามาใช้ในการศึกษารัฐศาสตร์ โดยการสังเกต ตั้งสมมติฐาน สำรวจและสรุป โดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณเข้ามาผนวกกับข้อมูลทางสถิติ และได้นำเอาหลักการวิชาการทางจิตวิทยากับสังคมวิทยาเข้ามาใช้กับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ ตัวอย่างเช่น การสร้างแบบสอบถามเชิงทัศนคติ หรือการใช้หลักทางสถิติมาวิเคราะห์การศึกษาแบบรัฐศาสตร์ อย่างไรก็ตาม การศึกษารัฐศาสตร์ในเชิงปริมาณยังมีข้อจำกัดในการสร้างทฤษฎีทางรัฐศาสตร์ เพราะในบางครั้งปัจจัยที่เข้ามามีอิทธิพลทางการเมืองมีอยู่หลากหลายมากกว่าที่จะสามารถใช้หลักการทางสถิติในการวิเคราะห์ได้หมด แต่การศึกษาการบริหารภาครัฐ (Public Administration) ได้ใช้ประโยชน์อย่างมากจากเครื่องมือในการคำนวณ เนื่องจากการบริหารงานภาครัฐจะศึกษาเกี่ยวกับเทคนิควิธีการ (how) มากว่าเหตุผล (why)

6. ยุคปัจจุบัน ปัจจุบันการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาที่เรียกว่า “การศึกษาเชิงพฤติกรรม” (behavioral approach) หมายถึง การศึกษาพฤติกรรมในทางการเมืองของคน กล่าวอย่างหนึ่ง คือ การศึกษาพลังทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจมากกว่าการศึกษารัฐศาสตร์ในรูปแบบของสถาบันทางการเมือง (เช่น การศึกษารัฐธรรมนูญ กฎหมาย และรัฐบาล เป็นต้น) ผู้ที่ศึกษารัฐศาสตร์ในแนวการศึกษาเชิงพฤติกรรมจะสนใจกระบวนการทางการเมือง (political process) หรือระบบการเมือง (political system) มากกว่าการศึกษาโครงสร้างทางการเมือง (political structure) ตัวอย่างเช่น ในเรื่องการเลือกตั้ง นักพฤติกรรมจะสนในการเลือกตั้งในเชิงของความสนใจทางการเมืองของประชาชน การหาเสียงของกลุ่มหรือพรรคการเมืองต่าง ๆ การเสนอข่าวของสื่อมวลชน ความคิดทางการเมืองของประชาชน รวมถึงวัฒนธรรมการเมือง มากกว่าจะให้ความสำคัญกับโครงสร้างที่เป็นกรอบ เช่น กฎหมายเลือกตั้ง จำนวนพรรคการเมืองที่เข้าแข่งขัน เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างวิชารัฐศาสตร์กับสาขาวิชาอื่น

วิชารัฐศาสตร์ เป็นสาขาหนึ่งของสังคมศาสตร์ (Social Sciences) ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับสังคมมนุษย์ที่มาอยู่ด้วยกันในสังคมตลอดจนปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม ส่วนวิชารัฐศาสตร์อาจกล่าวได้ว่าเป็นวิชาว่าด้วยการเมือง ได้ชี้ให้เห็นว่าวิชารัฐศาสตร์มีความสัมพันธ์กับสาขาวิชาอื่น ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างวิชารัฐศาสตร์กับวิชาประวัติศาสตร์
2. ความสัมพันธ์ระหว่างวิชารัฐศาสตร์กับวิชาเศรษฐศาสตร์
3. ความสัมพันธ์ระหว่างวิชารัฐศาสตร์กับวิชาจิตวิทยา
4. ความสัมพันธ์ระหว่างวิชารัฐศาสตร์กับวิชาสังคมวิทยาและวิชามนุษย์วิทยา
5. ความสัมพันธ์ระหว่างวิชารัฐศาสตร์กับวิชาภูมิรัฐศาสตร์
6. ความสัมพันธ์ระหว่างวิชารัฐศาสตร์กับจริยธรรม
7. ความสัมพันธ์ระหว่างวิชารัฐศาสตร์กับนิติศาสตร์

ปฏิรูปการศึกษาไทย 4.0 ส่วนการศึกษาในยุค Thailand 4.0[13] มีความหมายมากกว่าการเตรียมความพร้อมด้านความรู้เท่านั้น แต่เป็นการเตรียมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ โดยมีการกำหนดทิศทางที่ชัดเจนและมีแผนในการเตรียมความพร้อมของคนทุกด้าน ให้สามารถมีชีวิตที่ดี อยู่รอดในสังคม และทำมาหากินเป็น โดยเฉพาะในส่วนของนักเรียนนักศึกษาต้องสอนให้มี "ความรู้คู่คุณธรรม และมีทักษะในศตวรรษที่ 21"ในเรื่องของความรู้กระทรวงศึกษาธิการมียุทธศาสตร์ตามแผนปฏิรูปการศึกษาในทุกระดับอยู่แล้ว แต่ในเรื่องของความดีหรือคุณธรรมนั้น เชื่อว่าควรเริ่มสั่งสอนและสร้างสมมาตั้งแต่วัยเด็ก เพราะจะได้ผลสะท้อนกลับคุ้มค่ากับต้นทุนที่ทุ่มลงไปมากกว่าวัยอื่นๆในส่วนของการส่งเสริมการเรียนการสอน STEM Education (Science, Technology, Engineering, Mathematics) ก็มีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความเข้าใจและรู้เท่าทันโลกยุค Thailand4.0โดยเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องของโลกและวัตถุต่าง ๆ และเมื่อมีการตระหนักรู้เกี่ยวกับ STEM อย่างถ่องแท้แล้ว ก็จะนำมาซึ่งนวัตกรรม (Innovation) ที่จะเป็นฐานในการพัฒนาประเทศต่อไป ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้ขับเคลื่อนและส่งเสริม STEM Education มีความก้าวหน้าไปมาก พร้อมทั้งมีแผนที่จะบูรณาการการทำงานของหน่วยงานที่จัดการเรียนการสอน STEM Education ทั้ง 7 หน่วยงาน ได้แก่ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.), สำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.), สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ (สวทน.), สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.), สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ในรูปแบบของคณะกรรมการนโยบายการจัดการเรียนการสอนสะเต็ม

[13] ข้อมูล / กระทรวงศึกษาธิการ **www.moe.go.th** http://www.chiangmainews.co.th/page/wp-content/uploads/2016

ศึกษาในสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อทำหน้าที่อำนวยการการจัดการเรียนการสอน พัฒนาหลักสูตร และขับเคลื่อนการจัดการเรียนการสอนเป็นไปในทิศทางเดียวกันด้วย

นอกจากนี้ ต้องยอมรับว่าภาษาอังกฤษ เป็นหัวใจสำคัญในการสื่อสารกับนานาชาติ ทั้งเพื่อการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนความรู้ การประสานความร่วมมือ และการค้าขาย ซึ่งที่ผ่านมา กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการยกระดับภาษาอังกฤษของประเทศผ่านโครงการสำคัญต่าง ๆ อาทิ การพัฒนาครูภาษาอังกฤษผ่านกระบวนการ Boot Camp, จัดทำแอพพลิเคชั่น Echo Hybrid, Echo English เป็นต้น ในส่วนของเรื่องครูนั้น พบว่าครูจบใหม่บางส่วนยังประสบปัญหาไม่มีความมั่นใจในการสอนเท่าที่ควร จึงหันไปสอนตามตำราและสื่อที่มีอยู่ ซึ่งก็แน่นอนว่าต้องส่งผลถึงคุณภาพเด็กและเยาวชนด้วย ดังนั้นหากต้องการที่จะเปลี่ยนแปลง (Change) การสอนของครู ก็ควรที่จะพัฒนาปรับปรุงตำราเรียนให้มีมาตรฐานและตอบสนองต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง เพราะตำราที่ดีจะช่วยส่งเสริมและกระตุ้นให้เด็กอยากรู้อยากเห็น อยากตั้งคำถาม ซึ่งองค์ประกอบของตำราที่ดีมีหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นรูปเล่มสวยงาม มีภาพประกอบที่ดี มีหัวเรื่องบทเรียนและเป้าหมายที่ชัดเจน ตลอดจนมีวิธีการและตัวอย่างในการแก้โจทย์-แก้ปัญหา เป็นต้น รมช.ศึกษาธิการกล่าวถึงการพัฒนาเพื่อเปลี่ยนแปลงในระดับอุดมศึกษาด้วยว่า ควรจะเริ่มเปลี่ยนแปลงจากระดับนโยบายคือสภามหาวิทยาลัยก่อน เพราะเป็นส่วนสำคัญอย่างมากต่อทิศทางการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาที่จะต้องผลิตคนออกมารองรับการพัฒนาประเทศ โดยควรปรับองค์ประกอบของกรรมการสภามหาวิทยาลัยให้มีขนาดเล็กลง โดยการลดจำนวนกรรมการ เพื่อให้การดำเนินงานมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ตลอดจนควรคงไว้ซึ่งธรรมาภิบาลในการสรรหาบุคคลที่เหมาะสมมาดำรงตำแหน่งด้วย เมื่อทำได้เช่นนี้การขับเคลื่อนงานในระดับอุดมศึกษาก็จะมีทิศทางที่ชัดเจนและตอบสนองความต้องการของประเทศมากขึ้น ดร.อรสา ภาววิมล ผู้ช่วยเลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา กล่าวถึงการจัดประชุมในครั้งนี้ว่า ปัจจุบันรัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศ โดยกำหนดวิสัยทัศน์ประเทศไทย พ.ศ.2558-2563 "มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน" ภายใต้โมเดล Thailand 4.0 เพื่อผลักดันการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ การวิจัยและการพัฒนา ตลอดจนการปฏิรูปการศึกษา ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาซึ่งมีบทบาทในการผลิตบัณฑิต เชื่อมโยงกับความต้องการการพัฒนากำลังคนในยุค Thailand 4.0 จึงต้องปรับบทบาทจากการสอนเพื่อให้ความรู้ เป็นการพัฒนานักศึกษาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน ผ่านกิจกรรมสร้างประสบการณ์ การเรียนรู้ และการจัดการศึกษาที่สามารถลงมือปฏิบัติและสร้างคุณค่าจากสิ่งที่เรียนรู้ด้วย เพื่อให้การพัฒนานักศึกษาสอดรับและเชื่อมโยงกับนโยบายในการพัฒนาประเทศ สกอ.จึงได้จัดโครงการนี้ขึ้น เพื่อให้ผู้บริหาร ผู้ดูแลรับผิดชอบงานด้านพัฒนานักศึกษา ตลอดจนนักศึกษาและผู้นำนักศึกษา ได้รับข้อมูลข่าวสารและความรู้ใหม่ และมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการพัฒนา และการแก้ปัญหาสำหรับการดำเนินกิจการนักศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป การสอนรัฐศาสตร์ การพัฒนาและการปฏิรูปการศึกษา 4.0 คือ วิชาว่าด้วยการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ที่มีรัฐเป็นจุดศูนย์กลางนับตั้งแต่ อาณาเขต ที่ตั้ง ผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง อำนาจที่ใช้ในการปกครองรัฐ การจัดองค์การ การปกครอง อำนาจสูงสุดของรัฐ การได้มาซึ่งอำนาจรัฐ วิธีการรักษา รวมไปถึงการทำนุบำรุงรัฐ การบริหารรัฐให้มีประสิทธิภาพ เป้าหมายของรัฐ รวมไปถึงการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างรัฐ วิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ยุค คือ ยุคโบราณ และยุคปัจจุบัน วิธี

การศึกษาทางรัฐศาสตร์ได้สั่งสมวิธีการศึกษา ดังนี้ ยุคโบราณจะมี 2 แนวทาง คือ แนวทางเน้นปรัชญา แสวงหาผู้ปกครอง รูปแบบรัฐที่ดีที่สุด กับแนวทางเน้นการปฏิบัติการบริหารการปกครองรัฐที่มีประสิทธิภาพ โดยริเริ่มสร้างประมวลกฎหมายในสมัยโรมัน ในการศึกษาวิชารัฐศาสตร์นั้น ได้มีการนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์นำมาใช้ศึกษาโดยการสังเกต ตั้งสมมติฐาน พิสูจน์สมมติฐานด้วยวิธีการเชิงปริมาณและสถิติ ในยุคปัจจุบันการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ได้รับอิทธิพลจากการศึกษาเชิงพฤติกรรม ถ้าศึกษาในระดับสูงขึ้นไปจะเห็นได้ว่ารัฐศาสตร์มีพลังในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในสังคมได้ แต่ศักยภาพในการพยากรณ์ปรากฏการณ์ทางการเมืองในอนาคตเป็นสิ่งที่นักรัฐศาสตร์ยังคงพัฒนาวิธีการศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป ดังนั้น การศึกษาวิชารัฐศาสตร์จึงเป็นวิชาที่ผู้ศึกษาได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ เป็นพลเมืองของระบอบประชาธิปไตย รู้จักการใช้สิทธิ ซื่อตรงต่อหน้าที่ ปฏิบัติตนภายใต้กฎหมาย มีส่วนร่วมทางการเมือง

บรรณานุกรม

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. **พื้นฐานรัฐศาสตร์กับการเมืองในศตวรรษที่ 21.** กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543.

ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร. **รัฐศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2 (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์. **หลักรัฐศาสตร์.** พิมพ์ครั้งที่ 7. พระนคร: โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์, 2515, อ้างถึงใน อานนท์ อาภาภิรม. **รัฐศาสตร์เบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2545.

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. **รัฐศาสตร์: ขอบข่าย สถานภาพ และการศึกษาวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์, 2526**.**

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,** (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2540.

สันสิทธิ์ ชวลิตธำรง. **รัฐศาสตร์ภาพกว้าง.** กรุงเทพมหานคร: สวิชาญการพิมพ์, 2546.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. (ฉบับที่ 2) แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2545.

อานนท์ อาภาภิรม. **รัฐศาสตร์เบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2545.

อุไรวรรณ ธนสถิต. **รัฐศาสตร์กับการเมืองไทย.** กรุงเทพมหานคร: เปเปอร์เฮ้าส์, 2543.

Aristotle. On Man In Univers. edited with Translation by Louis Popes Loomis. New York : Walter J. Black, 1943.

รัฐสภาไทยในบริบทประชาคมอาเซียน
The Thai Parliament in the context of the ASEAN Community

พระสุเทิด ทีปงฺกโร
พระวิชาญ อาทโร
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

บทคัดย่อ

บทความนี้ผู้เขียนได้นำเนื้อหาสาระเกี่ยวกับรัฐสภาไทยในบริบทประชาคมอาเซียน ซึ่งเป็นเนื้อหาองค์การระหว่างประเทศในระดับรัฐบาล ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2510 โดยตราสารที่เรียกว่า“**ปฏิญญากรุงเทพฯ**” สถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศในช่วงเวลาที่ก่อตั้งอาเซียนนั้น มีส่วนทำให้อาเซียนต้องอาศัยรูปแบบความร่วมมือเชิงมิตรภาพและความสมัครใจแทนการกำหนดสิทธิหน้าที่ในทางกฎหมายระหว่างประเทศต่อกัน แนวปฏิบัติเช่นนี้เรียกว่า **ความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิก** ต่อมาองค์การได้ดำเนินการมาโดยปราศจากความขัดแย้งที่รุนแรง แม้ว่าประเทศสมาชิกอาเซียนแต่ละประเทศจะมีระบบกฎหมาย นโยบายทางการเมือง เศรษฐกิจ และระดับการพัฒนาทางสังคมที่แตกต่างกันก็ตาม ดังนั้นนับตั้งแต่องค์การได้ปฏิญญาร่วมกันก็สามารถสามารถจับมือฝ่าฟันอุปสรรคร่วมกันมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการพัฒนาทางการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม และการพัฒนาทางวัฒนธรรม การตั้งองค์การอาเซียนนี้ขึ้นมาก็เพื่อร่วมกันพัฒนาระหว่างประเทศภายในภูมิภาคเดียวกัน โดยผ่านกระบวนการจัดตั้งองค์การความร่วมมือระดับภูมิภาคที่สามารถจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในมิติต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนตลอดไป

คำสำคัญ: นิติสัมพันธ์, รัฐสภาไทย, ประชาคมอาเซียน

Abstract

This article is the author of the contents of the Thai Parliament in the context of the ASEAN Community. This is the content of an international organization at the governmental level. Founded in 1867 by the so-called "Bangkok Declaration", the international political situation at the founding of ASEAN It contributes to ASEAN's need for a friendly and voluntary partnership, rather than establishing international legal rights. This practice is called. Cooperation between Member States The organization then proceeded without any serious conflict. Although each ASEAN member country has a legal system. Political, economic and social development levels are different. Therefore, since the organization has made a joint declaration, it is possible to shake hands together through barriers. Whether it is a political development. Economic development Social development and cultural development The

establishment of this ASEAN organization is for international development in the same region. Through the process of setting up a regional cooperative organization that can effectively and effectively organize international relations in various dimensions.

Keywords: International law, Thai Parliament, ASEAN Community

บทนำ

อาเซียนเป็นองค์การระหว่างประเทศในระดับรัฐบาล ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2510 โดยตราสารที่เรียกว่า“ปฏิญญากรุงเทพฯ”เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของอาเซียน ก็คือ

1) เพื่อส่งเสริมความร่วมมือและความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ และการบริหาร

2) เพื่อส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงส่วนภูมิภาค

3) เพื่อเสริมสร้างความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและพัฒนาการทางวัฒนธรรมในภูมิภาค

4) เพื่อเสริมสร้างให้ประชาชนในอาเซียนมีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดี

5) เพื่อให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในรูปแบบของการฝึกอบรมและการวิจัยและส่งเสริมการศึกษาด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

6) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการเกษตรและอุตสาหกรรม การขยายการค้า ตลอดจนปรับปรุงการขนส่งและการคมนาคม

7) เพื่อส่งเสริมความร่วมมืออาเซียนกับประเทศภายนอก องค์การความร่วมมือแห่งภูมิภาคอื่นๆ และองค์การระหว่างขนส่งและการคมนาคม

8) เพื่อส่งเสริมความร่วมมืออาเซียนกับประเทศภายนอก องค์การความร่วมมือแห่งภูมิภาคอื่นๆ และองค์การระหว่างประเทศ[1]

ต่อมาได้มีการประชุมผู้นำอาเซียนเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2540 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซียผู้นำประเทศอาเซียนได้ร่วมประกาศ “วิสัยทัศน์อาเซียน 2020” โดยกำหนดเป้าหมายว่าภายใน พ.ศ. 2563 อาเซียนจะมีรูปแบบความร่วมมือที่มีความใกล้ชิดกันมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นที่นำมาสู่การจัดตั้งประชาคมอาเซียนภายใต้สามเสาหลัก และการตรากฎบัตรอาเซียนเพื่อเป็นกรอบกติกาในการอยู่ร่วมกันภายใต้ประชาคมเดียวกัน กฎบัตรอาเซียนได้บัญญัติให้อาเซียนมีสถานะเป็นองค์การระหว่างประเทศที่มีสภาพนิติบุคคลอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นผลให้อาเซียนมีสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบตามกฎหมายระหว่างประเทศและประเทศสมาชิกก็ต้องเคารพและดำเนินการภายใต้กรอบกติกาเดียวกัน ดังนั้น การดำเนินงานของอาเซียนจึงผูกพันให้รัฐบาลของประเทศสมาชิกต้องปรับนโยบายและการดำเนินงาน ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้สอดคล้องกับพันธกรณีที่มีต่ออาเซียน ในการนี้ สถาบันนิติบัญญัติของแต่ละประเทศจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในมิติของกฎหมายเพื่อรองรับการก้าวสู่ประชาคมอาเซียนใน พ.ศ. 2558

[1] ครูบ้านนอก.คอม . www.kroobannok.com/52995. นำเสนอเมื่อ 17 ก.ย. 2555.

เนื้อหาในบทความนี้ จึงขอนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับนิติสัมพันธ์ระหว่างประเทศในกรอบอาเซียนที่มีผลต่อกฎหมายไทยรวมทั้งทิศทางของรัฐสภาไทยในการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน และการดำเนินบทบาทภายใต้บริบทประชาคมอาเซียนตั้งแต่ พ.ศ. 2558 เป็นต้นไป

นิติสัมพันธ์ระหว่างประเทศในกรอบอาเซียนกับผลต่อกฎหมายไทย

ปฏิญญากรุงเทพฯ และความตกลงฉบับต่าง ๆ ที่ประเทศสมาชิกอาเซียนได้ทำร่วมกันเพื่อขยายความร่วมมือระหว่างกันตลอดระยะกว่า 40 ปีที่ผ่านมา รวมทั้งกฎบัตรอาเซียน แผนงานการจัดตั้งประชาคมอาเซียนทั้งสามเสาหลัก และข้อตกลงอื่นๆ ในการมุ่งไปสู่การเป็นประชาคมเดียวกัน เป็นเรื่องที่มีกฎหมายระหว่างประเทศรองรับความสัมพันธ์ โดยเฉพาะกฎหมายระหว่างประเทศในลักษณะที่เป็นสนธิสัญญา (Treaty) หรือความตกลงระหว่างประเทศ (International Agreement) ที่เกิดจากการเจรจาตกลงและได้แสดงเจตนาผูกพันอันเป็นการสร้างพันธกรณีให้ประเทศสมาชิกอาเซียนต้องปฏิบัติตาม หรือนำไปปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จภายในประเทศของตนเอง หากประเทศสมาชิกใดไม่ปฏิบัติตามพันธกรณี ย่อมต้องรับผิดชอบต่อการกระทำหรือการละเว้นการกระทำอันนำไปสู่เรื่องของการรับผิดชอบของรัฐ (Responsibility of States)[2]

จากนิติสัมพันธ์ในลักษณะต่าง ๆ ที่มีอยู่ ทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนต้องกำหนดนโยบาย จัดทำแผนงาน ปรับปรุงโครงสร้างและภารกิจของหน่วยงานภาครัฐ และจัดให้มีการแก้ไขหรือปรับปรุงกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับข้อผูกพันที่มีต่ออาเซียน โดยเฉพาะความตกลงที่นำไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียนใน พ.ศ. 2558 ทั้งนี้ ในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายภายใน นอกจากพันธกรณีที่ต้องคำนึงถึงแล้ว สิ่งที่รัฐบาลของประเทศสมาชิกต้องพิจารณาด้วยคือ ผลที่จะตามมาจากการเป็นประชาคมอาเซียนทั้งด้านบวกและด้านลบ เพื่อให้กฎหมายที่ตราขึ้นมานั้นสามารถสนับสนุนการบูรณาการระดับภูมิภาคได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถรองรับปัญหาและสิ่งท้าทายใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการเปิดพรมแดนและการเคลื่อนย้ายเสรี ผลในเชิงบวกจากการเป็นประชาคมอาเซียน เช่น บรรยากาศทางการเมืองของภูมิภาคมีเสถียรภาพมากขึ้น มีตลาดและฐานการผลิตเดียวกันที่มีความเข้มแข็ง ช่องว่างของการพัฒนาลดลง ประชาชนเข้ามามีบทบาทในเวทีภูมิภาคเพิ่มขึ้น รวมทั้งมีสำนึกถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมรดกของภูมิภาคมากขึ้น ส่วนผลเชิงลบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเป็นประชาคมอาเซียน เช่น การก่อการร้าย ยาเสพติด ขบวนการค้ามนุษย์ การฟอกเงินการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา อาชญากรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และปัญหาด้านสาธารณสุข เป็นต้น[3]

จากข้างต้น กฎหมายที่จะต้องนำไปใช้เพื่อดำเนินการตามข้อตกลงต่าง ๆ ที่อาเซียนมีอยู่แล้ว และเพื่อดำเนินการไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียน เป็นกฎหมายลำดับแรก ๆ ที่จะต้องมีการทบทวนแก้ไขเพื่อลดข้อจำกัด ส่งเสริม หรืออำนวยความสะดวก โดยเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอาทิ กฎหมายเรื่องการเคลื่อนย้ายเสรีของสินค้า บริการ ทุน และแรงงานมีฝีมือ กฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรกฎหมาย

---

[2] ชาติชาย เชษฐสุมน, 2555: 14,16-62.

[3] ธนกฤต วรธนัชชากุล, 2555: 8-11

เกี่ยวกับการถือหุ้นของคนต่างชาติ เนื่องจากจะส่งผลกระทบเร็วต่อประชาชนและระบบการเงินการคลังของประเทศเมื่อเป็นประชาคมอาเซียนแล้ว นอกจากนี้ เมื่อมีการรวมตัวทางเศรษฐกิจและมีการเปิดเสรีแล้ว ภัยด้านความมั่นคง ไม่ว่าจะเป็นปัญหายาเสพติด การค้ามนุษย์ การก่อการร้าย โจรสลัด การค้าอาวุธและอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ย่อมเกิดตามมาด้วย แม้ว่าปัญหาเหล่านี้จะมีจุดเริ่มต้นในประเทศหนึ่งแต่ผลกระทบย่อมขยายไปยังประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคได้ในลักษณะของภัยข้ามพรมแดน ฉะนั้น ประเทศสมาชิกอาเซียนจึงจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายด้านความมั่นคงและงานยุติธรรม เพื่อรองรับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา และกระบวนการยุติธรรมทั้งชั้นของตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ส่วนกฎหมายด้านสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ที่ควรได้รับการพิจารณาปรับปรุงให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสภาวการณ์ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม กฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมโรคติดต่อ กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิสตรี เด็ก เยาวชน และคนพิการ เป็นต้น[4]

ภายใต้กฎหมายไทย สนธิสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศไม่มีผลใช้บังคับได้โดยตรงภายในประเทศหากแต่ต้องได้รับการแปลงรูป (Transformation) หรือปรับให้เป็นกฎหมายภายในก่อน จึงจะทำให้มีผลบังคับใช้ในประเทศได้ ดังนั้น เมื่อประเทศไทยได้ทำความตกลงระหว่างประเทศทั้งภายในกรอบอาเซียน และนอกกรอบอาเซียนที่ส่งเสริมการพัฒนาไปสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน ประเทศไทยจึงมีข้อผูกพันต้องปฏิบัติตามในฐานะที่เป็นภาคีของอาเซียน โดยต้องตรากฎหมายภายในฉบับใหม่ หรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายภายในที่มีอยู่เดิมเพื่อให้พันธกรณีตามสนธิสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศมีผลบังคับใช้ในประเทศไทยได้ตัวอย่างเช่น เมื่อประเทศไทยได้ลงนามรับรองกฎบัตรอาเซียนเมื่อวันที่20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 จึงมีผลให้ประเทศไทยต้องตรากฎหมายฉบับใหม่ คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองการดำเนินงานของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พ.ศ. 2551 เพื่อรองรับพันธกรณีตามกฎบัตรอาเซียน พระราชบัญญัติฉบับนี้ตราขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองการดำเนินงานของอาเซียน ตามที่กฎบัตรอาเซียนกำหนดให้ประเทศสมาชิกให้ความคุ้มกันและเอกสิทธิที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่แก่อาเซียน เลขาธิการอาเซียนและพนักงานของสำนักเลขาธิการอาเซียน นอกจากนี้ ประเทศไทยยังได้ตรากฎหมายเพื่อรองรับพันธกรณีภายนอกกรอบอาเซียนที่สนับสนุนการเป็นประชาคมอาเซียนด้วย เช่น การตราพระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2551 โดยยกเลิกพระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2472 ที่ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานจนกระบวนการและวิธีปฏิบัติที่กำหนดไว้ไม่เหมาะสมกับสภาวการณ์ปัจจุบันแล้วการตราพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นผลมาจากการที่ประเทศไทยได้ทำความตกลงที่เป็นความร่วมมือระหว่างประเทศในทางอาญาเรื่องการส่งผู้ร้ายข้ามแดนกับประเทศสมาชิกอาเซียน ประเทศนอกอาเซียน และองค์การระหว่างประเทศ อาทิ สนธิสัญญาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดนพ.ศ. 2541 และสนธิสัญญาว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดนระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พ.ศ. 2542[5]

---

[4] สายันต์ สุโขพืช, ม.ป.ป.

[5] มนินธ์ สุทธิวัฒนานิติ, 2556: 76.

บทบาทของรัฐสภาไทยกับประชาคมอาเซียน

ประเทศไทยมีนิติสัมพันธ์ระหว่างประเทศในการพัฒนาไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งมีผลผูกพันต้องดำเนินการให้บรรลุผลตามความตกลงที่ได้แสดงเจตนาไว้ ดังนั้น การปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศจึงเป็นเรื่องที่มีผลต่อกฎหมายภายในประเทศ ตั้งแต่กระบวนการทำสนธิสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศ จนถึงการออกกฎหมายเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเป็นประชาคมอาเซียน และเพื่อรองรับปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการบูรณาการความร่วมมือเป็นประชาคมอาเซียนด้วย รัฐสภาซึ่งเป็นองค์การด้านนิติบัญญัติ จึงเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการจัดทำความตกลงระหว่างประเทศการบัญญัติกฎหมายเพื่อส่งเสริมและแก้ไขปัญหาจากการปฏิบัติตามข้อผูกพันระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนตลอดจนการพิจารณาตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดินและการใช้จ่ายงบประมาณของฝ่ายบริหารในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและกิจการภายนอกว่ามีความเหมาะสม เป็นประโยชน์ คำนึงถึงประชาชน และสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ ในที่นี้จึงขอนำเสนอรายละเอียด ดังนี้

1. บทบาทของรัฐสภาไทยตามมาตรา 180

มาตรา 180[6] แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดให้รัฐสภาได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทำสนธิสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ของรัฐสภาในการตรากฎหมายใหม่ หรือการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายภายในเพื่อรองรับการปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศ ทั้งนี้ มาตรา 180 ได้กำหนดประเภทของหนังสือสัญญาระหว่างประเทศที่คณะรัฐมนตรีต้องเสนอให้รัฐสภาพิจารณาให้ความเห็นชอบไว้ห้าประเภท ซึ่งได้แก่ 1) หนังสือสัญญาที่มีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตของประเทศ 2) หนังสือสัญญาที่มีบทเปลี่ยนแปลงเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทไทยมีสิทธิอธิปไตย หรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญา หรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ 3) หนังสือสัญญาที่รัฐบาลจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้เป็นไปตามหนังสือสัญญา 4) หนังสือสัญญาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง 5) หนังสือสัญญาที่มีผลผูกพันด้านการค้าการลงทุนหรืองบประมาณของประเทศอย่างมีนัยสำคัญ หากมีปัญหาว่าหนังสือสัญญาระหว่างประเทศฉบับใดมีบทบัญญัติเข้าข่ายเป็นหนังสือสัญญาห้าประเภทนี้หรือไม่ ให้เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการที่จะวินิจฉัยชี้ขาด

นอกจากนี้ มาตรา 180 ยังได้กำหนดกระบวนการจัดทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศประเภทที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา โดยก่อนการดำเนินการจัดทำหนังสือสัญญากับนานาประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ รัฐบาลต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และต้องชี้แจงต่อรัฐสภาเกี่ยวกับหนังสือสัญญาระหว่างประเทศนั้น โดยให้คณะรัฐมนตรีเสนอกรอบการเจรจาต่อรัฐสภาเพื่อขอความเห็นชอบ เมื่อได้มีการลงนามในหนังสือสัญญาระหว่างประเทศแล้ว ก่อนที่จะแสดงเจตนาให้มีผลผูกพันตามพันธกรณีของหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ รัฐบาลจะต้องให้ประชาชนได้เข้าถึงรายละเอียดของหนังสือสัญญานั้นด้วยและเมื่อได้มีการปฏิบัติตามหนังสือสัญญาระหว่างประเทศและเกิดมีผลกระทบต่อประชาชน รัฐบาลต้องดำเนินการ

[6] แก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2554.

แก้ไขหรือเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบนั้นอย่างรวดเร็ว เหมาะสม และเป็นธรรม ทั้งนี้ มาตรา 180 วรรคห้า ได้กำหนดให้มีกฎหมายว่าด้วยการกำหนดประเภท กรอบการเจรจา ขั้นตอนและวิธีการจัดทำหนังสือสัญญา[7] ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง หรือมีผลผูกพันด้าน

อนึ่ง การที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้รัฐสภาเข้ามามีบทบาทในกระบวนการทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ ฝ่ายบริหารจึงไม่สามารถใช้อำนาจในการแสดงเจตนาผูกพันตามพันธกรณีระหว่างประเทศได้โดยลำพังอีกต่อไป คณะรัฐมนตรีและรัฐสภาต้องร่วมมือกันในเรื่องกิจการภายนอกมากขึ้น เพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบทบาทภารกิจที่มีต่อภูมิภาคและสังคมโลก นอกจากนี้ การที่มาตรา 180 ได้รับรองสิทธิของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทำความตกลงระหว่างประเทศ รัฐสภาในฐานะเป็นองค์กรตัวแทนของประชาชน จึงมีบทบาทสำคัญในการดำเนินการให้สิทธิของประชาชนเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและรักษาผลประโยชน์ของประเทศตามวิถีทางประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้รับรองไว้[8]

ขั้นตอนของกระบวนการจัดทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศตามมาตรา 180	การดำเนินการ
ขั้นตอนการดำเนินงานก่อนการเจรจา เป็นขั้นตอนก่อนการจัดทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ หรือก่อนการเจรจาเพื่อทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ	- หน่วยงานของรัฐศึกษา รวบรวมข้อมูล และรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งประชาชนเพื่อจัดทำกรอบการเจรจา - คณะรัฐมนตรีและรัฐสภาให้ความเห็นชอบกรอบการเจรจา - แต่งตั้งหัวหน้าคณะเจรจา
ขั้นตอนระหว่างการเจรจาและเจรจาเสร็จสิ้น เป็นขั้นตอนระหว่างการจัดทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ หรือระหว่างการดำเนินการเจรจาเพื่อทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ	- คณะเจรจาดำเนินการเจรจาตามกรอบการเจรจาที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีและรัฐสภา - รัฐบาลต้องชี้แจงต่อรัฐสภา และให้ข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือสัญญาระหว่างประเทศควบคู่ไป

[7] ปัจจุบัน ยังไม่มีการตรากฎหมายว่าด้วยการกำหนดประเภท กรอบการเจรจา ขั้นตอนและวิธีการจัดทำหนังสือสัญญาตาม มาตรา 180 วรรคห้า แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ดังนั้น จึงยังกำหนดไม่ได้ชัดเจนว่าหนังสือสัญญาระหว่างประเทศตามมาตรา 180 นี้ ครอบคลุมถึงหนังสือสัญญาระหว่างประเทศประเภทใดบ้างการค้า การลงทุน หรืองบประมาณของประเทศอย่างมีนัยสำคัญ รวมทั้งกฎหมายว่าด้วยการแก้ไขหรือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติตามหนังสือสัญญาระหว่างประเทศด้วย

[8] ลาวัณย์ ถนัดศิลปะกุล, ม.ป.ป.: 10-11

	ด้วย จนกว่าจะทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศเสร็จสิ้น - เมื่อคณะเจรจาดำเนินการเจรจาเพื่อทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศเรียบร้อยแล้ว ให้เสนอให้คณะรัฐมนตรีอนุมัติเพื่อลงนามในหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ
ขั้นตอนก่อนการแสดงเจตนาให้มีผลผูกพัน เป็นขั้นตอนหลังจากที่รัฐบาลได้ลงนามในหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ	- รัฐบาลเผยแพร่หนังสือสัญญาระหว่างประเทศแก่ภาคประชาชนพร้อมกับเตรียมมาตรการเยียวยา - รัฐสภาพิจารณาให้ความเห็นชอบหนังสือสัญญาระหว่างประเทศก่อนที่รัฐบาลจะให้สัตยาบันหรือแสดงเจตนาผูกพัน - เมื่อรัฐสภาได้ให้ความเห็นชอบแล้ว รัฐบาลจึงแสดงเจตนาผูกพันตามหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ
ภายหลังการให้สัตยาบันหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ - เป็นขั้นตอนปฏิบัติตามพันธกรณี	- การออกกฎหมายอนุวัตรการตามหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ - การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายภายใน - การยกเลิกกฎหมายภายในที่ขัดต่อพันธกรณีตามหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ
- ภายหลังที่มีการบังคับใช้หนังสือสัญญาระหว่างประเทศ และมีผลกระทบต่อประชาชน	- ดำเนินการแก้ไขหรือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติตามหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมระหว่างผู้ที่ได้ประโยชน์กับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติตามหนังสือสัญญานั้น และประชาชนทั่วไป
- เมื่อมีการบังคับใช้หนังสือสัญญาระหว่างประเทศแล้ว และพบว่ามีผลกระทบมากจนเกินไปในทางที่ก่อให้เกิดความเสียหาย หรือจำเป็นต้องแก้ไขหนังสือสัญญาระหว่างประเทศนั้น	- ให้มีการดำเนินการเพื่อยกเลิกหรือแก้ไขหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ

ที่มา : ลาวัณย์ ถนัดศิลปะกุล, ม.ป.ป.

2.2 บทบาทของรัฐสภาไทยในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน

รัฐสภามีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายรัฐบาล โดยใช้กลไกและวิธีการของฝ่ายนิติบัญญัติในการติดตามและตรวจสอบ ซึ่งได้แก่ การรับทราบคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีการตั้งกระทู้ถาม การเปิดอภิปรายทั่วไป และการตรวจสอบโดยคณะกรรมาธิการ

ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน	กลไกและวิธีการตามรัฐธรรมนูญ
1. การรับทราบคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี	- คณะรัฐมนตรีต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภา และชี้แจงการดำเนินการตามแนวโนบายพื้นฐานแห่งรัฐ (มาตรา 176)
2. การตั้งกระทู้ถาม - กระทู้ถามสด -กระทู้ถามทั่วไป	- สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภามีสิทธิตั้งกระทู้ถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับงานในหน้าที่ หรือเกี่ยวกับนโยบายการบริหารของรัฐมนตรี (มาตรา 156) - สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีอิสระจากมติพรรคการเมืองในการตั้งกระทู้ถาม (มาตรา 162 วรรคสอง) - นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีมีหน้าที่จะต้องเข้าร่วมการประชุมสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาเพื่อชี้แจงหรือตอบกระทู้ถามในเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเอง เว้นแต่มีเหตุจำเป็น (มาตรา 162 วรรคหนึ่ง)
3. การเปิดอภิปรายทั่วไป	- การเปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติ 1) การเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา กรณีที่คณะรัฐมนตรีเห็นสมควรจะฟังความคิดเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาในกรณีที่มีปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน (มาตรา 178) 2) สมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา มีสิทธิเข้าชื่อขอเปิดอภิปรายทั่วไปในวุฒิสภา เพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริงหรือชี้แจงปัญหาเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน (มาตรา161) - การเปิดอภิปรายทั่วไปโดยมีการลงมติ 1) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภา

	ผู้แทนราษฎร มีสิทธิเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี (มาตรา 158) 2) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 6 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร มีสิทธิเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล (มาตรา 158)
4. การตรวจสอบโดยคณะกรรมาธิการ	คณะกรรมาธิการสามัญและคณะกรรมาธิการวิสามัญของทั้งสองสภามีอำนาจในการพิจารณาสอบสวนหรือศึกษาเรื่องต่าง ๆ ที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของสภา โดยคณะกรรมาธิการมีอำนาจในการออกคำสั่งเรียกเอกสารจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาแถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความเห็นในกิจการที่กระทำ หรือในเรื่องที่พิจารณาสอบสวนหรือศึกษาอยู่นั้นได้ (มาตรา 135 วรรคสอง)

ที่มา : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555

ในขณะที่รัฐบาลมีหน้าที่โดยตรงในการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการจัดตั้งประชาคมอาเซียนทั้งสามเสาหลัก รัฐสภาในฐานะสถาบันนิติบัญญัติของประเทศ ย่อมมีบทบาทสนับสนุนคณะรัฐมนตรีและหน่วยงานของรัฐในการขับเคลื่อนความร่วมมือของอาเซียนผ่านกลไกที่มีอยู่ ปัจจุบันประเทศไทยไม่อาจปฏิเสธรูปแบบความร่วมมือระหว่างประเทศในระดับต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะอาเซียน และรวมไปถึงปัญหาความท้าทายต่าง ๆ อันเกิดจากการเปิดเสรีและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โลกาภิวัตน์ได้เปลี่ยนโฉมของรูปแบบการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และการดำเนินกิจกรรมภายในประเทศของประเทศต่าง ๆ ทั้งในมิติด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคม ดังนั้น รัฐสภาไทยจึงไม่อาจจำกัดบทบาทการทำหน้าที่ให้อยู่แต่เพียงภายประเทศเท่านั้น การดำเนินงานในทุก ๆ ด้านของรัฐสภา ซึ่งรวมถึงการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายบริหาร จำเป็นต้องครอบคลุมถึงกิจการภายนอกประเทศด้วยเพราะสนธิสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศที่รัฐบาลไทยได้แสดงเจตนาผูกพัน ย่อมมีผลต่อกิจการภายในของประเทศไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ฉะนั้น สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ จะดำเนินการอย่างไรให้การรักษาผลประโยชน์ของชาติสมดุลกับการทำหน้าที่เป็นภาคีที่ดีของประชาคมอาเซียน และสามารถธำรงอยู่ได้อย่างมีเสถียรภาพท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่

ในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายบริหาร รัฐสภาสามารถติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐบาลในการเตรียมความพร้อมประเทศสู่ประชาคมอาเซียนได้จากนโยบายที่คณะรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภา โดยตรวจสอบว่ารัฐบาลได้ดำเนินการอะไรไปบ้างในการขับเคลื่อนประเทศไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียน การดำเนินการนั้นมีความสอดคล้องกับพันธกรณีของอาเซียนหรือไม่ และเป็นไปตาม

รัฐธรรมนูญและกฎหมายภายในอื่น ๆ หรือไม่ ขณะเดียวกันสมาชิกรัฐสภาสามารถตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐบาลได้โดยการตั้งกระทู้ถามในประเด็นข้อเท็จจริง และนโยบายต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาสำคัญที่อยู่ในความสนใจของประชาชน หรือเป็นเรื่องที่กระทบถึงประโยชน์ของประเทศชาติหรือประชาชน ทั้งในรูปของกระทู้ถามสดและกระทู้ถามทั่วไป ตัวอย่างเช่น กระทู้ถามที่ 280 ร. เรื่อง การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ที่นายสุกิจ ก้องธรนินทร์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ได้ตั้งกระทู้ถามเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลในการเตรียมความพร้อมในทุกภาคส่วนของประเทศไทยเพื่อการเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียน กระทู้ถามนี้ได้ตอบในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 128 ตอนพิเศษ 47 ง วันที่ 8 มีนาคม 2555 (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร คณะทำงานจัดทำข้อมูลเพื่อเตรียมความพร้อมข้าราชการรัฐสภาสู่ประชาคมอาเซียน, 2555: 162)

แนวคิดการจัดการทรัพยากรมนุษย์: ฐานความคิดตามหลักพรหมวิหาร
Humanitarian moral management for sustainable development

ดร.ศุภณัฐ เจริญสุข
วิทยาเขตนครราชสีมา

บทคัดย่อ

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ คือหลักการที่ให้ความสำคัญต่อการได้มาและการใช้ทรัพยากรมนุษย์ให้ได้รับผลประโยชน์สูงสุด โดยพยายามสร้างความสุขและความพอใจให้เกิดขึ้นในหมู่บุคลากรในองค์กร โดยเน้นการเสริมสร้างและพัฒนา สร้างความเป็นธรรม ความยุติธรรม และความเท่าเทียมกันของทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ โดยการจัดการทรัพยากรมนุษย์เป็นการบริหารทรัพยากรบุคคล ซึ่งเป็นการสร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากรในองค์กรนั่นก็คือการตอบสนองความต้องการของบุคลากรในองค์กร ผ่านกระบวนการจัดการทรัพยากรมนุษย์ได้แก่ กำหนดความต้องการ, ตอบสนองความต้องการ, และการธำรงรักษาและพัฒนา ซึ่งเมื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาก็คือหลักพรหมวิหารธรรมประกอบด้วย เมตตา, กรุณา, มุทิตา, และอุเบกขา จะได้แนวทางที่ใช้ในการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการ, ทรัพยากรมนุษย์, พรหมวิหารธรรม

Abstract

Human Resource Management Principles Is the principle that attaches importance to the acquisition and use of human resources for maximum benefit. By trying to create happiness and satisfaction occurs among the personnel in the organization. With emphasis on strengthening and development. To create fairness, justice and equality of human resources in the organization. By human resource management is Human Resource Management. This is the motivation for personnel in the body that is to meet the needs of personnel in the organization. Through the human resource management process, Determine needs, meet needs, and maintain and develop. When analyzed in conjunction with the principles of Buddhism, the principle of compassion consists of compassion, kindness, compassion, and detachment, to be guided in the management of sustainable human resources.

Keyword: Management, Human Resources, Morality

บทนำ

ปัจจุบันการประสบความสำเร็จในชีวิต มีอิสระทางด้านการเงิน และเวลาในการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งที่ทุกคนใฝ่ฝัน และต้องการทำให้ต้องทำทุกวิถีทาง เพื่อให้ชีวิตของตนเองและครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ท่ามกลางสภาวะเศรษฐกิจและการเมืองที่ผันผวนอยู่ตลอดเวลา ทุกชีวิตต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของตนเองและครอบครัว บางคนประกอบอาชีพที่มั่นคง แต่รายได้กับสวนทาง คือไม่เพียงพอที่จะใช้จ่ายในการดำรงชีวิตประจำวัน จึงจำเป็นที่จะต้องเสาะแสวงหารายได้จากแหล่งอื่นเข้ามาด้วยอีกทางหนึ่ง เพื่อให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน แต่กระนั้น การทำงานในองค์กรในโลกปัจจุบันใช่ว่าจะมีความราบรื่นเรียบร้อยไปเสียทุกอย่างย่อมต้องมีอุปสรรคขัดขวางหลายประการหนึ่งในนั้นก็คือความขัดแย้งระหว่างเพื่อนร่วมงาน ขัดแย้งกับลูกน้องและหัวหน้างานจนนำไปสู่ความตึงเครียด และปัญญาเชิงสังคมในที่สุด แต่ถึงอย่างก็ไรก็ตามความขัดแย้งจะทะลุความเดือดที่เกินจะควบคุมได้ก็ต่อเมื่อผู้นั้นถึงขีดสุดของความอดทนอดกลั้นและไม่สนใจใยดีต่อค่าตอบแทน ไม่สนใจต่อตำแหน่ง ไม่สนใจต่อองค์กรอีกต่อไปจนกลายเป็นปัญหาทางกฎหมายระหว่างกัน และนับวันปัญหาเหล่านี้เพิ่มขึ้นมากมาย ดังนั้น หลายองค์กรในปัจจุบันต่างก็มีการคัดเลือกบุคคลอย่างละเอียดรอบคอบซึ่งจะระบุไว้ในเอกสารการสมัครงานข้อสุดท้ายและมีการทำความเข้าใจก่อนที่จะเข้ามาทำงานโดยเฉพาะการระบุถึงอุปนิสัยส่วนตัวไปในส่วนของพฤติกรรมด้านความเป็นมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีซึ่งบุคคลประเภทนี้จะไม่ค่อยมีปัญหากับใครมากนัก

ฐานความคิดตามหลักพรหมวิหารที่ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาย่อมเป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในการอธิบายแนวการจัดการทรัพยากรมนุษย์และภาวะผู้นำในเชิงความยุติธรรมเพื่อลดความขัดแย้งและสร้างความผูกพันในองค์กรได้เป็นอย่างดีอีกทั้งสามารถพัฒนาจิตใจไปสู่การทำงานที่มีคุณภาพได้อีกด้วย แต่ทั้งนี้การนำหลักพรหมวิหารธรรมจะต้องมีความเข้าใจในบริบทพอสมควรก่อนที่จะใช้ในรูปของนโยบายการทำงานหรือแผนยุทธศาสตร์สำหรับองค์กรนั้น ๆ ซึ่งแน่นอนว่า การนำหลักพรหมวิหารธรรมสำหรับการจัดการทรัพยากรมนุษย์จะช่วยให้องค์กรเกิดความมั่นใจต่อคุณภาพของทรัพยากรที่ทรงคุณค่าไม่ว่าจะเป็นการจัดการงานที่เหมาะสม การพัฒนา และการรักษาคนดีไว้ได้อันเป็นสิ่งที่องค์กรควรมีการตระหนักและให้ความสำคัญต่อบุคลากรที่มีพรหมวิหารธรรมจึงจะเป็นไปในสิ่งที่องค์กรปรารถนานั้นก็คือเป้าหมายสูงสุดขององค์กรต่อไป

แนวคิดการจัดการทรัพยากรมนุษย์

การบริหารจัดการเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ สำหรับด้านการบริหารที่เป็นศาสตร์ (Scientific Management) ถือว่าเป็นเรื่องของการใช้ความรู้ที่ ได้รับการพิสูจน์และจัดระเบียบแล้ว ในการจัดการต่อกิจกรรมขององค์การอย่างมีแบบแผนเช่น ในเรื่องของการวิเคราะห์ วิธีการทางสถิติ การใช้เหตุผล ส่วนด้านการบริหารที่เป็นศิลป์ (Artistic Management) นั้น เป็นเรื่องของการใช้ความรู้สึก ทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ การบริหารทั้งที่เป็นศาสตร์และศิลป์ นับว่ามีความจำเป็นในสถานการณ์ปัจจุบันเป็นอันมาก ซึ่งการจะเลือกใช้ด้านใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความจำเป็นและความเหมาะสมใน

แต่ละสถานการณ์[1] งานบริหารทุกอย่าง จำเป็นต้องกระทำโดยมีหลักเกณฑ์ ซึ่งกำหนดจากการวิเคราะห์ศึกษาโดยรอบคอบ ทั้งนี้ เพื่อให้มีวิธีที่ดีที่สุด ในอันที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตมากยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์สำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง[2]จะต้องเป็นไปตามขั้นตอนตามลำดับ เป็นการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ที่ไหน เมื่อใด โดยใคร นอกจากจะเป็นการลดความไม่แน่นอนแล้ว ยังทาให้สมาชิกในองค์กรมีความมั่นใจในการทำงาน ทำให้การทำงานมีประสิทธิผล การจัดลำดับการทำงานที่ดีไม่ควรมีลักษณะตายตัวต้องยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์อาจมีการปรับปรุงแก้ไข หรือปรับเปลี่ยนลำดับการทำงานได้เสมอ ส่งผลให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิผลมากขึ้นด้วย[3] ดังนั้น แนวคิดการบริหาร ได้ครอบคลุมในเรื่องดังต่อไปนี้ คือเป้าหมายบุคลากร และทรัพยากรต่างๆ การบริหารจัดการเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งในทางสังคมศาสตร์ที่นำเอาหลักการและทฤษฎีต่างๆ ทางมานุษยวิทยา สังคมวิทยา จิตวิทยา และพฤติกรรมศาสตร์มาใช้ไม่ใช้ศาสตร์อย่างเดียวและยังต้องใช้ศิลป์เข้าควบคู่ไปด้วยคือต้องสามารถประยุกต์ความรู้ต่างๆทางการบริหารให้เข้ากับสถานการณ์ที่เป็นจริง และการบริหารนั้นจะครอบคลุมถึงหน้าที่การบริหารอันประกอบด้วยการวางแผน การจัดองค์การการสั่งการ การมอบหมายงาน การรายงานและการงบประมาณ นอกจากนี้องค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารจะประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ที่แน่นอน ทรัพยากรในการบริหารการประสานระหว่างกันและประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการทำงาน ที่จะส่งผลถึงการทำงานร่วมกันในอนาคตต่อไป ดังนั้น ทรัพยากรการบริหาร หรือปัจจัยพื้นฐานที่ใช้ในการบริหารที่สำคัญ มีปัจจัย 4 องค์ประกอบคือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ (Material) และการจัดการ (Method) ในปัจจัยทั้งสี่ที่กล่าวนั้น การจัดการมีความสำคัญยิ่งเพราะหากไม่มีการจัดการซึ่งหมายรวมถึงคุณภาพของการจัดการ หรือการบริหารและคุณภาพของผู้บริหารแล้ว การนำปัจจัยพื้นฐาน คือ คน เงิน และวัสดุซึ่งนับเป็นปัจจัยนำเข้ามารวมกัน และหาทางจัดการให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ ก็ไม่อาจจะเกิดขึ้น[4] การจัดการทรัพยากรมนุษย์โดยทั่วไปที่องค์การต่าง ๆ ได้ยึดหลักของระบบสำคัญ 2 ระบบคือ ระบบอุปถัมภ์ (Patronage System) และระบบคุณธรรม (Merit System)[5] ดังนี้

1. ระบบอุปถัมภ์ อาจใช้คำอื่นที่มีความหมายทำนองเดียวกัน เช่น ระบบชุบเลี้ยง(spoils system) ระบบเล่นพวก (nepotism) และระบบชอบพอเป็นพิเศษ favoritism) เป็นต้นเป็นระบบดั้งเดิมที่ใช้สืบต่อกันมานาน ซึ่งใช้วิธีการเลือกสรรคนเข้ารับราชการ 3 วิธี คือ ระบบสืบสายโลหิต ระบบแลกเปลี่ยน และระบบชอบพอพิเศษการยึดระบบอุปถัมภ์เป็นหลักในการจัดการทรัพยากรมนุษย์ มักจะก่อให้เกิดผลเสียต่อองค์การ ดังนี้

---

[1] Schwartz, David, **Introduction to Management: Principles Practice and Process**, (New York: Hascourt Brace Jovanovich, 1980), P. 27.

[2] สมพงศ์ เกษมสิน, **การบริหาร**, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาการพิมพ์, 2546), หน้า 4.

[3] สร้อยตระกูล อรรถมานะ**, พฤติกรรมมนุษย์ และจริยธรรมทางธุรกิจ**,(กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2535), หน้า 421

[4] สมพงศ์ เกษมสิน, การบริหาร, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาการพิมพ์, 2546), หน้า 29.

[5] เชาว์ โรจนแสง, **การจัดการทรัพยากรมนุษย์, (**กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2526), หน้า 12 – 13.

1. การพิจารณาเลือกสรรคนเข้ารับราชการรวมทั้งการเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง มักจะไม่คำนึงถึงหลักคุณวุฒิ และความรู้ ความสามารถเป็นเกณฑ์

2. การเลือกสรรคนเข้ารับราชการ มักจะไม่เปิดโอกาสที่เท่าเทียมกัน

3. ข้าราชการจะมุ่งทำงานเพื่อเอาใจผู้มีอำนาจมากกว่าบริการประชาชน

4. ข้าราชการขาดหลักประกันความมั่นคง และมักจะมีอิทธิพลทางการเมืองเข้าแทรกแซงกิจการภายในหน่วยงาน

2. ระบบคุณธรรม เป็นระบบที่เกิดจากความพยายามในการขจัดข้อบกพร่องของระบบอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นระบบที่ใช้กันมาตั้งแต่ดั้งเดิม การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในสภาพที่ได้มีวิวัฒนาการมาถึงปัจจุบัน นอกจากจะยึดระบบคุณธรรมซึ่งมีหลักการสำคัญ 4 ประการ คือ หลักความเสมอภาค หลักความสามารถ หลักความมั่นคง หลักความเป็นกลางทางการเมืองแล้ว การจัดการทรัพยากรมนุษย์ยังได้มุ่งเน้นการพัฒนาตัวคนเพื่อเพิ่มพูนสมรรถภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน รวมทั้งได้ประยุกต์เอาความก้าวหน้าทางด้านการจัดการมาใช้ประกอบหลักการจัดการทรัพยากรมนุษย์ด้วย การจัดการทรัพยากรมนุษย์แผนใหม่จึงยึดหลักสำคัญ 12 ประการอันเป็นหลักในการจัดระบบการจัดการทรัพยากรมนุษย์ คือ

1. หลักความเสมอภาค ยึดถือการเปิดโอกาสที่เท่าเทียมกันสำหรับผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่ต้องการในการสมัครเข้าทำงานโดยไม่มีข้อกีดกันเรื่อง ฐานะ เพศ ผิว และศาสนา เป็นการเปิดรับสมัครทั่วไป

2. หลักความสามารถ ยึดถือความรู้ความสามารถหรือหลักคุณวุฒิเป็นเกณฑ์ในการเลือกสรรบุคคลเข้าทำงาน รวมทั้งการพิจารณาความดีความชอบและการเลื่อนตำแหน่ง

3. หลักความมั่นคง ถือว่าการปฏิบัติงานเป็นอาชีพที่มั่นคงถาวร การจะให้ออกจากงานจะต้องมีเหตุผล เมื่อพ้นจากงานแล้วโดยไม่มีความผิด มีผลตอบแทนที่ดำรงชีวิตได้ตามสมควรแก่อัตภาพ

4. หลักความเป็นกลางทางการเมือง ถือว่าข้าราชการประจำจะต้องไม่ฝักใฝ่ทางการเมือง มุ่งปฏิบัติงานให้บังเกิดผลดีต่อประชาชนตามนโยบายของรัฐบาล และในการปฏิบัติงานนั้น ข้าราชการประจำมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากการแทรกแซงทางการเมืองหรืออยู่ภายใต้อิทธิพลของนักการเมือง หรือพรรคการเมืองต่าง ๆ

5. หลักการพัฒนาได้แก่การจัดให้มีการเพิ่มพูนความรู้ความสามาของบุคลากร โดยการให้การศึกษา อบรม จัดระบบการนิเทศและตรวจตราการปฏิบัติงานที่ดี เพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ตลอดจนการจัดระบบการพิจารณาความดีความชอบและการเลื่อนตำแหน่งอย่างเป็นธรรม

6. หลักความเหมาะสม เป็นหลักของการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน โดยการแต่งตั้งหรือมอบหมายงานที่เหมาะสมกับคุณวุฒิความรู้ความสามารถและความถนัดของคน

7. หลักความยุติธรรม เป็นหลักปฏิบัติในการบริหารงานบุคคล โดยละเว้นจากการเลือกที่รักมักที่ชัง มีการกำหนดค่าตอบแทนให้เหมาะสมกับปริมาณและคุณภาพของงานที่รับผิดชอบ โดยยึดหลักงานเท่ากันเงินเท่ากัน

8. หลักสวัสดิการ ได้แก่ การจัดให้มีบริการสวัสดิการต่าง ๆ ที่จะเอื้ออำนวยให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถอุทิศตนให้กับงานได้เต็มที่ เช่น การจัดที่ทำงานให้ถูกสุขลักษณะ การรักษาสุขภาพ ความปลอดภัย และการสงเคราะห์ด้านต่าง ๆ

9. หลักเสริมสร้าง ได้แก่ การเสริมสร้างจริยธรรมและคุณธรรม ทั้งในการป้องกันการกระทำผิดและประพฤติมิชอบของบุคลากร และการกวดขันการลงโทษผู้กระทำผิด

10. หลักมนุษย์สัมพันธ์ ได้แก่ การยอมรับนับถือคุณค่าและศักดิ์ศรีของบุคคลแต่ละคนโดยยึดหลักประชาธิปไตยในการทำงาน โดยการเสริมสร้างบรรยากาศและสัมพันธภาพอันดีให้เกิดขึ้นในระหว่างบุคลากรของหน่วยงาน

11. หลักประสิทธิภาพ ถือว่าการทำงานใด ๆ จะต้องพยายามทำให้เกิดผลดีที่สุดโดยใช้คน เวลา และค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด

12. หลักการศึกษาวิจัย การจัดการทรัพยากรมนุษย์จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงให้เหมาะสมทันสมัยอยู่เสมอ ระบบบริหารงานบุคคลที่ดีจำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยปัญหาอุปสรรคต่างๆ เพื่อจะได้นำวิทยาการก้าวหน้าต่างๆ มาใช้ปรับปรุงการบริหารงานบุคคลให้มีประสิทธิภาพยิ่งๆ ขึ้นไป

การจัดระบบการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นราชการ หรือของธุรกิจเอกชนในปัจจุบันนี้ได้ยึดหลัก 12 ประการดังกล่าวข้างต้นเป็นสำคัญ ถือได้ว่า หลักการสำคัญ 12 ประการนี้เป็นรากฐานของการจัดการทรัพยากรมนุษย์แผนใหม่ ดังนั้น การบริหารทรัพยากรมนุษย์ คือ หลักการที่ให้ความสำคัญต่อการได้มาและการใช้ทรัพยากรมนุษย์ให้ได้รับผลประโยชน์สูงสุด โดยพยายามสร้างความสุขและความพอใจให้เกิดขึ้นในหมู่บุคลากรในองค์การ โดยเน้นการเสริมสร้างและพัฒนา สร้างความเป็นธรรม ความยุติธรรม และความเท่าเทียมกันของทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ เพราะฉะนั้น กระบวนการของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ทั้งในระดับประเทศและระดับองค์การมีความปรารถนาจะมีทรัพยากรที่พึงประสงค์ และสามารถใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้นขึ้นอยู่กับคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์[6]ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้สูงสุดต้องดำเนินการเป็นขั้นตอน เพื่อให้การดำเนินการมีแนวทางและกรอบที่ชัดเจนทำให้ไม่เกิดการสูญเสีย และดำเนินการในจังหวะที่เหมาะสมตามขั้นตอนก่อนหลัง ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. กำหนดความต้องการทรัพยากรมนุษย์ เป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่จะต้องวิเคราะห์ความต้องการทรัพยากรมนุษย์ และคาดคะเนความต้องการทรัพยากรมนุษย์ในอนาคต ครอบคลุมถึงปริมาณ คุณภาพ และโครงสร้างตอบแทน ในลักษณะของกรอบอัตรากำลัง

2. การตอบสนองความต้องการของทรัพยากรมนุษย์ เมื่อกำหนดความต้องการทรัพยากรมนุษย์เป็นกรอบอัตรากำลังไว้แล้ว การจัดการทรัพยากรมนุษย์จะต้องทำหน้าที่เสาะแสวงหาทรัพยากรมนุษย์ตามที่ต้องการ โดยกระบวนการสรรหา การเลือกสรร การเตรียมการทรัพยากรมนุษย์ที่เข้ามาใหม่ เพื่อบรรจุแต่งตั้งผู้ที่เหมาะสมเข้ามาปฏิบัติงานตามระบบคุณธรรม เพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

---

[6] เรื่องเดียวกัน, หน้า 31.

3. การธำรงรักษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นกระบวนการขั้นสุดท้ายของกระบวนการจัดการทรัพยากรมนุษย์ การที่บุคลากรของหน่วยงานจะปฏิบัติงานได้ดีมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องได้รับการบำรุงรักษาและพัฒนาอยู่เสมอ เป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญที่มีส่วนในการขับเคลื่อนให้คนในองค์การมีการเรียนรู้และการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องอย่างไม่หยุดยั้ง ซึ่งหากจะถามว่าปัจจัยด้านใดที่มีส่วนสำคัญที่สุดในการผลักดันและส่งเสริมให้องค์การเกิดการปรับปรุงและพัฒนาทำให้องค์การสามารถเติบโตและแข่งขันได้ในตลาดแรงงานภายนอก และทำให้องค์การสามารถธำรงคงอยู่ได้อย่างยั่งยืน ก็สามารถกล่าวได้ว่าปัจจัยนั้นมิใช่เพียงแค่การมีเงินลงทุนที่มาก มีเทคโนโลยีที่ดีมีเครื่องมือเครื่องจักรที่ทันสมัยแต่ปัจจัยที่สำคัญนั่นก็คือ การมีทรัพยากรมนุษย์ที่ที่มีความสามารถและมีศักยภาพในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง ดังนั้น การที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพที่เพียบพร้อมได้ ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยปัจจัยและกระบวนการต่างๆ มาช่วยในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง[7]

จะเห็นได้ว่า แนวคิดการจัดการทรัพยากรมนุษย์ หรือการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เป็นความต้องภายในองค์กรที่ต้องเผชิญกับอุปสรรค์ในการทำงานต่างในองค์กรอย่างมากซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่การวางแผน การสรรหา การคัดเลือก การจัดให้คนถูกและเหมาะสมกับตำแหน่งงาน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์รวมไปถึงการรักษาคนเก่ง คนดีไว้คู่กับองค์กรให้นานที่สุด และหากองค์กรใดมีคนเก่งและคนดีลาออกไปจากองค์กรนั้นก็แสดงว่าศักยภาพในการแข่งขันก็จะลดลงอย่างเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และสุดท้ายองค์กรจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้ในภาวการณ์ของการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างแน่นอน แต่หากองค์กรสามารถแสวงหาคนดีคนเก่งให้ได้มากที่สุดก็จะเป็นการจัดการความเสี่ยงในได้ในรูปแบบหนึ่งอันเป็นการเพิ่มจุดแข็ง ลดจุดอ่อนให้กับองค์กรที่จะพร้อมพัฒนาองค์กรไปสู่โลกแห่งการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งสามารถไปถึงเป้าหมายได้เร็วกว่าองค์กรอื่นๆ อีกด้วย

หลักพรหมวิหารธรรม

พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้บริหารแสดงพฤติกรรมเหล่านั้นออกมาโดยไม่ต้องฝึกฝน นักบริหารต้องมีพรหมวิหารซึ่งจะทำให้ผู้ดำรงธรรมนี้ยอมช่วยเหลือมนุษย์ สัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตากรุณา และยอมรักษาธรรมไว้ได้ด้วยอุเบกขา ดังนั้น เมื่อมีความกรุณาที่จะช่วยเหลือปวงสัตว์ก็ต้องมีอุเบกขาด้วย เพื่อจะมิให้เสียธรรมที่มาของคำว่าพรหมวิหารนี้ มาจากคำว่า “พรหม” ซึ่งแปลว่า ชื่อพระเป็นเจ้าผู้สร้างโลกตามศาสนาพราหมณ์ ในพรหมโลก และมาจากคำว่า “วิหาร” ซึ่งแปลว่า วัด ที่อยู่ของสงฆ์ที่ประดิษฐานของพระพุทธรูป รวมความแล้ว “พรหมวิหาร”จึงแปลว่า ธรรมของพรหมหรือธรรมของท่านผู้เป็นใหญ่ มี 4 ประการ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา[8] พรหมวิหาร 4 จึงหมายถึง ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลัก

---

[7] อาภรณ์ ภู่วิทยพันธุ์, กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร: เอช อาร์เซ็นเตอร์ 2551), หน้า 30.

[8] ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์,2525), หน้า 568-569.

และกำกับความประพฤติให้เป็นไปโดยชอบ ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมจึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายโดยชอบและประกอบด้วย 4 อย่าง คือ[9]

1. เมตตา ความรักใคร่ ปรารถนาจะให้เขาเป็นสุข คำว่า “เมตตา” หมายถึง ความสนิทสนม คือ ความรักใคร่ที่เว้นจากราคะ ความกำหนัดได้แก่ความปรารถนาให้เกิดความสุขความเจริญแก่สมาชิก ความปรารถนาดีอยากให้มีความสุข ความมีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่บุคลากรและสมาชิก

2. กรุณา ความสงสาร คิดจะช่วยให้เขาพ้นทุกข์ คำว่า “กรุณา”หมายถึง ความหวั่นใจเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับทุกข์ร้อน ได้แก่ปรารถนาเพื่อจะปลดเปลื้องความทุกข์ร้อนของเขาหรือความ สงสารคิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ ความใฝ่ฝันในอันที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของสมาชิก

3. มุทิตา ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า “มุทิตา”หมายถึง ความชื่นบาน ได้แก่ความพลอยยินดีในเมื่อผู้อื่นได้ดี หรือความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตใจผ่องใสบันเทิง ประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสมาชิกผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อสมาชิกได้ดีมีสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

4. อุเบกขา ความวางเฉย ไม่ดีใจไม่เสียใจเมื่อสมาชิกถึงความวิบัติ คำว่า “อุเบกขา”หมายถึง ความวางเฉย ได้แก่ วางตนเป็นกลางในเมื่อจะแผ่เมตตาไปก็ไม่สมควร เช่น เอาใจช่วยโจรเป็นต้น หรือความวางใจเป็นกลางอันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชังพิจารณาเห็นกรรมที่สมาชิกทั้งหลายกระทำแล้วอันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดูในเมื่อไม่มีจิตที่ควรทำเพราะเขารับผิดชอบตนได้ดี สมาชิกสมควรรับผิดชอบตนเองหรือเขาได้รับผลอันสมควรกับความรับผิดชอบของตน

การวิเคราะห์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพรหมวิหารธรรม

พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในทางการบริหาร เพราะพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมของผู้เป็นพรหม ผู้ประเสริฐ ผู้บริหารหรือผู้บริหารหากมีหลักพรหมวิหาร 4 ในใจหรือปฏิบัติเป็นเครื่องมือในการบริหารงานก็เปรียบเสมือนหนึ่งว่าพระพรหมของผู้ใต้บังคับบัญชามีความเมตตาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาปรารถนาให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความสุขในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมและยินดีเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาประสบความสำเร็จ และมองปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยใจที่เป็นกลาง ซึ่งเมื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับกระบวนการจัดการทรัพยากรมนุษย์จะได้แนวทางที่ใช้ในการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ยั่งยืนดังนี้

1. ความรู้สึกเป็นมิตร ผู้บริหารต้องมีความรักและความเป็นมิตรกับผู้ใต้บังคับ มีความโอบอ้อมอารีเอื้ออาทรต่อความเป็นอยู่ของผู้ร่วมงาน เมื่อมีโอกาสก็จะแสดงความห่วงใยให้ปรากฏ การรู้จักครอบครัวของบริวาร และการไต่ถามทุกข์สุขของบริวารและคนในครอบครัว จะเป็นพลังเสน่ห์ยึดเหนี่ยวจิตใจและสร้างศรัทธาในตัวผู้บริหารให้แนบแน่นต่อไป การวางตัวแต่ละคนต้องวางตัวเสมอกันกับทุกคน ดังนั้นเราต้องแสดง

---

[9] แก้ว ชิดตะขบ, รวมวิชาธรรมศึกษา ชั้นตรี(ตามหลักสูตรของสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ.2546), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2547), หน้า 93-94.

ความเป็นมิตรกับทุกๆ คน และถ้าจะว่าไปแล้วทุกๆ คนก็ต้องการเพื่อนไม่มีใครไม่ต้องการเพื่อน มีความเป็นมิตรให้คนอื่น คนอื่นๆก็จะให้ความเป็นมิตรกลับมาเช่นกัน ซึ่งการมีส่วนร่วมอย่างเต็มใจก็ต้องเกิดจากความรักความรู้สึกที่เป็นมิตร ผู้บริหารจึงต้องเป็นผู้ที่ให้ความเป็นกันเองกับทุกคนเพื่อให้เกิดความรู้สึกที่ดี ซึ่งการให้ความรู้สึกที่ดีและเป็นมิตรเป็นสิ่งพื้นฐานในการเกิดความร่วมมือที่ทำด้วยความเต็มใจ ไม่ได้ถูกบังคับจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วมนั่นเอง ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่แสดงถึงความเมตตาของผู้บริหารในการที่สร้างความรู้สึกเป็นมิตรกับบุคลากร ทำให้บุคลากรมีความสุขในการทำงาน

2. สวัสดิการที่ดี การที่บุคลากรจะทำงานออกมาได้ดี ต้องมีปัจจัยหลาย ๆ อย่างเป็นตัวสนับสนุน และหนึ่งในนั้น คือ การสร้างความสุขให้กับบุคลากร องค์กรต้องทำให้บุคลากรรู้สึกว่าทำงานที่นี่แล้วดี ทำงานแล้วมีความสุข ไม่ใช่แต่จะกดดันให้พวกเขาทำงานให้เสร็จทันตามเวลาในแต่ละวันเท่านั้นบริษัทต้องไม่ลืมจะมอบความสุขให้บุคลากร เพราะพวกเขาคือผู้ที่อยู่เบื้องหลังของความสำเร็จ องค์กรจะขับเคลื่อนไปข้างหน้าไม่ได้เลย หากไม่มีบุคลากรที่ทำงานมีประสิทธิภาพ สวัสดิการถือเป็นกำลังใจอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้บุคลากรทำงานได้อย่างมีความสุข และเป็นสิ่งที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการทำงาน หากบริษัทสามารถมอบความสุขให้กับบุคลากร บุคลากรก็จะทำงานตอบแทนได้อย่างเต็มที่ และไม่เกิดคำถามว่าพวกเขาทำงานเพื่ออะไร ผลตอบแทนที่เขาได้รับมีค่าเพียงพอกับการทุ่มเททำงานให้กับองค์กรหรือไม่ สวัสดิการที่ดี เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยลดอัตราการลาออกของบุคลากรได้เช่นกัน กล่าวได้ว่า สวัสดิการที่ดีเป็นอีกปัจจัยที่บ่งบอกถึงความกรุณาของผู้บริหารที่แสดงต่อบุคลากร ในการปรารถนาเพื่อจะปลดเปลื้องความทุกข์ร้อนของบุคลากรในองค์กร เป็นการช่วยเหลือบุคลากรที่ได้รับความเดือดร้อนโดยผ่านการให้สวัสดิการขององค์กร เพื่อเป็นแรงจูงใจในการทำงานให้เกิดความรักและอยากจะทำงาน ทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน

3. รางวัลและการชมเชย เป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ควรมีการปรับแผนการยกย่องชมเชยและการให้รางวัลให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่ทำอยู่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อจูงใจให้บุคลากรเกิดการอยากทำงาน นอกจากนี้อาจมีการบูรณาการแผนการยกย่องชมเชยและการให้รางวัล สร้างแรงจูงใจให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมของบุคลากรในทุกระดับ คนเราจะต้องการสร้างสถานภาพของตัวเองให้สูงเด่น มีความภูมิใจและสร้างความนับถือตนเอง ชื่นชมในความสำเร็จของงานที่ทำ ความรู้สึกมั่นใจในตนเองและมีเกียรติ ความต้องการเหล่านี้เช่น ยศ ตำแหน่ง ระดับเงินเดือนที่สูง งานที่ท้าทาย ได้รับการยกย่องจากผู้อื่น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในงาน โอกาสแห่งความก้าวหน้าในงานอาชีพ เป็นอีกปัจจัยที่ตอบสนองความต้องการอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งการให้รางวัลและการชมเชยเป็นอีกปัจจัยที่แสดงถึงความมีมุทิตาของผู้บริหารนั่นคือ การยินดีกับบุคคลที่ทำงานโดดเด่น โดยการให้รางวัลและชมเชยถือเป็นการร่วมแสดงความยินดีกับบุคคลผู้นั้น ซึ่งจะส่งผลให้มีจิตอ่อนโยน หมายถึง จิตที่ไม่มีความอิจฉาริษยาเจือปน มีอารมณ์สดชื่นแจ่มใสตลอดเวลา คิดอยู่เสมอว่า องค์กรนี้จะเต็มไปด้วยความสุข โดยอารมณ์พลอยยินดีนี้ไม่เนื่องเพื่อผลตอบแทน การแสดงออกถึงความยินดีในพรหมวิหาร คือไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น

4. มีความยุติธรรม เป็นสิ่งหนึ่งที่สำคัญอย่างมากในการบริหาร ในการปกครองคนในองค์กร หรือคนในสังคม คนที่ขึ้นชื่อว่าเป็นผู้บริหารตั้งแต่ระดับเล็กเช่นผู้บริหารในครอบครัว พ่อ แม่ ไปจนถึงผู้บริหารระดับสูงสุดเป็นระดับประเทศหรือระดับโลก ก็ล้วนแล้วแต่ต้องมีความยุติธรรมทั้งสิ้นความยุติธรรมเป็นคุณสมบัติข้อ

หนึ่งของผู้บริหาร ความยุติธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารทุกคนต้องมีเพราะความยุติธรรมเป็นหลักสำคัญในการปกครองคน ความเชื่อถือและศรัทธาก็เกิดมาจากความยุติธรรมของผู้บริหารทั้งสิ้น ผู้บริหารที่มีความยุติธรรม ผิดว่าไปตามผิด ถูกว่าไปตามถูก ว่าไปตามกระบวนการ ว่าไปด้วยความยุติธรรมทั้งท้องที่และท้องถิ่นทำหน้าที่ไปให้ดีที่สุด ผู้บริหารที่ดีจะต้องมีความพร้อมในด้านของการให้ความยุติธรรม การสร้างความเสมอภาค ความเท่าเทียมให้กับชุมชน ไม่เลือกปฏิบัติไม่ว่าบุคคลผู้นั้นจะยากดีมีจนเช่นไร การปฏิบัติด้วยความเท่าเทียมยังจะช่วยสร้างแรงจูงใจในการสร้างสังคมที่มีความเสมอภาค การให้เกียรติกัน เคารพซึ่งกันละกัน การจะปฏิบัติเรื่องดังกล่าวต้องทำด้วยความจริงใจ กล่าวได้ว่า ความยุติธรรมเป็นอีกปัจจัยที่สำคัญในการบริหารอีกทั้งยังแสดงถึงการมีอุเบกขาของผู้บริหารซึ่งก็คือ การวางตัวเป็นกลาง ไม่ยินดียินร้ายกับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งยังวางเฉยในการถูกว่าร้ายนินทา การปกครองคนมากมายหลากหลายความคิดคงจะหลีกไม่พ้นเรื่องนี้ ซึ่งผู้บริหารก็ต้องให้อภัย เมื่อทำได้เช่นนั้นแล้วบุคคลในองค์กรก็จะสงบสุข ปราศจากแรงต่อต้าน ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญมากในการบริหาร

สรุปการจัดการทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพรหมวิหารธรรม

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ คือหลักการที่ให้ความสำคัญต่อการได้มาและการใช้ทรัพยากรมนุษย์ให้ได้รับผลประโยชน์สูงสุด โดยพยายามสร้างความสุขและความพอใจให้เกิดขึ้นในหมู่บุคลากรในองค์กร โดยเน้นการเสริมสร้างและพัฒนา สร้างความเป็นธรรม ความยุติธรรม และความเท่าเทียมกันของทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ ซึ่งเมื่อนำกระบวนการจัดการทรัพยากรมนุษย์มาวิเคราะห์ร่วมกับหลักพรหมวิหารธรรมจะได้แนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ ดังนั้น **ความรู้สึกเป็นมิตร** ผู้บริหารต้องมีความรักและความเป็นมิตรกับผู้ใต้บังคับ มีความโอบอ้อมอารี เอื้ออาทรต่อความเป็นอยู่ของผู้ร่วมงาน เมื่อมีโอกาสก็จะแสดงความห่วงใยให้ปรากฏ ซึ่งการให้ความรู้สึกที่ดีและเป็นมิตรเป็นสิ่งพื้นฐานในการเกิดความร่วมมือที่ทำด้วยความเต็มใจ ไม่ได้ถูกบังคับจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วมนั่นเอง ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่แสดงถึงความเมตตาของผู้บริหารในการที่สร้างความรู้สึกเป็นมิตรกับบุคลากร ทำให้บุคลากรมีความสุขในการทำงาน **สวัสดิการที่ดี** การที่บุคลากรจะทำงานออกมาได้ดี ต้องมีปัจจัยหลาย ๆ อย่างเป็นตัวสนับสนุน และหนึ่งในนั้น คือ การสร้างความสุขให้กับบุคลากร องค์กรต้องทำให้บุคลากรรู้สึกว่าทำงานที่นี่แล้วดี ทำงานแล้วมีความสุข สวัสดิการที่ดีเป็นอีกปัจจัยที่บ่งบอกถึงความกรุณาของผู้บริหารที่แสดงต่อบุคลากร ในการปรารถนาเพื่อจะปลดเปลื้องความทุกข์ร้อนของบุคลากรในองค์กร เป็นการช่วยเหลือบุคลากรที่ได้รับความเดือดร้อนโดยผ่านการให้สวัสดิการขององค์กร เพื่อเป็นแรงจูงใจในการทำงานให้เกิดความรักและอยากจะทำงาน ทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน **รางวัลและการชมเชย** เป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ควรมีการปรับแผนการยกย่องชมเชยและการให้รางวัลให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่ทำอยู่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อจูงใจให้บุคลากรเกิดการอยากทำงาน ซึ่งการให้รางวัลและการชมเชยเป็นอีกปัจจัยที่แสดงถึงความมีมุทิตาของผู้บริหารนั่นคือ การยินดีกับบุคคลที่ทำงานโดดเด่น โดยการให้รางวัลและชมเชยถือเป็นการร่วมแสดงความยินดีกับบุคคลผู้นั้น และ**มีความยุติธรรม** เป็นสิ่งหนึ่งที่สำคัญอย่างมากในการบริหาร ในการปกครองคนในองค์กร หรือคนในสังคม คนที่ขึ้นชื่อว่าเป็นผู้บริหารตั้งแต่ระดับเล็กเช่นผู้บริหารในครอบครัว พ่อ แม่ ไปจนถึงผู้บริหารระดับสูงสุดเป็น

ระดับประเทศหรือระดับโลก ก็ล้วนแล้วแต่ต้องมีความยุติธรรมทั้งสิ้นความยุติธรรมเป็นคุณสมบัติข้อหนึ่งของผู้บริหาร ความยุติธรรมเป็นอีกปัจจัยที่สำคัญในการบริหารอีกทั้งยังแสดงถึงการมีอุเบกขาของผู้บริหารซึ่งก็คือการวางตัวเป็นกลาง ไม่ยินดียินร้ายกับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งยังวางเฉยในการถูกว่าร้ายนินทา ซึ่งผู้บริหารก็ต้องให้อภัย เมื่อทำได้เช่นนั้นแล้วบุคคลในองค์กรก็จะสงบสุข ปราศจากแรงต่อต้าน ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญมากในการบริหาร

บรรณานุกรม

แก้ว ชิดตะขบ. **รวมวิชาธรรมศึกษาชั้นตรี** (ตามหลักสูตรของสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ.2546. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2547.

เชาว์ โรจนแสง. **การจัดการทรัพยากรมนุษย์.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2526.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, 2525.

สมพงศ์ เกษมสิน. **การบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาการพิมพ์, 2546.

สร้อยตระกูล อรรถมานะ**. พฤติกรรมมนุษย์และจริยธรรมทางธุรกิจ**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช, 2535.

อาภรณ์ ภู่วิทยพันธุ์. **กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: เอช อาร์เซ็นเตอร์, 2551.

Schwartz, David, **Introduction to Management: Principles Practice and Process**, New York: Hascourt Brace Jovanovich, 1980.

การจัดระบบสาธารณสุขขั้นมูลฐาน: พระสงฆ์ห่างไกลจากโรค
Foundation Health System: Healthy Monks

พระไพรัตน์ รตนโชโต
วิทยาเขตนครราชสีมา

บทคัดย่อ

บทความทางวิชาการนี้ ผู้เขียนมีความมุ่งหมายที่จะศึกษา 1) เพื่อส่งเสริมแนวทางปฏิบัติงานของพระสงฆ์อาสาสมัครสาธารณสุขประจำวัด (อสว.) 2) เพื่อดำเนินการกิจกรรมระบบสาธารณสุขขั้นมูลฐานสุขภาพพระสงฆ์ 3) เพื่อส่งเสริมแนวทางปฏิบัติงานรวมกันระหว่าง อสว. กับ อสม. และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เป็นการป้องกันและดูแลสุขภาพพระสงฆ์และสามเณรให้ห่างไกลโรค รวมถึงเป็นการพิจารณาในเรื่องอาหารก่อนฉันและหลังฉันเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดโรค ความดัน เบาหวานและไขมันในเส้นเลือด

คำสำคัญ: การจัดการ, สุขภาพพระสงฆ์

Abstract

This academic research. The author aims to study. 1. To promote the practice of public health volunteers to measure (the brightness.) 2. To conduct healthcare clergy. 3. To promote the interoperability between the brightness. With volunteers. The health authorities. Protection and care of the monks and novices far the disease. As well as in the food. Before me and after me no disease pressure, diabetes and cholesterol.

Keyword: Management, Health Monks

บทนำ

การจัดโครงการระบบสาธารณสุขขั้นมูลฐานสุขภาพพระสงฆ์ จึงเป็นที่มาของโครงการในการคัดกรองอาการเกิดโรคต่างๆกับพระสงฆ์ ดังจะเห็นได้จากการจัดถวายภัตรตาหารในแต่ละเวลาที่มีอาหารเป็นของหวานและของคาวรวมไปถึงอาหารที่มีไขมัน จะเห็นว่าการพัฒนาการระบบสาธารณสุขพร้อมทั้งดูแลสุขภาพพระสงฆ์-สามเณร จะดำเนินการในเขตเทศบาลตำบลตูทั้งหมด เป็นการคัดกรองสุขภาพเบื้องต้น จะเป็นสัญญาณเตือน เรื่องการกระตุ้นพระสงฆ์ให้ดูแลสุขภาพของตนเอง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดโรค ความดัน เบาหวาน ไขมันในเส้นเลือดโรคที่ไม่ติดต่อบางโรคสามารถป้องกันได้ จากกรมการแพทย์โดยให้โรงพยาบาลสงฆ์มีหน้าที่ในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์สามเณรทั่วประเทศ เป็นการเล็งเห็นความสำคัญของการส่งเสริม ป้องกัน บำบัดรักษา เพื่อให้พระสงฆ์สามเณร มีสุขภาพดี จึงได้จัดโครงการการดูแลสุขภาพพระสงฆ์-สามเณรขึ้น ซึ่งจะมีการคัดกรอง

ประเมินสถานะสุขภาพพระสงฆ์สามเณร เพื่อกำหนดแนวทางและรูปแบบในการดูแลสุขภาพที่เหมาะสม ให้มีคุณภาพชีวิต ที่ดี สามารถปฏิบัติศาสนกิจได้ด้วยการปลอดโรค

สถิติของโรงพยาบาลสงฆ์ กรมการแพทย์ ปี 2558 พบว่ามีพระสงฆ์อาพาธเข้ารักษาด้วยโรคไขมันในเลือดสูง โรคเบาหวาน และโรคความดันโลหิตสูง เป็นลำดับต้นๆ ซึ่งโรคดังกล่าวเป็นกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ที่มีปัจจัยเสี่ยงมาจากการบริโภคอาหารหวาน มัน เค็ม เป็นประจำ ปัจจุบันพบว่าอาหารที่ชาวพุทธทำบุญถวายพระสงฆ์มักเป็นอาหาร ที่มีไขมันสูง เช่น แกงกะทิ ขนมหวานต่างๆ นอกจากนี้ พระสงฆ์บางรูปสูบบุหรี่ ดื่มกาแฟ ดื่มเครื่องดื่มชูกำลังเกิน 2 ขวดต่อวัน และฉันอาหารที่ปรุงไม่ถูกสุขลักษณะ จึงทำให้กระทบต่อสุขภาพของพระสงฆ์และนำไปสู่การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ต่างๆ รองอธิบดีกรมการแพทย์ กล่าวเพิ่มเติมว่า ใน ช่วงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาทั้งวันอาสาฬหบูชาและวันเข้าพรรษา ที่กำลังจะมาถึงพุทธศาสนิกชนชาวพุทธที่จะทำบุญตักบาตร ถวายสังฆทาน ถวายเทียนพรรษา หรืออื่นๆ ควรถวายสิ่งที่มีคุณภาพและมีประโยชน์ต่อพระสงฆ์ สามเณร เช่น ข้าวกล้อง ข้าวซ้อมมือ พืชตระกูลถั่ว พืชผัก ผลไม้ที่ไม่หวานจัด อาหารประเภทเนื้อปลา เต้าหู้ เป็นต้น หากเป็นอาหารสำเร็จรูปควรสังเกตวันผลิต วันหมดอายุ หลีกเลี่ยงอาหารที่มีรสเค็มจัด หวานจัด และมีไขมันสูง เพื่อให้พระสงฆ์ สามเณร มีสุขภาพดีห่างไกลจากโรคต่างๆ และเป็นไปตามเจตนาของการทำบุญอย่างแท้จริงด้วย[1]

1. มิติทางกาย ซึ่งเป็นมิติของสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับสภาพโดยทั่วไปทางกายของมนุษย์ ทั้งภายในภายนอก และรวมถึงสภาพแวดล้อมรอบตัวด้วย ทำให้ทางกายมีความแข็งแรงสมบูรณ์ของร่างกาย ไม่เจ็บ ไม่ไข้ไร้ซึ่งโรคภัยเป็นสำคัญ โดยมีอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ สมรรถนะทางกาย ภาวะทางเศรษฐกิจที่เพียงพอต่อการดารงชีวิต เป็นปัจจัยที่จะส่งผลต่อสภาวะสุขภาพดังกล่าวได้

2. มิติทางจิต ซึ่งเป็นมิติของสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับสภาวะทางจิตใจหรืออารมณ์ที่มีผลกับสุขภาพโดยรวมของมนุษย์ เป็นปัจจัยส่งผลต่อสภาวะสุขภาพจิตที่ดีได้ จากสถานการณ์ปัญหาโรคเบาหวานในพระสงฆ์ดังกล่าว ในเขตเทศบาลตำบลหัวทะเล จังหวัดนครราชสีมาเป็นข้อมูลสำคัญของการคัดกรองที่ผู้ป่วยส่วนมากที่เป็นโรคความดัน เบาหวาน ไขมันในเส้นเลือด จะพบว่าอายุมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมด้านกิจกรรมทางกายและพฤติกรรมด้านการดูแลสุขภาพอนามัยของพระสงฆ์

3. มิติทางสังคม ซึ่งเป็นมิติของสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับสภาวะทั่วไปทางสังคมที่มีผลกับสุขภาพโดยรวมของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นสภาพสังคมที่มีความผาสุกทั้งระดับครอบครัว สังคมและชุมชน โดยที่แต่ละระดับมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สมาชิกในสังคมนั้น ๆ มีความเอื้ออาทรต่อกัน จัดระบบบริการจากภาครัฐที่มีความเสมอภาคกัน สิ่งเหล่านี้จัดได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญมาก ที่จะส่งผลต่อสภาวะสุขภาพทางสังคมที่ดีได้

4. มิติทางปัญญาหรือทางจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นมิติของสุขภาพที่เกี่ยวกับการมีความรู้ เฉลียวฉลาด รู้เท่าทันสิ่งต่าง ๆ ที่จะเปลี่ยนแปลงไป ทั้งทางกาย จิตใจ และสังคม ทำให้เกิดแรงศรัทธาต่อตนเองและมี

[1] พิมพ์ชนก ศรเพชร, Team Content www.thaihealth.or.th, เข้าถึง 20 พฤษภาคม 2559.

ความหวังต่อความสำเร็จที่จะทำให้ตนเองมีความผาสุกด้วยสัมมาชีพและเป็นปัจจัยส่งผลต่อสภาวะสุขภาพโดยรวมของมนุษย์อย่างสมบูรณ์ เทคนิควิธีการพื้นฐานในการเยียวยาสุขภาพแบบองค์รวม จึงประกอบด้วย อาหารและโภชนาการ การผ่อนคลายความเครียด การเยียวยาทางจิตใจและการทำสมาธิ และการสร้างสัมพันธภาพระหว่างคนรอบข้าง รวมทั้งตนเอง การแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ การสร้างสัมพันธภาพทางจิตวิญญาณและการเยียวยา ตลอดจนการพัฒนาปัญญาด้วย[2]

อาหารตักบาตร...สุขภาพดี ทุกวันนี้อาหารทำบุญตักบาตรส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นอาหารคาวหวาน มักพบว่าเป็นอาหารที่มีรสเค็มจัด หวานจัดและมีไขมันสูง เมื่อพระสงฆ์ฉันเป็นประจำก็ส่งผลต่อสุขภาพทำให้เกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังตาม มาได้ มาดูกันดีค่ะว่า อาหารประเภทใดที่มีคุณค่าทางโภชนาการและดีต่อสุขภาพพระสงฆ์บ้าง

1. อาหารจากธัญพืช อย่าง เช่น ข้าวกล้อง ข้าวซ้อมมือ งาดำ ลูกเดือย เห็ดหรือพืชตระกูลถั่ว เป็นต้น เพราะมีคุณค่าทางโภชนาการสูง ทั้งวิตามินบีและอี ช่วยป้องกันความเสี่ยงของ โรคหลอดเลือดตีบ โรคเหน็บชา ตะคริว มีใยอาหารมาก ช่วยป้องกันมะเร็งในลำไส้ใหญ่ และโรคโลหิตจาง เพิ่มแคลเซียม ลดไขมันและคอเลสเตอรอล บำรุงระบบประสาทและมีสารต่อต้านมะเร็ง

2. อาหารที่มีแร่ธาตุและวิตามิน ส่วนใหญ่จะเป็นพวกพืชผักผลไม้ที่มีประโยชนในการป้องกันโรคร้ายต่างๆ ได้ สำหรับผัก ควรถวายเป็นผักหลากสี เช่น ผักสีเขียว ได้แก่ ผักคะน้า กวางตุ้ง ตำลึง ผักสีแดง ได้แก่ มะเขือเทศ พริก แครอท ผักสีเหลือง ได้แก่ ฟักทอง พริกเหลือง สำหรับผลไม้ ควรเลือกถวายผลไม้ที่รสไม่หวานจัดเช่น ส้ม มะละกอ แตงโม ฝรั่ง กล้วย สับปะรด หรือแอปเปิล เป็นต้น

3. อาหารโปรตีน ได้แก่ เนื้อสัตว์ ไข่ นม เป็นต้น ควรเลือกถวายเนื้อปลา เนื้อสัตว์ไร้มัน หรือ อาหารประเภทเต้าหู้ และผลิตภัณฑ์จาก ถั่วเมล็ดแห้งต่างๆ ที่ให้สารอาหารประเภทโปรตีน เช่นเดียวกับเนื้อสัตว์ ระมัดระวังอาหารประเภทไข่ สำหรับพระสงฆ์ที่ มีภาวะไขมันในเลือดสูง อาหารประเภทนม ควรเลือกถวายนมพร่อง ไขมัน โยเกิร์ต ส่วนนมเปรี้ยวนั้นไม่ควรถวาย เนื่องจากมีปริมาณน้ำตาลสูงกว่านมธรรมดา

4. อาหารไขมัน ช่วยให้พลังงานที่จำเป็นแก่พระสงฆ์โดยควรเลือกไขมันไม่อิ่มตัวที่ได้จาก พืช อาทิ น้ำมันมะกอก น้ำมันรำข้าว น้ำมันถั่วเหลือง หรือน้ำมันดอกทานตะวัน เป็นต้น นอกจากนี้ ควรจัดอาหารถวายพระสงฆ์ให้ครบ 5 หมู่เน้นปรุงด้วยการต้มและนึ่ง และไม่ปรุง อาหารรสจัด

เลือกสังฆทานดี การเลือกสิ่งของเครื่องใช้ เพื่อจัดสังฆทานเอง ก็เป็นอีกหนึ่งตัวเลือกที่เหมาะสม เพราะเราจะได้สังเกตวันผลิต วันหมดอายุ สภาพสิ่งของนั้นๆ ว่ามีความสมบูรณ์และของมีคุณภาพมากน้อยแค่ไหน ซึ่งการจัดสังฆทานควรจัดแยกประเภทให้ชัดเจนนั่นคือ อาหารแห้ง และของใช้ ไม่ควรนำมาจัดรวมกัน เพราะอาจจะเกิดการปนเปื้อนของกลิ่นได้

---

[2] บทความเรื่อง สุขภาพองค์รวม (Holistic Health) [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : http://www.jobpub.com/articles/showarticle.asp?id=2326 [20 ก.ค.2554].

1.ของใช้ที่จำเป็น การเลือกของใช้สำหรับจัดสังฆทานถวายพระสงฆ์ ควรเลือกสิ่งของที่พระสงฆ์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันอย่างเช่น ผงซักฟอก สบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน แปรงซักผ้า ผ้าขนหนู ที่โกนหนวด ผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดห้องน้ำ เป็นต้น

2.อาหารแห้ง นอกจากสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นแล้วอาหารแห้ง ก็เหมาะกับวัดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลเป็นวัดป่า จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องถวายสังฆทานประเภทนี้ ของที่ควรถวายจะมีนม ข้าวสาร น้ำ อาหารกระป๋องและอาหารสำเร็จรูปที่สามารถแกะฉันได้เลย ในส่วนของยา ก็มีความจำเป็นสำหรับใส่ในสังฆทาน แต่ควรดูวันหมดอายุด้วยทุกครั้งก่อนนำไปถวายพระสงฆ์ นอกจากนี้การถวายของใช้อื่นๆ เพื่อเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาก็สามารถทำได้เช่นกันไม่ว่าจะเป็นของใช้ ในโรงครัว เช่น โถข้าว แก้ว ช้อนส้อม จานชาม บาตรพระ เป็นต้น

อาหารที่ถูกหลักโภชนาการต่อพระสงฆ์

1. อาหารจากธัญพืช เช่น ข้าวกล้อง ข้าวซ้อมมือ งาดำ ลูกเดือย เห็ด หรือพืชตระกูลถั่ว เป็นต้น เพราะมีคุณค่าทางโภชนาการสูง อาทิ วิตามินบีและอี ช่วยป้องกันความเสี่ยงของโรคหลอดเลือดตีบ โรคเหน็บชา ตะคริว มีใยอาหารมาก ช่วยป้องกันมะเร็งในลำไส้ใหญ่และโรคโลหิตจาง เพิ่มแคลเซียม ช่วยลดไขมันคอเลสเตอรอล และบำรุงระบบประสาท

2. อาหารที่มีแร่ธาตุและวิตามินส่วนใหญ่จะเป็นจำพวกพืชผักผลไม้ที่มีประโยชน์ในการ ป้องกันโรคร้ายต่างๆ เช่น ผักสีเขียว ได้แก่ ผักคะน้า กวางตุ้ง ตำลึง ผักสีแดง ได้แก่ มะเขือเทศ พริก แครอท ผักสีเหลือง ได้แก่ ฟักทอง พริกเหลืองสำหรับผลไม้ควรเลือกถวายผลไม้ที่รสไม่หวานจัด เช่น ส้ม มะละกอ แตงโม ฝรั่ง กล้วย หรือแอปเปิล เป็นต้น

3. อาหารโปรตีน ได้แก่ เนื้อสัตว์ ไข่ นม เป็นต้น ควรเลือกถวายเนื้อปลา เนื้อสัตว์ไร้มัน หรืออาหารประเภทเต้าหู้ และผลิตภัณฑ์จาก
ถั่วเมล็ดแห้งต่างๆ สำหรับพระสงฆ์ที่มีภาวะไขมันในเลือดสูง อาหารประเภทนม ควรเลือกถวายนมพร่อง ไขมันโยเกิร์ต ส่วนนมเปรี้ยวนั้นไม่ควรถวาย เนื่องจากมีปริมาณน้ำตาลสูง กว่านมธรรมดา

4. อาหารไขมันช่วยให้พลังงานที่จำเป็น แก่พระสงฆ์ โดยควรเลือกไขมันไม่อิ่มตัวที่ได้จากพืช อาทิ น้ำมันมะกอก น้ำมันรำข้าว น้ำมันถั่วเหลือง หรือน้ำมันดอกทานตะวัน เป็นต้น

ควรจัดอาหารถวายพระสงฆ์ให้ครบ 5 หมู่ เน้นปรุงด้วยการต้มและนึ่ง และไม่ปรุงอาหารรสจัด

นายรุ่งฉัตร อำนวย นักกำหนดอาหาร ผู้คิดค้นสูตรอาหารในหนังสือ 'บาตรไทย ไกลโรค 4 ภูมิภาค' ได้กล่าวว่า เมื่อเราทราบว่า ต้นเหตุการอาพาธของพระสงฆ์มาจากอาหารที่มีรส เค็ม มัน หวานจัด และมีโปรตีนต่ำ รวมถึงมีความสะอาดค่อนข้างน้อย ทาง สสส. จึงได้พัฒนาโครงการฯ นำปัญหาที่พบมาเป็น

ข้อเสนอแนะให้กับพุทธศาสนิกชน โดยจัดทำหนังสือ ที่รวบรวมวิธีการทำอาหาร และส่วนประกอบต่างๆ โดยเป็นอาหารที่ไม่แตกต่างจากเดิมมากเกินไป เน้นปรับเปลี่ยนลักษณะของวัตถุดิบให้มีประโยชน์มากขึ้น[3]

นายพนม ศรศิลป์ ผอ.สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) กล่าวว่า พศ.ได้ร่วมมือกับ สธ. ดูแลสุขภาพพระสงฆ์มาตั้งแต่ปี 2547 เป็นระยะเวลา 12 ปีแล้ว แต่ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จ พระ ภิกษุยังมีแนวโน้มป่วยด้วยโรคจากอาหารสูงขึ้นทุกปี ขณะนี้มากกว่า 60% ของจำนวนพระสงฆ์ประมาณ 400,000 รูปทั่วประเทศ คือ มากกว่า 200,000 รูป ดัง นั้น ในปี 2560 พศ.ได้จัดทำโครงการ วัดต้นแบบส่งเสริมสุขภาพ รวมถึงการจัดทำธรรมนูญสุขภาพ ซึ่งจะเสริมหลักสูตรดูแลสุขภาพพระภิกษุ สามเณร ให้ความรู้ในทุก การอบรมของคณะสงฆ์ ตั้งแต่การอบรมพระสังฆาธิการ มหาวิทยาลัยสงฆ์ วิธีการออกกำลังกายให้เหมาะสมกับสมณสารูป เพื่อหันมาดูแลสุขภาพให้ห่างไกลโรค รวมทั้งจะลดจำนวนการเจ็บป่วยจากการฉันอาหาร ที่สำคัญจะร่วมมือกับสธ. และ สสส.ในการให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับ การถวายอาหารที่ไม่ก่อให้เกิดโรค และปัญหาสุขภาพโดยเฉพาะพระภิกษุสูงอายุ[4]

รองศาสตราจารย์ ดร.จงจิตร กล่าวเพิ่มเติมว่า ปัจจุบันอาหารใส่บาตรพระเป็นอาหารชุดโดยเฉพาะในจังหวัดที่เป็นแหล่งท่อง เที่ยวและในพื้นที่กรุงเทพฯ และพบว่าเป็นอาหารปรุงสุกที่ขาดคุณภาพมีการเวียนขายไปมา บางครั้งพบอาหารบูด ขณะเดียวกันพระติดเครื่องดื่มชูกำลัง โดยเฉพาะพระที่ต้องเรียนหนังสือมักอ่านหนังสือดึกต้องพึ่งพาเครื่องดื่มชู กำลังในเวลากลางคืน จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พระเป็นโรคกระเพาะ กรดไหลย้อน เพราะดื่มเครื่องดื่มกาเฟอีนตอนท้องว่าง ซึ่งกาเฟอีนในเครื่องดื่มชูกำลังและกาแฟกระป๋องจะแรงกว่ากาเฟอีนในกาแฟทั่ว ไป ทำให้ระคายเคืองกับกระเพาะได้มากกว่า นอกจากนี้ยังพบว่าเหล่าสามเณรติดการฉันน้ำอัดลมระหว่างมื้ออาหารด้วย"แม้พระจะฉันอาหารเพียงสองมื้อแต่กลับพบว่าพระมีโรค อ้วนลงพุง 49 % ขณะที่กลุ่มชายไทยมีเพียง 28% สาเหตุหลักเพราะขาดการออกกำลังกาย และบริโภคอาหารเกินถึง 175 แคลอรี หรือรับประทานข้าวเกินไปสองทัพพีครึ่ง" รองศาสตราจารย์ ดร.จงจิตรกล่าวสรุปคนไทยถือว่าอาหารใส่บาตรหรือทำบุญนั้นต้องพิถีพิถัน เลือกหาเมนูที่ดีสุดแพงสุด อาหารที่มีประโยชน์และใส่ใจโภชนาการน้อมนำบุญสูงไม่ต่างกัน. ดูแลสุขภาพพระสงฆ์ ห่างไกลโรคสำรวจพบพระสงฆ์ กทม.เสี่ยงโรคอ้วน พระสงฆ์ภาคใต้ไตทำงานผิดปกติ ด้านอีสานพบโลหิตจางสูง กรมแพทย์นำร่องโครงการตรวจสุขภาพ ถวายคำแนะนำดูแลสุขภาพ-โภชนาการ หวังพระสงฆ์สุขภาพดีขึ้น ปฏิบัติศาสนกิจได้

"สมเด็จพระพุฒาจารย์ (สนิท ชวนปญโญ) เจ้าอาวาสวัดไตรมิตรวิทยารามวรวิหาร ได้อนุญาตให้โอกาสเปิดโครงการฯ เป็นวัดนำร่องที่โรงพยาบาลสงฆ์ลงพื้นที่ตรวจคัดกรองสุขภาพ และมีพระสงฆ์-สามเณรเข้าร่วมโครงการ จำนวน 70 รูป มีกิจกรรมต่างๆ คือ การลงทะเบียนซักประวัติ ประเมินสุขภาพเบื้องต้นโดยการชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง วัดดัชนีมวลกาย วัดรอบเอว วัดความดันโลหิต/ชีพจร ตรวจเลือด ตรวจร่างกายทั่วไป ตรวจวัดสายตา ตรวจสุขภาพช่องปาก ถวายคำแนะนำเรื่องอาหารเพื่อสุขภาพ ลด หวาน มัน เค็ม รวมทั้งถวาย

---

[3] พัชรี บอนคำ team content www.thaihealth.or.th

[4] **หนังสือพิมพ์เดลินิวส์**วันที่ 15 กรกฎาคม 2559

คำแนะนำเรื่องการดูแลสุขภาพตนเองและโรคต่างๆ นอกจากนี้ยังจัดนิทรรศการให้ความรู้เรื่องโรคที่เป็นปัญหาสำคัญในพระสงฆ์ สามเณรอีกด้วย" อธิบดีกรมการแพทย์ กล่าว

นพ.สุพรรณ กล่าวว่า โครงการพัฒนาการดูแลสุขภาพพระสงฆ์-สามเณร จะดำเนินการในเขตกรุงเทพมหานครทั้งหมด 50 เขต และทุกภาคทั่วประเทศ ซึ่งการคัดกรองสุขภาพเบื้องต้น จะเป็นสัญญาณเตือน เรื่องการดูแลสุขภาพของตนเอง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดโรค ซึ่งข้อมูลการตรวจคัดกรองสุขภาพดังกล่าว จะทำให้เห็นแนวโน้มสถานะสุขภาพของพระสงฆ์-สามเณรทั่วประเทศ เพื่อให้ผู้ที่รับผิดชอบและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปวางแผนในการจัดการบริการ สุขภาพที่เหมาะสมต่อไป

บทสรุป

กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) เชิญชวนตักบาตร เน้นอาหารสุขภาพ พบพระสงฆ์ส่วนใหญ่ป่วย เป็นโรคความดันโลหิตสูง-ไขมันในเลือดสูง-เบาหวาน แนะประชาชนตักบาตรลดเมนูหวาน-มัน-เค็ม นพ.พรเทพ ศิริวนารังสรรค์ อธิบดีกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เปิด เผยว่า สังคมไทย ประชาชนส่วนใหญ่จะนิยมทำบุญตักบาตร แต่หากไม่ใส่ใจและคำนึงถึงเมนูที่จะนำมาทำทาน จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพพระสงฆ์ได้ โดยเฉพาะโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง อาทิ โรคอ้วน ความดันโลหิตสูง เบาหวาน ภาวะไขมันในเลือดสูงและโรคหัวใจ ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากการเมนูอาหารที่ไม่หลากหลาย มักประกอบด้วยแป้ง น้ำตาล ไขมัน และกะทิที่ให้พลังงานสูงมากเกินความต้องการของร่างกาย ก่อให้เกิดการสะสมไขมันส่วนเกิน เพิ่มความเสี่ยงของการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง จากการตรวจสุขภาพพระสงฆ์โดยรวม พบว่า พระสงฆ์ร้อยละ 5 อยู่ในภาวะอ้วน ร้อยละ 55 ป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูง ภาวะไขมันในเลือดสูงและเบาหวาน พระสงฆ์บางรูปป่วยมากกว่า 1 โรค ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการฉันอาหารไม่ถูกหลักโภชนาการ เพราะไม่สามารถเลือกฉันอาหารเองได้ ต้องฉันอาหารตามที่ตักบาตร ประกอบกับสถานภาพพระภิกษุสงฆ์ไม่เอื้อต่อการออกกำลังกายทำให้เสี่ยงต่อการ เกิดโรค เพื่อสุขภาพที่ดีของพระสงฆ์ประชาชนจึงควรทำบุญตักบาตรด้วยอาหารเมนูชูสุขภาพ ลดหวาน มัน เค็ม อาหารเมนูชูสุขภาพ ได้แก่ การเลือกใช้ข้าวกล้องแทนข้าวขาว เมนูที่ให้ใยอาหารสูง เช่น ผักและผลไม้ต่าง ๆ เพื่อจะได้มีกากอาหารช่วยในการขับถ่าย เมนูที่ให้แคลเซียมสูง เช่น นมจืดหรือนมพร่องมันเนย ปลาเล็กปลาน้อย ผัดผักที่มีใบเขียวเข้ม เต้าหู้แข็ง เพื่อช่วยเสริมสร้างกระดูกไม่ให้เปราะบาง แตกหรือหักง่าย เมนูที่ให้ไขมันต่ำ เช่น เนื้อสัตว์ไม่ติดมัน ปลา เพื่อลดพลังงาน ส่วนเกินที่จะไปสะสมในร่างกายซึ่งเป็นต้นเหตุของโรคอ้วน ความดันโลหิตสูง และเบาหวาน

อธิบดีกรมอนามัยกล่าวต่อว่า หากต้องการปรุงอาหารประเภทผัดหรือกะทิก็ต้องใช้น้ำมันและกะทิแต่น้อย เน้นการต้ม นึ่ง อบ ยำหรือทำเป็นน้ำพริก ปรุงจากอาหารอย่างน้อยครบ 4 หมู่ และเพิ่มผลไม้เพื่อให้ครบ 5 หมู่ อาทิ เมนูลาบปลา ปลานึ่งผัก แกงส้ม แกงเลียง แกงเหลือง ต้มยำปลา ยำมะม่วง ยำสมุนไพร ควรมีผลไม้รสไม่หวาน เช่น ฝรั่ง ส้ม แตงโม มะละกอและเลือกซื้อจากร้านจำหน่วยอาหาร ที่ถูกสุขลักษณะ ปรุงสุก ใหม่และปรุงจากวัตถุดิบที่สะอาด ปลอดภัยจากสารพิษ มีการป้องกันแมลงวัน ใช้ภาชนะบรรจุอาหารที่สะอาด ปลอดภัย และใช้อุปกรณ์ หยิบจับอาหารแทนการใช้มือ “ตัวอย่างเช่น แกงกะทิ ที่จากเดิมเราใส่กะทิทั้งหมด ก็ปรับเปลี่ยนให้เป็นกะทิครึ่งหนึ่ง นมครึ่งหนึ่ง เพื่อเป็นการลดไขมันในมะพร้าว หรือการหุงข้าวจากเดิมใส่เพียงข้าวขาว ปรับเป็นการเพิ่มข้าวกล้องลงไปในอัตราส่วนที่เท่ากัน เป็นการเพิ่มคุณค่าทางอาหาร แต่ยังคงรสชาติที่

คุ้นชินไว้เหมือนเดิม” นายรุ่งฉัตร กล่าวโครงการฯ นี้ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากพุทธศาสนิกชนทุกคน ดังนั้นก่อนที่จะถวายอาหารแด่พระสงฆ์ ควรคำนึงถึงสุขภาพของพระสงฆ์มาเป็นอันดับแรก เพื่อสุขภาพที่ดีและห่างไกลจากโรคไม่ติดต่อเรื้องรัง เพื่อป้องกันการเกิดโรคต่อไป

บรรณานุกรม

พัชรี บอนคำ. team content www.thaihealth.or.th. เข้าถึงวันที่ 20 พฤษภาคม 2559.
พิมพ์ชนก ศรเพชร. Team Content www.thaihealth.or.th. เข้าถึง 20 พฤษภาคม 2559.
แพรวพรรณ สุริวงศ์. Team Content www.thaihealth.or.th. เข้าถึงวันที่ 04 กรกฎาคม 2559.
สุขภาพองค์รวม (Holistic Health) [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : http://www.jobpub.com/articles/showarticle.asp?id=2326 [20 ก.ค.2554].
หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ วันที่ 28 มีนาคม 2559.
หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ วันที่ 15 กรกฎาคม 2559.
chatchai nokdeeg-hk. เข้าถึงวันที่ 15 มกราคม 2559.
pimchanok. เข้าถึงวันที่ 20 พฤษภาคม 2559.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักศึกษาจีนในการเลือกศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Factors Affecting to Chinese Students Selecting Study in Chiang Mai Rajabhat University

Lingyun Yang
กลมทิพย์ คำใจ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสำคัญของปัจจัยที่อิทธิพลในการตัดสินใจในการศึกษาต่อ ในด้านปัจจัยความต้องการส่วนบุคคลและปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดของนักศึกษาจีนที่ตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ นักศึกษาจีน จำนวน 100 ราย โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวมรวมข้อมูล ใช้สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล และใช้สถิติในการทดสอบสมมุติฐาน ประกอบด้วย สถิติทดสอบที การทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว และทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ปัจจัยความต้องการส่วนบุคคล ให้ความสำคัญในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยโดยรวม 4.36 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยโดยรวม 4.08 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยความต้องการส่วนบุคคล ทุกด้านไม่แตกต่างกัน และความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยความต้องการส่วนบุคคลกับส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ทุกด้านมีความสัมพันธ์ทางบวก

คำสำคัญ: การศึกษา, นักศึกษาจีน, ราชภัฏเชียงใหม่

Abstract

This research has the purpose as to study the factors affecting to Chinese students selecting study in Chiangmai Rajabhat University. In terms of personal factors and the marketing mix factors. The data collected by using questionnaires of 100 Chinese students. Data analyzed by using percentage, mean and standard deviation. For independent samples used T-test, One-way anova and Pearson product moment correlation coefficient were used to test the hypothesis.The results had found that, the personal need factors that affecting was in a highest level, the average was 4.36. The marketing mix factors that affecting was in high level, the average was 4.08. The hypothesis testing had found that no differentiation of personal need factors. The relationship between the personal need factors related in positive side with the marketing mix factors in selecting study in Chiangmai Rajabhat University is positive.

Keywords: Study, Chinese students, Chiangmai Rajabhat University

บทนำ

การพัฒนาประเทศเพื่อเข้าสู่เวทีการแข่งขันระดับนานาชาติในยุคโลกาภิวัตน์ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันกันสูงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการศึกษา ประเทศไทยจึงมีความจำเป็นในการปรับตัวเพื่อพัฒนาความสามารถในการแข่งขันระดับประเทศในทุกๆ ด้าน เฉพาะองค์การด้านการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่มีหน้าที่หลักในการสร้างคนงานวิจัยตลอดจนการสร้างนวัตกรรมที่มีคุณภาพสนองตอบต่อการพัฒนาศักยภาพด้านการแข่งขันทุกด้านของประเทศจึงต้องมีการปรับตัวให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง ที่ผ่านมาระบบการบริหารจัดการศึกษาในประเทศไทยยังขาดประสิทธิภาพ ทั้งด้านโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาที่ต่ำเป็นต้น[1] สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนต่างมุ่งเน้นที่จะพัฒนาระบบการบริหารจัดการภายในของตนให้มีประสิทธิภาพภายใต้แผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี (พ.ศ. 2543-2557) เพื่อหวังให้การศึกษามีความเป็นอิสระ สามารถสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ มีระบบการบริหารจัดการภายในที่มีประสิทธิภาพและมีความคล่องตัวมีเอกภาพเชิงนโยบายและสอดคล้องกับความต้องการกำลังคนของประเทศ

การพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาสู่ความเป็นสากล (Internationalization) เป็นอีกทิศทางหนึ่งที่สำคัญยิ่งต่อการเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำ สถาบันอุดมศึกษาไทยหลายแห่งพยายามส่งเสริมการศึกษาด้วยการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนานาชาติเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะหลักสูตรระดับปริญญาตรีที่มีนักศึกษาต่างชาติเข้าเรียนมากที่สุด[2] เพราะตลาดแรงงานต้องการบุคลากรที่มีความสามารถด้านภาษาต่างประเทศเพิ่มขึ้นรวมถึงสนองตอบต่อผู้เรียนที่นิยมเรียนที่โรงเรียนนานาชาติที่ใช้ภาษาต่างประเทศในการเรียนการสอนเพิ่มขึ้น ซึ่งแน่นอนว่านักเรียนไทยกลุ่มนี้จะต้องแสวงหามหาวิทยาลัยที่เปิดหลักสูตรนานาชาติ สอนเป็นภาษาอังกฤษที่มีคุณภาพและมีชื่อเสียง ดังนั้นมหาวิทยาลัยที่เปิดหลักสูตรนานาชาติจะสามารถรองรับความต้องการของนักเรียน อีกทั้งช่วยรักษาหรือขยายส่วนแบ่งการตลาดไปยังนักเรียนกลุ่มนี้มากยิ่งขึ้น[3] ทำให้การพัฒนาด้านการศึกษาจึงเป็นการเปิดโลกทัศน์ใหม่ในการพัฒนาคน ให้มีความรู้ ความสามารถให้มากยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้นไม่ใช่เป็นเพียงแค่การศึกษาเฉพาะในประเทศของตนเองเท่านั้น ผู้คนได้มีความสนใจไปศึกษาต่อต่างประเทศเพื่อค้นหาโอกาสใหม่ๆ ให้กับตนเองและครอบครัว เพื่อไปศึกษาในต่างประเทศ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางด้านความรู้ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา และความสามารถทางด้านเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้ ซึ่งจะเป็นโอกาสทำให้เกิดการพัฒนาตนเอง มีโอกาสหางานที่ตนเองชอบ และโอกาสในการเพิ่มเงินเดือน

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เป็นสถาบันอุดมศึกษาเก่าแก่ที่มีวัฒนธรรม และความพร้อมในด้านการจัดการศึกษา เป็นอีกสถาบันหนึ่งได้ลงนามข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) กับมหาวิทยาลัยในจีนโดยมีการ

---

[1] จรัญญา เทพพรบัญชากิจ. “แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรนานาชาติของมหาวิทยาลัยเอกชนไทย”, **วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ,** ปีที่ 23 ฉบับที่ 2 (2556).

[2] เรื่องเดียวกัน

[3] เรื่องเดียวกัน

แลกเปลี่ยนนักศึกษาระหว่างกันในหลักสูตร 2 + 2 คือเรียนมหาวิทยาลัยในจีน ปี 1 – ปี 2 และมาเรียนต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ปี 3 – ปี 4 ซึ่งนักศึกษาที่มาเรียนจะต้องฟังและเขียนภาษาไทยได้ในระดับเบื้องต้น โดยนักศึกษาที่เรียนจบจะได้รับปริญญา 2 ใบ คือของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่และมหาวิทยาลัยในประเทศจีนด้วย เพราะฉะนั้นจึงเป็นโอกาสและทางเลือกหนึ่งที่นักศึกษาชาวจีน เลือกมาเรียนต่อที่มหาวิทยาลัย[4]

เหตุผลหลักที่ชาวจีนนิยมมาเรียนในไทย เพราะคนไทยโอบอ้อมอารี ทั้งค่าเรียน ค่าที่พัก ค่าอาหารก็ไม่แพง เมื่อเทียบกับประเทศในแถบยุโรป ขณะเดียวกันนักศึกษาชาวจีนส่วนใหญ่ที่เรียนจบในประเทศไทยต้องการที่จะทำงานอยู่ในประเทศไทย ต่อเนื่องจากต้องการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง อาทิ ทำงานเป็นล่าม ทำการค้าขายระหว่างประเทศไทย-จีน รวมทั้งยังสามารถนำประสบการณ์การทำงานในประเทศไทยไปอ้างอิงในการสมัครงานที่ประเทศจีนได้อีกด้วย ซึ่งจะทำให้ได้รับเงินเดือนที่สูงขึ้น โดยเฉพาะนักเรียนในเขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วงและมลฑลยูนนานจะนิยมมาเรียนยังประเทศไทย เนื่องจากชาวจ้วงในกว่างซีจ้วงมีภาษาและวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับประเทศไทย ส่วนมณฑลยูนนาน โดยเฉพาะสิบสองปันนาจะมีชาวไทลื้อที่ใช้ภาษาไทลื้อที่ใช้ภาษาและวัฒนธรรมคล้ายกับชาวเหนือของประเทศไทยมาก จึงส่งผลทำให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้ภาษาไทยได้ไม่ยากนัก และเมื่อเรียนจบยังสามารถนำความรู้ด้านภาษาไทยประกอบธุรกิจระหว่างประเทศจีนและไทยได้อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยกับประเทศจีนเป็นประเทศที่เอื้อกันมาอย่างยาวนาน มีวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน มีลักษณะประเทศที่เป็นบ้านพี่เมืองน้องกันมาก[5]

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักศึกษาจีนที่เลือกศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ซึ่งการวิจัยดังกล่าวนี้สามารถนำไปปรับปรุงมหาวิทยาลัยในด้านปัจจัยความต้องส่วนบุคคลของนักศึกษาและปัจจัยในการติดสินใจของนักศึกษาจีนเพื่อเพิ่มปริมาณนักศึกษาจีนที่จะเข้ามาศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลในการศึกษาต่อของนักศึกษาจีนในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาความสำคัญของปัจจัยที่ความต้องการส่วนบุคคลและปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อนักศึกษาจีนในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยความต้องการส่วนบุคคลกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ทบทวนวรรณกรรม

---

[4] มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. **“วิสัยทัศน์และพันธกิจ”,** <http://www.cmru.ac.th/> 21 มกราคม 2559

[5] ผู้จัดการ 360 รายสัปดาห์. **“คนจีนฮิตส่งลูกเรียนมหาลัยไทยเชื่อมั่น'ถูก-ดี-มีคุณภาพ-จบได้เงินเดือนสูง”**, <http://www.astvmanager.com/mgrWeelkly/> 21 มกราคม 2559

จากการศึกษาเรื่องปัจจัยความต้องการส่วนบุคคลและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลในการตัดสินเลือกศึกษา พบว่า ปัจจัยความต้องการส่วนบุคคล ตามแนวคิดของธารินี พัชรเจริญพงศ์[6] ลำดับดังนี้ เริ่มจาก 1) ความต้องการพัฒนาตนเอง หมายถึง ความต้องการของบุคคลที่จะปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นกว่าเดิม เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ ลำดับถัดไป 2) ความต้องการด้านสังคม หมายถึง ความต้องการที่อยากอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น และความต้องการที่เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ซึ่งเริ่มต้นจากภายในครอบครัวและแผ่กระจายไปทั่วสังคม จากความต้องการทางด้านสังคม ลำดับถัดไป 3) ความต้องการเรียนรู้วัฒนธรรมและต่างชาติ หมายถึง วัฒนธรรมไทยมีความหลายหลายรวมถึงการดำเนินชีวิตของคนไทย ความอ่อนน้อยถ่อมตนที่ทำให้ชาวต่างชาติมีความสนใจอยากเข้ามาเรียนรู้วิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย รวมถึงอาหารการกินที่มีความสมบูรณ์ ประณีต งดงาม เมื่อชาวต่างชาติเข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัย นักศึกษาจะได้เรียนรู้ประเพณีและวัฒนธรรมไทยควบคู่ไปกับการเรียนด้านวิชาการด้วย และลำดับความต้องการสุดท้ายคือ 4) ความต้องการความมั่นคงและความก้าวหน้าในชีวิต หมายถึง ต้องการจะเติมเต็มศักยภาพของตนเอง ต้องการความสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนาสูงสุดของตัวเอง ความเจริญก้าวหน้า การพัฒนาทักษะความสามารถให้ถึงขีดสุดยอด มีความเป็นอิสระในการตัดสินใจและการคิดสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ การก้าวสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้นในอาชีพและการงาน

ปัจจัยส่วนประสมการตลาด หมายถึง ตัวแปรทางการตลาดที่ควบคุมได้ซึ่งบริษัทใช้ร่วมกันเพื่อสนองความพึงพอใจแก่กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยเครื่องมือดังต่อไปนี้[7]

1) ผลิตภัณฑ์ (Product) 2) ราคา (Price) 3) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) 4) การจัดจำหน่าย (Place หรือ Distribution) 5) ด้านบุคคล (People) 6) ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence and Presentation) และ 7) ด้านกระบวนการ (Process) และจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีผู้วิจัยได้ศึกษาไว้ดังนี้

พรพรรณ ยาใจ (2550) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจของนักศึกษาชาวต่างชาติในการเข้ามาเป็นนักศึกษาแลกเปลี่ยน กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในด้านวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงหลากหลายสาขาวิชา เพื่อให้ประกาศนียบัตร ใบปริญญาแก่ผู้สำเร็จการศึกษา ราคา คือ คุณค่าในรูปตัวเงินหรือเป็นต้นทุนของลูกค้า ผู้บริโภคจะเปรียบเทียบคุณค่ากับผลิตภัณฑ์นั้นถ้าคุณค่าสูงกว่าราคาลูกค้าก็จะตัดสินใจซื้อสถานที่ตั้ง เปรียบได้กับช่องทางการจัดจำหน่ายสำหรับมหาวิทยาลัย โดยกระจายศูนย์การศึกษาหรือวิทยาเขตเพื่อความสะดวกในการเดินทางและศึกษาต่อการประชาสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเข้ามาศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย เป็นการเสริมสร้างภาพลักษณ์และความเข้าใจอันดีของนักศึกษา และมหาวิทยาลัย

---

[6] ธารินี พัชรเจริญพงศ์, **“ปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาหลักสูตรนานาชาติของนักศึกษาต่างชาติ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล”**, การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี), 2554.

[7] ศิริวรรณ เสรีรัตน์, **พฤติกรรมผู้บริโภค,** (กรุงเทพ : ดวงกมลสมัย จำกัด, 2552).

วิลาวัลย์ เปลี่ยนสะอาด[8] ได้ศึกษาถึงแรงจูงใจของนักศึกษาต่อการเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรี หลักสูตรนานาชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ซึ่งผลการวิจัยพบว่าแรงจูงใจสูงสุดของนักศึกษาในการเข้ามาศึกษาต่อระดับปริญญาตรี หลักสูตรนานาชาติ ด้านทัศนคติ คือ ต้องการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ด้านสถานที่ คือ ความสะดวกในการหาที่พักอาศัย ส่วนด้านการศึกษา คือ สาขาวิชาที่เปิดสอนตรงตามความต้องการของนักศึกษา และค่าใช้จ่ายในการศึกษามีความเหมาะสม

ทรงธรรม ธีระกุลและคณะ[9] ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยในการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยทักษิณ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับ วิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญ เปรียบเทียบความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยในการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยทักษิณ กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2553 จำนวน 234 คน ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยในการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยทักษิณ โดยภาพรวมและด้านช่องทางการให้บริการ ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์และบุคลากร และด้านกายภาพอยู่ในระดับมาก ยกเว้น ด้านค่าใช้จ่ายในการศึกษาและด้านการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการตลาด อยู่ในระดับปานกลาง ลำดับความสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยในการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยทักษิณ ส่วนด้านการมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยในการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยทักษิณ คือ ควรปรับค่าหน่วยกิตไม่ให้สูงเกินไป ควรกำหนดอัตราค่าบำรุงและค่าธรรมเนียมการศึกษาแบบเหมาจ่ายที่แตกต่างกันและมีความเหมาะสมในแต่ละสาขาวิชา ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย น่าสนใจ และมีความหลากหลาย สอดคล้องตามความต้องการของตลาดแรง ควรขยายเวลาการให้บริการของสำนักหอสมุดและสำนักคอมพิวเตอร์ให้มากขึ้นควรมีการประชาสัมพันธ์แนะนำหลักสูตรให้มากขึ้นและมีช่องหลากหลายกว่าที่เป็นอยู่ควรเพิ่มอุปกรณ์ที่ทันสมัยเอื้อต่อการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษาและอาจารย์ผู้สอนควรทุ่มเทกับการสอนและการให้คำปรึกษามากขึ้น เจ้าหน้าที่ควรมีความรวดเร็วในการทำงานและให้บริการมากขึ้น สถานที่จอดรถและโรงอาหารมีไม่เพียงพอ ควรปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณมหาวิทยาลัยให้สวยงามยิ่งขึ้น

ธารินี พัชรเจริญพงศ์[10] ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาหลักสูตรนานาชาติของนักศึกษาชาวต่างชาติ ผลการศึกษาการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลส่วนบุคคลกับความต้องการส่วนบุคคล พบว่า นักศึกษาชาวต่างชาติที่มี อายุ ภูมิลำเนา สถานที่พักอาศัย และเงินทุนในการศึกษาที่

---

[8] วิลาวัลย์ เปลี่ยนสะอาด, **“แรงจูงใจของนักศึกษาต่อการเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรี หลักสูตรนานาชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี”**, การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี), 2551.

[9] ทรงธรรม ธีระกุลและคณะ, **“ปัจจัยในการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยทักษิณ”,** งานวิจัยสถาบัน บัณฑิตวิทยาลัย, (มหาวิทยาลัยทักษิณ), 2553.

[10] ธารินี พัชรเจริญพงศ์, **ปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา หลักสูตรนานาชาติของนักศึกษาต่างชาติ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.**

แตกต่างกันมีปัจจัยความต้องการส่วนบุคคลที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ 0.05 นอกจากนี้นักศึกษาชาวต่างชาติที่มีเพศ อายุ ภูมิลำเนา คณะที่ศึกษา สถานที่พักอาศัย และเงินทุนในกรณีศึกษาที่แตกต่างกันมีปัจจัยความต้องการด้านส่วนประสมทางการตลาดที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

เมธาวี สุขปาน[11] ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ของนักเรียน กรณีศึกษาวิทยาลัยพณิชยการธนบุรี ผลการทดสอบแบบจำลองโลจิทพบว่า คะแนนของความสำคัญทางด้านความพอใจกับต้นทุนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับโอกาสในการตัดสินใจเลือกต่อในหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ที่วิทยาลัยพณิชยการธนบุรี เมื่อพิจารณาระดับความพอใจเฉลี่ย ได้แก่ความชอบและความถนัดส่วนตัวมากที่สุด รองลงมา ชื่อเสียงของสถานศึกษาที่เป็นที่รู้จักมาอย่างยาวนานและเป็นของรัฐบาล รวมทั้งการชักชวนจากเพื่อน ตามลำดับ และเมื่อจำแนกปัจจัยทางด้านต้นทุนได้แก่ สะดวกในการเดินทางมากที่สุด และเสียค่าเล่าเรียนถูก ตามลำดับ ส่วนปัจจัยรายข้อที่นักเรียนให้ความสำคัญน้อยที่สุด 3 อันดับในการเลือกศึกษาต่อที่นี่ ได้แก่ อันดับแรก ทางด้านห้องเรียนและอุปกรณ์การเรียนการสอน รองลงมา ข่าวสารประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่างๆ และกฎระเบียบข้อบังคับและแต่งกายที่เข้มงวด ตามลำดับ

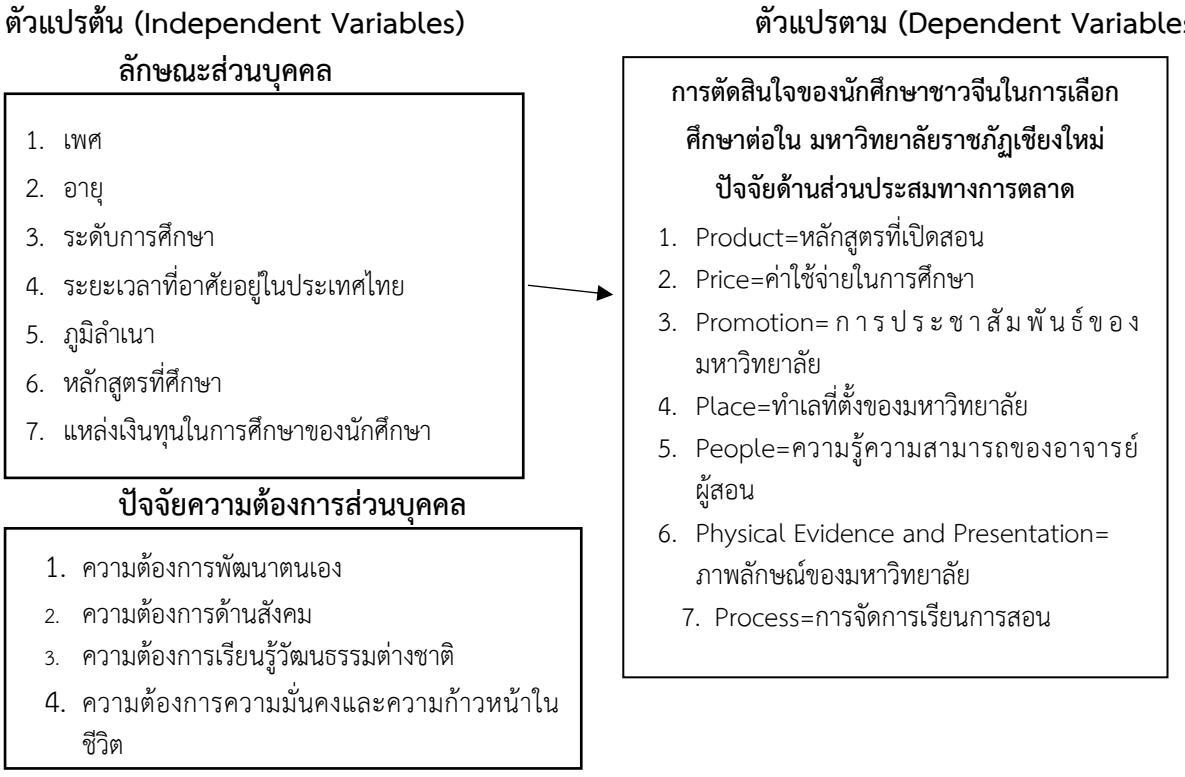
จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อของนักศึกษาชาวไทยและชาวต่างชาติ แต่ยังไม่พบงานวิจัยที่ทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักศึกษาจีนที่เลือกศึกษาต่อในประเทศไทยแบบเจาะจง โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ส่วนใหญ่เป็นแบบสอบถาม งานวิจัยครั้งนี้มีความแตกต่างจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ ศึกษาเจาะจงปัจจัยที่มีอิทธิผลต่อนักศึกษาจีนที่เลือกศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

สมมุติฐานการวิจัย

1. ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล (เพศ อายุ หลักสูตรที่ศึกษา แหล่งเงินทุนในการศึกษาของนักศึกษา) ที่แตกต่างกัน มีการตัดสินใจในปัจจัยความต้องการส่วนบุคคล (ด้านความต้องการพัฒนาตนเอง ด้านความต้องการด้านสังคม ด้านความต้องการเรียนรู้วัฒนธรรมต่างชาติ ด้านความต้องการความมั่นคงและความก้าวหน้าในชีวิต) ที่ไม่แตกต่างกัน
2. ปัจจัยในการตัดสินใจด้านปัจจัยความต้องการส่วนบุคคล มีอิทธิพลทางบวกต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

[11] เมธาวี สุขปาน, **"ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ของนักเรียน กรณีศึกษาวิทยาลัยพณิชยการธนบุรี",** วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ (มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์), 2556.

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล และนำมาทดสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย โดยหาความสอดคล้องข้อคำถามในแบบสอบถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruency : IOC) ค่าความตรงได้เท่ากับ 0.91 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ได้จากหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้เท่ากับ 0.97 ประชากรในการศึกษาครั้งนี้คือ นักศึกษาจีนที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 100 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนาซึ่งประกอบด้วย ค่าความถี่ ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับสถิติอ้างอิงเพื่อทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ ได้แก่ การทดสอบที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) และการวิเคราะห์หาความ สัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาชาวจีนที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เป็นเพศ หญิง จำนวน 68 คน มีอายุอยู่ระหว่างอายุ 20 – 25 ปี จำนวน 86 คน กำลังศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรี

จำนวน 82 คน อาศัยอยู่ในประเทศไทย ระหว่าง 1-2 ปี จำนวน 38 คน พักอาศัยอยู่ที่พักสวัสดิการของมหาวิทยาลัย จำนวน 62 คน มีภูมิลำเนา มาจากมณฑลกว่างซี จำนวน 63 คน กำลังศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการจัดการธุรกิจนานาชาติ จำนวน 65 คน และใช้ทุนส่วนตัวในการศึกษา มากถึงจำนวน 99 คน

ข้อมูลปัจจัยความต้องการส่วนบุคคลของนักศึกษาชาวจีนที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ให้ความสำคัญในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยโดยรวม 4.36 หากพิจารณาเป็นรายด้าน ก็พบว่าทุกด้านมีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด เช่นกัน ได้แก่ ด้านความต้องการพัฒนาตนเอง ด้านต้องการความมั่นคงและความก้าวหน้าในชีวิต ด้านความต้องการด้านสังคม และด้านความต้องการเรียนรู้วัฒนธรรมต่างชาติ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.39 4.373 4.37 และ 4.30 ตามลำดับ

ข้อมูลปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของนักศึกษาชาวจีนที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยโดยรวม 4.08 หากพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด มี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านทำเลที่ตั้งของมหาวิทยาลัย ด้านความรู้ความสามารถของอาจารย์ผู้สอนและด้านหลักสูตรที่เปิดสอน มีค่าเฉลี่ย 4.31 4.27 และ 4.22 ตามลำดับ ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก มี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัย ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัย และด้านค่าใช้จ่ายในการศึกษา มีค่าเฉลี่ย 4.20 4.12 3.80 และ 3.63 ตามลำดับ

ผลการทดสอบสมมุติฐาน ข้อที่ 1.พบว่าลักษณะประชากร ศาสตร์ ในด้าน เพศ อายุ หลักสูตรที่ศึกษาและแหล่งทุนในการศึกษา ต่างกันมีระดับการตัดสินใจของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ที่มีผลต่อการเลือกศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยยะทางสถิติที่ระดับ 0.05 ข้อที่ 2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยความต้องการส่วนบุคคลกับส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ทุกด้านมีความสัมพันธ์ทางบวก และมีค่า Sig. (2-tailed) เท่ากับ .000 ซึ่งน้อยกว่า 0.01 นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H0) และยอมรับสมมติฐานรอง (H1) จึงสรุปได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยความต้องการส่วนบุคคลทุกด้านกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ในทิศทางเดียวกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

สรุปและอภิรายผล

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของนักศึกษาชาวจีน นักศึกษาชาวจีนที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เป็นเพศ หญิง อายุ 20 – 25 ปี ด้านหลักสูตรที่ศึกษา ส่วนใหญ่ศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการจัดการธุรกิจนานาชาติ ด้านแหล่งเงินทุนในการศึกษาของนักศึกษาชาวจีน

พบว่า ใช้ทุนส่วนตัวในการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพรพรรณ ยาใจ[12] พบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชาวต่างชาติระดับปริญญาตรีที่เลือกศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 20-25 ปี นักศึกษาอาศัยอยู่ในประเทศออสเตรเลีย คณะที่เลือกศึกษามากที่สุดคือ คณะพาณิชย์ศาสตร์และการบัญชี ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาในระดับปริญญาตรี

ตอนที่ 2 ปัจจัยความต้องการส่วนบุคคลประกอบด้วย ความต้องการพัฒนาตนเอง ความต้องการด้านสังคม ความต้องการเรียนรู้วัฒนธรรมต่างชาติ และความต้องการความมั่นคงและความก้าวหน้าในชีวิต ปัจจัยที่นักศึกษาชาวจีนให้ความสำคัญ โดยรวมอยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า ความต้องการพัฒนาตนเอง นักศึกษาชาวจีนให้ความสำคัญมากที่สุด ด้านการพัฒนาตนเองและเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักศึกษาชาวจีนให้ความสำคัญมากที่สุดกับความต้องการเพิ่มพูนความรู้และความสามารถให้กับตนเอง ความต้องการวุฒิการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพ วางแนวทางให้ตนเองสามารถพัฒนาไปสู่เป้าหมายในชีวิตเป็นการสร้างโอกาสและความก้าวหน้าในการทำงาน และต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์[13] ว่ามนุษย์มีความต้องการหลายประการและมีความต้องการที่ไม่สิ้นสุด เมื่อได้อย่างหนึ่งแล้วจะแสวงหาความต้องการขั้นต่อไป เมื่อบุคคลได้สิ่งนั้นมาบำบัดความต้องการของตนแล้วความจำเป็นในสิ่งนั้นจะหมดไปบุคคลจะเริ่มสนใจในความต้องการอย่างอื่นต่อไป

ด้านความต้องการด้านสังคม นักศึกษาชาวจีนให้ความสำคัญมากที่สุดกับความต้องการด้านสังคม และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักศึกษาชาวจีนต้องการดำเนินชีวิตในสังคมในระดับที่ดีขึ้น ต้องการการยอมรับนับถือจากสังคมและบุคคลรอบข้าง เมื่อจบการศึกษาแล้วจะมีเกียรติและศักดิ์ศรีในสังคม มีโอกาสได้พบเพื่อนใหม่ๆ หลายเชื้อชาติ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์[14] ความต้องการด้านสังคม ความรู้สึกที่ดี ความเป็นมิตร การยอมรับ ซึ่งบางครั้งความต้องการสังคมอาจทำให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ เช่นการใช้สินค้าที่มียี่ห้อดังๆ

ความต้องการเรียนรู้วัฒนธรรมต่างชาติ นักศึกษาชาวจีนให้ความสำคัญมากที่สุดกับความต้องการเรียนรู้วัฒนธรรมต่างชาติ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักศึกษาชาวจีนต้องการหาประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตในต่างแดน ต้องการเข้าใจวิถีการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย ต้องการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับเพื่อนต่างชาติ และความต้องได้รู้จักเพื่อนใหม่ๆ ที่มีวัฒนธรรมต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ ธารินี พัชรเจริญพงศ์[15] ได้ศึกษาปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา หลักสูตรนานาชาติของนักศึกษา

---

[12] พรพรรณ ยาใจ, **“ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจของนักศึกษาต่างชาติในการเข้ามาเป็นนักศึกษาแลกเปลี่ยน กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์”**, การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี), 2550.

[13] ธงชัย สันติวงศ์, **พฤติกรรมผู้บริโภคทางการตลาด,** (กรุงเทพ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2554).

[14] เรื่องเดียวกัน

[15] ธารินี พัชรเจริญพงศ์, **ปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา หลักสูตรนานาชาติของนักศึกษาต่างชาติ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.**

ต่างชาติ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาชาวต่างชาติต้องการหาประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตในต่างแดน ต้องการได้รู้จักเพื่อนใหม่ๆ ที่มีวัฒนธรรมต่างกัน และต้องการความเข้าใจวิถีการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ของคนไทย

ความต้องการความมั่นคงและความก้าวหน้าในชีวิต นักศึกษาชาวจีนให้ความสำคัญมากที่สุดกับความมั่นคงและความก้าวหน้าในชีวิต และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักศึกษาชาวจีนต้องการเติมเต็มศักยภาพด้านภาษาและสามารถทำงานต่างประเทศ ต้องการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ต้องการอาชีพ/การทำงานที่มั่นคง และต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์[16] ว่ามนุษย์มีความต้องการหลายประการและมีความต้องการที่ไม่สิ้นสุด เมื่อได้อย่างหนึ่งแล้วจะแสวงหาความต้องการขั้นต่อไป เมื่อบุคคลได้สิ่งนั้นมาบำบัดความต้องการของตนแล้วความจำเป็นในสิ่งนั้นก็จะหมดไปบุคคลจะเริ่มสนใจในความต้องการสำคัญอย่างอื่นต่อไป และยังสอดคล้องกับ ธารินี พัชรเจริญพงศ์[17] ได้ศึกษาปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา หลักสูตรนานาชาติของนักศึกษาต่างชาติ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาชาวต่างชาติต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต ต้องการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น การเติมเต็มศักยภาพของตนเอง และต้องการหน้าที่การงานที่มั่นคง ในการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา

ตอนที่ 3 ปัจจัยในการตัดสินใจด้านส่วนประสมการตลาด ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักศึกษาจีนในการเลือกศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับสำคัญที่สุด เมื่อพิจารณาแยกเป็นแต่ละด้าน พบว่า ด้านหลักสูตรที่เปิดสอน พบว่า นักศึกษาจีน ให้ความสำคัญด้านหลักสูตรที่เปิดสอนในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่านักศึกษาชาวจีนให้ความสำคัญกับ หลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน หลักการและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความชัดเจนและตรงกับความต้องการของผู้เรียน หลักสูตร/สาขาวิชาที่เปิดสอนมีความทันสมัยสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และสามารถโอนหน่วยกิจไปมหาวิทยาลัยในต่างประเทศได้

ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทรงธรรม ธีระกุลและคณะ[18] ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยในการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยทักษิณ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยในการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยทักษิณ โดยภาพรวมและด้านช่องทางการให้บริการ ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์และบุคลากร และด้านกายภาพอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านค่าใช้จ่ายในการศึกษาและด้านการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการตลาด อยู่ในระดับปานกลาง ด้านภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัย พบว่า นักศึกษาจีนให้ความสำคัญกับด้านภาพลักษณ์มหาวิทยาลัยในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่านักศึกษาจีนให้ความสำคัญกับการเป็นผู้นำด้านการศึกษาในระดับที่มี

---

[16] ธงชัย สันติวงศ์, **พฤติกรรมผู้บริโภคทางการตลาด.**

[17] ธารินี พัชรเจริญพงศ์, **ปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา หลักสูตรนานาชาติของนักศึกษาต่างชาติ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.**

[18] ทรงธรรม ธีระกุลและคณะ, **ปัจจัยในการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยทักษิณ.**

คุณภาพ เช่นได้รับการรับรองมาตรฐานจาก สกอ. มหาวิทยาลัยมีความน่าเชื่อถือจากการทำ MOU กับสถาบันนานาชาติในต่างประเทศ มหาวิทยาลัยมีชื่อเสียงได้รับการยอมรับ และบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาสามารถเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นในมหาวิทยาลัยชั้นนำในต่างประเทศ

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธารินี พัชรเจริญพงศ์[19] ได้ศึกษาปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา หลักสูตรนานาชาติของนักศึกษาต่างชาติ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาต่างชาติให้ความสำคัญกับด้านภาพลักษณ์มหาวิทยาลัยในระดับมาก นักศึกษาชาวต่างชาติให้ความสำคัญกับ บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาความสามารถเข้าศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นในมหาวิทยาลัยชั้นนำในต่างประเทศ เป็นผู้นำด้านการศึกษาในระดับที่มีคุณภาพ เช่น การได้รับรางวัลด้านการประกันคุณภาพจาก สกอ. มีการลงนามความร่วมมือกับสถาบันนานาชาติในต่างประเทศ และมหาวิทยาลัยมีชื่อเสียงจากการจัดอันดับของมหาวิทยาลัยโลก

ด้านค่าใช้จ่ายในการศึกษา พบว่า นักศึกษาจีนให้ความสำคัญกับด้านค่าใช้จ่ายในการศึกษา อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่านักศึกษาจีนให้ความสำคัญกับค่าใช้จ่ายตลอดหลักสูตรมีความเหมาะสม มีทุนการศึกษาให้นักศึกษาชาวต่างชาติ และมีระบบการผ่อนชำระค่าเรียนสำหรับนักศึกษาชาวต่างชาติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของเมธาวี สุขปาน[20] ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ของนักเรียน กรณีศึกษาวิทยาลัยพณิชยการธนบุรี ผลการทดสอบแบบจำลองโลจิท พบว่า คะแนนของความสำคัญทางด้านความพอใจกับต้นทุนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับโอกาสในการตัดสินใจเลือกต่อในหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ที่วิทยาลัยพณิชยการธนบุรี เมื่อพิจารณาระดับความพอใจเฉลี่ย ได้แก่ความชอบและความถนัดส่วนตัวมากที่สุด รองลงมา ชื่อเสียงของสถานศึกษาที่เป็นที่รู้จักมาอย่างยาวนานและเป็นของรัฐบาล รวมทั้งการชักชวนจากเพื่อน ตามลำดับ และเมื่อจำแนกปัจจัยทางด้านต้นทุนได้แก่ สะดวกในการเดินทางมากที่สุด และเสียค่าเล่าเรียนถูก ตามลำดับ

ส่วนปัจจัยรายข้อที่นักเรียนให้ความสำคัญน้อยที่สุด 3 อันดับในการเลือกศึกษาต่อที่นี่ ได้แก่ อันดับแรก ทางด้านห้องเรียนและอุปกรณ์การเรียนการสอน รองลงมา ข่าวสารประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่างๆ และกฎระเบียบข้อบังคับและแต่งกายที่เข้มงวด ตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของธารินี พัชรเจริญพงศ์[21] ได้ศึกษาปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา หลักสูตรนานาชาติของนักศึกษาต่างชาติ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาชาวต่างชาติให้ความสำคัญกับด้านค่าใช้จ่าย

---

[19] ธารินี พัชรเจริญพงศ์, **ปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา หลักสูตรนานาชาติของนักศึกษาต่างชาติ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.**

[20] เมธาวี สุขปาน, **“ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ของนักเรียน กรณีศึกษาวิทยาลัยพณิชยการธนบุรี**.

[21] อ้างแล้ว. **ปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา หลักสูตรนานาชาติของนักศึกษาต่างชาติในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล**.

ในการศึกษา อยู่ในระดับมาก นักศึกษาชาวต่างชาติให้ความสำคัญกับค่าใช้จ่ายมีความเหมาะสมกับหลักสูตร มีระบบการผ่อนชำระค่าเรียนสำหรับนักศึกษาชาวต่างชาติและมีทุนการศึกษาให้นักศึกษาชาวต่างชาติ

ด้านการประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัย พบว่า นักศึกษาจีนให้ความสำคัญกับด้านการประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัย อยู่ในระดับสำคัญมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักศึกษาจีนให้ความสำคัญกับการมีเว็บไซต์แจ้งข่าวสารการรับสมัคร/หลักสูตรที่เปิดสอน/ค่าใช้จ่าย มหาวิทยาลัยมีกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม ประชาสัมพันธ์ข่าวสารการรับสมัครไปยังสถานศึกษาในต่างประเทศ เช่น จดหมายข่าว, โบชัวร์ และมีศูนย์แนะแนวการศึกษาต่อในต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับธารินี พัชรเจริญพงศ์[22] ได้ศึกษาปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา หลักสูตรนานาชาติของนักศึกษาต่างชาติ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาชาวต่างชาติให้ความสำคัญกับการมีเว็บไซต์แจ้งข่าวสารการรับสมัคร/หลักสูตรที่เปิดสอน/ค่าใช้จ่าย การประชาสัมพันธ์ข่าวสารการรับสมัครไปยังสถานศึกษาในต่างประเทศ เช่น จดหมายข่าว, โบชัวร์ มีศูนย์แนะแนวการศึกษาต่อในต่างประเทศ และมหาวิทยาลัยมีกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม

ด้านทำเลที่ตั้งของมหาวิทยาลัย พบว่า นักศึกษาจีนให้ความสำคัญกับด้านทำเลที่ตั้งของมหาวิทยาลัยอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า สถานที่ตั้งอยู่ในเมืองมีความสะดวกสบาย มีสิ่งอำนวยความสะดวกใกล้มหาวิทยาลัย มีระบบรักษาความปลอดภัยที่ดี และมีสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยที่เอื้อต่อการเรียน เช่น การวางผังอาคารเรียนที่สะดวกต่อการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิลาวัลย์ เปลี่ยนสะอาด[23] ได้ศึกษาถึงแรงจูงใจของนักศึกษาต่อการเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรี หลักสูตรนานาชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ซึ่งผลการวิจัยพบว่าแรงจูงใจสูงสุดของนักศึกษาในการเข้ามาศึกษาต่อระดับปริญญาตรี หลักสูตรนานาชาติ ด้านทัศนคติ คือ ต้องการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม

ด้านสถานที่ คือ ความสะดวกในการหาที่พักอาศัย ส่วนด้านการศึกษา คือ สาขาวิชาที่เปิดสอนตรงตามความต้องการของนักศึกษา และค่าใช้จ่ายในการศึกษามีความเหมาะสม ด้านความรู้ความสามารถของอาจารย์ผู้สอน นักศึกษาจีนให้ความสำคัญกับด้านความรู้ความสามารถของอาจารย์ผู้สอน อยู่ในระดับมากที่สุด อาจารย์ผู้สอนมีความรู้ความชำนาญและเชี่ยวชาญในวิชาชีพ อาจารย์ผู้สอนมีทั้งอาจารย์ชาวไทยและชาวต่างชาติที่มาจากสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียง อาจารย์ผู้สอนมีเทคนิคและวิธีการสอนที่เข้าใจง่าย และอาจารย์มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทรงธรรม ธีระกุลและคณะ[24] ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยในการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยทักษิณ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับ วิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญ เปรียบเทียบความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยในการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยทักษิณ กลุ่ม

---

[22] ธารินี พัชรเจริญพงศ์, **ปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา หลักสูตรนานาชาติของนักศึกษาต่างชาติ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.**

[23] วิลาวัลย์ เปลี่ยนสะอาด, **แรงจูงใจของนักศึกษาต่อการเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรี หลักสูตรนานาชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี**.

[24] ทรงธรรม ธีระกุลและคณะ, **ปัจจัยในการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยทักษิณ.**

ตัวอย่างเป็นนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2553 จำนวน 234 คน ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยในการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยทักษิณ โดยภาพรวมและด้านช่องทางการให้บริการ ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์และบุคลากร และด้านกายภาพอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอของการวิจัยครั้งนี้

1. มหาวิทยาลัยควรประชาสัมพันธ์หลักสูตรที่เปิดสอนในต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนโดยมีการลงนามความร่วมมือกับสถาบันนานาชาติในต่างประเทศให้เพิ่มมากยิ่งขึ้นเพื่อประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารการรับสมัคร ในหลักสูตรและสาขาวิชาที่เปิดสอน

2. มหาวิทยาลัยควรจัดอบรมปรับพื้นฐานด้านภาษา ทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทยที่ใช้ในชีวิตประจำวันให้กับนักศึกษาจีน ก่อนเริ่มเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัย เพื่อให้นักศึกษาจีนสามารถสื่อสารกับเพื่อนๆชาวต่างชาติได้

3. มหาวิทยาลัยควรจัดโครงการเพื่อนอาสา (Buddy Volunteers) เพื่อเป็นเพื่อนค่อยให้คำแนะนำการใช้ชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัย แนะนำวัฒนธรรมต่างๆ ที่ดีงามของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ และประเทศไทย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การทำวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักศึกษาจีนในการเลือกศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ โดยประชากรที่ใช้เป็นนักศึกษาจีนที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ควรทำการศึกษาจากประชากรนักศึกษาชาวต่างชาติที่มาจากทุกประเทศ เพิ่มเติม เพื่อจะได้ทราบข้อมูลและสามารถนำมาเปรียบเทียบ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ข้อมูลจากนักศึกษาที่มาจากคนละประเทศจะมีความแตกต่างกันอย่างไร เพื่อจะนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตร พัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอน กลไกต่างๆ เพื่อจักได้เป็นประโยชน์อย่างสูงสุดต่อสถาบัน และต่อประเทศชาติต่อไป

บรรณานุกรม

จรัญญา เทพพรบัญชากิจ. **แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรนานาชาติของมหาวิทยาลัยเอกชนไทย.** วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ ปีที่ 23 ฉบับที่ 2, (2556).

ทรงธรรม ธีระกุลและคณะ. **“ปัจจัยในการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยทักษิณ”.** วิจัยสถาบัน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2553.

ธงชัย สันติวงศ์. **พฤติกรรมผู้บริโภคทางการตลาด.** กรุงเทพ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2554.

ธารินี พัชรเจริญพงศ์. “**ปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา หลักสูตรนานาชาติของนักศึกษาต่างชาติ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล**”. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 2554.

ผู้จัดการ 360 รายสัปดาห์. **คนจีนฮิตส่งลูกเรียนมหาลัย'ไทยเชื่อมั่น'ถูก-ดี-มีคุณภาพ-จบได้เงินเดือนสูง**, http://www.astvmanager.com/mgrWeelkly/. (21 มกราคม 2559)

พรพรรณ ยาใจ. “**ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจของนักศึกษาต่างชาติในการเข้ามาเป็นนักศึกษาแลกเปลี่ยน กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**”. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 2550.

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. **วิสัยทัศน์และพันธกิจ,** http://www.cmru.ac.th/. (21 มกราคม 2559)

เมธาวี สุขปาน. **“ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ของนักเรียน กรณีศึกษาวิทยาลัยพณิชยการธนบุรี”.** วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2556.

วิลาวัลย์ เปลี่ยนสะอาด. **“แรงจูงใจของนักศึกษาต่อการเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรี หลักสูตรนานาชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี”.** การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 2551.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. **พฤติกรรมผู้บริโภค.** กรุงเทพ: ดวงกมลสมัย จำกัด, 2552.

พระพุทธศาสนาและเทคโนโลยีในการพัฒนาจริยธรรม
Buddhism and Technology for Development in Ethics

อิสรพงษ์ ไกรสินธุ์
สมคิด สุขจิต
มณทิรา สะแกทอง
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

บทคัดย่อ

การพัฒนาในด้านทุนและเทคโนโลยี มนุษย์จะต้องยอมรับว่าเราไม่ต่างจากสิ่งมีชีวิตทั้งหลายเกิดมาแล้วต้องตายจากไป ความต้องการของคนทั้งโลกคือ ความสุข ความสบาย ในชีวิตขณะที่เกิดมาสิ่งที่ขัดขวางไม่ให้เกิดความสุข เป็นจุดอ่อนที่จะต้องถูกกำจัดออกไปเหมือนที่รัฐบาลกำลังมีนโยบาย จัดระเบียบสังคม เพื่อกำจัดสิ่งอันไม่พึงปรารถนาออกไปจากสังคมหากคนเรามีคุณธรรมประจำใจ จะสามารถช่วยให้เราเผชิญหน้ากับความจริงกำจัดจุดอ่อนของตัวเอง แล้วนำไปปรับให้ฉลาดและดีขึ้น เมื่อประสบเหตุอันไม่คาดฝันในอนาคตก็จะใช้สติปัญญาเอาตัวรอดได้ แทนที่จะวิ่งหนีโลกด้วยความอ่อนแอและอับอายปัญหาการเครียดจนต้องฆ่าตัวตายจะไม่เกิดขึ้น จะเห็นว่าผู้ใดประพฤติตามคำสอนของพระพุทธองค์ ก็มีความสุข ความสงบ บรรเทาความเร่าร้อนเท่ากับขึ้นสวรรค์ทั้งเป็นเพราะการรู้จักสร้างสวรรค์ให้เกิดในอกรู้จักหลีกเลี่ยงป้องกันนรกไม่ให้เกิดในใจด้วยอำนาจการสั่งสมบ่อยๆ ถ้ามีปัญญาทางธรรมก็จะพ้นจากแรงดึงดูดของสังสารวัฏของชีวิต แม้โลกจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรหากยังมีหลักธรรมเป็นภูมิคุ้มกันสิ่งไม่ดีไม่ให้เข้ามาสู่ตังเองแล้วท่านจะพบความสุขในท่ามกลางความวุ่นวายได้

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา, เทคโนโลยี, จริยธรรม

Abstract

Development in capital and technology Humans must admit that we are no different from all living things and die from it. The needs of the whole world are happiness, comfort in life, births, things that hinder happiness. A weakness that must be eliminated as the government is policy. Organize society To get rid of the undesirable thing out of society, if people are moral. It can help us to face reality, to eliminate our own weaknesses. And then adjusted to be smarter and better. When the unexpected unexpected in the future, the intelligence will survive. Instead of running away from the world with weakness and embarrassment, stress and suicide do not occur. To see that anyone who follows the teachings of the Buddha is happy, calm, alleviating rage, ascending to heaven, because of the knowledge of heaven to create in the chest, avoid the inferno in the mind with the power to accumulate frequently. If there is fair wisdom, it will be free from the gravity of the transmission of life.

Even if the world is changing, if there is a principle of immunity, the bad thing is not to come to gluten, then you will find happiness in the midst of turmoil.

Keyword: Buddhism, Technology**,** Ethics

บทนำ

ศาสนา เป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมมนุษย์มายาวนาน ตั้งแต่ยุคปฐมกาลที่ยังไม่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาการ จนถึงยุคโลกาภิวัฒน์ (globalization) ที่เต็มไปด้วยความทันสมัยและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ นานา แต่ไม่ว่ายุคสมัยและวิถีชีวิตของมนุษย์จะเปลี่ยนแปลงไปมากเพียงใด สิ่งหนึ่งที่ยังคงอยู่คู่กับสังคมก็คือศาสนา นั่นก็เพราะว่าศาสนาเป็นแนวทางแห่งการดำรงชีวิต เป็นสถาบันทางสังคมที่คอยตอบสนองความต้องการต่าง ๆ ของมนุษย์ โดยเฉพาะทางด้านจิตใจ อีกทั้งยังคอยควบคุมพฤติกรรมของสังคม และเป็นปัจจัยในการสร้างคุณค่าทางจริยธรรมและศีลธรรมให้เกิดขึ้นอีกด้วย ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนแต่ทำให้ศาสนากลายเป็นส่วนประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของสังคมอย่างแยกไม่ออก

การขยายตัวของศาสนาในศตวรรษที่ 21

กาลเวลาได้พิสูจน์ให้ประจักษ์แล้วว่า สังคมมนุษย์ไม่สามารถดำรงอยู่โดยปราศจากศาสนา และนับวันจำนวนของผู้ที่นับถือศาสนาก็มีแต่จะเพิ่มมากการที่กระแสความทันสมัยรวมถึงบริโภคนิยมซึมซาบเข้าไปสู่สังคมที่มีประเพณีแบบดั้งเดิม ทำให้สังคมเสื่อมถอยและแตกสลาย ผู้คนเกิดความรู้สึกแปลกแยกและโดดเดี่ยว ในสภาพดังกล่าว ผู้คนพบว่าศาสนาหรือชุมชนทางศาสนานั้นสามารถช่วยให้ตนปรับตัวเข้ากับสังคมและวัฒนธรรมเมืองได้ จึงหันมาพึ่งพาศาสนา[1]

ในสภาพสังคมที่ยากจนและแร้นแค้น ผู้คนพบว่าศาสนาเป็นที่พึ่งอีกแหล่งหนึ่งที่จะแก้ปัญหาความยากลำบากให้พวกเขาได้ เช่นกรณีของขบวนการอัลชัดได (El Shaddai) ในฟิลิปปินส์ที่มีสมาชิกไม่ต่ำกว่า 5 ล้านคนทั่วประเทศ และในการชุมนุมทุกวันเสาร์ในกรุงมะนิลา ก็จะมีสมาชิกเข้าร่วมนับแสนคนกระบวนการสร้างความทันสมัยและการแพร่หลายของแนวคิดแบบโลกียนิยม (secularism) ซึ่งมีผลทำให้ศาสนาถูกลดบทบาทลง ก่อให้เกิดปฏิกริยาโต้ตอบเชิงปฏิปักษ์จากกลุ่มคนเคร่งจารีต (fundamentalist)

ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่า สิ่งที่นักวิชาการหลาย ๆ คน ไม่ว่าจะเป็น ออกุสต์ กงต์ อันโทนี วัลเลซ มาลิโนฟสกี หรือคนอื่น ๆ ได้พยากรณ์ไว้ถึงอนาคตของศาสนานั้น กลับกลายเป็นสิ่งที่ไร้ความหมายไปทันที เมื่อเราได้ทราบถึงสถิติการนับถือศาสนาของคนในยุคปัจจุบันที่นับวันก็ยิ่งจะมีมากขึ้นเรื่อยๆ อย่างไม่ขาดสาย

---

[1] กรมพระยาชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า, **นวโกวาท**, พิมพ์ครั้งที่ 77, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2536.

แต่อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าศาสนาจะเป็นสถาบันทางสังคมที่มนุษย์ต่างต้องการและเรียกร้องอยู่ตลอดเวลา แต่หากว่าเมื่อใดที่มันไม่สามารถทำหน้าที่ของมันได้อย่างสมบูรณ์ (dysfunction) สังคมมนุษย์ก็จะต้องแสวงหาสิ่งทดแทนที่ดีกว่า (functional alternative) ซึ่งสิ่งทดแทนในที่นี้อาจปรากฏให้เห็นในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นศาสนาและลัทธิใหม่ การปฏิรูปศาสนาเดิมที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับยุคสมัยมากขึ้น หรือแม้แต่การลดบทบาทของศาสนาลงและนำอุดมการณ์ทางการเมือง (ideology) เช่น ชาตินิยม สังคมนิยม หรือประชาธิปไตยมาแทนที่ และทำให้รัฐกลายเป็นรัฐแบบโลกิยนิยม (secular state) โดยมีตัวผู้นำและรัฐธรรมนูญมาเป็นศูนย์รวมจิตใจและเครื่องยึดเหนี่ยวแทนศาสดาและคัมภีร์ ซึ่งเป็นสิ่งที่พบเห็นได้ในประเทศตะวันตกหลาย ๆ ประเทศ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาที่พยายามทุกวิถีทางในการที่จะสร้างรัฐแบบโลกิยนิยม โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นคัมภีร์ร่วมระหว่างคนที่นับถือศาสนาต่าง ๆ หรืออย่างเช่นในยุคที่คอมมิวนิสต์เรืองอำนาจประเทศคอมมิวนิสต์หลาย ๆ ประเทศก็มักจะยกตัวผู้นำขึ้นมาเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในระดับเดียวกับศาสดาหรือผู้นำศาสนา แต่ถึงอย่างไรก็ตาม การนำอุดมการณ์ทางการเมืองมาแทนที่ศาสนาก็ยังคงไม่ประสบความสำเร็จเท่าไรนัก เมื่อเทียบกับการก่อตั้งศาสนาและลัทธิใหม่ที่ถือเป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่น่าจับตามองในยุคปัจจุบัน[2]

ในสภาพการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงมากมายทั้งในด้านวัตถุและจิตใจซึ่งมีผู้บัญญัติศัพท์มาใช้ใหม่ว่า “ยุกต์โลกาภิวัตน์” **โลกาภิวัตน์** หรือ **โลกานุวัตร** (globalization) คือ ผลจากการพัฒนาการติดต่อสื่อสาร การคมนาคมขนส่ง และเทคโนโลยีสารสนเทศ อันแสดงให้เห็นถึงการเจริญเติบโตของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี และวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคล ชุมชน หน่วยธุรกิจ และรัฐบาลทั่วทั้งโลกโลกาภิวัตน์

เทคโนโลยีเมื่อนำมาใช้ในทางที่ดีก็เป็นสิ่งดี เมื่อนำมาใช้ในทางที่ไม่ดีก็เป็นสิ่งเลวร้ายได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม ก็ไม่ควรมองเทคโนโลยีด้วยสายตาที่ไร้เดียงสาจนเกินไป มีหลายคนหลงคิดว่าเทคโนโลยีล้วนเป็นเพียงเครื่องมือ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อการใช้งาน แต่ถ้ามองให้ลึกซึ้งลงไปก็จะเห็นถึงความสลับซับซ้อนมากกว่านั้น ในอดีตที่ผ่านมามีหนังสือเล่มหนึ่ง ชื่อว่า "วิพากษ์คอมพิวเตอร์ เทวรูปแห่งยุคสมัย" เขียนโดยไมเคิล แชลลิส หนังสือเล่มนี้วิพากษ์วิจารณ์เทคโนโลยีใหม่ในยุคสมัยนั้น คือเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ว่ามีผลกระทบต่อสังคมและผู้คนทั้งโลกอย่างไร ประเด็นที่เขาหยิบยกขึ้นมานั้นน่าสนใจยิ่ง เขาอธิบายว่าเทคโนโลยีกับสังคมนั้นแยกกันไม่ออก เทคโนโลยีสามารถก่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้มากมาย อย่างเช่นคอมพิวเตอร์จะมีผลกระทบต่อแบบแผนการทำงานและความสัมพันธ์ในสังคม ยิ่งกว่านั้นมันยังทำให้ความคิดอ่านของผู้คนเปลี่ยนไปด้วย เทคโนโลยีกำหนดโลกทัศน์ของผู้ใช้เทคโนโลยี

ความไม่เป็นกลางของเทคโนโลยี มีจุดเริ่มต้นตั้งแต่ที่มาของมัน เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตมีที่มาจากอุตสาหกรรมการทหารและอาวุธ การทหารทำให้เกิดความจำเป็นที่มนุษย์ต้องใช้การประมวลผลข้อมูลจำนวนมหาศาล เพื่อคำนวณหาเป้าหมายในการทำลายล้าง และเสาะแสวงหาข่าวกรองด้าน

---

[2] สุพัตรา สุภาพ, **สังคมและวัฒนธรรม ค่านิยม ครอบครัว ประเพณีและวัฒนธรรม**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา,2542.

ความมั่นคง เทคโนโลยีดิจิตอลที่เราใช้แปลงข้อมูลข่าวสารทั้งหลายในโลกเพื่อการส่งถึงกันนั้น ก็มีจุดเริ่มต้นอยู่ที่การมองโลกแบบทวิลักษณ์ คือ 0 และ 1 ไม่ขาวก็ต้องเป็นดำ ซึ่งก็คือการปิดและเปิดกระแสไฟฟ้าบนแผงวงจรนั่นเอง ทั้งที่สรรพสิ่งในโลกของเราล้วนแตกต่างหลากหลายมากมายกว่านั้น คือนอกจากขาวและดำแล้ว ยังมีเทาด้วย

ถึงแม้ทุกวันนี้ มีการนำเทคโนโลยีนิวเคลียร์มาใช้ในทางสันติ คือใช้เป็นเชื้อเพลิงพลังงาน มีการก่อสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ทั่วโลก แต่ในท้ายที่สุด กากของเสียนิวเคลียร์ที่เกิดขึ้นก็ยังสร้างปัญหาเพราะสามารถเอาไปใช้ผลิตอาวุธนิวเคลียร์ได้ ดังนั้นการมีอยู่ของเทคโนโลยีนิวเคลียร์ จึงทำให้คนทั้งโลกรู้สึกไม่ปลอดภัยและหวาดกลัวต่อสงครามมาโดยตลอดเช่นกัน แม้ว่าสงครามเย็นจะยุติแล้ว แต่ภัยจากอาวุธนิวเคลียร์ก็ยังไม่หมด เพราะมีความเป็นห่วงว่าอาวุธชนิดนี้อาจตกอยู่ในมือของกลุ่มก่อการร้าย โลกเราจึงไม่เคยสงบสุขได้อย่างแท้จริงเลยหลังจากที่มีการคิดค้นเทคโนโลยีชนิดนี้ขึ้นมา

อย่างไรก็ตามเราก็ต้องยอมรับความจริงว่าเทคโนโลยีเป็นสิ่งที่เราหลีกเลี่ยงได้ยาก ขึ้นอยู่ว่าเราจะใช้มันอย่างไรมากกว่า ขณะเดียวกันก็ต้องรู้เท่าทันมันด้วยว่า มันมีข้อดีข้อเสียอย่างไร และส่งผลต่อทัศนคติของผู้คนอย่างไร ทุกวันนี้เราไม่ค่อยมีหนังสือแนวของไมเคิล แชลลิส ให้อ่านกัน ตอนนี้อาตมาก็ไม่รู้ว่าตัวเขาเองจะหันมาใช้คอมพิวเตอร์แล้วหรือยัง แต่ข้อเสนอของเขายังน่ารับฟัง และนำมาอภิปรายเพื่อคิดอ่านร่วมกัน อย่างน้อยที่สุด ก็เพื่อไม่ให้เทคโนโลยีมาครอบงำเราไม่ว่าในด้านการดำเนินชีวิตหรือในระดับจิตสำนึก

หากมีการตั้งคำถามว่า “ศึกษาพระพุทธศาสนาแล้วได้อะไร” ซึ่งจะให้อธิบายแล้วคงต้องใช้เวลานาน เพราะสิ่งที่ได้นั้นมีมากมายหากจะเทียบกับสิ่งของอันมีค่าแล้วคงเปรียบเสมือนภาพวาดของ ปีกัสโซ่ ซึ่งไม่สามารถประเมินค่าได้สำหรับผู้ที่ชื่นชอบและผู้ที่ต้องการครอบครอง แต่จะไม่มีค่าเลยสำหรับผู้ที่ไม่ต้องการหรือผู้ที่มองไม่เห็นคุณค่า(หรือเห็นแต่ทำเป็นมองไม่เห็น) ถ้าจะอธิบายหลายคนไม่เข้าใจเพราะเขาไม่มีพื้นฐานในเรื่องคำสอนหรือไม่เคยได้ลิ้มรสของธรรม หลวงพ่อชาเคยกล่าวว่า ปลาไฉนเลยจะรู้ถึงความสุขจากการอยู่ในอากาศของนก หรือนกย่อมไม่รู้ถึงความสุขของปลาที่ได้อยู่ในน้ำ หากต้องการรู้ต้องเข้ามาสัมผัสเอง เวลาผ่านมาถึง 2,600 กว่าปีผ่านรุ่นแล้วรุ่นเล่าแต่พระพุทธศาสนาก็ยังคงอยู่พร้อมกับหลักคำสอนเพื่อให้คนพ้นจากความทุกข์ยังมิได้หายไปไหนรอเวลาผู้มีบารมีมาศึกษาแล้วท่านเป็นผู้ที่มีบารมีหรือเปล่าลองเข้ามาศึกษาและปฏิบัติดู “อย่าใกล้เกลือกินด่าง” เลยหากไม่หันมามองสิ่งที่มีคุณค่าอาจจะนึกเสียใจเพราะเราไม่สามารถนำวันเวลากลับคืนมาได้อีก

พระพุทธศาสนากับเทคโนโลยี

เทคโนโลยีเป็นคำศัพท์เฉพาะที่บัญญัติขึ้นเพื่อตอบสนองปรากฏการณ์ของสังคมโลกที่เหตุการณ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในส่วนหนึ่งของโลก ส่งผลกระทบอันรวดเร็วและสำคัญต่อส่วนอื่นๆของโลกโลกาภิวัตน์เกิดจากสี่รูปแบบพื้นฐานของการเคลื่อนย้ายทุนในเศรษฐกิจโลก โดยสี่การเคลื่อนย้ายของทุนที่สำคัญคือ: ทุนมนุษย์ (เช่น การอพยพเข้าเมือง การย้ายถิ่น การอพยพจากถิ่นฐาน การเนรเทศ ฯลฯ) ทุนการเงิน (เช่น เงินช่วยเหลือ หุ้น หนี้ สินเชื่อและการกู้ยืม ฯลฯ) ทุนทรัพยากร (เช่น พลังงาน โลหะ สินแร่ ไม้ ฯลฯ) ซึ่งระบบทุนนิยมกับระบบธรรมนิยมในแตกต่างกันแม้ทุนนิยมจะมาจากจริยธรรม

โปรเตสแตนต์ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับคำสอนในพระพุทธศาสนาซึ่งสอนเรื่อง ทุกข์อันเกิดจากความโลภไม่มีที่สิ้นสุด และการดับทุกคือการปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8 อันเป็นหนทางที่จะขจัดความโลภแล้วเดินกันคนละทาง[3] เมื่อเห็นความสะดวกสบายอันเกิดจากวัตถุ อาจไม่มีวัตถุก็แสวงหาหนทางที่จะได้วัตถุนั้นมาโดยการกู่ยืม อันเป็นการเพิ่มความทุกข์เรียกได้ว่าได้ความสุขเพียงเล็กน้อยแต่พบกับความทุกที่ใหญ่หลวง

ความเจริญในด้านวิทยาศาสตร์ก็เช่นกันเกิดวิทยาการใหม่ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการอันไม่มีที่สิ้นสุด อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ นักวิทยาศาสตร์ผู้ค้นพบทฤษฎีสัมพัทธ์อันยิ่งใหญ่ หลังจากที่ได้ศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งแล้วก็ออกมายอมรับว่า “การสัมผัสรับรู้ความจริงแท้ของจักรวาลทางศาสนา เป็นพื้นฐานที่แข็งแกร่งที่สุด ยิ่งใหญ่ที่สุดของการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์” มีบางคนตั้งข้อสังเกตุว่า พระพุทธศาสนา มีลักษณะคล้ายกับวิทยาศาสตร์ เช่น สนใจศึกษาธรรมชาติยึดหลักของเหตุผล และท้าทายต่อการพิสูจน์ แต่หากจะพิจารณาให้รอบคอบ ก็น่าจะกล่าวในเชิงกลับกันมากกว่า วิทยาศาสตร์มีลักษณะคล้ายกับพระพุทธศาสนา

ทั้งนี้เพราะวิทยาศาสตร์เป็นศาสตร์ที่เพิ่งอุบัติขึ้นมาในโลกเพียงไม่กี่ร้อยปี ในขณะที่พระพุทธศาสนานั้นเกิดมาเกือบ 2600 ปีแล้ว หลักการของพระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์เหมือนกัน คล้ายคลึงกัน หรือแตกต่างกันอย่างไร จะได้กล่าวถึงรายละเอียดต่อไป โดยจะเริ่มต้นที่หลักการของวิทยาศาสตร์ก่อน หลักการของพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาคือ คำสั่งสอน ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อช่วยมนุษย์ให้พ้นทุกข์ ซึ่งมีหลักการสำคัญ 3 ประการคือ

1.ให้ละเว้นการกระทำความชั่ว

2.ให้ตั้งมั่นอยู่ในการกระทำแต่ความดี

3.ให้ชำระจิตของตนเองให้ผ่องใสอยู่เสมอ

พระพุทธศาสนาเน้นที่จิตใจ ซึ่งเป็นต้นเหตุสำคัญของการเกิดทุกข์ และการแก้ทุกข์ ให้คนพ้นทุกข์ เจตนาจึงต่างกับวิทยาศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับความรู้ต่างๆ และการนำความรู้มาใช้แก้ปัญหาของมนุษย์ แต่ไม่อาจทำให้คนพ้นทุกข์ได้ เพราะไม่มีแนวทางขจัดสาเหตุที่แท้จริงแห่งทุกข์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือที่สนองความต้องการ ความโลภ และตัณหา อันไม่มีขอบเขตของมนุษย์จึงต้องสนองกันเรื่อยไป ส่วนพระพุทธศาสนามุ่งลดที่เหตุแห่งทุกข์ คือ ตัณหา และกิเลส เมื่อลดความต้องการลงได้ก็ไม่จำเป็นจะต้องดิ้นรนหาอะไรมาสนองความต้องการนั้นอีกจึงเป็นวิธีดับทุกข์ที่ตรงเป้าหมาย แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของสรรพสิ่ง ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต หากนำมาเปรียบเทียบกันระหว่างวิทยาศาสตร์กับพระพุทธศาสนา จะเห็นว่ามีความสอดคล้องกันอย่าง[4]

---

[3] พวงรัตน์ ทวีรัตน์, **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์** (ฉบับปรับปรุงล่าสุด), พิมพ์ครั้งที่ 8, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2543.

[4] พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2542.

ความแตกต่างพระพุทธศาสนาและเทคโนโลยี 1. พระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์เข้าใจธรรมชาติโดยเน้นเรื่องจิตใจ และให้ปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ ส่วนวิทยาศาสตร์ศึกษาธรรมชาติหนักไปในทางวัตถุ เพื่อมาประยุกต์ความรู้ ใช้ประโยชน์ในทางโลกมิได้มีความคิดลึกซึ้งจะหนีทุกข์แต่ประการใด 2. คำสั่งสอนของพระพุทธองค์เป็นสัจธรรม ไม่ขึ้นอยู่กับเวลา ส่วนความคิดเห็นทางวิทยาศาสตร์อาจแปรเปลี่ยนไปได้ หากมีเหตุผลหรือหลักฐานอื่นน่าเชื่อถือกว่า พระพุทธองค์ทรงบรรลุปัญญา และปราศจากกิเลสตัณหาต่าง ๆ เพราะยังมิได้ชำระจิตให้สะอาด

3. แนวคิดในเรื่องจิตยังไม่มีในวิทยาศาสตร์ เหมือนพระพุทธศาสนาจึงไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์อีกหลายอย่างได้เหมือนพระพุทธศาสนา โลกาภิวัตน์ เป็นการดำรงชีวิตไปทางวัตถุนิยมแบบสุดโต่ง โดยทิ้งความเจริญทางด้านจิตใจ ศรัทธา ศีล สมาธิ ปัญญา ให้เดินสวนกระแสในแบบที่เรียกว่าเดินคนละทาง จะขอกล่าวถึงเหตุการณ์ปัจจุบันแต่ในกรอบของความเป็นเมืองไทย สังคมและวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีไทยที่ใกล้ตัว โลกาภิวัตน์โลกแห่งความเจริญทางวัตถุ ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์คนจะพูดถึงคอมพิวเตอร์รุ่นใหม่ที่เพิ่งมาจากต่างประเทศ โทรศัพท์มือถือยี่ห้อดัง รถยนต์รุ่นใหม่ราคาแพง ๆ อุปกรณ์เครื่องใช้ในสนามกอล์ฟยี่ห้อดัง ๆ อาหารต่างชาติชื่อแปลก ๆ ค่านิยมที่เปลี่ยนไป ของกินของใช้ราคาแพงจากต่างประเทศ เทคโนโลยีสมัยใหม่ ไอที อินเทอร์เน็ต เป็นโลกของการสื่อสารไร้พรหมแดน ไม่ว่าจะอยู่ที่ภูมิภาคไหนของโลกก็มีการติดต่อสัมพันธ์กัน เกิดกระแสการพัฒนา ความเป็นอยู่และแนวคิดตามกระแสโลก

ทุกวันนี้คนที่มีอินเทอร์เน็ตก็เปรียบเหมือนมีแก้วสารพัดนึกอยู่ในมือไม่ว่าจะหยิบจับอะไรเป็นได้เรื่องไปทุกอย่าง จะซื้อของ ขายของ หาความรู้ดูข่าวสาร แม้แต่การบริการบางอย่างยังมีกันโจ่งครึ้ม จะหาคู่ดูโชคชะตา แสวงหาข่าวสารโลกแบบเจาะลึก ต้องการติดต่อใครญาติหายประชาสัมพันธ์ ข่าวสารรับสมัครงานมีข้อมูลอัพเดททุกวันแบบครบวงจร ทั้งที่มีประโยชน์มาก และแม้แต่พวกฉวยโอกาสหลอกขายสินค้าหรือหลอกไปทำเสื่อมเสียก็มากไม่ว่าจะเป็นเรื่องดีหรือร้ายก็ล้วนแต่เป็นไปได้บนอินเทอร์เน็ตมีคนเข้าไปดูเว็บไซต์ต่าง ๆ ทุกวัน แต่เว็บไซต์การสอนธรรมศึกษาเห็นจะยังไม่ปรากฏเป็นเรื่องเป็นราวเสียที สัญลักษณ์ของระบบทุนนิยมสมัยใหม่ คือค่านิยมใหม่ ๆ และสงครามการก่อการร้ายการขัดแย้งรุนแรงระหว่างประเทศเชื้อชาติศาสนา

ซึ่งคนโบราณกล่าวไว้ว่า พระพุทธศาสนาจะเสื่อมและรุ่งเรืองขึ้นอีกครั้งในกึ่งพุทธกาล ปัจจุบันดูเหมือนพระพุทธศาสนาจะเสื่อมเพราะว่าคนบางกลุ่มทำให้พระพุทธศาสนาปั่นป่วนกันไปทั้งเมืองไทยมีการเจรจา โต้แย้งกันหาข้อยุติไม่ได้ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ฉบับใหม่ก็มองกันไปต่างมุม คนในวงการพระพุทธศาสนา ทั้งในและนอกประเทศแตกเป็นนิกายต่าง ๆ ทั้งในทางปฏิบัติและความคิดเห็น เรื่องราวที่เกิดขึ้นเป็นการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาเป็นแผลเรื้อรังและเป็นจุดอ่อนของพระสงฆ์ไทยทุกยุคทุกสมัย พุทธศาสนิกชนอย่างเราจะตั้งมั่นมีศรัทธาอย่างไรก็ทำใจลำบากถ้า ไม่มีมาตรการที่มากำจัดจุดอ่อนในส่วนนี้ พระสงฆ์สามแสนกว่าองค์ทั่วประเทศจะพลอยมัวหมองไปด้วย

ในอดีตสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชก็เคยมี เดียรถีย์ปลอมเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาเพื่อลาภสักการะ จนต้องมีการสังคายนาพระธรรมวินัย ครั้งที่ 3 คนไทยต้องช่วยกันสอดส่องทางวัดเองก็อยากให้เข็มงวด เกี่ยวกับวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ภายในวัดผู้เกี่ยวข้องกับวัด บางวัดจะทำอะไรแปลกๆ เพื่อหาเงินบำรุงวัตถุจนเกินความจำเป็น สร้างโบสถ์ วิหาร เจดีย์สูง ๆ ใหญ่ ๆ สวย ๆ ไว้อวดชาวต่างชาติ สร้างศาสนวัตถุโดยลืมศา

สนธรรมไป เพื่อธำรงพระพุทธศาสนา ควรมีทุกอย่างพร้อมกัน พุทธศาสนิกชน ภิกษุ ศาสนธรรม ศาสนพิธี ศาสนวัตถุ อย่างเหมาะสมและพอควร

โอวาทปาติโมกข์ ธรรมอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้เมื่อสมัยพุทธกาลอันได้แก่ การละเว้นจากความชั่ว ทำความดี ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ถ้าหากมีอยู่ในตัวผู้ใด สังคมใด เหตุการณ์อันไม่พึงปรารถนาของสังคมเช่น ปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด การพนัน การฆ่าผู้อื่น การฆ่าตัวตาย การขัดแย้งทางสังคมน่าจะลดน้อยกว่าปัจจุบัน

การที่จะให้ถึงคุณธรรมความเพียรทางที่ชอบในทางพระพุทธศาสนา สัมมัปปธาน 4 ประการ คือ 1) สังวรปธาน เพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้นไปสันดาน 2) ปหานปธาน เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว 3) ภาวนาปธาน เพียรให้กุศลเกิดขึ้นในสันดาน 4) อนุรักขนาปธาน เพียรรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อม ศรัทธา (ความเชื่อ) มี 4 ประการ คือ 1) เชื่อกรรม 2) เชื่อผลของกรรม 3) เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตนเอง คือ ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว 4) เชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า บุคคลผู้มีศรัทธาก็จะเป็นผู้มีศีลรักษากายวาจา ให้เรียบร้อยไม่กล้าทำชั่วกายวาจา มีเมตตาต่อคนและสัตว์ทั่วไปตั้งอยู่ในคุณธรรมอันประเสริฐ ปราศจากทิฐิมานะ มีจิตใจโอบอ้อมอารีความเชื่อต่อความเป็นไปของโลกคือโลกนิยม เมื่อมีศรัทธาตั้งมั่นก็จะประกอบด้วยโภคทรัพย์และบริวาร เพราะสิ่งที่มนุษย์ทำด้วย กาย วาจา พร้อมด้วยเจตนาคือความตั้งใจ ชื่อว่ากรรมส่วนดีมีมูลมาแต่กุศล เรียกว่า กุศลกรรมส่วนชั่วมีมูลมาแต่อกุศล เรียกว่า อกุศลกรรม กุศลกรรมเป็นมาตรฐานตัดสินความดีความชั่วของสังคมในยุคสมัยตลอดไม่ว่าจะเป็นมาตรฐานชีวิตในอดีต หรือ ภายใต้สภาพแวดล้อมใหม่ ๆ อันเกิดจากการพัฒนาในด้านทุนและเทคโนโลยี

มนุษย์จะต้องยอมรับว่าเราไม่ต่างจากสิ่งมีชีวิตทั้งหลายเกิดมาแล้วต้องตายจากไป ความต้องการของคนทั้งโลกคือ ความสุข ความสบาย ในชีวิตขณะที่เกิดมาสิ่งที่ขัดขวางไม่ให้เกิดความสุข เป็นจุดอ่อนที่จะต้องถูกกำจัดออกไปเหมือนที่รัฐบาลกำลังมีนโยบาย จัดระเบียบสังคม เพื่อกำจัดสิ่งอันไม่พึงปรารถนาออกไปจากสังคม หากคนเรามีคุณธรรมประจำใจ จะสามารถช่วยให้เราเผชิญหน้ากับความจริงกำจัดจุดอ่อนของตัวเอง แล้วนำไปปรับให้ฉลาดและดีขึ้น เมื่อประสบเหตุอันไม่คาดฝันในอนาคตก็จะใช้สติปัญญาเอาตัวรอดได้ แทนที่จะวิ่งหนีโลกด้วยความอ่อนแอและอับอายปัญหาการเครียดจนต้องฆ่าตัวตายจะไม่เกิดขึ้น จะเห็นว่าผู้ใดประพฤติตามคำสอนของพระพุทธองค์ ก็มีความสุข ความสงบ บรรเทาความเร่าร้อนเท่ากับขึ้นสวรรค์ทั้งเป็นเพราะการรู้จักสร้างสวรรค์ให้เกิดในอกรู้จักหลีกเลี่ยงป้องกันนรกไม่ให้เกิดในใจด้วยอำนาจการสั่งสมบ่อย ๆ ถ้ามีปัญญาทางธรรมก็จะพ้นจากแรงดึงดูดของสังสารวัฏของชีวิต แม้โลกจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรหากยังมีหลักธรรมเป็นภูมิคุ้มกันสิ่งไม่ดีไม่ให้เข้ามาสู่ตังเองแล้วท่านจะพบความสุขในท่ามกลางความวุ่นวายได้

การปฏิบัติธรรมในยุคเทคโนโลยีโลกาภิวัตน์

เทคโนโลยีเป็นเรื่องที่ตรงข้ามกับธรรมะ ในมุมมองที่ว่ามันมุ่งจัดการกับสิ่งรอบตัว ขณะที่ธรรมะเน้นที่การจัดการกับตัวเอง เมื่อเทคโนโลยีล้อมรอบตัวเรามากขึ้น ก็ย่อมมีการบิดเบือน ของเราไปทั้งหมด ทุกอย่างต้องเร่งรีบ ขณะเดียวกันจิตใจก็ส่งออกนอก ถูกดึงออกนอกตัว จนอยู่เฉยไม่ได้ ต้องวิ่งวุ่นไปทั่ว เดี๋ยวนี้เราไม่สามารถจะอยู่นิ่งได้นานๆ รอไม่ได้ นานสุดก็ ชั่วโมงเดียว หากต้องวิ่งวุ่นและเร่งรีบแบบนี้ เราจะรู้จักตัวเองได้

อย่างไร เราจะมีความสงบใจได้อย่างไร การเข้าถึงธรรมะจึงเป็นเรื่องที่ยากขึ้น เพราะธรรมะเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความสงบ การหันมามองตน ดูจิตใจของตนเอง

มนุษย์จะมีความสุขได้ก็ต้องรู้จัก "เป็นมิตรกับตัวเอง" ทุกวันนี้ผู้คนไม่ค่อยเป็นมิตรกับตัวเองมากนัก สังเกตจากคนที่ไปปฏิบัติธรรมที่วัด วันแรกๆ ที่เข้ามา หลายคนจะมีอาการกระสับกระส่าย เหเหมือนมีอาการลงแดง เพราะห้ามพูดคุยกัน ต้องเดินจงกรมวันละหลายชั่วโมง ไม่มีโทรทัศน์ให้ดู โทรศัพท์ก็ไม่ได้ คนที่เสพติดเทคโนโลยีจึงรู้สึกเป็นทุกข์ นอกจากการฝึกปฏิบัติธรรมที่จัดเป็นประจำ

ในความเป็นจริงแล้ว อาการนี้จะมีอยู่แค่ 1-2 วันแรกเท่านั้น วันหลังๆ พวกเขาจะหาย และไม่ต้องพึ่งพาโทรศัพท์อีกแล้ว ผ่านไปไม่กี่วัน เขาได้เรียนรู้ว่าจริงๆ แล้วชีวิตคนเราไม่จำเป็นต้องพึ่งพาเทคโนโลยีมากขนาดนั้นก็ได้ ถึงแม้ไม่มีโทรศัพท์มือถือ ก็ยังอยู่ได้อย่างมีความสุข เพียงแต่ทุกวันนี้เราเสพเทคโนโลยีจนเคยตัว พอไม่มีอะไรทำก็ควักโทรศัพท์ขึ้นมากด แล้วก็เสพติดมัน เด็กนักเรียนหลายคนบอกว่าชีวิตเบาลงเยอะ ได้ดูใจตัวเอง ได้มีเวลาคุยกับเพื่อน ได้มีเวลาทำกิจกรรมอื่นๆ ในชีวิตบ้างก็ดี การที่คนสมัยนี้เข้าถึงธรรมะได้ยากขึ้น ทำให้เขาโหยหาธรรมะมากกว่าเดิม เพราะชีวิตเครียดมากขึ้น สมัยนี้เรามีความพรั่งพร้อมทางวัตถุ ได้เสพได้บริโภคเต็มที่ ก็เลยรู้สึกอิ่มตัวเร็ว สมัยก่อนวัตถุสิ่งเสพไม่อุดมสมบูรณ์เหมือนอย่างตอนนี้ ดังนั้นจึงไม่รู้สึกอิ่มตัวเหมือนคนสมัยนี้ พออิ่มตัวเร็ว ก็เลยรู้สึกว่าวัตถุไม่ใช่คำตอบ ไม่ได้ให้ความสุขอย่างแท้จริง เกิดความเบื่อหน่าย จึงหันไปแสวงหาสิ่งอื่นที่เชื่อว่าจะทำให้มีความสุขมากกว่านี้[5]

ในภาวะนี้ เราจะตกอยู่บนทางแพร่ง ทางหนึ่งก็คิดว่าเราต้องมีเงินให้มากกว่านี้ มีวัตถุให้มากกว่านี้ เราถึงจะมีความสุข เหมือนคนติดยาเสพติด ต้องใช้ยามากขึ้น หรือยาแรงขึ้น ถึงจะเพลิดเพลินเหมือนเก่า เหมือนนักการเมือง เสพติดในอำนาจก็ต้องแสวงหาอำนาจมากขึ้น หรือตำแหน่งสูงขึ้น คนที่ติดเทคโนโลยีก็เช่นกัน พอมีแล้วก็ยังไม่พอใจ อยากได้สินค้ารุ่นใหม่ขึ้น แพงขึ้น ดีขึ้น

อีกทางหนึ่ง คือการหันหลังให้กับสิ่งเหล่านั้น แล้วมาหาธรรมะ เหมือนกับชาวตะวันตกที่มีความเจริญทางวัตถุสูงมาก เสพสุขกันเต็มที่ทั้ง ตา หู จมูก สิ้น กาย แล้วก็รู้สึกอิ่มตัว เบื่อหน่ายวัตถุ จึงหันเข้าหาธรรมะ ในอเมริกา ยุโรป คนจึงสนใจพุทธศาสนาหรือทำสมาธิภาวนามากขึ้น

ถึงแม้จะไม่ได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือเจริญสติ ในชีวิตประจำวันของเราทุกคน ที่ถูกรายล้อมไปด้วยเทคโนโลยี เราก็สามารถมีชีวิตสงบเย็นได้ โดยใช้หลักการดังต่อไปนี้

1. ความพอดีและความสันโดษ คือใช้เทคโนโลยีหรือเสพวัตถุแต่พอดี ทั้งในแง่เวลาและปริมาณ คือถ้าเราใช้เทคโนโลยีแต่พอดี เราก็มีเวลามากขึ้นในการทำสิ่งอื่นที่มีความสำคัญ ดังนั้นจึงควรกำหนดเวลาให้ตัวเอง ว่าวันหนึ่งจะใช้เวลากับเฟซบุคนานเท่าไร เล่นเกมนานเท่าไร จะแชทนานเท่าไร ดูทีวีนานเท่าไร ถ้าไม่กำหนด ไม่มีวินัย ความพอดีก็เกิดขึ้นได้ยาก

---

[5] พระไพศาล วิสาโล, **การปฏิบัติธรรมในยุคโลกาภิวัตน์**, ธรรมกถา วันที่ 25 มีนาคม 2559, mp3: http://goo.gl/cuS70.

2. มีสติ สติช่วยให้เราไม่หลงเพลินกับการเสพเทคโนโลยี รู้จักหยุดเมื่อถึงเวลา ถ้าไม่มีสติ ก็จะหลงจนเพลิน จนเสียงานเสียการ บางคนดูละครเกาหลีตั้งแต่หัวค่ำยันสว่าง แล้วก็มาบ่นว่าทำอย่างไรดี ติดละครเกาหลีจนไม่มีเวลาทำงาน

4. แยกแยะระหว่างคุณค่าแท้กับคุณค่าเทียม ใช้หรือบริโภคสิ่งต่าง ๆ โดยมุ่งคุณค่าแท้มากกว่าคุณค่าเทียมถ้าทำเช่นนี้ได้ เราจะเป็นนายเทคโนโลยี ไม่ใช่ปล่อยให้เทคโนโลยีมาเป็นนายเรา เราจะมีเวลาว่างมากขึ้น รวมทั้งมีเวลาสำหรับการศึกษาหาความรู้ ดูแลครอบครัว อ่านหนังสือ พัฒนาตัวเอง ออกกำลังกาย และถ้ามีเวลาเหลืออีกก็ออกไปช่วยเหลือผู้อื่น บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม

บทสรุป

ในยุคสื่ออิเล็คทรอนิคที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ศาสนาในยุคแห่งการแข็งขันจะต้องเผชิญหน้ากับการท้าทายจากลัทธิวัตถุนิยม (materialism) ความทันสมัย (modernity) และกระแสโลกิยนิยม (secularization) คำถามหนึ่งที่ถูกตั้งขึ้นมาเป็นประเด็นถกเถียงก็คือ ถึงแม้โลกจะเปลี่ยนแปลงไปมากเพียงใด วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะพัฒนาก้าวหน้าไปมากแค่ไหน สถาบันศาสนาก็จะยังคงอยู่คู่กับสังคม นั่นก็เพราะว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีศาสนา ดังนั้นสังคมมนุษย์กับศาสนาจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ แต่ทั้งนี้และทั้งนั้น ศาสนาก็ต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยเพื่อความอยู่รอด ต้องมีการปฏิรูปและปรับปรุงเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ทั้งทางด้านจิตใจและวัตถุอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ทั้งนี้ก็เพราะว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีส่วนประกอบทั้งทางด้านสสารและวิญญาณ ดังนั้นศาสนาที่จะอยู่รอดในอนาคตก็จะต้องเป็นศาสนาที่สามารถตอบสนองแก่ทั้งสองมิติของมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์ อีกทั้งยังต้องสามารถที่จะให้คำตอบแก่ปัญหาใหม่ ๆ ของยุคสมัยได้อย่างสมเหตุสมผล มิใช่เพียงจะใช้ศรัทธาเป็นเครื่องมือตอบคำถามเพียงอย่างเดียว

สิ่งหนึ่งที่น่าจับตามองก็คือ ในอนาคตความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับผู้นิยมแนวคิดแบบโลกิยวิสัย (secularism) จะดำเนินไปสู่ทิศทางใด จะดำเนินไปสู่ความขัดแย้งในระดับที่ไม่สามารถหันหน้าเข้าหากันได้ หรือจะดำเนินไปสู่ความประนีประนอมระหว่างกัน โดยเฉพาะเมื่อกลุ่มจารีตนิยม (fundamentalist) หันมาใช้ความรุนแรงเพื่อต่อต้านพวกโลกิยนิยม ในขณะที่พวกโลกิยนิยมก็ออกมาประท้วงเรียกร้องสิทธิทางโลกย์ของพวกเขามากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการทำแท้ง รักร่วมเพศ ฯลฯ ซึ่งล้วนแต่ขัดแย้งกับหลักคำสอนทางศาสนาทั้งสิ้น

ข้อเสนอแนะ

1. พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยผ่านสื่ออิเล็กทรอนิคให้กว้างขวางเพื่อเป็นช่องทางหนึ่งในการสั่งสอนและปฏิบัติให้ตรงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

2. ควรมีงานวิจัยที่รองรับและสามารถนำมาปฏิบัติในการใช้สื่ออิเล็กทรอนิคของพระสงฆ์อย่างถูกวิธี

บรรณานุกรม

กรมพระยาชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า. **นวโกวาท.** พิมพ์ครั้งที่ 77. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2536.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์** (ฉบับปรับปรุงล่าสุด). พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543,

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2542.

พระไพศาล วิสาโล. **การปฏิบัติธรรมในยุคโลกาภิวัตน์**. ธรรมกถา วันที่ 25 มีนาคม 2559, mp3: http://goo.gl/cuS70.

สุพัตรา สุภาพ. **สังคมและวัฒนธรรม ค่านิยม ครอบครัว ประเพณีและวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา, 2542.

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

The Development of Community Welfare Fund Management Model in Mueang Phrae District, Phrae Province

ดร.ธาดา เจริญกุศล
ดร.กาญจนา ดำจุติ
ดร.ไกรวิน ไชยวรรณ
ดร.ปทุมมาศ ว่องอรุณชัย
วิทยาเขตแพร่

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ 2) เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ และ 3) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่เพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ จำนวน 378 คน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple random sampling) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสนทนากลุ่ม เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ อยู่ในระดับปานกลาง การจัดการบุคลากร/คณะกรรมการกองทุนฯ อยู่ในระดับมาก การจัดการทั่วไป การจัดการวัสดุอุปกรณ์ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการจัดการงบประมาณกองทุน อยู่ในระดับน้อย ตามลำดับ 2) รูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยการเพิ่มแกนนำทั้งระดับพื้นที่และกลุ่มกิจกรรม เพื่อให้เกิดการขยายผลและสามารถดูแลสมาชิกได้ทั่วถึง กองทุนฯ ได้รับเงินงบประมาณจากรัฐ การจัดสรรจาก อบต. และเงินสมทบจากสมาชิกกองทุนฯ มีอุปกรณ์ เครื่องมือ สื่อสาร ในการทำงานและประชาสัมพันธ์ข้อมูลแก่สมาชิก มีหลักฐานการจ่ายเงินที่สามารถตรวจสอบได้ 3) ด้านบุคลากร/คณะกรรมการกองทุนฯ พัฒนารูปแบบการบริหาร โดยคณะกรรมการกองทุนให้มีความซื่อสัตย์ โปร่งใส ดูแลเอาใจใส่ ให้คำแนะนำ มีความรู้เข้าใจ ระเบียบข้อบังคับและวิธีการบริหารกองทุน การพัฒนารูปแบบการบริหารงบประมาณ โดยเพิ่มแหล่งรายได้ของกองทุน สร้างรายได้ของชุมชนจากทรัพยากรที่มีในชุมชน การพัฒนารูปแบบการบริหารวัสดุอุปกรณ์ ค้นหาแหล่งวัตถุดิบในชุมชนให้เป็นผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างรายได้ให้กับสมาชิกของกองทุน และการพัฒนารูปแบบการจัดการทั่วไป โดยการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิก เพิ่มแกน

นำทั้งระดับพื้นที่และกลุ่มกิจกรรม ขยายจำนวนสมาชิกให้ครอบคลุมทุกบ้าน เพิ่มประเภทและผลประโยชน์ของกองทุน

คำสำคัญ: รูปแบบ, การบริหาร, กองทุนสวัสดิการชุมชน, จังหวัดแพร่

Abstract

The Objective of this Research were: 1) to study the general condition of community welfare fund management in Mueang Phrae District, Phrae Province. 2) To study the management model of community welfare fund in Mueang Phrae District, Phrae Province and 3) To develop the model of community welfare fund management in Mueang Phrae District, Phrae Province, to be effective and consistent with the context of the area for sustainable self-sufficiency.

This research is a mixed method. Quantitative research Data were collected from 378 committee members and community fund members in Mueang Phrae District, Phrae Province. By Simple random sampling. Data were analyzed by descriptive statistics: Frequency, Percentage, Mean, Standard deviation and qualitative research by group discussion. Data were collected from 17 key informants and analyzed by descriptive statistics.

The research results. 1) The management of community welfare funds in Mueang Phrae District, Phrae Province, it was the medium level. Staff Management/ Fund Committee In a very high level, General Management, Material and Equipment there was the medium level. Fund Management Section Are in minor levels, respectively. 2) Welfare fund management model in Mueang Phrae District, Phrae Province. By adding both area and activity leaders. To maximize results and to take care of members thoroughly. Funds received from the state budget from Others state. And contributions from fund members are equipped with communication equipment to work and promote information to members. There is proof of payment that can be verified. 3) Personnel/Fund Committee Develop management model By the fund committee to be honest, transparent, caring, giving advice, understanding. Fund regulations and procedures. Development of budget management model by increasing the source of income of the fund. Make money from community resources. Development of Material Management Equipment Model Find the source of raw materials in the community as a product. To make money for members of the fund. And the development of a common management model by creating the participation of members. Add a spatial leader to both the area and the activity group. Expand the number of members to cover every home. Add categories and benefits to the fund.

Keywords: Model, Management, Community Welfare Fund, Phrae Province

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ได้ให้ความสำคัญในการสร้างสังคมให้เป็นธรรม ทุกคนมีความมั่นคงในชีวิตได้รับการคุ้มครองทางสังคมที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม โดยกำหนดยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนในการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน โดยรัฐบาลจึงได้มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนขึ้นมา ซึ่งกองทุนสวัสดิการชุมชนไม่ใช่ระบบประกัน แต่เป็นกระบวนการของชุนชนที่สร้างหลักประกันความมั่นคงของคนในชุมชน ที่มุ่งเน้นการจัดการตนเอง การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้ความรักเอาใจใส่กันและกัน โดยการจัดกองทุนสวัสดิการชุมชน ไม่ใช่การช่วยเหลือเพียงเรื่องเงินเท่านั้น แต่เป็นทั้งกำลังใจ กำลังทรัพย์และความรู้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ เป็นกระบวนการของการให้อย่างมีคุณค่า เพื่อให้คนในชุมชนรวมตัวกันด้วยความสมัครใจ โดยการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

จากวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยมีวัฒนธรรมการอยู่แบบช่วยเหลือเกื้อกูล มีน้ำใจต่อกัน ได้รับสวัสดิการจากธรรมชาติ มีปัญหาชีวิตมีศาสนาและผู้อาวุโสในชุมชนเป็นที่พึ่ง ฯลฯ นี่คือสวัสดิการที่ธรรมชาติและผู้คนมีให้แก่กัน บนพื้นฐานของความเกื้อกูล มีน้ำใจ และเคารพซึ่งกันและกันระหว่างคนกับคนและคนกับธรรมชาติปัจจุบันรัฐได้มีการจัดสวัสดิการให้กับประชาชนรูปแบบต่างๆ กัน เช่น สวัสดิการเบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุ การสร้างบ้านพักคนชรา ศูนย์สงเคราะห์เด็ก ตลอดจนการสงเคราะห์ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่ดำเนินการโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และอื่นๆ ซึ่งเป็นสวัสดิการในลักษณะสงเคราะห์ที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ใช้งบประมาณจำนวนมาก แต่ให้บริการไม่ทั่วถึง

รัฐบาลชุดก่อนเคยมีนโยบาย “30 บาทรักษาทุกโรค” ซึ่งถือเป็นรัฐสวัสดิการที่ดูแลประชาชนได้อย่างกว้างขวาง แต่เฉพาะประชาชนที่เจ็บป่วยเท่านั้น ยังไม่ครอบคลุมถึงความจำเป็นพื้นฐานของประชาชนตั้งแต่เกิดจนตาย ประชาชนชาวไทย ซึ่งมีอยู่ทั้งหมดประมาณ 65 ล้านคน ในจำนวนนี้จะเป็นข้าราชการเจ้าหน้าที่ของรัฐและลูกจ้างบริษัทห้างร้านต่าง ๆ 15 ล้านคน ข้าราชการเจ้าหน้าที่ของรัฐ รัฐจะจัดสวัสดิการให้อย่างครบวงจร ลูกจ้างบริษัทห้างร้านก็จะเข้าสู่ระบบประกันสังคมได้รับสวัสดิการอย่างครบวงจรเช่นเดียวกัน ในขณะที่ประชาชนทั่วไปอีก 50 ล้านคน ยังไม่มีหลักประกันความมั่นคงในชีวิต นอกเหนือ จากสวัสดิการที่รัฐจัดให้ในข้อ 2 ซึ่งเป็นสวัสดิการในลักษณะสงเคราะห์ที่ให้บริการไม่ทั่วถึงและไม่ครอบคลุมความจำเป็นพื้นฐานของชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย

ประชาชนทั่วไปหรือชาวบ้านก็พยายามจัดสวัสดิการให้แก่กัน แต่ก็เป็นในรูปแบบของการออมเพื่อกู้ยืมและปันผล การรวมกลุ่มฌาปนกิจเพื่อช่วยเหลือสมาชิกที่เสียชีวิต ไม่มีสวัสดิการครอบคลุมความจำเป็นพื้นฐานของชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ชุมชนจึงร่วมกันจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนขึ้น เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงในชีวิต บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน ตั้งแต่เกิดจนตายเป็นการจัดสวัสดิการของชาวบ้าน โดยชาวบ้าน เพื่อชาวบ้าน เป็นการให้อย่างมีคุณค่า การรับอย่างมีศักดิ์ศรี การอยู่ร่วมกันของคน ชุมชน และธรรมชาติอย่างเคารพซึ่งกันและกัน มีกระบวนการดำเนินการที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ใช้หลักศาสนา และการมีส่วนร่วมของคนอย่างกว้างขวาง

กองทุนสวัสดิการชุมชน เป็นกองทุนที่เกิดจากการรวมตัวของประชาชนในพื้นที่ด้วยความสมัครใจ ที่ประสงค์จะดูแลซึ่งกันและกันบนพื้นฐานของการเอื้ออาทรต่อกัน เป็นกองทุนที่ทุกคนร่วมกันเป็นเจ้าของ เน้นการบริหาร จัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสมาชิก มีความยืดหยุ่นคล่องตัว เปิดเผย โปร่งใส ตรวจสอบได้ โดยมุ่งเน้นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันในรูปของการจัดสวัสดิการอย่างเหมาะสมและทั่วถึง และเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่สามารถเข้ามาสมัครเป็นสมาชิกได้ตามที่ข้อบังคับกำหนด เพื่อให้มีการขยายฐานสมาชิกให้ครอบคลุมพื้นที่ของตำบลให้มากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งมีการพัฒนาสวัสดิการชุมชนให้มีความหลากหลายครอบคลุมตั้งแต่การเกิด แก่ เจ็บ ตายและอื่นๆ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของสมาชิกเป็นเบื้องต้น กองทุนสวัสดิการชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างหลักประกันมั่นคง ชุมชนยั่งยืน โดยมีรูปแบบการบริหารจัดการที่แตกต่างกันออกไป แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการจัดสวัสดิการช่วยเหลือแค่ด้านใดด้านหนึ่งไม่ครอบคลุมในทุกประเด็น บนหลักของการพึ่งพาและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รวมถึงการเห็นคุณค่าของกันและกันภายในชุมชนที่นำเอาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาชุมชนที่ยั่งยืน โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และมูลนิธิมั่นพัฒนา ให้ความสำคัญ ของระบบสวัสดิการชุมชนที่เป็นรากฐานที่สำคัญของการสร้างหลักประกันความมั่นคงของคนในชุมชน บนพื้นฐานของคำกล่าวที่ว่า **“ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี”** ดำเนินการตามแนวคิด **“คุณภาพแห่งชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน”** ของ ศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ซึ่งมีกองทุนสวัสดิการชุมชนแบ่งตามประเภทต่างๆ เช่นด้านการพัฒนาเด็กเยาวชนและการศึกษา เพื่อการเติบโตเป็นคนดี และมีคุณภาพด้านการพัฒนาการประกอบอาชีพ พัฒนาระบบเศรษฐกิจของครัวเรือนและชุมชน และการแก้ปัญหาหนี้สินด้านการบริหารจัดการกองทุนที่ดีและมีธรรมาภิบาล เป็นต้น

กองทุนสวัสดิการชุมชน โดยเริ่มมาจากปัญหาภายในชุมชน ที่ประชากรส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและมีฐานะยากจน คนวัยทำงานต่างทิ้งลูกหลานไว้ให้ผู้สูงอายุเลี้ยงดูอยู่ที่บ้านและไปทำงานที่อื่นเป็นเหตุให้ครอบครัวแตกแยกและเกิดการหย่าร้าง เด็กและเยาวชนไม่ได้รับความสนใจและความอบอุ่นจากครอบครัวจนนำไปสู่ปัญหาทางสังคมต่างๆ กองทุนฯ ให้ความสำคัญกับการสร้างครอบครัวที่อบอุ่นของชุมชนโดยได้ตั้งกลุ่มเพื่อป้องกันช่วยเหลือและคุ้มครองครอบครัวให้อยู่ในชุมชนได้อย่างปลอดภัย มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมซึ่งจะมีการประชุมหารือทุกเดือนเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาร่วมกัน ช่วยสร้างรายได้ กองทุนฯ เพื่อเป็นเงินหมุนเวียนประกอบอาชีพ และแก้ไขปัญหาหนี้สินนอกระบบให้สมาชิกรวมทั้งส่งเสริมการออมเงินชุมชนให้เพิ่มขึ้นด้วยการออมวันละ 1 บาท หัวใจสำคัญของการบริหารกองทุนฯ **“มีส่วนร่วม- โปร่งใส- เป็นธรรม”** หัวใจสำคัญของการบริหารจัดการกองทุนฯ มีเป้าหมายเน้นหลักการมีส่วนร่วม มีความโปร่งใส และมีคุณธรรมโดยมีคณะกรรมการกองทุนที่ทำงานเป็นทีม และร่วมตัดสินใจในปัญหาที่สำคัญ กรรมการและสมาชิกมีความเป็นเอกภาพในการปฏิบัติตามระเบียบ

กองทุนสวัสดิการชุมชนจะกลายเป็นต้นแบบการบริหารจัดการชุมชนที่มุ่งหวังให้คนในสังคมมีปัจจัยพื้นฐานได้รับสวัสดิการสังคมครอบคลุมในทุกๆ ด้าน เป็นการสร้างความมั่นคงเพื่อเป็นหลักประกันที่ทำให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ อีกทั้งการจัดงานในครั้งนี้ ยังเป็นการจัดเวที

เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการสร้างเสริมสังคม สวัสดิการ ที่มีการพัฒนาในรูปแบบที่หลากหลายยิ่งขึ้น สอดคล้องกับสถานการณ์สังคมปัจจุบันและเหมาะสมกับบริบทของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งจะก่อให้เกิดเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนต่อไป ดังนั้นการบริหารกองทุนสวัสดิการจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาเจ้าหน้าที่ ยึดหลักประหยัดงบประมาณ เน้นการใช้วัสดุ สิ่งของในชุมชนให้เกิดประโยชน์ที่สุด โดยใช้กระบวนการบริหารอย่างมีระบบ

อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนขึ้นจำนวน 15 กองทุน โดยการให้สมาชิกกองทุนมีการสมทบอย่างน้อยวันละ 1 บาท และมีการจ่ายสวัสดิการให้กับสมาชิกตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ และตายและอื่นๆ ตามจำนวนเงินที่ระบุไว้ในข้อบังคับของแต่ละกองทุน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะการศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการในการดำเนินงานของกองทุนฯเพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาในรูปแบบใหม่ให้มีประสิทธิภาพในการสนองความต้องการของสมาชิกกองทุนอย่างสูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารจัดการของกองทุนสวัสดิการชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
2. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่เพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” ได้กำหนดขอบเขตในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาในการวิจัยในประเด็น แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการ การดำเนินของกองทุนสวัสดิการชุมชน

2. ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่”

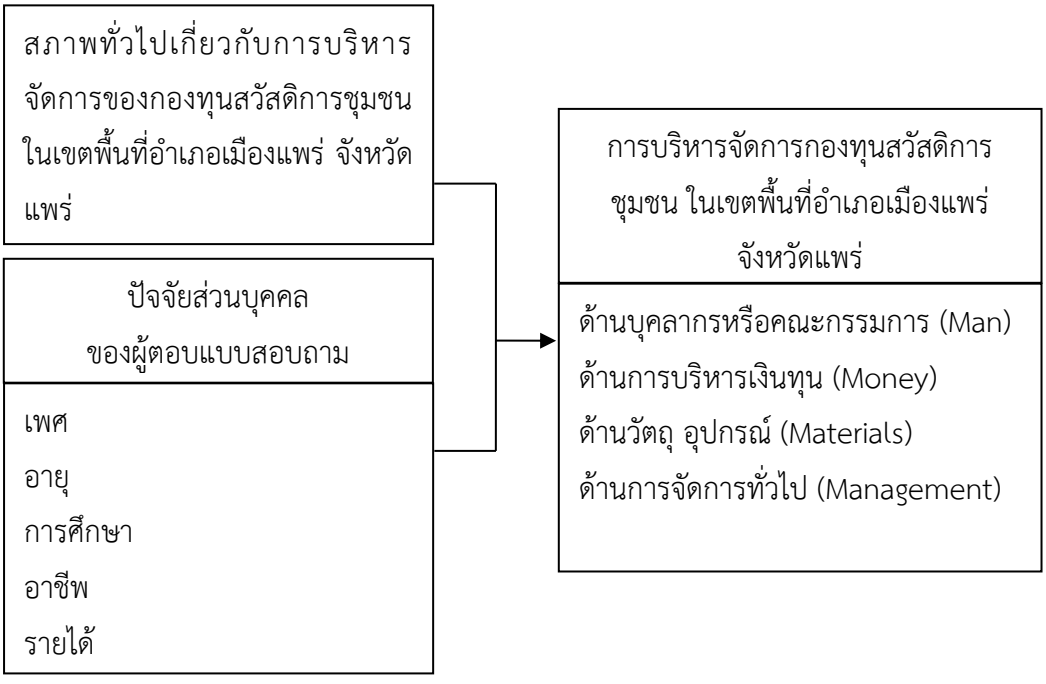
1) ประชากรกลุ่ม จำนวน 17 กองทุน ประกอบด้วย 1) กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลแม่หล่าย จำนวน 682 คน 2) กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลทุ่งกวาว จำนวน 284 คน 3) กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลแม่คำมี จำนวน 429 คน 4) กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลช่อแฮ จำนวน 827 คน 5) กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลแม่ยม จำนวน 200 คน 6) กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลท่าข้าม จำนวน 146 คน 7) กองทุนสวัสดิการ

ชุมชนตำบลวังหงส์ จำนวน 591 คน 8) กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนาจักร จำนวน 352 คน 9) กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลเมือง จำนวน 990 คน 10) กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสวนเขื่อน จำนวน 277 คน 11) กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลร่องฟองและน้ำชำ จำนวน 499 คน 12) กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลทุ่งโฮ้ง จำนวน 682 คน 13) กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลห้วยม้า จำนวน 52 คน 14) กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเหมืองหม้อ จำนวน 322 คน 15) กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลป่าแดง จำนวน 464 คน 16) กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบ้านถิ่น จำนวน 126 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 6,923 คน

2) ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ในครั้งนี้ทั้งหมด 17 กองทุน ประกอบด้วย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ได้แก่ เทศบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอเมืองแพร่ จำนวน 17 สำนักงานหน่วยงาน/องค์กร/ภาคีต่างๆ ในพื้นที่ เช่น ที่ว่าการอำเภอเมืองแพร่ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองแพร่ ท้องถิ่นอำเภอเมืองแพร่ และองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้องที่ต้องภายในอำเภอ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดแพร่ สำนักงานจังหวัดแพร่ สถาบันการศึกษาในจังหวัดแพร่ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดแพร่ และองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องภายในจังหวัดแพร่

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการดำเนินของกองทุนสวัสดิการชุมชน ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทุน และหลักการบริหาร ใน 4 ประเด็น ตามหลัก 4M’s ประกอบด้วย M1 การบริหารคน M2 การบริหารงบประมาณ M3 การบริหารวัสดุของกองทุน และ M4 การดำเนินงาน มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mix Method) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantity Research) ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List) จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 378 คน

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความ

ผลการวิจัย

1) สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามที่อยู่ในเขตพื้นที่บริการบนพื้นที่สูง ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 221 คน คิดเป็นร้อยละ 57.1, เพศหญิง จำนวน 166 คน คิดเป็นร้อยละ 42.9 มีอายุ 40-50 ปี จำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 41.3, รองลงมาคือ อายุ 51 ปี ขึ้นไป จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 27.4 การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า จำนวน 143 คน คิดเป็นร้อยละ 37.0 ตามลำดับ

2) การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน เกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการ ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =3.27) เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ “ด้านบุคลากร/คณะกรรมการกองทุนฯ ($\overline{X}$ =3.71)” รองลงมาได้แก่ “ด้านการจัดการทั่วไป ($\overline{X}$ =3.39)”, “ด้านวัสดุ อุปกรณ์” ($\overline{X}$ =3.27) และน้อยที่สุด “ด้านงบประมาณกองทุน อยู่ในระดับน้อย ($\overline{X}$ =2.27)” ตามลำดับ

ด้านบุคลากร/คณะกรรมการกองทุน คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนมีความคิดเห็นต่อการบริหารของกองทุนฯ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.71) เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ “คณะกรรมการกองทุน มีความซื่อสัตย์ โปร่งใส ในการบริหารงบประมาณและรายได้ของกองทุน อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.80)”, รองลงมาได้แก่ “คณะกรรมการกองทุน คอยดูแล เอาใจใส่ ให้คำแนะนำแก่สมาชิกอย่างทั่วถึง อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.79)” และน้อยที่สุด “คณะกรรมการกองทุน มีความสามารถในการหาแหล่งรายได้เพิ่มให้กับกองทุน อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =3.37)” ตามลำดับ

ด้านงบประมาณกองทุน คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนมีความคิดเห็นต่อการบริหารของกองทุนฯ อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =2.72) เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ “กองทุนฯ มีแหล่งรายได้จากการเก็บเงินจากสมาชิกของกองทุนฯ เช่น เงินสมทบ อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =3.18)”, รองลงมาได้แก่

“กองทุนฯ ได้รับเงินงบประมาณจากรัฐหรือ งบประมาณจัดสรรจาก อบต. ตามหลักเกณฑ์ อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =3.17)” และน้อยที่สุด “กองทุนฯ มีแหล่งรายได้อื่นที่จัดหาตามความเหมาะสม เช่น การทอดผ้าป่า อยู่ในระดับน้อย ($\overline{X}$ =2.16)” ตามลำดับ

ด้านวัสดุ อุปกรณ์ คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนมีความคิดเห็นต่อการบริหารของกองทุนฯ อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =3.27) เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ “กองทุน มีความพร้อมในการจัดทำข้อมูลทะเบียนกองทุน ให้สมาชิกกองทุนอย่างทั่วถึง อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =3.37)”, รองลงมาได้แก่ “กองทุน มีความพร้อมในการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้กับสมาชิกของกองทุน อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.31)” และน้อยที่สุด “กองทุน มีการศึกษาวัสดุและทรัพยากรที่มีในชุมชนที่สามารถส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริม หรือกิจกรรมสร้างรายได้อื่นของกองทุน อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =3.19)” ตามลำดับ

ด้านการจัดการทั่วไป คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนมีความคิดเห็นต่อการบริหารของกองทุนฯ อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =3.39) เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ “กองทุนมีหลักฐานการจ่ายเงินที่สามารถตรวจสอบได้อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.66)”, รองลงมาได้แก่ “กองทุนฯ มีการ**ขยายสมาชิก** โดยต้องตั้งเป้าหมายให้ครอบคลุมทุกคนหรืออย่างน้อยทุกครอบครัวในตำบลจะต้องครอบคลุมผู้ด้อยโอกาสที่ดูแลตนเองไม่ได้ ให้ครบทุกคน อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.52)” และน้อยที่สุด “กองทุนฯ มีการหาแหล่งสนับสนุนกองทุนมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =3.18)” ตามลำดับ

3. พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่เพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน คณะกรรมการของกองทุนต้องส่งเสริมให้มีความสามารถในการประสานงานกับหน่วยงาน ให้การดูแล เอาใจใส่ ให้คำแนะนำแก่สมาชิกอย่างทั่วถึง มีความซื่อสัตย์ โปร่งใส ในการบริหารงบประมาณและรายได้ของกองทุน ให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกอย่างเท่าเทียมกัน มีความสามารถในการหาแหล่งรายได้เพิ่ม ให้กับกองทุนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับและวิธีการบริหารกองทุน **งบประมาณ** จากรัฐหรือ งบประมาณจัดสรรจาก อบต. ตามหลักเกณฑ์ จากการเก็บเงินจากสมาชิกของกองทุนฯ เช่น เงินสมทบ จัดหาตามความเหมาะสม เช่น การทอดผ้าป่า และการหาแหล่งรายได้อื่นที่นอกเหนือจากดอกผลของกองทุน **วัสดุ อุปกรณ์** ให้มีความพร้อมในการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้กับสมาชิกของกองทุน ในการสื่อสารและทำงาน เพื่อการประชาสัมพันธ์ข้อมูลแก่สมาชิก ศึกษาวัสดุและทรัพยากรที่มีในชุมชนที่สามารถส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริม หรือกิจกรรมสร้างรายได้อื่นของกองทุน จัดทำข้อมูลทะเบียนกองทุน จัดสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมแก่สมาชิก ครอบคลุมและทั่วถึง **และด้านการบริหารทั่วไป** เพิ่มแกนนำทั้งระดับพื้นที่และกลุ่มกิจกรรม **ขยายสมาชิก** ให้ครอบคลุมทุกคนหรืออย่างน้อยทุกครอบครัวในตำบลจะต้องครอบคลุมผู้ด้อยโอกาสที่ดูแลตนเองไม่ได้ **เพิ่มประเภทและผลประโยชน์ของสมาชิก** โดยให้ครอบคลุม **ให้สวัสดิการแก่ผู้ด้อยโอกาส** ที่ไม่สามารถจ่ายเงินสมทบได้ เช่น

คนพิการคนชราที่ถูกทอดทิ้ง มีแผนร่วมเป็นเครือข่ายกับกองทุนสวัสดิการชุมชนอื่นๆ เพื่อให้สมาชิกรู้สึกว่าได้รับการช่วยเหลือและดูแลจากกองทุน

อภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบการบริหารจัดการคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน เกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการ ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง อภิปรายได้ว่า คณะกรรมการและสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชน มีการบริหารด้วยความซื่อสัตย์ โปร่งใส ในการบริหารงบประมาณและรายได้ของกองทุน คอยดูแล เอาใจใส่ ให้คำแนะนำแก่สมาชิกอย่างทั่วถึง และรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ จากสมาชิก แต่กองทุนฯ มีงบประมาณและแหล่งรายได้น้อย การส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมหรือกิจกรรมสร้างรายได้อื่นของกองทุน ไม่เป็นรูปธรรม ซึ่งกองทุนฯ ต้องหาแหล่งสนับสนุนให้มีปริมาณมากขึ้น เมื่อมีการขยายสมาชิกโดยการให้สวัสดิการแก่ผู้ด้อยโอกาส ที่ไม่สามารถจ่ายเงินสมทบได้ เช่น คนพิการคนชราที่ถูกทอดทิ้ง กองทุนฯ ต้องรับภาระเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการวิจัยของ **ปณิชา วุฒิธรรมทวี** (2553) ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน สู่ความยั่งยืน ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดนนทบุรี” ผลการศึกษาพบว่า การบริหารงานกองทุนสวัสดิการชุมชนของคณะกรรมการ บริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนประจำพื้นที่ต่างๆ ในจังหวัดนนทบุรี มีปัจจัย 2 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านหลักการจัดประชุมกองทุนสวัสดิการชุมชน อยู่ในระดับมาก 2) ด้านหลักการปฏิบัติของกองทุนสวัสดิการชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาที่พบในการบริหารงานกองทุนสวัสดิการชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง[1]

2. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยการเพิ่มแกนนำทั้งระดับพื้นที่และกลุ่มกิจกรรม เพื่อให้เกิดการขยายผลและสามารถดูแลสมาชิกได้ทั่วถึง กองทุนฯ ได้รับเงินงบประมาณจากรัฐ การจัดสรรจาก อบต. และเงินสมทบจากสมาชิกกองทุนฯ มีอุปกรณ์ เครื่องมือ สื่อสาร ในการทำงาน และประชาสัมพันธ์ข้อมูลแก่สมาชิก มีหลักฐานการจ่ายเงินที่สามารถตรวจสอบได้ อภิปรายได้ว่า การบริหารกองทุนฯ ต้องเพิ่มสมาชิก ขยายแกนนำ หาแหล่งทุนเพิ่ม เพื่อรองรับสมาชิกที่เพิ่มขึ้นและส่วนหนึ่งเป็นผู้ด้อยโอกาส **ด้านบุคลากร/คณะกรรมการกองทุนฯ** มีการอบรม การบริหารงบประมาณและรายได้ของกองทุน มีการจัดทำและจัดเก็บเอกสารการเงิน-บัญชีและเอกสารอื่นๆ อย่างเป็นระบบ สามารถตรวจสอบได้ มีความซื่อสัตย์ โปร่งใส สร้างกระบวนการพัฒนาอาชีพให้แก่สมาชิกใช้ทรัพยากรท้องถิ่นมาสร้างอาชีพเสริมเพิ่มรายได้แก่สมาชิก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **กฤตภัค ชุนนะวรรณ์** (2552) ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นที่มีต่อแนวทางในการบริหาร จัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลศรีนคร อำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย” พบว่า ระดับความคิดเห็นที่มีต่อแนวทางในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการ

[1] ปณิชา วุฒิธรรมทวี, “แนวทางการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน สู่ความยั่งยืน ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดนนทบุรี”, **สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. (2554).

ชุมชนเทศบาลตำบลศรีนคร อำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย ด้านบุคลากร อยู่ในระดับมาก[2] **ด้านงบประมาณ** มีเป้าหมายทางการเงิน ให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมกันในการหางบประมาณและสร้างแหล่งรายได้ ส่งเสริมให้สมาชิกมีวินัยในการออม การจัดสวัสดิการมีการจัดสรรผลกำไรแก่สมาชิกปีละครั้ง และช่วยเหลือสมาชิกยามเมื่อเสียชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภัค กุมพิทักษ์ (2551) ได้วิจัยเรื่อง "กองทุนสวัสดิการชุมชน กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผือ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น" ผลการศึกษาพบว่า กองทุนได้รับการสนับสนุนจากองค์กรเอกชนและองค์การบริหารส่วนตำบล มีการนำมาจ่ายเป็นสวัสดิการตั้งแต่เกิดจนกระทั่ง เสียชีวิต ให้กับสมาชิก ภายใต้หลักการ **"ให้อย่างมีคุณค่ารับอย่างมีศักดิศรี"**[3] **ด้านวัสดุ อุปกรณ์** ให้กองทุนมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการติดต่อสื่อสารกับสมาชิกได้เร็วขึ้น เพิ่มศักยภาพในการตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกกองทุน และทรัพยากรที่มีในชุมชนที่สามารถส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริม หรือกิจกรรมสร้างรายได้อื่นของกองทุน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปิยะพงษ์ สนิทไชย และประจักร บัวผัน** ได้วิจัยเรื่อง "การบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ" ผลการวิจัยพบว่า การสร้างความพร้อมเพื่อพัฒนาศักยภาพการทำงานของคณะกรรมการกองทุนอย่างต่อเนื่อง คิดเป็นร้อยละ 71.3 ในการสำรวจและจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับสมาชิกกองทุนอย่างสม่ำเสมอ คิดเป็นร้อยละ 73.8 เพื่อให้กองทุนมีหลักฐานในการรับจ่ายเงินที่สามารถตรวจสอบได้ คิดเป็นร้อยละ 90.0[4] **ด้านการบริหารจัดการทั่วไป** การบริหารอย่างโปร่งใส เช่น ข้อมูลสมาชิก ข้อมูลเงินกองทุน การจ่ายเงินสวัสดิการ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบ เป็นต้น การขยายสมาชิกโดยต้องตั้งเป้าหมายให้ครอบคลุมทุกคนหรืออย่างน้อยทุกครอบครัวในตำบลจะต้องครอบคลุมผู้ด้อยโอกาสที่ดูแลตนเองไม่ได้ให้ครบทุกคน เพิ่มประเภทและผลประโยชน์ของสมาชิก โดยให้ครอบคลุมตั้งแต่เกิดจนตาย ตลอดจนการหนุนเสริมให้สมาชิกพึ่งตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เยาวลักษณ์ แถมศิริ** (2553) ได้วิจัยเรื่อง "การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในเขตตำบล หัวขวาง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม" พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในเขตตำบลหัวขวาง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม โดยรวม และรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการอำนวยการ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ และด้านการควบคุม[5]

---

[2] กฤตภัค ชุนนะวรรณ์, "ความคิดเห็นที่มีต่อแนวทางในการบริหาร จัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลศรีนคร อำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย**", ปริญญาโท โครงการพิเศษ**, คณะวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2552).

[3] สุภัค กุมพิทักษ์, "กองทุนสวัสดิการชุมชน กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผือ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น, **ปริญญาโท โครงการพิเศษ**, คณะวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551).

[4] ปิยะพงษ์ สนิทไชย และประจักร บัวผัน, "การบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ", **รายงานการวิจัย**, วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน – ธันวาคม 2556 : หน้า 571.

[5] เยาวลักษณ์ แถมศิริ, "การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในเขตหัวขวาง อำเภอดกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม, **วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยา : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2553).

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. การพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากร/คณะกรรมการ และสมาชิกกองทุน ให้เปิดกว้างทันสถานการณ์ ในการพัฒนากองทุนที่สามารถทำให้สมาชิกพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

2. การจัดหาหน่วยงานเสริมและสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและสร้างแหล่งรายได้ของสมาชิกกองทุน

3. สร้างแหล่งฝีมือแรงงาน โดยร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในการพัฒนาอาชีพจากวัสดุ อุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่น ให้สมาชิกพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

4. ระดมทุนกองทุนโดยการส่งเสริมให้สมาชิกมีการออมเพิ่มขึ้น

5. สร้างแรงจูงใจของชุมชนในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน

บรรณานุกรม

กฤตภัค ชุนนะวรรณ์. “ความคิดเห็นที่มีต่อแนวทางในการบริหาร จัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลศรีนคร อำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย”**. ปริญญาโท โครงการพิเศษ**, คณะวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2552.

ปณิชา วุฒิธรรมทวี. “แนวทางการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน สู่ความยั่งยืน ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดนนทบุรี”. **สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2554.

ปิยะพงษ์ สนิทไชย และประจักร บัวผัน, “การบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์”, **รายงานการวิจัย**, วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน – ธันวาคม 2556.

เยาวลักษณ์ แถมศิริ. “การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในเขตหัวขวาง อำเภอดกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม. **วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2553.

สุภัค กุมพิทักษ์. “กองทุนสวัสดิการชุมชน กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผือ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น. **ปริญญาโท โครงการพิเศษ.** คณะวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551.

กระบวนการเรียนรู้: มรรคาแห่งการรู้
Learning process: The Way of Knowledge

พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ จนฺทาโภ (พานิช)
วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

บทคัดย่อ

ความรู้เป็นที่ปรารถนาของคนทั้งหลาย มรรคาหรือทางแห่งรู้เกิดขึ้นแก่คนได้สองประการ ประการที่หนึ่ง การรู้เกิดจากการเรียนรู้ที่ผ่านทางประสบการณ์ และเกิดจากประสาทสัมผัส ความรู้ประเภทนี้เกิดมาจากอายตนะทั้งภายในและภายนอก ซึ่งเป็นความรู้ที่คนทั่วไปสามารถเรียนรู้ได้ ประการที่สอง ความรู้ที่เกิดขึ้นมาจากประสบการณ์ทางใจ ซึ่งเป็นความรู้ที่ต้องอาศัยการฝึกอบรมทางใจ เป็นความรู้ที่อยู่เหนือประสบการณ์และประสาทสัมผัสของความรู้สามัญทั่วไป เพราะความรู้ชนิดนี้มีจุดมุ่งหมายปลายทางสูงสุดคือรู้สัจจะหรือความจริงอันประเสริฐ กล่าวคือ พระนิพพาน

คำสำคัญ: ศรัทธา, ปัญญา, การรู้

Abstract

Knowledge is the requirement of the people. The path or way of knowing happens to two types. First Learning comes from learning through experience, and the senses. This kind of knowledge comes from internal and external reactions which this is a knowledge that people can learn. Second, the knowledge that comes from spiritual experiences. This is the knowledge that requires spiritual training. It is the knowledge beyond the experience and the senses of ordinary knowledge, because this kind of knowledge is aimed at the ultimate destination -- knowing truth, or the noble truth -- nirvana.

Keywords: Believe, Wisdom, Learning

บทนำ

กระบวนการเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้นมีเหตุผลมูลฐานที่ต่างกัน เพราะความรู้บางอย่างเกิดจากปัญญา ความรู้บางอย่างเกิดจากความศรัทธา แต่ความศรัทธาหรือความเชื่อในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ตาม โดยเฉพาะความเชื่อคำสอนในศาสนาไม่ว่าจะเป็นศาสนาที่มีลักษณะเป็นเทวนิยม (Theism) หรือ อเทวนิยม (Atheism) ล้วนแต่เป็นคำสอนที่มีแนวคิดทางปรัชญาและมีเอกลักษณ์เฉพาะตน คำสอนในทางศาสนามีทั้งในส่วนความเชื่อที่เรียกว่าศรัทธาและส่วนความรู้ที่เรียกว่าปัญญา แฝงอยู่ในคำสอนนั้นด้วยจะมีมากหรือมีน้อยเราไม่สามารถหาเครื่องมือมาวัดเป็นจำนวนปริมาณได้ แต่ที่อาศัยเป็นเครื่องวัดปริมาณได้ก็เห็นจะมีแต่จำนวน

มนุษย์ที่แสดงออกทางกายภาพเท่านั้นซึ่งในบางครั้งก็อาจเป็นตัวแปรที่ไม่แน่นอน การที่เราจะทำความเข้าใจรู้จักในเรื่องใดนั้นส่วนมากจะต้องเริ่มต้นที่มีความศรัทธาก่อน บางศาสนาสอนให้ติดอยู่กับศรัทธาความเชื่ออย่างเดียว ตรงนี้เราอาจจะเรียกว่าสุดโต่งในทางความเชื่อ และความเชื่อโดยส่วนเดียวนี้ยังไม่สามารถทำให้ตนมีการพัฒนาไปสู่ปัญญา แต่ในทางอันตรงกันข้ามสำหรับผู้ที่มีปัญญามากกว่าศรัทธานั้น ซึ่งลักษณะกลุ่มนี้จะอาศัยศรัทธาคือความเชื่อ ความชอบใจเป็นสะพานนำไปสู่ภาวะทางปัญญาที่พัฒนาตนขึ้น โดยมีการตั้งคำถามกับสิ่งที่ตนศรัทธาหรือมีความสงสัยกับสิ่งที่ตนกำลังหาคำตอบอยู่ ซึ่งคนประเภทนี้จะไม่ยึดติดอยู่กับศรัทธาเพราะว่าศาสนานั้นเปิดโอกาสให้คนที่ศรัทธาวิพากษ์ได้ในหลักวิชาการและเหตุผล ซึ่งตรงนี้เราอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ในศาสนาส่วนหนึ่งและเป็นการแสวงหาความรู้ส่วนหนึ่งไปในขบวนการของ ตัวมันเองด้วยซึ่งอาจจะเรียกว่าศรัทธากับปัญญา นั่นคือเป็นทั้งความเชื่อและการตั้งข้อความสงสัยเพื่อหาคำตอบทางความรู้

คำว่า “ศรัทธากับปัญญา” ที่มีปรากฏอยู่โดยทั่วไปนั้นถ้าเราพิจารณาความให้ลึกลงไปอาจจะพบอะไรบางอย่างที่เคยมองข้ามกล่าวคือ ความสงสัยที่เป็นเบื้องต้นของการแสวงหาความรู้ และความศรัทธาหรือความใส่ใจหมายถึงเครื่องมือนำที่จะพาเราไปพบกับคำตอบที่เคยมีความสงสัย ส่วนปรัชญาความรู้นั้นเรายังหมายถึงความรักในการหาความรู้ที่ไม่มีที่สิ้นสุด ที่กล่าวอย่างนี้ก็เพราะว่ามนุษย์ปุถุชนจะมีความสงสัยครุ่นคิดอยู่ตลอดเวลาในเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ บางที่อาจจะมีความสงสัยว่าคนที่ไม่มีความสงสัยมีอยู่หรือไม่ซึ่งตรงนี้ผู้เขียนขอตอบว่าคนกลุ่มนั้นอาจจะหมายถึงคนตายไปแล้วหรือคนที่เป็นอเสขบุคคล ดังนั้นทุกคนจึงมีความสงสัยและไม่หยุดนิ่งที่จะแสวงหาเรียนรู้สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ที่กล่าวเช่นนี้ก็เพราะว่าคำสอนที่เกิดจากศาสนามีทั้งความเชื่อและความรู้ จึงทำให้มีประเด็นในความสงสัยเรื่องทางแห่งความรู้ว่าแท้จริงแล้วมนุษย์รู้จริงๆ กับทางที่เป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ หรือนำเอาความเชื่อมาอธิบายเป็นองค์แห่งความรู้

เนื้อหา

ความรู้หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่า “ปัญญา” หมายถึงความรอบรู้ ซึ่งเป็นที่ปรารถนาของคนทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถาน ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า ปญฺญา นรานำ รตนำ ปัญญาเป็นรัตนะของนรชน หรือ ปญฺญา โลกสฺมิ ปชฺโชโต ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก เป็นต้น ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันว่าความรู้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับมนุษย์ในการใช้ดำรงชีพ การที่ความรู้จะเกิดมีแก่คนนั้นจะต้องผ่านประสบการณ์ทางอายตนะทั้งภายในและภายนอกที่เป็นระบบรับรู้ องค์ความรู้ดังกล่าวทางปรัชญาเรียกว่าต้องมีทฤษฎีความรู้ หรือเรียกอีกนัยเรียกว่า ญาณวิทยา

คำว่า “ญาณวิทยา” (Epistemology) ในพจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานให้คำนิยามว่า ปรัชญาสาขาหนึ่งที่ว่าด้วยบ่อเกิด ลักษณะหน้าที่ ประเภท ระเบียบวิธี และความสมเหตุสมผลของความรู้ บางที่ใช้ว่า theory of knowledge[1] และนอกจากนี้ในบางที่ได้ให้ความหมายว่าเป็นวิชาที่ทำ

[1] ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย.** (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊พจำกัด,2532), หน้า 37.

หน้าที่ศึกษาวิเคราะห์สิ่งที่เรียกว่า ความรู้ ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Epistemology มีรากศัพท์มาจากภาษากรีก และญาณวิทยานั้นทำหน้าที่ศึกษาปัญหาความรู้หลัก 3 ประการ คือ

1. ปัญหาว่า มนุษย์สามารถรู้ความจริงสูงสุดได้อย่างไร
2. ปัญหาว่า มนุษย์ได้รับความรู้มาทางใดบ้าง
3. ปัญหาว่า ความรู้ที่มนุษย์ได้รับมานั้นสามรถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับความจริงสูงสุดนั้นได้ตรงกับความเป็นจริงหรือไม่[2]

ลักษณะอีกประการหนึ่งของ “ญาณวิทยา (Epistemology)” คือ ทฤษฎีความรู้ (Theory of Knowledge) ที่ศึกษาว่าเรารู้ความจริงได้อย่างไร ดังนั้น ญาณวิทยาจึงมีความสัมพันธ์กับอภิปรัชญา ญาณวิทยาตอบปัญหาว่าด้วยบ่อเกิดความรู้และมาตรการสำหรับตัดสินความถูกผิดของความรู้ กลุ่มนักปรัชญาตะวันตกกล่าวถึงที่มาหรือบ่อเกิดของความรู้ไว้ 3 ทาง คือ

1. ผัสสาการ (Sensation) คือ ความรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส การสัมผัส
2. เหตุผล (Reason) คือ ความรู้ที่เกิดจากความคิดตามหลักเหตุผลในใจ
3. อัชฌัตติกญาณ (Intuition) คือ ความรู้ที่ผุดขึ้นในใจโดยตรง ถ้าเป็นความรู้จากญาณพิเศษเรียกว่าการตรัสรู้ (Enlightenment) ถ้าเป็นความรู้ที่ได้จากการดลใจของพระเจ้าก็เรียกว่า วิวรณ์ (Revelation)

ส่วนปัญหาที่ตามมาก็คือว่า บ่อเกิดของความรู้ทางไหนเล่าจึงให้ความรู้ที่ถูกต้อง ตามความเป็นจริงในเรื่องนี้นักปรัชญามีความเห็นแตกแยกกันเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ

1. ลัทธิประสบการณ์นิยม (Empiricism) ถือว่าประสาทสัมผัสเป็นมาตรการตัดสินความจริง
2. ลัทธิเหตุผลนิยม (Rationalism) ถือว่าเหตุผลเป็นมาตรการตัดสินความจริง
3. ลัทธิอัชฌัตติกญาณนิยม (Intuitionism) ถือว่าอัชฌัตติกญาณเป็นมาตรการตัดสินความจริง[3]

นอกจากนี้ยังมีนักปรัชญาได้ให้ความหมายของทฤษฎีความรู้นี้ เช่น เพลโต้มีทรรศนะบางอย่างที่คลายคลึงกับทัศนะของโสคราตีสผู้เป็นอาจารย์ของตน ประการแรกคือ เพลโต้เห็นว่า ความรู้ระดับผัสสะหรือสัญชาน[4] ไม่ใช่ความรู้ การรับรู้ในระดับสัญชานเป็นเพียงทรรศนะ การปฏิเสธสัญชานว่าเป็นบ่อเกิดความรู้นี้ มีเหตุผล 2 ประการ คือ

1. สัญชานของแต่ละคนให้ความรู้ไม่ตรงกันหรือแม้สัญชานของแต่ละคนคนเดียวกันก็รายงานข้อมูลต่างกันในเวลาต่างกัน ความรู้ระดับสัญชานจึงเป็นเพียงทัศนะส่วนตัว

---

[2] เดือน คำดี,ดร. **พุทธปรัชญา.** (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2534), หน้า 117.

[3] พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก.** พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศยาม,2550), หน้า 16-17.

[4] **Perception สัญชาน** หมายถึง การรับรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัสหรือจิตเป็นการรับรู้โดยตรงไม่ผ่านกระบวนการคิด ปรัชญาอินเดียเรียกว่า ประจักษประมาณ

2. สัญชานไม่ช่วยให้เราค้นพบความจริงแท้ เพราะสิ่งที่เรารับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสเป็นเพียงสิ่งเฉพาะ เพลโต้กล่าว่าความจริงแท้เป็นสิ่งสากล เช่น คนสากล แมวสากล อันอยู่ในโลกแห่งมโนคติ จึงเป็นการเหลือวิสัยที่สัญชานจะรู้ได้[5]

ดังนั้นในทรรศนะของเพลโต้ ความรู้ที่แท้จริงไม่ได้มาจากผัสสะหรือสัญชาน แต่ความรู้ที่แท้จริงได้มาจากเหตุผล ข้อความในข้างต้นที่นำเสนอมานั้นเป็นทฤษฎีความรู้หรือญาณวิทยาในส่วนที่เป็นทฤษฎีทางตะวันตกซึ่งจะเห็นได้ว่าความรู้นั้นมีที่มาต่างกันและยังเป็นข้อถกเถียงกันว่าอะไรเป็นบ่อเกิดความรู้ที่แท้จริงและในบ่อเกิดความรู้นั้นมีจุดสิ้นสุดที่ไหนหรือไม่มีจุดที่สิ้นสุดของความรู้ส่วนการรู้หรือปัญญา ความรอบรู้ที่ปรากฏในพุทธปรัชญาฝ่ายเถรวาทเกิดจากแหล่งที่มา 3 ประการ คือ 1) จินตามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการคิด 2) สุตมยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการฟัง 3) ภาวนามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการอบรม[6] จากที่มาของความรู้นี้ท่านผู้รู้ได้อธิบายขยายเนื้อความว่า

1. จินตามยปัญญา ปัญญาหรือความรู้เกิดจากความคิด ใคร่ครวญ พิจารณาหาเหตุผล วิเคราะห์สังเคราะห์ ที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการ ซึ่งตรงกับอนุมานประมาณ ในปรัชญาอินเดีย

2. สุตมยปัญญา ปัญญาคือความรู้เกิดจาการฟัง การศึกษาเล่าเรียน การอ่านจากตำราหรือคัมภีร์ที่น่าเชื่อได้ ตลอดถึงการรับถ่ายทอดจากผู้ที่น่าเชื่อได้ที่เรียกว่า ปรโตโฆสะ ซึ่งมีความหมายตรงกับศัพทประมาณ ในปรัชญาอินเดีย

3. ภาวนามยปัญญา ปัญญาหรือความรู้เกิดจากการพัฒนาหรือเกิดจากประสบการณ์ตรง อันเกิดจากสัญญาบริสุทธิ์และสัญญาพิเศษ ซึ่งอาศัยพื้นฐานคือพุทธปัญญาอันมีมาโดยสัญชาตญาณ ซึ่งตรงกับประจักษประมาณ ในปรัชญาอินเดีย[7]

ทฤษฎีความรู้หรือกระบวนการเรียนรู้ในพุทธปรัชญาเถรวาทมีจุดมุ่งหมายปลายทางสูงสุดคือ “สัจจะหรือความจริง” อันเป็นอริยสัจ ความจริงอันประเสริฐ เช่น นิพพาน และยังมีการจำแนกความรู้ออกเป็น 2 ระดับ คือความรู้ขั้นโลกิยะและความรู้ขั้นโลกุตตระ ในแต่ละระดับต้องมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา แต่ช่องทางแห่งการรับรู้อารมณ์ได้นั้นต้องอาศัยจิตที่เป็นธรรมชาติรู้อารมณ์ทั้ง 6 คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และธรรมารมณ์ การรับรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยทวารหรืออายตนะภายใน 6 ประการ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นต้น เมื่อใดจิตกระทบอารมณ์ที่ผ่านมาเข้าทางอายตนะ เมื่อนั้นผัสสะเกิดขึ้นและผัสสะก็เป็นจุดเริ่มต้นของการรับรู้ เพราะถ้าไม่มีผัสสะ การรับรู้ก็เกิดไม่ได้ ดังนั้น ในการรับรู้แต่ละครั้งจะต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ อารมณ์ + อายตนะภายใน + จิตหรือวิญาณ = ผัสสะ ในที่นี้ผัสสะจึงเป็นจุดที่จิตรับข้อมูลจากโลกภายนอก เมื่อจิตรับรู้อารมณ์แล้วเวทนาและสัญญาเกิดขึ้นตามมา จิต

---

[5] เรื่องเดียวกัน. หน้า 158.

[6] ที.ปา. 11/305/271.

[6] บุญมี แท่นแก้ว, ผศ.**พุทธปรัชญาเถรวาท.** (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2545), หน้า 16-17.

นั้นมิได้รับรู้แต่อารมณ์อย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ยังคิดปรุงแต่งสิ่งที่รับรู้ด้วยอำนาจของกิเลสตัณหาด้วย[8] แต่ในภายหลังเกิดผัสสะ มีเวทนาและสัญญาเกิดขึ้น คำว่า สัญญานั้น (Perception) เป็นความจำได้หมายรู้อารมณ์ ถ้าจิตไม่มีกิเลสตัณหา สัญญาจะเป็นสัญญาที่บริสุทธิ์คือรับรู้อารมณ์ตามความเป็นจริง แต่จิตมีกิเลสตัณหา สัญญานั้นจะปรุงแต่งนามรูปที่เกิดดับในทุกขณะ ดังนั้นจึงอาจจะกล่าวได้ว่าสัญญานั้นมี 2 ลักษณะ คือ

1. สัญญาที่เป็นการรับรู้ปรุงแต่งโลกที่ก่อให้เกิดอวิชชา กล่าวคือ ความไม่รู้สิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

2. สัญญาที่เป็นการรับรู้สิ่งทั้งหลายตามที่มาปรากฏกับจิต โดยไม่ให้ความหมายปรุงแต่งเพิ่มเติม สัญญานี้เราเรียกว่าสัญญาบริสุทธิ์เพราะรับรู้สภาวะของสรรพสิ่งตามที่เป็นจริง คือ รู้เห็น อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา

ความรู้ไตรลักษณ์นี้คือ ปัญญา ซึ่งมี 3 ประการ คือ 1) จินตามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการคิด 2) สุตมยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการฟัง 3) ภาวนามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจาการอบรม ที่ได้กล่าวไว้แล้วในข้างต้น แต่ในปัญญาหรือทฤษฎีความรู้ในพุทธปรัชญาเถรวาทมีหลักการตรวจสอบที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสไว้ในกาลามสูตรว่า ให้ตรวจสอบความรู้ที่มาจาก 2 แหล่งแรกกับแหล่งที่ 3 คือ ประสบการณ์ตรง ถ้าความรู้เหล่านั้นสอดคล้องกับประสบการณ์ตรงก็ให้ถือว่าเป็นความรู้ที่ถูกต้อง ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนพวกกาลามะชาวเกสปุตตนิคมว่า[9]

1. อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา (มา อนุสฺสเวน)
2. อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบๆ กันมา (มา ปรมฺปราย)
3. อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ (มา อิติกิราย)
4. อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์ (มา ปิฎกสมฺปทาเนน)
5. อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ (การคิดเอาเอง) (มา ตกฺกเหตุ)
6. อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุมาน (มา นยเหตุ)
7. อย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล (มา อาการปริวิตกฺเกน)
8. อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้ากันได้กับทฤษฎีที่พินิจแล้ว (มา ทิฏฐนิชฌานกฺขนฺติยา)
9. อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะว่าน่าเป็นไปได้ (มา ภพฺพรูปตาย)
10. อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่า ท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา (มา สมโณ โน ครูติ)

ดังนั้นในกาลามสูตรทั้ง 10 ประการนี้ ข้อที่ 1-4 และข้อที่ 10 เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้ที่เกิดจากการรับถ่ายทอด หรือ ศัพทประมาณ (Testimony) ส่วนในข้อที่ 5-9 เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้ที่ได้จากการใช้เหตุผลอนุมาน (Inference) และการคาดคะเน (Speculation) ซึ่งรวมอยู่ในอนุมานประมาณ ดังนั้นในข้อความกา

---

[8] ทรงวิทย์ แก้วศรี, บรรณาธิการ. **มหาจุฬาฯ วิชาการ ปรัชญาบุรพทิศ.** (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ พริ้นติ้งกรุ๊พ จำกัด, 2532), หน้า 23.

[9] องฺ.เอกก.20/66/255.

ลามสูตรไม่ได้แสดงว่าพระพุทธองค์ไม่ยอมรับความรู้ที่เป็นศัพทประมาณและอนุมานประมาณแต่พระองค์ทรงชี้ให้เห็นว่า ความรู้ทั้งสองนั้นควรที่จะได้รับการตรวจสอบยืนยันจากประสบการณ์ตรงหรือประจักษประมาณ แต่ในพระพุทธพจน์สคารวสูตรพระพุทธองค์ได้ทรงแบ่งสมณะพราหมณ์ออกเป็น 3 ประเภทคือ[10]

1. พวกหนึ่งเป็นผู้ฟังตามกันมา เพราะการฟังตามกันมานั้นเป็นบารมีขั้นสุดท้าย เพราะรู้ยิ่งในปัจจุบันจึงปฏิญญาอาทิพรหมจรรย์เหมือนพราหมณ์ทั้งหลายผู้ทรงไตรเพท

2. พวกหนึ่งเป็นผู้มีบารมีขั้นสุดท้าย เพราะรู้ยิ่งในปัจจุบันจึงปฏิญญาอาทิพรหมจรรย์เพราะเพียงแต่ความเชื่ออย่างเดียว เปรียบเหมือนพราหมณ์ทั้งหลายผู้เป็นนักตรรกะ เป็นนักอภิปรัชญา

3. พวกหนึ่งรู้ธรรมด้วยปัญญาอันยิ่งเองในธรรมทั้งหลายที่ไม่เคยฟังมาก่อน มีบารมีขั้นสุดท้าย เพราะรู้ยิ่งในปัจจุบันจึงปฏิญญาอาทิพรหมจรรย์

พระพุทธเจ้าจัดอยู่ในกลุ่มที่สาม กล่าวคือกลุ่มผู้เข้าถึงความรู้แท้จากประสบการณ์ตรงของตนเอง ความรู้ชนิดนี้จัดเป็นภาวนาปัญญา ในส่วนความรู้ของกลุ่มแรกนั้นจัดเป็นสุตมยปัญญาและในความรู้กลุ่มที่สองจัดเป็นจินตามยปัญญา ดังนั้นจึงทำให้มีความเชื่อได้ว่าพระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งแก่ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ตรง แต่เมื่อความรู้ทั้งสามนั้นเกิดความขัดแย้งกันประสบการณ์ตรงจะเป็นเกณฑ์ตัดสินความรู้ที่มีน้ำหนักมากที่สุดและเป็นที่น่าสังเกตว่า ประสบการณ์ตรงในพระพุทธศาสนามีความหมายกว้างกว่าความรู้ที่เกิดจากสัญญาธรรมดา (Normal Perception) กล่าวคือความรู้ที่ได้จากการที่ตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายถูกต้องสัมผัส และใจรู้ธรรมารมณ์ นอกจากนี้ประสบการณ์ตรงยังได้รวมอยู่ในประเภทสัญญาพิเศษ หรือที่เรียกว่า อภิญญา มี 6 ประการ คือ[11]

1. อิทธิวิธิ แสดงฤทธิ์ต่างๆ ได้
2. ทิพพโสต หูทิพย์
3. เจโตปริยญาณ กำหนดรู้ใจคนอื่นได้
4. ปุพเพนิวาสานุสติญาณ ระลึกชาติได้
5. ทิพพจักขุ ตาทิพย์
6. อาสวักขยญาณ ญาณที่ทำให้อาสวะสิ้นไป

ความรู้ในพุทธปรัชญาเถรวาทที่เป็นความรู้ตามความจริงสูงสุดและทำกิเลสเครื่องเศร้าหมองอันมีอยู่ภายในจิตของตนเองให้สิ้นสุดได้เราเรียกสิ่งนั้นว่า “นิพพาน” อันเป็นความจริงแท้และเป็นสิ่งที่ไม่อาจรู้ได้ด้วยสัญญาธรรมดา หรือการอนุมานด้วยหลักเหตุผล เพราะนิพพานเป็นสิ่งที่หยั่งรู้ได้ด้วยปัญญาจักษุในลักษณะที่เป็นประสบการณ์ตรง ดังในพระพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “นิพพานอันผู้บรรลุเห็นได้เอง ไม่ขึ้นกับกาล เรียกให้มาดูได้ ควรน้อมเอาข้ามาไว้ อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน”[12]

---

[10] ม.ม. 13/474/599.

[11] ที.ป. 11/431/307.

[12] องฺ. ติก. 20/495/202.

บทสรุป

บทสรุปในมุมมองบทความเรื่อง “กระบวนการเรียนรู้:มรรคาแห่งการรู้” ทำให้เห็นว่าความรู้นั้นมีอยู่สองประการ ประการที่หนึ่งคือ ความรู้เพื่อความรู้ หมายถึงความรู้ที่เกิดและได้รับจากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส ประการที่สองคือ ความรู้เป็นเรื่องที่มีเบื้องต้นแห่งความรู้กล่าวคือ มีความอยากรู้ อยากเห็น เพราะเกิดมาจากความสงสัยคลุ่นคิดหรือมีศรัทธาในเรื่องนั้น เป็นความรู้ที่มีท่ามกลางหมายถึงกระบวนการในการแสวงหาความรู้ต่อความสงสัยในเรื่องนั้น และเป็นความรู้มีในที่สุดของความรู้ กล่าวคือความรู้ที่ทำลายความสงสัยในระดับความรู้สามัญทั่วไป และเป็นความรู้ที่ยกระดับจิตให้อยู่เหนือความรู้ทั่วไป กล่าวคือการทำกิเลสให้สิ้นไปจากจิต

บรรณานุกรม

เดือน คำดี,ดร. **พุทธปรัชญา.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2534.

ทรงวิทย์ แก้วศรี, บรรณาธิการ. **มหาจุฬาฯ วิชาการ ปรัชญาบุรพทิศ.** กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊พ จำกัด, 2532.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก.** พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศยาม,2550.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**พระไตรปิฎกภาษาบาลี** ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2535.

_____. **พระไตรปิฎกภาษาไทย** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2539.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย.** กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊พ จำกัด,2532.

บุญมี แท่นแก้ว, ผศ.**พุทธปรัชญาเถรวาท.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2545.

วิถีไทย วิถีพุทธ นำชีวิตเกื้อกูลสังคม
Thai Way of Living and Buddhist Way of Life Lead to Social Support

ดร.กาญจนา ดำจุติ
วิทยาเขตแพร่

บทคัดย่อ

แนวทางการดำเนินชีวิตของคนไทยตั้งแต่เกิดจนตายแบบวิถีไทยที่เป็นแหล่งรวมความรู้ วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ภูมิปัญญา การประพฤติ ปฏิบัติ การศึกษาอบรม และการสืบทอดวัฒนธรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบันโดยวัฒนธรรมจะเป็นสิ่งที่กำหนด แบบแผน ข้อบังคับ กฎหมาย ทำให้เกิดประเพณี ความเชื่อ ในการกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคมตามหลักวิถีพุทธ คือ แนวทางปฏิบัติเพื่อสร้างความสุขตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เช่น การไหว้พระ สวดมนต์ ตักบาตร ทำบุญตามประเพณีเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาที่เราปฏิบัติกันมา ให้ประพฤติดีปฏิบัติตามทางสายกลาง การรักษาศีล 5 ไปวัดถือศีลภาวนา รักษากาย วาจา และใจเป็นหลักนำชีวิตให้สงบมีสมาธิ มีเมตตา กรุณา และสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย สร้างความสามัคคี การช่วยเหลือเกื้อกูลกันแบบเครือญาติในสังคมนั้น ๆ อีกด้วย

คำสำคัญ: วิถีไทย, วิถีพุทธ, สังคม

Abstract

The lifestyle of Thai people from birth to death. Thai way is a source of knowledge. Culture, Wisdom, Conduct, Education, Training. And the inheritance from past to present. By culture is what determines. pattern, regulations and laws. There are create a tradition. To determine the behavior of people in society.According to Buddhist principlesis to follow the teachings of the Buddha, such as paying homage to the Buddha. Traditional merit to inherit Buddhism we practice.Bring lifeto behave well in the middle way.The *Five Precepts*go to the temple to pray, to maintain a calm mind, to meditate on the principle of kindness.And create order Create harmony mutual support in the society as well.

Keywords: Thai Way, Buddhist Way, Society

บทนำ

สมัยเป็นเด็กต่างจังหวัด วันพระ วันสำคัญทางศาสนา พ่อแม่จะพาเราไปวัด ฟังรู้บ้างไม่รู้บ้าง ส่วนใหญ่ไม่รู้ แต่ก็นั่งสงบเสงี่ยมข้าง ๆ แม่ จนกระทั่งโต ถึงได้รู้ว่าแม่สอนโดยให้ปฏิบัติให้เห็น ทำเป็นตัวอย่างให้ดูมากกว่าพูด ทำให้เป็นนิสัยมาจนกระทั่งโต ทำให้รู้ว่าเป็นการฝึกความอดทนให้เรา เห็นคุณยายบางท่านใส่ผ้าสไบเฉียงไหล่ไปวัด นึกในใจสวยดีค่ะคุณยาย ทำให้เราเกิดความโอบอ้อมอารีย์คนสูงอายุโดยไม่รู้ตัว เกิดความเมตตาและปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ปีใหม่ สงกรานต์ เทศกาลต่าง ๆ แม่สอนให้เราไปไหว้ผู้ใหญ่ คุณปู่ คุณย่า คุณตา คุณยายที่อายุมากในละแวกบ้าน พร้อมกับขนม ข้าวของ ผลไม้เล็ก ๆ น้อย ๆ เงินบ้างนิดหน่อย หรือเป็นเสื้อผ้า ผ้าถุง ผ้าเช็ดตัว เมื่อกลับบ้านต่างจังหวัดก็เช่นกันจะต้องไปสวัสดีท่านผู้สูงอายุทั้งหลาย ท่านก็จะให้พรดีใจ ยิ้มแล้วยิ้มอีกจนแก้มปริ เมื่อกลับมากรุงเทพฯ ท่านก็จะมีของฝาก เช่น พริกไทยดำตากแห้ง พริกแห้ง ปลาแห้ง กุ้งแห้งบ้าง แม้กระทั่งผักพื้นบ้านที่ท่านคิดว่าเราจากบ้านไปไกลคงไม่ได้ทานผักพวกนี้ เป็นน้ำใจของคนต่างจังหวัด

สังคมไทยสมัยก่อน ตื่นเช้าทำบุญตักบาตร เป็นสังคมชนบท มีวัดวาอารามเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ มีพระสงฆ์ผู้ทรงศีลเป็นที่เคารพศรัทธา เป็นเนื้อนาบุญกุศลทุกเช้า ชาวบ้านจะเตรียมข้าวปลาอาหารเพื่อทำบุญตักบาตรพระสงฆ์ ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และสืบศาสนทายาท ได้ทุกวัน เพราะพระสงฆ์ออกบิณฑบาตทุกเช้า เราก็ได้ทำบุญให้ทานทุกวัน ดังจารึกสุโขทัยว่า “ชาวสุโขทัยมักทำทาน โอยทาน”เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป สังคมชนบทแม้จะยังมีวัดและพระสงฆ์ออกบิณฑบาต แต่วิถีชีวิตแบบปัจจุบันไม่อำนวยให้ เพราะคนในชนบทส่วนใหญ่ไหลเข้าทำงานในเมืองใหญ่ กระโจนเข้าสู่สังคมที่มีแต่ความรีบเร่ง มีแต่การแข่งขัน ด้วยข้ออ้างภาวะเศรษฐกิจบีบรัด ต้องรีบออกจากบ้านไปทำงานตั้งแต่ก่อนพระสงฆ์จะได้ออกจากวัดมาบิณฑบาต จึงไม่ได้ตักบาตรแม้อยากจะทำ

วิถีชีวิตแบบศตวรรษที่ 21 เป็นสังคมแบบหลวม ๆ มีหมู่บ้านจัดสรรเกิดเป็นกลุ่ม ๆ รอบตัวเมือง เป็นสังคมแบบใหม่ที่อยู่แบบตัวใครตัวมัน คบกันเป็นทางการมากกว่าสังคมเดิมเคยสังเกตไหมว่า โครงการหมู่บ้านจัดสรรที่ใหญ่โต มีเครื่องอำนวยความสะดวกทุกอย่างล่อใจให้อยากไปอยู่ ทุกอย่างในบ้านใช้รีโมทหรือไม่ก็มือถือตั้งแต่การเปิดปิดไฟ เปิดแอร์ เปิดม่าน ใครจะมาพบต้องสแกนตั้งแต่หน้าหมู่บ้าน พระไม่สามารถเข้าไปบิณฑบาตได้ เมื่อเป็นแบบนี้ ผู้ประสงค์บุญตามธรรมเนียม“ตื่นเช้าทำบุญตักบาตร ทำบุญร่วมชาติตักบาตรร่วมขัน” วัดก็อยู่ไกล เวลาก็ไม่มี จะทำอย่างไรดีขอเสนอทางออกที่แสนง่าย ประหยัด และทำได้ทุกวัน สามารถเลือกพระที่เคารพนับถือ และเลือกวัดก็ได้ด้วย แบบออมสินไม่ต้องอ้างเวลาเร่งรีบ ไม่ต้องอ้างว่าอยู่ไกลวัดซื้อกระปุกหรือกระป๋องเจาะรู อยากทำก็หยอดเงินไว้จะมากจะน้อยก็แล้วแต่ความอยากจะทำ มีมากทำมาก มีน้อยทำน้อย ดีใจเสียใจก็ใส่กระปุก เสียใจก็คิดว่าเอาทุกข์ฝากไว้กับหลวงพ่อก่อน ดีใจก็ใส่กระปุกเพื่อทับความทุกข์ที่เคยฝากไว้ เมื่อถึงวันหยุด หรือโอกาสพิเศษ เราก็นำกระปุกบาตรออมบุญนั้นไปถวายพระที่เราเคารพนับถือหรือถวายเป็นค่าอาหารเช้าอาหารเพลหรือท่านจะนำไปบูรณะวัดก็ตามสะดวกที่วัดใดก็ได้เท่ากับว่าได้ตักบาตรทำบุญทุกวัน กุศลเกิดทุกวัน ถ้าตอนเช้าลืมหยอดกระปุก กลับมาบ้านตอนเย็นก็หยอดได้ ต้องไม่ลืมหยอด พระพุทธเจ้าตรัสว่า “การทำบุญบ่อย ๆ(สั่งสมบุญ) นำความสุขมาให้”ไอเดียนี้ไม่สงวนลิขสิทธิ์ ผู้เขียนเองก็ทำอยู่ในปัจจุบันนี้

วิถีไทย

วิถีไทย หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตของคนไทยตั้งแต่เกิดจนตาย วิถีไทย จึงเป็นแหล่งรวมความรู้เกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ภูมิปัญญาของคนไทย การประพฤติ ปฏิบัติ การศึกษาอบรม และการสืบทอดวัฒนธรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบันโดยวัฒนธรรม จะเป็นสิ่งที่กำหนด แบบแผน ข้อบังคับ กฎหมาย ทำให้เกิดประเพณี ความเชื่อ และเป็นตัวกำหนด พฤติกรรมของคนในสังคมและยังสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย การช่วยเหลือเกื้อกูลกันแบบเครือญาติในสังคมนั้น ๆ อีกด้วยประพันธ์ ธรรมไชย (2543) ให้ความหมายไว้ว่า วิถีไทย ประกอบด้วยลักษณะทั่วไปของสังคมไทย วัฒนธรรมและประเพณีไทย การเปลี่ยนแปลงสังคมไทย ปัญหาสังคมไทยทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดาริภูมิปัญญาท้องถิ่นวิสัยด้านสังคมเศรษฐกิจการเมืองการปกครอง[1]ภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทยวิสัยทัศน์ด้านเศรษฐกิจสังคมการเมืองและการปกครอง[2]

วิถีพุทธ

วิถีพุทธ หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธศาสนา เช่น การตักบาตร ทำบุญตามประเพณีเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาที่เราปฏิบัติกันมา รักษาศีล 5 การไปวัดถือศีล ในวันพระ 8 ค่ำ 15 ค่ำ เพื่อรักษาอุโบสถศีล(ศีล 8) ตามโอกาส มีเมตตาต่อเพื่อนร่วมสังคม ดั่งคำพระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ผู้ใดแผ่เมตตาตลอดเวลา ย่อมมีอานิสงส์ เช่น นอนหลับดี ตื่นนอนมาสดชื่น ไม่ฝันร้าย ไม่เป็นอันตรายเพราะศาสตราอาวุธ และจิตใจไม่หลงเลอะเลือนเมื่อจะสิ้นใจ เป็นต้นรักษาศีลโดยการประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ไม่เบียดเบียนกันทั้งชีวิต ทรัพย์สิน มีความละอายและเกรงกลัวต่อบาป รู้จักบาป บุญ คุณ โทษ บ้างก็ไปทำบุญถวายสังฆทาน ตามกำลังความสามารถ ตามทางสายกลางรู้จักความพอดีและพอประมาณ ตามวิธีการอย่างวิถีพุทธ

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งความรู้ การตื่นจากความเขลางมงายไร้เหตุผล เป็นศาสนาที่มุ่งสู่ความสะอาด สงบ และสว่าง ผู้ที่เป็นชาวพุทธพันธุ์แท้ จึงเน้นที่การรู้ตื่น สะอาด สงบ และสว่างด้วยสติปัญญามากกว่าศรัทธาตาบอดแต่หากจะมองอีกฐานะที่เป็นเปลือกหุ้มหลักการศาสนา ก็จะพบพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นศาสนาพื้นบ้าน เป็นวิถีดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ศาสนาพุทธได้กลายมาเป็นเนื้อเป็นหนังเป็นลมหายใจของชาวบ้าน เป็นวิถีชีวิตนับแต่เกิดจนกระทั้งสิ้นลมหายใจ เป็นทั้งวิธีการและจุดหมายสูงสุดของชีวิต คำสอนเรื่องความสะอาด สงบ สว่าง และทางสายกลาง จึงเป็นวัฒนธรรม เป็นจารีตประเพณีแบบไทยพุทธ วิถีพุทธจึงแตกต่างจากวิถีอื่นอย่างชัดเจน

แม้ว่าเราจะมีหลักความเชื่อและหลักปฏิบัติที่ต่างกัน แต่เราปัจจุบันก็เป็นคนไทย อยู่ร่วมอาศัยแผ่นดินเดียวกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ด้วยสถานการณ์ที่โลกตกอยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์ เห็นว่า หากเราปล่อยให้กระแสโลกย์พัดพาไปโดยไร้ทิศทาง ก็อาจจะพบ“หายนะ”หรือ“พัฒนะ”ก็ได้วัฒนธรรมเก่ากับวิถีชีวิตใหม่ถึง

---

[1] ประพันธ์ ธรรมไชย, **วิถีไทย**, (เชียงใหม่ : คณะกรรมการจัดทำหนังสือวิถีไทยสถาบันราชภัฏเชียงใหม่, 2543), หน้า 6.

[2] วิมล จิโรจพันธ์ และคณะ, **ศิลปะและวัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : แสงดาว, 2548), หน้า 3.

ดูแม้จะขัดแย้งกัน สามารถปรับให้เข้ากันได้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีรากฐานแบบวิทยาศาสตร์ วิถีพุทธเมื่อมีงานประเพณีเช่นเดือนสิบ ก็จะลงแขกจัดหมับของแต่ละหมู่บ้านกันสนุกสนาน ได้รับความสนุกสนานสนุก อิ่มกันทั่วหน้า แต่ก็ไม่ลืมของฝากผู้สูงอายุตามเทศกาลนะ ทำให้เราได้ซึมซับประเพณีวัฒนธรรมที่ชาวพุทธปฏิบัติต่อ ๆ กันมา

เมื่อทุกข์ คิดอะไรไม่ออก หาทางไปไม่ได้ ก็นึกถึงพระ อันดับแรกคือไหว้พระที่บ้าน พูดคุยสารทุกข์สุขดิบให้ท่านฟังในใจ บ้างก็ไปทำบุญ ถวายสังฆทาน ปรึกษาท่านให้ท่านเป็นจิตแพทย์ หรืออาจทำบุญวิธีอื่น เช่น เลี้ยงเด็กกำพร้า ปล่อยนก ปล่อยปลา ทำแล้วจิตใจสบายไปได้ระดับหนึ่งพอที่จะทำให้มีสติกลับมาอีกครั้ง แล้วได้คิดทบทวนหาแนวทางวิธีการ ต่างกันออกไปตามแต่บริบทของชีวิตแต่ละคน

นำชีวิต

จากอดีตสู่ปัจจุบัน จะเห็นว่าเมื่อคนเรามีความทุกข์ก็ไปทำบุญ ไหว้พระ สวดมนต์ ถือศีลภาวนาบ้างก็ถือศีลกินเจ งดเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น หรือเมื่อเรามีปัญหาสุขภาพ เช่นตัวผู้เขียนเองเป็นโรคหืดหอบ คุณน้า คุณลุง ก็เสียชีวิตด้วยโรคนี้ ใคร ๆ ก็บอกว่าเป็นโรคเวรโรคกรรม รักษาไม่หาย เมื่อเราไปหาหมอต้องให้ออกซิเจนช่วยหายใจ ใครเป็นโรคนี้คงรู้ว่ามันทรมานนอนไม่ได้ หายใจไม่ออก เหนื่อย ทุกข์ทรมาน คุณหมอแนะนำว่าเวลาเกิดอาการหืดหอบให้อยู่นิ่ง ๆ จะได้ไม่เหนื่อยนัก เพราะว่าหายใจได้ประมาณ 30% ของคนปกติ เนื่องจากหลอดลมหดตัว ด้วยจิตที่มีสมาธิ เกิดปิ๊งขึ้นมาว่าการนั่งนิ่ง ๆ คือ “สมาธิ” ด้วยหลาย ๆ เหตุปัจจัยในปี 2550 ได้มีโอกาสไปปฏิบัติธรรม นั่งวิปัสสนา เข้ากรรมฐานที่วัดเขาบรรจบ จังหวัดจันทบุรี ปีละ 7 วัน 2 ปี ติดกัน น่าอัศจรรย์ยิ่ง สุดยอดยิ่งกว่าหาหมอ โรคหืดหอบ และภูมิแพ้ทั้งหลายหายอย่างไม่น่าเชื่อ จากที่เคยพกยาพ่นแบบฉับพลันกับแบบป้องกันคือพ่นเช้า-เย็น จนลืมไปเลย จนกระทั่งคนรอบข้างทัก “ไม่พกยาแล้วหรือ” สุขภาพดีอย่างไม่น่าเชื่อหวัด ปวดหัวตัวร้อน ยาพาราเซตามอลหาไม่ได้ในบ้าน ถ้าไม่ลองด้วยตนเองจะไม่รู้ ดังที่พระพุทธองค์สอนว่า อย่าเชื่อให้สิ่งที่พระองค์สอน ต้องปฏิบัติด้วยตนเองทำให้เพื่อนที่เป็นโรคหืดหอบเหมือนกัน หันมาปฏิบัติบ้างโดยการถือศีลกินเจ ไหว้พระสวดมนต์ในวันพระ ก็ได้ผลเช่นเดียวกัน คือหายจากการเป็นโรคหืดหอบ

การทำเป็นตัวอย่างหรือสาธิตให้ดู วิธีการสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะในทางจริยธรรมคือการทำเป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอน เป็นทำนองการสาธิตให้ดู ในวิธีการสอนนี้เป็นลักษณะของความเป็นผู้นำที่แท้จริง เพื่อให้ผู้ปฏิบัติตามเกิดความมั่นใจในผู้สอน วิธีการที่ดีที่สุดคือการทำให้ดู พระพุทธเจ้าถือว่าเป็นแบบอย่างในเรื่องนี้ เช่น กรณีของภิกษุที่ป่วยจนต้องนอนจมกองมูตรของตนเอง ไม่มีภิกษุรูปใดมีความปรารถนาที่จะเข้าไปดูแลพยาบาล พระพุทธเจ้าจึงสอนภิกษุทั้งหลายที่อยู่ในอาวาสนั้น ด้วยการลงมือปฏิบัติดูแลพยาบาลภิกษุรูปนั้นด้วยพระองค์เอง หลังจากที่ทรงดูแลจนภิกษุที่อาพาธให้มีอาการดีขึ้นแล้ว ในตอนประชุมได้ตรัสไว้ เพื่อเป็นข้อคิดแก่ภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่มีมารดา ไม่มีบิดา ผู้ใดเล่าจะพยาบาลพวกเธอ ถ้าพวกเธอไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจักพยาบาล ผู้ใดจะพึงอุปัฏฐากเรา ขอให้ผู้นั้นพยาบาลภิกษุผู้อาพาธเถิด”

เทศกาลปีใหม่ส่งท้ายปีเก่า จะเป็นว่าในปัจจุบันนี้คนนิยมไปถือศีลภาวนาที่วัด ทำจิตให้สะอาดเพื่อรับชีวิตใหม่รับศีลรับพร คนทั่วไปมักเข้าใจคลาดเคลื่อนว่า ศีลต้องขอจากพระสงฆ์ และรับจากพระสงฆ์ เพราะมีพิธีกรรมอาราธนาศีล และมีคำสมาทานศีลอยู่ตามความเป็นจริง ศีลที่เราจะรักษามิได้อยู่กับพระสงฆ์ หรือฝากเอาไว้ที่พระสงฆ์ เหมือนวัตถุสิ่งของนอกกาย ถ้าอยากมีศีลจึงต้องขอมารักษาศีลเกิดจากการที่เรารักษากาย วาจา ให้สงบ ด้วยจิตใจที่เกรงชั่วกลัวบาป ตั้งใจงดเว้นจากพฤติกรรมไม่ดีแสดงอาการออกมาทางกายและทางวาจาด้วยตัวเราเองเราก็มีศีลสมบูรณ์แล้ว รักษาศีลอยู่ตลอดเวลา เพราะศีลก็คือการรักษาปกติทางกายวาจาด้วยเจตนาที่เกรงชั่วกลัวบาปนั่นเอง

การที่มีพิธีกรรมขอศีลจากพระสงฆ์ เป็นเพียงต้องการอ้างพระสงฆ์เป็นพยาน มีผู้รู้ผู้เห็นประกาศว่าจะเว้นชั่ว กลัวบาป เราจะมีพฤติกรรมที่“สะอาด”ทางกาย(กายกรรม) และทางวาจา(วจีกรรม)แล้วนะ การประกาศจึงเป็นสร้างเสริมความมั่นใจ ทำนองกล่าวคำสัตย์ปฏิญาณต่อหน้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แล้วเราจะรักษาปฏิญาณนั้น พระท่านจึงว่า“**ศีลเป็นเยี่ยมในโลก**”

การไหว้พระสวดมนต์เป็นวิธีการหนึ่ง ที่ทำให้จิตใจสงบ คนสมัยก่อนท่านตื่นแต่เช้ามืด สมัยเป็นเด็กได้ยินเสียงไหว้พระสวดมนต์ตอนเช้าจากคนเฒ่าเสมอ และเวลาค่ำก่อนจะเข้านอนก็เห็นท่านเข้าไปไหว้พระสวดมนต์ในห้องพระหรือต่อหน้าหิ้งบูชา ใช้เวลาไม่นานนักเสียงไหว้พระสวดมนต์ที่เราเปล่งออกมา หากจิตใจไม่แน่วแน่จะสวดผิดสวดถูก การไหว้พระสวดมนต์จึงเป็นสื่อหรือช่องทางฝึกจิตใจให้สงบ ที่เราเรียกว่า มีสมาธิ

สมาธิมีคุณประโยชน์มากประการ การใช้ชีวิตประจำวันทั้งในการทำงานหรือในการเรียน จะเห็นว่าในประเทศออสเตรเลีย มีการนั่งสงบทำสมาธิก่อนที่จะมีการเรียนการสอน การแข่งขันกีฬา สมาธิเป็นตัวรวมพลังจิตให้ถึงจุดที่แกร่งหรือเข้มแข็ง สังเกตเห็นนักกีฬาที่จะเข้าแข่งขัน ยิ่งเป็นกีฬาที่จะทำสมาธิ(จิตนิ่ง)สักครู่ก่อนแข่งขัน สมาธิ...นับเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง สำหรับนักกีฬาทุกประเภท เพราะจากอดีตที่ผ่านมามีบทเรียนหลายครั้งที่สะท้อนให้เห็นว่า ต่อให้ฝึกซ้อมมาหนักแค่ไหนและมีความพร้อมก่อนแข่งเพียงใด แต่เพียงแค่เสี้ยววินาทีที่สมาธิหลุดลอยเมื่อลงสู่สนามแข่ง คุณอาจกลายเป็น “สิงห์สนามซ้อม” ในสายตาผู้คนอีกมากมายทันที และสิ่งเหล่านี้เคยพรากความสำเร็จมาจากอ้อมอกของนักกีฬาระดับโลกมาแล้วมากมาย “โปรแอร์” เล่าว่า หลังจากที่วอร์มอัพร่างกาย ซ้อมไดรฟ์ ชิพ และ พัตต์ เสร็จเรียบร้อยแล้วขั้นต่อไป ของการเตรียมตัวซ้อมออกรอบทุกครั้งของเธอคือการทำสมาธิอย่างน้อย 5 นาที ก่อนจะถึงเวลาทีออฟซึ่งมีวิธีการที่หลากหลายแตกต่างกันไป ได้แก่ 1) การนั่งนิ่ง ๆ เพียงแค่ให้รับรู้ว่าตนเองกำลังหายใจเข้า-ออก (คล้ายวิธีการนั่งกรรมฐาน), 2) การจ้องมองไปที่วัตถุบางอย่างเพียงจุดเดียว (การจ้องไปที่จุดกลางภาพ) 3)นับเลข 1-10 โดยกำหนดว่า หายใจเข้านับ 1 หายใจออกนับ 1 สลับไปเรื่อย ๆจนกระทั่งครบ 10 และ 4) หากมีเวลาก่อนนอนควรหมั่นทบทวนแผนการเล่นของตนเองในแต่ละหลุม นักกีฬากอล์ฟชาวต่างประเทศ ระดับไทเกอร์วูด คนหนึ่งยังมาฝึกสมาธิที่ประเทศไทยกับพระสงฆ์รูปหนึ่งเลย

อุทิศกุศลแผ่เมตตา คนสมัยก่อน เมื่อทำบุญ ตักบาตร รักษาศีล ไหว้พระสวดมนต์ ท้ายสุด ท่านก็มักจะกล่าวคำอุทิศส่วนกุศล และแผ่เมตตาแก่สรรพสัตว์ที่เกิดมาร่วมโลก ร่วมทุกข์ เพราะการเกิดแก่เจ็บตาย มีธรรมชาติที่เหมือนกัน ไม่เว้นชาติพันธุ์วรรณะ ทุกข์เท่ากันเมตตา เป็นสื่อถึงมิตรไมตรี ผู้ใดมีเมตตาสูง ขนาดสัตว์ที่ดุร้ายยังยอมแพ้ ดังช้างนาคิรีที่เมาพุ่งจะเข้าทำร้ายพระพุทธเจ้า แต่ด้วยนำคือเมตตา พระองค์ปราบ พยศ

ช้างลงได้ มีเรื่องเล่าว่า พระสงฆ์เปี่ยมเมตตาท่านหนึ่ง ปฏิบัติธรรมในป่า สัตว์ป่าที่เชื่องยาก อย่างไก่ป่า ก็ยังเข้ามาคุ้ยเขี่ยหากินในสถานที่ท่านปฏิบัติธรรม เชื่องดุจไก่บ้าน จนท่านได้สมัญญานามว่า“สมเด็จพระสังฆราชไก่เถื่อน” พระพุทธเจ้าตรัสว่า ผู้ใดแผ่เมตตาตลอดเวลา ย่อมมีคุณอานิสงส์ 11 ประการ เช่น นอนหลับดี ตื่นนอนมาสดชื่น ไม่ฝันร้าย ไม่เป็นอันตรายเพราะศาสตราอาวุธ และจิตใจไม่หลงเลอะเลือนเมื่อจะสิ้นใจ เป็นต้น พระพุทธเจ้าท่านว่า“เราปรารถนาความสุขฉันใด คนอื่นสัตว์อื่นก็ปรารถนาความสุขฉันนั้น เราต้องการความสุขไฉนเล่า เราจึงก่อความทุกข์ให้ผู้อื่น”

ปัจจุบัน คนนิยมรักษาศีลเมื่อเข้าพรรษา รัฐเองก็มีการรณรงค์ เช่น งดเหล้าเข้าพรรษาเคยอ่านจารึกสุโขทัยว่า “ชาวสุโขทัย...ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน” หรือการถือศีลภาวนา วันพระวันโกน งดทานอาหารอาหารที่เป็นสัตว์ หันมาทานผักเพื่อล้างสารพิษ การมีสติกำกับเสมอ ทำให้เกิดปัญญา เรียกว่ามีสติยั้งคิด การเกิดปัญญาผ่านการใช้สติกำกับนี้แหละ พูดแบบภาษาพระว่า“การภาวนา” คือ การอบรมสติ เพื่อให้เกิดดวงปัญญาที่สว่าง มองทะลุสัจธรรม ผู้มีปัญญา รู้จักพิจารณาคุณและโทษของสรรพสิ่งอย่างมีสติ จะดำรงตนในโลกอย่างผู้อยู่เหนือโลก ไม่ถูกโลกธรรมครอบงำ หลวงพ่อพยอม (กลฺยาโณ) พูดเตือนสติเสมอว่า “สติมาปัญญาเกิด ถ้าสติเตลิด ก็เกิดปัญหา”

เกื้อกูลสังคม

การใช้ชีวิตอย่างวิถีไทยโดยนำวิถีธรรมมาเป็นแนวปฏิบัติเช่น การทำบุญ ไหว้พระ รักษาศีล และรับพรจากพระสงฆ์ เพื่อประกาศว่าจะ เว้นชั่ว กลัวบาป มีพฤติกรรมที่“สะอาด”ทางกาย (กายกรรม) และทางวาจา(วจีกรรม) เหมือนกล่าวคำสัตย์ปฏิญาณต่อหน้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เมื่อคนมีเมตตา สังคมมีการเกื้อกูล ผ่านโครงการกิจกรรมต่าง ๆ เช่น โครงการงดเหล้าเข้าพรรษา งดเหล้าเข้าปีใหม่ชีวิตใหม่โครงการหมู่บ้านศีล 5 โรงเรียนศีล 5 โรงเรียนวิถีพุทธ สังคมจะปลอดภัยถ้าคนในสังคมใช้ชีวิตอย่างตามวิถีไทย ปฏิบัติตามวิถีธรรมสามารถรักษาตนให้พ้นภัยไม่หลงวัตถุ ช่วยให้สังคมน่าอยู่อย่างยั่งยืน

บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด สำรวจพบว่าคำอธิษฐานซึ่งเป็นเสมือนความมุ่งหวังของคนไทยในการทำบุญยอดนิยม คือ ขอให้สุขภาพดี ขอให้เจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และขอให้ร่ำรวยมั่งคั่ง ซึ่งคำอธิษฐานนี้ไม่แตกต่างกันไม่ว่าเศรษฐกิจของประเทศจะเป็นอย่างไร เนื่องจากการมีสุขภาพดีนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญเบื้องต้นในการประกอบธุรกิจการงานต่าง ๆ อีกทั้งทำให้ยังไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลซึ่งอยู่ในเกณฑ์สูงในปัจจุบันนอกจากนี้จากผลการสำรวจครั้งนี้ยังพบว่าประโยชน์ที่คนไทยคิดว่าได้รับจากการทำบุญและการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทางศาสนา คือ ประโยชน์ในทางจิตใจ โดยการทำบุญมีส่วนอย่างมากต่อการทำให้จิตใจสงบ ซึ่งมีผลต่อเนื่องให้สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ดีขึ้น และศาสนานั้นเป็นที่พึ่งทางใจที่ดีที่สุดสามารถช่วยผ่อนคลายความเครียด ผ่อนคลายปัญหาที่หนักให้ทุเลาเบาบางลงได้มากทีเดียวหากมีการปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง รวมทั้งพระสงฆ์ยังเป็นผู้ที่รับฟังที่ดีและเป็นผู้ที่แนะแนวทางในการแก้ปัญหาต่าง ๆได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

จากการสำรวจพบว่านอกจากการทำบุญแล้วกิจกรรมทางศาสนาอื่น ๆ ที่คนไทยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างปฏิบัติ 3 อันดับแรก คือ การสวดมนต์ การนั่งสมาธิ และการฟังเทศน์ ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่น่ายินดีที่คนไทยยังคงให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางศาสนาอื่น ๆ นอกจากการทำบุญกลุ่มเยาวชนไทยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างระบุว่าการไปวัดนั้นทำให้สบายใจ คลายเครียด และมีหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ อย่างไรก็ตามกลุ่มเยาวชนไทยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างระบุว่าอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ไม่ได้ไปวัดบ่อยเท่าที่ต้องการคือ ไม่ค่อยมีเวลา แต่ก็ยังมีความคิดว่าการปฏิบัติตนเป็นชาวพุทธที่ดีก็เพียงพอแล้ว จากการสำรวจพบประเด็นที่น่าสนใจว่า การไปวัดทำให้คนไทยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้รับ 3 อันดับแรกคือ ความสบายใจ คลายเครียด และมีหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ ประเด็นที่น่าสนใจคือ เมื่อพิจารณาแยกกลุ่มตัวอย่างตามอายุแล้วพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อายุมากกว่า 30 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่ระบุว่าการไปวัดทำให้ได้รับความสบายใจ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชนระบุว่าการไปวัดนั้นได้ทั้งความสบายใจและเป็นการคลายเครียด[3]

บทสรุป

วิถีไทย วิถีพุทธ นำชีวิตเกื้อกูลสังคม ในสภาพยุคโลกาภิวัตน์ที่วิ่งตามกระแสโลกอย่างทุกวันนี้ สังคมต้องการความโปร่งใส ด้วยการที่คนมีมีศีล สังคมต้องการเมตตาเพื่อสร้างสมานฉันท์การอยู่ร่วมกันในสังคมที่แตกต่างทางวัฒนธรรมและความคิด ต้องการความสงบทางจิตใจ มีอารมณ์มั่นคง ด้วยจิตที่เป็นสมาธิ เมื่อเกิดปัญหา กระทบกระทั่งกัน เราต้องมีสติมั่นคง รู้จักยับยั้ง หยุดคิดใคร่ครวญด้วยเหตุด้วยผลแสดงพลังปัญญาหาทางออกที่เหมาะสมกับปัญหาชีวิตและสังคม สร้างความยุติธรรมและเกื้อกูลกันในสังคมได้อย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด.“พฤติกรรมการทำบุญของคนไทย”, สืบค้น 15 สิงหาคม 2560 http://positioningmag.com/21065

ประพันธ์ ธรรมไชย. **วิถีไทย.** เชียงใหม่: คณะกรรมการจัดทำหนังสือวิถีไทยสถาบันราชภัฏเชียงใหม่, 2543.

วิมล จิโรจพันธ์ และคณะ. **ศิลปะและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว, 2548.

[3] บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด,“พฤติกรรมการทำบุญของคนไทย”, สืบค้น 15 สิงหาคม 2560 http://positioningmag.com/21065

พุทธศาสนากับการแก้ปัญหาเศรษฐกิจในชุมชน
Buddhism and Solving Economic Problems in the Community

พระปลัดวัชระ วชิรญาโณ
วิทยาเขตสุรินทร์

บทคัดย่อ

คนเราเมื่อเกิดมาแล้ว จะสามารถดำเนินชีวิตประจำวันไปได้อย่างมีความสุขความเจริญ ตลอดทั้งประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ของชีวิต จำเป็นต้องอาศัยเครื่องอุปโภคบริโภคนานาชนิดอย่างน้อยก็ต้องอาศัยปัจจัยสี่ คือ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคและก็ต้องมีอย่างเพียงพอที่เรียกว่า อยู่ดีกินดี ถ้าแต่ละคนมีการอยู่ดีกินดี ก็ย่อมจะทำให้สังคมมีความมั่นคง แต่ถ้าแต่ละคนซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมส่วนใหญ่มีความเดือนร้อนในเรื่องการกินดีอยู่ดี ก็ย่อมจะเป็นสาเหตุนำความอ่อนแอมาสู่สังคม สังคมย่อมมีแต่ความเดือดร้อน เป็นหนี้เป็นสินกันมาก มีการทำผิดกฎหมายบ้านเมืองมีโจรผู้ร้ายมากขึ้นปรากฏการณ์ทางสังคมเช่นนี้ สาเหตุที่แท้จริงก็เนื่องมาจากปัญหาเศรษฐกิจ อันเป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งในชีวิตประจำวันของมวลมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ต้องดิ้นรนในแต่ละวันก็ไม่ใช่อื่นไกลก็เพื่อปากเพื่อท้องที่เรียกว่า ทำมาหากินนั่นเอง

คำสำคัญ: พุทธศาสนา, เศรษฐกิจชุมชน

Abstract

When we were born I can live happily ever after. Throughout the successful completion of various aspects of life, the need for a variety of consumer goods, at least the four factors, namely, food, clothing, housing. And medicine and it must be sufficiently called. Well, if each person is well-off. It will surely make the society secure. But if each of the members of society had a good time eating well. It will be the cause of weakness to society. The society is suffering. Very bad debt There is a law breaking the law, the thief more villains, such social phenomenon. The real cause is due to economic problems. This is a major problem in everyday life of mankind. Which man struggles each day, it is not far to mouth to the local called. Make a living

Keywords: Buddhism, community economy

ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

1) ปัญหาการตั้งเนื้อตั้งตัวไม่ได้ มีคนเป็นจำนวนไม่น้อยที่เผชิญกับปัญหานี้ บางคนแม้มีหน้าที่การงานทำแล้ว บางคนจบการศึกษาเป็นผู้ใหญ่แล้ว บางคนถึงกับแต่งงานแล้ว บางคนมีงานทำได้รับเงินเดือนมากพอสมควรแต่ก็ไม่สามารถสร้างเนื้อสร้างตัวในทางเศรษฐกิจได้ บางคนแม้มีอายุมากถึงวัยกลางคนแล้วหรือบางคนแม้เกิดในตระกูลที่ร่ำรวยแต่ก็ยังไม่สามารถยืนอยู่ด้วยลำแข้งของตนเองในทางเศรษฐกิจได้ และบางคนเคยมีฐานะทางเศรษฐกิจอย่างไร แม้กาลเวลาจะล่วงเลยไปหลายปีก็ตาม ก็ยังคงสภาพฐานะเดิม ไม่สามารถยกฐานะทางเศรษฐกิจของตนให้สูงขึ้นกว่าเดิมได้ บุคคลต่าง ๆ ดังที่ได้ยกตัวอย่างมานี้เป็นผู้เผชิญกับปัญหาการตั้งเนื้อตั้งตัวไม่ได้ทั้ง ๆ ที่สภาพแวดล้อมภายนอกและตัวเองก็สูงวัยพอสมควร น่าจะประสบความสำเร็จมากกว่านี้ ปัญหาการตั้งเนื้อตั้งตัวไม่ได้น่าจะลดน้อยถอยลงมากกว่านี้ แม้มีครอบครัวแล้วก็ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นอยู่ หรือโตแล้วก็เหมือนไม่โต ชนิดที่เลี้ยงไม่รู้จักโต สำหรับปัญหาดังกล่าว ได้มีหลักคำสอนในทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นธรรมะเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจส่วนบุคคลและครอบครัวถ้าได้นำเอาไปเป็นแนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจังและจริงใจในชีวิตประจำวันแล้ว ก็เชื่อได้ว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาการตั้งเนื้อตั้งตัวไม่ได้อย่างแน่นอน หลักธรรมดังกล่าว มีดังนี้

2) ปัญหาการกระจายรายได้ ปัญหาทางเศรษฐกิจที่สำคัญมากเป็นปัญหาหนึ่งก็คือ ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน คนรวยก็รวยเหลือเกิน ส่วนคนจนก็จนมากเหลือเกิน หรือคนร่ำรวยมีจำนวนน้อยแต่มีรายได้มาก ขณะเดียวกัน คนจนมีจำนวนมากและมีรายได้ต่ำมาก เมื่อความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจมีเช่นนี้ก็ย่อมทำให้คนจนมีความเดือนร้อนเป็นทุกข์และก็มีโอกาสที่จะยากจนมากยิ่งขึ้น เมื่ออยากจะทำอะไรก็มักจะติดขัดกลายเป็นอุปสรรคเป็นปัญหาไปเสียหมด และโอกาสที่จะต้องกู้หนี้ยืมสินก็มีมากขึ้น ความยากจนก็ดี การกู้หนี้ยืมสินก็ดี ล้วนแต่เป็นสาเหตุแห่งความเดือดร้อนทั้งสิ้น

3) ความขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ในการทำงานต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งของกลาง คือ เงินไวจับจ่ายใช้สอยบำบัดทุกข์บำรุงสุข เมื่อมีงานทำ ก็ย่อมจะได้เงินเป็นค่าตอบแทน ดังคำขวัญที่ว่า "งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข" ก็ย่อมมีผู้ที่เป็นเจ้าของงานในฐานะนายจ้าง และผู้ทำงานในฐานะลูกจ้าง นายจ้างกับลูกจ้างนี้ ก็มักจะมีปัญหาขัดแย้งกันอยู่บ่อยครั้ง สาเหตุความขัดแย้งอาจมีมากมายหลายอย่าง เช่น ลูกจ้างไม่สนใจและรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานเท่าที่ควร ขาดประสิทธิภาพในการทำงานหรือมีผลงานออกมาไม่เป็นที่พอใจของนายจ้าง ส่วนนายจ้างก็อาจจะไม่ปฏิบัติตามกฎหมายแรงงาน นายจ้างใช้วิธีปกครองลูกจ้างไม่เป็นธรรม หรือไม่เข้าใจชีวิตจิตใจของลูกจ้างที่ต้องการเรียกร้องให้ขึ้นค่าจ้างเนื่องจากค่าจ้างต่ำไม่เพียงพอต่อการครองชีพและนายจ้างไม่ยอมขึ้นให้เล่านี้ เป็นต้น ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นสังเกตได้ว่าความขัดแย้งต่าง ๆ ถ้าฝ่ายหนึ่งได้อีกฝ่ายหนึ่งมักเสีย เช่น ถ้านายจ้างขึ้นค่าแรงค่าจ้างแก่ลูกจ้างนายจ้างก็จะรู้ว่า เป็นการเสียเพราะต้นทุนสูงขึ้น เป็นต้น แต่ความขัดแย้งส่วนมากเกิดขึ้นเนื่องจากลูกจ้างรู้สึกว่า ถูกนายจ้างเอาเปรียบหรือปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ลูกจ้างจึงมีการรวมกลุ่มกันขึ้นเพื่อเรียกร้องสิ่งที่ลูกจ้างต้องการทำให้เกิดสมาคมลูกจ้างและการนัดหยุดงาน เป็นต้น เพื่อให้มีกำลังต่อรองกับนายจ้างในการเรียกร้องสิ่งต่าง ๆ ที่ตนต้องการ มีการรวมกำลังลูกจ้างเพื่อเจรจาต่อรองกับนายจ้างและใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น นัดหยุดงานก็เพื่อให้เกิดอำนาจการเจรจาต่อรอง กล่าวคือ ถ้าอำนาจการเจรจาต่อรองของฝ่ายใดมากว่าก็จะมีสิทธิมีเสียงมากกว่าในการ

เจรจา ด้วยเหตุนี้ ความขัดแย้งจึงมักจะเกิดขึ้นเสมอ โดยเฉพาะในการอุตสาหกรรมและสาขาอื่น ๆ นอกจาการเกษตร การหยุดงาน หรือการทำลายซึ่งกันและกัน จึงเป็นเหตุการณ์ธรรมดา ในระบบเศรษฐกิจ เป็นการทำให้สิ้นเปลืองทรัพยากรมนุษย์ ตลอดทำให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไปอย่างน่าเสียดายเมื่อมีการหยุดงาน

4) ปัญหาโจรผู้ร้ายชุกชุม โจรผู้ร้ายปล้นทรัพย์สินของผู้อื่น นอกจากเป็นผู้ทำผิดกฎหมายบ้านเมืองเป็นอาชญากรนำความเดือนร้อนมาสู่สังคมแล้วยังเป็นผู้ประพฤติผิดศีลธรรมและทำลายเศรษฐกิจของชาติอีกด้วย เพราะเป็นผู้เบียดเบียนเจ้าทรัพย์และถ่วงความเจริญ คือ นอกจากตัวเองจะไม่ประกอบสัมมาอาชีวะแล้วยังขัดขวางผู้อื่นซึ่งทำการประกอบสัมมาอาชีวะเพื่อประโยชน์และความเจริญของบ้านเมืองการแก้ปัญหาโจรผู้ร้าย จะต้องแก้ให้ถูกจุดและผู้ที่จะแก้ไขได้ดี ได้แก่ผู้เป็นหัวหน้าฝูงชนผู้ปกครองหรือผู้บริหารบ้านเมือง โดยจะต้องแก้ไขที่ปัญหาเศรษฐกิจ

ผลกระทบต่อสังคมไทย

1) ในแง่ของปัจเจกบุคคล คนไทยย่อมกินอยู่อย่างแร้นแค้นอดอยาก ไม่สามารถตั้งตนได้ เป็นต้นไม่สามารถจะกระทำอะไรตามที่ต้องการ
2) ในแง่ของสังคม ย่อมก่อให้เกิดช่องว่างเหลื่อมล้ำกันระหว่างคนรวยกับคนจนเป็นภาระของสังคมที่จะต้องให้ความช่วยเหลือ ก่อให้เกิดความล่าช้าในการพัฒนาประเทศ ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และความไม่มั่นคงทางสังคม ก่อให้เกิดปัญหาสังคมอื่นๆ ตามมาเช่น ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น
3) ในแง่ของการเมือง เศรษฐกิจของชาติย่อมเป็นตัววัดคุณภาพของประเทศ คุณภาพของนักปกครอง คุณภาพของประชาชน และการให้ความเชื่อมั่นระหว่างประเทศ

พุทธศาสนากับการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า จุดประสงค์ของเศรษฐกิจนั้น ก็เพื่อบำบัดหรือสนองความต้องการของมนุษย์ให้เกิดความมั่งคั่งสมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์ หรือจะกล่าวอย่างง่าย ๆ ก็เพื่อให้ประชาชนมีการอยู่ดีกินดีหรือมีมาตรฐานในการครองชีพสูงขึ้น ในทางเศรษฐกิจถือว่า ยิ่งมีการอยู่ดีกินดีด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคมากเพียงใด ชีวิตย่อมมีความสุขและสะดวกสบายมากเพียงนั้น และเชื่อว่า เมื่อมีสินค้า และมีการบริการที่ผลิตได้ให้แก่ประชาชนโดยทั่วถึงมากยิ่งขึ้น ประชาชนก็จะมีความสุขและความเป็นอยู่ดีขึ้น ความสุขดังกล่าว จึงกล่าวได้ว่าเป็นความสุขในด้านวัตถุ จะกล่าวว่าความมุ่งหมายของเศรษฐกิจก็เพื่อจะสร้างความสุขใจด้านวัตถุให้แก่มนุษย์นั่นเอง ก็ย่อมเป็นการถูกต้อง พุทธศาสนาก็มีความมุ่งหมายที่จะสร้างความสุขให้แก่มนุษย์เช่นเดียวกัน แต่พุทธศาสนาแบ่งความสุขออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ โลกิยสุข และโกุตตรสุข โลกิยสุขเป็นความสุขของปุถุชนหรือฆราวาสผู้ครองเรือน เป็นความสุขที่พัวพันกับทรัพย์สมบัติและวัตถุกามต่าง ๆ เป็นประเภทอามิสสุข คือสุขที่เจือด้วยอามิสสิ่งของ ความสุขทางเศรษฐกิจก็จัดอยู่ในความสุขประเภทนี้ เพราะเป็นความสุขของการแสดวงหาและได้สิ่งของมาบำบัดความต้องการ ส่วนโลกุตตรสุขเป็นความสุขของผู้สิ้น

กิเลสาสวะ และสำเร็จอรหัตผลแล้ว เป็นความสุขที่เที่ยงแท้ ยั่งยืน ไม่พัวพันอยู่กับวัตถุกามหรืออารมณ์กามใด ๆ เป็นประเภทนิรามิสสุข หรือสุขไม่เจือด้วยอามิส ซึ่งเป็นควาสุขที่เกิดขึ้นได้จากการบรรเทาความต้องการหรือทะยานอยากเสียได้ เป็นความสุขที่เกิดขึ้นจากากรให้เสียสละ จะกล่าวว่าเป็นหลักเศรษฐกิจชั้นสูงในทางพุทธศาสนาก็ได้[1]

1. หลักของการพออยู่พอกินในพระพุทธศาสนา

1.1) ทิฏฐธัมมิกัตถะ ประโยชน์ปัจจุบัน หรือหลักสร้างความสำเร็จทันตาเห็น บางทีท่านเรียกว่าหัวใจเศรษฐี (อุ.อา.กะ.ส.) อันเป็นคำสอนให้ตั้งเนื้อตั้งตัวได้ในทางเศรษฐกิจ 4 ประการ คือ

1) ต้องมีความหมั่น คือ มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต รู้จักใช้ปัญญาความสามารถจัดการดำเนินการไปให้ได้ผลดี ซึ่งเป็นทางให้ได้ทรัพย์ ข้อนี้ตรงกับหลักเศรษฐกิจข้อแรกคือ Production หลักผลิตกรรม

2) ต้องการรักษา คือ ต้องรู้จักเก็บคุ้มครองทรัพย์ หน้าที่การงานและผลงานที่ตนได้มาหรือได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรนั้น ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสียโดยเฉพาะ ถ้าเป็นทรัพย์ ก็ต้องยิ่งรู้จักเก็บออม ข้อนี้ตรงกับหลัก Saving หลักเก็บออม

3) ต้องเลือกคบคนดีเป็นเพื่อน คือ เลือกคบแต่สุหทมิตร ได้แก่ มิตรแท้ เพื่อนจริงที่มีอุปการคุณ สมานสุขทุกข์ แนะนำประโยชน์ให้และมีความรักใคร่จริงใจ ถ้าดำเนินธุรกิจเป็นบริษัทหรือสหกรณ์ ก็จำเป็นต้องเลือกสมาชิกที่ดี ตรงกับหลัก Cooperation หลักสหกรณ์

4) ต้องมีความเป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย เลี้ยงชีวิตแต่พอดี มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ตรงกับหลัก Household Budget งบประมาณประจำบ้านหรือการวางแผนการใช้จ่ายประจำครอบครัว นั่นเอง

2. การเว้นจากอบายมุข (เหตุย่อยยับแห่งโภคทรัพย์) 4 ประการ คือ

1) จากความเป็นนักเลงหญิงนักเที่ยวผู้หญิง (แม้แต่นักเลงชาย)

2) เว้นจากความเป็นนักเลงสุรานักดื่มนักเสพยาเสพติดประเภทต่าง ๆ

3) เว้นจากความเป็นนักเลงเล่นการพนัน

4) เว้นจากการคบคนชั่วเป็นมิตรสหาย

3. ต้องดำเนินตามกุลจิรัฏฐิติ เหตุที่ทำให้ตระกูลมั่งคั่งดำรงอยู่ได้นาน 4 ประการ คือ

1) ของหาย รู้จักเสาะแสวงหาคืนมา

2) ของเก่าของชำรุด รู้จักบูรณะซ่อมแซม

3) รู้จักประมาณความพอดีในการกินการใช้

4) พ่อบ้านแม่บ้านเป็นผู้มีศีลธรรม

---

[1] รศ. คูณ โทขันธ์ พระพุทธศานากับชีวิตประจำวัน (กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2537) หน้า 91-94.

เพียงเท่านี้ ก็สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจส่วนบุคคลหรือครอบครัวได้ เมื่อแก้ที่บุคคลหรือครอบครัวได้ ก็ชื่อว่าแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศชาติได้

4. หลักกตัญญุตา คือ ความรู้จักประมาณตนหรือรู้จักความพอดีในการแสวงหาทรัพย์ในทางที่ชอบไม่โลภมากจนเกินไป และเมื่อหามาได้แล้วก็ต้องรู้จักประมาณในการใช้จ่ายด้วยต้องไม่ให้ฟุ่มเฟือยจนเกินไป และต้องมีอัตตัญญุตา คือ ความเป็นผู้รู้จักตนเอง คือ ต้องรู้ตัวอยู่เสมอว่าเรามีชาติตระกูลยศตำแหน่ง หน้าที่การงานความรู้ความสามารถแค่ไหนเพียงไร แล้วต้องประพฤติตนให้สมกับภาวะนั้น ๆ อย่าหลงตัวเอง อย่าลืมตัวเองเป็นเด็ดขาด เช่น เป็นนายจ้างจะต้องเอาใจใส่ดูแลในเรื่องค่าจ้างที่เป็นธรรมรวมทั้งสวัสดิการอื่น ๆ พระพุทธเจ้าได้ทรงวางวิธีที่นายจ้างจะพึงปฏิบัติต่อลูกจ้างไว้ 5 ประการ คือ

(1) จัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง เพศ วัย ความสามารถ

(2) ให้ค่าจ้างรางวัลสมควรแก่งานและความเป็นอยู่

(3) ให้สวัสดิการมีช่วยรักษาพยาบาลในเวลาเจ็บไข้ เป็นต้น

(4) มีอะไรได้พิเศษมา ก็แบ่งปันให้

(5) ปล่อยในสมัย คือ เลิกงานตามเวลา และให้โอกาสพักผ่อนรื่นเริงตามสมควร

การค้าขายเป็นอาชีพที่ยอมรับกันว่า เป็นอาชีพของพลเมืองดีประเภทหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงลักษณะของพ่อค้า ที่อาจสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้แก่ตนได้ว่า ต้องประกอบด้วยลักษณะ 3 ประการ คือ

1) จักขุมา มีหูตาไว้กว้างขวาง สามารถจำแนกต้นทุน กำไร สินค้าต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีว่าสินค้าชนิดนี้ซื้อมาราคาเท่านี้ ขายราคาเท่านี้จะได้กำไรเท่าไร เป็นต้น

2) วิธูโร มีความชำนิชำนาญในการค้าเข้าใจในการซื้อสินค้าเข้า จำหน่ายสินค้าออก รอบรู้การตลาดอำนาจการซื้อของลูกค้า เป็นต้น ไม่ทำให้สินค้าของตนตกค้าง

3) นิสสยสัมปันโน เป็นคนมีหัวใจในทางการค้า และมีแหล่งเงินต่าง ๆ ให้การสนับสนุน เช่น คุ้นเคยกับเศรษฐีคฤหบดี นายธนาคารให้ความเชื่อถือ สนับสนุนในด้านทุนดำเนินการ เป็นต้น

หลักพุทธธรรมสำคัญ ที่ควรจะนำมาประยุกต์ได้กับลักษณะทั่วไปเศรษฐศาสตร์

1) เน้นการพึ่งตนเอง : ความหมายในทางพุทธธรรมคือ ความสามารถในการพัฒนาตนเองด้วยการพิจารณาอย่างแยบคาย เห็นความเป็นจริงของความไม่เที่ยงแท้แน่นอน ขณะที่ความหมายที่มักเข้าใจกันในทางเศรษฐศาสตร์คือ

2) เน้นการใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท : เป็นข้อที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดทั้งในแง่ความหมายทางธรรม และยังนำมาประยุกต์กับเศรษฐกิจได้

3) เน้นอหิงสา หรือการละเว้นจากการสร้างเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความรุนแรง : ประโยชน์ข้อนี้ก่อให้เกิดความร่วมมือกันแทนที่จะเป็นการแข่งขัน ซึ่งมีทางเป็นได้ และเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดด้วย แต่สิ่งที่ต้องขจัดออกไปอย่างสิ้นเชิงคือ ความโลภ

4) เน้นการดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพการงานที่เป็นประโยชน์ สุจริต มีมานะอดทน สัมมาอาชีวะ : ข้อนี้จะเน้นการผลิต-ไม่ผลิต การบริโภค-ไม่บริโภค ในลักษณะที่ไม่เป็นผลดีแก่มนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย เป็นการปฏิบัติธรรมหรือหน้าที่ที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตส่วนหนึ่ง

5) เน้นการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น : ข้อนี้ถือเป็นหัวใจของพุทธธรรม ในการดำเนินชีวิตไปตามทางสายกลางมุ่งเน้นสันติสุข ท่ามกลางในทางเศรษฐกิจ ที่ต้องแข่งขันกันอย่างดุเดือดเพื่อแย่งชิงผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก ถ้าหันมาร่วมมือกันสังคมก็จะได้รับประโยชน์มหาศาล

6) พยายามละกิเลสและความโลภ : ความโลภนำไปสู่พฤติกรรมที่เน้นการเสี่ยง ที่มีผลกระทบต่อความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ เป็นสาเหตุสำคัญ ที่อาจจะนำความเสียหายในทางเศรษฐกิจมาสู่ตนเองและสังคม

7) การเน้นความซื่อสัตย์ สุจริต มีความละอาย และเกรงกลัวการกระทำความผิด : เน้นการมีจิตใจเป็นกุศลมีเจตนาหรือความตั้งใจดีต่อผู้อื่น จิตที่บริสุทธิ์ย่อมนำมาซึ่งจิตที่สงบและมีสติมั่นคง นำไปสู่ปัญญาและความพ้นทุกข์

เหล่านี้เป็นตัวอย่างหนึ่งของการนำเอาพุทธเศรษฐศาสตร์ ที่ได้จากพุทธธรรมไปประยุกต์ซึ่งอาจจะมองว่าเป็นเรื่องเพ้อฝัน แต่ถ้าหากทำได้ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ดีกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันจะเป็นสิ่งเดียวกัน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมต่อไป

บทสรุป

จากการศึกษาสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันนี้ เช่นปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม ก็เกิดจากฝีมือของคนเห็นแก่ตัว หวังเพื่อประโยชน์ส่วนตนทั้งสิ้น โดยไม่มองถึงความเดือดร้อนของคนอื่น จะเห็นว่าความเดือดร้อนของคนอื่น เห็นความเดือดร้อนของคนอื่นเป็นเรื่องไกลตัว แต่ถ้าคนเราแก้ปัญหาตรงจุดนี้ได้ มองว่ามนุษย์เท่าเทียมกัน และคนเหล่านี้ไม่เอาเปรียบกันมีจิตสำนึกดี เชื่อว่าปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมคงจะหายไป เพราะฉนั้นคนที่เอาเปรียบคนอื่น หรือเห็นแก่ตัวควรจะมองปัญหาสังคม และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้เสีย แล้วปัญหาต่าง ๆ ก็จะไม่ตามมา จะแก้ไขปัญหาง่ายมาก เพียงแค่คนมีจิตสำนึก รู้จักคำว่า "หน้าที่ และมีวินัย" ปัญหาต่าง ๆ ก็คงไม่เป็นแบบวันนี้ และคงไม่ฝังรากจนเติบโตจนยากแก่การแก้ไข แต่ถ้าคิดจะแก้ไขก็คงไม่สายถ้าคิดจะทำ กระแสความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม และอิทธิพลของโลกาภิวัฒน์ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและบุคคลในสังคม ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และค่านิยม ควรที่ทุกฝ่ายทั้งอาณาจักรและศาสนจักรต้องประสานร่วมมือกันป้องกันแก้ไขปัญหาในระบบสังคม ค่านิยม อุดมการณ์ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม และร่วมกันปลูกจิตสำนึกบุคคลในสังคมให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมมากขึ้น

การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการนำเอาหลักธรรมทางศาสนาประยุกต์เข้ากับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ควบคู่กับการสร้างคุณภาพชีวิตเยาวชนผู้เป็นประชากรใหม่ของสังคมในยุคต่อๆไป โดยสถาบันครอบครัวมีอิทธิพลต่อเยาวชนเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นสถาบันแรกที่ให้การอบรมทางด้านจิตใจ ให้ความรัก ความอบอุ่น เอาใจใส่ดูแล ทะนุถนอม ปกครองดูแลอย่างถูกต้องแล้วก็จะสามารถให้เยาวชนเป็น

บุคคลที่มีคุณภาพและคุณธรรมได้อย่างแน่นอน อีกทั้งยังช่วยลดปัญหาให้กับสังคม ส่งผลให้สังคมมีความสงบสุข เพราะเยาวชนในวันนี้ก็คือผู้นำและพัฒนาสังคมประเทศชาติในวันข้างหน้า

บรรณานุกรม

จตุรงค์ บุณยรัตนสุนทร. **สวัสดิการสังคมทางแก้วิกฤตสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทฟ้าอภัย, 2540.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **เศรษฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 3 (ฉบับปรับปรุง) กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2537.

_____. **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้ว, 2546.

_____. **ธรรมกับการพัฒนาชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, 2539.

_____. **พุทธวิธีแก้ปัญหา เพื่อศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, 2539.

_____. **ธรรมนูญชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2540.

_____. **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2542.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต).**เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ.**พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จากัด. 2548

วรรณา ประยุกต์วงศ์. **ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ทางเลือกเพื่อการบริหารธุรกิจที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, 2549.

สมพร สุขเกษม , ดร. **ความจริงของชีวิต** . กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2542 .

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา, 2530.

อภิชัย พันธเสน. **พุทธเศรษฐศาสตร์ วิวัฒนาการ ทฤษฎีการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่างๆ.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ อัมรินทร์, 2547.

ศีล: พุทธวิธีปลุกจิตสำนึกการมีวินัยในการแก้ปัญหาการทิ้งขยะ
The Precepts: The Buddhist Way to Encourage Awareness of Self Discipline in Solving Garbage Disposal

อารุณ สิทธิวงศ์
วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

บทคัดย่อ

บทความนี้พยายามที่จะสะท้อนให้เห็นวิกฤตเรื่องปัญหาการทิ้งขยะซึ่งจะก่อให้เกิดมลภาวะสิ่งแวดล้อมเป็นพิษเป็นแหล่งสะสมเพาะเชื้อโรคที่เป็นสาเหตุของโรคต่าง ๆ หลายโรคเราจะเห็นว่าปัญหาขยะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทั่วไปโดยเฉพาะในเมืองที่เจริญก็จะประสบปัญหานี้มากกว่าในชนบทซึ่งในแต่ละรัฐบาลก็มีแนวทางการแก้ปัญหาเหล่านี้ตลอดแต่ปัญหาก็ยังมีอยู่สะท้อนให้เห็นถึงการขาดวินัยชาติ หรือศีลธรรมของคนไทย แนวทางในการแก้ปัญหาที่ผู้เขียนนำมาเสนอคือการปลุกจิตสำนึกในการทิ้งขยะด้วยพุทธวิธีอันได้แก่ การรักษาศีล ความละอาย เกรงกลัวในการกระทำผิดของตนเองในการทิ้งขยะไม่เป็นที่ และขาดวินัย

คำสำคัญ : ศีล, พุทธวิธี, จิตสำนึก

Abstract

This article tries to pinpoint the problem crisis of garbage disposal aimlessly which creates the environmental pollution including the collection of diseases causing several illnesses. We all will know that this is a common problem found everywhere especially in many big urban cities. This problem occurred more frequently than those of the little rural ones. Each government has put great efforts to solve this situation continuously. However, it still exists. This reflects on the shortage of self discipline both in national level and precepts of the people level as a whole. The way to solve this problem the write tries to present is to encourage the awareness of garbage disposal of the Thais by adopting the Buddhist teachings which are the observation of precepts, shame, and conscience of oneself in garbage disposal aimlessly because of the lack of discipline of Thai people.

Keywords: The Precepts**,** The Buddhist**,** Awareness

บทนำ

ในสังคมปัจจุบันปริมาณขยะจะมีปริมาณมากขึ้นทุกวันโดยเฉพาะในสังคมเมืองที่มีความเจริญก็ยิ่งมีขยะมากขึ้นตามไปด้วยซึ่งก่อให้เกิดปัญหามลภาวะเป็นพิษและเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคต่างๆทำให้เกิดอันตรายถึงชีวิตได้ความสูญเสียที่เกิดขึ้นเป็นผลจากปัญหาของคนไทยที่ขาดวินัยในการทิ้งขยะ ชอบมักง่ายไม่มีจิตสำนึกในการทิ้ง ขาดจิตรสำนึกค่านิยมในการทิ้งตั้งแต่เด็ก ทางการไม่แผนปฏิบัติในการรณรงค์อย่างแท้จริงขาดการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังจึงทำให้ประเทศไทยขยะมากขึ้นทุกวัน

ถ้ามองปัญหาดังกล่าวที่ปรากฏอาจมองเป็นเรื่องการขาดวินัย ไม่มีจิตสำนึกในการทิ้งขยะ อะไรเป็นสาเหตุที่แท้จริงในการขาดวินัยเพราะประเทศไทยเป็นประเทศที่ได้ขนานนามว่าเป็นเมืองพุทธคนในประเทศส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา เกิดอะไรขึ้นกับสังคมชาวพุทธของเราที่ไม่มีวินัยก่อให้เกิดความเสียหายซึ่งในสมัยก่อนนั้นไม่มีปัญหาทั้งที่ดังกล่าวทั้งที่ผู้คนมีการศึกษาต่ำ ผู้เขียนมองผ่านเรื่องเหล่านี้จากประสบการณ์ที่ได้สอนจากหลายสถาบัน

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการขาดวินัยในการทิ้งขยะของคนไทยมี 3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ 1) สาเหตุการขาดวินัยในการทิ้งขยะ เราจะสังเกตเห็นว่าคนไทยปัจจุบันจะทิ้งขยะไม่เป็นที่ไม่ว่าจะเป็นบริเวณทั่วไปหรือสถานที่ต่างๆเราจะพบขยะอยู่ทั่วไปไม่ว่าจะเป็นในเมืองหรือชลบท 2) สาเหตุจากความเจริญของเมือง ปัจจุบันความเจริญได้แผ่ขยายไปทำให้ปริมาณขยะมากตามไปด้วย รวมถึงขยะที่เป็นมลพิษกับสิ่งแวดล้อมเช่นพลาสติก โพม สารเคมีต่างๆที่ย่อยสลายยาก มีปัญหาในการทิ้งด้วยเนื่องจากชาวบ้านหรือชุมชนมีการต่อต้านอีกด้วย 3) สาเหตุจากการบังคับใช้กฎหมาย ได้แก่ขาดการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบกฎหมายระเบียบข้อบังคับและบทลงโทษหรือค่าปรับ จับกุมไม่จริงจังเข้มงวดในการพิจารณาดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดที่ทิ้งขยะไม่เป็นที่จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้แก้ปัญหาไม่ได้[1]

ดังนั้นแนวทางการแก้ปัญหาวินัยการทิ้งขยะ นอกจากต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายและมีองค์ประกอบที่ต้องได้รับการแก้ไขหลายด้านไม่ว่าจะเป็นการปลูกจิตสำนึกให้กับคนในสังคมทุกคนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ให้มีวินัยในการทิ้งขยะ ไม่มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังกับผู้กระทำผิดในการทิ้งขยะตามที่สาธารณะต่างๆอีกทั้งความเจริญของสังคมอย่างรวดเร็วปัจจุบันก็เป็นตัวทำให้เกิดขยะอีกด้วย โดยเจ้าหน้าที่รักษากฎหมายต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัดโดยไม่เลือกปฏิบัติสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งคือการปลูกจิตสำนึกวินัยของคนไทยให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมและส่วนตนในการทิ้งขยะ เคารพกฎกติกาของสังคมที่วางไว้มีความเกรงกลัวละอายหิริโอตตัปปะ มีวินัยในตนเองเพราะแท้ที่จริงแล้ววินัยมีคำพูดที่ใช้คู่กันคำหนึ่งคือ “ศีล” พระพรหมคุณาภรณ์ป.อ.ปยุตฺโต กล่าวว่า ผู้มีศีลคือผู้ที่อยู่ในวินัยหรือการตั้งอยู่ในกฎระเบียบ ระบบที่มนุษย์บัญญัติไว้ เมื่อประพฤติปฏิบัติตามวินัยนั้นก็จะทำให้ผู้ที่ปฏิบัติเกิดคุณสมบัติส่วนตนขึ้นมา คุณสมบัติที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลนั้นเรียกว่า ศีล ศีลและวินัยจึงเป็นสิ่งคู่กันถ้าเราจะกล่าวว่าวินัยในการทิ้งขยะสะท้อนวินัยชาติซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าคนไทยนั้นส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ การทิ้งขยะไม่เป็นที่ของคนไทยยังสะท้อนถึงการ

---

[1] อานนท์ ศรีวิชัย , **การแก้ปัญหาการทิ้งขยะ** , พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์,2538), หน้า 20.

ขาดศีลของชาวพุทธ ในบทความนี้มีวัตถุประสงฆ์เพื่อสะท้อนให้คนไทยเห็นความสำคัญของการนำหลักศีลและหลักธรรมมาเกื้อหนุนเพื่อเป็นพุทธวิธี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาการทิ้งขยะ

2.2 เพื่อศึกษาพุทธวิธีปลุกจิตสำนึกการมีวินัยในการแก้ปัญหาการทิ้งขยะ

2.3 เพื่อใช้นวัตกรรมไปใช้ให้ประชาชนมีจิตสำนึกการมีวินัยในการแก้ปัญหาการทิ้งขยะ

ประโยชน์ของการวิจัย

3.1 ได้ทราบถึงสภาพปัญหาการทิ้งขยะ

3.2 ได้ทราบถึงพุทธวิธีปลุกจิตสำนึกการมีวินัยในการแก้ปัญหาการทิ้งขยะ

3.3 ได้ทราบถึงการใช้นวัตกรรมของประชาชนในการมีจิตสำนึกการมีวินัยในการแก้ปัญหาการทิ้งขยะ

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นทั้งงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา : สภาพปัญหาการทิ้งขยะ

ขอบเขตด้านเอกสาร : โดยรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการการดำเนินชีวิตในทางพระพุทธศาสนาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวกับ การใช้นวัตกรรมของพระสงฆ์ยุค 4.0 ในการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์จากแหล่งข้อมูล ทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ อรรถกถา หนังสือ ตำรา บทความ เอกสารวิชาการและรายงานวิจัย ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการวิจัยเพื่อเป็นข้อมูลอ้างอิงสนับสนุนในการเขียนงานวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นทั้งงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอนรายละเอียดดังนี้

งานวิจัยนี้เป็นทั้งงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอนรายละเอียดดังนี้

ศึกษาจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ ค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลี และภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมทั้งอรรถกถาและฎีกาต่างๆ

ศึกษาจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ ค้นคว้าข้อมูลจากตำรา เอกสาร งานวิทยานิพนธ์ หรืองานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา

นำข้อมูลเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิมาตรวจสอบให้ถูกต้อง เพื่อวิเคราะห์ในเชิงสังเคราะห์เนื้อหา อธิบายความให้เห็นข้อเท็จจริง ตอบโจทย์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาเรียบเรียง เขียนสารนิพนธ์ตามโครงสร้างเนื้อหา และนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปผลการวิเคราะห์นำเสนอผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

บทความเรื่อง ศีล : พุทธวิธีปลุกจิตสำนึกการมีวินัยในการแก้ปัญหาการทิ้งขยะ มีข้อสรุป ดังต่อไปนี้ ศีล หมายถึง ความประพฤติดีทางกายและวาจาการรักษากายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม,การรักษาตามระเบียบวินัย, ปกติมารยาทที่ปราศจากโทษ, ข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ดีขึ้น,ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีพ,มักใช้คำที่เรือกว่าอธิสีลสิกขา อันเป็นความหมายอีกนัยหนึ่งและเป็นข้อศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติเพื่อปรับกายและวาจาให้สะอาดและบริสุทธิ์ ดังนั้นวินัยและศีลเป็นคำที่คู่เคียงกันอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากใน โสณวรรค พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับพระภิกษุที่บุพพารามใกล้เมืองสาวัตถีถึงเรื่องสาวกของของพระองค์เสียชีพไม่เสียศีลจึงเป็นเรื่องเดียวกันแต่การใช้ความแตกต่างกันอาจเป็นเพราะเมื่อเรากล่าวถึงศีลเรามักใช้ความหมายที่แคบแท้จริงแล้วความมีวินัยคือความหมายของศีล วินัยคือระเบียบสำหรับกำกับความประพฤติให้เป็นระเบียบเดียวกัน นอกจากนี้พระพรหมคุณาภรณ์ป.ปยุตฺโต กล่าวว่าในพระพุทธศาสนากับวินัยคือธรรมอันเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบความจริงแล้วนำมาเผยแผ่ ความจริงที่ทรงค้นพบคือความจริงของธรรมชาติเป็นกฎแห่งเหตุปัจจัยการนำกฎธรรมชาติมาจัดวางเป็นระเบียบเรียกว่าธรรม ส่วนกฎของมนุษย์เรือกว่าวินัย วินัยเป็นกฎของมนุษย์เป็นสิ่งสมมุติในขณะธรรมชาติเป็นความจริงแท้ และทั้งสองมีความสัมพันธ์กันซึ่งวินัยนั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานธรรมจะมีผลก็ต่อเมื่อคนมีธรรม วินัยในอีกความหมายหนึ่งหมายถึงระเบียบแบบแผนสำหรับควบคุมพฤติกรรมของบุคคลให้มีชีวิตที่ดีงามเป็นบทบัญญัติข้อกำหนดสำหรับควบคุมความประฟฤติไม่ให้เสื่อมเสียและฝึกฝนให้ประพฤติดีงามเป็นคุณเกื้อหนุนยิ่งขึ้น

การตั้งสิขาบทหรือวินัยต่างๆ พระพุทธองค์ทรงอาศัยอำนาจประโยชน์คือมองหาประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญและทรงใช้ธรรมด้วยความเมตตาเป็นเครื่องตัดสินบัญญัติและบทลงโทษต่างๆทั้งตรัสอานิสงส์แห่งการสำรวมระวัง กล่าวได้ว่าพระวินัยเป็นที่รวมคำสอนซึ่งเป็นข้อบัญญัติและธรรมเนียมปฏิบัติอันมีหลักการเพื่อความสงบเรียบร้อย เพื่อให้หมู่คณะอยู่รวมกันอย่างอิสระและปลอดภัยเพื่อความบริสุทธิ์ทางกายและวาจาให้บรรลุธรรมโดยไม่ยาก ทำให้เราสามารถเรียนรู้วิธีการจัดการอยู่ร่วมกันในองค์กรนำมาเป็นต้นแบบในการแก้ปัญหาในสังคมได้โดยเฉพาะปัญหาวินัยการทิ้งขยะวินัยเป็นสิ่งที่มองได้จากพฤติกรรมภายนอกที่แสดงออกต่อเมื่อพฤติกรรมนั้นได้กระทำจนเป็นนิสัยปกติ หมายความว่าไม่ต้องมีระเบียบข้อบังคับมากำกับสามัญสำนึกได้เองสิ่งนั้นเรือกว่าศีล เป็นสิ่งที่อยู่ภายในโดยผ่านการแสดงออกด้วยการรักษาศีล ถ้าจะกล่าว่าวินัยเป็นเรื่องของการฝึกคนให้มีศีล การฝึกคนให้มีวินัยก็เป็นการฝึกคนให้มีศีลนั้นอง ดังนั้น การจะเสริมสร้างให้คนไทยมีวินัยการทิ้งขยะจะต้องเริ่มด้วยการพัฒนาเรื่องศีลซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงออกทางกายและวาจาเพื่อ

พัฒนาต่อไปในระดับสมาธิจนถึงปัญญา จึงจะเป็นการพัฒนากระบวนการอันเป็นหนทางแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน วินัยเป็นคำที่มีความหมายเชิงบวก เพราะเป็นการจัดสรรโอกาสให้ชีวิต เพราะเป็นการจัดสรรโอกาสให้ชีวิตและสังคมที่กำลังเผชิญอยู่เป็นไปในทางที่ดี โดยเฉพาะในเมืองใหญ่จะประสบปัญหามากกว่าในชนบทเพราะการไม่เคารพกฎระเบียบ ความเคยชินของคนทำให้ขาดวินัยจึงเป็นอันตรายเงียบแฝงไว้ด้วยการลดคุณค่าของศีลธรรมของคนไทย แม้ว่าการกระทำผิดเล็กน้อยซึ่งคนไทยเห็นว่าไม่เป็นไรก็จะทำให้เป็นนิสัยที่ติดตัวได้ หิริโอตตัปปะ: สำนึกในหน้าที่และความรับผิดในการทิ้งขยะ หิริหมายถึง ความระอายแก่ใจคือระอายต่อความชั่ว โอตัปปะหมายถึง ความกลัวปาป, ความเกรงกลัวต่อทุจริต ความเกรงกลัวความชั่ว เหมือนกลัวอสรพิษ ไม่อยากเข้าใกล้พยายามหลีกให้ห่างไกล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไปคือ

1) สถาบันทางศาสนาจะต้องมีบทบาทในการสร้างแบบอย่างที่ดีให้กับสังคม จะต้องมีความเข้มแข็งในองค์กร กำจัดบุคคลที่แฝงในวงการศาสนา

2) บุคคลที่สำคัญ หรือบุคคลที่มีชื่อเสียง ที่เป็นที่รู้จักของคนในสังคม สมควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้คนในสังคม มีพฤติกรรมสมควรยกย่อง ให้ผู้คนในสังคมยึดถือเอาอย่าง ไม่มอมเมาทางด้านวัตถุนิยมจนเกินเหตุ แต่ควรเน้นพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม เป็นต้น

บรรณานุกรม

พระจักรพงศ์ วิสุทฺธสีโล. **ศีล 5 กับการแก้ไขปัญหาสังคม**.กรุงเทพมหานคร: ธีระฟิลม์และไซเท็กซ์.2542.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **การรักษาศีล 5**.กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลง-กรณราชวิทยาลัย. 2548.

อานนท์ ศรีวิชัย. **การแก้ปัญหาการทิ้งขยะ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรม- ศาสตร์. 2538.

ภัยจากภายในพระพุทธศาสนาของประเทศไทย: สาเหตุและทางออก
The Danger within Buddhism of Thailand: Cause and Solution

ดร.สุวิบูลย์ จำรูญศิริ
วิทยาลัยสงฆ์เลย

บทคัดย่อ

ภัยจากภายในพระพุทธศาสนา คือ ภัยจากกลุ่มคนที่อ้างตนว่า นับถือพระพุทธศาสนา การที่ประกาศว่า จะปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา ท่านคุ้มครองหรือทำลายพระพุทธศาสนากันแน่ ภัยภายในพระพุทธศาสนาส่วนหนึ่งเกิดจากคนภายในพระพุทธศาสนา กระทำด้วยความหวังดีต่อพระพุทธศาสนา แต่มองปัญหาไม่ครอบคลุมจึงทำประโยชน์และก่อโทษให้พระพุทธศาสนา มาพร้อมกัน เช่น การเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มการเมืองก็มีทั้งคุณและโทษ การสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาท ก็ทำให้ชาวพุทธไทยขาดโอกาสที่จะเรียนรู้พระพุทธศาสนาทั้งหมด การควบคุมการบริหารทรัพย์สินพระพุทธศาสนาอาจเกิดปัญหาความไม่คล่องตัวในการแข่งขันดังนั้น ต้องรู้สาเหตุที่แท้จริงของปัญหา และร่วมมือกันแสวงหาทางแก้ไขปัญหาที่พระพุทธศาสนาเสียหายน้อยที่สุด

คำสำคัญ: ภัย, พระพุทธศาสนา, สาเหตุ

Abstract

The danger within Buddhism is the danger of people claiming that “Buddhism”. To declare will protect Buddhism. You protect Buddhism or destroy Buddhism each other. A part of Buddhism is caused by people within Buddhism. Act with good hope toward Buddhism. But the problem is seen not covered, so the benefits and harm to Buddhism come together. For example, the benefits to political groups are both yours and blame. Support for the propagation of Theravada Buddhism. It makes Thai Buddhists lack the opportunity to learn all Buddhism. Control of Buddhist property management may be a problem in the competitive inequity. Thus, must know the cause true actually of the problem, and cooperate to seek through the solution of Buddhism is minimal damage.

Keywords: The danger, Buddhism, Cause

บทนำ

สรรพสิ่งในโลกนี้ล้วนมีการเกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไป ซึ่งเป็นคำสอนหลักสำคัญในพระพุทธศาสนา แม้แต่พระพุทธศาสนาเองก็ไม่พ้นสามัญลักษณะนี้ แต่คนไทยส่วนใหญ่ที่นับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่บรรพชน เป็นเวลาสองพันกว่าปี มีความรู้สึกผูกพันกับพระพุทธศาสนา เหมือนกับว่า เราเป็นส่วนหนึ่งของพระพุทธศาสนา และพุทธศาสนาก็เป็นส่วนหนึ่งของเรา สาเหตุก็เพราะบรรพบุรุษฝากเราไว้กับพระพุทธศาสนาด้วยการสร้างวัฒนธรรมประเพณีอิงอยู่กับพระพุทธศาสนา ตั้งแต่เกิดจนถึงการตาย เวลาเป็นทุกข์ก็หวังพึ่งพระพุทธศาสนา เวลาเป็นสุขก็เสริมความสุขให้มากขึ้น ให้มั่นคงขึ้นด้วยกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญฉลองตำแหน่ง ทำบุญรับโชคเป็นต้น

สิ่งหนึ่งที่คนไทยชาวพุทธส่วนใหญ่หวั่นใจ คือ พระพุทธศาสนาจะเสื่อมหมดไปจากประเทศไทย เหมือนที่เกิดขึ้นกับประเทศอื่น ๆ แม้แต่ประเทศอินเดียที่เป็นแหล่งกำเนิดพระพุทธศาสนาแท้ ๆ ผู้คนส่วนใหญ่ก็ไม่ได้นับถือพุทธศาสนาแล้ว พระพุทธศาสนาต้องสูญสิ้นจากอินเดียก็เพราะมีภัยเกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนา พูดถึงภัยพระพุทธศาสนามี 2 อย่าง คือ ภัยภายนอก กับภัยภายใน ภัยภายนอกก็คือภัยที่เกิดขึ้นมาจากคนนอกศาสนา ส่วนภัยภายในคือภัยที่เกิดขึ้นจากคนที่อยู่ภายในพระพุทธศาสนาด้วยกัน และถ้าจะพูดถึงความร้ายแรง ภัยภายนอกนับว่าร้ายแรงมาก การเผามหาวิทยาลัยนาลันทาที่อินเดีย การฆ่าพระเจ้าพระสงฆ์ที่เขมรหรือที่อื่น ๆ เป็นภาพที่น่ากลัวมาก แต่ท่านว่า ภัยภายในพระพุทธศาสนาเองร้ายแรงกว่านั้น เพราะภัยภายนอก ทำอันตรายได้เฉพาะองค์ประกอบภายนอก แต่ภัยภายในสามารถทำอันตรายองค์ประกอบภายใน หรือโครงสร้างภายในของพระพุทธศาสนา ภัยภายในพระพุทธศาสนาคืออะไร มีสาเหตุมาจากอะไร และจะหาทางออกกันอย่างไร ลองมาค้นหาคำตอบ

มีคนกล่าวถึงภัยภายในพระพุทธศาสนาไว้มากมาย เช่น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) พระธรรมเมธาภรณ์ (ระแบบ ฐิตญาโณ) อาจารย์วศิน อินทสระ พระไพศาล วิสาโล เป็นต้น โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ได้กล่าวถึงภัยภายในพระพุทธศาสนาว่าภัยภายในพระพุทธศาสนา มีสาเหตุมาจาก (1) คนไทยมีนิสัยประมาท ใจกว้างจนไม่มีหลัก มีเมตตาโดยปราศจากปัญญา (2) ผู้ใหญ่ฝ่ายบริหารมักประพฤติปฏิบัติผิดหลักการของพระพุทธศาสนา (3) ปัญหาของสังคมไทยไม่ใช่เป็นเพราะนับถือพุทธศาสนาแต่เป็นเพราะคนไทยทิ้งพุทธศาสนา (4) คนไทยชาวพุทธ ไม่มีจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของที่จะมีส่วนร่วมรับผิดชอบพระพุทธศาสนา (5) คนไทยใช้อุเบกขาไม่คู่กับปัญญา ใช้อุเบกขาแบบไม่รู้เรื่อง(6) พระปล่อยวางจนกลายเป็นปล่อยปละละเลย (6) สภาพขาดการศึกษาของพระสงฆ์(8) รักษาพระพุทธศาสนา ต้องรักษาพระธรรมวินัย (9) ทอดทิ้งพระไตรปิฎกที่บรรพบุรุษเพียรรักษาไว้(10) พ.ร.บ.สงฆ์ต้องเป็นฐานรองรับพระธรรมวินัยและประกันให้พระเณรเจริญในไตรสิกขา(11) เยาวชนที่เข้ามาบวชเรียนเป็นสามเณรเพื่อเป็นศาสนทายาทมีน้อย(12) วัดในชนบทขาดพระหนุ่มที่ได้รับการศึกษาอยู่เป็นผู้นำชุมชนมีเพียงหลวงตาเฝ้าวัด (13) องค์กรหน่วยงานทั้งเอกชนและราชการตลอดจนสื่อสารมวลชน ยังไม่ทำงานเพื่อประโยชน์พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง (14) คนไทยต้องการเอาอย่างฝรั่งและญี่ปุ่นแต่เอาอย่างได้เพียงชอบเสพและติดอยู่แค่ขั้นบริโภค ยังเอาอย่างการเป็นนักประดิษฐ์ไม่ได้ (15) คนไทยยังไม่สามารถสร้างจิตใจและลักษณะนิสัยให้มีความอยากทำและ

อยากสร้างสรรค์ตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา(16) คำสอนพุทธศาสนาให้ใจดีมีเมตตา แต่ต้องปฏิบัติจัดการด้วยปัญญาและอยู่ด้วยความไม่ประมาท ไมเช่นนั้น พระพุทธศาสนาก็อยู่ในประเทศไทยไม่ได้[1]

2) พระธรรมเมธาภรณ์ (ระแบบ ฐิตญาโณ) ได้กล่าวถึงภัยภายในของพระพุทธศาสนาไว้ว่า เกิดขึ้นจากคนในเป็นพิษ คือการกระทำของพุทธบริษัทเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ภิกษุบริษัทซึ่งพอประมวลปัจจัยเหล่านั้นได้ดังนี้ คือ (1) ผู้ที่เข้ามาบวชไม่ให้ความสนใจในการศึกษา การปฏิบัติ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นกลุ่มคนที่มุ่งแสวงหาประโยชน์ ความสุข ลาภ ยศ สักการะ ชื่อเสียงในทางที่ไม่ชอบธรรม(2) การประพฤติ ปฏิบัติไม่ลงรอยเป็นอันเดียวกัน มีความคิดเห็น ความเข้าใจในพระธรรมไม่ตรงกัน จนบางยุคบางสมัยเกิดแตกแยกเป็นนิกายมากถึง 18 นิกาย (3) ปล่อยให้ความเชื่อผิด ๆ การปฏิบัติผิด ๆ เข้ามาในพระพุทธศาสนา แล้วนำมายกย่องเชิดชูจนสิ่งเหล่านั้นปิดบังพระสัทธรรมไว้ ทำให้คนติดอยู่แค่พิธีกรรม ความขลัง เวทมนตร์คาถาต่าง ๆ ในกรณีที่มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ก็มุ่งเชิดชูความคิดเห็นของตน ของอาจารย์ตน เหนือกว่าคำสอนของพระพุทธเจ้า มุ่งแสดงวาทะทางปรัชญาที่ลึกซึ้งจนยากต่อการทำความเข้าใจ กับเน้นเรื่องเหลวไหลจนผู้ฟังมองไม่เห็นประโยชน์(5) พุทธบริษัทฝ่ายฆราวาส นับถืออาจารย์ของตนมากกว่าพระพุทธเจ้า เมื่ออาจารย์ตนเปลี่ยนแปลงศรัทธาก็เปลี่ยนแปลงตามไป(6) ขาดความเคารพเชิดชูพระรัตนตรัยอย่างจริงจังทำให้ทุกอย่างในกระบวนการแห่งพระพุทธศาสนาไม่ค่อยเอาจริงเอาจังไปหมด มุ่งไปที่ความง่ายสะดวกสบายสนุกสนานเพลิดเพลินไปตามยุคตามสมัยเป็นต้น

3) อาจารย์วศิน อินทสระ ได้กล่าวถึงภัยพระพุทธศาสนาในปัจจุบันไว้ว่า ภัยภายในก็คือภัยที่เกิดขึ้นจากพุทธบริษัทเอง อย่างที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า ดินน้ำลมไฟหาทำให้พระสัทธรรมอันตรธานไม่ แต่โมฆบุรุษ(คนว่างเปล่าจากคุณธรรม)ในธรรมวินัยนี้เองจะทำให้พระสัทธรรมอันตรธาน พุทธบริษัทมี 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา การปฏิบัติไม่ชอบของพุทธบริษัทเป็นภัยต่อพระพุทธศาสนาอย่างร้ายแรง เป็นช่องทางให้ความเสื่อมไหลมาสู่พระพุทธศาสนา

การปฏิบัติไม่ชอบของภิกษุ มีความสำคัญต่อความรู้สึกของพุทธบริษัทอีก 2 พวก ตลอดจนคนในศาสนาอื่นมาก ทำให้คนที่เลื่อมใสศาสนาอยู่แล้วคลายความเลื่อมใส ทำให้คนที่ยังไม่เลื่อมใสให้ไม่เลื่อมใสมากขึ้น ถ้าท่านปฏิบัติชอบ ก็เป็นประโยชน์ต่อท่านเองและคนทั่วไป ตลอดถึงพระศาสนาเป็นส่วนรวม ท่านอยู่ในฐานะตัวแทนของศาสนา คนส่วนมากมองพระพุทธศาสนาจากความเป็นอยู่และการปฏิบัติของพระสงฆ์ ถ้าเขาเสื่อมศรัทธาในพระสงฆ์ ก็พลอยเสื่อมศรัทธาในศาสนาไปด้วย ถ้าเข้าเลื่อมใสพระสงฆ์ก็พลอยมั่นคงในศาสนา เหมือนไม่ชอบหมอ ก็ทำให้หมดศรัทธาในโรงพยาบาลที่หมอทำงานอยู่ ดังนั้น บุคคลผู้เป็นตัวแทนของศาสนาจึงมีความหมายและมีความสำคัญมาก

---

[1] สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต),**ภัยแห่งพระพุทธศาสนาในประเทศไทย**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, 2545), หน้า 41 – 86.

4) พระไพศาล วิสาโล ได้เขียนหนังสือเรื่อง พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤตโดยกล่าวถึงกระแสโลกาภิวัตน์ได้เสริมและสร้างปัญหาท้าทายให้แก่พุทธศาสนา สำหรับปัญหาภายในวงการพุทธศาสนา มีดังนี้[2]

(1) ความเฟื่องพูของพุทธพาณิชย์และไสยศาสตร์

ความเฟื่องพูของพุทธพาณิชย์และไสยศาสตร์ภายในวัด ส่วนหนึ่งเป็นความพยายามของพระสงฆ์ในท้องถิ่นที่ต้องการดึงคนเข้าวัดให้มากขึ้น เพราะท่านไม่รู้ว่าจะทำวัดให้มีความหมายต่อผู้คนด้วยวิธีอื่นได้อย่างไร โดยเฉพาะในยามที่ลัทธิพิธีและสำนักทรงต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายเป็นดอกเห็ดและสามารถแย่งชิงผู้คนไปจากวัดและพุทธศาสนากระแสหลัก

แม้ว่าไสยศาสตร์มิใช่สิ่งเลวร้ายในตัวเอง แต่ไสยศาสตร์ที่มาพร้อมกับพุทธพาณิชย์ในปัจจุบัน ไม่เพียงแต่จะส่งเสริมความโลภ และความประมาทแล้ว ยังบดบังครอบงำสาระของพุทธศาสนา จนเกิดความเข้าใจที่วิปลาสคลาดเคลื่อนแม้กระทั่งหลักธรรมพื้น ๆ เช่น บุญ ทาน กรรม เป็นต้น ขณะเดียวกันเงินที่ได้มามากมายก็มีผลอย่างมากในการชักนำพระสงฆ์ให้ประพฤติผิดพระธรรมวินัยมากขึ้น

(2) การแพร่หลายของลัทธิพิธีในวัด

วัดเป็นอันมากพากันคิดค้นพิธีกรรมและวัตรปฏิบัติแปลก ๆ ใหม่ ๆ เพื่อดึงคนและดูดเงินเข้าวัด ขณะเดียวกันความหลากหลายของผู้คนซึ่งเพิ่มมากขึ้นตามความซับซ้อนของสังคม ก็ทำให้เกิดความต้องการและความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างไป อันเป็นปัจจัยอีกประการหนึ่งที่ทำให้วัดจำนวนไม่น้อยพัฒนาลักษณะเฉพาะตัวขึ้นมาเพื่อตอบสนองความหลากหลายดังกล่าว โดยเฉพาะเมื่อพบว่าพุทธศาสนากระแสหลักไม่สามารถให้คำตอบหรือสนองความต้องการเฉพาะเจาะจงลงไปได้

(3) การเกิดนิกายใหม่ ๆ

ลัทธิพิธีที่เกิดขึ้นมากมายในวัด ในที่สุดย่อมมีจำนวนหนึ่งที่เติบโตและมีเครือข่ายกว้างขวางจนสามารถตั้งตัวเป็นนิกายใหม่ได้ จะโดยเปิดเผยหรือไม่ก็ตาม และยอมรับอำนาจขององค์ปกครองที่ส่วนกลางมากน้อยเพียงใด สันติอโศกและวัดพระธรรมกายเป็นตัวอย่างของนิกายใหม่ที่แสดงตัวต่างกัน ในอนาคตนิกายใหม่ ๆ โดยเฉพาะที่ไม่แสดงตัวชัดเจนและยังยอมรับอำนาจขององค์กรปกครองสงฆ์บางส่วนจะมีมากขึ้น แต่หากว่าคณะสงฆ์อ่อนแอและเรรวนยิ่งไปกว่านี้ ก็เป็นไปได้มากว่าจะมีนิกายใหม่ที่แสดงตัวอย่างชัดเจนตามอย่างสันติอโศก

(4) ปัญหาความขัดแย้งใหม่ ๆ ทางด้านพระธรรมวินัย

กระแสโลกาภิวัตน์ได้ทำให้แนวคิดและความเคลื่อนไหวใหม่ ๆ จากต่างประเทศรวมทั้งจากวงการพุทธศาสนาในส่วนอื่นของโลก มาสู่การรับรู้ของชาวพุทธไทยมากขึ้นอย่างไม่เคยมีมาก่อน สิ่งที่ตามมาก็คือเกิดความเคลื่อนไหวใหม่ ๆ ในวงการพุทธศาสนาไทย ซึ่งอาจนำไปสู่ข้อขัดแย้งทางด้านพระธรรมวินัย ตัวอย่างที่ชัดเจนก็คือ การเคลื่อนไหวเรียกร้องให้มีภิกษุณีในเมืองไทย ซึ่งมีความหนักแน่นมากขึ้นเมื่อมีคนไทยไปบวช

---

[2] พระไพศาล วิสาโล, **พุทธศาสนาไทยในอนาคตแนวโน้มและทางออกจากวิกฤต ,**พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2552), หน้า 549-558.

สามเณรีที่ประเทศศรีลังกา คือ สามเณรีธัมมนันทา และปัจจุบันบวชต่อเป็นภิกษุณีเรียบร้อยแล้ว แต่พุทธศาสนากระแสหลักยังไม่รับรอง

(5) ช่องว่างระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาสที่ถ่างกว้างขึ้น

กระแสโลกาภิวัตน์ได้นำความเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางและรวดเร็วมาสู่สังคมไทย ขณะที่ฆราวาสโดยเฉพาะในเมืองเข้าไปรับรู้และเกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงนี้อย่างเต็มที่ พระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังเก็บตัวอยู่ในวัด ไม่ไปรับรู้กับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงเกิดช่องว่างกับฆราวาสมากขึ้น

(6) การเกิดขบวนการชาวพุทธแบบปฏิกิริยาต่อต้าน

ปรากฏการณ์ใหม่ ๆ ในวงการพุทธศาสนาที่สั่นคลอนความเชื่อและสร้างความวิตกสับสนแก่ชาวพุทธโดยเฉพาะพระสงฆ์นับวันจะมากขึ้น ไม่เฉพาะแต่กรณีภิกษุณีและข้อเขียนของพระมโน เมตตานันโทเท่านั้น ข่าวอื้อฉาวเกี่ยวกับพระสงฆ์และการที่สถาบันสงฆ์ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักจากสื่อมวลชน ซึ่งทำให้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ตกต่ำอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน

สรุปภัยจากภายในพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน

1) ภัยภายในพระพุทธศาสนาในทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้แก่(1) คนไทยมีนิสัยประมาท ใจกว้างจนไม่มีหลัก มีเมตตาโดยปราศจากปัญญา (2) ผู้ใหญ่ฝ่ายบริหารมักประพฤติปฏิบัติผิดหลักการของพระพุทธศาสนา (3) ปัญหาของสังคมไทยไม่ใช่เป็นเพราะนับถือพุทธศาสนาแต่เป็นเพราะคนไทยทิ้งพุทธศาสนา (4) คนไทยชาวพุทธ ไม่มีจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของ ไม่รู้เรื่อง (6) พระปล่อยวางจนกลายเป็นปล่อยปละละเลย (6) สภาพขาดการศึกษาของพระสงฆ์ (8) รักษาพระพุทธศาสนา ต้องรักษาพระธรรมวินัย (9) ทอดทิ้งพระไตรปิฎกที่บรรพบุรุษเพียรรักษาไว้ (10) พ.ร.บ.สงฆ์ต้องเป็นฐานรองรับพระธรรมวินัยและประกันให้พระเณรเจริญในไตรสิกขา(11)เยาวชนที่เข้ามาบวชเรียนเป็นสามเณรเพื่อเป็นศาสนทายาทมีน้อย(12) วัดในชนบทขาดพระหนุ่มที่ได้รับการศึกษาอยู่เป็นผู้นำชุมชนมีเพียงหลวงตาเฝ้าวัด (13) องค์กรหน่วยงานทั้งเอกชนและราชการตลอดจนสื่อสารมวลชน ยังไม่ทำงานเพื่อประโยชน์พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง (14) คนไทยต้องการเอาอย่างฝรั่งและญี่ปุ่นแต่เอาอย่างได้เพียงชอบเสพและติดอยู่แค่ขั้นบริโภค ยังเอาอย่างการเป็นนักประดิษฐ์ไม่ได้ (15) คนไทยยังไม่สามารถสร้างจิตใจและลักษณะนิสัยให้มีความอยากทำและอยากสร้างสรรค์ตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา (16)คำสอนพุทธศาสนาให้ใจดีมีเมตตา แต่ต้องปฏิบัติจัดการด้วยปัญญาและอยู่ด้วยความไม่ประมาท ไมเช่นนั้น พระพุทธศาสนาก็อยู่ในประเทศไทยไม่ได้

2) ภัยภายในของพระพุทธศาสนาในทัศนะของพระธรรมเมธาภรณ์(ระแบบ ฐิตญาโณ)ได้แก่(1) ผู้ที่เข้ามาบวชไม่ให้ความสนใจในการศึกษา (2) การประพฤติ ปฏิบัติไม่ลงรอยเป็นอันเดียวกัน (3) ปล่อยให้ความเชื่อผิด ๆ การปฏิบัติผิด ๆ เข้ามาในพระพุทธศาสนา(4) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ก็มุ่งเชิดชูความคิดเห็นของตน ของอาจารย์ตน เหนือกว่าคำสอนของพระพุทธเจ้า(5) พุทธบริษัทฝ่ายฆราวาส นับถืออาจารย์ของตนมากกว่าพระพุทธเจ้า (6) ขาดความเคารพเชิดชูพระรัตนตรัยอย่างจริงจัง

3) ภัยภายในพระพุทธศาสนาในทัศนะของอาจารย์วศิน อินทสระได้แก่ การปฏิบัติไม่ชอบของภิกษุมีความสำคัญต่อความรู้สึกของพุทธบริษัทอีก 2 พวก ตลอดจนคนในศาสนาอื่นมาก ทำให้คนที่เลื่อมใสศาสนา

อยู่แล้วคลายความเลื่อมใส ทำให้คนที่ยังไม่เลื่อมใสให้ไม่เลื่อมใสมากขึ้น ถ้าท่านปฏิบัติชอบ ก็เป็นประโยชน์ต่อท่านเองและคนทั่วไป ตลอดถึงพระศาสนาเป็นส่วนรวม

4) ปัญหาภายในพระพุทธศาสนาในทัศนะของพระไพศาล วิสาโล ได้แก่ (1) ความเฟื่องฟูของพุทธพาณิชย์และไสยศาสตร์ (2)การแพร่หลายของลัทธิพิธีในวัด(3)การเกิดนิกายใหม่ ๆ(4)ปัญหาความขัดแย้งใหม่ ๆ ทางด้านพระธรรมวินัย (5)ช่องว่างระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาสที่ถ่างกว้างขึ้น (6)การเกิดขบวนการชาวพุทธแบบปฏิกิริยาต่อต้าน

สาเหตุของภัยภายในพระพุทธศาสนาคืออะไร

1) ความเห็นต่างของผู้นำทางศาสนา ผู้นำทางศาสนามีหน้าที่ต้องอบรมสั่งสอนพุทธบริษัทให้เข้าใจหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาแต่เนื่องจากมีประสบการณ์และการรับการศึกษาเรียนรู้มาต่างสำนักกัน จึงยึดคำสอนของตนหรืออาจารย์ตนเป็นหลัก เมื่อได้ยินได้ฟังคำสอนของสำนักอื่นที่ไม่เหมือนของตนก็มักจะขัดแย้ง ประกอบกับแต่ละท่านก็มีลูกศิษย์มากมาย จึงเกิดการยึดมั่นถือมั่นในลัทธิของอาจารย์ตน ไม่ยอมรับคำสอนของสำนักอื่น อันที่จริง สภาพหลักคำสอนของพุทธเอง ยอมรับพฤติกรรมที่มีคนขัดแย้งหรือเห็นต่าง หากมีคนเห็นต่างจากเรา เราก็ต้องให้เหตุผลในส่วนที่เรามีความเห็นและรับฟังเหตุผลของผู้เห็นต่างด้วย เมื่อทุกฝ่ายต่างแสดงเหตุผลของแต่ละฝ่ายแล้ว ก็เป็นสิทธิของแต่ละคนที่จะตัดสินใจเชื่อตามแนวความคิดของผู้ใด

2) ศึกษาพระพุทธศาสนาด้านเดียว อันที่จริงคำสอนของพระพุทธศาสนากว้างใหญ่ไพศาล มีคำสอนสำหรับผู้คนทุกระดับ ซึ่งอาจแตกต่างกันทั้งระดับสติปัญญา ต่างฐานะตั้งแต่ยาจกถึงมหาเศรษฐี ตั้งแต่ไพร่ถึงจอมจักรพรรดิ ตั้งแต่คนใช้ถึงเจ้านาย มีทั้งแบบโลกิยะและโลกุตระ ทุกคนจะรู้และประทับใจจนเกิดศรัทธาเลื่อมใสในคำสอนที่เหมาะสมกับตนเอง หรือที่ตนเองได้ประโยชน์ ส่วนในเรื่องที่ตนเองผ่านพ้นแล้ว หรือห่างไกลจากสภาพแบบนั้นก็ไม่สนใจหรือไม่มีความรู้ พระพุทธศาสนาได้แยกออกเป็นนิกายใหญ่ อยู่ 2 นิกาย คือ เถรวาทและมหายาน ในนิกายเถรวาทจะยึดคำสอนหรือพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ไม่มีการแก้ไขปรับปรุงส่วนนิกายมหายาน ให้มีการบูรณาการให้เหมาะสมกับลัทธิความเชื่อของท้องถิ่นที่ไม่ทำให้หลักการใหญ่ของพระพุทธศาสนาเปลี่ยนไป เมื่อคนที่ศึกษาพระพุทธศาสนาด้านเดียวหรือนิกายเดียวก็มักจะคับแคบทางความคิด มองเห็นความคิดต่างจากตนเองเป็นความผิดและมุ่งที่จะเอาชนะหรือกำจัดให้พ้นไป นำไปสู่การทะเลาะกันเองระหว่างชาวพุทธด้วยกัน

3) องค์กรการปกครองสงฆ์อิงการปกครองบ้านเมือง การเมืองในประเทศหนึ่ง ๆ มักจะแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน ฝ่ายได้โอกาส กับฝ่ายเสียโอกาส ฝ่ายมีอำนาจกับฝ่ายไม่มีอำนาจ ฝ่ายได้ประโยชน์กับฝ่ายเสียประโยชน์ เมื่อองค์การปกครองสงฆ์อิงกับการปกครองฝ่ายบ้านเมือง คราวใดที่การเมืองมีการเปลี่ยนขั้วอำนาจ องค์กรปกครองสงฆ์ก็เปลี่ยนขั้วอำนาจตามไปด้วย การทำลายฐานคู่ต่อสู้ทางการเมืองก็เป็นทฤษฎีทางการเมืองที่สอนกันให้ปฏิบัติ เหมือนสุภาษิตตีงูให้หลังหัก ถ้าไม่ทำลายฐานการเมืองของคู่ต่อสู้ก็ทำให้ฝ่ายตนเองไม่สามารถครองอำนาจอยู่ได้นาน

4) ปฏิบัติตามคำสอนยังไม่จบแต่อยากแสดง พระพุทธศาสนามีหลักการสอนให้ปฏิบัติจากง่ายไปสู่ยาก เช่นระดับศีล ระดับสมาธิ ระดับปัญญา หรือ ระดับโลกิยะกับระดับโลกุตระ หรือระดับฌาน กับระดับ

ญาณ ระดับคนมีกิเลส กับระดับคนสิ้นกิเลส สรุปว่า พระพุทธศาสนาสอนให้คนรู้เท่าทัน ความโลภ ความโกรธ ความหลง โดยใช้สติกำกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับจิตใจตนเอง ระดับต้น คือรู้สภาพความโลภ ความโกรธ ความหลงที่เกิดขึ้นกับตน แล้วควบคุมไม่ให้เกิดอันตรายกับตนเองและผู้อื่น ถือว่ายังเป็นปุถุชน ระดับกลาง คือ ปฏิบัติจนชิน จนมีความโลภ ความโกรธ ความหลงเบาบาง ละสังโยชน์เบื้องต่ำ 5 อย่างมีสักกายทิฏฐิ เป็นต้นได้ ถือว่าเป็นอริยบุคคลอย่างต่ำคือโสดาบัน ส่วนระดับสูง ปฏิบัติจนชำนาญ ทำให้ความโลภ ความโกรธ ความหลง หมดสิ้นไปในที่สุด ละสังโยชน์เบื้องสูงมีรูปราคะเป็นต้นได้สำเร็จ หรือท่านเรียกว่า สิ้นอาสวะหรืออบรรลุอรหันต์ มีผู้บำเพ็ญเพียรบางท่านปฏิบัติมาได้ครึ่งทาง ก็เกิดวิปัสสนูปกิเลส คือเครื่องเศร้าหมองแห่งวิปัสสนา ทำให้สำคัญตนผิดคิดว่าตนเองบรรลุธรรมชั้นสูงแล้ว นำไปสู่พฤติกรรมการอวดอุตริมนุสสธรรมที่ไม่มีในตน สร้างความปั่นป่วนอยู่ในวงการพระพุทธศาสนาอยู่มากมาย

5) ผู้มีอำนาจต้องการเอาศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมือง หรือนักการเมืองต้องการหาเสียงกับกลุ่มศาสนา โดยให้สัญญาว่า ถ้ามีอำนาจหรือชนะการเลือกตั้งจะให้สิ่งนั้นสิ่งนี้กับกลุ่มบุคคลผู้นับถือศาสนา การให้ประโยชน์กับกลุ่มศาสนาหนึ่งย่อมทำให้กลุ่มศาสนาอื่นเสียประโยชน์ นำไปสู่การขัดแย้งทางศาสนาตามมาและความไม่สงบสุขในสังคมย่อมเกิดขึ้น

6) สื่อนำสิ่งไม่ดีของพระสงฆ์มาตีแผ่ ทำให้ชาวพุทธส่วนหนึ่งหมดศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยคิดว่าพระสงฆ์โดยทั่วไปก็คงเป็นแบบนี้ดูไปแล้วสื่อเหมือนอยากให้พระสงฆ์ทำผิดมาก ๆ จะได้ออกข่าวสร้างกระแสและขายข่าวได้หลายวัน ยิ่งเป็นพระที่มีชื่อเสียงก็ยิ่งดี ดูเหมือนจะมีการจ้องดูอยู่ตลอด เหมือนนายพรานผกเหยื่อ มีขึ้นเมื่อไรก็ขย้ำทันที ส่วนเรื่องดี ๆ ที่พระสงฆ์ทำมากมาย เทศน์โปรดญาติโยมทุกวันพระ จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมทั้งในสำนักปฏิบัติธรรมและสถานศึกษาทั่วไป ครูพระทำการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ต้องไปสอนเด็กนักเรียนเหมือนเป็นครูจริง ๆ มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง สอนนิสิตมีนิสิตจบแล้วไปฝึกสอนตามสถานศึกษาหรือปฏิบัติศาสนกิจอยู่หนึ่งปี และกิจกรรมความดีงามมากมาย สื่อมีน้อยมากที่จะมาช่วยตีข่าวให้กำลังใจพระสงฆ์ทำงาน พระสงฆ์ต้องลงทุนตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์เอง แต่ก็ต้องปิดเพราะเหตุจำเป็นบางประการ

จะหาทางออกอย่างไร

ความเห็นต่างของผู้นำทางศาสนา ท่านที่เป็นผู้นำทางพุทธศาสนาซึ่งเป็นอุปัชฌาย์อาจารย์เป็นเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม เป็นวิทยากร มีลูกศิษย์มากมาย มีผู้คนยอมรับในความรู้ความสามารถของท่าน ท่านก็แสดงความรู้ตามที่ได้ศึกษาเรียนรู้มา และนำไปปฏิบัติจนประสบความสำเร็จหรือบรรลุมรรคผล สรุปว่า วิธีปฏิบัติของท่านนำไปสู่ความสำเร็จเหมือนกัน ท่านจึงมีความเชื่อมั่นในวิธีการของท่านว่าถูกต้อง เหมือนเราตั้งเป้าหมายจะไปกรุงเทพมหานคร ทุกคนเดินทางไปสู่กรุงเทพฯ แต่เรามีสถานที่อยู่ต่างกัน คนหนึ่งอยู่ภาคเหนือ คนหนึ่งอยู่ภาคใต้ คนหนึ่งอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คนหนึ่งอยู่ภาคกลาง เส้นทางเข้ากรุงเทพย่อมต่างกัน เราจะพบเห็นบ้านเมืองระหว่างทางที่ต่างกัน ดังนั้นเราย่อมมีความเห็นและประสบการณ์ที่แตกต่างกันเป็นธรรมดา สิ่งที่เราไม่เห็นไม่ใช่มันไม่มี แต่เราไม่เดินทางนั้นจึงไม่พบสภาพการณ์แบบนั้น ดังนั้นเราไม่ควรสรุปว่า เส้นทางนี้เท่านั้นถูกต้อง เส้นทางอื่นไม่ถูก และแนะนำคนอื่นให้มาใช้เส้นทางของตนเอง และตำหนิ

เส้นทางอื่นว่าไม่ดี ไม่งาม ไม่เหมาะสม เพราะแท้ที่จริงเขาก็ถูกเหมือนกัน เขาย่อมมีสิทธิเลือกเส้นทางที่เขาถนัดและง่ายต่อการเดินทางสำหรับเขาได้ดังนั้น ขอผู้นำทางศาสนาอย่าไปตำหนิวิธีปฏิบัติที่แตกต่างจากตนเองเลย

ศึกษาพระพุทธศาสนาด้านเดียว ต้องย่อมรับความจริงก่อนว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้มีเป็นคู่เสมอ มีกลางวันก็มีกลางคืน มีร้อนแล้วก็มีเย็น มีธาตุไฟ ก็ต้องมีธาตุน้ำมีเบาแล้วก็มีหนัก มียากแล้วก็มีง่าย พระพุทธศาสนาก็มีคำสอนเป็นสองด้านเช่นเดียวกัน พระพุทธศาสนาจึงแยกออกเป็นสองนิกายตั้งแต่ต้น คือ เถรวาทและมหายาน ประเด็นเกิดจากพระพุทธองค์มองกาลไกลจึงตรัสอนุญาตให้เปลี่ยนแปลงพระวินัยซึ่งเป็นสิกขาบทเล็กน้อยได้ แต่ตกลงกันไม่ได้ว่าสิกขาบทเล็กน้อยคืออะไร จึงยึดพระพุทธดั้งเดิมทั้งหมด ส่วนอีกสายหนึ่งมองว่า เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปควรปรับปรุงพระวินัยให้สอดคล้องกับสถานการณ์ตามที่มีพระพุทธานุญาตไว้ มิได้ผิดหลักคำสอนเลย พระพุทธศาสนาจึงมีสองด้าน สองนิกาย แผ่ขยายออกไปสู่โลกกว้าง ซึ่งมีคำพูดของปราชญ์ทางพระพุทธศาสนากล่าวว่า พระพุทธศาสนามีสองนิกาย ซึ่งมีหลักคำสอนมุ่งไปสู่พระนิพพานคือความพ้นทุกข์เช่นกัน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงต้องคำนึงความเหมาะสม เปรียบเหมือนนกจะบินสู่โลกกว้างต้องอาศัยปีกทั้งสองข้าง พระพุทธศาสนาก็เช่นกัน มีนิกายเถรวาทและมหายาน ที่เป็นเหมือนปีกเพื่อบินไปสู่โลกกว้าง คือการเผยแผ่พุทธศาสนา ได้ฉันนั้น การถกเถียงกันย่อมเป็นเรื่องภายในเพื่อเพิ่มพูนปัญญา มิใช่การทะเลาเบาะแว้งเล่นไม่เลิก การจะเอาชนะเพียงถ้อยคำจะได้ประโยชน์อะไร นำไปสู่การผูกโกรธทำลายล้างกันเอง ซึ่งผิดหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่ให้อิสสระภาพทางความคิดและการตัดสินใจในการปฏิบัติให้เหมาะสมกับสภาพของคนแต่ละคนดังนั้น การจำกัดสิทธิในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือศึกษาพระพุทธศาสนา จึงเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาด้านเดียวอันเป็นความรู้ที่ไม่สมบูรณ์

องค์กรการปกครองสงฆ์อิงการปกครองบ้านเมือง อันที่จริงเมื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาก็อิงกับฝ่ายบ้านเมืองมาโดยตลอด แม้แต่สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าจะเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็ต้องอาศัยพระเจ้าพิมพิสารเจ้าเมืองมคธ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาภายหลังพระพุทธองค์ปรินิพพานก็อาศัยพระเจ้าอโศกมหาราช พระเจ้าเทวานัมปิยติสส พระเจ้ามิลินทร์ เป็นต้น แม้แต่ในประเทศไทย องค์พระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยก็อาศัยพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือการปกครองเพื่อความสงบสุขของบ้านเมือง พระพุทธศาสนาเองก็อาศัยฝ่ายบ้านเมืองในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา แต่พระพุทธศาสนาไม่ควรเข้าไปหนุนการเมืองหรือไปเข้าข้างการเมืองฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพื่อประโยชน์ว่า เมื่อการเมืองฝ่ายนั้นได้รับชัยชนะจะได้อุปถัมภ์บำรุงศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น เพราะถ้าทำอย่างนั้นก็มีทั้งได้และเสีย หากการเมืองฝ่ายที่ศาสนาสนับสนุนเกิดพ่ายแพ้ไม่ได้รับการชนะก็เกิดภัยกับศาสนาเองเช่นกัน ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงไม่ฝักใฝ่การเมืองมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล คือวางตนเป็นกลางทางการเมืองมาโดยตลอด ไม่เคยวิตกว่า ฝ่ายการเมืองที่ได้ชัยชนะจะนำภัยมาถึงตน เพราะพระพุทธศาสนาเชื่อว่า หลักการของพระพุทธศาสนาเป็นประโยชน์กับคนทุกคน เมื่อฝ่ายใดชนะต้องการปกครองให้ประชาชนมีความสุข สงบ ก็จะเข้าพึ่งพระพุทธศาสนาอยู่นั้นเอง ข้อควรคำนึ่งในเรื่องนี้ คือ พระพุทธศาสนาดีจริงไหมองค์กรทางพระพุทธศาสนาเข้มแข็งหรือไม่ การปรับปรุงตนเอง การปฏิรูปตนเองโดยตลอดจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งของพระพุทธศาสนา

ปฏิบัติตามคำสอนยังไม่จบแต่อยากแสดง คนที่ปฏิบัติธรรมไประดับหนึ่งย่อมได้อภิญญามีฤทธิ์มีปาฏิหาริย์ ทำให้มีคนศรัทธาเลื่อมใสโดยหวังพึ่งบุญบารมีของพระผู้บำเพ็ญเพียรเพื่อหาผลประโยชน์ใส่ตน บางกลุ่มบางคณะเมื่อทราบข่าวมีพระปฏิบัติดีมีอิทธิฤทธิ์อยู่ที่ไหนก็จะยกกระบวนไป ลงทุนประชาสัมพันธ์และทำโครงการสร้างวัตถุให้ยิ่งใหญ่และแสวงหาผู้ใจบุญอุปถัมภ์ เมื่อได้เงินมาก็หักไว้เพื่อใช้ประโยชน์ในกลุ่ม เรื่องทำนองนี้เกิดขึ้นบ่อยมาก พระผู้บำเพ็ญเพียรก็หลงคำยกย่องเยินยอคิดว่าตนเองบรรลุธรรมชั้นสูงแล้ว จึงหยุดบำเพ็ญเพียรต่อไปก็ทำให้ฌานเสื่อม หมดฤทธิ์หมดเดช ต้องตกเป็นจำเลยจอมลวงโลก ผู้เคยอุปถัมภ์ก็แตกหนี เรื่องนี้ต้องแก้ไขโดยให้การศึกษาหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องแก่พุทธศาสนิกชนให้เกิดแสงสว่างแห่งปัญญา ที่พุทธบริษัทต้องร่วมมือกันปฏิบัติ

ผู้มีอำนาจต้องการเอาศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมือง เมื่อมองเรื่องนี้อย่างยุติธรรมจะไปโทษฝ่ายนักการเมืองอย่างเดียวก็ไม่ได้ ชาวบ้านหรือชาวพุทธโดยทั่วไปก็อยากให้รัฐได้ให้การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาอย่างน้อยออกกฎหมายเพื่อเป็นประโยชน์แก่ชาวพุทธบ้างก็ยังดี การเรียกร้องอยากให้มีการบัญญัติพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ การออกกฎหมายอุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนา การออกกฎหมายการศึกษาของคณะสงฆ์ การจัดตั้งธนาคารพระพุทธศาสนาถ้าไม่อาศัยนักการเมือง หรือผู้มีอำนาจรัฐ พูดง่าย ๆ คือถ้าไม่อาศัยสมาชิกสภานิติบัญญัติ จะเกิดขึ้นได้อย่างไรเราไม่เล่นการเมืองฝ่ายตรงกันข้ามก็เล่นการเมืองเพื่อให้ได้อำนาจรัฐแล้วมาเล่นงานเรา แต่พอเราเล่นการเมืองแต่ฝ่ายนักการเมืองที่เราสนับสนุนพ่ายแพ้ ฝ่ายที่ได้อำนาจรัฐก็ใช้อำนาจรัฐมาเล่นงานเรา และลามปามไปจนถึงเล่นงานพระเจ้าพระสงฆ์ ถึงกับล้อมปิดวัดกันทีเดียว มีนักวิชาการศาสนาบางท่านชักชวนพระให้ตั้งพรรคการเมือง แล้วสนับสนุนผู้สมัครของพรรคให้ชนะการเลือกตั้ง เพื่อจะได้ให้การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาให้คงมั่นสถาพร แต่พระท่านส่วนใหญ่ก็ไม่เล่นด้วย ท่านไม่ขอเป็นพระสีเหลือง หรือพระสีแดง ขอเป็นพระศรีรัตนตรัย สรุปว่า ท่านขอเป็นกลางทางการเมืองตามที่คณะราษฎร์ปฏิวัติยึดอำนาจจากพระมหากษัตริย์ปี 2465 มอบให้ท่าน แท้ที่จริงคือตัดสิทธิทางการเมืองของพระ เพื่อให้พระในพระพุทธศาสนาอยู่เหนือการเมือง คล้าย ๆ กับสถาบันกษัตริย์ แต่ความจริงแย้กว่าสถาบันกษัตริย์ เพราะสถาบันกษัตริย์ยังมีพระราชอำนาจบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่พระสงฆ์ตัดแม้กระทั่งสิทธิเลือกผู้แทนทางการเมือง ทั้ง ๆ ที่พระสงฆ์ก็ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายของรัฐทุกฉบับไม่มียกเว้น แม้แต่กฎหมายว่าด้วยการเกณฑ์ทหารยังให้พระไปคัดเลือก และเมื่อจับใบแดงได้ก็ต้องสึกเพื่อไปรับราชการทหาร เพราะฉะนั้นในเรื่องนี้ เมื่อยังให้ท่านอยู่ใต้กฎหมายก็ควรให้สิทธิท่านเลือกผู้แทนไปออกกฎหมายแทนท่าน ไม่ต้องให้ท่านเป็น ส.ส. หรือเป็นรัฐมนตรีท่านก็คงไม่ติดใจเรียกร้องอะไร เพราะเมื่อพระคุณเจ้าท่านใดอยากจะเป็นท่านก็จะลาสิกขาออกมาเล่นการเมืองอย่างที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบัน

สื่อนำสิ่งไม่ดีของพระสงฆ์มาตีแผ่ ถ้ามองอีกแบบหนึ่งก็ดีต่อพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการเฝ้าระวังคนกระทำไม่ดี หรือควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีโอกาสทำสิ่งที่ไม่ดีได้ แต่อย่าให้เป็นการควบคุมคนดีไม่ให้มีโอกาสทำความดีก็แล้วกัน ทางออกที่ดีที่สุด ควรที่สื่อจะเจียดเวลาบางส่วนนำเรื่องดี ๆ มาตีแผ่ ซึ่งที่เห็นอยู่ปัจจุบันก็มีบ้าง ส่วนมากจะให้เวลารายการธรรมะในช่วงดึก ๆ คนหลับนอนกันหมดแล้ว คงมีแต่คนดี ๆ คนขยันหมั่นเพียรที่นอนดึกลุกเช้าได้เห็นรายการดี ๆ เหล่านั้น ส่วนชาวบ้านธรรมดาสามัญไม่มีโอกาสได้รู้ได้เห็น การพัฒนาจริยธรรมของชาวบ้านจึงไม่ดีขึ้น ทางออกในเรื่องนี้ก็คือสื่อต่าง ๆ ช่วยตีแผ่สิ่งดี ๆ ให้สมดุลกับสิ่งไม่ดีบ้าง หรือ

สนับสนุนสื่อทางพระพุทธศาสนาให้มากขึ้นก็จะเป็นพระคุณกับประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่เป็นอย่างยิ่ง และพระสงฆ์ก็ไม่จำเป็นสร้างสื่อของตนเองขึ้นมาและต้องมาหาเงินบำรุงอย่างมหาศาล จึงจำเป็นต้องมาอ้อนชาวพุทธว่าถ้าไม่บริจาคช่วยบำรุงจอก็จะดำ

บทสรุป

ภัยภายในพระพุทธศาสนา คืออะไรกันแน่ คนที่พูดประกาศว่า จะปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา ท่านคุ้มครองหรือทำลายกันแน่ ท่านจะปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาโดยไม่ให้พระซึ่งใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องคิดว่าถูกต้องเหมาะสมหรือไม่ การปฏิรูปทุกคณะเขาจะฟังคนประกอบอาชีพนั้นหรือคนที่อยู่ในวงการนั้นทุกคณะ แต่การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา กลับจะไม่ให้คณะสงฆ์มีส่วนร่วม โดยอ้างว่า ท่านสร้างปัญหา ท่านไม่สามารถมองเห็นปัญหาของตนเองได้ ต้องให้คนนอกมาคิดปฏิรูปแทนท่าน มีคนบางคนพูดว่า คนในสังคมด้อยศีลธรรมเพราะพระสงฆ์สั่งสอนไม่ดี พระสงฆ์สั่งสอนไม่ดีเพราะคณะสงฆ์ฝ่ายปกครองจัดการปกครองไม่ดี ดังนั้นจึงควรลื้อองค์กรปกครองสงฆ์ ยกเลิกมหาเถรสมาคมที่เป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ปัจจุบัน แล้วออกกฎหมายปกครองคณะสงฆ์ใหม่ ให้มีการปกครองโดยมีตัวแทนคณะสงฆ์ทั่วประเทศมาทำหน้าที่บริหารกิจการคณะสงฆ์ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการปกครองแบบประชาธิปไตยในหมู่สงฆ์ จะได้สอดคล้องกับการปกครองฝ่ายบ้านเมือง ลองตรึกตรองให้ดี นักปราชญ์เจ้าทฤษฎีการเมืองไม่ได้ยกย่องว่าประชาธิปไตยดีที่สุด แต่เขายกย่องการปกครองเผด็จการโดยราชาปราชญ์ การปกครองโดยคนดีมีศีลธรรม หรือการปกครองแบบธรรมาธิปไตยดีที่สุด ผู้ออกกฎหมายคณะสงฆ์ก็ยึดทฤษฎีนี้ออกกฎหมายปกครองคณะสงฆ์ ปัญหาไม่ได้อยู่ที่กฎหมายแต่มันอยู่ที่ผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่สามารถตั้งราชาปราชญ์หรือคนดีมีศีลธรรมให้มีอำนาจปกครองบ้านเมือง ในวงการคณะสงฆ์เองก็ไม่สามารถตั้งพระสงฆ์ที่มีศีลาจารวัตรงดงามให้มีอำนาจปกครองคณะสงฆ์ได้ทั้งหมด สาเหตุเพราะเวลาแต่งตั้งเจ้าคณะผู้ปกครองใช้แต่ระบบอุปถัมภ์ มีการใช้ระบบคุณธรรมน้อยมาก ทำไมพวกเราชาวพุทธไม่แก้ไขตรงนี้โดยยึดพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้ชี้ทางไว้ว่า การที่จะให้บ้านเมืองสงบสุขต้องให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง เพื่อควบคุมคนไม่ดีไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้ ที่บ้านเมืองวุ่นวายเพราะการสรรหาคนดีเข้ามาปกครองบ้านเมืองไม่ได้ ไม่ต้องไปแก้กฎหมายแต่ต้องหันมาสนใจแก้ไขที่การปฏิบัติตามกฎหมาย ดังนั้น การดำเนินการแก้ปัญหาต่าง ๆ ต้องวิเคราะห์ปัญหาหาสาเหตุ และต้องแก้ไขที่ต้นเหตุของปัญหา กฎหมายหลายฉบับแม้กระทั่งกฎหมายรัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายที่ดี ๆ อยู่หลายฉบับ แต่ก็ต้องยกเลิกเพื่อออกกฎหมายใหม่ ทั้งนี้เพราะเราไม่รู้สาเหตุแห่งปัญหาที่ถูกต้องและแก้ไขปัญหาไม่ตรงสาเหตุ การแก้ไขปัญหาไม่ถูกจุดทำให้ตายก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ..สาธุ

บรรณานุกรม

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต),**ภัยแห่งพระพุทธศาสนาในประเทศไทย**, (กรุงเทพมหานคร :มูลนิธิพุทธธรรม, 2545), หน้า 41 – 86.

พระไพศาล วิสาโล, **พุทธศาสนาไทยในอนาคตแนวโน้มและทางออกจากวิกฤต ,**พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2552), หน้า 549-558.

ศึกษาแนวทางการปฏิบัติกัมมัฏฐานของพระราชนิโรธรังสี (หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี) วัดหินหมากเป้ง จังหวัดหนองคาย

A Study of Meditation Way from Phra Rājanirodharaṁgsī (Desaka Desaraṁgsī) Wat Hinmangpeng, Nongkai

พระอธิการสมนึก นรินฺโท(ฤทธิ์มาก)
นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาหลักการปฏิบัติกัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 2. เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติกัมมัฏฐานของพระราชนิโรธรังสี (หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี) 3. เพื่อศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระราชนิโรธรังสี เป็นแบบวิจัยเชิงเอกสาร โดยใช้เอกสารปฐมภูมิได้แก่พระไตรปิฎก อรรถกถาพระไตรปิฎก และเอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ ตำรา หนังสือ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

หลักการปฏิบัติกัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 คือ การมุ่งให้มาดูที่กายกับใจของตนเป็นสำคัญ ก็เพื่อจะกำหนดรู้ชัดเวทนาว่า สุขหนอๆ ทุกข์หนอๆ เฉยหนอๆ เป็นต้น ซึ่งเป็นการกำหนด ตามอาการที่จิตเสวยอารมณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เรียกว่า กำหนดอารมณ์ปัจจุบันการตามรู้เวทนาส่งผลให้นักปฏิบัติหยั่งเห็นความเกิดดับของเวทนา คือ ทุกขัง อนิจจัง และอนัตตา แนวทางการปฏิบัติกัมมัฏฐานของพระราชนิโรธรังสี การฝึกหัดให้เป็นสมาธินั้น ต้องพิจารณาให้เห็นโทษในการที่จิตส่งส่ายวุ่นวาย เบื่อหน่าย ยังเหลือแต่ตัวจิตอันเดียวเท่านั้น เรารู้ว่าจิตคือผู้คิดผู้นึก แต่อย่าไปเอาการคิดนึกมาเป็นอารมณ์ ให้จับผู้ที่คิด ผู้ที่นึก ผู้มันส่งส่ายนั้น เมื่อจับเอาผู้นั้นแล้วจะหยุดส่งส่าย จะรวมเข้ามาเป็นใจคือ ผู้รู้ จิตกับใจ ต่างกันอย่างนี้ จิตคือ ผู้คิดผู้นึก ผู้ส่งส่ายปรุงแต่ง ครั้นไม่คิดไม่นึก ไม่ส่งส่ายอยู่เฉย ๆ แล้วก็เป็นใจ ใจคือ ผู้รู้ นั่นแหละจึงจะเป็นสมาธิได้การศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระราชนิโรธรังสี เช่น ปัญญาวิปัสสนา คือ เห็นสิ่งทั้งปวงหมด เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา สิ่งเหล่านั้นเป็นของไร้สาระเป็นโทษเป็นทุกข์ เป็นภัยอันตรายแก่จิตใจ จึงปล่อยวาง ทอดธุระในสิ่งทั้งหลายเหล่านั้น อันนี้เป็นปัญญาอันวิเศษสูงสุด เพราะคนจะพ้นจากโลกได้ ก็เพราะเห็นที่สุดของโลก คือ ได้แก่เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

คำสำคัญ: แนวทางปฏิบัติกรรมฐาน, พระราชนิโรธรังสี (เทสก์ เทสรังสี)

Abstract

This research aims at 1) To study of code for meditation along with four foundations of mindfulness. 2) To study of meditation of Phra Rājanirodharaṁgsī (Desaka Desaraṁgsī 3) To study of Phra Rājanirodharaṁgsī's teaching. It is documental research. The primary source is Tepitaka and Tepitaka's explanation and the secondary source is text, book, research report which is related to this research. It is the analysis of descriptive data. The result of research is found that the code of four foundation of mindfulness is to see a body and mind of oneself as main point focusing clear feeling as happy, suffering, quiet etc. This is determined according to mind to see arising objects called the object of present time. The such one makes one who meditates to see the arising and falling of feeling, namely;- impermanent, suffering and non-self. The way of Phra Rājanirodharaṁgsī's meditation must be trained to consider to see the offence of mental confusion, boring. One mind remains. We known mind as a thinker. But no that thinking is meditation object. We have to take the thinker as restive one. When we take that one into mind as a knower of mind that is meditation. The code of Phra Rājanirodharaṁgsī's teaching i.e. insight is all things as impermanent, suffering and non-self. Those are useless, offence, suffering, danger for mind. Then we should leave and free all things. That is the great wisdom. Because we are free from sensual world by the sight of ending in the world i.e. impermanent, suffering and non-self.

Keywords: the Ways of Meditation, Phra Rājanirodharaṁgsī (Desaka Desaraṁgsī)

บทนำ

พระราชนิโรธรังสี(หลวงปู่เทสก์เทสรังสี) ท่านได้อุตสาหะปฏิบัติบำเพ็ญธรรมด้วยชีวิตเป็นเดิมพัน หลวงปู่ฯ ได้บำเพ็ญกรณียกิจเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชน และความเจริญมั่นคงแห่งพระศาสนา[1] โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่างๆ และด้วยจิตใจที่แน่วแน่มั่นคง หลวงปู่มักให้โอวาทและเทศนาธรรมแก่ญาติโยมอยู่เสมอมา หนังสือธรรมะที่หลวงปู่เขียนขึ้นหรือหนังสือที่รวบรวมธรรมเทศนาที่หลวงปู่แสดงในโอกาสต่างๆ เป็นหนังสือที่ให้คติธรรม เกร็ดธรรม แนะแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ฝึกหัดจิต และพระธรรมเทศนา สื่อต่อตามคำสอนขององค์พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้อ่านแล้วสามารถปฏิบัติตามและสามารถเข้าใจศาสนาพุทธได้ดียิ่งขึ้น ผู้อ่านที่ปฏิบัติตามสามารถเห็นธรรมได้ตามภูมิของตนอย่างแท้จริง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการปฏิบัติกัมมัฏฐานของพระราชนิโรธรังสี วัดหินหมากเป้ง จังหวัดหนองคาย เพื่อศึกษาหลักการปฏิบัติกัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 และแนวทางการปฏิบัติกัมมัฏฐาน และศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระราชนิโรธรังสีอย่างเหมาะสมตรงกับจริตของบุคคล และเพื่อเป็นเทคนิคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสืบต่อไป

---

[1] ธรรมคำสอนพระราชนิโรธรังสี (หลวงปู่เทสก์เทสรังสี) วัดหินหมากเป้ง อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย, [ออนไลน] แหล่งที่มา :https://pantip.com(5 กันยายน 2559)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.เพื่อศึกษาหลักการปฏิบัติกัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4

2.เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติกัมมัฏฐานของพระราชนิโรธรังสี

3.เพื่อศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระราชนิโรธรังสี

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับศึกษาแนวหลักการปฏิบัติกัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 และข้อมูลชั้นทุติยภูมิ รวมถึงแนวปฏิบัติกรรมฐานของพระราชนิโรธรังสีและจัดเก็บข้อมูลจากข้อมูลชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมินำมาวิเคราะห์ข้อมูลแบบความเรียงโดยการเรียบเรียงจากข้อมูลและสรุป

ผลการศึกษา

ศึกษาหลักการปฏิบัติกัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ สติกำหนดพิจารณากายเป็นอารมณ์ การมีสติ กำหนดรู้กายเพื่อให้เห็นสภาวะของกายสักแต่เพียงว่า “กายเท่านั้นไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา”[2]เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือสติกำหนดพิจารณาเวทนาเป็นอารมณ์ การมี สติเข้าไปกำหนดรู้เวทนาเพื่อให้เห็นสภาวะของเวทนาสักแต่เพียงว่าเวทนาเท่านั้นไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา[3] จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือสติกำหนดพิจารณาจิตเป็นอารมณ์ การมีสติเข้าไปกำหนดรู้จิตเพื่อให้เห็นสภาวะของจิตสักแต่เพียงว่าจิตเท่านั้นไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา[4]ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือสติกำหนดพิจารณาธรรมเป็นอารมณ์ การมี สติเข้าไปกำหนดรู้ธรรมเพื่อให้เห็นสภาวะของธรรมสักแต่เพียงว่าธรรมเท่านั้นไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา[5] หลักการปฏิบัติกัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ก็คือ การมุ่งน้อมให้มาดูที่กายกับใจของตนเป็นสำคัญ ก็เพื่อจะกำหนดรู้ชัดเวทนาว่า สุขหนอๆ ทุกข์หนอๆ เฉยหนอๆ เป็นต้น ซึ่งเป็นการกำหนดตามอาการที่จิตเสวยอารมณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันอารมณ์ เรียกว่า กำหนดอารมณ์ปัจจุบัน การตามรู้เวทนาส่งผลให้นักปฏิบัติหยั่งเห็นความเกิดดับของเวทนา คือ ทุกขัง อนิจจัง และอนัตตา ย่อมไม่หลงไปยึดมั่นถือมั่นในอารมณ์ทั้งปวง ย่อมเบื่อหน่ายคลายความกำหนัดย่อมหลุดพ้นได้ในที่สุดคือพระนิพพาน

แนวทางการปฏิบัติกัมมัฏฐานของพระราชนิโรธรังสี แนวทางการปฏิบัติกัมมัฏฐานของพระราชนิโรธรังสี ผู้จะฝึกหัดสมาธิต้องรู้จักจิตของตนเสียก่อน จิตคือ ผู้คิดผู้นึกส่งส่ายไปมาแต่ไหนแต่ไรมาแล้ว ถ้าไม่เห็นโทษเห็นทุกข์ของการคิดนึกส่งส่าย จึงไม่เข้าถึงสมาธิสักที เราฝึกหัดต้องการจะให้ เป็นสมาธิ เหตุนั้นจึงพิจารณาให้เห็นโทษในการที่จิตส่งส่ายวุ่นวาย เบื่อหน่ายจึงยอมสละ ยังเหลือแต่ ตัวจิตอันเดียวเท่านั้น เรารู้ว่าจิตคือผู้คิด

---

[2] ที.ม. (ไทย) 10/375/304.

[3] ที.ม. (ไทย) 10/380/313.

[4] ม.ม. (ไทย) 12/111/554.

[5] ที.ม. (ไทย) 10/382/316-317.

ผู้นึก แต่อย่าไปเอาการคิดนึกมาเป็นอารมณ์ ให้จับผู้ที่คิด ผู้ที่นึก ผู้มันส่งส่ายนั้น เมื่อจับเอาผู้นั้นแล้วจะหยุดส่งส่าย มันจะรวมเข้ามาเป็นใจคือ ผู้รู้ จิตกับใจ มันต่างกันอย่างนี้ จิตคือ ผู้คิดผู้นึก ผู้ส่งส่ายปรุงแต่ง ครั้นไม่คิดไม่นึก ไม่ส่งส่ายอยู่เฉย ๆ แล้วก็เป็นใจ ใจคือ ผู้รู้ นั่นแหละจึงจะเป็นสมาธิได้[6] ศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระราชนิโรธรังสี หลักธรรมคำสอนของพระราชนิโรธรังสี ที่ให้ธรรมโอวาทแก่พุทธศาสนิกชนมากมายเช่นการภาวนา คือ การอบรมจิตใจให้มีความสงบ เป็นการชำระจิตใจให้สงบจากอารมณ์ต่าง ๆ ยิ่งเป็นการละเอียดไปกว่าการรักษาศีลอีก จิตของเราถ้ายังไม่สงบตราบใดแล้ว มันก็จะต้องยุ่งวุ่นวายอยู่ตราบนั้น เมื่อปัญญาวิปัสสนาเกิดขึ้น ในขณะจิตเดียวนั้นสิ้นสงสัยในธรรมทั้งหลาย เห็นสรรพสัตว์ในโลกเป็นสภาพอันเดียวกันหมดเลย ไม่มีต่ำ ไม่มีสูง ไม่มีน้อย ไม่มีใหญ่ ไม่มีหญิง ไม่มีชาย มีแต่ธาตุ 4 เกิดขึ้นแล้วดับไปเท่านั้น ปัญญาวิปัสสนา คือเห็นสิ่งทั้งปวงหมด เป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา สิ่งเหล่านั้น เป็นของไร้สาระ เป็นโทษเป็นทุกข์ เป็นภัยอันตรายแก่จิตใจ จึงปล่อยวาง ทอดธุระในสิ่งทั้งหลายเหล่านั้น อันนี้เป็นปัญญาอันวิเศษสูงสุด เพราะคนจะพ้นจากโลกได้ก็เพราะเห็นที่สุดของโลก คือได้แก่ “เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นต้น”[7]

บทสรุป

ศึกษาหลักการปฏิบัติกัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หลักการปฏิบัติกัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ก็คือ การมุ่งน้อมให้มาดูที่กายกับใจของตนเป็นสำคัญ ก็เพื่อจะกำหนดรู้ชัดเวทนาว่า สุขหนอๆ ทุกข์หนอๆ เฉยหนอๆ เป็นต้น ซึ่งเป็นการกำหนดตามอาการที่จิตเสวยอารมณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันอารมณ์ เรียกว่า กำหนดอารมณ์ปัจจุบัน การตามรู้เวทนาส่งผลให้นักปฏิบัติหยั่งเห็นความเกิดดับของเวทนา คือ ทุกขัง อนิจจัง และอนัตตา ย่อมไม่หลงไปยึดมั่นถือมั่นในอารมณ์ทั้งปวง ย่อมเบื่อหน่ายคลายความกำหนัดย่อมหลุดพ้นได้ในที่สุด คือพระนิพพาน

แนวทางการปฏิบัติกัมมัฏฐานของพระราชนิโรธรังสี เราฝึกหัดต้องการจะให้ เป็นสมาธิ เหตุนั้นจึงพิจารณาให้เห็นโทษในการที่จิตส่งส่ายวุ่นวาย เบื่อหน่ายจึงยอมสละ ยังเหลือแต่ ตัวจิตอันเดียวเท่านั้น เรารู้ว่าจิตคือผู้คิดผู้นึก แต่อย่าไปเอาการคิดนึกมาเป็นอารมณ์ ให้จับผู้ที่คิด ผู้ที่นึก ผู้มันส่งส่ายนั้น เมื่อจับเอาผู้นั้นแล้วจะหยุดส่งส่าย มันจะรวมเข้ามาเป็นใจคือ ผู้รู้ จิตกับใจ มันต่างกันอย่างนี้ จิตคือ ผู้คิดผู้นึก ผู้ส่งส่ายปรุงแต่ง ครั้นไม่คิดไม่นึก ไม่ส่งส่ายอยู่เฉย ๆ แล้วก็เป็นใจ ใจคือ ผู้รู้ นั่นแหละจึงจะเป็นสมาธิได้[8] ศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระราชนิโรธรังสี ให้ธรรมโอวาทแก่พุทธศาสนิกชนมากมายเช่นปัญญาวิปัสสนา คือเห็นสิ่งทั้งปวงหมด เป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา สิ่งเหล่านั้น เป็นของไร้สาระ เป็นโทษเป็นทุกข์ เป็นภัยอันตรายแก่จิตใจ จึงปล่อย

---

[6] **การปฏิบัติกัมมัฏฐานของพระราชนิโรธรังสี วัดหินหมากเป้ง จังหวัดหนองคาย,**คัดจากหนังสือ ธรรมเทศนา 2526 วันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2526 คัดจากหนังสือ ธรรมเทศนา 2526

[7] **พระราชนิโรธรังสี วัดหินหมากเป้ง อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย,**[ออนไลน์] แหล่งที่มา :https://pantip.com(5 กันยายน 2559)

[8] **การปฏิบัติกัมมัฏฐานของพระราชนิโรธรังสีวัดหินหมากเป้ง จังหวัดหนองคาย,**คัดจากหนังสือ ธรรมเทศนา 2526 วันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2526 คัดจากหนังสือ ธรรมเทศนา 2526.

วาง ทอดธุระในสิ่งทั้งหลายเหล่านั้น อันนี้เป็นปัญญาอันวิเศษสูงสุด เพราะคนจะพ้นจากโลกได้ ก็เพราะเห็นที่สุดของโลก คือได้แก่เห็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวทางการปฏิบัติกัมมัฏฐานของพระราชนิโรธรังสี จึงได้มีข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. เรื่องศึกษาการปฏิบัติกัมมัฏฐานที่มีผลต่อผลการเรียนหนังสือ
2. เรื่องศึกษาการปฏิบัติกัมมัฏฐานของชุมชน
3. เรื่องศึกษาการปฏิบัติกัมมัฏฐานมีผลต่อการพัฒนาชีวิตและจิตใจของสังคม

ข้อวิจารณ์

การปฏิบัติวิปัสสนาธุระเป็นหน้าที่หลักอย่างหนึ่งของพุทธศาสนิกชนควบคู่กับคันถธุระซึ่งจุดมุ่งหมายของการปฏิบัติกัมมัฏฐานในพระพุทธศาสนานั้นก็เพื่อชำระจิตของผู้ปฏิบัติให้บริสุทธิ์สะอาดหมดจดจนกระทั่งถึงบรรลุมรรคผลนิพพาน อันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนา “การปฏิบัติกัมมัฏฐานนั้นผู้ปฏิบัติอาจเข้าถึงธรรมตามระดับต่าง ๆ กันเร็วบ้างช้าบ้างซึ่งพระพุทธองค์ตรัสถึงความแตกต่างแห่งปฏิปทา ในการปฏิบัติเพื่อบรรลุคุณวิเศษคือ มรรคผลนิพพาน ว่าเกิดจากเหตุปัจจัยหลายอย่าง”[9] พระพุทธศาสนาแสดงให้เห็นว่าผู้ปฏิบัติธรรมหลายๆท่าน ต่างก็ได้ รับการศึกษาได้รับการชี้แนะวิธีปฏิบัติจากพระพุทธองค์ด้วยกันทั้งนั้นแต่เมื่อปฏิบัติแล้วการที่จะบรรลุธรรมนั้นย่อมแตกต่างกันบางท่านสามารถบรรลุได้เร็วบางท่านต้องใช้เวลานานบางท่านไม่ต้องใช้ความพยายามมากแต่บ้างท่านต้องใช้ความพยายามอย่างยวดยิ่งกว่าจะบรรลุธรรมได้

พระราชนิโรธรังสีท่านได้อุตสาหะปฏิบัติบำเพ็ญธรรมด้วยชีวิตเป็นเดิมพัน หลวงปู่ฯ ได้บำเพ็ญกรณียกิจเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนและความเจริญมั่นคงแห่งพระศาสนา โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่างๆและด้วยจิตใจที่แน่วแน่มั่นคงหลวงปู่มักให้โอวาทและเทศนาธรรมแก่ญาติโยมอยู่เสมอมาหนังสือธรรมะที่หลวงปู่เขียนขึ้นหรือหนังสือที่รวบรวมธรรมเทศนาที่หลวงปู่แสดงในโอกาสต่างๆ เป็นหนังสือที่ให้คติธรรมเกร็ดธรรมแนะแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ฝึกหัดจิต และพระธรรมเทศนา สื่อต่อตามคำสอนขององค์พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้อ่านแล้วสามารถปฏิบัติตามและสามารถเข้าใจศาสนาพุทธได้ดียิ่งขึ้นผู้อ่านที่ปฏิบัติตามสามารถเห็นธรรมได้ตามภูมิของตนอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

[9]องฺ.จตุก. (ไทย) 21/13/34.

มหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย.**พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

จากหนังสือ ธรรมเทศนา 2526 วันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2526 คัดจากหนังสือ ธรรมเทศนา 2526

_____.“ธรรมคำสอน. พระราชนิโรธรังสี คัมภีรปัญญาวิศิษฏ์ (หลวงปู่เทสก์เทสรังสี) วัดหินหมากเป้ง อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย”.[ออนไลน] แหล่งที่มา :https://pantip.com**.**

หลวงปู่เทสก์เทสรังสี. **การปฏิบัติกัมมัฏฐานของพระราชนิโรธรังสี คัมภีร์ปัญญาวิศิษฏ์(หลวงปู่เทสก์เทสรังสี)วัดหินหมากเป้ง จังหวัดหนองคาย**

การจัดการการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
Educational Management in Prapariyattidhamma School, General Education Section

ดร. สุเทพ เชื้อสมุทร
พระครูสังฆวิสุทธิคุณ,ดร.
พระครูปริยัติสุวัฒนาภรณ์,ดร.
พระครูรัตนากรวิสุทธิ์
พระมหากุศล กุสลภทฺโท
หน่วยวิทยบริการ วัดป่าประดู่ ระยอง

บทคัดย่อ

การจัดการการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ พบว่า ด้านหลักสูตรครูที่รับผิดชอบด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของหลักสูตร อีกทั้งจำนวนชั่วโมงตามโครงสร้างหลักสูตรสำหรับโรงเรียนพระปริยัติสามัญมีมากเกินไป ด้านการเรียนรู้วิธีการเรียนการสอน เน้นการท่องจำ และการแปล ไม่ค่อยมีการประยุกต์ใช้และขาดการคิดวิเคราะห์ จึงควรเน้นทักษะทั้ง 4 ด้าน คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน โดยปรับวิธีการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์มากขึ้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตได้ ด้านการใช้สื่อการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมมีสื่อสำหรับประกอบการสอนค่อนข้างน้อย และขาดงบประมาณในการจัดหาสื่อประกอบการสอนครูผู้สอนไม่มีความรู้ในเรื่องการผลิตสื่อผู้บริหาร ครูให้ความสำคัญต่อสื่อการสอนน้อยด้านการวัดผลประเมินผลครูสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมไม่เข้าใจในเรื่องการวัดผลประเมินผลซึ่งการวัดผลและประเมินผลขาดการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ครูผู้สอนไม่มีความหลากหลายในการประเมินผล

คำสำคัญ : การจัดการ การเรียนการสอน, โรงเรียนพระปริยัติธรรม, แผนกสามัญศึกษา

Abstract

The management of teaching and learning in front of Phrapariyattidhamma School. The teacher in charge of the courses taught in Phrapariyattidhamma School lack of knowledge and understanding of the course. The number of hours, according to the ordinary course for Phrapariyattidhamma School too. Learning Teaching methods Emphasis on rote learning and translation are rarely applied and lack of critical thinking. Should focus on all 4 sides is spoken by adjustment of teaching students to think critically. More synthetic Can be applied to life. The teaching materials Phrapariyattidhamma School teaching media for quite a few. And lack of funding for the provision of teaching materials. The teachers have no knowledge of media production, management teachers to focus on teaching less. The measurement and evaluation Phrapariyattidhamma School

teacher does not understand the measurement and evaluation. The evaluation of participation in the evaluation. Teachers have a variety of assessments

Keywords: Educational Management, Prapriyattidhamma School, General Education Section

บทนำ

สังคมไทยการบรรพชาเป็นสามเณร และพระภิกษุ เป็นทางเลือกในการแสวงหาโอกาสทางการศึกษาและการไต่เต้าทางอาชีพของคนจนในชนบทจำนวนมากที่ไม่มีโอกาสรับการศึกษาและประเพณีการบวชเรียนซึ่งมีความหมายว่าบวชคู่กับเรียน เมื่อบวชต้องเรียนหรือที่บวชก็เพื่อเรียน[1]การศึกษาสงฆ์ ถูกแยกออกจากระบบการจัดการศึกษาสำหรับประชาชน โดยจัดให้อยู่ในความดูแลของกรมการศาสนา และมหาเถรสมาคม ด้วยเหตุที่ผู้เรียนอยู่ใน "ภิกษุภาวะ" แม้จะเป็นหลักสูตรเดียวกับการศึกษาสำหรับบุคคลทั่วไป โครงสร้างการบริหารการศึกษาเช่นนี้ จึงก่อให้เกิดปัญหาทางการศึกษาของคณะสงฆ์ในด้านต่าง ๆเนื่องจากการจัดการศึกษามิใช่ภาระหน้าที่หลักของกรมการศาสนาและมหาเถรสมาคมเหมือนเช่นกรมอื่น ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ หากพิจารณาโครงสร้างการบริหารการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ จะเห็นความแตกต่างระหว่างการจัดการศึกษาของฆราวาสและการศึกษาสงฆ์อย่างชัดเจนเพราะในหน่วยงานระดับกรมหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาจำแนกตามระดับอย่างชัดเจน และเน้นเฉพาะการศึกษาของฆราวาสรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติทุกฉบับ มิได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไว้เป็นส่วนเฉพาะต่างหากจากการศึกษา ของประชาชนดังนั้นการศึกษาของคณะสงฆ์ จึงควรเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาแห่งชาติ และใช้หลักการในการจัดตามแนวทางการจัดการศึกษาที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ด้วยการศึกษาสงฆ์หมายถึงสิ่งที่พระภิกษุสามเณร ต้องเล่าเรียนทำความเข้าใจส่วนคณะสงฆ์ หมายถึงบรรดาพระภิกษุที่ได้รับการบรรพชา อุปสมบทจากอุปัชฌาย์ การศึกษาของคณะสงฆ์เป็นการศึกษา ที่จัดให้แก่ภิกษุสามเณรโดยคณะกรรมการศึกษาของคณะสงฆ์และสภามหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา ได้แก่ การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นหลัก โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือป้องกัน มิให้เปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัยให้ผิดไปจากพระบาลีในพระไตรปิฎกซึ่งปัจจุบันประกอบด้วยการศึกษาหลักสูตรต่าง ๆ ดังนี้ คือ1. หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม มี 3 ระดับ ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก2. หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มี 8 ระดับได้แก่ประโยค 1-2 และเปรียญธรรม 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 ประโยค 3. หลักสูตรปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย ได้แก่ พุทธศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยา-ลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จัดการเรียนการสอนตามหลัก สูตรมัธยมศึกษาทั้งตอนต้นและตอนปลายของกระทรวงศึกษาธิการ หลักสูตรทั้ง 4 ประเภทสามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่มกล่าว คือ

---

[1] พระพรหมคุณณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **การศึกษาของคณะสงฆ์ : ปัญหาที่รอทางออก,** (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง,2542), หน้า 3.

กลุ่มที่ 1 กลุ่มหลักสูตรที่ศึกษาเฉพาะวิชาการพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จัดเป็นการศึกษาปริยัติธรรม

กลุ่มที่ 2 เป็นหลักสูตรที่ศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนาร่วมกับวิชาสามัญอื่น ๆ ได้แก่ หลักสูตรมหาวิทยาลัยสงฆ์และหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญจัดเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมประยุกต์[2]

เมื่อพิจารณาเป็นส่วนใหญ่ 2 ส่วนคือคันธุระ 1 วิปัสสนาธุระ 1 คันธุระ นั้นเริ่มต้นด้วยการเรียนภาษาบาลี และแปลพระไตรปิฎก พยายามให้อ่านออกแปลได้ ค้นคว้าให้แตกฉานส่วนวิปัสสนาธุระนั้นไม่หนักโดยการเรียนทางสมาธิวิปัสสนากรรมฐานทำให้ใจสะอาดปราศจากกิเลสทั้งปวง กระทรวงศึกษาธิการให้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2514 เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2514 และปรับปรุงใหม่เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2535 การศึกษาแบบนี้ เป็นการศึกษาแบบประยุกต์หรือเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งทางการศึกษาเป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ โดยมีวัตถุประสงค์คือ ฝ่ายศาสนจักร ก็จะได้ศาสนทายาทที่ดี มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง สืบต่อพระพุทธศาสนา ให้เจริญสถาพรต่อไป และฝ่ายบ้านเมือง เมื่อพระภิกษุสามเณร ได้ลาสิกขาแล้วก็สามารถเข้าศึกษาต่อ ในสถานศึกษาของรัฐได้ หรือเข้ารับราชการสร้างคุณประโยชน์ให้แก่ตนเอง และบ้านเมืองสืบต่อไป ปัจจุบันนี้การศึกษาประเภทนี้ ได้กระจายอยู่จังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศมหาวิทยาลัยสงฆ์ในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงเห็นว่าการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญจึงได้ปฏิรูปการศึกษาจัดการเรียนการสอนให้เป็นระบบ เหมือนนานาอารยประเทศให้ราษฎรทุกคน ได้ศึกษาอย่างมีระบบสำหรับพระภิกษุสามเณร พระองค์ ก็ทรงสนับสนุนให้คณะสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียน ทั้งด้านพระปริยัติธรรมและวิชาการชั้นสูงสมัยใหม่ควบคู่กันไปได้ทรงตั้งสถาปนามหาธาตุวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2432 ต่อมา เมื่อ พ.ศ. 2434 ได้พระราชทานนามใหม่ว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”และในปี พ.ศ. 2436 ก็โปรดให้เปิดขึ้นที่วัดบวรนิเวศวิหาร และได้ทรงพระราชทานนามว่า “มหามกุฏราชวิทยาลัย” อย่างไรก็ตามมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งนี้ได้ดำเนินการมาโดยลำดับ แต่ก็ยังไม่ก้าวหน้าถึงขั้นเป็นมหาวิทยาลัย เริ่มจะมายกระดับการศึกษาขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยในรัชกาลปัจจุบันนี้เอง โดยเฉพาะมหาเถรสมาคมได้ออกคำสั่งมหาเถรสมาคมเรื่องการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นการรับการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง เป็นการศึกษาสงฆ์อย่างเป็นทางการต่อมารัฐบาลโดยการยินยอมของรัฐสภา รับรองพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนาพ.ศ. 2527 ลงวันที่ 8 ตุลาคมพ.ศ. 2527 และรับรองพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2540 ลงวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2540 ประกาศราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 118 ตอนที่ 51 ก 1 ตุลาคม พ.ศ.2540 การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญนั้นเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์เป็นการ ศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ ซึ่งมีมูลเหตุสืบเนื่องมาจากการจัดตั้งโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาและบาลีสามัญศึกษาสำนักเรียนวัด[3]

---

[2] สมปอง มากแจ้ง, **รายงานการวิจัยการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา,2540-2550), หน้า 5.

[3] มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, **ตั้งสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.mahamakuta inet.co.th, [23เมษายน 2554].

กล่าวคือ ภายหลังจากการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งคือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยละมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย[4]

ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้พระภิกษุและสามเณร นิยมเรียนกันมาก โรงเรียนประเภทนี้ จึงแพร่หลายออกไปยังจังหวัดต่าง ๆ อย่างกว้างขวางจนทำให้ทางการคณะสงฆ์เกรงว่าการศึกษาธรรมและบาลีจะถูกละเลยไป เพราะภิกษุและสามเณร ต่างมุ่งศึกษาวิชาทางโลกมากไป เป็นเหตุให้ต้องละทิ้งการศึกษาธรรมและบาลี แต่ทางการคณะสงฆ์ ก็ยังพิจารณา เห็นความจำเป็นของการศึกษาวิชาการทางโลกอยู่ ดังนั้น แม่กองบาลีสนามหลวง พระธรรมปัญญาบดี(สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ฟื้น ชุตินฺธโร) จึงได้ตั้งคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีขึ้นใหม่มีวิชาบาลี วิชาธรรม และวิชาทางโลกเรียกว่าบาลีศึกษาสามัญศึกษา และปริทัศน์ศึกษา ทั้งได้ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ.2507[5]

ดังนั้น จึงเห็นสมควรที่จะมีหลักสูตรในการเรียนพระปริยัติธรรมเพิ่มขึ้นอีกแผนกหนึ่ง คือหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาทั้งนี้เพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ได้ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป[6] ในที่สุดกระทรวงศึกษาธิการ จึงประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาขึ้น เมื่อ วันที่ 20กรกฎาคม พ.ศ. 2514 และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2535 (ที่ใช้ในปัจจุบัน) โดยมีวัตถุประสงค์ที่ให้การศึกษาในโรงเรียนดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักร และฝ่ายบ้านเมือง ทางฝ่ายศาสนจักร จะได้ศาสนทายาทที่ดี มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เป็นผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบดำรงอยู่ในสมณธรรมสมควรแก่ภาวะ สามารถดำรงสืบต่อพระพุทธศาสนา ให้เจริญสถาพรต่อไปและถ้าหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้ ลาสิกขาไปแล้ว ก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้ หรือเข้ารับราชการสร้างประโยชน์ให้ก้าวหน้าแก่ตนเอง และบ้านเมืองสืบต่อไปด้วยเช่นกัน

การบริหารการศึกษาเป็นการใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินการบริหารหรือการบริหารด้านการปกครอง การเรียนการสอน และการปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับการศึกษาร่วมกับผู้อื่นเพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดีมีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา[7] ซึ่งการบริหารโรงเรียนไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างที่บุคคลร่วมกำหนด โดยใช้กระบวนการอย่างมีระเบียบ และใช้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ ที่เหมาะสมผู้บริหารโรงเรียน มีภารกิจที่ต้องปฏิบัติทั้งในโรงเรียน และนอกโรงเรียน[8]

---

[4] มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, **ตั้งสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.mahamakuta inet.co.th, [23เมษายน 2554].

[5] สมปอง มากแจ้ง, **รายงานการวิจัยการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา,2540-2550), หน้า 8.

[6] มาณพ พลไพรินทร์**, หลักการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม,** (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2549), หน้า 3.

[7] เมธี ปิลันธนานนท์, **การบริหารการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร : เมธีทิปส์, 2549), หน้า 2.

[8] นิพนธ์ กินาวงศ์, **หลักการบริหารการศึกษา,** พิมพ์ครั้งที่ 2, (พิษณุโลก : ตระกูลไทย, 2543), หน้า 12.

การจัดการงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาการบริหารโรงเรียน ต้องดำเนินการตามรูปแบบของพระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2542 โดยบริหารให้ครอบคลุมกับบริบทของโรงเรียน ซึ่งในแต่ละด้านประกอบไปด้วยด้านหลักสูตรการจัดการศึกษาในโรงเรียนสิ่งที่เป็นหัวใจของการศึกษา ก็คือเรื่องของหลักสูตรซึ่งเรื่องของหลักสูตรนั้น มีผู้กล่าวว่า หลักสูตรหมายถึง สิ่ง 5 ประการต่อไปนี้1. รายวิชาที่ใช้สอน2. มวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียน3. แผนงานหรือโครงการซึ่งเป็นข้อกำหนดในการจัดการศึกษา4. กิจกรรมการเรียนการสอน5. สื่อกลางในการนำผู้เรียนไปส่งจดหมายปลายทาง[9]และหมายถึง แผนที่ใช้ออกแบบจัดขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมายการจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมี การพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่กำหนดไว้[10] รวมถึง การมวลประสบการณ์ทุกชนิด ที่ผู้สอนสร้างสรรค์ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้พัฒนาตนเองให้เป็นมวลมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนที่มีคุณภาพในอนาคตตามเจตนารมณ์ของหลักการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน[11]

หลักสูตรจึงประมวลประสบการณ์ทุกชนิดที่ผู้สอนสร้างสรรค์ให้กับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนทั้งโดยตรงและโดยอ้อมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้พัฒนาตนเองให้เป็นมวลมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นครูที่มีคุณภาพในอนาคตตามเจตนารมณ์ของหลักการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยจำแนกออกได้ดังนี้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ตามโครงสร้างหลักสูตรแกนกลางของการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช2551ได้กำหนดสาระการเรียนรู้ไว้8กลุ่มกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนซึ่งบังคับให้ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนตามมาตรฐานที่กำหนดในลักษณะของหลักสูตรแกนกลางที่เน้นความเป็นเอกภาพของความเป็นไทย[12]

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องเรียนตลอด15ปีการศึกษาเป็นกลุ่มสาระการเรียนที่ประกอบมาจากหลายแขนงวิชาโดยการนำวิทยาการแขนงต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมรวมเข้าด้วยกันเป็น5สาระ[13]ได้แก่สาระที่1ศาสนาศีลธรรมจริยธรรมสาระที่2หน้าที่พลเมืองวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมสาระที่3เศรษฐศาสตร์สาระที่4ประวัติศาสตร์ สาระที่5ภูมิศาสตร์กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ว่าด้วยการอยู่รวมกันบนโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลาการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจซึ่งแตกต่างกันอย่างหลากหลายการปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อมทำให้เป็นพลเมืองที่รับผิดชอบมีความสามารถ ทางสังคมมีความรู้ทักษะคุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม โดยเกิดความเจริญงอกงามในแต่ละด้านดังนี้

---

[9] เรื่องเดียวกัน, หน้า5.

[10] ธำรง บัวศรี, **ทฤษฎีหลักสูตรการออกแบบและพัฒนา,** (กรุงเทพมหานคร : เอราวัณการพิมพ์, 2542), หน้า 6.

[11] ชูศรี วงศ์รัตนะ, **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย,** พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2554), หน้า 41.

[12] เอกรินทร์ สี่มหาศาล, **แนวปฏิบัติกระบวนการวัดและประเมินผล ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช2551,**กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ครั้งที่ 3สำนักพิมพ์ บุ๊คพอยท์, 2553),หน้า 101.

[13] กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน,**(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2552), หน้า 112.

1. ด้านความรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมจะให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหาสาระความคิดรวบยอดและหลักการสำคัญๆในสาขาวิชาต่าง ๆ ทางสังคมศาสตร์ได้แก่ภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์รัฐศาสตร์จริยธรรมสังคมวิทยาเศรษฐศาสตร์กฎหมายประชากรศึกษาและสิ่งแวดล้อมศึกษาตามขอบเขต ที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้นโดยจัดการเรียนรู้ในลักษณะบูรณาการ หรือสหวิทยาการ

2. ด้านทักษะและกระบวนการ การเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมนั้นผู้เรียนควรจะได้พัฒนากระบวนการต่าง ๆ จนเกิดทักษะและกระบวนการดังนี้ ทักษะการคิดเช่นการสรุปความคิดการแปลความการวิเคราะห์หลักการและการนำไปใช้ตลอดจนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการแก้ปัญหาตามกระบวนการทางสังคมศาสตร์กระบวนการสืบสวนเช่นความสามารถในการตั้งคำถามและการตั้งสมมติฐานอย่างมีระบบการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลการทดสอบสมมติฐานและสรุปเป็นหลักการทักษะการเรียนรู้เช่นความสามารถแสวงหาข้อมูลความรู้โดยการอ่านการฟังและการสังเกตความสามารถในการสื่อสารโดยการพูดการเขียนการนำเสนอความสามารถในการตีความการสร้าง แผนภูมิแผนที่ตารางเวลาและการจดบันทึกรวมทั้งการใช้เทคโนโลยีและสื่อสารสนเทศต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์ในการแสวงหาความรู้ ทักษะกระบวนการกลุ่มเช่นความสามารถในการเป็นผู้นำและผู้ตามในการทำงานกลุ่มมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายการทำงานของกลุ่มปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายด้วยความรับผิดชอบสร้างสรรค์ผลงานช่วยลดข้อขัดแย้งและแก้ปัญหาของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านเจตคติและค่านิยม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมช่วยพัฒนาเจตคติและค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตยและความเป็นมนุษย์เช่นรู้จักตนเองพึ่งตนเองซื่อสัตย์สุจริตมีวินัยมีความกตัญญูรักเกียรติภูมิแห่งตนมีนิสัยในการเป็นผู้ผลิตที่ดีมีความพอดีในการบริโภคเห็นคุณค่าของการทำงานรู้จักคิดวิเคราะห์การทำงานเป็นกลุ่มเคารพสิทธิของผู้อื่นเสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมีความผูกพันกับกลุ่มรักท้องถิ่น รักประเทศชาติเห็นคุณค่าอนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมศรัทธาในหลักธรรมของศาสนาและการปกครองของศาสนาและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีประมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

4. ด้านการจัดการและการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการทำงานกลุ่มสามารถนำความรู้ทักษะค่านิยมและเจตคติที่ได้รับการอบรมบ่มนิสัยมาใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้เรียน ได้เนื้อหาสาระสำคัญในส่วนของสาระการเรียนรู้ศาสนาศีลธรรมและจริยธรรมซึ่งเป็นหลักสูตรใหม่แบ่งออกเป็น7หัวข้อด้วยกัน[14]คือ

1. ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา(พุทธประวัติ)2. หลักธรรมทางพระพุธศาสนา(พุทธศาสนสุภาษิตพระไตรปิฎก-เรื่องน่ารู้จากพระไตรปิฎกศัพท์ทางพระพุทธศาสนา) 3. ประวัติพุทธสาวก(พุทธสาวิกาและชาดก) 4. หน้าที่ชาวพุทธ(มรรยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุชาวพุทธตัวอย่าง) 5. การบริหารจิต

[14] พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), กรอบความคิดในการจัดทำสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรใหม่. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545), หน้า 181.

และเจริญปัญญา 6. วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาศาสนพิธี7. สัมมนาพระพุทธศาสนาวิชาศีลธรรมจัดอยู่ในสาระที่ 1 คือศาสนาศีลธรรมจริยธรรม[15]

ด้านการเรียนการสอนการสอนย่อมมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้เรียนจะบรรลุได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้ครูเป็นประการสำคัญ การเรียนการสอนมีหลายรูปแบบผู้สอน จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ จึงจะจัดการเรียนการสอนได้ถูกต้องเหมาะสมซึ่งจะให้ประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง ซึ่งให้สอดคล้องกับเป้าหมาย ทิศทางของหลักสูตรฉบับปัจจุบัน ซึ่งนักวิชาการ กล่าวว่า การเรียนการสอนหมายถึงสภาพการณ์ของการจัดประสบการณ์และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเพื่อให้การเรียนการสอน ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพน่าสนใจ และผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้[16]

ครูผู้สอนจึงต้องมีความรู้ในด้านเตรียมการสอน ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาวิเคราะห์เรื่องที่จะสอนให้เข้าใจ ศึกษาหาแหล่งความรู้ที่หลากหลายการวางแผนการสอนการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนต่าง ๆ ตลอดถึงห้องเรียนเป็นต้นและในระหว่างการสอน ครูต้องมีความสามารถในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี กระตุ้นผู้เรียนให้สนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมตลอดถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่ได้วางไว้ซึ่งอาจจะมีการปรับแผนให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสถานการณ์ที่เป็นจริง การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมต้องจัดให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมการจัดการเรียนรู้ของตนเองพัฒนาและขยายความคิดของตนเองจากความรู้หลักการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพ[17]

สอนโดยให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงโดยสอนจากเนื้อหาง่ายไปสู่เนื้อหายากจากสิ่งที่ใกล้ตัวไปหาสิ่งที่ไกลตัวจากรูปธรรมไปสู่นามธรรมและจากชีวิตไปสู่อุดมการณ์สอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลดังเช่นพระพุทธองค์ได้เปรียบเทียบบุคคลกับบัวสี่เหล่าสอนด้วยการแนะแนวเพราะการแนะแนวทางที่ถูกต้องควรเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนโดยตรงเพราะโรงเรียนเปรียบเสมือนบ้านที่สองของผู้เรียนและการแนะแนว จะสามารถแก้ปัญหาในส่วนของพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนได้การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนด้วยการจัดสภาพที่เอื้ออำนวยต่อการสอนศีลธรรมให้มีประสิทธิภาพเนื่องจากสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังคุณธรรมมากทั้งเป็นเครื่องกระตุ้นทางใจให้ผู้เรียนได้สัมผัสอยู่ตลอดเวลาย่อมจะโน้มน้าวจิตใจให้คล้อยตามได้ง่ายนอกจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาไว้ดังนี้

1. การนำพุทธธรรม เข้ามาประยุกต์ในการศึกษาการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในชั้นเรียนนั้นควรเป็นวิธีการที่ให้ผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลางหรือเรียกว่าเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นั่นคือว่าจะสอนเรื่องอะไรควรจะนำตัวอย่างเรื่องนั้นที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงมาเล่าให้ผู้เรียนฟังหรือนำเข้าไปสู่ความสนใจของผู้เรียนครูไม่จำเป็นต้องอธิบายให้

---

[15] เรื่องเดียวกัน, หน้า 182.

[16] วิไลพร คุโณทัย, **หลักการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : กองส่งเสริมวิทยาฐานะครูกรรมการฝึกหัดครู, 2550), หน้า 19.

[17] พรรณี ผุดเกตุ,**รูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในจังหวัดสงขลา**, นครศรีธรรมราช: หลักสูตรปรัชญาดุษฎี สาขาวิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 2555).

ผู้เรียนฟังเองทั้งหมดควรถามให้ผู้เรียนในชั้นแต่ละคนได้แสดงความคิดเห็นที่เขาทำอย่างนั้นดีไม่ดี ผิดหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาในข้อไหนอย่างไร

2. ครูอาจารย์จะต้องเป็นนักเก็บข้อมูลจะต้องจดบันทึกยกตัวอย่างให้ผู้เรียนอภิปรายว่า ผิดคำสอนพระพุทธศาสนาตรงไหน และควรแก้ไขอย่างไร

3. วิชาพระพุทธศาสนานั้นเป็นวิชาพิเศษ ควรให้อิสระกับครูผู้สอนในการทำหลักสูตรสาระเนื้อหาวิชาจุดประสงค์การวัดและการประเมินผล

4. ควรมีการกำหนดว่าเด็กวัยไหน ควรจะสอนพระพุทธศาสนา หรือศีลธรรมอะไรบ้าง ควรกำหนดขั้นตอนต่าง ๆตั้งแต่ระดับอนุบาลประถมมัธยมอาชีวศึกษา และอุดมศึกษาและชี้เหตุการณ์ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนำมาสอนให้คิดวิเคราะห์และครูควรมีจิตวิญญาณในการสอนและให้ความสำคัญในวิชาที่สอนสำหรับด้านการจัดการเรียนการสอน ซึ่งครอบคลุมถึง การเตรียมการสอน การวางแผนการสอนตลอดถึงการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน ซึ่งครูจะต้องมีความรู้ และทักษะ ในการปฏิบัติงานในระหว่างการดำเนินการในห้องเรียนซึ่งนักวิชาการได้ให้ทัศนะไว้ดังนี้และได้จำแนกองค์ประกอบของด้านการจัดการและด้านการเรียนการสอน (management and instruction[18]

กิจกรรมการเรียนการสอนและจัดประสบการณ์ได้เหมาะสมตามหลักจิตวิทยา การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ต้องอาศัยแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาบุคลากรที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพในตัวเอง สามารถพัฒนาได้ ถ้าได้รับการกระตุ้น ส่งเสริมที่ถูกต้องเหมาะสมตามความต้องการ[19] การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนว่าหมายถึงการเตรียมการเรียนการสอนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการสอนวิชาพระพุทธศาสนาและความสามารถนำหลักหรือกฎเกณฑ์นำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมกับผู้เรียนพร้อมทั้งสร้างความสนใจให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นอยากรู้อยากเรียนกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นหรือใช้การอภิปรายเพื่อช่วยกันหาคำตอบสามารถเลือกใช้เทคนิคการสอนแบบต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมและสามารถใช้อุปกรณ์ประกอบการสอนได้อย่างเหมาะสม[20]

ด้านการใช้สื่อ สื่อนับเป็นสิ่งที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการสอน ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากเป็นตัวกลางที่ช่วยให้การสื่อสารระหว่างผู้สอน และผู้เรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของเนื้อหาบทเรียนให้ตรงกับผู้สอนต้องการไม่ว่าสื่อนั้นจะอยู่ในรูปแบบใดก็ตาม ล้วนแต่เป็นทรัพยากร ที่สามารถอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น เมื่อเลือกสื่อการเรียนการสอนได้เหมาะสมแล้วมิได้

---

[18] Verner,et al, **Competence in Social Work Practice:** (A Practical Guide for Professional. London: Prentice Hall, 1997), p. 140.

[19] พรรณี ผุดเกตุ,**รูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในจังหวัดสงขลา**, นครศรีธรรมราช: หลักสูตรปรัชญาดุษฎี สาขาวิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 2555).

[20] พัชรินทร์ หาดทราย, **การวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถภาพของครูวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา**,กรุงเทพมหานคร : ปริญญานิพนธ์ กศ.ม.(การวิจัยและสถิติทางการศึกษา),บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ,2548).

หมายความว่า สื่อนั้นจะช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายเสมอไป สื่อการเรียนการสอนที่เลือกมาจะมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด นอกจากขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของตัวอุปกรณ์เองแล้ว ยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่นอีกหลายประการ โดยเฉพาะเทคนิคการใช้ของครูแต่ละคนมีความสำคัญอย่างยิ่งผู้สอนจะต้องรู้ว่า จะใช้สื่อแต่ละชนิดเมื่อไร อย่างไร จึงจะได้ผลเต็มที่ สื่อแต่ละชนิดมีเทคนิคการใช้ไม่เหมือนกันผู้ใช้จะต้องมีความรู้ความเข้าใจมีทักษะในการใช้และต้องเตรียมสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมด้วย จึงจะบังเกิดผลซึ่งนักวิชาการ กล่าวว่าการใช้สื่อการเรียนการสอนให้ได้ผลดีโดยทั่วไปยอมรับกันว่ามี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นเลือก ขั้นเตรียม ขั้นใช้ และขั้นวัดประเมินผล

ด้านการวัดผลการเรียนรู้การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรนั้น สิ่งหนึ่งที่ต้องดำเนินการ คือผลการดำเนินการขั้นสุดท้าย ที่เราเรียกว่าการวัดผลนั่นเอง ซึ่งการวัดผล หมายถึง กระบวนการในการกำหนดหรือหาจำนวนปริมาณอันดับแทนคุณลักษณะของสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือแทนพฤติกรรมความสามารถของบุคคลโดยใช้เครื่องมือช่วยในการวัดผลการ วัดจะอยู่ในรูปของตัวเลข หรือคะแนนหรือบรรยายลักษณะสิ่งนั้นทำให้รู้รายละเอียด เกี่ยวกับสิ่งที่วัดว่ามีจำนวน หรือปริมาณเท่าใด หรือมีลักษณะอย่างไร กระดานดำยาว 3เมตร 50 เซนติเมตร เด็กชายน้อยได้คะแนนวิชาคณิตศาสตร์ 30 คะแนน เด็กหญิงแดง เขียนหนังสือตัวบรรจง[21]การวัดผลเป็นกระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลข ให้กับวัตถุสิ่งของ หรือบุคคลตามความมุ่งหมายและเปรียบเทียบลักษณะความแตกต่าง ทีปรากฏอยู่ในสิ่งที่จะวัดนั้น ๆ เช่น การวัดความสามารถทางสมองด้านต่าง ๆ ผลที่ได้จาการวัดผลจะเป็นตัวเลขเป็นการวัดปริมาณ[22]

บทสรุป

กระบวนการบริหารการศึกษามีความคล้ายคลึงกัน และมีลักษณะกระบวนการบริหารการศึกษาใกล้เคียงกันมาก ซึ่งประกอบไปด้วยการวางแผน การจัดองค์กร การปฏิบัติงาน การตรวจสอบ และการปรับปรุงผลการดำเนินงานมานำใช้เป็นขั้นตอน และเป็นแบบแผนในการบริหารการศึกษา เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ครูจะต้องประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนให้ครบวิสัยทั้ง3ด้านคือการวัดทางด้านความรู้ความจำความเข้าใจการนำไปใช้การวิเคราะห์การสังเคราะห์และการประเมินผลคือการวัดด้านความรู้สึกค่านิยมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่นการตรงต่อเวลาความมีระเบียบวินัยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความขยันขันแข็ง ในการทำงานเป็นต้นคือการวัดด้านการปฏิบัติงานเพื่อต้องการทราบว่าผู้เรียนทำงานเป็นหรือไม่หลังจากที่ได้ศึกษาทฤษฎีไปแล้วการวัดด้านพุทธพิสัย หรือด้านทักษะนี้ครูจะนำมาใช้มากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะวิชาที่สอนวิชาใดเน้นการปฏิบัติก็จำเป็นต้องเน้นการวัด ด้านจลนวิสัยหรือด้านทักษะให้มากส่วนวิชาใด ที่เน้นความ

---

[21] วนิดาเดชตานนท์, **การประเมินผลการเรียน,** พิมพ์ครั้งที่ 3, (นครราชสีมา : ภาควิชาทดสอบและวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, 2550), หน้า 4.

[22] ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **การบริหารงานวิชาการ,** พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, 2544), หน้า 166.

เจริญงอกงามทางด้านสติปัญญาการวัดทางด้านนี้ก็ลดน้อยลงอย่างไรก็ตามการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาควรมีการวัดในด้านจลนวิสัยตามสมควร

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน,**กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2552.

ชูศรี วงศ์รัตนะ, **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย,** พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2554.

ธำรง บัวศรี, **ทฤษฎีหลักสูตรการออกแบบและพัฒนา,** กรุงเทพมหานคร : เอราวัณการพิมพ์, 2542.

นิพนธ์ กินาวงศ์, **หลักการบริหารการศึกษา,** พิมพ์ครั้งที่ 2, พิษณุโลก : ตระกูลไทย, 2543.

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **การบริหารงานวิชาการ,** พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

พรรณี ผุดเกตุ,**รูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในจังหวัดสงขลา**, นครศรีธรรมราช: หลักสูตรปรัชญาดุษฎี สาขาวิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 2555.

พระเทพโสภณ (ประยูรธมฺมจิตฺโต), **กรอบความคิดในการจัดทำสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรใหม่.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545.

พระพรหมคุณณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **การศึกษาของคณะสงฆ์ : ปัญหาที่รอทางออก,**กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง,2542.

พัชรินทร์ หาดทราย, **การวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถภาพของครูวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา,**กรุงเทพมหานคร : ปริญญานิพนธ์ กศ.ม.(การวิจัยและสถิติทางการศึกษา),บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ,2548.

มาณพ พลไพรินทร์**, หลักการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม,** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2549.

มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, **ตั้งสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.mahamakutainet.co.th, [23เมษยน 2560].

เมธี ปิลันธนานนท์, **การบริหารการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพมหานคร : เมธีทิปส์, 2549.

วนิดาเดชตานนท์, **การประเมินผลการเรียน,** พิมพ์ครั้งที่ 3, นครราชสีมา : ภาควิชาทดสอบและวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, 2550.

วิไลพร คุโณทัย, **หลักการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : กองส่งเสริมวิทยาฐานะครูกรรมการฝึกหัดครู, 2550.

สมคิด บางโม, **การบริหารการศึกษา,** พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏพระนคร, 2544.

สมปอง มากแจ้ง, **รายงานการวิจัยการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์,**กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา,2540-2550.

สมปอง มากแจ้ง, **รายงานการวิจัยการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์,**กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา,2540-2550.

เอกรินทร์ สี่มหาศาล, **แนวปฏิบัติกระบวนการวัดและประเมินผล ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช2551,**กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ครั้งที่ 3สำนักพิมพ์ บุ๊คพอยท์, 2553.

Verner,et al, **Competence in Social Work Practice:** A Practical Guide for Professional. London: Prentice Hall, 1997.

แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
Development approach Potential of Buddhist Tourist Attractions in the Northeast.

ดร.พิชิต ปุริมาตร
วิทยาเขตนครราชสีมา

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือวิธีการดำเนินการวิจัยประกอบด้วยวิธีวิจัยคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ จำนวน 400 คนผลการวิจัยพบว่านำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่การปฏิบัติกรรมฐานตามรอยตำนานพระอริยสงฆ์สายกรรมฐานที่ปรากฏในตำนานอุรังคธาตุของประชาชนในภาคอีสาน นำเสนอภาพและวีดีโอผ่านระบบออนไลน์บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวจัดทำฐานข้อมูล หลักการปฏิบัติธรรมและการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ปรากฏในพระไตรปิฎกบริการแก่นักท่องเที่ยวจัดทำเว็บไซต์เผยแพร่เส้นทางการท่องเที่ยวและเพิ่มข้อมูลให้เกิดการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยว จัดทำคู่มือการปฏิบัติธรรมและการปฏิบัติกรรมฐาน ส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

คำสำคัญ : การพัฒนา, ศักยภาพ, แหล่งท่องเที่ยว

Abstract

Objectives of this research are to study of development method of The Potential of Buddhist Tourist Attraction in the Northeast. Research methodology included qualitative and quantitative. data about the tourist's opinion of Thai and foreigner of 400 tourists. The research results found that. presented the route of travel in new brand, the practicing dharma that follow the legend of noble monk of mediation who was appeared in the relic of the Buddha legend in Northeast, presented images and video via online system, servicing the information for the tourist, prepared the data base about principle of practice the dharma and practice the mediation that has shown in Tripitaka for service the tourist, prepare the website to publicizing the route and add more information that would connect the route, prepare the

manual of practice the dharma and mediation, encourage the Buddhist tourist attraction and the related sections to prevent natural environment.

Keywords: Development, Potential, Attractions

บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศมีการเติบโตมาอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยปี 2557 จำนวน 24,809,683 คน และนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่สนใจเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นวัด และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่นักท่องเที่ยวประเทศจีน จำนวน 4,636,298 คน มาเลเซีย 2,613,418 คน และฮ่องกง 483,131 คน และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7,313,753 คน อันดับ 1 จังหวัดนครราชสีมา 1,758,926 คน อันดับ 2 จังหวัดขอนแก่น 948,955 คน อันดับ 3 จังหวัดอุดรธานี จำนวน 570,772 คน[1] จังหวัดนครราชสีมาเป็นประตูสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และนักท่องเที่ยวนิยมเที่ยวชม สักการะ อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี พร้อมเที่ยวชมวัดศาลาลอย สร้างโดยท้าวสุรนารีหลังสมรภูมิทุ่งสัมฤทธิ์

การท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้พุทธธรรมเป็นลักษณะการท่องเที่ยวแบบย้อนกิเลส ไปตามวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม ซึ่งมิได้ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเที่ยวสร้างความสนุกสนาน หากวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมถูกพัฒนาขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองให้เกิดการผ่อนคลายจากกิเลส[2] เรียนรู้และปฏิบัติตนให้พ้นจากความทุกข์ทั้งร่างกายและจิตใจ การค้นหาและปรับปรุงทางด้านศักยภาพของวัดเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ จึงมีความจำเป็นและปรับประยุกต์ให้เกิดการพัฒนาศักยภาพตามหลักการทางพุทธธรรม ในด้านต่างๆ เช่น ด้านความสะดวกการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น[3]

การค้นหาความพร้อมของวัดสำหรับรองรับการท่องเที่ยว (จาริกธรรม) เชิงเรียนรู้พุทธธรรมที่แตกต่างกันตามจริตและระดับกิเลสของนักท่องเที่ยว พร้อมวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาขีดความสามารถของการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม กำหนดแนวทางในการพึ่งพาและเสริมสร้างศักยภาพการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดยโสธร จังหวัดศรีษะเกษ จังหวัด

---

[1] กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา,**แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559.**(กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554), หน้า 33.

[2] ปวีณา โทนแก้ว,**ปัจจัยที่กำหนดรูปแบบการใช้จ่ายในการท่องเที่ยวภายในประเทศของคนไทย,**(เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542), หน้า 21.

[3] สถาพร ถาวรอธิวาสน์ และวิลาสินี ชูทอง,**สถานธรรมกับการท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรมลุ่มแม่น้ำน้อย จังหวัดชัยนาท,**(ชัยนาท : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท, 2550), หน้า 7-8.

อำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดขอนแก่น จังหวัดหนองคาย เป็นต้น[4] ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมที่คณะผู้วิจัยเข้าไปทำการศึกษาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ โดยการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในการจัดการและการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน และผู้ประกอบการท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ให้เหมาะสมแก่การดึงดูดและรองรับนักท่องเที่ยวพร้อมกับส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวตลอดเส้นทางการท่องเที่ยวทางพุทธธรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากความสำคัญดังกล่าว คณะผู้วิจัย จึงสนใจที่จะศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีการดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยในเชิงปริมาณและคุณภาพโดยใช้วิธีวิทยาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) มีวิธีดำเนินการใน6รูปแบบคือ

1. การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ และการศึกษาข้อมูลภาคสนามของแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (ObservationsParticipant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม โดยทำควบคู่กับการสัมภาษณ์ผู้บริหาร พระสงฆ์ ภูมิปัญญาชาวบ้าน และเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน นักท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถมองเห็นถึงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพ และแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นต้น

3. การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In–depth Interviews) สำหรับพระเถระผู้ใหญ่ นักวิชาการ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นต้น

4. การใช้แบบสอบถาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ถึงศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นต้น

5. การประชุมกลุ่มย่อย (FocusGroup) และการสัมมนาเชิงวิชาการเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

---

[4] แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม และคณะ,**รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กระบวนการเปลี่ยนแปลง “เส้นทางบุญ” สู่ “เส้นทางธรรม”.** (พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556), หน้า 96-97.

6. การนำเสนอองค์ความรู้ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
พื้นที่ศึกษา ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.พื้นที่ศึกษา เนื่องจากเป็นการศึกษาวิจัยในลักษณะของการส่งเสริมการเรียนรู้และการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงกำหนดพื้นที่ในรูปแบบของพื้นที่กรณีศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีเกณฑ์ดังนี้

1.1 แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาเป็นวัดที่อยู่ในความสนใจของนักท่องเที่ยวมีความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมพุทธที่ส่งเสริมการเรียนรู้และปฏิบัติธรรมตามหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยมีโครงการ/กิจกรรมที่แสดงถึงการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพุทธธรรมแก่นักท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม

1.2 แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธธรรมที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ มีความเชื่อมโยงกับเกจิอาจารย์มีความเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนาอยู่ในพื้นที่เดียวกัน

1.3 แหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมมีกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้และกระบวนการสื่อสารคุณค่าทางพุทธธรรมเพื่อพัฒนาจิตใจในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้การส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคลและสังคม โดยมีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน และมีการดำเนินการเกี่ยวกับการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งคณะผู้วิจัยกำหนด แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธธรรม จำนวนวัด 20 วัด โดยจำแนกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

1) กลุ่มวัดที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัตถุธรรมที่เน้นความสวยงามของวัดพุทธศิลป์ จำนวน 3 วัด ได้แก่

1.1) วัดพระธาตุพนม จ.นครพนม
1.2) วัดพระธาตุนาดูน จ.มหาสารคาม
1.3) วัดเขาพระอังคาร จ.บุรีรัมย์

2) กลุ่มวัดที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประเพณี วัฒนธรรมพุทธ โดยเน้นการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมพุทธ เกจิอาจารย์ จำนวน 3 วัดได้แก่

2.1) วัดอุดมคงคาคีรีเขต จ.ขอนแก่น
2.2) วัดบ้านไร่จ.นครราชสีมา
2.3) วัดช้างหมอบ จ.สุรินทร์

3) กลุ่มวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ ชุมชนและพระพุทธ- ศาสนา จำนวน 3 วัด ได้แก่

3.1) วัดโพธิ์สมภรณ์ จ. อุดรธานี
3.2) วัดป่าธรรมอุทยาน จ.ขอนแก่น
3.3) วัดศาลาลอย จ.นครราชสีมา

4) กลุ่มวัดที่เน้นการปฏิบัติธรรมตามหลักพุทธศาสนา จำนวน 11 วัดได้แก่

4.1) วัดป่าสุทธาวาส จ.สกลนคร
4.2) วัดป่าโสมพนัส จ.สกลนคร

4.3) วัดถ้ำอภัยดำรงธรรม จ.สกลนคร
4.4) วัดถ้ำกลองเพล จ.*หนองบัวลำภู*
4.5) วัดป่าภูไม้ฮาว จ.มุกดาหาร
4.6) วัดหนองป่าพงจ.อุบลราชธานี
4.7) วัดคลองตารองจ.นครราชสีมา
4.8) วัดผาเกิงจ.ชัยภูมิ
4.9) วัดป่าสุขโตจ.ชัยภูมิ
4.10) วัดบูรพาราม จ.สุรินทร์
4.11) วัดเขาจันทร์งาม จ.นครราชสีมา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา โดยเป็นการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของประเด็นที่ศึกษา ดังนี้

ผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธที่เป็นตัวแทนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม ประกอบด้วย วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้านในชุมชน นักวิชาการ ผู้บริหารของการท่องเที่ยวภาครัฐและภาคเอกชน ประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม สมาคมมัคคุเทศก์ประจำจังหวัด บริษัทท่องเที่ยวเอกชน นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตลอดถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดทั้งภาครัฐและเอกชน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง 2 ประเภท ได้แก่ 1.ประชากรที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก 2.ประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ เจ้าอาวาส คณะสงฆ์ พระเถระผู้ใหญ่ ตัวแทนวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการการจัดการท่องเที่ยวทางพุทธธรรม การส่งเสริมการเรียนรู้จากแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมที่เป็นกรณีศึกษา โดยจากการศึกษาในเบื้องต้นพบว่า แหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมที่มีศักยภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ละสถานที่มีพระสงฆ์ และบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยวในมิติต่าง ๆ ประมาณวัดละ 5-10 รูป/คน ดังนั้น คณะผู้วิจัยจะใช้เป็นประชากรในการศึกษาทั้งหมด

ส่วนผู้ประกอบการนำเที่ยว ชุมชน ภาคเอกชน และตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ จะกำหนดกลุ่มประชากรรวม 50 คน/โครงการย่อย โดยการจัดประชุมสัมมนาร่วมกัน

2. ประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว และผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมดังกล่าว เลือกแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเลือกนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 200 คน/โครงการ และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจำนวน 200 คน/โครงการ รวมจำนวน 400 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. การนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่การปฏิบัติกรรมฐานตามรอยตำนานพระอริยสงฆ์สายกรรมฐานที่ปรากฏในตำนานอุรังคธาตุของประชาชนในภาคอีสาน และความเชื่อมโยงทางโบราณคดีที่สะท้อนแบบแผนและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในภาคอีสานกว่า 2,000 ปี การปฏิบัติกรรมฐานของพระสงฆ์ในภาคอีสาน โดยกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว จัดเส้นทางการท่องเที่ยวตามลักษณะพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย โดยดำเนินการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องผ่านเครือข่ายของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ เป็นสำคัญ

2. นำเสนอภาพและวีดีโอผ่านระบบออนไลน์ บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม และจัดทำวีดีโอ คู่มือ บริการแก่นักท่องเที่ยวให้สามารถสืบค้นและเตรียมตัวเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว

3. จัดทำฐานข้อมูล หลักการการปฏิบัติธรรมและการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ปรากฏในพระไตรปิฎกบริการแก่นักท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยว นักวิชาการจัดทำคู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่มาจากพระไตรปิฎกและคำอธิบายของคณาจารย์ที่ไม่ขัดแย้งกับพระไตรปิฎกเผยแพร่แก่ผู้สนใจ และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติกรรมฐาน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องของการปฏิบัติกรรมฐานตามบริบทของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ

4. จัดทำฐานข้อมูลลักษณะเด่นที่แตกต่างจากประเด็นการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องตลาด บริการแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ การนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวตามตำนานพระอุรังคธาตุ การท่องเที่ยวกรรมฐาน การท่องเที่ยวนมัสการพระธาตุและไหว้พระเกจิอาจารย์ในภาคอีสาน ตามตำนานวีรสตรีไทยผู้ให้อภัยธรรมผ่านช่องทางที่หลากหลายเช่น เว็บไซด์แหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม youtube เครือข่ายภายในแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม เป็นต้น

การพัฒนาศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกเมื่อนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม มีแนวทางพัฒนาดังต่อไปนี้

1. จัดทำเว็บไซต์เผยแพร่เส้นทางการท่องเที่ยวและเพิ่มข้อมูลให้เกิดการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยว

2. จัดทำคู่มือการปฏิบัติธรรมและการปฏิบัติกรรมฐานบริการนักท่องเที่ยวทั้งในรูปแบบเอกสารบริการนักท่องเที่ยว

3. นำเสนอข้อมูลแก่หน่วยงานในพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมตั้งอยู่เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาขยะแบบครบวงจร

การพัฒนาศักยภาพด้านสภาพแวดล้อมของแหลงทองเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวทางพัฒนาดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติให้เกิดการเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม ควบคู่กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในวัดและพื้นที่ใกล้เคียง

การพัฒนาศักยภาพด้านคุณคา และความสำคัญของแหลงท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีแนวทางพัฒนาดังต่อไปนี้

1. นำผลวิจัยมาเรียบเรียงและสังเคราะห์ให้เกิดการนำเสนอข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมที่มีลักษณะเด่นในแต่ละด้าน โดยเฉพาะลักษณะเด่นที่แตกต่างซึ่งคณะผู้วิจัยได้ค้นพบประเด็นใหม่ เพื่อจัดทำเป็นคู่มือบริการนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมตามลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมนั้น ๆ

2. ประชาสัมพันธ์พระสายกรรมฐานสนับสนุนให้เกิดการเข้ามาปฏิบัติธรรมในแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเด่น เช่น วัดป่าภูไม้ฮาว วัดป่าโสมพนัส วัดถ้ำอภัยดำรงธรรม เป็นต้น

3. จัดทำระเบียบแนวปฏิบัติสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้กรรมฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมบริการนักท่องเที่ยว

4. ส่งเสริมให้เกิดการเพิ่มพระสอนกรรมฐานในแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม

5. จัดทัวร์นำผู้ประกอบการท่องเที่ยวเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมที่มีศักยภาพด้านการปฏิบัติธรรมเพื่อนำเสนอข้อมูลด้านการท่องเที่ยว

6. ส่งเสริมให้เกิดผู้ประกอบการต้นแบบการท่องเที่ยวทางกรรมฐาน

การพัฒนาศักยภาพด้านการตอบรับของประชาชนในท้องถิ่นต่อแหลงท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีแนวทางพัฒนาดังต่อไปนี้

1. นำเสนอข้อมูลแก่แหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดการดึงภาคประชาชนเข้ามาร่วมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามศักยภาพความสามารถของประชาชนในพื้นที่

การพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีแนวทางพัฒนาดังต่อไปนี้

1.เจ้าอาวาสควรมีการกำหนดแผนงานและมอบหมายบุคลากรในวัดรวมถึงหน่วยงานและภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพุทธธรรม ตามบทบาทที่สามารถกระทำได้ ซึ่งไม่เกิดผลกระทบเชิงลบแก่แหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม

พร้อมประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครราชสีมา และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา ให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเน้นการเปลี่ยนแปลงให้เกิดการท่องเที่ยวทางพุทธธรรม

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดประชุมกลุ่มย่อยและการสัมมนาเชิงวิชาการศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสรุปได้ดังนี้

ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความพร้อมของถนนสายหลัก เส้นทางหลวงหมายเลข 2 (ถนนมิตรภาพ) สภาพพื้นผิวถนนมีความสมบูรณ์ มีบางช่วงที่พื้นผิวถนนไม่สมบูรณ์ แต่สามารถเดินทางได้สะดวก และเส้นทางหลวงเชื่อมโยงกับเส้นทางหลวงชนบทที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม อีกทั้งยานพาหนะรับจ้างมีทุกระยะเส้นทาง นักท่องเที่ยวสามารถเลือกใช้ยานพาหนะที่เป็นส่วนบุคคลและรับจ้าง เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม โดยอาศัยป้ายชี้ทางเข้า

สู่แหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม และแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง ควบคู่กับการใช้ระบบอินเตอร์เน็ตช่วยให้เข้าถึงยังแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวก

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความพร้อมด้าน น้ำ ไฟฟา โทรศัพท์รองรับนักท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวก แม้แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งอยู่ในพื้นที่อุทยาน แต่โทรศัพท์อาจมีบางเครือข่ายไม่สามารถให้บริการได้ นักท่องเที่ยวสามารถสอบถามจากเจ้าหน้าที่ในแหล่งท่องเที่ยว และขอใช้โทรศัพท์ภายในแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวก ภายในแหล่งท่องเที่ยวมีการจัดภาชนะรองรับขยะ การกำจัดขยะแต่มีข้อจำกัดด้านการกำจัดขยะ เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวพร้อมกันจำนวนมาก ไม่สามารถกำจัดขยะได้อย่างเป็นระบบ นักท่องเที่ยวควรมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะ และนำขยะบางส่วนที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมออกจากแหล่งท่องเที่ยว สถานที่จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม ฝึกสมาธิ สถานที่จอดรถ พักแรม ที่พักผอน พร้อมให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่สนใจเข้ามาท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้และปฏิบัติกรรมฐาน ในแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม โดยเฉพาะความสามารถในการรองรับคณะนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในรูปแบบหมู่คณะที่หน่วยงานนิยมจัดให้บุคลากรได้เข้าท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้กรรมฐาน แต่การปฏิบัติธรรมในรูปแบบของการเข้ามาปฏิบัติธรรมแบบครอบครัว แหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมบางแห่งไม่มีการให้บริการ รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวบางแหล่งไม่สามารถจัดสถานที่พักรองรับนักท่องเที่ยวที่มีปัญหาด้านสุขภาพ รานอาหาร รานของที่ระลึกอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวตามเส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม นักท่องเที่ยวสามารถเลือกรับบริการได้ตลอดเส้นทาง หากเป็นของที่ระลึกเฉพาะ ขึ้นอยู่กับแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ จัดไว้ หองน้ำ สุขา มีเพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยว เพียงแต่บางช่วงมีการจัดกิจกรรมพิเศษ ประชาชนและนักท่องเที่ยวเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว วัน เวลา เดียวกันส่งผลให้หองน้ำ สุขา ไม่เพียงพอต่อการให้บริการ โดยเฉพาะหองน้ำ สุขา สำหรับผู้พิการ ผู้สูงอายุ สำหรับการดูแล การรักษาความปลอดภัย จะอำนวยความสะดวกเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญมีนักท่องเที่ยวเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวต่อเนื่อง มีกิจกรรมท่องเที่ยวใช้เวลาสั้นๆ เช่น ไหว้พระ สวดมนต์ ชมวัด เป็นต้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการจัดเจ้าหน้าที่เข้ามาดูแลรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว สำหรับวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทั่วไปไม่มีเจ้าหน้าที่เข้ามาดูแลรักษาความปลอดภัย โดยเฉพาะขึ้นอยู่กับการประสานขอความช่วยเหลือโดยตรงกับวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม

ด้านสภาพแวดล้อมของแหลงทองเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสภาพทางธรรมชาติสมบูรณ์สามารถท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้กรรมฐานและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แหล่งท่องเที่ยวสัปปายะเหมาะสมต่อการเรียนรู้พุทธธรรมและการปฏิบัติกรรมฐาน โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและผู้สนใจการปฏิบัติธรรมเพื่อความหลุดพ้นจากกองทุกข์ แหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมมีศักยภาพ ปัจจัยแวดล้อม ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนกรรมฐาน สถานที่ปฏิบัติให้ความสงบร่มรื่น รวมถึงหลักและวิธีการสอนตรงตามหลักคำสอนที่ปรากฏในพระไตรปิฎกบริการแก่นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะผู้ปฏิบัติธรรมผู้สูงอายุที่ต้องการใช้การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ดูแลสุขภาพจิตและสุขภาพกาย วิธีการปฏิบัติ ช่วยบำบัดสุขภาพทางจิต สภาพแวดล้อมที่สงบร่มรื่น ช่วยสร้างความสดชื่นให้แก่ร่างกาย ประชาชนรวมถึงผู้ปฏิบัติธรรมในแหล่งท่องเที่ยวเด่นทางวัฒนธรรมพุทธ

ประวัติสายพระกรรมฐานมีประเพณีและวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเรียนรู้ อนึ่งการเข้ามาท่องเที่ยวจำนวนมากอาจสร้าง มลภาวะภายในแหล่งท่องเที่ยว

ด้านคุณคา และความสำคัญของแหลงท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีคุณค่าและความสำคัญต่อการเรียนรู้พุทธธรรมทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาที่อ้างอิงจากหลักฐานโบราณคดี เชื่อมโยงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือกว่า 2,000 ปีผ่านมาแล้ว มีตำนานเชื่อมโยงกับหลักฐานในพระไตรปิฎก การแบ่งพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าโดยโทณพราหมณ์ที่กรุงกุสินาราและเชื่อมโยงประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในสุวรรณภูมิ ตามตำนานชาวอีสาน (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ตำนานพระอุรังคธาตุ เชื่อมโยงกับการนำพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้ามาประดิษฐานไว้ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือควบคู่กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่กระทำโดยคณะสงฆ์ สังเกตจากหลักฐานในเสมาโบราณ อายุกว่า 2,000 ปี วัดเขาพระอังคารเป็นวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม ที่คณะผู้วิจัยทำการศึกษาประวัติทางโบราณคดี เชื่อมโยงกับวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีโบราณวัตถุจำนวนมาก อีกทั้งใบเสมาและโบราณวัตถุอื่น ๆ ยังสะท้อนถึงกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ประชาชนผู้ศรัทธาได้กระทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา บางกิจกรรมมีการสืบต่อเป็นประเพณีมาจนถึงปัจจุบัน เช่น กิจกรรมการบูชาพระธาตุ การสร้างพระธาตุ การปฏิบัติกรรมฐานของพระสายกรรมฐาน หรือประชาชนท้องถิ่น เรียกสายพระป่า ตามลักษณะความเชื่อ พระสายกรรมฐานเป็นผู้นำพระบรมสารีริกธาตุมาประดิษฐานไว้ในภูมิภาคนี้ พร้อมสอนกรรมฐานแนวทางการปฏิบัติให้เข้าถึงความดับทุกข์ตามหลักพระพุทธศาสนา อนึ่งการเดินทางในสมัยโบราณ ผู้เดินทางต้องผ่านถิ่นธุรกันดารและเผชิญภัยจำนวนมาก ผู้ที่จะเดินทางต้องเป็นผู้มีลักษณะของผู้ที่มีจิตใจมั่นคง เข้มแข็ง ไม่หวาดกลัวภัยอันตรายต่าง ๆ แม้แต่ความตาย ซึ่งลักษณะเช่นนี้มักเป็นคุณลักษณะของพระอริยสงฆ์เท่านั้น โดยเฉพาะพระอริสงฆ์ที่มีคุณวิเศษมาพร้อมกับการบรรลุเป็นพระอรหันต์ ดังนั้น แหลงท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีคุณค่าและความสำคัญต่อการเรียนรู้พุทธธรรมที่นักท่องเที่ยวจะท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้ได้เฉพาะในแหล งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่านั้น

ด้านคุณคา และความสำคัญของแหลงท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร โบราณคดีศิลปกรรมทางพุทธศาสนาด้านคุณคา และความสำคัญของแหลงท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พระพุทธศาสนารูปแบบและคติสมัยทวารวดีในภาคอีสาน (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) มีคุณค่าและความสำคัญแสดงถึงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มคนไทยในภาคอีสานกับกลุ่มคนไทยในภาคกลางสมัยทวารดีมีหลักจารึกบนฐานพระพุทธรูปวัดจันทึกอำเภอปากช่อง เมืองเสมา อำเภอสูงเนิน พระพุทธไสยาสน์วัดธรรมจักรเสมาราม ธรรมจักรหินทราย วัดเสมา ศาสนสถานหลายแห่งมีใบเสมาที่ภูพระบาท อำเภอบานผือ จังหวัดอุดรธานี รวมถึงเพิ่มหินสำหรับพระสงฆ์ใช้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน วัตถุมงคลพระพิมพ์ พระธาตุนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม แสดงถึงวัฒนธรมพุทธมีการปฏิบัตสืบต่อกันมาไม่น้อยกว่า 2,000 ปีถึงปีปัจจุบัน นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาท่องเที่ยวและเรียนรู้ สืบค้น ปฏิบัติตน ผ่อนคลายความเครียด เลือกรับรู้คุณค่าและความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่ช่างอีสานปฏิบัติสืบจากอดีตถึงปัจจุบัน

ด้านการตอบรับของประชาชนในท้องถิ่นต่อแหลงท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความพร้อมให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวในท้องถิ่น ชาวไทยและชาวต่างประเทศด้วยความยินดีตามลักษณะอุปนิสัย มีไมตรีจิต ยิ้มง่าย ของชาวอีสาน ลักษณะของการมีส่วนร่วมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเข้ามาช่วยเหลือให้บริการต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่วัดจัดขึ้น จัดโรงทาน ร่วมบำเพ็ญบุญ รักษาเอกลักษณ์ทางพุทธธรรม และรับผลประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวทั้งโดยตรงและโดยอ้อม แต่ไม่นิยมเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยคิดว่าเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐและผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง

ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความพร้อมในด้านการให้การศึกษาทางพุทธธรรมโดยวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม และแหล่งท่องเที่ยวที่มีประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา สามารถให้ข้อมูล ข่าวสาร รวมถึงคำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมบริการนักท่องเที่ยวได้ถูกต้องตรงตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก โดยเฉพาะหลักการปฏิบัติที่นักท่องเที่ยวต้องเริ่มจากการเป็นผู้มีศีล พระผู้ปฏิบัติสนใจเข้ามาปฏิบัติและเรียนรู้พุทธธรรมยังวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม ก็เริ่มต้นเป็นผู้มีศีล จากนั้นจึงปฏิบัติตนให้มีสติ มีการพิจารณาดูจิต จนเกิดปัญญา และเข้าถึงความหลุดพ้น พร้อมจัดการรักษาสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้พุทธธรรม จัดองค์กรให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพุทธธรรม เชื่อมโยงเครือข่ายให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพุทธธรรม มีสื่อประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพุทธธรรมผ่านเครือข่ายผู้ที่เคยเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรม มีการให้คำแนะนำเชิญชวนผ่านช่องทาง เว็บไซต์ และสื่อออนไลน์ ที่ผู้ศรัทธาจัดสร้างขึ้น

สรุป

แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่การปฏิบัติกรรมฐานตามรอยตำนานพระอริยสงฆ์สายกรรมฐานที่ปรากฏในตำนานอุรังคธาตุของประชาชนในภาคอีสาน นำเสนอภาพและวีดีโอผ่านระบบออนไลน์ บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวจัดทำฐานข้อมูล หลักการการปฏิบัติธรรมและการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ปรากฏในพระไตรปิฎกบริการแก่นักท่องเที่ยวจัดทำฐานข้อมูลลักษณะเด่นที่แตกต่างจากประเด็นการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องตลาด บริการแก่นักท่องเที่ยว จัดทำเว็บไซต์เผยแพร่เส้นทางการท่องเที่ยวและเพิ่มข้อมูลให้เกิดการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยว จัดทำคู่มือการปฏิบัติธรรมและการปฏิบัติกรรมฐานบริการนักท่องเที่ยวทั้งในรูปแบบเอกสาร บริการนักท่องเที่ยวประชาสัมพันธ์พระสายกรรมฐานสนับสนุนให้เกิดการเข้ามาปฏิบัติธรรมในแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเด่น เช่น วัดป่าภูไม้ฮาว วัดป่าโสมพนัส วัดถ้ำอภัยดำรงธรรม เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาสามารถนำมาสรุปเป็นข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานวัฒนธรรมควรจัดการส่งเสริมกำหนดเป็นแผนงานสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติกรรมฐาน เช่น การฝึกสมาธิ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน การให้บริการทางด้านข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่บริการด้านการฝึกสมาธิวิปัสสนาแก่นักท่องเที่ยว

2. ข้อเสนอแนะในระดับวัด และชุมชน

1) วัดควรนำเสนอแนวคิดของวัด เปิดโอกาสให้หน่วยงานและประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมกับการบริหารจัดการให้เกิดการท่องเที่ยวโดยไม่ขัดกับแนวคิด แนวปฏิบัติของวัด นำเอกลักษณ์ที่เป็นลักษณะเด่นของวัดมาต่อยอดให้เกิดการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ เพื่อให้ชุมชนและสังคมได้รับประโยชน์ รับรู้คุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจ

2) ควรมีการจัดทำฐานข้อมูลผู้รับบริการของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและเชื่อมโยงให้เกิดการเดินทางเข้ามายังแหล่งท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวข้างเคียงอย่างต่อเนื่อง

3. ข้อเสนอในการพัฒนา

หน่วยงานภาครัฐควรจัดทำแผนสนับสนุนบุคลากรและงบประมาณ เข้ามาส่งเสริมยังแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนและสร้างเครือข่าย การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป

ควรศึกษาถึงกระบวนการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนเส้นทางท่องเที่ยวทางพุทธธรรมของประชาชนและหน่วยงานภาครัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

บรรณานุกรม

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559.**กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554.

ปวีณา โทนแก้ว. **ปัจจัยที่กำหนดรูปแบบการใช้จ่ายในการท่องเที่ยวภายในประเทศของคนไทย.** เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.

แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม และคณะ. **รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กระบวนการเปลี่ยนแปลง “เส้นทางบุญ” สู่ “เส้นทางธรรม”.** พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.

สถาพร ถาวรอธิวาสน์ และวิลาสินี ชูทอง. **สถานธรรมกับการท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรมลุ่มแม่น้ำน้อย จังหวัดชัยนาท.** ชัยนาท : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท, 2550.

การพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรตามหลักพุทธบูรณาการ
Human Capital Development in Integrative Buddhist Organizations

ไพวรรณ ปุริมาตร
วิทยาเขตนครราชสีมา

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีความมุ่งหมายไปที่การนำหลักพุทธธรรมสำหรับการสร้างรากฐานในองค์กร หรือที่เรียกว่า ทุนมนุษย์ในองค์กรแบบพระพุทธศาสนา ได้แก่หลักอิทธิบาทธรรม ทำให้พบว่า การสร้างงานให้มีคุณภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์ได้นั้นจะต้องมองไปที่ การวางรากฐานให้เหมาะสมระหว่างภาระงานกับความพอใจของบุคลากร อาจจะเปลี่ยนแปลงภาระงานใหม่ได้เพื่อค้นหาตนเองในภายหลัง เมื่อบุคลากรเกิดความพอใจได้แล้ว ความขยันขันแข็ง ความเพียรพยายาม ความอดทน ความอุตสาหะก็จะตามมาโดยอัตโนมัติ พร้อมทั้งความตั้งมั่นในการปฏิบัติงานอย่างไม่ลดละ มีจิตจดจ่ออยู่กับงานนั้น แต่หากเกิดความผิดพลาดประสบการณ์และการพิจารณาใครครวญจะเกิดขึ้นก็ด้วยอาศัยความรอบรู้ และรอบคอบของผู้ปฏิบัติงาน จึงเรียกว่า กระบวนการสร้างมนุษย์ให้เกิดความพร้อมหรือทุนสำหรับการปฏิบัติหน้าในองค์กร

คำสำคัญ: พุทธบูรณาการ, การพัฒนาทุมนุษย์, องค์กร.

Abstract

This paper aims at bringing Buddhist principles for the foundation of the organization. Also known as Human capital in corporate life. Are the main guilds THB fair we found a quality job creation and achievement, it must look at. The foundation to fit the task to the satisfaction of the people. Changes may have to find a new task manually later. On staff satisfaction, then. The Beaver Perseverance, patience, perseverance will follow automatically. The commitment to work relentlessly. Mind focused on the task. If an error occurs, experienced and considerations arise only by residents who complained knowledge. And conscientious worker then called the creation of human capital to be ready for duty in the organization.

Keywords: Buddhist integrated, Development of human capital, organizations.

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างมากมายหลายด้าน องค์การต่างๆ ได้มีความพยายามในการสร้างและพัฒนารูปแบบต่างๆ ในการบริหารงานหรือการนำเอาเครื่องมือต่างๆ ในการพัฒนาองค์การมาใช้ เพื่อสร้างประโยชน์ให้กับองค์การ ทั้งสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน สร้างความเจริญเติบโตให้กับองค์การ สร้างความสามารถในการปรับตัวต่อสภาพการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา วิถีทางที่จะรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงนี้ คือ ทุกองค์การต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ โดยการเร่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อสร้างศักยภาพด้านทุนมนุษย์ (Human Capital) ให้เกิดขึ้นทุกๆ ระดับของสังคมแบบใหม่ คำว่า “ทุนมนุษย์” จึงเข้ามามีบทบาทสำคัญ และเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์การ และเป็นแหล่งในการสร้างความสามารถในการแข่งขันที่สำคัญขององค์การ ซึ่งถ้ากล่าวถึงทุนมนุษย์ขององค์การ อาจมองได้ว่าหมายถึง คนที่มีทักษะสูง มีความคิดสร้างสรรค์ มีแรงจูงใจ มีความร่วมมือกัน และเป็นบุคคลที่รอบรู้ซึ่งเข้าใจถึงกลไกของสภาวะแวดล้อมในการดำเนินงานขององค์การและนำองค์การไปสู่การแข่งขันได้ มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ การสร้างคุณค่าและการแข่งขันขององค์การ และเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ดังกล่าว พวกเขาจะต้องเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่องมีการแบ่งปัน การบูรณาการและการใช้ความรู้ทั้งในระดับของส่วนบุคคลและในกลุ่มผู้ร่วมงาน เพื่อสร้างศักยภาพในการแข่งขันขององค์การ การสร้างนวัตกรรมใหม่ และกระบวนการในการดำเนินกิจการที่รวดเร็วและเชิงรุกโดยมีเป้าหมายอยู่ที่ความสำเร็จขององค์การทั้งในปัจจุบันและอนาคต

การพัฒนาทุนมนุษย์จะมีความคล้ายกันหมายความว่า การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์เป็นดำเนินเกี่ยวกับบุคลากรให้สามารถทำงานในตำแหน่งที่ถนัดหรือมีประสบการณ์ด้านไหนก็ให้ทำงานด้านนั้นหรือเรียกอีกอย่างการจัดคนให้ถูกกับงาน ส่วนการจัดการทุนมนุษย์หรือการพัฒนาทุนมนุษย์เป็นการเสริมสร้างศักยภาพและขีดความสามารถให้กับงานที่กระทำอยู่ นอกจากนี้ผู้เขียนจะนำหลักพุทธธรรมมาช่วยเสริมสร้างเพื่อการพัฒนาทุนมนุษย์องค์กรจะสามารถเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันยุคปัจจุบันได้อย่างไร

แนวคิด และทฤษฎีการพัฒนาทุนมนุษย์

1. แนวคิดทุนมนุษย์

ทุนมนุษย์ไม่ใช่หมายถึงคนขององค์การโดยตรง เนื่องจากคนจะควบคุมสิ่งที่เป็นทุนมนุษย์ของตนเองและมีอิสระที่จะเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากต้นทุนนั้น ตามที่ตนเองเห็นว่าเหมาะสมกับตนเอง ครอบครัว หรือชุมชนที่เข้าร่วมด้วย ดังนั้น เขาจึงให้ความหมายเกี่ยวกับทุนมนุษย์ในฐานะที่เป็นสินทรัพย์ขององค์การว่าหมายถึง ส่วนประกอบต่างๆ ที่สะสมมาตลอดช่วงชีวิตของบุคคล ทั้งด้านความรู้ ความคิดในการประดิษฐ์สิ่งต่างๆ พลังงานและความกระตือรือร้นอย่างแรงกล้าที่บุคคลเลือกที่จะนำมาใช้ในการทำงานของตนเอง[1]

[1] Leslie A. Weatherly, **“Human Capital-The lllusive Asset Measuring and Managing Human Capital :A Strategic Imperative for HR”,** SHRM Research Quatery, 2003), p.3.

นอกจากนี้ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่ประกอบอยู่ในความสามารถของบุคคล ความรู้ ทักษะและประสบการณ์การทำงานของผู้ปฏิบัติงานขององค์การและผู้จัดการ ขณะเดียวกันเมื่อเขาทำงานที่สอดคล้องกับศักยภาพของตนเองสิ่งที่ได้รับจากการทำงานจะสะสมกลับมาเป็นความรู้ ทักษะ และประสบการณ์โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล[2]

แนวคิดการสร้างเสริมความรู้ทางทฤษฎีทุนมนุษย์จะเป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์เพื่อเพิ่มทุนมนุษย์ นำไปสู่การพัฒนาองค์กรและสังคม จากสภาพการพัฒนาที่ผ่านมา “คน” เป็นเพียงปัจจัยการผลิต เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน ขาดการพัฒนาคน ในความหมายของการพัฒนาคนอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการพัฒนาคนเพื่อเพิ่มศักยภาพที่ครอบคลุมทุกด้าน ตลอดจนการเพิ่มขีดความสามารถในทุกระดับ ทุกกลุ่มอายุ โดยผ่านกระบวนการศึกษาอบรม วิจัยและพัฒนา เพื่อให้ได้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง ทั้งนี้ กระบวนการในการพัฒนาจะต้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมทุกด้าน และต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดขององค์กร ดังนั้น การเร่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) เพื่อสร้างศักยภาพด้านทุนมนุษย์ (Human Capital) ให้เกิดขึ้นในทุกๆ ระดับของสังคม ถือได้ว่ามนุษย์เป็นหัวใจและกลไกสำคัญของกระบวนการพัฒนา ดังนั้น การพัฒนาคน (Human Development) หรือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) จะต้องได้รับการเอาใจใส่โดยองค์กรต้องมีการพัฒนาให้มีคุณภาพ มีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญเพื่อพัฒนาองค์กรให้ยั่งยืนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง เพราะเชื่อว่าหากทรัพยากรมนุษย์มีคุณภาพ ก่อให้เกิดทุนมนุษย์ที่มีศักยภาพ[3]ซึ่งประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่

1) ความสามารถ Competence) โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรู้และทักษะความรู้ จะเป็นความรู้ทางด้านวิชาการหรือด้านเทคนิคที่เกิดจากการศึกษาเล่าเรียน

2) ทักษะ Skill) คือ สิ่งที่ได้จากการฝึกปฏิบัติอันเป็นผลมาจากความสามารถของบุคคล

3) ทัศนคติ Attitude) จะขึ้นกับคุณลักษณะของบุคคลที่มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อย สิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากแรงจูงใจ พฤติกรรมและความประพฤติ

4) ความสามารถทางสติปัญญา ความกระตือรือร้น Intellectual Agility)จะครอบคลุมนวัตกรรม ความยืดหยุ่น และคุณลักษณะในการปรับตัวทั้งในระดับองค์การและระดับบุคคล[4]

ทุนมนุษย์ เป็นคุณลักษณะต่างๆ รวมถึงความสามารถที่มีอยู่ในตัวมนุษย์อันได้แก่ ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดมาจากมนุษย์ผู้นั้น หรือใช้เวลาและเงินในการสร้างเสริม สะสมคงไว้ทุนมนุษย์

---

[2] Gregory G. and Joseph C. Picken, **Beyond Productivity : How Leading Companies Achieve Superior Performance by Leveraging their Human Capital**, (New York : American Management Association, 1999), p.8.

[3] สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, **การพัฒนาองค์กรและบุคลากรแนวคิดใหม่ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**, (กรุงเทพมหานคร : 21 เซ็นจูรี่, 2547), หน้า 1.

[4] G. Roos and J. Roos, **“Measuring your company’s intellectual performance”,** Long Range Planning, Vol.3, 1997), pp.147-155.

ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะการเรียนในโรงเรียนเท่านั้น แต่ทุนมนุษย์ถูกสะสมขึ้นมาหลายทาง เช่น การศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน การย้ายถิ่นฐาน ประสบการณ์ชีวิต การรักษาสุขภาพ รวมทั้งการค้นคว้าหาข้อมูลต่างๆ สาเหตุที่ นักเศรษฐศาสตร์ใช้คำว่า“ทุน”เนื่องจากต้องมีเรื่องของเวลา ความพยายาม เงินในการเสริมสร้างทุนมนุษย์ ซึ่งเป็นการลงทุนเช่นเดียวกับการลงทุนปกติ เพื่อให้ได้คืนมาทีหลัง และการได้คืนมาไม่จำเป็นจะต้องอยู่ในรูปของการคืนทุนเป็นรูปตัวเงินอย่างเดียว การศึกษาเป็นการลงทุนที่ทำให้เกิดผลกำไรเช่นเดียวกับการลงทุนด้านสุขภาพ เพราะทำให้คนสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น[5]

มนุษย์หรือบุคลากรในองค์เมื่อทำงานมาในระยะหนึ่งบางครั้งจะเกิดความเบื่อหน่วยในงานปฏิบัติอยู่ซึ่งมีความจำเจอย่างมาก ผู้บริหารนอกจากเห็นองค์ความรู้ในประสบการณ์ของแต่ละคนแล้ว ผู้นำการบริหารสามารถจะปรับเปลี่ยนการเรียนรู้ในสายงานอื่นๆได้เพื่อไม่ให้เกิดความจำเจซ้ำซากต่อการปฏิบัติงานแบบเดิมซึ่งเป็นการสร้างแรงกระตุ้นการทำงานเหมือนกับได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆอยู่เสมอแต่จะต้องถามความสมัครใจด้วยเพราะบางคนก็ไม่มีความสุขกับงานที่ตนเองไม่ถนัดนัก นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงในโลกยุคปัจจุบัน นอกจากจะต้องมีการปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ การวางแผนงาน การสร้างโครงการเกี่ยวกับทุนมนุษย์แล้ว ผู้เขียนเห็นว่าในยุคปัจจุบันสิ่งที่บางหน่วงงานหรือองค์กรยังขาดอยู่มากนั่นก็คือ การร่วมกันคิดร่วมทำ รวมรับผลประโยชน์ในฐานะเจ้าขององค์กร สิ่งดังกล่าวเกิดขึ้นเพราะเห็นว่า มนุษย์นั่นค่อนข้างจะเห็นแก่ตัว เห็นแก่พวกพ้อง เห็นสิ่งที่ตนจะได้รับประโยชน์ จุดนี้เองที่ผู้นำการบริหารที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร ด้วยการประชุมปรึกษาหารือกันบ่อยๆหรือมีการสรุปงานต่างๆที่ดำเนินอยู่ในทุกวันหากสิ่งใดไม่เป็นไปตามเป้าหมายก็ปรับเปลี่ยนแก้ไขได้ทันเวลา หากสิ่งที่ยังบกพร่องอยู่ก็ช่วยกันคิดหาวิธีการเพื่อปกป้องกันและแก้ไขให้ดีกว่าเดิม

นอกจากนี้แนวคิดเกี่ยวกับทุนมนุษย์ได้แบ่งองค์ประกอบออกเป็น 4 อย่าง คือ

1) ความสามารถ (Ability) หมายถึง ความชำนาญในชุดของกิจกรรม หรืองานรูปแบบใด โดยความสามารถประกอบด้วยส่วนย่อยๆ อีก 3 ส่วน ดังนี้ 1. ความรู้ (Knowledge) เปี่ยมด้วยความรู้ในข้อเท็จจริงที่จำเป็นสำหรับทำงานหนึ่งๆ ความรู้นี้มีลักษณะกว้างขวางกว่าทักษะ 2. ทักษะ (Skill) หมายถึง ความคล่องแคล่ว รู้จักขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติภารกิจใดภารกิจหนึ่งให้ลุล่วงได้เป็นอย่างดี 3และ. ความสามารถเฉพาะตัวหรือพรสวรรค์ (Talent) เป็นคุณสมบัติสำหรับทำงานใดงานหนึ่ง อย่างเห็นได้ชัด ติดตัวมาแต่กำเนิดจากการฝึกฝนตนเองจนคล่องแคล่วเชี่ยวชาญ

2) พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง ลักษณะการแสดงออกที่มีส่วนต่อความสำเร็จของงานที่สังเกตได้

3) ความพยายาม (Effort) หมายถึง การนำเอาทรัพยากรทางกายและความคิดไปใช้ด้วยความมีสติ เพื่อบรรลุเป้าหมาย

---

[5] นิสดารก์ เวชยานนท์,รศ.ดร., **มิติใหม่ในการบริหารทุนมนุษย์**, (กรุงเทพมหานคร : กราฟฟิกซิสเต็มส์ จำกัด, 2551), หน้า 3-4.

4) เวลา (Time) หมายถึง ปัจจัยด้านลำดับเวลาของการลงทุนในมนุษย์[6]

กล่าวได้ว่า การพัฒนาทุนมนุษย์ถือเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ โดยที่องค์กรจะต้องมีกรอบแนวทางการพัฒนาทั้งความรู้ ทักษะ ทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการให้เกิดการเรียนรู้ และนำไปสู่การปฏิบัติโดยต้องมีกระบวนการสำคัญในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติ เพื่อสร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะต้องทำอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่อง เพราะสภาพแวดล้อมและปัจจัยภายนอกมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา[7] นอกจากนี้ องค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ในสายระบบงานของตนให้บรรลุสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรที่วางแผนไว้ ฉะนั้น ผู้นำการบริหารเป็นจุดเริ่มที่จะต้องวางนโยบายนำไปสาแผนงานที่วางไว้ที่เกี่ยวกับบุคลากรจะมี 3 กระบวนการ ได้แก่ การคิด การดำเนินงาน และการประเมินผล เช่น การเสริมสร้างระบบการพัฒนาทักษะให้แก่บุคลากรด้านการทำงาน ด้านความปลอดภัย ด้านความดีความชอบ ด้านขวัญกำลังใจ ด้านสวัสดิการ เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าเมื่อบุคลากรได้รับนโยบายที่ตอบสนองประโยชน์ของผู้บริหารต่อบุคลากร ผู้ทำงานเหล่าจะแรงขับเคลื่อนการทำงานให้ไปสู่เป้าหมายในที่สุด

2. ทฤษฎีทุนมนุษย์

ทฤษฎีทุนมนุษย์ ได้อ้างถึง “คน” หรือทรัพย์สินการลงทุนในคนจะคุ้มค่ามากตามแนวความคิดและข้อเสนอแนะของ Becker และ Scarborough and Elias ซึ่งได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจคือ แนวคิดเกี่ยวกับทุนมนุษย์มีหลักการเช่นเดียวกันกับทฤษฎีทุนมนุษย์ ประกอบด้วย ทักษะ (Skill) มนุษย์ ส่วนทฤษฎีทุนกายภาพจะเน้นโรงงานและเครื่องมือ (Plant and Equipment) ทฤษฎีทุนมนุษย์เน้นความสนใจไปยังสมรรถนะของพลังงาน (Employee Competencies) เพื่อสร้างมูลค่าในองค์กร ทฤษฎีทุนมนุษย์มีทัศนะว่าคนงาน คือสินทรัพย์ที่มีนัยสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการบริหารซึ่งจะนำไปสู่ประเด็นสรุป ซึ่งบริษัทจักต้องให้ความหมายใหม่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของต้นทุน (Cost) ค่าตอบแทน (Remuneration) การฝึกอบรมพัฒนาวิชาชีพความก้าวหน้าในการลงทุน เพื่อเพิ่มค่าให้กับธุรกิจ[8] ดังนั้น การจัดการทุนมนุษย์ คือ การลงทุนมนุษย์ เป็นการลงทุนในตัวบุคคล เพิ่มศักยภาพบุคคล เพื่อไปเพิ่มคุณค่าผลผลิตในรูปของการสร้างคุณค่าและการฝึกอบรมเป็นการลงทุนทรัพย์ที่สำคัญที่สุด[9] ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าทฤษฎีทุนมนุษย์ที่พยามอธิบายว่า มนุษย์เป็นสินทรัพย์ที่มีค่าที่สุดในองค์กรเพราะเป็นตัวจักรสำคัญในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้

4) กลยุทธ์การพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กร

---

[6] ศิระ โอภาสพงษ์,**ทุนมนุษย์,** (กรุงเทพมหานคร : เออาร์ บิซิเนส เพรส, 2543), หน้า 33-39.

[7] พรธิดา วิเชียรปัญญา, **การจัดการความรู้พื้นฐานและการประยุกต์ใช้**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรกมลการพิมพ์,2547), หน้า 15.

[8] บุญทัน ดอกไทสง,**การจัดการทุนมนุษย์,** (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ตะวัน, 2551), หน้า 9.

[9] Becker, G.S., **Human Capital : A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Educationm,** (Chicago : The University of Chicago Press, 1994), p.1.

การเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน รวมถึงสภาพการแข่งขันกันอย่างรุนแรงในขณะนี้ทำให้องค์การทุกแห่งต้องเผชิญทั้งความเสี่ยงภัยที่สูงขึ้นและการสร้างโอกาสที่ดีมากขึ้น ซึ่งเป็นผลจากกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องและแนวโน้มทางสังคม องค์การแบบยุคคลาสสิก (Classical Organization) ในศตวรรษที่ 20 ไม่สามารถดำเนินการได้ดีภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เนื่องจากโครงสร้าง (Structure) ระบบ (Systems) การปฏิบัติ (Practices) และวัฒนธรรม (Culture) เป็นเหตุที่ทำให้เกิดความล่าช้าและเป็นอุปสรรคทำให้ยากต่อการเปลี่ยนแปลง[10] การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้กับทุกองค์การ ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีมากมาย อาทิ การปฏิรูประบบราชการ การปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์การ การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ การออกนอกระบบ การร่วมทุน การรวมกิจการ รวมทั้งการนำเทคนิคการจัดการใหม่ๆ มาใช้ในองค์การ[11] การเปลี่ยนแปลงองค์การสามารถเกิดขึ้นได้ในหลายระดับ คือ ในระดับบุคคล กลุ่ม หรือองค์การ โดยอาจจะเป็นการเปลี่ยนแปลงองค์การทั้งหมดหรือบางส่วนขององค์การ ซึ่งรวมถึงการออกแบบโครงสร้างองค์การใหม่ การติดตั้งระบบสารสนเทศใหม่การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ โดยที่ จอห์นและซัค (Johns and Saks) มองการเปลี่ยนแปลงใน 2 ลักษณะที่สำคัญ คือ

1) การเปลี่ยนแปลงในด้านหนึ่งอาจส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่นด้วยก็ได้ เช่นการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ และกลยุทธ์ขององค์การอาจทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์การไปด้วย

2) การเปลี่ยนแปลงในวัตถุประสงค์ โครงสร้าง กลยุทธ์ การออกแบบงาน เทคโนโลยี กระบวนการทำงาน และวัฒนธรรม จะทำให้องค์การต้องให้ความสำคัญกับคนมากขึ้นโดยจะต้องมีการพัฒนาทักษะ ทัศนะคติที่จำเป็นก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจึงจะทำให้การเปลี่ยนแปลงบรรลุผล

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้จะอยู่ภายใต้โลกยุคศตวรรษที่ 21 ที่ทุกคนสามารถสัมผัสกันได้ทั่วไป คือ การเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะทั้งโลก (Global) ในสังคมแบบใหม่ที่เรียกว่า สังคมสารสนเทศ (Information Society) สังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge Society) หรือเป็นสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Society and Economy) ลักษณะที่เกิดขึ้นดังกล่าวส่งผลทำให้สังคมที่มีความรู้จะกลายมาเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่ง การพัฒนาความรู้ใหม่ๆ เพื่อการแข่งขัน และเสริมสร้างความเข้มแข็งจะเป็นฐาน ที่สำคัญอย่างยิ่งของกระบวนการพัฒนาประเทศ ลักษณะที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ที่สำคัญมี 4 มิติ ดังนี้[12]

1) นวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงความรู้

2) บุคคลมีความสำคัญต่อการสร้างการกระจาย และการนำความรู้ไปใช้

3) เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคม ที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญสำหรับการประมวลผล การเก็บรักษา การถ่ายโอน และการสื่อสารข้อมูลทั้งในรูปของข้อความเสียงและภาพ

---

[10] ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, **ทฤษฎีองค์การ,** (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, 2545), หน้า 344.

[11] ทิพวรรณ หล่อสุวรรณ์รัตน์, **ทฤษฎีองค์การสมัยใหม่,** (กรุงเทพมหานคร :แชทโฟร์พริ้นติ้ง, 2547), หน้า 257.

[12] พรธิดา วิเชียรปัญญา, การจัดการความรู้พื้นฐานและการประยุกต์ใช้, หน้า 12.

4) สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ อันได้แก่ นโยบายทางกฎหมาย และเศรษฐกิจของรัฐบาลดังนั้น จะเห็นได้ว่าโลกในยุคศตวรรษที่ 21 ได้เกิดขึ้นแล้วปัญหามีอยู่ว่า พวกเราทุกคนจะรับมือปรับตัว และอยู่ภายใต้การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ได้อย่างไร ส่วนวิถีทางที่น่าจะเป็นไปได้ก็คือ ประเทศทุกประเทศในโลก องค์การทุกองค์การในโลก กลุ่มทุกกลุ่มในโลก หรือแม้กระทั่งบุคคลทุกบุคคลในโลก จะต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ โดยพยายามพัฒนาแนวทางที่จะสามารถรับมือกับปัญหานี้ได้ นั่นก็คือการเร่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) เพื่อสร้างศักยภาพด้านทุนมนุษย์ (Human Capital) ให้เกิดขึ้นในทุกๆ ระดับของสังคมแบบใหม่นี้ เพราะมนุษย์ถือได้ว่าเป็นหัวใจและกลไกสำคัญของกระบวนการพัฒนาการพัฒนาคน (Human Development) หรือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) จะต้องได้รับการเอาใจใส่โดยองค์การที่เกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน ต้องมีการพัฒนาให้มีคุณภาพ มีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญเพื่อพัฒนาองค์การให้ยั่งยืนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ด้วยเหตุนี้องค์การทุกองค์การจึงควรมุ่งให้ความสำคัญกับตัวคน ในกระบวนการบริหารงาน เพราะคนเป็นหัวใจของการทำงานทุกระบบ และมีผลจะช่วยให้งานนั้นสำเร็จหรือล้มเหลวได้ประเทศพัฒนาต่างๆ ในโลก จึงให้ความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพราะเชื่อว่าหากทรัพยากรมนุษย์มีคุณภาพ ก่อให้เกิดทุนมนุษย์ที่มีศักยภาพ และจะคิดทำการสิ่งใดยิ่งมีโอกาสพบกับความสำเร็จ[13]

กล่าวได้ว่า ยุคปัจจุบันเป็นแห่งการแข่งขันองค์กรใดไม่บริหารจักจัดการทรัพยากรมนุษย์หรือไม่พัฒนาทุนมนุษย์จะอยู่ในโลกแห่งการแข่งขันอย่างยากลำบากเพราะการเสริมสร้างศักยภาพและขีดความสามารถของมนุษย์เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในทุกองค์กร ฉะนั้น ผู้นำการบริหารจะต้องมีวิสัยทัศน์ มีนโยบาย มียุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ในการยกระดับการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิและผลิตผลงานอย่างมีคุณภาพ สร้างสรรค์ผลงานใหม่ออกมานำเสนอแก่สังคม เพราะนวัตกรรมต่างๆไม่ใช่จะออกมาโดยผู้บริหารแต่เพียงฝ่ายเดียว ผู้นำการบริหารจะต้องเห็นคุณค่าและความสำคัญในการที่จะบรรลุเป้าหมายขององค์กรด้วยการบริหารจัดการเกี่ยวกับมนุษย์ในองค์การทั้งให้การศึกษา ให้การพัฒนา ให้ไปศึกษาดูงาน ณ ต่างประเทศเพื่อกลับมาปรับปรุงปรับเปลี่ยนการทำงานแบบสมัยใหม่และเพื่อก้าวทันโลกแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศ

วิเคราะห์หลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กร

การพัฒนาทุนมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนามิได้จำแนกไว้เฉพาะในองค์กร แต่ในลักษณะที่จะสามารถอธิบายได้ระดับสังคมโดยทั่ว การดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้น ทัศนะทางพระพุทธศาสนาพยายามที่จะอธิบายถึงกิจกรรมที่เป็นคุณสมบัติว่าเมื่อมนุษย์จะกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด หากต้องการที่จะบรรลุเป้าหมายจะต้องเริ่มจากสิ่งที่ตนเองมีความถนัดหรือมีความสนใจเป็นพื้นฐานสำคัญและสามารถจะเป็นแรงกระตุ้นทางความคิดพิจารณาหาวิธีการเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ แต่ถึงอย่างไรก็ตามการพัฒนามนุษย์ให้เป็นทุน

---

[13] สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา,**การพัฒนาองค์กรและบุคลากรแนวคิดใหม่ในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล,** หน้า 1.

มนุษย์ได้นั้นก็เพื่อยกระดับของทักษะ ประสบการณ์ และความสามารถ ความตื่นตัว และแรงจูงตามธรรมชาติในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุด ถึงแม้ว่านักวิจัย นักการศึกษาทางพระพุทธศาสนาได้มีความพยายามนำเสนอหลักธรรมะที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในระดับองค์กรและอธิบายในเชิงของการบูรณาการมากขึ้น ฉะนั้น การเขียนบทความฉบับนี้มีความมุ่งหมายไปที่จะนำหลักพุทธธรรมมาช่วยเสริมสร้างการพัฒนามนุษย์ให้องค์กรให้เกิดทั้งคุณภาพจากภายและคุณภาพภายในให้มากที่สุด นั่นก็คือ หลักอิทธิบาทธรรม[14] หมายถึง ทางแห่งความสำเร็จ จุดเริ่มที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ถ้าเราพัฒนาคนถูกต้องอย่างที่ว่า มนุษย์ไม่แปลกแยก จากความเป็นจริง ของธรรมชาติตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน ทุกอย่างก็สอดคล้องไปกันได้หมด ไม่มีอะไรเสียหาย เมื่อเราวางฐานได้ดีแล้ว เราก็ใช้หลักการต่างๆ ในการทำงานบนพื้นฐานแห่งความถูกต้องนั้น เมื่อพื้นฐานถูกต้องแล้วเราเอาธรรมะอะไรมาใช้ตอนนี้ ก็เดินหน้าไปด้วยดี ด้วยหลักแห่งความสำเร็จ[15]ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่

1. การพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยหลักฉันทะ

การพัฒนาทุนมนุษย์ให้เกิดความพอใจหรือความรักในสิ่งที่จะกระทำสามารถที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรเกิดความสุข เพราะหากความชอบหรือความคลั่งไคลได้เกิดขึ้นในจิตสำนึกของพนักงาน แน่นอนว่า การผลิตผลงานยอมจะต้องอาศัยทัศนคติ ค่านิยม และการมองสิ่งนั้นเหมือนมันเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต แต่กระนั้นการสร้างให้พนักงานบุคลากรในองค์กรได้นั้น บางครั้งการคัดกรองคนที่จะเข้ามาทำงานในองค์กรโดยแผนกที่ได้ระบุไว้แล้ว ย่อมเป็นที่ผู้นำหรือผู้บริหารในองค์กรควรจะที่ตระหนักไว้ว่า หากรับคนที่ไม่มีความชอบในสิ่งนั้นจริง ๆ จะเท่ากับว่า การปฏิบัติงานของพนักงานจะขาดซึ่งความสุขไปส่วนหนึ่ง ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของการปฏิบัติด้วยความเบื่อหน่าย ทำไปก็ไม่แตกต่างกับเครื่องจักรที่ไร้จิตวิญญาณทำๆเพื่อให้เสร็จเป็นอย่าง ๆ นอกจากนี้ การสับเปลี่ยนหรือการแลกเปลี่ยน อย่างเช่น เป็นหากเป็นในระดับองค์กรขนาดเล็กอาจจะมีการประชุมในคณะทีมงานเพื่อการเรียนรู้งานใหม่โดยการย้ายไปปฏิบัติงานส่วนอื่นบ้าง หากเป็นองค์กรขนาดใหญ่ อาจจะต้องมีการศึกษาถึงบทบาทหน้าที่ว่ามีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานเดิมหรือไม่ อย่างไร หรือในระดับวิทยาลัยที่มีวัฒนธรรมแบบพี่น้องอาจจะมีการสับเปลี่ยนตำแหน่งบ้างก็ได้ เช่น ฝ่ายบริหารอาจจะไปทำงานฝ่ายวิชาการ ฝ่ายวิชาการก็มาปฏิบัติงานฝ่ายบริหาร เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงภาระในลักษณะเช่นนี้จะมีส่วนในการเพิ่มความรู้ ประสบการณ์ใหม่ ๆ และอาจจะทำให้บุคลากรที่ปฏิบัติงานค้นพบตัวตนของตนเองที่แท้จริงก็ได้ว่า ตนเองชอบหรือผูกใจไว้กับสิ่งนี้จริง ๆ ดังนั้น การปลูกฝังความรัก ความชอบในงานที่ปฏิบัติอยู่จะส่งผลให้เกิดสิ่งดี ๆ อย่างน้อย 2 ประการได้แก่ 1.การเรียนรู้ที่สามารถสั่งสอนประสบการณ์และความท้าทายในภารกิจใหม่ ๆ อยู่เสมอ 2.ทำให้เกิดการค้นหาตนเอง 3.การเปลี่ยนบรรยากาศใหม่ 4.การปฏิบัติกับพนักงานใหม่ ๆ และ5.ช่วยให้บุคลากรปฏิบัติแบบมีชีวิตชีวา จึงเป็นไปได้ว่า หากองค์กรใดสามารถที่ค้นหาความพอใจ

---

[14] ม.ม. (ไทย) 13/247/292.

[15] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมะกับการทำงาน**, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, 2543), หน้า 79.

และความรักใคร่ในการปฏิบัติหน้าที่นั้น ๆจะช่วยให้องค์กรมีชีวิตชีวิตกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันที่ไม่ได้แตกต่างกับเครื่องจักรในโรงงานอุตสาหกรรม

2. การพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยหลักวิริยะ

การพัฒนาทุนมนุษย์ให้เกิดความเพียรพยายามในการปฏิบัติหน้าที่ ดังจะเห็นได้ว่า แรงจูงใจสำหรับการปฏิบัติงานของมนุษย์จะไม่เท่ากันหรือปัจจัยที่ส่งเสริมให้พนักงานหรือบุคลากรเกิดความอุสาหะมากขึ้นย่อมขึ้นอยู่กับนโยบายหรือสิ่งล่อใจต่อคนในองค์กร แต่กระนั้นสิ่งเหล่านี้อาจจะไม่ใช่สาระสำคัญมากนักเพราะแม้แต่บุคลากรที่เงินเดือนสูง ๆ มีสวัสดิการมากมาย และมีความสามารถยังลาออกได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามนุษย์ไม่ได้มองเห็นเงินเป็นกลไกที่สำคัญทั้งหมด แต่จะต้องอาศัยแรงใจจากผู้นำและบุคลากรอีกด้วย ว่าวัฒนธรรมเหมาะสมสำหรับการทุ่มเทชีวิตทั้งแรงและแรงใจให้กับองค์กรหรือไม่ หากไม่สามารถที่จะทำให้บุคลากรเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรได้ ย่อมเป็นไปได้ยากที่จะทำให้ความเพียรในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเสียสละและทุ่มเทนอกจากนี้ องค์กรที่ดีแม้ว่าจะให้ค่าตอบแทนที่สูง และสวัสดิการมากมายก็ตาม แต่ทำไมองค์กรไม่สามารถรักษาคนเก่ง คนดีและคนที่มีศักยภาพไว้ได้ ก็เพราะว่า การทำงานที่ไม่ตอบโจทย์สำหรับชีวิตของเขา สิ่งล่อใจเหล่านั้นจึงเป็นสิ่งที่ไร้คุณค่าไปโดยปริยาย ฉะนั้น ความเพียรจะเกิดได้ก็ด้วยอาศัยความพอใจยินดีในการปฏิบัติงานนั้น จึงจะสามารถสร้างให้มนุษย์เกิดความเพียร ความพยายาม และความอุตสาหะอย่างต่อเนื่องไม่หยุดยั้ง ซึ่งไม่ใช่ประเภทของคนบ้างานมากเกินไป แต่ทำไปด้วยใจที่รัก และเพียรพยายามเพื่อให้เกิดความสำเร็จนั้นเอง

3. การพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยหลักจิตตะ

การพัฒนาทุนมนุษย์ทางความคิดและอารมณ์ต่อความตั้งมั่นในการปฏิบัติงาน จะมีลักษณะของความสร้างสรรค์ผลงานไม่หยุด จะมีสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ออกมาสู่สังคมได้เสมอ ซึ่งจะเห็นได้ว่า การสร้างความพอใจในเบื้องต้น จนเกิดความเพียรพยายาม จะพบกับความตั้งในสิ่งที่กระทำอยู่ในห้วงจิตใจของบุคคลนั้น ไม่ยอมลดละหากสิ่งนั้นไม่สำเร็จ ก็ด้วยอาศัยความไม่ลดละสายตาจากสิ่งนั้น ๆ เพราะมองว่า พนักงานที่ปฏิบัติงานในองค์กรส่วนใหญ่ความเบื่อหน่ายทำให้เกิดความท้อแท้ ความอ่อนแอทางจิตใจจะเกิดขึ้นบ่อยครั้ง เพราะหากองค์กรไม่ส่งเสริมกำลังให้กับบุคลากรก็จะยิ่งทำให้พนักงานปฏิบัติหน้าที่ด้วยความแห้งแล้งจากภายในกลายเป็นคนที่เห็นแก่ตัว ไม่ยอมเสียสละหากไม่ใช่หน้าที่ของตน ไม่ใส่ใจต่อภารกิจอื่น ๆ นอกจากนี้ สิ่งหนึ่งที่พนักงานหรือบุคลากรมีความต้องการอย่างมากนั่นก็คือ ความมั่นคงในสายอาชีพ หากองค์กรสามารถที่จะสร้างความมั่นใจให้กับเขาได้ ความเชื่อมั่นในองค์กรจะเกิดขึ้นต่อพนักงานอย่างมาก แต่กระนั้น สิ่งเหล่านั้นอาจจะเป็นคำตอบเบื้องต้นสำหรับองค์กร แต่ไม่ได้หมายความว่า บุคคลนั้นจะอยู่ในองค์กรนั้นตลอดชีวิต แต่ความตั้งมั่งแห่งจิตมากกว่าที่จะให้บุคลากรมีอารมณ์ที่มั่งคงและมีอุดมการณ์เพื่อสร้างองค์กรให้ดี ผลงานมีคุณภาพก็ด้วยอาศัยการฝึกจิตที่มั่งคงต่อการปฏิบัติงานนั้นด้วยความพอใจ และความเพียรอันเป็นพื้นฐานทั้งหมด

4. การพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยหลักวิมังสา

การพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยวิมังสา เป็นการสร้างระบบความรอบรู้ในการปฏิบัติหน้าที่ ย่อมมีความสำคัญอย่างมากซึ่งมากจาก 3 ทิศทางได้แก่ 1. การเรียนรู้จากครูอาจารย์ จากเพื่อนสนิท เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่จะได้มาก่อนการปฏิบัติงานเรียกว่าภาคทฤษฎี 2.การเรียนรู้ด้วยการสั่งสมประสบการณ์ที่ยาวนาน เพราะ

บุคคลเมื่อผ่านการทำงานมานานย่อมมีทั้งความผิดพลาด และความสำเร็จไปในตัว สิ่งที่ผิดพลาดจะถูกแก้ไขได้จัดเป็นประสบการณ์การทำงาน และ3.การเรียนรู้ที่เกิดจากภายในทั้งหมด ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับวิชาการและประสบการณ์ เป็นความรู้ชนิดที่สามารถแก้ไขปัญหาของชีวิตได้ ตอบโจทย์การดำเนินชีวิตได้น่าอัศจรรย์ เรียกว่า ตัวปัญญา นักปรัชญาทางศาสนาหลายท่านมองว่า จะมาจากความว่าง และจิตใจที่สงบจนสามารถจะพบคำตอบได้เอง ซึ่งแน่นอนว่าหากจะนำตัวปัญญามาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่นั่นอาจจะไม่เหมาะสมมากนักแต่สามารถจะประยุกต์ในองค์ความรู้ที่นอกเหนือสองสิ่งนั้น ซึ่งนั้นหมายความว่า การจะพัฒนาทุนมนุษย์ให้เกิดวิมังสา เป็นการฝึกระบบการพินิจพิจารณ์อย่างเหมาะสมในเหตุและผลอย่างต่อเนื่องให้เกิดความรอบคอบ รอบด้าน ให้เกิดความรู้ลึก ให้เกิดความรู้กว้าง ให้เกิดความรู้จริงในสิ่งที่กระทำอยู่นั้น ๆ เพราะมองว่า การที่มนุษย์มีความรู้ชนิดนี้สามารถที่มองเห็นระบบการปฏิบัติงานตั้งต้นไปจนจบกระบวนการทั้งหมดว่า จะเริ่มต้นอย่างไร มีกระบวนการอย่างไร จะเกิดปัญหาอย่างไร จะแก้ไขปัญหาอย่างไร และจะพัฒนางานให้เกิดประสิทธิภาพได้อย่างไร รวมทั้งการวิเคราะห์สังเคราะห์ถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้นว่าเพียงพอต่อการนำไปใช้ประโยชน์ให้เกิดความคุ้มค่าหรือไม่ ดังนั้น องค์กรจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์จะต้องใส่ตัววิมังสาเข้าไปเพื่อให้เกิดการปกป้องความเสียหายที่จะเกิดขึ้นและสร้างคุณค่าให้กับผลงานอย่างต่อเนื่อง

สรุปวิเคราะห์

แนวคิดทฤษฎีทุนมนุษย์พยายามที่เสนอแนวทางในการพัฒนามนุษย์ในฐานะทุนหรือทรัพย์สินในการผลิตหรือการทำงานในองค์กร ซึ่งจะเห็นได้ว่าจะมาในรูปแบบของการพัฒนาบุคลากร การให้การศึกษาเพิ่มเติมแก่บุคลากร การให้ไปศึกษาดูงานในต่างประเทศ การฝึกอบรม เป็นต้นสิ่งเหล่านี้เป็นแนวทางในการพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีค่าคู่ควรกับการทำงานให้กับองค์กรนั้นๆเพื่อที่จะเตรียมความพร้อมในการแข่งขันกับโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง และเป็นการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ไปในตัว นอกจากนี้แนวคิดทฤษฎีทุนมนุษย์ยังได้อธิบายถึงพฤติกรรมส่วนตัวของมนุษย์ว่า สามารถที่จะตอบสนองต่อความสำเร็จตามเป้าหมายได้หากเขาเห็นว่า เขามีคุณค่าต่อองค์กรนั้นๆ และยังมีการอธิบายถึงลักษณะเฉพาะตัวถึงทักษะ ความรู้ ความพยายามและป้าพรสวรรค์ของมนุษย์ในแต่ละคน ฉะนั้น การพัฒนาทุนมนุษย์เป็นปัจจัยที่ผู้นำการบริหารจะต้องมองเห็นความสำคัญของบุคลากรที่ปฏิบัติอย่างเอาจริงเอาจริงจนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายได้

การปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรที่ส่งเสริมให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้นั้น สำหรับมุมทางพระพุทธศาสนาจะมองไปไกลกว่าที่เป็นในรูปของกระบวนการ ตั้งการคัดกรองคนเข้ามาทำงานที่จะต้องมองให้เห็นว่า คนที่สมัครงานมีความชอบ ความพอใจในตำแหน่งงานนั้นหรือไม่ หากเกิดสิ่งเหล่านั้นจะเป็นพื้นฐานสำหรับความสุขและผลงานที่จะเกิดขึ้นในเพราะเมื่อบุคคลมีความรักความชอบในงานที่ปฏิบัติอยู่จะเกิดความเพียรที่ประกอบด้วยความสุขอย่างไม่ลดละ ไม่หยุดยั้งที่จะสร้างผลงานให้ปรากฏต่อองค์กรและต่อสังคมนั้น ๆ เมื่อการปฏิบัติงานแบบเอาจริงเอาจังได้เกิดขึ้นความตั้งมั่น ความมั่นคงต่อเป้าหมายจะเกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้นเพราะอารมณ์จะเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวสิ่งนั้นต่อไป แม้ว่าจะเกิดอุปสรรคปัญหาอย่างหนึ่งอย่างใด บุคลากรจะมีตัวประสบการณ์ทั้งหลายเข้ามาช่วยในการพินิจพิจารณาถึงเหตุผล และแก้ไขสิ่งนั้นอย่างรอบคอบ รอบด้านและป้องกันความผิดพลาดที่อาจจะเกิดได้อย่างทันท่วงที ดังนั้น พุทธบูรณาการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กร

เป็นการมองถึงทุนของบุคลากรที่จะต้องมีรากฐานจากความรัก ความพอใจ ความเพียรพยายาม ความตั้งมั่นมีอุดมการณ์ และมีความรอบรู้ต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ย่อมส่งผลให้เกิดผลสัมฤทธิ์ และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในองค์กรอย่างต่อเนื่องและบุคลากรก็เกิดความสุขทั้งการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิต

บรรณานุกรม

ทิพวรรณ หล่อสุวรรณ์รัตน์. **ทฤษฎีองค์การสมัยใหม่.** กรุงเทพมหานคร :แชทโฟร์พริ้นติ้ง, 2547.

นิสดารก์ เวชยานนท์. **มิติใหม่ในการบริหารทุนมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : กราฟฟิกซิสเต็มส์ จำกัด, 2551.

บุญทัน ดอกไธสง. **การจัดการทุนมนุษย์.** กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ตะวัน, 2551.

พรธิดา วิเชียรปัญญา.**การจัดการความรู้พื้นฐานและการประยุกต์ใช้**. กรุงเทพมหานคร : ธรรกมลการพิมพ์, 2547.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

ศิระ โอภาสพงษ์. **ทุนมนุษย์.** กรุงเทพมหานคร : เออาร์ บิซิเนส เพรส, 2543.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. **ทฤษฎีองค์การ.** กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, 2545.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. **การพัฒนาองค์กรและบุคลากรแนวคิดใหม่ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : 21 เซ็นจูรี่, 2547.

Becker G. S. **Human Capital : A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Educationm.** Chicago : The University of Chicago Press, 1994.

Gregory G. and C. Joseph Picken. **Beyond Productivity : How Leading Companies Achieve Superior Performance by Leveraging their Human Capital**. New York : American Management Association, 1999.

Roos G. and Roos J. **"Measuring your company's intellectual performance".** Long Range Planning Vol.3, 1997.

Weatherly A. Leslie. **"Human Capital-The lllusive Asset Measuring and Managing Human Capital :A Strategic Imperative for HR".** SHRM Research Quatery, 2003.

ความเป็นพุทธกับวัฒนธรรมไทย
Buddhism and Thai Culture

พระครูสังฆรักษ์สวัสดิ์ อภินนฺโท (ขันติธรรม)
วิทยาเขตนครราชสีมา

บทคัดย่อ

นับแต่พุทธธรรมได้อุบัติขึ้นจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ณ ใต้ต้นโพธิ์ พุทธคยาประเทศอินเดีย ก่อน พ.ศ. 45 ปี จากการค้นพบสัจธรรมอันยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้าในครั้งนั้น ได้เกิดปรากฏการณ์ครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ กล่าวคือการประกาศความจริงเกี่ยวกับโลกและชีวิตที่ถูกปิดบังด้วยลัทธิความเชื่อต่าง ๆ มาช้านาน ให้ปรากฏเห็นตามความเป็นจริง พร้อมประกาศอิสรภาพให้แก่มนุษย์ให้พ้นจากการถูกครอบงำโดยอำนาจเหนือธรรมชาติในรูปแบบต่าง ๆ ผลจากการตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณขององค์พระศาสดา ได้เกิดบุคคลที่มีคุณสมบัติเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานขึ้นเป็นองค์แรกของโลก ปรากฏนามว่า "พระพุทธเจ้า" ผู้ทรงค้นพบกฎเกณฑ์แห่งความเป็นจริงตามธรรมชาติของสรรพสิ่ง และกฎเกณฑ์ของธรรมชาติดังกล่าวนั้น ได้ถูกนำมาเผยแผ่แก่บุคคลทั่วไป เพื่อให้มนุษย์ได้เข้าใจและปฏิบัติตนอย่างถูกต้องต่อกฎเกณฑ์ต่าง ๆ กฎเกณฑ์นั้นเรียกว่า "พระธรรม" คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

คำสำคัญ : ความเป็นพุทธ, วัฒนธรรมไทย

Abstract

Since Buddhism has emerged from the enlightenment of the Buddha under the Bodhi tree Bodhi tree India before 45 years. From discovering the great truth of the Buddha at that time. There has been a major phenomenon in human history. That is, the proclamation of the truth about the world and the life that has been obscured by faith has long been practiced. Promote freedom from the overwhelming supernatural power in various ways. The result of enlightenment, the righteous thoughts of the Prophet. One of the world's first known waking qualities is known as the "Buddha," who discovered the rules of the natural reality of all things. And the rules of nature are. Has been propagated to the public. To allow people to understand and act properly on the rules. The law is called "preaching" is the teaching of the Buddha.

Keywords: Buddhism, Thai culture

บทนำ

ประเทศไทย เป็นประเทศที่ได้รับคติแนวคิดความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ในแนวทางของพุทธศาสนาเถรวาท เริ่มตั้งแต่พระเจ้าอโศกมหาราช ประมาณ พุทธศักราช 236[1] ได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของชาวไทยทีละน้อย ด้วยความเปิดใจกว้างรับวัฒนธรรมอื่น ๆ ทำให้ความยึดมั่นในวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนไทยต้องเผชิญกับการรุกรานของลัทธิบริโภคนิยม ซึ่งหลั่งไหลทะลุทะลวงเข้ามา ความสำนึกของคนในชาติมีกำลังอ่อนลงโดยไม่รู้สึกตัว คำว่า “พุทธ” จึงเป็นเพียงสัญลักษณ์ของกลุ่มชนเท่านั้น พร้อมกับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงเป็นการใช้ชีวิตที่มิได้นึกถึงความเป็นพุทธ สารพันที่เกิดขึ้นและสั่งสมเรื่อยมาทุกยุคทุกสมัย ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นทำให้รัฐบาล หน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษาหันกลับมาทบทวนแนวทางในการพัฒนาประเทศว่าจะเดินทางไปในทิศทางใด จึงจะเหมาะสมกับสังคมไทย จึงได้มีการกำหนดแนวทางที่ใช้ความเป็นอยู่ดั้งเดิมที่แฝงไปด้วยความผูกพันกับศาสนา และวัฒนธรรมที่เคยถูกมองว่าเป็นความล้าสมัย กลับมาเป็นแนวทางที่ต้องเดินอีกครั้ง[2]

วัฒนธรรมจึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมแก่กาลเวลาอยู่เสมอ จากความหมายของวัฒนธรรมนั้น อาจหลอมรวมเข้าด้วยกันและสรุปได้ คือ วัฒนธรรม มีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่ม หนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง ซึ่งมนุษย์ได้คิดสร้าง ระเบียบ กฎเกณฑ์ วิธีในการปฏิบัติ โดยได้ วิวัฒนาการสืบทอดกันมาอย่างมีแบบแผน โดยทั่วไปแล้ว มักแบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุได้แก่ สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มนุษย์คิดค้นผลิตขึ้นมา เช่น สิ่งก่อสร้าง อาคารบ้านเรือน อาวุธยุทโธปกรณ์ เครื่องอำนวยความ สะดวกต่าง ๆ

2. วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุหมายถึง อุดมการณ์ ค่านิยม แนวความคิด ภาษา ความเชื่อทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ลัทธิการเมือง กฎหมาย วิธี การกระทำและแบบแผนในการดำเนินชีวิต ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม (Abstract) ที่มองเห็น ไม่ได้ ธรรมชาติของวัฒนธรรม วัฒนธรรมโดยพื้นฐานแล้วจะมีลักษณะเป็นเช่นเดียวกัน

1. วัฒนธรรมเกิดจากการเรียนรู้ วัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นได้เองตามธรรมชาติหรือ ไม่ใช่สัญชาตญาณ แต่เป็นผลรวมของความคิดของมนุษย์ที่เกิดจากการเรียนรู้ธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม แล้วรู้จักนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต นอกจากเรียนรู้จากธรรมชาติ แล้วมนุษย์ยังเรียนรู้วัฒนธรรมจากสังคมตนเอง จากครอบครัว เพื่อนฝูงและสถาบันทางสังคม อื่น ๆ การเรียนรู้ทั้งหลายเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์สร้างสรรค์วัฒนธรรมขึ้น 2. วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนรุ่น ต่อ ๆ ไปไม่มีสิ้นสุด เป็นสมบัติส่วนรวมซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากบรรพชนร่วมกัน ทั้งนี้เพราะ มนุษย์รู้จักจดจำและศึกษาอดีต สามารถนำอดีตมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อคนรุ่นหลังได้ นอกจาก นี้ มนุษย์ยังสามารถใช้

---

[1] พระหรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **กาลานุกรมพระพุทธศาสนาในอรยธรรมโลก,** พิมพ์ครั้งที่3, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, 2552), หน้า 30.

[2] https://www.gotoknow.org/posts/439633 (สืบค้น 13 สิงหาคม 2560)

ภาษา ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดประสบการณ์ ต่อกัน ทำให้มนุษย์สามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมเป็นมรดกสู้คนรุ่นต่อ ๆ ไปได้

วิวัฒนาการของความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย

ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาได้แผ่ขยายไปสู่ดินแดนต่าง ๆ ได้ผนวกกับลัทธิความเชื่อดั้งเดิมของท้องถิ่นนั้น ๆ อีกทั้งยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ทำให้เกิดแนวคิด ค่านิยม และวิถีชีวิตแบบพุทธดั้งเดิมได้เปลี่ยนไปตาม พระพุทธศาสนาจึงมีลักษณะแบบใหม่ คือเป็นพระพุทธศาสนาที่ผสมกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมแบบใหม่ที่เกิดขึ้นตามยุคสมัย ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนาในรูปแบบใหม่นี้ได้รับการยอมรับจากท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างกลมกลืน ถึงแม้จะคลาดเคลื่อนไปจากหลักการดั้งเดิมก็ตาม ประชาชนก็ไม่ได้ใส่ใจอะไร หรือบางทีก็ไม่ทราบด้วยซ้ำไปว่าพระพุทธศาสนาดั้งเดิมเป็นเช่นไร คงเข้าใจแต่เพียงว่า พระพุทธศาสนาที่เป็นอยู่นั้นถูกต้องแล้ว ถึงแม้ในบางสังคมมีพระสงฆ์ผู้เป็นปราชญ์ทางพระพุทธศาสนามาชี้แนะบอกกล่าวให้รู้จักแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาก็ตาม แต่ก็ไม่อาจจะทำให้คนส่วนมากเข้าใจอย่างทั่วถึงได้ เพราะได้ยึดถือปฏิบัติกันมานานและยังได้ฝังรากลึกอยู่ในสังคมมานาน

ถึงแม้ในประเทศไทยจะนับถือพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท แต่ก็ไม่อาจคงความเป็นเถรวาทได้ทั้งหมด จนแทบไม่แตกต่างจากฝ่ายมหายาน เนื่องจากคนไทยมีพื้นฐานความเชื่อดั้งเดิมมาก่อน ได้แก่ความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ที่คนไทยนับถือก่อนที่จะรับเอาพระพุทธศาสนามานับถือ และความเชื่อในการนับถือผีสางเทวดาและไสยศาสตร์ ความเชื่อดั้งเดิมยังอยู่ ได้ผสมผสานกับพระพุทธศาสนา จึงกลายเป็นพระพุทธศาสนาแบบไทย ในขณะเดียวกันพระพุทธศาสนาก็มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมไทยในสมัยต่อมาด้วย

เพื่อให้เห็นภาพของพระพุทธศาสนาดั้งเดิมกับพุทธศาสนาแบบไทย ๆ ชัดขึ้น จึงขอยกตัวอย่างจากสิ่งที่เปลี่ยนไปจากเดิม เช่น การถวายผ้าป่า หรือผ้ากฐิน ซึ่งความหมายเดิมเป็นการถวายผ้าให้กับพระภิกษุสงฆ์เพื่อใช้นุ่งห่ม หัวใจของการถวายกฐินหรือผ้าป่าอยู่ที่ "ผ้า" แต่ในสังคมไทย การถวายผ้าป่าหรือกฐินมิใช่เป้าหมายเพื่อการถวายผ้า แต่มีเป้าหมายด้านอื่น การเปลี่ยนแปลงย่อมเกิดขึ้นเป็นธรรมดาตามกฎของอนิจจัง สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากปัจจัยทั้ง 2 ด้าน[3] คือ ปัจจัยภายนอกเช่นอิทธิพลจากสังคม สิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และปัจจัยภายใน ได้แก่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อของพุทธศาสนิกชนเอง ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น สิ่งที่น่าสนใจคือ การเปลี่ยนแปลงนั้นก่อให้เกิดผลดีผลเสียอย่างไร และพุทธศาสนิกชนควรมีท่าทีอย่างไรต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อความเข้าใจในความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงขอเสนอเปรียบเทียบหลักการดั้งเดิมของพระพุทธศาสนาและภาพรวมแห่งการเปลี่ยนแปลงของสถาบันพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นพื้นฐานในการพิจารณาต่อไป

หลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมไทย เป็นรากเหง้าทางวัฒนธรรม หลักในการดำเนินชีวิตของคนไทย โดยคนไทยจำนวนมาก คือผู้นับถือพระพุทธศาสนา ปฏิญาณตนเป็นชาวพุทธ ซึ่งเมื่อได้รับและ

[3] http://dekdeemedia.com/mcu/page06.html (สืบค้นเมื่อ วันที่ 13 สิงหาคม 2560)

นำคติคำสอนในพระพุทธศาสนามาศึกษาและปฏิบัติพบความสำคัญของการจาริกบุญที่ปรากฏ อยู่ในพระไตรปิฎกด้วย ซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญอย่างยิ่ง โดยปรากฏ ในพระพุทธวจนะ[4]จะคงอยู่ได้ ถ้าหากพุทธศาสนิกชนเข้าใจและรักษาหลักการเอาไว้ได้ หลักการจึงเป็นสาระสำคัญของพระพุทธศาสนา หากหลักการของพระพุทธศาสนาถูกปล่อยปะละเลย ก็จะกลายเป็นพระพุทธศาสนาที่ไม่สมบูรณ์ จึงขอยกตัวอย่างหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา เพื่อจะเป็นข้อเปรียบเทียบกับลักษณะของพระพุทธศาสนาในวัฒนธรรมไทยตลอดถึงสังคมไทย ดังนี้

1. การให้ความสำคัญที่พุทธศาสนิกชนและต้องปฏิเสธอำนาจเหนือกฎธรรมชาติ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งแก้ปัญหาให้กับมนุษย์โดยตรง จึงให้ความสำคัญที่ตัวมนุษย์เป็นศูนย์กลาง โดยสอนให้มนุษย์รู้จักตนเองอย่างถูกต้อง และเข้าใจในสิ่งที่มาสัมพันธ์กับตัวมนุษย์อย่างชัดเจน เพื่อการมีท่าทีและการปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง ลักษณะของพระพุทธศาสนาจึงเน้นที่ตัวมนุษย์ โดยแสดงให้เห็นว่ามนุษย์มีศักยภาพเพียงพอที่จะดับทุกข์ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยพึ่งพาอำนาจสิ่งอื่นที่นอกเหนือจากการกระทำของมนุษย์เอง พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่ไม่ยอมรับและไม่สอนให้พึ่งพาอำนาจจากเทพเจ้าหรืออำนาจลึกลับเหนือกฎธรรมชาติ เป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติด้วยตนเอง

2. หลักกฎแห่งกรรม

เมื่อพระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์ตระหนักในการกระทำของตนเอง กรรมคือการกระทำจึงมีอำนาจที่สุดในการกำหนดชีวิตมนุษย์ การที่สัตว์โลกมีความแตกต่างกัน ก็ด้วยผลของกรรมที่สั่งสมมาต่างกัน กฎแห่งกรรม เป็นกฎเกณฑ์ที่เป็นไปตามธรรมชาติ เมื่อกระทำอย่างไร ก็ย่อมได้รับผลอย่างนั้น ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ โดยปราศจากการบังคับหรือควบคุมจากอำนาจใด ๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งการกระทำในการดับทุกข์ของมนุษย์จะต้องลงมือกระทำด้วยตนเอง จะทำแทนกันไม่ได้

3. หลักมัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง

การกระทำของมนุษย์อันหมายถึงการกระทำทางกาย วาจา และใจ จะต้องมีความสมดุลกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ คือปฏิบัติตามความเหมาะสมของกฎเกณฑ์แห่งสภาวะที่มันเป็นจริง ไม่เอาใจมนุษย์ไปตัดสินหรือเอาเกณฑ์อื่น ๆ ไปตัดสินเกณฑ์ของธรรมชาติ ลักษณะของพระพุทธศาสนานี้ เรียกว่า "ทางสายกลาง" คือทางปฏิบัติสายกลาง ไม่เอียงไปด้านใดด้านหนึ่ง

4. หลักการแห่งเหตุปัจจัย

วิธีพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่มีปรากฏ พระพุทธศาสนามีหลักการในการพิจารณาคือมองถึงความเชื่อมโยงของเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่เกื้อหนุนก่อให้เกิดเป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมา สรรพสิ่งในโลกไม่มีสิ่งใดที่จะเกิดขึ้นมาลอย ๆ โดยไม่มีเหตุปัจจัย และสิ่งที่ดับไปก็ต้องดับอย่างมีเหตุปัจจัย

5. การไม่ยึดมั่นถือมั่น

ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของพระพุทธศาสนา คือการไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งทั้งปวง โดยพิจารณาให้เห็นความเป็นอนัตตาของสรรพสิ่ง เมื่อเข้าถึงความเป็นอนัตตาได้ ก็สามารถละการยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ ได้

---

[4] ที.ม. (ไทย) 10/202/150

เป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาคือการไม่ยึดมั่นถือมั่นจนสามารถบรรลุพระนิพพานได้ คำสอนใดที่สอนให้ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ เช่นการยึดมั่นในวัตถุ บุคคล ทิฏฐิ ตลอดจนการยึดมั่นถือมั่นในพระศาสดา คำสอนนั้นมิใช่พระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาสอนมิให้ยึดมั่นถือมั่นแม้ในพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ แม้จะมีบุคคลใด ศาสนาใด มากล่าวร้าย

หลักอนัตตา คือการพิจารณาสภาวะที่แท้จริงของสรรพสิ่ง โดยความเป็นอนัตตา คือไม่มีตัวตนที่แท้เพราะสรรพสิ่งล้วนเกิดจากองค์ประกอบต่าง ๆ มาปรุงแต่ง แม้สิ่งที่ปัจจัยไม่ได้ปรุงแต่งได้แก่นิพพาน (อสังขตธรรม) ก็เป็นอนัตตา เมื่อจิตเข้าถึงความไม่ยึดมั่นถือมั่นแล้ว จิตย่อมพ้นจากอาสวะกิเลส ย่อมเข้าถึงสุขโดยแท้ ลักษณะดังกล่าวมานี้เรียกว่า "ลักษณะแห่งความเป็นอนัตตา"

6. หลักการแห่งปัญญา

ลักษณะดังกล่าวมาทั้งหมด สามารถสรุปลงเป็นหนึ่งเดียว ได้แก่ ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา ที่เน้นกระบวนการของเหตุและผล คำสอนในทางพระพุทธศาสนาล้วนอธิบายด้วยหลักการแห่งเหตุผล การจะเข้าถึงหัวใจของพระพุทธศาสนาได้ต้องใช้วิธีการทางปัญญาเท่านั้น ศาสนาโดยทั่วไปจะยกเอาศรัทธาเป็นตัวนำ และจบลงที่ศรัทธา คือเชื่อตามคำสอนทางศาสนาโดยปราศจากข้อสงสัย แต่พระพุทธศาสนาใช้ศรัทธาเป็นเพียงตัวนำเพื่อเข้าสู่ปัญญา ศรัทธาจะต้องประกอบด้วยปัญญาเท่านั้น หากศรัทธาที่ขาดปัญญา ก็จะกลายเป็นเพียงความเชื่อที่งมงายไร้เหตุไร้ผลได้

6.1. ศาสนธรรม หมายถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่มีเป้าหมายสำหรับนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน สาระของการปฏิบัติธรรมะคือการปฏิบัติตามคำสั่งสอนทุกขั้นตอนของชีวิต มีความสำคัญในฐานะเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดความสุขสงบแก่ผู้ปฏิบัติ หากไม่เข้าใจหลักการของธรรมะ ก็อาจจะติดในรูปแบบและให้ความสำคัญในรูปแบบมากกว่าสาระ เช่นความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมของคนทั่วไป หมายถึงการไปปฏิบัติสมาธิภาวนาในสำนักปฏิบัติธรรมแห่งใดแห่งหนึ่ง หรืออาจจะบวชเป็นชีพราหมณ์นุ่งขาวห่มขาว แล้วเรียกว่า "ปฏิบัติธรรม" นี่เป็นลักษณะของการไม่เข้าใจในหลักการที่แท้จริงของธรรมะ

6.2. ศาสนบุคคล ได้แก่ บุคคลผู้นับถือพระพุทธศาสนา คือพระภิกษุ (ภิกษุณี) สามเณร อุบาสก และอุบาสิกาที่ยอมรับนับถือเอาพระพุทธศาสนามาเป็นที่พึ่ง ศัพท์ดั้งเดิมใช้คำว่า "สาวก" แปลว่าผู้ฟัง หมายถึงผู้ที่ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า หน้าที่ของสาวกคือศึกษาและปฏิบัติตามคำสั่งสอนแล้วเกื้อกูลซึ่งกันและกันตามฐานะ พระภิกษุสงฆ์เกื้อกูลอุบาสกอุบาสิกาด้วยการให้ธรรมะเป็นทาน อุบาสกอุบาสิกาเกื้อกูลพระสงฆ์ด้วยการให้ความสะดวกสบายในด้านปัจจัย 4

6.3. ศาสนพิธี ได้แก่พิธีการต่าง ๆ ที่มีการกระทำในพุทธศาสนา สาระของพิธีกรรมคือการกระทำเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสิ่งนั้น ๆ อย่างตรงไปตรงมา

6.4. ศาสนสถาน หมายถึง สถานที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับศาสนา โดยทั่วไปจะหมายถึงวัดอาราม อันเป็นสถานที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์สามเณรรวมทั้งแม่ชี และใช้ประโยชน์ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาด้วย ศาสนสถานเป็นหนึ่งในปัจจัย 4 ที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ เรียกว่า "เสนาสนะ"

การเปลี่ยนแปลงของพระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ

หลักการสำคัญของพุทธศาสนาดังกล่าวมา ควรนำมาพิจารณาประกอบกับลักษณะของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยในปัจจุบันว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปจากหลักการดั้งเดิมมากน้อยเพียงใด ควรจะปรับปรุงอย่างไรให้ถูกต้องตามหลักการที่แท้จริง จึงขอยกตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงลักษณะของพระพุทธศาสนาจากดั้งเดิมมาสู่ความเป็นพุทธศาสนาบนรากฐานของวัฒนธรรมไทยตามลำดับ ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงด้านศาสนธรรม

พระธรรมเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา หากเข้าใจหลักธรรมผิดเพี้ยน ก็จะนำไปสู่การปฏิบัติที่คลาดเคลื่อนทำให้ไม่ได้รับประโยชน์ที่พึงมีพึงได้จากพระพุทธศาสนา และอาจกลายเป็นโทษเมื่อปฏิบัติไม่ถูกต้องตามธรรม ลักษณะความเข้าใจในธรรมและการปฏิบัติตามธรรมของชาวพุทธไทยที่ไม่ถูกต้องตามหลักการมีปรากฏอยู่มากมาย อีกทั้งได้รับความนิยมมากขึ้น กลายเป็นสิ่งที่แพร่หลายอยู่ในสังคมไทยมาโดยตลอด ดังขอยกตัวอย่างเช่น

1) ความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์

ความเชื่อทางไสยศาสตร์ อันเป็นความเชื่อในเรื่องอำนาจลึกลับนอกกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ซึ่งขัดกับหลักแห่งเหตุผลและหลักกฎแห่งกรรมโดยสิ้นเชิง เป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ไม่สรรเสริญ แม้จะมีบางตอนในพระไตรปิฎกที่กล่าวถึงเรื่องไสยศาสตร์ แต่ก็กล่าวในลักษณะติเตียน เป็นของต่ำ แม้แต่เรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ พระพุทธองค์ก็มิได้สรรเสริญกลับติเตียนและห้ามมิให้พระภิกษุสงฆ์แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ ด้วยเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดความพ้นทุกข์ เป็นของต่ำ จึงไม่ควรยึดถือและส่งเสริม เพราะทำให้หลงยึดติดเพียงแต่อำนาจลึกลับเท่านั้น

2) การยึดติดในรูปแบบมากกว่าสาระ

ลักษณะที่เปลี่ยนแปลงประการต่อมาคือ การยึดติดรูปแบบมากกว่าสาระ กล่าวคือการจับเอาธรรมะที่เป็นวิถีชีวิตมาใส่ในกระป๋องคือรูปแบบ แล้วให้ความสำคัญธรรมะที่อยู่ในกระป๋องมากกว่าการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เป็นการทำให้ความหมายดั้งเดิมของธรรมะแคบลง เช่นความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม โดยทั่วไปคนทั้งหลายมักจะเข้าใจว่า การปฏิบัติธรรมคือการไปปฏิบัติที่วัดหรือสำนักปฏิบัติธรรมแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยการนุ่งขาวห่มขาว รับศีล 8 แล้วนั่งสมาธิเดินจงกรม

เมื่อยึดติดในรูปแบบก็ไม่สามารถเข้าถึงวิปัสสนาที่แท้ เพราะความเข้าใจ ผิด 3 ประการ คือ

1.การปฏิบัติวิปัสสนากระทำเพียงระยะเวลาที่มาปฏิบัติอยู่ในสำนักเท่านั้น

2.การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานที่ยึดติดในสำนักหรือเจ้าสำนักจึงไม่ใช่วิปัสสนาที่แท้ เพราะการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานมีเป้าหมายสูงสุดคือการลดการยึดมั่นคือมั่นในรูปและนาม หากการปฏิบัติที่ยึดถือรูปนามอยู่ ก็จะเป็นการทวนกระแสของวิปัสสนา

3.การปฏิบัติวิปัสสนาจะต้องใช้ปัญญาเป็นตัวนำเพราะการจะเห็นแจ้งตามหลักวิปัสสนาต้องเห็นด้วยปัญญา สำนักปฏิบัติกรรมฐานบางแห่งใช้ศรัทธาเป็นตัวนำ

3) การผสมผสานด้วยแนวคิดวัตถุนิยม

จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในระยะเวลาที่ผ่านมา สังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่ยุคสมัยแห่งความเปลี่ยนแปลงจากยุคเกษตรกรรมมาสู่ยุคอุตสาหกรรม จนปัจจุบันนี้เรียกกันว่ายุคข้อมูลข่าวสารเป็นยุคที่มีความเจริญรุ่งเรืองด้านเทคโนโลยีอย่างมาก จากสังคมที่แปรเปลี่ยน ทำให้แนวคิดค่านิยมของคน ในสังคมเปลี่ยนตามยุคสมัย กระแสวัตถุนิยม บริโภคนิยม จนแทบจะกล่าวได้ว่า ทุกลมหายใจของผู้คนมุ่งมั่นอยู่กับวัตถุนิยม คำว่า “วัตถุนิยม” ลักษณะของความเชื่อในเรื่องการทำบุญที่แฝงด้วยแนวคิดแบบวัตถุนิยม มีลักษณะ 3 ประการ คือ

1. การทำบุญจะต้องทำด้วยวัตถุเงินทอง ผู้ที่มีวัตถุเงินตรา
2. ใช้วัตถุเป็นเกณฑ์ในการทำบุญ
3. หวังผลของการทำบุญที่เป็นวัตถุนิยม

สรุป

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงดังที่กล่าวมามีความแตกต่างจากพระพุทธศาสนาดั้งเดิมอยู่มาก มีการเปลี่ยนแปลงทั้งสาระและรูปแบบ เนื่องจากได้รับการผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมและวัฒนธรรมแบบใหม่ของไทย ลักษณะของพระพุทธศาสนาดังกล่าวได้รับการยอมรับจากสังคมไทยด้วยดีและคนส่วนใหญ่มักจะเข้าใจว่าลักษณะพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในสังคมไทย เป็นตัวพระพุทธศาสนาจริง ๆ โดยไม่เข้าใจในลักษณะของพระพุทธศาสนาที่แท้จริง จึงกล่าวได้ว่าเป็นพุทธศาสนาแบบไทย ๆ ลักษณะที่เปลี่ยนไป มีทั้งข้อดีและข้อเสีย กล่าวคือ

ข้อดี พระพุทธศาสนาที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมไทยได้อย่างกลมกลืน ทำให้เข้าถึงวิถีชีวิตของคนไทย ดังคำกล่าวว่า “ ไทยคือพุทธ พุทธคือไทย “ ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม คติความเชื่อต่าง ๆ ของคนไทย มีความผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุผลดังกล่าวพระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อสังคมไทยทุก ๆ ด้าน

ข้อเสีย เมื่อพระพุทธศาสนาถูกผสมผสานกับความเชื่อ ค่านิยมของคนไทย อาจทำให้หลักการดั้งเดิมของพระพุทธศาสนาหายไป หากหลักการแบบพุทธหายไป พระพุทธศาสนาก็จะกลายลักษณะเป็นของเทียม คือไม่มีเนื้อแท้ของพระพุทธศาสนาหลงเหลืออยู่ สิ่งที่พุทธศาสนิกชนได้รับจากพระพุทธศาสนาจึงไม่ใช่แก่นแท้ แต่เป็นเปลือกหรือแก่นที่ถูกห่อหุ้มด้วยเปลือกมากมาย จึงไม่ได้รับประโยชน์จากพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

เนื่องจากพระพุทธศาสนามีลักษณะแห่งการประนีประนอมสูง จึงผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมได้ง่าย เมื่อถูกความเชื่อด้านอื่นเข้ามาปะปนทำให้พระพุทธศาสนาในสังคมไทยมีลักษณะที่เปลี่ยนไปจากเดิม ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว สามารถสรุปได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1) การเปลี่ยนแปลงที่ทิ้งหลักการเดิมโดยสิ้นเชิง ด้วยอิทธิพลของความเชื่ออื่น ๆ ที่มิใช่ของพระพุทธศาสนา เข้ามาแทนที่จนไม่มีหลักการของพระพุทธศาสนาหลงเหลืออยู่ คงเหลือแต่รูปแบบและพิธีกรรมภายนอกเท่านั้นที่แสดงให้เห็นว่าเป็นพระพุทธศาสนา แต่โดยเนื้อแท้แล้วไม่ใช่พระพุทธศาสนา

2) การเปลี่ยนแปลงที่คงหลักการของพระพุทธศาสนาไว้ แต่ได้ผสมผสานกับความเชื่ออื่น ๆ ที่ไม่ขัดกับหลักพระพุทธศาสนา จึงเป็นลักษณะแบบยืดหยุ่นประนีประนอมต่อกัน

เมื่อจำแนกตามองค์ประกอบของพระพุทธศาสนาแล้ว สามารถจำแนกการเปลี่ยนแปลงไปตามองค์ประกอบทั้ง 4 คือ

1. การเปลี่ยนแปลงด้านศาสนธรรม
2. การเปลี่ยนแปลงด้านศาสนบุคคล
3. การเปลี่ยนแปลงด้านศาสนพิธี
4. การเปลี่ยนแปลงด้านศาสนสถาน

สิ่งที่พุทธศาสนิกชนไทยควรคำนึงคือ แม้เราจะมีพระพุทธศาสนาที่ประยุกต์กับวัฒนธรรมไทย แต่อย่าทิ้งหลักการอุดมการณ์ดั้งเดิมของพุทธศาสนา พยายามศึกษาทำความเข้าใจสาระที่แท้จริงของพระพุทธศาสนาทุก ๆ ด้านทั้งที่เป็นศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนพิธี และ ศาสนสถาน

ท่าทีสำคัญของพุทธศาสนิกชนต่อสถานการณ์พระพุทธศาสนาในสังคมไทย มิใช่เป็นการเหยียบซ้ำเติมสิ่งที่เป็นอยู่ด้วยความสะใจ หรือการโกรธเคือง และการดูถูกเหยียดหยามแต่อย่างใด แต่ควรจะต้องหาทางแก้ไขด้วยหลักเมตตาธรรม ในฐานะที่เป็นกัลยาณมิตร ซึ่งที่ผ่านมา พุทธศาสนิกชนไทยมักจะมอบภาระในการดูแลพระพุทธศาสนาให้กับพระสงฆ์เพียงด้านเดียว แล้วตัวเองถอนตัวออกมาอยู่ห่าง ๆ เมื่อมีเหตุการณ์เลวร้ายเกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนา อุบาสกอุบาสิกามักจะมองดูด้วยความขัดเคือง และวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงเพื่อความสะใจของตนเอง ประหนึ่งว่าตนเองไม่มีความเกี่ยวข้อง แต่ที่จริงเป็นภาระของพุทธศาสนิกชนทุกคนที่จะต้องส่งเสริม ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ต่อคู่กับสังคมไทยต่อไป

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 10 (ทีฆนิกาย มหาวรรค)**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2535

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **กาลานุกรมพระพุทธศาสนาในอรยธรรมโลก,** พิมพ์ครั้งที่3, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, 2552.

https://www.gotoknow.org/posts/439633 (สืบค้น 13 สิงหาคม 2560).

http://dekdeemedia.com/mcu/page06.html (สืบค้นเมื่อ วันที่ 13 สิงหาคม 2560)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์อย่างมีประสิทธิภาพตามรูปแบบสภาสงฆ์
The Effective Administration of the Clergy Order in the form of the Monks Council

พระอินทร์นุช สุวณฺโณ (บุญต้อง)
วิทยาเขตนครราชสีมา

บทคัดย่อ

การบริหารคณะสงฆ์มีมาแล้วตั้งแต่พุทธกาล หลักที่ใช้คือ พระธรรมวินัย การบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภิกษุสงฆ์ทุกระดับแบบเอื้ออาทรต่อกัน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้สามารถบริหารกิจกรรมต่าง ๆ ให้รวดเร็วยิ่งขึ้น หลักการบริหารงานสมัยใหม่ จำเป็นต้องอาศัยวิทยาการด้านการจัดการบริหารเข้ามาสนับสนุน เพื่อเสริมพลังการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล รวมทั้งใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาสนับสนุน ด้านฐานข้อมูล การปกครองคณะสงฆ์ไทย เป็นการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางกับการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค โดยการปกครองสงฆ์ส่วนกลางเป็นหน้าที่ของมหาเถรสมาคมดูแลปกครองคณะสงฆ์ มีสายการบังคับบัญชาตามลำดับและมีการถ่วงดุลอำนาจที่เป็นไปตามกฎหมาย ลักษณะอำนาจหน้าที่แบ่งเป็นการปกครอง การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณูปการ การศาสนศึกษา การเผยแผ่ และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งคณะสงฆ์ผู้ปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่แบ่งเป็นลำดับขั้นตั้งแต่เจ้าคณะใหญ่ถึง เจ้าอาวาส

คำสำคัญ: การบริหาร, คณะสงฆ์, สภาสงฆ์

Abstract

Administration Ministry has since era. Discipline is the key to effective management Sangha focused on the involvement of all levels monk compassionate towards each other. The Executive Affairs Ministry to provide administrative activities more quickly. Principles of Modern Management Requires management to support science. Principles of Modern Management Requires management to support science. The power management efficiency, effectiveness and use modern technology to support the database Slideshow Thailand the public administration ministry with the ruling clergy Authority. The chain of command, respectively, and the balance of power, according to the law. Parental authority is divided into styles WELFARE A public propagation of religious education and public housing. The ecclesiastical authority worker as a big order from the Abbot Primate.

Keywords: Administration, Clergy, Monks council.

บทนำ

การบริหารคณะสงฆ์มีมาแล้วตั้งแต่พุทธกาล หลักที่ใช้คือ พระธรรมวินัย เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธ์ปรินิพพานแล้ว เกิดความไม่เรียบร้อยขึ้น จึงได้มีการทำปฐมสังคายนาขึ้น ที่เมืองราชคฤห์ โดยมีพระมหากัสสปะเป็นประธาน การบริหารคณะสงฆ์ ก็เรียบร้อยมาได้ระยะหนึ่ง ต่อมาก็เกิด ถือลัทธิต่างกัน เกิดความไม่เรียบร้อยขึ้นอีก เป็นเช่นนี้ตลอดมา

เมื่อพระพุทธศาสนาล่วงมาได้ประมาณ 200 ปี เศษ พระเจ้าอโศกมหาราชได้ครอบครอง อาณาจักรอินเดีย อย่างกว้างขวาง พระองค์เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้ยกพระพุทธศาสนาเป็นประธาน สำหรับประเทศเป็นครั้งแรก พวกเดียรถีย์ ได้ปลอมตนเข้าบวชเป็นพระภิกษุในพุทธศาสนา เพื่อแสวงประโยชน์ส่วนตนเป็นอันมาก เกิดความไม่เรียบร้อยขึ้นในสังฆมณฑล พระเจ้าอโศกมหาราชจึงทรงอาราธนาพระโมคคัลลีบุตรเป็นประธานสังคายนาพระธรรมวินัยที่เมืองปาตลีบุตร เมื่อ พ.ศ. 236 วางระเบียบพระธรรมวินัยให้รวมลงเป็นอย่างเดียวกัน สังฆมณฑลจึงเกิดความเรียบร้อยสืบต่อมา เมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่ออกไปยังประเทศต่าง ๆ การบริหารสังฆมณฑลจึงต้องอนุโลมไปตามแบบแผน ประเพณีของประเทศนั้น ๆ ในบางส่วน เพื่อให้พุทธจักรและอาณาจักรเป็นไปด้วยดีทั้งสองฝ่าย สรุปแล้วพระภิกษุสงฆ์มีกฎหมาย ที่พึงปฏิบัติอยู่สามประเภทคือ พระวินัย จารีต และกฎหมายแผ่นดิน[1]

การบริหารคณะสงฆ์ไทย

การบริหารคณะสงฆ์ไทยใช้รูปแบบการบริหารแบบการปกครองคณะสงฆ์จึงถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญเพราะถ้ามีระบบปกครองดีศาสนาก็มีความเจริญมั่นคงการปกครองหรือการบริหารที่ดีนั้นจะต้องมีรูปแบบและวิธีการจัดการหรือมีแนวคิดซึ่งขึ้นอยู่กับการแบ่งงานมอบอำนาจกระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่ายบริหารระดับต่างๆรับผิดชอบตามความรู้ความสามารถของตนและพัฒนาการในด้านต่างๆ เพราะการปกครองคณะสงฆ์ปัจจุบันนี้มีอำนาจรัฐและจารีตประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้องเมื่อมีอธิกรณ์เกิดขึ้นต้องอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นเกณฑ์จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์[2]การปกครองคณะสงฆ์จึงถือว่าเป็นหัวใจหลักในงานบริหารจัดการกิจการของคณะสงฆ์ คือด้านการปกครองการศึกษาการศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่สาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัยกฎหมายกฎระเบียบมหาเถรสมาคมข้อบังคับมติพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชหรือคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตนการระงับอธิกรณ์การวินิจฉัยการลงนิคหกรรมการวินิจฉัยข้ออุทธรณ์ต่างๆ ตลอดถึงการแต่งตั้งถอดถอนเจ้าคณะพระสังฆาธิการควบคุมดูแลให้ไปตามข้อวัตรปฏิบัติของจริยาพระสังฆาธิการ และสถาบันคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ตระหนักถึงความสำคัญในระบบการปกครองคณะสงฆ์ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะปัจจุบันนี้วิทยาการด้านการบริหารและการจัดการก้าวหน้าไปมากคณะสงฆ์ควรจะได้ใช้วิทยาการเหล่านั้นมาช่วยเสริมการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์กิจการคณะ

---

[1] หอมรดกไทย, การบริหารคณะสงฆ์ไทย, [ออนไลน์] http://www1.tv5.co.th/service/mod/heritage/index.html [13 พ.ย. 2555]

[2] กรมการศาสนา, **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การการศาสนา, 2540), หน้า 1.

สงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารแบบราชการของฝ่ายบ้านเมืองกิจการคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารที่คล่องตัวแบบภาคเอกชนและกิจการบางอย่างต้องบริหารตามหลักพระธรรมวินัย[3] ที่ก่อให้เกิดการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพ

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพเป็นการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ โดยการมีส่วนร่วมของภิกษุสงฆ์ทุกระดับแบบเอื้ออาทรต่อกัน มีเป้าหมายเดียวกัน โดยเฉพาะงดเว้นการใช้อำนาจความรุนแรง ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ หากผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ต้องการประสิทธิภาพจากการบริหารควรนำหลักการมีส่วนร่วมในคณะสงฆ์มาใช้ในการบริหาร เพื่อให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นตามบทบาทของตน ซึ่งในการแสดงบทบาทของสมาชิกคณะสงฆ์แบบเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็น ไม่มีอำนาจทางการปกครองครอบงำ มีแห่งเดียวในประเทศไทย ได้แก่ การบริหารกิจการคณะสงฆ์แบบสภาสงฆ์ การศึกษาเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์แบบสภาสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพจะทำให้เราได้ทราบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระพุทธเจ้า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ไทย การบริหารกิจการคณะสงฆ์แบบสภาสงฆ์ แนวคิดสภาสงฆ์ บทบาทของสภาสงฆ์

1. การบริหารงานของคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพ

ประสิทธิภาพเป็นเรื่องของการใช้ปัจจัยและกระบวนการในการดำเนินงานโดยมีผลผลิตที่ได้รับเป็นตัวกำกับการแสดงประสิทธิภาพของการดำเนินงานใดๆอาจแสดงค่าของประสิทธิภาพในลักษณะการเปรียบเทียบระหว่างค่าใช้จ่ายในการลงทุนกับผลกำไรที่ได้รับซึ่งถ้าผลกำไรมีสูงกว่าต้นทุนเท่าใดยิ่งแสดงถึงประสิทธิภาพมากขึ้นประสิทธิภาพอาจไม่แสดงประสิทธิภาพเชิงตัวเลขแต่แสดงด้วยการบันทึกถึงลักษณะการใช้เงินวัสดุคนและเวลาในการปฏิบัติงานอย่างคุ้มค่าประหยัดไม่มีการสูญเปล่าเกินความจำเป็นรวมถึงการใช้กลยุทธ์หรือเทคนิควิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมสามารถนำไปสู่การบังเกิดได้เร็วตรงและมีคุณภาพประสิทธิภาพมี2ระดับดังนี้ (1) ประสิทธิภาพของบุคคลและ (2)ประสิทธิภาพขององค์การประสิทธิภาพของบุคคลหมายถึงการทำงานเสร็จโดยสูญเวลาและเสียพลังน้อยที่สุดค่านิยมการทำงานที่ยึดกับสังคมคือการทำงานได้เร็วและได้งานดีบุคคลที่มีประสิทธิภาพในการทำงานคือบุคคลที่ตั้งใจปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถใช้กลวิธีหรือเทคนิคการทำงานที่จะสร้างผลงานได้มากเป็นผลงานที่มีคุณภาพเป็นที่น่าพอใจโดยสิ้นเปลืองทุนค่าใช้จ่ายพลังงานและเวลาน้อยเป็นบุคคลที่มีความสุขและพอใจในการทำงานเป็นบุคคลที่มีความพอใจที่จะเพิ่มพูนคุณภาพและปริมาณของผลงานคิดค้นดัดแปลงวิธีการทำงานให้ได้ผลดียิ่งขึ้นอยู่เสมอประสิทธิภาพขององค์การคือการที่องค์การสามารถดำเนินงานต่างๆตามภารกิจหน้าที่ขององค์การโดยใช้ทรัพยากรปัจจัยต่างๆรวมถึงกำลังคนอย่างคุ้มค่าที่สุดมีการสูญเปล่าน้อยที่สุดมีลักษณะการดำเนินงานไปสู่ผลตามวัตถุประสงค์ได้อย่างดีโดยประหยัดทั้งเวลาทรัพยากรและกำลังคนองค์การมีระบบการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการผลิตและการบริการได้

[3] พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหมิกธรรม จำกัด, 2539), หน้า78.

ตามเป้าหมายองค์การมีความสามารถใช้ยุทธศาสตร์กลยุทธ์เทคนิควิธีการและเทคโนโลยีอย่างฉลาดทำให้เกิดวิธีการทำงานที่เหมาะสม

การบริหารกิจการคณะสงฆ์แบบสภาสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพเป็นการใช้ปัจจัยและกระบวนการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ก่อให้เกิดค่านิยมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้สามารถบริหารกิจกรรมต่าง ๆ ของคณะสงฆ์ให้รวดเร็วยิ่งขึ้น โดยแบ่งเป็นประสิทธิภาพเฉพาะบุคคลและประสิทธิภาพขององค์การ ประสิทธิภาพเฉพาะบุคคล สะท้อนภิกษุผู้เป็นสมาชิกสภาสงฆ์ ผ่านการร่วมคิด ร่วมนำเสนอข้อมูล ทำให้มีแนวทางปฏิบัติงานที่ได้ผลดีและผู้ปฏิบัติมีความสุข ส่วนประสิทธิภาพขององค์กร เป็นการปฏิบัติตามกฎบัตรของสภาสงฆ์ทำให้เกิดการดำเนินกิจการต่าง ๆ ไปตามวัตถุประสงฆ์ขององค์การมีการกำหนดยุทธศาสตร์ร่วมกันและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างราบรื่น

2. หลักการบริหารงานคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพ

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงการบริหารจัดการมีอยู่มากมาย เป็นคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ยังทันสมัยอยู่จนถึงปัจจุบันและในอนาคต แต่ในที่นี้ จะได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบางประการ ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง ไว้ในสัปปุริสสูตร (พระไตรปิฎก เล่มที่ 23) อันเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์เพียง หลักธรรมหนึ่ง เพื่อประกอบการพิจารณาว่า หลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์มิได้มุ่งหวังกำไร หรือการแข่งขัน เพียงอย่างเดียว แต่ได้บรรจุหลักการที่สร้างความยั่งยืน การไม่เบียดเบียน การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ มีความเมตตาต่อกัน และรู้เท่าทันโลก โดยมิได้ปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์ หรือระบบทุนนิยมในปัจจุบัน แต่ให้ยึดหลักการอยู่ร่วมกันและรู้เท่าทันโลก หลักสัปปุริสธรรม ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ มี 7 ประการ คือ

1. ธัมมัญญุตา (Knowing the Law, Knowing the Cause) ความเป็นผู้รู้จักเหตุ คือ รู้ความจริง รู้หลักการ รู้กฎเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมได้ รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้จักหลักการที่จะทำ ให้เกิดผล รวมความว่า การบริหารจัดการในองค์กร ผู้บริหารจำเป็นต้องพิจารณาข้อเท็จจริงอย่างถูกต้อง เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล รู้จักการวิเคราะห์ความจริงที่เกิดขึ้น ตามธรรมชาติ อันว่า “สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้น ตั้งอยู่ดับไป เป็นธรรมดา”โดยพิจารณาหลักการและเกณฑ์แห่งเหตุผลมาบริหารจัดการองค์กร

2. อัตถัญญุตา (Knowing the Meaning, Knowing the Purpose) ความเป็นผู้รู้จักผล หรือความมุ่งหมาย คือรู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่เกิดขึ้น สืบเนื่องจากการกระทำตามหลัก หมายถึง การบริหารงานองค์กรให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ และรู้ถึงประโยชน์ของ องค์กรที่นำไปสู่ความมั่นคง และไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อองค์กร ในที่นี้ก็หมายถึงการมีแผนงานที่ดี การวางแผนที่วิเคราะห์ผลกระทบด้านต่าง ๆ

3. อัตตัญญุตา (Knowing Oneself) ความเป็นผู้รู้จักตน คือ รู้จักเราว่าเรานั้น โดยฐานะภาวะเพศ ความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมเป็นอย่างไร และเท่าใด แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้จักที่จะปรับปรุงต่อไป ในที่นี้หมายถึง รู้จักองค์กรที่เราบริหารเป็นอย่างดีว่ามีจุดด้อย จุดแข็งอย่างไร มีขีด

ความสามารถอย่างไร และรู้จักการปรับปรุงองค์กรให้ทันต่อเหตุการณ์ที่มีผลกระทบ รวมทั้งการบริหาร ความแตกต่างที่จะทำให้องค์กรเป็นเลิศ มีประสิทธิภาพ และมั่นคงถาวร

4. มัตตัญญุตา (Moderation, Knowing how to be temperate) ความผู้รู้จักประมาณ คือ ความพอดีในการจ่ายโภคทรัพย์ ในที่นี้หมายถึงการบริหารการเงิน หรือการขยายกิจการ ต้องพิจารณาให้รู้จักประมาณในความเพียงพอขององค์กร ขีดความสามารถขององค์กร ขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร รวมทั้งการแข่งขั้นที่รอบคอบและรู้จักประมาณขีดความสามารถขององค์กร

5. กาลัญญุตา (Knowing the Propertime) ความเป็นผู้รู้จักกาล คือ รู้กาลเวลา อันเหมาะสมและระยะเวลาในการประกอบกิจ ในที่นี้หมายถึง การบริหารจัดการ จะต้องมีความเข้าใจถึงระยะเวลาที่เหมาะสม การสร้างโอกาสขององค์กรจะต้องพิจารณาถึงสถานการณ์ในเวลานั้น ๆ ว่า ควรจะดำเนินการอย่างไร อะไรควรงด อะไรควรกระทำ เวลาใดควรขยายกิจการ หรือช่วงเวลาใดที่จะบริหารองค์กรให้ประสบผลสำเร็จต่อองค์กรมากที่สุด

6. ปริสัญญุตา (Knowing the Assembly, Knowing the Society) ความเป็นผู้รู้จัก ชุมชน คือ รู้กริยาที่จะประพฤติต่อชุมชนนั้น ว่าควรจะดำเนินการอย่างไร การบริหารจัดการ จำเป็นต้อง ปฏิสัมพันธ์กับองค์กรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นพันธมิตร และคู่แข่ง การสร้างสรร หรือการประสานงานกับชุมชน หรือกลุ่มบุคคลที่มีผลต่อองค์กร ก็คือเข้าถึง เข้าใจ และพัฒนา เป็นการบริหารจัดการที่สร้างความสัมพันธ์ด้วยเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อชุมชน หรือสาธารณะชน จะเป็นภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร

7. ปุคคลัญญุตา (Knowing the individual, Knowing the different individuals) ความเป็นผู้รู้จักบุคคล คือ รู้จักความแตกต่างของบุคคลว่าโดยอัธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม ตลอดถึงรู้ในความสามารถของบุคคล และใช้มอบงานที่เหมาะสมให้การบริหารจัดการในการรู้บุคคล เปรียบเสมือนการพัฒนาและบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่จะต้องมีการพัฒนา และบริหารบุคคลในองค์กรให้มีความรู้ความสามารถและภักดีต่อองค์กร มีความสามัคคี สร้างความเป็นธรรม และเสมอภาคให้แก่ บุคลากรในองค์กร รวมถึงการทำงานเป็นหมู่คณะ การติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ ด้วยความเป็นมิตรไมตรี รวมทั้งมีความจริงใจต่อกัน

จากสาระของสัปปุริสธรรม ข้างต้น จะเห็นว่า พระพุทธศาสนา อธิบายความสัมพันธ์ของการบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับคนและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่มีคุณค่า พบได้ในสังคมมนุษย์ หรือปัจจัยแห่งสังคมในกระบวนการอาศัยซึ่งกันและกัน การพิจารณาด้วยเหตุด้วยผล รู้จักโลก รู้จักธรรมชาติ เพราะมนุษย์เท่านั้นที่จะเป็นผู้ที่บริหารจัดการองค์การที่ดีได้ สำหรับในส่วนของ หลักการบริหารสมัยใหม่จะเน้นเทคนิคและวิธีการ โดยแสวงหากำไร และการแข่งขันให้องค์กรบรรลุ สู่เป้าหมาย ตามแบบของทุนนิยม แต่หากผู้บริหารจะนำหลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์เข้ามาประกอบ หรือบูรณาการให้เข้ากับการบริหารงานในปัจจุบัน ก็ถือว่าเป็นแนวทางใหม่ หรือเข้าสู่มิติของการบริหารงาน ที่ยั่งยืน มีความมั่นคง และสร้างความเป็นธรรมต่อบุคคล หรือสังคมที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอย่างชาญฉลาด รวมทั้งสร้างประสิทธิภาพ

ประสิทธิผล ต่อการบริหารงานอย่างยั่งยืนและมั่นคง รวมทั้งจะเป็นหลักการของนักบริหารในการบริหารจัดการองค์กรของตนอย่างมีระบบ โดยที่ยังมีคุณธรรมมาประกอบในการพิจารณาบริหารจัดการด้วยอีกโสตหนึ่งด้วย[4]

3. รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ไทย

ในปัจจุบันนี้ได้แบ่งรูปการปกครองคณะสงฆ์ ออกเป็น 2 ส่วน คือ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางกับการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค

การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เป็นหน้าที่ของมหาเถรสมาคม โดยมีสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประธาน สมเด็จพระราชาคณะทุกรูป (เดิมมี 4 รูป ปัจจุบันมี 6 รูป) เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และ มีพระราชาคณะซึ่งสมเด็จพระสังฆราชจะทรงแต่งตั้งมีจำนวนไม่ต่ำกว่า 4 รูป แต่ไม่เกิน 8 รูป เป็นกรรมการเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของมหาเถรสมาคม และเพื่อประโยชน์แก่การปกครองคณะสงฆ์ มหาเถรสมาคมได้กำหนดให้มีเจ้าคณะใหญ่ 5 รูปด้วยกัน คือ เจ้าคณะใหญ่หนกลาง เจ้าคณะใหญ่หนเหนือเจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก เจ้าคณะใหญ่หนใต้ และเจ้าคณะ ใหญ่คณะธรรมยุต ทั้งนี้เพราะในประเทศไทย พระสงฆ์ไทยมีอยู่ 2 นิกาย คือ มหานิกายกับ ธรรมยุติกนิกายหรือธรรมยุต เจ้าคณะใหญ่ 4 รูปแรกเป็นฝ่ายมหานิกายอีกรูปหนึ่งเป็นฝ่ายธรรมยุติกนิกาย[5]

การปกครองคณะสงฆ์สมัยรัชกาลที่ 9

การปกครองของคณะสงฆ์ในสมัยรัชกาลปัจจุบันนี้ยังถือว่าเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประมุขมีการบังคับบัญชาตามลำดับขั้นตอนนับตั้งแต่มหาเถรสมาคมถึงเจ้าอาวาสเป็นการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ.2505สมัยจอมพลสฤษดิ์ธนะรัชต์เป็นนายกรัฐมนตรีโดยมีเจตนารมณ์ในการปกครองคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับนโยบายการปกครองของรัฐบาล ที่เห็นว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่กำหนดให้มีการถ่วงดุลอำนาจแท้จริงคือความล่าช้าขาดประสิทธิภาพในการบริหารการปฏิบัติงานกว่าพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ.121

ดังนั้นคณะรัฐมนตรีจึงลงมติแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. 2505 โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในรัฐสภา พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้ว่า

“การจัดดำเนินกิจการคณะสงฆ์ มิใช่เป็นกิจการอันแบ่งแยกอำนาจดำเนินการด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการถ่วงดุลอำนาจเช่นที่เป็นอยู่ตามกฎหมายในปัจจุบันและโดยระบบเช่นว่านั้นเป็นผลบั่นทอนประสิทธิภาพแห่งการดำเนินกิจการจึงสมควรแก้ไขปรับปรุงเสียใหม่ให้สมเด็จพระสังฆราชองค์สกลมหาสังฆป

---

[4] มหาเถรสมาคม, หลักการบริหารงานสมัยใหม่กับหลักการบริหารงานเชิงพุทธศาสตร์, [ออนไลน์] http://www.mahathera.org/index.php [13 พ.ย. 2555]

[5] จำนงค์ ทองประเสริฐ, การปกครองของคณะสงฆ์ไทย, [ออนไลน์] http://guru.sanook.com [13พ.ย. 2555]

ริณายกทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัยทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา”[6]

โครงสร้างของคณะสงฆ์สองส่วนนี้ เป็นองค์กรบริหารกิจการคณะสงฆ์ทุกด้านเฉกเช่น เดียวกับหัวหน้าและรัฐบาลเผด็จการที่รวบรวมอำนาจไว้กับตน[7]

ดังนั้นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ.2505ซึ่งมีผลใช้บังคับเป็นเวลานานถึง 30 ปี จึงมีการแก้ไขเพิ่มเติมในพ.ศ.2535โดยร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวได้ผ่านความเห็นชอบจากรัฐบาลและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ.2505ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอะไรมากนักเพราะว่าโครงสร้างบริหารและการปกครองยังอยู่เหมือนเดิมดังที่ข้อความปรากฏชัดเจนอยู่ในเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่2) พ.ศ. 2535 ว่า

“โดยที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ.2505ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้วสมควรปรับปรุงบทบัญญัติว่าด้วยการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชและการแต่งตั้งผู้ปฏิบัติแทนสมเด็จพระสังฆราชการแต่งตั้งถอดถอนสมณศักดิ์ของพระภิกษุอำนาจหน้าที่และการปฏิบัติหน้าที่ของมหาเถรสมาคมการปกครองการสละสมณเพศของคณะสงฆ์และคณะสงฆ์อื่นวัดศาสนสมบัติกลางและการดูแลรักษาทรัพย์สินของวัดตลอดจนปรับปรุงบทกำหนดโทษให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้”[8]

พระราชบัญญัติคณะ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)พ.ศ.2535มีจุดเด่นในการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชคือสมเด็จพระสังฆราชมีองค์เดียวและพระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์และกรรมการมหาเถรสมาคมมี 21 รูปเหมือนเดิมแต่ว่าอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดไว้อย่างชัดเจนกว่าฉบับ 2505 คือ

(1) ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม

(2) ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร

(3) ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาการศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

(4) รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา

(5) ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น

อำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่2) พ.ศ.2535 เกี่ยวข้องกับการควบคุม และส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ที่เคยถูกจัดเป็นอำนาจหน้าที่ของสังฆมนตรีแห่งองค์การ 4 ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2484 ในปัจจุบันนี้ อาจกล่าวได้ว่ามหาเถรสมาคม มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ 6 ประเภทคือ

---

[6]เรื่องเดียวกัน,หน้า 51.

[7]สมบูรณ์ สุขสำราญ, **พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงการเมืองและสังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า70.

[8]พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูรธมฺมจิตฺโต), **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**,หน้า 54.

(1) การปกครอง (2) การศึกษาสงเคราะห์

(3) การสาธารณูปการ (4) การศาสนศึกษา

(5) การเผยแผ่ (6) การสาธารณสงเคราะห์

การปกครองคณะสงฆ์ไทยปัจจุบันนี้ มีการแบ่งเขตปกครองตามลำดับชั้นคือตั้งแต่เจ้าคณะใหญ่เจ้าคณะภาคเจ้าคณะจังหวัดเจ้าคณะอำเภอเจ้าคณะตำบลและเจ้าอาวาสโดยแบ่งสายการปกครอง ดังนี้[9]

(1) เจ้าคณะใหญ่หนกลางปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์มหานิกายภาค 1, 2, 3, 13, 14 และ 15

(2)เจ้าคณะใหญ่หนเหนือปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์มหานิกายภาค 4, 5, 6 และ 7

(3) เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออกปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์มหานิกายภาค 8, 9, 10, 11 และ 12

(4) เจ้าคณะใหญ่หนใต้ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์มหานิกายภาค 16, 17และ 18

(5) เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุตปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายทุกภาคเขตการปกครองคณะสงฆ์แบ่งตามภาค 18 ภาค

4. การบริหารกิจการคณะสงฆ์แบบสภาสงฆ์

สภาสงฆ์ ได้เปิดประชุมครั้งแรก เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2515 ณ ศาลาการเปรียญวัดราษฎร์บำรุง ตำบลมะขามหย่ง อำเภอเมือง โดยมีเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เลขานุการเจ้าคณะอำเภอ เข้าร่วมประชุมในวาระแรกรวม 43 รูป

จากนั้นพระครูพิศาลพรหมจรรย์ ประธานสภาสงฆ์ จึงได้ประชุมร่างกฎระเบียบของการประชุมสภาสงฆ์ขึ้น อันเป็นที่มาของกฎบัตรสภาสงฆ์ ซึ่งเป็นกฎระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติงาน

กฎบัตรนี้ใช้มาจนถึง พ.ศ. 2546 พระครูอุดมวิสุทธิคุณ (หลุ่ม ฐิตนาโค) เจ้าอาวาสวัดโคกขี้หนอนประธานสภาสงฆ์ในขณะนั้น พร้อมด้วยสมาชิกสภาสงฆ์ต่างเห็นพ้องด้วยกันว่า ควรปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้เหมาะกับภาวการณ์ในปัจจุบัน ดันนั้น จึงได้มีการแก้ไขยกร่างกฎบัตรสภาสงฆ์ขึ้นใหม่ เพื่อสนองงานเจ้าคณะ โดยความเห็นชอบของเจ้าคณะ อนุมัติให้ใช้ตามความในข้อ 15 แห่งกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (พ.ศ. 2505) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2535)

5. แนวคิดสภาสงฆ์สภา

ในกฎบัตรการประชุมสภาสงฆ์ ระบุว่า การประชุมสภาสงฆ์ แบ่งออกเป็นการประชุมสามัญ และวิสามัญ โดยการประชุมสามัญ กำหนดปีละ 4 ครั้ง คือ แรม 7 ค่ำ เดือน 3/แรม 7 ค่ำ เดือน 6/แรม 7 ค่ำ

[9]เรื่องเดียวกัน, หน้า 61.

เดือน 9/และแรม 7 ค่ำ เดือน 12 ส่วนการประชุมวิสามัญ เป็นการประชุมพิเศษ นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ โดยประธานสภาสงฆ์เห็นสมควร และกำหนดให้นัดประชุมเป็นครั้งคราวตามความจำเป็น

ประธานสภาสงฆ์มีวาระการดำรงตำแหน่ง คราวละ 3 ปี สมาชิกของสภาสงฆ์แห่งนี้ ประกอบด้วย เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะกิตติมศักดิ์ ที่เจ้าคณะแต่งตั้ง และพระนิเทศก์ ซึ่งในกฎบัตรสภาสงฆ์ ระบุไว้ว่าเป็นพระสังฆาธิการ พระครูสัญญาบัตร หรือพระภิกษุผู้มีความสามารถ ซึ่งเจ้าคณะอำเภอเสนอของแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยงานด้านต่าง ๆ ของอำเภอ หรือเจ้าคณะจังหวัดแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยงานด้านต่าง ๆ ของจังหวัด โดยมีประธานสภาสงฆ์ 1 รูป รองประธานสภาสงฆ์ 2 รูป เลขาธิการ 1 รูป รองเลขาธิการ 2 รูป โฆษกสภาสงฆ์ 1 รูป และรองโฆษกสภาสงฆ์ 1 รูป จัดตั้งสถานที่ประธานสภาสงฆ์อย่างถาวร

เดิมนั้น การประชุมสภาสงฆ์ก็หมุนเวียนไปตามวัดต่าง ๆ ที่สมาชิกสภาสงฆ์เห็นว่ามีสถานที่เหมาะสม กระทั่งสมาชิกสภาสงฆ์เห็นร่วมกันว่า ควรจะมีสถานที่ในการประชุมสภาสงฆ์ที่ทำหน้าที่ในการพิจารณา และกลั่นกรองเรื่องราวต่าง ๆ ก่อนนำเข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมคณะสงฆ์จังหวัด ซึ่งมีการประชุมปีละ 2 ครั้ง โดยมีเจ้าคณะเป็นประธาน พระครูพิพิธกิจจารักษ์ ประธานสภาสงฆ์รูปปัจจุบัน กล่าวถึงปัญหาเร่งด่วนที่จำเป็นต้องเปิดประชุมวิสามัญเป็นวาระพิเศษที่ผ่านมาไม่ได้นำงบประมาณของแต่ละวัดมาใช้ในสภาสงฆ์ พระสังฆาธิการที่มาทำงานตรงนี้ ท่านเสียสละกันจริง ๆ ทั้งปัจจัยที่ต้องเสียสละจากนิตยภัตมาสมทบกองทุนวัดช่วยวัด ทั้งในส่วนกลางและในส่วนของจังหวัด เพื่อช่วยเหลือพระและวัดที่ได้รับความเดือดร้อน เป็นการทำงานกันด้วยใจ เพื่อให้คณะสงฆ์ของเรามีความสามัคคีและเสียสละร่วมกัน

กล่าวได้ว่า สภาสงฆ์ ได้ประพฤติปฏิบัติสมดังพุทธภาษิต ที่ปรากฏอยู่ในกฎบัตรว่า สพฺเพสํสงฺฆภิกฺขูนำสามคฺคีวุฑฺฒิสาธิกา ความพร้อมเพรียงของหมู่สงฆ์ ยังความเจริญให้สำเร็จ เพราะความพร้อมเพรียงร่วมมือร่วมใจกัน หรือความสามัคคีนี้ เป็นคุณธรรมที่สำคัญ ที่สามารถที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน อันจะนำมาซึ่งความสำเร็จ ความสงบสุข ความเจริญแก่สังคมนั้น ๆ

6. ข้อขัดแย้งและสอดคล้องกับการปกครองคณะสงฆ์

กฎบัตรสภาสงฆ์ พ.ศ.2554 โดยมุ่งหวังสร้างความเข้าใจต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายให้มีความชัดเจนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นคณะสงฆ์หรือคณะสงฆ์จากแห่งอื่นใด รวมถึงสาธุชนทั้งหลายที่ต้องการศึกษารูปแบบของสภาสงฆ์แห่งนี้ จากดำริของ พระธรรมโกศาจารย์ (ชอบ อนุจารี มหาเถระ) ผู้ก่อตั้งกฎบัตรสภาสงฆ์

1. เพื่อให้เจ้าคณะสังฆาธิการได้ปรึกษาหารือร่วมกันในการบริการบริหารงานพระพุทธศาสนา พร้อมร่วมกันคิดแก้ไขข้อขัดข้องปัญหาและอุปสรรคต่างๆ
2. เพื่อฟังความคิดเห็นในข้อเสนอที่ดีของสมาชิก ซึ่งเป็นเจ้าคณะสังฆาธิการ
3. เพื่อคัดเลือกตัวบุคลากร ผู้รับหน้าที่บริหารคณะสงฆ์ร่วมกันในโอกาสต่อไป (พระนิเทศก์)
4. เพื่อให้คณะสงฆ์มีความก้าวหน้าทันยุคทันสมัยในเหตุการณ์ต่างๆ
5. เพื่อส่งเสริมเจ้าคณะพระสังฆาธิการที่เป็นสมาชิกสภาสงฆ์ มีความกล้าหาญในการ

แสดงออกซึ่งความคิดเห็น ในที่ประชุมสภาสงฆ์ เป็นการรักษาไว้ ซึ่งความสามัคคีของเจ้าคณะ พระสังฆาธิการ เป็นไปเพื่อความรุ่งเรืองในการบริหารงานคณะสงฆ์ ทั้งนี้ต้องไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย กฎหมาย หรือขัดต่อกฎหมาเถรสมาคมและไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง

จากวัตถุประสงฆ์และเป้าหมายของสภาสงฆ์ พบว่า ไม่มีความขัดแย้งกับการปกครองคณะสงฆ์ แต่มีความสอดคล้องกับการปกครองคณะสงฆ์ ดังนี้

การปกครองคณะสงฆ์ของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงผ่อนถ่ายพระราชอำนาจไปยังพระมหาเถระซึ่งสอดคล้องกับเจ้าคณะอาศัยคำปรึกษาหารือร่วมกันกับพระสังฆาธิการมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และพระมหาเถระในสมัยพุทธกาลที่รับภาระดูแลบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้นมีลักษณะสอดคล้องกับพระนิเทศที่ถูกคัดเลือกโดยคณะสงฆ์ รับหน้าที่บริหารคณะสงฆ์ในโอกาสต่าง ๆ และหลักในการปกครองสงฆ์นั้นยึดถือพระธรรมวินัย พร้อมกับคุณธรรมขอพระอริยสาวกเป็นเครื่องสนับสนุนการปกครอง ซึ่งสอดคล้องกฎบัตรสภาสงฆ์ที่เปิดโอกาสให้พระสังฆาธิการแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมสภาสงฆ์

การปกครองคณะสงฆ์ไทย เป็นการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางกับการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค โดยการปกครองสงฆ์ส่วนกลางเป็นหน้าที่ของมหาเถรสมาคมดูแลปกครองคณะสงฆ์ มีสายการบังคับบัญชาตามลำดับและมีการถ่วงดุลอำนาจที่เป็นไปตามกฎหมาย ลักษณะอำนาจหน้าที่แบ่งเป็นการปกครอง การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณูปการ การศาสนศึกษา การเผยแผ่ และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งคณะสงฆ์ผู้ปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่แบ่งเป็นลำดับขั้นตั้งแต่เจ้าคณะใหญ่ถึงเจ้าอาวาส ซึ่งสอดคล้องกับการปกครองแบบสภาสงฆ์เจ้าคณะ โดยสภาสงฆ์มีการเลือกประธานสภาสงฆ์ มีสมาชิกสภาสงฆ์ และเลือกพระนิเทศให้เป็นผู้รับหน้าที่บริหารคณะสงฆ์ในโอกาสต่าง ๆ ช่วยงานต่าง ๆ สอดคล้องกับอำนาจทางการปกครองตาม พรบ.คณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 และเมื่อกิจการใด ๆ ที่สภาสงฆ์พิจารณาแล้วจะนำเข้าสู่ที่ประชุมคณะสงฆ์จังหวัด ซึ่งเป็นเจ้าคณะ มีบทบาทและอำนาจหน้าที่เป็นผู้ปกครองส่วนภูมิภาค อนึ่งมิติของสภาสงฆ์ถือว่าเป็นมติที่อยู่ในอำนาจของเจ้าคณะ

บทสรุป

การบริหารคณะสงฆ์มีมาแล้วตั้งแต่พุทธกาล หลักที่ใช้คือ พระธรรมวินัย ส่วนการบริหารกิจการคณะสงฆ์แบบสภาสงฆ์เน้นความเสมอภาคในการแสดงความคิดเห็น การบริหารกิจการคณะสงฆ์แบบสภาสงฆ์ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญเพราะทำให้ระบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพที่ดีศาสนาก็มีความเจริญ กฎบัตรสภาสงฆ์ ซึ่งเป็นกฎระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติงานทำพระสงฆ์มีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ช่วยลดขั้นตอน ลดระยะเวลาและค่าใช้จ่ายในการบริหารงานคณะสงฆ์ มติของสภาสงฆ์ถือเป็นอำนาจสั่งการของเจ้าคณะ และพระสงฆ์ได้แสดงออก ซึ่งความคิดเห็นในที่ประชุม ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองหรือสภาผู้แทนราษฎร แต่ให้พระสงฆ์ได้แสดงออกในบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าใช้ปกครองสงฆ์ กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และกฎหมายมหาเถรสมาคมที่ใช้ปกครองสงฆ์ในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

กรมการศาสนา. **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2540.

จำนงค์ ทองประเสริฐ. การปกครองของคณะสงฆ์ไทย. [ออนไลน์] http://guru.sanook.com [18 เมษายน 2557]

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูรธมฺมจิตฺโต). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหมิกธรรม จำกัด, 2539.

มหาเถรสมาคม. หลักการบริหารงานสมัยใหม่กับหลักการบริหารงานเชิงพุทธศาสตร์. [ออนไลน์] http://www.mahathera.org/index.php [18 เมษายน 2557]

สมบูรณ์ สุขสำราญ. **พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงการเมืองและสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

หอมรดกไทย. การบริหารคณะสงฆ์ไทย, [ออนไลน์] http://www1.tv5.co.th/service/mod/heritage/index.html [18 เมษายน 2557]

อริยธมฺโม ภิกฺ, แนวคิดการปกครองสงฆ์ในสมัยพุทธกาล, [ออนไลน์]. http://www.learners.in.th/blogs/posts/315160, [18 เมษายน 2557]

การสร้างเสริมทักษะภาษาอาเซียนแก่นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬากรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตนครราชสีมา
ASEAN Language Skill Building to Students of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Ratchasima Campus

ดร.ประพันธ์ นึกกระโทก
วิทยาเขตนครราชสีมา

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้การสอนภาษาอาเซียนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา เพื่อผลิตเอกสารประกอบการสอนภาษาอาเซียนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ซึ่งมีวิธีการวิจัยแบบผสานวิธี ตามลักษณะการศึกษารวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ผลการวิจัยพบว่า 1) วิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้การสอนภาษาอาเซียน พบว่า เนื้อหาวิชามีการจัดเรียงตามลำดับความยากง่าย ผู้สอนบางท่านใช้เอกสารประกอบการสอนแบบย่อให้เข้ากับช่วงเวลาการสอน ผู้เรียนมีความรู้ด้านภาษาอาเซียนไม่ถ่องแท้ ไม่สามารถแต่งประโยคของภาษาอาเซียนอย่างเหมาะสมเมื่อต้องการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นไม่สามารถนำความรู้หรือคู่มือไปขยายการเรียนรู้ภายนอกห้องเรียนได้ 2) การผลิตเอกสารประกอบการสอนภาษาอาเซียนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

คำสำคัญ: การเสริมสร้างทักษะ, ภาษาอาเซียน, ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

Abstract

Objectives of this research are analyze and synthesize of the knowledge to teach writing and Asian languages of Mahachulalongkornrajavidalaya University, Nakhon Ratchasima Campus, to make the teaching publication of for Asian languages of Mahachulalongkornrajavidalaya University, Nakhon Ratchasima Campus that research by Mixed Methodology. Research results found that 1) Analysis and synthesis of knowledge, teaching Title Asian languages University of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Teaching Status Asian languages composed of Mahachulalongkornrajavidyalaya University found that subjects are arranged in order of difficulty. Some teachers use Teaching condensed into a teaching moment. Students have knowledge of Asian languages, not perfectly. ASEAN can not compose

a sentence of language appropriate to study at a higher level can be manual or knowledge to extend learning outside the classroom. 2. Distributing for the teaching documentary of writing and Asian languages of Mahachulalongkornrajavidalaya University Nakhon Ratchasima Campus is distributing documentary about the teaching of writing and Asian languages according to requirement conditional of the teacher and the student. In the teaching documentary which distributed includes the subject matter.

Keywords: skill Building ASEAN language, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Ratchasima Campus

บทนำ

ภาษาทางการของอาเซียน เข้ามีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนไทย และคนทั่วโลกอย่างมาก เนื่องจากความก้าวหน้าในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนความรวดเร็วในการติดต่อสื่อสาร และการคมนาคมทำให้ประเทศต่าง ๆ มีความใกล้ชิดต้องพึ่งพาอาศัยกันมากขึ้นจึงเกิดความจำเป็นที่ต้องใช้ภาษาทางการของอาเซียนในการติดต่อสื่อสาร โดยภาษาทางการของอาเซียน ซึ่งภาษาที่ใช้ในระหว่างการประชุม การโต้ตอบทางจดหมาย การจัดทำรายงานการประชุม ผลการพิจารณา และมติที่ประชุม ตลอดจนการจัดทำคำแถลงการณ์ และการปฏิสัมพันธ์ต่างๆ ของอาเซียน ทั้งนี้ ในฐานะที่เป็นสมาคม อาเซียนไม่ได้ให้บริการด้านการแปลหรือตีความ

สำนักงาน ก.พ. การสร้างและเตรียมความพร้อมข้าราชการไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้วยการให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน ตลอดจนศึกษา ค้นหาแนวทางการเสริมสร้างความพร้อมในการพัฒนาข้าราชการสู่ประชาคมอาเซียนอย่างมีระบบ และตั้งเป้าหมายการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ในปี พ.ศ. 2558 โดยมุ่งหวังให้อาเซียนเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ประชากรอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีการพัฒนาในทุกด้าน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมอัตลักษณ์อาเซียน (ASEAN Identity)เพื่อรองรับการเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน อาเซียนได้จัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint) ซึ่งประกอบด้วยคุณสมบัติหลักที่สำคัญ 6 ด้าน ได้แก่

1. การพัฒนามนุษย์ (Human Development)
2. การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม (Social Welfare and Protection)
3. สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice and Rights)
4. ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability)
5. การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (Building an ASEAN Identity)

6. การลดช่องว่างทางการพัฒนา (Narrowing the Development Gap)[1]
โดยแต่ละด้านจะมีองค์ประกอบย่อยของแต่ละด้าน

พระธรรมสุธี นายกสภามหาวิทยาลัยในฐานะประธานเปิดงานในช่วงเช้าได้ย้ำเตือนให้เห็นถึงความสำคัญของภาษา และวัฒนธรรมว่า “ภาษาถือเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำกลุ่มคนต่างๆ ในประชาคมอาเซียนให้สามารถสื่อสารกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเข้าใจซึ่งกันและกันท่ามกลางความแตกต่างมากยิ่งขึ้น การไม่เข้าใจภาษาจะทำให้ยากที่จะเข้าใจวิถีชีวิตอื่นๆ เพราะตัวแปรสำคัญในการสื่อความคือภาษา” ท่านกล่าวเพิ่มเติมว่า “มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เดินมาถูกทางแล้ว ที่จัดตั้งสถาบันภาษาขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ในการช่วยพัฒนาภาษา โดยเฉพาะพระภิกษุในประชาคมอาเซียนที่เดินทางมาศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย”[2]

ในขณะที่พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. อธิการบดี ได้กล่าวปาฐกถาในช่วงบ่ายว่า “ประชาคมอาเซียนมีความแตกต่างทั้งมิติทางการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาษา ศาสนา ชาติพันธุ์ และวิถีชีวิตที่ต่างๆ การพยายามที่จะเรียนรู้ความแตกต่างของสิ่งเหล่านี้ จะส่งผลโดยตรงต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติและท่าทีต่อพลเมืองที่อาศัยอยู่ร่วมกันในประชาคมอาเซียน” ท่านกล่าวเสริมว่า “ประชาคมอาเซียนได้เชื่อมโยงสิ่งต่างๆ เข้าหากัน (Connectivity) การเชื่อมโยงเหล่านี้ มิได้ส่งผลในเชิงธุรกิจแต่เพียงประการเดียว หากแต่เชื่อมโยมทั้งมิติของวัฒนธรรมด้วย ฉะนั้น การเรียนรู้ความแตกต่างของวัฒนธรรม จะส่งผลดีต่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีเอกภาพ” และเพื่อให้ประชาชนอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีการพัฒนาในทุกด้าน รวมทั้งส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนอาเซียน ตลอดจนสร้างจิตสำนึกในความเป็นอาเซียน (ASEAN Awareness) อาเซียนยังให้ความสำคัญกับความร่วมมือเฉพาะด้าน (Functional Cooperation) ในประเด็นด้านสังคมและวัฒนธรรมที่ครอบคลุมหลายสาขา อาทิ การศึกษา วัฒนธรรม สาธารณสุข แรงงาน สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น[3]

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัยที่สำคัญแห่งหนึ่งในอาเซียน มีนิสิตในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนมาเรียนจำนวนมากในแต่ละปีการศึกษา และปัญหาที่พบมาก คือ ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารของเอกสารประกอบการสอนหรือภาษาที่ใช้สื่อสารกับนิสิตชาวต่างประเทศ ผู้สอนส่วนมากใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลักในการสอนส่งผลให้นิสิตชาวต่างชาติเรียนรู้ได้ช้า เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างผู้สอนกับนิสิตชาวต่างประเทศเอกสารประกอบการสอนควรใช้ภาษา

---

[1] กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ, **ASEAN Mini Book**, พิมพ์ครั้งที่ 3, (Page Maker Co.,Ltd : กรุงเทพมหานคร, 2556), หน้า 66.

[2] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คณะพุทธศาสตร์, **พระสงฆ์ และประชาชนเกือบครึ่งหมื่นแห่งร่วมงานมหกรรมอาเซียนอย่างยิ่งใหญ่**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://information.mcu.ac.th-/site/news_in.php?group_id=1&NEWSID=10945 [9 ตุลาคม 2557].

[3] กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ, **ASEAN Mini Book**, พิมพ์ครั้งที่ 3, (Page Maker Co.,Ltd : กรุงเทพมหานคร, 2556), หน้า 35.

ไม่น้อยกว่า 3 ภาษา ซึ่งเอื้อต่อการเรียนรู้ของนิสิต อีกทั้งผู้สอนเองก็เพิ่มและพัฒนาทักษะทางด้านภาษา มิให้นิสิตปรับตัวทางด้านภาษาเข้าอาจารย์แต่เพียงฝ่ายเดียว

แม้ว่าภาษาอังกฤษจะถูกบัญญัติไว้ในกฎบัตรให้เป็นภาษาทางการของอาเซียน[4] และการสร้างเสริมทักษะภาษาอาเซียนแก่นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬากรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น เอกสารประกอบการเรียน 3 ภาษา กิจกรรมภาษาอาเซียนสัปดาห์ละ 1 ครั้ง การบันทึกปัญหาภาษาอาเซียนซึ่งนิสิตสับสน เป็นต้น นำไปสู่กิจกรรมเสริมทักษะภาษาอาเซียนแก่นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬากรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา อนึงการสร้างเสริมทักษะภาษาอาเซียนแก่นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬากรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ที่ขาดกระบวนการวิจัยเข้ารองรับอาจขาดการพัฒนาต่อยอดที่สมบูรณ์ โดยเฉพาะวิจัยกับการเรียนการสอน

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่การศึกษาการสร้างเสริมทักษะภาษาอาเซียนแก่นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬากรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้ใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาขาดทักษะภาษาอาเซียนแก่นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬากรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ทราบแนวทางพัฒนาทักษะภาษาอาเซียนแก่นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬากรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเสริมสร้างทักษะภาษาอาเซียนแก่นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬากรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมและเอกสารประกอบการเรียนในการเสริมสร้างทักษะภาษาอาเซียนแก่นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬากรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
3. เพื่อวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์กิจกรรมและเอกสารประกอบการเรียนในการเสริมสร้างทักษะภาษาอาเซียนแก่นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬากรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสร้างเสริมทักษะภาษาอาเซียนแก่นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬากรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา คณะมนุษย์ศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2557 เป็นการสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 31 รูป/คน ใช้ชุดการเรียนการสอนในการเสริมสร้างทักษะภาษาอาเซียน และแบบประเมินความพึงพอใจรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล โดยการสรุปข้อมูลเชิงพรรณนาเป็นความเรียง

---

[4] จดหมายข่าว, สมาคมอาเซียน-ประเทศไทย ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 : ตุลาคม-ธันวาคม 2553 ,หน้า 10. www.aseanthailand.org

ผลการวิจัยพบว่า

วิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้การสอนภาษาอาเซียนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

สภาพการสอนภาษาอาเซียนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา พบว่า เนื้อหาวิชามีการจัดเรียงตามลำดับความยากง่าย ผู้สอนบางท่านใช้เอกสารประกอบการสอนแบบย่อให้เข้ากับช่วงเวลาการสอน ผู้เรียนมีความรู้ด้านภาษาอาเซียนไม่ถ่องแท้ ไม่สามารถแต่งประโยคของภาษาอาเซียนอย่างเหมาะสมเมื่อต้องการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นไม่สามารถนำความรู้หรือคู่มือไปขยายการเรียนรู้ภายนอกห้องเรียนได้ จากปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการสอนภาษาอาเซียนของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา และการพัฒนาเอกสารประกอบการสอนภาษาอาเซียนให้ดีและน่าสนใจมากขึ้น โดยจัดลำดับความสำคัญและความจำเป็นของภาษาอาเซียน โดยกำหนดเนื้อหาในเอกสารประกอบการสอนให้ผู้เรียนที่ไม่เคยผ่านการเรียนภาษาอาเซียนได้เรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาและวิวัฒนาการของภาษาอาเซียน จัดเรียงเนื้อหาสอดคล้องกับแผนการสอน รายชั่วโมง เพื่อให้ผู้สอนในมหาวิทยาลัยสามารถนำเอกสารประกอบการสอนไปปรับใช้ตรงตามความต้องการของมหาวิทยาลัย

เนื้อหาในแผนการสอนเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก โดยเริ่มต้นความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภาษาอาเซียน ไวยากรณ์พื้นฐานที่จำเป็นต้องศึกษาซึ่งผู้เรียนจำเป็นต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจ จากนั้นดำเนินการสอนหลักการภาษาอังกฤษหรือภาษาอาเซียน ไปจนถึงหลักการแต่งประโยคตามหลักไวยากรณ์ที่ถูกต้องและถูก และเพื่อให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ภาษาอาเซียนตั้งแต่ขั้นพื้นฐานไปจนถึงภาษาอาเซียนชั้นสูงได้ การจัดทำเอกสารประกอบการสอนภาษาอาเซียนจะก่อให้เกิดพัฒนาการในการจัดทำเอกสารประกอบการสอนภาษาอาเซียนและพัฒนาเอกสารประกอบการสอนอยู่การทำการแต่งการใช้ภาษา การพัฒนาเอกสารประกอบการสอนภาษาอาเซียนปรับเปลี่ยนรูปแบบ ประยุกต์เข้ากับความต้องการของผู้สอนและผู้เรียน มีการใส่ภาพประกอบรวมถึงการปรับให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้การภาษาอาเซียนด้วยตนเองในอนาคต ลักษณะของบทเรียนสำเร็จรูป

พัฒนากิจกรรมและเอกสารประกอบการเรียนในการเสริมสร้างทักษะภาษาอาเซียนแก่นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬากรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

การพัฒนาชุดวิชาการเรียนการสอนในการเสริมสร้างทักษะภาษาอาเซียนแก่นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬากรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญในการจัดกระบวนการให้นิสิตหรือผู้เรียนเข้าสู่มาตรฐานและได้รับการพัฒนาตนเอง กระบวนการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถ พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ โดยการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี (Technology-based Learning) ครอบคลุมวิธีการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบได้แก่ การเรียนรู้บนคอมพิวเตอร์ (Computer-based Learning) การเรียนรู้บนเว็บ (Web-based Learning) ห้องเรียนเสมือนจริง (Virtual Classrooms) ความร่วมมือดิจิตอล (Digital Collaboration) เป็นต้นผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่าน

สื่ออิเล็กทรอนิกส์ทุกประเภท เช่น อินเทอร์เน็ต (Internet) อินทราเน็ต (Intranet) เอ็กซ์ทราเน็ต (Extranet) การถ่ายทอดผ่านดาวเทียม (Satellite broadcast) แถบบันทึกเสียงและวิดีทัศน์ (Audio/Video Tape) โทรทัศน์ที่สามารถโต้ตอบกันได้ (Interactive TV) และซีดีรอม (CD- ROM) การเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นวิธีการเรียนรู้ที่มีความสำคัญมากขึ้นเป็นลำดับแต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดนิ่งของเทคโนโลยี ทำให้อาจารย์หรือผู้สอนจำเป็นต้องศึกษา หาความรู้และเตรียมพร้อมตนเองเพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเหล่านี้ในการเรียนการสอนวิธีการเตรียมตัวในการใช้เทคโนโลยีในการสอนคือเทคนิครู้เขารู้เรา โดยสิ่งที่ผู้สอนต้องรู้มี 2 ประการคือ (1) การรู้และเข้าใจศักยภาพของทรัพยากรที่โรงเรียนมี เช่น ผู้สอนต้องรู้ว่าในโรงเรียนมีอะไรที่สามารถใช้เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้ โดยปกติแล้วสิ่งที่โรงเรียนมีคือ ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องเรียนที่มีเครื่องฉายโปรเจคเตอร์ คอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะ หรือแบบโน๊ตบุ๊ค รวมไปถึงระบบขยายเสียง (2) ผู้สอนต้องมีความรู้ด้านเทคโนโลยีที่สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอน รวมไปถึงข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ โปรแกรมประยุกต์ที่เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอน สื่อภาพและเสียง วิดิทัศน์ ข่าวและประเด็นที่เป็นที่สนใจ เป็นต้น เทคโนโลยีที่ผู้สอนสามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิด มีจำนวนมากและผู้สอนสามารถเลือกใช้ได้ตามความถนัดหรือความสนใจ

วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์กิจกรรมและเอกสารประกอบการเรียนในการเสริมสร้างทักษะภาษาอาเซียนแก่นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬากรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

การผลิตเอกสารประกอบการสอนภาษาอาเซียนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา เป็นการจัดทำเอกสารเกี่ยวกับแบบฝึกทักษะภาษาอาเซียนตามสภาพความต้องการของผู้สอนและผู้เรียน โดยภายในแบบฝึกทักษะภาษาอาเซียนที่ผลิตขึ้น ประกอบด้วยเนื้อหาแบ่งออกเป็น 8 บท คือ

บทที่ 1 Present Simple Tense.
บทที่ 2 Present continuous tense.
บทที่ 3 Present simple VS Present continuous tense.
บทที่ 4 Present perfect tense.
บทที่ 5 Past Simple Tense.
บทที่ 6 Past Continuous Tense.
บทที่ 7 Past Perfect Tense.
บทที่ 8 Past Perfect Continuous Tense.

จากแบบฝึกทักษะภาษาอาเซียนมีทั้งหมด 8 บท มีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ประจำทุกบทที่ช่วยให้ผู้สอนและผู้เรียนมีการปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมกับช่วงเวลาการจัดการเรียนการสอนที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้ และในแต่ละบทได้จัดทำแบบสรุปคำถามท้ายบท ตารางแสดงถึงหลักไวยากรณ์และวิธีการแต่งประโยคภาษาอาเซียนอย่างถูกต้องและถูกวิธี

พบว่า ความพึงพอใจของนิสิตที่เรียนด้วยแบบฝึกทักษะภาษาอาเซียนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.92 , S.D. = 0.76) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความรู้สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ($\overline{X}$ = 4.09 , S.D. = 0.63) รองลงมา คือ กิจกรรมส่งเสริมการใฝ่รู้ใฝ่เรียน ($\overline{X}$ = 4.06 , S.D. = 0.75) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ เนื้อหาถูกต้องสอดคล้องกับหลักสูตร ($\overline{X}$ = 3.76 , S.D. = 0.79)

บทสรุป

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหาและสาเหตุเกี่ยวกับทักษะการใช้ภาษาอาเซียนแก่นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา พบว่า เนื้อหาวิชามีการจัดเรียงตามลำดับความยากง่าย ผู้สอนบางท่านใช้เอกสารประกอบการสอนแบบย่อให้เข้ากับช่วงเวลาการสอน ผู้เรียนมีความรู้ด้านภาษาอาเซียนไม่ถ่องแท้ ไม่สามารถแต่งประโยคของภาษาอาเซียนอย่างเหมาะสมเมื่อต้องการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นไม่สามารถนำความรู้หรือคู่มือไปขยายการเรียนรู้ภายนอกห้องเรียนได้ จากปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการสอนภาษาอาเซียนของนิสิตคณะมนุษยศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา และการพัฒนาเอกสารประกอบการสอนภาษาอาเซียนให้ดีและน่าสนใจมากขึ้น โดยจัดลำดับความสำคัญและความจำเป็นของภาษาอาเซียน โดยกำหนดเนื้อหาในเอกสารประกอบการสอนให้ผู้เรียนที่ไม่เคยผ่านการเรียนภาษาอาเซียนได้เรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปประโยคของคำกริยาที่แสดงให้เห็นถึงเวลา ความต่อเนื่อง ความสมบูรณ์ และสภาวะของการกระทำ ของรูปประโยคในภาษาอาเซียน จัดเรียงเนื้อหาสอดคล้องกับแผนการสอน รายชั่วโมง เพื่อให้ผู้สอนในมหาวิทยาลัยสามารถนำเอกสารประกอบการสอนไปปรับใช้ตรงตามความต้องการของมหาวิทยาลัย

2. การพัฒนาชุดวิชาการเรียนการสอนในการเสริมสร้างทักษะภาษาอาเซียนแก่นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬากรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา พบว่า การจัดการเรียนรู้วิชาภาษาภาษาอาเซียน ตามแผนการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาภาษาอาเซียน มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้นิสิตหรือผู้เรียนทุกคนมีโอกาสที่จะพัฒนาการคิด โดยผู้สอนเป็นผู้เสริมสร้างทักษะการคิดในตัวผู้เรียน ออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะการคิดพื้นฐาน ได้แก่ ทักษะการใช้ Tense หรือ กาล คือ รูปประโยคของคำกริยาที่แสดงให้เห็นถึงเวลา ความต่อเนื่อง ความสมบูรณ์ และสภาวะของการกระทำ หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือ รูปของคำกริยาที่แสดงให้เห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่ เกิดขึ้นมาแล้ว หรือว่ายังไม่เกิด เป็นต้น ซึ่งเป็นพื้นฐานที่นำไปสู่การเสริมทักษะขั้นสูงต่อไปในอนาคต และทักษะการเขียนเป็นกระบวนการผลิตภาษาที่นานกว่าทักษะอื่น ๆ เพราะการเขียนเป็นการเปลี่ยนภาษาพูดให้เป็นตัวอักษร โดยที่นิสิตจะต้องเลือกและรวบรวมความคิด คำและประโยค เพื่อที่จะนำมาเรียบเรียงเป็นข้อความที่สามารถสื่อความหมายได้ตรงตามความต้องการ และในการเรียนการสอนภาษาอาเซียน การเขียนสามารถช่วยส่งเสริมการเรียนโครงสร้างไวยากรณ์ สำนวนและคำศัพท์ ที่นิสิตได้เรียนไปแล้วให้เข้าใจและใช้อย่างถูกต้องยิ่งขึ้น ซึ่งการจัดกิจกรรมที่สร้างเสริมการเรียนรู้ทางภาษาอย่างมีวัตถุประสงค์

3. วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์กิจกรรมและชุดการเรียนการสอนในการเสริมสร้างภาษาอาเซียนแก่นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา เป็นการจัดทำเอกสารเกี่ยวกับแบบฝึกทักษะภาษาอาเซียนตามสภาพความต้องการของผู้สอนและผู้เรียน โดยภายในแบบฝึกทักษะภาษาอาเซียนที่ผลิตขึ้น ประกอบด้วยเนื้อหาแบ่งออกเป็น 8 บท คือ บทที่ 1 Present Simple Tense. บทที่ 2 Present continuous tense. บทที่ 3 Present simple VS Present continuous tense. บทที่ 4 Present perfect tense. บทที่ 5 Past Simple Tense. บทที่ 6 Past Continuous Tense. บทที่ 7 Past Perfect Tense. และบทที่ 8 Past Perfect Continuous Tense.

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ภาครัฐและผู้บริหารมหาวิทยาลัยควรส่งเสริมพัฒนาบุคลากรด้านภาษาอาเซียนให้สามารถสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการที่เป็นประโยชน์สู่ระดับนานาชาติ

2) ผู้บริหารมหาวิทยาลัยควรกำหนดนโยบายส่งเสริมให้บุคลากรทางภาษาอาเซียนที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนภาษาอาเซียน รวมทั้งการใช้ภาษาอาเซียนเป็นภาษาที่ใช้กันอย่างกว้างขวางในโลกยุคโลกาภิวัตน์ และบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางภาษาอังกฤษอย่างลึกซึ้ง สามารถนำความรู้ไปใช้ในการค้นคว้าวิจัย สร้างองค์ความรู้ทางภาษาอังกฤษ และเพื่อการประกอบวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรมีมาตรการให้อาจารย์เข้าสอนตรงเวลาที่กำหนด เพื่อลดปัญหาการสอน และอาจารย์ผู้สอนควรพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ตรงเวลา และสามารถสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการที่เป็นประโยชน์สู่สังคม

2) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรจัดกิจกรรมเสริมทักษะการสอนแก่อาจารย์ผู้สอนภาษาอังกฤษหรือภาษาอาเซียนและฝึกอบรมให้อาจารย์เลือกและใช้เทคโนโลยีประกอบการสอนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งทำให้มีความรู้ความสามารถเข้ามาสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนภาษาอาเซียน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาการพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนภาษาอาเซียนรองรับการเรียนรู้ยุคโลกาภิวัตน์ในศตวรรษที่ 21

2) ควรศึกษาการวางระบบการจัดการเรียนการสอนที่ดีในการพัฒนาผู้เรียนภาษาอาเซียน และควรศึกษาปัญหาการเรียนการสอนสาขาวิชาอื่น ๆ ที่ไม่ใช่สาขาวิชาภาษาอังกฤษในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3) ควรศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับหรือส่งผลต่อการเข้าสอนตรงเวลาของอาจารย์ และควรวิจัยเชิงทดลองโดยสร้างโปรแกรมการพัฒนาคุณลักษณะการตรงเวลาของอาจารย์ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาอาจารย์ให้เข้าสอนตรงเวลา

บรรณานุกรม

กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. **ASEAN Mini Book**. พิมพ์ครั้งที่ 3. Page Maker Co.,Ltd : กรุงเทพมหานคร, 2556.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. คณะพุทธศาสตร์, **พระสงฆ์ และประชาชนเกือบครึ่งหมื่นแห่ร่วมงานมหกรรมอาเซียนอย่างยิ่งใหญ่.** [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://information.mcu.ac.th-/site/news_in.php?group_id=1&NEWSID=10945 [9 ตุลาคม 2557].

กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. **ASEAN Mini Book**. พิมพ์ครั้งที่ 3. Page Maker Co.,Ltd : กรุงเทพมหานคร, 2556.

จดหมายข่าว, สมาคมอาเซียน-ประเทศไทย ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 : ตุลาคม-ธันวาคม 2553 , หน้า 10www.aseanthailand.org

ธรรมมาภิบาลกับการบริหาร
Good Governance and Administration

ภูดิศ นอขุนทด
วิทยาเขตนครราชสีมา

บทคัดย่อ

ธรรมาภิบาลจัดเป็นแนวคิดสำคัญในการบริหารงานและการปกครองในปัจจุบัน เพราะโลกปัจจุบันได้ให้ความสนใจกับเรื่องของโลกาภิวัตน์และธรรมาภิบาลมากขึ้น หลักธรรมาภิบาลหรืออาจเรียกได้ว่า การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งเรารู้จักกันในนาม “Good Governance” ซึ่งเป็นหลักการเพื่อการอยู่ร่วมกันในบ้านเมืองและสังคมอย่างมีความสงบสุข สามารถประสานประโยชน์และคลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธี และพัฒนาสังคมให้มีความยั่งยืน ธรรมาภิบาลกับการบริหารเป็นวิธีการที่ดีที่นำมาใช้ใน การบริหารจัดการองค์การหรือประเทศให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใส ยุติธรรมและตรวจสอบได้ และมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาของสังคม นำมาซึ่งความเจริญในด้านต่าง ๆ จะเห็นว่าธรรมาภิบาลมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการและเป็นประโยชน์ต่อองค์การ ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก ธรรมาภิบาลมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ 6 หลักการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักสำนึกรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล, การบริหาร

Abstract

Good governance is an important concept of management and government nowadays as globalization and good governance has caught the attention worldwide. Good Governance, the principle of peaceful way of living together in the country and society, can benefit in terms of trouble resolving in a peaceful manner and develop a sustainable society. Good governance and management are good practices used for organization or country management to be effective, moral, transparent, fair, accountable, and solving social problems efficiently. These lead to civilization. It can be seen that the good governance is an important for management and having a benefit to organization, community, society, country and the world. Good governance consists of 6 main elements: the rule of law, the principle of morality, the principle of accountability, the principle of participation and principles of responsibility and principles of cost effectiveness.

Keywords: Good Governance, Administration

ธรรมาภิบาลมาจากไหน

ธรรมาภิบาล (Good Governance) ถือเป็นหลักของการบริหารสาธารณะที่ให้ความสำคัญกับหลักการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและให้ความสำคัญกับประชาชนเพื่อมุ่งให้เกิดการบริหารจัดการที่ดี ในพุทธศาสนามีการสอนเรื่องธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดีมาตั้งแต่พุทธกาลแล้วโดยหากเราพิจารณาคำสอนของพระพุทธเจ้า จะเห็นว่าเป็นหลักธรรมที่สอดคล้องกับเรื่องของการบริหารรัฐกิจแนวใหม่และมีการนำมาใช้ในการบริหารงานอย่างต่อเนื่อง แม้กระทั่งในศาสนาอื่น ๆ ก็คิดว่ามิได้แตกต่างกันมากนัก มีคำสอนมากมายที่ระบุชัดเจนถึงหลักการธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดี อาทิการเป็นคนสมบูรณ์แบบ นั้นจะนำหมู่ชนและสังคมไปสู่สันติสุขและสวัสดี โดยประกอบไปด้วยคุณสมบัติ 7 ประการ [1] ตามหลักสัปปุริสธรรม ซึ่งเป็นธรรมของคนดี การรู้หลักและรู้จักเหตุ เป็นการรู้กฎเกณฑ์ของ สิ่งทั้งหลาย รู้หน้าที่ของตนเอง อันจะทำให้ปฏิบัติงานตรงตามหน้าที่ มีความสำนึกรับผิดชอบ ความมุ่งหมายและรู้จักผล เข้าใจวัตถุประสงค์ของงานที่ทำ ทำให้ทำงานแล้วเกิดผลสัมฤทธิ์ ก่อให้เกิดประสิทธิผล รู้ตน รู้จักตนเอง ว่าโดยฐานะ เพศ กำลัง ความรู้ ความสามารถเป็นอย่างไร และทำการต่าง ๆ ให้สอดคล้อง รู้ประมาณ รู้จักพอดี รู้กาล รู้กาลเวลาที่เหมาะสม ระยะเวลาที่พึงใช้ในการประกอบกิจ หน้าที่การงาน รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร อย่างไร วางแผนการใช้เวลาทำให้ประพฤติตัวถูกหลักนิติธรรม คุณธรรม และจริยธรรม

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้เน้นย้ำถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนกลไก การบริหารราชการแผ่นดินสำคัญๆ การปรับเปลี่ยนกฎหมายและกฎระเบียบในหลายด้าน รวมถึงการปรับการบริหาร จัดการให้มีธรรมาภิบาลในทุกระดับ ปลอดคอร์รัปชัน และปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนไทยในทุกภาคส่วนให้มีค่านิยมที่ดีงาม มีวินัย มีความรับผิดชอบ และมีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงโดยยึด หลักการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม จุดเน้นและประเด็นพัฒนาหลักในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 12 คือ การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและการสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย ในระบบการบริหารจัดการภาครัฐต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและพัฒนาธรรมาภิบาลในภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรมทั้งในด้านระบบการบริหารงานและบุคลากร ในส่วนการบริหารจัดการภาครัฐ ให้โปร่งใส มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบ ตรวจสอบได้อย่างเป็นธรรม และประชาชนมีส่วนร่วม มีการกระจายอำนาจ และแบ่งภารกิจรับผิดชอบที่เหมาะสม ระหว่างส่วนกลาง ภูมิภาค และท้องถิ่น[2]

---

[1] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2541). **ธรรมนูญชีวิต,** กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก.

[2] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564).** กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

องค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล

เนื่องจากได้มีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการยกเลิกระเบียบดังกล่าวโดยพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 แล้วก็ตาม [3] ได้กำหนดหลักธรรมาภิบาล ที่มีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ประการดังนี้

1. **หลักนิติธรรม** คือ การตรากฎหมาย กฎ ระเบียบข้อบังคับและกติกาต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและสมาชิก โดยมีการยินยอมพร้อมใจและถือปฏิบัติร่วมกันอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม กล่าวโดยสรุป คือ สถาปนาการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่กระทำกันตามอำเภอใจหรืออำนาจของบุคคล

2. **หลักคุณธรรม** คือ การยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยการรณรงค์เพื่อสร้างค่านิยมที่ดีงามให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือสมาชิกของสังคมถือปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริตความเสียสละ ความอดทนขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบวินัย เป็นต้น

3. **หลักความโปร่งใส** คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมาและสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทางานขององค์กรให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารหรือเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก ตลอดจนมีระบบหรือกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และช่วยให้การทางานของภาครัฐและภาคเอกชนปลอดจากการทุจริตคอรัปชั่น

4. **หลักความมีส่วนร่วม** คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญ ๆ ของสังคม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การแจ้งความเห็น การไต่สวน สาธารณะ การประชาพิจารณ์การแสดงประชามติ หรืออื่น ๆ และขจัดการผูกขาดทั้งโดยภาครัฐหรือโดยภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

5. **หลักความรับผิดชอบ** ผู้บริหาร ตลอดจนคณะข้าราชการ ทั้งฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำ ต้องตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างดียิ่ง โดยมุ่งให้บริการแก่ผู้มารับบริการ เพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีความรับผิดชอบต่อความบกพร่องในหน้าที่การงานที่ตนรับผิดชอบอยู่ และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขได้ทันท่วงที

6. **หลักความคุ้มค่า** ผู้บริหาร ต้องตระหนักว่ามีทรัพยากรค่อนข้างจากัด ดังนั้นในการบริหารจัดการจำเป็นจะต้องยึดหลักความประหยัดและความคุ้มค่า ซึ่งจำเป็นจะต้องตั้งจุดมุ่งหมายไปที่ผู้รับบริการหรือประชาชนโดยส่วนรวม

---

[3] ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, (2545), โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาดัชนีวัดผลการพัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดี. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า

เมื่อมีหลักการที่เป็นแนวทางในการสร้างธรรมาภิบาลแล้ว หน่วยงานที่ต้องการใช้หลักการบริหารแนวใหม่ที่มุ่งสร้างธรรมาภิบาลสามารถประยุกต์ใช้ได้และวัดระดับการมีธรรมาภิบาลของหน่วยงานตนได้ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ตลอดจนรวบรวมข้อมูลที่มีอยู่แล้วในหน่วยงาน ภาพข้างล่างนี้เป็นตัวอย่างของการนำหลักการข้างต้นไปสร้างตัวชี้วัดและนำไปทดสอบจริงในหน่วยงาน และสามารถแสดงผลให้เข้าใจได้ง่าย ทำให้ผู้บริหารสามารถนำไปปรับปรุงแก้ไขการทำงานของหน่วยงานให้มี ธรรมาภิบาลมากขึ้นได้

ความยั่งยืนของธรรมาภิบาล

การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ให้กว้างขวางและยั่งยืนจำเป็นต้องมีปัจจัยสำคัญหลาย ๆปัจจัยที่นอกเหนือจากความตระหนักของบุคลากรในหน่วยงานและผู้บริหารแล้ว คือ ความต่อเนื่องหรือความยั่งยืนของการเป็นประชาธิปไตยและความมั่นคงของประเทศ เพราะประชาธิปไตยค่อนข้างเป็นพลวัต เพราะมี การเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม และยังมีการอภิปรายกันถึงความหมายที่แท้จริงอยู่อย่างกว้างขวาง แต่มิติที่สำคัญของประชาธิปไตยก็คือ การแข่งขัน การมีส่วนร่วม และเสรีภาพในทางการเมือง การเป็นประชาธิปไตยและความยั่งยืนของประชาธิปไตยจึงเป็นสิ่งที่จะช่วยทำให้การบริหารจัดการที่ดี หรือธรรมาภิบาลคงอยู่ได้ เนื่องจากตราบใดที่ไม่เป็นเผด็จการ ประชาชนย่อมมีโอกาสแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายมีการตรวจสอบการดำเนินการของรัฐ ทำให้เกิดความโปร่งใส ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชนตลอดหน่วยงานต่าง ๆ มีสำนึกรับผิดชอบ ประชาธิปไตยจึงมีข้อดี คือ เป็นวิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคลกลุ่มต่างๆ เพื่อหาแนวทางแก้ไขความขัดแย้งแทนการใช้ความรุนแรง กระบวนการเป็นประชาธิปไตยนำมาสู่การส่งเสริมสันติวิธีในชาติ และระหว่างชาติได้[4] ประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิผล มีการลงคะแนนเสียง โดยเท่าเทียมกัน มีการสร้างความเข้าใจร่วมกัน มีการควบคุมทางนโยบาย ประชาธิปไตยนำมาสู่ การหลีกเลี่ยงทรราช การมีสิทธิเสรีภาพ มีการแสดงความคิดของตนเอง มีความอิสระทางความคิด มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ปกป้องความสนใจส่วนบุคคล มีความเท่าเทียมกันทางการเมืองและประชาธิปไตยแนวใหม่นำมาสู่การแสวงหาเสรีภาพและความเจริญ[5] และที่สำคัญกระบวนการประชาธิปไตยนำมาสู่ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการสร้างการเจริญเติบโตในด้านการสร้างความรับผิดชอบและสร้างปัญญา ขณะเดียวกันก็นำมาซึ่งแนวทางที่สำคัญที่สุดสำหรับประชาชนในการปกป้อง

[4] Boutros-Ghali, Boutros. (2000). **An Agenda for Democratization in Global Democracy, Barry Holden.** New York: Routledage.

[5] Dahl, Robert A. (2000). On Democracy. New Haven and London: Yale University Press.

และนำเสนอความสนใจของพวกเขา[6] การใช้กระบวนการประชาธิปไตยเพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมาย การบริหารและทางสังคม ตลอดจนการมีความเป็นธรรมมากขึ้นจัดเป็นเรื่องยาก แต่ก็เป็นที่เข้าใจกันว่า การเมืองแบบประชาธิปไตยทำให้เกิดนิติธรรม เป็นส่งเสริมเสรีภาพทางการเมืองและเสรีภาพของประชาชน เกิดการเลือกตั้งได้ผู้จะทำหน้าที่ในกระบวนการนิติบัญญัติได้อย่างเสรีและเป็นธรรม ประชาธิปไตยเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งของการมีธรรมาภิบาล อันที่จริงแล้ว ธรรมาภิบาลและประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนกันอยู่ ประเทศใดที่มิได้เป็นประชาธิปไตย การมีธรรมาภิบาลคงเกิดขึ้นได้ยากยิ่ง เพราะไม่มีปัจจัยสำคัญของ การเป็นธรรมาภิบาล หรือไม่สามารถที่จะเกิดขึ้นหรือทำให้เกิดขึ้นได้ อาทิเช่น หลักของนิติธรรม นิติรัฐ ผู้มีอำนาจจะใช้กฎหมายเพื่อประโยชน์ของตนเองและพวกพ้องมากกว่าเพื่อประชาชนโดยรวม ทั้งนี้เพื่อให้ คงความมีอำนาจของตนและพวกต่อไป กฎหมาย กฎระเบียบต่าง ๆ จึงเป็นไปเพื่อกำจัดฝ่ายตรงข้าม เสียมากกว่า หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน จะเกิดขึ้นยากมากเพราะตราบใดที่ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นต่อการทำงานของภาครัฐได้ ตราบนั้นผู้มีอำนาจสามารถทำงานได้ยากยิ่ง เพราะต้องคอยตอบคำถาม ต้องให้ข้อมูลให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนกลุ่มต่างๆมาร่วมรับรู้ ตัดสินใจ และที่สำคัญหากใช้หลักการนี้มาก ๆ การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง หรือถอดถอน อาจนำมาสู่การหลุดจากอำนาจได้ อนึ่งธรรมาภิบาลจะยั่งยืนต้องมีประชาธิปไตยที่ยั่งยืนและความยั่งยืนของประชาธิปไตยจะเกิดได้ต้องมีประชาชนมีจิตสำนึกและพฤติกรรมในการเป็นประชาธิปไตย มีความเชื่อมั่นสถาบันประชาธิปไตย มีประสิทธิภาพทางการเมืองของประเทศ มีทุนทางสังคมสูง มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง มีวัฒนธรรมทางการเมือง แบบมีส่วนร่วม ผู้นำเป็นผู้แทนประชาชนอย่างแท้จริง มาจากการเลือกตั้งของประชาชน

การบริหารรัฐกิจแนวใหม่

การบริหารรัฐกิจแนวใหม่เป็นเรื่องของการที่รัฐบาลไม่ควรบริหารงานในลักษณะองค์กรธุรกิจ แต่เป็นการบริหารงานด้วยการยึดหลักประชาธิปไตย หลายประเทศในโลกกำลังดำเนินการอยู่บนพื้นฐานของหลักการนี้ และมีการยอมรับในแนวทางการทำงานที่ยึดหลักประชาธิปไตยมากขึ้นมีการให้ความสำคัญกับเรื่องต่าง ๆ หลายเรื่อง เช่น ความสนใจของสาธารณชน กระบวนการบริหารหรือการปกครอง และการเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ข้าราชการมีการเรียนรู้ เสริมสร้างทักษะใหม่ในการพัฒนานโยบายและปฏิบัติตามนโยบาย มีการรับรู้ มีการเคารพและยอมรับศักดิ์ศรีของการเป็นพลเมืองมากขึ้น โดยปกติข้าราชกา รหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่ามากขึ้น เมื่อมีการเพิ่มหรือขยายการให้บริการของตนและมีการติดต่อกับประชาชนมากขึ้น ผู้บริหารจะรู้สึกว่าตนได้ประโยชน์จากการรับฟังประชาชนมากขึ้น และจากการบริการ

[6] Diamond, Larry and Marc F. Plattner. (1998). **Democracy in East Asia.** Baltimore and London:The Johns Hopkins university Press.

มากกว่าการกำกับดูแลเท่านั้น ประชาชนและข้าราชการจึงทำงานร่วมกัน และระบุปัญหาและแนวทางแก้ไขร่วมกันด้วย ทัศนคติที่กล่าวมาแล้วเหล่านี้เป็นสิ่งที่ดีที่กำลังเกิดขึ้น อย่างไรก็ดีเนื่องจากปัญหาในการบริหารงานมีความซับซ้อน และทรัพยากรมีจำนวนจำกัด ทั้งยังมีสาธารณชนคอยวิพากษ์การทำงานของข้าราชการอยู่เสมอ หน่วยงานราชการควรจะดำเนินการอย่างไร คำตอบในเรื่องนี้ อาจไม่ง่ายแต่การยอมรับที่จะทำงานเพื่อบริการสาธารณะอาจจะเป็นปัจจัยที่ช่วยทำให้การทำงานประสบความสำเร็จได้ สิ่งที่ยังขาดอยู่คือหลักการที่จะแสดงถึงผลของการมีค่านิยมของการให้บริการสาธารณะ ที่ผ่านมาก็มีการเคลื่อนไหวเพื่อปรับปรุง เปลี่ยนแปลงการทำงานของหน่วยงานราชการอยู่มาก เช่นเรื่องของการบริหารรัฐกิจแนวใหม่ การทบทวนการทำงาน การบริหารที่มุ่งผลลัพธ์ และการบริหารคุณภาพเป็นสำคัญ อย่างไรก็ดีในการบริหารรัฐกิจสิ่งที่จัดว่ามีค่ามากที่สุดก็คือการบริการประชาชน การบริหารรัฐกิจแบบเดิม ๆ เป็นเรื่องที่รัฐบาลให้ความสนใจอยู่ที่การให้บริการโดยผ่านหน่วยงานของรัฐ มีการกำหนดนโยบายสาธารณะ มีการบริหารงาน และมีการปฏิบัติตามนโยบาย ที่อาจมีเรื่องทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง และนักบริหารรัฐกิจจะเป็นเพียงผู้มีบทบาทในการปฏิบัติตามนโยบายเสียมากกว่า ผู้บริหารจะรับผิดชอบต่อนักการเมืองที่ถูกเลือกเข้ามาตามวิถีประชาธิปไตยมากกว่ารับผิดชอบต่อประชาชน มีเรื่องของการรายงานตามลำดับขั้นในการทำงานตามแผนงาน และโครงการต่าง ๆ มีการควบคุมโดยผู้บริหารระดับสูง ๆ ต่อไป ค่านิยมสาธารณะจะเป็นเรื่องของประสิทธิภาพและการมีเหตุผล องค์กรจะดำเนินการไปด้วยระบบปิดเพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุด การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนมีจำกัด บทบาทของนักบริหารจึงเป็นเพียง การวางแผน จัดองค์กร การจัดหาบุคคลากร การสั่งการ การประสานงาน การรายงาน และการทำงบประมาณ ซึ่งสิ่งที่กล่าวมานี้ ล้วนเป็นสิ่งที่ผู้บริหารในองค์กรของรัฐต่างดำเนินการกันอยู่เป็นปกติ บัดนี้ การมีกระแสการบริหารรัฐกิจแนวใหม่ที่ให้ความสำคัญกับหลักการของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม การให้ความสำคัญกับประชาชน การมุ่งให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีตามแนวคิดของการบริหารแนวใหม่จึงเกิดขึ้น การบริหารรัฐกิจแนวใหม่เป็นการรวมกลุ่มของแนวคิดและการปฏิบัติ เป็นหลักการที่ใช้การดำเนินงานแบบเอกชนและธุรกิจในภาคราชการ หรือทำราชการให้เหมือนธุรกิจแต่ไม่ใช่ให้เป็นองค์กรทางธุรกิจ นักทฤษฎีที่ศึกษาเรื่องของการเป็นพลเมือง เรื่องของชุมชน ประชาสังคม มานุษยวิทยาองค์การและการบริหารรัฐกิจ แนวใหม่เป็นผู้ที่ได้มีส่วนในการผลักดันให้เกิดการอภิปรายกันถึงหลักการบริหารแนวใหม่ ๆ ขึ้น ซึ่งอาจมีหลักการหลากหลายแตกต่างกันออกไป[7] อาทิ การมุ่งให้บริการแก่ประชาชนไม่ใช่การกำกับ ข้าราชการจึงไม่เพียงแต่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนแต่ต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนด้วย การสำรวจความสนใจและความต้องการของสาธารณชน เพื่อสร้างความสนใจร่วมและรับผิดชอบร่วมกัน การคิดอย่างมีกลยุทธ์ แต่ปฏิบัติอย่างเป็นประชาธิปไตย นโยบายและโครงการต่างๆจะสนองความต้องการของสาธารณชนได้ อย่างมีประสิทธิผล

[7] Denhardt, Janet V. and Robert B. Denhardt. (2003). **The New Public Service: Serving, not Steer.** New York: M.E. Sharpe.

หากมีการทำงานร่วมกัน การคำนึงว่าประชาชนเป็นผู้มีคุณค่าไม่ใช่แค่ผลผลิต หน่วยงานราชการต่าง ๆ จะประสบความสำเร็จในระยะยาวหากดำเนินการด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและสร้างการเป็นผู้นำร่วมกันกับประชาชนบนพื้นฐานของการเคารพประชาชน

เมื่อพิจารณาหลักการบริหารรัฐกิจแนวใหม่ที่กล่าวแล้วจะพบว่าประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญเป็นหัวใจของการบริหารรัฐกิจแนวใหม่นี้ เพราะประชาชนมีฐานะของการเป็นพลเมือง และการเป็นหุ้นส่วนในการดำเนินกิจกรรมเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อเป็นพลเมืองและหุ้นส่วน การปรึกษาหารือ การเปิดเผยข้อมูล การมีส่วนร่วม การทำงานอย่างโปร่งใส การทำงานที่มีหลักการ การยึดหลักนิติธรรมจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จัดเป็นคัมภีร์สำคัญของการบริหารรัฐกิจแนวใหม่ ที่ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ทั้งหมด โดยพิจารณาได้จากการมีเจตนารมณ์ที่มุ่งส่งเสริมสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีของการเป็นมนุษย์ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การตรวจสอบอำนาจรัฐ การสร้างความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่และส่งเสริมการกระจายอำนาจเป็นสำคัญ ทั้งนี้จึงกล่าวได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้นอกจากมุ่งก่อให้เกิดการปฏิรูปทางการเมืองแล้วยังมุ่งให้เกิดการปฏิรูปทางการบริหารราชการแผ่นดิน โดยยึดหลักการบริหารแนวใหม่อีกด้วย อนึ่งหลักการการบริหารแนวใหม่ที่กำลังเป็นกระแสอยู่ในขณะนี้ คือ การบริหารจัดการที่ดี หรือธรรมาภิบาล (Good Governance) ซึ่งองค์กรภาครัฐและเอกชนให้ความสนใจและพยายามที่จะนำมาใช้เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ของการทำงานที่ดีที่สุด โดยอยู่บนพื้นฐานของการมีหลักการดังกล่าว

ธรรมาภิบาลกับการบริหาร

ธรรมาภิบาลจัดเป็นแนวคิดสำคัญในการบริหารงานและการปกครองในปัจจุบัน เพราะโลกปัจจุบันได้หันไปให้ความสนใจกับเรื่องของโลกาภิวัตน์และธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดีมากขึ้น แทนการสนใจเรื่องการพัฒนาอุตสาหกรรมดังแต่ก่อน เพราะกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจมีความสำคัญกระทบถึงกัน การติดต่อสื่อสาร การดำเนินกิจกรรมในที่หนึ่งมีผลกระทบต่ออีกที่หนึ่ง การพัฒนาเรื่องของการเมืองการปกครองได้มุ่งให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางมากขึ้น หากจะให้ประเทศมีการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน การมุ่งดำเนินธุรกิจหรือปฏิบัติราชการต่างๆโดยไม่ให้ความสนใจถึงเรื่องของสังคม ประชาชน และสิ่งแวดล้อมจึงเป็นไปไม่ได้อีกต่อไป การมีการบริหารจัดการที่ดีจึงเข้ามาเป็นเรื่องที่ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญและเริ่มมีการนำไปปฏิบัติกันมากขึ้นดังกล่าวแล้วธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดี เป็นประเด็นที่อยู่ในความสนใจของประชาชน โดยเฉพาะข้าราชการ และพนักงานบริษัทเอกชนเพราะธรรมาภิบาลเป็นการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตั้งมั่นอยู่บนหลักการบริหารงานที่เที่ยงธรรม สุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีจิตสำนึกในการทำงาน มีความรับผิดชอบในสิ่งที่ได้กระทำ พร้อมตอบคำถามหรือตอบสนองต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและพร้อมรับผิด มีศีลธรรม จริยธรรมในการทำงาน การคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการรับรู้ ตัดสินใจ ดำเนินการและประเมินผลตลอดจนร่วมรับผลจากการตัดสินใจร่วมนั้น มีการส่งเสริมสถานภาพหญิงชาย และการให้ความสำคัญกับกลุ่มต่างๆ รวมทั้งคนด้อยโอกาส ตลอดจนการ สร้างความเท่าเทียมกันทางสังคมในการรับโอกาสต่างๆที่ประชาชน

พึงจะได้รับจากรัฐอีกด้วย ธรรมาภิบาลเป็นทั้งหลักการ กระบวนการและเป็นเป้าหมายไปในตัว การมีธรรมาภิบาลอาจนำมาสู่การมีประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้ในที่สุดและการมีประชาธิปไตยก็นำมาสู่การมีผลทางสังคมคือการมีการพัฒนาประเทศไปในทางที่สร้างความสงบสุขอย่างต่อเนื่องและสถาพร ตลอดจนนำมาสู่การแก้ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นได้โดยสันติวิธี

บทสรุป

การบริหารงานภาครัฐผู้บริหารต้องรับผิดชอบต่อองค์การ ต่อสังคม ประชาชน โดยขอบเขตความรับผิดชอบต้องครอบคลุมทุกเรื่องไม่ว่าจะเป็นเรื่องเงิน เรื่องผลประโยชน์สาธารณะ ความเป็นธรรม ความยุติธรรมในสังคม สิทธิเสรีภาพ การมีส่วนร่วมของประชาชน การสร้างความเชื่อมั่นในระบบกลไกของรัฐ ไม่ว่าด้านการอำนวยความยุติธรรม การใช้อำนาจบริหารจัดการงานโดยทั่วไปก็ตาม ต้องมีความโปร่งใส เป็นธรรม พร้อมที่จะถูกต้องสอบชี้แจงต่อสาธารณะชน อีกทั้งกระบวนการที่สามารถสร้างสำนึกแห่งภาระความรับผิดชอบแห่งการถูกตรวจสอบได้ให้เกิดขึ้นกับผู้ใช้อำนาจได้นั้น สิ่งสำคัญที่สุด คือ การสร้างความโปร่งใสให้เกิดขึ้น ผู้มีส่วนได้เสียหรือสังคมต้องสามารถเข้าถึงข่าวสารข้อมูลได้อย่างทั่วถึงเต็มที่ต้องมีกระบวนการตรวจสอบที่มีคุณภาพจากกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมอย่างกว้างขวาง เพราะความโปร่งใสจะเป็นเครื่องมือการขจัดความไม่ถูกต้องไม่เป็นธรรม ไมเหมาะสม ไม่ชอบธรรมของการใช้อำนาจหรือการกระทำของคนได้อย่างดี ดังนั้นในการสร้างธรรมาภิบาลกับการบริหารที่ดีให้เกิดขึ้นในการบริหารงานทั้งในภาครัฐและเอกชน จึงต้องสร้างกติกาของสังคมให้มีมาตรฐานที่ถูกต้อง มีระบบการตรวจสอบ ควบคุมทั้งในทางกฎหมาย และกลไกการตรวจสอบเหนือกฎหมาย และนอกจากนี้ความซื่อสัตย์สุจริตของคนในสังคมและ ของผู้มีอำนาจในมือ ถือว่าเป็นความสำคัญอย่างมากต่อการสร้างธรรมาภิบาล

บรรณานุกรม

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2545). โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาดัชนีวัดผลการพัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดี. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2541). **ธรรมนูญชีวิต,** กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564).** กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

Boutros-Ghali, Boutros. (2000). **An Agenda for Democratization in Global Democracy, Barry Holden.** New York: Routledge.

Dahl, Robert A. (2000). On Democracy. New Haven and London: Yale University Press.

Denhardt, Janet V. and Robert B. Denhardt. (2003). **The New Public Service: Serving, not Steer.** New York: M.E. Sharpe.

Diamond, Larry and Marc F. Plattner. (1998). **Democracy in East Asia.** Baltimore and London:The Johns Hopkins University Press.

อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อภาษาไทยถิ่นล้านนา
A Study of the Influence of the Buddhism to Thai Lanna Dialects

ผศ.ดร.อภิพัธน์ วิศิษฏ์ใจงาม
จิรพจน์ ขวัญคง
พระบุญโชติ ปุญญโชติโก
วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เกี่ยวกับภาษาและอักษรล้านนาเป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรล้านนาที่มีมานับตั้งแต่การสร้างเมืองเชียงใหม่ของเจ้าพระยาติโลกราชเมื่อพ.ศ.1839 เป็นต้นมาจนกระทั่งมีพัฒนาการไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองทางด้านวรรณกรรมในยุคต่อมา และทำให้ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน กลายเป็นแหล่งองค์ความรู้ ตลอดถึงเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญแหล่งหนึ่ง โครงการวิจัยดังกล่าวได้จัดทำขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษา อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อภาษาถิ่นไทยล้านนาและ มีวัตถุประสงค์เฉพาะ เพื่อศึกษาลักษณะอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อภาษาถิ่นไทยล้านนา ว่า อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อภาษาถิ่นไทยล้านนานั้น มีลักษณะอย่างไร และ มีความเกี่ยวพันกับวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ความเชื่อของ ชาวล้านนาอย่างไร วิธีวิจัย เป็นรูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพ นี้ ผู้วิจัย มีการใช้แบบบันทึกคำ เพื่อเก็บข้อมูล และเพิ่มการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก โดยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการศึกษา พร้อมกับใช้แนวคิดทฤษฎีมาเป็นกรอบในการอธิบายผลการศึกษาในครั้งนี้ โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง และคัดเลือกโดยการกำหนดกฎเกณฑ์คือ โดยคัดเลือกการสัมภาษณ์ ประชากรที่พูดภาษาล้านนาและอยู่อาศัยใน 8 จังหวัดภาคเหนือ โดยวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง จากการติดต่อผู้บอกภาษาโดยตรง ก่อนการออกเดินทาง สรุปผลวิจัย ลักษณะอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อภาษาล้านนาจากการศึกษา พบว่า ลักษณะที่หนึ่ง คือการนำเอาคำศัพท์ที่เป็นภาษาบาลี-สันสกฤตหรือคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนามาใช้โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ เรียกว่าการทับศัพท์ ลักษณะที่สองได้แก่การนำเอาศัพท์ภาษาบาลี-สันสกฤตมาปรับใช้โดยเปลี่ยนรูปลักษณะตอนหัวหรือท้ายศัพท์หรือพยัญชนะเพื่อให้สะดวกกับลิ้นชาวไทยล้านนาและลักษณะที่สาม การบัญญัติคำภาษาถิ่นไทยล้านนาแทนภาษาบาลี-สันสกฤตแต่ยังมีความหมายคงเดิมหรือใช้แทนกันได้

คำสำคัญ: อิทธิพล, พระพุทธศาสนา, ภาษาไทยถิ่นล้านนา

Abstract

This study is about language and Lanna letters. It is a sign of the Lanna Kingdom prosperity since the founding of Chiang Mai City in the reign of King Tilokaraj, 1839 B.E. until there is the flourish of literary development in the next generation which made 8 Northern

provinces source of knowledge and one of the important wisdom also. The propose of the research is to study the influence of Buddhism on Lanna Thai dialects how the characteristic is: how to relate way of life, custom and belief of the Thai Lannas. The research methodology is qualitative research which researcher and research team used recorder for collecting the data and adding in - depth interview. The study analyzed the data based on the information which obtained from the study as well as used theoretical concepts as a framework for explaining the results of the study, by using a selective approach and selecting interviews with Lanna speaking population living in 8 Northern provinces as the sample of the research. The result of the research found that the influence of Buddhism on Lanna language: first characteristic is by using words in Pali- Sanskrit or Buddhist term terminology, not changing any of words called as transliteration; second characteristic is by adapting Pali- Sanskrit, changing the first word or final word or consonant modified to be comfortable with the Thai Lanna tongues; and third characteristic is by formulating Thai Lanna words replaced Pali -Sansakit, but the same as their meaning.

Key Words: Influence, Buddhism, Lanna language Dialect

บทนำ

งานวิจัยครั้งนี้ ได้จัดทำขึ้น จากความสนใจที่จะศึกษาปัญหาเกี่ยวกับ การใช้อักษรล้านนา ซึ่งนับว่าเป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรล้านนาที่มีมายาวนาน นับตั้งแต่การสร้างเมืองเชียงใหม่เมื่อ พ.ศ. 1839 เป็นต้นมา จนกระทั่งมีพัฒนาการไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองทางด้านวรรณกรรมในยุคต่อๆมา และทำให้ล้านนากลายเป็นแหล่งองค์ความรู้ และภูมิปัญญาที่สำคัญแหล่งหนึ่ง ภาษามีบทบาทและหน้าที่อย่างเด่นชัด คือสถานภาพความมั่นคงทางการเมืองการปกครองที่มีอิสระในการปกครองตนเอง และความมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นทางด้านศิลปวัฒนธรรม ดังตัวอักษรธรรมของล้านนาที่มีบทบาทอย่างสำคัญในยุคสมัยของพระเจ้าติโลกราช กษัตริย์องค์ที่ 9 (พ.ศ. 1984-2030) แห่งราชวงศ์มังราย ที่มีเขตแดนกว้างขวาง โดยด้านทิศตะวันตกครอบคลุมไปถึงรัฐฉานของเมียนมาร์ส่วนด้านเหนือมีอาณาเขตไปถึงเมืองเชียงรุ่ง เมืองยองในสหภาพเมียนมาร์ในปัจจุบัน ภาษามีทั้งการเขียนและการพูด การเขียนถือเป็นรูปแบบหรือวิธีการสื่อสารของมนุษย์ มีการใช้เครื่องหมายที่คิดค้นขึ้นอย่างสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอย่างเป็นระบบ และยังสะท้อนให้เห็นถึงระดับโครงสร้างของภาษา ดังนั้น **สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์** กล่าวไว้ในงานของท่านว่า; การเขียนจึงเป็นตัวแทนของภาษามากกว่าจะเป็นตัวแทนของความคิดโดยตรง เนื่องจากภาษาพูดมีระบบโครงสร้างจำนวนหนึ่งที่ประกอบด้วยประโยค คำพยางค์ และหน่วยเสียง ขณะเดียวกัน ภาษาคือระบบสัญลักษณ์ และการเขียนเป็นระบบสำหรับสร้างเครื่องหมายของสัญลักษณ์เหล่านี้ ส่วนวัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาของคนล้านนาในยุคก่อน

ขณะที่สถาบันกษัตริย์ก็มีบทบาทในการสนับสนุนการศึกษาในวัดด้วยเช่นกัน ตามประวัติศาสตร์กษัตริย์ที่มีบทบาทในการศึกษาและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา เช่น พญากือนา พญาติโลกราช พญาเมืองแก้ว ซึ่งทุกพระองค์ทรงจัดให้มีประเพณีการอุปสมบทนาคหลวง และทรงออกผนวชในบวรพุทธศาสนา เช่น พญาติโลกราช มาจนถึงสมัยของเจ้าหลวงเศรษฐีคำฝั้น เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษา คัมภีร์ล้านนา เรื่องอานิสงส์ศีลเส้นเดียวหรืออานิสงส์ของการรักษาศีลข้อเดียวคือข้อที่ 3 อันว่าด้วยการยินดีในคู่ครองของตนเอง ไม่ล่วงละเมิดในคู่ครองของผู้อื่น ในคัมภีร์ใบลานได้กล่าวถึง อานิสงส์ของการรักษาศีลข้อนี้ไว้ว่าสามารถที่จะนำตนเองให้พ้นจากภัย ยังทำให้ได้ทรัพย์สมบัติอีกเป็นอันมาก และกล่าวอีกว่า เพียงรักษาศีลเพียงข้อเดียวถึงกับมีอานิสงส์อันยิ่งใหญ่ที่ทำให้ตนเองได้รับสิ่งที่ดี ๆ ในชีวิตเป็นอย่างมาก แต่ถ้าหากบุคคลรักษาศีลได้ครบทั้ง 5 ข้อแล้วก็จะมีผลานิสงส์อันมหาศาลอันประมาณค่ามิได้ การศึกษา อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อภาษาถิ่นไทยล้านนา เพราะว่า มีคำศัพท์ที่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาที่เป็นปัญหาในการเรียกขานพระสงฆ์ ว่า *ครูบา ตุ๊ปี่ ตุ๊ป่อ ตุ๊ลุง* เรียกขาน *ฆราวาส* เช่นคำว่า *ปู่อาจารย์ แก่วัด* หรือ*ล่ามวัด* ตลอดถึงคำเรียก ประเพณี พิธีกรรมต่างๆ เช่น *กิ๋นก๋วยสลาก* บ้าง *กิ๋นข้าวสลาก* บ้าง *ตานก๋วยสลาก* บ้าง ซึ่งเป็นการศึกษาต่อยอด จาก คำเรียกขาน (addressing or greeting words) ที่ได้ทำการศึกษาและเสนอต่อ มหาวิทยาลัย นาคปูระ รัฐมหาราษฎร์ ประเทศอินเดีย พ.ศ.2540 มาแล้ว ในคราวทำวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาเอก ของผศ.ดร. อภิพัธน์ วิศิษฏ์ใจงาม(ในนามเดิมคือ ทวี วิศิษฏ์ใจงาม) ในหัวข้อเรื่อง “A sociolinguistics linguistics study of Thai Lanna = การศึกษาภาษาศาสตร์ เชิงสังคมของภาษาไทยล้านนา” จากการศึกษาพบว่าเป็นเพราะได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา ด้านศาสนธรรมคำสั่งสอน ด้านวรรณคดี ปรัชญา คติธรรม ความเชื่อความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาของประชากรชาวล้านนา และยังมีตัวแปรด้านความเชื่อดั่งเดิมเช่นผีสาง นางไม้ ตลอดศาสนาพราหมณ์ที่ทำให้มีการบัญญัติคำผสมกลมกลืนไปกับพระพุทธศาสนาด้วย สอดคล้องกับผลการศึกษาของท่านผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้กล่าวถึง

เครื่องมือและวิธีการศึกษา

การศึกษาครั้งนั้นเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพที่ให้ความสำคัญกับการสัมภาษณ์พูดคุยและการเข้าไปร่วมสังเกตการณ์ในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อนำมาวิเคราะห์ปัจจัยและความสัมพันธ์ต่างๆ ของข้อมูลภาคสนาม โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม หรือสนทนา ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) การศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อภาษาถิ่นไทยล้านนา ดังนี้

(1) ใช้แบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview)การสัมภาษณ์เป็นทางการ สัมภาษณ์แบบวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เน้นศึกษาและสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มที่เป็นพระสงฆ์และผู้ที่เคยบวชเรียนในพระพุทธศาสนามาแล้วมากกว่า 10 ปีขึ้นไป เพศชาย อายุมากกว่า 25 ปีขึ้นไป เน้นคัดเลือกเอาเฉพาะผู้ที่รู้และแตกฉานเกี่ยวกับพุทธศาสนาภาษาถิ่นไทยล้านนา ซึ่งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ด้วยตนเอง

เพื่อเจาะลึกในประเด็นที่ต้องการศึกษา ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และการบันทึกเสียงคำสัมภาษณ์ควบคู่ไปกับวิธีการจดบันทึก

(2) วิธีการสังเกต (Observation) โดยการสังเกตการณ์ ขณะสัมภาษณ์พูดคุย

(3) การบันทึกเสียงคำสัมภาษณ์ควบคู่ไปกลับวิธีการจดบันทึกขณะสัมภาษณ์

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัย

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัย สำหรับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (I-depth Interview) ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกโดยการกำหนดกฎเกณฑ์

โดยการคัดเลือกการสัมภาษณ์ ประชากรที่พูดภาษาล้านนาและอยู่อาศัยใน 4 จังหวัดภาคเหนือได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยการจำแนกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ คือ

ก. เก็บข้อมูลจากประชากรที่อยู่อาศัยใน *จังหวัดลำปางและลำพูน* เป็นประชากรกลุ่มตัวอย่าง (Cluster Sampling) ของประชากรที่อยู่อาศัยใน *จังหวัดเชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน* ในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ ถึง พฤษภาคม 2553 โดยเน้นศึกษาและสัมภาษณ์ประชากรกลุ่ม ที่เป็นพระสงฆ์และผู้ที่เคยบวชเรียนในพระพุทธศาสนามาแล้วมากกว่า 10 ปีขึ้นไป เพศชาย อายุมากกว่า 25 ปีขึ้น เน้นคัดเลือกเอาเฉพาะผู้ที่รู้และแตกฉานเกี่ยวกับพุทธศาสนาภาษาถิ่นไทยล้านนาตลอดวัฒนธรรมประเพณีของล้านนา เหตุผลเพราะว่า บุคคลดังกล่าวได้ให้ข้อมูลที่แม่นยำ มีหลักฐาน มีความรู้แตกฉานด้านภาษาถิ่นไทยล้านนาทั้งพูดสนทนาและอ่านออกเขียนได้ มีนัยทางการวิจัยด้วย

ข. เก็บข้อมูลจากประชากรที่อยู่อาศัยใน *จังหวัดพะเยาและเชียงราย* เป็นประชากรกลุ่มตัวอย่าง (Cluster Sampling) ของประชากรที่อยู่อาศัยใน *จังหวัดน่าน และแพร่* ในช่วงเดือน มิถุนายน ถึง สิงหาคม 2553 และเน้นศึกษาและสัมภาษณ์ประชากรกลุ่ม ที่เป็นพระสงฆ์และผู้ที่เคยบวชเรียนในพระพุทธศาสนามาแล้วมากกว่า10 ปีขึ้นไป เพศชาย อายุมากกว่า 25 ปีขึ้นเน้นคัดเลือกเอาเฉพาะผู้ที่รู้และแตกฉานเกี่ยวกับพุทธศาสนาภาษาถิ่นไทยล้านนาตลอดวัฒนธรรมประเพณีของล้านนาเหมือนกันกับ 2 จังหวัดตัวแทนอันดับแรก เหตุผลที่คัดเลือกตัวบุคคลที่ให้ข้อมูลตรงกันกับกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มแรก

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาวิจัยครั้งนั้นเป็นการการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อภาษาถิ่นไทยล้านนา ได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยการจำแนกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ คือ

ก. เก็บข้อมูลจากประชากรที่อยู่อาศัยในจังหวัด ***ลำปางและลำพูน*** เป็นประชากรกลุ่มตัวอย่าง (Cluster Sampling) ของประชากรที่อยู่อาศัยใน ***จังหวัดเชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน*** ในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ ถึง พฤษภาคม 2553 โดยเน้นศึกษาและสัมภาษณ์ประชากรกลุ่ม ที่เป็นพระสงฆ์และผู้ที่เคยบวชเรียนในพระพุทธศาสนามาแล้วมากกว่า 10 ปีขึ้นไป เพศชาย อายุมากกว่า 25 ปีขึ้นเน้นคัดเลือกเอาเฉพาะผู้ที่รู้และ

แตกฉานเกี่ยวกับพุทธศาสนาภาษาถิ่นไทยล้านนาตลอดวัฒนธรรมประเพณีของล้านนา เหตุผลเพราะว่า บุคคลดังกล่าวได้ให้ข้อมูลที่แม่นยำ มีหลักฐาน มีความรู้แตกฉานด้านภาษาถิ่นไทยล้านนาทั้งพูดสนทนาและอ่านออกเขียนได้ มีนัยทางการวิจัยด้วย

ข. เก็บข้อมูลจากประชากรที่อยู่อาศัยใน ***จังหวัดพะเยาและเชียงราย*** เป็นประชากรกลุ่มตัวอย่าง (Cluster Sampling) ของประชากรที่อยู่อาศัยใน ***จังหวัดน่าน และแพร่*** ในช่วงเดือน มิถุนายน ถึง สิงหาคม 2553 และเน้นศึกษาและสัมภาษณ์ประชากรกลุ่ม ที่เป็นพระสงฆ์และผู้ที่เคยบวชเรียนในพระพุทธศาสนามาแล้วมากกว่า10 ปีขึ้นไป เพศชาย อายุมากกว่า 25 ปีขึ้นเน้นคัดเลือกเอาเฉพาะผู้ที่รู้และแตกฉานเกี่ยวกับพุทธศาสนาภาษาถิ่นไทยล้านนาตลอดวัฒนธรรมประเพณีของล้านนาเหมือนกันกับ 2 จังหวัดตัวแทนอันดับแรก เหตุผลที่คัดเลือกตัวบุคคลที่ให้ข้อมูลตรงกันกับกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มแรก เพื่อนำมาประกอบข้อมูลในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) การศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อภาษาถิ่นไทยล้านนา

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด เน้นศึกษาและสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มที่เป็นพระสงฆ์และผู้ที่เคยบวชเรียนในพระพุทธศาสนามาแล้วมากกว่า10 ปีขึ้นไป เพศชาย อายุมากกว่า 25 ปีขึ้นไป เน้นคัดเลือกเอาเฉพาะผู้ที่รู้และแตกฉานเกี่ยวกับพุทธศาสนาภาษาถิ่นไทยล้านนา ซึ่งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ด้วยตนเอง เพื่อเจาะลึกในประเด็นที่ต้องการศึกษา ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และการบันทึกเสียงคำสัมภาษณ์ควบคู่ไปกลับวิธีการจดบันทึก เพื่อให้ผู้ศึกษาวิจัยสามารถรวบรวมความคิด เพื่อประโยชน์ในการตั้งประเด็นคำถามที่จะใช้ในการซักถามเพื่อให้เกิดการต่อเนื่องกัน และตรงประเด็นมากยิ่งขึ้น โดยมีการกำหนดกรอบของการสัมภาษณ์อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อภาษาถิ่นไทยล้านนา

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่าลักษณะอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อภาษาถิ่นไทยล้านนาจากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์คำที่ได้จาการศึกษาทั้งจากเอกสาร คัมภีร์ล้านนาที่คนล้านนาได้จัดทำ บันทึกไว้และข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จาการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาษานำมาพิจารณาโดยเทียบกับเกณฑ์ตามหลักเกณฑ์ทางภาษาศาสตร์ ได้แก่ การยืมคำ (loaning/imitation)/copy) รากศัพท์ (root) กาเพิ่มคำอุปสรรคนำหน้า (prefix) เป็นต้นสรุปผลได้ 3 ลักษณะดังนี้

(ก) ลักษณะอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อภาษาถิ่นไทยล้านนา โดยการยืมเอาศัพท์ที่ใช้ในพระพุทธศาสนามาใช้ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งรากศัพท์และความหมาย เช่น

บัณฑิต (ปณฺฑิต) หมายถึง บัณฑิต ผู้จบการศึกษา ระดับปริญญาตรี

จีวร (จีวร) หมายถึง ผ้าย้อมฝาด มีสีเหลือง และสีกลัก

บิณฑบาต (ปิณฑปาต) หมายถึง ก้อนข้าวที่พุทธศาสนิกชนถวายแก่พระ สมัยโบราณใช้โยนให้ตกลงในบาตร (บิณฑ แปลว่าก้อนข้าว และ ปาต แปลว่า ตกลงไป)

บาป (บาป) หมายถึง ผลอันสุกวิเศษ หรือผลกรรมชั่วที่เผาผู้ทำให้เร่าร้อน

ปิฎก (ปิฎก) หมายถึง ตะกร้าที่ใช้ใส่ของ เช่น ติปิฎก หมายถึง ตะกร้า 3 ใบ เป็นที่บรรจุ พระสุตตันตปิฎก พระวินัยปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก

(ข) ลักษณะอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อภาษาถิ่นล้านนา โดยการยืมเอาศัพท์ที่ใช้ในพระพุทธศาสนาแล้วนำมาดัดแปลง เพิ่มเติมบางส่วน เพื่อให้เข้ากับลิ้นคนไทยล้านนาและสามารถสื่อความหมายของคนล้านนาได้ครบถ้วนสมบูรณ์ ได้แก่ ***"กิ๋นก๋วย+สลาก"*** ; สลากภตฺต โดยการเติมคำว่า *กิ๋นก๋วย* เข้าที่หน้าคำศัพท์ว่า *สลาก* จะได้คำใหม่ว่า= ***กิ๋นก๋วยสลาก***) , คำว่า "กฐิน+หลวง" ; กฐินทาน โดยการเติมคำว่า *หลวง* เข้าที่หลังคำศัพท์ว่า *กฐิน* จะได้คำใหม่ว่า= *กฐินหลวง*) (หลวงคือราช หรือพระราชา) หมายถึง กฐินที่พระราชาพระราชทานมาถวาย เป็นต้น

(ค) ลักษณะอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อภาษาถิ่นไทยล้านนา โดยการนำมาดัดแปลงจนแทบไม่เหลือรากศัพท์เดิม หรือบัญญัติคำขึ้นใหม่โดยใช้แทนคำ ที่มาจากภาษาบาลี สันสกฤต มีความหมายเทียบเท่ากันได้กับความหมายเดิม ได้แก่ ***กระบอกกรองน้ำ"*** ได้แก่เครื่องกรองน้ำของพระสงฆ์ เป็นหนึ่งในเครื่องอัฐบริขาร (อุปกรณ์ 8 ชนิด) เป็นคำล้านนาใช้แทนคำที่มาจากบาลี / สันสกฤต และมีความหมายเทียบเท่ากันได้กับคำว่า **ธมกรก**), ***"แก่วัด"*** มีความหมายว่า บุคคลชาย/หญิง ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่เป็นฝ่ายอำนวยการ ประชาสัมพันธ์ คอยนำสารของวัด ไปบอกข่าวแก่พุทธสาสนิกชนเป็นคำล้านนาใช้แทนคำที่มาจาก บาลี/สันสกฤต มีความหมายเทียบเท่ากันได้ แทนคำบาลีว่า **"เวยฺยาวจฺจกรณ** หรือ **ไวยาวจฺจกรณ"** (ส.), และคำว่า ***"ตัดเกิด"*** หมายเอา การตัด คือ การห้ามไม่ให้วิญญาณ ของบรรพบุรุษ มีปู่ ย่า ตา ยาย ผู้ที่ถึงแก่กรรมไป หรือล่วงลับไปแล้ว มาเอาหรือคร่าชีวิตของผู้ที่เป็นลูกหลาน ให้ตายไปก่อนวัยอันควร เพื่อไปอยู่กับพวกท่านเหล่านั้น พบมีการใช้คำศัพท์ที่ว่า ***"ตัดเกิด"*** ที่บ้านมะกอก ตำบลมะกอก อำเภอป่าซาง บ้านหนองเงือก และอาณาเขตใกล้เคียง ในจังหวัดลำพูน จะใช้พิธีนี้ โดยการนิมนต์ พระในพระพุทธศาสนา มาประกอบพิธีอาจจะ /1 รูปบ้าง 4 รูปบ้าง 8 รูปบ้าง ขึ้นอยู่กับความสะดวก ในพิธีจะมีการ จัดหาผ้าเหลือง จะเป็นผ้าสะบง หรือ ผ้าจีวรก็ได้ ตามจำนวนพระ และพิธีนี้จะประกอบพิธีโดย พระสงฆ์ดังกล่าว คล้ายบังสุกลเป็น คือพิธีที่จัดให้แก่ ผู้ที่ป่วย เรื้อรัง เป็นเวลานาน ส่วนการที่คนล้านนาท้องถิ่นนี้เชื่อถือ ก็คือมีคติเชื่อว่า มนุษย์คนเราทุกคนที่มาเกิดในบ้านในเมือง ล้วนแล้วมาจากพ่อแม่เบื้องบน (สวรรค์ หรือ ภพภูมิอื่นๆ) ส่วนญาติผู้ที่ป่วยไข้พวกเขาเชื่อว่า คงมี วิญญาณบรรพบุรุษลงมารบกวน อยากนำกลับไปอยู่ด้วยเหมือนเดิม เมื่อมีความกังวลเช่นนั้น ก็ย่อมหาที่พึ่ง โดยการนิมนต์ พระมาทำพิธี ใจความของพิธีนี้ดังได้เกรินนำไปว่า เพื่อป้องกันวิญญาณบรรพบุรุษมาแย่งเอาชีวิตลูกหลานอันเป็นที่รักกลับไป จึงนิมนต์พระมาทำพิธีดังกล่าว และพิธีนี้ ใช้ศัพท์ภาษาถิ่นไทยล้านนาคือ ***"ตัดเกิด"*** แทนคำว่า "อายุวฑฺฒนวิธิ" ทั้งหมดรูปศัพท์ โดยไม่เหลือส่วนใดส่วนหนึ่งให้เห็น (

บาลีคือ อายุ + วฑฺฒน +วิธิ) โดยทั้งสองศัพท์มีความหมายว่า “การทำพิธีให้ผู้ป่วยหายจากป่วย ก็คือ ให้อายุยืนนาน เพราะว่าคำบาลี อายุ คือ อายุ, วฑฺฒน คือว่า เจริญ หรือยืนยาว, วิธิ คือพิธี เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่า ความเป็นมาบางกรณีที่เกี่ยวกับคติ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนวิถีชีวิตของคนล้านนาที่สะท้อนออกมาจากภาษาถิ่นไทยล้านนาซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา โดยการ วิเคราะห์ลักษณะคำ และประวัติความเป็นมาของคำ สามารถสะท้อนถึงคติ ความเชื่อประเพณีของคนไทยล้านนาที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา ซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจ การสะท้อนดังกล่าวนำเสนอในลักษณะของคำที่มีเรื่องราวประวัติความเป็นมาอยู่เบื้องหลัง ได้แก่ ***“กุมเกิด”*** คือพระสูตรที่ยึดถือ ใช้เจริญพุทธมนต์ ก็คือ โพชฌงฺคปริตฺต หรือ โพชฌังคปริตร ส่วนการเรียกชื่อต่างกันไป ผลสำรวจพบที่ ตำบลวิเชตนคร อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง เรียกพิธีนี้ว่า “สวดต่อนาม”**หรือ *“กุมเกิด”*** หมายถึง สวดต่ออายุคนป่วย การทำพิธีเริ่มด้วยการนิมนต์**พระมา4รูป** จัดในบ้านหรือห้องที่เหมาะสม พระ 4 รูปเท่ากับสงฆ์ ส่วนอุปกรณ์จะต้องเตรียม **บาตร 4 ใบ** บูชามาจากวัด เช่น การทำบุญมงคลทั่วไป แต่งานพิธี “กุมเกิด” ต้องบูชาบาตรมา 4ใบ ไม่ใช่หนึ่งใบ หลังจากอาราธนาศีลแล้ว พระสงฆ์จะเริ่มพิธี คือ การตักบาตรในการตักบาตรนี้ คนป่วยจะต้องตักบาตรเอง แต่ถ้าคนป่วยหนักหรือไม่สามารถทำได้ ก็จะขอร้องให้ญาติสนิทเป็นผู้ทำการแทน หลังจากพิธีให้คนไข้ตักบาตรแล้ว พระสงฆ์ทั้ง 4 รูปก็จะเริ่มทำพิธีตรวดน้ำ ที่เจ้าภาพนำกระบอกไม้ไผ่ปลอกให้บางบรรจุน้ำมาถวายไว้แล้ว ส่วนพิธีกรวดน้ำของพระสงฆ์ก็จะแตกต่างไปจากการกรวดน้ำในพิธีทำบุญอย่างอื่น คือพระจะถือกระบอกน้ำเพื่อตรวดดังกล่าว แล้วก็ตรวดเวียนขวา ไปรอบๆคนป่วยพร้อมกับสวดให้พร อัญเชิญเทพเทวา อารักษ์ โปรดมารักษา คนป่วยอย่าให้มีใครมาทำลายหรือเอาดวงวิญญาณไป จากนั้นก็จะเจริญพุทธมนต์บทชื่อ “โพชฌังคปริตร” พอเสร็จพิธี ก็อนุโมทนา ให้พร พรมน้ำพุทธมนต์ พิธีนี้มีคติความเชื่อที่ว่าผู้ป่วยได้ชีวิตใหม่ (อายุวฑฺฒนวิธี) พิธีต่ออายุคนป่วยให้ยืนยาว หายจากโรคภัยได้กำลังใจ บางแห่งเช่นลำพูน จะมีการตั้งชื่อให้ใหม่เพื่อเป็นมงคลต่ออายุได้ชีวิตใหม่เป็นคนละคนกับผู้ป่วย คือเป็นคนใหม่ ชื่อใหม่ พิธีนี้ยังถือปฏิบัติจนปัจจุบัน เป็นต้น

อภิปรายผล

ลักษณะอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อภาษาถิ่นไทยล้านนา มี 3 ลักษณะ ได้แก่การยืมเอาศัพท์ที่ใช้ในพระพุทธศาสนามาใช้ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งรากศัพท์และความหมายอย่างหนึ่ง การยืมเอาศัพท์ที่ใช้ในพระพุทธศาสนาแล้วนำมาดัดแปลง เพิ่มเติมบางส่วน เพื่อให้เข้ากับลิ้น คนไทยล้านนาและสามารถสื่อความหมายของคนล้านนาได้ครบถ้วนสมบูรณ์อย่างหนึ่งและการนำมาดัดแปลงจนแทบไม่เหลือรากศัพท์เดิมหรือบัญญัติคำขึ้นใหม่โดยใช้แทนคำที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต มีความหมายเทียบเท่ากันได้กับความหมายเดิมอย่างหนึ่ง

ผลการวิจัยของผู้วิจัยเอง พบว่า มีคำศัพท์ทั้ง 3 ประเภทดังกล่าว ได้มาจากอิทธิพลของพระพุทธศาสนา หรือภาษาบาลีจริง ผู้วิจัยได้แยกวิเคราะห์ให้เห็นชัด ตามเครื่องมือคือตารางข้อมูลคำศัพท์ที่

ได้มาจาก ข้อมูลปฐมภูมิ คือการสัมภาษณ์เชิงลึก และทั้งจากข้อมูล ทุติยภูมิ หรือแหล่งตำรา หนังสือ คัมภีร์ใบลานซึ่งจาร(จารึก เท่ากับ เขียน)เป็นอักษร ภาษาล้านนา จากพับ(ปั๊ป หรือ เล่ม)กระดาษสา ที่มีการจาร อักษรภาษาล้านนา ทั้งจากแหล่งข้อจากที่หลากหลายเกี่ยวกับการใช้ศัพท์ภาษาล้านนา ตัวแทนบุคคลผู้ให้ข้อมูล (clusters sampling of informants) จากต่างพื้นที่ของ 8 จังหวัดภาคเหนือ ตอนบน หรือ ล้านนา ดังกล่าวแล้ว

อนึ่งรายละเอียดผลการวิจัย ครั้งนี้พบว่า บรรดาคำศัพท์ที่มีการใช้พูดใช้เขียน ในภาษาถิ่นไทยล้านนาในปัจจุบันนั้น ยังสามารถใช้สื่อสารและเป็นที่ยอมนับ รับรู้ตรงกัน ทั้งในวงแคบและวงกว้าง โดยมุ่งจำเพาะเจาะจงไปที่ บุคคลในกลุ่มคนล้านนาซึ่งมีพื้นเพอยู่กระจายกันไปทั้ง 8 จังหวัด รวมทั้งกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มที่มีคติ ความเชื่อ ความเคารพนับถือพระพุทธศาสนา มีคติความเชื่อ วัฒนธรรมตลอดประเพณีที่มีลักษณะเดียวกัน หรือคล้ายคลึงกัน ดังมีรายมีรายละเอียดต่อไปนี้

การยืมศัพท์บาลี ที่มีการใช้ในพระพุทธศาสนามาใช้ โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ ทั้งรากศัพท์เดิม (roots) และความหมาย ที่เรียกว่ายืมมาใช้แบบทับศัพท์ (Use transliteration) ที่พบบ่อยและเป็นที่รับรู้และเข้าใจตรงกันทั้ง 8 จังหวัด ภาคเหนือตอนบนคือ ลำปาง, ลำพูน, เชียงใหม่, เชียงราย, แม่ฮ่องสอน, พะเยา, แพร่ และ น่าน เช่นคำว่า **“กฐินสามัคคี”** ได้แก่การจัดประเพณีหรือพิธีทำบุญทอดผ้ากฐิน โดยร่วมกันทำหรือบริจาคเงินหรือปัจจัยอย่างอื่นๆ ตั้งองค์กฐินไว้ที่จุดศูนย์รวมเช่นที่ ศาลากลางบ้าน หรือบ้านผู้นำหมู่บ้าน เมื่อถึงเวลาก็พากันนำไปทำพิธีถวายแก่พระสงฆ์ผู้จำพรรษาครบไตรมาส หรือ ครบ 3 เดือน, คำว่า **“สลากภัตต์”** ประเพณีหรือพิธี ทำบุญถวายต้นสลาก หรือ สำรับ ที่บรรจุจตุปัจจัยเทยยทาน โดยคณะศรัทธาของแต่ละวัดจะกำหนดนัดหมายกันและตระเตรียม วัตถุทานดังกล่าว ซึ่งก็จะพัฒนาไปตามความคิด ของทายกผู้ที่จะถวาย จุดประสงค์การถวายมีทั้งถวายเป็นพุทธบูชาบ้าง ถวายเป็น**“บุพพเปรตพลี”** ได้แก่ การถวายอุทิศแก่บรรพชนที่ล่วงลับดับขันธ์ไปบ้าง อธิบายคำว่า**“บุพพเปตพลี”** คนล้านนา ส่วนมาก จะแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ *มนุษย์อย่างหนึ่ง* ผู้เป็นทายก ก็จะตระเตรียม จตุปัจจัยคือสิ่งที่ ตัวผู้ถวายคิดว่า ผู้รับ หรือผู้ที่ล่วงลับดับขันธ์ไปจะโปรดปราน เช่นถ้าผู้รับเป็นญาติที่เป็นที่รัก อาจบรรจุเสื้อผ้า ข้าวของ อาจเป็น โทรทัศน์ วิทยุ รถเก๋ง บางที่เป็นห่วงญาติผู้ล่วงลับไปไม่มีที่อยู่ก็จะเตรียมบ้านที่ทำด้วยโครงสร้างไม้ หุ้มประดับด้วยกระดาษสวยงาม มีหน้าต่างประตู บันไดขึ้น-ลงพร้อมสรรพ ส่วน ถ้าผู้ที่ล่วงลับไปเป็น *สัตว์เดียรฉาน* ตัวที่มีบุญคุณ เช่น กระบือ โค ช้าง ม้า เป็นต้น จะมีการบรรจุอาหารตามที่ตัวผู้ถวายคิดว่า ผู้ที่รับผลบุญจะชอบคือโปรดปราน เป็นต้นเป็นตัวอย่างดังกล่าวแล้ว

-การยืมศัพท์บาลี ที่มีการใช้ในพระพุทธศาสนามาใช้ โดยมีการดัดแปลง เช่นการตัดและเติมบางส่วน

เพิ่มส่วนหน้าศัพท์(Initial of words) เช่นคำว่า “**ตักบาตร**” “**ใส่บาตร**” มีการตัดคำหน้าคือ *ปิณฺฑ* ออกจาก *ปาตฺ* (คำเต็ม คือ **ปิณฺฑ**ปาตฺ) แล้วเติมคำว่า **“ตั๊ก + บาตร”** เข้าข้างหน้า ก็มี, คำว่า**“ใส่ + บาตร”**เข้าข้างหน้า จะได้คำเต็มคือ “**ตั๊กบาตร**” หรือ “**ใส่บาตร**” ก็มี (วิเคราะห์ ศัพท์ว่า ***บาตร*** น่าจะเขียน

แบบ ภาษาสันสกฤต), คำว่า **"ขัดสมาธิ์"** มีการเติมคำหน้าคือ *"ขัด"* แทนคำว่าเข้าหรือถือ หรือกระทำ บวกกับคำว่า *"สมาธิ ; ขัด +สมาธิ "* จะได้คำเต็มคือ **"ขัดสมาธิ์"** หรือ เป็นชื่อ รักษาคนป่วย **"โรงพยาบาล"** มาจากคำว่า "โรง + พยาบาล" ดังนั้นคำว่า "โรง" (ภาษาล้านนา ใช้ พยัญชนะ *ฮ* แทน พยัญชนะ ตัว *ร* อ่านคำว่า **"โรงพยาบาล"** เป็น **"โฮงพยาบาล"**, **"โรงเรียน"** ว่า **"โฮงเฮียน"**, **"โรงพัก"** ว่า **"โฮงพัก"**) บวกกับคำว่า "พยาปาละ" (ปาลี ; วะยะ แปลว่าเสื่อมถอย ,ป่วย,ไข้, ส่วนคำว่า ปาละ แปลว่ารักษา = วะยะปาละ มีความหมายว่า รักษาความเสื่อมถอย,ไข้,ป่วย ที่เราเห็นรูปศัพท์ ถ้าเมื่อใดมีการแปลง พยัญชนะ "ว" เป็น "พ" เช่น วยา เป็น พยา เช่น พยา+ ปาล หรือ พยา+ บาล = พยาบาล จะเป็นระเบียบคำ(order of the word ของภาษาสันสกฤต ฉะนั้น เมื่อภาษา ล้านนา มีการนำคำว่า **โฮง** (โรง) ใส่หรือบวก เข้าข้างหน้าศัพท์คือ โฮง + พยาบาล จะได้ศัพท์ใหม่คือ **"โฮงพยาบาล"** ทั้งนี้ เพื่อให้เข้ากับลิ้นของคนไทย ล้านนาสะดวกในการพูดสื่อสารกันในสังคม ที่พบบ่อยและเป็นที่รับรู้และเข้าใจตรงกันทั้ง 8 จังหวัด ภาคเหนือตอนบนคือ ลำปาง, ลำพูน, เชียงใหม่

เพิ่มส่วนหลังศัพท์ (the end of words)บ้าง เช่นคำว่า **"ปุ๋สุกุล"** มีการเติมคำใหม่คือคำว่า **"สุก"** หรือ **"ดิบ"** เข้ามา จะได้ศัพท์ใหม่เป็น **"ปุ๋งสุกุลสุก = ปุ๋งสุกุล + สุก"** หรือ **" ปุ๋งสุกุลดิบ = ปุ๋งสุกุล + ดิบ"** ซึ่งมีความหมายดังนี้ **"ปุ๋งสุกุลสุก"**ได้แก่ การทำพิธีบังสุกุลกระดูก หรือซากศพของมนุษย์ที่ตายไปแล้ว ส่วนคำว่า **"ปุ๋งสุกุลดิบ"** ได้แก่ การทำพิธีบังสุกุลแก่มนุษย์หรือสัตว์ที่ไม่ค่อยสบาย ป่วย ไข้ แต่ยังมีชีวิตอยู่ เพราะคำว่า "ดิบ" ได้แก่ *ไม่สุก* คือ *ยังไม่ตาย*, เป็นชื่อของนามธรรมเช่น คำว่า"ขืด" ถ้ามุ่งประณามคนชั่วชนิดที่ทำให้เกิด อาเพศ ต่างๆในบ้านในเมืองจะใช้ว่า "ขืด" ดังกล่าว มีความหมายเทียบเท่ากับ ภาษาบาลีว่า **"กาฬกัณณี"** ที่จริงความหมายตามตัวอักษรแปลว่าหญิงหรือคนหูดำ เพราะคำว่า"กาฬ" แปลว่าดำ ส่วน "กัณณี แปลว่า หู" แต่ความหมายโดยกว้างพบว่ามีการใช้หมายถึง คนที่ทำให้เกิดอาเพศ ถ้าอยู่ในเรือก็จะถูกจับโยนลงทะเลเป็นต้น, ถ้าเป็นชื่อของสถานประกอบการเช่น บริษัท หรือห้างหุ้นส่วน จำกัด แล้วต่อด้วยภาษาบาลี หรือสันสกฤต เช่น **ห้างหุ้นส่วนไพศาลธัญญกิจ** *(ห้างหุ้นส่วน +* ***ไพศาลธัญญกิจ****"* มีความหมายว่าห้างที่มีกิจการค้าขายพืชที่ยิ่งใหญ่ไพศาล, **วัดเวฬุวัน** (*วัด + เวฬุวน ; วัด สถานที่บำเพ็ญคุณงามความดี + เวฬุวัน คือ ป่าไผ่ "* เพื่อให้เข้ากับลิ้นของคนไทยล้านนา ที่พบบ่อยและเป็นที่รับรู้และเข้าใจตรงกันทั้ง 8 จังหวัด ภาคเหนือตอนบนคือ ลำปาง, ลำพูน, เชียงใหม่, เชียงราย, แม่ฮ่องสอน, พะเยา, แพร่ และ น่าน ดังกล่าวแล้ว

การยืมบัญญัติคำศัพท์ ภาษาล้านนา ขึ้นมาใช้แทน ภาษาบาลี คือเป็นลักษณะอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อภาษาถิ่นไทยล้านนา โดยการนำมาดัดแปลงจนแทบไม่เหลือรากศัพท์เดิม หรือบัญญัติคำขึ้นใหม่โดยใช้แทนคำที่มาจากภาษาบาลี สันสกฤต มีความหมายเทียบเท่ากันได้กับความหมายเดิม ได้แก่ **" กิ๋นเข้าสลาก"** ***(กินข้าวสลากก) หรือ " กินก๋วยสลาก"*** มาจากการนำคำศัพท์มาผสมกัน คือ **"กินก๋วย"** ภาษาล้านนา มีความหมายโดยคตินิยมได้แก่ การถวาย แต่แปลตามตัวว่า รับประทานชะลอม ซึ่งไม่ได้ความหมายที่แท้ เพราะไม่มีใครกินชะลอมที่สานด้วยไม้ไผ่ได้ แต่เมื่อเอามาผสมกับคำว่า สลากหรือ สลากภัต ได้คำเต็มว่า" **กินก๋วยสลาก"** หมายถึงการทำบุญ ถวายสลากภัตร มีความหมายคงเดิม คือ เทียบเท่าคำบาลีคือ "สลากภตฺ

ตทาน” ทำพิธีถวายแก่พระผู้จำพรรษาครบ 3 เดือน วัดนั้นๆจุดประสงค์คือเพื่ออุทิศ ส่วนบุญส่วนกุศลแด่บรรพชน ของตนที่ล่วงลับหรือถึงแก่กรรมไป พิธี ” **กิ๋นเข้าสลาก**” หรือ “*สลากภัตต์ทาน*” พุทธศาสนิกชนถือว่าเป็นทานที่ได้บุญมาก เพราะเป็นการถวาย

และคำว่า ***“ตัดเกิด”*** หรือ ***“กุมเกิด”*** หมายเอา การตัด คือ การห้ามไม่ให้วิญญาณ ของบรรพบุรุษ มีปู่ ย่า ตา ยาย ผู้ที่ ถึงแก่กรรมไป หรือล่วงลับไปแล้ว มาเอาหรือคร่าชีวิตของผู้ที่เป็นลูกหลาน ให้ตายไปก่อนวัยอันควร เพื่อไปอยู่กับพวกท่านเหล่านั้น พบมีการใช้คำศัพท์ที่ว่า ***“ตัดเกิด”*** ที่บ้านมะกอก ตำบลมะกอก อำเภอป่าซาง บ้านหนองเงือก และอาณาเขตใกล้เคียง ในจังหวัดลำพูน จะใช้พิธีนี้ โดยการนิมนต์ พระในพระพุทธศาสนา มาประกอบพิธีอาจจะ /1 รูปบ้าง 4 รูปบ้าง 8 รูปบ้าง ขึ้นอยู่กับความสะดวก ในพิธีจะมีการจัดหาผ้าเหลือง จะเป็นผ้าสะบง หรือ ผ้าจีวรก็ได้ ตามจำนวนพระ และพิธีนี้จะประกอบพิธีโดย พระสงฆ์ดังกล่าว คล้ายบังสุกลเป็น คือพิธีที่จัดให้แก่ ผู้ที่ป่วย เรื้อรัง เป็นเวลานาน ส่วนการที่คนท้องถิ่นนี้คนคือล้านนาเชื่อถือ คติว่า มนุษย์คนเราทุกคนที่มาเกิด ล้วนแล้วมาจาก บรรพบุรุษ เช่นพ่อแม่เบื้องบน คือจาก สวรรค์ หรือภพภูมิอื่นๆใดมาก็ได้ สำหรับญาติที่ป่วยไข้ พวกเขาเชื่อว่า ต้องมี วิญญาณบรรพบุรุษดังกล่าว คิดถึงลูกๆหลานๆ จึงลงมารบกวน อยากนำไปสู่พบภูมิของท่าน กล่าวถึง ญาติของผู้ป่วย เมื่อมีความกังวลแล้วความที่รักและห่วงใย ญาติ พี่ น้องของตนจึงแสวงหาที่พึ่งที่ตนเชื่อถือ โดยการนิมนต์ พระที่เป็นเกจิ อาจารย์หรือถ้าไม่ได้ดังหวัง ก็จะนิมนต์จำนวนพระมากขึ้น มาทำพิธี จุดประสงค์ของพิธีดังกล่าว คือเพื่อป้องกันวิญญาณบรรพบุรุษมาลักขโมย เอาชีวิตลูกหลานอันเป็นที่รักไป จึงมีพิธีชื่อ ***“ตัดเกิด”*** แทนคำว่า “อายุวัฒนวิธิ” ทั้งหมดรูปศัพท์ โดยไม่เหลือรากศัพท์เดิมเลย (บาลีคือ อายุ + วฑฺฒน +วิธิ) แต่คงมีความหมายเดิมไว้ทุกประการ โดยทั้งสองศัพท์ คือคำว่า ***“ตัดเกิด”*** ที่พบที่ หมู่บ้านหนองเงือก ตำบลมะกอก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน กับคำว่า ***“กุมเกิด”*** ผลสำรวจพบที่ ตำบลวิเชตนคร อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง เรียกพิธีนี้ว่า “สวดต่อนาม”**หรือ *“กุมเกิด”*** หมายถึง สวดต่ออายุคนป่วย การทำพิธีเริ่มด้วยการนิมนต์**พระมา4รูป** จัดในบ้านหรือห้องที่เหมาะสม พระ 4 รูปเท่ากับสงฆ์ ส่วนอุปกรณ์จะต้องเตรียม **บาตร 4 ใบ** บูชามาจากวัด เช่นการทำบุญมงคลทั่วไป แต่งานพิธี “กุมเกิด” ต้องบูชาบาตรมา 4ใบ ไม่ใช่หนึ่งใบ หลังจากอาราธนาศีลแล้วพระสงฆ์จะเริ่มพิธี คือ การตักบาตรในการตักบาตรนี้ คนป่วยจะต้องตักบาตรเอง แต่ถ้าคนป่วยหนักหรือไม่สามารถทำได้ ก็จะขอร้องให้ญาติสนิทเป็นผู้ทำการแทน หลังจากพิธีให้คนไข้ตักบาตรแล้ว พระสงฆ์ทั้ง 4 รูปก็จะเริ่มทำพิธีตรวดน้ำ ที่เจ้าภาพนำกระบอกไม้ไผ่ปลอกให้บาง บรรจุน้ำมาถวายไว้แล้ว ส่วนพิธีกรวดน้ำของพระสงฆ์ก็จะแตกต่างไปจากการกรวดน้ำในพิธีทำบุญอย่างอื่น คือพระจะถือกระบอกน้ำเพื่อตรวดดังกล่าว แล้วก็ตรวดเวียนขวา ไปรอบๆคนป่วยพร้อมกับสวดให้พร อัญเชิญเทพเทวา อารักษ์ โปรดมารักษา คนป่วยอย่าให้มีใครมาทำลายหรือเอาดวงวิญญาณไป จากนั้นก็จะเจริญพุทธมนต์บทชื่อ “โพชฌังคปริตร” พอเสร็จพิธี ก็อนุโมทนา ให้พร พรมน้ำพุทธมนต์ พิธีนี้มีคติความเชื่อที่ว่าผู้ป่วยได้ชีวิตใหม่ (อายุวฑฺฒนวิธี) พิธีต่ออายุคนป่วยให้ยืนยาว หายจากโรคภัยได้กำลังใจ บางแห่งเช่นลำพูน จะมีการตั้งชื่อให้ใหม่เพื่อเป็นมงคลต่ออายุได้ชีวิตใหม่เป็นคนละคนกับผู้ป่วย คือเป็นคนใหม่ ชื่อใหม่ แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะเรียกชื่อพิธีนี้ต่างกันเล็กน้อย การ

เปลี่ยนคำล้านนา มาใช้แทน คำภาษาบาลี บางศัพท์ยาวและอาจไม่สะดวกในการพูดและการเขียน เช่นชื่อพิธี **"อายุวฑฒนวิธี"** คนในภาคพื้นล้านนา ก็จึงได้รู้จักใช้คำแทนเช่น คำชื่อพิธี ดังกล่าวว่า ***"ตัดเกิด"*** และ ***"กุมเกิด"*** ขึ้นมาใช้แทน แต่ก็มีความหมายเต็ม คือเป็นการทำพิธี ที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้ป่วยมีอายุยืนยาวยาวโดย ให้หายจาก ทุกข์ โศกโรคภัย นับว่าเป็นพิธีที่ใช้จิตวิทยา (Psychology) ได้แก่การให้กำลังใจแก่ผู้ป่วย เป็นตัวของตัวเอง ไม่มีวิญญาณของบรรพบุรุษมารบกวนอีกต่อไป ยิ่งที่พบที่ตำบลวิเชตนคร อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง นั้นมีการตั้งชื่อแล้วเปลี่ยนให้ผู้ป่วย ให้คนไข้กลายเป็นคนใหม่ยิ่งทำให้ผู้ป่วยใจชื้นขึ้น ลุกขึ้นมา รับประทานข้าว ปลาอาหาร ก็จะได้หายจากโรคภัย พิธีนี้ยังถือปฏิบัติจนปัจจุบัน เป็นต้น

ข้อแนะนำ ครั้งต่อไปสำหรับผู้ที่สนใจศึกษา น่าจะศึกษา อิทธิพลภาษาต่างประเทศที่มีต่อ ภาษาวัฒนธรรมไทยว่าเป็นอย่างไร เพื่อเป็นการเตรียมตัวด้านอนุรักษ์ภาษาที่ดีให้คงอยู่ ด้านขบวนการพูด การอ่าน การเขียน ไม่จำเพาะแต่ภาษาถิ่นไทยล้านนา แต่ควรศึกษาภาษาไทยมาตรฐาน ที่อนุชนลูกหลายไทยต้องเรียนรู้อย่างไร จึงถูกต้อง ตลอดถึงพัฒนาสิ่งที่ไม่ดีให้ดีเพื่อจะได้เป็นแนวทางให้แก่ผู้ใครในการศึกษาเรียนรู้ เอาไว้เป็นมาตรฐานในการอบรม สั่งสอน อนุชนรุ่นหลังต่อไป

บรรณานุกรม

แสง มนวิทูร. **อรรถกถาแปลจากบาลีเป็นไทย "ชินกาลมาลีปกรณ์"**. กรุงเทพฯ**:** โรงพิมพ์ สามมิตร, 2515.

แสง มนวิทูร. **อรรถกถาแปลจากบาลีเป็นไทย "ศาสนวงศ์" หรือ ประวัติศาสตร์ศาสนา.** พระนครฯ: โรงพิมพ์ รุ่งเรืองธรรม, 2506.

ไข่มุก อุทยาวลี**.** "การเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ในเมืองเชียงใหม่ในระยะครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 25" **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2537**.**

จิตบรรจง สมครุฑ. ***ภาษาละครลำปาง.วัฒนธรรมไทย***, ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, 2522.

จันจิรา จิตตะวิริยะพงษ์. **อิทธิพลภาษาต่างประเทศในภาษาไทย.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ก๊อปแอนด์ปริ้นท์, 2546.

เบญจวรรณ สุนทรากูล. "หน่วยเสียงของภาษาเชียงใหม่"**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**. แผนกวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

พระธรรมราชานุวัตร. **หลักภาษาไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 5. โรงพิมพ์นิลนาราการพิมพ์, 2534.

มณี พะยอมยงค์. **ประเพณีสิบสองเดือนล้านนา.** เล่มที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ส. ทรัพย์การพิมพ์, 2524.

เรืองเดช ปันเขื่อนขัติย์, รศ. ดร. ภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นล้านนา. **Fast Book.** 2546.

วันทนีย์ พันธชาติ. “ภาษาถิ่นย่อยของคำเมือง”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.

สุรัสวดี อ๋องสกุล, รศ. **ประวัติศาสตร์ล้านนา.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อมรินทร์, 2544.

สุภาพร มากแจ้ง. **ภาษาบาลี - สันสกฤตในภาษาไทย.** กรุงเทพฯ: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูธนบุรี, 2525.

สมทบ พาจรทิศ**. คำเมืองเฮฮา.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดวงกมลพับลิชชิ่ง, 2555.

สรัสวดี อ๋องสกุล**. ประวัติศาสตร์ล้านนา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์, 2544.

สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์. “ภาษาและวรรณกรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม”, ใน **รวมบทความว่าด้วยทัศนะเกี่ยวกับภาษา วรรณกรรมและสังคม**. ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์. : เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.

อยู่เคียง แซ่โค้ว. “หมวดคำในภาษาเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. แผนกวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

PannineeRudaravanija. **An Analysis of the Elements in Thai that Correspond to the basic intonation patterns of English**. Ph.D.’s thesis, Columbia University, 1974.

VashneyRadhey L. Dr. **Socio – Linguistics and Language Variation.An introductory Textbook of Linguistuics and Phonetics** (p.283 – p.287). India: printed at Noon Enterprises, Saudagran, and Bareilly, 1991 -1992.

องค์การและการจัดการในยุคไทยแลนด์ 4.0
Organization and Management in Thailand 4.0

ณัฐสันต์ นันทวัฒน์
หน่วยวิทยบริการ วัดพระบรมธาตุ กำแพงเพชร

บทคัดย่อ

องค์การและการจัดการในยุค Thailand 4.0 เป็นการบริหารจัดการองค์การ ที่ต้องอาศัยวิทยาการด้านการจัดการบริหารเข้ามาสนับสนุนองค์กร เพื่อเสริมพลังการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล พัฒนาทรัพยากร - มนุษย์ ขององค์กรอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ รวมทั้งใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาสนับสนุนด้านฐานข้อมูล การสร้างบุคลากรในองค์กรให้มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีการตรวจสอบ ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ การสร้างความเป็นธรรม ความเสมอภาคในองค์กร การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ มีการประสานประโยชน์ สร้างความร่วมมือ การกระจายอำนาจที่เหมาะสม จะเป็นแนวทางในการบริหารจัดการสมัยใหม่เพื่อนำองค์กรเข้าสู่เป้าหมาย และพร้อมในการเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทยสู่เวทีเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติ

คำสำคัญ: องค์การ, การจัดการ, ไทยแลนด์ 4.0

Abstract

Thailand Organization and Management 4.0. The need for management science to support the organization. To strengthen the management efficiency, effectiveness, continuous development of human resources - human resources of the organization. Including using modern technology to support. Database The creation of personnel in the organization to be able to manage, regularly review and evaluate performance. Creating justice Equality in the organization Effective team building There is synergistic benefit Create partnerships Proper decentralization It will guide modern management to bring the organization into the goal. And ready to be a key mechanism for Thai economic and social development to regional and international economic arena.

Keywords: Organization, Management, Thailand 4.0

บทนำ

โลกของเราในปัจจุบันนี้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี ซึ่งล้วนแล้วแต่ต้องการแสงหาโอกาสแห่งความก้าวหน้า พัฒนาผลงานของตนเองอย่าง ต่อเนื่องและทันต่อสถานการณ์ สำหรับประเทศไทยหน่วยงานของภาคเอกชนและหน่วยงานภาครัฐได้พัฒนาก้าวหน้าอย่างรวดเร็วเพื่อตอบรับกับการเปลี่ยนแปลง ทุกองค์การล้วนมีพนักงานหรือ ผู้ใต้บังคับบัญชาซึ่งอยู่ในกลุ่มที่เรียกว่ามีปัญหากับการพัฒนา ในยุคThailand 4.0 หลายคนคงยังไม่เข้าใจว่า Thailand 4.0 คืออะไร แต่หลายคนคงได้ยินกันบ่อยๆ แต่ก่อนที่เราจะมารู้ว่า Thailand 4.0 คือ อะไร เรามาดูกันว่า กว่าจะมาเป็น Thailand 4.0 ก็ต้องผ่าน Thailand 1.0 2.0 และ 3.0 กันมาก่อน **Thailand 1.0** ก็คือยุคของเกษตรกรรม คนไทยปลูกข้าว พืชสวน พืชไร่ เลี้ยงหมู เป็ด ไก่ นำผลผลิตไปขาย สร้างรายได้และยังชีพ **Thailand 2.0** ซึ่งก็คือยุคอุตสาหกรรมเบา ในยุคนี้เรามีเครื่องมือเข้ามาช่วยเราผลิตเสื้อผ้ากระเป๋า เครื่องดื่ม เครื่องเขียน เครื่องประดับเป็นต้น ประเทศเริ่มมีศักยภาพมากขึ้น **Thailand 3.0** เป็นยุคอุตสาหกรรมหนัก เราผลิต และขายส่งออกก๊าซธรรมชาติ ปูนซีเมนต์ รถยนต์ เหล็กกล้าเป็นต้น โดยใช้เทคโนโลยีจากต่างประเทศเข้ามาช่วยเสริม เพื่อเน้นการส่งออกเป็นส่วนใหญ่ **Thailand 4.0** เพื่อให้ประเทศไทยให้กลายเป็นกลุ่มประเทศที่มีรายได้สูงในปัจจุบันประเทศไทยยังติดอยู่ในโมเดลเศรษฐกิจแบบ “ทำมาก ได้น้อย” จึงต้องการปรับเปลี่ยนเป็น “ทำน้อย ได้มาก” ก็จะต้องเปลี่ยนจากการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” และเปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วย รวมถึงภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม แล้วนโยบาย Thailand 4.0 นี้จะช่วยพัฒนาองค์การและประเทศของเราได้อย่างไร ก็ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้และการพัฒนาองค์การ ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ยุค Thailand 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือ โมเดลพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาล ภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และหัวหน้า คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่เข้ามาบริหารประเทศบนวิสัยทัศน์ที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” มีภารกิจสำคัญในการ ขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ เพื่อปรับแก้ จัดระบบ ปรับทิศทาง และสร้างหนทางพัฒนาประเทศให้เจริญสามารถรับมือ กับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างเร็วรุนแรงในศตวรรษที่ 21 ได้ตามนโยบายรัฐบาล

องค์การเปรียบเสมือนการเดินทางผู้บริหารบางคนอาจเป็นนักเดินทางที่ไม่หยุดนิ่งบางคนอาจหยุดพักที่ใดที่หนึ่งซึ่งพอใจแล้วแต่จุดประสงค์ของแต่ละบุคคล องค์การในยุค Thailand 4.0 ของประเทศไทย จะมีรูปร่างการทำงานอย่างไรขึ้นอยู่กับผู้บริหารที่จะนำพาองค์การไปสู่ทิศทางตามเป้าหมายที่กำหนดไว้
อย่างไรผู้บริหารเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการพัฒนาแก้ไขปัญหาของพนักงานการพัฒนาและปรับพฤติกรรมโดยต้องอาศัยการเรียนรู้ของมนุษย์เป็นพื้นฐานเท่านั้นผู้บริหารเป็นผู้ที่มีความเห็นใจเข้าใจและเป็นที่เคารพรักของพนักงานอยู่แล้วก็ยิ่งเป็นเรื่องง่ายที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานหรือพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันของพนักงานในองค์การ

สรุปความได้ว่า องค์การและการจัดการในยุค Thailand 4.0 ขึ้นอยู่กับผู้บริหารองค์การที่จะมีวิสัยทัศน์ในการกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการองค์การ และควรส่งเสริมให้องค์การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) เป็นการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทั้งการบริหารบุคคล การบริหารองค์การ การบริหารการผลิต หรือการบริการการเงิน ที่สามารถนำมาพัฒนาและต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตต่างขององค์การอย่างเป็นระบบ พร้อมต้องมีโครงสร้างด้านการสื่อสารและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีคุณภาพ มีอินเตอร์เน็ตที่คลอบคลุมมากที่สุด เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงทุกภาคส่วนขององค์การได้อย่างไม่สะดุด เพื่อให้พนักงานได้ติดตามสิ่งใหม่ ๆ หยิบใช้ และเก็บสะสมความรู้ใส่ตัวได้ตลอดเวลา จึงต้องสร้างการเรียนรู้ในองค์การให้มีความเร็วและมีประสิทธิภาพสูงขึ้น เพราะเวลานี้ ระบบเศรษฐกิจโลก ทำให้มีการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจและทรัพยากรมนุษย์มากขึ้น การสร้าง “นวัตกรรม” จึงเป็นการท้าทายในการจัดการองค์การในยุค Thailand 4.0

ความหมายของการจัดการองค์การ

องค์การ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Organization คือ เป็นศูนย์กลางของกิจการที่รวมประกอบกันขึ้นเป็นหน่วยงานองค์กรนอกจากนี้ยังมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการจัดการองค์การไว้ว่า

ราชบัณฑิตสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า องค์การ หมายถึง ศูนย์กลางของกิจการที่รวมประกอบกันขึ้นเป็นหน่วยงานเดียวกันเพื่อดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือในตราสารที่จัดตั้งซึ่งอำนาจเป็นหน่วยงานของรัฐเช่นองค์การของรัฐบาล หน่วยงานของเอกชน เช่น บริษัทจำกัด สมาคม หรือหน่วยงานระหว่างประเทศ เช่น องค์การสหประชาชาติ[1]

การจัดองค์การ คือ การจัดระเบียบกิจกรรมให้เป็นกลุ่มก้อนเข้ารูป และการมอบหมายงานให้คนปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของงานที่ตั้งไว้การจัดองค์การจะเป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบความรับผิดชอบต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้ทุก คนต่างฝ่ายต่างทราบว่า ใครต้องทำอะไร และใครหรือกิจกรรมใดต้องสัมพันธ์กับฝ่ายอื่นๆอย่างไรบ้าง[2]

การจัดองค์การ คือ การจัดแบ่งองค์การออกเป็นหน่วยงานย่อยๆให้ครอบคลุมภารกิจและหน้าที่ขององค์การพร้อมกำหนดอำนาจหน้าที่และความสัมพันธ์กับองค์กรย่อยอื่นๆไว้ด้วย ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกในการบริหารให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ[3]

---

[1] Ishak อ้างใน ดิน ปรัชญพฤทธิ์, **ทฤษฎีองค์การ,** หน้า 1

[2] ธงชัย สันติวงษ์, **พฤติกรรมองค์การ,** พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2537), หน้า 63.

[3] สมคิด บางโม, **การภาษีอากรธุรกิจ = Business taxation,** พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : วิทยพัฒน์), หน้า 94.

การจัดองค์การ คือ หน้าที่ทางการจัดการในการที่จะโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนและหน่วยงานต่างๆ ในการที่จะทำให้สมาชิกองค์การสามารถที่จะดำเนินงานตามแผนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้[4]

การจัดองค์การ คือ การทำงานร่วมกันระหว่างคนสองคนขึ้นไป เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันบางประการที่ได้มีการวางแผนประสานงานไว้ล่วงหน้าแล้วการทำงานของกลุ่มคนดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอติดต่อกัน โดยอาศัยการแบ่งตามขอบข่ายของภารกิจงานและตามหลักลำดับขั้นตอนของอำนาจหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ชัดเจนแล้ว[5]

การจัดองค์การ คือ กระบวนการในการจัดสรรและจัดระบบทรัพยากรมนุษย์และสิ่งไม่มีชีวิต เพื่อให้แผนการทำงานของ องค์การสามารถที่จะดำเนินไปได้และประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้[6]

สรุปความว่า การจัดการองค์การ หมายถึง การจัดระเบียบกิจกรรมให้เป็นกลุ่มก้อนเข้ารูป และการมอบหมายงานให้คนปฏิบัติ ควรจัดแบ่งองค์การออกเป็นหน่วยงานย่อยๆ ให้ครอบคลุมภารกิจและหน้าที่ขององค์การพร้อมกำหนดอำนาจหน้าที่และความสัมพันธ์กับองค์กรย่อยอื่นๆ ถือเป็นกระบวนการในการจัดสรรและจัดระบบทรัพยากรมนุษย์และสิ่งไม่มีชีวิต เพื่อให้แผนการทำงานของ องค์การสามารถที่จะดำเนินไปได้เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์การ

การบริหารจัดการองค์การ

การศึกษาองค์การสมัยใหม่ได้เริ่มต้นประมาณปลายศตวรรษที่ 18 และเริ่มมีการศึกษาอย่างเป็นระบบมากขึ้นตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 19 นับตั้งแต่นั้นมาการศึกษาองค์การก็ได้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในสาขาวิชาต่างๆ ปรากฏการณ์เช่นนี้ได้เกิดขึ้นพร้อมๆ กับกระบวนการการเป็นสังคมสมัยใหม่ (Modernization) ซึ่งเป็นสังคมที่มนุษย์มีแนวโน้มอาศัยและใช้ชีวิตในองค์การมากขึ้นทุกขณะ จนมีการกล่าวกันว่ามนุษย์องค์การ ไม่ว่าพวกเขาจะชอบหรือไม่ก็ตาม มนุษย์จำนวนมากใช้เวลาในองค์การอย่างน้อยหนึ่งในสามของเวลาในชีวิตประจำวัน และมีไม่น้อยที่ใช้เวลามากกว่านั้น การใช้ชีวิตในการองค์การของมนุษย์เช่นนี้ ทำให้องค์การเป็นแหล่งที่บันดาลทั้งความสุขและความขมขื่นให้กับมนุษย์ องค์การเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในการบรรลุวัตถุประสงค์

---

[4] Hellriegel, & Slocum, **Management** : A Competency-Based Approach, 9 thed, Unitde State of American : Thompson, SouthWestern Educational Publishing, 2001, p.9

[5] Robbin & S"P. **Organlzation Theory : Structure, Design. And Applications,** (Engleweed Cliff,NJ : Prince Hall, 1983), p.15.

[6] Bartol, K.M. & Martin D.C., **Management**, NewYork : McGraw-Hill, Inc., 1997: p.7

บางอย่าง แต่ในขณะเดียวกันมนุษย์ก็ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลขององค์การด้วยเช่นเดียวกัน การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจองค์การและการจัดการมนุษย์ในองค์การจึงเป็นเรื่องที่ท้าทายเป็นอย่างยิ่ง[7]

ลูเธอร์ กูลิค และลินดัลเออร์วิค ได้ศึกษาบทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร และได้เสนอแนวคิดหลัก POSDCORB ซึ่งหมายถึงกระบวนการบริหาร 7 ประการ คือ

1. P = Planning หมายถึง การวางแผนเป็นการกำหนดโครงการอย่างกว้างๆ ว่าจะทำอะไรบ้าง เพื่ออะไร มีแนวทางปฏิบัติอย่างไร การวางแผนจะต้องทำก่อนการลงมือปฏิบัติ

2. O = Organizing หมายถึง การจัดการองค์กร กล่าวคือ เป็นการจัดสายงานแบ่งแยกอำนาจการบริหารให้ผู้ปฏิบัติงานทราบบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน เพื่อจะได้ทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์

3. S = Staffing หมายถึง การจัดหาบุคคล เป็นการบริหารงานทางด้านบุคคลอันได้แก่การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทางานที่ดีการประเมินผลการทางาน และการให้พ้นจากงาน

4. D = Directing หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการบอกทิศทางการทางานเสนอแนะวิธีการทางานหลังจากที่ได้วิเคราะห์อย่างรอบคอบแล้วว่า ควรจะทาอะไรบ้าง อย่างไร ไปในทิศทางใด

5. Co = Coordinating หมายถึง การประสานงาน อันได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานย่อยและบุคคลในตำแหน่งต่างๆ ให้สามารถทางานร่วมกันได้ซึ่งอาจจะต้องใช้เทคนิคต่างๆ เช่น การสื่อสารการกำหนดระเบียบแผนในการทำงาน เป็นต้น

6. R = Reporting หมายถึง การรายงาน การทำงานทุกอย่างจะมีการรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตนขึ้นไปว่าตนเองได้ทำอะไรบ้าง อย่างไร ได้ผลประการใด

7. B = Budgeting หมายถึง การจัดทำงบประมาณค่าใช้จ่ายให้ถูกต้องเหมาะสมกับกิจกรรม[8]

สรุปความว่า การบริหารองค์การ จำเป็นต้องอาศัยวิทยาการด้านการจัดการบริหารเข้ามาสนับสนุนองค์กร เพื่อเสริมพลังการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล พัฒนาทรัพยากร - มนุษย์ ขององค์กรอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ รวมทั้งใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาสนับสนุน ด้านฐานข้อมูล การสร้างบุคลากรในองค์กรให้มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีการตรวจสอบ ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ การสร้างความเป็นธรรม ความเสมอภาคในองค์กร การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ มีการประสานประโยชน์สร้างความร่วมมือ การกระจายอำนาจที่เหมาะสม จะเป็นแนวทางในการบริหารจัดการสมัยใหม่เพื่อนาองค์กรเข้าสู่เป้าหมาย

---

[7] พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, **องค์การ และการบริหารจัดการ**, (นนทบุรี : บริษัท ธิงค์ บียอนด์บุ๊คส์ จากัด, 2552), หน้า 1

[8] Gulick L. and Urwick J. , **Papers on the Science of Administration**, (New York : Institute of Public Administration, 1973), pp. 18-19

กระบวนการของการจัดองค์การ

กระบวนการในการจัดองค์การนั้น ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 3 ขั้นตอนด้วยกัน[9] คือ ขั้นตอนที่ 1 การจัดกลุ่มงานเป็นการพิจารณาแยกประเภทงาน จัดกลุ่มงาน และออกแบบงานสำหรับผู้ทำงานแต่ละคน ซึ่งก่อนอื่นที่สุดผู้บริหารจะต้องพิจารณาตรวจสอบ และแยกประเภทดูว่ากิจการของตนนั้นมีอะไรบ้างที่จะต้องจัดทำเพื่อให้ กิจการได้รับผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขั้นต่อมาก็คือทำการจัดกลุ่มงาน โดยมีหลักพิจารณาที่ว่างานที่เหมือนกันควรจะรวมอยู่ ด้วยกัน ทั้งนี้ก็เพื่อให้เป็นไปตามหลักของการแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) โดยการจัดจำแนกออกตามหน้าที่งานแต่ละ ชนิดเป็นกลุ่ม ๆ ที่แตกต่างกันเหล่านั้นออกเป็นส่วนๆ เรื่อยไปทั้งตามความถนัดและตามความสามารถ ของผู้ที่จะปฏิบัติ จนกระทั่งในที่สุดได้เป็นชิ้นงานต่างๆ ที่แต่ละส่วนหรือแต่ละชิ้นเหล่านี้เหมาะสมกับคุณสมบัติของผู้ที่จะทำงานในแต่ละระดับใน ขั้นของการออกแบบงานนี้ผู้บริหารจึงต้องคำนึงถึงคุณสมบัติของผู้ที่จะมาปฏิบัติเสมอ รายละเอียดเกี่ยวกับ การจัดกลุ่มงานนั้น 1) พิจารณาแยกประเภทงาน (Identification of Work) เพื่อทำให้ทราบว่า งานอะไรบ้างที่จะต้องทำวิธีการก็คือดูจาก วัตถุประสงค์และแผนงาน หรือโครงการงานต่าง ๆ 2) จัดกลุ่มงาน (Grouping of Work) งานที่เหมือนกันให้จัดรวมเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน เพื่อให้มีการจำแนกประเภทไว้ และเป็นไปตามหลักของการแบ่งงานกันทำตามเกณฑ์ของงานผลิต ตลาด การเงิน และบัญชี และอื่น ๆ 3) การออกแบบงาน (Designing of Individual Job) งานกลุ่มต่างๆ ย่อมมีปริมาณมากเกินกว่าที่คน ๆ เดียวจะทำได้ ดังนั้นการแบ่งงานจึงเกิดขึ้นอีกครั้งทั้งตามความสามารถ และความถนัดในหน้าที่เพื่อให้ได้งานที่เหมาะสมกับผู้ที่ปฏิบัติงานแต่ละ คน

ขั้นตอนที่ 2 การระบุขอบเขตงานเป็นการระบุขอบเขตของงานและมอบหมายงาน พร้อมทั้งกำหนดความรับผิดชอบ และให้อำนาจหน้าที่ ซึ่งขั้นตอนของการจัดองค์การในกระบวนการขั้นที่สองของการจัดองค์การจะเริ่มต้นด้วย 1) การระบุให้เห็นถึงขอบเขตของงาน (Job Description) ที่แบ่งให้สำหรับแต่ละคนตามที่ได้ออกแบบมาแล้ว ในขั้นแรก เพื่อให้ทราบว่างานแต่ละชิ้นที่ได้แบ่งและออกแบบไว้นั้นจะเกี่ยวข้องกับเรื่องอะไร ชนิดไหน มีขอบเขตและปริมาณ มากน้อยแค่ไหน สิ่งสำคัญในที่นี้ก็คือ การระบุชื่อเป็นตำแหน่งพร้อมกับให้รายละเอียดเกี่ยวกับงานชิ้นนั้น ๆ เอาไว้ 2) การมอบหมายงาน (Delegation) ดำเนินการโดยผู้บริหารซึ่งจะมอบหมายงาน แต่ละชิ้นที่ง่ายกว่าให้แก่ ผู้ทำงานในระดับรองลงไป 3) การกำหนดความรับผิดชอบ (Responsibility) เป็นองค์ประกอบสำคัญของการมอบหมายงาน ซึ่งมีความ จำเป็นที่บุคลากรจะต้องทำงานตามความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้มีความรับผิดชอบมากกว่าย่อมจะมีอำนาจหน้าที่มากกว่าเสมอและขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการ ควบคุมโดยใช้อำนาจหน้าที่ดังกล่าวดังภาพแสดงการระบุขอบเขตของงานการมอบหมายงานและการกำหนดความรับผิดชอบ ให้ชัดเจน

ขั้นตอนที่ 3 การจัดวางความสัมพันธ์เพื่อให้งานในส่วนต่าง ๆ ที่แบ่งกันไปทำนั้น สามารถทำงานร่วมกันเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกัน โดยไม่กระจัดกระจายและให้อยู่ร่วมกันโดยไม่ขัดแย้ง และด้วยเหตุผลที่ว่า

[9] ธงชัย สันติวงษ์, หลักการจัดการ = Principles of management, (กรุงเทพมหานค: ไทยวัฒนาพานิช, 2542), หน้า 232

กระบวนการดำเนินงานของกลุ่มจะอยู่ใน ลักษณะที่เคลื่อนไหวตลอดเวลา โอกาสที่จะให้ทุกฝ่ายรู้ถึงขอบเขตความรับผิดชอบตามที่ได้รับมอบหมายมาก่อนทำงานนั้น ย่อมจะเป็นไปได้ยาก การจัดวางความสัมพันธ์ของงานส่วนต่างๆ และระหว่างกลุ่ม จนเป็นโครงสร้างที่สัมพันธ์กันของหลาย ๆ ส่วน จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการประสานงานกัน และการก่อให้เกิดการมีสัมพันธ์ที่ดีขึ้นมา

สรุปความได้ว่า กระบวนการในการจัดองค์การนั้น คือ การพิจารณาแยกประเภทงาน จัดกลุ่มงานและออกแบบงานสำหรับผู้ทำงานแต่ละคน และแยกประเภทดูว่ากิจการของตนนั้นมีอะไรบ้างที่จะต้องจัดทำเพื่อให้ กิจการได้รับผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป็นไปตามหลักของการแบ่งงานกันทำตามเกณฑ์ของงาน ผลิต ตลาด การเงิน บัญชี และอื่น ๆ รวมทั้งการจัดวางความสัมพันธ์เพื่อให้งานในส่วนต่าง ๆ ที่แบ่งกันไปทำนั้น สามารถทำงานร่วมกันเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกัน โดยไม่กระจัดกระจายและให้อยู่ร่วมกันโดยไม่ขัดแย้ง บุคลากรจึงจำเป็นที่จะต้องทำงานตามความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

การสร้างแรงจูงใจในองค์การ

การสร้างแรงจูงใจให้พนักงานได้เปลี่ยนไปเล็กน้อยนับจากที่มีการใช้แนวคิดการบริหารแบบวิทยาศาสตร์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทางานของพนักงาน ในปัจจุบันผู้บริหารส่วนใหญ่ก็จะพูดในเชิงเห็นด้วยกับการมองว่าพนักงานเป็นมนุษย์ที่มีความต้องการและความปรารถนาของตนเอง ซึ่งคุณจะต้องตระหนักถึงสิ่งเหล่านี้จึงจะสามารถดึงเอาศักยภาพสูงสุดจากพนักงานออมาได้[10] แรงจูงใจ[11](Motivation) มาจากรากศัพท์ภาษาลาติน Movere แปลว่า เคลื่อนที่ เมื่อมีคาว่าเคลื่อนที่ จะมีสิ่งที่สัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องอยู่ 3 ประการ คือ

1. อะไรเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนที่ หรือกล่าวให้รัดกุมในแง่ของพฤติกรรมมนุษย์ก็คือ มีแรงผลักดันอะไรที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมขึ้น

2. อะไรเป็นตัวกำหนดทิศทางของพฤติกรรมนั้น

3. พฤติกรรมเกิดขึ้นนั้นจะคงสภาพอยู่ได้ด้วยวิธีใด

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจ[12] การที่บุคคลจะเกิดแรงจูงใจจนแสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมาได้นั้นยังมีปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลในการทาให้เกิดแรงจูงใจดังต่อไปนี้

---

[10] ณัฐยา สินตระการผล, (ผู้แปล) **MBA 50หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรกมลการพิมพ์, 2554), หน้า 356

[11] จอมพงศ์ มงคลวนิช ,**การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : สานักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556),หน้า 216.

[12] พระมนัส ธมฺมรโต (มีมณี) ,"ศึกษาวิธีสร้างแรงจูงใจจากพุทธวิธีการสอน", **ปริญญาวิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554), หน้า 10-10.

1) ความต้องการ (Need) หมายถึงสภาวะที่ที่ร่างกายหรือจิตใจขาดความสมดุลบางอย่าง เช่น ต้องการน้ำ-กระหาย ต้องการนอน-เพลีย ต้องการอาหาร-หิว

2) แรงขับ (Drive) หมายถึงภาวะที่ร่างกายถูกกระตุ้น ทาให้เกิดสภาพความเครียดอันเนื่องมาจากความต้องการและพยายามหาสิ่งนั้นๆ มาตอบสนอง เช่นความหิวความต้องการทางเพศ แรงขับเป็นกลไกสำคัญของกระบวนการจูงใจ ซึ่งเกิดขึ้นทั้งภายนอกและภายในที่เพิ่มพลังแก่พฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ มีทั้งแรงขับที่เป็นปัจจัยในทางบวกและทางลบ

3) ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Inter-Individual Differences) และความแตกต่างภายในบุคคล (Intra-Individual Differences) มีความเกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ เช่น ความแตกต่างระหว่างเชาวน์ปัญญา ความแตกต่างทางความคิดสร้างสรรค์ ความแตกต่างทางความรู้คิด ความแตกต่างทางการเรียนรู้ ความแตกต่างระหว่างเพศ ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม

4) สิ่งแวดล้อมและพันธุกรรม (Environment and Heredity) เป็นปัจจัยต่อแรงจูงใจเพราะ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม และการพัฒนาของบุคคล ทั้งสองอย่างทำหน้าที่สัมพันธ์ต่อกันตลอดตั้งแต่บุคคลเกิดขึ้นมาและเพิ่มพูนทบต้นขึ้นเรื่อยๆ ไม่สามารถแยกออกได้ว่าอย่างไหนมีอิทธิพลมากกว่ากัน

5) โครงสร้างทางสังคม (Social Structure) ก็มีบทบาทเกี่ยวข้องกับแรงจูงใจประสบการณ์ การศึกษาการอบรมฯ เป็นการสั่งสมการเรียนรู้และการขัดเกลาทางสังคม(Socialization) ของแต่ละบุคคลที่สะสมรวบรวมมาตั้งแต่สมัยเด็กจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เพราะจะเกิดค่านิยมในตนเอง มีการสร้างเป้าหมาย หรือแบบแผนของพฤติกรรม (Pattern of Behavior)เกิดวิธีคิดเฉพาะของตนเอง ทาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายในอย่างลึกซึ้งของแต่ละบุคคล (Internalization) เป็นผลทำให้เกิดแบบแผนของวิธีคิดและพฤติกรรมซึ่งจะกลายเป็นพื้นฐาน การจูงใจสำหรับพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตต่อไป

สรุปความว่า การสร้างแรงจูงใจให้พนักงานผู้บริหารต้องตระหนักถึงสิ่งเหล่านี้จึงจะสามารถดึงเอาศักยภาพสูงสุดจากพนักงานออมาได้ เพื่อให้เกิดความต้องการ อันจะเป็นแรงขับเป็นกลไกสำคัญของกระบวนการจูงใจ ซึ่งเกิดขึ้นทั้งภายนอกและภายในที่เพิ่มพลังแก่พฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ มีทั้งแรงขับที่เป็นปัจจัยในทางบวกและทางลบ การสร้างแรงจูงใจจึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม และการพัฒนาของบุคคล ทั้งสองอย่างทำหน้าที่สัมพันธ์ต่อกันตลอดตั้งแต่บุคคลเกิดขึ้นมาและเพิ่มพูนทบต้นขึ้นเรื่อยๆ

Thailand 4.0 คืออะไร

Thailand 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือ โมเดลพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาล ภายใต้การนาของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่เข้ามาบริหารประเทศบนวิสัยทัศน์ที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” มีภารกิจสำคัญในการขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ เปลี่ยนเศรษฐกิจแบบเดิมไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม เพื่อปรับแก้ จัดระบบ ปรับทิศทาง และสร้างหนทางพัฒนาประเทศให้เจริญ สามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างเร็วรุนแรงในศตวรรษที่ 21 ได้ ประเทศไทยใน

อดีตที่ผ่านมามีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นไปอย่างต่อเนื่องประเทศไทยเราแบ่งออกเป็นยุคดังนี้

Thailand 1.0 ก็คือยุคของเกษตรกรรม คนไทยปลูกข้าว พืชสวน พืชไร่ เลี้ยงหมู เป็ด ไก่ นาผลผลิตไปขาย สร้างรายได้และยังชีพ

Thailand 2.0 ซึ่งก็คือยุคอุตสาหกรรมเบา ในยุคนี้เรามีเครื่องมือเข้ามาช่วย เราผลิตเสื้อผ้า กระเป๋า เครื่องดื่ม เครื่องเขียนเครื่องประดับเป็นต้น ประเทศเริ่มมีศักยภาพมากขึ้น

Thailand 3.0 (ซึ่งเป็นยุคปัจจุบัน) เป็นยุคอุตสาหกรรมหนัก เราผลิตและขายส่งออกเหล็กกล้า รถยนต์ ก๊าซธรรมชาติ ปูนซีเมน เป็นต้น โดยใช้เทคโนโลยีจากต่างประเทศ เพื่อเน้นการ ในช่วงแรก Thailand 3.0 เติบโตอย่างต่อเนื่อง แต่ปัจจุบันกลับเติบโตเพียงแค่ 3-4% ต่อปีเท่านั้น ประเทศไทยจึงตกอยู่ช่วงรายได้ปานกลางมาเป็นเวลากว่า 20 ปีแล้ว ในขณะที่ทั่วโลกมีการแข่งขันที่สูงขึ้น เราจึงต้องเปลี่ยนสู่ยุค

Thailand 4.0 เพื่อให้ประเทศไทยให้กลายเป็นกลุ่มประเทศที่มีรายได้สูงในปัจจุบันประเทศไทยยังติดอยู่ในโมเดลเศรษฐกิจแบบ “ทามาก ได้น้อย” จึงต้องการปรับเปลี่ยนเป็น “ทำน้อย ได้มาก” ก็จะต้องเปลี่ยนจากการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” และเปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมเปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิมในปัจจุบัน ไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farming) โดยเกษตรกรต้องร่ารวยขึ้น และเป็นเกษตรกรแบบเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) เปลี่ยนจาก Traditional SMEs หรือ SMEs ที่มีอยู่และรัฐต้องให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลาไปสู่การ เป็น Smart Enterprises และ Startups บริษัทเกิดใหม่ที่มีศักยภาพสูง เปลี่ยนจาก Traditional Services ซึ่งมีการสร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำไปสู่ High Value Services และเปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และทักษะสูงโมเดลของ Thailand 4.0 นั่นคือ มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ซึ่งโมเดลนี้จะสำเร็จได้ ต้องใช้แนวทางสานพลังประชารัฐ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ธนาคาร ประชาชน สถาบันศึกษาและสถาบันวิจัยต่างๆ ประกอบกับการส่งเสริม SME และ Startup เพื่อขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน พร้อมต้องมีโครงสร้างด้านการสื่อสารและโทรคมนาคมที่มีคุณภาพ มีอินเตอร์เน็ตที่คลอบคลุมประชากรมากที่สุด เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงทุกภาคส่วนได้อย่างไม่สะดุดก็จะเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ เราจะก้าวข้ามผ่านกับดักประเทศรายได้ปานกลางไปสู่รายได้สูงในยุคThailand 4.0 ได้ก็ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย เพื่อพัฒนาประเทศไปสู่เป้าหมายให้ได้

ที่มา : ดร.สุวิทย์ เมษอินทรี,ประเทศไทย 4.0 สร้างเศรษฐกิจใหม่
http://www.drborworn.com/articledetail.asp?id=1622

Thailand 4.0 มีลักษณะอย่างไรและพัฒนาเรื่องใด

Thailand 4.0 เป็นความมุ่งมั่นของนายกรัฐมนตรี ที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ ไปสู่ “Value–Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” โดยมีฐานคิดหลัก คือ เปลี่ยนจากการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” .เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม และเปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้า ไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้นเพื่อให้เกิดผลจริงต้องมีการพัฒนาวิทยาการ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการวิจัยและพัฒนา แล้วต่อยอดในกลุ่มเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมเป้าหมาย ดังนี้[13]

1 . กลุ่มอาหารเกษตร และ เทคโนโลยีชีวภาพ เช่น สร้างเส้น ทางธุรกิจ ใหม่ (New Startups) ด้านเทคโนโลยีการเกษตร เทคโนโลยีอาหาร เป็นต้น

2. กลุ่มสาธารณสุข สุขภาพ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ เช่น พัฒนาเทคโนโลยี สุขภาพ เทคโนโลยีการแพทย์ สปา เป็นต้น

3. กลุ่มเครื่องมือ อุปกรณ์อัจฉริยะ หุ่นยนต์ และระบบเครื่องกลที่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ควบคุม เช่น เทคโนโลยีหุ่นยนต์ เป็นต้น

[13] ดร.สุวิทย์ เมษอินทรี รมช.กระทรวงพาณิช,ประเทศไทย 4.0 สร้างเศรษฐกิจใหม่, แหล่งที่มา :http://www.drborworn.com/articledetail.asp?id=16223.

4. กลุ่มดิจิตอลเทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตที่เชื่อมต่อและบังคับอุปกรณ์ต่างๆปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสมองกลฝังตัว เช่น เทคโนโลยีด้านการเงิน อุปกรณ์เชื่อมต่อออนไลน์โดยไม่ต้องใช้คนเทคโนโลยีการศึกษา อี–มาร์เก็ตเพลส อี–คอมเมิร์ซ เป็นต้น

5. กลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรม และบริการที่มีมูลค่าสูง เช่น เทคโนโลยีการออกแบบ ธุรกิจไลฟ์สไตล์ เทคโนโลยี การท่องเที่ยว การเพิ่มประสิทธิภาพการบริการ เป็นต้น การพัฒนาประเทศภายใต้โมเดล “ประเทศไทย 4.0” จะสำเร็จต้องใช้แนวทาง “สานพลังประชารัฐ” เป็นตัวการขับเคลื่อน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ภาคการเงินการธนาคาร ภาคประชาชน ภาคสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัยต่างๆ ร่วมกันระดมความคิด ผนึกกำลังกันขับเคลื่อน ผ่านโครงการ บันทึกความร่วมมือ กิจกรรม หรือ งานวิจัยต่าง ๆ โดยการดำเนินงานของ”ประชารัฐ” กลุ่มต่างๆ อันได้แก่ กลุ่มที่ 1 การยกระดับนวัตกรรมและผลิตภัณฑ์การปรับแก้กฎหมายและกลไกภาครัฐ พัฒนาคลัสเตอร์ภาคอุตสาหกรรมแห่งอนาคต และการดึงดูดการลงทุน และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน กลุ่มที่ 2 การพัฒนาการเกษตรสมัยใหม่และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ กลุ่มที่ 3 การส่งเสริมการท่องเที่ยวและไมล์ การสร้างรายได้ และการกระตุ้นการใช้จ่ายภาครัฐ กลุ่มที่ 4 การศึกษาพื้นฐานและพัฒนาผู้นา (โรงเรียนประชารัฐ) รวมทั้งการยกระดับคุณภาพวิชาชีพ และกลุ่มที่ 5 การส่งเสริมการส่งออกและการลงทุนในต่างประเทศ รวมทั้งการส่งเสริมกลุ่ม SMEs และผู้ประกอบการใหม่ (Start Up) ซึ่งแต่ละกลุ่มกาลังวางระบบและกำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนนโยบายอย่างเข้มข้น

การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ในตลาดแรงงาน คือการแข่งขันที่สูงขึ้น ซึ่งจะไม่ใช่แต่การแข่งขันระหว่างคนด้วยกันเองอีกต่อไป แต่จะเป็นการแข่งกันระหว่างคนกับเทคโนโลยีด้วย ทำให้คนมีความเสี่ยงในการตกงานมากขึ้น เพราะมีการใช้เทคโนโลยีและเครื่องจักรเข้ามาแทนที่แรงงานมนุษย์ โดยเฉพาะแรงงานที่ใช้ทักษะการทำซ้ำเป็นประจำ (Routine Skill) จะถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย เช่น หุ่นยนต์ คอมพิวเตอร์ที่มีปัญญาประดิษฐ์เครื่องพิมพ์ 3 มิติ และระบบอุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงกับอินเตอร์เน็ตทั้งหมด[14] เป็นต้น ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่ามนุษย์ และมีต้นทุนต่อหน่วยที่ถูกกว่า ทักษะใดที่นายจ้างยุคเศรษฐกิจ 4.0 ต้องการ จากรายงานเวทีเศรษฐกิจโลก หรือ World Economic Forum มีทักษะ 10 ทักษะ ที่ตลาดแรงงานโลกต้องการ ดังนี้ 1. ทักษะการแก้ไขปัญหาที่ทับซ้อน 2. การคิดวิเคราะห์ 3.ความคิดสร้างสรรค์ 4. การจัดการบุคคล 5. การทางานร่วมกัน 6. ความฉลาดทางอารมณ์ 7. รู้จักประเมินและการตัดสินใจ 8.มีใจรักบริการ 9. การเจรจาต่อรอง 10. ความยืดหยุ่นทางความคิด[15]

---

[14] ไกรยส ภัทราวาท, **เปิดผลสำรวจทักษะของเด็กไทยในศตวรรษที่ 21,** แหล่งที่มา: <http://www.qlf.or.th/Mobile/Details?contentId=570>

[15] สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, เอกสารประกอบการประชุม OEC Forum ครั้งที่ 3/2558 เรื่อง ขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการ ศึกษาของประเทศในเวทีเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum: WEF 2015 – 2016). 21 มกราคม 2559.

สรุปความว่า ในปัจจุบันสังคมไทยก้าวเข้าสู่โลกยุคดิจิตอลอย่างเต็มตัว ทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจสังคมล้วนดำเนินไปอย่างรวดเร็ว มีการแข่งขันสูง การเข้าถึงแหล่งข้อมูลปริมาณมหาศาลผ่านโลกออนไลน์มากขึ้น การปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ ไปสู่ “Value–Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” โดยมีฐานคิดหลัก คือ เปลี่ยนจากการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” มีเป้าหมายให้ประเทศไทยก้าวออกจากกับดักรายได้ ปานกลาง และก้าวไปสู่ประเทศรายได้สูง โดยใช้นวัตกรรมทางเศรษฐกิจสังคมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพสูงเพื่อการขับเคลื่อนประเทศ

บทสรุป

องค์การและการจัดการ ยุค Thailand 4.0 เป็นการบริหารองค์การ ที่ต้องอาศัยวิทยาการด้านการจัดการบริหารเข้ามาสนับสนุนองค์กร เพื่อเสริมพลังการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล พัฒนาทรัพยากร - มนุษย์ ขององค์กรอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ รวมทั้งใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาสนับสนุน ด้านฐานข้อมูล การสร้างบุคลากรในองค์กรให้มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีการตรวจสอบ ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ การสร้างความเป็นธรรม ความเสมอภาคในองค์กร การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ มีการประสานประโยชน์ สร้างความร่วมมือ การกระจายอำนาจที่เหมาะสม จะเป็นแนวทางในการบริหารจัดการสมัยใหม่เพื่อนำองค์กรเข้าสู่เป้าหมาย และพร้อมในการเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทยสู่เวทีเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติ ซึ่งคุณลักษณะองค์การและการจัดการ ยุค Thailand 4.0 ต้องมี 10 ทักษะ ที่ตลาดแรงงานโลกต้องการอย่างในปี 2020 ดังนี้ 1. ทักษะการแก้ไขปัญหาที่ทับซ้อน 2. การคิดวิเคราะห์ 3. ความคิดสร้างสรรค์ 4. การจัดการบุคคล 5. การทางานร่วมกัน 6. ความฉลาดทางอารมณ์ 7. รู้จักประเมินและการตัดสินใจ 8. มีใจรักบริการ 9. การเจรจาต่อรอง 10. ความยืดหยุ่นทางความคิด การปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ “Value–Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” โดยมีฐานคิดหลัก คือ เปลี่ยนจากการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม และเปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้า ไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้นเพื่อให้เกิดผลจริงต้องมีการพัฒนาวิทยาการ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัย และพัฒนา แล้วต่อยอดในกลุ่มเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม และก้าวไปสู่องค์การที่มีรายได้สูงโดย ใช้นวัตกรรมทางเศรษฐกิจสังคมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพสูงเพื่อการขับเคลื่อนองค์การ

บรรณานุกรม

ธงชัย สันติวงษ์, **พฤติกรรมองค์การ,** พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2537), หน้า 63.

สมคิด บางโม, **การภาษีอากรธุรกิจ = Business taxation,** พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : วิทยพัฒน์), หน้า 94.

ธงชัย สันติวงษ์, หลักการจัดการ = **Principles of management,** (กรุงเทพมหานค: ไทยวัฒนาพานิช, 2542), หน้า 232

ณัฐยา สินตระการผล, (ผู้แปล) **MBA 50หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรกมลการพิมพ์, 2554), หน้า 356

จอมพงศ์ มงคลวนิช ,**การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : สานักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556),หน้า 216.

พระมนัส ธมฺมรโต (มีมณี) ,"ศึกษาวิธีสร้างแรงจูงใจจากพุทธวิธีการสอน", **ปริญญาวิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554), หน้า 10-10.

ดร.สุวิทย์ เมษอินทรี รมช.กระทรวงพาณิช,**ประเทศไทย 4.0 สร้างเศรษฐกิจใหม่,** แหล่งที่มา : http://www.drborworn.com/articledetail.asp?id=16223

ไกรยส ภัทราวาท, **เปิดผลสำรวจทักษะของเด็กไทยในศตวรรษที่ 21,** แหล่งที่มา**:** <http://www.qlf.or.th/Mobile/Details?contentId=570>

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, **เอกสารประกอบการประชุม OEC Forum ครั้งที่ 3/2558 เรื่อง ขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการ ศึกษาของประเทศในเวทีเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum: WEF 2015 – 2016)**. 21 มกราคม 2559.

เรืองสิน ปลื้มปั่น, **บทความทางวิชาการ เรื่อง การพัฒนาการศึกษาด้านภาษาอังกฤษของนักศึกษาไทย:ยุคไทยแลนด์ 4.0,** เอกสารสืบเนื่องในงานสัมมนาวิจัยพุทธศาสนานานาชาติ ครั้งที่ 7, 2559, หน้า 953.

Ishak อ้างใน ติน ปรัชญพฤทธิ์, **ทฤษฎีองค์การ,** หน้า 1

Hellriegel, & Slocum, **Management** : A Competency-Based Approach, 9 thed, Unitde State of American : Thompson, SouthWestern Educational Publishing, 2001, p.9

Robbin & S" P. **Organlzation Theory : Structure, Design. And Applications,** (Engleweed Cliff,NJ : Prince Hall, 1983), p.15.

Bartol, K.M. & Martin D.C., **Management,** NewYork : McGraw-Hill, Inc., 1997: p.7

Gulick L. and Urwick J. , **Papers on the Science of Administration**, (New York : Institute of Public Administration, 1973), pp. 18-19.

ลดความเสี่ยงและสร้างความมั่นคงทางจิตใจ
Reduce Risk and Create Mental Security

พระครูธรรมธรบงกช (คนฺธาโร), ดร.
หน่วยวิทยบริการ จันทบุรี

บทคัดย่อ

ความเสี่ยงเป็นอุปสรรค สร้างความกดดันทางจิตใจ เพิ่มความเครียด และทำให้เสียโอกาส ความเสี่ยงทางสังคมเป็นผลมาจากความเสี่ยงทางจิตใจ ที่เกิดจากการขาดความเข้าใจในความเป็นจริงของธรรมชาติและสังคม (หลง) มีพฤติกรรมของความมักได้เกินกว่าความจำเป็นและพอดี ปราศจากการไตร่ตรองเหตุผล (โลภ) จนส่งผลเป็นความขัดแย้งในใจ (โกรธ) และจากเหตุแห่งความไม่เข้าใจและมักได้ จึงกลายเป็นความหลงที่ขาดความมั่นคงทางจิตใจ เป็นภัยเสี่ยงของสังคม แนวทางการดำรงชีวิตตามวิถีพุทธ สร้างความเข้มแข็งมีความมั่นคงทางจิตใจ เป็นความมั่นคงพื้นฐานในในการดำรงชีวิตและความมั่นคงของสังคม โดยรู้สาเหตุของความหลง หาวิธีการแก้ไข (ปัญญา) และยอมรับเปลี่ยนแปลง (สติ) ด้วยวิถีชีวิตแบบชาวพุทธ สามารถ “วางได้” และ “เฉยเป็น” อย่างเข้าใจ และมีความอดทน ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจ ต้องพึ่งพระสงฆ์และศาสนา เข้าวัดปฏิบัติธรรม ดำเนินชีวิตอย่างมีศีล ในการประพฤติและปฏิบัติ ส่งเสริมสังคม ความสามัคคี ศรัทธาในบาป บุญ คุณโทษ เป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจให้เกิดความมั่นคง และสังคมที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: ความเสี่ยง, ความมั่นคง, จิตใจ

Abstract

Risk is a barrier mental pressure increases. And spoil the opportunity Social risk is the result of mental risk. Caused by lack of understanding of the realities of nature and society (Delusion). Behavior is often more than necessary and fit. Without reason (Greediness). The result is a conflict in mind (Consciousness). And because of the lack of understanding and often. It became a passion. Lack of mental stability, A risk society. A Way to Live a Buddhist Way Strengthen mental stability. It is the fundamental stability in the stability of life. By the cause of the fall and find a solution. And accept change. With the Buddhist way of life can be "laid" and "passive" understanding and patience. To improve the quality of life and the mind. Must rely on the clergy and religion. Go to temple practice. Live a life of baptism To behave and practice Promote social harmony. Believe in sin, you are blessed as the main anchor for security. And sustainable society

Keywords: Risk, Security, Mind

บทนำ

ประเทศไทยมีความเสี่ยงทางสังคม ที่มาจากปัญหาการก่อความไม่สงบในประเทศ ปัญหาการก่อการร้าย วิกฤตเศรษฐกิจและการแข่งขันด้านต่างๆ ในเวทีระหว่างประเทศ รวมทั้งภัยพิบัติที่เกิดจากมนุษย์และธรรมชาติมีความรุนแรงและผลกระทบสูง มีแนวโน้มจะมีความรุนแรงและผลกระทบเพิ่มขึ้นในระยะต่อไป เป็นประเด็นท้าทายต่อการบริหารจัดการความเสี่ยงทั้งการบริหารวิกฤตการณ์ การเตรียมความพร้อมเพื่อตอบสนองอย่างฉับไว และการบริหารจัดการในภาวะฉุกเฉิน รวมทั้งการเสริมสร้างศักยภาพของประเทศให้มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลกอย่างต่อเนื่อง

ความเสี่ยงทางสังคมเป็นผลมาจากความเสี่ยงทางจิตใจ สังคมอ่อนแอปล่อยให้วัตถุนำจิตใจ ที่เกิดจากมนุษย์ขาดความเข้าใจในความเป็นจริงของธรรมชาติและสังคม (หลง) มีพฤติกรรมของความมักได้ ใฝ่เอาเกินกว่าความจำเป็นและพอดี (โลภ) จนส่งผลเป็นความขัดแย้งในใจ (โกรธ) และจากเหตุแห่งความไม่เข้าใจและมักได้ จึงกลายเป็นความหลง ที่ขาดความมั่นคงทางจิตใจ เป็นภัยเสี่ยงของสังคม แนวทางการดำรงชีวิตตามวิถีพุทธ โดยรู้สาเหตุของความหลง หาวิธีการแก้ไข (ปัญญา) และยอมรับเปลี่ยนแปลง (สติ) อย่างเหมาะสม ด้วยวิถีชีวิตแบบชาวพุทธ สามารถ “วางได้” และ “เฉยเป็น” อย่างเข้าใจ และก้าวผ่านด้วยความอดทน

จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมากมายในปัจจุบัน อาทิ ความเจริญทางโครงสร้างพื้นฐาน ความเจริญเติบโตทางเทคโนโลยีค่านิยมคนที่เห็นความด้านวัตถุนิยม ล้วนส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะสิ่งเหล่านี้ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะเทคโนโลยีทางการสื่อสารที่เคยจินตนาการไว้ในอดีตได้แสดงข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างเห็นได้ชัดเจนในปัจจุบัน การติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างสะดวก ไร้พรมแดน และการดำเนินชีวิตของคนในสังคมได้เกิดการเรียนแบบตามค่านิยมที่เปลี่ยนไป บางครั้งเสมือนจะยึดถือวัฒนธรรมมวลชนเป็นหลักและเข้าใจว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เกิดการกระทำที่เรียกว่า ตอบอย่างหรือเลียนแบบลีลาชีวิตของคนอื่น ผลที่เกิดขึ้นตามมาคือทำให้เกิดความเครียด หรือไม่สบายใจ ดงจะเห็นได้จากข้อมูลที่พบว่าความเครียดเกิดจากปัญหาเศรษฐกิจ การครองชีวิตคู่และขาดการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ การครองชีวิตคู่และขาดการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง เป็นต้น

ความเสี่ยง

ความเสี่ยง หมายถึง โอกาสที่เหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง จะเกิดขึ้นหากลงมือกระทำหรือดำเนินกิจการใดๆ โดยมากมักใช้กับความเสียหายหรือสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน[1] โดยแบ่งประเภทของความเสี่ยงที่ส่งผลต่อจิตใจ ได้แก่

1. ความเสี่ยงที่เป็นอุปสรรค (Hazard) เหตุการณ์ในเชิงลบ/เหตุการณ์ไม่ดีที่หากเกิดขึ้นแล้วอาจเป็นอันตรายหรือสร้างความเสียหายต่อจิตใจ เช่น ความคาดหวัง ความเครียด แรงกดดันจากคนใกล้ชิด ครอบครัว และสังคม เป็นต้น

---

[1] กิตติพันธ์ คงสวัสดิ์เกียรติ และคณะ, **การบริหารความเสี่ยงอย่างมืออาชีพ**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แมคกรอ ฮิล, 2557), หน้า 4.

2. ความเสี่ยงที่เป็นความไม่แน่นอน (Uncertainly) เหตุการณ์ที่ทำให้ผลที่ความหวังการณ์ไม่เป็นไปตามที่คาดการณ์ไว้ อันเนื่องมาจากสาเหตุต่างๆ กัน เช่น ความขาดแคลน สภาพแวดล้อม ภัยธรรมชาติ เป็นต้น

3. ความเสี่ยงที่เป็นโอกาส (Opportunity) เหตุการณ์ที่ทำให้บุคคลเสียโอกาสในการ เช่น การไม่ส่งเสริมหรือพัฒนาให้มีทักษะ เพื่อสร้างโอกาส พฤติกรรม เป็นต้น

ความเสี่ยงทางจิตใจ

ในความจริงที่เกิดขึ้นสังคมไทย คือ พฤติกรรมการดำรงชีวิตของคนได้ให้ความสำคัญทางด้านวัตถุค่อนข้างมาก เพราะมองเห็นเป็นรูปธรรม สามารถตัดสินหรือประเมินคุณค่าได้ทันที ซึ่งต้องจากการให้ความสำคัญทางด้านจิตใจ จนบางครั้งเราจะเห็นว่ามีกระแสของกลุ่มชนที่จะต้องหาที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ หรือที่พึ่งพิงทางโดยปราศจากการไตร่ตรองเหตุผล เมื่อวิเคราะห์สุขภาพจิตของคนแล้วดูเหมือนจะหาคำตอบได้ไม่ยากนัก จากเหตุการณ์ต่างๆ ที่ลงข่าวในหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์เป็นรายวันที่ล้วนแสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวของการดำรงชีวิตคน และสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาทางวัตถุที่เป็นกระแสไหลบ่าอย่างรุนแรง จนทำให้คนปรับตัวไม่ทันและขาดการพึ่งพิงทางจิตใจ ครอบครัวขาดความมั่นคงในชีวิตจนแสวงหาที่พึ่งใหม่ๆ ใกล้อะไรก็คว้าไว้ก่อนโดย ขาดการคิดก่อนปฏิบัติประเด็นนี้คือ จุดบอดที่จะต้องเร่งช่วยกันแก้ไข การส่งเสริมให้คนเห็นความสำคัญในรูปแบบการคิดวิเคราะห์โดยมีเหตุผลความเหมาะสมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันมากกว่าจะคิดเลียนแบบหรือตามอย่างน่าจะเป็นทางออกที่ดีมากกว่าการทำต่อ ๆ กัน[2] คงถึงเวลาแล้วที่ทุกคนควรหันมาให้ความสำคัญเรื่องของจิตใจ ที่อาจจะเป็นเรื่องที่คิดว่ามองไม่เห็นไม่เป็นรูปธรรม แต่คุณค่าและความสำคัญนั้นมีมากกว่าจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจ ความมั่นคงของมนุษย์ : ความมั่นคงของคนไทย ความมั่นคงทางจิตใจนั้น เป็นความมั่นคงพื้นฐาน ในความมั่นคงของชีวิต ซึ่งเริ่มด้วยความมั่นคงปลอดภัยทางด้านร่างกาย ที่จะเป็นฐานให้ชีวิตเป็นอยู่ได้ แล้วก็มีความมั่นคงทางจิตใจ และอีกด้านหนึ่งคือ ความมั่นคงทางสังคมสามอย่างนี้เป็นพื้นฐาน มาแต่เดิม ส่วนความมั่นคงด้านอื่นๆ มักจะเป็นของเพิ่มขึ้นมาทีหลัง ซึ่งขึ้นต่อกาลเทศะหรือยุคสมัย[3]

ความเครียด เป็นปัจจัยให้เกิดการดิ้นรน ทำให้ขยันหมั่นเพียร ในส่วนที่กุศลเป็นปัจจัยแก่อกุศล ก็คือ ความสำเร็จ ความมั่นคงปลอดภัย สบาย กลับไปเป็นปัจจัยแก่ความเฉื่อยชา ประมาท ตัวแก้ก็คือ ต้องให้การศึกษาพัฒนาคน ที่จะให้ไม่ประมาทได้ ทั้งที่อยู่สบาย หรือทั้งที่สบายก็ไม่ประมาท ต้องควบคู่กัน นี่คือความสำเร็จ จึงจะทำให้การพัฒนาสังคมสำเร็จได้ พื้นฐานของความมั่นคงทางจิตใจ ซึ่งโยงไปหาปัญหา และจะต้องโยงมาหาหลักความไม่ประมาท การทบทวนชีวิตย้อนหลังถึงพฤติกรรมของตนเอง ย่อมเป็นการเปิดโอกาสให้ตนเองได้แก้ไขปรับปรุงชีวิต

---

[2] สุขภาพจิตคนไทย โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่ราชนครินทร์ http://www.jvkk.go.th /jvkkfirst /story/general/37.htm

[3] พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺจิตฺโต), พุทธวิธีบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549), หน้า 3-5.

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและสังคม กำลังเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมาก เพราะปัญหาดังกล่าวนำไปสู่ปัญหาสังคมต่างๆ เช่น ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาการทารุณกรรมในครอบครัว ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ ปัญหาสิทธิเด็กและสตรีปัญหาวัยรุ่น เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น และอาจเป็นแนวทางนำไปสู่ปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด และการพนัน ต่อไปได้ สาเหตุหลักๆ ของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและสังคมนั้นมาจากการที่สังคมมีจำนวนสมาชิกหรือจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้คนในสังคมต้องแข่งขันกันในด้านต่างๆ จนเกิดความเครียด หรือสภาพสังคมที่เน้นวัตถุนิยม รวมทั้งการยับยั้งชั่งใจและการควบคุมอารมณ์ให้มีสติของคนในสังคมมีน้อยลง จึงทำให้หลายคนหันไปใช้กำลังและความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ตนเองกำลังเผชิญอยู่

แนวทางแก้ปัญหา

เมื่อเกิดปัญหาในสังคม เช่น เรื่องปัญหาสภาพแวดล้อม ปัญหาคนนิยมวัตถุมากเกินไป ก็ยังมีความพยายามจะหาคำตอบจากหลักการในพุทธศาสนาอยู่ ความขัดแย้ง หรือกระบวนการต่างๆ การเสาะหาคำตอบจากพุทธศาสนาแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนายัง "มีชีวิต" อยู่ น่าสังเกตว่าในสังคมไทยปัจจุบัน คนไทยยังมีความไม่มั่นคงทางจิตใจและชีวิต ไม่ต่างไปจากคนไทยทุกสมัยที่ผ่านมา ยิ่งคนวิ่งตามโลกสมัยใหม่ที่มีแต่การแข่งขันคนไทยก็ยิ่งมีความทุกข์ จะเห็นได้ว่า คนไทยจำนวนมากยังวิ่งหาหมดดู คนไทยยังพึ่งพระสงฆ์และศาสนามากเพียงใดในการที่จะทำให้ตนเองมีความสบายใจขึ้น การหันหน้าเข้าวัดปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิภาวนา สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า คนไทยในสังคมปัจจุบันยังต้องการ **"ศาสนา"** เป็นที่พึ่งอยู่มาก ตราบใดที่คนยังไม่มีความมั่นใจในชีวิต **"ศาสนา"** ยังมีบทบาทสนองความต้องการทางจิตใจคนในสังคมได้เสมอ ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละคนจะเลือกรูปแบบใด วิธีการใด ทางความเชื่อและพิธีกรรมศาสนามาใช้ให้เหมาะกับความต้องการของตน

ความเชื่อ เป็นลักษณะความคิดอย่างหนึ่งของมนุษย์ มีความเชื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวเพื่อความมั่นคงทางจิตใจ เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงให้มีชีวิตอยู่ได้ ความเชื่อที่เป็นระบบก่อให้เกิดพิธีกรรม ประเพณีเป็นส่วนเชื่อมโยงที่สำคัญในสังคม จึงเกิดเป็นศาสนาขึ้นมา ในสังคมไทยความเชื่อและศาสนาหลากหลาย มีลักษณะความเป็นไทยร่วมกัน คือ ความอดกลั้นทางความเชื่อและศาสนา ทำให้ความหลากหลายทางความเชื่อและศาสนา ไม่ค่อยเป็นเหตุแห่งความขัดแย้งทางด้านการเมืองและสังคมโดยรวม ความเชื่อและศาสนามีอิทธิพลต่อสถาบันสำคัญ เช่น การปกครอง กฎหมาย การศึกษา ทำให้ความเชื่อและศาสนาแสดงถึงวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ สอดประสานกันไปอย่างแยกไม่ออก การจะเข้าใจและเข้าถึงสภาพความคิดของสังคมไทยและศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ จึงจำเป็นต้องเข้าใจลักษณะความเชื่อและศาสนาของไทยด้วย ความเชื่อและศาสนาจึงนับเป็นตัวจักรและปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคม ความคิดโดยรวมของคนเปลี่ยนแปลง หรือถูกชักนำไปในทางต่างๆ ได้ เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลง มีปัญหาใหม่ๆ เกิดขึ้น ศาสนาย่อมมีส่วนช่วยแก้ไขหรือทำให้ปัญหาซับซ้อนขึ้นได้

สังคมไทยร่วมสมัยที่ดำรงอยู่ในขณะนี้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมาก ทำให้เกิดช่องว่างทางความคิดและแสวงหาสิ่งยึดเหนี่ยวใหม่ๆ ส่งผลต่อเนื่องกระแสของศาสนาใหม่ๆ หรือแนวใหม่ๆ ในศาสนาหลักแต่เดิม พุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักที่คนไทยโดยมากและทุกระดับยอมรับนับถือ แต่การนับถืออาจต่างกันไป

ตามพื้นภูมิปัญญาของแต่ละบุคคล มีแนวคิดสำคัญ ได้แก่ เรื่องเวียนว่ายตายเกิดกรรม บาปบุญคุณโทษ บารมี และการอุทิศส่วนบุญกุศล

ในสังคมไทย ความเชื่อและศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมอย่างแยกไม่ออก อาจกล่าวได้ว่าเราไม่ได้นับถือศาสนาอย่างเคร่งครัด แต่ก็มิได้หมายความว่าความเชื่อและศาสนาจะมีบทบาทด้อยลงไป การนับถือศาสนาของคนไทยเป็นเรื่องสำคัญที่จะหล่อหลอมให้สังคมไทยเป็นไปในแบบอย่างที่เรียกได้ว่า "อย่างไทย" มีเอกลักษณ์เป็นไทย ลักษณะความเชื่อและศาสนาที่อยู่ในสังคมไทย หรือเรียกว่า "แบบไทยๆ"

สังคมไทยเป็นสังคมพุทธ หรือจะเรียกอารยธรรมไทยว่าเป็นอารยธรรมพุทธศาสนาความเชื่อและศาสนาในวัฒนธรรมแขนงต่างๆ ในแง่การสร้างสรรค์ การยกระดับวัฒนธรรม สืบเนื่องทางวัฒนธรรมจนกลายเป็นอารยธรรม ศาสนาและความเชื่อเป็นทั้งเหตุโดยตรงและโดยอ้อม ที่ทำให้เกิดอารยธรรมในสังคม หรือของชนชาติใดชนชาติหนึ่ง อาจจะแผ่ขยายไปสู่ที่ต่างๆ เป็นจักรกลสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและในความเป็นไปของสังคมโลกในปัจจุบัน

ความประพฤติทางศีลธรรม มักผูกอยู่กับระบบของพิธีกรรม เช่น การสวดมนต์ทำวัตรเพื่อให้จิตใจสงบ ศาสนายังมี ระบบความคิด ปรัชญา เป็นแกนหลักในทางการสร้างเหตุผล หรือเพื่อพิสูจน์ความเป็นไป ขนบธรรมเนียมความเชื่อในศาสนาของตน ศาสนาผูกพันหรืออาจเรียกได้ว่า เกิดในสังคมเปลี่ยนแปลงไปในสังคม ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลง เป็นเครื่องกำกับความคิด ความอ่าน เป็นเครื่องบังคับพฤติกรรมของคนในสังคม ศาสนาจึงเป็นสถาบันหลักสถาบันหนึ่งในสังคม เพื่อประโยชน์แก่การเข้าใจพฤติกรรมด้านความเชื่อของคนในสังคม

ความมั่นคงทางจิตใจ (Spiritual security) ทางชีวิต ร่างกาย เป็นพื้นฐานของสังคม ความมั่นคงทางจิตใจ ซึ่งเป็นเรื่องจิตใจที่ลงลึก มักจะไปเกี่ยวข้องกับเรื่องทางศรัทธา โดยเฉพาะเรื่องทางศาสนา หรือจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นคำที่ใช้กันไปพลางก่อน เพราะหาคำที่ถึงใจไม่ได้ แต่ยังไม่ปรากฏว่าเป็นที่ยอมรับของราชบัณฑิตยสถาน พูดง่ายๆ ก็คือ ความมั่นคงทางจิตใจนั่นเอง ยกตัวอย่าง เด็กที่ถูกทุบตีทำร้ายหรือถูกรังแกอยู่เรื่อยๆ ก็จะขาดความมั่นคงทางจิตใจ ซึ่งเป็นเรื่องทางด้านจิตใจที่ลึกซึ้ง เกี่ยวกับศรัทธาในทางศาสนาด้วย แต่ถ้าพูดในทางพุทธศาสนาก็ต้องโยงมาหา 'ปัญญา'

จิตใจจะมั่นคงแท้จริงต้องอาศัยปัญญา ด้วยศรัทธาทำให้มีหลักที่ยึดเหนี่ยวให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจในระดับหนึ่ง แต่จะมั่นจริงต้องมีปัญญา โดยเกิดความรู้เข้าใจด้วยตนเอง ศรัทธาเป็นความมั่นใจที่อาศัยหลักข้างนอกคือสิ่งภายนอกหรือสิ่งอื่นมาเป็นเครื่องยึด เหมือนมีคนมาพาคนหลับตาเดิน ถ้าเราเชื่อมั่นในคนที่จูงนำพาเราไป แต่ถ้าเราลืมตามองเห็นทางด้วยตนเอง เราจะมีความมั่นใจโดยสมบูรณ์ คือมองเห็นทางนั้นชัดเจน รู้ว่าจะไปถึงจุดหมายนี้ได้ต้องไปทางนี้ ชาวพุทธที่ศรัทธาเชื่อมั่นในบุญในกุศล เมื่อเขาได้ทำบุญกุศลไว้หรือมีจิตศรัทธายึดอยู่กับ พระรัตนตรัย พอจิตมีหลักอย่างนี้ก็สงบได้ ใจก็มั่นคงดี

คนที่มีปัญญาเห็นแจ้ง รู้เข้าใจหลักพระไตรลักษณ์ เข้าถึงความจริงของชีวิต และกฎธรรมชาติ อันนี้จะไปเหนือยิ่งกว่าศรัทธาอีก คือคนที่รู้เข้าใจ รู้เท่าทันความจริงของโลกและชีวิตแล้ว จิตยอมรับความจริงนั้น จิตใจของเขาจะสงบได้เลย แล้วก็เป็นอิสระด้วย ส่วนคนที่อาศัยศรัทธา ยังต้องมีหลักเป็นที่ยึดเพื่อให้เกิดความมั่นใจ ต้องเกาะจึงมั่น ต้องยึดจึงมั่น แต่ถ้าเป็นคนที่มีปัญญารู้แจ้งแล้ว ไม่ต้องเกาะต้องยึดอะไรเลย เป็นอิสระ

รู้ทันความจริง ที่ว่า มนุษย์ปุถุชนที่ไม่ได้มีการพัฒนาเพียงพอ ที่ต้องอยู่ในวงจรของความเสื่อม ความเจริญอยู่อย่างนี้ ก็เพราะว่า ในตอนที่มีทุกข์ภัยบีบคั้น มีความเครียด ก็กระตือรือร้น เร่งรัด ดิ้นรน ขวนขวาย ทำให้เจริญก้าวหน้า แต่พอพ้นภัยอันตราย มีความสุขสบาย ก็เฉื่อยชา ผัดเพี้ยน ประมาท เพราะฉะนั้น พุทธศาสนาจึงให้แก้ด้วยการพัฒนาคนให้ไม่ประมาท

ศูนย์กลางและศูนย์รวมจิตใจ

วัดถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางและเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน รวมทั้งคนในชุมชนรอบๆ วัดยังใช้วัดเป็นสถานที่พบปะสังสรรค์ และทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน เช่น การประชุมหมู่บ้าน การประชุมราชการ หรือให้วัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ แต่ในปัจจุบันท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม วัฒนธรรมตะวันตกที่ไหลบ่าเข้ามาสู่สังคมไทย ทำให้เด็ก เยาวชน และประชาชน หันไปยึดติดในวัตถุนิยมมากเกินไป เป็นผลให้คนห่างไกลจากวัดโดยไม่รู้ตัว วัดจึงได้ลดบทบาทจากในอดีตลงไปมาก วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระสงฆ์เป็นตัวแทนของวัดในการแสดงบทบาทต่างๆ เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพ เชื่อถือ และการร่วมมือกันให้เกิดความสามัคคีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

พระพุทธศาสนาเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยในทุกๆด้าน จึงมีลักษณะที่เป็นสภาพที่กว้างขวางและครอบคลุมสังคมไทย พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติ ทั้งนี้เพราะการที่พระพุทธศาสนากับชนชาติไทยได้มีความสัมพันธ์แนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งในทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ในทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติไทย เนื่องมาด้วยกันกับความเป็นมาของพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะนับตั้งแต่สมัยที่ชนชาติไทยมีประวัติศาสตร์อันชัดเจน ชาวไทยก็ได้นับถือพระพุทธศาสนาต่อเนื่องตลอดมา จนกล่าวได้ว่า ประวัติศาสตร์ของประเทศไทย เป็นประวัติศาสตร์ของชนชาติที่นับถือพระพุทธศาสนา

ในปัจจุบันนี้ในประเทศไทยจะมีวัดต่างๆ มากมายที่เกิดจากหลายเชื้อชาติที่เข้ามาอาศัยในประเทศไทย ทั้งนี้ก็จะเกิดทั้งข้อดีและข้อเสีย ซึ่งข้อดีก็คือมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้ แต่ข้อเสียคือ ความขัดแย้งของความคิดและวัฒนธรรมได้ ในฐานะที่เราเป็นชาวพุทธ มีหน้าที่ช่วยกันทะนุบำรุงรักษาวัดให้มั่นคงอยู่คู่กับคนไทยเพื่อให้คนไทยได้มีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจทั้งในยามทุกข์และยามสุข ดังนั้นวัดจึงเปรียบเสมือนแหล่งรวบรวมและสร้างวัฒนธรรม ซึ่งวัฒนธรรมเป็นค่านิยมและความเชื่อที่มีร่วมกันมาอย่าช้านานซึ่งเป็นระบบที่เกิดขึ้นในสังคมแทบทุกสังคมของคนไทยและกลายเป็นแนวทางในการกำหนดแบบแผนพฤติกรรม บรรทัดฐานของคนไทย วัฒนธรรมจึงเป็นเสมือนบุคลิกภาพ และจิตวิญญาณของคนในสังคม

การเข้าพรรษา

วันเข้าพรรษาเป็นวันสำคัญในพุทธศาสนาวันหนึ่ง ที่พระสงฆ์เถรวาทจะพักประจำอยู่ที่วัดโดยไม่ไปค้างแรมที่อื่น หรือที่เรียกว่า จำพรรษา เว้นแต่มีกิจธุระคือเมื่อเดินทางไปแล้วไม่สามารถจะกลับได้ในเดียวนั้น ก็ให้ไปแรมคืนได้ คราวหนึ่งไม่เกิน 7 คืน เรียกว่า "สัตตาหะ พิธีเข้าพรรษานี้ถือเป็นข้อปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์โดยตรง ละเว้นไม่ได้ ไม่ว่ากรณีใดๆ ก็ตาม ช่วงจำพรรษาจะอยู่ในช่วงฤดูฝนคือแรม 1 ค่ำ เดือนแปด (8) เรียกว่า "ปุริมพรรษา" จน ถึง 15 ค่ำ เดือนสิบเอ็ด (11) หรือวันออกพรรษาของทุกปี โดยวันเข้าพรรษาเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ต่อเนื่องมาจากวันอาสาฬหบูชา (วันขึ้น 15 ค่ำ เดือนแปด (8)) ซึ่งพุทธศาสนิกชน

ชาวไทยทั้งพระมหากษัตริย์และคนทั่วไปได้สืบทอดประเพณีปฏิบัติการทำบุญในวันเข้าพรรษามาตั้งแต่สมัยสุโขทัย

สำหรับพุทธศาสนิกชน คนไทยทั้งหลาย สามารถเข้าพรรษาได้ โดยไม่ต้องบวช เพียงแค่ท่านพักกาย ปล่อยใจจากความเครียด อาศัยความเชื่อ สร้างความศรัทธา จากพระพุทธศาสนาที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธ

1. หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลักธรรมที่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยการลงมือปฏิบัติและเห็นผลจริง หลักธรรมดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่ชาวพุทธสามารถนำไปปฏิบัติและใช้เป็นแนวทางแก้ปัญหาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

2. พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เข้ามามีบทบาทและผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวพุทธ เช่น การทำบุญเลี้ยงพระ การบวช การเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น

3. ผลจากการปฏิบัติธรรม พุทธศาสนิกชนที่ได้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าต่างก็ได้พบกับความสุขความเจริญในชีวิต ทั้งในด้านความสงบสุขทางกายและใจ และความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน

3 เดือนของการพาใจเข้าพรรษา คงจะพอปลีกเวลาดูแลใจตนเองได้บ้าง ทำความสะอาดหิ้งบันทึกพฤติกรรม บางท่านอาจจะรู้สึกเหมือนเกิดใหม่ ด้วยจิตสำนึกที่รู้ชัดมากขึ้นกว่าเดิมว่า เราควรจะอยู่ต่อไปในวันใหม่ ด้วยการวางท่าทีของใจอย่างไร ให้ไม่ต้องหันมาทบทวนด้วยความเสียใจในภายหลัง ลองทดสอบตนเองกันสักพรรษากับประสบการณ์ที่จะได้รับ

การลดความเสี่ยงและสร้างความมั่นคงทางจิตใจ

การลดความเสี่ยงและสร้างความมั่นคงทางจิตใจ โดยการลดความเครียด มีความเชื่อ สร้างความศรัทธา ตามหลักพุทธศาสนา โดย

การรักษาศีล การรักษากายวาจา ให้สงบตามหลักการในพุทธศาสนา และนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ โดยการประกาศให้ เลิกเหล้า เข้าพรรษา ประชาชนต้องประพฤติ ร้านค้าต้องปฏิบัติ

การปฏิบัติ โดยอาศัยสมาธิ เป็นเรื่องของการพยายามปลีกตัวเองออกไปเพื่อแสวงหาความสงบทางกาย โดยการปฏิบัติอย่างมีศีล เช่น การงดเหล้าเข้าพรรษา การเข้าวัดปฏิบัติธรรม หาความสงบทางใจ ละเว้นกิจกรรมที่ควรละเว้น

การคิดโดยการใช้ปัญญา คือ การพยายามหาเหตุผลให้เข้าหลักการทางวิทยาศาสตร์ ทบทวนอย่างมีสติ ตามหลักอริยสัจสี่ คือ 1) ทุกข์ หมายถึง สภาพที่ทำให้เกิดความไม่สบายกาย และสบายใจ ทั้งสภาพที่ทนได้ คือ เกิดขึ้นน้อย และสภาพที่ทนได้ยาก คือ สภาวะของทุกสรรพสิ่งที่ไม่เป็นไปตามการยึดมั่น ถือมั่น เพราะเหตุที่ต้องตกอยู่ในกฎแห่งความไม่เที่ยง ฆราวาสผู้รักษาศีล 5 หรือ ศีล 8 แนวทางแห่งอริยสัจ 4 นี้ จะมีประโยชน์ต่อการดับทุกข์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต 2)สมุทัย แห่งอริยสัจ 4 หมายถึง สาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ คือ ตัณหา อันประกอบขึ้นด้วยความยึดมั่นถือมั่น และความทะยานอยากในจิตของตน เป็นการวิเคราะห์เพื่อให้ทราบสาเหตุทั่วไปของความทุกข์ที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิต กำหนดรู้ด้วยการใช้ปัญญาในการคิด วิเคราะห์ ภายใต้พื้นฐานของความรู้ และสติปัญญาของตน 3) นิโรธ หมายถึง ความดับทุกข์หรือสิ่งที่ใช้ดับทุกข์ ด้วยการเข้าใจในความทุกข์อันมีตัณหาเป็นสาเหตุ เป็นเพียงการดับทุกข์ที่เป็นกิเลสพื้นฐานทั่วไป 4) มรรค

หมายถึง หนทางดับทุกข์ โดยใช้ธรรมเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต การคิดชอบในสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น โดยไม่เกิดโทษแก่สังคม การเจรจาโดยใช้ธรรมพื้นฐาน ตามหลักกัลยาณธรรม การประพฤติชอบ โดยการงดเหล้า และสิ่งที่เป็นอบายมุขทั้งหลาย การเลี้ยงชีพชอบ ใช้ธรรมพื้นฐาน คือ มีวิริยะและความพยายามอดทนอดกลั้น การเพียรชอบ ใช้ธรรมพื้นฐาน การตั้งสติชอบ ใช้ธรรมพื้นฐาน คือ การมีสติสัมปชัญญะ ในการใช้ชีวิต การแก้ปัญหา

ความเสี่ยงจากความเครียด จากปัญหาของตัวเอง ความประมาท เลินเล่อ หรือไม่รอบคอบ การขาดความสามารถในการวิเคราะห์หรือใช้วิจารณญานในการตัดสินใจ ปัญหาครอบครัวการขาดการอบรม ปัญหาทางสังคม เช่น ภาวะทางเศรษฐกิจ การขาดความสามารถในการทำงานเป็นทีม การทุจริตหรือกระทำผิดจรรยาบรรณ การใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนเพื่อประโยชน์ส่วนตัว

สำหรับพุทธศาสนิกชน คนไทยทั้งหลาย ในช่วงเข้าพรรษานี้ โดยหาอาศัยหลักธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้า สามารถเข้าพรรษาได้ โดยไม่ต้องบวช เพียงแค่ท่านพักกาย ปล่อยใจจากความเครียด อาศัยความเชื่อ สร้างความศรัทธา อย่างน้อยพรรษานี้ ทุกคนสามารถ รักษาศีลภาวนา รักษากายให้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ตั้งสติ ใช้ปัญญาแก้ปัญหา สามารถสร้างความเข้มแข็งให้จิตใจ คิดชอบในสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ลดความเสี่ยงด้านจิตใจของคนในสังคม สามารถสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ครอบครัว สังคม และประเทศชาติต่อไป

บรรณานุกรม

กิตติพันธ์ คงสวัสดิ์เกียรติ และคณะ. **การบริหารความเสี่ยงอย่างมืออาชีพ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แมคกรอ ฮิล, 2557.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549.

สุขภาพจิตคนไทย โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่ราชนครินทร์http://www.jvkk.go.th/jvkkfirst/story/general/37.htm

การประยุกต์พุทธธรรมกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร
The Application of Buddhadhamma and the Use of Information Technology for Communication

พระครูประทีปวุฒิธรรม(วีระชัย อามาตย์มนตรี)
นิสิตปริญญาเอก วิทยาเขตขอนแก่น

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารของสังคมไทยในปัจจุบัน 2. เพื่อศึกษาการประยุกต์พุทธธรรมกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร หลักพุทธธรรมเป็นทางเลือกในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสังคม ดังนั้น ประชาชนจึงต้องศึกษาพื้นฐานเบื้องต้นของการใช้เทคโนโลยีและนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีของสังคม โดยพัฒนาองค์ความรู้หลักพุทธธรรมเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ทางศาสตร์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและมีประโยชน์ ตามหลักคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม สติ สัมปชัญญะ หิริ โอตตัปปะ ทางพระพุทธศาสนาซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางในการใช้เทคโนโลยีที่ถูกต้องและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ตลอดจนนำไปพัฒนาการการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม และพัฒนามนุษย์ให้เป็นบุคคลที่ประพฤติดีประพฤติชอบตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพุทธศาสนา

คำสำคัญ: การประยุกต์, พุทธธรรม, เทคโนโลยีสารสนเทศ, การสื่อสาร

Abstract

This article was aimed (1) to study an introduction to communication technology of Thai societies at present, and (2) to study the application of Buddhism to communicative information technology. The Buddhist principles were regarded an alternative for the development of life quality, which led to the development of societies. Therefore, an introduction to technology utilization had to be studied and applied in accordance with the technological change of societies. It was also dependent upon the development of the knowledge base on Buddhism in relation to knowledge bases of other sciences, which were involved with efficient and beneficial communication technology, based on the principle of "an essential value" and "an artificial value." The Buddhist principles: Mindfulness, Thoughtfulness, Shamefulness and Fearfulness, were capable to be taken as the right guidance on the most efficient technology utilization, and to be taken to develop appropriate development of a living life and to develop human beings as ones with good behavior based

on the principles of Buddhism. Keywords: Communication Technology, Buddhism and Information Technology

Keywords: Application,Buddhadhamma,Information Technology, Communication

บทนำ

เมื่อผู้คนย่างเข้ามาสู่ยุค IT (Information Technology) คนไทยจึงได้รับผลกระทบจากยุคโลกาภิวัฒน์ (Globolization) ยุคขอบฟ้าไร้พรมแดน สื่อจึงกลายมามีบทบาทอันสำคัญต่อมนุษย์อย่างยิ่ง สื่อสามารถนำความรู้สึกนึกคิดค่านิยมโดยผ่านประสาทสัมผัส ที่มนุษย์ไม่สามารถรู้ทันหรือปิดกั้นได้ทันท่วงที ปัจจุบันสังคมไทยเรากำลังใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นไปในทางลบ ในเชิงทำลายมากกว่าสร้างสรรค์ ทำให้ผู้คนในสังคมต้องการเอาชนะกันอย่างเอาเป็นเอาตาย สื่อกำลังทำหน้าที่เป็นผู้ชี้นำ กำชะตากรรมของผู้คนในสังคมไม่ว่าจะเป็นราชการ ทหาร ตำรวจ ครู พ่อค้าประชาชน รวมทั้งสถาบันพระพุทธศาสนา สถาบันทางการเมืองทั้งหลาย คือ ต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสื่อ

สถาบันพระพุทธศาสนาเป็นหัวใจแห่งการพัฒนา เริ่มจากตัวบุคคล สังคม และสร้างบรรยากาศที่ดี เป็นผู้ชี้นำทางจิตวิญญาณให้แก่สังคมไทยมาแต่โบราณคู่บ้านคู่เมืองมาตลอด แต่ทุกวันนี้กลับได้รับผลกระทบจากสื่อที่ใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร ซึ่งกำลังแผ่อิทธิพล กำชะตากรรมของสังคม ให้ประชาชนเกิดความคิดแบ่งแยก แบ่งพรรค แบ่งฝ่าย แบ่งสี แยกขาดกันโดยสิ้นเชิง[1] เมื่อความเจริญทางเทคโนโลยีการสื่อสารมีผลกระทบต่อบุคคลแทบทุกด้าน และผลกระทบบางอย่างนั้นเป็นไปในด้านส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคลให้ดีขึ้น แต่บางอย่างเป็นไปใน ด้านตรงกันข้าม คือเป็นไปในทางทำลายคุณค่าของชีวิตบุคคลให้ตกต่ำลง เป็นที่น่าสังเกตว่าเมื่อความเจริญทางเทคโนโลยีการสื่อสารมีความหลากหลายขึ้น คุณภาพของบุคคลในทางคุณธรรม จริยธรรม ก็ดูจะมีแนวโน้มลดลงความสำคัญน้อยลง สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องมาจากการให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีการสื่อสารบางอย่างมากเกินไป แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ความเจริญทางเทคโนโลยีการสื่อสารในบางสาขาก็ได้ช่วยแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนและความยากลำบากของมวลมนุษย์นานับประการ มีผลช่วยให้มวลมนุษย์มีการสื่อสารได้หลายช่องทาง รวดเร็ว ฉับไวและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในสังคมปัจจุบันได้มีการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารอย่างแพร่หลายทุกๆ ด้าน เช่น การทหาร การปกครอง การศึกษา การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แม้กระทั่งในทางศาสนา

ในปัจจุบัน พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นศาสนาที่มีคนไทยนับถือเป็นจำนวนมากที่สุด จึงกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนามีอิทธิพลในการหล่อหลอมจิตใจ ให้คนไทยมีเอกลักษณะทางวัฒนธรรมที่แตกต่างจากชาติอื่นๆ พระพุทธศาสนาได้สร้างสรรค์วัฒนธรรมของไทยในด้านต่างๆ ทั้งทางจิตใจ บุคลิกภาพของคนไทย ในด้านความสัมพันธ์กับสังคม พระพุทธศาสนามีบทบาทต่อสังคมทุกๆ ด้าน เช่น การทหาร การปกครอง การศึกษา เศรษฐกิจและการเมืองมาตลอด วัดและพระสงฆ์ทำหน้าที่สนับสนุนการเมือง เศรษฐกิจ และให้เกิดประโยชน์

[1] จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ รศ. ดร., **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**, หน้า 345.

ต่อชุมชน พระพุทธศาสนาเป็นกลไกอย่างหนึ่งที่สามารถควบคุมสังคมให้เกิดความสงบเรียบร้อย[2] เมื่อเราพูดถึงคนไทย ก็หมายถึงพระพุทธศาสนา (หรือเมื่อพูดถึงพระพุทธศาสนา ก็คือเราพูดถึงคนไทย) ความเป็นไทยกับความเป็นพุทธศาสนิกชน ได้ถูกหล่อหลอมเป็นหนึ่งเดียว อย่างแยกไม่ออกเป็นระยะเวลาหลายร้อยปี วิถีชีวิตของคนไทยคือวิถีชีวิตแบบพุทธ เพราะเหตุที่ไทยมีชีวิตแบบพุทธนี้เอง คืออยู่สบาย ใจกว้าง โอบอ้อมอารี จึงทำให้คนไทยรับรู้และเลียนแบบวัฒนธรรมอื่นได้ง่าย เพราะฉะนั้น การศึกษาความรู้เบื้องต้นกับการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารและการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงชีวิตของบุคคลในสังคมไทยให้ดีขึ้น และรู้เท่าทันการใช้สื่อเทคโนโลยีการสื่อสาร ประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับการใช้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร ให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ต่อตนเอง คนอื่น และสังคมส่วนรวม

ความหมายของเทคโนโลยี

เทคโนโลยีการสื่อสาร หมายถึง สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น โดยอาศัยการสื่อสารผ่านทางเครือข่ายเชื่อมโยง เพื่อใช้สำหรับรับและส่งข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ โดยเน้นกระบวนการหรือจัดทำให้อยู่ในรูปแบบที่มีความหมายและสะดวกต่อการใช้งาน “เทคโนโลยีการสื่อสาร” เป็นการใช้อย่างเป็นระบบของวิธีการทางวิทยาศาสตร์หรือความรู้ต่างๆที่รวบรวมไว้มาใช้อย่างเป็นระบบเพื่อนำไปสู่ผลในทางปฏิบัติ[3] เทคโนโลยีการสื่อสารประกอบด้วยผลรวมของการทดลอง เครื่องมือ และกระบวนการ ซึ่งสิ่งทั้งหลายเหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้ ทดลอง และได้รับการปรับปรุงแก้ไขมาแล้ว[4] เมื่อพิจารณาคำนิยามของคำว่า “เทคโนโลยีการสื่อสาร” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานและพจนานุกรมเว็บ
สเทอรส์ แล้วจะเห็นได้ว่า คำนิยามในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน มีความหมายแคบกว่าความหมายที่ยอมรับกันทั่วไปในเวลานี้และหากนำคำนิยามทั้งสองมาแยกเป็นข้อๆ แล้วจะได้รายละเอียดเพิ่มขึ้นว่าเทคโนโลยีการสื่อสารนั้นหมายถึง

1. องค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ประยุกต์
2. การประยุกต์วิทยาศาสตร์
3. วัสดุ เครื่องยนต์กลไก เครื่องมือ
4. กรรมวิธี และวิธีดำเนินงานที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ประยุกต์
5. ศิลปะ และทักษะในการจำแนกและรวบรวมวัสดุ

กล่าวอีกนัยหนึ่ง เทคโนโลยีการสื่อสาร หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับการผลิต การสร้าง และการใช้สิ่งของ กระบวนการ ที่ใช้ในการสื่อสารหรืออุปกรณ์ที่ไม่ได้มีในธรรมชาตินั้นเอง เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสื่อสารโทรคมนาคม และเป็นเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานสารสนเทศ ตั้งแต่การ

---

[2] สมบูรณ์ สุขสำราญ, **บทบาทของวัดและพระสงฆ์ในอนาคต**, (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมกาศาสนาเพื่อการพัฒนา, 2525), หน้า 49.

[3] Galbraith, John Kenneth, **The Industrial State**, (Boston : Houghton Mifflin, 1967), p. 12.

[4] DaleDale, Edger, **Audio-Visual Methods in Teaching**, 2nd ed, (New York : Holt, Rinehart and Winston, 1969), p. 610.

แสวงหา การวิเคราะห์ การประมวลผล การจัดการ การจัดเก็บการเรียกใช้ การแลกเปลี่ยน และเผยแพร่สารสนเทศด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปแบบของภาพ เสียง ตัวอักษร หรือภาพเคลื่อนไหว เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพความถูกต้อง ความแม่นยำ และความรวดเร็วทันต่อการนำมาใช้ประโยชน์และสามารถเชื่อมต่อสารสนเทศถึงกันได้อย่างรวดเร็ว[5] “เทคโนโลยีการสื่อสาร” สิ่งที่เกี่ยวกับเทคนิควิธีสมัยใหม่ เครื่องยนต์กลไกหรืออุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ ที่มีระบบการทำงานยุ่งยากซับซ้อนและมีราคาแพงหรืออาจจะเป็นในแง่ของความรู้ระดับสูง ทฤษฎี หรือหลักการใหม่ๆ ที่นำไปใช้แล้วสามารถช่วยการทำงานให้มีแดีขึ้นและมีผลสูงขึ้น จากความเข้าใจดังกล่าวเป็นการมองเทคโนโลยีในแง่ของวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการ[6]

แนวคิดพุทธธรรมกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร

หิริโอตัปปะ หมายถึง ความละอายและเกรงกลัวต่อบาป เป็นหลักที่คอยเตือนใจเมื่อเราจะทำบาปทั้งปวง หิริโอตตัปปะ มาจากคำว่าหิริ (ความละอาย) และโอตตัปปะ (ความเกรงกลัว) รวมกันแล้วหมายถึงความละอายและเกรงกลัวต่อบาปนั่นเอง หลักธรรมและหลักการนี้จะคอยเป็นหลักกระตุ้นเตือนเมื่อเราจะประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ดี สิ่งที่ไม่เป็นกุศล ถ้าเรามีหลักธรรมนี้อยู่ในใจ เราจะมีสำนึกและละการกระทำนั้นเสีย ถ้าเราแยกวิเคราะห์ตามหลักภาษาแล้ว เราจะสามารถแยกหลักธรรมนี้ออกได้เป็น 2 ส่วน[7]

1. หิริ หมายถึงความละอายต่อความชั่วของเรา ความละอายเมื่อตัวเรากำลังเดินไปสู่แนวทางที่ผิดเดินไปแนวทางเสื่อม หรือแม้กระทั่งความอายที่จิตใจของเราเองคิดหรือเขวไปในทางที่ผิดคิดไปในทางอกุศล

2. โอตัปปะ หมายถึง ความเกรงกลัวต่อบาปที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำของตนเองกลัวเสียยิ่งกว่าเห็นสิ่งอันตรายใดๆความเกรงกลัวต่อบาปนี้เป็นความกลัวบาปที่เห็นด้วยใจ กลัวด้วยจิตใจภายในของตนเองกลัวบาปนั้นๆจะกลับมาหลอกหลอนและทิ่มแทงใจตนดังนั้นคนที่มีโอตัปปะจะไม่ยอมทำบาปใดๆเลย

หิริโอตัปปะ ถือว่าเป็นโลกปาลธรรม ซึ่งหมายถึงธรรมที่รักษาคุ้มครองโลก ทำให้หมู่สัตว์ (รวมถึงมนุษย์) อยู่ร่วมต่อกันอย่างปกติสุขตามสมควร นอกจากจะเรียกว่าเป็นโลกปาลธรรมแล้ว ยังถือว่าเป็นเทวธรรม ซึ่งหมายถึงธรรมที่จะสร้างคนให้เป็นเทพบุตรเทพธิดาด้วยร่างกายที่เป็นมนุษย์นั่นเอง คนที่มีหิริโอตัปปะนอกจากจะเป็นคนที่ไม่ยอมทำบาปแล้ว ยังเป็นคนที่มีสติเตือนตัวเองตลอดเวลาไม่ว่าจะกระทำการใดๆ

กาลามสูตร เป็นพระสูตรอันว่าด้วยเรื่องที่พระพุทธองค์เคยทรงแสดงไว้ ถึงสิ่งที่ไม่ควรยึดถือ หรือ "สิ่งที่ไม่ควรเชื่อ" พระสูตรนี้เป็นพระสูตรที่ไม่ยาว แต่มีใจความลึกซึ้งน่าคิดประกอบ ด้วยเหตุผล เป็นการใช้เหตุผลตามหลัก วิทยาศาสตร์ สอดคล้องกับกฎทางวิทยาศาสตร์

---

[5] ศศรัณย์ โม้ดา, “การศึกษาสถานภาพปัญหาความต้องการและความคิดเห็นในการ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้านสาธารณสุขของบุคลากรสาธารณสุข จังหวัดนครราชสีมา”**,วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2542), หน้า 12.

[6] สหชาติ สรรพคุณ, **เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2549), หน้า 1.

[7] สาระน่ารู้ดีดีดอทคอม. 18 มีนาคม 2557. <www.สาระน่ารู้ดีดี.com/หิริโอตัปปะคืออะไร>. (18 March 2014)

กาลามสูตร คือ พระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ชาวกาลามะ หมู่บ้านเกสปุตติยนิคม แคว้นโกศล (เรียกอีกอย่างว่า เกสปุตติยสูตรหรือเกสปุตตสูตร) เป็นหลักแห่งความเชื่อที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้ให้แก่พุทธศาสนิกชน ไม่ให้เชื่อสิ่งใด ๆ อย่างงมงายโดยไม่ใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นจริงถึงคุณโทษหรือดีไม่ดีก่อนเชื่อ ปัจจุบันแนวคิดและหลักสูตรที่สอนให้คนมีเหตุผลไม่หลงเชื่องมงาย ต่อเมื่อใดพิจารณาเห็นด้วยปัญญาว่าธรรมเหล่านั้นเป็นอกุศลเป็นกุศลมีโทษไม่มีโทษเป็นต้น แล้วจึงควรละหรือถือปฏิบัติตามนั้นเรียกว่า“กาลามสูตร" สิ่งที่เราควรรู้นั้นมีเพียงง่าย ๆ นิดเดียวคือ เชื่อแต่สิ่งที่เมื่อรู้แล้วไม่ทำให้เราเดือดร้อน รวมถึงไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน "ไม่มีโทษ" และจรรโลงสังคม ทำให้คนอื่นเป็นสุข"เป็นกุศล" และปฏิบัติ หรือสัมผัสด้วยตนแล้วเป็นจริงเห็นจริงนั่นแหละเราจึงเชื่อได้อย่างสนิทใจ ดังนี้แล้วก็ขึ้นอยู่กับว่าถึงมันอาจทำให้เราเดือดร้อนคือมีโทษแล้วแต่เราพร้อมเสี่ยงพร้อมรับผลนั้นเข้าทำนองที่ว่าได้เตือนไว้แล้วนะจะไม่ฟังนั่นก็เรื่องของเราเอง หลักกาลามสูตรคือหลักในการพิจารณา10อย่างได้แก่[8]

1. อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยการได้ยินฟังตามกันมา บางคนเมื่อฟังตามกันมาก็เกิดความเชื่อ เมื่อคนนั้นว่าอย่างนั้น คนนี้ว่าอย่างนี้ ก็เชื่อตามกันไป โดยบอกว่า "เขาว่า" เพราะฉะนั้น เราต้องเชื่อตามเหตุผลอย่าเชื่อตามเขาว่า

2. อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยการถือตามถ้อยคำสืบๆ กันมา บางคนบอกว่าเป็นของเก่า เป็นความเชื่อ ตั้งแต่สมัยโบราณเราควรจะเชื่อ ความเชื่อของคนโบราณนั้นไม่ใช่ว่าจะถูกหรือดีเสมอไป เราจึงไม่ควรจะเชื่อถ้ายังไม่แน่ใจถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องนำสืบๆกันมา

3.อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยการตื่นข่าวลือ หรือตื่นข่าว เรื่องข่าวนั้นมีอยู่มากมาย เราจึงควรพิจารณาให้ดีข่าวลือมีมากมายเพราะฉะนั้นก็อย่าเพิ่งเชื่อ

4.อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยการอ้างตำรา ถ้าใครเอาตำรามาอ้างให้เราฟัง เราก็อย่าเพิ่งเชื่อ เพราะตำราก็อาจจะผิดได้ ดังนั้นไม่ว่าใครจะเอาตำราอะไรก็ตามมาอ้างเราก็ต้องอย่าเพิ่งเชื่อ พระพุทธเจ้าตรัสว่าให้พิจารณาดูก่อน

5.อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยตรรกหรือเหตุผล ตรรกวิทยาเป็นวิชา แสดงเรื่องความคิดเห็น อ้างหาเหตุผล แต่พระพุทธเจ้าทรงกล้าค้านตรรกวิทยาได้ว่า การอ้างหาเหตุผลโดยการ คาดคะเนนั้นอาจจะผิดก็ได้ การอ้างหาเหตุผลนั้นไม่ใช่ว่าจะถูกไปเสียทุกอย่าง

6.อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยการคาดคะเนหรือการอนุมานเอา มันอาจไม่แน่ ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่าแม้อนุมานเอาก็อย่าเพิ่งเชื่อ

7.อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยการคิดตรองอาการที่ปรากฏคือเห็นอาการที่ปรากฏแล้วก็คิดว่าใช่เราจะดูอาการที่ปรากฏก็ไม่ได้ต้องพิจารณาดูให้ดี

---

[8] ณัชร สยามวาลา. **กาลามสูตร : หลักการพิจารณารับข่าวสารในยุคดิจิตอล.** 30 มีนาคม 2557. <http://www.84000.org/tipitaka/pitaka_item/r.php?/>. (30 March 2014)

8.อย่าเพิ่งเชื่อถือเพราะเข้ากับความเห็นของตน คือ เข้ากับความเชื่อของตน เพราะตนเชื่ออย่างนี้อยู่แล้วเมื่อใครพูดอย่างนี้ให้ฟังก็ยอมรับว่าใช่และถูกต้องซึ่งก็ไม่แน่เสมอไปเพราะสิ่งที่เราเชื่อมาก่อนนั้นอาจผิดก็มี

9.อย่าเพิ่งเชื่อถือเพราะผู้พูดมีรูปลักษณะน่าเชื่อถือคือ เห็นว่าคนที่เป็นคนใหญ่คนโตนั้นพูดจาควรเชื่อถือได้แม้แต่พระสงฆ์ก็ไม่แน่ เราจึงต้องฟังดูให้ดีเสียก่อน อย่าเพิ่งเชื่อในที่นี้ มิได้หมายความว่าไม่ให้เชื่อแต่ควรจะพิจารณาดูก่อนแล้วถึงจะเชื่อ

10. อย่าเพิ่งเชื่อถือเพราะเห็นว่าสมณะนี้หรือผู้อื่นเป็นครูของเรา ข้อนี้แรงมาก คือ แม้แต่ครูของตนก็ไม่ให้เชื่อ ทั้งนี้ เพราะครูของเราก็อาจจะพูดผิดหรือทำผิดได้ เพราะฉะนั้น เราจึงต้องฟังให้ดี ไม่มีศาสนาใดสอนเราไม่ให้เชื่อครูของตนแท้จริงแล้วพระพุทธเจ้ามิได้ทรงสอนว่าไม่ให้เชื่อ แต่ทรงสอนว่าอย่าเพิ่งเชื่อต้องพิจารณาดูเสียก่อนแล้วจึงค่อยเชื่อ

พระพุทธเจ้าตรัสถึงเหตุผลในข้อที่อย่าเพิ่งเชื่อดังกล่าวมาดังนี้ โดยตรัสว่า " ดูก่อนชาวกาลามะทั้งหลาย เมื่อท่านทั้งหลายรู้ได้ด้วยตนเองว่า ธรรมทั้งหลายเหล่านี้เป็นอกุศล มีโทษ ก่อความทุกข์ เดือดร้อน วิญญูชนติเตียน ถ้าประพฤติเข้าแล้วเป็นไปเพื่อความทุกข์เดือดร้อน ท่านทั้งหลายจงละทิ้งสิ่งเหล่านี้เสีย" พระองค์ไม่ได้ตรัสว่าดีหรือไม่ดี แต่ให้พิจารณาดูว่าถ้าไม่ดีก็ทิ้งเสียศาสนาพุทธไม่ต้องการให้มีความเชื่อใดๆ โดยไม่ใช้ปัญญา เป็นศาสนาแห่งเหตุผลโดยก่อนอื่นก็ให้นำมาพิจารณาดูก่อนว่ามีโทษหรือมีประโยชน์ ถ้าเห็นว่ามีประโยชน์และไม่มีโทษ ก็ให้นำมาทดลองปฏิบัติ ถ้าปฏิบัติแล้วเกิดผลจริงจึงค่อยปลงใจเชื่อรับเอามาปฏิบัติให้ยิ่งๆ ขึ้นต่อไป

การประยุกต์พุทธธรรมกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

กฎข้อบังคับทางศีลธรรมตามหลักหิริโอตตัปปะนั้นเป็นเรื่องของความละอายเกรงกลัวต่อบาปหรือการทำผิดของผู้ใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อทำประโยชน์ให้สังคมและความผาสุกของมนุษย์เพื่อคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกคนคุ้มครองหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานเคารพความหลากหลายของวัฒนธรรมทั้งหมด ลดผลด้านลบของระบบคอมพิวเตอร์ที่มีต่อสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ไม่ทำอันตรายแก่ผู้อื่นโดยการทำให้สูญเสียข้อมูลอันเป็นที่ไม่พึงปรารถนาทรัพย์สินสูญหายหรือเสียหาย ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่ไม่พึงปรารถนา หลักการข้อนี้ห้ามการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศไปทำอันตรายต่อผู้ใช้สาธารณชนโดยการจงใจทำลายหรือแก้ไขข้อมูลในแฟ้มข้อมูลและโปรแกรมที่ทำให้สูญเสีย หรือเสียเวลาและความพยายามของบุคลากรยังต้องซื่อสัตย์และไว้วางใจได้โดยการไม่จงใจแอบอ้างระบบหรือการออกแบบที่หลอกลวงอันเป็นเท็จแล้วยังจะต้องเปิดเผยอย่างเต็มที่ให้เห็นข้อจำกัดและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับระบบทั้งหมดอีกด้วยยุติธรรมและการกระทำที่ไม่แบ่งแยกกีดกันในคุณค่าของความเสมอภาค ความใจกว้างให้อภัยเคารพในผู้อื่นความเที่ยงธรรม การแบ่งแยกกีดกันโดยเชื้อชาติ เพศ ศาสนา อายุ ความพิการ สัญชาติ หรือปัจจัยอื่นเป็นสิ่งที่ไม่อาจยอมรับได้ ให้เกียรติสิทธิในทรัพย์สิน รวมทั้งลิขสิทธิ์และสิทธิ์บัตรแม้ว่าสิ่งซึ่งมีลิขสิทธิ์สิทธิบัตร ความลับทางการค้า การละเมิดข้อตกลงการใช้สิทธิ จะได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายอยู่แล้ว แม้แต่ซอฟต์แวร์ที่ไม่ได้รับการคุ้มครอง การละเมิดก็ถือว่าเป็นการขัดต่อการประพฤติทางวิชาชีพ การลอกหรือทำสำเนาซอฟต์แวร์จะต้องทำโดยมีอำนาจหน้าที่เท่านั้นการทำสำเนาวัสดุใด ๆ เป็นสิ่งที่ให้อภัยไม่ได้ ให้เกียรติแก่

ทรัพย์สินทางปัญญาต้องป้องกันหลักคุณธรรมของทรัพย์สินทางปัญญา แม้ว่างานนั้นจะไม่ได้รับการป้องกันอย่างเปิดเผยก็ตาม เคารพความเป็นส่วนตัวของผู้อื่นการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลไว้ในระบบเท่าที่จำเป็น มีระยะเวลากำหนดการเก็บรักษาและทิ้งอย่างชัดเจนและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดการรวบรวมข้อมูลไว้เพื่อวัตถุประสงค์หนึ่งข้อมูลนั้นจะถูกนำไปใช้เพื่อการอื่นโดยไม่ได้รับคำยินยอมจากผู้นั้นมิได้และ ให้เกียรติในการรักษาความลับหลักแห่งความซื่อสัตย์ข้อนี้ขยายไปถึงความลับของข้อมูลที่ไม่ว่าจะแจ้งโดยเปิดเผยหรือสัญญาว่าจะปกปิดเป็นความลับ หรือโดยนัยเมื่อข้อมูลส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของผู้นั้นปรากฏขึ้นเว้นเสียแต่เปิดเผยโดยกฎหมายบังคับหรือตามหลักแห่งจรรยาบรรณ ซึ่งการที่ผู้ใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อสร้างงานได้ปฏิบัติตามกฎศีลธรรมของความละอายเกรงกลัวต่อบาปในการกระทำผิดก็ทำให้สามารถป้องกันปัญหาหรืออาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ได้ในเบื้องต้น[9]

ในขณะที่ผู้นำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไปใช้งานก็จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการที่จะรับฟังข้อมูลข่าวสารซึ่งในปัจจุบันโดยเฉพาะระยะไม่กี่ปีมานี้ เมื่อเกิดกรณีความขัดแย้งเกิดขึ้น ในเรื่องที่เกี่ยวกับข้อ มูลข่าวสาร หรือในประเด็นที่ว่า เราควรจะเชื่อใคร หรือ เชื่ออะไรดี เพราะสื่อใหม่ ๆ มีช่องทางที่จะส่ง "สาร" ต่าง ๆ ให้ถึงตัวผู้รับสารได้ตลอดเวลา อีกทั้งสื่อต่าง ๆ ดังกล่าว ยังเพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ ในยุคดิจิตอลแห่งข่าวสารนี้ แต่ในขณะเดียวกัน กระบวนการ "รับรู้" ของผู้รับสารอาจจะยังไม่ได้รับการปรับให้มีความว่องไวเท่าทันในการที่จะพิจารณาตีความสารต่าง ๆ เหล่านั้นได้อย่างทันท่วงที ดังนั้นเราจึงควรได้มีโอกาสได้ใช้ "กาลามสูตร" เป็นหลักพิจารณาการรับข่าวสารในยุคดิจิตอลนี้ได้อย่าง"**รู้เท่าทัน**" การใช้เทคโลโลยีเหล่านี้ การส่งต่อข้อมูลข่าวสารแบบ Word-of-mouth หรือ "ปากต่อปาก" และข้อมูลที่มีการส่งต่อกันทางออนไลน์ จากเพื่อน ครอบครัว หรือบุคคลใกล้ชิดนั้นเป็นกลวิธีในการเผยแพร่ ข้อมูลที่ทรงอิทธิพลและก่อให้เกิดความไว้วางใจต่อผู้รับสารเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้รับสารจะเกิดความรู้สึกว่า ผู้ให้ข้อมูลข่าวสารไม่ได้รับประโยชน์จากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารนั้นๆ จึงไม่น่าแปลกใจที่คนส่วนใหญ่เลือกที่จะให้น้ำหนักกับข้อมูลจากบุคคลเหล่านี้ซึ่งเป็นบุคคลที่ตนเองรู้จัก สนิทสนม คุ้นเคย ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงใช้วิธีที่ทันสมัยในการสอนให้เรา ฝึกการไตร่ตรอง ด้วยสติ โดยลำดับด้วยตนเอง ในการที่จะเชื่อถือในข่าวสารเหล่านั้น นอกจากนี้ เมื่อคนเรามีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ในแง่ใดแง่หนึ่งแล้ว ก็มักชอบค้นหาข้อมูลมาสนับสนุนความคิดเห็นของตนเพียงอย่างเดียว และเลือกที่จะไม่เปิดรับฟังข้อมูลข่าวสารที่ขัดแย้งกับความเชื่อของตนเองและในขณะเดียวกันก็จะหาข้อมูลมาสนับสนุนสมมติฐานของตนเองว่าถูกต้อง ซึ่งพระพุทธเจ้าจะทรงสอนเรื่องความเชื่อเพื่อไม่ให้เราเกิดความไม่หลง นั่นก็คือ ความมีสติเพื่อที่จะพิจารณาว่าข่าวสารข้อมูลนั้นมีความน่าเชื่อถือเพียงใด ดังนั้นการเปิดรับข้อมูลข่าวสารที่ดีที่สุด คือการเปิดรับข้อมูลข่าวสารให้รอบด้าน พยายามลดอคติที่เกิดขึ้นในใจ และรับฟังข้อมูลข่าวสารด้วยสติ และไม่ใช้อารมณ์ในการประเมินข้อมูล พิจารณาพึงรู้ด้วยตนเอง โดยฝึกตนให้เป็นที่พึ่งของตนเองได้ เมื่อใดที่ปราศจากธรรมเหล่านี้ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข เมื่อไม่หลงแล้ว มีสัมปชัญญะ มีสติมั่นคง รู้ได้ด้วยตนเองเมื่อเจอข้อมูลใหม่ เชื่อโดยใช้ปัญญาเหมือนอย่างที่เหล่ากาลามชนทั้งหลายได้สดับรับฟังจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

---

[9] อ้างแล้ว,หน้า 5

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

กฎหมายอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ ซึ่งทุกวันนี้คงปฏิเสธไม่ได้ว่าคอมพิวเตอร์เข้าไปมีบทบาทในชีวิตมนุษย์มากขึ้นทุกวันโดยเฉพาะในยุคแห่งข้อมูลข่าวสารอย่างในปัจจุบันนี้จะเห็นได้ว่ามีพัฒนาการเทคโนโลยีใหม่ๆเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วรวมทั้งพัฒนาการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารด้วยแต่ถึงแม้ว่าพัฒนาการทาง เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารนั้นจะถูกนำมาประยุกต์ใช้และบูรณาการก่อให้เกิดประโยชน์มากมาย ไปใช้ในทางที่ไม่ดีไม่ชอบแล้วก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงทั้งต่อตนเอง ทางเศรษฐกิจและสังคมได้ ดังนั้นจึงเกิดรูปแบบใหม่ของอาชญากรรมที่เกิดจากการใช้คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือในการกระทำผิดขึ้นจึงจำเป็น ต้องมีการพัฒนากฎหมายอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ขึ้น

สำหรับประเทศไทยนั้นมี พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 พ.ร.บ.ฉบับนี้ประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 18 มิ.ย 2550 และมีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ 18 กรกฎาคม2550 เป็นต้นไป เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากในปัจจุบันระบบคอมพิวเตอร์ได้เป็นส่วนสำคัญของการประกอบกิจการ และการดำรงชีวิตของมนุษย์ หากมีผู้กระทำด้วยประการใด ๆ ให้ระบบคอมพิวเตอร์ไม่สามารถทำงานตามคำสั่งที่กำหนดไว้ หรือทำให้การทำงานผิดพลาดไปจากคำสั่งที่กำหนดไว้ หรือใช้วิธีการใด ๆ เข้าล่วงรู้ข้อมูล แก้ไขหรือทำลายข้อมูลของบุคคลอื่น ในระบบคอมพิวเตอร์โดยมิชอบ หรือใช้ระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จหรือมีลักษณะอันลามกอนาจาร ย่อมก่อให้เกิดความเสียหาย กระทบ กระเทือนต่อเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของรัฐ รวมทั้งความสงบสุขและศีลธรรมอันดีของประชาชน สมควรกำหนดมาตรการเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำดังกล่าว จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

จริยธรรม (Ethics) Laudon & Laudon ได้กล่าวไว้ว่า จริยธรรม หมายถึงหลักของความถูกต้องและความผิดที่บุคคลใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ซึ่งเป็นหลักปรัชญาเกี่ยวกับจริยธรรม ระบบข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดูแลรักษาความปลอดภัยของข้อมูล รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องด้วย จริยธรรมก็เป็นสิ่งสำคัญของผู้ที่ทำงานและผู้ที่เกี่ยวข้องกันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องตระหนักไว้และให้ความสำคัญ

เมื่อสังคมมีกฎหมายและศีลธรรม (Moral) เป็นกฎเกณฑ์ที่เป็นลายลักษณ์อักษรของสังคมมาช้านานเราพอเข้าใจได้ง่าย ๆ ว่า รัฐเป็นผู้ตรากฎหมายขึ้นเพื่อใช้บังคับพลเมืองในอาณาเขตของรัฐ ขณะศีลธรรมเป็นข้อบัญญัติทางศาสนาซึ่งเป็นหลักความเชื่อของประชาชน จริยธรรม (Ethics) เป็นเรื่องของการกำหนดความถูกต้องดีงาม สิ่งที่ไม่ควรทำ มีหลักปฏิบัติในระดับที่สูงกว่ามารยาทในสังคม เมื่อความถูกต้องหรือไม่ถูกต้องที่เป็นตัวแทนศีลธรรมที่เป็นอิสระในการเลือกที่จะชักนำพฤติกรรมบุคคล เนื่องจากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทำให้เกิดปัญหาความแตกต่างกันระหว่างบุคคลและสังคม เพราะทั้งสองสิ่งนี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมในบางครั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมนำมาซึ่งสิ่งที่เรียกว่าความรับผิดชอบต่อสังคม แต่อย่างไรก็ตามการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารใหม่ๆ สามารถทำให้เกิดการกระจายอำนาจให้องค์การการบุกรุกสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่นหรือของคู่แข่งขัน การตกงาน การประกอบอาชญากรรมข้อมูล ตลอดจนการเกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ เป็นต้น

ผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารต่อพุทธศาสนา

กระแสจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารนั้น มีผลกระทบทั้งต่อพุทธศาสนาและสังคมโลกโดยรวมอันสืบเนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารไม่ระมัดระวังย่อมเกิดผลดังต่อไปนี้

1) ย่อมเกิดผลกระทบด้านศีลธรรมยุคสมัยการติดต่อสื่อสารแบบรวดเร็วของระบบเครือข่ายมีผลก่อให้เกิดโลกที่ไรพรหมแดน เมื่อมีการแพร่ภาพหรือข้อมูลข่าวสารที่ไม่ดีไปยังประเทศต่าง ๆ ย่อมมีผลกระทบต่อความรู้สึกของบุคคลในประเทศนั้นๆ

2) ย่อมเกิดผลกระทบการละเมิดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล เพราะการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลหรือรูปภาพต่อสาธารณะชนอาจเป็นข้อมูลที่ไม่เป็นจริง หรือยังไม่สามารถพิสูจน์ความถูกต้องออกสู่สาธารณะชนได้ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลโดยไม่สามารถป้องกันตนเองได้ซึ่งการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลเช่นนี้ จึงได้มีกฎหมายออกมาให้ความคุ้มครองและควบคุมการเผลแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง

3) ย่อมเกิดผลกระทบการมีส่วนร่วมของบุคคลในสังคมลดน้อยลง ในปัจจุบันการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสามารถทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วจากการสื่อสาร และจากการทำงานในระบบต่าง ๆ ที่สำคัญยังมีอีกด้านหนึ่งกับการมีส่วนร่วมของกิจกรรมทางด้านสังคม ย่อมมีการพบปะสังสรรค์กันนั้นโอกาสอาจน้อยลงไปเลื่อย ๆ เพราะบุคคลเหล่านั้นย่อมอยู่แต่ในอินเตอร์เน็ตในโทรศัพท์มือถือเป็นต้น

4)ย่อมเกิดผลการก่ออาชญากรรมบนระบบเครือข่ายจะเห็นได้ว่าความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศย่อมก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมรูปแบบใหม่เช่นอาชญากรรมทางด้านการขโมยข้อมูลสารสนเทศการขโมยความลับการหลอกลวงรวมถึงการบ่อนทำลายข้อมูลจากการใช้โปรแกรมไวรัสหลากหลายรูปแบบเป็นต้น

5) ย่อมเกิดผลต่อการรับวัฒนธรรม โดยการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของบุคคลในสังคมโลก ย่อมทำให้การแสดงออกทางพฤติกรรม ด้านการแต่งกาย ด้านการบริโภคด้วยการมอมเมาเยาวชนในรูปแบบของการเล่นเกมอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งส่งผลกระทบการพัฒนาอารมณ์ด้านจิตใจของเยาวชน ทำให้เกิดการกลืนวัฒนธรรมวิธีเดิมของแต่ละประเทศซึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ของสังคมนั้นๆ

เทคโนโลยีการสื่อสารไม่เป็นกลางหรือเทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อเลือกข้าง

เทคโนโลยีการสื่อสารเมื่อนำมาใช้ในทางที่ดีก็เป็นสิ่งดี เมื่อนำมาใช้ในทางที่ไม่ดีก็เป็นสิ่งเลวร้ายได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม เราไม่ควรมองเทคโนโลยีการสื่อสารด้วยสายตาที่ไร้เดียงสาจนเกินไป มีหลายคนหลงคิดว่าเทคโนโลยีการสื่อสารล้วนเป็นเพียงเครื่องมือ หรือ Tools ที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อการใช้งาน แต่ถ้าเรามองให้ลึกซึ้งลงไปก็จะเห็นถึงความสลับซับซ้อนมากกว่านั้น เทคโนโลยีกำหนดโลกทัศน์ของผู้ใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร เปรียบเหมือนคนที่มีค้อนอยู่ในมือ ก็จะมองเห็นแต่ตะปู หรือมองอะไรเป็นตะปู คนที่มีมีดพร้า ก็จะสนใจว่ามีอะไรบ้างที่ตัวเองสามารถจะฟันหรือถากด้วยมีดได้ อีกตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คนใช้รถยนต์กับคนใช้จักรยาน จะมีทัศนะต่อโลกและชีวิตไม่เหมือนกัน คนใช้รถจะรู้สึกว่าตนเองมีอำนาจ มองว่าคนข้ามถนนและคน

เดินบนบาทวิถีคือตัวปัญหา มองว่าต้นไม้ที่เกาะกลางถนนเป็นตัวกีดขวางการเดินทางที่เร่งด่วน แต่ทัศนะเช่นนี้จะไม่เกิดขึ้นกับคนขี่จักรยาน เพราะเขาจะมองว่าคนเดินถนนคือเพื่อนร่วมทาง และต้นไม้ที่เกาะกลางถนนคือร่มเงา ทัศนะที่แตกต่างกันเป็นเพราะใช้เทคโนโลยีการสื่อสารที่ต่างกัน[10]

การใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ก็เช่นกัน เราควรเลือกซื้อและนำมาใช้งานเพื่อคุณค่าแท้ คือเพื่อทำงานเอกสาร ใช้ค้นหาข้อมูลในอินเทอร์เน็ต ช่วยให้งานสำเร็จเสร็จสิ้นได้รวดเร็วขึ้น ไม่ควรเอาคุณค่าเทียมเป็นหลักคือใช้เพื่อความสนุกสนาน บันเทิง ความตื่นเต้น หลายคนใช้คอมพิวเตอร์เป็นประโยชน์ประเภทหลังจนหยุดไม่ได้ ถึงขั้นเสพติดเทคโนโลยี คนเสพติดเทคโนโลยีไอทีมาก โดยเฉพาะเกมออนไลน์ ในประเทศเกาหลีมีหลายคนติดเกมออนไลน์จนชีวิตย่ำแย่ บางคนติดเกมออนไลน์จนถูกไล่ออกจากงาน เลยเล่นเกมทั้งวันทั้งคืนจนหัวใจวายตาย นี่คือตัวอย่างของการใช้ไอทีเพื่อสนองกิเลสจนเกิดความหลง ความมัวเมา และเสพติด เพราะเราใช้เพื่อมุ่งตอบสนองคุณค่าเทียมที่ไม่มีวันจบสิ้น จนหลงลืมคุณค่าแท้ไป

เทคโนโลยีการสื่อสารนั้นสามารถทำให้เสพติดได้ไม่ต่างจากยาเสพติด โดยนักวิทยาศาสตร์เคยทำการวิจัยเรื่องการเล่นเกมคอมพิวเตอร์ พบว่ามันมีผลต่อสมองในส่วนที่มีปฏิกิริยาต่อการได้รับรางวัล เหมือนกับคนที่ทำอะไรสำเร็จหรือได้รางวัล จะรู้สึกดีใจขึ้นมา มีความสุข สนุกสนาน เพราะมีสารเคมีบางอย่างหลั่งออกมาในสมอง เกมคอมพิวเตอร์ก็ให้ผลเช่นเดียวกัน มันทำให้ผู้เล่นต้องเอาชนะ ต้องทำให้สำเร็จเป็นขั้นๆ ไปเรื่อยๆ และเมื่อชนะหรือผ่านได้แต่ละขั้น สารเคมีชนิดนี้หลั่งออกมาเรื่อยๆ ผู้เล่นก็จะรู้สึกมีความสุขและอยากได้ความรู้สึกเช่นนี้ไปเรื่อยๆ จนกลายเป็นการเสพติดในที่สุด

อีกหลักการที่เกี่ยวกับการเลือกใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร คือหลักมหาประเทศ4ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่พระพุทธเจ้าวางไว้เพื่อพิจารณาว่าอะไรควร อะไรไม่ควร ในกรณีที่มีสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นในอนาคตโดยที่พระองค์ไม่ได้ระบุไว้ว่าอะไรที่ทำได้ อะไรที่ทำไม่ได้ เช่น ถ้าพระองค์ไม่ได้ห้ามไว้ แต่มันเข้ากับหลักที่ไม่ควร สิ่งนั้นก็ไม่ควรทำไม่ควรเสพ และถ้าพระองค์ไม่ได้อนุญาตไว้ แต่มันเข้ากับหลักที่ควรสิ่งนั้นก็ควรทำหรือทำได้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตก็เช่นเดียวกัน ถ้าเรานำมาใช้เพื่อเผยแผ่ธรรม หรือเพื่อเพิ่มพูนสติปัญญา ก็ถือว่าใช้ได้หรือควรใช้ แต่ถ้านำมาใช้ในทางที่ส่งเสริมกิเลส ทำให้ขาดสติ ก็ไม่ควรใช้

การปฏิบัติธรรมในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร

เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นเรื่องที่ตรงข้ามกับธรรมะ ในแง่ที่ว่ามันมุ่งจัดการกับสิ่งรอบตัว ขณะที่ธรรมะเน้นที่การจัดการกับตัวเอง เมื่อเทคโนโลยีการสื่อสารล้อมรอบตัวเรามากขึ้น มันบิดเบือน Space & Time ของเราไปทั้งหมด ทุกอย่างต้องเร่งรีบ ขณะเดียวกันจิตใจก็ส่งออกไปข้างนอก ถูกดึงออกนอกตัว จนอยู่เฉยไม่ได้ต้องวิ่งวุ่นไปทั่ว เดี๋ยวนี้เราไม่สามารถจะอยู่นิ่งได้นานๆ รอได้นานๆ แค่ 1 ชั่วโมงก็ทนไม่ได้ หากต้องวิ่งวุ่นและ

[10] อ้างแล้ว,หน้า 5

เร่งรีบแบบนี้ เราจะรู้จักตัวเองได้อย่างไร เราจะมีความสงบใจได้อย่างไร การเข้าถึงธรรมะจึงเป็นเรื่องที่ยากขึ้น เพราะธรรมะเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความสงบ การหันมามองตน ดูจิตใจของตนเองคนเราจะมีความสุขได้ก็ต้องรู้จัก "เป็นมิตรกับตัวเอง" คนเดี๋ยวนี้ไม่ค่อยเป็นมิตรกับตัวเองเท่าไร ถ้าเรารักตัวเองจริงอย่างที่พูดกัน ทำไมเราไม่อยากอยู่กับตัวเองล่ะ ถ้าให้นั่งอยู่ในห้องคนเดียว จะทนได้นานสักแค่ไหน นั่งไปชั่วโมงเดียวก็กระสับกระส่าย เบื่อ เหงา อยากโทรศัพท์หาเพื่อน อยากเล่นเกมออนไลน์ อยากเล่นบีบี อยากแชทกับเพื่อน หรือไปเที่ยวห้างคนที่มาปฏิบัติธรรม หลายคนจะมีอาการกระสับกระส่าย มีอาการเหมือนลงแดง เพราะห้ามพูดคุยกัน ต้องเดินจงกรมวันละหลายชั่วโมง ไม่มีโทรทัศน์ให้ดู โทรศัพท์ก็ไม่ได้ คนที่เสพติดเทคโนโลยีการสื่อสารจึงรู้สึกเป็นทุกข์การที่คนสมัยนี้เข้าถึงธรรมะได้ยากขึ้น ทำให้เขาโหยหาธรรมะมากกว่าเดิม เพราะชีวิตเครียดมากขึ้น สมัยนี้เรามีความพรั่งพร้อมทางวัตถุ ได้เสพได้บริโภคเต็มที่ ทางหนึ่งก็คิดว่าเราต้องมีเงินให้มากกว่านี้ มีวัตถุให้มากกว่านี้เราถึงจะมีความสุข เหมือนคนติดยาเสพติด ต้องใช้ยามากขึ้น หรือยาแรงขึ้น ถึงจะเพลิดเพลินเหมือนเก่า เหมือนนักการเมือง เสพติดในอำนาจก็ต้องแสวงหาอำนาจมากขึ้น หรือตำแหน่งสูงขึ้น คนที่ติดเทคโนโลยีก็เช่นกัน พอมีแล้วก็ยังไม่พอใจอยากได้สินค้ารุ่นใหม่ขึ้นแพงขึ้นดีขึ้น

อีกทางตรงกันข้าม คือการหันหลังให้กับสิ่งเหล่านั้น แล้วมาหาธรรมะ เหมือนกับชาวตะวันตกที่มีความเจริญทางวัตถุสูงมาก เสพสุขกันเต็มที่ทั้ง ตา หู จมูก สิ้น กาย แล้วก็รู้สึกอิ่มตัว เบื่อหน่ายวัตถุ จึงหันเข้าหาธรรมะ ในอเมริกา ยุโรป คนจึงสนใจพุทธศาสนาหรือทำสมาธิภาวนามากขึ้นถึงแม้จะไม่ได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือเจริญสติ ในชีวิตประจำวันของเราทุกคน ที่ถูกรายล้อมไปด้วยเทคโนโลยี เราก็สามารถมีชีวิตสงบเย็นได้โดยใช้หลักการดังต่อไปนี้

1. ความพอดีและความสันโดษ คือใช้เทคโนโลยีหรือเสพวัตถุแต่พอดี ทั้งในแง่เวลาและปริมาณ คือถ้าเราใช้เทคโนโลยีแต่พอดี เราก็มีเวลามากขึ้นในการทำสิ่งอื่นที่มีความสำคัญ

2. มีสติ สติช่วยให้เราไม่หลงเพลินกับการเสพเทคโนโลยี รู้จักหยุดเมื่อถึงเวลา ถ้าไม่มีสติ ก็จะหลงจนเพลิน จนเสียงานเสียการ

3. ต้องรู้คุณและโทษ ของทุกสิ่งมีทั้งคุณและโทษ ใช้ให้มันเป็นคุณมากกว่าโทษ

4. แยกแยะระหว่างคุณค่าแท้กับคุณค่าเทียม ใช้หรือบริโภคสิ่งต่าง ๆ โดยมุ่งคุณค่าแท้มากกว่าคุณค่าเทียม

ถ้าทำเช่นนี้แล้ว เราจะเป็นนายเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร ไม่ใช่ปล่อยให้เทคโนโลยีการสื่อสารมาเป็นนายเรา เราจะมีเวลาว่างมากขึ้น รวมทั้งมีเวลาสำหรับการศึกษาหาความรู้ ดูแลครอบครัว อ่านหนังสือ พัฒนาตัวเอง ออกกำลังกาย และถ้ามีเวลาเหลืออีกก็ออกไปช่วยเหลือผู้อื่น บำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมและส่วนรวม

สรุป

การศึกษาพื้นฐานเบื้องต้นของการใช้เทคโนโลยีและนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีของสังคม โดยพัฒนาองค์ความรู้ประยุกต์หลักพุทธธรรมเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ทางศาสตร์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและมีประโยชน์ ตามหลักคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม

สติ สัมปชัญญะ หิริ โอตตัปปะ ทางพระพุทธศาสนาซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางในการใช้เทคโนโลยีที่ถูกต้องและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ตลอดจนนำไปพัฒนาการการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม และพัฒนามนุษย์ให้เป็นบุคคลที่ประพฤติดี ประพฤติชอบตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพุทธศาสนา หลักพุทธธรรมเป็นทางเลือกในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสังคม

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.2539.

กุลยา นิ่มสกุล. **ความรู้พื้นฐานทางคอมพิวเตอร์**. กรุงเทพมหานคร : ฟิสิกส์เซ็นเตอร์. 2534.

โกศล เพชร์สุวรรณ. **เทคโนโลยีโทรคมนาคม**. กรุงเทพมหานคร : ดวงกมล, 2540.

โกสันต์ เทพสิทธิทราภรณ์. **เทคโนโลยีสารสนเทศ**. กรุงเทพมหานคร : แม็ค, 2546.

ครรชิต มาลัยวงศ์. **ทัศนะไอที**. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น. 2540.

ครรชิต มาลัยวงค์. **ก้าวไกลไปกลับคอมพิวเตอร์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทซีเอ็ดยูเคชัน จำกัด, 2539.

คูณ โทขันธ์ รศ.. **พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2537.

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ รศ. ดร., **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**, หน้า 345.

ชัยพจน์ รักงาม. **เทคโนโลยีสารสนเทศ**. วารสารวิทยบริการ, 2540.

ณัชร สยามวาลา. **กาลามสูตร : หลักการพิจารณารับข่าวสารในยุคดิจิตอล.** 30 มีนาคม 2557. <http://www.84000.org/tipitaka/pitaka_item/r.php?/>. (30 March 2014)

ดวงแก้ว สวามิภักดิ์. **ระบบฐานข้อมูล**. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น, 2540.

ทักษิณา สวนานนท์. **คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI)**. **คอมพิวเตอร์รีวิว**, กันยายน 2539 .

ประสิทธิ ทีฆพุฒิ รศ.ดร.และ ครรชิต มาลัยวงศ์ รศ.ดร.. การจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ.กรุงเทพมหานคร : ดอกหญ้ากรุ๊ป, 2549.

ปาริชาติ สติภา. **เทคโนโลยีสารสนเทศกับงานอาชีพ.** 3 มีนาคม 2557.

ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ และคณะ. **การใช้ระบบอินเตอร์เน็ตของนิสิต นักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

วชิราพร พุ่มบานเย็น. **เทคโนโลยีสารสนเทศและคอมพิวเตอร์**. กรุงเทพมหานคร : ซอฟท์เพรส, 2545.

วิภาวดี ดิษฐสุธรรม. **ก้าวสู่ยุค IT ก้าวสู่คุณภาพชีวิต**. วารสารนักบริหาร, 2540.

วิเศษศักดิ์ โคตรอาษา. **เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร : เธิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น, 2542.

สงวน สุทธิเลิศอรุณและคณะ. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : ชัยศิริการพิมพ์, 2522.

สนิท สีสำแดง. **พระพุทธศาสนา : กระบวนทัศน์ใหม่**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2544.

สหชาติ สรรพคุณ. **เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2549.

สมบูรณ์ สุขสำราญ, **บทบาทของวัดและพระสงฆ์ในอนาคต**, (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมกาศาสนาเพื่อการพัฒนา, 2525), หน้า 49.

สหชาติ สรรพคุณ, **เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2549), หน้า 1.[1] สาระน่ารู้ดีดีดอทคอม. 18 มีนาคม 2557. <www.สาระน่ารู้ดีดี.com/หิริโอตัปปะคืออะไร>. (18 March 2014)

เอกวิทย์ แก้วประดิษฐ์. **เทคโนโลยีการศึกษา หลักการและแนวคิดสู่ปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้ง ที่ 1. สงขลา : งานส่งเสริมการผลิตตารา มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2544.

ขจรฤทธิ์ ภักดีพันธ์. **“การพัฒนาคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย เรื่อง เทคโนโลยีสารสนเทศกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3.”** สารนิพนธ์ กศ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2549.

ธมลวรรณ เกียรติก้องคีรี. **“การใช้บริการสืบค้นสารนิเทศด้วยคอมพิวเตอร์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย”.** ปริญญานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาบรรณารักษ์ศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2544.

รัชฎาวัลย์ บุญเดช. **“พฤติกรรมและปัญหาในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของบุคลากรที่ทำงานกับบริษัทเอกสารในเขตกรุงเทพมหานคร”**. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (วิชาการจัดการ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546.

วันทนา หลงประดิษฐ์. **“การศึกษาความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย”**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2540.

ศรัณย์ โม้ดา. **“การศึกษาสถานภาพ ปัญหาความต้องการและความคิดเห็นในการ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้านสาธารณสุขของบุคลากรสาธารณสุข จังหวัดนครราชสีมา”**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. (เทคโนโลยีการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2542.

ศรัณย์ โม้ดา, **“การศึกษาสถานภาพปัญหาความต้องการและความคิดเห็นในการ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้านสาธารณสุขของบุคลากรสาธารณสุข จังหวัดนครราชสีมา”,**วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2542), หน้า 12.

อาทิตยา เทียนดำรง. **“การศึกษาปัญหาการใช้คอมพิวเตอร์”**. ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2546.

อำไพศรี โสประทุม. **“พฤติกรรมการเปิดรับข้อมูลข่าวสารและปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการยอมรับการสื่อสารเครือข่ายคอมพิวเตอร์ระบบอินเตอร์เน็ตของผู้ใช้คอมพิวเตอร์ในเขตกรุงเทพมหานคร”,** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.

หลักการพระพุทธศาสนาสู่แรงจูงใจในการทำงานจิตอาสา
Principles of Buddhism toward Motivation in Volunteer Work

พระแสงจันทร์ ฐิตสาโร
นิสิตปริญญาเอก วิทยาเขตขอนแก่น

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องหลักการพระพุทธศาสนาสู่แรงจูงใจในการทำงานจิตอาสา ผู้เขียนมุ่งศึกษาหลักการพระพุทธศาสนาและแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสา ผลการศึกษาพบว่าคุณธรรมและหลักการทำงานเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ของพระพุทธเจ้า สามารถนำมาเป็นกรอบหรือแนวทางอันดีงาม เพื่อนำมาปรับใช้สำหรับการทำงานจิตอาสาอย่างเหมาะสมในบริบทของสังคมปัจจุบัน และแรงจูงใจตามแนวพุทธธรรมกับการทำงานจิตอาสานั้น การทำงานจิตอาสาที่ถูกต้องหรือที่ควรจะเป็น จะต้องเกิดจากแรงจูงใจที่เป็นฉันทะที่มุ่งหวังประโยชน์และความอยู่ดีมีสุข เพื่อผู้อื่นและสังคมด้วยจิตที่มีความเมตตา กรุณา และบริสุทธิ์ใจอย่างปราศจากความเห็นแก่ตัว หรือปราศจากแรงจูงใจที่เกิดจากตัณหาที่ปรารถนาเสพความสุขและอารมณ์ที่ชอบใจเพื่อตนเป็นสำคัญนั้นเอง

คำสำคัญ : แรงจูงใจ, จิตอาสา

Abstract

Academic article The Principles of Buddhism on motivation in volunteer work. The author aims to study the principles of Buddhism in order to motivate volunteer spirit work.The results show that the virtues and principles work to help the Buddha's animal. Can be used as a framework or a good way. To apply for volunteer spirit work appropriately in the context of today's society. Motivation in Buddhism and volunteer spirit work.True volunteer spirit work, or should it be. It must be caused by a motive that is intended for benefit and well-being For others and society with a mind that is kind and pure without selfishness Or without the motivation of the desire to Tanha (Pāli: Taṇhā) , happiness and emotion that amuse themselves is important to them.

Keywords: Motivation,Volunteer

บทนำ

จิตอาสาเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในตัวของบุคคลที่จะทำให้ทุกคนคำนึงถึงส่วนรวมซึ่งอยู่เหนือความเป็นส่วนตัว การกระทำที่ถูกต้องได้ชื่อว่าทำความดีเพราะเห็นคุณค่าของความดี จิตอาสาทำให้ทุกคนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้ เป็นสังคมที่มีการให้และแบ่งปันซึ่งกันและกัน คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง จิตอาสาจึงเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างหนึ่งที่ทุกคนจะต้องปลูกฝังอย่างต่อเนื่อง หลักธรรมคำสอนพุทธศาสนาได้สอนให้เราทำความดี และถือว่าพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของศีลธรรมที่สร้างมนุษย์ขึ้นมาได้อย่างสมบูรณ์แบบย่อมก็ต้องมีจิตใจที่ดี มีความเอื้อเฟื้อ เสียสละ ซึ่งมีความหมายคล้ายกับความหมายของ คำว่า จิตอาสา ดังตัวอย่างเกี่ยวกับพระจริยาวัตรของพระองค์ ในเรื่องการบำเพ็ญประโยชน์ให้กับผู้อื่น หลักการทางพระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎก มีแนวคิดหลายประการที่คล้ายคลึงกับแนวคิดจิตอาสา พระพุทธจริยาของพระพุทธเจ้า พระสาวกประกอบไปด้วยความเมตตา กรุณา เสียสละ ต้องการช่วยเหลือให้สรรพสัตว์พ้นจากความทุกข์ พระพุทธเจ้าทรงส่งพระสาวกออกประกาศพระศาสนาเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์พระองค์ทรงตัดสินพระทัยเผยแผ่ธรรมด้วยพระมหากรุณา เพื่ออนุเคราะห์สรรพสัตว์ให้พ้นจากความทุกข์ ซึ่งพระองค์เองเป็นผู้ทรงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่นอย่างแท้จริง โดยไม่ได้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนพระองค์เลย การเสียสละความสุขของตนเองเพื่อให้คนอื่นที่กำลังทุกข์ร้อนได้รับความสุขเป็นการบรรเทาความทุกข์ของผู้นั้น แล้วเราก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้บำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่นและเห็นผู้อื่นสำคัญกว่าตนที่ถือว่าพระองค์ทรงได้บำเพ็ญไว้แก่ผู้อื่น

ในปัจจุบันจิตอาสาจึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ทำให้บุคคลมีความคิดขั้นสูงช่วยยกระดับจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยเมตตา เพราะจิตอาสามุ่งเน้น การให้มากกว่าการรับ ทำให้ได้พบความสุขที่เกิดจากการให้ ซึ่งเป็นความสุขที่มีคุณค่ากว่าความสุขที่เกิดจากการได้รับ ฉะนั้นความเป็นจิตอาสาได้นั้นจะต้องมีหลักธรรมในการประพฤติปฏิบัติตน ให้มีจิตสำนึกคำนึงถึงประโยชน์คนอื่นหรือประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ตน และมีจิตสำนึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม สามารถที่จะช่วยสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้นได้

ความหมายของจิตอาสา

การทำงานจิตอาสาในบริบทของสังคมปัจจุบันนั้น คำว่า จิตอาสา หมายถึง การมีจิตที่อาสาช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในรูปแบบต่างๆ หรือช่วยให้ผู้อื่นมีความสุขหรือมีชีวิตที่ดีขึ้น โดยที่ไม่หวังสิ่งใดตอบแทนเป็นจิตที่ไม่นิ่งเฉย เมื่อพบปัญหาและความทุกข์เกิดขึ้นกับ ผู้อื่นและสังคม เป็นจิตที่พร้อมจะเสียสละเวลากำลังทางกาย จิตใจ ทรัพย์สินหรือสติปัญญา เพื่อก่อให้เกิดสิ่งที่ดีแก่ผู้อื่นและเพื่อสาธารณประโยชน์ รวมไปถึงการทำความดีเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม จิตอาสา แยกศัพท์ คือ จิต + อาสา ที่แปลได้ว่า “จิต” หมายถึง ใจ สิ่งที่มีหน้าที่รู้คิดและนึก ธรรมชาติที่รู้อารมณ์ สภาพที่นึกคิด ความคิด “อาสา” หมายถึง ความหวัง ความ

ต้องการ การรับทำโดยเต็มใจ สมัครใจ แสดงตัวขอรับทำการนั้น[1] ความหมายจิตอาสาจะมีลักษณะเดียวกันกับจิตสำนึก (ความรู้สึกดีหรืออยากตอบแทนสิ่งที่เป็นประโยชนต่อตนเองสังคมโลกมวลมนุษย์) หรือภาวะที่จิตตื่นและรูตัวสามารถตอบสนองต่อสิ่งเล้า จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งที่สัมผัสได้ด้วยกาย และคำศัพท์ที่มีลักษณะ ความหมายคล้ายคลึงกันหรือปฏิบัติในแงเดียวกัน เช่น จิตอาสาเป็นจิตที่มีการเสียสละ จิตที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เป็นผู้มีจิตพร้อมที่จะเป็นอาสาสมัครเป็นรูปธรรมของความเป็นเพื่อนมนุษย์ที่มีความเมตตากรุณาเพื่อเชื่อมต่อความเป็นและทำให้เกิดสิ่งดีงามในสังคม[2] จิตอาสา หมายถึง จิตที่พร้อมสละเวลา แรงกาย แรงใจ และสติปัญญา เพื่อประโยชน์เกื้อกูลต่อผู้อื่นหรือสังคม เป็นการกระทำด้วยความสมัครใจ ไม่หวังผลตอบแทน และเป็นการกระทำที่ไม่ใช่ภาระหน้าที่ต้องรับผิดชอบ[3] สรุปได้ว่าจิตอาสา หมายถึง การทำงานด้วยความสมัครใจ ไม่มุ่งผลประโยชน์ตอบแทนและคำสรรเสริญเยินยอ เกิดจากใจที่ประกอบด้วยเมตตาและกรุณา งานที่ทำนั้นเป็นงานเพื่อส่วนรวมหรือเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ไม่ใช่การทำตามหน้าที่จิตอาสา

3. ความสำคัญของจิตอาสา

กล่าวได้ว่ากระแสของการทำความดีด้วยจิตอาสาเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมนี้ สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าอย่างมากมายที่เกิดขึ้น เมื่อคนในสังคมได้เรียนรู้ฝึกฝนเพื่อที่จะลดละ ความเห็นแก่ตัวลง จิตอาสาจึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ทำให้บุคคลมีความคิดขั้นสูงช่วยยกระดับจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยเมตตา เพราะจิตอาสามุ่งเน้นการให้มากกว่าการรับ ทำให้ได้พบความสุขที่เกิดจากการให้ ซึ่งเป็นความสุขที่มีคุณค่ากว่าความสุขที่เกิดจากการได้รับ บุคคลที่มีจิตอาสาย่อมเป็นที่รักใคร่ของบุคคลรอบข้าง เพราะมองเห็นคุณค่าในความดีที่มีอยู่ในบุคคลนั้นมากกว่ามูลค่าของทรัพย์สินใดๆ นอกจากนี้ยังเป็นการผูกมิตรแท้ได้อย่างยั่งยืน ทำให้สังคมมีการแบ่งปัน การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันร่วมมือกันดูแลรักษาสิ่งของสาธารณะ เพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกัน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมรอบตัวทำให้สังคมน่าอยู่และเป็นสังคมคุณภาพที่ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้พึ่งพาอาศัยซึ่งกัน และพระไพศาล วิสาโล ได้กล่าวถึงความสำคัญของจิตอาสาว่า ในสภาพสังคมปัจจุบันบุคคล ต่องการความช่วยเหลือมีอยู่มาก การให้ความช่วยเหลือเหลือในรูปแบบต่างๆ มีมากมาย เรื่องจิตอาสาจึงเป็นเรื่องสำคัญที่พึงพิจารณาร่วมกันว่า ตนสามารถจะเป็นคนหนึ่งที่มีจิตอาสาเพิ่มขึ้นในสังคมหรือไม จิตอาสาเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดองค์กร หรือเครือข่ายอาสาขึ้นมา เพื่อกระตุ้นจิตอาสาให้เพิ่มขึ้นในสังคมไทย ฉะนั้นการทำงานจิตอาสาไม่ใช่เป็นเพียงภาพที่ปรากฏมองเห็นกันภายนอกเท่านั้น แต่จะต้องมีหลักในทางจิตใจเป็น

---

[1] พระธรรมปฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน ฉบับประมวลศัพท์,** พิมพ์ครั้งที่ 14, (ธรธัชการพิมพ์, 2553), หนา 36.

[2] ประเวศ วะสี, อ้างใน จิตรวลัย ศรีแสงฉาย. “จิตอาสาพัฒนาชนบทกรณีศึกษา :กลุ่มอาสาพัฒนามหาวิทยาลัยมหิดล”, **สารนิพนธ์ศิลปะศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, 2551).

[3] กรรณิกา มาโน, “ความหมายของชีวิตกับจิตอาสา”, **วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2553).

ฐานอยู่ด้วยก็ คือ ความศรัทธา ถ้าเราจะทำงานให้มีความสุขก็ต้องมีศรัทธาในงานด้วย บุคคลที่เคยมีประสบการณเรียนรู การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยตนเองจะรูสึกถึงความอิ่มใจ มีความสุขที่ไดจากการให้ และมีพลังมากขึ้นที่จะสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้ไดอีกมากมาย และนี้คือการทำบุญที่พระพุทธศาสนาสรรเสริญ[4]

พระธรรมปฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงความสำคัญของจิตอาสาวา การพัฒนาตนเองให้มีความเก่งกล้าสามารถในการงานนี้ นอกจากจะเกิดผลภายนอก เช่น อาจจะได ผลตอบแทน หรือได รับการเลื่อนขั้นเลื่อนระดับงานแลว ก็มีผลที่แน่นอนภายในตัวเองไมวาภายนอกเราจะไดรับ ผลตอบแทนหรือไมก็ตามแต่ในตัวเราเรารูก็คือการที่เรามีความชำนิชำนาญมากขึ้น ทำอะไรไดดีขึ้นเขาจะมีผลตอบแทนให้ หรือจะไมมีก็แล้วแต่ แต่เรารูสึกในตัวเองของเรา เราทำไปแล้วเราก็สบายใจอิ่มใจของเรา ถ้ารู้สึกว่าเวลาทำอะไรแลว เราทำไดดีขึ้นนี่คือ การพัฒนาตนเองขอให้เรามีความภูมิใจ สบายใจในตัวได ทันที่ไมต องรอให้คนอื่นเขามาให้ผลตอบแทน เช่น เราทำงานเกี่ยวกับงานรับอาสาสมัครทำงานเพื่อส่วนรวมของสังคม[5] ฉะนั้น จิตอาสา เป็นการพัฒนาตนเองให้มีความเก่งกล้าสามารถในกิจการงานนั้นเกิดแรงกระตุน คือ ศรัทธาในทำงาน ทำด้วยศรัทธาเชื่อมั่นในงานที่ทำ มีความมั่นใจ เห็นคุณค่า เห็นประโยชนของงานนั้น เมื่อทำงานที่เป็นเรื่องทางร่างกาย หรือทางสังคม เกิดความหมายเป็นประโยชนที่แท้จริง ปรากฏมองเห็นกันภายนอก และมีเกิดผลภายในมีความชำนิชำนาญมากขึ้น ทำอะไรไดดีขึ้นทำไปแล้วเกิดความสบายใจอิ่มใจมีความภูมิใจได ทันที่ไมต องรอให้คนอื่นเขามาให้ผลตอบแทน

4. แรงจูงใจในการทำงานจิตอาสาตามหลักการทางพระพุทธศาสนา

การที่บุคคลจะตั้งใจทำงาน หรือกระทำสิ่งใดหรือไม่ต้องขึ้นอยู่กับแรงจูงใจของบุคคลผู้นั้นเป็นสำคัญ ผู้ที่แสดงพฤติกรรมจิตอาสาหรือเป็นอาสาสมัครก็เช่นกัน ย่อมต้องมีแรงจูงใจในการทำงานด้วย ดังนั้นการศึกษาเรื่องการจูงใจหรือแรงจูงใจ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้เข้าใจถึงพฤติกรรมและวิธีการเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทิศทางที่ต้องการ แรงจูงใจ (Motivation) เป็นคำสำคัญที่มีความหมายในฐานะที่เป็นตัวกำหนด พฤติกรรม ดังนั้น แรงจูงใจ จึงหมายถึง แรงกระตุ้นหรือแรงผลักดันให้เกิดพฤติกรรม เป็นแรงที่ให้ พลังงานกระตุ้นร่างกายให้กระทำพฤติกรรม โดยเป็นแรงกระตุ้นที่มีการกำหนดทิศทางไว้ว่าจะทำพฤติกรรมออกไปอย่างไรแบบใด[6] ซึ่งแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสาตามหลักการทางพระพุทธศาสนานั้นจะหมายความเฉพาะแรงจูงใจประเภท “แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์” ที่หมายถึง ความปรารถนาของบุคคล หรือเป็นแรงขับภายในบุคคลที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

---

[4] พระไพศาล วิสาโล, เรื่องเล่าจิตอาสา อ้างใน จิตรวลัย ศรีแสงฉาย, **จิตอาสาพัฒนาชนบท กรณีศึกษา: กลุ่มอาสาพัฒนามหาวิทยาลัยมหิดล”,** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, 2551), หนา 7.

[5] พระธรรมปฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **งานเพื่อความสุขและแก่นสารของชีวิต,** พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย), หนา 2.

[6] สิทธิโชค วรานุสันติกุล, **จิตวิทยาสังคม : ทฤษฎีและการประยุกต์**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเม็ดทราย พริ้นติ้ง, 2546), หน้า 157.

ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายหรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า เป็นความต้องการที่จะบรรลุความสำเร็จหรือให้ได้ผลดีเลิศ ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอันมุ่งมั่นที่จะไปถึงเป้าหมายนั้นเอง[7]

ก.แรงจูงใจตามแนวพุทธธรรมกับการทำงานจิตอาสา ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว “แรงจูงใจ” (Motivation) ตามความหมายทางจิตวิทยาตะวันตก โดยทั่วไปนั้น หมายถึง สิ่งซึ่งควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ อันเกิดจากความต้องการอันจำเป็น (Needs) พลังกดดัน (Drives) หรือความปรารถนา (Desire) ที่จะพยายามดิ้นรนเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งอาจจะเกิดตามธรรมชาติหรือจากการเรียนรู้ก็ได้ ซึ่งถ้าพิจารณาจากความหมายในลักษณะนี้ จะพบว่าในพระพุทธศาสนาก็มีหลักพุทธธรรมและกระบวนธรรมที่อธิบายแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังของพฤติกรรมและเป็นพลังผลักดันให้เกิดพฤติกรรมไว้ด้วยเช่นกัน ดังเช่นทีพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า “ธรรมทั้งปวงมีฉันทะเป็นมูล”[8] ซึ่งหมายความว่า ในทรรศนะของพระพุทธศาสนานั้น ฉันทะเป็นรากหรือเป็นต้นเค้าของธรรมทุกอย่าง ดังที่อรรถกถาจารย์ได้ อธิบายขยายความไว้ว่า ฉันทะที่ไม่ดี เป็นอกุศล เป็นฝ่ายชั่ว ตรงกับคำว่า “ตัณหา”[9] ซึ่งผู้เขียนจะใช้คำว่า “ตัณหา” แทนความหมายของฉันทะฝ่ายไม่ดี ส่วนฉันทะที่ดีงามเป็นฝ่ายกุศล มีชื่อเต็มว่า “กุศลธรรมฉันทะ” หรืออาจเรียกสั้นๆ ได้เป็น กุศลฉันทะ หรือ ธรรมฉันทะ แต่นิยมเรียกคำเดียวว่า “ฉันทะ” นอกจากนี้ ยังมีฉันทะที่เป็นกลางๆ คือความต้องการทำ หรืออยากทำ เรียกว่า “กัตตุกัมยตาฉันทะ” แต่มักจัดรวมเข้าในฝ่ายดี เป็นกุศลธรรม ฉันทะด้วยนั้นเอง[10]

กล่าวได้ว่าแรงจูงใจตามแนวพุทธธรรมนี้ ผู้เขียนจะทำการนำเสนอตามแนวทางของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ที่ท่านได้อธิบายไว้โดยละเอียด จากพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา เพื่อจะนำหลักการดังกล่าวมาวิเคราะห์ และเชื่อมโยงหาแรงจูงใจตามแนวพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาในหัวข้อลำดับต่อไป พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายแรงจูงใจในการกระทำของมนุษย์ตามแนวพุทธธรรมว่ามี 2 ประเภท ได้แก่ (1) ความพอใจ ชอบใจ ยินดี อยากรักใคร่ ต้องการที่ไม่ดี ไม่สบาย ไม่เกื้อกูล เป็นอกุศล เรียกว่า “ตัณหา” (2) ความพอใจ ชอบใจ ยินดี อยาก รักใคร่ ต้องการ ที่ดีงาม สบาย เกื้อกูล เป็นกุศล เรียกว่า “ฉันทะ” แรงจูงใจหรือ ความปรารถนาประเภทแรก คือ “ตัณหา” ซึ่งแปลว่า ความกระหาย ความทะยาน ความอยาก ความเสน่หา ความรน ความร่าน ความกระสับกระส่าย ความกระวน กระวาย ไม่รู้อิ่ม ซึ่งกระบวนการของตัณหาตามหลัก ปฏิจจสมุปบาท[11] ก็คือ ตัณหาเกิดจากเวทนาเป็นปัจจัย และมีอวิชชา หรือความไม่รู้ เป็นมูลราก ดังนั้นในความหมายนี้ ตัณหา คือ ความกระหายอยากในสิ่งที่ให้เวทนา หรือความกระหายอยากในอารมณ์ที่ชอบใจหรือในกามคุณทั้งหลาย โดยเฉพาะกามคุณ 5 ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และ ธรรมารมณ์ ที่น่าใคร่ น่า

---

[7] MaClelland, D.C., **The Achievement Motive,** (New York : Appletion Century Crotts. Inc.,1953), pp. 110-111.

[8] องฺ.อฏฺฐก. (ไทย) 23/83/408 ; องฺ.ทสก. (ไทย) 24/58/125-126.

[9] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ,** พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2541), หน้า 487.

[10] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ,** หน้า 490.

[11] วิ.ม. (ไทย) 4/1-3/1-6.

พอใจ หรือความกระหายอยากได้อารมณ์ที่ชอบใจมาเสพเสวยเวทนาอันอร่อย โดยตัณหาแยกออกได้เป็น 3 ประเภท คือ (1) ความกระหาย อยากได้อารมณ์ที่น่าชอบใจมาเสพเสวยปรนเปรอตน หรือความ ทะยานอยากในกาม เรียกว่า “กามตัณหา” (2) ความกระหายอยากในความถาวรมันคง มีอยู่คงอยู่ตลอดไปของตน หรือความ ทะยานอยากในภพ เรียกว่า “ภวตัณหา” (3) ความกระหายอยากในความดับสิ้นขาดสูญแห่งตน หรือความทะยานอยากในวิภพ เรียกว่า “วิภวตัณหา” แรงจูงใจ หรือความปรารถนาประเภทที่ 2 คือ “ฉันทะ” ซึ่งหมายถึง “กุศลธรรมฉันทะ” แปลว่า ฉันทะในกุศลธรรม คือ ความพอใจ ความชอบ ความอยากในสิ่งที่ดีงาม หรือในสิ่งที่เป็นผลดี เกื้อกูลแก่ความเจริญงอกงามในทางที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ตนและคนอื่น หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “ธรรมฉันทะ” ที่แปลว่า ฉันทะในธรรม หรือฉันทะในความจริง ฉันทะในความดีงาม หรือความต้องการความจริง ต้องการความดีงาม หรืออธิบายโดยรวมความได้ว่า “ฉันทะ” ก็คือการต้องการรู้ความจริง ต้องการทำให้สิ่งที่ดีงาม หรือภาวะที่ดีงามเกิดมีขึ้น อยากทำให้สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์สำเร็จผลเป็นจริงขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ฉันทะสัมพันธ์กับการกระทำ คือ การกระทำเพื่อให้รู้ความจริง และการกระทำเพื่อสร้างภาวะที่ดีงามหรือทำให้สิ่งที่ดีงามเกิดมีขึ้น โดยฉันทะมีโยนิโสมนสิการเป็นสมฏฐาน[12] นั้นคือ ฉันทะเกิดจากโยนิโสมนสิการ หรือการคิดแยบคาย คิดถูกวิธี รู้จักคิด หรือคิดเป็น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ฉันทะอยู่ในกระบวนธรรมฝ่ายปัญญา และตั้งต้นเมื่อมีการใช้ปัญญานั้นเอง[13] กล่าวสรุปแรงจูงใจตามแนวพุทธธรรมในเบื้องต้นได้ว่า มี 2 ประเภท กล่าวคือ

1) ตัณหา เป็นแรงจูงใจหรือความปรารถนาที่มุ่งประสงค์เวทนา จึงต้องการสิ่งสำหรับเอามาเสพเสวยเวทนา หรือสิ่งที่จะปรนเปรอตัวตน ตัณหาอาศัยอวิชชาคอยหล่อเลี่ยงหรือให้โอกาส พัวพันเกี่ยวเนื่องอยู่กับเรื่องของตัวตนเอาอัตตาเป็นศูนย์กลาง และนำไปสู่ ปริเยสนา หรือ การแสวงหา[14] เมื่อบุคคลมีตัณหาเป็นแรงจูงใจในการกระทำสิ่งใด การกระทำนั้นจะเป็นเพียงเงื่อนไข สำหรับการได้สิ่งเสพเสวยมาปรนเปรอตน โดยบุคคลนั้นจะไม่ต้องการทั้งการกระทำและผลของการกระทำนั้นโดยตรง จุดประสงค์จะอยู่ที่การได้สิ่งเสพเสวยนั้นมา ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลนั้นทำงานด้วยความรังเกียจจำใจ ไม่เต็มใจและไม่ตั้งใจจริง ส่งผลให้เกิดการทุจริตต่างๆ ได้ หรือทำงานแบบสักว่าทำ หรือทำให้พอเสร็จ ผลคือไม่ได้รับความประณีตหรือความดีเลิศของงาน กลายเป็นผู้ขาดความใฝ่สัมฤทธิ์ มักง่ายเกิดความไม่พอดีระหว่างการกระทำกับผลที่พึงประสงค์เพราะไม่ได้มุ่งที่ผลดีของงาน แต่มุ่งที่การได้สิ่งเสพเสวยหรือเวทนาที่พอใจ ในเมื่อการกระทำกับสิ่งที่ตัณหาต้องการไม่เป็นเหตุเป็นผลกันโดยตรง ตัณหาจึงรังเกียจการกระทำ ฉะนั้น ผู้กระทำด้วยตัณหาตามระบบเงื่อนไข จึงย่อมไม่ได้รับความสุข ความพึงพอใจในการกระทำนั้นและแม้ในผลสำเร็จของการกระทำ

ดังนั้น ตราบใดที่ยังไม่ได้สิ่งเสพเสวยความกระหายยากต่อสิ่งนั้นก็ไม่เปลี่ยนแปลงยิ่งกว่านั้น ความเป็นไประหว่างกระทำตามเงื่อนไขนั้นอาจกลายเป็นตัวเร่งเร้าหรือกดดันให้ตัณหาตื่นเต้นหวั่นไหวหรือหวั่นหวาดยิ่งขึ้น

---

[12] วิสุทธิ.ฎีกา (บาลี) 3/110.

[13] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ,** หน้า 490-494.

[14] เรื่องเดียวกัน**,** หน้า 492.

โดยนัยนี้ ภาวะทางจิตของผู้เป็นอยู่หรือกระทำด้วยตัณหา จึงได้แก่ความร้อนรน กระวนกระวาย ความฟุ้งซ่าน ความเครียด ความกระสับกระส่าย พ่วงด้วยอกุศลธรรมอื่นๆ อันอาจเกิดตามมา เช่น ความหวาดกลัว ความระแวง ความริษยา เป็นต้น ความไม่สมคาดในระหว่างก็ดี การไม่ได้สมหวัง ในบั้นปลายก็ดี ล้วนนำไปสู่ผลร้ายทางจิตใจที่รุนแรงตลอดถึงโรคทางจิต และขยายออกไปเป็นปัญหาชีวิตและปัญหาสังคมที่กว้างขวางได้[15]

2) ฉันทะ เป็นแรงจูงใจ หรือความปรารถนาที่มุ่งอัตถะคือตัวประโยชน์ หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่าแท้จริงแก่ชีวิต คล้ายกับที่ปัจจุบันเรียกว่าคุณภาพชีวิต จึงต้องการความจริง สิ่งที่ดีงามหรือ ภาวะที่ดีงาม ไม่เกี่ยวข้องกับการมุ่งเสวยเวทนาเพื่อตน ฉันทะก่อตัวขึ้นจากโยนิโสมนสิการ คือ ความรู้จักคิดหรือคิดถูกวิธีคิดตามสภาวะและเหตุผล เป็นภาวะกลางๆ ของธรรม ไม่ผูกพันกับ อัตตา และนำไปสู่อุตสาหะ หรือวิริยะ คือ ทำให้เกิดการกระทำ[16] เมื่อบุคคลมีฉันทะเป็นแรงจูงใจ ต้องการภาวะที่เป็นผลของการกระทำโดยตรงอันเป็นเหตุให้เขามีความต้องการทำจึงส่งให้ผลที่ติดตามมาปรากฏในทางตรงข้ามกับตัณหา กล่าวคือ ทำให้ตั้งใจทำงานนำไปสู่ความประณีตดีเลิศของงานเพาะนิสัยใฝ่สัมฤทธิ์ทำจริงจัง เอางาน สู้ งาน มีความสุจริตอดทน ซื่อตรงต่องาน ซื่อตรงต่อเหตุผลที่เป็นไปตามกฎธรรมชาติ เกิดความพอดีระหว่างการกระทำกับผลที่พึงประสงค์ นอกจากนี้เนื่องจากผู้ทำด้วยฉันทะ ต้องการผลของการกระทำโดยตรงและต้องการทำให้ผลนั้นเกิดขึ้น รวมทั้งเขาย่อมได้ประจักษ์ผลที่เกิดต่อเนื่องไปกับการกระทำ ซึ่งทำให้เขาได้รับความพึงพอใจ ความอิ่มใจ ปีติปราโมทย์ ความสุขและความสงบ ตั้งมั่นของจิตใจ[17] ด้วยเหตุนี้ ในทางธรรมจึงจัดฉันทะเข้าเป็นอิทธิบาทอย่างหนึ่ง อิทธิบาทเป็นหลักสำคัญในการสร้างสมาธิ ฉันทะจึงทำให้เกิดสมาธิ[18] และเป็นเครื่องส่งเสริมสุขภาพจิต ตรงข้ามกับตัณหาที่ทำให้เกิดโรคจิต แม้ในกรณีที่ทำไม่สำเร็จ คือไม่สามารถทำให้ผลของการกระทำนั้นสำเร็จลุล่วงถึงที่สุด ฉันทะก็ไม่ก่อให้เกิดทุกข์ ไม่ทำให้เกิดปมปัญหาในใจ ทั้งนี้เพราะการกระทำที่สำเร็จ ผลหรือไม่เป็นความเป็นไปตามเหตุผล เหตุเท่าใดผลก็เท่านั้น หรือเหตุเท่านี้ปัจจัยขัดขวางเท่านั้น ผลก็มีเท่านี้ เป็นต้น ซึ่งผู้ทำการด้วยฉันทะได้เริ่มต้นการกระทำมาจากความคิดหรือความเข้าใจเหตุผล และได้ประจักษ์ผลควบมากับการกระทำที่เป็นเหตุจึงไม่เกิดทุกข์หรือปมใจในเพราะฉันทะ แต่ถ้าทุกข์จะเกิดขึ้น ก็เป็นเพราะเปิดช่องให้ตัณหาแทรกเข้ามานั้นเอง[19]

ข. กระบวนการของแรงจูงใจตามแนวพุทธธรรมและการพัฒนาฉันทะ กล่าวโดยย่อได้ว่า ฉันทะ คือ ภาวะจิตที่ยินดี พอใจ ตลอดจนต้องการให้เกิดมีความ ดำรงอยู่ด้วยดีของสิ่งทั้งหลายตามสภาวะที่ควรจะเป็นจะมีของมัน หรือความยินดีในภาวะอันดีงามหรือในความเป็นสิ่งดีของสิ่งที่ดีนั้นๆ ความต้องการให้สิ่งทั้งหลายดำรงอยู่ในภาวะที่ดีที่ถูกต้อง ที่งอกงาม ที่เรียบร้อย ที่สุขสมบูรณ์ของมัน หรือให้ภาวะที่ดีที่ถูกต้องสมบูรณ์อย่างนั้นเกิดเป็น เช่น บุคคลผู้มีฉันทะจะรักความสะอาด รักความสงบเรียบร้อย รักธรรมชาติ รักสภาพแวดล้อม

---

[15] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ,,** หน้า 496-498.

[16] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, หน้า 494.

[17] ขุ.ป. (ไทย) 31/166/267.

[18] สำ.ม.(ไทย) 19/825/395.

[19] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ,** หน้า 498-499.

ที่ดีงาม มีความต้องการด้านคุณธรรมต่างๆ หรือความรักในคุณภาพชีวิตนั้นเอง ซึ่งในสภาวะจิตเช่นนี้ ไม่มีความอยากเสพเสวยสุขเวทนาหรือความนึกคิดผูกพันกับตัวตนเข้าไปเกี่ยวข้องเลย ถือเป็นกระบวนการแห่งกุศลธรรมบริสุทธิ ซึ่งกระบวนธรรมเช่นนี้ไม่เกิดขึ้นเองลอยๆ แต่จะต้องมีความคิด หรือความรู้ ความเข้าใจเข้ามาเกี่ยวข้อง กล่าวคือ ความรักในความดีและสิ่งที่ดี หรือการกำหนดได้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดี ต้องอาศัยความรู้คุณค่าของสิ่งหรือภาวะนั้นต่อชีวิต หรือรู้ความจริงเกี่ยวกับสิ่งนั้นก่อน[20] ด้วยเหตุนี้ ในการที่จะเกิดฉันทะ จึงต้องใช้โยนิโสมนสิการ หรือการทำในใจโดยแยบคาย ซึ่งเป็นปัจจัยของปัญญาเข้ามาตัดกระแสของ อวิชชา ตัณหา เป็นเป็นกระบวนธรรมดับ อวิชชา ตัณหา[21] เมื่อโยนิโสมนสิการเกิดแล้ว กระแสฝ่ายอวิชชาก็หยุดหรือขาดตอนไป เมื่อพิจารณาเห็นคุณค่าของสิ่งนั้น หรือภาวะนั้นอย่างเป็นอิสระจากเวทนาที่ถูกใจและไม่ถูกใจ จนรู้ว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ดีมีคุณค่าเป็นคุณประโยชน์แท้จริง จิตใจก็จะโน้มน้อมหรือพุ่งไปหาสิ่งนั้นเองซึ่งเรียกว่า เกิดฉันทะขึ้นในภาวะหรือสิ่งที่ดีนั้นๆ โดยพ้นจากการที่จะกระทำความชั่วตามอิทธิพลครอบงำของความชอบใจ ไม่ชอบใจ ที่เกิดจากตัณหา จากนั้นก็เกิดอุตสาหะที่จะทำสิ่งดีงามหรือภาวะที่ดีงามนั้นให้เกิดมีเป็นจริงเป็นจังขึ้น ดังนั้นกระบวนการของแรงจูงใจที่เป็น ฉันทะ ก็คือ เมื่อพิจารณา เข้าใจมองเห็นสิ่งที่ดีมีคุณค่าเป็นความจริงแล้ว จิตก็จะน้อมไปหาเรียกว่าเป็น ฉันทะ คือ ยินดี พอใจ ต้องการให้เกิดสิ่งหรือภาวะที่ดีงามและเป็นสัจจะนั้น คือ โยนิโสมนสิการนำไปสู่ฉันทะ แล้วนำต่อไปสู่อุตสาหะ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์โดยนัยนี้ ฉันทะจึงเป็น แรงจูงใจด้านดีที่ไม่อาจเป็นความอยากทำชั่วหรือความอยากให้มีภาวะที่ชั่วได้ ซึ่งต่างจากแรงจูงใจที่เป็นตัณหา ซึ่งบุคคลได้รับรู้อารมณ์ที่ถูกใจก็ชอบใจ ก็อยากได้ หรือได้รับอารมณ์ที่ไม่ถูกใจก็ขัดใจ ชัง อยากทำลาย ซึ่งมีโอกาสนำไปสู่การกระทำชั่วที่เป็นไปตามกระบวนธรรมของ อวิชชา ตัณหา นั้นเอง แต่อย่างไรก็ตาม การกระทำโดยฉันทะก็อาจมีการผิดพลาดได้เนื่องจากการคิดพิจารณาไม่สมบูรณ์[22]

ฉะนั้น ตัณหาจึงเป็นสิ่งที่พึงละ และฉันทะจึงเป็นสิ่งที่พึงกระทำนั้นเอง สำหรับการปลูกฝังหรือพัฒนาฉันทะนั้น กระทำได้โดยการฝึกอบรมเจริญปัญญาหรือการให้การศึกษาระดับปัญญาซึ่งก็คือการฝึกให้มีโยนิโสมนสิการ เพราะฉันทะอาศัยโยนิโสมนสิการเป็นบุพภาคของปัญญา โดยการรู้จักคิดตามสภาวะและสืบค้นเหตุปัจจัย ให้ก้าวหน้าไปในความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องว่า ความจริงแท้เป็นอย่างไร อะไรเป็นคุณค่า แท้จริงแก่ชีวิต อะไรเป็นตัวประโยชน์แท้ที่ควรเป็นจุดหมาย และก้าวหน้าไปในกุศลธรรม โดยเกิดการใฝ่รู้ ใฝ่ธรรม รักความจริง รักความดีงาม รักที่จะดำรงส่งเสริมคุณภาพของชีวิตพร้อมกับทำกุศลกรรม เหล่านั้นให้เกิดให้มีเพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นมีปัญญาที่ทำชีวิตจิตใจให้หลุดพ้นเป็นอิสระได้[23] กล่าวได้ว่า เมื่อเกิดปัญญารู้ เข้าใจ และมองเห็นความจริงของสิ่งทั้งหลายลึกซึ้ง กว้างขวางออกไปก็ดี มองเห็นภาวะดีงามและคุณค่าของสิ่งทั้งหลายนั้น ๆ ก็ดี ถ้าไม่ปล่อยให้เกิดตัณหาแทรกเข้ามาในจิตใจ ก็ย่อมจะต้องเกิดความรู้สึกซาบซึ้ง มีใจโน้มน้อมไปหาคุณค่าและภาวะ

---

[20] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ,** หน้า 510.

[21] วิ.ม. (ไทย) 4/1/2-3.

[22] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ,** หน้า 511-512.

[23] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ,** หน้า 519-521.

ดีงามนั้น พร้อมทั้งอยากให้สิ่งนั้นๆ ดำรงอยู่ในภาวะดีงามที่เป็นอุดมสภาวะและทรงไว้ซึ่งคุณค่าอนันต์สมบูรณ์ โดยนัยนี้ถ้าสิ่งที่ประสบยังไม่บรรลุดีมีสภาวะและคุณค่าอันสมบรูณ์ ก็ย่อมเกิดมีฉันทะที่จะกระทำให้สำเร็จตามนั้น

ดังนั้นแรงจูงใจตามแนวพุทธธรรม ทั้งที่เป็นตัณหา และ ฉันทะวิเคราะห์ได้ว่า มนุษย์โดยธรรมชาติย่อมมีแรงจูงใจทั้งฝ่ายดีและฝ่ายชั่ว ซึ่งการกระทำที่ดีงาม กิจกรรมทุกอย่างที่เป็นไปเพื่อแก้ปัญหาของมนุษย์ตลอดจนการบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาจะต้องอาศัยแรงจูงใจฝ่ายดีที่เรียกว่า “ฉันทะ” เช่นเดียวกับที่การกระทำความชั่ว และกิจกรรมที่ก่อปัญหาและสร้างความทุกข์ ทุกอย่างย่อมถูกกระตุ้นด้วยแรงจูงใจฝ่ายชั่วที่เรียกว่า “ตัณหา” ที่มีอวิชชาเป็นมูลราก ฉะนั้นกระบวนการปลูกฝัง ฝึกฝน อบรม เพื่อพัฒนาฉันทะให้เกิดมี ขึ้นในจิตใจเพื่อให้เป็นแรงจูงใจให้นำชีวิตไปสู่การกระทำและจุดมุ่งหมายที่ดีงามจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ และจำเป็นซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์สุขที่แท้จริงทั้งแก่ชีวิตและสังคม

เมื่อกล่าวโดยสรุปแรงจูงใจตามแนวพุทธธรรมกับการทำงานจิตอาสา จากการที่ได้ศึกษาแรงจูงใจตามแนวพุทธธรรมทั้ง 2 ประการ คือ แรงจูงใจที่เป็นตัณหา และ แรงจูงใจที่เป็นฉันทะ ทำให้ได้ทราบว่า การมีตัณหาหรือมีฉันทะเป็นแรงจูงใจในการกระทำ ก่อให้เกิดผลในทางจริยธรรมหรือผลในทางปฏิบัติแตกต่างกันออกไปได้มาก และเมื่อนำมาวิเคราะห์กับการทำงานจิตอาสา ซึงเป็นงานที่สมัครใจช่วยเหลือผู้ประสบความทุกข์หรือเดือดร้อน หรือเป็นการทำงานหรือทำกิจกรรมทีเป็นประโยชน์แก่ผู้อันและสังคม โดยการเสียสละเวลากำลังทางกาย จิตใจ ทรัพย์สินหรือสติปัญญา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า เป็นการทำงานด้วยจิตอาสา ซึ่งเป็นจิตที่ปรารถนาจะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในรูปแบบต่างๆ โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทนจะพบว่ามีความหมายใกล้เคียงกับลักษณะของแรงจูงใจที่เป็น ฉันทะ ซึ่งเป็นภาวะจิตที่ยินดี พอใจ ต้องการให้เกิดมีความดำรงอยู่ด้วยดีของสิ่งทั้งหลายตามสภาวะที่ควรจะเป็นของสิ่งนั้น และเป็นแรงจูงใจหรือความปรารถนาที่มุ่งประโยชน์ที่เป็นภาวะที่ดีงามของการกระทำนั้น ๆ หรือสิ่ง นั้นๆ โดยไม่มีจุดมุ่งหมายเพื่อตน หรือเพื่อสนองความสุขของตน[24] ซึ่งความเกี่ยวเนื่องของฉันทะ กับการทำงานจิตอาสาที่เห็นชัดเจนก็คือ ในประเด็นที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) อธิบายไว้ว่า กระบวนการของแรงจูงใจทีเป็นฉันทะก็คือ การใช้โยนิโสมนสิการ ซึ่งก็คือการคิด พิจารณา ทำความเข้าใจโดยแยบคายมองเห็นสิ่งที่ดี และมีคุณค่าของสิ่งหรือภาวะนั้น ๆ จิตก็จะน้อมไปหา เรียกว่าเป็น ฉันทะ คือ ยินดี พอใจ มีความอุตสาหะต้องการให้เกิดสิ่งหรือภาวะที่ดีงามและเป็นสัจจะนั้น[25] และถ้าสิ่งนั้นยังไม่บรรลุอุดมสภาวะและคุณค่าอันสมบูรณ์ก็ย่อมเกิดมีฉันทะที่จะกระทำให้สำเร็จตามนั้นแต่ถ้าเป็นกรณีของสัตว์และบุคคล ภาวะจิตที่เกิดขึ้นในลักษณะที่ คล้ายคลึงกันนี้ว่า “เมตตา” คือ ความรัก ความปรารถนาดีอยากให้สัตว์หรือบคุคลอื่นดำรง อยู่ในภาวะดีงาม ประสบประโยชน์สุข บรรลุอุดมสภาวะของเขา คือ ความเป็นอิสระ หลุดพ้นจาก ความทุกข์หรือสิ่งบีบคั้นครอบงำกายใจ แต่ถ้าสัตว์หรือบุคคลนั้นดำรงอยู่ห่างจากภาวะดีงามปราศจากประโยชน์สุข คือมีความยากไร้ เดือดร้อน ประสบทุกข์ ติดอยู่ในสิ่งบีบคั้น

---

[24] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต**), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ,**หน้า 510.

[25] เรื่องเดียวกัน, หน้า 511.

ผูกมัดกายใจ ซึ่งผู้ที่ประกอบด้วยปัญญาอันถูกต้อง หรือปัญญาที่สมบูรณ์ ไม่มีตัณหาเข้ามาแทรกแซงก็จะมีใจหวั่นไหว อยากแก้ไข ต้องการช่วยเหลือ ปลดเปลื้องให้เขาหลุดพ้นจากทุกข์ หรือจากกิเลสที่ผูกมัดอยู่ภาวะจิตที่คิดอยากช่วยเหลือนี้มีชื่อเรียกว่า “ความกรุณา”[26]

อย่างไรก็ตามสำหรับปุถุชนทั่วไปอาจมีบ้างบางเวลาที่จิตใจของปุถุชนนั้นว่างโล่ง โปร่งเบาและเขาได้ใช้โยนิโสมนสิการ คือการทำใจแยบคาย หรือคิดถูกทางถูกวิธีตามสภาวะและเหตุผล ตัดโอกาสของอวิชชา ตัณหา ปัญญา บริสุทธิ์ ก็จะเข้ามาและเป็นปัจจัยก่อให้เกิดความกรุณาขึ้นแต่สำหรับพระอรหันต์ทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น เมื่อสิ้นอวิชชา ตัณหา หรือกิเลสทั้งปวงแล้ว พลังกำกับและนำการกระทำของท่านก็คือ ปัญญาและกรุณา[27] ก่อให้เกิดงานอันยิ่งใหญ่ที่เรียกว่า พุทธกิจนั้นเอง ซึ่งภาวะจิตที่มีความเมตตาและกรุณานี้เป็นพื้นฐานสำคัญของความหมายของจิตอาสาตามหลักการทางพระพุทธศาสนาที่ผู้เขียนให้นิยามไว้ว่า “การมีจิตที ประกอบไปด้วยความเมตตาและกรุณา และปรารถนาจะช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความ บริสุทธิ์ใจและ เสียสละโดยไม่หวังผลตอบแทนแก่ตน” ดังนั้น ภาวะจิตที่มีความเมตตา และกรุณา อรรถกถาจารย์ กล่าวไว้ว่า เมตตายังต้องอาศัยฉันทะ[28] (กัตตุกัมยตาฉันทะ) เป็นจุดเริ่มต้น เป็นที่ตั้งต้นหรือเป็นตัวเริ่มอีกด้วย หรือกล่าวได้ว่าเมตตา ซึ่งเป็นลักษณะของจิตที่เป็นความอยากในฝ่ายกุศลที่ต้องการนำประโยชน์สุขเข้าไปให้ผู้อื่น[29] เริ่มทำงานได้ด้วยการมีฉันทะและมีขอบเขตจำกัด เฉพาะในกรณีที่เกี่ยวกับคนและสัตว์เท่านั้น ส่วนฉันทะเป็นความอยากในฝ่ายกุศลที่เกี่ยวข้องกับทุกสิ่งทุกอย่างนั้นคือ การมีจิตที่ยินดี พอใจ หรือต้องการให้สิ่งทั้งหลายดำรงอยู่ในภาวะที่ดีที่ถูกต้องที่สุขสมบูรณ์ แต่ถ้าภาวะหรือสิ่งนั้น ๆ ยังไม่เป็นเช่นนั้นก็ต้องการทำให้มีให้เป็นอย่างนั้นด้วย ซึ่งจะเห็นว่ามีความสอดคล้องกับลักษณะของการทำงานจิตอาสาที่เป็นการทำงานเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่นและสังคม โดยไม่ได้หวังสิ่งใดตอบแทนเพื่อตนเอง แต่เป็นการมุ่งหมายเพื่อให้งานนั้นเกิดประโยชน์ต่อผู้ที่ได้รับผลของงานนั้นอย่างแท้จริง โดยไม่มีความยึดติดคาดหวังเพื่อตนเอง หรือไม่มีความเห็นแก่ตัวอันจะนำไปสู่การเกิดขึ้นของความทุกข์ในจิตใจจากความยึดมันถือมั่นนั้นดังที่ได้อธิบายไว้แล้วก่อนหน้านี้เข้าไปเกี่ยวข้อง

ดังนั้น เมื่อพิจารณาตามหลักการทางพระพุทธศาสนาแล้ว การทำงานจิตอาสาที่ถูกต้องหรือที่ควรจะเป็นจะต้องเกิดจากแรงจูงใจที่เป็น ฉันทะ ที่มุ่งหวังประโยชน์ และความอยู่ดีมีสุขเพื่อผู้อื่นและสังคมด้วยจิตที่มีความเมตตา กรุณา และบริสุทธิ์ใจอย่างปราศจากความเห็นแก่ตัวหรือปราศจากแรงจูงใจที่เกิดจากตัณหาที่ปรารถนาเสพความสุขและอารมณ์ที่ชอบใจเพื่อตนเป็นสำคัญแต่ถ้าการทำงานจิตอาสาเป็นการกระทำที่หวังผลตอบแทนแก่ตนเอง อันเกิดมาจากการคาดหวังแบบยึดมั่นถือมั่นด้วยตัณหาแล้ว ย่อมส่งผลให้บุคคลผู้นั้นมีความทุกข์ได้เช่นกัน อันเนื่องมาจากความผิดหวังได้เช่นกัน

---

[26] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต**), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ,**หน้า 524.

[27] เรื่องเดียวกัน,หน้า 525.

[28] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและ ขยายความ,** หน้า 509.

[29] สตฺ.ต.อ.(บาลี) 1/161.

นอกจากนี้ในประเด็นของการปลูกฝังและพัฒนาฉันทะในการทำงานจิตอาสาให้เกิดมีขึ้นและพัฒนาให้มากขึ้นนั้น ก็สามารถทำได้โดยการฝึกให้บุคคลมี โยนิโสมนสิการ นั้น คือ การพิจารณาให้เห็นคุณค่าหรือคุณประโยชน์ที่แท้จริงของการมีจิตอาสาหรือการทำงานจิตอาสา และเมื่อบุคคลมองเห็นสิ่งที่ดีและมีคุณค่านั้นแล้วจิตก็จะน้อมเข้าไปหาและเกิดฉันทะขึ้นรวมไปถึงเกิดความอุตสาหะที่จะลงมือทำให้สำเร็จประโยชน์และเกิดเป็นจริงด้วยนั้นเอง ฉะนั้นผลของการทำงานจิตอาสาด้วยแรงจูงใจที่เป็นตัณหา อย่างไรก็ตาม ถ้าในกรณีที่บุคคลทำงานจิตอาสาด้วยแรงจูงใจที่เป็นตัณหา การทำงานจิตอาสานั้นจะเป็นเพียงเงื่อนไขสำหรับการได้มาซึ่งสิ่งเสพเสวยหรืออารมณ์หรือสภาวะที่น่าชอบใจมาปรนเปรอตนหรือให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการ เช่น การมุ่งหวังการสรรเสริญยกย่อง ชื่นชมจากผู้อื่น หรือการได้รับการยอมรับ ความรัก ความสนใจหรือแม้แต่ความช่วยเหลือตอบกลับมาเป็นต้น โดยไม่ได้มุ่งประโยชน์แก่ผู้อื่นอันเป็นจุดมุ่งหมายของงานจิตอาสาแต่อย่างใด หรืออย่างน้อยก็ไม่เป็นไปเพื่อผู้อื่นอย่างบริสุทธิ์ใจทั้งหมด ดังนั้น ผู้ที่ทำงานจิตอาสาด้วยแรงจูงใจอันเป็นตัณหาใน ระบบของเงื่อนไขเช่นนี้ จึงย่อมไม่ได้รับความสุข หรือความพึงพอใจจากการทำงานจิตอาสานั้น หรือแม้ในผลสำเร็จของการทำงานจิตอาสาอย่างแท้จริงแต่กลับต้องเผชิญกับจิตใจที่ร้อนรน กระวนกระวาย ฟุ้งซ่าน วิตกกังวล หรือเกิดความรู้สึกอันเป็นอกุศลธรรมอื่นๆ เช่น ความหวาดกลัว ความอิจฉาริษยา ความระแวง เป็นต้น อันเนื่องมาจากความไม่เป็นอย่างที่ใจยึดถือหรือคาดหวัง หรือการไม่สมหวังดังที่ตนเองต้องการหรือปรารถนาอันจะนำมาซึ่งผลร้ายทางจิตใจ ที่รุนแรงก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานใจ[30] และอาจขยายไปเป็นปัญหาต่อชีวิตและสังคมได้ อย่างไรก็ตามในกรณีของความทุกข์ของคนดี ซึ่งเป็นกระบวนการที่ฉันทะเป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายไว้ สามารถนำมาวิเคราะห์และอธิบายความทุกข์ของผู้ที่ทำงานจิตอาสาด้วยความตั้งใจที่ดีได้เช่นกันกล่าวคือ แม้ว่าผู้ที่ทำงานจิตอาสาบางคนมีความตั้งใจที่ดีด้วยแรงจูงใจที่เป็นฉันทะนั้นคือ มุ่งหวังประโยชน์สุขผู้อื่นอย่างแท้จริง แต่ถ้าในระหว่างนั้นมีตัณหาเข้ามาแทรกซ้อน หรือครอบงำในจิตใจ ก็อาจจะทำให้บุคคลผู้นั้นเกิดความขุ่นมัวหม่นหมอง น้อยใจขัดเคือง ฟุ้งซ่านหุนหัน และเกิดความทุกข์ขึ้นมาได้ เช่น ถ้าบุคคลนั้นพยายามช่วยเหลือใครสักคนอย่างเต็มที่แต่คนที่ได้รับการช่วยเหลือไม่ได้มีชีวิตที่ดีขึ้นอย่างที่คาดหวัง หรือคนที่ได้รับการช่วยเหลือไม่ได้กระตือรือร้นที่จะนำความช่วยเหลือนั้นไปใช้ให้เป็นประโยชน์ ก็อาจเป็นเหตุให้บุคคลที่ให้การช่วยเหลือ หรือคนที่มีเจตนาที่ดีนั้นเกิดความทุกข์ได้ หรือในกรณีที่คนที่ทำงานจิตอาสาบางคนทำงานด้วยแรงจูงใจที่เป็นฉันทะในตอนเริ่มต้น มีความรักในความดีงามแห่งชีวิตอยากที่จะสร้างความดีงาม หรือช่วยเหลือให้เกิดความดีงามและสุขสมบูรณ์แก่ผู้อื่นแต่ในระหว่างของการกระทำนั้นจิตใจขาดสติ ไม่รู้เท่าทันตัณหาที่เกิดขึ้น จนเกิดเป็นความรักและยึดมั่นถือมั่นในความดีของตนจนเป็นเหตุให้บุคคลผู้นั้นเกิดความวิตกกังวลเกี่ยวกับการรักษาความดีงามและความบริสุทธิ์แห่งชีวิตของตน หวั่นกลัวต่อเหตุมัวหมองทั้งหลาย หรือกลัวถูกคนเข้าใจผิดจนเกิดเป็นความทุกข์ใจขึ้นได้หรือ บางคนมีความตั้งใจและต้องการอย่าง แรงกล้าที่จะสร้างสรรค์สังคมให้ดีงาม แต่ทำไม่ได้อย่างที่ใจปรารถนา หรือเกิดอุปสรรคขึ้น ก็อาจนำไปสู่การขัดเคืองใจด้วยความยึดมั่นในความเห็นของตนว่าถูกต้อง และอาจใช้วิธีรุนแรงเพื่อเปลี่ยนแปลง

[30] วิ.ม. (ไทย) 4/1-3/1-6.

สังคม หรือบังคับ หรือปราบปรามผู้ที่คิดว่าเป็นอุปสรรคขัดขวางนั้นด้วยโทสะ โดยไม่มีความรักหรือความปรารถนาที่ดีงามแก่ชีวิตของคนเหล่านั้นอย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุปผู้ที่ทำงานจิตอาสาแม้ว่าจะมีความปรารถนาดีที่เป็นฉันทะในตอนเริ่มต้น แต่หากปล่อยให้เกิด ตัณหาเข้ามาครอบงำจิตใจ ย่อมนำไปสู่การคาดหวังและยึดมั่นถือมันในผลของการกระทำเพื่อสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งเมื่อผลที่ปรากฏออกมาไม่เป็นไปดังใจที่คาดหวังก็ย่อมเกิดความผิดหวัง และก่อเกิดเป็นความทุกข์ขึ้นมาได้นั้นเอง ถ้าอธิบายในแง่มุมนี้การทำงานจิตอาสาหรือการทำความดีโดยไม่มีความทุกข์ก็ทำได้ โดยการสร้างและพัฒนาฉันทะด้วยการใช้โยนิโสมนสิการ อันเป็นเรื่องของปัญญา เข้ามาตัด กระแสของอวิชชาตัณหา โดยการพิจารณาให้เห็นถึงคุณค่าที่แท้จริงของการทำงานจิตอาสาอย่างเป็นอิสระจากความรู้สึกหรือเวทนาที่ถูกใจและไม่ถูกใจจนตระหนักรู้ว่าสิ่งที่จะทำนั้นเป็นสิ่งที่ดีมีคุณค่าเป็นคุณประโยชน์แท้จริง จิตใจก็จะน้อมไปหาสิ่งนั้น ซึ่งเรียกว่าเกิดฉันทะขึ้น จากนั้นก็จะเกิดอุตสาหะที่จะทำให้สิ่งที่ดีงามนั้นเกิดเป็นจริงขึ้นมา และนอกจากนี้ การทำงานจิตอาสาที่เกิดจากแรงจูงใจทีเป็นฉันทะ จะไม่ก่อให้เกิดความทุกข์ เพราะผู้ที่ทำงานด้วยฉันทะ ได้เริ่มต้นการ กระทำมาจากความคิดหรือความเข้าใจเหตุผล และตระหนักว่าการกระทำจะสำเร็จผลหรือไม่ ย่อมเป็นไปตามเหตุผล หรือเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งที่ควบคุมได้และควบคุมไม่ได้ ดั้งนั้นจึงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น และย่อมรับในผลที่ตรงกับเหตุและไม่เกิดความทุกข์จากผลของการทำงานนั้นนั่นเอง

สรุป

เมื่อกล่าวโดยสรุปแม้ว่าในพระไตรปิฎกคำว่า จิตอาสาจะไม่มีบัญญัติไว้โดยตรงแต่พระพุทธศาสนามีแนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสาปรากฏอยู่ในคำสอนของพุทธเจ้ารวมไปถึงพระพุทธพจน์และปรากฏผ่านพระจริยาของพระพุทธเจ้าและพระสาวกหรือพุทธบริษัทด้วย โดยเฉพาะในประเด็นของการมีจิตที่มีความเมตตา กรุณา มีความเสียสละและปรารถนาจะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ และประสบความสุขโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ฉะนั้นคุณธรรมและหลักการทำงานเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ของพระพุทธเจ้า สามารถนำมาเป็นกรอบหรือแนวทางอันดีงามเพื่อนำมาปรับใช้สำหรับการทำงานจิตอาสาอย่างเหมาะสมในบริบทของสังคมปัจจุบัน สำหรับสิ่งที่ได้รับหรือประโยชน์จากการทำงานจิตอาสา ก่อให้เกิดประโยชน์ส่วนรวมและประโยชน์ตนนั้นคือ ผู้ที่มีจิตอาสาหรือจะทำงานจิตอาสามีโอกาสพัฒนา ขัดเกลาตนเองไปพร้อมๆ กับการ ช่วยเหลือผู้อื่น โดยให้กิจที่จะทำเพื่อผู้อื่นรวมไปถึงปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ต้องพบเจอ ถือเป็น การเรียนรู้และเป็นโอกาสในการฝึกฝนพัฒนาตนเอง หรือเป็นโอกาสในการปฏิบัติธรรมเจริญสติ ลดละความเห็นแก่ตัว เป็นต้น และแรงจูงใจตามแนวพุทธธรรมกับการทำงานจิตอาสานั้นการทำงานจิตอาสาที่ถูกต้องหรือที่ควรจะเป็น จะต้องเกิดจากแรงจูงใจที่เป็นฉันทะที่มุ่งหวังประโยชน์และความอยู่ดีมีสุข เพื่อผู้อื่นและสังคมด้วยจิตที่มีความเมตตา กรุณา และบริสุทธิ์ใจอย่างปราศจากความเห็นแก่ตัว หรือปราศจากแรงจูงใจที่เกิดจากตัณหาที่ปรารถนาเสพความสุขและอารมณ์ที่ชอบใจเพื่อตนเป็นสำคัญนั้นเอง

บรรณานุกรม

กรรณิกา มาโน. “ความหมายของชีวิตกับจิตอาสา”. **วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2553.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

ประเวศ วะสี. อ้างใน จิตรวลัยศรีแสงฉาย. “จิตอาสาพัฒนาชนบทกรณีศึกษา :กลุ่มอาสาพัฒนามหาวิทยาลัยมหิดล”.. **สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, 2551.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ.** พิมพ์ครั้งที่ 7.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2541.

พระธรรมปฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน ฉบับประมวลศัพท์.** พิมพ์ครั้งที่ 14. ธรธัชการพิมพ์, 2553.

พระธรรมปฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **งานเพื่อความสุขและแก่นสารของชีวิต.**พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย.

พระไพศาล วิสาโล. เรื่องเล่าจิตอาสา อ้างใน จิตรวลัย ศรีแสงฉาย. **จิตอาสาพัฒนาชนบท กรณีศึกษา: กลุ่มอาสาพัฒนามหาวิทยาลัยมหิดล”.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, 2551.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย.** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วลัยรัตน์ ยิ่งดำนุ่น, “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสา : กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหวาดจวนอุปถัมภ์”.**วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554.

สิทธิโชค วรานุสันติกุล. **จิตวิทยาสังคม : ทฤษฎีและการประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเม็ดทรายพริ้นติ้ง , 2546.

MaClelland, D.C., **The Achievement Motive.** (New York : Appletion Century Crotts.Inc.,1953), pp. 110-111.

กระบวนการพัฒนาปัญญานิยม (แนวปรัชญา) กับปัญญาเจตสิก (แนวพระพุทธศาสนา)

ดร.เจริญ มณีจักร์
พระครูพิพิธจารุธรรม, ดร.
วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกระบวนการพัฒนาทำให้เกิดปัญญานิยม(แนวปรัชญา) กับปัญญาเจตสิก (แนวพระพุทธศาสนา) เพราะเหตุว่า ปัญญาทั้ง 2 แนวนี้ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการกำจัดสักกายทิฏฐิ สีลัพตปรามาส วิจิกิจฉา หรือ เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้บรรลุอริยบุคคลตั้งแต่โสดาบันขึ้นไปและส่งผลกรรมทำให้เกิดผลดีซึ่งสามารกำจัดปัญหาหลายๆ ด้าน คือ สำเร็จได้ชั่วคราว ได้เพียงข่มทับไว้ ได้เบาบางและเด็ดขาดได้ เช่น ปัญหาชีวิตมนุษย์ ทำให้จิตขณะปัจจุบัน ไม่ตกเป็นสัตว์นรก (โทสะเจตสิก) เปรต ,อสุรกาย (โลภะเจตสิก) สัตว์เดรัจฉาน (โมหะเจตสิก) เรียกว่าอบายภูมิ 4 และทำให้ไม่เกิดปัญหาสังคม ปัญหาการเมือง ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาความขัดแย้งทางศาสนา เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ ซึ่งเกิดขึ้นเรื่อยๆ นับวันที่จะทวีความรุนแรง และลุกลามไปทั่วทุกสังคม ซึ่งเป็นเรื่องอันตราย ในโลกยุคปัจจุบันและอนาคต

คำสำคัญ : ปรัชญา, พุทธศาสนา

Abstract

This article aims to present the development process of intellectualism (philosophical) and wit. The reason that these two minds, which are the foundation of the removal of the tattoos, the color of the devil, or the great cause to achieve the noble from the neo-up and result in good results. The problem is that many of the problems are temporary. Just overcrowded It is light and decisive, such as human life. Make a mental moment The beast, the monster, the monster (the lover), the beast (the rulers of love), call it the Flood 4, and cause no social problems. Political problem Economic problems The problem of religious conflict. Occurring The date will intensify. And spread all over the society. Which is dangerous In today's world and in the future

Keywords : Philosophy**,** Buddhism

ความนำ

คำว่าปัญญานิยม (แนวปรัชญา) หมายถึง รอบรู้ทุกสิ่งที่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริง คือ รู้ตรงความจริงสมมุติสัจจะ และรู้ตรงความจริงปรมัตถสัจจะ การยอมรับความจริงมี 3 ทฤษฎี ได้แก่ 1. เคยสัมผัสทางทวาร 5 ได้ 2. เคยอธิบายตามเหตุผลทางใจ 3. เคยปฏิบัติการปล่อยวางด้วยสติปัจจุบันทางใจมาแล้ว มีหลายลักษณะ เช่น สิ้น หรือหมดความสงสัยแล้ว ส่วนด้านเนื้อหา ได้แก่ 1. อภิปรัชญา (ความจริง) 2. ญาณวิทยา (วิธีการเข้าถึงอภิปรัชญาและคุณวิทยา) 3. คุณวิทยา (ความดี ความงาม ความบริสุทธิ์แห่งดวงจิต) การขาดปัญญานิยม ทำให้เป็นคนโง่ประพฤติชั่วได้ทุกอย่าง ไม่รู้เป้าหมายของชีวิต ในการประกอบอาชีพ ส่วนด้านกระบวนการพัฒนาที่ทำให้เกิดปัญญานิยมมี 3 วิธี ได้แก่ 1. ทางประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย 2. การแสดงเหตุผล คือทางใจ (3 หรือ 5 ชั้น) โดยการสนทนา เป็นหลักจากผู้ที่สนใจเช่นเดียวกัน เช่น กำหนดคำศัพท์คำนิยาม มีการยกตัวอย่าง คำอุปมาเปรียบเทียบ คำสรุปพร้อมหลักฐานสนับสนุน 3. ทางญาณวิเศษซึ่งเกิดทางใจด้วยการปฏิบัติ ที่เรียกว่า อัชฌัตติกญาณ คือ ผู้ที่ละทิ้งความคิดปรุงแต่ง ความยึดมั่น หรือปล่อยวางจากสิ่งสมมุติ ต่างๆ ด้วยพลังของกำลังสติอยู่กับปัจจุบันทุกขณะตลอดกาลเป็นต้น

คำว่า ปัญญาเจตสิก หมายถึง เจตสิกดวงหนึ่งที่เกิดขึ้นในจิต ซึ่งทำหน้าที่รอบรู้ทุกสิ่งที่ถูกต้อง ตรงกับความเป็นจริง เน้นรอบรู้ทุกสิ่งที่เป็นจริงที่อยู่ในตนเอง ซึ่งเป็นความจริงในโลกียะคือยังไม่เข้าถึงมรรคญาณและโลกุตตระ คือ ผู้ที่เข้าถึงมรรคญาณ มี 2 จริง คือ 1.จริงสมมุติสัจจะ 2. จริงปรมัตถสัจจะ มีลักษณะพิเศษ คือ รู้สภาวธรรมได้จริงแท้ ไม่วิปลาส หรือผิดพลาด ปัญญาเจตสิกมี 2 ขั้น คือ ขั้นโลกียะปัญญา มีคุณภาพต่ำ ไม่สามารถล้างผลกรรมชั่วหรืออกุศลธรรมได้ และขั้นโลกุตตระปัญญา มีคุณภาพสูงสามารถล้างผลกรรมชั่วหรืออกุศลธรรมทั้งหมดได้ หมายถึงปัญญาเจตสิกของอริยบุคคลระดับพระอรหันต์ กล่าวถึงการขาดปัญญาเจตสิก ทำให้ไม่ก้าวหน้าด้านอาชีพ ด้านการศึกษา ทำให้จิตวิปลาสทำให้ประพฤติชั่วต่างๆ ส่วนกระบวนการพัฒนาให้เกิดปัญญาเจตสิก ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 ได้แก่

1. สุตมยปัญญา หรือ ปรโตโฆสะ หมายถึง ใช้ประสาทสัมผัสทางหูและทางใจ คือตั้งใจฟังพระสัทธรรมหรืออริยมรรคมีองค์ 8 กำจัดอกุศลธรรม 14 สภาวะจากกัลยาณมิตรผู้ที่พ้นความเห็นผิด หรือ ระดับอริยบุคคลขึ้นไป

2. จินตามยปัญญา หรือโยนิโสมนสิการ หมายถึง การคิดทางใจ ที่สกัดกั้นอวิชชาและตัณหา หรือคิดมีเป้าหมายทำให้เกิดกำจัดอกุศลธรรมเป็นต้น พอแยกเป็นประเภทได้ ดังนี้

1) วิธีคิดแบบสืบสาวหา เหตุปัจจัยตาม หลักปฏิจจสมุปบาท ซึ่งมีแนวปฏิบัติในการคิด เช่น เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี สิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เมื่อสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ

2) วิธีคิดแบบแยกส่วนประกอบ เช่น แยกชีวิตมนุษย์ออกเป็น 5 ขันธ์ เป็นต้น

3) วิธีคิดแบบรู้เท่าทันตามกฎธรรมชาติหรือตามหลักพระไตรลักษณ์

4) วิธีคิดแบบแก้ปัญหาหรือคิดตามหลักธรรมอริยสัจ 4 คิดแบบวิธีแห่งความ ดับทุกข์ เป็นเป้าหมายชัดเจน โดยการเข้าถึง แนวปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8 ภาวนาวิปัสสนา มุ่งถอนรากหรือถอนมูลแห่งบาป ได้แก่ อวิชชา ตัณหา โทสะ เป็นต้น

5) วิธีคิดแบบตามหลักการ คือ หลักความจริง หลักความดี หลักความงาม หลักแห่งความพ้นทุกข์ กับ วิธีการคิดแบบตามความมุ่งหมาย ไม่ใช่หลงทาง หมกติดอยู่ในฤทธิ์ เป็นต้น

6) วิธีคิดแบบแยกคุณ โทษ และทางออก หมายถึง คุณ ได้แก่ ส่วนดี ข้อที่พึงพอใจโทษ ได้แก่ ส่วนเสีย ข้อบกพร่อง ทางออก ได้แก่ สลัดออก ทางรอด มองทางออกตามความเป็นจริง ไม่ต้องขึ้นกับข้อดี ข้อเสีย เป็นต้น

7) วิธีคิดแบบคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม คุณค่าแท้ หมายถึง คุณค่าแท้ที่เป็นประโยชน์ในแง่ที่สนองความต้องการของชีวิตโดยตรง เพื่อประโยชน์สุขทั้งตนเองและผู้อื่นและ แบบไม่ได้มุ่งสนองต่อตัณหาต่ออวิชชา คุณค่าเทียมหรือคุณค่าพอก หมายถึง คุณค่าที่เป็นประโยชน์สนองต่อตัณหาต่ออวิชชา มุ่งเอาความสวยความงาม วามโก้ ตัณหาเป็นเครื่องตีค่า ตีราคา เป็นต้น

8) วิธีคิดแบบปลุกเร้าคุณธรรม หมายถึง คิดแบบกุศลภาวนาเพื่อเกิดปัญญาเจตสิก และเพื่อกำจัด ทำลายหรือถอน อวิชชา ตัณหา โทสะ เป็นต้น

9) วิธีคิดแบบมีสติสัมปชัญญะอยู่กับปัจจุบันอารมณ์ หมายถึง การคิดแบบ สติปัฏฐาน 4 ในองค์มรรค 8 ข้อที่ 7 คือ สัมมาสติ การตั้งสติระลึกรู้ ทุกๆ ขณะของจิต

10) วิธีคิดแบบวิเคราะห์ แยกแยะจำแนกโดยด้านของความจริง จำแนกโดยความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย เช่น สิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี จำแนกโดยเงื่อนไข เช่น เด็กสมัยนี้มีความคิดแบบโยนิโสมนสิการ อยู่โดยปกติหรือไม่ และแค่ไหนเพียงไร ? จำแนกโดยวิธีตอบปัญหา 4 อย่าง คือ ตอบอย่างเดียวเด็ดขาด การแยกแยะตอบ การตอบโดยการย้อนถาม การหยุดหรือไม่ตอบปัญหา เป็นต้น

3. ภาวนามยปัญญา หมายถึง ปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติ นำเนื้อหามาจากการฟังการคิดแล้วลงมือทำได้ เป็นต้น จึงจะเกิดปัญญารู้ตรงกับความเป็นจริง ปัญญาทั้ง 3 ที่เกิดขึ้นมานี้ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงได้ คือเป้าหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า ภาวนมยปัญญา[1]แนวการปฏิบัติภาวนาที่ถูกต้อง กล่าวไว้ในหนังสือ คู่มือสอบอารมณ์กรรมฐาน สรุปโดยย่อพอเป็นตัวอย่าง เช่น การฝึกสติปัฏฐาน 4 กาย เวทนา จิต ธรรม เป็นอารมณ์ เพื่อให้เกิดปัญญาญาณ 16 เรียงตามลำดับดังนี้ คือ

1) ปัญญาหรือญาณที่รู้เห็นแจ้งรูปนาม แต่ละสภาวะ ซึ่งไม่เป็น ไม่มีอัตตา เช่น การจำแนกสี เสียง กลิ่น รส สัมผัส ฯลฯ เป็นรูป จิตเป็นนาม เรียกว่า นามรูปปริจเฉทญาณ

2) ปัญญาหรือญาณที่รู้เห็นเหตุปัจจัยของรูปนาม คือ บางครั้ง รูปเป็นเหตุ นามเป็นผล บางครั้งนามเป็นเหตุ รูปเป็นผล เรียกว่า ปัจจยปริคคหญาณ

---

[1] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิพม์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2529), หน้า 49, 621, 667.

3) ปัญญาหรือญาณที่รู้เห็นรูปนามเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เรียกว่า สัมสนญาณ

4) ปัญญาหรือญาณที่รู้เห็นการเกิดดับของรูปนาม เรียกว่า อุทยัพพยญาณ

5) ปัญญาหรือญาณที่รู้เห็นเฉพาะความดับของรูปนาม เรียกว่า ภังคญาณ

6) ปัญญาหรือญาณที่รู้เห็นรูปนามเป็นสิ่งที่น่ากลัว เรียกว่า ภยญาณ

7) ปัญญาหรือญาณที่รู้เห็นโทษของรูปนาม เรียกว่า อาทีนวญาณ

8) ปัญญาหรือญาณที่รู้เห็นรูปนามแล้วเกิดความเบื่อหน่าย เรียกว่า นิพพิทาญาณ

9) ปัญญาหรือญาณที่รู้เห็นรูปนามแล้ว อยากออก อยากหนี อยากหลุดอยากพ้น เรียกว่า มุญจิตุกัมยตาญาณ

10) ปัญญาหรือญาณที่รู้พบทางหลุดพ้น ตั้งใจปฏิบัติจริง สู้ตาย ไม่ท้อถอย เรียกว่า ปฏิสังขาญาณ

11) ปัญญาหรือญาณที่วางเฉยรูปนาม เรียกว่า สังขารุเปกขาญาณ

12) ปัญญาหรือญาณที่เตรียมตัวเข้าสู่มรรคผล นิพพาน เรียกว่า อนุโลมญาณ

13) ปัญญาหรือญาณที่ตัดขาดจากปุถุชน ยึดพระนิพพานเป็นอารมณ์ เรียกว่า โคตรภูญาณ

14) ปัญญาหรือญาณที่ตัดกิเลสได้เด็ดขาด เรียกว่า มรรคญาณ

15) ปัญญาหรือญาณที่ได้มาจากผลที่ตัดกิเลสได้เด็ดขาด เรียกว่า ผลญาณ

16) ปัญญาหรือญาณที่พิจารณากิเลสที่ละ ที่เหลือ เป็นต้น เรียกว่าปัจจเวกขณญาณ[2] และฝึกมหาสติปัฏฐาน 4 (ภาวนามยปัญญา) จนเกิดญาณ 3 ญาณ 73 (บางญาณ) หรือ ญาณ 16 วิสุทธิมรรค 7 อริยสัจ 4 หรือ โพธิปักขิยธรรม 37 ครบบริบูรณ์ เกิดเป็นชวนจิต มรรคปัจจัย ที่ในดวงจิตดวงเดียวกันสว่างใสเป็นมรรคสมังคี (ปัญญาบารมีระดับมรรคญาณ)

และแนวการปฏิบัติภาวนาที่ถูกต้อง กล่าวไว้ในหนังสือ พระวินัยปิฎก มหาวรรค ธรรมจักรกัปปวัตตนสูตร สรุปโดยย่อพอเป็นตัวอย่าง เช่น การฝึกสติปัฏฐาน 4 กาย เวทนา จิต ธรรม เป็นอารมณ์ เพื่อให้เกิดปัญญาญาณ 3 เมื่อเกิดแล้ว สามารถน้อมนำไปแก้ปัญหาชีวิตและสังคมได้ ปัญหาชีวิตและปัญหาสังคมเกิดมาจากต้นเหตุที่แท้จริง หรือ สาเหตุเกิดมาจากจิตใจมนุษย์ทั้งสิ้นเพราะการแก้ปัญหาจำเป็นต้องแก้ที่จิตใจมนุษย์เป็นประการแรก เพราะ จิตใจมนุษย์บางครั้งก็เกิดสภาวะไปทางกุศลธรรมบ้าง ไปทางอกุศลธรรมบ้าง แต่บางคนหนักไปทางอกุศลจึงเป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาสังคมได้ จำเป็นอย่างยิ่งจึงใช้ญาณ (ปัญญา) แก้ปัญหาจึงจะสำเร็จถึงขั้นเด็ดขาด เลือกใช้เฉพาะญาณใดญาณหนึ่ง ตามจริตของปุถุชน หรือผู้ที่หลุดจากความเห็นผิด หรือตามจริตของผู้ที่จะน้อมนำไปใช้แก้ปัญหาชีวิตและปัญหาสังคมได้จริง ดังคำอธิบาย เรียงตามลำดับญาณ ดังนี้ ความหมายญาณ 3 ญาณ 3 เรียกว่า ญาณทัสสนะ หมายถึง

---

[2] พระธรรมธีรราชมหามุนี, **คู่มือสอบอารมณ์กรรมฐาน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัดมหาธาตุ, 2496), หน้า 61.

1. สัจจะญาณ หมายถึง ปัญญาหรือ ญาณ รู้ตรงกับความจริง ซึ่งมีเนื้อหาได้สอดคล้อง กับหลักธรรมชื่อว่า ญาตปริญญา ซึ่งหมายถึง กำหนดรู้จักชื่อรูปนามต่างๆ

2. กิจจญาณ หมายถึง ปัญญาหรือญาณ ทำหน้าที่ กำหนดรู้ให้ตรงกับสภาวะพระไตร ลักษณ์แท้จริงไม่ใช่เทียม เพื่อการละรูปนาม ซึ่งมีเนื้อหาได้สอดคล้อง กับ หลักธรรมชื่อว่า ตีรณปริญญา ซึ่งหมายถึง การกำหนดรู้ พระไตรลักษณ์หรือ อสุภะ เพื่อการละ รูปนามต่างๆ

3. กตญาณ เกิดขึ้นเวียนไปในอริยสัจ 4 ซึ่งมีเนื้อหาได้สอดคล้อง กับ หลักธรรม ชื่อว่า ปหานปริญญา ซึ่งหมายถึง การกำหนดรู้ได้กำจัด หรือ ละ หรือปหานรูปนาม เป็นที่เรียบร้อยได้แล้ว อริสัจ 4 แต่ละข้อ กำหนดข้อละ 3 รอบ รวมเป็น 12 รอบ ดังนี้

ก. (รอบ 1) นี้ทุกข์ หรือปัญหา เรียกว่า สัจจะญาณ
(รอบ 2) ทุกข์ ควรกำหนดรู้ เรียกว่า กิจจญาณ
(รอบ 3) ทุกข์กำหนดรู้แล้ว เรียกว่า กตญาณ

ข. (รอบ 1) นี้สมุทัยหรือสา เหตุ เรียกว่า สัจจะญาณ
(รอบ 2) สมุทัย ควรละ เรียกว่า กิจจญาณ
(รอบ 3) สมุทัย ละแล้ว เรียกว่า กตญาณ

ค. (รอบ 1) นี้นิโรธ หรือ ปัญหาดับ เรียกว่า สัจจะญาณ
(รอบ 2) นิโรธควรทำให้แจ้ง เรียกว่า กิจจญาณ
(รอบ 3) นิโรธทำให้แจ้งแล้ว เรียกว่า กตญาณ

ง. (รอบ 1) นี้มรรค หรือข้อปฏิบัติ เรียกว่า สัจจะญาณ
(รอบ 2) มรรคนี้ควรทำให้เจริญ เรียกว่า กิจจญาณ
(รอบ 3) มรรคนี้ทำให้เจริญแล้ว เรียกว่า กตญาณ

ญาณทัสสนะ ทั้ง 3 ญาณ สามารถนำเสนอเป็นแผนภูมิ สรุปได้ดังนี้

สัจญาณ	กิจญาณ	กตญาณ
ความจริงมีอยู่จริง	กำลังทำหน้าที่อยู่	ได้ทำหน้าที่จบแล้ว
1. ทุกข์	1. กำหนดรู้	1. รู้แล้ว
2. สาเหตุเกิดทุกข์	2. กำหนดละ	2. ละแล้ว
3. ความดับแห่งทุกข์	3. ทำให้แจ้ง	3. ทำให้แจ้งแล้ว
4. ข้อปฏิบัติตามมรรค	4. รู้ต่อเนื่อง	4. รู้ต่อเนื่องแล้ว
ทำหน้าที่ 4 ครั้ง	ทำหน้าที่ 4 ครั้ง	ทำหน้าที่ 4 ครั้ง

ญาณทัสสนะ ทั้ง 3 ญาณ [3]

[3] วิ.ม. (ไทย) 4/16/23.

และแนวการปฏิบัติภาวนาที่ถูกต้อง กล่าวไว้ในหนังสือ พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค กล่าวถึง ญาณ 73 อธิบายสรุปโดยย่อพอเป็นตัวอย่าง เช่น การฝึกสติปัฏฐาน 4 กาย เวทนา จิต ธรรม เป็นอารมณ์ เพื่อให้เกิดปัญญาญาณ 73 เมื่อเกิดแล้ว สามารถน้อมนำไปแก้ปัญหาชีวิต และสังคมได้ ดังคำอธิบาย เรียงตามลำดับญาณ ญาณ 73 หมายถึง ญาณที่มีสภาวะต่างๆ ดังนี้ คือ

1. ญาณที่เกิดจากสภาวะที่ได้มาจากการจำ เช่น ธรรมเหล่านี้ ควรรู้ยิ่ง ควรกำหนดรู้ ควรละ ควรเจริญ ควรทำให้แจ้ง ธรรมเหล่านี้เป็นไปในส่วนแห่งความเสื่อมปัญญารู้ชัดธรรมที่ได้ สดับมา ธรรมเหล่านี้เป็นไปในส่วนแห่งความตั้งอยู่ ปัญญารู้ชัดธรรมที่ได้สดับมา ธรรมเหล่านี้เป็นไปในส่วนแห่งคุณวิเศษ ปัญญารู้ชัดธรรมที่ได้สดับมา ธรรมเหล่านี้เป็นไปในส่วนแห่งการชำแรกกิเลส ปัญญารู้ชัดธรรมที่ได้สดับมา ธรรมเหล่านี้เป็นไปในส่วนแห่งสังขารทั้งปวง ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ปัญญารู้ชัดธรรมที่ได้สดับมา เป็นต้น

2. การสำรวมศีล หมายถึง ปัญญาที่ได้ฟังแล้วสำรวมสำรวม ศีลมี 5 อย่าง คือ ศีลบริสุทธิ์อันมีที่สุดอันไม่มีที่สิ้นสุด ความบริสุทธิ์บริบูรณ์ ความบริสุทธิ์ไม่ยึดมั่นด้วยอำนาจทิฏฐิ
ความบริสุทธิเพราะการสงบระงับ เป็นต้น

3. ฝึกสมาธิ สำรวมจิตตั้งมั่น หมายถึง ปัญญาในการสำรวมตั้งจิตมั่น มี 10 ประเภท ได้แก่ สมาธิ 1 อย่าง ได้แก่ เอกัคคตาจิต สมาธิ 2 อย่าง ได้แก่ โลกียะสมาธิ โลกุตตรสมาธิ สมาธิ 3 อย่าง ได้แก่ มีวิตกวิจารณ์ ไม่มีวิตกแต่มีวิจารณ์ ไม่มีทั้งวิตกและวิจารณ์ สมาธิ 4อย่าง ได้แก่ สมาธิที่เป็นส่วนแห่งความเสื่อม แห่งความตั้งมั่น แห่งคุณวิเศษ แห่งการชำแรกกิเลส สมาธิ 5อย่าง ได้แก่ สมาธิ 6 อย่าง ได้แก่ สมาธิ 7 อย่าง ได้แก่ สมาธิ 8 อย่าง ได้แก่ สมาธิ 9 อย่าง ได้แก่ สมาธิ 10 อย่างได้แก่ มี 25 อย่าง ขออธิบายพอเป็นแนวโดยย่อ สำหรับข้ออื่นให้ผู้สนใจไปศึกษาดูรายละเอียด พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค ต่อไป

4. กำหนดที่ตั้งแห่งธรรม หมายถึง ญาณในการกำหนดเป็นที่ตั้ง คือเป็นเหตุ เช่น อวิชชาเป็นเหตุให้สังขารเกิดขึ้น

5. กำหนด นามธรรม รูปธรรม หรือ สัมมสนญาญ ธรรมทั้งหลายทั้งที่เป็นอดีต
อนาคต และปัจจุบัน ภายใน ภายนอก หยาบ ละเอียด เลว ประณีต ไกลใกล้ โดยความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เป็นต้น

6. เห็นการเกิด การดับ แปรผันแห่งธรรม

7. เห็นดับ แห่งอารมณ์

8. เห็นโทษเห็นภัย

9. พิจารณาเป็นกลาง เรียกว่า สังขารุเปกขาญาณ

10. โคตรภูญาณ

11. ญาณในอริยมรรค

12. ผลญาณ

13. ญาณในวิมุตติเห็นกิเลสตัดขาด

14. ญาณทบทวน เรียกว่า ปัจจเวกขณญาณ
15. ญาณในวัตถุ ต่างๆ ที่เป็นภายใน
16. ญาณในอารมณ์ต่างๆ
17. ญาณในจริยาต่างๆ
18. ญาณในภูมิต่างๆ
19. ญาณในธรรม
20. ญาณที่มีสภาวะรู้
21. มีสภาวะพิจารณา
22. ญาณที่มีสภาวะสละ
23. ญาณที่มีสภาวะรสเดียว
24. ญาณที่มีสภาวะถูกต้อง
25. ญาณแตกฉานในอรรถ
26. ญาณแตกฉานธรรม
27.ญาณแตกฉานในนิรุตติ
28. ญาณในปฏิภาณ
29. ญาณในวิหารธรรม
30. ญาณในสมาบัติ
31. ญาณในวิหารสมาบัติ
32. ญาณในสมาธิตามลำดับ
33. ญาณในอรณวิหาร
34. ญาณในนิโรธสมาบัติ
35. ญาณที่ทำให้กิเลสสิ้นไป
36. ญาณตัดขาดโดยชอบ
37. ญาณขัดเกลา
38. ญาณในความเพียร จิตไม่หดหู่
39. ญาณในการเห็นชัด
40. ญาณรู้แจ้งสภาวะต่างๆ
41. ญาณในธรรมที่พอใจ
42. ญาณที่หยั่งลงสู่ธรรม
43. ญาณที่รวมปัจจัย
44. ญาณที่ออกจากอกุศลด้วยสัญญา

45 .ญาณที่ออกจากอกุศลด้วยคิดถึงกุศล
46. ญาณที่ออกจากอกุศลด้วยกุศลอธิฐาน
47. ญาณที่ออกจากอกุศลด้วยความรู้
48. ญาณที่ออกจากอกุศลด้วยการสละ
49. ญาณที่ออกจากสภาวะไม่แท้ด้วยภาวะที่แท้
50. ญาณที่ทำให้แสดงฤทธิ์ได้
51. ญาณหมดจดแห่ง โสตธาตุ
52. ญาณที่ทำให้กำหนดใจผู้อื่นได้
53. ญาณที่ทำให้ระลึกชาติได้
54. ญาณที่ทำให้มีตาทิพย์
55. ญาณที่ทำให้สิ้นอาสวะ
56. ญาณในทุกข์
57. ญาณในสมุทัย
58. ญาณในนิโรธ
59. ญาณในมรรค
60. ญาณในมรรคเห็นทุกข์
61. ญาณในมรรคเห็นเหตุแห่งทุกข์
62. ญาณในมรรคเห็นนิโรธ
63. ญาณในมรรคเห็นข้อปฏิบัติ
64. ญาณแตกฉานในอรรถ
65. ญาณแตกฉานในธรรม
66. ญาณแตกฉานในนิรุตติ
67. ญาณแตกฉานในปฏิภาณ
68. ญาณรู้อินทรีย์แก่อ่อนของสัตว์ทั้งหลาย
69. ญาณรู้อาสวะและอนุสัยของสัตว์
70. ญาณในปาฏิหาริย์
71. ญาณในมหากรุณาสมาบัติ
72. ญาณในความรู้ทั้งปวง
73. ญาณที่ไม่มีเครื่องกั้น) [4]

[4]ขุ.ป.(ไทย) 31/1/1.

หมายเหตุ (ญาณ1-67 เป็นญาณที่เกิดขึ้นทั่วไปแก่สาวก, ส่วนญาณ 68 - 73 รวม 6 ญาณ มีได้เฉพาะตถาคต)

3. สรุป

สามารถสรุปกระบวนการพัฒนา (ยุคปัจจุบัน หรือ อนาคต อาจใช้อุปกรณ์ทางเทคโนโลยี) ที่ทำให้เกิดปัญญานิยมกับปัญญาเจตสิกเป็นแผนภูมิ ได้ดังนี้

กระบวนการพัฒนาให้เกิดปัญญานิยมมี 3 วิธี คือ	กระบวนการพัฒนาให้เกิดปัญญาเจตสิกมี 3 วิธี คือ
1. ทางประสาทสัมผัสทั้งห้า ทางประสาทตา หู จมูก ลิ้น กาย	1. สุตมยปัญญา หรือ ปรโตโฆสะคือ ตั้งใจฟังพระสัทธรรมจากกัลยาณมิตรผู้พ้นความเห็นผิดหรืออริยบุคคลระดับโสดาบันขึ้นไป
2. การแสดงเหตุผล สามชั้น หรือ ห้าชั้น คือ คำศัพท์ คำยาม ตัวอย่าง อุปมา สรุปมีหลักฐานสนับสนุน	2. จินตามยปัญญา หรือโยนิโสมนสิการคือการคิดกำกัดสังโยชน์ 3 เป็นต้น
3. ทางญาณวิเศษ เรียกว่า อัชฌัตติกญาณ คือการปล่อยวางว่างจากการยึดติดด้วยสติขณะปัจจุบันยังไม่ทราบ และยังไม่พบคำอธิบายว่า จะสามารถแยกปุถุชนโลกียะ อริยบุคคลโลกุตตระได้	3. ภาวนามยปัญญาจนเกิดมรรคญาณ คือ เริ่มจากการฝึกมหาสติปัฏฐาน 4 จนเกิดญาณ 3 ญาณ 73 (บางญาณ) หรือ ญาณ 16 วิสุทธิมรรค 7 อริยสัจ 4 หรือ โพธิปักขิยธรรม 37 ประการ สามารถแยกปุถุชนโลกียะอริยบุคคลโลกุตตระได้

กระบวนการพัฒนาที่ทำให้เกิดปัญญานิยมมี 3 วิธี ได้แก่ 1.ทางประสาทสัมผัสทั้งห้า 2.การแสดงเหตุผล 3.ทางญาณวิเศษซึ่งเกิดทางใจด้วยการปฏิบัติ ที่เรียกว่า อัชฌัตติกญาณ ส่วนกระบวนการพัฒนาให้เกิดปัญญาเจตสิกมี 3 วิธี ได้แก่ 1.สุตมยปัญญา หรือ ปรโตโฆสะ คือ การตั้งใจฟังพระสัทธรรมจากกัลยาณมิตร 2. จินตามยปัญญา หรือโยนิโสมนสิการ คือ การคิดกำจัดสังโยชน์ 3 เป็นต้น 3. ภาวนามยปัญญา คือ การฝึกมหาสติปัฏฐาน 4 จนเกิดญาณ 3 ญาณ 73 (บางญาณ) หรือ ญาณ 16 วิสุทธิมรรค 7 อริยสัจ 4 หรือโพธิปักขิยธรรม 37 ครบบริบูรณ์ ในจิตดวงเดียวกันสว่างใส เป็นมรรคสมังคี (ปัญญาบารมีระดับมรรคญาณ)

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

จารุณี วงศ์ละคร. **ปรัชญากรีกฐานคิดสำคัญของตะวันตก.** พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์ บี.เอส, 2545.

จำนงค์ ทองประเสริฐ. **ปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ.** พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย., 2533.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมา. **ปรัชญาทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์, 2549.

พระคันธาสาราภิวงศ์ แปลและเรียบเรียง. **มหาสติปัฏฐานสูตรทางสู่พระนิพพาน.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัดไทยรายวันการพิมพ์, 2549.

พระชาญบรรณกิจ. **จิตตสังคหะวิภาค**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : รัชดารมภ์การพิมพ์, 2505.

พระธรรมธีรราชมหามุนี. **คู่มือสอบอารมณ์กรรมฐาน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัดมหาธาตุ, 2496.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2529.

พระพุทธโฆสเถระ รจนา สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)**. คัมภีร์วิสุทธิมรรค**. พิมพ์ครั้งที่ 6. ไต้หวัน : โรงพิมพ์ไต้หวัน, 2548.

พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต**). ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก.** พิมพ์ครั้งที่ 4.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศยาม, 2542.

พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. **คู่มือการศึกษาหลักสูตรจูฬอาภิธรรมิกะโท**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์, 2540.

พระอาจารย์บุญเลิศ เหมโก. **คู่มือสอบอารมณ์กรรมฐานของศูนย์วิปัสสนาเคลื่อนที่แห่งประเทศไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 1. ฉะเชิงเทรา : สำนักพิมพ์ศูนย์วิปัสสนาเคลื่อนที่แห่งประเทศไทย, 2523.

ฟื้น ดอกบัว. **ปวงปรัชญากรีก.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศยาม, 2544.

เมินรัตน์ นวะบุศย์. **ความจริงของชีวิต.** พิมพ์ครั้งที่ 1. นครราชสีมา : โรงพิมพ์บริษัทสมบูรณ์ การพิมพ์, 2539.

วรรณสิทธิ ไวทยะเสรี. **คู่มือการศึกษาพระอภิธัมมัตถสังหะ ปริจเฉทที่ 5 วิถีมุตตสังคหวิภาค**. พิมพ์ครั้งที่ 6. นครปฐม : สำนักพิมพ์แนบมหานีรานนท์, 2548.

ไสว มาลาทองและคณะ. **ธรรมวิภาคบรรยาย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2532.

อัควิทย์ เรืองรอง. **มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ : พลังปัญญา**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด, 2544.

การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยวิถีพุทธของนักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดพะเยา
Strengthening Social Responsibility with the Buddhist Way of Local Politicians in Phayao Province

ผู้ช่วยศาสตราจารย์คนอง วังฝายแก้ว
วิทยาเขตพะเยา

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยวิถีพุทธของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดพะเยา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคม ศึกษาการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยวิถีพุทธของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดพะเยา และวิเคราะห์และเสนอรูปแบบการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยวิถีพุทธของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดพะเยา การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเรื่อง การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยวิถีพุทธของนักการเมืองท้องถิ่น จังหวัดพะเยา ซึ่งแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่ม ได้แก่ 2ประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ) Indepth Interview (คือ พระภิกษุสงฆ์ จำนวน คน และสมาชิกสภา 3 รูป ผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น จำนวน 3 12 เทศบาลตำบลจำนวน รูป/คน 18 คน รวมทั้งหมด โดยคัดเลือกแบบเจาะจงเฉพาะเทศบาลตำบลที่อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา และประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้กำหนดผู้เชี่ยวชาญโดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง)Purposive sampling 18 จำนวน (รูป/คนแบ่งออกเป็น 3กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นจำนวน คน 3กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ จำนวน รูป 3 และกลุ่มสมาชิกสภาเทศบาลตำบล จำนวน คน 12กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามชนิดเทคนิคการวิจัย) ชนิด ได้แก่ข้อมูลการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา 2Content Analysis (ทั้งหมดโดยใช้ เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยหลักสังเคราะห์เนื้อหาโดยใช้เทคนิค 6 C ได้แก่ Concept (ประเด็น)Classify (การจำแนกกลุ่ม) Category (จัดหมวดหมู่) Content (สาระสำคัญ) Communication (การอธิบาย) และ Conceptualize (การจัดกรอบแนวคิด) และเทคนิค ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเทคนิคกระบวนการวิภาษวิธี)Dialectic Process :DP ลักษณะ คือ ลักษณะยืนยัน 4 มี (ลักษณะปฏิเสธ ลักษณะยอมรับและปฏิเสธ และลักษณะหาข้อสรุปร่วม

ผลการวิจัยพบว่า

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพะเยา ได้ดำเนินกิจกรรมโครงการที่รับผิดชอบต่อสังคมและ/สิ่งแวดล้อม7 ด้าน

1. ด้านชุมชน พบว่า การเสริมสร้างโดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการดำเนินกิจกรรมโครงการที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ตามหลักสังคหะวัตถุ 4 และบุญกิริยาวัตถุ 10

2. ด้านสุขภาพและสวัสดิการ พบว่า การเสริมสร้างโดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการดำเนินกิจกรรม โครงการที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม สังคหวัตถุ/4 และภาวนา 4

3. ด้านการศึกษา พบว่า การเสริมสร้างโดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการดำเนินกิจกรรมโครงการ/ที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ตามหลักสังคหวัตถุ4 หลักภาวนา 4 และหลักไตรสิกขา 3

4. ด้านสิทธิมนุษยชน พบว่า การเสริมสร้างโดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการดำเนินกิจกรรม/โครงการที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ตามหลักทิศ6 และอคติ 4

5. ด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ พบว่า การเสริมสร้างโดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการดำเนินกิจกรรมโครงการที่รับผิดชอบต่อส้/งคมและสิ่งแวดล้อม ตามหลักจักร4

6. ด้านสิทธิของผู้บริโภค พบว่า การเสริมสร้างโดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการดำเนินกิจกรรม/โครงการที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ตามหลักอายุวัฒนธรรม5

7.ด้านวัฒนธรรม พบว่า การเสริมสร้างโดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการดำเนินกิจกรรมโครงการที่/6 รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามหลักทิศหลักพละ 5 และหลักอปริหานิยธรรม 7

คำสำคัญ: การเสริมสร้าง,ความรับผิดชอบ, สังคม, วิถีพุทธ

Abstract

Strengthening the social responsibility of politicians within the Buddhist tradition The objective of this research is to: Study responsibilities of local politicians in the society of Phayao.Study the strengthening of social responsibilities of the local Buddhist tradition.Analyze and propose ways of strengthening corporate social responsibility of local politicians. The sample used in this study of 18 persons, including 3 monks, 10 local administrators and 5 members of the Sub-district Council. In this work, researchers used two methods: In depth interview. And Focus Group discussion. Analysis of the data from the two methods will be examined.Technical analysis of the information using the “Six C’s”.Concept Classify Categorize Content Communication and Conceptualize. Using technical analysis by “ Dialectic Process”, the results of the research found that local administration in Phayao Province processed activities of responsibility to society using the “ Seven Aspects”. The application of the principles in the activities of social responsibility projects and environmental communities by: Saigahavattu: Basis of sympathy; acts of kindness or favors; principles of service; virtues making for group integration and leadership. Pukakiriya-vatthu: Basis of meritorious action; grounds for accomplishing merit.

The research found that

1.The community found that strengthening by applying the principles of social and environmental projects. According to the 4th ruler, object 4 and merit object 10

2. Health and Welfare It was found that by enhancing the application of the principles in the social responsibility projects.

3. Education Enhancing the application of the principles in the Sikkha activities; "Threefold Learning and Training"; "Four Virtues" conducive to growth.

4. Human Rights Enhancing the application of principles, in the activities, with the "Four Prejudices" and "Six Directions".

5. Environment By enhancing the principles, of the activities, of the "Four Virtues" wheeling one to prosperity.

6. Consumer Rights By enhancing the activities by using the "Five Principles Conducive to Long Life".

7. Culture By enhancing the principles of activities through "Six Directions", "Five Powers", controlling faculties that lead to prosperity but never decline conditions of welfare.

Keywords: Strengthening, Responsibility, Society,The Buddhist Way

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ)Qualitative Research (เรื่อง การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยวิถีพุทธของนักการเมืองท้องถิ่น จังหวัดพะเยา ศึกษาวิจัยดังกล่าวใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และการเก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจาก พระภิกษุสงฆ์ จำนวน รูป นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี และปลัดเทศบาล จำนวน 18 คนโดยคัดเลือกแบบ 3 เจาะจงเฉพาะเทศบาลที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองพะเยาโดยได้ทำการศึกษาวิจัยจากพื้นที่ ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ขั้นตอน ดังนี้ 4

ขั้นที่ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับ 1การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น

ขั้นที่ การสัมภาษณ์เจาะลึก 2จากนายกและรองนายกเทศมนตรี จำนวน รูป 18/คนเกี่ยวกับสภาพปัญหาการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมทั่วไป และประเด็นการเสริมสร้างการพัฒนาสังคมด้วยวิถีพุทธ

ขั้นที่ 3 บูรณาการแนวคิด ทฤษฎีการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมกับหลักธรรมสำหรับการพัฒนาสังคมด้วยวิถีพุทธในทางพระพุทธศาสนา

ขั้นที่ 4จัดการสนทนากลุ่มจากผู้เชี่ยวชาญพิเศษ(Focus Group Discussion)จำนวน 18รูป/คน และนำเสนอแนวการพัฒนาสังคมด้วยวิถีพุทธของนักการเมืองท้องถิ่น

3รูปแบบการวิจัย .

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ)Qualitative Research(แบ่งเป็น รูปแบบ ได้แก่ 2

.1รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาวิจัยเชิงสัมภาษณ์เจาะลึก)Indepth Interview(

.2 รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสนทนากลุ่มจากผู้เชี่ยวชาญพิเศษ (Focus Group Discussion)

3 1.ประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเรื่อง การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยวิถีพุทธของนักการเมืองท้องถิ่น จังหวัดพะเยา ซึ่งแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่ม ได้แก่ 2

3.1.1 ประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ)Indepth Interview(คือ พระภิกษุสงฆ์ จำนวน รูป 3ผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น จำนวน คน และสมาชิกสภาเทศบาลตำบล 3 จำนวน 12 คน รวมทั้งหมด 18 รูป/คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจงเฉพาะเทศบาลตำบลที่อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

31.2. ประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้กำหนดผู้เชี่ยวชาญโดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง)Purposive samplingจำนวน 18 รูป (/คนแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นจำนวน คน 3กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ จำนวน รูป 3 และกลุ่มสมาชิกสภาเทศบาลตำบล จำนวน ค 12น

3 2.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือแต่ละขั้น รวมทั้งหมด ประเภท ได้แก่ 2

) แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก 2.2.1Indepth Interview(

แบบการสนทนากลุ่ม 2.2.2(Focus Group Discussion)

3 3.การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นก่อนลงพื้นที่ ข้อมูลที่สำคัญในชั้นนี้ คือ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยวิถีพุทธของนักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดพะเยา

3 3.1.การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการเจาะลึกผู้เชี่ยวชาญ) In-depth Interview(ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ จำนวน รูป นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี และปลัดเทศบาล จำนวน 6 คน 3โดยคัดเลือกแบบเจาะจงเฉพาะเทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล จำนวน คน 6 จะใช้การสัมภาษณ์แบบที่ไม่มีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยจะส่งหนังสืออย่างเป็นทางการโดยคำรับรองของรองอธิการบดีวิทยาเขตพะเยา เพื่อขอสัมภาษณ์

ผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเอง พร้อมกับส่งบริบทเนื้อหาต่างๆ ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ล่วงหน้า และจะกำหนดวัน เวลา และสถานที่ ส่วนในขณะการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะขออนุญาตจากผู้เชี่ยวชาญใช้เครื่องบันทึกเสียง และกล้องบันทึกภาพนิ่ง

33.2. ข้อมูลสำคัญการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ได้แก่ สมาชิกสภาเทศบาลเมืองและสมาชิกสภาเทศบาลตำบลผู้มีส่วนในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยวิถีพุทธ จำนวน 12 คน จะใช้การสัมภาษณ์แบบที่ไม่มีโครงสร้างโดยผู้วิจัยจะส่งหนังสืออย่างเป็นทางการโดยคำรับรองจากรองอธิการบดี วิทยาเขตพะเยา เพื่อขอเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)พร้อมกับส่งบริบทเนื้อหาต่างๆที่ใช้ในการสนทนากลุ่มล่วงหน้า และจะกำหนดวัน เวลา และสถานที่ส่วนในขณะการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะขออนุญาตจากผู้เชี่ยวชาญใช้เครื่องบันทึกเสียง และกล้องบันทึกภาพนิ่ง

4การวิเคราะห์ข้อมูล.

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามชนิดเทคนิคการวิจัย ชนิด ได้แก่ข้อมูลการ 2)สัมภาษณ์เจาะลึกผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาContent Analysisทั้งหมดโดยใช้ เทคนิคการวิเคราะห์ (เนื้อหาด้วยหลักสังเคราะห์เนื้อหาโดยใช้เทคนิค 6 C[1] ได้แก่ Concept (ประเด็น) Classify (การจำแนกกลุ่ม) Category (จัดหมวดหมู่) Content (สาระสำคัญ) Communication (การอธิบาย) และ Conceptualizeการ) จัดกรอบแนวคิด) และเทคนิคใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเทคนิคกระบวนการวิภาษวิธี)Dialectic Process :DPมี (ลักษณะ คือ ลักษณะยืนยัน ลักษณะปฏิเสธ ลักษณะยอมรับและปฏิเสธ และลักษณะหาข้อสรุปร่วม 4โดยการนำข้อมูลทั้งหมดไปวิเคราะห์และสังเคราะห์พร้อมทั้งนำเสนอผลสรุปการวิจัยและอภิปรายผลแบบพรรณนาวิเคราะห์ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยวิถีพุทธของนักการเมืองท้องถิ่น จังหวัดพะเยา ที่มีผลต่อการพัฒนากับการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยวิถีพุทธของเทศบาลตำบลในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา โดยการนำหลักธรรม 3 ประการ ได้แก่ หลักสุจริต 3 คือ กายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต มาบูรณาการเข้าด้วยเพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการพัฒนากับการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยวิถีพุทธของเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา พบว่า การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยวิถีพุทธนั่นจะอยู่ที่ต้นแบบทางคุณธรรมและจริยธรรมซึ่งนายกเทศมนตรีหรือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับพนักงานเทศบาลและประชาชน ทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจ เพราะจุดรวมของอำนาจในการบริหารกิจการในเทศบาล นายกเทศมนตรีจะมีอำนาจมาก หากตัวนายกเทศบาลไม่มี

[1] นภัทร์ แก้วนาค, **เอกสารประกอบการสอน เรื่อง เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ** (Qualitative Data Analysis Techic) , หน้า 6.

คุณธรรมและจริยธรรม วัฒนธรรมองค์กรในด้านลบจะเกิดขึ้นตามมา เช่น การทุจริต คอร์รัปชั่น การแสดงอำนาจมากเกินขอบเขต การกลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชาที่ตนไม่พอใจ เป็นต้น รวมไปถึง การปรับแก้กฎหมายบางประเด็นที่ให้อำนาจนายกเทศมตรีมากเกินไป เพื่อเพิ่มบทบาทและรองรับอำนาจข้าราชการประจำให้มีอำนาจในการตรวจสอบการทำงานฝ่ายการเมืองมากขึ้นนอกเหนือจากสภาเทศบาลที่ยังขาดประสิทธิภาพในการตรวจสอบเพราะระบบพวกพ้องไม่สามารถจะจัดการกับจริยธรรมของนักการเมืองที่ใช้เงินในการเข้ามาสู่ตำแหน่ง พร้อมกันนั้น จะต้องเร่งสนับสนุนการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนากับการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยวิถีพุทธในเทศบาลตำบลที่มุ่งไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของข้าราชการทั้งฝ่ายการเมืองและฝ่ายข้าราชการประจำให้มีระบบการกลั่นกรองในการเข้ามาสู่ตำแหน่งหน้าที่การงานของเทศบาลตำบลให้มากขึ้นที่สำคัญการกระตุ้นทางความสุจริตรอบด้านอย่างเข้มแข็ง จริงจังและต่อเนื่องด้วยระบบการตรวจสอบจากสถาบันทางจริยธรรมภายนอก ส่วนด้านการช่วยเหลือ พบว่า ผู้บริหารเทศบาลตำบลจะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยวิถีพุทธที่ดีของบุคคล ทั้งนี้จะต้องให้การยกย่องเชิดชูเกียรติประวัติแก่บุคคลผู้มีความเสียสละและการให้รางวัล ให้กำลังใจ ให้ตำแหน่งหน้าที่การงานที่สูงขึ้นไปเพื่อจะไปกำกับดูแลการปฏิบัติงานของคนอื่นหรือที่เรียกว่า การส่งเสริมคนดีให้มีอำนาจในการปกครองคนชั่วนั้นเอง

หากมีการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรจะมีการศึกษาเปรียบเทียบของการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยวิถีพุทธของเทศบาลตำบลในเขตอำเภอรอบนอก เช่น อำเภอแม่ใจ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา เป็นต้น มาเปรียบเทียบกับเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาเปรียบเทียบมายืนยัน

บรรณานุกรม

นภัทร์ แก้วนาค, **เอกสารประกอบการสอน เรื่อง เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ** (Qualitative Data Analysis Techic) , หน้า 6.

พระพุทธศาสนาในสิบสองปันนา: ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความสัมพันธ์กับล้านนา
Buddhism in Xishungbanna: History Culture and Lanna Relationship

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จักรแก้ว นามเมือง
วิทยาเขตพะเยา

บทคัดย่อ

ในการศึกษาวิจัยพระพุทธศาสนาในสิบสองปันนา: ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความสัมพันธ์กับล้านนา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา ศึกษาการจัดการพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และศึกษาความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของสิบสองปันนากับกลุ่มจังหวัดในล้านนา กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้นำทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในสิบสองปันนา เช่น เจ้าอาวาสวัดป่าเจย์ วัฒนธรรมสิบสองปันนา และผู้นำทางพระพุทธศาสนาในกลุ่มจังหวัดในล้านนา เช่น เจ้าคณะภาค 6 เจ้าคณะจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด และปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 10-15 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์มาเชื่อมโยงสัมพันธ์ และมีการตรวจสอบความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือของเนื้อหาโดยเชื่อมโยงเนื้อหาทั้งในด้านประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนากับวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาและล้านนา ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนาและวัฒนาธรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การบริหารจัดการในสิบสองปันนาเชื่อมโยงกับการบริหารจัดการพระพุทธศาสนาในล้านนา

ผลการวิจัย พบว่า

1. พระพุทธศาสนาในสิบสองปันนา มีพระภิกษุชาอินเดีย 2 รูป ขี่ช้างมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สิบสองปันนา จากนั้นช่วงต่อมาสิบสองปันนาถึงได้รับอิทธิพลพุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์จากล้านนา พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทมีทั้งฝ่ายป่า (สำนักวัดป่าแดง) และฝ่ายสวน (สำนักวัดสวนดอก) พุทธศาสนาเถรวาทนิกายลังกาวงศ์ทั้งฝ่ายป่าและฝ่ายสวนกำเนิดที่ล้านนา (เชียงใหม่) ได้แพร่เข้าสิบสองปันนาโดยผ่านเชียงตุง พระพุทธศาสนาเถรวาทในสิบสองปันนาถูก ชะงักงันในช่วงของการปฏิบัติวัฒนธรรมเป็นเวลานานถึง 20 ปี จึงถูกฟื้นฟูขึ้นมาจากความต้องการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาเถรวาทจากชาวไทลื้อ และพระภิกษุสามเณรที่ไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ โดยเฉพาะเข้ามาศึกษาต่อในประเทศไทย โดยเฉพาะในดินแดนล้านนา เมื่อกลับไปยังสิบสองปันนาก็นำความรู้ที่ได้ศึกษาในประเทศไทย และนำรูปแบบการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมไปฟื้นฟูในสิบสองปันนา

2. การบริหารจัดการพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

1) การบริหารจัดการพระพุทธศาสนาในอดีต โดยวัดเป็นศูนย์กลางการบริการจัดการ วัดในสิบสองปันนาแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ระดับแรกเป็นวัดที่พระเจ้าแผ่นดินผู้ปกครองเมืองสิบสองปันนาเป็นผู้อุปถัมภ์ ระดับที่สองเป็นวัดที่ถูกสร้างขึ้นโดยวัดมหาธาตุราชทานโดยได้รับการอุปถัมภ์จากเจ้าเมือง ระดับที่สามเป็นวัดที่ถูกสร้างขึ้นโดยวัดต่าง ๆ ในหมู่บ้านประมาณสิบหมู่บ้าน วัดมหาราชทานในกลุ่มนี้ เรียกว่า “หัววัด” ในระดับที่สี่เป็นวัดทุกวัดในหมู่บ้านสิบสองปันนา

2) พุทธสมาคมจังหวัดสิบสองปันนา พุทธสมาคมสิบสองปันนา ก่อตั้งเมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2506 และในปี 2509 เกิดการปฏิบัติวัฒนธรรม พุทธสมาคมถูกยกเลิกและได้รับการจัดตั้งใหม่ในปี 2523 วัดป่าเจย์เป็นที่ตั้งของสำนักงานใหญ่ของพุทธสมาคม ตั้งแต่ปี 2533 พุทธสมาคมสิบสองปันนา แบ่งการบริหารงานไปตามสาขาต่าง ๆ 3 สาขา คือ พุทธสมาคมเมือง เชียงรุ้ง พุทธสมาคมเมืองฮาย และพุทธสมาคมเมืองล้า มีบทบาทของพุทธสมาคมจะช่วยสร้างความตระหนักให้กับประชาชนที่เกี่ยวกับการป้องกันโรคเอดส์ การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และการช่วยเหลือจากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติต่าง ๆ และวัดป่าเจย์ยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวในสิบสองปันนา การรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไทลื้อ และการรักษาเสถียรภาพของสังคมท้องถิ่น บทบาทนี้ได้รับการยอมรับจากรัฐบาลท้องถิ่น และส่วนใหญ่มีส่วนร่วมกับพุทธสมาคมในประเทศไทย

3. ความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของสิบสองปันนากับล้านนา ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ทางด้านประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ทางความเชื่อเรื่องผีเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนา ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความสัมพันธ์ด้านภาษาและวรรณกรรม และความสัมพันธ์ด้านการศึกษาสงฆ์

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา, สิบสองปันนา, ประวัติศาสตร์, วัฒนธรรม, ความสัมพันธ์กับล้านนา

Abstract

The study Buddhism in Xishuangbanna: history, culture and Lannarelationship. The purpose is to study the history of Buddhism. Education Management Buddhism and culture in Xishuangbanna, Yunnan Province, China. And study the relationship of religious and cultural Xishuangbannawith group of Lanna. Target groups include religious and cultural leaders in Xishuangbanna as abbot of Wat Pajie. Culture Xishuangbanna Religious leaders and civic groups in the Northern Region 6 as coadjutor vicar provincial. Provincial culture religious experts and cultural figure of 10-15 person.Tools used in research a depth interviews The data were analyzed using content analysis. By analyzing data from a study document. Interviews, links and relationships. And checked for accuracy. And reliability of content by linking content in the history of Buddhism. Buddhism and culture and the relationship between Buddhism

and Lanna history. The relationship between the religious and cultural past and present. Management in Xishuangbanna linked to the management of Buddhism in Lanna.

The results found that

1. Buddhism in Xishuangbanna. There are two Indian monks by elephant propagateBuddhism came to Xishuangbanna. Then came the Xishuangbanna to have been influenced by Buddhism Lanna over. Buddhist sect Theravada is bureau of Wat pa dang and bureau of WatSuanDok. Theravada Buddhist sect Lanna, both the origin of Lanna (Chiang Mai) has spread through Xishuangbanna pass of Chiang Tung.Theravada Buddhism in Xishuangbanna were stagnant during the Cultural Revolutionfor over 20 years, has been restored to demand restoration of Theravada Buddhism from the Tai Lue and monks who went to study abroad. In particular, he came to study in the United States. Especially in the Northern Territory. Upon returning to Xishuangbanna brought the knowledge gained in the study. And a form of cultural activities to revive in Xishuangbanna.

2. Management of Buddhism and culture

1) Traditional Management of Buddhism. The measurement-centric managed services. Temple in Xishuangbanna is divided into four levels. The first level is a measure of the king who ruled the city of Xishuangbanna and support. The second level is a measure that has been created by WatMahaRajatanMuang support by Chao Muang. The third level was formed by temples at the head of a small group of several villagetemples, usually consisting of about ten villages. The WatMahaRajatan within this group wasalso called “ho vuosok” The fourth level is a measure of all the temper in Xishuangbanna.

2) Buddhist Association of Xishuangbanna Province. Buddhist Association of Xishuangbanna founded on March 31, 2506. And in 2509 the Cultural Revolution. Buddhist Association canceled. And has been established in the year 2523.WatPajieto the headquarters of the Buddhist Association. Since 2533 Buddhist Association of Xishuangbanna. The administration is divided according to the various branches of the third branch of the Buddhist Association of the city of Jinghong. Buddhist Association of the city of Muanghai Buddhist Association and the city of Muangla. The role of the Buddhist Association to help raise awareness to the public about AIDS prevention. Environmental Protection And assistance from those who have been affected by natural disasters. Wat Pajie also have an important role in

the development of tourism in Xishuangbanna. Preserving the traditional culture of the Tai Lue. And stabilization of local society.This role has been recognized by the local government. Most involved with the Buddhist Association of Thailand.

3. Relationship of Buddhism and culture of Xishuangbanna and Lanna. Such as history relations, relations spiritualism linked to Buddhism, cultural and traditional relations, language and literaturerelations and Sangha education relations.

Keyword: Buddhism, Xishungbanna, History, Culture, Lanna Relationship

บทนำ

พระพุทธศาสนาเถรวาทมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของชนเผ่าไทลื้อ ทั้งในเมืองและชนบท และเป็นกุญแจสำคัญอย่างหนึ่งที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชนเผ่าไทลื้อโดยยืนยันตัวตนผ่านชนเผ่าไทลื้อพุทธแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนกับพระสงฆ์ และพระสงฆ์มีอิทธิพลเหนือการดำเนินชีวิตของชนเผ่าไทลื้อ และการศึกษาของเยาวชนทุกคน กลุ่มชาติพันธ์ไทลื้อเป็นชนกลุ่มน้อยของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนที่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทโดยปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และมีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันกับชายพุทธในประเทศไทย พม่า และลาว โดยเฉพาะด้านวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา วรรณกรรม ไทลื้อนั้นไม่แตกต่างจากล้านนา ล้านช้าง เชียงตุง ทั้งชื่อเรื่อง โครงเรื่อง วัสดุที่ใช้บันทึก และวัตถุประสงค์ในการจัดสร้าง ที่แตกต่างบ้างก็จะเป็นสำนวนภาษารูปลักษณ์ของอักษรบางตัว การออกเสียงของคำบางคำ และชื่อผู้คน ชื่อบ้านชื่อเมืองต่างๆ ที่ทำให้รู้ว่าเป็นวรรณกรรมไทลื้อ

อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนาในสิบสองปันนาถึงแม้ว่าจะได้รับฟื้นฟูหลังจากมีการปฏิวัติวัฒนธรรมครั้งใหญ่ ในปี พ.ศ. 2509 โดยมีจำนวนพระภิกษุสามเณรเพิ่มขึ้น มีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม และมีวิทยาลัยพระพุทธศาสนาสิบสองปันนาก็ตาม ยังปรากฏว่ายังคงมีวัดร้างอยู่จำนวนมาก กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาบางอย่างเลือนหายไป เป็นต้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาหาข้อมูลเพื่อหาแนวทางในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในสิบสองปันนาให้สืบทอดต่อไปอีกยาวนาน

จากความสำคัญและสภาพปัญหาของพระพุทธศาสนาเถรวาทในสิบสองปันนาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ในสิบสองปันนามีประชากรที่นับถือพระพุทธศาสนา และมีแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญๆ โดยวัดในสิบสองปันนาส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลัก และเป็นสถานที่ของประชาชนที่นับถือพระพุทธศาสนาได้ปฏิบัติศาสนกิจเป็นประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน สิบสองปันนา มีชนเผ่าไทลื้อ และชนเผ่ากลุ่มน้อยนับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลัก โดยที่ข้อมูลทางพระพุทธศาสนาเหล่านี้ยังกระจัดกระจายและไม่ได้จัดทำเป็นหมวดหมู่อย่างเป็นระบบ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาเรียนรู้และรวบรวมข้อมูลเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา ทั้งในประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การจัดการพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมของสิบสองปันนากับกลุ่มจังหวัดในล้านนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1 เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา ในสิบสองปันนามณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

2 เพื่อศึกษาการจัดการพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของสิบสองปันนา กับกลุ่มจังหวัดในล้านนา

ขอบเขตของการวิจัย

1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาดังนี้

1) ประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาในสิบสองปันนา

2) การจัดการพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

3) ความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของสิบสองปันนากับ กลุ่มจังหวัดในล้านนา

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้นำทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในสิบสองปันนา เช่น เจ้าอาวาสวัดป่าเชต์ วัฒนธรรมสิบสองปันนา และผู้นำทางพระพุทธศาสนาในกลุ่มจังหวัดในล้านนา เช่น เจ้าคณะภาค 6 เจ้าคณะจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด และปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 10-15 รูป/คน

บทสรุป

1. พระพุทธศาสนาในสิบสองปันนา จากจารึกที่วัดจ้างหล่าง มีข้อความสำคัญระบุว่า พระภิกษุชาอินเดีย 2 รูป ขี่ช้างมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สิบสองปันนา และช้างเชือกนี้สิ้นชีวิตลงที่ข้างจ้างหล่าง อันเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้าน (หมายถึงช้างหนาวสั่นจนตาย) เป็นหลักฐานยืนยันว่า พระพุทธสาวกจากอินเดียได้เดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนแห่งนี้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อความในตำนาน “พระเจ้าเลียบโลก” จากนั้นช่วงต่อมาสิบสองปันนาถึงได้รับอิทธิพลพุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์จากล้านนา พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทมีทั้งฝ่ายป่า (สำนักวัดป่าแดง) และฝ่ายสวน (สำนักวัดสวนดอก) พุทธศาสนาเถรวาทนิกายลังกาวงศ์ทั้งฝ่ายป่าและฝ่ายสวน กำเนิดที่ล้านนา (เชียงใหม่) ได้แพร่เข้าสิบสองปันนาโดยผ่านเชียงตุง พระพุทธศาสนาเถรวาทในสิบสองปันนาถูก ชะงักงันในช่วงของการปฏิบัติวัฒนธรรมเป็นเวลานานถึง 20 ปี จึงถูกฟื้นฟูขึ้นมาจากความต้องการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาเถรวาทจากชาวไทลื้อ และพระภิกษุ สามเณรที่ไปศึกษาต่อยังต่างประเทศโดยเฉพาะเข้ามาศึกษาต่อในประเทศไทย โดยเฉพาะในดินแดนล้านนา เมื่อกลับไปยังสิบสองปันนาก็นำความรู้ที่ได้ศึกษาในประเทศไทย และนำรูปแบบการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมไปฟื้นฟูในสิบสองปันนา เช่น การออก

บิณฑบาตในตอนเช้า การทำบุญตักบาตรวันออกพรรษา ประเพณีสงกรานต์ การฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นต้น โดยมีคณะสงฆ์จากวัดป่าเจย์ โดยการนำของครูบาหลวงจอมเมือง เจ้าอาวาสวัดป่าเจย์ ประธานพุทธสมาคมจังหวัดสิบสองปันนา และพระคำถิ่น อนาลโย ประธานพุทธสมาคมเมืองเชียงรุ้ง ร่วมกับพระภิกษุ สามเณรที่มาศึกษาต่อในประเทศไทยได้ขับเคลื่อนเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาท และฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไทลื้อ จนไปที่ยอมรับโดยทั่วไปจากประชาชน และรัฐบาลท้องถิ่น ให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการและยอมรับบทบาทของพระพุทธศาสนาเถรวาทในสิบสองปันนา ทั้งในด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา การฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิม และการดึงดูดนักท่องเที่ยว ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจของสิบสองปันนาจนถึงปัจจุบัน

2. การบริหารจัดการพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

1) การบริหารจัดการพระพุทธศาสนาในอดีต โดยวัดเป็นศูนย์กลางการบริการจัดการโดยทั่วไปวัดในสิบสองปันนา แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ระดับแรกเป็นวัดที่พระเจ้าแผ่นดินผู้ปกครองเมืองสิบสองปันนา เป็นผู้อุปถัมภ์ ได้แก่ วัดมหาธาตุราชทาน และวัดป่าเจย์ ระดับที่สองเป็นวัดที่ถูกสร้างขึ้นโดยวัดมหาธาตุราชทาน ซึ่งเป็นสาขาของวัดมหาธาตุราชทาน วัดเหล่านี้รู้จักในนาม วัดมหาธาตุราชทานเมือง (Wat Maha Rajatan Muang) หรือวัดลองเมือง (Wat Long Muang) วัดลองเมืองบริหารจัดการกิจการทางพระพุทธศาสนาในระดับเมืองทั้งหมด โดยได้รับการอุปถัมภ์จากเจ้าเมือง ระดับที่สามเป็นวัดที่ถูกสร้างขึ้นโดยวัดต่างๆ ในหมู่บ้าน ประมาณสิบหมู่บ้าน วัดมหาราชทานในกลุ่มนี้ เรียกว่า “หัววัด” ในระดับที่สี่เป็นวัดทุกวัดในหมู่บ้านสิบสองปันนา ซึ่งเป็นวัดส่วนหนึ่งของวัดที่เป็นหัววัด ในแต่ละหัววัด โดยวัดระดับที่สี่จะขึ้นตรงกับหัววัด หัววัดจะขึ้นตรงกับวัดมหาราชทานเมือง และวัดมหาราชทานตามลำดับ

2) พุทธสมาคมจังหวัดสิบสองปันนา พุทธสมาคมสิบสองปันนาในอดีตก่อตั้งขึ้นในปี 2547 ภายใต้การนำของพระเถระในวัดป่าเจย์ ซึ่งไม่ได้มีการจดทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อการให้การส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมของวัดป่าเจย์ เพื่อปกป้องวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไทลื้อ และเพื่อช่วยให้เหลือสนับสนุนกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งมีสมาชิกอยู่ 43 รูป ในต้นปี 2554 ส่วนใหญ่สมาชิกจะจำพรรษาอยู่ที่วัดป่าเจย์ เมื่อวัดป่าเจย์มีการจัดกิจกรรมต่างๆ คณะสงฆ์จะช่วยเหลือเกี่ยวกับงานฝีมือและงานพุทธศิลป์ ในอดีตพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญมากในการส่งเสริมการทำบุญของพุทธศาสนาเถรวาท งานฝีมือและศิลปะของไทลื้อในสิบสองปันนา

พุทธสมาคมสิบสองปันนา ก่อตั้งเมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2506และในปี 2509 เกิดการปฏิบัติวัฒนธรรม พุทธสมาคมถูกยกเลิก และได้รับการจัดตั้งหใม่ในปี 2523วัดป่าเจย์เป็นที่ตั้งของสำนักงานใหญ่ของพุทธสมาคม ตั้งแต่ปี 2533 พุทธสมาคมสิบสองปันนาแบ่งการบริหารงานไปตามสาขาต่างๆ 3 สาขาคือ พุทธสมาคมเมืองเชียงรุ้ง พุทธสมาคมเมืองฮาย และพุทธสมาคม เมืองล้า โดยพุทธสมาคมสิบสองปันนาขึ้นตรงกับพุทธสมาคมมณฑลยูนนา และพุทธสมาคมสาธารณรัฐประชาชนจีน งานของทั้งสองสมาคมคือ การรับพระสงฆ์จากพระสงฆ์ที่สิบสองปันนาในการจัดการประชุมในคุนหมิงหรือปักกิ่ง เพื่อแจ้งนโยบายระดับชาติ และ

ระดับจังหวัดในการดำเนินกิจกรรมของวัดป่าเจย์และพุทธสมาคมสิบสองปันนา การให้ความช่วยเหลือพระสงฆ์ในสิบสองปันนา รวมทั้งการทำรายงานส่งไปยังองค์กรระดับจังหวัดที่เกี่ยวข้อง และระดับชาติ บางครั้งก็สนับสนุนงบประมาณแก่วัดป่าเจย์ และพุทธสมาคมในท้องถิ่น บทบาทของพุทธสมาคมจะช่วยสร้างความตระหนักให้กับประชาชนที่เกี่ยวกับการป้องกันโรคเอดส์ และการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และการช่วยเหลือจากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติต่างๆ และวัดป่าเจย์ยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวในสิบสองปันนา การรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไทลื้อ และการรักษาเสถียรภาพของสังคมท้องถิ่น บทบาทนี้ได้รับการยอมรับจากรัฐบาลท้องถิ่น และส่วนใหญ่มีส่วนร่วมกับพุทธสมาคมในประเทศไทย

3. ความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของสิบสองปันนากับล้านนา ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ทางด้านประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ทางความเชื่อเรื่องผีเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนา ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความสัมพันธ์ด้านภาษา และวรรณกรรม และความสัมพันธ์ด้านการศึกษาสงฆ์

บรรณานุกรม

เจีย แยน จอง. **พุทธศาสนากับวิถีชีวิตชาวพุทธไทลื้อในสิบสองพันนาในคนไทไม่ใช่ไทยแต่เป็นเครือญาติชาติภาษา**. กรุงเทพมหานคร: มติชน, 2549.

ตุลาภรณ์ แสนปรน. **การศึกษาวรรณกรรมตำนานจากคัมภีร์ใบลานล้านนา ชุมชนวัดพิชัย หมู่ 1 ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง**. ลำปาง: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 2554.

นฤมล เรืองรังสี. “**สิ่งทอถวายวัด : สัญลักษณ์ความเชื่อทางศาสนาของชาวไทลื้อสิบสองปันนา**” สิบสองปันนา. กรุงเทพมหานคร: อรุณกาพิมพ์, 2535.

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์**. ไทยสิบสองปันนา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพ: ศยาม, 2547.

พระครูวิมล ศิลปะกิจ. “**การวิเคราะห์บริบทและสภาพการเปลี่ยนแปลงของภาษาล้านนาในกลุ่ม 5เชียง**” วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย, ปีที่ 36 (1) : 95-110, 2559.

มิ่งกมล หงษาวงศ์, ดร. “**ไทลื้อ : วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม**” วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการและงานสร้างสรรค์, ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 ธ.ค.-ก.ค., 2557.

ยรรยง จิระนคร. “**ไทลื้อสิบสองปันนาก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง**”. (เจีย แยน จอง). กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, 2535.

ละมูล จันทน์หอม, **วรรณกรรมท้องถิ่นล้านนา.** เชียงใหม่: พิมพ์ลักษณ์, 2536.

วสันต์ ปัญญาแก้ว. **“ชาลส์ เอฟ คายส์ กับทิศทางใหม่ในไทศึกษา”.** วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 19, 2550.

สถาบันวิจัยเชียงใหม่, **“โครงการพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา”**.เชียงใหม่: สถาบันวิจัยเชียงใหม่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มปป.

สุชานาฏ สิตานุรักษ์. **พุทธศาสนาในเมืองเชียงตุง : กรณีศึกษานิกายยางกวาง นิกายป่าแดง นิกายไทใหญ่ และนิกายพม่า**, เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2553.

อุดม จูมพลหล้า และคณะ**. วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบลุ่มแม่น้ำโขงในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, 2549.

อุดร วงษ์ทับทิม. **พลวัตชุมชนละว้าลุ่มน้ำแม่โขงและสาละวิน : การศึกษาตลอดชีวิตสู่โลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2554.

ที่มาของอักษรล้านนา และไทลื้อ แหล่งที่มา: http://www.kukr.lib.ku.ac.th/*Fulltext/ KU0041156.pdf.*, เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2557.

วัดป่าเจ แหล่งที่มา: http://www.meetawee.com., เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2558.

วัดป่าเชตมหาราชสถาน แหล่งที่มา: http://www.fahchaiyo.com/news_detail.php?id=24., เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2558.

วัดหลวงเมืองลื้อที่สิบสองปันนา “วัดลัทธิหินยาน” แหล่งที่มา: http://www.komchadluk.net/mobile/detail/20110121/86369., เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2558.

สิบสองปันนา แหล่งที่มา: http://www.12panna.com/., เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2558.

Nanshan Kang. “Theravada Buddhism—the Most Important Element of the Tai Traditional Culture in Sipsong Panna, China”. แหล่งที่มา: http://www.undv.org/vesak2011panel4/04NanshanKangFINAL.pdf., เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2559.

การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ โดยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดพะเยา
Geriatric Wellness Development and Enhancement by Buddhist Culture in Phayao

ผู้ช่วยศาสตราจารย์จักรแก้ว นามเมือง
ดร. ใจ บุญชัยมิ่ง
วิทยาเขตพะเยา

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ โดยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธในจังหวัดพะเยา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสุขภาวะของผู้สูงอายุ ตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะ ตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ และวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์การพัฒนา และเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ตามแนววิถีพุทธ จังหวัดพะเยา

ประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำท้องถิ่น และกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนวัดแม่กาห้วยเคียน ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา จำนวน 50 รูป/คน และชุมชนวัดแท่นคำ ตำบลห้วยลาน อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา จำนวน 60 รูป/คน รวมทั้งหมด 110 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ใน การวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม โดยชุมชนวัดแทนคำ ได้รับแบบสอบถามคืนมาทั้งหมด 57 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 95.0 และชุมชนวัดแม่กาห้วยเคียน ได้รับแบบสอบถามคืนมาทั้งหมด 43 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 86.0 วิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญของเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย (μ) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

ผลการวิจัย พบว่า

1. สุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ จังหวัดพะเยา

1) ลักษณะการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการในการพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ กิจกรรม/โครงการในการพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ โดยผ่านศูนย์การเรียนรู้ผู้สูงอายุ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้โดยมีหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติในภาคทฤษฎี นอกจากนั้น ยังมีการจัดกิจกรรม/โครงการในการพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ เช่น โครงการปลูกต้นไม้เฉลิมพระเกียรติ โครงการธรรมะติดล้อ โครงการข่วงผญ๋า เป็นต้น

2) ผลของการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการในการพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธการพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ จังหวัดพะเยา อาศัยการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นด้านหลัก เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมตามคติความเชื่อของพระพุทธศาสนา รวมทั้งการดำเนินการตามวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาเป็นกลไกในการขับเคลื่อน เพื่อให้สอดคล้องกับความเชื่อและวิถีชีวิตของชุมชน ดังนั้น

จะพบว่าการดำเนินกิจกรรมทั้งหมดเป็นการพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ

2. การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ จังหวัดพะเยา โดยการพัฒนา 4 องค์ประกอบ ได้แก่ สุขภาวะทางกาย 12 ตัวชี้วัด สุขภาวะทางสังคม 13 ตัวชี้วัด สุขภาวะทางจิตใจ 17 ตัวชี้วัด และสุขภาวะทางปัญญา 18 ตัวชี้วัด

3. ผลสัมฤทธิ์การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ จังหวัดพะเยา

1) ผลสัมฤทธิ์การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ จังหวัดพะเยา จำแนกตามสุขภาวะทางกาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ = 4.46)

2) ผลสัมฤทธิ์การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ จังหวัดพะเยา จำแนกตามสุขภาวะทางสังคม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (μ = 4.61)

3) ผลสัมฤทธิ์การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ จังหวัดพะเยา จำแนกตามสุขภาวะทางจิตใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (μ = 4.60)

4) ผลสัมฤทธิ์การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ จังหวัดพะเยา จำแนกตามสุขภาวะทางปัญญา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (μ = 4.63)

คำสำคัญ: การพัฒนา,การเสริมสร้าง, สุขภาวะผู้สูงอายุ, วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ

Abstract

The study entitled ‘ Geriatric Wellness Development and Enhancement by Buddhist Culture in Phayao’ aimed to study elders’ wellness according to Buddhist culture and development and enhancement of wellness based on Buddhist culture and to analyze an achievement from development and well-being promotion based on Buddhist culture in Phayao.

The population in this study was 110 informants consisting of 50 Buddhist monks, local leaders and a group of elders from Wat Mae Ka Huay Kean community, Tambon Mae Ka, Amphoe Mueang, Phayao province and 60 people from the community of Wat Tankham Huay Lan, Dok Kham Tai District, Phayao Province. The questionnaire and interview were used as research instruments. The research received 57 questionnaires or 95.0% from Wat Mae Ka Huay Kean community and 43 questionnaires or 86.0% from Wat Mae Ka Huay Khan

community. The analysis was carried out based on a content analysis as fixed and the data from the questionnaire was analyzed by percentage, mean (μ) and standard deviation (σ).

Findings were as follows:

1) Geriatric Health Development and Enhancement based on Buddhist culture in Phayao

(i) Kinds of activities, projects in developing and enhancing the health of the elderly based on Buddhist culture, and activities, projects to develop and enhance the well-being of the elderly via the seniors learning center were learning activities with both theoretical and theoretical learning curricula. Besides, there were activities and projects for developing and enhancing the wellness of the seniors, such as the tree planting project to glorify royal court, Dhamma wheel project and Kwangphaya project etc.

(ii) Results of management of activities and projects in developing and enhancing the health of the elderly based on the Buddhist culture, and activities, projects to develop and enhance wellness according to the Buddhist culture derived mainly from Buddhist activities to make people engage in activities in accordance with Buddhist beliefs including inherited local culture as a mechanism to move to be accorded with belief and way of life community. Thus, all of activities dealt with development and enhancement of the well-being of the elderly members based on the Buddhist culture.

2) Geriatric Health Development and Enhancement based on Buddhist culture in Phayao with 4 components of development consisting of indicators i.e. 12 physical health, 13 social health, 17 mental health and 18 intellectual health.

3) Achievement of development and health promotion for the elders based on the Buddhist culture in Phayao;

(i) Achievement classified by physical health ,overall, at high level (μ = 4.46)

(ii) Achievement classified by social health, overall, at the highest level (μ = 4.61)

(iii) Achievement classified by mental health, overall, at the highest level (μ = 4.60)

(iV) Achievement classified by intellectual health, overall, at the highest level (μ = 4.63)

Keywords: Development, Enhancement, Geriatric Wellness, Buddhist Culture

บทนำ

พัฒนาการของผู้สูงอายุสามารถพัฒนาได้โดยการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ นั่นคือการนำวิถีทางวัฒนธรรมที่เน้นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการพัฒนาสุขภาวะ เนื่องจากวิถีวัฒนธรรมของคนไทยส่วนใหญ่จะผูกพันอยู่ กับพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของสังคม (the way of life) โดยพระพุทธศาสนาเป็นแม่แบบของวัฒนธรรมอันดีงามของไทยมาแต่โบราณ อันได้แก่ ความเป็น ผู้มีความเคารพนับถือกันตามระบบอาวุโส การเคารพในสิทธิมนุษยชน การสร้างคุณงามความดีด้วยการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน เว้นการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความเชื่อในหลักแห่งกรรมแทนเรื่องพรหมลิขิต เชื่อหลักเหตุผล โดยไม่ถือโชคลางและฤกษ์ยาม มีมารยาทในการบริโภคปัจจัย 4 ได้แก อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและคิลานเภสัช ตลอดทั้งกิริยามารยาทอ่อนโยน และรู้จักรักษาเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งตน ซึ่งเหล่านี้จัดเป็นวัตถุธรรมและสหธรรมในวัฒนธรรม

นอกจากนั้นพระพุทธศาสนายังเป็นศูนย์รวมจิตใจของสังคมไทย พระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์กลางของความเคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ให้คนไทยประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงามนอกจากนี้วัดยังเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมของชุมชน สร้างความสามัคคีในชุมชน ยังมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามุ่งเน้นการพัฒนาคนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ใช้คุณธรรมและสติปัญญาในการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองและร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาชุมชน พัฒนาสังคม และพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง นอกจากนี้พระสงฆ์หลายท่านยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำชุมชนพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ของสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวไทยได้บวชเรียนในพระพุทธศาสนาได้ฝึกฝนอบรมตนให้เป็นคนดี เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชาติไทย

ตัวอย่างการดำเนินงานโครงการเสริมสร้างสุขภาวะโดยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธนั่นคือโครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ของคณะสงฆ์อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา ร่วมกับหน่วยงานและประชาชนในอำเภอแม่ใจ ได้ดำเนินงานโครงการเพื่อรณรงค์สร้างความตระหนักให้ทุกๆ คนในการปลูกฝังทัศนะคติ ด้วยการส่งเสริมให้เกิดความตระหนักรู้ความจริง โดยผ่านการลงมือปฏิบัติ จะทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถซึมซับถึงคุณค่า และบุญคุณของสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ ที่มีต่อชีวิต จนกลางเป็นจิตสำนึกอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง โดยบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะ ได้แก่ การพัฒนาชีวิต โดยอาศัยการเป็นอยู่ที่ถูกต้องสอดคล้องเกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาชีวิตโดยวิถีปฏิบัติที่ถูกต้องต่อสังคม การพัฒนาด้านอารมณ์และจิตใจ และการพัฒนาชีวิตโดยการฝึกฝนเรียนรู้เพื่อความงอกงามของสติปัญญา

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญในการศึกษา การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ โดยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ ทั้งในภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อนำมาใช้ในการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ โดยนำรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ โดยการนำผู้สูงอายุ องค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง มาร่วมคิด วิเคราะห์ปัญหา และวางแผนการดำเนินการ และสรุปบทเรียนที่ได้ โดยผู้วิจัยเชื่อว่า กระบวนการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมจะสามารถพัฒนางานการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุให้มีคุณค่าในตนเอง ลดภาระทางด้านการพึ่งพิง พัฒนาเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทางด้านการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุ โดยมุ่งเน้นวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสุขภาวะของผู้สูงอายุตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ จังหวัดพะเยา

2. เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ จังหวัดพะเยา

3. เพื่อวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีพุทธ จังหวัดพะเยา

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาเนื้อหาจากเอกสาร ตำราทางวิชาการ โดยมุ่งประเด็นที่จะศึกษา ดังนี้

1. สุขภาวะของผู้สูงอายุตามแนววิถีพุทธ ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างสุขภาวะ และแนวคิดเกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ

2. การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีพุทธ เป็นการศึกษาโดยมุ่งเน้นตามแนวคิดของภาวนา 4 ได้แก่ การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะทางกาย การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะทางสังคม การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะทางอารมณ์ และการพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะทางสติปัญญาตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ

3. วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีพุทธตามองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป และองค์กรผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา นอกจากนั้นยังได้ศึกษาเชิงลึก ประชากรองค์กรเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนที่ให้การส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมโครงการ นโยบาย แผนยุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุจังหวัดพะเยา กลุ่มตัวอย่าง เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับประชากรกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้สูงอายุ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ

บทสรุป

1. สุขภาวะผู้สูงอายุ ตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ จังหวัดพะเยา

1) ลักษณะการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการในการพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ กิจกรรม/โครงการในการพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ โดยผ่านศูนย์การเรียนรู้ผู้สูงอายุ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้โดยมีหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ในภาคทฤษฎี ได้แก่ รายวิชาพระพุทธศาสนา วิชาภาษาไทย วิชาภาษาอังกฤษ วิชาการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ วิชาสังคมและพัฒนาท้องถิ่น ส่วนกิจกรรมที่ดำเนินการ ได้แก่ คหกรรม (การตัดเย็บ, งานประดิษฐ์) สุขอนามัย (โยคะ, นวดแผนไทย, รำไม้พลอง) ศิลปวัฒนธรรม (กลองสะบัดชัย, สะล้อซอซึง, รำวงย้อนยุค, เพลงวรรณกรรมพื้นเมือง) กีฬา/กีฬาพื้นบ้าน (เปตอง, โยนสะบ้า) นอกจากนั้น ยังมีการจัดกิจกรรม/โครงการในการพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ เช่น กิจกรรมการทำบุญตักบาตรในวันธรรมสวนะ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันสำคัญของชาติ กิจกรรมถวายเทียนพรรษา กิจกรรมเทศมหาชาติ กิจกรรมปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ถืออุโบสถศีลทุกวันพระ ในช่วงเข้าพรรษา โครงการปลูกต้นไม้เฉลิมพระเกียรติ โครงการธรรมะติดล้อ โครงการข่วงผญ๋า โครงการสวดมนต์ ไหว้พระสัญจร เป็นต้น

2) ผลของการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการในการพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะตามแนววิถีวัฒนธรรม เชิงพุทธ จังหวัดพะเยา อาศัยการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม ทางพระพุทธศาสนาเป็นด้านหลัก เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมตามคติความเชื่อของพระพุทธศาสนา รวมทั้งการดำเนินการตามวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาเป็นกลไกใน การขับเคลื่อนเพื่อให้สอดคล้องกับความเชื่อและวิถีชีวิตของชุมชน เช่น โครงการข่วงผญ๋า เป็นการดำเนินงานโครงการที่อาศัยวัดเป็นสถานที่ดำเนินการเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ รวมทั้งอาศัยวัฒนธรรมท้องถิ่นดำเนินกิจกรรม เช่น การรำวงมาตรฐาน การจัดกิจกรรมข่วงผญ๋า โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งในเรื่องของการเล่นดนตรีพื้นบ้าน สะล้อ ซอ ซึง การสะล้อ ซอ ซึง วรรณกรรมค่าวซอ การเรียนรู้ภาษาล้านนา ตำรายาสมุนไพร การปรุงและรับประทานอาหารพื้นเมือง การหัตถกรรม (ต้องลาย และตัดตุง) เป็นต้น ดังนั้นจะพบว่า การดำเนินกิจกรรมทั้งหมดเป็นการพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ

2. การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ จังหวัดพะเยา

การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธเป็นการบูรณาการแนวคิดและคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่นตามความเชื่อและการสืบทอดกิจกรรมที่สืบต่อๆ กันมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนา และเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ ซึ่งจะส่งผลต่อ การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุให้มีสุขภาวะที่ดีและมีการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขตามอัตภาพโดยการพัฒนา 4 องค์ประกอบ ได้แก่ สุขภาวะทางกาย 12 ตัวชี้วัด สุขภาวะทางสังคม 13 ตัวชี้วัด สุขภาวะทางจิตใจ 17 ตัวชี้วัด และสุขภาวะทางปัญญา 18 ตัวชี้วัด

3. ผลสัมฤทธิ์การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ จังหวัดพะเยา

1) ผลสัมฤทธิ์การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ จังหวัดพะเยา จำแนกตามสุขภาวะทางกาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ = 4.46)

2) ผลสัมฤทธิ์การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ จังหวัดพะเยา จำแนกตามสุขภาวะทางสังคม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (μ = 4.61)

3) ผลสัมฤทธิ์การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ จังหวัดพะเยา จำแนกตามสุขภาวะทางจิตใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (μ = 4.60)

4) ผลสัมฤทธิ์การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ จังหวัดพะเยา จำแนกตามสุขภาวะทางปัญญา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (μ = 4.63)

บรรณานุกรม

กรรณิกา ปัญญาวงค์ และ น.พ. พนัส พฤกษ์สุนันท์. **วิชากการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม (HolisticHealth Care).** สมุทธปราการ: สาขาวิชการการจัดการสุขภาพชุมชน คณะศิลปศาสตร์ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน, 2555.

ทวีศักดิ์ ญาณประทีป. **วรรณกรรมศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2536.

ธวัช ปุณโณทก. “**ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับชีวิตในสังคมอีสาน**” วัฒนธรรมพื้นบ้าน: คติความเชื่อ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

บุญโรม สุวรรณพาหุ และคณะ. “**สุขภาวะของวัยรุ่น: กรอบมโนทัศน์และเครื่องมือประเมินทางจิตวิทยา**” วารสารพฤติกรรมศาสตร์. (ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม 144).

บุปผา บุญทิพย์. **คติชาวบ้าน**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543.

ปัทมาว่าพัฒนวงศ์ และปราโมทย์ ประสาทกุล. **ประชากรไทยในอนาคต**. แหล่งที่มา: https://www.ipsr.mahidol.ac.th/IPSR/AnnualConference/Conferencell/Article/Article., เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2558.

ประชากรและคุณภาพชีวิต. แหล่งที่มา: https://www.sites.google.com/site/ prachakrlaeakhunphaphchiwit/payha-laea-naew-nom-prachakr-thiy.,
เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2558.

ประเวศ วะสี. **สุขภาพองค์รวม**. แหล่งที่มา: https://www.siamtravellink.com/chaya/ handbook/HolisticHealth., เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2558.

_____. **การจัดการความรู้ : กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพเสรีภาพและความสุข**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, 2548.

___. **ยุทธศาสตร์ อบต. จุดเปลี่ยนประเทศไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักงาน หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.), 2551.

พงษ์ วรพงศ์พิเชษฐ์, นพ. **พุทธธรรมบำบัด**. กรุงเทพฯ: กองแพทย์ทางเลือก กรมการพัฒนาแพทย์แผนไทยทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข, 2550.

พัฒน์ เพ็งผลา. **ประวัติวรรณคดีบาลี**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2535.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.

. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550.

. **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.

. **พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.

. **อายุยืนอย่างมีคุณค่า**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, มปป.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ.** พิมพ์ครั้งที่ 10 กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การแกษตรแห่งประเทศไทย, 2548.

. “สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ”, **พุทธจักร,** ปีที่ 59 ฉบับที่ 11 (พฤศจิกายน 2548).

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร และคณะ. **การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย**. (พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.

. **การเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา**. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558.

. **รายงานการวิจัยการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา**. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558.

พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550, เล่ม 124 ตอนที่ 16 ก หน้า 1. 19 มีนาคม 2550.

พระวิศาล วิสาโล. **แลขอบฟ้าเขียว ทางเลือกสำคัญสำหรับอนาคตที่กำลังปรากฏเป็นจริง**.กรุงเทพมหานคร: โกมลคีมทอง, 2549.

ภูมิวัฒน์ พรวนสุข. “**แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดแพร่**” วารสารบัณฑิตวิทยาลัยพิชญทรรศน์. (ม.ค.-มิ.ย.), 2558.

ภูมิศักดิ์ สนามชัยสกุล และคณะ. **รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบ้านติ้ว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์**. เพชรบูรณ์ : สาขาวิชาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 2557.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ 2500**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.

_____. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

_____. **อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอฏฐกถา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2532.

_____. **ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาฎีกา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

วิลาวัลย์ บุญประกอบ, ผศ. ดร. และพัชรินทร์ วินยางค์กูล. "**ภาวะสุขภาพและการดูแลสุขภาพ**" การดำรงชีวิตอย่างมีสุขภาวะ (Healthy Living). เชียงราย: สำนักวิชาวิทยาศาสตร์ สุขภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2557.

ราชกิจจานุเบกษา. **พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546.** แหล่งที่มา: http://www.ratchakitcha.soc.go.th., เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2558.

สมณะโพธิรักษ์. **สัมมาสิกขา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ, 2531.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **วัฒนธรรมวิทยา**. พิมพครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพมหามกุฎราชวิทยาลัย, 2540.

สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล. **หลักสำคัญของเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

สุทธิพงศ์ บุญผดุง. **การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่น โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ระยะที่ 1)**. (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา), 2554.

เสรี พงศ์พิศ. **สุขภาพ 200 คำ**. กรุงเทพฯ: พลังปัญญา, 2553.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. **โลกของผู้สูงอายุไทย.** แหล่งที่มา: http://www.thaihealthor,th/node/9024., เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2558.

อัมพร เบญจพลพิทักษ์, แพทย์หญิง. และคณะ, (บรรณาธิการ), **คู่มือความสุข 5 มิติของผู้สูงอายุ**, กรุงเทพฯ: บียอนด์ พับลิสซิ่ง, 2555.

อุดม จุมพลหล้า และคณะ. **รายงานการวิจัยเรื่องวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบลุ่มแม่น้ำโขง ในประเทศไทย**. สกลนคร: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, 2549.

ภาคผนวก

คำสั่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่ ๘๔๕/๒๕๖๐

เรื่อง แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความวิชาการ (Peer Review)

ในการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑

วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติฯ

เพื่อให้การดำเนินการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่อง "พุทธบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคมยุค Thailand ๔.๐" ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ บรรลุตามวัตถุประสงค์และนโยบายมหาวิทยาลัย

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๗ (๑) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐ จึงมีคำสั่งแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความวิชาการ(Peer Review) ในการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติฯ ประกอบด้วย :

ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัย

๑. พระราชปริยัติกวี, ศาสตราจารย์ ดร.
๒. พระสุธีรัตนบัณฑิต, ดร.
๓. พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ, รองศาสตราจารย์
๔. พระครูโสภณปริยัติสุธี, รองศาสตราจารย์ ดร.
๕. พระชยานันทมุนี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
๖. พระครูสุนทรสังฆพินิจ, ดร.
๗. ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง
๘. ศาสตราจารย์ ดร.จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์
๙. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม
๑๐. รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย พลเมืองดี
๑๑. รองศาสตราจารย์ พูนทรัพย์ เกตุวีรพงศ์
๑๒. รองศาสตราจารย์ สมบูรณ์ บุญฤทธิ์
๑๓. รองศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เถื่อนช้าง
๑๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ อุปสอด

/๑๕.อาจารย์...

๑๕. อาจารย์ ดร.ชำนาญ เกิดช่อ

๑๖. อาจารย์ ดร.สามารถ บุญรัตน์

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

๑. รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ ชิณะวงศ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
๒. รองศาสตราจารย์ ดร.อนุชา จันทรบูรณ์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาน่าน
๓. รองศาสตราจารย์ ดร.กุหลาบ รัตนสัจธรรม	มหาวิทยาลัยบูรพา
๔. รองศาสตราจารย์ ดร.ปรุตม์ บุญศรีตัน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โชติ บดีรัฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ อินทนนท์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	มหาวิทยาลัยมหิดล
๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาษ เพ็งพุ่ม	มหาวิทยาลัยนเรศวร
๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ จันทร์แดง	มหาวิทยาลัยพะเยา
๑๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวรรธน์ ศรียาภัย	มหาวิทยาลัยพะเยา
๑๑. อาจารย์ ดร.ประทีป พืชทองหลาง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
๑๒. อาจารย์ ดร.พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๑๓. อาจารย์ ดร.เบญจมาศ สุขสถิต	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๑๔. อาจารย์ ดร.ไพศาล เครือแสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
๑๕. อาจารย์ ดร.กันยารัตน์ รินศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐

(พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร.)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำสั่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ที่ ๘๔๗/ ๒๕๖๐
เรื่อง แต่งตั้งคณะบรรณาธิการเอกสารประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑
วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติฯ

เพื่อให้การดำเนินการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่อง "พุทธบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคมยุค Thailand ๔.๐" ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ บรรลุตามวัตถุประสงค์และนโยบายมหาวิทยาลัย

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๗ (๑) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐ จึงมีคำสั่งแต่งตั้งคณะบรรณาธิการเอกสารประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติฯ ประกอบด้วย :

๑. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ	ประธานคณะกรรมการ
๒. รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต	รองประธานคณะบรรณาธิการ
๓. รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป	รองประธานคณะบรรณาธิการ
๔. รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ (ฝ่ายวิชาการ)	รองประธานคณะบรรณาธิการ
๕. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์	คณะบรรณาธิการ
๖. พระครูโสภณปริยัติสุธี, รศ.ดร.	คณะบรรณาธิการ
๗. ศาสตราจารย์ ดร.วัชระ งามจิตรเจริญ	คณะบรรณาธิการ
๘. ศาสตราจารย์ ดร.จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์	คณะบรรณาธิการ
๙. รองศาสตราจารย์ ดร.ปรุตม์ บุญศรีตัน	คณะบรรณาธิการ
๑๐. รองศาสตราจารย์ ดร.กุหลาบ รัตนสัจธรรม	คณะบรรณาธิการ
๑๑. รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย พลเมืองดี	คณะบรรณาธิการ
๑๒. พระชยานันทมุนี,ผศ.ดร.	กรรมการและเลขานุการ
๑๓. พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญฺโญ, ดร.	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๔. อาจารย์ ดร.วรปรัชญ์ คำพงษ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๕. อาจารย์ ดร.ชำนาญ เกิดช่อ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

/๑๖.อาจารย์...

๑๖. อาจารย์ ดร.เบญจมาศ สุขสถิต กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๑๗. อาจารย์เชษฐ์ นิมมาทพัฒน์ กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐

(พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร.)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม

พุทธบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคมยุคไทยแลนด์ 4.0

Buddhist Integration and Modern Science for Developing the Mind and Society of Thailand 4.0

วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
เลขที่ 469 หมู่ 3 ตำบลฝายแก้ว อำเภอภูเพียง
จังหวัดน่าน 55000 โทร.054-601063